[illegible]

ALEX. APHRODISIEI
Commentaria
IN DVODECIM ARISTOTELIS LIBROS
DE PRIMA PHILOSOPHIA,

Interprete Ioanne Geneſio Sepulueda Cordubenſi, ad Clementem VII. Pont. Max.

Cum Commentarys D. Thomae Aquinatis in Metaph. Arty

QVÆ OMNIA RECENTI HAC NOSTRA EDITIONE ita diligenter vt nihil deſideres, expolita ſunt atque elaborata.

Ex libris Monasterij S. Pudentianae de ...

BIBL. S. PVDEN DE VRBE

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Venetiis, Apud Hieronymum Scottum.
M D LXI.

ALEXAND. APHRODISIEI COMMENTARIA IN PRIMVM LIBRVM MAIOREM Primæ Philoſophiæ.

Io. Geneſio Sepulueda Cordubenſi interprete.

OMNES homines natura appetunt ſcire, cuius ſignum eſt ipſe ſenſuum amor. nam & ſine vtilitate propter ſe ipſos amantur, et maxime viſus. Non enī ſolum vt agamus, ſed ſi nihil etiam acturi ſumus, videre ipſum præ cæteris omnibus (vt ita dicam) eligimus id quę ex eo fit, quia ſenſus hic ad cognoſcēdum maxime facit, compluresq́; rerum differentias declarat.

1 OMNES homines natura appetunt ſcire.) Actioni autem præſtare cognitionem, inditio eſt, quod omnis actio ad alium finem refertur. Nam & ipſe virtutum actiones, quę alioqui omnium maxime ſua ſponte videnť expetendę, ad aliud tamen quiddam referri videntur. Quippe animantes, quæ vacant affectibus, vt dij, nihil indigent virtutum actionibus, vt intelligatur, ꝙ virtutes à nobis propter affectus expetuntur quodq́; hæ ad ipſos, hæ ipſorumq́; caſtigationem & correctionem pertinēt. Natura enim affectibus obnoxij ſumus. At nulla contemplatio, neq; ſcientia ad aliquid aliud videtur referri, Cognitio enim rerum natura conſiſtentium, vt pleræque aliæ, ob ſeipſam eſt expetenda. At non ex hoc tantū arguitur actionem nobiliorem eſſe cognitionē, ſed etiam ex eo quia ſi duo in eadem re verſentur, alterque illam intelligat tantum, alter efficiat, agatq́; intelligens tantum quomodo agendum ſit, agente & efficiente ſimul honoratior eſt. Qđ ſi cognitio ſimpliciter nobilior eſt actione (architecti enim artificibus præferuntur, cognoſcētes ſcilicet agentibus efficientibusque ſimul) conſequēs eſt, vt ipſum intelligere, quam agere ſimpliciter melius nobiliusque habeatur. Porro, ſi in ipſis etiam rebus agēdis cognitio actionibus anteſertur, dubitari non debet, quin longe ſit nobiliſſimum ipſum maxime intelligere quod principiorum cognitio maxime præbet. hæc autem Sapientia nuncupatur, ſapientia igitur omnium eſt nobiliſsima.

Animalia igitur vnà cum ſenſu natura fiunt. Ex hoc autem in aliis memoria non fit, in aliis fit: & propterea eorum, quæ memoriam habent: alia prudentiora ſunt, alia magis diſcere poſſunt. Et prudentia quidem, ſine habilitate diſcendi ſunt, quæcunq; ſonos audire non poſſunt, vt apes, et ſi quid aliud tale genus eſt animalis. diſcit autem id omne, quod et hunc cum memoria ſenſum habet.

2 Animalia igitur vnà cum ſenſu natura fiunt.) Poſtquam dixit, ab homine nō vſus modo, ſed etiam cognitionis gratia ſenſus diligi, (quoniā ſenſus homini ad cognitionem etiam conducunt, non tamen per ſenſus tātum homini cognitio cōtingit: ſed & per aliud adminiculum, quod eſt ratio, quæ præter cæteras animantes ſuppetit ad cognitionem rationis. quidem. n. proprium eſt cognoſcere) cumq́; alias docuerit hominem cæteris animantibus perfectiorem eſſe, & ſapientiam cunctis, cognitionem quæ omnium ſit præſtātiſsima videri, per hęc docet, ſimulq́; confirmat, merito ſupra dictum eſſe, ſenſus ab hoībus cognitionis etiā gratia diligi. Exponitque ordinem potentiarum animæ, quę in ſenſibus efficiūtur, quomodo perfectiora animalia à minus pfectis diſcernuntur, & quomodo homo, quia is, præter cætera animalia, compos rationis eſt, cęteris perfectior ſit. Quę omnia ipſi ad rationem ſapientiæ comparātur. ac vt doceat, quid eſt ſapiēs. Sed ex animalibus, inquit ſenſu tantum præditis, Perfectiora ſunt, ea quæ nō modo ſentiunt, ſed poſſunt etiam quæ ſenſerint meminiſſe, eademque prudentiora ſunt ac dociliora iis quæ meminiſſe nequeunt, vbi aduertendum, ꝙ cōi vtitur vocabulo, prudentiora. Nam prudentia propriè in cōſultādo verſatur, & in iis rebus, de quibus cōſilium capitur, diciturq́; habitus conſultandi. Quanquā & aliter prudētia idem eſſe intelligitur, quod facultas rationabilis. Sed præter hos intellectus, prudentia dicitur ſolertia, et diſcretio circa viſa, ſiue imaginationes, & circa res agēdas verſutia quædam naturalis, quæ in iis ingeneratur, quæ meminiſſe valēt. Eſt autem memoria, habitus phātaſmatis quaſi imaginis eius, cuius eſt imaginatio. Neq; enim ad memoriam ſatis eſt imago ſecundum imaginationem, ſed oportet, vt actus in ipſam tanquam in imaginem fiat, id eſt, quaſi ab alio fuerit effecta, vt docuit in lib. de Memoria Explicat autem, quomodo dixerit prudentiora, dum addit dociliora. Idcirco enim dixit dociliora, quoniam non nulla ipſorum meminiſſe poſſunt, & quaſdam voces addiſcere, atque imitari, vt auiū cōplures. Quinetiam agere aliqua, vt canes, & elephanti, & alia quædam. Quanquam dociliora dictū eſſe poteſt, pro eo etiam quod eſt aptiora ad cognoſcendum. Animalia enim memoria prædita, cognoſcunt, & ſuum ab alio dignoſcere valent, & per hæc ſimul oſtendit ſingulas ſenſuales facultates, animalibus ipſarū cōpotibus ad cognitionem comparandam conferre, à ſenſu ipſo prīcipium ſumentes. Apprehenſio enim, quæ per ſenſum efficitur, diſciplina quędā eſt. Sūt autē dociliora animalia, quæ abſentibus etiam ſenſibilibus, motum ab ipſis effectum retinere poſſunt. Porro imaginatio, & ſenſus inter ſe conuerti videnť in quibus enim horum alterum ineſt ī eiſdem et alterum habetur vt docuit in Tertio libro de Anima.

Prudentia quid ſit.

Cætera igiť aīalia imaginationibus, atq; memoriis viuūt, participesq́; experiētiæ ſunt nō niſi parū. Genus aūt hoīum & arte viuit, et rōne. Ex memoria aūt hominibus experiētia fit. Cōplures. n. eiuſdem rei memoriæ, vnius experiētiæ facultatē efficiunt. Videntur, quòd ſcīa & ars et experientia fere ſimiles eſſe. Per experientiam aūt ars emergit, atq; ſcientia. nam experientia quidem, vt inquit Polus, artem efficit recte dicens: inexperientia vero fortunā. Fit autē ars, cū ex multis experiētię cōceptibus vna de ſimilib' oritur vniuerſalis exiſtimatio. nā exiſtimationē habere, hoc profuiſſe ægrotāti Calliæ hoc morbo, atq; Socrati, & cōpluribus item per ſingulos, id experientiæ nimirum eſt. at omnibus talibus per vnam definitis ſpeciem, hac affectis ægritudine, contuliſſe, vt hiſce qui pituita, aut bile abundabant, aut æſtu affligebantur, id iam artis eſſe videtur.

Cætera igitur aīalia imaginationibus, atq; memoriis viuunt.) Cum ſupradixiſſet, quòd. Aīalia vnà cum ſenſu nā fiunt, hoc in loco cętera aīalia præter hoīem parū experiētia participare dicit, vel ſignificans ea oīno experiētia vacare, vel quaſi in qbuſdam ipſorū pauxillum 3

eius innaſci, experientiæ proportionale, intelligens, vt eum appellauit prudentia. At homini pter memoriam experientiam quoque contingere docet, cum genus humanũ arte, atque conſideratione viuere dixit, cõſiderationẽ appellãs rõnẽ rerũ agẽdarũ i quibus prudẽtia ꝓprie verſat. Experiẽtiam aũt peculiariter homini tributã eſſe, his verbis docet. {Ex memoria aũt hoĩbus experiẽtia fit.} Qũo aũt expiẽtia fiat ex memoria, aperte docet. Experiẽtia.n. cognitio q̃dã eſt rõnalis, quæ ĩ hoc ab arte ſuperatur, ꝙ experientia eſt cognitio q̃dã vlĩs alicuius ſingularis ſæpe memoria repetiti, ars vero nõ eſt huius tantũ cognitio, ſed oĩs huic ſilĩs quaſi vnius. Nã, vt experiẽtia in quibus ineſt, ſe habet ad memoriã, q̃ eſt alicuius vnius numero rei, vel rõnis, ſic ars & ſcĩa ſe habet ad experientiam: qm̃ experientia eſt multorũ ac ſingularium, ideſt ſenſibiliũ, quorum eſt memoria, in vnũ cõplexũ & cognitionẽ breuis cõphẽſio. Ars vero eſt ſũma multarum experientiarum. Nam experientia eſt ſcire laborãtibus hoc morbo, hoc medicamẽtũ opitulari, artis vero, ſcire tali morbo ęgrotãtibus, talia medicamẽta cõferre. Quãobrẽ ars ſimilia cõſpicit ijs, q̃ ab expiẽtia ſumpta ſunt. Artis eſt.n. rei ſimilis diſcurſus, vt ipſe p exẽpla docet apte. Dicit aũt hũc morbũ, ꝓ tali morbo. neq;.n. in iuuamentis tantum, ſed etiam in morbis ars p ſimile diſcurrit. Neq; vero negat fieri poſſe, vt ars citra experientiam diſcatur, ſed initio artem p experientiã inuẽtã fuiſſe ait. Nam, vt poſtea docebit, fieri poteſt vt ſit quiſpiã artifex, qui non ſit idẽ expertus. Illud autem perſpicuum eſt, quod Polus aiebat, qui abſque experiẽtia quidquam efficiunt, ijs fortuito finem contingere, ſi forte contingat.

4 *Itaq; ad agendum quidẽ, experientia non differt ab arte, quinetiã expertos rẽ magis attĩgere videmus, quã eos, qui rõnẽ ſine experiẽtia habẽt. idq; propterea fit, quod experiẽtia quidẽ ſingularium, ars aũt vlĩũ eſt cognitio. Actiones vero generationesq; oẽs circa ſingularia ſane verſantur. Nã qui medeĩ, nõ hoĩem ſanat, niſi per accidẽs, ſed Calliã, vel Socratẽ, vel cæterorũ aliquẽ, qui hoc pacto dicuntur, cui accidit hominẽ eſſe. Quòd ſi quiſpiã ſine experiẽtia rõnẽ habeat, et vniuerſale quidẽ cognoſcat. ſingulare aũt, quod in hoc eſt, ignoret, is in medẽdo perſæpe peccabit. ſingulare.n. magis in curationẽ cadit, vt patet. attamẽ cognoſcere ac intelligere, magis arti quã experiẽtiæ cõpetere arbitramur, artificesq; ſapiẽtiores expertis eſſe cẽſemus: ex eo ſanè, quia ſapiẽtia ĩ cognoſcẽdo magis cũctis accõmodaĩ, idq; propterea, quòd illi quidẽ cãm ſciũt, hi vero neſciũt. experti nãq; quòd eſt quidẽ ſciũt, ſed propter quid ſit, ignorãt, illi vero propter quid, et cauſam ipſam cognoſcunt. Quapropter & architectos circa ſingula pſtantiores eſſe, magisq; ſcire quã eos, qui ſuis manibus opus artis cõficiũt, & ſapiẽtiores eſſe putamus, qm̃ hi quidem efficiẽdarũ rerũ cauſas ſciũt, illi vero perinde ſeſe habẽt, atq; inanimata, quæ faciũt quidẽ, at nulla prorſus cognitione, vt ignis quũ vrit, hæc tamẽ natura quadã, illi cõſuetudine faciũt. Quibus efficitur vt ſapiẽtiores ſint quidẽ, nõ quia peritiores ſint in agẽdo, ſed quia rõnẽ habeãt, cauſasq́ue cognoſcant. Oĩno aũt docere poſſe ſcientis ſignũ eſſe cẽſemus: quapropter artẽ magis, quã experiẽtiã ſcĩam eſſe putamus. artifices.n. docere poſſunt, experti nõ poſſunt. Præterea nullum ſenſum eſſe ſapiẽtiã arbitramur. Quãquã.n. hi propriiſſimæ ſint cognitiones ſingulariũ rerũ, de nulla tamẽ propter quid dicunt. Non enim cur ignis eſt calidus, ſed tantum ipſum calidum eſſe dicunt.*

Itaq; ad agendũ quidẽ experiẽtia nõ differt ab arte.) Per hæc verba iã oñdit cognitionẽ actioni præſtare, & ſapientiã, quæ ꝓprie intelligiĩ, in cognitione cõſiſtere, non in actione: qm̃, ſi ars nobilior eſt experientia, cũ tñ experientia ad actionẽ momenti nõ minoris habeatur, imo etiã maioris interdum, minus tamen valeat ad cognitionem, ex hoc quoq; itelligitur, hominibus cognoſcere quã agere nobilius eſſe. Si.n. artifices idcirco ſapientiores appellamus exptis, qm̃ cognitione ſupãt, haud dubie ſapiam ſciam q̃dã & cognitionẽ eſſe cõuenit. Apte vero cãm reddit, cur experti, q̃ artifices citra experientiã inſtructiores ſint ad agẽdũ, dicens. Nam qui medetur Calliæ, hominem ſanat per accidens, qm̃ accidit Calliæ hominem eſſe. Præfatus autem, artifices & ſapiẽtes expertis propter cognitionem præferri, quòd ex cõmuni opinione cõfirmauit (cognoſcẽtes.n. ſapiẽtes appellare omnibus eſt cõſuetũ) qd ſit maxime ꝓpriũ intelligẽtis exponit, cognitionẽ. ſ. cãæ, confirmans & demõſtrans ꝓprium eſſe ſapientiæ cauſas cognoſcere (de qua ſapientia ſermo nobis ſuſceptus eſt,) & ſapiẽtiã in primis eſſe cognitionẽ primarũ cãrũ. Porro ſapiẽtiã nõ ad actionẽ, ſed ad cognitionẽ referri, apte docet architectorũ argumẽto, et cognitionẽ actione nobiliorẽ eſſe. Quinetiã artẽ cognitione & ſcientia cãæ præſtare experiẽtiæ colligit ex eo, ꝙ artifices docere poſſunt, experti nõ pñt, cũ ſciẽtis propriũ ſit docere. Quod aũt cauſæ cognitio ſit ſciẽtia atq; ſapiẽtia, manifeſto ſenſuum colligit argumento, qui etſi magis ſingularia cognoſcunt, nõ tamen ſapientiæ nuncupantur, propterea quòd cauſas cognoſcendi facultate vacant.

Atqui conueniens eſt, eum hominem, qui primo ſupra cõmunes ſenſus quamlibet artẽ inuenerit, nõ ſolũ ob vtilitatẽ, quæ ab inuentis proficiſcitur, ſed vt ſapientẽ etiã antecellentemq; cæteris cũ admiratione ab hominibus ſuſpici. Atq; cũ cõplures artes ĩuenirẽtur, & aliæ ad neceſſaria, aliæ ad degẽdũ cõferent, ſuper tales ſapiẽtiores illos putamus, propterea quod ſcientia ipſorũ nõ ad vſum pertinerẽt. quocirca cũctis iã talibus cõparatis eæ ſcientiarũ inuentæ ſunt, quæ neq; ad voluptatẽ neq; ad neceſſaria cõparanda conducunt primoq;, ijs in locis, vbi primum homines ocio indulſerunt. Quapropter mathematicæ artes primo circa Aegyptũ obortæ ſunt. illic enim conceſſum eſt, vt Sacerdotes ocio vacent.

Atqui cõueniens eſt.) Hæc quoq; verba eo pertinẽt, 5
vt appareat, cognitionem rẽ eſſe admiratione & honore dignam, cũ inuẽtores alicuius rei pter vtile, hominibus fuerint admirationi, vt ſapiẽtes: & cæteris excellentiores. Et his ſimul mõſtrat initiũ ad ſapiẽtiam, & perfectiſsimã cognitionẽ, & qũo ſapĩa hoĩbus, & nobiliſsimarũ rerũ inquiſitio & cõtẽplatio contigerit exponit, vtiq; cũ inuẽtis rebus neceſſariis & cõmodis, aliquid iã excellẽtius & liberalius hominibus per ociũ intelligere liceret. Artes autẽ voluptatũ miniſtratrices in ordinem redigit earum, quæ vtilitatis grã quæſitę ſunt. Mortales.n. voluptate, alternoq; rege ĩdigẽtes, res harũ effectrices quæſiuerũt. Eſt ãt hmõi artiũ finis, actio quædã. Nã voluptates, quę à congregatione ꝓficiſcũtur, non efficiũt finẽ voluptatẽ, ſed ipſã ſui aſſeclã & comitẽ hñt. Mathematicas verò diſciplinas initium habuiſſe ab experiẽtia docet, Ægyptiorum ſacerdotum commemoratione, qui cum eſsẽt ocioſi, p cœleſtes obſeruationes Primum experiẽtiã nacti, artẽ deinde confecere. Sic & Geometria initio inuẽta eſt à terræ partitione. Cęterũ, vt hæ artes ab ocioſis inuẽtæ ſunt, ſic ipſarũ vſus ociũ reqrit.

Dictum eſt igitur in Morũ libris, quid intereſt inter artẽ atque ſcientiam, cæteroſque ſimilis generis habitus.

. Dctũ eſt igiĩ in Morũ libris qd interſit inter artem.) 6

Quoniam

Qm̃ ꝓſcientia vſus fuerat artis noĩe, vt ipſarũ diſcrimẽ dignoſcamus, relegat nos ad libros de Moribus. In Sexto enim Moraliũ Nicomachiorũ reddita eſt ab ipſo dĩa: quo in loco dicit, quinque numero eſſe, quibus aĩa verax eſt veritate q̃ in orõne atq; cõpoſitione verſatur. (Nã & ſentiẽdo aĩa verax eſſe dr̃.) Artẽ, prudẽtiã, ſciam, ſapientiã, intellectũ. Aitq; artẽ eſſe habitũ cũ rõne effectiuũ, ſciam vero habitũ demõſtratiuũ, eſſe autẽ demõſtratiuũ q ex prioribus, & medio vacãtib⁹, & cõcluſione notionibus colligit, vel ſcientiã eſſe exiſtimationẽ de vlibus atq; neceſſarijs, aut cognitionẽ, qua cognoſcitur cã, ob q̃ res eſt, illius eſſe cauſa, nec rẽ aliter ſeſe habere poſſe. Prudentiã vero habitũ agendi cũ vera ratione, in ijs q̃ hoĩ bona, vel mala ſunt, & in cõſultationẽ cadunt, aut prudentiã eſſe virtutẽ partis opinatricis aĩæ. Intellectũ vero virtutẽ aĩæ, qua cognoſcimus demonſtrabiliũ indemõſtrabilia principia. Tũ ſapiẽtiã eſſe intellectũ & ſcientiã eorũ, q́ natura ſunt nobiliſſima. Sed, cùm nos ad illa relegauit, quæ de artis & ſcientiæ, diſcrimine dicta ſunt, (ars.n.in efficiẽdo vel agẽdo cõſiſtit, ſcĩa in cognitione) protinus quãobrẽ hæc ſint ab ipſo cõmemorata, ſubiungit. vt.n. acciperet atq; oſtẽderet, q́ proprijſſime ac maximè ſcĩa eſſe intelligit̃, quã & ſimplr̃ ſapientiam appellamus, hãc in primis cauſis primiſq; pricipijs verſari cũctis hoĩbus videri, idcirco demõſtrauit artẽ experientiæ p̃ſtare cognitione cauſæ, & eas eſſe nobiliores, q́ verſant̃ in cognitione cãæ earũ rerũ q̃ ab ipſis tractant̃.

Sed cuius gratia ſermonẽ nũc facimus illud eſt. oẽs.n. eam ſcĩam, qua ſapiẽtia nũcupatur, circa primas cauſas et principia eſſe putãt. Quapropter expertus, vt prius eſt dictũ, ſenſum quẽuis habẽtibus, artifex expertis, architectus manu cõficiẽtibus opus artis, cõtẽplator effectore ſapiẽtior eſſe videtur. Patet igitur ſapiẽtiã circa principia q̃dã cauſaſúe ſciẽtiã eſſe. Qm̃ autẽ hanc ſcĩam q̃rimus, hoc erit nobis cõſiderãdũ, quarũ inquã cauſarũ principiorumq; ſcĩa ſapientia eſt.

7 (Sed cuius gratia ſermonẽ nũc facimus illud eſt.) His verbis apte ipſe declarat, quò ſermo ptineat, & cuius gratia ſuperiora ſint cõmemorata, ſ. vt oſtẽdat̃ ſpeculatrices artes, q̃ actiuas cũctis videri nobiliores, & ſapiẽtiã eſſe primorũ principiorũ cognitricẽ. qđ demõſtratũ eſt à nobis, cũ oſtẽderemus ſemp nomen ſapiẽtiæ in ijs magis vſurpari, q magis valẽt cognitione. Experientia.n. q̃ ſenſus ſapiẽtior eſſe putat̃, quia iſ cognitio q̃dã eſt rõnabilis. Cõprehẽſio.n. vl̃is rõnabilis eſt. Ars vero, q̃ experiẽtia, qm̃ ars cãm cognoſcit, cũ rei ſiſis cõtẽplatio fiat p cauſæ cognitionẽ. (Architectus, inquit, manu cõficientibus,) ideſt Architectus ſapientior eſt artifice, qui opus cõficit, & cõtẽplatrices artes q̃ effectrices ſapientiã magis attingũt, quia nõ ad vſum ptinẽt, ſed ad vitã traducendã, & ipſius cognitionis gratia capeſſunt̃. (Qm̃ antẽ hanc ſciam q́rimus,) ideſt qm̃ ſuſceptũ à nobis negocium eſt de inquiſitione huius ſcię: intelligere oportet in quib⁹ verſet̃ ſcĩa, quã iquirimus. Ex dictis.n. ſatis declarat̃, ſciam eſſe circa quædã principia & cãs. Sapiẽtia.n. cõfeſſione oĩum eſt cognitio principiorum, & cauſarũ, & ſapiẽs, qui hatũ rerũ ſcĩa præditus eſt. Cũ igitur ſapiẽtia, cõi mortaliũ de ipſa conſenſu, ſit cognitio principiorũ & cauſarũ: & cauſæ multifariã intelligant̃, meritò primũ q́rit, quarũ cauſarũ & principiorũ cognitio ſit ſapiẽtia, de qua nobis futurus eſt ſermo. Supra ergo dixit, appellatã ſapiẽtiã opinione oĩum, ĩ primis cauſis principijſq; verſari. Sed, qm̃ pſpicuũ eſt, q́ ſint prima principia primæq; cauſæ, idcirco ſumẽs pro cõfeſſo ſapiẽtiã, in principijs & cauſis verſari, q́rit in quibus: atq; verſari in primis eã demõſtrabit. aut certe ne illo quidẽ in loco ipſum accipit vt indubitatũ, ſed vt demõſtrandũ. Quãobrẽ ex neceſſitate cãrũ partitionẽ exequit̃, docẽs eas dici quadrupliciter, cõmemoratq; priorũ placita de cauſis, vt ſi quid ab illis recte ſuerit iuẽtũ, id ſequamur, ſin minus, aliquid p̃terea inueſtigemus. Oportet igit̃ ex hac diſciplina primorũ prĩcipiorũ & cauſarũ cognitionẽ petere. hæc autẽ ſunt entis velut principia, pp q́ exiſtunt ſingula entia, de quibus eſſe p̃dicat̃, hmõi autẽ ſunt primæ & q́ ꝓprijſſime ſubſtãtiæ eſſe intelliguntur. hæ nãque ſubſtãtiarũ principia ſunt: ſubſtãtiæ vero cæterarũ rerũ, vt demonſtrauit. Ex hac igitur doctrina harũ rerũ cognitio petẽda eſt, & q́cunq; ad ipſarũ cognitionẽ faciũt, de quibus ipſis plurimus habet̃ ſermo. neq;.n. aliter cognitio ipſorum haberi poteſt, niſi prius conſtitutis, & confutatis quæ obeſſe videantur.

Si igitur exiſtimationes quiſpiam eas, quas circa ſapiẽtes habemus, ſumpſerit, id forſitan inde magis perſpicuum fiet. Primum itaq; exiſtimamus ſapientem omnia ſcire, maxime quoad fieri poteſt, non per ſingula ſcientiam ipſorum habẽtem. Deinde ſapientem eum eſſe putamus, qui difficilia homini, non facilia cognitu, cognoſcere poteſt: Sentire.n. omnibus eſt commune, quapropter facile, & haud ſapiens eſt.

8 (Si igitur exiſtimationes quiſpiã eas, quas habemus de ſapiẽte, ſumpſerit.) Cõſueuit in cunctis ſemp Ariſt. aliqua demõſtraturus, ꝓ pricipijs vti cõibus & naturalibus mortaliũ opinionibus, aſſeuerãs cognitionẽ atque ſciæ appetitũ hoĩbus eſſe naturalẽ, & quod ſciæ principia nobis ſint à natura tributa. hæc.n. ſunt cões intelligẽtiæ, vnde in Naturali auditu in q̃õne de loco, itẽ cum de tpe diſputaret, ac demũ in cunctis fere q̃õnibus hac via procedit. Ad hunc igit̃ modũ hoc in loco inueſtigãs in quibuſnam principijs verſetur ſapientia, & ꝙ non ſit ſapientis, & oĩno quis ſit ſapiens, explicat cões ſnĩas & naturales, quas habemus de ſapientibus, vt his conſentanea conquirentes, aptè atq; cõuenienter ſumamus ponamuſq;. Hæc igitur ſunt quæ, vt refert, cõi ſnĩa ſapiẽti ac ſapientiæ deferuntur: oĩa ſcire cõiter, & vl̃r, & poſſe de cunctis cõprehenſim diſputare, nõ vt qui p ſingulas ſcientias, aut artes ſapiẽs ſit. Nã qui tali doctrina valẽt, ij non iam ſapientes, ſed artifices, &, eius de quo diſputant, ſciẽntes eſſe putantur. Sed neque fieri poteſt, vt quidem omnia ſapiens, aliter quam dictum eſt, ſciat. quocirca adiecit, quoad fieri poteſt. Ad hæc ſapiens ſcire putatur excellentia & difficilia, & quæ non facile cognoſcuntur. Nam qui vulgata & facilia ſciunt, ij non putantur eſſe ſapientes, quo ſit, vt ſenſus non appelletur ſapientia, nec ſentientes qua ſentiunt, ſapientes. Communis enim & facilis eſt cognitio ſenſualis. Iam vero qui exacte curioſeq; de ſingulis intelligibilibus agit, nec fallitur, is quoque ſapiens appellatur.

Preterea magis certũ magiſq; habilem ad principia tradenda cauſaſq; doctrina duce, ſapientem eſſe circa ſciẽtiam quãlibet arbitramur. Scientiarum etiam illam quæ ſui cauſa ſciendiq; gratia eſt expetibilis, magis ſane quàm eã, quæ eſt euẽtus gratia, ſapientiã eſſe cẽſemus, et magis principẽ itidẽ magis, quàm et ſubminiſtrantem. Non.n. præcepta ſapientem ſuſcipere, ſed præcipere, nec hunc alij, ſed huic minus ſapientem obtemperare oportere cenſemus. Tales igitur & tot de ſapientia & ſapientibus exiſtimationes habemus.

9 (Magis certum magiſq; habilẽ ad principia tradenda,) ideſt, qui reddendis cauſis doctrinam præbet, is magis appellatur ſapiens q̃ qui aliter docet. Scientiarum etiam ea ſapientia nũcupatur, quæ non pp extrinſecus

accidentia expetitur,ſed propter cognitionem, quæ ex ipſa ſcientia ſuggeritur. & ij rurſus ſapientes, qui huiuſmodi ſcientia præditi ſunt,ideſt,qui ſciunt ea,quę propter ipſam cognitionem expetuntur, non quorundam accidentium gratia . Illud autem (magis certum , magisq́; habile ad principia tradenda,) non vt vnum, ſed vt duo oportet accipere . hæc.n.differunt inter ſe, & ad hunc modum ſex efficiuntur,quæ hominum conſenſus tribuit ſapienti. Prꝗterea qui cognoſcit res principatui, & imperio potiores , ſapientior eſſe putatur , quàm qui res nouit ſubiectas.Et inter ſcientias, quæ principalior & potior habetur,quàm ſcientia miniſtratrix,magis eſt ſapientia.Hæc igitur de ſapientibus cum ſic ſtatuit Ariſtote. velut communibus ſententijs confeſſa , tentat ea ſingula huic tribuere , qui primas & vniuerſales cauſas cognoſcit,per hæc demonſtrans id, quòd fuerat præfatus , nempe appellatam ſapientiam in primis cauſis & principijs verſari , hominum eſſe communem conſenſum.Maxime nãque vniuerſaliter & cõmuniter is omnium rerum habet ſciẽtiam , qui nouit prima principia. Nam quemadmodum qui nouit principia quarũdam rerum, is quandam illarum cognitionem vniuerſalem habet,ſic qui nouit omnium rerum principia, is omniũ rerum vniuerſalem quandam obtinet cognitionem.

Horum autem quidem, omnia inquam ſcire, ei competat qui maxime ſcientiam habet vniuerſalem , neceſſe eſt . Iſte nãque ſcit quodammodo vniuerſa ſubiecta . Fere autem & ea ſunt hominibus difficillima cognitu,quæ maxime vniuerſalia ſunt.Longiſſime nãque à ſenſibus diſtant.

10 Horum autem ipſum ſcire,ei competat qui maxime ſcientiam habet vniuerſalem,neceſſe eſt . Illi verbo ſcire,deeſt verbum,omnia. Nam qui maxime habet vniuerſalem ſcientiam, huic omnium rerum cognitio ſuppetit.hoc.n.poſitum erat. Eſt autem maxime omnium vniuerſalis ſcientia,quæ de entibus habetur,cum entia ſunt.Ens.n.cunctis rebus exiſtentibus eſt cõmune. Sed ex ijs, quæ cadunt in cognitionem mortalium, vniuerſalia ſunt hominibus cognitu longe difficillima , propterea ꝙ ſint à ſenſibus remotiſsima : quod erat ſecundum ex ijs , quæ poſita ſunt communi ſententia attributa ſapienti. Siquidem entium ſimpliciſsima quæq́; & prima longiſsime abſunt à ſenſibus. Addidit autem hominibus,ad differentiam naturæ. Notiora enim natura ſunt ea , quàm quæ ſenſibus percipiuntur . Quin etiam ſcientiarum cognitio longè primorum exactiſsima eſt. Nam doctrinæ , quæ ex primis habentur, cæteris ſunt exactiores. Siquidem exactiores ſunt, quæ ex paucioribus.ex paucioribus autem , vt quæ ſunt principijs propiores , vt dictum eſt in libris Poſteriorum . Idcirco.n. proprijſsimas & potiſsimum demonſtrationes eas eſſe dixit,quæ à propoſitionibus medio vacantibus , & primis proficiſcuntur,proxime ab ijs,quæ per has demõſtrantur.At,ſi principijs,ꝓpiores ob ipſorum cognitionem perfectiores ſunt , dubitari non debet , quin ipſorum principiorum ſcientiæ longe ſint perfectiſsimæ , propter quas,quæ ad ipſa propius accedunt,cæteris habentur exactiores.Eſſe autem perfectiores,quę ex paucioribus exiſtũt,& ſunt principijs propiores,quàm quę ex pluribus ac remotiores,quanquam docuit,vt modo dixi,in poſterioribus reſolutorijs, tamen nunc quoque oſtendit Arithmeticæ & Geometriæ argumento, quarum diſcrimen eſt , quòd Geometria verſatur in his , quæ poſitionem habent.Signum nãque & linea & cætera,in quibus verſatur Geometria,ſitum habent, vnitas autem & numerus poſitione caret: quo fit,vt Geometra arithmeticis demonſtrationibus vtatur , vt qui eis indigeat ad ſuarum confirmationem, Arithmeticus non item geometricis.

Exactiſſimæ præterea ſcientiarum eæ ſunt , quæ primorum maxime ſunt.

11 Exactiſsimæ præterea ſcientiarum eæ ſunt,quæ primorum maxime ſunt.Non eſt exiſtimandum hoc cum eo pugnare,quod dictum eſt in præfatione Phyſici auditus,vbi docens faciendum eſſe initium à nobis notioribus,dicit totum notius eſſe per ſenſum , & vniuerſale totum quoddam eſſe . Neque enim primum idem eſt quod vniuerſale. Nam prima cauſa motrix , de qua ipſi propoſitum eſt diſputare, eſt illa quidem omnium prima,non tamen ſic vniuerſalis, vt genera. Sed neq; illic, vniuerſale,quod dicitur velut genus,primum eſſe dixit, quod ſenſu percipiatur,ſed id, quod communius eſt, & pluribus accidit, vt exemplis declarauit.

Etenim quæ ex paucioribus accipiunt̃,exactiores ijs ſunt, quæ ex additione ſumuntur , quo pacto Arithmeticam exactiorem eſſe Geometria conſtat . At vero magis etiã ad docendum accommodata eſſe videtur ea ſcientia , quæ cauſarum magis eſt cõtemplatrix. ij nãque docent,qui cauſas circa ſingula dicunt , atque aſſignant . Cognoſcere etiam atque ſcire , cognoſcendi ſciendiq́; cauſa ei maxime competit, quæ maxime ſcibilis ſcientia eſt. Qui nãque ſcire expetit ob idipſum,is eam expetet maxime,quæ maxime ſcibilis eſt.at talis eſt ea,quæ maxime ſcientia eſt. Prima vero & cauſæ maxime ſcibilia ſunt . ob hæc enim atque ex hiſce cætera , & non hæc per ſubiecta cognoſci ſolent . Princeps quoque maxime ſcientiarum , ac magis princeps quam ſubminiſtrans , eſt ea, quæ gratia cuius agendum eſt, vnumquodque cognoſcit.

12 (Etenim quæ ex paucioribus accipiuntur, exactiores ſunt .) Nam cui accidunt pauciora , hoc difficilius eſt cognitu,& maiorem curam requirit , & cui nihil accidit, huius cognitio difficilior eſt , ac proinde maiorẽ etiamnum diligentiam deſiderat : non ſuppetente auxilio ab accidentibus in ipſorum ſubſtantiæ notitiam, ita vt prorſus ab ipſa ſola ſubſtantiæ ſit petenda cognitio . Harum autem rerum ſcientia prior eſt , quia ſcire magis efficit. Præterea,demonſtratio quæ propriæ intelligitur,ex prioribus concludit. Nam cætera tunc demum demonſtrant, cùm fuerint demonſtrata per hæc, quæ per alia priora fidem ſui non acceperunt. At ſcientia, quæ ex primis accipitur , ex paucioribus accipitur, quæ autem ex paucioribus , exactior eſt & exquiſitior, ac perinde quæ ex primis exiſtit . ſiquidem quæ per hæc demonſtrantur, cauſæ ſunt poſterioribus, vt demoſtrentur . Sed quærat aliquis , quomodo cognitio primorum principiorum & cauſarum difficillima eſt, ſi in his cognitio per demonſtrationem expeditior eſt nobis? An cognitio principiorum , quæ ſunt quaſi ſententiæ , per quas cætera demonſtrantur , hoc eſt demonſtratiuorum principiorum in expedito nobis eſt, non autem principiorum entis? Quòd ſi ita eſt, quomodo hæc principia ſciuntur? An hæc quoque per demonſtrationem? Nam demonſtrationis horum,ſententiæ quoque ſunt principia. At,cùm omnis demõſtratio ex primis habeatur , ſit vt aliqua his habeantur priora. An nihil prohibet , ipſis quoque vt demonſtrabilibus priora quædam eſſe dici ? Sed , ſi demonſtratio eſt cognitio per cauſam , tunc aliqua eſſet horum cauſa , quæ perinde prior haberetur. An non omnis demonſtratio per cauſam efficitur? Illud autẽ cõpertum eſt,qui cau-

ſas intelligunt, his maiorem ad docendum ineſſe facultatem. ſiquidem docentium proprium munus eſt, cauſas reddere aorum, quæ docent, vt ſupra dixit. Cęterum vel dicit ſcientiam, quæ cauſas contẽplatur, magis eſſe doctricem, quàm diſsimilem. doctrina enim ſiue pręceptio per cauſas efficitur, ceu ſola hæc ſit cauſarum contemplatrix. hæ enim ſunt cauſæ, quæ propriè intelligũtur. Aut certe hoc dicit. Scientia, quæ cõſiderat ea, quæ magis ſunt cauſæ, magis eſt apta docere, cum doctrina per cauſas tradatur. hæc autem eſt doctrina, quæ conſiderat quæ magis ſunt cauſæ. hæc ergo maiorem facultatem habet docendi. Item, cognoſcere & ſcire ipſarum rerum, quæ intelliguntur & cognoſcuntur gratia, & non alterius, id cognitioni potiſsimũ, quæ de cauſis & principijs habetur, cõtingit. Ea nãque ſunt maxime ſcibilia, per quæ aliorum ſcibiliũ quodq́; ſcibile eſt. Quare, cum ſint quædam ſcientiæ propter ipſas expetendæ, vt poſitum eſt, huiuſmodi ſcientia omnium maxime ſua ſponte expetenda eſſe videri debet. Nam qui ſcire cupit ob hoc ipſum vt ſciat, is eam expetet maxime, quæ potiſsimum eſt ſcientia: qm̃ cui ſcire propter ſe eſt expetendum, huic maxime expetẽdum eſt, quod eſt maxime ſcibile. huiuſmodi vero ſunt primæ cauſæ, primaq́; principia, cum aliorum cognitio ab horum cognitione pendeat. Tunc enim arbitramur rem quãque intelligere, vt ipſe dixit in Phyſica, cũ principia & cauſas eius cognoſcimus. Quod vero hæc ſint maxime ſcibilia, oſtendit, cùm dixit, demonſtrationes ex primis ſunt, ſcibilium autem cognitio per demonſtrationem contingit. quo fit, vt primæ cauſæ ſint cæteris demonſtrandi ac ſcientiam ingenerandi vim habentibus cauſæ, vt tales ſint. nam principia ſcientiarum has habent pro principijs. Sed ſcientiarũ ea eſt facile princeps, quę principes cauſas cognoſcit. ſunt autem hę quorum gratia cætera ſunt. In cunctis enim rebus ſcientia, quæ cognoſcit cuius cauſa efficiendorum quodq́; fieri debeat, præſtantior eſt, quàm quæ eadem efficit, ac miniſtræ fungitur munere, vt in architectonica licet intelligere.

Hoc autem eſt ipſum in ſingulis bonum, atque id omnino quòd eſt ſummum in omni natura bonũ. Ex omnibus igitur, quæ dicta ſunt, in eandem cadit ſcientiam id, quod quæritur nomen. Nam primorum ipſam principiorum ac cauſarum contemplatricem eſſe oportet. Summum enim bonum, & id gratia cuius, vna eſt cauſarum.

13 (Hoc autem eſt.) Quia vero dixit (quæ gratia cuius agendum eſt vnumquodque cognoſcit,) declarat quæ ſit huiuſmodi cauſa, cuius gratia vnumquodque agendum eſt, dicens, (hoc autem eſt ipſum in ſingulis bonum, hæc enim eſt cauſa finalis. Nam, vt ipſe dixit in exordio Moralium Nicomachiorum, omnis ars omniſque doctrina atque actus & electio bonum quoddam appetere videtur. Tale autem eſt id, quòd eſt omnium rerum cauſa. Cuncta enim illius gratia & ſunt & efficiuntur. quæ vero natura ſunt, ea quoddam ſibi innato appetitu ad illud ſpectant. Quo fit, vt ſciẽtia, quæ huiuſmodi bonũ cognoſcit, facile princeps haberi debeat. Sed volens explicare primam cauſam eſſe rebus cauſam, vt finem, & ſcientiam, quæ huiuſmodi cauſam cognoſcit, præſtatiorem eſſe effectricibus eorum, quæ illius gratia ſunt, dixit illam potiorem eſſe, quæ gratia cuius agendum ſit vnumquodq; cognoſcit, quam quæ miniſterio fungitur. Argumentatio vero eſt huiuſmodi: Si cunctis in artibus & diſciplinis, quæ cognoſcit id gratia cuius, & finem, præſtantior eſt, quàm quæ aliquid efficit, merito quæ finem rerum omnium cognoſcit, & cuius gratia omnia & ſunt & fiunt, ea facile princeps primaq́ue haberi debet: talis autem eſt ſapientia, quę primam cauſam contemplatur, quandoquidẽ cuncta entia præſtantiſsimum bonorum & ipſum ſummũ bonum appetant, ſummum autem bonum eſt prima cauſa. Quibus demõſtratis, quę ſupra dicta ſunt, in pauca colligit: declarans ex cunctis ijs, quæ ſapientes conſequuntur, demonſtrari ſapientiam eſſe primorũ principiorum & cauſarum contemplatricem. Nam ſummũ bonum, & cuius gratia cuncta ſunt & efficiuntur, cuius boni hæc doctrina eſt contemplatrix, de numero cauſarum eſt, cum ſit huiuſmodi cauſa, vt finis. Oportet enim ipſam primorum principiorum & cauſarum eſſe contemplatricem. Ex omnibus ergo dictis efficitur, vt ſapientia ſit ſcientia primorum principiorum & cauſarum contemplatrix. Addidit autem, (ſummum enim bonum, & id, gratia cuius vna eſt cauſarum,) quoniã dixerat hominum conſenſu oportere ſapientiam eſſe principiorum ſcientiam, non miniſtratricem, & eam ſcientiam eſſe præſtantiorem, quæ cognoſcit cuius grã vnũquodq; agendũ ſit. hoc vero ſummum bonum eſt.

Non eſſe autem effectricem, ex ijs etiam, qui primò philoſophati ſunt, patet. Ob admirationes enim homines et nunc & primò philoſophari cœperunt, principio quidem facilia mirabilium admirantes, deinde paulatim ſic procedentes, & de maioribus dubitantes, vt de Lunæ ac Solis affectibus, de ſtellis, de ortu etiam vniuerſi. Qui vero dubitat, & admiratur, is ignorare ſe arbitratur.

(Non eſſe autem.) Præfatus igitur præſtantiorẽ eſſe 14
ſcientiam, quæ cognoſcit cuius gratia vnaquæque res eſt, quod quidem eſt ſummum bonum, oſtendit ſcientiam, quæ cognoſcit primas cauſas, hoc quoq; cognoſcere, & ob id principem eſſe. Per hæc verba, (Non eſſe autem effectricem ex ijs etiam, qui primò philoſophati ſunt, patet.) Philoſophiã & ſapientiam non eſſe neq; efficientem, nec actiuam, ſed in contemplatione verſari, ex hoc demonſtratur, quoniam initio, qui primũ philoſophati ſunt, inde proceſſerũt ad inquiſitionem, & inuentionem harum rerũ, quod admirarentur, quomodo earum quæq́ue ſeſe haberet. porro admirari hominum eſt non intelligentium. Si ergo propter ignorantiam admirabantur, & propter admirationem philoſophari aggreſsi ſunt, nimirum eius gratia ad philoſophãdum acceſſere, quòd à ſeipſis ignorantiam voluerunt amoliri. Cognitio autem, non actio, ignorantia eos debuit explicare. Cognitionis igitur, non actionis gratia acceſſerunt ad philoſophandum. Nam, ſi propter ignorantiam ipſorum inquiſitionem ſunt aggreſsi, dubium non eſt, quin cognitionis deſiderio ducti fuerint, cum ignorantiæ non effectio, ſed cognitio medeatur. Cæterum Ariſtotelis mos eſt eandem appellare ſapientiam, & primam philoſophiam. Nam perfectiſsima philoſophia exorta ab admiratiõe proceſsit ad inquiſitionem. Deinde cum quæ inquirebat inueniſſet: ita ſe in his gerebat, vt admiraretur, ſi ea ſeſe aliter habere poſſent, vt in proceſſu commemorabit. Sed initio philoſophari ipſum cœptum eſſe ait, dum mortales facilia & obuia quæq́ue admirarentur propter quædam, quæ ipſis pręter rationem fieri videbantur. Exempli cauſa, cur electrum paleas ad ſe trahat, cur magnes ferrum, aut quid ſit arcus cœleſtis, aut omnino quibus ex rebus nubes concreſcant, vnde tonitrua edãtur, quomodo fiant fulgurationes, deĩde paulatim eò ꝓceſſerũt, vt de rebus

maioribus admirantes inquirerent ac philoſopharentur, ſed affectus lunæ vocat defectus ipſius, & accretiones atque decrementa, & pari ratione Solis defectus & ortus atque occaſus. At dubitare & admirari ob opinionem fit ignorantiæ.

Quapropter & fabularum amator Philoſophus quodāmodo eſſe videtur, ex mirabilibus enim fabula cōſtat. Quare ſi vt ignorationem fugerēt, philoſophati ſunt, patet eos ob cognitionem, & non vſus cuiuſquam gratia, ſciētiam eſſe ſequutos. teſtis autem eſt & idipſum quod accidit. Cum enim omnia neceſſaria ad facile, cum voluptateq; uiuendum adeſſent, queri talis prudentia cœpit. Quo patet ob nullam aliam vtilitatem nos ipſam quærere, ſed vt hominem eum liberum eſſe dicimus, qui ſuipſius eſt gratia, non ob aliū, ſic & ipſam ſolam ſcientiarum liberam eſſe, eſt enim hæc ſuipſius gratia ſola, quapropter & non humana poſſeſſio ipſius, non iniuria putaretur. Multis enim conditionibus ſerua natura hominum eſt. quare ſecundum Simonidem Deus ſolus hunc habet honorem, hominem verò indignum non quærere illam, quæ ſibi conuenit ſcientiā. Quòd ſi vera dicant poetæ, & in Deū inuidētia cadit, hæc in re maxime veriſimile eſt idipſum accidere, & infortunatos eos homines eſſe; qui hæc ſuperflua quærunt. Sed neq; Deus inuidus eſſe poteſt, ſed, vt & prouerbio dicitur, multis in rebus mentiuntur poetæ.

15 Quapropter.) Adiecit autē, (quapropter fabularum amator Philoſophus quodāmodo eſſe vr̄,) qm̄ ſtudet ea diſcere, q̄ ob ignorantiā ſui ſunt admirāda, ꝓpterea ꝙ fabulę ex admirandis & fidē nō capiētibus cōſtituūtur. Qui autē ꝑꝑ admirationē aliquarū rerū conanẽ intelligere, ij Philoſophi ſunt. Sed initio nō cuiuſpiā emolumēti aut actiōis, ſed cognitiōis gratia cœptū eſſe philoſophari, ex hiſtoria quoq; confirmauit. Cōparatis.n. rebus neceſſarijs & cōmodis ad vitā degendā, aggreſsi ſunt hoĩes inquiſitionē philoſophiæ, & huiuſmodi rerū cōtēplationē. Quod ſi ſuppetētibus neceſſarijs & commodis ad vitā, aggreſsi ſunt hoĩes per philoſophiā īdagare, ſatis intelligitur, non vt inueſtigarent rē aliquam neceſſariā ex ijs, q̄ pertinēt ad vitā degendā, inquirendi negociū eos ſuſcepiſſe. At oēs effectrices artes aliq̄d huiuſmodi q̄runt. quærūt enĩ, efficiuntq; aliqua vel ex neceſſarijs & vtilibus, vel ex ijs, q̄ faciūt ad vitæ facilitatē. Appellat autē prudētiā hm̄ōi ſapiētiā & contēplationē, eandēq; ingenuis hoĩbus ſimilē eſſe air, qui ꝑꝑ ſeipſos, nō queadmodū ſerui, aliorū gr̄a ſunt. Nā ſeruus, vt ĩ Politicis docuit, eſt q̄ cū hō ſit, alterius eſt: qualis qui ob ingenij tarditatē nō ad rerū cognitionē, ſed ad ſeruiendū eſt aptus. Siquidē hm̄ōi cognitio quaſi ſola doctrinarū libera ſit ipſa ſui gr̄a eſt. Hāc vero ꝑꝑ ſe expetendā eſſe, q̄q̄ nullā vtilitatē exhibeat, ſed cōtra īpedimēto ſit parādis vtilibus, argumēto eſt, ꝙ ſe attingētibus tm̄ ingerit amorē ſui, vt nihil aliud efficere velint, īpedimentūq; & moleſtiā eſſe putent, quidquid ſe à ſtudio ipſius auocarit. Quāobrē meritò dicit hanc cognitionem nō humanā, ſed diuinā eſſe cenſeri. Hoĩes.n. ꝑꝑ indigentiā pleriſq; in rebus ſerui ſunt, cū ipſius cā multa agere cogant̃. Nam, quia hoĩes hm̄ōi ſunt, idcirco ipſis valetudo atq; diuitiæ cætera huiuſmodi in bonis habent̃. Quo fit, vt in hæc paranda ſtudiū atq; operā cōferant. Deus autē, oĩs indigentiæ īmunis eſt & liber. Quo in loco ſimilia ijs dicit, q̄ dixerat in Moralibus Nicomachijs. Illic.n. dixit: (Qm̄ nō oportet, vt quidā præcipiunt, qui hō ſit, hūc humana ſapere, & mortalia, qui mortalis, ſed aliq̄d ſupra q̄rere.) Nā hæc & talia dicit illo in loco. Quocirca, inquit, ſi verū eſt, ꝙ poetæ tradūt, Deū inuidere excellētibus mortalibus, ac ꝓinde infœlices eſſe oēs, qui aliqua facultate excellūt, cęteriſq; mortalibus p̄ſtāt, vniq; ſapiētibus maxime īuidet. hi nāq; veriſsime ſupra mortalē naturā quidq̄ habent. Attamen fieri nō poteſt, vt in Deū cadat inuidentia. Nā inuidentia, vt teſtatur diuinus Plato, ꝓcul eſt à choro diuino. Sed multis, inquit, in rebus mētiunt̃ poetæ, ex quarū rerū numero hæc eſt vna.

Neq; tali ſcientiam honorabiliorem vllam aliam putare oportet. Eā enim honorabiliſſimā eſſe patet, quæ diuiniſſima eſt. At hæc ſola dupliciter talis eſt. ea nāq; diuina eſt maxime, quā maxime Deus habet, & ea rurſus, quæ diuinarū eſt rerū. ſola autē hæc vtranq; cōditionē hanc ſubit. nā et Deus oĩbus cauſa, principiūq; quoddā eſſe videtur, & talē ſcientiam aut ſolus, aut maxime Deus habet. oēs igitur magis hac neceſſariæ ſunt, præſtantior vero nulla. Oportet tamē in ipſius acquiſitione fieri nobis contrarium, atq; cū à principio quærimus. nā incipiunt quidem, vt dictum eſt, omnes ab admiratione, vt fit cum mira quadam ſpectantur, cauſa nondū perſpecta, miranturque ſi ita res ſe habeat, aut circa ſolſtitia, aut circa diametri quadrati incommenſurabilitatem.

(Neq; tali, inquit, ſciētia honoratiorē vllā aliā putare 16
oportet.) Nā q̄ maxime diuina eſt, ob hoc ipſum eſt lōge nobiliſsima. hæc autē ſcientia eſt maxime diuina, q̄a ſimillima eſt deorū actioni. Nā, cū ſit ꝓbabile, Deū aliquid agere: hac excepta actione, nulla alia decet diuinā maieſtatē. p̄terea, qm̄ eſt diuinarū rerū cognitio, eſt.n. cognitio primarū cārū & pricipiorū, Deus autē eſt primū principiū, & cā cæterorū. Et per hæc demōſtrat hāc doctrinā merito appellari theologiam, ideſt ſcientiā de Deo. Oēs igit̃, inquit, aliæ magis hac neceſſariæ ſunt, qm̄ hæc oĩno neceſſaria nō eſt. Præſtātior vero nulla. hęc.n. eſt oĩum p̄ſtātiſsima, q̄ppe cū ſit maxime diuina. Deinde viā & rationē oſtēdit huius doctrinę cōparādæ, quā quidē admirationē eſſe dicit oppoſitorū ijs, q̄ admirantes initio hoĩes philoſophari cœperūt. qm̄ añ cognitionem homines admirabantur, ſi res poſſent ſic ſeſe habere. Nactis vero cognitionem, admirationi erat, ſi poſſent non ſic ſe habere. Porro admirabilia eſſe dicit præſtigioſa quæ per ſe ac ſponte moueri vidētur, dum à rerum admirandarum artificibus oſtentantur. Sunt autem Solis conuerſiones, de quibus mentionem facit, ſolſtitium æſtiuum, & ſolſtitium brumale.

Mirabile nāq; cunctis eſſe videtur, ſi quid omnino nō mēſuretur. Oportet autem huius exitū ad cōtrariū atq; melius, (vti dicitur prouerbio) fieri, cùm didicerint. nihil.n. magis vir Geometra profecto mirabitur, quàm ſi diameter cōmēſurabilis fiat. Quæ nā igitur natura ſit eius ſciētiæ, quā quærimus, & quod propoſitum ſit, quo quæſtionē, doctrinamúe totam attingere oportet, ſatis iam explicauimus.

Mirabile nāq; cunctis eſſe videt̃, ſi quid minimo nō 17
menſuretur. hoc dicit propter diametrū. Cùm enim ſit in lineis aliquid minimū, vt in numeris, mirabile videtur non omnes lineas minimo menſurari, & eſſe inter ipſas cōmenſurabiles, ſi quidem habent aliquā cōmunem menſurā. hoc autem haud verū eſt. Oēs.n. numeri vnitate menſurantur, nō item oēs lineæ menſurant̃ aliquo vno, quia nulla eſt minima linea. Ac proinde non oēs lineæ ſunt cōmenſurabiles. Eæ nāq; magnitudines cōmenſurabiles ſunt, quæ eadem menſura menſurant̃. In oppoſitum autem & melius definiunt, qui ex ignorātia, & proinde admiratione verorū, quaſi non poſsint ſic habere, tranſeunt ad cognitionem. Nā qui ſciētiam ipſorum accipiunt, mirātur, ſi poſsit ipſorū aliquid aliter ſeſe habere. Vt eſt in prouerbio) Prouerbiū fortaſſe intelli-

intelligit, quod ait, ſecundorum meliorum. Quæ nam igitur ſit natura eius ſcientiæ, quã quærimus, explicatũ eſt.) Dictum eſt.n.hanc contemplatricem eſſe, nõ actiuã, & primarum cauſarum principiorũq; cognitricem. Et quod propoſitum ſit quo quæſtionẽ doctrinamúe totam attingere oportet,) Oportet.n.ex admirarione verorum propter ignorantiam, tranſire propter ſcientiam, in admirationem oppoſitorum veris, ſi fieri poſſit an aliter ſe habeant, quam vt cognita ſunt. Sed poſito & explicato hæc ſapientiam ſcilicet primorum eſſe contemplatricem, meritò in primis quadripartitam facit diuiſionem cauſarum, vt in Phyſico additu. Ac cætera quidem aperte referuntur, quæ vero de forma dicta ſunt, aliqua indigent enarratione.

Cum autem conſtet ex principio cauſarum ſcientiam ſumere oportere, (tunc enim vnumquodque dicimur ſcire, cùm primam cognoſcere cauſam arbitramur,) cauſæ vero quatuor modis dicantur, has in medium afferamus oportet.

18 Cum autem conſtet ex principio cauſarum ſcientiã ſumere oportere,) tunc.n.vnumquodq; dicimur ſcire, cùm primã cognoſcere cauſam arbitramur.) Ex principio cauſarum dixit pro primis cauſis. Cognitionẽ autem, quæ per ſcientiam habetur earum rerum quæ habent principium, & cauſas, pendere ex cognitione primorum principiorum & cauſarũ, in exordio etiã Phyſici auditus teſtatus eſt, quod itẽ in Poſterioribus Reſolutorijs demonſtrauit: & nunc ſimiliter repetit. Qui enim aliqua cognoſcit nõ à primis cauſis, ſed ab ijs, quæ cohærentes ſunt, ſiue proximæ aliquibus, quarum ſunt aliæ priores cauſæ, is non cognoſcit ipſas cauſas, quæ proximæ ſunt, rei de qua quæritur. Quòd ſi tunc, quod principia cauſaſq; habet, cognoſcitur, cùm ipſius principiorum habetur cognitio, & qui initio à non cognitis cognitionem nactus eſt, hic non proprie dicitur ea ſcire ob id merito dicit ipſum ſcire pẽdere ex cognitione primarum cauſarũ, per hoc confirmans, ſapientiæ, quę contemplatrix eſt primarum cauſarum, id acceptum ferri, vt cæteræ doctrinæ ſcientiæ ſint.

Itaque cauſam vnam dicimus eſſe ſubſtantiam ipſam, quidditatemúe. nam ipſum propter quid primum, ad ipſam vltimo rationem redigitur.

19 Itaque cauſam vnam eſſe dicimus ſubſtantiã ipſam, & quidditatem.) Subſtantiam appellat formã. Nec immerito formam cuiuſq; rei vocauit ſubſtantiã, cùm res quæq; per formam ſit id quod eſt. Propterea.n.per hãc definita definiuntur. Nã quidditatem dicẽs, definitionem ſignificat, atq; rationem. (Qm ipſum ꝓpter quid primum, ad ipſam vltimo rationem redigitur.) ideſt ad definitionem. hoc autem eſt cauſa formalis. In hanc.n. aut vltimo redigi ipſum quare. Porro (vltimo) dixit: qm reddita definitione, non vltra quærimus quare. ſ. quaſi nacti iam ſimus cognitionem eius cauſæ, de qua nobis erat quæſtio. Nam percontati, quare ignis calefaciat, poſtquã edocti ſumus quod eſſe ipſius ignis eſt eſſe calidum & calefactiuum, non amplius quærimus quare calefacit. iam.n.habemus quod quærebamus. Rurſus, ſi quis quærat, quare nix eſt viſus diſcretiua, etiam ſi reſponſum acceperit, qm eſt alba, non tamen deſiſtet ab inquiſitione, quare. Requiret enim quare album diſcernit viſum. At qui accepto aliquo reſponſo, quærit etiam, num, quare, profecto is nondum cauſam accepit. Poſtquam vero didicit, ꝙ hoc eſt eſſe ipſius albi: eſt enim ratio & definitio albi diſcretiuum viſus, non vltra quærit cauſam, quare album diſceruit viſum: ſiquidem poſt huiuſmodi reſponſionẽ nihil eſt neceſſe quærere, quare ſic ſe res habet. Meritò ergo dicit, vnam cauſam eſſe ſubſtantiam & quidditatem cuiuſq; rei. ſed hãc cauſam eſſe declarat id quod ſubiungitur, quia inquit, ipſum quare in rationem vltimo redigitur. Dixitq; (vltimo) quoniam ad quæſtionem quare, nõnullæ aliæ etiam reſponſiones reddi poſſunt, quæ nondum rationẽ & diffinitionem contineant. Quamobrem huiuſmodi reſpõſiones cauſam formalem docere nequeunt: nec inquirens quare, à quærendo deſiſtit. Adhuc enim dici non poteſt cauſam eſſe redditam, dum quęritur quare. quęſtio.n. quare, cauſæ quæſtio eſt. Id igitur eſt cauſa, quo audito in quæſtione quare, deſiſtimus ab huiuſmodi quæſtione. deſiſtimus autem audita definitione & forma. hæc igitur eſt cauſa. Sed, quia dixerat ipſum quare primum vltimo ad definitionem redigi, idcirco quomodo vltimum eſt primum & cauſa, explicat per proxima verba. Nam quod vltimum dicitur in reſponſione, id primum eſt in natura & cauſa, ideoq́ue ſubiungit.

Cauſa vero principiumq́ue ideſt, quod primum, cùm propter quid quæritur, aſſignatur. Alteram autem materiam, & ſubiectum: tertiam, eam, unde eſt principium motus.

Cauſa vero & principiũ eſt ipſum primum quare.) 20
Nam quod in quæſtione, quare, vltimo reſpõdetur, id proprie cauſa eſt, quod autem ſic eſt primum cauſa, id cauſa eſt eorum, quæ ſic ſunt cauſæ. quod igitur vltimo reſpondetur in quæſtione, quare, prima cauſa eſt huiuſmodi cauſarum. Cui ſi quis addat, definitio autem eſt vltimum in reſponſis ad quæſtionem quare, is concludere poterit, definitionem eſſe primã cauſam formalium cauſarum. Quidditas ergo & definitio eſt prima cauſa, hoc eſt forma. nã per formam cuiuſq; rei quidditas ipſius accipitur. Aut dicit, cauſa vero & principiũ & primum eſt ipſum quare, ideſt ſubſtantia & quidditas, quoniam vltimum, quod reſpondetur in quęſtione quare, prima cauſa eſt. Aut ſignificat eorum, quæ ante ipſum reſponſa ſunt, cauſam principiumq́ue eſſe, ideſt eorum, quæ reſpondentur in quæſtione quare. hoc eſt enim vltimũ quod reſpondetur. Nam vltimum in quæſtione quare, prima cauſa eſt & principium. Neq; vero dixit vltimum in reſponſione, eſſe primum in natura, ſed hoc prętermiſſo, cùm diceret id, quod huius eſt cõſequens, illud ſcilicet cauſa vero & principium eſt ipſum quare primum, obſcure locutus eſt. idcirco enim quare eſt primum, quoniam vltimum in reſponſione quare, quod eſt primum in natura, eſt cauſa & principium in reſponſione quare. Reſponſione autem vltima ad quare, primam cauſam explicari hinc intelligitur, quia quæſtio principij eſt ipſum quare. cuius autem reſponſo accepto non vltra quæritur quare, id proprie principium eſt. principium autem eſt primum. Alterã vero, inquit, materiam, & ſubiectum. Subiectum latius patet quã materia, cùm diuinorũ ſubiectum non ſit materia.

Quartam eam, quæ huic opponitur, id inquam, gratia cuius cætera fiunt, ac ipſum bonum. finis enim hoc eſt omnis generationis, omniſq; motus. Atq; quãquam contemplati de ipſis ſimus in hiſce, quæ de Natura dicta fuere, tamen ad veritatem magis perſpiciendam, maiores etiam noſtros, qui rerum contemplationem aggreſſi ſunt, ſumamus oportet. & illos enim principia quędam & cauſas dicere conſtat. Si igitur illorum ſententias in medium attulerimus, aliquid eueniet ſanè, quod ad propoſitum doctrinę huius accommodabitur. Aut enim aliud quippiam inueniemus cauſæ genus, aut hiſce, quæ magis dicuntur nunc, credemus.

Quartam

21 Quartam eam, quæ hbic opponitur, id inquam gratia cuius, atque ipſum bonum.) Finis enim hoc eſt omnis generationis.) Facta mentione cauſæ efficiẽtis, hæc autem eſt vnde proficiſcitur principium motus, docet cauſam finalem oppoſitam eſſe cauſæ efficienti, quoniam altera præexiſtit, altera vltima eſt. quod ipſe expoſuit ſubiungẽs. Finis enim hoc eſt generationis, omniſq́ue motus.) Si enim illa eſt principium, hæc autem finis, meritò dicuntur opponi. Sed finis quodammodo cauſa eſt efficientis, qui finis in efficiendo vltimus eſt, natura vero & ratiõe primus. finem nãque ratione anticipantes, actionem propter ipſum exordimur. Quin ea quoq;, quæ natura fiunt, hũc quaſi ſcopum & propoſitum petunt, ſpectantq́;. Scopus autem præexiſtit, iam bonum ipſum eſſe cauſam vt finem, & principium huiuſmodi eſſe finẽ generationis & omnis motus, ipſe, vt ſupra dixi, docet in exordio Ethicorum, cùm dicit. (Omnis ars & omnis diſciplina bonũ quoddam appetere videtur. Quòd ſi res omnes ſuum quæque finem appetunt vt bonum, profectò quod propriè finis intelligitur, quem appetunt omnia, quæ mouentur, ſummũ bonum erit, & optimum entium. Quod ipſe quoque in Ethicis expoſuit, dicens: Quamobrem ſummum bonum rectè id eſſe definiunt, quod omnia appetunt. Cæterum explicata partitione cauſarum, inquiſiturus in qua potiſsimum cauſa verſetur ſapientia, cùm cauſæ multifariam dicantur, optima ratione primum ſententias priorum inquirit, & quam aut quas cauſas quiſque attulerit, exponit. Quod vſui nobis fore dicit ad confirmationem memoratarum cauſarum. Nam vel alium modum inueniemus cauſarum, ſi forte quæ à veteribus dicta ſunt, ſub hanc diuiſionem cadere non videbũtur: aut certe, ſi quæ tradidere, non excedunt numerũ cauſarum à nobis traditum, partitioni noſtræ, velut commode factæ, maiorem fidem adhibebimus.

Plurimi itaque eorum, qui primò philoſophati ſunt, ea ſola principia omnium eſſe exiſtimarunt, quæ ſub ratione materiæ collocantur. Id enim elementum rerum & principium eſſe dicunt, ex quo fiunt vniuerſa, fiuntq́; primò, & in quod vltimum corrumpuntur: ſubſtantia permanente quidem, mutationem autem in affectibus ſubeunte, & idcirco neque fieri quicquã, neq; corrumpi putant: quia talis natura ſemper ſeruatur, quemadmodũ neq; Socratem dicimus aut ſimpliciter fieri, cùm bonus fit, aut muſicus, aut corrumpi ſimpliciter cũ hos habitus abijcit, quia manet ipſum ſubiectũ, Socrates, inquã, ipſe, neq; quicquã identidẽ cæterorũ. Oportet enim quandã vnam eſſe naturam, vel plures vna, ex quibus, aut ex qua, perſiſtente ſalua, cætera fiant. Pluralitatem tamen ſpeciemq́; principij talis, non eandem inquiunt oẽs.

22 Plurimi itaq; eorum, qui primò philoſophati ſunt.) Cauſam cur ſententias veterum hoc in loco commemoret, ipſe exponit aperte, quoniã placita illorum refert, nõ quaſi & ipſi putauerint hæc eſſe principia ſubſtantiarum naturalium. (tunc enim memoratio aliena eſſet à propoſito,) ſed quia putabant hæc eſſe omnium rerum principia, in quibus rebus continentur nunc propoſita. Illi enim ſtatuebant rerum naturalium hæc eſſe principia, quæ ab ipſo traduntur. ſed has tantum res, & nihil præterea eſſe rati, quærebant eadem principia rerum naturalium & omnium entium. Veteres autem ſolam cauſam materialem aſſeruiſſe declarat, docens ipſos dixiſſe cauſam & principium entium id eſſe, ex quo primò aliquid efficitur, & in quod vltimum aboletur, ſubſtantia manente quidem, ſed affectionibus variante. Res nãque huiuſmodi eſt materia, quæ ſuam ſubſtãtiam in quibus rebus habetur, immortalem & ingenitam conſeruat, mutatur autem affectionibus, dum aliqua ex ipſa generantur. Illud autẽ (quæ in materiæ ſpecie) dictũ eſt pro eo, quod quæ ſunt in hac ſpecie principiorum materialium) ſola eſſe putabant. Idcirco neq; fieri quicquam, neque corrumpi putant, quia talis natura ſemper ſeruatur. Qui vero affirmant materiã eſſe corpus quoddam actu, & non, vt ait Ariſtoteles, facultate, ij nihil neque generari, neque interire ſimpliciter, vt fateantur conſequens eſt, ſed eam, quæ generatio appellatur, eſſe alterationem, vt demonſtrauit in libris de Generatione, vt qui fateri conuincãtur materiam, quæ actu exiſtit, ſemper eandem manere. Poſuerunt enim hanc eſſe immortale principium, & immutabile ſecundum ſubſtantiam, ſed in generatione ſubſtantiarũ, quę ex ipſa fiunt, affectiones mutare. alteratio enim eſt mutatio per affectionem. Qui vero fuerint hi, qui cum ſolam materialem cauſam ponerent, non poterant tueri generationem propriè dictam, deinceps exponit. Quorum primum fuiſſe ait Thaletẽ. hic enim inter eos, qui referuntur, primus auctor eſſe videtur Naturalis Philoſophiæ, cuius ſententiam exponit aperte, demonſtratq́ue manifeſto Socratis exemplo, non poſſe iſtos tueri generationem, quibus placet ſubiectũ actu prorſus exiſtere, quod ſemper retineat ſuam ſubſtantiam in quibus rebus habetur. Nam ſingula, quæ ex hoc efficiuntur, aliquo modo ſubiectũ habent. Oportet enim, inquit, quandam vnam eſſe naturam, vel plures vna, ex quibus, aut ex qua perſiſtente ſalua, cætera fiant.) Qui ſubiectum vnum eſſe aiunt, ij materiam eſſe affirmant quoddam ens actu, quod iam per ſe exiſtit. Qui vero plura ſubiecta eſſe aſſerunt, ij, vt ſubiectis verbis docebit, non omnes eadem opinabantur. Quamobrem ſubiungit, Multitudinem tamen, ſpeciemq́ue principij talis, non eandem inquiunt omnes.

Sed Thales quidem, auctor talis philoſophię primus, aquã eſſe dicit. Quapropter & terram ſuper aquam dicebat eſſe, ſumpta forſitan hac exiſtimatione ex eo, quia nutrimentum omnium humidum eſſe: et ex hoc fieri, atque hoc viuere calidum ipſum videbat. Id autem, ex quo quippiam fit, ipſius eſſe principium conſtat, & inſuper quia ſemina omnium humidam habere naturam videbat, atq; aquam naturæ humidis principium eſſe. Sunt autem qui & valde antiquos, & multo ante hanc ætatem, primosque Theologos ſic arbitrãtur de natura putaſſe. Oceanum enim & Tethyn patres generationis fecerunt, iuſiurãdumq́; deorum aquam, quæ quidem à poetis ipſis Styx appellatur.

Sed Thales quidẽ auctor primus talis philoſophię) 23
Talis, ideſt naturalis & contemplatricis. Hic enim Phyſicorum, qui memorantur, antiquiſsimus eſt: quem putaſſe aquam eſſe principium, aperte docet, & cur ita putauerit, propterea ſcilicet quòd omnia humido cibo alantur, eſſe autem cuique à cibo ſuppeditetur, & omnium rerum ſemina, ex quibus generantur, natura humida ſint, & ex hoc, ideſt ex humido effici calidum ipſum. Thales enim calidum ignemq́ue putabat ex euaporatione ab humido exhalata generari, ex hoc enim ali, eſſe, & conſeruari. hoc enim eſt quod ait, Atq; hoc viuere) Itaque Thales calidum humidum, principium & elementum eſſe putabat rebus naturalibus, quippe cùm ex hoc alantur & fiant. Ex quo enim res efficiuntur, id ipſarum principiũ eſt.) quamobrem aqua principium eſt ignis, ſi ex aqua ignis efficitur. Efficitur autem

Ex humido calidum generari.

tem ex aqua, quoniam ea nutritur. Atque aqua humidis naturæ principium eſt.) id eſt, aqua principium & natura cauſaq; humidis eſt vt ſint. Quòd ſi cæteris rebus, vti ſeminibus, principium eſt humidum, & aqua principium eſt humidorum, nimirum & hæc principiũ ſit eorum, quæ ſub ipſo continentur. Sunt autẽ, inquit, qui & valde antiquos tradunt) quaſi hanc opinionem ad vetuſtiſsimos nonnulli referant, primosq; Theologos & ipſorum opinionem refert. quo in loco Homerum, Heſiodumq; deſignare videtur, quaſi hi fuerint primi Theologorum.

Nam honorabiliſſimum quidem eſt antiquiſſimum, iuſiurandum autem honorabiliſſimum eſt. Atque obſcurum quidem forſitan eſt, ſi hæc opinio de natura vetus ſit quadam atque antiqua. Thales tamen hoc pacto fertur de cauſa prima dixiſſe. Hipponem enim nemo cum hiſce ponere dignum putabit, ob mentis eius nimiam vilitatem. Anàximenes autem atque Diogenes aerem aqua priorem, maximeq; principium corporum ſimplicium ponunt, Hippaſus autem Metapontinus & Heraclitus Epheſius ignem.

24 Nam honorabiliſsimum quidem eſt antiquiſsimum, iuſiurandum autem honorabiliſsimum eſt.) Quod colligere molitur, huiuſmodi eſt. qui aquam iuſiurandum eſſe deorum commenti ſunt, eos quemadmodum Thaletem, aquam entium eſſe principium poſuiſſe: per huiuſmodi autem argumentationem hoc ſumimus, quod eſt honorabiliſsimum, id profecto vetuſtiſsimum eſt, & principium: iuſiurandum autem eſt honorabiliſsimum. (Nam quod iuramus, id quaſi honoratiſsimum iuramus.) Iuſiurandũ ergo vetuſtiſsimum eſt, & principium. hoc porro aqua eſſe dicebatur. Styx enim per ipſos aqua erat, ſed in dictione ſumere videtur duas ꝓpoſitiones affirmatiuas in ſecunda figura, quia non dicit, quod honorabiliſsimum vetuſtiſsimum, ſed honorabiliſsimum quod vetuſtiſsimum. quod huic æquipollere videtur. ꝙ vetuſtiſsimum, honorabiliſsimum. Quę propoſitio, ſi ad hũc modum ſeſe habet, efficitur ſecũda figura, in cuius vtraque propoſitione terminus, honorabiliſsimum, prædicatur affirmatiue. quo ſyllogiſmo nihil recte concluditur. At nõ ita ſeſe res habet, ſed argumentatio eſt in prima figura. & honorabiliſsimum prædicatur de iureiurando, ſubijcitur autem vetuſtiſsimo. atque ita loquutus eſt, quaſi vetuſtiſsimum & principium conuertantur cum honorabiliſsimo, & dictum illud æquiualet huic, honorabiliſsimum eſt vetuſtiſsimum. Quod autem illud per hoc dixerit, declarauit adijciens iuſiurãdum autem eſt honorabiliſsimum, cum per hoc honorabiliſsimum euitaſſet. Atque obſcurum, inquit, forſitan eſt, ſi hæc opinio vetus quædam ſit.) quaſi non ſatis cõſtet, an primi Theologi fuerint in hac ſententia, necne. neque enim hoc manifeſto dicebant. Sed quidam conantur ſyllogiſmo demonſtrare. Argumentantur enim ſumentes duas affirmatiuas propoſitiones in ſecunda figura, quemadmodũ ſe habere prędicta ratio videtur obſcurius etiamnum. Thales tamẽ, ait, hoc pacto fertur de cauſa dixiſſe.) Merito dicit (fertur hoc pacto dixiſſe) cùm nullum ſit Thaletis ſcriptũ, ex quo affirmare quiſpiam poſsit hæc ab ipſo ad hunc modum eſſe tradita. Hipponem enim nemo cum hiſce ponere dignum putabit ob mentis eius nimiam vilitatem.) Hippon narratur poſuiſſe pro principio ſimpliciter humidum indeterminate, non explicans aqua ne ſit, vt Thales: an aer, vt Anaximenes & Diogenes. quocirca eius opinionem prætermittit quaſi fluitantem, & nihil certi ſtatuẽtem. Aut certe, propterea omittit eius ſententiam, ꝙ ſit indiſcreta, & nihil habens ſtatuti, tunc enim non dixiſſet, propter vilitatem opinionis eius, ſed quaſi nõ debeat inter Philoſophos computari propter eius ſententię vilitatem. Quamobrem dixit (cum hiſce) ideſt cum Philoſophis, quod fortaſſe idcirco dixit, quoniam impius fuit, ac longe abhorrens à Dei cognitione. In huius enim tumulo huiuſmodi legitur epigramma. Hic eſt Hipponis tumulus, qui fato deficientes dijs immortalibus æquabat. Poſt hæc de ijs verba facit, qui aerem principiũ eſſe dicebant, ipſum ante aquã ſtatuentes, qui quidem fuerunt Anaximenes Mileſius, & Diogenes Apolloniata. Nã Hippaſum Metapõtinũ, & Heraclitũ Epheſiũ ignẽ tradidiſſe ait principiũ eſſe oĩum.

Empedocles vero ipſa quatuor elemẽta, quartum iam dictis terram adiungens. hæc enim permanere ſemper, & non fieri dicit, ſed multitudine paucitateúe mutationem ſubire, cum in unum atque ex vno congregantur ac diſgregantur.

Empedocles vero ipſa quatuor elementa, quartum iam dictis terram adiungẽs.) Priores enim ipſo alij ignẽ, alij aquam, alij aerem principium eſſe ponebãt, quibus tribus Empedocles terram adiecit quartam. Hæc enim permanere ſemper, & non fieri dicit, ſed multitudine, paucitateúe mutationem ſubire, cum in vnum, atq; ex vno congregantur.) Expoſuit quomodo ex multitudine & paucitate. Nam miſtio ipſorum, & in vnum coitus, qui ab amicitia efficitur, trãſitum habet in paucitatem & vnitatẽ. Diſcretio vero, quæ fit à diſcordia, diſiunctioq; horum, ex vno multa facit. Atq; ita loquitur, quaſi hæc poſsint in huiuſmodi mutatione proprias naturas obtinere. Aut non de concretione & diſcretione dicit: quarum authores ſunt diſcordia & amicitia, ſed de ea, quæ videtur eſſe ipſorum elementorum generatio, & interitus, quorum quodq; tũc generari videtur, cùm ipſorum aliqua multitudo concreſcit. Nã, cùm in aliqua miſtura plures ſunt ignis partes, tunc generatio ignis fieri videt̃, cùm vero pauciores, interitus. Aut certe ſenſus eſt, hæc quidẽ nõ generari, ſed multitudinẽ ac paucitatẽ eotiũ fieri ex horũ cõcretione & diſcretione.

Anaxagoras inſuper Clazomenius ætate quidem hoc prior, re vero poſterior, infinita prĩcipia dixit eſſe. penè enim omnia quæ ſunt ſimilium partium, vt aquam vel ignem, ſic generari corrumpiúe congregatione duntaxat, diſgregationeúe, aliter vero neque fieri neque corrumpi, ſed permanere perpetua dicit. Ex his igitur ſolam quiſpiam cauſam eſſe putauerit, quæ rationem materiæ ſubit.

Anaxagoras vero Clazomenius ætate quidem hoc prior, re vero poſterior.) Anaxagorã, ꝙ prior ætate fuit ꝗ̃ Empedocles, poſteriorẽ eſſe ait re & ſentẽtia, quã habuit de rebus naturalibus, nõ ꝙ ꝓpius Anaxagorę opinionẽ Empedoclis ſentẽtię pręferat, vt prudẽtiorẽ pleniorẽq;, ſed quia putat Anaxagoræ opinionẽ poſteriorẽ eſſe, & magis ſuccinctã. Nã alio in loco præponit Empedoclẽ, ꝙ ponẽs finita principia, eadẽ tueat̃. Satius eſt enim finita, quã infinita principia ſtatuere, ſiquis per finita eadẽ tueri valeat. nonnullis tñ in locis Anaxagorę ſententia ꝗ̃ Empedoclis opinio potior habet̃. Quãquã nunc Anaxagorã operibus eſſe poſteriorẽ dicere videt̃, propter elemẽtorũ infinitatẽ. hæc.n. ꝑfatus ſubiungit. Infinita principia dixit eſſe) ſed in progreſſu ipſius opinionẽ cõuenire docet cũ ſententia Platonis, qui poſterior fuit. Expoſita.n. ſententia eius, oſtenſoq; doctrinæ ipſius eſſe conſentaneũ, vt vnũ & infinitũ principium eſſe dici queat, ſubijcit. (Vult tñ aliquid hiſce ſimile di-

cere,

cere, quæ poſteriores dixerũt, & nunc magis apparẽt.) Pene enim omnia, quæ ſunt ſimiliũ partium, vt aqua & ignis, & ſingula quatuor corpora ſic generari corrumpiq; congregatione & diſgregatione videtur,) ſcilicet quia vnũquoq; hoc effici videtur multorum ſimilium conuentu. Ad hunc itaq; modum Anaxagoram dixiſſe ait, hæc ſimilaria, quæ infinita ſint & ſempiterna, generari, & interire. generari autem complurium ſimilium concretione, interire diſcretione. Dixitq; prope omnia ſimilaria, quia non omnia poſuit eſſe principia. haud.n. aquam, terram, ignem, & aerem, quæ ſimilaria eſſe patet ſenſus argumento, elementa eſſe dixit, ſed miſturas quaſdam. Ex his igitur, inquit, ſolam quiſpiam eſſe putauerit.) Ex his.ſ. quæ dicta ſunt. nã principia materialia adiecit & corpora. At Empedoclis & Anaxagoræ, qui cauſas quoque efficientes poſuerunt, idcirco meminit, vt declararet quibus cauſis materialibus iſti vſi fuerint præter priores. Nam & hos inſectatus eſt, ꝙ efficiẽtibus cauſis verbo tenus vſi fuerint, nec eas complectantur in ijs generandis, quæ gignuntur ex ipſis elemẽtis.

Hoc autem modo procedentes, ipſa res eos in via poſuit, quærereq; vlterius coegit. nam, tametſi quam maxime generatio corruptioq; omnis ex aliquo vno eſt, aut pluribus, cur tamen id accidit, & quidnam huius eſt cauſa? Non enim ſubiectum ſeipſum mutari facit. etenim neque lignum, neque æs cauſa eſt vt vtrumque ipſorum mutetur, neque lignũ quidem lecticam, æs vero ſtatuam facit, ſed aliud quid mutationis eſt cauſa, hoc autem quærere, nil aliud eſt, quàm alteram quærere cauſam vnde eſt principium motus, vt nos eã appellare ſolemus. Qui igitur huiuſcemodi doctrinã à principio tetigere, vnumq; ſubiectum eſſe dixere, nullam ſuam in opinione difficultatem ſenſere.

27 Hoc autem modo procedentes.) Docet vnde poſt cauſam materialem proceſſerint ad inueſtigationẽ efficientis, ſ. quoniam ſubiectum aliqua indiget cauſa, vt mutetur in ea, in quę tranſit. nihil.n. ſeipſum mutare facit ſine aliqua externa cauſa. Qui ergo huiuſmodi doctrinam prorſus à principio tetigere.) Ad eos redit, qui ſola cauſa & principio materiali vſi ſunt, qui addidiſſe videtur illud prorſus à principio, vt Thaletẽ atq; Anaximenem deſignaret. Nam Empedocles & Anaxagoras, de quibus mẽtionem fecit, aliquid de principio efficiente attigiſſe videntur, vt ipſe in proceſſu docebit. Nullam, inquit, in ſua opinione difficultatẽ ſenſerunt) idest, dictorum ſuorum abſurditatẽ ignorarunt. Neque placita ipſa dãnabant, ꝙ non recte traderentur, neque præter cauſam materialem aliud principiũ inueſtigabant, velut ipſa nõ ſatis eſſet nec ab ipſis recte traderet.

Sed quidam eorum, qui vnum dicunt, quaſi à quæſtione hac ſuperati, vnũ ipſum immobile inquiunt eſſe, totãq; naturã non ſolũ generatione corruptioneue, (hoc enim vetuſtum eſt, oẽsq; in hoc conſentiunt) ſed alia quoque omni mutatione, atque hoc ipſorum eſt proprium. Nemini igitur vnum vniuerſum ipſum ponentium, talis in mentem cauſa euenit, niſi Parmenidi ſoli, & huic ea ratione nimirum, qua non ſolum vnum, ſed etiam duas quodammodo cauſas eſſe ponit, ij autem magis dicere poſſunt, qui plura faciunt, vt qui calidum, frigidum, vel ignem & terram ponunt. nam igni quidem, vt motiuam habente naturam, aqua vero, terra, & talibus, vt contrariam habentibus naturam vtuntur.

28 Sed quidã eorum, qui vnum dicunt, quaſi hac quæſtione ſuperati, vnum ipſum immobile eſſe inquiunt.) Xenophanem deſignat, atque Parmenidẽ & Meliſſum. iſti.n. vniuerſum vnum eſſe ſtatuebãt; quos ideò ait victos fuiſſe hac quæſtione, qm̃ ſtatuẽtes vniuerſum vnũ eſſe, & inueſtigantes qui fieri poſſit, vt hoc vnum ex ſe mutaretur, non valebãt ipſum vnum amplius tueri, niſi vſu rerum explorata inficiarentur, atq; adeò prope dixerim maniſeſtiſſima quæq;. Tollebãt.n. è rebus motũ, & mutationẽ, qm̃ his ſaluis, nõ poterant ipſi ens vnũ eſſe aſſerere. Sed, cùm dixiſſet, vnum ipſum immobile inquiunt eſſe, addit: Totamq; naturam) quia ipſis tota natura vnum eſſe videbatur, & quaſi in comperto abſurdum ſit affirmare totam naturam eſſe immobilem, adijcit. Non ſolum generatione & corruptione) qm̃ hę mutationes, etſi nõ ſunt motus, fiunt tñ, dũ aliquæ mouentur. Sed alia quoq; omni mutatione.) Nemini igitur affirmantium vniuerſum eſſe vnum, huiuſmodi cauſæ cognitio contingit.) huiuſmodi, ideſt efficiẽtis. per hos enim nihil prorſus efficitur. Aut hoc nõ tm̃ dicit de his, quibus placebat oẽ vnũ eſſe, idemq; immobile, ſed etiã de ijs, qui ſubiectum vnum, vnãq; materiã eſſe ſtatuebant. Nam & iſti vniuerſum vnum eſſe tradebant. Et fortaſſis, vt ex hoc loco argui poteſt, cùm dixit paulo ante. Ex his igitur ſolam quiſpiam cauſam eſſe putauerit) hos innuebat, qui vnum elementum eſſe putabant. Niſi Parmenidi ſoli) De Parmenide & eius opinione meminit Theophraſtus ĩ Primo lib. de Rebus naturalibus, ad hunc modum. Parmenides autem Eleata, qui huic.i. Xenophani ſucceſſit, vtraq; via ingreſſus eſt. ſtatuit.n. vniuerſum eſſe ſempiternũ. & generationem rerum tueri conatur, non ꝙ ſimilẽ de vtroq; ſententiam habeat, ſed reuera vniuerſum vnum eſſe ratus, idemq; ingenitũ, & globoſum, ad tuendũ generationẽ ex opinione vulgi rerũ apparentiũ duo principia facit, ignem & terrã, alterũ vt materiã, alterũ vt cauſam & efficiens. quãobrẽ Ariſtoteles dixit, Niſi Parmenidi) idq; quatenus duas cauſas eſſe ſtatuebat, non qua ens vnũ dicebat eſſe. Hi autẽ magis dicere poſſunt, qui plura faciunt,) ideſt, pter cauſam materialẽ, efficientẽ quoq; aſſeruere. ſed fortaſſe nõ loquit̃ de aſſerẽtibus manifeſto & efficientẽ cãm, hoc eſt de Anaxagora & Empedocle, ſed de ijs, quibus plures cauſas eſſe placet. fieri enim poteſt, vt iſti horum ſubiectorũ, alterũ efficiẽs, alterũ paſſiuũ efficiãt, vt de Parmenide dixit. Nã qui duo eſſe principia ſtatuit calidũ & frigidũ, vel ignẽ & terrã, vt Parmenides, is calidum & ignẽ efficiens eſſe ait. Igni námque motricem ineſſe naturam arbitrantur, aquæ & terræ & talibus paſſiuam. Dixit autem talibus, aerem ſignificans, aut mixta ex humore & terra.

Poſt hos autem, taliaq; principia, vt non ſufficientia ad generandam rerum naturam, ab ipſa veritate compulſi, ſicuti diximus, ſequẽs principium quæſiuere. nam vt bene recteq; alia rerum ſeſe habeant, alia fiant, nec ignem fortaſſe, nec terram, nec aliud quicquã talium veriſimile eſt eſſe cauſam, nec illos idipſum exiſtimaſſe, nec rurſus caſui fortunæue tantam rem concedere tribuereq; bene ſeſe habeat. Itaque quidam, cum mentẽ mundi cauſam, ac vniuerſi ordinis eſſe, perindeq; natura atque animalibus ineſſe dixerit, inter priores illos vana dicentes, quaſi ſobrius habitus eſt. Atq; Anaxagoram quidem manifeſte ſermones hos tetigiſſe ſcimus. Hermotimum autem Clazomenium hoc prius dixiſſe ferũt. Hi igitur ſic exiſtimantes, cauſam bene habendi ſimul principium eſſe rerum poſuere, & eam, vnde eſt principium motus. Primum autem Heſiodum idipſum quæſiuiſſe quiſpiam ſuſpicabitur, & ſi quis alius amorem, aut cupiditatem in hiſce, quæ ſunt, vti principium poſuit; quẽadmodum eſt Parmenides. Hic.n. generationem extruens vniuerſi, ſic dicit.)

Cunctorum ille Deum primum produxit Amorem,
& Heſiodus vero ait.
Ante chaos, poſt hoc facta eſt latiſſima tellus.
Quiq; alijs decus eſt diuis deus ipſe Cupido.

Propterea quod oportet in hiſce, quę ſunt, cauſam eã eſſe, qua res moueat ac congreget, ſed quiſnam horũ primus hãc cauſam attulit, liceat poſterius iudicare.

29 Poſt hos aũt taliaq; principia) Poſt hos, id eſt poſt vetuſtiſsimos, & talia principia, id eſt materialia. Dicere aũt videt̃ poſt eos, q inter principia materialia ponebãt cãm efficiẽtẽ, velut hæc principia non ſatis ſint ad rerũ naturã generãdã. Hęc.n.ordinẽ ſeruãt & cõſecutione quadã fere gignũtur, illorũ vero nullũ habere poteſt ordinis cãm. Sed neq; illud cõuenit caſui & fortunæ horũ cãm aſsignare. Quãobrẽ cãm huiuſmodi generationis iudagabãt, velut rebus & veritate in ipſis cõtẽta ducti, acti & impulſi. Generationis aũt prĩcipiũ efficiẽs proximũ eſt à materiali. Anaxagoras igit̃, q mẽtẽ principiũ eſſe dixit generãdarũ rerũ, admirationi fuit hoĩbus, quaſi ſolus rationẽ fuerit ſecutus, cæteris placita ſua temere tradẽtibus, cũ huiuſmodi cãm prætermirẽt ſed addidit, Atq; animalibus) qm̃ in animalibus mente præditis, mẽs eſt principiũ & cã eorũ, quæ ab ipſis recte fiũt. Ergo Anaxagoras, inqt, primus in hãc cãm manifeſto veniſſe videt̃, q̃q̃ Hermotimus eius ciuis huiuſmodi cauſæ mẽtionẽ feciſſe videri põt. Hi ergo, cũ efficiẽte cã, cauſam recte & ordine efficiẽdi, principiũ & cãm rerũ eſſe ſtatuunt. talis eſt mẽs, & huiuſmodi motum pertinentem ad recte efficiendũ, quia cauſa ꝓcedere videtur efficiente, qm̃ cãm recte mouendi & efficiendi, nõ aũt cãm efficiẽdi ſolũ & mouendi principiũ eſſe ponebant. talis eſt.n.mẽs. Quamq̃ Heſiodus, inqt, ante hos de his quæſiuiſſe cuipiã videri poteſt. Et ſi qs alius amorẽ aut cupiditatẽ in hiſce quæ ſunt, vti principiũ poſuit, vt Parmenides dicere vr̃.) & aſcripſit ipſorũ carmina quibus hæc dicunt. Amor.n.& deſideriũ pulchri ex horũ ſentẽtia motus principium fuit. Atq; hi quidem bonorũ cãm in principiis ponuut. Anaxagoras.n.bonum cãm facit efficiẽtẽ, Hi vero amorẽ & cupiditatẽ cauſantes fortaſſe bonum quaſi finalẽ cãm eſſe dicunt, qm̃ huiuſmodi eſt ipſum appetẽdũ, aut appetẽdũ eſt huiuſmodi. Amor aũt cã efficiẽs eſt: ſi quidẽ appetitũ ſequutus faciebat, q̃ faciebat. Propterea quòd oportet in hiſce q̃ ſunt) Docet qualis eorũ ſentẽtia fuerit, q amorẽ cãm eſſe dixerũt: ſtatuebãt.n.amorẽ eſſe cãm, quaſi oporteat cãm q̃dã motricẽ & effectricẽ rebus adeſſe. Cæterũ quis primus auctor fuerit huius cauſæ, Anaxagoras ne, vt videt̃ an Hermotimus ante ipſum, & ante hũc Heſiodus, poſt modo, inquit, licebit indagare.

Quoniã autẽ & cõtraria bonis in natura videbãtur ineſſe nec ſolũ ordo pulchrumue, ſed & inordinatio atq; turpe, pluraq; mala quã bona, & turpia quã honeſta, alius quidã concordiã atq; diſcordiã introduxit, vt vtrorũq; cauſa ſit vtrũque. Nã ſi quiſpiã ſequat̃ Empedoclẽ, ſumatq; ea, qua dicit ad eius mẽtẽ ſentẽtiãue, & nõ ad ea, qua dicit balbutiẽdo, cõcordiã quidẽ bonorũ, diſcordiã aũt malorũ cauſam inueniet eſſe. Quare ſi quiſpiã dixerit Empedoclẽ modo quodã & dicere, & primũ eũ dicere bonũ ac malũ principia rerum eſſe, recte fortaſſe dixerit, ſi quidem bonorum apud eũ cã omnium ipſum eſt bonum, malorum autẽ malum. Hi igit̃ vti diximus, & huc vſque duas earum cãrum, quas nos in natura cõtẽplatione diſtinximus, tetigiſſe videtur, materiã inquã, & cã, vnde eſt principium motus, obſcure tamẽ, & nõ dilucide, ſed vt in pugna rudes inexercitati faciũt. Etenĩ illi cum agitãtur, perſepe præclare agũt, egregioſq; inferunt, ictus. Verum neq; illi id per ſciẽtiã agunt, neq; hi quid dicãt ſcire videntur, nihil enim his vti videntur, niſi per parũ. nam & Anaxagoras ad extruendũ quidẽ mundum vtitur mẽte, perinde atq; dijs in ſcena poeta, cum in anguſtũ res deducũtur, atque cum dubitat propter quam cãm neceſſario eſt, tũc ipſam tradit, in cæteris autem omnia magis, vt cauſas eorũ, quæ fiunt, quam mentem aſſignat.

Qm̃ aũt & contraria bonis.) Locutus de his, q prin- 30
cipiis annumerarũt prĩcipiũ efficiẽdi, recte & pulchre) talis nãq; mẽs eſt cũ in animalibus qbus adeſt, hũc ordinẽ ſortita ſit,) docet rurſus quo ductus Empedocles ĩter principia efficiẽtia poſuit prĩcipiũ efficiẽs malorũ. Quia.n.ſunt in rebus etiã, mala idcirco Empedo. nõ ſolũ principiũ bonorũ, quę eſt amicitia, ſed etiã malorũ, q̃ eſt diſcordia, poſuit in prĩcipiis. ſi quis.n.ſenſum dictorũ illius excerpat, nec ſimpliciter carmina ſequatur, reperiat idcirco Empedoclem amicitiam & diſcordiam inter principia poſuiſſe, vt altera bonorũ, altera malorum eſſet efficiens. Vocat autem balbutire, obſcure loqui, qm̃ ſic balbutiẽtes loquuntur. Quod ſi bonorũ bonum eſt cauſa, malorum malum, vtiq; Empedocles bonũ & malũ cãs eſſe ſtatuit, bonũ amicitiã, malũ diſcordiã. Cęterũ ſic locutus de bono, omiſit mẽtionẽ de malo. Hi igit̃, vti diximus.) Empedoclẽ dicit & Anaxagorã, Hermotimũ itẽ, & ex poetis Heſiodũ & Parmenidẽ mẽtionẽ feciſſe cauſę efficiẽtis, et nõ ſolũ materialis, quę inquit, eadem ſunt atq; ea, q̃ à nobis dicta fuerũt in Phyſicis, nec extra illa caduut, obſcure tamen, non aperte: & parũ vſi ſunt cã efficiente, ꝙ eos ſic feciſſe expoſuit oſtenditq;, dicẽs. Fere.n.nihil his vti videntur, niſi ꝑparũ.) Teſtatur autẽ Empedoclem primũ cãm efficientẽ diſtinxiſſe, vſumq; fuiſſe principiis materialibus. & quatuor corporibus ꝓ elementis, at nõ ipſis parẽ honorem tribuiſſe, ſed igni cætera oppoſuiſſe, ceu tria elementa ſint vna q̃dã natura, vt patere dicit ex ipſis carminibus. Nã quod Anaxagoras & Empedocles nõ vſi fuerit cã efficiente, admonuit nos, cũ oſtenderet recte, paulo ante illud, dictũ eſſe. Ex his igit̃ ſolã quiſpiã cãm eſſe putauerit, q̃ materię rõnem ſubit.) Porro Anaxagorã mẽte quaſi machina vti dicit, vt ſolent in tragœdiis dij ex machina in auxiliũ laborãtiũ ꝑduci, ꝙ ipſe declarauit. De Anaxa. vero eadem dicit q̃ Plato in Phædone.

Et Empedocles magis quidem, quam ille cauſis vtitur, nõ tñ ſufficiẽter, nec in his id inuenit, cui oẽs aſſentiunt, atq; cõcedunt. Multis.n.in locis ipſi concordia quidẽ diſgregat, diſcordia autẽ cõgregat. Nam cũ vniuerſum quidẽ per diſcordiã in elemẽta diſtinguitur, & ignis ſane, & cęterorũ vnũquodque elemẽtorũ, in vnũ tũc cõgregatur, ſed cum per amicitiã in vnũ iterum coeunt, tunc ipſæ partes ex vna quoque rurſus diſgregẽtur neceſſe eſt. Empedocles igitur primus præter veteres diuiſam hãc cauſam attulit. non.n.vnum principium motus, ſed diuerſa, atq; contraria fecit. Præterea primus ea quatuor eſſe dixit, quæ in materiei ſpecie elemẽta dicũt, nõ tñ illis vt quatuor, ſed vt duobus vtitur ſolis igni quidẽ per ſe, oppoſitis autẽ vt vna natura, terra inquã, aere, atq; aqua, hoc aũt ipſum ex eius carminibus quiſpiã ſumere poteſt. Hic igitur, vti diximus, ſic & tot principia dixit eſſe. Leucippus aũt et ſocius ipſius Democritus elementa quidem plenum et vacuum eſſe aiunt, horum alterum, plenum inquam ac ſolidum ens, Alterum, id eſt vacuum, non ens eſſe dicẽtes. Quapropter & inquiũt id quod eſt, non magis quam id quòd haud eſt, eſſe, quoniam neq; vacuum minus quam corpus eſt, hæc autem cauſas eorum, quæ ſunt, vt ma-

teriam

teriã eſſe aiunt. Atq; vt ij, qui vnum ſubiectam ſubſtantiã faciunt, cætera ipſius affectibus generãt, rarum ac deſum principia affectuum ipſorum ponentes, ſic & hi differentias ipſas cæterorum cauſas eſſe dicunt, has autem tres eſſe aſſerunt, figuram, ordinem, poſitionem. Differre.n.inquiunt id quod eſt, figura, ordine, poſitioneq; ſolum. Nam A *quidem ab* N *figura,* A N *autem ab* N A*: ab* N A *ordine, &* Z *ab* N *poſitione differt. De motu vero vnde, aut quonam pacto ineſt rebus, & hi perindcatq; cæteri per inertiam omiſerunt De duabus igitur cauſis, vt diximus huc uſque à prioribus quæſitum fuiſſe videtur. Inter hos autem, & ante hos hi qui Pythagorici vocantur primi tetigere doctrinas, ac auxere, & eorum principia, entium quoque omnium principia eſſe putarunt.*

31 Et Empedocles magis quidẽ q̃ ille cauſis vtitur.) Empedoclem dicit cauſis efficientibus magis vſum fuiſſe, q̃ Anax. at ne ipſum qdem Emped. abũde eas vſurpaſſe, ſed neq; conſtantem ſententiam continuiſſe. oportuit.n. vt ipſi amicitia cunctis in rebus cauſa eſſet concretionis, diſcordia viciſſim diſcretionis, q̃ nõ fit. Sed multis in locis amicitia diſcernit, diſcordia cõcernit, & declarat in q̃bus. Cum.n. vniuerſum à diſcordia ex vno diſsidet ĩ elemẽta, diuiditurq́; & ſeiungitur, tunc priſtinæ partes elementorum.q̃ inter ſe confuſæ fuerant, (ſic .n. omnia erant vnum) q̃ ſimiles ſunt, in idem cõcreſcũt & congregantur, partes inq̃ ignis in ignem, & pari ratione aeris in aerem, prorſus vt aeris partes inter ſe coniũctæ ſint. & eadẽ eſt ratio ignis, & cuiuſq; elementorũ. Sic.n. fit vnius in elemẽta diuiſio, quã quidem rõne diſcordia, per ipſum non magis diſcretionis, quam cõcretionis eſt cauſa. Rurſus amicitia cũ eadem corpora & elementa cõcernit, & in vnum cogit, primum ipſa diuidit, & in particulas ſecat, diſcernitq́;. Neq;.n. integra & ſingula ſeparati exiſtẽtia fiũt, cuius rei auctor eſt amicitia. Nã mutuo cõtactu etiã in diſcordia eſſẽt in vno, ſed cõfundũtur inter ſe. huius.n. rei amicitia fit efficiens nõ vt ſe mutuo cõtigãt, q̃ in diſcordia quoq; accideret. Poſthac Leucippi & Democriti ſententiã de elementis cõmemorat, quã exponit apte, & quo diſcrepẽt ab aliis. aut cũ ipſis cõſentiant, declarat. Dicebant aũt corpus atomorum eſſe plenum p̃p ſoliditatẽ, & q̃ expers ſit vacui, ſed q̃q̃ plenũ ens vocabãt, inane vero nõ ens, tñ qm̃ ſimiliter ꝑ hos plenum exiſtit, atq; inane, idcirco dicebãt nõ magis plenum eſſe, q̃ inane. Aitq́; hos quoq; ſolã cãm materialem principium eſſe ſtatuiſſe. In hoc.n. genere ꝓ principiis ponuntur ab iſtis corpora indiuidua, & inane, ex quibus cætera gñantur ẜm figurarum ordinum ſituumq́; diſcrimina, quarum rerum ꝓ figura fluxum, ꝓ ordine cõtactum, ꝓ ſitu cõuerſionem dicebãt. Neq; aliter hi, q̃ veteres, affectionibus materialis cauſę ad generationem rerum iuuabãtur, at efficientem cãm nullã afferebant vt q cætera raritate & denſitate materiæ generabant: niſi q̃ illi duobus diſcriminibus vtebãtur ad generationem eorũ, q̃ ex materia efficiunt, raritate, & denſitate: hi vero tribus cõmemorationis, figura, ordine, ac ſitu. Sed in quibuſdã exemplaribus ſcriptura talis habetur. Et vt Mathematicorũ, eodem mõ & iſti) q̃ ſi recte habet, Platonem deſignat: qm̃, vt ille generationem corporũ efficiens ex mathematicis, ẜm diſcrimina & multitudinem triangulorum diſcrimina corporum gignebat, ſic & iſti ẜm diſcrimina figurarũ primorum corporum, cætera ex ipſis generabant. De motu vero vnde, & quonam pacto adſit rebus, hi perinde atq; cæteri inertia omiſere.) De Leucippo loquitur & Democrito qui alternis ictibus & impulſibus, indiuidua corpora moueri dicebant, vnde vero principium naturalis motus ꝓficiſceretur, tacuerunt. Nã motus, q fit alternis ictibus, violentus eſt, nõ naturalis) at motus violentus poſterior eſt naturali. Nã neq; atomis vnde ſuppetat grauitas, quidq̃ dicũt. indiuidua.n. q̃ in atomis intelligũtur, queq́, ſunt ipſorum partes, exꝑtia eſſe aiũt grauitatis. At cõpoſitorũ ex nõ grauibus grauitas quonã mõ queat generari? q̃q̃ de his in Tertio lib. de Cœlo accuratius diſputauit. Qui perinde atq; cæteri) dixit, qm̃ ne illorum qdẽ q̃ſpiã cãm reddidit motus in corporibus naturalibus. Nemo igiẗ cæterorũ naturalium auctorũ qdq̃ de motu dixit, vt in naturalibus docuit cũ de motus diſputaret. De duabus igitur his cauſis.) Materialẽ dicit & efficientẽ, inter hos aũt & ante hos) vſq; ad illud. Sed qm̃ horum numeri ſunt primi natura) loq̃tur de Pythagoricis, q parti ante Democritũ & Leucippum, partĩ æquales ipſorũ fuerunt. Aut certe cum dicit, inter hos autem, & ante hos, nõ ſolum de Democrito & Leucippo loquiẗ, ſed etiam de cunctis cõmemoratis Phyſicis, qui partĩ, ante Democritũ & Leucippum, partĩ cum ipſis floruere. Vel potius, qm̃ ipſe Phythagoras Democrito & Leucippo ætate Paulo ſuꝑior fuit, cuius multi auditores cũ his floruerunt. ob id hos dicit, cũ verſati fuiſſent in mathematicis, principia mathematũ ſtatuiſſe principia rerum eſſe. Mathematum vero principia ſunt ipſi numeri, & natura primi ꝑ ſe ipſos, quoniã alia ex appoſitione ſunt. Magnitudines.n. poſitionẽ præſuꝑplerunt, vt ſupra dixit.

Quoniam autem numeri his priores ſunt natura, & in numeris illi magis videbãtur videre ſimilitudines multas eorũ quæ ſunt & fiunt, quàm in igne, terra, & aqua, veluti talem quidem numerorum affectum iuſtitiã eſſe, talem autẽ animã atque mẽtem, alium vero tempus & cæterorum ferè quemque ſimiliter: inſuper affectus cõcẽtuum in numeris intuẽtes ac rationes, quoniam cætera quidem numeris videbantur ſimilia eſſe in omni natura, numeri vero primi, ante omnem naturam, ideo numerorum elementa, omnium quæ ſunt, elementa eſſe putarunt, totumq́; cælũ concentũ, ac numerum eſſe, atque quæcunque in numeris & concentibus oſtendere poterant ad cæli affectus ac partes, & ad vniuerſum totum eſſe accõmodata, hæc aggregantes accõmodabant, & ſi quid alicubi deficiebat: illud ſupplebãt quo tota ſua tractatio perfecta foret atq; connexa, veluti cum denarius numerus perfectus, eſſe omnemq́; numerorum naturam cõprehendere videatur, & ea, quæ feruntẽ in cœlo, decẽ inquiũt eſſe. atquia ſunt nouẽ manifeſta ſolũ ideo aduerſã terrã decimã faciũt. Verũ de his alijs in locis, exactius eſt à nobis determinatũ.

Quoniã autẽ numeri his priores ſunt natura) Præfatus Pythagoricos putaſſe mathematũ principia omnium rerum principia eſſe, quia plurimũ verſati fuerãt in mathematicis, deinceps exponit qua ratione ducti venerint in hanc ſentẽtiam. Dictio autem commodius ſeſe haberet, ſi pro autem, ſubſtitueretur enim, ad hunc modum. Quoniam enim rebus numeri priores ſunt. Numeri enim ex abſtractione ſumuntur, & quoniam cernere videbanẗ multa in his ſimilia rebus, quæ ſunt vel fiunt, atque in his magis quàm in corporibus ſimplicibus, quia item videbant concentuum rationes affectiones eſſe in numeris, idcirco numeros principia rerum eſſe dicebant. Nam, cum cætera omnia ſimilitudinem habeant cum numeris, numeri autem omni natura priores ſint, ideſt cunctis rebus quæ ſunt, quæque ſecundum naturam conſtant ob numeros principia eſſe 32

omnium

omnium rerum putabant. Similitudines autem rerum,
quæ ſunt vel efficiuntur, magis ineſſe his, ideſt numeris
quam corporibus, quæ elemẽta eſſe dicuntur: vt terræ,
& ſimilibus. Adiecit autem, & cæterorum,) quoniam
ad numeros entia referebãt, & hos illorum elemẽta eſſe
dicebãt, nõ corpora. Porro quas ſimilitudines rerũ ineſ-
ſe numeris dicerent, exponit. Nã quia proprium iuſti-
tiæ cõpenſationem, & æquabilitatem eſſe rebãtur, idq;
in numeris reperiebant, idcirco numerum pariter parẽ
primum, iuſtitiam eſſe dicebant. Nã quod eſt primum
in ſingulis habentibus eãdem rationẽ, hoc maxime id
eſſe quod dicitur, aſſerebant. Hunc autẽ numerum alij
quatuor eſſe dicebãt, quia, cùm primus ſit quadratus, in
paria diuiditur, & eſt par, eſt enim bis duo. Alij vero no
uẽ: q eſt primus numerus ſolidus ex impari numero.3.
in ſe multiplicato. Rurſus numerum.7. dicebant eſſe tẽ
peſtiuitatẽ, quoniam res naturales multas tempeſtiui-
tates habere videntur, tum generationis, tum etiam pfe-
ctionis, per ſeptimanas, vt in homine. fœtus.n. ſeptimo
etiam mẽſe vitalis editur, & ſeptimo ætatis anno dẽtit,
& circa annorum alteram ſeptimanam pubeſcit, circa
tertiam barbam emittit. Eadẽ rõne de Sole diſſerunt,
q cum auctor frugum eſſe videatur, in eo loco ſitus eſt,
vbi ſeptimus numerus habetur, qui tẽpeſtiuitas appel-
latur. Nam inter decẽ corpora, quæ circa medium, Ve-
ſtamque mouentur, Solem ſeptimum ordinẽ obtinere
aiunt, vt qui locatus ſit poſt globum cõſtãtium ſtella-
rum, & quinque errantium aſtrorum: Lunam octauum
terram nonum, decimum antichthonem ſeu aduerſam
terram. Itẽ, quia numerus.7. eorum, qui in decẽ conti-
nẽtur, nullum generat, nec ab vllo generatẽ, idcirco ip-
ſum appellabant Mineruam. Numerus.n. binarius ef-
ficit quatuor, ternarius nouẽ & ſex, item quaternarius
octo, quinarius decẽ generat, generantur autẽ.4. & 6.
& 8. & 9. & 10. Septem neque generat quempiam, ne-
que generatur ab aliquo, qualis eſt Minerua, quæ à nul-
la matre nata eſt, & virgo pſiſtit. Quinque vero appel-
labant nuptias, quia nuptiæ ſunt maris & fœminæ con-
iũctio. cum autẽ impar numerus iſtis ſit mas, par viciſ-
ſim fœmina, hic primus ex primo numero pari, id eſt
duobus, & primo ĩpari, id eſt tribus, gignitur. His enim,
vt dixi, impar erat mas, par vero fęmina. Ad hæc mentẽ,
& ſubſtantiam appellabant vnum. animam.n. pro mẽ-
te dixit, ſed quia mens ſtabilis eſt, & vndiq; ſimilis, &
principarum obtinet, idcirco mentẽ vnũ appellabant &
vnitatẽ. quinetiam ſubſtantiã, quoniam ſubſtantia pri-
mum eſt, duo autẽ vocabant opinionẽ, quia in vtranq;
partẽ flecti poteſt. motũ itẽ & impõnem. Huiuſmodi
ergo ſimilitudines rerum & numerorum colligentes,
numeros principia eſſe rerum ſtatuebant, affirmantes
omnes res ex numeris conſtitui. Præterea vidẽtes con-
centus ad aliquem numerum conſtitui, horum quoq;
principia numeros eſſe dicebant. Diapaſon enim in du
pla proportione conſiſtit, diapente in ſeſquialtera, dia-
teſſaron in ſeſquitertia. Aſſerebantq; totum cælum ad
quendam concentum conſtare. hoc enim ſignificat,
cùm ait, totum cælum eſſe numerum, q ex numeris cõ
ſtaret, & in numerum & concentum. Nam, cùm cor-
pora, quę circa medium vertuntur, habeant in pro-
portione ſua interualla, & alterum altero velocius, &
circũacta ſonum efficiant, grauẽ tardiora, & celerio-
ra acutum, qui ſoni interuallorum proportione fiant,
ex his harmonicum ſonitum effici tradebant, cuius cõ
centus, cũ numerum eſſe principium dictarent, meri-
tò cæli & vniuerſi numerum principium eſſe ſtatuebãt.
Nam ſolis, exempli cã, interuallum à terra in dupla p-
portione eſſe putabant quã Lunæ, interuallum autẽ Ve
neris in tripla, Mercurij in quadrupla, & in cæteris ſin-
gulis ineſſe aliquam numerorum pportionẽ, & motũ
cæli in numeros fieri, & moueri velociſsimè, vt quę ma
ximũ habeãt ĩteruallũ) tardiſsimè, vt quæ minimũ: me-
dia vero, pportione magnitudinis circũferẽtiæ. Ex his
ergo ſimilitudinibus rerũ & numerorũ, res & entia ex
numeris cõſtare: & numeros quoſdã eſſe affirmabãt. At
numeros oĩ natura cunctiſq; rebus naturalibus prio-
res eſſe rati, cũ nulla res valeat nõ ſolũ ſine numero eſſe,
ſed ne cognoſci qdẽ omnino, & numeri ſine aliis co-
gnoſci poſſĩt, numerorũ elemẽta, & horum principia,
omnium aliarũ rerum pricipia eſſe ſtatuebant. hæc au-
tem, vt dictum eſt, ſunt par & impar, quorum impar fi-
nitum, par infinitum eſſe credebant, numerorum au-
tem vnitatem eſſe principium, ex pari & impari conſtã
tem. ſiquidẽ vnitatem parimparem eſſe dicebãt, quod
oſtẽditur, quoniã ipſa genitrix eſt paris & imparis nu-
meri, quippe quę addita pari numero, imparẽ efficit,
impari vero parẽ. Et quæcũq; numeris cõpoſitioni-
buſq; harmonicis cũ cæli affectionibus partibuſq; cõue
niũt, hæc illi quaſi manifeſta ſumẽtes, cælum ex nume
ris, & in cõcẽtũ cõſtare demõſtrabãt. & ſiqua in cælo à
numerorũ ordine diſcrepare videbãtur, hæc ipſi ſupple
bãt, & implere conabãtur, vt ſibi tota doctrina cõſta-
ret. Quapropter, cum numerũ, decẽ, perfectum eſſe puta
rẽt, viderẽtq; in rebus ſenſu nobis exploratis nouẽ glo
bos moueri, ſeptẽ errãtium ſtellarum, octauum inerrã
tium, nonum terræ (nam & hanc in orbem moueri ar-
bitrabantur) circa Veſtam conſiſtentem, quæ p ipſos
eſt ignis, quãdam antichthonem, ſiue oppoſitam terrã,
ſuis dogmatis addebãt, quã ipſis in oppoſitum terræ mo
ueri placebat, ac idcirco oculis in terra degentium eſſe
ignotam. Quibus de rebus exactius diſſeruit in libris de
cælo, & in opinionibus Pythagoricorum. Sed harum
rerum ordinem per concentum efficiebant, ſumentes
decem, quæ mouentur corpora, ex quibus mundus cõ
ſtituitur, diſtare inter ipſa harmonicis ĩteruallis, eadẽq;
moueri proportione interuallorũ, vt ſupra dictũ eſt, &
alia celerius, alia grauius, eademq; mouendo ſonos ede
re, grauiores quidem quæ tardius feruntur, acutiores
vero quæ celerius. ex quibus harmonica proportione
temperatis, concentum effici affirmabant, qui idcirco
à nobis non exaudiretur, quod ei fuerimus aſſueti ab
ineunte ætate. De quo item in libris de cœlo meminit,
& falſum eſſe demonſtrauit, docuitq; placuiſſe his pa-
rem eſſe infinitum, imparem finitum, & hæc principiũ
vnitatis eſſe. vnitatem nanque quòd ex his conſtet, par
imparem eſſe, ac proinde principia hæc eſſe oĩs nume-
ri, cum rurſus vnitates principia ſint numerorum: &
numerum eſſe totum cœlum, id eſt omnia, quæ ſunt in
cœlo, hoc eſt omnia entia. Sed hæc, quamquam hoc in
loco perſtringat, latius tamen de ipſis diſſeruit in libris
de Cœlo.

*Sed cuius gratia hæc enarramus, id eſt, vt et ab his ea, quæ
principia eſſe ponunt, accipiamus, & quonam modo in di-
ctas cauſas incidunt videntur nanq; & hi numerum putare
principium eſſe, & vt materiam exiſtentibus, & vt affectus,
habituſue. Numeri vero elemẽta eſſe par, atq; impar, & ho
rũ alterũ finitũ eſſe, alterũ ĩfinitũ, atq; ipſum vnũ ex vtriſq;
his eſſe. par.n. ac impar vnũ eſſe dicebant, numerum aũt ex
vno conſtare, & numerũ totũ ipſum cælũ, vti diximus, eſſe.*

Alij

Septenarius numerus, ꝑpter qd Mineruę tribuitur.

Sonus Harmonicus.

Alii vero eorundem principia decem inquiunt eſſe, eaque per ſeriem attulerunt, finitum inquam, & infinitum, impar & par, vnum & multitudinem, dextrum & ſiniſtrum, marem & fœmellam, quieſcens & quod mouetur, rectũ & obliquũ, lumen & tenebras, bonum & malum, quadratum & parte altera longius. quo pacto & Alcmeon Crotoniates putaſſe vr. nam aut hic ab illis, aut illi ab hoc ſententiam hãc ſuſceperunt. Etenim Alcmeon ſene iã Pythagora fuit, ſimilemq́; ſententiam attulit. Dicit.n. pleraſq; humanarũ rerum duas eſſe, ipſas vocans cõtrarietas, non, vt illi, definitas, ſed quaſuis, vt album nigrum, dulce amarum, bonum malũ, magnum & paruũ. Is itaq; de reliquis indefinite dixit. Pythagorici vero, & quot, & quænam ſint, ipſæ contrarietates, dixerunt. Ab his igitur vtriſq; tantum ſumere licet, contraria ĩ quam principia rerum eſſe. A Pythagoricis vero ſolũ, quot & quænam ſint illa. Quo tamen modo fieri poteſt, vt ad dictas cauſas reducantur, dilucide quidem ab illis non eſt pertractatum, videntur tamen elementa vt in materiei ſpecie collocare: ex illis enim, tanquam intrinſecis conſtare fictamúe ſubſtantiam inquiunt eſſe.

33 Sed cuius gratia hæc enarramus, hoc eſt.) Admouet nos, quorſum hoc in loco tam multa dixerit de iſtorum opinione, vt intelligatur ad quod genus cauſarum Pythagorici principia referrent. Atque hos videri ait ſenſiſſe numerum pĩcipium eſſe rerum, vt materiam, cùm ex numerorum compoſitione cætera cuncta generarent. Et vt effectus, inquit, habituſq́;) q̃bus verbis declarat placuiſſe Pythagoricis, numeros affectionum quoque & habituũ genitores & cauſas eſſe, ideſt velut cauſam efficientem. Nam pro diſcriminibus numerorum, affectiones & habitus ingenerari aiebant rebus ex ipſis compoſitis. Affectiones enim & habitus numerorum cauſas eſſe affectionum & habituum, qui in rebus habẽtur. exempli cauſa, duplum, ſeſquitertium, ſeſquialterũ. Aut certe quemadmodom Aſpaſius dicebat, numerus materia eſt, par autem affectio, impar vero habitus. vel numerorum par eſt materia & affectio, impar vero habitus. Quæ his adiungit, clara ſunt, ſcilicet numerum imparem eſſe finitum, parem infinitum, & vnum ex vtroque conſtitui, ac idcirco vnitatem parem eſſe & imparẽ, & numerum generari ex vno conſtituto ex pari & impari, eo ſcilicet modo, quo fieri ſupra diximus. Deĩde cómemorat quoſdam Pythagoricorum decem oppoſitiones pro principiis poſuiſſe, qui numerus ipſis primus perfectus eſt, quas ſecundum quoſdam ordines ponebant, ad eas res ipſas redigentes. & exponit quæ ſunt: finitum ſcilicet, & infinitum, impar & par, vnum & multitudo, dextrum & ſiniſtrũ, mas & fœmina, quieſcens, & motum, rectum & curuum, lumẽ & tenebræ, bonum & malum, quadratum & parte altera longius. Refertq́; Alcmeonem Crotoniatem perinde atq; hos de principiis ſtatuiſſe, vt qui ſingula entia ad aliquam oppoſitionẽ referre conaretur, ceu contrarietates principia eſſent, quanq̃ à Pythagoricis diſcrepabat, q̃m Pythagorici decẽ eſſe confirmantes, has explicabant determinabantq́;, hic autem quancunque oppõnem indeterminate prĩcipiũ eſſe dicebat. Itaq; oĩs cõtrarietas principium huic eſſe poterat. Pythagoricis ergo, qui fuerũt in hac ſententia cum Alcmeone, conuenieb at contraria eſſe principia rerum. At ſtatuere quot & quæ, ꝓprium eſt pythagoricorum. Addit autem pythagoricos numerum poſuiſſe principium & cauſam vt materiã, non quaſi hoc illi apertè tradiderint. Nam de his, vt ipſe teſtatur, nihil expoſuerunt: ſed quia hoc conſentaneũ eſt iis, q̃ ad illis dicebantur. Ex illis enim, inquit, vt ex hiſce quæ inſunt, conſtitutam fictáq́; ſubſtantiam inquiunt eſſe. Merito, fictam, dixit dũ de huiuſmodi generatione verba faceret. Talis enim generatio figmento ſimilis eſt, nec vllam habet cum vero ſimilitudinem.

Oppoſita quæ pro principiis Pythagorici poſuere.

Finitum	*Infinitum*
Impar	*Par*
Vnum	*Multa*
Dextrum	*Sinixtrum*
Mas	*Fœmina*
Quieſcens	*Motum*
Rectum	*Curuum*
Lumen	*Tenebra*
Bonum	*Malum*
Quadratum	*Altera parte longius.*

Antiquorum igitur, pluraque dicentium elementa eſſe naturę, ex hiſce ſatis quiſpiam mentem perſpicere poteſt. Sunt autem qui de vniuerſo perinde atque ſi vnius eſſet naturæ, dixerunt, non tamen modo eodem omnes, aut ratione recti aut ratione eius, quod eſt ſecundum naturam. Atque ſermo de hiſce nullo modo ad præſentem cauſarum conſiderationem accõmodatur. nõ.n. vt Naturalium quidam, vno ſuppoſito eo tanquam ex materia generant, ſed alio modo dicunt. illi nanq; vniuerſum generantes, motum addunt, hi vero immobile inquiunt eſſe.

Antiquorum ergo, pluraq́ue dicentium elementa 34
eſſe naturæ) ideſt elementa rerum naturaliter efficiendarum. Dicit autem plura, vel materialia, vel plura elementa, ideſt plures cauſas. Nam præter materiã nõnulli cauſam efficientem aſſerebant, vt retulit. Poſt quorum commemorationem redit ad mentionem illorum, qui ens vnum eſſe ſtatuebant, non vnum principium, vt quidam Naturales authores dixere, ſed quaſi vna natura eſſet vniuerſi, de quorum numero fuerunt Xenophanes, & Parmenides, atque Meliſſus. Quãquam huius opinionis commemorationem inutilẽ eſſe dicit ad inquiſitionem principiorum & cauſarum, cùm iſti vnũ neq; principiũ, neq; cãm ſic eſſe poſuerint, vt q aquã, aut ignẽ, aeremúe principiũ eſſe dicentes, cætera deinde ex hoc mouẽdo gignebãt ſed ens vnũ eſſe dicebant, & ĩmobile. Et docet Parmenidis ſnĩa de vno, quo diſcrepet ab opinione Meliſſi. neq;.n. vterq; eodẽ mõ de vniuerſo ſtatuebant, quãuis dicerẽt ipſum eſſe vnũ. Aut rõne recti, inq̃t, aut rõne eius, q̃d eſt ſm natură.) Rõne naturæ, q̃m eorũ, ĩquit, alter ad mãm ſpectabat, alter ĩ ipſam quaſi formam. Rõne recti, q̃m ille melius, hic peius dicebat, & alter altero ꝓbabilius. Nã Parmenidẽ ait ad formã & rõnẽ reſpicientẽ, ens vnum eſſe ſtatuiſſe, ac idcirco definitum. Rõnis.n. ac formę munus eſt, definire id, in quo fuerit. Meliſſum ad materiã ſpectaſſe, ac ideo ipſum infinitum poſuiſſe. Infinitio enim materiam attingit.

Verum hactenus ad hanc conſiderationem erit accommodatum. Parmenides enim id vnum, quod ad rationem, Meliſſus id, quod ad materiam acommodatur, tetigiſſe videtur. Quapropter & alter finitum, alter infinitum ipſum eſſe dixit. Xenophanes autem ante hos vnum ipſum attulit primus. Parmenides enim huius fuiſſe diſcipulus fertur, nihil tamen dilucide dixit, & neutram naturam tetigiſſe videtur, ſed in totum cœlum reſpiciens, Deum eſſe

ipſum

ipſum vnum dicit. Hi igitur, vti diximus, in hac perſtrutatione ſunt poſthabendi, duo quidem, & penitus, Xenophanes inquam atque Meliſſus, propterea quòd parum quin rudes ſint deeſſe videtur. Parmenides autem magis vidiſſe. quæ dixit videtur. præter enim id, quod eſt, id quod haud eſt, nihil eſſe cenſens, id quod eſt, neceſſario vnum, & nihil aliud eſſe putat, de quo dilucidius diximus in hiſce, quæ de Natura ſunt dicta. Sed, cum ea ſequi, quæ videntur, compelleretur, ipſum quidem vnum ratione, plura vero ſenſu ponebat, atque duas cauſas, duoq; principia rurſus, calidum inquam ac frigidum afferebat, vt ignem ac terram, & horum alterum vt id quod eſt, alterum vt id quod haud eſt, ponit.

35 Verum hactenus ad hanc conſiderationem erit accommodatum) Verum ſententiam tantum, inquit, eorum explicare, qui vniuerſum vnum eſſe ſtatuunt, præſenti ſpeculationi conueniens eſt, cætera explicare alienum eſt ad inquiſitionem cauſarum: quoniam hi non ponunt vnum vt principium, neque vt cauſam, ſed hactenus accommodabitur, quia horum alter ad materiam ſpectans, ipſum vnum infinitum eſſe dicebat, alter ad formam reſpiciens, finitum. materia enim & forma in cauſis habentur. Itaque licet nullam cauſam dicant, quæ tamen dicunt, è quibus ducuntur, de numero cauſarum ſunt. Incuſat autem Xenophanem, quod primus hanc opinionem attulerit. Nam Parmenidem huius auditorem fuiſſe dicit, qui tamen nihil expreſſerit, qui que harum neutram naturam attigerit, ideſt neque materiam, neque formam, ſed totum cœlum ſpectans, Deum ipſum vnum eſſe affirmauerit. Illud autem, vnum attulit primus,) talem habet vim, qui primus ens vnum eſſe dixit. Laudat porro Parmenidem, quòd probabilius quàm iſti poſuerit ens eſſe vnum. Vtitur enim aliqua ratione & ratiocinatione ad huius demonſtrationem, cùm iſti rudius ſtatuiſſent. vſus eſt autem hac ratione. Sumebatur quod non eſt ens, id eſſe non ens, vt non album, quod non eſt album. non ens autem nihil eſſe: quibus poſitis conſequens eſſe putabat, ens vnum eſſe. Atque hæc quidem erat rationis probabilitas. Cæterum de his latius diſſeruit in Primo Libro Phyſici auditus, ad quem locum nos nunc quoque relegat. Ens enim æquiuocum eſt, ſed licet accipiatur velut ſignificans vnam naturam, non tamen poteſt ad hunc modum demonſtrari ens vnum numero eſſe. Præterea ex ratione colligitur, quod præter ens eſt, nihil eſſe, non tamen vnum eſſe, aut non ens, cum hoc autem conuertitur non quidem ens eſſe vnum, ſed vnum eſſe ens. Commemorat autem duplicem Parmenidis opinionem, qui ſenſus coactus ſequi, dicebat ens vnum eſſe ſecundum rationem & veritatem, ſed plura ſecundum ſenſum. ſecundum quam opinionem mundum genitum eſſe aiebat, & duo principia ponebat ipſius mundi, & rerum, quæ ad hunc modum ſunt, ignem & terram, quorum ignem ens dicebat, terram non ens, & frigidum. Itaque non tantum Democritus & Leucippus ens & non ens eſſe poſuerunt in principiis. Ac fortaſſe Parmenides frigidum appellabat non ens, quoniam hæc magis eſt materialis cauſa, videtur aũt materia eſſe quoddam non ens.

Ex dictis igitur à ſapientibus, qui huic iam ſermoni incubuere, tot nos accepimus, atque à primis quidem corporeum eſſe principium ipſum. Nam ignis, aqua, & talia corpora ſunt, quorum alij vnum, alij plura, vtrique tamen hæc vt materiam poſuere: à quibuſdam autem hanc ipſam cauſam, & eam inſuper vnde eſt principiũ motus, atque hanc à quibuſdam vnam, à quibuſdam duas,

Qui huic iam ſermoni incubuere.) ideſt, qui indagarunt & inquiſiuere de his, quæ loquimur, vel qui incubuere ſermoni horum ſapiẽtum, de quibus mentionem fecimus. hos enim, de quibus mentionem facit, dicere videtur incubuiſſe huic ſermoni: & in eo fuiſſe verſatos. Commemorat ergo de primis veteribus nominatis, quod vetuſtiores & primi principium corpus & materiale fecerint, vt Thales aquam, Hippaſus, & Heraclitus ignem, & quæ his ſimilia ſunt. Nam, vt dictum eſt, Anaximenes & Diogenes aerem principium eſſe ponebant, quibus annumerari poteſt Anaximander, qui mediam naturam ponebat, cuius opinionis meminit in libris de Generatiõe. Ex hoc item numero ſunt Leucippus & Democritus. Nam & hi principia materialia ponebãt. Quorum alij vnum, alij plura) vnum, vt Thales, Anaximenes, Heraclitus: plura, vt Leucippus & Democritus. Nam ſecundum hos omnes plura erant principia materialia, & ſecundum Parmenidem. A quibuſdã autem, inquit, hanc ipſam cauſam & inſuper vnde eſt principium motus) hanc ipſam, i. materialem. Dicitq; quoſdã cauſæ materiali adieciſſe eam vnde motus: deſignans tum Anaxagoram, qui mentem vt principium efficiens poſuit inter principia, tum Empedoclem, qui quatuor elementis, quæ ipſi erant pro materia, amicitiã & diſcordiã addebat, & ſic principiis vtebaẽ. Ac ideo dixit cãm efficientem à quibuſdã vnam poni, intelligens Anaxagorã, à quibuſdã duplicem, innuens Empedoclẽ. 36

Vſque igitur ad Italos, & præter illos mollius cæteri de ipſis dixerunt, verum, vti diximus, cauſis duabus vtuntur, & harum alteram quidam vnam faciunt, quidam duas, eam inquam vnde eſt principium motus. Pythagorici vero duo quidem principia modo eodem eſſe dixerunt, tantum autem addiderunt, quod quidem & proprium eſt ipſorum, finitum enim & infinitum, ac vnum, non alias quaſdam naturas eſſe putarunt, vt ignem, aut terram, aut aliquid aliud tale, ſed ipſum infinitum, ac ipſum vnum, eorum eſſe ſubſtantiam, de quibus dicuntur. quapropter & omnium ſubſtantiam, numerum eſſe dixerunt. De his igitur hoc modo dixerunt, & de ipſo quid eſt, inceperunt quidem dicere, ac definire. Valde autem ſimpliciter tractauerunt. in ſuperficie nanque definiebant, atque cui primo competeret definitio dicta, id rei ſubſtantiam eſſe putabant. ſicuti ſi quiſpiam idem eſſe duplum, dualitatemque ex eo putaret, quia primo duplum duobus ineſt, at non idem eſt fortaſſe dualitatis eſſe, ac dupli: alioquin ipſum vnum plura profecto erit, quod quidem illis etiam accidebat.

Vſque igitur ad Italos, & præter illos, mollius cæteri de ipſi dixerunt) Italos appellat Pythagoricos, quia Pythagoras in Italia Tarenti docuit Philoſophiam, & cùm dixiſſet, vſque ad Italos, ne ipſos commemoratis opinionibus annumeraremus, addit, & præter ipſos.) Nam, cum dicimus vſque ad aliquem, ipſum quoque cum prioribus poſſumus intelligere. Neque illud vſque, tempus deſignat hoc in loco. Nam Empedocles, cuius opinionis mentionem facit, quaſi fuerit in his, qui vſque ad Italos, non fuit ante Pythagoram. Sed vſque dixit ſpectans ad cõnumerationem opinionum, quæ memoratæ ſunt. Prius enim illorum, quàm Pythagoræ opinionem refert. Aitque multos, qui nominati ſunt ante Pythagorã, mollius de cauſa diſſeruiſſe, i. vna cauſa fuiſſe vſos, hoc eſt materiali, præter duos, Anaxa- 37

goram & Empedoclem, qui cauſæ materiali efficientem adiecere. Anaxagoras hanc vnam eſſe dicens, Empedocles in dnas ſecans, quod ipſe declarauit, dicens: Verum, vti diximus, eauſis duabus vtuntur.) cui orationi deeſt, Quidam ex ipſis) Quanquam in quibuſdam exemplaribus legitur ſtultius pro mollius. quod quidam obſcurius, quidam mollius interpretantur. at neque nomen eſt vſitatum, neque ſupradictis conſentaneum, dicere, qui vſque ad Pythagoricos de cauſis diſſeruerunt, eos obſcurius fuiſſe loquutos, cum quæ à Pythagoricis dicta ſunt, obſcurius dicta ſuiſſe potius reperiri poſſint. quod ſi mollius dicere voluiſſet, hoc ipſo nomine ſuiſſet vſus, vt alils in locis. quanquam in progreſſu de omnibus, qui ante Pythagoram referuntur, dicit: Sed omnes ſnbobſcure locuti ſunt.) Porro Pythagoricos qnemadmodum alios duo principia aſſeruiſſe dicit. Nam illud modo eodem,) ſignificat eos perinde atque alios dixiſſe. Sed, cùm pauloante dixerit, ipſos vna cauſa materiali fuiſſe vſos, quomodo nunc duabus dicit? An dno dicit: nnn qnod duo genera cauſarum, ſed quod duo principia materialia efficerent, vt alij? Nam qui terram & ignem ponunt, ij duo principia materialia efficere videntur. An hoc dicit tanquam placitum illorum, & ipſorum dictis conſentaneum? his enlm numerus infinitus, ideſt numerus par, materia erat, finitus autem, ideſt impar, forma. Sic enim de ipſis in proceſſu commemorat. Sed quomodo etiam num ſunt duo principia ſecundum Pythagoricos, ſi, vt ipſe refert, principia his erant finitum & infinitum & vnum? ad hunc enim modum tria efficiuntur. An vnum extra hæc non erat? quoniam, vt dictum eſt, vnitatem parimparem dicebant, ſi vero parimparem, ergo infinitũ & finitũ. erat autem par infinitum, viciſſimque impar finitum, Nam primæ vnitatis principia Pythagoricis etant impar & par. Et fortaſſe Pythagoricorum hi duobus principiis vſi ſunt, qui decem contrarietates ponebant in principiis. has enim in duo redigebant, bonum & malum, alterum ordinem bonum, alterum malum eſſe affirmantes. Sed horum opinionem à cæteris diſcrepare ait, quoniam alij, q pro principio vtuntur infinito aut finito, diuerſum aliquid, & corpus faciunt infinltum & finitum, cui accidat infinito eſſe, aut finito. quidam enim aquã infinitum eſſe dicebant, alij aerem, alij mediam quandam naturam, vt Anaximandet. iſti veto ipſum infinitum & ipſummet finitum ſubiectum eſſe, quoniam numerum parem, qui ſua natura eſt infinitus, cum per ipſos eſſe infinitum, ſit eſſe numerum parem, & pari ratione numerum imparem, qui natura finita ſit, entibus ſubiiciebant. Neque enim iſtis infinitum accidens eſſe dicebatur eius, de quo diceretur, ideſt numeri paris, ſed ipſius ſubſtantia, cum eis numerus par non ideo eſſet infinitus, quia tantus eſſet, ſed quia talis, cum iſtis omne par, qua par eſt, infinitum eſſe placeret. Eadem ratione vnum ſubſtantiam per ſe eſſe, & non alteri rei accidere, vt eſſet vna. Porro quoniam hæc ſubiecta eſſent, numerum ipſum omnium rerum ſubſtantiam eſſe affirmabant, ceu res omnes ex nnmeris ipſis conſtituerentur. Nam vt ignis eſt omnium ſubſtantia, quibus ſubiicitur ignis, ſic quibus ſubiicitur numerus, horum omnium numerus eſt ſubſtantia. Atque hos primos aggreſſos eſſe ait rationem teddere, ac definire quid ſit entium quodque, ſed rem ſimpliciſſime tractaſſe, & ruditer ac negligenter. Et exponit quàm iſti opinionem his de tebus habuerint. Cui enim primum definitio ab ipſis dicta conueniret, id hoc eſſe dicebant, quod definitione explicaretur, idemque habere rei ſubſtantiam explicatam definitione. verbi cauſa, quoniam amicitiam æqualitatem eſſe dicebant, ac proinde ipſius rationem eſſe pariter par, idcirco cui primum ex numeris hoc ſuppeteret, hunc amicitiam eſſe, non alitet qnam ſi quis duplum & dualitatem idem eſſe putaret, quoniam huic primæ duplum accidit. quam opinionem corrigens adiicit. At non idem eſt fortaſſe dnalitatis eſſe, ac dupli, alioquin ipſum vnum plura profecto erit: quod quidem illis etiam accidebat.) Nam iſtis vnum multa efficiebatur. Vt enim dicenti idem eſſe duplum & dualitatem, dualitas multa efficitur, omnia ſcilicet, quibus congruit ratio dupli, ſic illis, qui ita docebant, vnaquęque res multæ efficiebatur. Amicitia enim per hos eſt numerus, cui ptimum congruit pariter par. quippe amicitiam pariter par eſſe definiunt, quæ cùm ſit definitio ipſius, quibuſcunque hęc definitio congruerit, erunt amicitia, hoc autem modo vnum multa erit. Illi enim, cui numero primum hæc ratio conueniret, hunc rei ſubſtantiam eſſe putabant. At nun ſic ſeſe res habet. Sed cuicunque congruit definitio alicuius, illud eſt ipſa res, cuius eſt definitio, & inter ſe conuertuntur. At multa ſunt pariter paria, vt 4. & 8. & 16. qui numeri, cùm differant inter ſe, erunt tamen amicitia, & ſic amicitia, quæ vnum eſt, efficitur plura. Nam pariter par, quia eſt eadem ratio, quam illi ponebant eſſe amicitiam, de pluribus vere dicitur quod ipſum in aliis quoque rebus iſtis accidit. Aut ſenſus hic eſt, ſi de quibus ratio primum vere dicitur, hæc ſunt eadem, atque ratio quæ de ipſis dicitur. Multæ autem rationes vni primum congruũt. Nam eundem numerum verbi cauſa tempeſtiuitas ✠ & Mineruam eſſe dicebant. idem ergo & vnus numerus multa erit, cum ei multæ rationes diuerſæ congruant. ✠

A prioribus igitur cæteriſque tot ſumi poſſunt. Poſt dictas autem philoſophias, Platonis acceſsit diſciplina, in pleriſque quidem hos ſequens, in nonnullis autem & propria quædam habens, præter Italicorum philoſophiam. Ab adoleſcentia nanque Plato factus amicus primum Cratyllo, & in opinionibus Heracliti ſententiiſq; verſatus, qui quidem vniuerſa ſemper ſenſibilia fluere, & de ipſis ſcientiam non eſſe cenſebat, hæc quidem & poſtea tenuit, atque ita aſſa putauit. Cum vero natura tota poſthabita, circa mores Socrates verſaretur, atque in his ipſis vniuerſale quæreret, mentemque primus diffinitionibus adhiberet, illo propter idipſum probato, hoc de aliis fieri, & non de ſenſibilibus rebus exiſtimauit. Non enim poteſt communis diffinitio cuiuſquam ſenſibilium eſſe, cum ſemper mutentur. itaque talia quidem ideas formaſq; vocauit, ſenſibilia vero præter hæc aſſa dixit, & ſecundum hæc dici cuncta.

A prioribus igitur cæteriſque.) ideſt ab aliis omni- 38
bus, qui illos ſecuti ſunt. Deinceps explicat Platonis
ſententiam, quem magna ex parte Pythagoricos ſecutum eſſe ait: nonnulla ipſum priuatim pręcepiſſe, vt de ideis. & docet qua tatione ductus Plato ideas aſſeruerit, refertque ipſum Cratylli familiaritatem nactum, qui ſtudioſus Heracliti erat, ab ipſo accepiſſe omnia ſenſibilia in fluxu eſſe, & nihil vnquam conſiſtere, atque hãc ſententiam quaſi veram fuiſſe tutatum. Cæterum, cum Socrates, inquit, occupatus in ea philoſophiæ parte, quę pertinet ad mores, quæreret vniuerſale.) Diſputans. n.

de

de honeſto aliquo aut alio, in vniuerſum quęrebat quid eſſet honeſtum, nec ſumebat hoc honeſtum, ſed id, de quo quæſtio erat, definire conabatur. Præterea Socratem dicit non diſſeruiſſe de rebus naturalibus. Sed quomodo Socratem primum de definitionibus diſſeruiſſe tradit, ſi Pythagorici, vt dictum eſt. qui hũc ætate præceſſerunt, idipſum facere tentarunt? An quia illi, vt teſtatus eſt, molliter & citra artificium de ipſis diſputauerunt. Ergo Plato ſuſcepta doctrina Socratis circa definitiones & vniuerſale, putauit definitiones quarundam aliarum naturarum & fieri, & eſſe, non autem cuiuſpiam ſenſibilium, ſed ne vniuerſalis quidem quod in his habetur, quoniam hæc, & omnia quæ his inſunt, etiam vniuerſalia, ſemper fluere, mutari, nec vnquam in eadem natura perſiſtere dicebat, ac proinde definitionem cõmunem & vniuerſalem, cuiuſmodi hæ ſunt, de quibus agimus, ſenſibilium cuiuſpiam eſſe nõ poſſe, ideoq; hæc inepta eſſe definiendo, quoniam ne eſſe quidem. Et illas naturas à ſenſibilibus diuerſas, quarum ſunt definitiones, ideas appellabat, à quibus ſenſibilia & eſſe & dici affirmabat.

Per participationem enim pleraq; vniuocorum formis eſſe æquiuoca inquit, ipſum vero nomen, ideſt participationem, mutatum cæpit. Pythagorici nãque ea, quæ ſunt, imitatione numerorum inquiunt eſſe: participatione aũt Plato, nomine mutato, ſicuti diximus. Quæ nam tamen ſit participatio formarum vel imitatio, vt in communi quæratur, & ipſe & illi etiam omiſerunt. Inſuper præter ſenſibilia formasq;, res mathematicas medias eſſe dixit, à ſenſibilibus quidem hoc differentes, quod perpetuæ atque ĩmobiles ſunt, à formis aũt hoc, quod ipſæ quidem complures ſimiles ſunt, forma autem ipſa vnaquęq; ſola.

39 Per participationem nanque eſſe pleraq; vniuocorũ formis.) Præfatus ſenſibilia præter hæc & ſecundum hæc dici, i. præter hæc & ab his diuerſa eſſe, atque ſecũdum hæc dici quod expoſuit, dicens, participatione nanque pleraq; ſenſibilium habent eſſe, deinde explicans quæ ſunt iſta pleraq;, addit, Vniuocorum formis) ideſt vniuocorum ſuis formis. vniuoca enim formis vniuoca ſunt. Hoc autem eſt, non omnium ſenſibilium formas eſſe dicebant. Nam eorum, quæ ad aliquid dicuntur, nullas eſſe ſtatuebant, ſed ne cuiuſpiam quidem eorum quæ ſunt præter naturam, neque omnino malorum. Aut pleraq; dixit pro ſenſibilibus, vt ſit ſenſus: Multa & ſenſibilia ſunt, participatione earum formarum quibus ſunt vniuoca. Homines enim ſunt participatione hominis, equi aũt participatione equi: vt ſit ſenſus, ſenſibilia & vniuoca formis habẽt eſſe participatione formarum. Aut ſenſus eſſe poteſt, Multa eſſe participatione formarum, hæc autem multa ſunt, quæ inter ſe ſunt vniuoca. Multa enim & quæ ſunt vniuoca, inter ſe habent eſſe participatione vnius formæ. Neque enim cuncta participant vna forma, ſed quęcunque ſunt ſimilis formæ inter ſe, ac vniuoca. non enim ſenſibilia vniuoca eſſe diceret ipſis formis, referens Platonis opinionem, cùm ille dicat formas æquiuocas iis eſſe, quæ ad ipſarum exemplar fiunt. Aut ſecundum Platonem formæ non ſunt æquiuocæ iis, quæ ad ſui exemplar efficiuntur, ſed vniuocæ. qui fortaſsis in quibus vniuocum vſurpat, in iis ipſo, communius, pro vniuoco vtitur. Nam quæ ad exemplar ideæ efficiuntur, ea niſi ratione & forma ſunt ideæ ſimilia, quanam re alia ſimilia eſſe poſſunt, cũ ideis nihil adſit aliud, nec ipſis quicquam accidat? At quæ forma ſunt ſimilia, hæc vniuoca certe ſunt. Nam ſi ipſe homo, forma quędam ſimplex eſt, haud dubie, quod ipſi eſt æquiuocum, eundem ſecundum formam imitatur. At definitiones ſecundum formam materialiũ quoque rerum ſunt. quare, ſi homines forma ideæ ſimiles ſunt, quæ nihil aliud eſt quàm forma, horum definitio eadẽ erit atque ideæ. Præterea, licet hæc non ſint apta definiendo, ſed formæ, illarum tamen definitiones de his quoque dicuntur, cum animal rõnabile mortale de ſenſibilibus etiam hominibus dicatur, licet horum non ſit proprie definitio. Ipſum vero nomen, i. participationem, mutatum cepit.) hoc eſt mutauit. Nam imitationem à Pythagoricis appellatam, ipſe mutato vocabulo participationem dixit, quãquam nec Pythagoricorum quiſquam, nec Plato ipſe q̃d participatio aut imitatio ſit, aut quo modo fiat, declarauit, ſed qua ratione aut modo fiat, quærere in medio reliquerunt, quãquam hoc à Platone in Parmenide explicatum eſſe videtur. Fortaſſe autem Pythagorici dicebant cæteros numeros tales eſſe imitatione primorum, quos proprie eas res eſſe dicebant, quæ de ipſis dicerentur. Inſuper præter ſenſibilia formasq;, res mathematicas.) Platoni placuiſſe refert, mathematica eſſe medias quaſdam naturas & ſubſtantias inter formas & ſenſibilia. Nam ſecundum Platonem media erant inter ipſa, quæ quidem à ſenſibilibus diſcrepare putabat, quod eſſent ſempiterna, & prorſus ĩmobilia, à formis autem, quod formæ vnum aliquid numero eſſent, mathematica vero in multis, hoc eſt in ſenſibilibus, & ſingularibus quibus inſunt, ſimilitudinem declararent. Neque enim ipſa per ſe ſubſiſtunt, ſed conſideratione. Nam ex materialibus rebus ſuperata materia & motu, per quas & cũ quibus datum eſt ipſis ſubſiſtere, ſuperſunt mathematica, quæ in rebus materialibus, & multis, ac per accidentia materialia diſcrepantibus ſimilitudinem declarant. Aut certe res ita ſeſe habet. Plato tamen non ita diſſeruit, qui naturas ipſas & ſubſtantias per ſe ac ſempiternas eſſe faciebat. ſed fortaſſe multa ſimilia eſſe dixit in Mathematicis, quaſi ipſorum quoque non ſit vnum numero. Mathematica. n. multa numero ſunt triangulus & quadratum, & aliorũ quodq;, vt ſenſibilia ſeruãtia ſimilitudinem inter ſe ſ̃m definitionem. At forma quæque vna numero eſt.

Quoniam autem formæ ſunt cæteris cauſæ, elementa illarum, omnium quæ ſunt eſſe elementa putauit. Magnũ igitur & paruum, vt materiam, eſſe principia, vnum autem, vt ſubſtãtiam dixit. Ex illis enim vnius participatione, formas ipſas numeros ipſos eſſe aſſerunt.

Quoniam autem formæ ſunt, cæteris cauſę.) Ratus, 40
inquit, Plato formas, hoc eſt ideas cauſas eſſe cæteris omnibus vt ſint, cętera enim illorũ participatione ſunt, rurſus idearum principia cæterorum omnium principia eſſe ſtatuebat. idearum autem principia, vt materiam & ſubiectum, magnum & paruum eſſe tradebat, quæ dualitas quædam eſſet, vt ipſe dicit, inde finita, vt ſubſtantiam autem & formam, vnum. quod quo modo eſſet principium, deinde declarat, dicens. Ex illis enim vnius participatione formas ipſas numeros ipſos eſſe aſſerunt.) Ex illis, ideſt, ex magno & paruo coeuntibus, & in ſpecie conſtitutis ab vno participatione, i. quia ſumunt ab ipſo vt ſint formæ, hoc eſt ideæ, quæ & ipſę numeri ſunt. Ideas enim numeros ſpecificos eſſe aiunt. ſed cum formas dixiſſet, addidit numeros. formæ enim, vt numeri, ideæ ſunt. Nam formæ aliæ quoque ſunt, quemadmodum etiam numeri.

Ipſum tamen vnum, perinde atque Pythagorici, ſubſtantiam eſſe, nec aliud quicquã eſſe quod vnũ dicatur, & item numeros cæteris ſubſtantiæ cãs eſſe vt illi, dicebat. Pro infinito vero vt vno, dualitatem, & infinitũ ex magno ac paruo feciſſe hoc ipſius propriũ eſt. & inſuper ipſe quidẽ numerus præter ſenſibilia dixit eſſe, illi vero numeros res ipſas eſſe dicebant, & mathematicas medias ĩter iſta nõ ponebant.

41 Ipſum tamen vnum ſubſtantiam eſſe, & nullũ aliud ens dici vnum) Præfatus Pythagoricos nullam aliam ſuppoſuiſſe naturam numeris, ſed ipſos numeros ſubſtantias eſſe aſſeruiſſe, & vnum de nullo alio ente prædicaſſe, ſed ſtatuiſſe vnum quãdam eſſe ſubſtantiam, quæ in eſſe vnum, habeat eſſe, hoc quoque de Platone refert, placuiſſe huic perinde atque illis, vnum ſubſtantiam eſſe, non aliud quidpiam ens ſecundum ſubiectũ, deinde vnum patiens eſſe. Atque hæc quidem Platoni ait conuenire cum Pythagoricis, item numeros principia & cauſas rerum eſſe, quãuis non eodem modo. Pythagorici enim numeros cauſas eſſe dicebant, quaſi inexiſtentes rebus, & vt materiam, vtique quaſi ex ipſis omnia entia conſiſterent. Plato autem ipſos extra res, quarum cauſæ eſſent, exiſtere, cum eos velut exemplaria eſſe traderet. Qđ vero dicit, Vt illi,) non ſic eſt accipiendum quaſi Plato eadem atque Pythagorici ratione numeros cauſas eſſe ſubſtantiæ confirmauerit, ſed quia ipſe quoque, vt illi, numeros rerũ cauſas eſſe dixit. Pro infinito vero, vt vno, dualitatem, & Infinitum ex magno ac paruo feciſſe hoc ipſius proprium eſt.) his explicatis, quæ Platoni cum Pythagoricis cõuenirent, adiicit rurſus eundem ab illis diſcrepaſſe, qm̃ illi vnum infinitum eſſe ponebant, & vnam quandam naturam, quod ipſis erat pro ſubiecto & materia, hoc autem eſt numerus par: quoniam ſpecie vnum eſt par, i. quod in paria diuiditur. Plato vero dualitatem faciebat, quam ſubiectum eſſe dicebat, & infinitum, quia non conſtituitur in ſpecie per ſe, magnum, i. & paruum, ac exceſſus & defectus. in his nãque infiniti naturam eſſe putabat, quæ quidem illi erant cauſa materialis, quãquam magnum non eſt idem ſpecie, atque paruum, neque exceſſus ac defectus. Sunt enim oppoſita, ac proinde non ſunt vnum. Illud vero, Et infinitum) dictum eſt pro. Infinitum enim) quod ſecundum ipſum ex magno & paruo efficitur. Sic.n. dictio concinnari debet. Ad hæc Plato numeros extra ſenſibilia relinquebat, nec ipſos rebus ſubiiciebat, vt materiam, nec ipſarum eos ſic cauſas eſſe ſtatuebat. At Pythagoricis res ipſas, & entia ex numeris conſtare placebat, cui conſentaneũ erat, vt res oẽs numeros eſſe faterentur. Eſt & aliud inter ipſos diſcrimen, ꝙ Plato mathematica inter ſenſibilia & ideas collocabat, Pythagorici non item.

Vnum igitur & numerum præter res ipſas feciſſe, & non vt Pythagorici, & formarum etiam introductio, ob conſiderationem in diſſerendo nimirum fuit. Priores enim facultatis diſſerendi participes non erant.

42 Vnum igitur & numeros præter res ipſas feciſſe, & non vt Pythagorici & formarum introductio ob conſiderationem in diſſerendo nimirum fuit) Explicatis diſſenſionibus Platonis cum Pythagoricis, nunc cauſam reddit, cur Plato nunc perinde ac Pythagorici numeros principia eſſe rerum ſtatuerit, ſed ipſos à ſenſibilibus exemerit, & ideas alias quaſdam ſubſtantias & naturas à ſenſibilibus eſſe poſuerit, & cãm fuiſſe ait rationum exquiſitionem, & dialecticam, quam priores nondum attigerant. Nam Plato conſiderans rerum conſequentiam, qui conſuetus erat ex dialectica vti diuiſione ac definitionibus: (dialectici eſt.n. vtrũque) per hæc venit in hanc ſententiam, vt aliqua ſepararet à ſenſibilibus, & putaret eſſe quaſdam alias naturas præter ſenſibilia. Diuiſio enim generum & ſpecierum, non eſt diuiſio ſenſibilium. At diuiſio ſenſibilium, reſolutio eſt ipſorum in elementa & principia, q̃ non ſunt ſenſibilia. Neque enim ſenſibilium quodq; idem eſt, atque id vnde ſuppetit ei vt tale ſit, cum artificioſum non hoc ſit quod ars, nec naturale quod natura. quare licet numeri ſenſibilibus in cauſa ſint, vt talia ſint, vel talia, pariq; ratione ſi ideæ, ſenſibilia tamen erunt ab ipſis ſeparata. Sed neque definitiones ſenſibilium ſunt, cùm ſint non ſingulariũ, ſed vniuerſalium. Itaque his præceptis dialecticis factum eſt, vt in contemplatione intelligibilium verſaretur. Quãquam vnum hic quoque ſubſtantiam eſſe dicebat, & quandam naturam ſeparatam, vt Pythagorici. Cæterum hi res ex hoc & aliis numeris generabant, Plato non item.

Dualitatem autem alteram naturam feciſſe, ex eo fuit, quia numeri præter primos apte ex ipſa perinde vt ex ſigillo quodam fiunt ac generantur.

Dualitatem autem alteram naturam feciſſe, ex eo fuit, quia numeri præter primos ex ipſa perinde ac vt ex ſigillo quodam fiunt ac generanť.) Numeros principia rerum eſſe, Platonis & Pythagoreorũ placitum fuit. Primum nãque incompoſitum ipſis principium eſſe videbatur. Porro corporibus plana eſſe priora. ſimpliciora enim, nec contracta, prima eſſe natura. planis eadem ratione lineas, lineis puncta, quæ à mathematicis ſigna, ab his vnitates appellabantur, quæ ſimplicia omnia ſunt, nec habent quidquam ante ſe. At vnitates numeri ſunt. numeri ergo priores ſunt entibus. Et, qm̃ formæ per Platonem ideæq; priores ſunt rebus, q̃ ad ſui exemplar efficiuntur, & ab ipſis habent eſſe, quas ideas eſſe multis rationibus confirmare conabatur, idcirco formas numeros eſſe dicebat. Si enim ſolitarium prius eſt iis quæ ab ipſo exiſtunt, nihil autem eſt prius numero, ſupereſt vt formæ numeri ſint. quocirca numerorum principia, formarum eſſe principia dicebat, vnum autem omnium. Præterea, formas aliarum rerum eſſe principia, formarum autem, quæ numeri ſunt, principia eſſe ipſius numeri principia. Tum numeri vnitatem & dualitatem principia eſſe confirmabat. Nam, cum ſit in numeris vnum & non vnum, quod eſt plura & pauca, quod primum in ipſis eſt non vnum, id multorũ & paucorum principium eſſe dicebat. Primum autem non vnum, eſt dualitas, quæ in ſe multum continet, atque paucum. Nam duplum multum eſt, dimidium vero paucum, quæ in dualitate inſunt. Eſt autem dualitas vni oppoſita, ſi quidem illud eſt indiuiduum, hæc aũt diuiſa. Præterea putans ſe demonſtrare æquale & inæquale principia eſſe omnium tum per ſe exiſtentium, tum his oppoſitorum. (nihil enim relinquit inexpertũ, vt ad ſimpliciſſimum omnia referat) æquale refert ad vnitatem, inæquale vero ad exceſſum & defectum. Inæqualitas enim in duobus ineſt, i. in magno & paruo, quæ ſunt excedens & deficiens. quãobrem ipſam dualitatem indefinitum appellabat, quod neutrum ipſorũ, neque ſuperans, neque ſuperatum. quatenus eſt tale, determinatum eſſet, ſed indeterminatum & infinitum. Cæterum dualitatem indefinitam, vno terminatam, fieri dualitatem quæ in numeris habeť. Dualitas.n. hmõi, eſt vnum ſpecie. præterea dualitas primus eſt numerus. 43

Huius

Huius vero principia ſunt excedens & exceſſum, qm̃ in prima dualitate eſt duplum & dimidium. duplum aũt & dimidium eſt excedens & exceſſum, quo fit, vt hæc ſint elementa dupli. Et, quia excedens & exceſſum determinata duplum & dimidium efficiuntur, (neque.n. amplius hæc ſunt indeterminata, non magis quam triplum tertiumq́;, vel quadruplum & quartum, aut aliorum quodq́; habentium iam exceſſum determinatum, hoc autem facit vnius natura: vnumquodque.n. quatenus hoc aliquid eſt, determinatũ habetur) idcirco vnũ, & magnum atque paruum, dualitatis, quæ in numeris habetur, elemẽtum eſſe videtur, at primus numerus eſt dualitas, hæc ergo ſunt dualitatis elementa. Atque ob ſalia qdem Plato vnum & dualitatem, & numerorum & oĩum rerum principia eſſe ſtatuebat, vt Ariſtoteles refert in quæſtione de bono. Nunc autem dicit Platonem, ideo feciſſe dualitatem, quæ eſt de numero principiorum, alteram eſſe naturã, quia numeri præter primos apte ex ipſa generentur, quaſi ex quodam ſigillo, idq́; qm̃ dualitas cuicunque adderetur, huius diuidens illi eſſe videbatur. quapropter ipſam biſectiuam nuncupat. bis.n. eorum quodq́; efficiens quibus additur, diuidit quodãmodo ipſum, nec ſinit manere id qđ erat, q̃ quidem diuiſio generatio eſt numerorum. Vt vero ſigilla & formæ quibuſcunq; imprimuntur, ea reddunt ſibi ſimilia, ſic dualitas ceu ſit quoddam ſigillum, numeros, qui poſt ipſam ſunt, generat, duo duplumq́; efficiens, cuicunq; appoſita fuerit. Addita.n. vni efficit duo, quia bis vnum eſt duo, duobus quatuor, tribus ſex. bis.n. tria ſunt ſex. ſimilis eſt cæterorum ratio. Illud autem, præter primos) ſic intelligitur, i. præter impares. Neque.n. ad hunc modum impares numeri generantur, quippe qui non efficiuntur per duplicationem aut bipartitam diuiſionem. Nunc igitur primos numeros ſimpliciter appellauit omnes numeros impares. hi enim priores q̃ pares eſſe conſueuerunt. Primi vero numeri ſimpliciter dicũtur, qui ſola vnitate menſurantur, vt tria, quinque, ſeptem, quãquam dualitas quoq; huiuſmodi eſſe poteſt: ad alios vero relati, qui cum menſuram cõem vnitatem ſolam habeant, ſeparatim tñ ab aliquo numero mẽſurantur, quales inter ſe ſunt octo & nouem, quorum cũ ſola vnitas menſura cõis ſit, vterq; tñ aliquem numerum habet menſurã, i. octo habet duo, & quatuor, nouem autem tria. Sed hoc in loco primos appellat oẽs numeros impares, quia priores ſunt q̃ pares: nullus.n. ipſorum ad modum ſupra dictum à dualitate generatur. ſiquidẽ addita vnitate cuiq; numero pari, impares numeri generantur. Additur aũt vnitas & vnum vt principium. hoc enim conſtituit ſpeciam, nec ſubiicitur vt materia. Cæterum vt magnum & paruum vno definita, dualitas eſſe dicebantur, ſic vtrunq; illorum vno terminatum, vnitas ipſius vocatur. præter primos ergo dixit, i. præter ſimpľr primos. hi porro ſunt, qui ſola vnitate menſurãtur, vt tria, quinque, ſeptem, quos ſolos ait à dualitate non generari. Omnes.n. alij à primis generantur, numero ſuper numerum addito. Ita, qm̃ ipſorum generatio eſt ex duobus numeris, ex dualitate effici videntur, ac viciſſim numeri ſimpľr primi, quia non ad hunc modum gignuntur, ex dualitate generari negant.

Fit tamen idipſum econtra. non.n. ita fieri conſonum eſt rationi. nam illi quidem ex materia multa faciunt, & ſemen illis ſolum generat forma. at vna quidẽ ex materia, vna fieri menſa videtur. Qui vero affert formã, quæ vna eſt, multas facit, vt patet. Siľr ſeſe habet & mas ad fœmellam, fœmella nãq; vno coitu grauida fit, mas aũt multas grauidas facit. & tamen hæc principiorũ illorũ ſunt imitationes. Plato igitur de his, quæ quæruntur, hoc pacto determinauit.

Fit tamen ipſum contra. non enim ita fieri conſentaneum eſt rationi.) Prefatus indefinitam dualitatem per Platonem eſſe principium, vt materiam, eiq́; dualitatem materiale principium videri, cum addidiſſet infinitam eſſe ſua natura, & multitudinis efficientem, refellit hac in parte opinionem, vt quæ parum conſtantia ſenſibus, vſuq́; rerum exploratis præcipiat. Nam dualitate materiale principiũ eſſe ſtatuentes, ipſam multorum genitricem faciunt, cum per ipſos eadẽmet dualitas multitudinem, atq; adeo pares omnes numeros generet, alios.n. dum ipſis apponiť generat, alios bipartito diuidendo. principium vero formale per eoſdem vnius eſt efficiens, quoniam omnis forma determinata & definita ſecundum eſſe, aliquid vnum eſt, quia numerorum quiſq; vnum quoddam eſt, cùm ipſum vnum ſit quoddam vnitiuum, dualitas aũt indefinita biſectiuũ. at non ſic vſu venit in rebus efficiendis, quę illis aſſimilantur, quæq; habent eſſe ad illorum ſimilitudinem, ſed e diuerſo. Materia.n. vna numero, vnius cuiuſpiã formæ receptrix eſt, & genitrix. Neque.n. in eadẽ materia numero plures formæ ſimul ineſſe valent, vt vnũ lignũ ſit lectus, & idem menſa, idemq́; ſcamnum, ſed vna materia vnam quãpiam formam actu ſolam habet. At forma, licet vna numero ſit, complures tamen formas efficit. Ars enim, quæ vna forma quædam eſt, & artifex, qui vnus eſt numero, cõplura tamen ac diuerſa opera facit. ars quippe lignaria, eiuſq́; artifex lectum facit, & ſcabellum ac menſam, qui tamen idem vnusq́; numero eſt, quod in mare ac fœmina perinde ſeſe habet, quorũ fœmina, quæ fœtui materiam præbet, vno coitu impletur, mas autem multas fœminas implet. Plato igitur de iis, quæ quæruntur, ad hunc modum ſtatuit. Quæruntur autem principia cauſæq́; rerum. De principiis igitur hæc à Platone tradita ſunt. 44

Patet autem ex dictis, ipſum duabus ſolum cauſis vti, ipſo inquam quid eſt, atq; materia. ipſius enim quid ſint, cæteris quidem formæ, ſunt cauſæ, formis autem vnum.

Patet autem ex dictis ipſum duabus ſolũ cauſis fuiſſe vſum.) Ex quatuor cauſis, quas explicat ipſe, duabus Platonem vſum fuiſſe refert, i. materiali, & formali. formæ nãq; & ideæ ſunt per ipſum formarum efficientes, vt ipſis rurſus formis & ideis vnũ cauſa eſt formæ. dualitas enim in ipſis materiæ rationem habet. quãquam in quibuſdam exemplaribus ita ſcriptum reperitur. Ipſius enim quid eſt, cæteris quidem formæ ſunt cauſæ, ſcientibus autem vnũ, & formæ materia. vt cæteros eos eſſe intelligamus, qui ignorant Platonem ſenſiſſe vnum & ſubiectam materiam principia eſſe, & ipſum vnũ cauſam eſſe ideę ipſius quid eſt. ſed prior ſcriptura caſtigatior habetur, quæ declarat formas cæteris rebus cãm eſſe ipſius quid eſt, formis aũt ipſum vnum. Et quidem illam lectionẽ vetuſtiorem eſſe, auctor eſt Haſpaſius, ſed poſtea mutatam fuiſſe ab Eudoro & Harmoſto. 45

Et quænam eſt ipſa ſubiecta materia, quæ deducuntur in ſenſibilibus quidem formæ, in formis autem vnum? eſt enim dualitas, magnum, inquam, ac paruum.

Et quænam eſt ipſa ſubiecta materia de qua formę.) Præfatus Platonem duabus cauſis vſum fuiſſe, poſtquã meminit cauſæ formalis, &, quomodo hæc ſit cauſa, docuit, adducit ſecundam, & hanc ait eſſe materialem. Eſt enim quædam materia ſubiecta, de qua formæ tum 46

in ſenſibilibus,tum in ideis per ipſum dicũtur. Itaque, cùm dixiſſet, Formas ipſius quid eſt, cæteris rebus eſſe cauſas,formis aũt vnum locutus,ſ.de hac,quæ à prędictis in ſpecie conſtituitur, eius, quæ in vtriſq; habetur, meminit,dicens,de qua formæ partim in ipſis ſenſibilibus,partim in ideis dicuntur.quaſi dicat,de qua formæ quædam in ſenſibilibus,quædam in ideis dicuntur.dicitur enim & in his & in ſenſibilibus eſſe quædam ſubiecta materia,de qua formæ dicuntur,i.quę in ſpecie ſeu forma conſtituitur. Eſt enim hæc dualitas. Qualis ſit hæc dualitas,per ſubiecta verba declarat. Non,ſ.determinata,nec quæ in numeris habetur, ſed indefinita.talis eſt enim magnum & paruum. Quãquam aliter legitur ad hunc modum. De qua dicuntur in ſenſibilibus quidem formæ,in formis autem vnum) & tunc intellectus hic eſſet, de qua materia formæ & ex‧ſtunt & dicuntur in ſenſibilibus.nam formæ ſenſibiliũ in hac materia ſunt, vnum autem in formis & ideis. Materia.n. quæ in his habetur,ab ipſo vno informatur. Sed quærat aliquis, Cùm Plato cauſam efficientem dixerit in eo loco vbi ait,Operæprecium eſt igitur effectorem ac patrem vniuerſi inuenire ac demõſtrare, nec cuius cauſa,& finem prætermiſerit, vbi rurſus dixit. Penes quum regem cuncta ſunt,& omnia illius cãuſa, cur Ariſtoteles nullius harum cauſarum mentionem in Platonica opinione fecit? Vtrum quia Plato,cùm de cauſis loqueretur,hanc vtranq; reticuit, vt docuit Ariſtoteles in libro de Bono? An quia naſcentium & intereũtium has cauſas non ponit, neque de ipſis accuratius edifferit? Sed,"poſtquam docuit cauſam materialem à quibuſdã corpoream,ab aliis corporis expertem conſtitui,eorũ, qui incorpoream eſſe dixerunt,Platonem primum cõmemorat, qui magnum & paruum dixit, & Pythagoricos qui infinitum aſſerebant, par ipſum eſſe dicentes. At Leucippũ & Democritum ſilẽtio præteriit,qui corpus & incorporeum,hoc eſt inane, materiam eſſe tradebant. quãquam de his ſuperius mentionem fecit, ſed nec Anaximandri ſententiam omiſit, qui naturã aeris, ignisq; mediam, vel aeris, & aquæ. (nam vtrũq; traditum eſt) materiam eſſe aſſeuerabat.

Præterea boni maliq; cãm elementis, vtriſque vtrãque attribuit;quod quidem & priorum quoſdam philoſophantium,Empedoclem,inquam,ac Anaxagoram diximus quæſiuiſſe. Breuibus igitur, ſummatimq; narrauimus, quinam, & quo pacto de principijs veritateq; dixerunt. Verũtamen tñ ex his habemus,neminem, inquam, de principio cauſaq; dicentium,præter ea quæ,in hiſce,quæ de natura ſunt, à nobis determinata, dixiſſe, ſed omnes obſcure quidem, illa tñ tetigiſſe videri. Quidam enim vt materiam principium dicunt, ſiue vnũ, ſiue plura ſupponant,& ſiue corpus, ſiue incorporeum idipſum ponant, veluti Plato quidem magnum dicens ac paruum, Italici autem infinitũ, Empedocles vero ignem, terram,aerem,atque aquã,& Anaxagoras, eorum, quæ ſunt ſimilium partium,infinitatem. Hi igitur omnes talẽ cauſam tetigerunt ſolũ,& inſuper qui aerem,aut ignem,aut aquam,aut igne quidẽ denſius, aere vero ſubtilius poſuere. Sunt.n.qui primum elementũ tale eſſe dixerunt, atque hi ſolum hanc cãm tetigere. Quidam aũt & eam vnde eſt principium motus, vt qui concordiã,diſcordiamue, vel mentem, vel cupidinem,principium faciunt.

47 Præterea boni maliq; cauſam elementis ſuam cuique reddidit.) Hoc quoque de Platone refert, φ cauſam bene & male,i.bonorum & malorum cauſam elementis tribuerit,cuique ſuam, boni,ſ.cauſam vni, hoc eſt enim quod ipſum definit,& in ſpecie aut forma cõſtituit, mali vero indefinitæ dualitati: quippe quæ per ipſum, multitudinis & inæqualitatis, ac omnino infinitatis, quæ in rebus habetur, eſt cauſa. Sed, poſtquam Platonem retulit de cauſa efficiente differuiſſe, (vtrique enim elemento cauſam efficientem retuliſſe,i.vni cauſam boni,dualitati indefinitæ cãm mali,) admonet nos, quoſdam etiam ante hunc cauſam huiuſmodi inueſtigaſſe,deq; ea diſſeruiſſe,dum ait: Quod quidem & Priorum quoſdam philoſophantium, Empedoclem, inquam & Anaxagoram diximus quæſiuiſſe,) quorum Empedocles non ſolum boni,ſed mali etiam cauſa vſus eſt per efficientis cauſæ participationem, vt de Platone docuit. Anaxagoras vero tum boni,tum etiam mali efficientem cauſam mentem eſſe ſtatuebat. Breuiter igitur ſummatimq;,) ſtrictim ſe ac ſummatim perſtrinxiſſe ait qui auctores ante ipſum de principiis diſſeruiſſent,& quomodo. Veritateq;.) Contemplatricem philoſophiam more ſuo Ariſtoteles veritatem appellat. verũtamen ex his habemus.) Dicit ſe idcirco quæſtionem principiorum repetiſſe, vt doceret nullũ eſſe cauſę modum, qui non cadat in quempiam ex quatuor in auditu phyſico demonſtratis, quod hinc licet intelligere, quia omnes, qui de cauſis loquuti ſunt, aliquam ex his cauſis commemorarunt, qui licet neque dilucide,neque diſtincte, ſed obſcure potius & implicite diſſeruerint,illas tamen quoquo modo attigiſſe videntur. Nam in Primo Libro de Phyſico auditu accuratius de quatuor cauſis diſputatum eſſe, in promptu eſt intelligere,ſi cui locum libeat conſiderare, quocirca dixit, In his, quæ de natura ſunt à nobis determinata.) Vtq; oſtendat nullam cauſam præter memoratas in auſcultatione phyſica à prioribus fuiſſe tactam, ait. Quidam enim vt materiam principium dicunt.) Eorũ, qui cauſam materialem ponebãt,alios vnam poſuiſſe ait, alios plures. Item quoſdam corpus, alios incorporeum.quo in loco Platonem primum refert ex iis, qui materiam incorpoream ponebant, qui magnum & paruum materiam eſſe dicebat. deinde Pythagoricos,qui infinitũ. hoc autem erat par, quippe qui numerus ipſis erat pro materia. Nam impar numerus finitus his habebatur,& formæ obtinens locum. Anaxagoras,eorum quæ ſunt, ſimilium partium infinitatem.) Hic ex eorum numero fuit, qui principium materiale corpus eſſe ſtatuebant, vt qui deinceps commemorãtur, At Leucippi & Democriti ſententiam reticet, quibus placebat corpus & incorporeum materiam eſſe, inane videlicet & corpus. Cæterum de his ſupra eſt habitus ſermo. Huic porro hiſtoriæ ſñiam adiicit Anaximãdri, qui naturam aeris, ignisq; mediam principium eſſe ſtatuebat. Hi ergo talem cauſam tetigerunt ſolum) de his fortaſſe loquitur, de quibus poſtea meminit, cùm ait. Et inſuper qui aerem, aut ignem, aut aquam, aut igne quidem denſius, aere vero ſubtilius poſuerunt.) Nam his priores non ſolam cauſam materialem poſuerunt, non Anaxagoras, non Pythagorei, non denique Plato. Adiicit aũt quoſdam alios meminiſſe,eius vnde principium motus, quæ quidem eſt efficiens,quorũ eſſe ait qui amicitiam & diſcordiã aſſerebant, vt Empedocles: vel mentem, vt Anaxagoras: vel amorem, vt Parmenides & Heſiodus.

Quidditatem vero, ſubſtantiamue dilucide quidem nemo reddidit: maxime vero ij dicunt, qui formas ponunt. Neque.n. vt materiam ſenſibilium, neque vt cauſam vnde eſt principium motus, formas ipſas, & ea quæ ſunt in formis,

nis, eſſe exiſtimãt. Immobilitatis enim cãm magis, & vt res ſint in quiete, formas inquiunt eſſe. Sed quidditatem formæ quidem cæterorũ cuique præſtant, ipſum aũt vnum formis.

48 Quidditatem vero & ſubſtantiam dilucide quidem nemo reddidit.) Præfatus Anaxagorã & Empedoclem preter cauſam materialem, efficientis quoque mentionem feciſſe, iis. qui cãæ efficientis meminerũt, eos quoque annumerat, qui amorem in cauſis poſuerunt. At hi cãm potius finalem amorem poſuiſſe videri poſſunt, huiuſmodi.n. eſt ipſum appetẽdum. At ſi iſti dixiſſent, quid deſiderans amor faceret, quæ facit; finalis cauſæ meminiſſe videri poſſent, nunc in principiis amore vt efficiente ſolum vtentes, & cuius gratia reticentes, principij finalis non meminiſſe videntur. Porro Platonem cauſæ formalis mentionem feciſſe oſtendit, qm ideæ, quæ per ipſum cauſæ ſunt & principia, non ſunt cauſæ vt materia, cùm in ſenſibilibus non habeantur. Dicit autem ea, quæ ſunt in formis,) ideſt formarum principia. (neque.n. hæc ſenſibilibus ſunt materia, ſed ipſa ſunt formarũ elementa) in ideis eſſe vt elementa, quippe cum elementa non de ſola materia dicantur. diſcordia.n. & amicitia per Empedoclem elementa ſunt, & in elementis habentur, non tñ vt materia. Sed neque ideæ ſunt vt cauſæ efficientes. Nam efficientis munus eſt monere. ideæ vero per ipſum ſtatus potius & imobilitatis cæteris ſunt cauſæ. Sed iis q̃ ad ipſarum exemplar efficiunt, formæ ac quidditatis efficientis eſſe pñt. Quemadmodum igitur vnum ipſis ideis, ſic ipſæ cæteris ſunt cauſæ formæ, ita demũ, vt hæc ad ſimilitudinem illarum in ſpecie conſtituantur, prorſus vt quę ad idearum exemplar & ſunt, & fiunt, ideis ſint ſpecies ſimiles.

Id vero, gratia cuius actiones, mutationes, motuſque fiunt, aliquo quidem modo cauſam eſſe dicunt, ſic autem non dicunt, nec eo modo quo ſua natura flagitat. Qui nãque mentem aut concordiam dicunt, vt bonum quidem haſce cauſas ponunt, non tamen vt horum gratia quicquam ſit eorũ, quæ ſunt, aut fiat, ſed vt ab his horum profluant motus. Similiter & ij, qui & id quod eſt, aut ipſum vnum talem naturam inquiunt eſſe, cauſam quidem illud eſſe ſubſtantiæ, nõ tamen huiuſce gratia eſſe vel fieri dicunt. Quare partim dicunt, partim non dicunt ipſum bonum cauſam eſſe. non enim ſimpliciter, ſed per accidens dicunt. Omnes igitur hi teſtari videntur, recte de cauſis quot & quales ſunt à nobis eſſe determinatum, quippe cum nullam aliam cauſam tangere poſſint. & inſuper patet quærenda eſſe principia, aut ſic omnia, aut horum aliquem modum. Poſt hæc autem pertractemus oportet, quomodo quiſque horum dixit, & quænam de principijs ipſis dubitationes emergunt.

49 Id vero gratia cuius actiones & mutationes motuſq́; fiunt.) De cauſa finali loquitur. hæc.n. eſt ipſum bonũ & cauſa rerum quaſi finis, docetq́; neminem priorum de hac cauſa proprie diſſeruiſſe. Nam, etſi bonum cãm eſſe quodammodo dicunt, non tñ vt finem, & quaſi huius gratia cætera fiant, quemadmodum bonum cauſa eſſe eſt idoneum, ſed ipſo velut cauſa efficiente vtũtur. Anaxagoras.n. qui mentem aſſerebat, & Empedocles, qui amicitiam, hæc bona eſſe ſtatuebant, & bonorum efficientes cauſas, non tñ res ipſorum gratia fieri, ſed hæc ipſa bonorum efficientia ſunt per iſtos. Similiq́; ratione eos diſſeruiſſe ait, qui vnum & idem principia eſſe tradebant. ſed eoſdem fortaſſe intelligit etiam vnũ dixiſſe. Plato.n. & vnum & ens dicebat, cum diceret vnum & ideam, cùm hæc proprie ſint entia. Neque.n. horum gratia res efficiuntur, ſed hæc aliis rebus cauſæ ſunt eſſe ſuppeditantes, hoc.n. eſt formæ cauſa, nec cætera per iſtos huius gratia ſunt, & fiunt. Ergo inter cauſas boni meminerunt, ſed quodammodo reliquerunt ipſum, quia proprium eius locum non tuentur, ſed ex accidenti ait ipſos mentionem cauſæ vt boni facere, quia eſſe cauſam vt bonũ, eſt cætera fieri huius gratia. Qui ergo ei, quod dicunt, hunc ordinem in cauſis non ſeruant, ſi non quatenus eſt bonum ipſum cauſam faciũt, ſed cui accidit bonum eſſe, id cauſam efficientem eſſe ſtatuunt. Sed quærat aliquis, ſi Plato in epiſtolis dicit, penes omnium regem cuncta, & huius gratia oĩa ſunt, qũo his verbis non dicit bonum eſſe cauſam vt finem? aut ſi dicit, qũo Ariſtoteles dicere negat? an ſeparatim in calce huius libri idem Ariſtoteles fatetur, cùm ſic ſcribit, (Ex his igitur quæ prius dicta ſunt, patet, eas vniuerſos videri cauſas quærere, quãuis obſcure, quas nos in naturalibus diximus, nullãque aliam præter illas hos dicere poſſe. Atque prius partim omnes, partim nullo modo dictas fuiſſe. Prima nãque philoſophia recens nata, & adhuc in principiis ſubſiſtens, balbutire de rebus omnibus videtur.) Omnes igitur hi teſtari videntur recte de cauſis eſſe determinatũ.) Ex hac commemoratione eorum, quæ de cauſis dicta ſunt, ſatis patere ait, recte ſequor & quæ cauſæ ſint, ſtatuiſſe, quas tales eſſe teſtimonio eſt quod priores nullum aliud genus cauſæ meminiſſe potuerunt. Et inſuper patet quærenda eſſe principia, aut ſic omnia.) Hoc quoque ex dictis intelligi ait, quærẽdum eſſe de principiis, vel de oĩbus à nobis expoſitis quadripartita diuiſione cauſæ. Illius autem, Aut ſic) hic eſt intellectus. vel ſic principia omnia quærere oportet, vel ex his quatuor aliquod. Nam licet doctrina hæc non omnium cauſarum rationem poſcat, modus tamen, qui quæritur cauſæ, in quatuor ipſe quoque continetur, nec abhorret ab huiuſmodi cauſis, cùm præter hæc cauſarum genera nullum aliud eſſe intelligatur. Cæterum in primis explicaturum ſe profitetur, quomodo eorum, quos ſupra commemorauit quiſque præceperit, & quæ ex ſingulis opinionibus quæſtiones exiſtant.

Patet igitur eos oẽs, qui vnum vniuerſum ipſum, vnamq́; naturam vt materiam eſſe ponunt, atque hanc corpoream, magnitudinemq́; habentem, multis modis peccare. Corporũ enim elementa tantummodo ponunt, incorporeorũ vero non ponunt, cum etiam incorporea ſint, atque cauſas generationis corruptioniſue dicere aggredientes, & de vniuerſis naturaliter loquentes, motus cauſam tollunt, præterea ſubſtantiam, & ipſum quod eſt, nullius rei cauſam eſſe ponunt, Et inſuper facile quoduis ſimplicium corporum (præter terram) principium eſſe dicunt. non conſiderantes quonam pacto mutuum ipſorum faciunt ortum, ignis inquam, aeris, aquæ, ac terræ. alia nãque congregatione, alia diſgregatione ex ſeſe mutuo fiunt. hoc aũt ad idipſum, ſ. vt quippiam ſit prius poſteriuſue, plurimum refert. Aliqua nãque ratione id oĩum maxime elementum eſſe videbitur, ex quo primo congregatione elementa fiunt, tale autem eſt id quod minimarum eſt partium, corporumq́ue etiam ſubtiliſſimum eſt. Quapropter qui principium ignem ponunt, conſentanea maxime huic dicerent rationi: tale autem & cæterorum quiſque corporum elementum eſſe fatetur. Nemo nãque eorum, qui vnum dicunt, terram elementum cenſuit eſſe ob magnitudinem partium, vti patet. Trium autem elementorũ quodque iudicem aliquem habuit. Quidam enim ignem, quidam aquam, quidam aerem, id inquiunt eſſe. At enim curnam & terram non dicunt, vt pleriq; hominum opinantur?

Cuncta nãq; terram inquiunt eſſe. Heſiodus quoq; terrã ortam eſſe primã corporũ ait, adeo vetuſta, adeo vulgaris hæc exiſtimatio fuit. Hac igitur rõne neq; ſi quis horum aliquid dicat præter ignem, neq; ſi quis aere quidẽ denſius, aqua vero ſubtilius id ponat, rectè dicere põt. Quod ſi id, quod ortu poſterius eſt, natura eſt prius, id aũt, quod eſt digeſtum atque congeſtũ, poſterius eſt gñatione, contrarium his euenit ſane. Nam aqua quidem aere prior erit, terra autem aqua.

50 Patet igitur eos oẽs, qui vnum vniuerſum, vnãq; naturam vt materiam eſſe ponunt, atq; hanc corpoream, magnitudinemq́ue habentem, multis modis peccare.) Qũo iſti vniuerſum vnum eſſe dixerint, ipſe declarat cùm ait, Et vnam q̃dam naturam vt materiam eſſe ponunt, & hanc materialem.) Sic.n.vnum, quaſi ex vno. Cæterum connumeratis veterum de principiis & cauſis ſententiis, diſſerens quid pro ſanis dixerint, quidúe ſecus, ab iis ſermonis initium capit, qui principiũ vnũ, idemq́; corpus eſſe ſtatuebant, eoſq́ue multa peccaſſe confirmat. Primum, quia volentes oĩum rerũ principia exponere, corporum tm̃ principia reddunt, cum tñ rerũ nonnullæ habeantur incorporeę: quippe fieri non poteſt, vt incorporei corpus principium ſit. Deinde, quia gñationem inducentes, generandarũ tñ & mouendarum rerum cauſam auctoremq́; prætermittũt. neq;.n. materiæ à ſeipſa ſuppetit, vt moueatur. Illud aũt, atque de generatione.) dictum eſt pro hoc, atq; gñationis & interitus cauſas dicere aggredientes. Et de vniuerſis naturaliter loquentes.) id eſt, de vniuerſis rebus, quarum maxima pars mouetur. Motus cauſam.) id eſt, cãm afferentem motum omiſerunt, tum quia formam nullius cãm eſſe ſtatuerũt, cum tñ res oẽs, vt ſint id quod ſunt, ab ipſa forma mutuentur, qñ quidem inter ſe ſcm materiam nullo diſcrimine diſtent, cùm materia eadem ſit in rebus oĩbus. Et quidem merito formam appellauit ſubſtantiam. A forma.n. vnicuiq; ſuppetit eſſe. Quartũ peccatum iſtorum eſt, ꝙ ex primis corporibus temere, quod ipſis videbatur, principium eſſe ſtatuebant, quod fieri non poſſe docuit in poſteriore libro de Gñatione, & ipſe ĩnuit ſe diſſeruiſſe in libris de Natura, ſignificans hoc modo totam doctrinã naturalem. Nam, ſiue quatuor corpora, ſiue quædã ex his principia ſunt, ſeu denique vnum ipſorum (quoduis nimirum,) vel prima corpora, alterum ex altero non fient, vt ſint ĩmortalia, aut ſi & mutua gñatione facta maneant, q́ ſunt ſimul erunt & oppoſita in quæ mutantur, & ſic res contrariis noĩbus appellabitur, verbi gratia, ignis & aqua, Aut ſi ſic effecta non perſtiterint, abolebuntur nimirum, ac proinde principium interibit, quod eſt abſurdum, cum ſit principiũ, ex quo primo res efficitur, & in quod vltimum abit, ipſum vero ex nullo efficitur: quãquam huius peccati, quod iſtorum ſnĩam ſequitur, hoc in loco mentionem præterit, illud inſectans, quod temere atq; leuiter, nec diſpicientes, qũo ſimpliciũ corporum alterum ex altero generetur: ſtatuebant ex tribus corporibus ſimplicibus vnum aliquid eſſe cæterorum elementum. Nam (excepta terra) alterum quodq; elementum eſſe ab aliquibus dictum eſt. Hoc aũt eſt quod his vitio dat, quod oportebat non ex modo mutuæ ipſorum generationis accipere ex ipſis primum & prĩcipiũ, qm̃ alterum ex altero generari, cõe oĩbus eſt, neque hac rõne alterũ altero prius aut poſterius habetur, quod iſti non præſtiterunt. Simulq́; docet diſcrimen mutuæ generationis elementorum dicens. Alia nãque diſcretione fiunt ex alteris, ex quibus licet prius & poſterius accipere, alia concretione.) Quibus dictis docet ſcm ipſos generationis modos quadam rõne conſideratos, videri poſſe corporum id eſſe primum, ex quo primo cætera concretione generantur, cuiuſmodi eſſe intelligitur id, quod minimis partibus & tenuiſsimũ eſt: quare qui hac rõne ignem elementum eſſe ſtatuerunt, non temere ij locuti eſſe videri poſſunt. Nam eorum, qui non ignem, ſed aliud quoddam corpus elementum eſſe ſtatuunt, quiſq; fatetur huiuſmodi eſſe oportere corporũ elementum. Quo factum eſt, vt nemo ipſorum ſolam terram elementũ eſſe cenſuerit, vt quæ cætera partium magnitudine vincat. Hæc præfatus quærit, cur nulla rõne terra debeat aliorũ elementum eſſe, vt vulgo mortales putant, atq; adeo Heſiodus exiſtimauit, qui hanc primã poſt chaos genitam eſſe tradit, ſnĩam ſuam vulgi teſtimonio confirmans. Sed fortaſſe de terra dicit, Si priores ad modum generationis ſpectantes, illa eſſe elementa rebantur, cur non terram quoq; ipſam, vt homines communiter opinantur, elementum eſſe dicebant? Quibus dictis, redit ad id, quod dixerat, elementum videri id, quod tenuiſsimis eſt partibus: docetq́; ſcm hanc ſnĩam, qui p̃ter ignem quodpiam aliud corpus elementum eſſe ſtatuebant, ſiue de horum quatuor numero, ſiue medium corpus inter ignem & aerem, horum neminem recte dicere. Deinde ſubiungit, qua rurſus rõne poſſit terra putari elementum, dicẽs. Quod ſi id, quod ortu poſterius eſt, natura eſt prius.) ſenſus.n.eſt, quod eſt perfectius, prius eſt natura imperfectiore, quãquam poſterius gñatione efficiatur. imperfectius vero quod tpe præexiſtit, vt fundamentum imperfectius eſt domo, & puer viro. Hac igitur inquit rõne, qui craſsiora corporum elementa eſſe ſtatuunt, rectius ſentire videbuntur, qm̃ hæc magis concocta magiſq́; perfecta videntur, quam q́ ſimpliciora, ſubtiliora & priora generatione ſunt. ex his.n. mutatio in craſsiora fit. quare ſi quod eſt, prius, id principium eſt, nimirum quod natura & ſubſtantia prius eſt, potius quam quod gñatione præcedit, principium fuerit. Nam ſi quod prius eſt generatione, id poſterius eſt natura, profecto quod poſterius gñatione eſt, id prius natura fuerit, terra aũt, per eos qui concreatione res putant generari, poſterior eſt. hæc igitur potius principium fuerit, ex qua cæterorum generatio concreatione magis efficitur.

De his igitur hæc ſint dicta, qui cãm vnam, qualem diximus, ponunt. Eadem dici poſſunt & ſi quiſpiam hæc plura ponat, vt Empedocles materiam quatuor corpora dixit eſſe, etenim huic partim eadẽ, partim propria euenire neceſſe eſt. nam hæc viciſsim ex ſeſe generari videmus, non igne, non aere, non terra ſemper eodem tempore permanente. Dictum eſt aũt de his in hiſce, quæ de natura ſunt tradita. De cauſa quoque mouentium, vtrum vna ſit, an duæ ponenda, neque recte, neque irrationabiliter penitus putandum eſt eſſe dictum. Oĩno etiam eorum ſnĩa, qui ita dicunt, alterationem è medio tolli neceſſe eſt. non enim ex calido frigidum, neque ex frigido calidum erit. Quid enim ipſa contraria patientur, & quænam erit vna natura, quæ ſit ignis & aqua? quod quidem ille non dicit.

De his igitur, qui cauſam vnam ponunt) Explicatis 51
quæ dici poſſunt in eos, qui vnum idemque corporum principium eſſe ſtatuebant, in eodem errore verſari ait, ſi quis hæc plura eſſe putauerit, hoc eſt ſi qs plura principia corporea eſſe dixerit. Aut fortaſſe non eos ſimplr deſignat, qui principia & corporea & plura eſſe dicebant, ſed eos, qui non vnum ex his quatuor corporibus,

ſed plura principia eſſe aſſerebant, quorum corporum vnum aliquod principium eſſe à prædictis putabatur. Empedoclis.n.mentionem facit, qui quatuor corpora rerum materiam eſſe cenſebat. Etenim huic partim eadem, partim ꝓpria euenire neceſſe eſt.) Empedoclem, vt dicebam, inſectans, huic quoq; abſurda euenire docet, etſi quatuor corpora principia eſſe dicit, partim eadem quæ dicebant aſſerentes vnum ex ipſis eſſe principium, partim diuerſa & peculiaria. Eadem, quia ſequiẗ hæc, alterum ex altero generari, nec eadem numero ꝑſiſtere, quod tñ proprium eſt elementi. Eſt.n.conſentaneum iis, qui vnum aliquod corporum elementum & materiam eſſe tradunt, vt intereat quod quiſq; ſupponit elementum. Quáquã de his pluribus egit in Tertio libro de Cœlo, quorum vt nos admoneret, dixit. Dictũ eſt aũt de his in hiſce, quæ de Natura dicta ſunt.) Aut enim non efficietur alterum ex altero, ſi numero ſempiterna ſint, cum tñ effici conſpiciantur, aut erunt in eodem ſimul oppoſita. Illud quoque iſtorum ſñiæ conſentaneum eſt, ſubſtantiam & formam non eſſe de numero eãrum, qui vtrorũque cõis eſt error. Peculiariter aũt Empedocles in mentione mouẽtium principiorũ; hoc eſt amicitiæ ac diſcordiæ, labitur. Neque.n.ſatis liquet, duóne, an vnum has eſſe principium per ipſum ſit ſtatuendum, qñquidem amicitia diſcordiæ muneribus fungi videtur, cum quæ per ſe tota ſunt, diſſociet, diſcernatq́; vt concernat efficiatq́; corpus vnum. quin & diſcordia per ipſum non ſolum diſcreuit, ſed q́ ſimilia inter ſe ſunt concernit, cogitq́; eadem ex vnitate ſeiungens, prorſus vt neutrum altero magis ſit per ipſum oppoſitorum efficiens. quãquam neſcio an rectius ſit, quod in quibuſdam exemplaribus legitur ad hunc modum, neque penitus abſq; ratione,) vt ſit ſenſus: Neq; recte prorſus, nec penitus abſque ratione.

Anaxagoram aũt, ſi quiſpiam elementa dicere duo putauerit, ea maxime rõne putauerit, quàm etſi ille non dilucide pertractauit, ſecutus tamen fuiſſet, ſiqui ipſam adducerent. quãquam & aliter abſurdũ eſt mixta in principio cuncta fuiſſe dicere, & quia accidit antea non mixta eſſe oportere, & quia non aptum eſt quoduis cum quouis miſceri, ac inſuper quia fit, vt affectus & accidentia à ſubſtantia ſeparentur, eorũdem enim mixtio & ſeparatio eſt: Si quis vero quæ dicere vult, exactius pertractãs ſequatur, admirabilius dicere fortaſſe videbitur. Nam, cum nihil ſegregatum erat, nihil tum, vt patet, de ſubſtantia illa dicere vere licebat: veluti neque album, neque nigrum, neque fuſcum, neque vllum alium colorem, ſed neceſſario erat incoloratum. aliquem.n. colorum horum haberet. ſimiliter & inſipidum. eademque ratione neque aliud ſimilium quicquam. neque enim quale quid ipſum poterat, neque quantum, neque quid eſſe. aliqua nãque particularium formarum ipſi ineſſet, hoc aũt eſt impoſſibile, ſi erant omnia mixta. ſegregata enim iam eſſent. At ille dixit mixta eſſe omnia, præter mentem, hanc vero ſolam impermixtam eſſe, atque ſinceram. Ex his igitur fit, vt ipſe principia dicat & vnum ipſum. (hoc eſt enim ſimplex atque non mixtum,) & alterum quale ponimus indefinitum, antea quam definiatur, & alicuius ſit particeps formæ. Quare neque recte quidem, neque dilucidè dicit, vult tamen aliquid hiſce ſimile dicere, quæ poſteriores dixerunt, & quæ nunc magis apparent.

52 Anaxagoram autem, ſi quiſpiam elementa duo dicere putauerit.) Poſthac Anaxagorę refert opinionem, refutans vt abſurda quę ab ipſo palam & apertè dici videntur. Ac per abſurditatem eorum, quę dici videntur, alia ipſum per illa dicere voluiſſe docet, fauens, ſ. eius ſermoni, & eius, vt ipſe ait, explicans volũtatem. Nam, cùm Anaxagoras dicat oĩa in omnibus eſſe commiſta, ipſe materiam illum ſomniare colligit, q́ potentia quidem cuncta, actu vero nihil eſt eorum, quæ eſſe poteſt. Nam hæc licet ille non dicat aperte, tñ eius ſñiæ conſentanea ſunt, ſiquis eam ad eius mentem explicuerit. hæc enim rõne innituntur. quæ vero ab ipſo dici videntur, prorſus aliena ſunt. Nam quáquam & aliter abſurdum eſt) id eſt, qm̃ abſurdum dictum eſt, oĩa in omnibus eſſe miſta, tum quia oportet, vt hæc ante miſtionem immiſta præfuerint, nam quæ inter ſe miſcentur, ea vt ſeparata miſceantur neceſſum eſt, & ſic miſtio non fuerit prima, tum quia non quæuis res naturalem obtinet habitudinem, vt cuius miſceri valeat. Nã qui fieri poteſt, vt linea cum albo, aut album cum muſica temperetur? Præterea, qm̃ huic doctrinæ affectione & accidentia à ſubſtantia ſeparari ac per ſe ſubſiſtere conſentaneũ eſt. Nam quorum exiſtit miſtio, horum quoque habetur ſeparatio. Ergo cum hæc miſceantur, (ſunt.n.de numero rerum oĩum) poterunt etiam ſeparari. Cum hæc ergo dicere alienũ ſit, (nam coniunctio &, vacare videť.) ſi quis tñ dicta eius ſequetur concinnans explicanſq́; illius mentem, aliquid fortaſſe, quod plus habeat nouitatis, dicere videbiť, & præter cæteros magis propriũ. & hoc eſt forſitam ꝙ initio dixit de Anaxagora, ipſum ætatè priorem eſſe, re aũt poſteriorem. Docet aũt qui eius dicta ſequitur, qũo is ipſa concinnare explicareq́; valeat. Nam, cùm nihil ſegregatum erat, nec per ſe exiſtebat actu; tunc haud dubie nihil de illa ſubſtantia & miſtura, quæ ab ipſo dicitur, vere dicere licebat, non album, non nigrum, non fuſcum, non colorem, ſed ne ſaporum quidem vllum, nec aliud quidpiam huiuſmodi. Neq; enim verum diceret, ſiquis id vocaret quale, aut quantum, aut aliquam ſubſtãtiam ex iis, quæ actu ſunt. Ineſſet.n.aliquid horum ſeparatum & iam actu exiſtens in vocata miſtura. quod, cùm ſint oĩa miſta, fieri neqt, tunc.n.hoc non eſſet miſtũ. Nam pręter mentem, quam ſolam vendicat à miſtura, & ſinceram eſſe tradit, oĩa temperari cõfirmat. Illud aũt, neceſſario, ſignificat iam eſſe in actu. Ex his igitur fit, vt ipſe principia dicat vnũ ipſum.) Opinionem Anaxagoræ de principiis in pauca colligit, cui, ſi quis mentem eius expreſſerit, conſentaneum eſt vnum principium eſſe. Mens enim, quæ per ipſum ſimplex eſt, & miſtionis expers, proportionale vnius videri poteſt. Et alterum.) id eſt infinitum. huiuſmodi.n.erat materia antequam determinaretur, inſormareturq́;, indefinita videlicet, & nihil actu, ſed potentia cuncta obtinens, quæ effici valent: cuiuſmodi eſſe miſturam ille ſtatuebat. Quare neq; recte quidem, neque dilucide dicit.) Nam licet ita dicat (vt ipſe, fauens eius dictis, eum dicere voluiſſe ait,) non tñ recte prorſus ediſſerit. pro quatuor.n.principiis duo dicit ſolum. Præterea ne ſic quidẽ illũ dixiſſe oĩno confirmari põt. Nam ſimilaria, quæ habentur in miſtura, non potentia eſſe, ſed actu dicere videtur. Sed neque horũ quidquam aperte tradit. Vult tñ aliquid hiſce ſimile dicere, quæ poſteriores dixerunt.) Platonem deſignat, qui vnum & dualitate infinitum rerum principia eſſe ſtatuebat. Et nunc apparentibus magis.) hic verbum, conſentanea, deſideratur. hæc enim magis ſunt ſenſibus conſentanea, quàm quæ dicere videtur.

At enim hi quidem ad eos ſolum ſermones, qui circa generationem, corruptionem, motumque verſantur, accommodate

modate dixerunt. fere enim circa talem ſubſtantiam ſolum principia et cauſas quærunt, eos autem, qui de omnibus quidem quæ ſunt, contemplationem faciunt, (ipſorum autem alia ſenſibilia, alia non ſenſibilia ponunt,) de vtriſque generibus cõſiderationem facere patet. Quocirca magis apud ipſos moram quiſpiam trahet, inquirendo quid bene, aut non bene dixerunt, ad eorum, quæ nunc proponuntur nobis, conſiderationem. Igitur ij, qui Pythagorici vocantur, principiis quidem & elementis vltra quam naturales vtuntur, propterea quod non ex ſenſibilibus ipſa ſumpſerunt. Res enim mathematicæ motu vacant, præter eas, circa quas Aſtrologia verſatur. diſſerunt tamen & tractant omnia de natura, generant.n. Cælum, & id, quod accidit circa partes huius, & affectus, operaq; obſeruant, & principia, cauſasq; in his conſumunt, tanquam conſentientes cæteris naturalibus, quod illud eſt ens quodcunque eſt ſenſibile, quodq́ue continet id, quod cælum appellare ſolemus. Cauſas autem atque principia, vti diximus, ſufficientia dicũt etiã ad aſcendendũ ad ea, quæ ſuperiora ſunt, & magis illis, quàm ſermonibus, qui de natura ſiunt, accommodata, quo tamen modo, motus erit finito ac infinito ſolum ſuppoſitis, & pari ac impari, non dicunt. Neque, quo pacto fieri poteſt vt ſine motu mutatione generatio ſit atque corruptio, aut eorum opera quæ feruntur in cælo, omnino aiunt. Præterea ſi detur etiam ipſis magnitudinem ex hiſce conſtare, aut etiam oſtendatur, quo tamen modo corporum alia leuia, alia grauia erunt? Ex his enim, quæ ſupponunt ac aiunt, non magis de mathematicis corporibus, quàm ſenſibilibus dicunt; Quocirca de igne, vel terra, vel cæteris corporibus talibus, nihil omnino dixerunt, tanquam nihil, vt arbitror, proprium de ſenſibilibus ipſis dicentes.

At enim hi quidem ad eos ſolum ſermones, qui circa generationem, corruptionem, motũque verſantur accõmodate dixerunt.) Cõmemoratis Veterum ſententiis de principiis, diſtinctiſq; nunc naturales auctores ſecernit ab iis, qui ſubſtantias incorporeas ſubſtituebant, quorum doctrina eo noĩe damnata, quod non de omni ſubſtantia diſſeruiſſent, nec ea tradidiſſent, quæ huic doctrinę conferre poſſent, tranſit ad diſcutiendas, Pythagoricorũ & Platonis ſnĩas, vt magis hic cõmentationi accõmodatas. Hi.n.de cunctis rebus diſſerentes, quaſdam ſubſtãtias à natiuis & naturalibus & oĩno corporeis ſenſibilibuſq; diuerſas ponebant. quo fit, vt horum ſnĩæ diſcuſſio ad ſuſceptum negocium vſui maiori ſit. Inquiſitio.n.nobis nõ de iis cauſis ſuſcepta eſt, quæ neque naturales ſunt, neque in motu verſantur, ſed de intelligibilibus & incorporeis. Igitur ij qui Pythagorici vocantur, principiis quidem & elementis vlterioribus q̃ naturales vtuntur.) Inſectatur Pythagoricos, qui naturæ incorporeæ meminiſſe videntur, qđ aliena magis & abiuncta à rebus naturalibus principia ponant, ac vlteriora, i. latius patentia, excedentiaq́; & quæ aliarum naturarum principia eſſe queant, incorporea, ſ. ac immobilia. huiuſmodi.n.ſunt numeri. neque.n. rebus naturalibus proxima: neque cõibus opinionibus & naturalium auctorũ ſententiis conſentanea conſtantiaq; principia ponebant. Nam quæ ab aliis principia ſtatuuntur, magis corporibus naturalibus cohærent, & manifeſtiora ſunt. cuius ſimul cauſam reddit, quia non conabantur hæc à ſenſibilibus accipere, ſed à mathematicis. Nam, cùm eſſent in his verſati, ex his & horum conſentanea principia ponebant. hæc porro ſunt mathematica, quorum per ipſos numeri principia ſunt. at mathematica extra motũ oĩno, nec naturalia ſunt, exceptis iis, in quibus verſatur Aſtrologia, quæ licet ſcia mathematica ſit, de rebus tñ naturalibus, & quæ motu cientur, ediſſerit, cum aſtra, in quibus verſatur, naturalia ſint, & moueantur. At qui huiuſmodi principia ponunt, de nihilo alio, q̃ de rebus naturalibus diſputant, & has ex illis generari tradunt: quippe qui cœlum cœliq́; partes, ex iis quæ ponunt principia, generari aſſerant, quæ principia, vt ſupra diximus, par & impar ſunt, & ſic rõnem reddunt eorũ, quæ in ipſis accidunt, i. rerũ cœleſtiũ, quaſi nihil ſit aut fiat ex ipſis præter ſenſibilia & corpora, qua parte naturalibus auctoribus cõſentiebant, qui pter corpora naturalia, quæque in motu ſunt, nihil eſſe putabant, licet ea principia cõſtituant, quæ incorporearum & pluſquam naturalium rerum principia dici poſſunt, quæque magis illarum rõnibus q̃ naturalibus congruant. accuſantur aũt ab ipſo quod ne horum quidem cauſas, abunde reddiderint. Nam non docent quod munus horum proprium eſſe videtur, qũo fiat motus in rebus ipſis, quæ ex huiuſmodi principiis, & ſunt & efficiuntur, ex finito inquam & infinito, quorũ finitum eſt impar, quod appellauit finem, infinitum autem par. Siquidem numeri ĩmobiles ſunt, & nullius motus authores. Sed neque illud docent: poſſe quæ ex his principiis generãt, citra motum & mutationem effici, aut aſtra ſuis muneribus ſine motu fungi, quę latione & motu ipſorum obeuntur. Sunt.n. aſtrorum opera, ortus & occaſus, & ſimilia, quæ qũo ſine motu obiri valeãt? Aſtrorum autem argumento, quorũ opus per motum efficitur, opinionem deficere apertiſſime demonſtrat. Sed neque illud oſtendunt, vtrum ſibi concedendum ſit, poſſe ex numeris, & iis, quæ nullam habent diſtantiam, magnitudines & corpora conſtitui, quod minime oĩum fieri poteſt. neque hoc poſito rõnem reddunt, vnde corporibus naturalibus naturales propenſiones contingant, leuitates, grauitateſq;. neque.n. hæc facultate talia ſunt, vt illi cenſent quibus materiam, quæ corpus iam aliquod aut corpus facultate ſit, ſubiectum eſſe placet. Nam quæ de his tradunt, ea non magis corporibus naturalibus, q̃ mathematicis congruunt, cum æquabilitates inæquabilitateſq; ac figuræ, & id genus cætera horum illorumq́; corporum cõia ſint. Q. ſi ea, quæ corporibus naturalibus, quà ſunt naturalia, priuatim conueniunt, vt grauitatem, leuitatem, humiditatẽ, ſiccitatemq; ſilentio prętereunt, meritò de corporibus naturalibus non diſſeruiſſe videri poſſunt, quãquam id præſtare vellent, & ſe præſtituros profitentur.

Pręterea quonam pacto ſumere oportet, numeri quidem affectus, ac ipſum numerum, cauſas eorum eſſe, quæ à principio, & nunc in cælo ſunt atque ſiunt? numerum autem nullum alium eſſe, præter hunc numerum, ex quo mundus eſt conſtitutus? cum enim hac quidem in parte opinio eis atque tempus ſit, parum autem ſupra vel infra, iniuria & diſiunctio, vel mixtio, idq́; ita eſſe demonſtrent ex eo, quia vnumquodque iſtorum numerus eſt, contingit autem in hunc locũ multitudinem iam conſtitutarum magnitudinum eſſe, ex eo quia affectus hi ſingula loca ſequuntur, eſt ne idem hic numerus, qui eſt in cælo, quem accipere oportet, quod horum vnũquodque eſt? an alius præter hunc ipſum? Plato nãque aliũ eſſe dicit, at & ille numeros hæc eſſe, & horum cauſas arbitratur, intelligibiles autem cauſas, hos autem ſenſibiles eſſe cenſet. Sed de Pythagoricis quidem loqui nunc omittamus, ſatis eſt enim hos tetigiſſe.

Præterea quonam pacto ſumere oportet, numeri 54
quidem affectiones ac numerũ cauſas eorũ eſſe quæ in
cœlo

cœlo fiunt.) Hoc quoque incōmodum, iſtorum ſnīam ſequi, demonſtrat, ꝙ eorum, q̃ ab initio & nunc in cœlo vel ſunt vel fiunt, cauſas eſſe putantes numerorum affectiones ipſosq́; numeros, (neque.n. præter ea, q̃ in cœlo ſunt, quidq̃ eſſe rebantur) nullos tn̄ alios numeros eſſe tradunt, præter eos, ex quibus mundus, ipſorum ſnīa, fuit conſtitutus. Nam, cum cām ab opere cauſæ diuerſam eſſe deceret, tn̄ qui mundum, quæque in mundo ſunt, numeros eſſe autumant, & horū principia numeros eſſe conſtituunt, ii nullum alium numerum præter hunc eſſe docebant. Melius Plato, qui numerū formalem, quem cām eſſe ſtatuebat, aliū eſſe putabat, quam qui in ſenſibilibus haberetur. Nam iſti ad hunc modum differentes, numerum ipſum ſui cām eſſe dicere videntur, ſiquidem vna ſit cauſa eorum, q̃ in mundo continentur, & hæc ipſe mundus ſint. cum.n. hac in parte opinio eis atque tempus ſit.) His verbis q̄ do iſti mundū, & quæ in ipſo habentur, numeros facerent, oſ̄dit, qui cū ſemper numeros appellarent, & ipſorum cauſas numeros eſſe ſtatuerent, alios tn̄ præter hos nullos aſſerebāt, ſed ipſos numeros numerorum cauſas eſſe docebant, prorſus vt, horum ſnīa, idem cauſa ſit, & opus cauſę, qui vna in parte mūdi opinionem, in altera tempus opportunum conſiſtere aiebāt. Rurſusq́; in alia paulo ſupra, aut infra hæc iniuriam, diſiunctionemúe, aut miſturā, aut ex iis, quę in cœlo habentur quidquam aliud. Horū autem cōſtitutionem, quæ hmōi ordine conficitur, demonſtrare conabantur: horum.n. quodque alicuius numeri eſſe aiunt, cuique autē loco in mundo ſuum propriumq́; numerum eſſe. Medio.n. vnum, vtpote quod hic ſit primum: poſt medium vero duo, q̃ quidem opinionem & audaciam appellabant. & ſic quo magis à medio recederetur, eo fieri numerum, eorum quæ conſtituerentur, ampliorem, ꝙ numeri, ex quibus conſtituuntur, ac potius quibus hæc ſunt, hmōi ſunt. numerorū.n. affectiones, ipſosq́; numeros conſentaneos eſſe locis, qui in cœlo habentur, ipſisq́; proprios, ac idcirco ex his magnitudines accidere. Poteſt & illud, (Accidit autem ſm̄ hunc locum iam multitudinem magnitudinum conſtitutarum eſſe,) dixiſſe propter loca noſtratia, quæque in terra ſunt, quaſi in hoc loco idcirco multitudo magnitudinum conſiſtat, qm̄ numerus iam in hoc complura ſit, quorū plura exiſtentia dr̄ias efficiant ſm̄ multitudinem magnitudinum. numeros.n. ipſorūq́; affectiones aſſectari ſm̄ proprietatem ſingula loca. Vel ſimplicius cōiusq́; dicere, in aliquo loco compluribus ipſas conſiſtentes cauſas eſſe, & numeros iam plures in hoc loco, ceu rerum multitudo horū multitudinem cōſequatur, qm̄ res & numeros ipſius, & ipſum in numero mundum efficiunt. Sed vtrum, inquit, eſt hic numerus, qui eſt in cœlo, quem accipere oportet cauſam eſſe eorum, quæ fiunt in cœlo, prorſus vt idem ſui cauſa ſit? An alius præter hunc ipſum, qui ſit huius cauſa? Probabilius eſt.n. alium dicere, vt Plato fecit. Sed de ordine cœleſti numerorum, quem Pythagorici aſſerebāt, meminit in Secundo libro de opinione Pythagoreorum. Parum aūt ſupra vel infra, iniuria & diſiunctio.) Qui res numeros eſſe dicebant, ij hoc ordine ipſas in cœlo collocabant, quem numeros ſeruare cenſebant, quos hoc idem quod res ipſas, eſſe dicebāt. Exempli gratia, quem ordinem dualitatem habere rebantur, hūc opinionem in mundo obtinere confirmabant, qm̄ his dualitas erat opinio. Rurſus quem ordinem numerus ſeptem, obtineret, hunc in mundo aſſignabant tēpeſtiuitati, vtique qm̄ hunc numerū tempeſtiuitatem eſſe cenſebant. Iniuriam vero, exempli gratia, vel diſiunctionem paulo ſupra vel infra tempeſtiuitatem, qm̄ numerorum, qui hoc idem erant quod hæ res, ordo idem haberetur. Sed in quibuſdam exemplaribus pro iniuria legitur, inuictū, quod à Pythagoricis idcirco, quinque, appellari tradūt, qm̄ in rectangulis triquetris, quæ latera primum dicibilia continent, laterum angulum rectum complectentium alterum eſt trium, alterū quatuor, baſis vero quinque. ergo, qm̄ baſis æquiualet vtriq́; ſimul, ideo victrix ipſa, latera vero debellata eſſe dicuntur. ergo numerus quinque inuictum, ab iſtis appellabatur, quaſi non ſuperatus, ſed inuictus ſuperiorq́; ſit. Cæterum ſeu inuictū ſeu iniuria ſcribendum ſit, verborum intellectus perſpicuus eſt. Sed de Pythagoricis, inq̄t, hactenus, ſatis eſt enim hos tetigiſſe tm̄, non amplius diſcutiens iſtorū opinionem, quoniam nihil in rebus præter naturales reliquerunt. Cæterum licet hac in parte huic ſententiæ finem faciat, tn̄ de principiis quid ſenſerint, omnem ipſorum ſententiam in fine huius operis diſputabit.

Qui vero Ideas ponunt, primum quidem quærentes harū rerū ſumere cauſas, alia his ęqualia numero attulerūt, perinde ac ſi quiſpiā numerare volens, pauciora quidem ſi ſint, non poſſe putet, plura autem ea faciat, & numeret.

Qui vero ideas ponunt, primum quidem quęrentes harum rerum ſumere cauſas.) Hoc idearum aſſertoribus primum vitio dat, ꝙ inueſtigantes cauſas rerū naturalium. (has.n. ſignificat cum ait, harū rerum) aliorū ſubſtantias his numero æquabiles adiiciunt, quaſi res tanto ſint futuræ notiores, ſi eadem plura efficiantur. ſiquidem, excepta æternitate, ideas à rebus ſibi aſſimilatis nihilo differre ſtatuebant. quo fit, vt cum hæc ignota ſint, illa perinde ignorentur, quæ horum exemplaria eſſe tradūtur. Alia igitur totidem numero ſimiliaq́; his ponentes, quorum cognitionem indagabant & ſcīam, per hæc illa quæ inquirebant, ſe poſſe aſſequi rebantur, vt paulo poſt demōſtrabit. Vel quod accuſat, eſt, quod volentes entium cauſas cognoſcere, per hæc quærebāt ipſorum cauſas. hoc.n. modo harum rerum cauſas reddere ſibi videbantur, ſimile facientes, ac ſi quis velit multitudinem numerare, ſed quaſi illa, ſi tot ſint, numerari nequeant, aliam æqualem numero multitudinem apponat, & ſic deinde connumeret. Sed quæſtio tunc maxime vim haberet, ſi multitudinem iſti rebus inquirendis non ſm̄ æqualitatem numeri adiicerent, ſed ſm̄ ſimilia, ac proinde ſimiliter ignota. Nam formas ab iis q̃ ad hoc vt ſint habent, nihilo alio per iſtos differre, quam ſola æternitate, ipſe declarabit. eſſe aūt ſimiliter ignota per additionem numeri iam demonſtrauit. ꝙ autem quæ adiiciebant, non ſint cauſæ iis, quæ inquirebant, paulo poſt docebit. Vel quod reprehendit, eſt, quod adiiciētes totidem fere numero iis, de quibus inquirebant, ſic omnium cauſas inquirebant, & explicabant tum priorum, tum etiam adiectorum. hic enim ſimile eſt numeri etiam exemplum.

Pene autem his æquales, aut non pauciores ipſæ ſunt formæ. Quorum cauſas quærentes, ex his ad illas profecti ſunt. Eſt enim per ſingula, quædam eiuſdem nominis forma, præterq́ue ſubſtantias cæterorum, eſt vnum in multis, & in his, & in perpetuis rebus. Deinde nullo eorum modorum eſſe formæ videntur, per quos ipſas eſſe oſtendimus. Ex quibuſdam enim non neceſſe eſt fieri ratiocinationem, ex quibuſdam autem & eorum etiam formæ fiunt, quorum non eſſe formas cenſemus.

Pene

56 Pene aũt inquit formas his non pauciores eſſe.) His aũt, non ſingularibus & indiuiduis, ſed formis, ꝗ in ipſis ſunt. Neque.n.Socratis, aut Platonis, ſed hoīs, equiúa cauſas indagabant. his.n.numero pene æquales formas eſſe tradebant. Pene aũt) fortaſſe idcirco adiecit, quia non oĩum communium ideas eſſa ſtatuebant. Nam neque artificioſorum, neque malorum ideas faciebant, quãquam ipſorum doctrinæ, vt horum quoque ideas eſſe dicerent, erat conſentaneum, vt paulo poſt declarabit. At non aſſe ideas pauciores iis, quorum cauſas inquitentes ad illas ꝓceſſerunt, declarant ſubiecta verba. Eſt.n.per ſingula, forma quædam æquiuoca) ſed æquiuocam pro vniuoca dixit: ſiquidem Plato ad hunc modum illas eſſe dicebat, quem cuique rerum inquiſitarum vniuocam formam tribuſſe docet, propterea, ꝙ formas numero totidem atque ſenſibilia eſſe diceret. Aut æquiuoca dixit, qm̃, vt ab iſtis traduntur, ad rerum noſtratium cognitionem nihil conferunt. Cum ergo dixiſſet, Eſt.n.per ſingula forma quædam æquiuoca) oñdit quõ per ſingula. illud aũt, Præterq́; ſubſtantias cæterorum, ꝗ ſunt vnum in pluribus, & in his, & in perpetuis rebus) hmõi eſt, præter noſtrates ſubſtãtias ſunt formæ ipſis æquiuocæ, & pari rõne præter res à ſubſtantia diuerſas, ꝗ ſunt alia genera, in quibus eſt vnũ quiddã & cõe in multis ſingularibus, quorum cõium ideæ per hos cauſæ fuerint exiſtendi, ac vt efficiãtur. Quod vero ait. Et in his & in perpetuis rebus,) hmõi eſt, tum in naſcentibus, & intereuntibus, hæc.n.ſignificat dicens, in his. tum in ſempiternis, nam mundus, & quæ in mũdo habentur, per ipſos ſempiternum habent eſſe, vt merito dixerit formas æquales eſſe numero cæteris, quorũ eſt vnum in multis, i. in quibus eſt vnum in multis quibuſdam. Nam vt ly cæterorum, exponeret, hoc adiecit, ideæ nãque per iſtos cauſæ ſunt vniuerſalium, ꝗ in ſingularibus hñtur, aut vnum in multis dixit de idea. Quãuis.n.ſingulariũ non ſit idea, eſt tñ vniuerſalis, ꝙ in ſingularibus ineſt. hoīs.n.non Socratis, aut Platonis habeť idea, q homo cõis eſt his & oĩbus ſpecie ipſi ſimilibus, qm̃ oĩbus adeſt. Deinde nullo eorum modorum formę eſſe videntur, per quas ipſas eſſe oñdimus.) Oñdimus dixit, quaſi profeſſus, dum Platonis refert ſniam, ſuam ipſius referre ſibi videri, eãq́; non vt aliena placita dogmataq́; inſectari, ſed vt ſuam diſſerere ac examinare, vt intelligať veritatis indagandæ gratia qõnem ab ipſo fuiſſe ſuſceptam. Ac oñdere conatur, nulla rõne ex iis, quibus Plato innititur, ideas eſſe demonſtrari. ex quibuſdã.n.neque arguitur, neque colligitur ꝓpoſitum, & efficitur vt quarũdam rerum habeanť ideæ, quarum eas haberi iſti inficianť. Aliæ vero licet aliquid de ideis colligere videantur, illud tñ incõmodum non effugiũt, quin earum rerum ſint ideæ, quarum his eſſe nõ placet. Neque dicit quoſdam iſtorum oĩno inepte argumentari, alias ideas eſſe affirmare earum rerum, quarũ nullas eſſe volunt, ſed ipſarum rõnum quaſdã in vtroque peccare, alias oĩno in altero. Aut certe nonnullas iſtorũ rõnes damnat, velut oĩno falſas, & nihil demonſtrantes, quales hæ ſunt, ſi quidquam verum eſt, formæ ſunt. (nihil.n.verum eſt ex his, ꝗ apud nos habentur.) Præterea, ſi memoria eſt, formæ ſunt, quia memoria rei manentis eſt. Item numerus eſt entis, hæc aũt, quæ apud nos ſunt, non ſunt entia, ergo numerus eſt formarum, ac proinde formæ ſunt. Et illa, definitiones entiũ ſunt, horum aũt nihil eſt, formæ igitur ſunt. Sed, qm̃ hmõi rationes falſæ ſunt, & nihil conficiũt, idcirco harum nullam cõmemorat, ſed quaſdam refellit, quæ aliquid demonſtrare videntur, & eam in primis, quæ ex ſcientiis ideas eſſe cõfirmat. Quod ſi rõnes, quibus iſti ideas eſſe arguere conantur, huiuſmodi ſunt, vt vel propoſitum non conficiant, aut earum quoque rerum ideas eſſe colligant, quarum iſti eſſe negant, nihil opus eſt externis rationibus ad expugnanda ipſorum dogmata. ſatis.n. ſuarum rationum infirmitate detecta, corruunt.

Per rationes enim ſcientiarum, formæ eorum omnium erunt, quorum ſcientiæ ſunt.

Per rõnes.n.ſcientiarum, formę eorum oĩum erunt, quorum ſcientiæ ſunt.) Multifariam ſcientiis vſus eſt ad aſſerandas ideas, vt in Primo de ideis dicit. Rationes autem, quarum hoc in loco meminiſſe videntur, huiuſmodi ſunt. Oĩs ſcientia ad aliquid vnũ & idem relata, officio ſuo fungitur: ſed non refertur ad aliquod ſingulare, ergo præter ſenſibilia aliquid eſt in vnaquaq; ſempiternum, & exemplar eorum, ꝗ in quaque ſcientia efficiuntur, hoc autem eſt idea. Pręterea, quarum rerum ſciæ habentur, eæ re ſunt. ſciæ autem aliorum quam ſingularium habentur. nam ſingularia ſunt infinita & indeterminata, ſciæ vero quiddam definitum, ſunt ergo aliqua præter ſingularia, & hæc ſunt ideæ. Ad hæc medicina non eſt ſcia huius ſanitatis, ſed ſanitatis ſimplr, eſt igitur aliqua ipſi ſanitas. Item Geometria non eſt huius æqualis, & huius commenſurabilis, ſed ſimpliciter æqualis, & ſimplr cõmenſurabilis. eſt igitur qddam ipſi æquale, & ipſi cõmenſurabile. Hæ porro ſunt ideæ. Itaq; hmõi rõnes, propoſitum, hoc eſt ideas eſſe, non conficiunt: licet aliqua eſſe arguant præter ſingularia & ſenſibilia, quæ tamen non protinus ſunt ideæ. Nam cõia, quorum ſcias eſſe dicimus, præter ſingularia ſunt. Item rerum artificioſarum ideas eſſe arguunt. Etenim ars oĩs opera ſua ad aliquid vnum refert, & eæ res ſunt, quarum artes habentur, & artes rerum à ſingularibus diuerſarum habentur. Sed poſterior ratio non ſolum non demonſtrat ideas eſſe, ſed earum rerum, quarum his non placet, ideas eſſe confirmare videť. Nam ſi idcirco ipſi ſanitas eſt, qm̃ medicina non eſt huius ſanitatis, ſed ſanitatis ſimpliciter, idem quoque erit in ſingulis artibus. Ars.n.non eſt ſingularis, neque huius, ſed illius ſimplr in quo verſať, vt ars lignaria eſt ſedilis ſimpliciter, non huius ſedilis, & lecti ſimpliciter, non huius lecti. Eadem eſt fingendi pingendiq; ac ædificandi artium ratio, & aliarum cuiuſque ad ſuum ſubiectum. Sequitur ergo contra iſtorum placita, rerum quoque artificioſarum ideas eſſe.

Et per id, vnum inquam in multis eſſe, & negationum nimirum erunt.

Et per id vnum inquam in multis eſſe, negationum quoque nimirum erunt.) Hmõi quoque rõne ad aſſerendum ideas vtuntur. Si multorum hoīum quiſque homo eſt aĩalium aĩal, quæ eadem in cæteris eſt ratio, & nihil de ſeipſo dicitur, ſed aliquid eſt diuerſum à ſingulis, quod de oĩbus ipſis dicitur, aliquid igitur eſt pręter ſingularia ſeiunctum ab ipſis, ac ſempiternum. ſemper.n.pariter dicitur de oĩbus, quę ſm numerum commutantur. Quod autem vnum eſt in pluribus ab ipſis ſeiunctum & ſempiternum. hoc idea eſt, ſunt igiť ideæ. Cæterum hac ratione ait negationum quoque & non entium ideas eſſe colligi. Negatio.n.vna eademque de multis dicitur, & de nõ entibus, & à ſingulis, de quibus vere dicitur, diuerſa eſt. Non homo.n.de equo & cane, cæteriſq́; oĩbus ab homine diuerſis dicitur, ac proinde 57 58

vnum

vnum in multis eſt, neque idem eſt, quod eorũ aliquod de quibus dicitur. Præterea ſemper manet, cum ſimiliter de ſimilibus vere dicatur. Non muſicum.n. de multis vere dicitur, de oĩbus videlicet non muſicis, quẽadmodum non homo de non hoĩbus. quo fit, vt negationum quoque ideę ſint. quod quidem eſt abſurdum. non exiſtendi.n. idea eſſe qui poteſt? Quòd ſi quis admiſerit, diſcrepantium genere, ac oĩno diuerſorum vna erit idea, exempli cauſa lineæ, hoĩsq́;, vtrunq;.n. horum eſt non equus. Item indeterminatorum infinitorumq́; vna erit idea, quinetiam prioris & poſterioris. humo.n. & aĩal, quorum alterum eſt prius, alterum poſterius, non lignum ſunt. quorũ tñ iſtis neque genera, neque ideas eſſe placet. Satis ergo intelligitur, hac rõne ideas eſſe nõ concludi, quãquã eadem aliquid eſſe demonſtrare velit, quod cõiter prædicetur, diuerſum à ſingularibus, de quibus dicitur. Præterea, ipſi oñdere volentes eſſe aliquid vnum in pluribus, quod cõiter prædicetur, idq́; eſſe ideam, ex negationibus idipſum confirmant. Si.n. qui de pluribus aliquid negat, is ad vnum aliquid referens negat. (nam qui ait, homo non eſt albus, equus nõ eſt albus, is nõ aliquod de ipſis proprium ſingulare negat, ſed ad vnum aliquod album ſpectans, idipſum de oĩbus negat) nimirũ & qui de pluribus idem affirmat, non aliud ſingulare de alio affirmat, ſed aliquid, quod vnum ſit ſm relationem ad vnũ & idem, exempli gratia, hoĩem. ſimilis.n. ratio eſt affirmationis atque negationis. Aliquid eſt igitur diuerſum à ſenſibilibus, quod cauſa eſt veritatis in pluribus, & cõis affirmationis, qđ quidem idea eſſe intelligitur: ſed hanc rõnem non mõ affirmatorum, ſed negatorũ etiam, ideas eſſe colligere ait: quippe cum in vtriſque pari ratione vnum ſit.

Per intellectionem autem alicuius deletis rebus intereũtium quoq; erũt ideæ. Eſt enim horum aliquid ſimulachrum in imaginatione, vt patet. Pręterea rationũ exactiores, partim eorum quæ ſunt ad aliquid, ideas faciũt, quorum non dicimus per ſe genus eſſe, partim tertium hominem aſſerunt.

59 Per intellectionem aũt alicuius deletis rebus, intereuntium quoque erunt ideæ. Nam horum quiddam phantaſma exiſtit.) Ratio, q̃ ideas eſſe intelligendo arguere molitur, hmõi eſt. Cum hoĩem intelligimus, aut pedeſtre, aut aĩal, aliquid rerum exiſtentium intelligimus, ſed nullum ſingulare intelligimus, cum deletis ſingularibus eadem intelligentia maneat, ergo præter ſingularia & ſenſibilia aliquid eſt, quod illis vel exiſtentibus, vel non exiſtentibus intelligimus. Neque.n. tunc aliquid non ens intelligimus. hoc aũt eſt forma & idea. Hanc ergo rõnem ait intereuntium etiam atque interemptorum, & in ſumma ſenſibiliũ & mortalium rerum ideas eſſe confirmare, vt Socratis, vel Platonis. Nam & hos intelligimus, & ipſorũ, vel cum nulli iam ſunt, imaginationem retinemus. phantaſma.n. rerũ quoque nõ exiſtentium conſeruamus, quin & ea intelligimus, quæ penitus non ſunt, vt hippocentaurum & chimeram. Ita ne hac quidem rõne efficitur vt ideæ ſint. Præterea rationum exactiores partim eorũ q̃ ſunt ad aliquid, ideas faciunt, quorum non dicimus per ſe genus eſſe, partim tertium hoĩem aſſerunt.) Ratio igitur aſtruens eorum, quæ ſunt ad aliquid, ideas eſſe, hmõi eſt. In quibus aliquid idem de pluribus prædicatur non æquiuoce, ſed quaſi naturam vnam ſignificans, in ĩs hoc de ipſis vere dicitur, vel quia proprie ſunt id quod per prædicatum ſignificatur, vt cũ Socratem aut Platonem hoĩem eſſe dicimus, aut quia hæc ſunt rerum verarum ſigna, vt cũ hoĩem de hoĩbus pictis prædicamus. In his.n. ſignificamus imagines hoĩum eãdem naturam in oĩbus ſignificantes, vel hunc quaſi exemplar eſſe ipſarum, illas vero huius imagines, vt ſi Socratem eiusq; imagines hoĩes eſſe diceremus. æquale aũt ipſum de rebus noſtratibus prædicamus, & id quidem æquiuoce. Neque.n. eadem ratio congruit oĩbus, neque vere æqualia ſignificamus. quantum.n. in ſenſibilibus mouetur, & continenter cõmutatur, nec eſt definitum, ſed neque aliquod ſenſibile æqualis rõnem exacte admittit. Cæterum neque hoc eſt vt exemplar ipſorum, illud vt imago. neque.n. alterũ altero magis eſt vel exemplar, vel imago. Quòd ſi quis admittat imaginem non eſſe æquiuocũ exemplari, ſemper ſequitur, hæc æqualia, vt imagines, æqualia eſſe eius quod proprie ac vere eſt æquale. quod ſi verum eſt, aliquid eſt proprie & per ſe æquale, ad cuius exẽplar hæc quaſi imagines & fiunt & dicuntur. hoc aũt eſt idea, qđ exemplar & imago iis, quæ ad eius ſimilitudinem efficiuntur. Hæc igitur vna ratio, quæ ideas eſſe confirmat eorum, quæ dicunt̃ ad aliquid, accuratius, exactius propiusq́; idearum demonſtrationem attingere videtur, quæ non aliquid cõe pręter ſenſibilia ſimpliciter videtur demonſtrare, vt ſuperiores, ſed eſſe quoddã ſenſibilium exemplar, quod proprie exiſtit. hoc.n. maxime ideæ ſignificare videntur. Hanc ergo rationem eorum quoque, quæ ad aliquid dicuntur, ideas eſſe confirmare ait. Nam præſens demonſtratio in ęquali procedit, qđ quidem æquale ad aliquid dicitur. At eorum, quæ ſunt ad aliquid, ideas iſti eſſe negabant, vt quibus ideas ſubſtantias quaſdam eſſe placeat, q̃ per ſe ſubſiſtant, cũq́; ad aliquid dicũtur, in habitudine mutuæ relationis eſſe habent. Præterea, ſi æquale æquali eſt æquale, efficitur, vt æqualis plures habeantur ideæ, qm̃ ipſi æquale ipſi æquali eſt æquale. Nã ſi nulli eſt æquale, ne æquale quidem fuerit. Adhæc inæqualiũ ideas eſſe pari rõne oportebit. Nam oppoſitorum perinde erunt aut non erunt ideæ. Inæquale aũt conſtat inter hos in pluribus eſſe. Quo in loco opinionem rurſus cõem efficit, quaſi diſputet aduerſus ꝓpriam opinionem, dicens, Quorum, nõ dicimus per ſe genus eſſe.) Genus aũt pro ſubſiſtẽtia & natura dixit. Ipſum.n. ad aliquid, vt alio in loco teſtatur, propagini ſimillimum eſt. Ratio porrò qua tertius homo eſſe colligitur, hmõi eſt. Quæ de ſubſtantiis cõiter dicunt̃, ea proprie talia eſſe aiunt, & hęc eſſe ęqualia. at hæc, quæ inter ſe ſimilia ſunt, talia eſſe, quia participant eodẽ aliquo, quod proprie hoc eſt, & id eſſe ideã. Quod ſi ita eſt, & quod de quibuſdam cõiter dicitur, niſi eſt idem quod aliquid eorum, de quibus dicitur, aliquid eſt præter illa. (nam idcirco ipſi homo genus eſt, quia de ſingularibus dicitur, & ab illis quoque diſcrepat:) nimirum tertius quidam homo fuerit præter ſingularia, vt Socratem & Platonem, & præter ideam, quæ & ipſa vna numero eſt. Erat aũt alia ſophiſtarum ratio, qua tertius homo eſſe concluditur, ad hunc modum. Cum dicimus, homo deambulat, nõ hoĩem quaſi ideã deambulare dicimus. immobilis eſt.n. idea, neque ſingulorum quempiam, quippe quem non cognoſcimus. Nam hoĩem deambulare cognoſcimus ex ſingulis: quis aũt eſt de quo loquimur, non cognoſcimus, ſed alium quẽdam præter hos tertium hoĩem deambulare dicimus. eſt igitur tertius homo, de quo deambulare prædicamus. Huic ergo rationi, quę quidem captioſa eſt, occaſionem prębuerunt, qui cõe à ſingularibus ſeiungũt, quod efficiunt qui ideas eſſe ſtatuunt. ſed Phanias in eo

libro,

libro, quem ſcripſit in Diodorum, teſtatur Polyxenum ſophiſtam arguere tertium hoīem eſſe, ad hunc modū. Si participatione ac ſocietate ideę ac ipſihoīs homo eſt, aliquē hoīem eſſe oportet, qui eſſe habeat ad ideam. At ipſihō, cum ipſe ſit idea, non eſt participatione ideæ, ſed neque homo quilibet. ſupereſt igitur alium quēdā tertium hoīem eſſe, qui habeat eſſe ad ideam. Ad hæc tertium hoīem eſſe, ad hunc modum oñditur. Si quod de pluribus vere prædicatur, aliquid eſt diuerſum ab iis, de quibus prædicatur, (auctores.n. idearū hoc demonſtrare rebantur, idcirco.n. iſtis ipſihō eſt, quia hō de pluribus ſingularibus hoībus vere prædicatur, ac proinde diuerſus à ſingulis hoībus eſt,) ſi res ergo ita ſeſe habet, ꝓfecto vt tertius homo ſit, perinde fuerit conſentaneū. Nam de ſingularibus ipſaq; idea homo prædicatur, eſt igitur tertius homo præter ſingulares, ipſamq; ideam. Si.n. qui prædicatur, diuerſus eſt ab iis, de quibus prædicatur, & per ſe ſubſiſtit, homo aūt de ſingularibus atq; idea prædicatur, nimirum tertius homo fuerit à ſingularibus, ipſaq; idea diuerſus. Sed hac rōne quartus quoque homo eſſe confirmabitur, qui de hoc, & idea, ſingularibusq́, pręedicetur: & item quintus, & hoc in infinitū. ſed hæc ratio eadem eſt, atque prima: quod incommodum his accidit, dum ſimilia alicuius eiuſdem participatione ſimilia eſſe ſtatuant. hoīes.n. & ideæ ſimiles inter ſe ſunt. Duas igitur rationes, quæ exactiores eſſe videbantur, conuincit: alteram, ꝙ eorum quæ dicuntur ad aliquid, ideas eſſe confirmet, alteram ꝙ tertium hominem aſſerat, & homines dempto fine multiplicet. Qua ratione vnumquodq; multiplicari poteſt ex iis, quorū ideas eſſe tradunt. At priore quidem tertij hominis expoſitione cum alij quidā, tum in primis Eudemus aperte in libro de dictione vtitur, poſteriore vero ipſe quarto de ideis, & in hoc paulo poſt.

Atque oīno rationes ea, qua fiunt de formis, ea tollunt, qua magis eſſe volunt qui formas inquiunt eſſe quàm ipſas ideas. fit.n. vt nō ſit dualitas prima, ſed numerus, & id quod eſt ad aliquid, prius ſit eo quod eſt per ſe.

60 Atque oīno rationes hæ, quæ fiunt de formis, ea tollunt q̃ magis eſſe volunt qui formas inquiūt eſſe, quam ipſas ideas.) Magis aūt potiſſimumq́; principia eſſe volunt. Nam principia his ipſarum quoque idearum ſunt principia. Sunt vero principia vnum, & dualitas indefinita, vt paulo ante dixit, & ipſe refert in libro de bono, quin & numerorum hæc eſſe principia iſtis placet. Hæc igitur principia, à rationibus ideas aſſerentibus, tolli ꝓbatur, quibus principiis ſublatis corruent ꝓfecto quæ deinde ſequūtur. Siquidem hæc ex principiis exiſtunt, ac proinde ideæ conſtare nequibūt. Nam, ſi de quibuſcūque aliquod cōmune dicitur, in his eſt quiddam ſeparatum, & idea, de dualitate vero indefinita dualitas dicitur, ſequitur, vt hac ſit prius aliquid, ac idea, & ſic dualitas indefinita non erit principium. Neque rurſus ipſa dualitas prima principiumq́; fuerit. Nam iterum de illa vt idea numerus prædicatur, cū iſtis ideas numeros eſſe placeat. Quare numerus, qui ſit aliqua idea, prior erit per iſtos, & tunc infinita dualitate, quæ his eſt principium, numerus erit prior, non è diuerſo numero dualitas: ita non iam erit illa principium, ſiquidem cū habitudine quadam talis eſt. Præterea poſitum eſt, hāc eſſe numeri principium: rōne vero propoſita efficitur, vt numerus dualitate ſit prior. Ad hæc, ſi numerus eſt ad aliquid, (omnis.n. numerus alicuius eſt,) eſtq́; numerus rebus prior, cum ipſa quoque dualitate, quam principium eſſe ſtatuebant, prior ſit, vtiq; ipſum ad aliquid prius erit eo, quod per ſe exiſtit. quod quidem eſt abſurdum. quicquid.n. ad aliquid dicitur, poſterius eſt, quippe quod habitudinem ſignificat naturæ præexiſtentis, quæ natura prior eſt habitudine, quæ ipſi accidit. Nam ad aliquid, vt in Moralibus dixit, propagini ſimile videt eſſe. Quin etiam ſi quis numerum quantū eſſe, non autem ad aliquid eſſe dixerit, fiet vt quantum ſubſtantia prius ſit. Præterea iſtis ad aliquid principiū eius eſſe, quod per ſe ſubſiſtit eoq́; prius dicere, conſentaneum eſt, cùm ideam ipſis ſubſtantiarum principium eſſe placeat, & eſſe ideam poſitum ſit in eſſe exemplar, ſitq́; exemplar ad aliquid. Exemplar.n. alicuius exemplar eſt. Iam vero, ſi ideas eſſe conſiſtit in eſſe exemplaria, profecto quę ad ipſarum exemplum fiunt, & quorum ſunt ideæ, imaginum erunt imagines. hac aūt ratione quæcunque ſēm naturam conſiſtunt, ad aliquid per eos effici dicas, cum oīa imagines ſint, & exēplaria. Pręterea, ſi eſſe ideas conſiſtit in eſſe exemplaria, eſtq; exemplar gratia eius quod ad ipſius efficitur ſimilitudinem, & quod propter aliud eſt, hoc ignobilius eſt illo: ideæ nimirum, quam quæ ad ipſarum ſimilitudinem efficiuntur, ignobiliores erunt.

Et vniuerſa etiam ea, quibus opiniones quidam de ideis ſecuti, principijs ſunt aduerſati.

Et vniuerſa etiam ea, quibus opiniones quidam de ideis ſecuti, principijs ſunt aduerſati.) Hmōi quædam 61
ſunt rationes, quæ præter commemoratas per idearum poſitionem, principia ipſarum amoliuntur. Quod cōiter de aliquibus dicitur id principium eſt, ideaq́; illorum, principium autem cōiter de principiis, elementū de elementis dicitur. ergo principiorum & elementorū aliquid eſt principiū, eiſq́; prius, ac proinde neque principium fuerit, neque elementum. Adhæc, idea non eſt prior quam idea. nam ſimiliter oēs ideę ſunt principia, ſed ipſiunum & ipſidualitas perinde idea eſt, atque ipſihomo, & ipſiæquus, & alia quæq; idea, non igitur altera prior eſt altera, nec alterius principium, ergo neque vnum nec infinita dualitas principium eſt. Item ideam ab idea informari abſurdum eſt, cum oēs formæ ſint. at ſi vnū & indefinita dualitas principia ſint, idea ab idea erit informata. Nam ipſidualitas ab ipſiuno informabitur. quæ ſic principia eſſe traduntur, vt vnum ſit forma, dualitas autem materia. hæc igitur non ſunt principium. Quòd ſi dualitatem indefinitam ideam eſſe negauerint, primum aliquid erit prius ipſa, q̃ principiū eſt. Nam ipſidualitas, cuius participatione ipſa eſt dualitas, hac prior erit. Neque.n. eſt ipſa dualitas participatione. de ipſa.n. dualitas prædicabitur, qm̄ de dualitatibus prædicatur. Deinde, ſi ideæ ſimplices ſunt, non conſtabunt ex diuerſis principiis. At vnum, & dualitas infinita, diuerſa ſunt. non igitur ex his conſtabunt ideæ. Tū dualitatū multitudo mirabilis fuerit, ſi alia ſit ipſidualitas, alia dualitas infinita, alia dualitas mathematica, quā numerantes vſurpamus, quæ à prioribus illis eſt diuerſa. & item alia, quæ in numerandis ſenſibilibusq́; habetur. Atqui hæc incommoda ſunt, cum poſſit quiſpiam, horum placita de ideis ſecutus, principia demoliri, quæ ipſorum ſententia ſunt ideis potiora.

Praterea quidem exiſtimationem qua ideas dicimus eſſe, non ſolum ſubſtantiarum erunt forma, ſed multorum etiam caterorum. Eſt enim vnus conceptus, nō modo circa ſubſtātias, ſed etiam circa catera. Et ſcientia non ſubſtantia ſolū, ſed caterorum etiam ſunt, & alia eueniunt huiuſmodi infini

*ta. Neceſſitate autem opinionibushe, quæ de ipſis habentur,
ſi formæ participabiles ſunt, ſubſtantiarum duntaxat ideas
eſſe neceſſe eſt. non enim per accidens participantur.*

62 Præterea exiſtimatione quidem, qua ideas dicimus
eſſe.) Ex rationibus, inquit, confirmantibus ideas eſſe,
efficitur, vt non ſubſtantiarum ſolum, ſed complurium
aliorum ideas eſſe cõfitendum ſit, vt ſupra demonſtra-
tum eſt, illa.n. ratio, quiddam cõe in pluribus intelligi,
quod, etiam ſublatis ſenſibilibus, intelligatur, mortaliũ
tm̃ rerum ideas eſſe demonſtrat. Eæ vero, quæ ex do-
ctrinis colligere moliuntur, non modo ſubſtantiarum,
ſed multorum aliorum ideas eſſe conficiunt. Neque.n.
ſubſtantiæ ſolum intelligũtur, deletis etiam iis, de qui-
bus intelligi prædicatur, ſed quanta etiam & qualia, &
horum entium quodque. Neque doctrinæ de ſubſtan-
tiis tm̃ habẽtur. Quin etiam ſi virtutum ideæ ſunt, non
ſubſtantiarum modo erunt ideæ, cùm virtutes non ſint
ſubſtantiæ. Illud aũt, Et alia eueniunt hmõi infinita) di-
xit, quia ſunt aliæ quædam rõnes ad aſſertionem Idea-
rum pertinentes, ex quibus efficitur, vt non ſubſtantia-
rum ſolum Ideas haberi, ſit confitendum. Nam quod
aiunt, vnum de pluribus dici, quod idem cunctis inter
ſe diuerſis adeſt, ſed differt ab ipſorum ſingulis, id non
ſubſtantiarum tm̃ ideas eſſe confirmat. Neque enim vt
vnum de pluribus dicatur, in ſubſtantia tm̃ vſu venit.
Neque ea ratio, quæ rerum conſtanter efficiendarum
cãm eſſe dicit, ꝙ hæ ad conſtans quoddam exemplum,
quæ idea eſt, efficiantur, in ſubſtãtiis ſolum valet, non
magis quam alia, quæ ad hũc modum colligere molit.
Quidquid affirmantes vere dicimus, id exiſtit. ſed affir-
mantes concentus eſſe quinque vel tres, & harmonias
tres, vere dicimus, tot igitur ſunt. at numerus rerum no
ſtratium infinitus eſt. ſunt ergo alia ſempiterna, per quæ
verè dicimus. & hæc ratio non ſolum valet in ſubſtan-
tiis, cuiuſmodi rationes aliæ quoque complures haben
tur. At neceſſarium eſt, inquit, & iſtorum placitis con-
ſentaneum, ſi formæ cõicabiles ſunt, ſubſtantiarum tm̃
eſſe ideas. Nã, ſi ideas cauſas iſtis eſſe placet, vt ea ſint,
quę ad ipſarum exẽplar efficiuntur, & cõicatione idea-
rum hæc ſunt, ſatis intelligitur ipſas non ex accidenti
cõicari, neque per accidens cauſas eſſe vt ea ſint, quæ ad
ipſarum exemplar, & ꝓp ipſas ſunt, ſed per ſe in eo ꝙ
hæ ſunt. Ex accidenti aũt quibuſdam participare ea di-
ci poſſunt, quæ non participant rebus cõicatis, qua illis
eſſe adeſt. Sed neque ideæ ex accidenti cõicatæ ſibi aſ-
ſimilatis, vt ſint, præſtare queant. Neque.n. homo eſt,
ꝙ aliquo homini accidenti participat, ſed ꝙ participat
homine, qua homo eſt. At Ideæ ſubſtãtiæ ſunt. neque.n.
his placet principia non eſſe ſubſtantias. tũc.n. non ſub-
ſtantia prior eſſet quam ſubſtãtia. neceſſe igitur eſt, quę
his cõicandis eſſe nãciſcũtur, ea quoque ſubſtantiæ ſint,
ſubſtantiarum ergo tm̃ ideas eſſe, horum decretis con-
ſentaneum eſt. Nam, ſi ideæ ſunt etiam non ſubſtantia-
rum, i. accidentium, primum quare non oium acciden
tium, ſed quorundam ſunt? deinde ipſorum accidentiũ
ideæ vel ſubſtantiæ ſunt, vel ſecus. ſi non ſubſtantiæ, er-
go ideæ, quæ principia ſunt, erunt non ſubſtantiæ. At
ipſi ideas ſubſtantias eſſe dicunt. Tum illud eſt abſur-
dum, non omnes ideas vnius potiſſimum eſſe naturæ.
Quod ſi quis dixerit ideas eſſe intelligentias, vel ſubſtã
tias, cur quæ ſubſtantiis per ſe participant, ea partim
ſubſtantiæ ſiunt, & ſunt, partim non ſubſtantiæ?

*Sed eatenus cuiuſque quodq; particeps eſſe oportet, qua-
tenus non dicitur de ſubiecto: veluti, ſi quippiam ipſius du-
pli particeps eſt, id et perpetui particeps eſt, ſed per accidẽs.
accidit.n. duplo perpetuũ eſſe. Quare formæ ſubſtantiæ erũt,
atque hæ ſubſtantiam & hic & ibi ſignificant.*

Sed eatenus cuiuſque particeps eſſe oportet, quate- 63
nus non dicitur de ſubiecto), i. eatenus oportet idea-
rum participia eſſe, quæ ad ipſarum exemplar habent
eſſe, quatenus aliquid nõ habet eſſe in ſubiecto, hoc eſt,
quatenus nõ dicitur per accidens, neque ex aliquo ipſi
accidente. Nam hoc in loco, ſubiecto, pro accidenti
poſitum eſt. Per ſe igitur, inquit, quæ ad exemplar idea-
rum ſunt, efficiunturq;, & ꝓp ipſas exiſtunt, ipſis parti-
cipabunt, non aliquo eis accidenti. Et ſic idearum æmu
la ſubſtantię fuerint, ſubſtantiis per ſe non per accidens
participãdo. Porro exemplum apponit eius, quod per
accidens eſſe dicitur. Nam dualitas, quæ participatione
dualitatis, dualitas eſt, ſempiterni quidẽ eſt particeps,
ſed per accidens ſempiterni. Nam dualitas ſempiterno
participans, eſt dualitas, at non dualitate per accidens
participat. Tunc.n. perinde eſſet dualitas, atque ſempi-
terna. Illi vero dualitati eſſe dualitatem non eſt poſitũ
in eo quod ſit ſempiterna, ſed hoc ipſi accidens eſt:
quãobrem ſi quidquam ſempiterno participans, duali-
tate participare dicatur, dualitate ex accidenti partici-
pabit. Ergo cum dualitate per ſe participet, ſempiterno
autem per accidens, dualitas erit, ac proinde ſimilis illi,
ſempiterna vero non. Nam quæ ex accidenti aliquibus
participant, ea nõ ſunt illi ſimilia cuius participia ſunt.
ſi hæc ergo noſtratia ideis ſimilia ſunt, profecto non ex
accidenti, ſed per ſe illis participant. porro quod per ſe
ſubſtantia participat, id quidem ſubſtantia eſt. Ergo
neceſſarium eſt, & huic opinioni conſentaneum, ſubſtã
tiarum ſolũ haberi ideas, ſiquidem illę ſubſtantiæ ſunt,
& quæ ſubſtãtiis participant, ea quoque ſubſtantiæ eſſe
intelliguntur. Eadem nãque apud nos & in ſempiternis
ſubſtantiam ſignificant, vt homo & hic & illic ſubſtã-
tiam ſignificat, calidum vero vtrobiq; quale. Quòd ſi
verum eſt, efficitur, vt ſubſtãtiarum noſtratium ſolum
ideas eſſe confiteri debeant, ſi ideæ ſubſtantiæ ſunt. Ve-
rũtamen in quibuſdam exemplaribus ita ſcriptum eſt,
Sed cuiuſque particeps eſſe oportet, quatenus de ſubie
cto dicitur.) & tunc ſenſus eſſet, quæ idea participant,
hæc oportet vt participẽt ipſa tum per ſe, tum in eo qđ
de ipſis ſubiectis prædicatur. Itaque, ſi dualitatis ratio
ei congruit, quod dualitate dicitur participare, dualita-
te participat. ſin minus dualitatis, ſed ſempiterni ratio
congruit participanti, tunc participat ſempiterno. Illud
vero (quare formæ ſubſtantia erunt) pro hoc dictum
eſt, quare ſi formæ erunt ſubſtantia, vel, quare formæ
erunt ſola ſubſtantia, hoc enim poſitum eſt. Atque hæc
ſubſtantiam & hic & illic ſignificant.) Neque enim, ait,
ſi quod apud nos eſt qualitas, id in ideis eſt ſubſtantia,
oportebit harum modo ſubſtantiarum ideas eſſe. Nã
fieri non poteſt, ſi illæ ſubſtantiæ ſunt, vt ipſarum æmu
la partim ſubſtantiæ ſint, partim ſecus. Hæc enim vtro-
bique ſubſtantiam ſignificant.

*Vel quid id erit, vnum, inquam, ipſum in multis aliquid
eſſe præter hæc ipſa dixiſſe?*

Alioquin quid erit dicere quiddam vnũ præter hæc 64
in multis eſſe?) Si hęc, inquit, non per ſe, ſed ex accidẽti
participant ideis, quorſum iſti dicunt aliquid eſſe ꝑter
hęc, i. præter ſenſibilia, id quod vnum de pluribus dici-
tur, & eſt vnum exemplar in compluribus his rebus.
Neque enim vnum erit in pluribus, quod ex accidenti
de iis dicatur, quæ ad ipſius ſimilitudinem effecta ſunt.

Hæc

Hac enim rõne omnia oĩbus participare valent, nec poteſt quidpiam aliquo ex accidenti participare, quod illo ꝓprie participat, vel habet eſſe ab illo, qua illud eſt, aut deniq; quod ipſi eſt aſſimilatũ. Aut illud, alioquin quid erit dicere quiddam vnum præter hæc in multis eſſe.) dici poteſt quaſi conſequens eius quod ſtatim dixerat. Hæc aũt ſubſtãtiam & hic & illic ſignificat. Nam niſi hoc ita ſit, quid eſt quod iſti aiunt, aliquid eſſe præter ſenſibilia, quod vnum de pluribus dicitur? Sic.n.dicitur, quaſi vna natura ſignificetur, & ab vno in pluribus, & à pluribus de quibus ipſum vnum dicitur. Quo demonſtrato poſſet quiſpiã adiicere, ſi hęc ab ideis per ſe ſubſtantiam participant, eademq́; diſſident inter ſe, aut in ipſis ideis, quarum hæc æmula ſunt, eædem habentur drĩæ, aut ipſarum proportionale. Nam cum his ſuppetat ab illis vti ſint, ab eiſdem vt diſcrepent ſuppeditabitur, qm̃ diſcrimen, quod ab illis obtinent, ipſis ineſt per ſubſtantiam. Idcirco enim alia forma ab alia tribuitur idea, qm̃ ni ita eſſet, nihil prohiberet oĩum ipſarum vnam eſſe ideam. quo fit, vt quæque idea vel ſ̃m ſubſtantiam & formam idem ſit, atque ea, quæ fiunt ad ipſius ſimilitudinem, aut certe quædam habebitur poteſtas, vt alia idea aliã formam efficere ac tribuere poſſit. qua ratione idearum æmula diſcrepabunt. Erit aũt ideis diſcrimen vel quale eſt rebus noſtratibus inter ſe diſſidentibus, vel certe huius proportionale. Apud nos autem aliud eſt animal rõnis compos, aliud animal rationis expers. Eſtq́; vtriuſque ſingularium idea ſuppeditatrix. In ideis igitur rationis compos & rationis expers habetur, aut horum proportionalia, per quæ alia, idea rationabile, alia irrationabile præbere poſſit. Et quam rõnem habent inter ſe, quæ ad illarum ſimilitudinem, & ab illis habent eſſe, hanc obtinent illa, quæ horum exemplaria ſunt, rationabile & irrationabile, ſiue oppoſita ſunt, ſiue hoc eſt habitus, illud priuatio. In ideis igiẛ horum vtrũque reperitur. Quod ſi verum eſt, qũo erũt ideæ ſimplices etiam num? Pręterea, ſi ideę ſunt, vt quidam aiunt, intelligentiæ, & ſubſiſtunt in eo ꝙ intelligũtur, qũo intelligens ſimul queat ipſa intelligere? cũ fieri non poſſit, vt contraria oppoſitaúe ſimul intelligantur, cum ne plura quidem, ſimpl̃r intelligi ſimul queãt. Nam, ſi viciſſim & alternatim intelligũtur, celeriter interibunt: tm̃ abeſt, vt ſempiternę ſint: quia cùm non intelligentur, non erunt: ſiquidem eſſe ipſarũ in hoc conſiſtit, ꝙ intelligantur. Nam quę ipſi naturæ ſunt impoſſibilia, cunctis ſunt impoſſibilia, vt quia fieri non poteſt vt diameter lateri ſit commenſurabilis, pari rõne vbiq;, & apud omnes etiam apud deos ipſos fieri non poteſt. Ad hæc, ſi ſunt intelligentię, ſunt igitur non ſubſtantiæ, ac proinde non ſubſtantiæ principia fuerint. Age vero quomodo ad non ſubſtantię ſimilitudinem efficiẛ ſubſtantia? Neque enim magis eſt alienum, quod ad exemplar ſubſtantiæ fit, id non eſſe ſubſtãtiam, quàm ad non ſubſtantiæ, ſubſtantiam eſſe.

Atque, ſi ſpecies quidem eadem eſt idearũ, earũq; verum, quæ ſunt participes, erit aliquid profecto cõe. Cur.n.in dualitatibus hiſce, quæ corrũpuntur, et dualitatibus multis quidem, ac æternis, dualitatis prædicatio magis vna eſt eadẽq;, quam in hac, atq; aliqua? Si vero non eadem ſpecies eſt, nomen dũtaxat erit cõe, & perinde ac ſi quiſpiam Calliam ac lignum hoĩem vocet, nulla ipſorum ratione viſa communi.

65 Atque ſi ſpecies quidem eadem eſt idearũ atque participum, profecto aliquid erit cõe.) Argumentatur à diuerſione per contradictionem partita. Aut enim idearum ipſarumq́; participum eadem eſt ſpecies & ratio, aut non eadem: ſi eadem, vt in participibus, quæ eiuſdem ſunt ſpeciei, eſt quiddam cõe, ſic item in his, & in idea, à qua pendent hæc, erit aliquod cõe prædicatum, cum illa ſit eiuſdem, atque hæc ſpeciei. ꝙ ſi ita eſt, cum idea ſit quod cõiter prædicatur, ideæ habebitur idea, quod in infinitum poteſt procedere. Id vero nunc dicit Ariſto. quod nos in expoſitione tertij hominis ſecundo loco poſuimus. Nam, cum oſtẽdiſſet, res idearum participes non ex accidenti ipſis participare, cũ & ipſe oĩno & harum quædam ideæ ſint, quia illis participant, hoc addit quod perinde eſt, ac ſi diceret: ſi ergo vt demonſtratum eſt, eadem eſt idearum ipſarũq́; participum ſpecies, profecto cuique ideæ, eiuſq́; exemplis aliquid erit cõe. quare, cùm ſint vtraq; eiuſdem ſpeciei, & illa ſint ſubſtantiæ, hæc quoque vt ſint ſubſtantię conſentaneũ eſt. quo fit, vt ſubſtantiarum tm̃ habeantur ideæ. ſin aũt non eiuſdẽ ſpeciei eſſe dicãtur, nihilominus incõmodũ ſequi declarabiẛ. Illud aũt, (cur.n.in dualitatibus hiſce, ꝗ pereũt, & in dualitatibus multis quidem, ſed ęternis, dualitas magis vnũ & idem eſſe diceẛ, ꝗ̃ in hac & in aliqua) eò ꝑtinet, vt itelligaẛ aliquid cõe ideis fore cũ ſuis æmulis. Nam, ſi dualitas, quæ ſit vnũ & idem, prædicaẛ de dualitatibus ꝗ habẽtur in ſenſibilibus rebusq́; intereuntibus, & de dualitatibus mathematicis, quia vtræq; ſunt eiuſdem ſpeciei, (mathematica.n. quæ iſti ſenſibilium & idearum media eſſe dicebant ſempiterna per ipſos ſunt) & plura inter ſe ſimilia, ſi ergo de his dualitas vt vnum & idem prædicatur, cum tñ altera ſit ſempiterna, altera ſecus, non alia ratione, niſi quia ſunt eiuſdem ſpeciei, quatenus vtraq; dualitas ſocietate ipſius dualitatis habet vt ſit, vtique pari ratione dualitas nihilominus de dualitate, idea, & de aliquibus dualitatibus, quibus eſſe ab illa ſuppetit, prædicabitur, cum ſint eiuſdem ſpeciei. Quòd ſi æmula idearum, neque ſ̃m ſubſtãtiam, neque ſcd̃m ſpeciem ſunt ipſis aſſimilata, profecto hæc ideis erunt æquiuoca. ꝙ ſi ita eſt, cur aliqua erit æquiuocorũ idea, quæ cauſa eſt exiſtendi, potius quam aliorum quorũpiam? cum neque ſubſtantia neque ſpecie hæc ſint illi ſimilia, quæ ipſi æquiuoca eſſe dicunẛ. Perinde nãque fuerit, ac ſi quis Calliam & lignum hoĩem appellaret, quibus nihil eſt inter ſe ſimile cur hoĩes eſſe dicantur. Ad ſummam qũo hæ res idearum participes eſſe dicantur, quæ cum illis nullam habent ſubſtantiæ cõitatem? quod perinde videtur eſſe atque illud quod paulo ante dixit. Alioquin quid erit dicere, quiddã vnũ præter hæc in multis eſſe.) Si enim ſigna ſeu imagines ſuis exemplaribus æquiuoca eſſe dixerimus, & noſtratia ideis, quanam re iſti dicere valeant hæc illis aſſimilari, ſi non ſubſtantia? num figura & colore imagines ſunt? At nihil tale in illis habetur. An ſempiterni, vel incorporei, vel immobilis ratione hæc illis habentur ſimilia? At hoc fieri non poteſt, qua via cuncta diſpicientes, nihilo, præterquam ſubſtantia, ſimilia eſſe reperiemus. Nam, ſi quo alio ideis accidenti cætera ipſis participãt, id erit ex eorum numero, quæ ſunt ideis communia inter ipſas, vt ſempiternum, incorporeum, immobile. At ſi ob aliquid commune participant ipſis, cur participum hic homo eſt, ille æquus?

Maxime vero oĩum id quiſpiam dubitauerit, quidnã formę perpetuis ſenſibilibus, aut hiſce que oriuntur ac accidũt, conferãt. Neque.n.motus, neque mutationis vllius ipſis ſunt cauſa. At vero neque conferunt ad ſciãm aliorũ. neque.n. horum illæ ſubſtantia ſunt, eſſent enim in iſtis. 31

Maximæ vero oĩum id quiſpiã dubitauerit, quidnã formæ ſempiternis ſenſibilibus, & iis, quæ oriunt & occidunt, cõferant.) His quæ hoc in loco tradunt, declaratur recte Ariſt. dum aggrederet ideas refellere, dixiſſe. Primo quidẽ quærentes harũ rerum cãs ſumere, alia his æqualia numero attulerunt.) Nã ſi quæ ab iſtis ponunt, nihil iis, de qbus quęrit, conferunt, iſti nihil aliud, q̃ æqualia numero quærendis apponebant, quaſi maiorem rerum ſciam eſſent habituri, ſi plura duplaq́; ſubſtituerent. Quod aũt hoc in loco quærit, eſt. Cuiuſnã rei ſint ideæ cãæ iis quorũ dicuntur eſſe ideę. Dicitq́;, Perpetuis ſenſibilibus, & iis quæ oriunt, & occidunt.) qm̃ diuinorũ quoq; corporũ iſtis ideas eſſe placebat, vt Solis, Lunæq́;, & aſtrorũ. Neque. n. horum tm̃, ſed oĩs etiã cœli ideas eſſe cõminiſcebant, idcirco nãque paulo ante dixit, in aliis quoq; vnũ in multis eſt, tum in his, tum in ſempiternis. Itaque cœleſtia ſempiterna appellat, & ſenſibilia. Noſtratia vero, naſcentia, & intereuntia. Quærit igitur quid ex rebus naturalibus vel diuinis, vel mortalibus ideæ cõferant. & primũ quo ad motũ, qui corporibus naturalibus cõmuniſſimus eſt. Corpora. n. diuina, ſemper continenterq́; in orbem mouentur. quæ vero gñantur, cũctis mutationibus variant, ſm ſuã quodque naturã. ideas ergo nihil corporibus cõferre, neque ad gñationem, neq; oĩno ad aliquem motũ oñdit. Nã, cum ideæ ex iſtorũ ſnĩa ĩmobiles ſint, ꝓbabilius eſt ipſas ſtatus q̃ motus rebus eſſe cãs, vt ĩtelligatur minime has cãm eſſe efficientem. Ad hæc ideas negat qdquam ad noſtratiũ rerum, vel oĩno ad eorũ, quæ ideas æmulantur, cognitionẽ conferre. Cognitio. n. cuiuſq; ex ſuæ formæ cognitione gignitur, cũ ex forma cuiq; ſua qdditas adſit. Ad ideæ non ſunt harũ rerũ formæ, neq; harum cognitio pendet ab ideарũ cognitione, ꝓpterea ꝙ forma horum. v. g. hoĩum, equorum, canũq́;, per quam eſſe obtinent, idea ſit. Nam, ſi ideæ harũ rerum formæ eſſent, atque ſubſtantia, (forma. n. per quam ipſum eſſe ſuppetit, eſt ꝓprie cuiuſq; ſuba, & per hanc res quæque cognoſceret) vtiq; in his rebus eſſent ideæ. Cuiuſq;. n. ſubſtantia & forma in eo eſt, cuius eſt ſubſtantia at ideę non ſunt in his rebus, cùm ſint per ſe, atque ſeparatæ.

Neq; ad eſſe conferunt, quippe cum non inſint in hiſce rebus quæ ſunt earum participes. At. n. hoc forſitan pacto videbuntur cãę eſſe, vt albus color mixtus cum corpore, mixti corporis cauſa eſt. Sed hic ſermo facile admodũ ĩminui põt, quem Anaxagoras quidem primus, Eudoxus autem poſterius, & alij quidem dicebant: eſt enim perfacile multa abſurda ad huiuſmodi opinionem impoſſibiliaq́; inferre.

67 Neque ad eſſe cõferunt.) Poſtq̃ oñdit ideas neque motus, neq; oĩno mutationis æmulis ſuis cãs eſſe poſſe, neque ſciæ, neq; cognitionis, cùm abſint ab ipſis rebus, hoc ſumpto demonſtrat, ne ad hoc quidẽ vt hæc ſint, quidquã conferre. Nam quæ ad hoc proſunt, vt res aliquæ ſint, ea eiſdẽ rebus inſunt, ſuntque vel materia vel formæ ipſarũ: ideæ aũt non inſunt his rebus, ſed ab eis ſunt ſeiunctę. Quo in loco id iuuamentũ ſiue vtilitatem intelligit ab Ideis non ꝓſtari rebus naturalibus, quã elementa iis, quorũ ſunt elementa, ꝓſtare dicuntur: qm̃, ſi hæc inſita iuuarent, materia eſſent, & forma. ꝙ. n. non ſunt cãæ efficiẽtes, hinc demõſtrauit, qa hiſce rebus nullius vel motus vel mutationis eſſe cãæ poſſunt. Quibus expoſitis: docet qũo quæ miſta cum aliquibus ſunt, illis ſint cãæ vt talia ſint: oñditq́; merito poſitum eſſe, ideas ab his rebus eſſe diſiunctas: quæ, ſi miſtæ rebus, cãæ his eſſent exiſtendi, hoc perinde eſſet, ac ſi albedo corpori albo cauſa eſſe dicat vt album ſit, qa cum ipſo miſceat, ſitq́; natura quędam, q̃ per ſe poſsit exiſtere. Ad hũc. n. modum albedo cauſa eſſet corporibus, qbus miſceret, vt alba ſint, quãobrem, ſi ideæ rebus naturalibus eſſent miſtæ, poſſent fortaſſe ipſis qualeſcũq; ſint, cãm exiſtẽdi ꝑbere, ita demum, vt homo eſſet homo miſtione ipſi hoĩs ideæ. Sed ꝓtinus docet fieri non poſſe, vt ideę rebus, quæ ad ipſas dicunt, miſtæ ſint, cũ ait hanc rõnem infirmã ac debilem eſſe. Ac exponit quinã fuerint in hac ſnĩa, vt putarent rem quãq; id eſſe qd' eſt, ꝓpterea qd' aliquid ei miſtũ temperatũq́; ſit, ꝑp quod eſt id qd eſt. Anaxagoras. n. ex cũctis ſimilaribus rem quãq; tẽperari tradebat, ſed qd plurimũ eſſet ĩ miſtura, ex eo rei ſubam eſſe videri, ꝓrius vt vnaquęq; res id ſit qd eſt, qm̃ cũ ea quædã alia tẽperatur. Eudoxus quoq; Platonis familiaris ideaгũ miſtione ipſarũ ęmula cõſtare putat. & alij qdem, vt dicebat, in hac opĩone fuerunt. ſed hanc rõnẽ, qua res alicuius participatione cõſtare traduntur, facile redargui poſſe dicit: & naturã rerum in vniuerſum non ita ſeſe habere docuit, cum opĩonem Anaxagoræ refelleret, Neque. n. cum quouis qdque tẽperari aptum eſt. Nam miſtio eorũ eſt quæ ſeparata ſunt, ac per ſe ſubſiſtere valent: qualia non ſunt accidentia. qd' ſi id, quod miſtum eſt, ſeparari põt, nimirum affectiones poſſent à ſubſtantiis ſeparari. ſed qui ad hunc modum ꝑcipiunt, ij gñationem & interitum tollunt, & cætera, quæ in Primo libro Phyſici auditus ad refellendã hanc opĩonem contulit. Iam vero Eudoxũ, & quoſdã alios fallò putaſſe ideaгũ miſtione cætera conſtare, hinc planũ fieri dicit, qm̃ horũ opĩonem multa incõmoda ſequunt, multa etiam quæ fieri non pñt, qualia hæc ſunt, ſi cum cæteris rebus ideę miſcerent: primum ideæ corpora eſſent. miſtio. n. corporũ eſt. deinde oppõnem haberent inter ſe: quippe cũ miſtio per cõtrarietatẽ efficiat. Tum ita miſcerent, vt vel tota idea in ſingulis eſſet, qbus miſcet, vel pars eius. at ſi tota inſit, efficit vt vnũ numero in pluribus exiſtat; cùm idea vnũ numero ſit, ſin aũt pars, vtiq; homo erit qd' participat ipſi hoĩs parte: nõ qd' ipſi hoĩe participat. Ad hæc, ideæ quæ nequeũt, diuidi in partes poſſent. Præterea, ſimilares eſſent, cùm oĩa quæ aliquã partem habẽt ex ipſa, ſint inter ſe ſimilia. At formæ qũo poſſunt eſſe ſimilares, cum fieri non poſsit, vt pars hoĩs ſit homo, quẽadmodum pars auri aurum? Accedit qd' in ſingulis rebus, vt ipſe dicet in progreſſu, nõ vna idea miſta, ſed plures habebuntur. Si. n. alia eſt aĩalis, alia hominis idea, homo autem & animal eſt & homo, profecto homo vtraque idea participabit: & ipſi homo idea quatenus animal eſt, ipſi animali participabit: & ſic fiet, vt ideæ non ſimplices, ſed ex multis conſtitutæ ſint, & aliæ ſint priores, aliæ poſteriores. Sin aũt non ſunt aĩal, quomodo non eſt abſurdum dicere hominem non eſſe animal? Item, ſi ideæ cum ſuis æmulis miſceantur, qũo exemplaria eſſe poſſunt, vt iſti tradunt? Neque. n. exemplaria ſe miſcendo ſuis imaginibus ſunt in cauſa ſimilitudinis. Præterea intereuntibus rebus in quibus habentur, ipſę ſimul interirent. Sed ne ſeparari qdem poſſent, & per ſe conſiſtere, ſed in ſuis participibus eſſent, neque eſſent immobiles. Et cætera incommoda ſequerentur, quæ latiùs perſequitur in Secundo libro de ideis, dum hanc opinionem refellit. idcirco. n. dixit: Eſt enim perfacile multa abſurda ad huiuſmodi opinionem impoſſibiliaq́; inferre.) illic. n. collacta ſunt.

Atqui nec vllo eorum modorum qui dici conſueuerunt ex ipſis formis ſunt cætera.

Atqui neq; vllo eorũ modorũ, qui dici conſueuerũt, ex ipſis formis ſunt cætera.) Poſtq̃ ideas neque motus neq; mutationis cãs his rebus eſſe oñdit neq; ad illarũ vel cognitionẽ vel ſciam quidquã cõferre, neq; ad ſubſtantiam & eſſe, quẽadmodũ quæ miſta, inſitaq; rebus ſunt, ipſis ad eſſe conducunt, deniq; nullo mõ cãs eſſe: ſubiungit cætera ex ideis nullo conſtare mõ ex iis, qui afferri ſolent. Innuit aũt modos, qui appellanſ modi ex aliquo, qui ꝓprie hi eſſe intelliguntſ, ex materia, & forma. Res.n. materiales ex materia eſſe dicunſ, pari rõne & forma quæ habeſ in re ipſa. Item ex ambabus ex aliquo fieri quot modis quorũ modorũ nullo cætera ex idea cõſtiuunſ, alioquin idea in his ipſis rebus habereſ, vt demſatum eſt. Eſt etiam modus, qui dicif ex aliquo, vt ex efficiente, item vt ex imperfecto pſectũ, vt ex puero virũ effici dicimus, & vt ex partibus totũ. Ad hæc vt ex contrariis cõtraria dicif eſſe modus ex aliquo, & cũ aliqd poſt aliud fit, vt ex Olympiis ludis fiũt Iſthmia, i. poſt Olympios. At nullo ex his modis qui ex aliquo appellanſ, cætera ex ideis efficiunſ. Nam neq; ſunt ipſorũ materia, vt demſatum eſt, neq; forma, neq; partes, neq; ex ideis hæc vt ex contrariis fiunt. Nã qđ ex contrario fit, id ſubiecto eodẽ manente & variante efficif, & tunc idem eſſet ſubiectũ ideis, ipſarũq; imaginibus, ac ꝓinde oppoſitæ ſuis imaginibus, & non ſimiles eſſent ideę. Præterea his intereuntibus, ideæ quoq; abolerenſ: vt ex illis hæc & illa ex his efficerenſ. Generatio.n. ex contrariis ad hunc modũ efficitur. ſed neq; ipſarũ æmula ita fiunt ex eis, vt ex manentibus, & perfectionem quandã excipientibus, quẽadmodum ex puero vir fieri dicif, cũ neq; ideæ his rebus inſint, neq; ex illis hæc perficiãtur: alioquin ideæ imperfectiores eſſent his rebus, & in ipſis haberẽtur, neq; eſſent interitus imunes. Nã perfectorũ interitus, imperfectorũ interitus eſt. ſed, neq; rerum effectrices ſunt ideæ, vt filij pater eſt effector. Nã illę imobiles ſunt, & homo ſingularis hoĩem ſingularem ꝓcreat, non ipſihomo. neq, demum vt Iſthmij fiunt ex Olympiis. Quãquã cum dixit (qui modi dici conſueuerunt) aut intellexit modos, qui dicunſ ex quo, qui multiplices ſunt, vt explicatum eſt: aut quẽadmodum quidã interpretantur, modos ſignificat, qui ab idearũ auctoribus afferri ſolent. Hi nãq; indagantes idearũ participatio ad quem modũ efficiatur: vel ſic efficitur, vt aiunt, in ſingulis particularibus iſit idea, vt verbi gratia, in ſingulis hoĩbus ipſihomo habeatur, aut in ſingulis pars inſit ideæ. vel ſic vt idea ſui participibus quaſi exẽplar ſit, quorũ duo priores participãdi modi ſunt, vt pauloantę oñdimus, impoſsibiles, & ipſe in Eudoxi mentione docuit his verbis, ſed aduerſus hanc ſniam multa incõmoda & impoſsibilia conferre in prõptu eſt, qbus ſubiicit. Neq; vllo eorũ modorum, ex ipſis ſunt cætera, qui dici conſueuerunt) quaſi dicat, neq; ex ideis cætera fiunt reliquo modo ex iis, qui traditi ſunt, hoc.n. demonſtrato, planum erit nullo mõ fieri poſſe ex iis, qui dici conſueuerunt. hic aũt modus eſt, qui cæteris rebus ideas veluţ exemplaria eſſe tradit: cuius cõtinuo mentionem facit dicens. Dicere aũt exẽplaria) ſiue ob hoc verba illa intulit, ſiue vt innueret ex modis, qui ex aliquo dicunſ, nullo ex ideis cætera fieri poſſe. Deinde tranſit ad id, quod iſti dicebant, ideas eſſe quaſi exemplaria. Eſt aũt ſenſus, putare ideas eſſe exemplaria, & hoc eſt noſtratia ideis quaſi exemplaribus participare, inane dictũ eſt, & poeticis trãſlationibus ſimillimum, qm̃ tranſlationes poetis ſunt familiares. Exẽplar aũt à pictoribus, qui ad exemplar pingere dicuntur, tranſlatum eſt. Porro ideas exẽplaria vocare, plenum eſſe ineptiarum docet cum ait. Quid eſt.n. quod ad ideas reſpiciens operatur?) quia, ſi exemplaria ſunt, aliquid eſſe oportet, quod ad ipſas operetur, vt pictores ad exemplaria pingere notantur.

Ex aliquo fieri quot modis.

Dicere autem eas exemplaria eſſe, resque cæteras ipſarũ eſſe participes. ineptire eſt, & tranſlationibus poeticis ſimile. Quid eſt enim quod ad ideas reſpiciens operatur? Et inſuper & eſſe quoduis et fieri ſimile poteſt, etiam ſi ad ſimilitudinem illius non producatur. Quare & ſi ſit & ſi non ſit Socrates, fieri poteſt qualis eſt Socrates ipſe. Simili modo & ſi Socrates perpetuus eſſet.

Dicere aũt eas exẽplaria eſſe, resq; cæteras ipſarum 69
eſſe participes. ineptire eſt, & poeticis tranſlationibus vti,) Poſtq̃ inqſiuit ideæ qũo, & cuiuſmodi rebus ſunt cauſæ, oñditq; ipſas, neq; motus, neque ſciæ, cognitioniſue, neq; oĩno exiſtẽdi his rebus eſſe cãs, nec item has res ex ideis fieri aliquo mõ ex appellatis ex aliquo, merito nomen participationis, qđ iſti vſurpant, dum ideis tanquã exẽplaribus cætera participare dicunt, velut inane reiicit. Ad hunc igitur modum, ait docere, eſt inania dicere, & trãſlationibus more poetarum vti: qm̃ qui in ideis vtuntur verbo participare, nihil ſignificant ex iis, qbus particeps participat. Hanc porro doctrinã inanẽ eſſe paucis oñdit, dicens. Quid eſt.n. qđ ad ideas reſpiciens operatur?) Cernimus.n. hoĩem ab hoĩe generari, ſingularem videlicet à ſingulari, & equum ab equo, ſimili cæterorum rõne. quorũ nullum in ideã intuens efficit quod efficit, ſed cuiuſq; generatio & ordo naturalis habetur, principiũ altero ꝑbente, altero excipiente & conſeruante, & ipſum per ordinem quendã ducẽte. Sed neq; ſciã præditi, ea quæ ad ſcĩas pertinent ideam qnãpiam ſpectantes conficiunt. Præterea & eſſe quoduis & fieri ſimile põt, etiam ſi ad ſimilitudinem illius nõ producatur) docet falſo ideas exemplaria eſſe dici. Nã etſi formas, hoc eſt ideas eſſe concedamus, & hæc noſtratia ſimilia illis generari, non ꝓtinus ideæ fuerint horum exẽplaria, niſi efficiens ad ipſas ſpectet, cum fieri poſsit, vt nõnullis aliqua ſimilia efficiantur nullo aſsimilante, neq; ad illa, dum efficit, intuẽte, qđ Socratis exẽplo aperte demõſtrat. Neq;.n. ſi Theætetus ſimilis eſt Socrati, ſtatim ei eſt aſsimilatus. Nam non mõ Socrate viuẽte valet quiſq̃ ei ſimilis, licet non ſit aſsimilatus, vt verbi cauſa Theętetus, ſed etiã cum Socrates nullus eſt, Põt.n. etiã nunc aliquis & eſſe & gñari talis, qualis olim Socrates erat. Quod ſi non exiſtenti quidquã ſimile generatur, ſatis planũ fit, qbuſdã aliqua effici ſimilia, etiã nullo aſsimilãte, aut in exẽplar intuente. Nã vt qui non exiſtenti ſimilis eſt, is non eſt factus ad illius exẽplar, ſic licet forma ſempiterna ſit, & hmõi quandã naturã eſſe cõcedamus, non tñ ſimilitudo eius fuerit quaſi ad exẽplar, vtiq; cum ſit nullus, qui ad illius exẽplar operetur. Hoc aũt dictum eſſe videtur ad iminuendas quaſdam rõnes, quibus ideæ & intelligentiæ eſſe confirmanſ, quæ licet ſint, non ꝓtinus hæc ad ipſarũ exemplar efficiunſ, cũ nullus ad illas ſpectans hæc efficiat. Nã quod rerũ naturaliũ nihil neque fiat, neq; factũ ſit ad exẽplar idearum, poſſet aliquis hmõi rõne demonſtrare. Si mundus eſt ſempiternus, & eorũ, quæ nũc natura fiunt, nihil ad exemplar efficitur alicuius ideæ, ne ſuperiore quidem tpe quidquã eſt ad hunc modũ effectum. ſed mundus ſempiternus eſt, vt aiunt, & eorum, quæ nunc natura fiunt, nihil efficitur ad exemplar alicuius ideæ, vt oſtendam, ergo ne priore quidem tempore. Cuncta enim

eodem ſemper mõ in ſempiterno mundo efficiunt. At, ſi hoc verũ eſt ideæ non erunt exẽplaria. Nihil aũt ex iis, quæ nunc natura fiunt, effici exẽplar idearũ, hinc poteſt planũ fieri. Quæcũq; efficiunt, ſunt, ea quæ ſunt, aliqua ſingularia, & ab aliquo ſingulari gñantur, ac proinde q̃ natura gignuntur, vt homo hic, ab hoĩe illo gñatur, hic equus ab illo equo, hæc vitis ab illa vite, ſed quidquid per naturã aliquid efficit, id per naturã ſibi inſitã operatur, hoc eſt per cãm & principium qđ in ipſo habet, & potentiam, qua valet aliquo mõ moueri. Ea nãq; natura ſunt, & naturã obtinent, qbus in ipſis principiũ motus ineſt, per qđ hæc aliqua eſſe dicunt, & non per accidens. Et equus equũ per ſibi inſitam naturã pcreat, at neq; homo neq; equus, aliudue eorum quæ natura gignunt efficiũtq;, intuens in exẽplar ſuo fungit munere. Neq;.n.oĩno, ſimul atq;, res futura quõ fieri debeat, cõſiderauit, facit qđ facit, vt in artibus fieri notamus. ob hanc.n. cauſam artes iis tm̃ cõtingunt, quibus hmõi prouidẽtia circa res artificioſas ſuppetere põt, hoc eſt hoĩbus tm̃. per naturam aũt non modo à rõnis expertibus, ſed etiam ab inaĩaris multa efficiunt. Eorũ igitur quæ nunc quidquã natura efficiunt, nullũ ad exẽplar ſuũ munus abſoluit. qđ ſi haud nunc fit, ne ante quidẽ efficiebatur. Nam quæ natura fiunt eorũ gñatio ſemper ſimilis eſt. Porro quæ natura fiunt, ad numeros quoſdã definitos & ordinatus fiũt, cũ neq; fortuna, neq; caſu fiãt. idcirco.n. homo gñat hoiem. * Qua cauſa ducti ſunt, vt putarent naturã in aliqđ exẽplar intuentem effectus ſuos perficere. Id quidẽ partim vere dicit, partim ſecus. opa.n. naturalia ordine quodã, ac numeris quibuſdam definitis cuncta fiunt, non caſu aut fortuna, non tñ ad exẽplar. Neq;.n. natura intelligendo ſuo munere fungitur. hæc.n. facultas rõnis eſt expers, licet cauſa ſit, vt motus ſic ordinem ſeruet, vt primum ſcđus conſequat ſtato quodã ordine, non per quandã rõcinationem, hunc ptinus tertius, donec motus finẽ, cuius cauſa fiunt, aſſequantur. quem ordinem ars, quæ duce rõne opera ſua cõficit, imitata eſt. Ars.n. potentia quædã eſt rõnabilis. natura vero facultas quæ rõne vacat. Qđ ſi quis naturã artem quandã diuinã eſſe putet, quæ nihil citra rõnem efficiat, & cui munere diuino datum ſit vt ad certum & determinatũ exẽplar opera ſua cõficiat, is quidẽ in magno verſet errore. Neq;.n. natura ſic eſſe diuina dicit, quaſi hac arte vtant dij ĩmortales, ſed quia cum deorũ beneficio ſit conſtantia motus, ordine quodã congruenti conſeruat, non per rõnem, & intellectum, ſed qm̃ à diis eſt, quibus munere donata videri põt, non q̃ ad exẽplar operet. nam, quõ ad exẽplar, quod minime intelligit, quidquã efficiat? ſed quia cõſtanti motuũ ordine citra rõnem opus efficit ſimile efficienti in quo eſt, & vñ principium ſumit. Præterea in rebus quoq; malis, quæq; pter naturã fiunt, licet conſtantiã inuenire, vt in abſceſſibus, vulneribus, tumoribus, morborũq; ambitibus. Quid? quod aĩalia quędã conſtãtes habent gñationes, non tñ ad ideam, vt vermes, culices, & cicadæ.

Præterea exẽplaria plura eiuſdẽ erunt, quare & formæ, vt hominis, animal, & bipes, & inſuper ipſe homo. Præterea formæ non ſenſibilium ſolum, ſed ipſarum etiam formarum exemplaria erunt, veluti genus ipſum, vt ſpecierum genus. Quare idem erit exemplar, atque imago.

70 Præterea exẽplaria plura eiuſdẽ erunt, quare & formæ.) Verba quæ hinc, ptinent vſq; ad illum locũ (Præterea fieri non poſſe:) in quibuſdã exẽplaribus non habentur, quo factũ eſt, vt cum perobſcura ſint, à nullo tñ fuerint explicata. Cæterũ his verbis hoc incõmodum idearum auctores, ſequi demõſtrat, q̃ ſi illa ſint horum exẽplaria, vnius rei complura exẽplaria habebunt, eiuſdemq; cõplures erunt ideæ. Nã, ſi homo & aĩal eſt, & bipes, & homo, & hæc diſcrepant inter ſe, cuiuſq; horum habebit exẽplar, & idea, & homo particeps erit ipſihominis, ipſiaĩalis, & ipſibipedis. Qđ ſi cum ſint inter ſe diſcrepãtia, in ipſihoĩe ĩſint, vtiq; idea iã nõ erit ſimplex, ſed ex ideis conflata. At ſi hæc ſingula ſunt ideæ, idea prior idea fuerit, qm̃ ipſiaĩali ipſihoĩe prius habebitur, aĩal.n. genus eſt ipſihoĩs, aut erit idea ſine aĩali. ſed hoc fieri non põt, qm̃ ipſihomo ipſiaĩali participat. ſiqdem ille aĩal eſt, quo fieri, vt ſit ipſihomo nõ ſolum hoĩs, ſed etiam aĩalis quoq; exẽplar, prorſus vt ipſihoĩs & aĩalis vna ſit imago. participat.n. aĩali, nec ſolum ipſiaĩalis, ſed etiam ipſibipede. Itaque vna multis ideis participabit. Nam, ſi homo eſt aliqđ ens, nimirum homo non erit hoĩs participatione bipes, cum aĩalia bipeda ſint. Præterea, ſi aĩal, vt ſit aĩal, non ex hoc habet qđ ſit homo, pſecto nec vt bipes quidem ſit, habet ab hoĩs idea, & ſic concedetur haud oĩno ſenſibilia eſſe, propterea, qđ ad idearũ exẽplar ſint. Iam in ideis aliud erit prius, aliud poſterius. Qđ ſi ipſihõ non eſt ipſiaĩalis particeps, aĩal tñ eſt, nimirum noſtras aĩal nihil eſt neceſſe vt participatione ipſiaĩalis aĩal ſit, ac proinde nec ipſihoĩs. Dicere.n. ipſihoiem, cum homo ſit, non eſſe aĩal, admodum eſt abſurdum. Præterea formæ, non ſenſibilium ſolum, ſed ipſarum etiam formarum exẽplaria erunt) hoc quõ fiat, ſupra eſt à nobis explicatũ. Nã ipſiaĩal ipſihoĩs erit exẽplar. genus.n. ſuarum ſpẽrum exẽplar erit, ppterea q̃ vnaquæq; ſpẽs ſuũ eſt genus, & ſic fiet vt formæ, quæ ſenſibilium exemplaria ſunt, idearum ſint imagines.

Præterea fieri non poſſe videbitur, vt hæc ſint ſeorſum, ſubſtantia inquã, & id, cuius ſubſtantia dicitur eſſe. Quare quonã pacto ſeorſum erunt ipſa ideæ, ſi ſunt ſubſtãtiæ rerũ? In Phædone aũt & vt ſint ipſa res, et vt fiãt, cãæ formæ dicũtur. Et tñ nõ fiũt ea quæ ſunt, et ſi ſunt formæ, niſi ſit quod moueat: & inſuper multa alia fiunt, vt domus ac annulus quorũ non dicimus eſſe formas. Quare patet & cætera etiã & eſſe, & fieri poſſe, etiã per tales cauſas per quales fiunt, et ea quæ mõ ſunt dicta. Præterea, ſi formæ ſint numeri, quonã mõ cauſæ erunt? Ex eo ne, quia ea quæ ſunt, alij numeri ſunt? vt hic quidem numerus homo, hic autem Socrates, hic vero Callias? Cur igitur hi illi ſunt cauſæ? Nihil enim refert, ſi illi quidem perpetui ſunt, hi vero non ſunt.

Præterea fieri non poſſe videbitur, vt hæc ſint ſeor- 71
ſum, ſubã inquam, & id, cuius ſubã dicitur eſſe.) Senſus eſt, fieri non poſſe, vt alicuius ſubã ab eo ſeparetur, cuius eſt ſubſtantia. nã cuiuſq; ſubã in ipſomet eſt. Si ergo ideæ ſubſtantiæ rerum ſunt, non ſunt ab ipſis rebus ſeiunctæ. ſin aũt ſeiunctæ ſunt, non ſunt ipſarum ſubſtantiæ. ſed qui definitiones rerum noſtratiũ per ideas fieri tradunt, ij ſenſibilium ſubſtãtias ideas eſſe faciunt. Definitiones.n. cuiuſq; ſubſtantiam explicant, & per formas proprias efficiuntur, cum id cuiuſq; ſit eſſe, qđ definitione per propriam ſubſtantiam explicatur, & ad hunc modũ ideæ rerum noſtratiũ eſſent formæ. In Phædone aũt vt ſint ipſæ res, & vt fiant, formas cãs eſſe dicimus.) Dicimus ait eadem rõne, qua ſupra, vt hanc opinionem ſibi cum Platonicis cõmunem eſſe innuat, oſtenditq; falſo in Phædone tradi formas eſſe cauſas vt ſenſibilia & ſint, & efficiantur. Nam, vt ſupra dictum eſt, fieri nõ poteſt, vt ſubſtantia ab eo abſit, cuius eſt ſubſtantia. Dixit, vt ſint hæ res, & vt fiant, tunc docet ideas non eſſe

cauſas vt res noſtrates fiant. Nam licet formæ ſint,non
tñ erunt cauſæ,vt res ad exemplar ſui efficiãtur. Niſi.n.
adſit motor & efficiens , nihil ad illarum exemplar,ef-
ficietur , cum ideæ non ſint cauſæ vt efficientes. Porro
efficiens cãm eſſe,non exemplar efficiendarum rerum,
inde concluditur, quia pleraq; ſunt & fiũt , quorũ ideas
eſſe negant,vt opera artificioſa.Nam neq; domus , ne-
que annulus ad ideam efficiuntur. Quod ſi hæc,quorũ
nullæ ſunt ideæ, nihil neque fieri,neceſſe prohibet, qm̃
eis efficiens adeſt,ne illa quidem,quorũ ideas eſſe aiũt,
quo minus & ſint & efficiãtur, etiam ſi nullæ ſint ideæ,
quidquã obſtabit.Nam quibus cauſis fiunt ea,quorum
ideas eſſe negant,harum ſimilibus fient ea,quorũ ideas
eſſe aiunt.Et vt illa per artem ad nullam ideam fiunt,ſic
opera naturalia citra exẽplar per naturam edentur. Ge-
nitor,n,artifici , fœmina vero ei quod pro materia eſt,
proportione reſpondet. Exemplaris.n.nullus eſt vſus,
niſi quis ad ipſum operetur.at efficiens nihilo prohibe
tur ne citra exemplar ſuum munus valeat obire , vt in
artificioſis fieri ipſi confitentur.Præterea, ſi formæ ſint
numeri,quonam modo cauſę erunt?)Per hanc opinio-
nem,qua ideæ numeri eſſe cenſentur,propoſitum pro-
bare tentat.Nã ſi ideas iſti numeros eſſe dicebant, ideæ
aũt numeri eſſent non pñt,haud dubie per ipſos nullæ
ſunt ideę.Pręterea,ſi ideę numeri ſunt,qũo, inquit,erũt
cæterarum rerum cauſæ?An quia cætera quoq; numeri
ſunt,nihilo ſecius, quam ideæ ? Alij numeri,i.diuerſi ab
ideis & inter ſe,quẽadmodum ideę ſunt inter ſe diuerſę,
& alius numerus eſt hõ, alius equus, alius Plato , alius
Socrates,& res inter ſe numerorum diſcrimine diſtant.
quod ſi verum eſt,qũo idearũ numeri,his numeris erũt
cauſæ,in quibus numeris res inſunt? Nam,ſi ſunt hi nu-
meri illis æquales, vt ſit verbi cauſa quinarius numerus
& ipſihomo,& homo ſenſibilis, ſed alter qnarius ſempi
ternus ſit,alter ſecus,qũo ille quinarius erit huic cã exi-
ſtendi?cũ æquales numeri non ſint alter alteri exiſtendi
cauſa. qũo.n.numerus numero cauſa eſſe põt exiſtẽdi?

*Quòd ſi propterea quod ea quæ ſunt hic,rõnes ſunt nu-
merorũ,ceu concentus,patet vnum quid eſſe ea , quorũ ſunt
rõnes.Quod ſi,i.materia,patet & ipſos numeros quaſdã fo-
re cuiuſpiã alterius inter ſe rõnes.Dico aũt hoc pacto,ſi Cal-
lias ſit ratio in numeris ignis & terræ & aeris atq; aquæ,&
aliorum ſubiectorũ quorundã,et ipſe hõ ſiue numerus ſit qui-
dam,ſiue non ſit,ratio tamen quorundam in numeris, & nõ
numerus erit, neque ob hæc numerus quidam erit.*

72 Quòd ſi propterea quod ea quæ ſunt hic,rõnes ſunt
numerorum,)Propoſitum ipſi eſt oſtẽdere, ideas,ſi nu-
meri ſunt,non poſſe his rebus eſſe cauſas.quamobrem
hoc primum ſumpſit,has res, quæ ad illarum exemplar
fieri dicuntur, ab his numeros eſſe dici,non quidẽ ſem-
piternos,ſed illis ſempiternis æquales , docuitq́; nume
ros æquales, æqualibus numeris cauſas eſſe non poſſe,
etiam ſi alteri ſempiterni ſint,alteri ſecus.Nunc contra
ſumit has res ab iſtis non numeros eſſe dici,ſed in qua-
dam numerorum rõne conſtare,quod & illi dicere vo-
lunt,docetq́; nec ſic quidem ideas illoſq́; numeros his
rebus,quæ in numerorum rõne conſiſtunt,cauſas eſſe
poſſe,qui, vt oñdat quid ſibi velit hæc oratio, hæc eſſe
numerorum rõnes , apponit concentus ſimilitudinem.
Concentus.n.non eſt numerus , ſed ratio quædam ſeu
proportio numerorum,i.res rõnem quandam inter ſe
numerorum habẽtes. Nam eſſe in proportione dupla,
eſt eſſe rõne numerorum,qualis eſt concentus appella-
tus diapaſon , cuius eſſe eſt in dupla proportione eſſe,
Rurſus alter concentus in ſeſquitertia,alius in ſeſquial-
tera.Quæ oĩa numerorum ſunt rationes.Si ergo res oẽs
rationes eſſe numerorum quiſquam ſtatuerit, nõ tñ ſic
fiet, vt ideæ illiq́; numeri his rebus ſint cauſæ. Si.n.hoc
detur,non iam in illis erunt numeri.Nam ſi hoc detur,
haud dubie aliqua in ipſis habẽtur,quæ huiuſmodi ob-
tinent rõnem,in qua ratione ipſorum cuiuſq́; eſſe con-
ſiſtat.vt concentus,qui eſt ratio numerorum,vnum ſu-
biectum habet,& ſuppoſitam quãdam naturam,cuius
definitio & ratio eſt concentus. hoc autem ſubiectum
eſt ſonoipſi.Ergo,ſi res quæ dicuntur ad ideas eſſe,ha-
bent eſſe in ratione numerorum , aliquod ſubiectũ eſt
in ipſis,quod rõnem numerorum excipiens,iam homo,
iam aliud quidpiam pro diſcrimine rationum efficitur,
vt concentus pro diuerſitate rationum ſeu proportio-
num,quæ in ſonis habentur.Hoc autem nihil aliud eſſe
reperietur, quam ſubiectum, & materia,in cuius nume
ro,& ratione quadam ſingula ſenſibilia erunt: vt verbi
cauſa in proportione ignis,aeris,aquæ & terræ,ſiue qđ
aliud hoc eſſe ſtatuatur.In horum nãq; mutua propor-
tione,quæ ex ipſius fiunt, eſſe & formam ſortiuntur.qđ
ſi ita eſt,ipſas quoque ideas,quæ harũ rerum ſunt exem
plaria, non numeros ſimpliciter , ſed rõnes eſſe nume-
rorum oportebit.Nam ſi Callias,exempli gratia,vel ho
mo qui ideæ aſſimilatur , eſt ratio in qbuſdam numeris
ignis,terræ,aquæ,aeriſq́;,aliorũue ſubiectorũ,ideæ ipſi
homo,quæ numerus eſſe dicif,cui aſſimilaf homo,erit
ratio ſeu ꝓportio in numeris , aut ipſorũ numerorũ,ſi
hoc ſubiectũ eſt in ipſis. hoc.n.ſignat ꝑ verba illa (ſiue
numerus ſit qdã,ſiue nõ ſit numerus,neq; per ſe nume-
rus) Neq;.n.numerus cauſa eſſe põt eius, quod eſt in ra
tione numerorũ,quia in eodẽ numero fiunt diuerſę ꝓ-
portiones,vt in ſexdupla,& ſeſquialtera.quo fit,vt idea
non ſit ſimpľr numerus , neq;.n.numerus idem eſt qđ
ꝓportio in numeris.non igif idea eſt ipſinumerus:qua-
re vel ideæ numeri non ſunt,vel non ſunt cauſæ iis,quæ
habent eſſe in ꝓportione numerorũ. Hæc aũt ratio pri-
mum ſnlam refellit,qua ideæ numeri eſſe putanf,dein-
de cõpoſitas,non ſimplices ipſas eſſe oñdit.Si.n.ꝓpor-
tiones numerorũ ex pluribus ſonis cõſtãt,in ipſis quo-
que ideis aliqđ ſubiectũ eſſe cõuenit , qđ in ꝓportione
numerorũ ipſarũ cuiq; ſuũ eſſe efficiat.Hinc aũt ſequif,
ne numerũ quidẽ aliquẽ eſſe. Si.n.ipſinumerus non eſt,
ne numerus qdẽ erit,neq; res,q́ ad exẽplar numeri eſſe
dicunf,ſi numerus nõ eſt , numeri ꝓportio eſſe qui põt?
Quare in ꝓportione numerorũ res eſſe,nõ eſt horũ di-
ctis cõſentaneũ.Illud aũt,Neq; ob hæc numerus qdam
erit)hmõi eſt,nec ꝓpterea idea numerus erit,qm̃ nõ ꝓ-
tinus eſt numerus , ſi quid eſt in numerorũ ꝓportione.

*Pręterea multis ex numeris, vnus ſit numerus, ex formis
aũt qũo forma vna fieri põt? Qđ ſi nec ex ipſis,ſed ex vnita
tibus quæ ſunt in numero,vt in cẽtenario,ſiunt,quonã pacto
vnitates ſe habent? Nam,ſi eiuſdẽ ſint ſpeciei,complura eue
nient nimirum abſurda.ſi non eiuſdẽ , nec eadẽ ſint inter ſe,
nec cæteræ oẽs,oĩbus in quo different,cum expertes ſint paſ-
ſionis? Neq;.n.cõſona ſunt hæc rõni,neq; cõſentanea mẽti.*

Prætarea multis ex numeris vnus ſit numerus, ex for 73
mis aũt qũo forma vna fieri põt?)Hac quoque rõne
ideas numeros eſſe nõ poſſe docet, qm̃ ex multis nume
ris ſimul poſitis vnus efficif numerus,vt tria & quatuor
coniũcta intar ſe ſeptẽ efficiũt. At ex pluribus ideis con
iũctis non põt effici vna idea , cũ canis forma, & forma
hoĩs,exempli gratia coniunctæ, vnã formã non efficiãt.
Neque.n.qm̃ in hoĩe aĩal continetur, idcirco homo ex

aĩali,

aĩali,aliaq; forma compoſitus eſt,cum aĩal nõ ſit forma per ſe ſubſiſtens, neque homo abſque aĩali qneat eſſe homo,ſed aĩal eſt pars cuiuſque aĩalis ſubſiſtẽtis. At numerorum qcunq; habetur in cõpoſito, ſaluus ipſe pars totius efficitur. Non igitur ideæ numeri fuerint. Qđ ſiquis ideã qnãque ex pluribus conflatã eſſe dicat, vt hominem verbi cauſa ex aĩali & bipede, primum ideæ iã per iſtos non erunt ſimplices,ſed cõpoſitæ, deinde aliæ priores erunt,aliæ poſteriores. Prior.n.eſt forma aĩalis, poſterior aũt hoĩs,vel æqui forma. Præterea ex quibuſuis diſcrepantibus numeris vnus numerus efficitur, nõ item ex quibuſuis diuerſis ideis idea vna effici poteſt,vt ex equo & cane. Iam quæ rem aliquã cõponunt, ea ſeparatim exiſtẽtia in compõnem veniunt, hoĩem aũt & aĩal nunq̃ ſeparata vel ſumere vel intelligere licat.(Qđ ſi)nec ex ipſis,ſed ex vnitatibus,quæ ſunt in numero, vt in centenario fiunt.quonam pacto vnitates ſe habent? Nam ſi eiuſdẽ ſint ſpẽi, cõplura euenient nimirũ abſurda,ſi non eiuſdẽ,nec eædẽ ſint inter ſe,nec cæteræ oẽs.) Si quis,inquit,idcirco neget ex ipſis formis coniunctis vnam formã conſtitui,qa ne in numeris quidẽ hoc vſu veniat, vt ex numeris coniunctis vnus exeat numerus, ſed ex vnitatibus, cum oĩs numerus cõſtituitur ex vnitatibus,non ex trinitatibus,aut quaternitatibus,ſi plures numeri ſunt,quoniã,decies mille,numerus ex vnitatibus,non ex millesimis,aut centenis numeris cõſtat, aut ſi ex his conſtat,non tñ ideas numeros eſſe dicere ſolent, quatenus ex numeris vnus numerus efficitur, ſed quatenus ex vnitatibus conflatur. ſiquis ergo ad hunc modum ediſſerat,operę ꝓtium fuerit,ex eo perquirere, vnitates eæ,ex quibus coniunctis conflãtur ideæ, vtrũ inter ſe ſpecie ſimiles,an diſſimiles ſint. Nã ſi ſunt eiuſdem ſpẽi,multa, inquit, incõmoda conſequentur, quæ ipſe hoc in loco tanquã nota ſilentio ꝓtermittit, ſed in duodecimo libro latius perſequitur. Hinc.n.ſequitur oẽm vnitatum compõnem ideam efficere. Nam, ſi oẽs vnitates ſunt eiuſdem ſpẽi, cur aliæ ideam conficiant, aliæ non item? & tunc oĩs numerus erit idea, non tantus numerus, neque ex tot vnitatibus, ex quot ipſis placet confici ideam, ſiquidem oẽs vnitates, ex quibus fiunt, eiuſdem ſunt ſpẽi. Ad hæc oẽs inter ſe ideæ cum nihilo differant,ꝓter quã vnitatum multitudine, eiuſdẽ erunt ſpeciei:ac proinde quę ipſis participant,eadẽ ſpecie cõtinebuntur. At rõnabile & irrationabila non quorũpiã multitudine,ſed quadã potius qualitate differre videntur. Siquis.n.dicat irrationabile in paucioribus vnitatibus conſiſtere,dubium non eſt,quin ſi addas irrationabili vnitates,quibus à rationabili ſuperatur, irrationabile futurum ſit rationabile. Atque hæc quidem incõmoda ſequuntur, ſi vnitates eiuſdem ſpeciei eſſe ponãtur. ſin ſpecie vnitates inter ſe diſcrepare dicantur, quæ incommoda ſequantur,ipſe declarat. Nam ſi neque cões inter ſe ſunt ſpecie ſimiles, neque oẽs oĩbus, nec ipſæ quidem quæ ſunt eędem ſpecie, hoc.n.ſignificat id qđ ait, Neque eædem inter ſe.) ideſt in ipſis aliqua differẽtia, vt hæ vnitates,idearũ ſint effectrices,illæ non item, vel hæ harum, illæ illarum, quæ tandem differentia in ipſis erit,cum oẽs perpetiendo ſint ineptæ,nec aliquam cuiuſuis rationis dr̃iam in ſe admittere valeant? Sola.n. ſitus differentia, vt ipſe ait in Primo de Anima, cadere poteſt in vnitates, ſed vnitates quæ ſitum habent,non iam vnitates ſimpl̃r, ſed ſigna & puncta ſunt. Nihil.n. horum intellectui, qui de vnitatibus habetur, eſt conſentaneum. Sed quod ad dictionem pertinet, quia dixerat(quo pacto vnitates ſe habent) declarat penes quid quærat quomodo ſe habeant,num.ſ.oporteat ipſas inter ſe eiuſdem eſſe ſpeciei,an diuerſæ.

Præterea genus aliud cõficere numeri,circa quod Arithmetica verſetur,neceſſe eſt. Et omnia,quæ à quibuſdam media nuncupantur. Quæ quomodo ſunt, aut è quibus principiis ſunt,aut cur horum & ipſorum media erunt? Præterea vtraque vnitas, quæ eſt in dualitate, ex alio erit priore, ex ipſa, inquam, dualitate.at fieri nequit. Præterea, propter quid vnum eſt numerus collectus?

Præterea genus aliud conficere numeri circa quod 74
Arithmetica verſetur,neceſſe eſt) Si vnitates,inquit,ſpecie differunt inter ſe,nec oẽs omnibus ſpecie ſunt ſimiles,haud dubie aliæ fuerint vnitates,ex quibus ideę conſtituuntur,aliæ quibus vtuntur Arithmetici,ac proinde aliud erit genus numeri, in quo verſatur Arithmetica, aliud eorum, ex quibus ideæ conflantur. atque eadem rõne cuncta Mathematica erunt in alio genere,i.mathematica ſpeciem aliam habebunt numerorum. mathematica enim ſunt quæ inter ea,quæ fiunt ad exemplar idearum,hoc eſt formas ſenſibiles,quęque in ſenſibilibus habenť, & ipſas ideas interiecta eſſe dicuntur. Hæc igiť,quæ ſubiecta ꝑ iſtos ſunt mathematicis,quædam alia genera,& alterius erunt ſpẽi, vtique ſi eſt numerorum formalis dr̃ia,quæ habeť inter eos, ex quibus hæc conſtant, in qbus verſanť Mathematici, & eos,ex qbus ideæ cõſtituunť. iſtis.n.principia quoque Mathematicorũ numeros eſſe placet, ſiqdẽ oĩum rerũ ſimpl̃r diuerſa erunt genera. Simpl̃r dicit, loquens de Mathematicis. Aut ex qbus,inquit,principiis per iſtos erũt,niſi ex iis,ex qbus fiũt ideæ,& numerus formalis? quæ oĩum rerum principia eſſe ſtatuebant. Præterea, quõ per hos mathematica ſenſibilibus, ideiſq; poſſunt intereſſe,cũ diuerſæ naturæ ſint,& ex aliis principiis conflata? Nam quæ media ſunt aliquorum, cõitate quadã & proprietate media ſunt. At quæ alterius & gñis & naturæ ſunt, idearum,atque eorum,quæ ad idearum exẽplar eſſa dicuntur,media eſſe qui pñt? cum neque ideæ ab harum alterutris differãt,hæc illa rurſus ab aliis.hęc.n.aliis principiis indigebunt. Nam quę ex abſtractione ſumuntur, media ſunt,at non ſunt abſtracta,qbuſpiam ſi conſtant ex principiis. Idcirco item mathematica media eſſe dicere non conuenit,qm̃ inter hoĩem, equũ, ſubſtãtiaſq; ſenſibiles,& ideas,nulla media eſſe dicebant,ſed hoc in numero & mathematicis aſſerebant, ꝙ temere ac ſinę cauſa diciť. Horum & ipſorũ media.) ipſorum,i.idearum. Nã per additionem verbi,ipſi,ſolent ideæ ſignari. Præterea vtraq; vnitas, quæ eſt in dualitate, ex aliquo erit priore,ex ipſa inq̃ dualitate) qm̃ dualitas eſt principium. Videtur aũt dualitatem infinitã dicere. Res vero oẽs aut principia ſunt,aut ex principiis. Sunt aũt in dualitate,quæ ab ipſo principium eſſe ſtatuitur,vnitates. hæ nãque principia non ſunt, cum hæc dualitas ſit principium, ꝓfecto vnitates,quæ ab ipſa dualitate habenť,ex principiis conſtituentur. Ex quibus igiť? neceſſe eſt.n. vtrãque ipſarũ ex dualitate cõſiſtere. At peraбſurdũ eſt dictu,partes dualitatis ex dualitate conſtare,& vnitatẽ ex dualitate fieri.neque.n.vtraq; harũ dualitatũ in vnitate contentarũ refereť ad vnitatem,q̃ principiũ informans quodãmõ diciť. hæ nãq; multo priores ſunt q̃ illa dualitas. Itaque vnitates, quæ ſunt in dualitate,priores erũt rõne q̃ ipſa dualitas,ſiqdẽ ab his eſſe dualitati ſuppetit. Eſt aũt prĩcipiũ eius,ꝙ ex aliquo fit, id ex quo fit. At hoc fieri non põt, ſi dualitas principium eſſe dicať.

Fiet nãque vt principij principium habeat, & aliqd ſit principio prius. Præterea pp quid numerus vnum eſt côpræhenſus?) qm̃ idea queq;,vnum eſt,eadéq; numerus eſſa dicit,quare vnus eſt?& quo numero,qua vnitate adiuncta, ꝙ ex ipſis conſlat, vnum efficit? aut è quo in ſpẽ & vnitate conſtituit? breuiter, quo vnum efficit? Nam ſi non eſt vnus,ne idea quidem eſt numerus, qm̃ idea vnum eſt.Sin auté vnus, quare vnus eſt? aut à quo ipſi,vt ſit vnus,ſuppeditatur? Siquid.n.eſt, ꝙ numeros in vnitate côſtituat,efficiatq́; ideas, iam non ideæ principium in numeris fuerint, ſed illud potius quod ipſos à multitudine aſſerit, & ipſorum quẽque vnum efficit. Decas enim aliud eſt quam decem.

Inſuper,ſi vnitates diuerſę ſunt,oportebat eos perinde dicere atq; ij dicũt, qui elemẽta quatuor aut duo aſſerũt eſſe. Nã horum nõ elementum eſſe dicit quiſq; ipſum cõe, veluti corpus,ſed ignẽ ac terrã,ſiue ſit corpus ipſum cõe,ſiue nõ ſit. Nunc aũt perinde dicitur, ac ſi vnum ipſum ſimilium eſſet partium,vt ignis vel aqua.quòd ſi ita ſit numeri ſubſtantia ſanè non erunt. At patet,ſi eſt quid vnũ ipſum,atque,i.principiũ multipliciter vnum dici. ſecus enim eſt impoſſibile.

Præterea,ſi vnitates diuerſę ſunt.)Si legatur diuerſæ
75 non ſunt,ſenſus erit:Qui vnum principium eſſe conſtituũt,iis hoc incômodum accidit, vt cõe ꝑdicatum eorum elementum eſſe dicant, ꝗbus eſt cõe. qđ fieri non poteſt.Nã,ſi vnitates ſunt eiuſdẽ naturæ,vnitas erit cõe ipſarũm ꝑdicatum. At cõe poſterius eſt, & ab his & in his habet vt ſit. ꝙ incômodum eis accidere docet, qm̃ vnitates ſunt eiuſdem ſpeciei,eſſe năq; eiuſdem ſpẽi pro confeſſo poſuit.ac ſi eiuſdẽ ſpẽi ſunt, vnitatem ſimiliter ſumptam,quæ de oĩbus vnitatibus cõiter dicitur veluti ſpẽm ſumit.Neq;.n.vnũ ſimpl'r principiũ ad hunc modum ſtatuere debebant,ſed vt ij, ꝗbus elementum corpus eſſe placet,qui non corpus cõe,elementum eſſe dicunt,ſed aliqd definiunt ex iis, quæ cõi ſubiiciunt, exẽpli gratia ignem vel aerem,ꝙ iam eſt cum aliqua drĩa, idq́; elementum eſſe tradunt.Corpus.n.ſimpl'r, cõe eſt oĩbus corporibus,quæ in eo ꝙ corpora ſunt,nullũ iter ſe diſcrimẽ habent. Nã neque corpus cõe eſt, ꝙ poſſit eſſe elementum, neque aliud cõe, ꝙ ipſum per ſe non eſt cõe,quippe cum ne id quidẽ conſtet, an cõe aliquid oĩno ſit.Sic igitur hos vnum aliqđ definire oportebat, idq́; principium eſſe ſtatuere, vt ꝗbus corpus aliqđ elementum eſſe placebat. Nunc aũt vnum ſimpl'r principium eſſe dicunt,quaſi multę ſint vnitates,& inter ſe diſiunctæ,& vnũ de ipſis cõiter dicaſ,non aũt quaſi vnitas vnumq́; totum aliqđ ſit, idẽq; ſimilare, habeatq́ue partes ſibi ſimiles vnitates, vt ignis & aqua. quorum vtrũq;, cum ſit vnum, quoddã ſimilibus partibus eſt. Qđ ſi ita ſit,numeri ſubſtãtiæ ſanè non erunt)ideſt, ꝙ ſi ad hunc modũ vnum dicant,vt ſimilare, non iam ipſi numeri ſubſtantiæ erunt,& ideæ,ſed ſubiecta & materialia.hmõi.n.ſimilaria ſunt, ꝑterea, ſi totum ſit materiale,non erit ſuarum partium idea. Et,cũ ſit forma ꝓprie ſubſtantia,numeri tñ materiæ, non formæ rõnem habebunt. Sed fortaſſe alius eſt ſenſus ad hunc modũ. Quod ſi vnum tale eſſe dicunt, vel quaſi vnam naturã, exempli gratia ignem,aut aquam, & tale vnum putent eſſe principium, non iam his numeri erunt ſubſtantiæ, neque ideæ, nequa principia,cum ex compõne talis nõ exiſtat numerus. ex huius.n.compõne vnum & idem efficitur, vt in compõne ignis, ſed ideæ ac principia ex tali,i.ſimilari exiſtunt,non aũt aliquis numerus. Nõ igiſ ipſi ſubſtantiæ & ideæ numeri erunt, ſed illud eſt dubiũ ſi eſt ipſi unum.Quod ſi qd eſt per iſtos,& eſt principiũ, vnum plurifariã dicetur.aliter.n.fieri non poteſt,vt vnũ principium eſſe dicant. Vel illud,(ſi ipſum vnum aliqd eſt,)intulit quaſi illud dicere ſit horum placitis conſentaneum. Neq;.n.dici poteſt vnum eſſe vt genus & cõe, neq; vt ſimilare,ſed quaſi illud vnũ,qđ eſt vt principiũ, quandã præter cętera peculiarem naturam habeat,quo fieri dicit, vt vnum per iſtos multifariam dicatur, ſitq́; da numero æquiuocorum. At ſupra docuit, ſi hæc illis ſint æquiuoca, illa non eſſe horum exemplaria. Porro illud manifeſtũ eſt,ſi ipſum vnum eſt aliquid per iſtos, & hoc ipſum principium eſt alterius naturæ ꝑter cæteras vnitates,cõſequens eſſe, vt vnitates multifariam dicantur,nec ſint eiuſdem ſpeciei,qđ eſt haud dubie alienum. Nam quæ poſſunt vnitatũ eſſe diſcrimina,& quæ rõnes differentes? vt illud perſpicuum ſit, illam vnitatem neque ideam neque exemplar horum fore. Verũtamen dictio non ſic mihi habere videtur, Inſuper, ſi vnitates non ſunt diuerſæ, ſed ad hunc modum, ſi vnitates ſunt diuerſæ,de hoc.n.diſſerebatur,& hoc ipſis placebat,vnitates diſcrepare, & alias eſſe vnitates, quæ in ideis habentur,alias vero mathematicas.Si ergo dictio ad hunc modum ſeſe habeat,ſenſus erit,Si vnitates per hos diuerſæ ſunt. neque oẽs eadem ſpẽ continentur, ſic definiendũ his erat,vt certam aliquã vnitatem elementum & principiũ eſſe dicerent,non ſimpl'r vnitatem,qđ cõe eſt.Vt.n.qui de principiis corporeis diſſerũt, ij nõ corpus ſimpl'r elm̃tum eſſe dicunt, ſed qm̃ corpora īter ſe ſpẽ differunt,determinant docẽtq́; ex corporibus qđ ſibi elm̃tum eſſe videaſ,aer videlicet,aut ignis, vel aliud ſimile, nõ ipſum cõe corpus ſimpl'r.Siue.n.cõe corpus aliquid eſt diuerſum ab iis,ex quibus dicitur,ſiue ſecus, certe ipſum elm̃tum eſſe negant.alioquin non magis aliquod eorũ quæ dicunt, elm̃tum eſſet,quã quodpiã aliud eorum,de ꝗbus corpus dicitur.Vt igitur illi diſſerũt,ſic his erat determinandũ,explicandũq;, quale vnum elm̃tum ipſis eſſe placeret,& qualẽ vnitatem, cum ſint vnitates diuerſæ.At nunc,cum ſimpl'r vnum dicant,ſic loquuntur,quaſi oẽs vnitates ſpẽ ſimiles, ac ſine diſcrimine forent.Hoc.n.ſignificauit cum diceret, Perinde ac ſi vnum ipſum ſimiliũ eſſet partium,vt ignis vel aqua.Nã dicens ſimiliũ partiũ,docuit mutuã vnitatũ ſimilitudinem,& ſpẽi ſocietatem.Quòd ſi ita ſit,numeri ſubſtãtiæ ſanè non erunt.)Numeri,i.ideæ.de his.n.numeris loquitur.Nã,ſi oẽs vnitates eidẽ ſpeciei ſubiiciuntur,quẽadmodum numerus nr̃as non eſt ſubſtãtia, ſic ne ille quidem, qui ex vnitatibus cõſtituitur nr̃o numero ſpẽ ſimilibus.Illi tñ haud dubie nõ ita diſſerebãt, ſed vnum quẽdam diuerſum, ac ſpecie diſſimile cæteris haberi, idq́; principiũ eſſe ſtatuebant,qđ ſi verum eſt, vnitates, non ſunt ſpecie ſimiles, ſed vnum multipl'r dicitur. alias.n. fieri non põt, vt vnũ principium eſſe dicatur. Quãobrẽ definiendum erat, quale vnum principium eſſe placeret.ſed qui vnitates ſpecie differre tradunt, iis occurrit illa quæſtio,de qua ſupra dictum eſt, quænã eſt vnitatũ differentia,cũm ſint vnitates perpeſſionis immunes.

In principia aũt ſubſtantias volentes redigere,longitudines quidẽ ex breui,ac longo,paruo,magnoq́; ponimus, et planum ex lato atq; anguſto,corpus aũt ex profundo ac humili. At quonam modo planum habebit lineam, aut ſolidũ lineã atque planum? Aliud eſt enim genus latum atque anguſtũ, & profundum ac humile. Vt igitur neque numerus ineſt in ipſis, quia multum ac paucum ab his eſt diuerſum, ſic patet nec aliud quicquam inferius ſuperorum ineſſe. At vero ne-

que

quę latum ipſum, genus eſt ipſius profundi: eſſet enim corpus ipſum quid planum.

76 In principia vero ſubſtãtias volẽtes redigere, longitudines quidem ex breui, ac longo, paruo, magnoq́; ponimus) Ponimus dixit, vt cõſtet oratio ſupradictis. Nã de idearum opinioue velut de propria diſſerit. Explicat aũt iſtorum placitum, de quo in libris quoque de Philoſophia mentionem fecit. Volentes igitur entia, (ſemper.n.ſubſtantias intelligit cum entia dicit) ad principia, quæ ipſi ſtatuebant, redigere. (erant aũt his entium principia magnum & paruum, quam indefinitam dualitatem vocabant,) in hanc ergo cuncta redigere volẽtes, longitudinis principia breue & lungum eſſe dicebant, quaſi ex longo quodam & breui, i. magno & paruo longitudo generetur, vel quaſi tota linea ſit in horũ altera, plani aũt anguſtum & latum, quę & ipſa magnũ & paruum ſunt. Quibus explicatis, ſubiicit incommodum, quod hanc ſequitur opinionem, dicens: At quõ planum habebit lineam, aut ſolidum lineam atque planum.) Senſum aũt eſt: Corporis, quod ſolidum eſt, ſuperficies videt̃ eſſe terminus, quam planum vocat: ſuperficiei aũt ſeu plani linea, quam longitudinem appellat, prorſus vt in plano longitudo ſit, in ſolido planicies & longitudo habeatur. Superficies igitur, quam planũ appellas, eſt longitudo obtinens etiam latitudinem. Solidum vero, quod ad hæc altitudinem obtinet. Et hæc quidem natura ad hunc modum ſeſe habent. At per iſtos, qui alia & diuerſa genera eſſe dicunt breue & longum, anguſtum & latum, altum & humile, etſi ipſa gñ̃a ſub dr̃ia eſſe dicant, non aũt ſubalterna, qui fieri põt, vt longitudo in plano ſit, & hæc rurſus in ſolido habeant? Nam quẽadmodum numerus in horum nullo eſt, q̃m per ipſos alia ſunt numeri principia, i. multum & paruũ, quæ à cõmemoratis diuerſa ſunt, ſic in his nullum ſuperiorum eſt in inferioribus, i. nullum priorum in poſterioribus. Nam horum trium primum & ſupremum eſt linea, ſm̃ planicies, tertiũ ſolidum. illa.n. quam ſolidum ſimpliciora ſunt, & prius intelligunt̃. ſed his oĩbus prior eſt numerus. Vt igitur numerus in his non habetur. q̃q̃ prior ſit, q̃m genus magnum & paruum, cui ſubiicitur numerus, diuerſum eſt à ſingulis generibus, quibus hæc ſupponuntur, ſic per iſtos hęc ipſa non erunt alterum in alteru: neque.n. longitudo erit in plano, quia longitudo ex breui & longo, planum ex anguſto & lato exiſtit, quæ ſunt diuerſa genera inter ſe. nec item hæc in ſolido habebuntur. neque.n. illud dici poteſt, hæc genera inter ſe quidem differre, & eſſe diuerſa, ſed tñ̃ eſſe ſubalterna, vt altum ſub plano ſit, & pari ratione ſub longo latum, ac proinde illa in ſolido haberi poſſe, vt in aue eſt alatum, eſt item aĩal. Nam dr̃ium generum ea inter ſe habent ſocietatem, quæ ſubalterna ſunt: genus.n. alicuius in quid eſt de ipſo prædicatur, & quod eſt ſub aliquo, vt ſub genere, hoc eſt quod ipſum genus, vt homo id, quod aĩal, album id quod color. quare, ſi latum eſt genus alti, & ſolidum quippiam eſt altum, planum vero latum, vtique ſolidum hoc erit quod planum. Auis.n. hoc eſt, quod aĩal. Atqui abſurdũ eſt dictu, corpus eſſe planiciem, & pari rõne planiciem longitudinem.

Præterea ex quonam inerunt puncta? atque huic generi Plato aduerſabatur, eſſeq́; geometricam opinionem dicebat, ſed principium lineę vocabat, idq́; lineas indiuiduas perſæpe ponebat, & tamen harũ finem quẽdam eſſe neceſſe eſt. quare ex ea ratione, qua linea eſt, & punctum etiam eſt.

77 Pręterea ex quonã inerunt puncta?) Senſus eſt, ſigna & puncta perinde in longitudine ac linea eſſe vident̃, vt linea ipſa in planicie, & planicies in ſolido, ab illis aũt natura differre, vt illa inter ſe differunt. Horum igitur principia, cuius erũt, & hæc in quod genus redigent̃, & quo pacto ad magnum & paruum referent̃, & quõ erunt in longitudine? Quę percontatus aggredit̃ ad explicandã Platonis de punctis opinionem. Aitq́; ipſum nequaquã admittere, vt aliqua ſit natura ſigni ſeu puncti, ſed aſſeuerare hoc eſſe dogma quoddã & poſitionem quãdam geometriæ, quæ in rerum natura non habeat̃. Negabat igitur punctum quidquã eſſe, nec ipſum noĩabat, q̃q̃ lineæ principium ſæpe numero vocaret, quod indiuiduã lineam dicebat, cõmemorat aũt non Xenocratem ſolum, ſed etiam Platonem indiuiduas lineas poſuiſſe, quã ſcilicet indiuiduã lineam generi eidem, atque lineã, hoc eſt breui & longo, ſubiiciebant, in quæ differens ait, Et tñ̃ harum,) id eſt linearum (finem quẽdam eſſe neceſſe eſt, ſiue indiuiduæ ſint, ſiue ſecus. Nã linea natura quædam à plano diuerſa eſſe videt̃, non qđ per ſe conſiſtit, Neque.n. planum, q̃m eſt ſolidi finis, non eſt ab ipſo diuerſum: quãobrem, cum lineę aliquis terminus habeat̃, isq́; ſit pũctum, ſimiliter eadẽq́; rõne punctũ erit atq; linea. Ita qua rõne linea planiciesq́; eſſe demonſtrat̃, ea punctũ eſſe confirmari põt. Magnum porro & paruũ principiũ materiale rerũ Plato eſſe ſtatuebat, vt ſupra fuit explicatũ, nã vnũ ipſi foˀale principiũ eſſe placebat.

Oĩno aũt philoſophia quęrente manifeſtarũ cãm rerum, hanc quidẽ omiſimus, nihil.n. de cauſa dicimus, vnde eſt mutationis principiũ: ſubſtãtiã aũt ipſarũ dicere putãtes, alias quidem ſubſtantias eſſe dicimus, Quo autẽ horum illæ ſunt cãæ, dicere vane videmur. Eſſe.n. particeps, vt antea diximus, nihil eſſe videtur, neque id etiã, quod circa ſciẽtias cãm eſſe videmus, propter quod & oĩs mens & oĩs natura facit, nec hanc cãm quarta vnum de principiis eſſe dicimus, idea formaq́; tangunt, ſed mathematica ſciẽtia hiſce, qui hac tẽpeſtate ſunt, philoſophiæ fuerunt, quãquã inquiunt aliorum gratia ipſarum ſtudio vacare oportere. Præterea ſubſtãtiã ipſam ſubiectam, vt materiã mathematicã quiſpiam magis exiſtimabit, & prædicari magis, ſubſtantiæq́; atque materię differentiam eſſe, vt magnum quàm materiam ac paruum, quẽadmodum & Naturales rarum dicunt & denſum, primas hac aſſerentes ſubiecti differentias eſſe: hæc enim exceſſus quidam ſunt & defectus. De motu vero quid putare oportet? Si motus hæc ſunt, formæ mouebuntur, vt patet, ſin vero non ſunt, vnde motus acceſſit? Tota namque conſideratio de natura ſublata eſt.

Oĩno autem philoſophia quærente manifeſtarum rerum cãm, hanc quidẽ omiſimus.) Eo quoq; noĩe inſectat̃ idearum aſſertores, qđ cum inquiſitio ꝓpoſita iis, qui in rerum contẽplatione verſant̃, ſit cognoſcere, quę 78 cauſa ſit efficiens harum ſenſibilium & manifeſtarum rerum, & qua rõne harum quæq́; gñetur: iſti tñ̃, quænã ſit hm̃õi cauſa, inueſtigare omiſerunt. Nã de cauſa vñ naſcitur principium motus, quæ quidẽ eſt efficiens, ne verbum quidẽ fecerunt. Idea.n. nullius rei eſt efficiens. Putantes.n. ſe ſubſtantiã formalẽq́; cãm ipſarum reddere, (oẽs.n. cãæ quadrupliciter dñr,) alias quaſdã ſubſtantias, & alias formas à manifeſtis diuerſas eſſe ſtatuebãt, quas ideas vocabant: cæterum illæ quõ ſint harum rerum formæ, minime explicabant. Inanis eſt.n. participationis vox, quã iſti vſurpant, q̃ñ hæc ideis participent non declarãtes, vt ſupra dixit. quare merito iſtos initio accuſauit, qui inquirendis rebus alia numero æqualia nihil ad propoſitam quæſtionem facientia congererent.

Sed,poſtq̃ docuit ideas non eſſe cauſas efficientes, neque vt formas,cum forma ſit in eo cuius eſt forma,ideę vero non ſint in his rebus , neque participationis nomen quidem ſignificare,ſubiicit ne vt finem quidem & gratia cuius per hos ideas eſſe cauſas , quæ tñ cauſa in cunctis intellectus ac ſciæ,naturæq; operibus ædendis potisſima eſt, quæcunque.n.natura , quæcunque arte, quæcunque doctrina efficiuntur, ea item quæ proficiſcuntur ab electione,alicuius gratia fiunt,& hæc in ipſis eſt cauſa facile princeps. At non ſic ideas his cauſas eſſe placet,qui non vt cętera recte ſint,ſed oĩno vt ſint, ideas cauſas aiũt: quippe quas exemplaria,nõ fines eſſe tradunt. Nã qũo illæ harũ rerum fines ſint, cum finis non præcedat id, cuius eſt finis, ſed intelligatur duntaxat prius,fiat aũt poſterius,q̃ id cuius eſt finis, ideæ aũt præcedant,nec fiant,nec ſint in iis quæ fiunt? Oſtenſo igitur ideas non eſſe cauſas efficientes,nec formas terũ efficiendarum,nec oĩno fines,docet vnde his data fuerit erroris occaſio,ſ.quia cum circa mathematica elaborarent,in horumq; contemplatione philoſophiam eſſe crederent,ac idcirco in his ſolum verſarentur,ea principia rerum eſſe ſtatuerunt,quæ mathematicorũ principia putabant : q̃q; mathematica dicerent non eſſe vt finis,ſed hæc ita capeſſere oportere,vt alio fine ferantur: quorum cognitionem antecedentem quãdam doctrinam eſſe dictitabant.Quia ipſe Plato mathematicas diſciplinas philoſophiæ tanq̃ miniſtras appellabat, ſed iſtos,licet talia traderent,tñ in hæc ſolum fuiſſe philoſophatos , ac elaboraſſe argumento eſt , quod numeros oĩum rerum principia,ideas aũt numeros eſſe,& res naturales ex mathematicis generari ſtatuebant. Ea uáq; ſubſtantia , quam principium materiale rerum naturalium his eſſe placebat,i.dualitas indefinita , & magnũ paruumque , mathematica potius eſt, quam naturalis dualitas.n.quæ potius eſt numeri q̃ rerum naturalium principium,magis eſt mathematica quam natura quædam ſubiecta.Eademq; materiæ prædicatum quoddã, eius explicans dña magis , quam ſubiectum & materia eſſe uideri poteſt. Sed , quia dixerat, prædicari magis, declarat qũo ṕdicari intelligat,ſubiungens, ſubſtãtiæq; atque materiæ dñam,quam materiam eſſe.) Nam quẽadmodum qui rarum & denſum ponũt in principiis rerum naturaliũ, non putant hæc eſſe materiam, ſed materiæ,ac ſubiecti differentias, ſiue ſubiectum aer ſit, ſiue ignis,ſeu denique medium aliquod, ſic magnum & paruum,& exceſſus atque defectus,cuiuſpiam ſubiecti dñæ potius videri debent , quibus rerum mutatio fiat, quam eſſe ipſa ſubiecta. Sed cum dicit. (Hæc.n.exceſſus quidam ſunt , & defectus.) rarum & denſum deſignat,oñdens ipſorum cum magno & paruo,ac oĩno cũ exceſſu & defectu ſimilitudinem: quæ qdem: non materia ſunt,ſed materiæ diſcrimina,cum rarum exceſſui, denſum defectui ṗportione rñdeat.Sed, poſtq̃ de vno diſſeruit, quod iſtis formale principium eſſe placebat, de dualitate quoque indefinita diſputauit,quam vt materiam ſupponebant. Cæterum motus rebus naturalibus vnde ſuppetat , nihil iſti docuere , tametſi de rebus naturalibus commentanti, & ideas exemplaria eſſe tradenti,maxime neceſſarium erat de motu verba facere. Nam,ſi hæc,i.exceſſus & defectus,motiones ſunt, formæ ipſæ mouebuntur,) habentes in ſe principia exceſſum defectumq; , qui motus eſſe tradantur: quod iſtis non placet, qui formas immobiles eſſe volunt. ſin minus motus ſunt, vndenam rebus naturalibus, quæ illorum participatione ſunt quæ ſunt,motum ſuppetere putemus? Nam quod ad aliquod exemplar eſſe habet , & inſitum motum,id hoc habeat oportet vel ab exẽplari, quod ipſum quoq; hmõi ſit , vel à cauſa quapiam alia. At motu ſublato,oĩs naturæ contemplatio corruit.

Id præterea non fit,quod facile eſſe videtur,vnũ inquam eſſe omnia demonſtrare. Non enim ipſa deſignatione vnum oĩa fiunt,ſed ipſum quid vnum,ſi quiſpiam oĩa præſtet: & neq; etiam hoc,niſi ipſum vniuerſale genus dederit eſſe,hoc autem quibuſdam accommodari non poteſt.

Id præterea non fit, quod facile eſſe videtur , vnum 79
inquam eſſe oĩa demonſtrare . Non.n.ipſa deſignatione vnum oĩa fiunt , ſed ipſum quid vnum, ſi quiſpiam oĩa præſtet, & neque etiam hoc , niſi ipſum vniuerſale genus dederit eſſe , hoc aũt quibuſdam accommodari non poteſt.) Idearum aſſertores vnum principem ſubſtantiam eſſe putantes , quemadmodum Pythagorici, hoc formale principium & cauſam eſſe credebant,dum animaduerterent vnius naturam cauſam eſſe cuique vt ſit,atque conſeruetur.(uam res quęque vnum eſt,quatenus eſt,) contra vero vnius in multa diſſolutionem, cauſam eſſe interitus. Res.n.quæque in ſua natura eſt, quatenus in ipſa ſola cõſeruatur. cum vero diſſoluitur, protinus aboletur. cuius fidem partim ab aĩalibus capiebant,quæ ſi in vna & eadem ſpẽ perſtent,conſeruãtur.eadem ſi diſſoluantur, intercidunt. partim & à ſingulis inanimatis.Quinetiam ipſum mundum ideo conſeruari putabant,ꝙ in vno & eodem permaneat.eundẽ interiturum,ſi ab illa,vt ita dicam,identitate ac vnitate ſeceſſerit.Ob hanc igitur cauſam,vnius naturam,vt res quæque ſit & bene ſit,cãm eſſe rati,ipſum vnum principem oĩum rerum cãm eſſe ſtatuebant: & ideas cęteris rebus cauſas eſſe exiſtendi , vtpote quæ vnitates eſſent, & ob hoc iis , quæ ad ipſas referuntur ſubiunguntur q;, cauſas eſſe formales exiſtendi, & recte habendi. Cæterum expoſitionem quandam vſurpantes , cuncta ad vnum propriamq; ſubſtantiam redigere nitebantur,ad hunc modũ.propoſitis ſingulis hoĩbus, ſimilitudinem in ipſis oĩbus conſiderabant.quam cum vnam & eandẽ in cũctis hominibus, qua hoĩes ſunt,reperirent,in hanc vnitatem oẽs hoĩes referentes , vnius cõione hoĩes eſſe dicebant,& hoc vnum in cunctis hoĩbus ipſi hoĩem appellabant.Eadem ratione in equis,& canibus,cæteriſq; vtebantur. Rurſus,hoĩes cum canibus ac cæteris aĩalibus conferentes , putabãt hæc per vnum quoddam eſſe aĩalia : quod vnũ cauſam eſſe ſtatuebant vt hæc eſſent aĩalia, & iterum quandam vnitatem & ideam comminiſcebantur,quam ipſi aĩal appellant, in quam redigebant aĩalia. Tum aĩalia & ſtirpes , cæteraq; corpora ſumentes,& vnius cõmunione hæc eſſe ſubſtantias reperientes , quandam ideam & vnitatem ſubſtantiæ faciebant,i.ipſi ſubſtantiam , ad quam rurſus oẽs ſubſtantias referrent.Eadem rõne ſubſtantiam, & qualitatem communione entis entia eſſe rati , ipſi ens confingebant, in quod entia oĩa referrentur. Atque hac quidem expoſitione vſi , ad vnum & principium videntur oĩa referre. Sed quamquam iſta expoſitione ſumere, &,vt manifeſtum,demonſtrare ſibi videbantur oĩa vnum fieri,non tñ ſic fieri ait,vt ipſi putant. Nam,cùm expoſitis quibuſdam pluribus , & ſumpta quadam cõitate , id vnum & ideam effecerint,in quo eſt cõitas & ſimilitudo illorum,non tñ ipſa , quæ expoſita ſunt, vnum efficiũtur, vt iſti volunt: vt verbi cauſa hoĩes vnum ſint,ſed ipſi homo vnum quiddam fuerit, qui ab ipſis oñditur ex illorũ

mutua ſimilitudine, ipſi aũt multi non ſunt vnum. Ita licet iſtis oĩa quæ ſumunt concedantur, nunquam tñ efficient, vt multa oĩaq; vnum fiant, ſed vt fiãt quidẽ ad vnum exemplar, maneant tñ in multitudine. haud.n. multi & ſinguli hoĩes ipſihoĩes eſſ demonſtrarentur. ipſihomo.n.diuerſus eſt ab his, neq; oĩa entia ſunt ipſiens, & ipſiunum, ſed quiddam cõe ipſis pluribus, eſt ipſumunũ & ens. Itaque etſi demus iſtis hæc fieri ad qđdam exemplar per ſe vnum, & eſſe quoddam vnum, cuius cõione multa hæc eadem inter ſe ſpẽ vel genere eſſe dicantur, non tñ eueniet vt cũcta vnum fiant, licet per ſingulas horum multorũ ſimilitudines quiddam per ſe vnum, & vnitas quædam efficiatur. Quãquam ne hoc quidem, ait, in cunctis ſimilitudinibus oñdi ac dici poteſt, vt multa per oẽm ſimilitudinem ſub vno quodam compræhendantur, niſi fuerit ſpeciei aut generis ſimilitudo. Identitas.n.& ſimilitudo in ſubſtantia, genere, atque ſpẽ, eſt idea, non ſimilitudo in accidenti. Multa.n. ſunt, quæ per quandam mutuam ſimilitudinem ſimiliter dicuntur, in quibus qm̃ ſimilitudo non eſt in genere aut ſpẽ, nullum erit per ſe vnum, cuiuſmodi ſunt quæ negatiue dñr. Non currit.n.cõe eſt & ſimile iis, de quibus verè prædicatur, ſed neque genus hæc habent, neque ſpẽm, neque ipſum non currit eſt idea quædã. Iam in ſedentibus, deambulantibus, mortuis, intereuntibus, & pleriſq; aliis, quæ alicuius habent cõitatem non licet aliquid per ſe vnum accipere. Quid? quod pſes per quãdam cõem habitudinem patres oẽs ſunt, non tñ eſt aliquid vnũ ipſipater? Et trianguli internos angulos duobus rectis eſſe æquales, vſe oĩum triangulorum eſt, non tñ genus. Itaque non in oĩbus licet vnum per expoſitionem ſumentes, ipſum per ſe vnum efficere, & in hoc cuncta referre, ſed in iis tm̃, in quibus, quod cõiter prędicatur, & vniuerſaliter dicit̃, eſt genus, aut ſpecies. Ex quo intelligitur nihil aliud his eſſ ideam, niſi genera & ſpecies, quæ cõiter dicuntur, & vniuoce prædicant̃ da iis, quorum ſpecies vel genera ſunt. Itaque tm̃ abeſt, vt oĩa in vnum quiddam ab iſtis, vt putabant, redigantur, vt ne poſsint quidem per oẽm ſimilitudinem vnum in multis ſumere, illud aũt (ſi quiſpiam oĩa præſtet) idcirco dixiſſe videtur, vt doceret, non eſſe his concedendũ, ſi qua ſimiliter inter ſe dicantur per mutuam ſimilitudinem, protinus illud vnum eſſe ponendum, vt oĩa illi ſubiecta ad ipſum habeant eſſe, quod vnum ſit ab ipſis ſeparatũ. Aut ſi quiſpiam oĩa præſtet,) ſignificat, ſi quis concedat oĩs, quæ ſimiliter inter ſe dicuntur, cuiuſdam vnius cõione ita dici, & illud quoque concedat, tale vnũ in multis eſſe, non tñ id in aliis erit quam in generibus & ſpeciebus cõibus. Hæc.n.ſola quæ ſic ſunt cõia & vniuerſalia, ideam quandam naturæ vident̃ ſignificare. Hoc aũt in quibuſdam accõmodari non poteſt,) fit.n. vt quædam, quæ cõiter de aliquibus prædicantur, nequeant eſſe genera eorum, de quibus cõiter dicuntur. Hmõi.n.ſunt, quæ dicuntur multipliciter. Hæc aũt ipſe potiſſimum pp ens dixiſſe videri poteſt, quod ens iſti vt genus quoddam totorum vniuerſale ſumentes, ipſiens, & ipſiunum ideam faciebant, & in hoc referebant oĩa. At ſi vnum non eſt genus, ſed ex eorum numero, quę multifariam dicunt̃, haud dubie ſimilitudo entium ſecundum hoc non eſt (vt ita loquar) ſubſtantialis.

At vero neque rõnem vllam habent longitudines, plana, ac ſolida, quę ſunt poſt numeros, nec quo pacto ſunt aut erũt, neque ſi vim vllam habent Hæc enim neque formæ eſſe poſſunt, quippe cum non ſint numeri, neque media. (illa.n.ſunt mathematica) neque ea quæ componuntur. Sed rurſus quartum hoc aliud genus emerget.

80 At vero neque rõnem vllam habent quæ ſunt poſt numeros.) Quæ ſint numeris poſteriora, ipſe declarat ſubiungens, Longitudinis, plana, atque ſolida.) Pythagorici.n.atque Plato entia in hæc partientes, eorũ principia, primaq́; numeros eſſe tradebant. Proxime ab his longitudines, tum plana, deinde ſolida cen hæc nõ ſint numeri. Sed quemadmodum hæc inter ſe ordinem ſeruãt, ſic haud dubie eorũdem principia inter ipſa ſeruabunt. Horum.n.cuique ſua principia iſtis eſſe placet: quippe qui & horum ideas eſſe ſtatuebant, quę iam numeris poſteriorum principia ſint. At, ſi longitudinis, & plani atque ſolidi principia ſunt ipſilongitudo, ipſilatitudo, ipſiſolidum, inueſtigare opus eſt, qua natura & facultate participent per idearum auctores. Hæc.n.nõ ſunt ideæ. Nam ideæ numeri ſunt, hæc aũt non ſunt numeri, vt quę ordinem obtineant numeris poſteriorem. Sed neque breue & longum, anguſtum & latum, altũ & humile, quæ horum principia eſſe putantur, numeri ſunt. Neque mathematicis hæc poſſunt annumerari, q̃ media idearũ & rerum ſenſibilium illis eſſe placet. mathematica.n.quæ ex illis exiſtunt, non ſunt ipſorũ principia, cùm Mathematica non ſint principia, & ſint diuidua & plura, illa vero principia & indiuidua & ſempiterna. Sed ne mortalia quidem hæc ſunt, quippe cum principia ſint, & interitus immunia. Supereſt igitur, vt hæc iſtis ſit quarta entium natura, & quartum genus præter illa tria, quæ ab iſtis ponuntur, idea, Mathematica & ſenſibilia. Nam mathematicorũ principia ab his oĩbus diſsidere intelliguntur. Neque.n.ideæ ſunt, cum nõ ſint numeri, nec ex duobus reliquis, quę dicta ſunt, qm̃ hæc vnum eſſe dicunt, & ordinem, quem diximus, ipſis tribuunt. ſed quo pacto ſint, aut in qua entium natura per iſtos habeantur, explicare non eſt. Nam quæ natura exiſtunt, ea vel ideæ ſunt iſtorum ſnĩa, vel mathematica, vel ſenſibilia, ipſilongitudo, aut ipſiplanum, ipſiſolidum. Ideas eſſe non conuenit, qm̃ ideas numeros his eſſe placet, hæc vero numeris poſteriora. nec item media, cũ mathematica his media ſint, & alioquin plura eſſent, quod contra eſſe oportet. Nam ipſilongitudo non eſt plura, nec ipſiplanũ, nec deniq; ipſiſolidum. Sed neque poſſunt hæc ſenſibilibus & mortalibus annumerari, quippe quorũ nullũ eſt proprie ens: quo fit, vt hoc quartum genus entium ab iſtis effici videatur.

Omnino autem fieri non poteſt, vt elementa eorum, quæ ſunt, quiſpiam inueniat quærendo, ſi non ipſa, cùm multipliciter dicantur, diſtinxerit, præſertim ſi hoc modo quærat, ex quibuſnam ſint elementis. fieri enim poteſt, vt ea, ex quibus actio conſtat, aut paſſio, aut actio, aut rectum accipiantur, ſed ſi quidem ſubſtantiarum tantummodo ſumi poſſunt. Quare rerum omnium elementa quærere, aut habere putare, ſuperuacaneum eſt, & non verum.

81 Omnino autem fieri nõ poteſt, vt elementa eorum, quæ ſunt, quiſpiam inueniat quærendo, niſi ipſa, cum multipliciter dicant̃, diſtinxerit.) Ratio eſt huiuſmodi. Quorum non ſunt principia cõia, horum fieri non põt vt principia cõia reperiantur. entium autem non ſunt principia cõia, ipſorum ergo principia cõia reperiri nõ poſſunt. Quòd vero entium non habeantur principia cõia & eadem, hinc arguitur, quia entia multifariam dicuntur, vt multis in locis dictum eſt. His autem vitio vertit, ꝙ entium principia indagabant, antequam ipſa partirentur, & notiones entis explicarent. Sed illud eſt

etiamnum

etiamnum alienius, ea principia entium eadem quære
re, ex quibus entia conſtant, i. materiam & formam.
Hmõi.n.ſunt indefinita dualitas & vnitas, quæ iſti prin
cipia eſſe ſtatuebant, cum ſint entia quædam, quæ ex
ꝓpria natura hmõi principia & elementa non habeant
niſi ex accidenti. Effectio.n. aut perpeſſio, ex qua mate
ria cõſtabunt? hæc nãque materiam ex accidenti habe
re dicuntur. Quia.n. ſubſtantiis, quarum habetur mate
ria, hæc adſunt, idcirco & his materia ſuppetere videri
poteſt, non autem per ſe. Similiter nec recti, nec cuiuſq̃
alterius, ꝓterquam ſubſtantiæ, habetur materia. Idcirco
enim dixit nõ licere horum talia ſumere elementa, quĩ
omnino non ſunt. hmõi.n. principia, quæ quaſi elemen
ta & inſita ſunt, & ex quibus aliquid eſſe dicitur, ſolius
ſubſtantiæ eſſe reperiuntur, quippe cùm hæc vna ex en-
tibus ſubiectũ ſit, cætera in hac, & huius aliquid eſſe di-
cantur. Hmõi ergo principia, eorũ, quorum nulla ſunt,
indagare, aut ſe inueniſſe credere, ſummę dementię eſt.

*Quoniam etiam pacto quiſpiam elementa oĩum diſcet?
Patet.n. antecedere non poſſe cognitionem. nam vt is, qui
Geometriam diſcit, alia quidem ante cognoſcere poteſt, nihil
aũt eorum quorũ eſt ſcientia, & quæ ſunt ſibi diſcenda, prius
cognoſcit, ſic & in aliis fieri ſolet. Quare ſi oĩum aliqua ſcĩa
eſt, qualem inquiunt quidam, nihil is antea ſane cognoſcit.
Omnis tñ diſciplina per antea nota, aut omnia, aut aliqua fit,
& aut per demonſtrationem, aut per definitiones efficitur.
Ea.n. ex quibus definitio conſtat, antea cognoſcantur, et ſint
nota oportet, ſimiliter & ea quæ fit per inductionem.*

Quĩ etiam pacto quiſpiam elementa oĩum diſcet?)
Docet quũis omnium entium elementa cõia ſint, fieri
tñ non poſſe, vt ipſorum doctrina ſcientiaq; habeatur.
& cur fieri nequeat, vt oĩum elementa diſcamus, cùm
ſubiungit dicens. Patet.n. antecedere non poſſe cogni-
tionem) q̃ ratio ad hunc modum explicatur, fieri non
poteſt, vt eorum, q̃ habent principia, quidquam intelli
gamus, niſi principia ipſius cognouerimus. Nã quorũ
cognitio habetur per principia, hæc ante principiorũ
cognitionem intelligi nequeunt: ſed oĩum entium per
iſtos principia ſunt cõia: fieri ergo non poteſt, vt entiũ
quodpiam intelligamus, niſi ante principia cognoue-
rimus. at quorum habentiũ principia, principia diſcere
eſt impoſſibile, horum ſcientia haberi minime poteſt.
entium autem principia diſcere eſt impoſſibile, ergo
ne fieri quidem poteſt, vt entiũ doctrinam habeamus.
Nam fieri nõ poſſe, vt entium principia diſcant, docet
cum ad hunc modum ait: Omnis diſciplina ex præco-
gnitis fit) qm̃ vt in ipſo ſtatim initio Poſteriorum Re-
ſolutoriorum dixit, Omnis doctrina, & oĩs diſciplina
intellectualis ex antecedente cognitione fit. Nam, etſi
quæ aliquis ignorans diſcit, ea vt ante cognoſcat fieri
non poteſt, aliqua tñ ipſum præcognoſcere neceſſe eſt,
quibus ea cognoſcat, per quę doctrina cõtingit. Qui.n.
Geometriam diſcit, is quãquam in ipſo diſcendi initio
nihil eorum cognoſcit, quorum Geometria eſt ſcĩa, ali
qua tamen intelligit, ex quibus ea cognoſcit, per quæ
ipſa efficitur doctrina, verbi cauſa maius, minus, æqua-
le, rectum, refractum, longitudinis item ac latitudinis,
corporiſq; intellectum habet. Si ergo doctrina oĩs non
ipſis quæ diſcuntur, ſed aliis quibuſdam pręcognitis ef-
ficitur, profecto qui entium principia per doctrinam
eſt cogniturus, hunc vt alia quædam cognoſcat neceſſe
eſt, quod fieri certe non poteſt. Nam quidquid intelli-
gi dicitur, id ens eſſe, ac ſub entis principia cadere repe
rietur. Fieri aũt non poteſt vt quis ens aliquod prius
cognoſcat, quam eius principia didicerit. aut ergo prius
cognouerat quę diſcit, aut certe nũquam diſcet. Quod
vero diſciplina oĩs naſcatur ex præcognitis, docet argu
mento mathematicarum. Diſcimus.n. aliquid vel per
demonſtrationem, vel per definitionem, vel per indu-
ctionem. & in doctrinis, quæ demonſtratione parãtur,
aliqua ſunt diſcenti nota, diuerſa ab iis, quæ demonſtrã-
tur, ſniæ videlicet, quæ ſunt naturales quædam intelli-
gentiæ, & ꝓpoſitiones medio vacantes, quales hæ ſunt,
Quæ ſunt eidem æqualia, ea inter ſe quoque æqualia
ſunt. De omni eſt affirmatio, aut negatio. Bonum eſt
ſnapte natura vtile. Omnis aũt cognitio, quæ per ratio-
cinationem, i. ſyllogiſmum accipitur, per ante cognita
comparatur, per propoſitiones videlicet, quas confeſ-
ſas, & poſitas eſſe oportet. Item quæ per diffinitiones ha
bet. Nam qui diſcit hominis definitionem eſſe animal
pedeſtre bipes, is non ꝑcognoſcit hæc eſſe hoĩem, tñ ho
rũ ſingula cognoſcit, animal, & pedeſtre, & bipes, alio-
quin nunquam diſceret hoĩem eſſe iſthæc. Similis eſt ra-
tio inductionis, quæ cum vniuerſale docere velit, opor-
tet tñ diſcenti ſingularia, per quæ docet, eſſe cognita.
Si ergo doctrina oĩs ad hunc modum ſeſe habet, & qui
oĩum rerum principia & quærunt, & ſe docere profiten
tur, negant poſſe diſcentem quidquam cognoſcere, &
intelligere, nimirum iidem & doctrinam & diſciplinam
tollũt. Aut oĩa, aut aliqua) dixit, qm̃ in demonſtratione
& ſyllogiſmo fieri poteſt, vt quiſpiam vtranq; propoſi-
tionem ꝑcognoſcat, noueritq;, & item in definitione
oĩa ex quibus fit definitio, ꝑnouerit. Nam inductio per
oĩa nota & ꝑcognita ꝓcedit. vel (oĩa,) vt in definitioni-
bus, inductionibuſq; (aliqua,) vt in demonſtrationibus.

*Atqui ſi eſt inſita nobis, mirabile eſt profecto quo pacto
nos latet potiſſimam ſcientiarum habere.*

Atqui ſi eſt inſita nobis,) Negauit diſciplinam eſſe, 83
ſi oĩum rerum principia & cauſę cões ſunt: Nũc vt, citra
doctrinam, rerũ cognitio ſit nobis innata, nec doctrina
præceptioneq; opus ſit ad ſciam comparandam, fieri
non poſſe docet, in hũc modum. Cognitio potiſſimo-
rum pręſtantiſſima ſciarum eſt, cognitio aũt principio-
rum, quæ oĩum entium principia quibuſdam eſſe pla-
cet, eſt cognitio potiſſimorum. Id.n. propter quod ali-
quid eſt, ſemper eſt potius eo quod ꝓp illud eſt. poſte-
riora vero principiis ꝓp principia ſunt, principiorum
ergo cognitio ſciarum eſt præſtantiſſima. At habentes
ſibi inſitam ſciarum nobiliſſimam, ignorare ſe habere,
nulla rõne confirmatur. An ſenſum nobis innatum ha-
bere ſcimus, poſſe nos ambulare nobis cognitum eſt,
rerum aũt ſcientiam habere, cum habeamus ipſarum
principia, aut ſcire nos oĩum rerum principia ipſi igno
ramus? neque ſcrutantes id dicere valemus? Quomo-
do ergo eorum quæ neſcimus, innatam ſcientiam habe
re poſſumus? Et fortaſſe hæc idcirco ab ipſo dicta ſunt,
vt hac quoque parte iſtorum placita corrigeret, qui
nobis rerum ſcientiam innatam eſſe tradunt, quippe
quibus diſcere reminiſci eſſe videatur.

*Præterea quonã pacto quiſpiam cognoſcet, ex quibus ſunt
omnia, & quonam modo patebit? hoc enim habet dubita-
tionem. Dubitauerit.n. quiſpiam, perinde atque circa etiam
ſyllabas quaſdam. Nam quidam xa ſyllabam ex c & ſ & a
conſtare dicunt, quidam alterum ſonum ipſius proprium in-
quiunt eſſe, & nullum ex notis.*

Præterea quonã pacto quiſpiam cognoſcet, ex qui- 84
bus ſunt oĩa, & quonam modo patebit? hoc.n. habet du
bitationem.) Si oĩum rerũ cõia & eadẽ ſunt principia,
qũo

quomodo hæc quænam ſint cognoſcas? & ex his entia conſtare ſcias?niſi quædam præcognoueris, quibus noſcere & oſtẽdere valeas, hæc eſſe. Nam qui caret principiis ad cognoſcendum quod quæritur, is quõ hæc potius quàm illa principia eſſe cognoſcet? non igitur ſine controuerſia hæc eſſe principia inter omnes conuenit. Sed quemadmodum quæritur hæc, ſyllaba za vtrũ per z & aſcribi debeat, an per ſd a, ſic de principiis dubiũ eſſe poteſt. Hæc autẽ per binas olim literas ſingula ſcribebãtur: ac idcirco duplicia hæc elementa nuncupabẽtur, z per s d, x per c s, ψ per p s. Cognoſcet.n. quiſpiam ipſa principia, quæretq́; ſi venerint in dubium, per definitionem, vel per ſyllogiſmum, aut per inductionem. quæ oĩa, vt dictum eſt, per ante cognita demonſtrant: quo in loco eam, quæſtionem perſtringere videtur, de qua in Menone Plato mentionem fecit, ceu diſputari hæc poſsit aduerſus eos, qui oĩum entium principia quædam communia atque eadem aſſerebant. Iſti enim fateri conuincuntur, principia doceri apta eſſe. Neque enim ſcientiarum præſtantiſsimam, quæ oĩum eſt cognitio, habemus, & nos habere ignoramus. Sed quoniã qui principia rerum ignorat, is nullum ens valet cognoſcere, idcirco diſcentes hmõi principia, nullius entium præcognitionem habent. quo fit, vt licet alicuius entis principia inuenerint, nequeãt tñ an illius principia ſint cognoſcere, ſ. qm̃ hoc per antecedentes quaſdam cognitiones efficitur. quas vt is habeat, qui nondũ entis principia nactus eſt, fieri non põt. Illud aũt (ex quibus ſunt) ſignificare videtur principia, quæ illi oĩum entium cõia quærebant, hoc eſt materiam & formam.

Præterea quonam modo quiſpiam ſenſum non habens, ea quorum eſt ſenſus, cognoſcet? Oportebat tamen, ſi omnium ea ſunt elementa, ex quibus perinde atque compoſita voces ex elementis propriis conſtant.

85 Præterea quonam modo quiſpiam ſenſum non habens, ea quorum eſt ſenſus, cognoſcet?) Hæc quoque dicit ad confirmandum non eadẽ eſſe oĩum rerum principia, & elementa. Si qua.n. principia cõia eſſent oĩum entiũ, qui hęc didiciſſet, per ipſa poſſet oĩa entia cognoſcere. Nam quẽadmodum cui omnes literæ & elementa nota ſunt, is oẽs voces ex his cõſtitutas cognoſcit, ſic cognoſcenti oĩum rerum principia, vſu veniret, vt per hæc cognoſceret quæ ex ipſis fiunt. ac proinde cui nota ſunt hæc principia, is ſenſibilia quoque valebit cognoſcere. ſiquidem hæc cum entia ſint, ex illis conſtituentur. Quomodo igitur qui ſenſum non habet, is ſenſibilia cognoſcat, quæ ſenſu, non alio quopiam, cognoſcuntur? At tunc fieret, vt cognoſcerẽtur ab eo, qui ipſorum noſſet principia. Noſſet autem qui oĩum rerum cõmunia principia cognoſceret, etiam ſi nõ haberet ſenſum. neque enim rerum principia ſenſibilia ſunt. Nã vt non ſenſibilia per pricipia cognoſcit, ſic per ipſa cognoſcet ſenſibilia, cum illa ſimiliter horum principia ſint. Et vt omnes voces compoſitæ, quarum eadem ſunt elementa, ex eiſdem elementis conſtituũtur, ſic oĩa entia ex eiſdem elementis erunt cognita, ſi eadem ſunt oĩum entium elementa. Neque vero ſibi ipſe non conſtat, qui entis, qua ẽs eſt, principia & cauſas quærit. idemq́; per hęc demonſtrat illa non poſſe cognoſci. docebit.n. non oĩum entium communia quædam eſſe principia, vt illi rebantur, qui per cõmunes ſimilitudines ad vnum cũcta redigere tentabant. ſed principia entis, quà ens eſt, quæ ab ipſo indagantur, ſunt oĩum entium principia, non tamen eodem modo, ſed proprie ſubſtantiæ, cæterorum vero præter ſubſtantiam, cum proprie non ſint principia, efficiuntur quodammodo, qm̃ cęterorum entium quodque ſuum eſſe à ſubſtantia mutuatur.

Ex his igitur, quæ prius ſunt dicta, patet, eas vniuerſos videri cauſas quærere, quamuis obſcure, quas in naturalibus diximus, nullamq́; nos aliam præter illas dicere poſſe, atque prius partim omnes, partim nullo modo dictas fuiſſe. Prima nanque philoſophia, vt noua quadam primoq́; orta, balbutiens de omnibus eſſe videtur. Nam & Empedocles os ratione cõſtare dicit, hoc autem eſt quidditas rei, ſubſtãtia ue. Atqui ſimiliter & carnis cæterorũq́; cuiuſq́; rationem, vel nullius eſſe oportet. Ob hoc.n. & caro, & os, & vnũquodq́; cæterorum eſt, & non ob materiam, quam ille terrã, ignem, aerem, atque aquam eſſe dicit. Verum hæc ille, ſi alius diceret, neceſſario conceſſiſſet, dilucide vero non dixit.

Ex his igitur, quæ dicta ſunt, patet eas vniuerſos videri cauſas quærere, quæ in naturalibus diximus.) In 86
Phyſico auditu omnes cauſas ad quatuor ipſe genera cauſarum redegit, quod vt hoc quoque in loco probaret, deſcendit ad ſnias de cauſis diſputãdas, concludens, ſi nemo priorum aliquod aliud cauſæ genus quæſiuit, aut inuenit, omnes qui de cauſis ſunt locuti, aliquam cõmemoratarum cauſarum attuliſſe: quoſdam vnam, vt qui materialem aſſerebant, alios duas, quoſdam tres. quorum pars efficientem materiali adiiciebant. Vt Anaxagoras & Empedocles, pars formam, vt ideas: quidã vtrãque cauſam attigerunt, i. efficientem & formalem, vt de Empedocle declarabit. Cæterum præter hæc genera cauſarum nemo aliud inueſtigauit aut poſuit, ſed obſcure omnes, & parum diſtincte de cauſis diſſeruerunt. Nam Plato inuenietur ille quidẽ de quatuor cauſis meminiſſe, Empedoc. de tribus, vt dicetur, nõ tamen aperte & definite. Cuius incommodi cauſam eſſe docet, quod ante Ariſtote. nondum exacte aliqua eorum, quæ in philoſophia tractantur, ſciẽtia erat inuenta, licet quidam ſtudium adhibuiſſent, ſed ruditer & confuſe. Ac vt ſolent à blæſis voces pronunciari, ſic priores de philoſophia diſputabant, quod Empedoclis docet exẽplo, qui os ratione conſtare dicit, non materia. Materia enim per ipſum aliis quoque rebus eſt cõmunis, quam eſſe quatuor elementa putabat: idemque, os in tali & tanta horum temperatura fieri dicebat vt patet ex eius carminibus. Quòd ſi oſsibus vt ſſa ſint, à ratione ſuppetit, hoc eſt à forma & ſubſtãtia, &, vt ita loquar, quidditate, profecto & carni, & neruo, & entium cuique, vt lapidi, & ligno, à ratione & forma eſſe ſuppeditabitur. Aut enim cunctis in rebus forma & ratio cauſa eſt vt quodq́; id ſit quod eſt, aut in nulla, cum entium diſcrimen in ratione & forma conſiſtat, quamobrem hoc caro, illud os, & aliud, aliud eſt. Materia enim per ipſum, vt diximus, cunctis entibus eſt eadem, quippe cui quatuor elementa materiale principium eſſe placet. Hæc igitur ad hunc modum ſeſe habere, & formam cuique cauſam eſſe vt certa quędam res ſit, Empedoclem aſſenſurum fuiſſe, dubium non eſt, ſi quis ei rationes propoſuiſſet, docuiſſetq́; ſingula quæque ad hunc modum ſeſe habere. ipſe tamen dum per ſe loqueretur, nihil perſpicue definiuit, neq́; ex ſcientia quadã diſſeruit, quippe qui ne ſimiliter quidem de cunctis ſimilibus ſtatuit.

Sed de his quidem & prius eſt declaratum, Nunc autem redeamus, ea rurſus allaturi quæ de eiſdem quiſpiam dubitauit, Ex ipſis enim facultatem ad poſteriores dubitationes forſitan conſequemur.

Sed de his quidem prius declaratum eſt.) De his di- 87
cere

cere videtur, quoniam ſupra dum Anaxagorę opinionem diſſereret, dixerat ipſum cuipiam alij talia dicenti aſſenſurum fuiſſe, nihil tñ eundem de his aperte tradidiſſe, non magis quàm Empedoc. de quo nunc verba facit. Præterea quæſtiones quaſdam diſſerturum ſe pollicetur ad rationem principiorum pertinentes, quibus exponendis & recte diſputandis viam nobis aperiri ait ad poſteriorum dubiorum ſolutiones. Nam quæſtiones circa principia ſolutionesq́;, principia ſunt ſolutionis eorum, quæ poſtea in dubium veniunt. Significat autem quæſtiones, quæ in Secundo libro diſputantur. Ex quibus verbis huic libro, Secūdus Liber proximus eſſe videri poteſt. verūtñ quæ in hoc loco proponunt, in primo etiam minore libro diſputantur. Præfatus.n. illud, Nunc aūt redeamus, ea rurſus allaturi, q́ de eiſdē quiſpiam dubitabit) de principiis & cauſis in proximo libro, qui minor primus inſcribit, quærit atq; diſputat.

Primi Libri Metaphiſicorum, cū Alex. Aphrodiſienſis Commentarius. Finis.

ARISTOTELIS METAPHISICORVM LIBER PRIMVS

Minor, qui à Latinis Secūdus eſt appellatus, Cum Alexandri Aphrodiſienſis Commentariis.

a

Ioanne Geneſio Interprete.

CONTEMPLATIO *veritatis partim difficilis partim facilis eſt. Indiciū aūt eſt, neq; digne quēpiam ipſam conſequi poſſe, neq; vniuerſos etiā aberrare, ſed quēq; de natura aliquid dicere, et ſingulos quidē nihil aut parum ad ipſam conferre, ex oībus autem congeſtis magnitudinem quandam emergere.*

1 MINOR primus liber primæ philoſophię eſt ille quidem Ariſto. opus, quātum ex dicendi charactere, ipſaq́; diſputandi ratione, coniectura conſequi poſſumus: non tñ ſolidus, ſed mutilatus, & libri pars quædam eſſe videtur, ſi quis libri & initium & exiguitatem ſpectet. Quatenus igitʳ in hoc quoque libro de principiis habetur ſermo, hic à primo maiore non videtur diſcrepare: ſed potius ipſum, de principiis & cauſis agentem, ſequi, quippe in cuius calce ſic ſcriptum eſt. Nunc autem redeamus ea rurſus allaturi, quæ de eiſdem quiſpiam dubitabit. Ex ipſis.n. facultatem ad poſteriores dubitationes forſitan cōſequemur) quibus verbis illo libro concluſo, in hoc quærere ſeruato ordine videtur, vtrum principia & cauſæ in infinitū progrediantur. Docetq́; in ipſis eſſe principium aliqđ, nec eſſe anteceſſiones in infinitum. Rurſus, ſi ad eius finem intueamur, hic non huius ordinis eſſe videbitʳ, ſed præfatio quædam Naturalis diſciplinæ. Quaſi enim deinceps inueſtigaturus quæſiturusq́; eſſet, natura quidnam ſit, librum his verbis clauſit. (Quāobrem primum quid ſit natura, conſiderare oportet. hoc enim pacto & quibus de rebus eſt Scīa naturalis, patebit.) At hoc conſiderare, munus eſt Philoſophi Naturalis, qſn in Auditu Phyſico de natura diſputauit. Accedit, quod principium ſecundi non differit de natura, vt cum hoc congruere, & hunc ſequi videatur, ſed ea potius explicat ac exponit, quæ vt in hac doctrina prius quærantur ſiue dubitentur neceſſe eſt, quo fit, vt ſecundus liber potius primum maiorem ſequi videatur, quippe cuius principium cum illius fine cohæreat. illic enim dicturum ſe profitetur de quæſtionibus, quæ afferri poſſent ad principia, ipſorumq́; inuentionem pertinentes, in ſecundo vero idipſum promiſſum præſtare videtur. Verū enim vero quæ in hoc libro traduntur, ne ea quidem cuncta à propoſita doctrina videntur abhorrere, ſed ſunt velut præfatio quædam, quæ cōiter omni contemplatrici philoſophiæ præferri poteſt. Quare in ipſo ſtatim principio in vniuerſum de omni contemplatrice philoſophia commemorat, docens partim eſſe difficilem, argumento, ꝙ nemo de ipſa pro dignitate loquutus fuerit, partim facilem, ꝙ nemo ab ipſa prorſus aberrauerit. Cuius difficultatis cauſam in nobis eſſe demonſtrat, quorum intellectus debilis eſt, vel ad conſequendam eorum cognitionem, quæ natura perſpicua ſunt. quo in loco, ne eos quidem ſua laude fraudandos eſſe profitetur, qui philoſophiam vtcunque perſtrinxerunt, quaſi illorum opera non parum adiumenti attulerint ſtudio ſapientiæ. Explicat item quo diſcrimine contemplatrix doctrina diſtet ab actiua, & contemplationis præcipuum finem cognitionem eſſe confirmans, ad cōtemplandam cognoſcendamq́; veritatem magno vſui cognitionem principiorum & cauſarum eſſe docet. Nam primæ cauſæ, primaq́; principia maxime oīum ſunt, quæ aūt maxime ſunt, ea ſunt maxime vera. & hæc ſunt cæteris cauſę vt ſint: & veritate quæ in ipſis habetur, vniuerſaliter, & cōiter differit, eaq́; principia & cauſas rerum eſſe confirmat. Oſtendit autem hoc in libro vniuerſaliter atque cōiter principia & cauſas entium haberi, tollens cauſarum progreſſum in infinitum. Contemplatio veritatis partim difficilis, partim facilis eſt. Indicium autem eſt, (ſic ſcribendum eſt, non ad hunc modum: Qm̄ contēplatio veritatis) hoc enim magis videtur eſſe principiū, quam ſi illud Qm̄, præponas. Nam illud non principiū eſſe, ſed aliquid ante dictum ſequi videtʳ. Appellat aūt veritatis contemplationem oēm contemplatricem philoſophiam, non ꝙ ſola in veritate verſetur. (nam & ciuilis & actiua philoſophia in ſua quæq́; veritate verſatur, quin & artes ſibi ſubiectas veritates conſiderant, cum ſit ars habitus efficiens cum vera ratione) ſed quia huius ſolius finis eſt cognitio veritatis, & quidem eius, quę proprie veritas eſſe intelligitur, quippe cum ſempiternum verum contemplet. Sed contemplatricem philoſophiam, quam nobis maxime propriam & naturalem eſſe ſtatuit, partim difficilem videri ait, partim facilem. Difficilem, qm̄ cùm multi in ea ſtudium operamq́; poſuerint, nemo tñ de ipſa pro rei dignitate diſſeruit. Eius.n. contemplationem reconditam eſſe, ac inuentu difficilem, magno argumento eſt, quod qui in ipſa verſantur, non poſſunt de ipſa pro rei magnitudine ac præſtantia diſputare. Contra vero facilem eſſe, fidem facit, ꝙ qui in eius ſtudio verſati ſunt, ij non prorſus aberrauerint, ſed de ipſa quiſque aliquid recte dixerit. Nam, ſi philoſophantes ſingulos ſpectes, parum quēque recte præcepiſſe reperias, ſin oīum ſententias in vnum congeras, cōtemplatio philoſophiæ memorabilis, & ſatis magna videri poſsit. De principiis enim, vt in libro ſuperiore teſtatus eſt, ſinguli philoſophantium partem aliquam

quam dixerunt,neq; hãc quidẽ ſatis dilucide:tũ neſcio quo pacto,inquit,oĩa ab oĩbus tradita ſunt alio de alio mentionem faciente, nec oĩbus aberrantibus,i.nemine oĩum ab ipſis prorſus aberrante. Quorum verborũ hunc eſſe ſenſum, ſubiectis his verbis declarauit, (ſed quemque de natura aliquid dicere) hoc.n.congruit cũ eo,neminem aberraſſe.Quod autem (de natura) adiectum eſt,ipſum quoque confirmat,librum hunc omni contemplatrici philoſophiæ præpoſitum eſſe. Quod vero ait,multos quidem huic ſtudio vacaſſe, ac neminem prorſus aberraſſe, oſtendere mihi videtur hanc doctrinam nobis eſſe naturalem. Idem cum negat quemquam ex dignitate de ipſa diſſeruiſſe, magnitudinem ac difficultatem innuere, nequis putęt hoc ſtudium parum operę deſiderare. Elaborãdum eſt.n.vt ea prędititi ſimus,quia nobis eſt naturalis. ſed qm̃ difficilis obtentu,non eſt negligenter capeſſenda. Hortatur ergo nos ne ipſam velut omnino facilem negligamus, aut viciſſim tanquam prorſus difficilem,deſperemus.

Quare,ſi ita ſeſe habere videtur,vt dicere prouerbio cõſueuimus, quiſnam oſtium non attinget? hoc quidem pacto facilis erit. At totum, ac partem habere non poſſe,id difficultatem ipſius oſtendit.

Quare,ſi ita ſeſe habere videtur,vt dicere prouerbio conſueuimus,quiſnam oſtium non attinget?) Hãc doctrinam facilem eſſe argumento eſt,ꝙ oẽs,qui huic incubuere,aliquid recte tradiderunt, quod ipſe oſtendit vſus illo ꝓuerbio, quis oſtium non attinget?quod in facilibus rebus, & nihil habẽtibus difficultatis vſurpatur, ſumptum à ſagittariis in ſignum aliquod iaculantibus, qui ſi ſignum tenue propoſitum fuerit, non facile collineant,ſin latum,cum non ſit factu difficile, oẽs propoſitum attingunt.ſi ergo quod eſt facile, oẽs attingunt, nimirum hoc,quod ab oĩbus attingitur,facile fuerit. Illud vero, At totum habere,ac partem non poſſe,id difficultatem ipſius oſtendit) eſt indicium alterum ex cõmemoratis,quo eius difficultas arguitur, quod eſt ſingulos parum aut nihil aſſecutos fuiſſe,qm̃ nemo ſingillatim neque de tota philoſophia diſſeruit,neque de parte aliqua eius abunde. Nam qui parum eius, aut nihil attigerunt, ij non ſolum in vniuerſa, ſed etiam in partibus defecerunt,quo rei difficultas declaratur. Quamquam dictio inconcinne ſeſe habere videtur, ad hunc modum. At totum habere,ac partem non poſſe, id difficultatem illius oſtendit.)Id.n.dicere videtur,quod pugnat cum eo quod ſupra dixit.Dixerat enim particulatim quidem ſingulos veritatem rerum fuiſſe aſſecutos, in vniuerſum non item,nunc autem videtur dicere,qui philoſophiæ incumbunt, eos totum obtinere, partem vero conſequi non poſſe.quod quidam effugientes,dictionem commutatam eſſe aiunt, quæ recte ſit in hunc modum habitura, totum autem non poſſe, & partem habere,difficultatem eius oſtendit,hoc enim ſupra dictis congruere. Sed fortaſſe ſatius eſt dictionem, vt ſupra diximus,accipere,difficultatem videlicet rei oñdi, qm̃ neque totum, neque pars penitus obtineri poſsit: vt ſit ſenſus, neque totum aliquid habere, ſed ne partẽ quidem poſſe. Nihil enim aut parum ipſam attingere eſt, neque totum habere, neque ipſius aliquam totam partem.Nam cuius pars eſt difficilis intellectu, idipſum quoque difficile eſt.Et eſſet hyperbaton in dictione tale,Non poſſe totum aliquid habere, atque partem.q.d. neutrum habere poſſe, oſtendit rei difficultatem. Sed poſſet dictio ad hunc quoque modũ exponi.illud quoque rei difficultatem arguit, ꝙ oẽs ad intellectũ totius & doctrinam veniunt,ſed nullam ipſius partem exacte valent explicare. Poteſt & ſic locus enarrari, vt in dictione illud,ſimul oẽs, deſideretur, vt habeat in hunc modum,omnes ſimul totum quoddam habere,ſingulos vero partem habere non poſſe, indicat rei difficultatem. Et profecto hoc magis videtur conſentaneum ei, quod ſupra dixerat. Et ſingulos quidem nihil aut parum ad ipſam conferre, ex oĩbus autem congeſtis magnitudinem quandã emergere.) Poteſt etiam illud aliter exponi, ad hunc modum, non poſſe totum aliquod & partem habere,ſed partem ſolum ipſius cognoſcere.Illud vero partim difficilis,partim facilis, non ſic accipi debet, quaſi ambo ipſi ſecundum idem conueniant, ſed quaſi ambo exiſtimationes atque opiniones ſint de ipſa. quadam enim ratione faci[...] eſſe exiſtimari poteſt,alia vero difficilis: quatenus omnes ipſam attingunt,facilis,quatenus vero nemo recte diſſeruit, ne de vna quidem parte tota,difficilis.

Fortaſſe aũt,cùm difficultas duobus ſit modis, non in rebus,ſed in nobiſipſis difficultatis eſt cauſa. Nam vt veſpertilionũ oculi ſeſe habent ad lucẽ diei, ſic & noſtræ aĩæ mens ad ea ſeſe habet,quæ manifeſtiſſima omnium ſunt natura.

Fortaſsis autem,cùm difficultas duobus ſit modis.) 3
Poſtquam philoſophiam contemplatricem partim facilem videri dixit,partim difficilem, difficilis partitionem exponit, & quo ſit philoſophia difficilis oſtendit, & ſic rurſus ipſam partim facilem, partim difficilẽ eſſe demonſtrat.Sunt autem duo difficultatis modi. Vnus in ipſa rei natura conſideratus, cùm res eſt huiuſmodi, vt ſua ipſius natura cognitu ſit difficilis. alter in debilitate contemplantis.fieri enim poteſt,vt aliquid ſua natura facile ad contemplandum, ꝑꝑ ſui ſimplicitatem, idem nobis difficile conſideratu ꝑꝑ noſtram tarditatem fiat.Ad quem difficultatis modum artem contemplatricem redigit,& philoſophiam,quæ in veritatis inquiſitione verſatur.quæ verba huc pertinere videntur, vt nos ad ſtudium contemplatricis philoſophiæ cohortetur.Si.n.quæ ſua ſponte, atque natura nota & prima ſunt, ea nobis ſunt ad contemplandum difficilia ob intellectus noſtri tarditatem,ſatis intelligitur,magno nobis labore & ſtudio opus eſſe,vt intellectui noſtro innoteſcant ipſa, quæ ſua ſponte nota ſunt. Sed qũo quædã difficilia ſint ꝑꝑ philoſophantium imbecillitatem, nõ ſua ipſorum natura,apto veſpertilionum exemplo declarat, quibus lumen diurnum impedimento eſt ad videndum ob oculorum imbecillitatem,cùm ipſum natura ſua maxime aſpectabile,& cauſa videndi ſit.Vt igitur illorum oculi ad lumen ſeſe habent, ſic intellectus noſter ad res,quæ natura ſunt manifeſtiſsimæ. hæc aũt ſunt ſimpliciſsima, cuiuſmodi principia ſunt. Sic autem intellectus noſter ſeſe habet ad res manifeſtiſsimas, propterea quod non eſt abſolutus & ſeparatus, ſed cum ſenſu & paſsiuis animæ potentiis, quæ omnia proprio intellectus muneri obſtant. Actus enim noſter, qui continenter in ſenſibilibus verſatur,impedimento eſt actionibus à ſenſu ſeparatis.At, ſi propterea veritatis cognitio difficilis eſt, recte ſupra diximus, veritatis cognitionem partim eſſe difficilẽ, partim ſecus: difficilem videlicet nobis, natura vero ſua facilem. Et fortaſſe illa idcirco dicta ſunt, vt affirmaret hæc ambo adeſſe philoſophiæ, ꝓpterea ſolum, ꝙ ſua natura facilis cognitu ſit, eadem difficilis ꝓpter noſtram tarditatem.

Non ſolum autem hiſce, quorum quiſpiam opiniones acceptabit,

ceptabit, ſed etiam hiſce, qui veritatem non penitus attingerunt, gratias habere oportet. Et hi nãque aliquid contulerũt. habitum.n. noſtrum excitarunt, ac acuerunt. Nam ſi Timotheus non fuiſſet, non tantum haberemus artem cantandi. Et ſi Phrynis non anteceſſiſſet, nõ talis Timotheus euaſiſſet. Eodem modo res ſeſe habet & de hiſce, qui de veritate dixerunt. A quibuſdam enim opiniones quaſdam ſuſcepimus, at quidam vt illi tales fierent, cauſa ſane fuere.

4 Non ſolum autem hiſce quorum quiſpiã opiniones acceptabit, gratias habere oportet.) Poſtq̃ docuit philoſophiam contẽplatricem, partim difficilem eſſe, partim facilem, & qui ſtudium in ipſa poſuerãt, eorum neminem ne partem quidem ipſius ſatis copioſe tractaſſe, hoc in loco nõ protinus veteres nobis faſtidiendos eſſe profitetur, ſed potius eiſdem gratiam habendam, vtpote qui non parum poſteris attulerint adiumenti. quo ſimul confirmat veritatis inquiſitionem dignam eſſe, in quam ſtudium omne conferat, cùm non modo iis habere gratiam cenſeat, qui recte aliquid tradiderunt, qđ nobis vſui eſſe poſsit, & quorum ſententiis conſentire valeamus, ſed etiam antiquioribus, qui hæc leuiter videtur perſtrinxiſſe. Cuius eam ſubiicit cãm, quod & hi nonnihil nobis contulerunt ad veritatem inueſtigandã. Habitum.n. noſtrum, inquit, i. facultatem animæ, qua facultate res huiuſmodi indagare poſſumus, hoc eſt potentiam noſtram intellectualem, præparauerunt, quæſtionibus ac inquiſitionibus ipſam acuẽtes ac excitantes. quaſi.n. viam aperientes, nos in horum inquiſitionem induxere, deq; eis illis rebus diſputare, de quibus egerint ipſi, munus eſſe noſtrum docuerunt. Quo in loco nos admonere videtur, vt oẽs opiniones à veteribus traditas excutiamus. Copia.n. veterum ſñiarum ad eruendam veritatem paratiores efficimur. Nam qui fieri poteſt, vt his, quemadmodum ipſe cenſet, gratiam habeamus, niſi prius ipſorum opinionibus cõmemoratis? Quo ex loco argumentum ſumi poteſt, hũc librum recte poſt ſuperiorem proximum collocari. Nam, cùm in ſuperiore libro veterũ ſñias de primis principiis commemoraſſet, & eas nonnullis rationibus oppugnaſſet, hoc in libro negat, ſi contra quorũpiam opiniones fuerit diſputatum, protinus illos eſſe reiiciendos, quaſi nihil ad propoſitam quæſtionem contulerint: quin & his habere gratias par eſſe, qui aliqua non ſatis prudenter diſſeruiſſe videntur. Nam & ab his nos eſſe adiutos, vt qui habitum noſtrum præpararint. Porro qui rei cuipiam initium mõ vtcũque fecere, neque vltra progreſsi ſunt, adiumento poſteris eſſe, exemplo Timothei, declarat, qui optimus muſicus extitiſſe videt: & Phrynidis, qui vt ſuperior illo fuit, ſic artis muſicæ indoctior, quorum ex Timotheo artem muſicã accepimus, Phrynidi aũt hoc debemus, q̃ per ipſum Timotheus talis euaſerit. qui niſi præceſsiſſet, artemque fuiſſet exorſus, nũquam Timotheus eo perfectionis artem muſicã deduxiſſet. Cui ſimilis eſt ratio in veritatis inquiſitione. A quibuſdam.n. ſententias accepimus dignas, quas vt egregias ac præſtantes vſurpemus, cum alij fuerint in cauſa vt hi recte diſſererent, & talem doctrinam inueſtigarent.

Recte autem ſeſe habet illud, ſcientiam inquam philoſophiæ, veritatis appellare contemplationem. nam finis quidẽ contemplatiuæ veritas eſt, actiuæ autem, opus. Etenim ſi quomodo res ſeſe habet, actores ipſi conſiderant, non eius cauſam per ſe, nec vt perpetuo talis eſt, ſed vt ad aliquid, atque vt nunc contemplantur.

5 Recte aũt ſeſe habet illud, ſcientiam inquam philoſophiæ, veritatis appellare contemplationem.) Qm̃ philoſophia contemplatrice appellanda nomen veritatis vſurpat, idcirco nunc merito eam ſic appellari confirmat. Nam contemplatricem proprie philoſophiam appellat, vt per hæc proxima verba declarat. Nã finis quidem contemplatiuæ veritas eſt.) Eius præſertim, quæ prima principia primasq; cauſas contemplatur, quæ à ſenſu oĩno ſunt abiuncta, & ſua ipſorum natura exiſtũt, quam item ſapientiam interdum vocat. Confirmat aũt pdicta ad hunc modum. Contemplatricis philoſophiæ finis eſt veritas, doctrina vero quæque à fine propoſitoq; notatur & habet eſſe. merito igitur hæc, cuius finis eſt veritas, à veritate nuncupatur. Idem actiuarum diſciplinarum adiectione docet. finis.n. doctrinæ practicæ eſt actio, non autem cognitio veritatis, quæ in rebus agendis habetur. Nam ſiquando actiui ſubiectum quam habeat veritatem conſiderant, non tamen veritatem de re aliqua ſempiterna, quod videtur adieciſſe propterea, q̃ veritas proprie & maxime veritas ea eſſe intelligatur, quæ de rebus ſempiternis habetur, nõ quæ verſatur in rebus agendis. Non igitur actiui de præcipua veritate conſiderant, ſed de ea, quæ alicui & aliqñ veritas eſt contemplationem ad actionem referentes. Agenda.n. hmõi neq; ſemper ſunt, neque vniuerſaliter, ſed caduca potius, ac ſm ætates agentium, fortunasq; & habitudines eorum, in quos aguntur. qõnes.n. de virtutibus, ſtudioſisq; actionibus, quæ non ſolius contemplationis gratia ſuſcipiunt, in rebus agendis, ſingulisq; verſantur, quippe cum in has ipſas referantur. Sed cùm dixit, (nec vt perpetuo) oſtendit actiuis neque veritatem neque ſcientiam eſſe finem. Nam ſcientia & contemplatio ſempiternorum eſſe intelliguntur. In quibuſdam exemplaribus ſcriptum eſt. Nam cauſam per ſe, ſed ad aliquid, & nunc contemplantur. quod ſi recte habet, ſenſus eſt, Actiui non conſiderant cauſam, quæ ppria & per ſe cauſa eſſe intelligitur, quæ quidem eſt cauſa vt res ſimpliciter vera ſit, ſed cauſam cur aliquid ad hanc rem, & ad hoc tempus verum ſit. veritas.n. rerum agendarum, ipſarumq; cauſa quatenus agenda ſunt, ad hunc modum ſeſe habet.

Verum autem ſine cauſa neſcimus.

6 Verum aũt ſine cauſa neſcimus.) ſenſus eſt. At fieri non poteſt, vt ſine cauſa verum cognoſcatur. quãobrẽ, ſi actiui non tradunt propoſitarum rerũ cognitionem per cauſam proprie intellectam, ne ipſum quidem oĩno verum in ipſis conſiderant. Quòd ſi ad hunc modum dicatur, congruit cum ſcriptura ſecunda. ſin autem ſimpliciter, oſtẽdere videri poteſt, qui veritatem inquirit, hunc vt cauſas rimetur oportere. Sed oſtenſo negociũ ſuſceptum eſſe de inquiſitione veritatis, & hanc eſſe ſapientiam & philoſophiam contemplatricem, addit fieri nõ poſſe, vt veritatem is intelligat, qui cãm ignorat. quibus verbis, ac ceteris in hoc libro traditis, docet nos cognitionem cauſarũ entium neceſſariam eſſe inquiſitioni veritatis. Quin & in ipſo ſtatim Phyſici Auditus exordio, & in Poſterioribus Reſolutoriis ſcĩam cognitionem per cauſam comparatam eſſe definit. Et in Primo Libro ppriam alicuius rei cognitionem ex ipſius cauſarum cognitione pendere demonſtrat, non q̃ omne verũ innoteſcat ex cauſa, (tũc.n. cãrũ nullus eſſet finis, & nihil cognoſci valeret, vt ipſe paulopoſt declarabit:) ſed q̃a quorũ cãæ ſunt, horum veritas ſine cauſa cognoſci non poteſt. Sunt aũt quædam, quæ citra cãm cognoſci pñt, ea, ſ. quæ cauſis vacant, qualia ſunt prima

atque

atqueprincipiis,quorum nullæ ſunt cauſæ. Ergo vel ſermo mancus eſt,quippe cui deeſt id,quorum ſunt principia & cauſæ,vt in Phyſico auditu dixit, aut neſcimus dixit pro eo quod eſt, ſciam non habemus. ſcīa.n.quæ proprie intelligitur, eſt cognitio per demōſtrationem. principiorum autem non eſt proprie demonſtratio,ac proinde ne huiuſmodi quidē cognitio, ſed alia potior quàm quæ per demonſtrationem habetur.

Vnūquodq; aūt maxime cæterorum eſt ipſum,quo & cæteris nomen idē cum eadē competit rōne,vt ignis eſt calidiſſimum,nā cæteris hic caliditatis eſt cauſa,Quare & id eſt veriſſimum,quod poſterioribus, vt vera ſint cauſa eſt.

7 Vnumquodque autem maxime cęterorū eſt ipſum, quo & cæteris nomen idem cum eadem competit ratione.) Præfatus fieri non poſſe, vt quæ cauſas habent, horum veritas abſq; cauſarum cognitione percipiatur, quo declarauit contemplatrici philoſophiæ cauſarū cognitionem eſſe neceſſariam, nunc eandem neceſsitatem confirmat, docens, qui de veritate philoſophatur, hunc maxime vera cognoſcere oportere. maxime aūt veras eſſe cauſas ſempiternas, cum hæ ſint cauſæ veritatis eorum, quæ per ipſas ſunt. Id.n.veriſsimum eſt, quod aliis cauſa eſt vt vera ſint. principia vero cauſæ veritatis iis ſunt,quæ ob ipſas exiſtunt.Ens.n.quodq; tam eſt veritatis particeps.quātum ei ſuppetit vt ſit, qñquidē falſum non ens eſt:quo fit vt ſempiterna maxime entia ſint,ipſorumq́; cognitio maxime veritas, ſiquidem eſt ſcientia.Porro,ſi ſempiterna maxime entia ſunt, nimirum ea multo etiam magis entia fuerint,quæ his cauſæ ſunt vt ſemper exiſtant. quia.n.his cauſę ſunt,idcirco illa magis ſunt, & maxime entia. cuius cauſam ſubiecit dicens, Vnumquodque autem maxime cæterorum eſt ipſum,quo & cęteris nomen idem cum eadem cōpetit, ratione) Ex quo.n.aliis ſuppetit vt certa quædam ſint, & eodem noīe cenſeantur, verbi gratia vt ſint & appellentur calida,illud maxime calidum eſt.Neque.n.ſolum vt ipſis inter ſe nomen ſit cōe neceſſe eſt,ſed etiam vt ipſis cum illo ſit cōe, quod ipſis vt talia ſint, eſt cauſa. Tunc.n.ipſum maxime tale eſt, cùm primum eſt tale. Verbi cauſa, quod rebus calidis cauſa eſt caliditatis, id erit calidiſsimum,cùm ſit primum calidum:vt ignis cæteris rebus eſt cauſa caliditatis. hoc.n.ſignificauit per verba illa (quo & cæteris) Fieri nāque poteſt, aliqd aliis ſit cauſa vt talia ſint,quod ipſum non eſt tale, vt confricatio quibuſdam eſt cauſa caliditatis, non tñ quod ipſa ſit calidiſsima. At ignis, qm̄ cæteris caloris eſt cauſa, ꝑditus ipſe caliditate, idcirco maxime calidus eſt. Ergo quæ ſunt entium potiſsimum cauſæ,cùm ipſa entia ſint, ea magis quam cętera ſunt entia,qm̄ ſunt cauſæ ipſorū, eademq́; etiam veriora.Poſitum eſt.n.vt entis quodq;, ſic veritatis eſſe particeps. Quatenus igitur ſemper entia & horum cauſæ ſempiterna ſunt, eatenus vera ſunt, cōicato vocabulo ipſis inter ipſa, & cum ipſorum cauſis.quatenus vero ſunt aliquibus cauſæ vt maxime talia ſint, eatenus in ſempiternis ipſorū cauſæ ſunt veriores, quamobrem cognitio hmōi cauſarū maxime fuerit veritatis cognitio.Nam etſi ſemper entia,in quibus verſaē contemplatio,ſemper ſunt vera,quia ſemper ſunt,tñ & in his cauſæ veriores habentur quam ea, quorum ſunt cauſæ.ſunt.n.illę priores,hæc vero poſteriora, non quidem tempore, cùm ſint vtraq; ſempiterna, ſed natura. Cauſa.n.quam ea quorum eſt cauſa, prior eſt natura. Neque vero abſurdum videri debet verum à vero diſtare, qm̄ verum ab eſſe dependet. Et cognoſcibilium eſſe varium eſt,cum ipſorū alia ſcibilia ſint, alia opinabilia. neceſſe eſt.n.quēadmodum in ꝓceſſu declarabit, vt materia eorum ſit quæ motu cientur. haud.n.cuncta entia ſcibilia ſunt, entia tñ ſunt vera, ſed in ſingulis rebus,veritas eſt cognitio rei, quēadmodum ſeſe habet, non tñ per ipſas ſiue ſeparatim; ſiquidem non in rebus veritas habetur,ſed veritas eſt cognitio entis quēadmodum ſe habet.quod ſi ita eſt,ea nimirum maxime veritas fuerit,quæ maxime cognoſcit qūo ſe res habet, ſiqdem ſcīa eſt.quare cum entis veritas ſit comes,efficitur, vt maxime ens, maxime verum exiſtat.

Quapropter eorum principia,quæ ſunt ſemper, veriſſima ſint ſemper neceſſe eſt.non enim interdum ſunt vera,neque illis,vt ſint,quicquam eſt cauſa, ſed cæteris illa, Quare vt quodque eſt, ſic & veritatis particeps eſt.

Quare principia eorum,quæ ſemper ſunt, veriſsima 8
ſint ſemper neceſſe eſt.) Ideſt, vt ipſorum cognitio ſemper ſit veriſsima. Nam,ſi ens eſt verum,ſemper ens ſemper verum fuerit.Quod igitur ſemper vero verius eſt,id ſemper erit veriſsimum.hmōi autem ſunt cauſę ſempiternorum, vt mundi huius, aſtrorumq́;, & corporum quatuor, quorum ſm̄ ſpeciem æternitas exiſtit. & * Poſitum eſt enim, ꝙ aliqbus cauſa eſt vt ſint,id veritatis etiam ipſis eſſe cauſam, & hoc eſſe veriſsimum, cùm ſemper ſit. Item nihil ſibi eſſe cām exiſtendi,ſed cæteris. Ad poſtq̄ dixit, quare id veriſsimum eſt, quod eſt poſterioribus vt vera ſint,cauſa,ſubiungit:Quapropter eorum, quæ ſemper ſunt,principia veriſsima ſint ſemꝑ neceſſe eſt.) Quaſi conſtet,quod eſt aliquibus exiſtendi cauſa, hoc eiſdem cauſam eſſe veritatis.Ex quo ſequitur principia ſemper entium eſſe veriſsima. Nam quæ ſemper veris ſunt veriora, ea nimirum veriſsima ſunt. quibus verbis oſtendit, verum cum ente coniunctum eſſe & cohærere.huc enim pertinent ea verba, quare vt quodq; eſt, ſic & veritatis eſt particeps,)q.d.vt entitatem res quęque habet, ac eius eſt particeps, ſic obtinet veritatem? non.n.interdum ſunt vera,) ſcilicet quia ſemper ſunt quāquam id cunctis ſempiternis eſt cōe.Quod vero ait. Neque illis vt ſint, quidquam eſt cauſa,ſed cæteris illa) exceſſum ſempiternorum in veritate ſignificat.

At vero cōſtat principium quoddā eſſe, nec infinitas rerum cās eſſe neq; in rectum neq; ſcd'm ſpeciem.fieri.n.nō poteſt,nec vt ex materia,cū hoc ex hoc oritur,abeatur in īfinitum,vt caro qdē ex terra,terra aūt ex aere,aer vero ex igne fiat,& huiuſce nullus ſit finis,nec in eo vnde eſt prīcipiū motus,vt hō quidē ab aere,aer aūt à Sole,Sol vero à diſcordia moueatur,et huiuſce ſit exitus nullus,ſimili mō neq; ī eo gratia cuius cętera ſunt,atq; ſiūt,in īfinitū profectio eſſe pōt,vt ambulatio quidē ſanitatis,hæc aūt felicitatis,fęlicitas vero cuiuſpiā ſit identidē gratia, atq; hoc pacto aliud ſit ob aliud ſemper. Eodē mō nec in rōne in infinitum abitio eſſe poteſt.

At vero conſtat principium quoddam eſſe, nec in- 9
finitas rerum cauſas eſſe neque in rectum, neque ſecūdum ſpeciem.) Pręfatus contemplatricem philoſophiā eſſe veritatis ſciam, quæ per cauſarū cognitionem cōparatur,cauſas item maxime veras eſſe, quibus verbis philoſophiæ contemplatrici cognitionem cauſarū neceſſariam eſſe confirmauit,cùm ſit veri contemplatrix, qm̄ quæ rebus ſempiternis cauſa ſunt exiſtendi, ea veriſsima ſunt, ex neceſsitate ex prædictis conuenienter quaſdam eſſe cauſas oñdit,ac in ipſis principiū quoddā hoc eſt primam cauſam, nec repeti ab infinito cauſas. tunc.n.cauſæ non poſſent cognoſci,ſed neq; oīno eſſet

aliqua

aliqua cauſa, vt ipſe demonſtrabit. Oſtendendo autem cauſas non eſſe innumeras, docet eſſe principiũ, & cauſas poſſe cognoſci. Aitq́; neq; in rectum principia & cãs infinitas eſſe poſſe, neq; ſpecie. Eſſent autem in rectum infinitæ, ſiquis in quocũq; genere cãrum vna cauſa ſumpta, retrocedens aliam priorem diceret. vt ſi, verbi gratia, in genere cauſæ materialis, materia alicuius rei aliã haberet materiam, & illa rurſus aliam, & hoc nullo præſcripto fine. prorſus vt nulla eſſet vltima materia, quæ non conſtaret ex materia, vt ipſe quoq; exemplo declarat, ſi terra eſt carnis materia, terræ aer, aeris ignis, ignis quidquam aliud, & hoc in infinitum. ſimiliter in cauſa efficiente, quam ipſo vnde principium motus appellat, vt ſi hoc, exempli gratia, eſſet illius efficiens & mouens cauſa, huius iterum aliud, & illius item aliud, & hoc in infinitum, quemadmodum explicat exemplo, vt ſi aer ſit hominis cauſa motrix, aeris Sol, Solis rurſus diſcordia, & iterum diſcordiæ aliud quidquam, & hoc dempto fine progrediatur. Similis eſt ratio finis, & cauſæ cuius gratia, ſi eſſet cuiusq́; ꝓpoſiti finis alius finis, cuius gratia fieret, & quo ferretur, prorſus vt nihil eſſet extremum, cuius gratia cætera fierent, ipſum vero nullius eſſet gratia. Nec aliter in cauſa formali ꝑcipiẽdum eſt, & ipſa vt ipſe loquitur, quidditate, ſi cuiuſque propoſitæ formæ alia eſſet forma: exempli gratia, ſi aĩalis forma ſit aĩa, aĩæ rurſus aliud quidquam, vt mens, iterum mentis aliud. atq; hmõi quidem eſt cauſarum infinitas in rectum. Specie vero, ſi non eſſent genera cauſarum quatuor, vt ipſe demonſtrauit, aut alio determinato numero, ſed infinita, vt iis placebat, qui ponebant in principiis infinita figurarum diſcrimina. Neutro tñ modo cauſas infinitas eſſe poſſe docet, & primum in rectum. Quãquam rectitudo cauſarum infinita non ita eſt nobis redarguenda, vt infinitatem ſm tempus ſumamus, & ad hunc modum ſemper eius quod factum eſt ex aliquo, cauſam accipiamus. ſic enim regreſſum in infinitum procedere neceſſe eſt, cùm ſic tempus ſit infinitũ, & mundus ſempiternus. nã hmõi acceptio, non cãrũ, ſed tpis infinitatẽ oñdit. ſed tunc demũ cãrum infinitas demõſtretur, ſi cauſa alia ante aliã ſpẽ diuerſa in infinitũ ſumeretur. Nam generationis, quæ tpe infinito nũquã intermittitur, eædem eſſe cauſæ demonſtrantur.

In hiſce nãq; medijs, extra quæ vltimum eſt atq; prius, neceſſe eſt id, quod eſt prius, eorum, quæ ſunt poſt ipſum, cãm eſſe. Si enim dicere nobis fuerit opus, quid ex tribus eſt cauſa, primum ſanè dicemus, nõ.n. dicemus vltimum, (quippe cùm nullius ſit ipſum vltimum cauſa,) at neq; medium: eſt enim vnius, vt patet, cauſa. Nihil.n. intereſt, vnum an plura ſint media, & finita, an infinita. Infinitorum vero hoc pacto, infinitiq́; omnino partes omnes hucuſque ſimiliter mediæ ſunt. Quare ſi nihil ſit primum, cauſa nulla omnino eſt.

10 In hiſce nãque medijs, extra quæ vltimum eſt atque prius, neceſſe eſt id, quod eſt prius, eorum, quæ ſunt poſt ipſum, cauſam eſſe.) Demonſtratione vniuerſali nullũ cauſarum genus in rectum infinitum eſſe docet, ad hũc modum. In quibus ſunt aliqua media, ita demum vt aliquid ſit primum, aliquid extremum, & quædam interiecta, horum primum vt mediorum, quæque poſt ipſum ſequuntur, cauſa ſit neceſſe eſt, ſ. ſi hæc inter ipſa ſic ſe habeant, vt hoc cã ſit, illud cauſæ effectus: qđ cur ita ſit, demonſtrat in tribus explicãs rationem: cæterum hoc in loco primum & vltimum non tempore, ſed diſcrimine formali cauſarum intelligi debet. Nam quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, in his non eſt aliud alio natura prius. Propoſitis ergo tribus inter ſe habentibus, ſi quodnam ex his cæterorum ſit cauſa, ſtatuendum eſt, profecto primum eſſe cauſam dicere oportet. Nam vltimum cauſa eſſe cæterorum dici non poteſt. hoc.n. nullius eſt cauſa, cùm nihil ſit ipſo poſterius. Neque item mediũ, hoc enim cauſa eſt, (ſi quidem eſſe poteſt,) eius tantũ quod ſequitur, nos autem quærimus ex tribus propoſitis, quod eſt cæterorum cauſa. Nam vt medium ſeſe habet ad id quod ipſum ſequitur, ſic primum ad medium. quo fit vt medium non ſit tertij cauſa. cùm ipſum aliã cauſam obtineat, qua non exiſtente, ne ipſum quidem ſecundum exiſteret, porro ſi non exiſteret, cauſa tertij eſſe non poſſet. Ergo dubium non eſt, quin primum cauſa ſit poſteriorum. ſed ratione in tribus explicata, nihil ad demonſtrationem intereſſe, ait, vnum ne, an plura, infinitauè media ſumantur, cùm eadem ſit in cũctis ratio. quotquot enim ſumantur, primum erit proprie cæterorum cauſa, non medium aliquod, aut extremum. Non extremum, qm̃ nullius oĩno cauſa eſt. Non aliqđ medium, qm̃ hoc altero indiget ad exiſtendũ, hoc eſt ſe antecedente. quod ſi non fuerit, ne ipſum quidem erit. quo demonſtrato, vbi ſumpſit in oĩbus primũ eſſe cãm poſteriorum, tranſit ad infinitum, qđ in rectum appellatur, & cum reperit in hmõi infinito nihil eſſe primum, ſumit id qđ ſequitur, ne cãm quidem in ipſo inueniri poſſe. Nam, ſi cunctis in rebus primum eſt cauſa, non autem mediorum aliquod, in quibus hmõi habetur ordo, nimirum in qbus primum non habetur, ſed oĩa ſunt media, in iis nihil eſt cauſa, nõ ſolũ primum, ſed ne medium quidem aliquod. Quod vero addit, hoc pacto,) infinitum actu in cauſis ſignificat, quia in hmõi infinitis nihil eſt primum, quẽadmodum in difformi. Rurſus qđ ſumptum fuerit, ſimiliter eſt cauſa, vſque ad hoc pſens,) inquit, i. vſque ad extremum, à quo cãrum inquiſitionem exordimur. In quibus.n. prius aliquod & poſterius accipere in ordine licet, in his alterum alterius cãm eſſe verum eſt fortaſſe dictu, licet non ſimpliciter cãm. Prius.n. poſterioris cauſa eſt. In quibus vero nullũ medium alterum altero prius eſt per hmõi ordinem, in his ne cauſa quidem ſumi põt. in infinitis autem non eſt aliud alio prius. nam oĩa ſimiliter ſunt media, vt ipſe dixit: qm̃ ſi priora ſint quæ magis accedunt ad principiũ, & primum, profecto in quibus neq; principium, neque primum eſt, in his nihil erit principio ꝓrius, neque remotius. quo fit vt in medijs nullus ordo ſeruetur. At ſi ordo non conſtat, profecto neque aliud alio prius fuerit, nec alterum alterius cauſa. Neque vero tantũ in rectum, & ad hunc modum infinitorum oẽs partes ſunt mediæ, ſed vtcũque infinitorum, vt ſiquid eſſet magnitudine infinitum, ſpẽuè, aut tpe: nam oium actu infinitorum quæcunque pars accipiatur, media eſt: quia ſi non eſt media, eſt igitur extrema, at quod extremum habet, non eſt infinitum. Dixit aũt, ſimiliter hucuſq; ſiue ad hoc inſtans,) qm̃ vſus fuerat demonſtratione in cauſis ſurſum in rectum infinitis. Nam ſi à præſenti momento cauſas ſumamus, quaſcunq; ſumpſerimus, mediæ ſunt, ſi repetitio in infinitum progrediatur. Itaq; hmõi infinitate cauſarum oſtenditur, nihil ex cauſis futurum, cùm cauſæ ante omne aſſumptũ ſurſum innumerabiles ſint, ſiquidem ſunt infinitæ. quo fit vt ne cauſę quidem ſint futurę. quãquam non ſic ipſe demonſtrat, ſed ſumendo quoddam quaſi extremum, & ſtatuendo ac demonſtrando fieri non poſſe, vt huius ſit aliqua cauſa, ſi cauſæ ſint ſurſum infinitæ. Neque.n. aliter cauſarum infini-

tas nulla eſſe demonſtrari poteſt,neq; ſurſum neq; deorſum,q̃ ſi aliquid ponatur,à quo uel ſurſum uel deorſum ſit aſſumendum. Quare,ſi primum nõ eſt,prorſus nulla cã eſt,qm̃,ſi oẽs,quæ uelut cauſæ accipiuntur, qm̃ ab alio cãm habent ut hmõi exiſtant, cauſæ ſint,non tñ ſuapte natura,& nihil ſit primum,nihil erit cã, qm̃ nihil eorum quæ ſumuntur ut cauſæ, ſua natura hmõi eſt.

At vero neq; ad infera, ſi ſupera principium habent, in infinitũ progreſſio eſſe põt, vt ex igne quidem aqua, ex hac aũt terra:& ſic ſemper aliud quoddã genus fiat, ac oriatur. Dupliciter.n.hoc ex hoc fit, non vt hoc poſt hoc fieri dicitur, velut ex Iſthmiis dicuntur Olympia fieri, ſed vt aut vir ex puero mutationem ſubeũte fieri dicitur, aut aer ex aqua.

11 At uero neq; ad infera, ſi ſupera principium habent, in infinitum progreſſio eſſe poteſt.) Poſtquam oſtẽdit progreſſionem cauſarum in rectum ſurſum infinitam eſſe non poſſe, ſed neceſſariò, ſi qua omnino eſt cauſa, aliquod primum eſſe, ac principium, ſic nunc uiciſſim demõſtrat, ne deorſum quidem rectà in infinitum cauſas ire poſſe, ſi principium cauſarũ, & aliqua prima cauſa ſit, ut omnis cauſæ effectus ſit rurſus alterius cauſa ſpecie ab antegenitis diuerſi. nimirum, qm̃ ſi ita fieret, vt aliquid rurſus idem generaretur ex ijs, quæ prius fuerãt genita, in orbem iretur, neq; in infinitum cauſæ deorſum rectà procederent, qm̃ quæ ſunt eadem ſpecie, horum cauſæ eædem ſpecie ſunt. quod exemplo à materia ſumpto docet, dicens, vt ex igne quidem aqua, ex hac autem terra, & ſic ſemper aliud quoddam genus fiat ac oriatur) quo in loco genus pro ſpecie dixit, ſed dictio qua propoſitum demonſtrat, nõ caret difficultate, quã breuiter explicare tentabo. Fieri ac factum eſſe aliquid ex aliquo dupliciter dici ſumit. Aut enim aliquid ex eo quod iam efficitur perficiturq́; factũ eſt, quale id, quod perfectum eſt ex ijs, quæ in propriã perfectionem progrediuntur per mutationem in ipſis. ſic.n.ex puero vir efficitur, & hæc eſt generatio per accretionẽ. quin etiã ex addiſcenti doctus, quæ vocatur alteratio. & ex non intelligente intelligens, quæ eſt per formam mutatio: eſt.n.perfectio. in hoc quoq; genere fuerit auroræ in diem mutatio. Aurora.n.perficitur in diem progrediendo, & propriam ſpẽm ſeu formam aſſumit. itaq; hmõi generationem fieri dicit ex eo quod efficitur: quoniam eſt quædam ex iam facto, quodq; aliquid eſt, in perfectione ꝓgreſſio. Alia generatio eſt mutatio ex eo quod nondum eſt, in hoc aliquid eſſe: quemadmodum aer ex aqua fieri dicitur, quã rurſus appellat ex generatione, qm̃ quod ita fit, nõ iam factum, aut præexiſtens fit, atq; perficitur, ſed eſt ex ipſa generatione, cum ante non fuerit. neq;.n.generatio, quæ proprie intelligitur, eſt mutatio ex non eſſe omnino in eſſe, cum fiat ex interitu eius quod præfuerat. Aer nãq; fit ex aqua, non quod aqua fiat aer, ſed quia aer fit ex interitu aquæ, & hmõi mutatione. In hos itaq; duos modos diuiſum eſſe reperitur quod ex aliquo in aliquid mutatur, quodq́; fit vt ex aliqua cauſa & ſubiecto, modũm omiſit, qui poterat ex dictione ſignificari, quæ ait, hoc ex hoc, illum, ſ. quo hoc ex hoc, ideſt hoc poſt hoc explicamus. Nã ludi Olympij ex Iſthmiis, aut contra fieri dicuntur, qm̃ Olympij fiunt poſt Iſthmios, aut Iſthmij poſt Olympios. Neque enim cum aliqua ad hunc modum fiunt, hoc ex hoc fieri dicitur, quaſi alterum ex altero uelut ex cã fiat. Hmõi ergo ſignificatum omiſit, quia ſermo de cauſis, & ijs, quæ fiunt ex cauſis, ab ipſo ſuſceptus eſt. Hæc.n.ordinem tantum quendam temporis ſignificant, cum horũ nõ tranſeat alterum in alterum, nec conferat quidquã ad alterius generationem. Sumptis igitur duobus cõmemoratis modis, quibus per mutationem alicuius ſubiecti hoc efficitur aliquid, neutro modo progreſſum in infinitum fieri poſſe docet. Nam quæ per alicuius interitum ex ipſo fieri dicuntur, ea ex generatione fieri ait, non ex eo quod fit, & iam eſt. quæ quidẽ inter ſeipſa reciprocãtur. nam ut aer ex aqua fit, ſic ex aere fit aqua, qm̃ idem ipſis eſt ſubiectum atq; materiã. At quæ reciprocantur, hæc haud dubie non progrediuntur in infinitũ, qm̃ in idem regrediuntur. Quæ uero ex iam facto, quod ipſum manet ac efficitur, mutantur, aut per accretionem, aut per alterationem, aut per formę perfectionem, non illa quidem inuicem reflectuntur, tamen ex medijs ad perfectionem procedunt. Cum igitur media ſic perficiuntur, uidemus omnium eſſe aliquem finem, nec progreſſum ipſorum cuiuſpiam in propriam perfectionem abire in infinitum. Illorum vero generationẽ, quæ per alterius interitum fiunt, reciprocam eſſe cernimus. Alterius nãq; interitus, eſt alterius generatio. Porrò, ſi generatio reciproca eſt, quæ ſic ſunt cauſæ, nõ procedunt recta in infinitum deorſum. At ſi neque in hoc, neq; in illo modo effectis alterum alterius recta in infinitum ſit cauſa, & ſic ſolum aliud ex alio efficitur, omnino non fiet in infinitum rectà aliud ex alio.

Ex puero igitur virum fieri dicimus, vt ex eo quod fit, id quod factum eſt, aut ex eo quod perficitur, id quod eſt perfectum. Vt enim inter eſſe, atq; non eſſe, medium eſt generatio, ſic & inter id, quod eſt, atq; id quod non eſt, id quod fit, medium ſemper eſt. Qui autem diſcit, fit ſciens, & id eſt, quod dicitur, ex addiſcente fieri ſcientem.

Vt igitur ex puero uirum fieri dicimus.) Poſtq̃ per 12
exempla docuit mutationem alicuius in aliquod dupliciter dici, ſumpto vtroq; exemplo, qũo fiat oſtendit, & ipſorum explicat differẽtiam. Ergo quæ ſic fieri dicuntur, vt vir ex puero, vel doctus ex addiſcente, hæc id habent peculiare, quod ex eo quod fit, & iam eſt, perficiturq́; & eſt medium, mutãtur in factum & perfectum. Nam vir factus eſt ex puero, cũ id ex quo fit, iam eſſet, & maneret, idemq; fieret & mutaretur in perfectam viri formam ex imperfecta. Pari ratione doctus ex addiſcente, & eunte in perfectionem. ſic item intelligẽs. Mutatio.n.ſcḋm perfectionem & intelligere, generatio quædam eſt, & ipſum quod intelligitur, forma eſt & perfectio intellectus intelligentis. Quæcunq;.n. ad hunc modum ex aliquo fiunt, eo, ex quo fiunt, ſaluo, & in perfectionẽ eunte fiunt. ſed poſtq̃ dixit, vt ex eo quod fit, id quod factum eſt) addit: aut ex eo quod perficitur id quod perfectum eſt) non quod aliud ſignificetur, ſed quia idem utroq; modo dici poteſt. Nam quod ita factum eſt, ex eo quod efficeretur, & iam eſſet, fiebat: & perfectũ eſt ex eo, quod perficiebatur. quod.n.fit, idem perficitur. Sed vbi dixit talia fieri vt ex eo quod efficitur, docet quod efficitur, id entis & non entis medium eſſe: qm̃ vt inter eſſe & non eſſe medium tenet generatio, quæ eſt mutatio ex nõ eſſe in ad eſſe, quæ neq; non ens eſt, neq; iam ens: (nam per generationem efficitur mutatio de non eſſe ad eſſe) ſic quod fit, cuius eſt generatio, ſeſe habet ad ſimpliciter ens, & ſimpliciter non ens, & ipſorum eſt medium: quod oſtendit, quia omne quod fit, per aliquod medium & ex aliquo medio fieri videtur. Nam vt ex generatione, quæ media eſt inter eſſe & non eſſe, fiunt quæ ad hunc modum efficiuntur, ſic quod ex eo quod fit, efficitur, ex medio quodã efficitur.

citur. Nã quod fit, medium eſt entis & non entis, quippe quod aliàs eſt, ens, aliàs non ens. Non eſt ſimpliciter ens, qm̃ non eſt perfectũ. ens autẽ perfectum iam quiddam eſt, neq; ſimpliciter non ens, quia contradictionis nihil eſt medium. quod.n. quodãmodo eſt ens, idẽ ꝑfecto ens eſt. Sed quõ quæ ſic ex aliquo fiunt, ex eo qđ fit perficiuntur, exẽplo addiſcentis declarauit. Addiſcẽs enim eſt qui doctus efficitur, qui quidem ex addiſcente ad hunc modum fit, qm̃ addiſcens efficitur, manetq́; dum ad ſcientiam progreditur, quæ addiſcentis eſt perfectio. neq;.n. addiſcens ſimpliciter efficitur, ſed doctus efficitur, & ipſum addiſcere medium eſt inter ſcire, qđ eſt proprie ens, & plenam ignorantiam, quæ nõ ens ſimpliciter uideri poteſt. Quæ igitur ad hunc modum ex aliquo fiunt, hæc ex medio entis & non entis efficiuntur.

Ex aere vero fit aqua, altero ſubeunte corruptionẽ. Quapropter in illis quidem non fit reflexio, neq; fit puer ex viro. Non enim ex generatione fit id quod fit, ſed eſt poſt generationem. ſic enim ex aurora fit dies, quia poſt illam, idcirco neque ex die fit aurora. In hiſce uero reflexio fit. neutro autem modo in infinitum abitio eſſe põt. Etenim illorum quidẽ cum ſint media, finem eſſe neceſſe eſt, hæc autem reflectuntur. alterius enim corruptio, alterius eſt generatio.

13 Ex aere vero fit aqua, altero ſubeunte corruptionẽ.) Tranſit ad alterum intellectum ex ijs, quæ per diuiſionem explicarat, ipſum eiusq́; exemplum ponẽs, dum ait, ex aere vero fit aqua, alterq́; fieri docet, quam ex addiſcente ſapientem, nec ex medio effici. hmõi.n. generatio, altero intereunte, fieri dicitur, non autem manente & proficiente. quamobrem quæ priore modo perficiendo.ſ. fiunt, ea non reciprocantur inter ſe. Neque.n. ex puero vir efficitur, & rurſus ex viro puer, quippe cũ perfectum non regrediatur in imperfectum. cuius cauſam reddens ait. Non.n. ex generatione fit id quod fit, ſed eſt poſt generationem) id eſt, Neq; enim quod ad hũc modum fit, ex alterius interitu ipſaq́; generatione fit, ſed ex aliquo iam facto. Nã poſt generationem eſt factum eſſe, cùm quæ fiunt per extremorum interitum, iis principium exiſtendi ſit ipſa generatio, quandoquidem illorum mutatio & interitus eſt horum generatio, nõ autem illa manent & fiunt. quæ autem perficiuntur, & ad hunc modum ex quibuſdam fieri dicuntur, non fiunt ex generatione & mutatione prima, ſed poſt generationem. Nam quod efficitur, eſt quod ex generatione factum eſt: ut infans, qui proficiens ætate, puer, ac deinde vir efficitur. At vir non efficitur ex generatione, ſed ex facto ex generatione & proficiente: quamobrem quæ ad hunc modum fiunt, non fiunt ex generatione, ſed poſt generationem Quibus dictis addit, diem ad hunc modum ex aurora fieri. nam ex aurora dies efficitur, nõ item ex die aurora. appellatq́; auroram ipſum diluculum, aurora enim eſt imperfecta. Nec dies ita fit ex aurora vt Iſthmij ex Olympijs: in his enim poſteritas tantum, ac ordo temporis ſignificatur, non alterum eſt alterius ſubiectum. At aurora, cum dies efficitur, mutatur, manetq́; ac perficitur, eſt enim aurora dies imperfectus. in ipſa enim diurna lux nõdum eſt expreſſa & clara, ſed diminuta etiam nunc. Dixit autem, quia poſt illam) qm̃ aurora paulopoſt perficiendo dies efficitur. Poſtquam vero docuit quæ ad hunc modum fiunt, ea nõ inuicem reciprocari, vt exemplis & cauſa commemorata patet, diſputat de iis, quæ ad interitum aliquorum ex ipſis fieri dicuntur? quæ quidem ex generatione fieri dicebat, docetq́; ipſorum mutuam eſſe reciprocationem. Nam vt ex aqua fit aer, ſic viciſſim ex aere aqua. Neq; enim alter alterius eſt finis, ſed omnia talia, quæ ex generatione fiunt, propriam quandam perfectionem habent, cõmunem autem materiam ipſorum ex æquo receptricem. Porro quæ ſic efficiuntur, inter ſe reciprocari, tum vſu rerum exploratum eſt, tum quia corporum formalis differentia non procedit in infinitum. quæ procederet, ſi ad hunc modum in infinitum aliud ex alio fieret. Etenim, inquit, illorum cum ſint media, finem eſſe neceſſe eſt) Eorum dicit, quæ ex mediis fiunt, & iam ex generatione ſunt entia, ut ea quæ fiunt proficiendo. Nam eorum finis aliquis eſt, quæ iam entia quædam, & media ſunt. Hæc igitur, idcirco non habent generationem infinitam, deorſum quia finem habent quo ꝑ media ferantur, alia vero quoniam inuicem reciprocantur, & adiecit. Alterius enim corruptio, eſt alterius generatio) quod in Auditu quoq; Phyſico demonſtratum eſt. Poteſt etiam illorum verborum ſenſus eſſe. Nam quæ media ſunt, horum medius aliquis finis eſt.

Et inſuper fieri nequit, vt ipſum primum cùm perpetuum 14
ſit, corrumpatur. Cum enim generatio non in infinitum ſurſum proficiſcatur, id ex quo corrupto primo quippiam ortum eſt, perpetuum non eſſe neceſſe eſt. Praeterea id, gratia cuius cætera fiunt, eſt finis. Tale autem eſt id quod non ob. aliud fit, ſed alia illius gratia fiunt. Quare ſi vltimum tale fuerit, non erit in infinitum abitio. ſin vero nihil fuerit tale, non erit id gratia cuius cætera fiunt, Sed qui infinitionem faciunt, ipſius boni naturã de medio tollunt, et tñ nemo quicquã agere aggrederetur, ſi nõ ſit ad vltimũ acceſſurus. Neq; profecto mens erit in rõne rerũ, gratia nãq; cuiuſpiam ſemper is agit, qui mentẽ habet. hoc.n. eſt vltimũ. vltimũ vero eſt finis.

Et inſuper fieri nequit, vt ipſum primũ cum perpe- 15
tuum ſit, corrumpatur: cum.n. generatio non in infinitum ſurſum ꝓficiſcatur, id ex quo corrupto primo quippiã ortum eſt, perpetuum non eſſe neceſſe eſt) Poſtq̃ oſtendit in vniuerſum primũ cauſas infinitas ſurſum eſſe non poſſe, deinde ne deorſum quidem, nunc idem de ſingulis cauſis priuatim demonſtrat, & imprimis de cã materiali. Demonſtraturus aũt cauſas nõ poſſe in infinitum ſurſum procedere, illud iacit fundamentũ, primũ ſubiectum ſempiternũ eẽ. Nã, ſi natum fuiſſet, aliquid ſanè ipſum præcederet, ex quo fuiſſet genitũ: ac proinde ipſum nõ eſſet primum: cum ergo nullũ ſubiectum ſit eo prius, efficitur vt primum ſubiectũ ſempiternũ, & ingenitũ ſit: quamobrẽ ex quo intercidẽte aliquid efficitur, id nõ eſt primũ ſubiectum. Nã quod intercidit, id profecto nõ eſt ſempiternũ, primum autẽ ſubiectũ eſt ſempiternũ, non igitur materia intercidit, ſed eadẽ manet: ſed (ex quo corrupto primo) dixit, quaſi diceret, ex quo abolito per ſe, nõ ex accidẽti, aliquid efficitur, id nõ eſt ſempiternum. Materia.n. ex accidẽti perit, qm̃ priuatio, qua ipſi accidit in generatione eorũ, quæ ex materia fiunt, aboletur. hoc eſt.n. quod per ſe interit, per ſe vero materia ĩmortalis eſt. At ſi aliud ex alia in infinitũ fieret, nec eadẽ in cunctis generatis maneret, ipſa per ſe interiret. Ergo ſenſus põt ad hunc modũ explicari, qui infinitum ſurſum inducit, aliud alij materiam fieri tradẽs, hic cõfiteatur oportet primũ ſubiectum interire, quod ſempiternum eſſe neceſſe eſt. ſiquidẽ ipſi nihil aliud ſubiicitur. neq;.n. cauſæ ſurſum in infinitũ procedunt. hoc autẽ diceret interire, ſi negaret idẽ cunctis generandis ſubiici, idẽq́; manere, ſed ſubiecti interitũ aſſereret. Nã ſi quod eſt ipſo poſterius ex ipſo abolito generaſ, profecto ipſum nõ eſt ſempiternũ. Si.n. cãrum ſurſum tendentium

eſt

eſt aliquis ſtatus, aliquod initiũ faciat oportet, primũq́; ex prima materia generet̃. At, ſi ipſa intereunte fieret, neq; motus eſſet ſempiternus, neq; ipſa iam eſſet prima & ſempiterna, quæ prima cunctis ſubiicitur. Cauſa igitur materialis non procedit in infinitum ſurſum. hæc.n. breuiſſime ab ipſo dicta ſunt, qui poſt quã dixerat: Et inſuper fieri nequit, vt ipſum primum cũ perpetuũ ſit, corrumpatur,) hoc, quo primũ ſempiternum eſſe demõſtratur, addit. (Cum.n. generatio non in infinitum ſurſum ꝓcedat,) illud reticẽs idcirco primũ ſubiectũ eſt ſempiternum. Vel poſtq̃ dixit, Hæc aũt reflectuntur inter ſe, alterius.n. corruptio, eſt alterius generatio, hoc probauit oſtendẽs primũ ſubiectum, quod eſt proprie materia, ſempiternũ eſſe. interiret nãq; niſi permaneret & conſeruaretur in cunctis rebus efficiẽdis, ſed quæ ex ipſo fiunt, ipſo intereunte fierent, & ſic rurſus quæ fiunt ex his, & ad hunc modũ cauſa materialis deorſum procederet in infinitum, quod quidẽ eſt abſurdum. Nã, vt demonſtratũ eſt, aliquod primum ſubiectũ ſit oportet, idẽq́; in cunctis rebus efficiendis imortale maneat: quo fit, vt ex ipſo exiſtentia inuicẽ reciprocentur, prorſus vt alterius interitus, alterius ſit generatio. in quocunq;.n. efficiendorũ fuerit, potẽtiam retinet, vt iterum in eodẽ ſpecie poſſit eſſe, ex quo mutatur. Et hæc eſt quæ in efficiendo mutatur, non aũt ſemper vere in infinitũ aliud alij ſubiectũ fit, ſed ipſa mutando in oppoſita mutatur, in quæ dũ ipſa tranſit, generatio reciprocatur. Neq;.n. hæc eſt, quæ interit in mutatione in generationẽ. alioquin non eſſet ſempiterna, ſed aliud quiddã eſt, ex quo per ſe ac primum intereunte, res efficiuntur, priuatio videlicet, vt in Primo Phyſici Auditus demõſtratur. Sed oſtenſo in cauſa materiali non poſſe materiales cauſas deorſum in infinitũ procedere, deinceps idẽ in cauſa finali docet, dicẽs: Qm̃ vero id, gratia cuius cætera fiunt, eſt finis, tale autẽ eſt id, quod nõ ob aliud fit) quorum verborum hic eſt ſenſus, ſi eſt aliquid id cuius gratia, & cauſa finalis, profecto cauſæ hmõi non eſt infinitę progreſſus. eſt.n. cauſa finalis, id cuius gratia cætera fiunt, & ipſum nullius. quod autẽ eſt hmõi, id extremũ eſt. ſi ergo in operibus naturalibus eſt extrema cauſa, hæc autẽ eſt cauſa finalis, non eſt progreſſus deorſum in infinitum. contraq́; ſi eſt in infinitũ progreſſus, cauſa finalis non habetur in operibus naturalibus, neq; id cuius gratia. at in operibus naturalibus hmõi cãm eſſe negare, id quidẽ eſt naturã boni ex rebus efficiendis tollere. Nam cuius gratia cætera fiunt, id bonũ ipſum eſt. quod inductione declarat: omnis.n. ars, & omnis diſciplina, ſimiliter actio & electio, bonũ quoddã appetere videntur, vt dixit in Ethicorum exordio: & princeps bonum eſt, quod appetunt omnia. quare quæcũq; vel rõne vel natura fiunt, horum finis eſt bonũ. Nemo.n. prorſus ad quidpiã vel agẽdum vel efficiendũ aggrederetur, niſi idẽ eſſet ad finẽ perducturus. ſi ergo finis & hmõi cauſa eſt rerũ efficiendarũ propoſitũ, certe hoc ſublato, nullũ opus inciperetur. Illud quoq; tolleretur, mentẽ, intellectumúe, & naturã, eſſe rerum efficientes. quæcũq;.n. vel natura vel intellectu fiunt, alicuius gratia fiũt. ſublato autẽ eo, cuius gratia res per naturã aut intellectum fiunt, nihil neq; per intellectum fieret, neq; per naturã: At hæc, vt ipſe in Ethicis teſtatur, fruſtra eſſet appetitus, niſi eſſet aliquis finis omnium rerum agendarum, ſed aliud ob aliud in infinitum efficeretur. (Et tamen nemo quidquã agere aggrederetur,) manifeſto argumento fieri non poſſe docuit, vt hmõi cauſa è rebus ſummoueatur. Porrò, ſi eſt in efficiendo quoq; præſcriptus finis, nimirum cauſa finalis nõ progredietur in infinitum: ſed poſtq̃ confirmauit cauſam finalem in rebus haberi, mutato in terminum finis vocabulo, docet huiuſmodi cauſas nõ excurrere in infinitum, quoniam quorum eſt aliquis terminus, ea non ſunt infinita.

At vero neq; quidditas in aliam definitionem copioſiorem ſermone redigi poteſt. Semper enim ea, quæ eſt ante, eſt magis, ea vero quæ eſt poſterior, non eſt. Vbi autem primum non eſt, neq; id eſt profecto quod hæret.

At vero neq; quidditas in aliam definitionem copioſiorem ſermone redigi poteſt.) In cauſa quoq; formali (hæc.n. eſt quam quidditatem appellamus) non eſſe proceſſum in infinitum, demonſtrat, vt propoſitæ formæ aut definitionis alia rurſus forma & definitio ſit, quod ſignificauit addens (copioſiorem ſermone.) Definitio.n. copioſior ſermone, quam definitum eſſe videtur. Neq;.n. homo par dictione eſt ſuæ definitioni, animal rationabile, mortale. Omne autem definitum, nominis locum habere videtur, ſi ad eius explicatã definitionem ſpectes: quod quidẽ mihi loco incõmodi addidiſſe videtur. Si.n. definitio copioſior eſt ſermone, quam definitum, ſermones, orationeſúe, per quos definitiones redduntur, in infinitum augeſcerẽt, quod eſt abſurdum. ergo fieri nõ poteſt, vt ſemper explicatæ definitionis ſit aliqua definitio, vt ſit animalis definitio, ſubſtantia animata ſenſualis, & huius iterum definitionis ſit alia definitio, aut cuiuſq; eorum, quæ in definitione continentur. quo.n. definitio longius à proxima hoĩs, qui definitur, definitione procedet, eò minus formã hoĩs explicabit, minuſq́; ipſum definiet. ſemper.n. prima & proxima definitio, eſt rei ipſius definitio. poſterior vero nõ iam illius rei eſt, ſed definitionis de ipſa redditæ. In quibus ergo, quæ primum explicatur, non eſt definitio, in his ne ſecunda quidem, aut tertia, aliaúe fuerit: qm̃ harum quæq́; definitio proxime ante ipſam explicatæ definitionis, non ipſius rei eſt definitio. Cuius.n. quæ primo redditur, non eſt definitio, huius multo est minus, quæ poſt primam reddita eſt. Si.n. primò reddita definitio velut rei ipſius reddita ẽ, ſecunda vero velut rõnis de re ipſa redditæ, ſi prima nõ eſt rei definitio, ne ſecunda quidem erit ipſius. hæc.n. ipſius eſſe poterat, ſi primò reddita, cuius ſecunda reddita eſt, ipſius rei fuiſſet. Nã omnino in quibus primum non eſt, in his ne ſm quidẽ habetur, quod ſit alicuius primi ſecundũ. quare quorum nõ eſt prima definitio, ne ſecunda quidẽ fuerit. Põt & primam vltimam appellare. Nã vltima rõ & vltima cauſa, & vltima forma, poſt quã non amplius quærimus quare, eſt proprie definitio: quæ, ſi nulla fuerit propter infinitum proceſſum, ne priores quidẽ ipſa fuerint. Sunt tñ qui illud (ſermone copioſiorẽ) ſic accipiant. q.d. primo redditę definitioni ſemper aliquid addi, prorſus vt ſecunda definitio pluribus verbis cõſtet, quã prima: qm̃ ſemper ei quidquam additur, vt ſi prima hoĩs definitio ſit animal ingrediẽns bipes, ſecũda vero quæ habeat adiunctam aliquã differentiam diuerſam à prædictis, verbi cauſa rõnabile, & rurſus huic addatur alia, vt primo reddita definitio augeatur in infinitum.

Præterea qui ita dicunt, ſcientiam è medio tollunt: fieri enim non poteſt, vt quicquam ſciatur antequam ad indiuidua ſit peruentum.

Præterea qui ita dicunt, ſcientiã è medio tollunt: fieri.n. non põt, vt quicquã ſciatur antequã ad indiuidua ſit peruentũ.) Indiuidua nunc appellat, quæ ſine medio 17

adſunt. ex continentibus.n.& quæ ſine medio adſunt, ſcientia paratur, vt in Poſterioribus Reſolutoriis dcm̄ eſt, quod fieri non pôt, ſi omnium in definitione contẽtorũ ſint definitiones, & ex his definitionibus definitio propoſitæ rei cõpleatur. Nunc.n.quod per definitionẽ cuipiam adeſſe demonſtratur; id ſine medio ipſi videtur adeſſe, at ſi omnis definitionis definitio fuerit in infinitum, ſemper erit terminus aliquis medius cauſæ, qua aliquid alicui adeſſe demonſtratur, & ſubiecti, cui demonſtratur adeſſe. nunquã.n.cuipiam aliquid adeſſe ſine medio accipi concludiúe poterit, ſi ſemper eius, quod accipitur, fuerit definitio. Neq;.n.animal homini ſine medio aderit, ſed per hoc quod hõ eſt ſubſtãtia animata ſenſualis. Rurſum hoc ipſum, ſubſtantia animata ſenſualis, aderit homini per propriam definitionẽ, & illa iterũ pari rõne per ſuam, & hoc in infinitum. Sẽper nãq; definitiones definitionũ ſumptæ erunt medij termini, per quos definitis adſint ea, quorũ ſunt definitiones. Indiuiduæ igitur ac medio vacantes propoſitiones tollẽtur: quibus ſublatis, ſciẽtia quoq; & demonſtratio ſublata erit. Verũtamen ſunt qui indiuidua ſingularia eſſe intelligant, dicantq; ſcientias tũc habere ſuum ſcibile, cũ ea, de quibus habentur, indiuiduis ac propriis congruere reperiuntur. Tũc.n.quiſpiam ſcientiam eorum habet, quæ homini adſunt, cum dicta ſingulis hominibus congruunt. Fieri autem nõ poteſt, vt ad indiuidua perueniatur, ſi cauſæ deorſum ſine fine procedant, qm̃ indiuiduum eſt vltimum. Vt autẽ ad hoc perueniatur, fieri non poteſt, ſi mediæ cauſæ ſunt infinite, prorſus vt dictum non de forma tantum & definitione, ſed de cunctis communiter cauſis dictum eſſe intelligatur.

18 *Cognitioq; eſſe non poteſt. Qui nãq; fieri poteſt, vt ea, quæ hoc pacto ſunt, infinita intelligantur? Non.n.ſimile eſt in linea, vbi in diuiſionibus quidem non ſtatur. Non fit autem vt intelligamus, niſi diuiſioni modum ponamus. Quocirca diuiſiones non enumerabit, qui infinitam tranſit.*

19 Cognitioq; eſſe non poteſt.) Docuit infinitorũ actu cognitionẽ eſſe nõ poſſe, & ab augentibus definitiones & cauſas, (cõmunis.n.eſt oĩum rõ) cognitionem tolli, cùm ex cognitione cauſarũ, cognitio rerum, quã ſcientiam appellamus, exiſtat, dixitq; infinita non poſſe cognoſci, ſed qm̃ continentia infinita quodãmodo eſſe videntur, propter diſſectionẽ in infinitũ, eadẽq; cognoſci poſſe, ipſorum nãq; diuiſio in infinitũ eſſe intelligitur, deinceps docet non perinde infinitatẽ in illis eſſe, atq; in recto cauſarũ proceſſu in infinitũ, dicens. (Qui nãq; fieri pôt, vt ea quæ hoc pacto ſunt infinita, intelligantur?) id eſt, quæ ſunt actu infinita, Nã linea confeſſione oĩum infinite diuiditur, quia diuiſio nõ conſiſtit, nunq̃ tamẽ lineã in infinita diuiſam eẽ intelligimus, ſed cũ intelligimus diſſectiones, cõſiſtimus, & à diuidendo ceſſamus, & ſumimus finitas diuiſiones. Intelligimus enim qũo linea ſine fine ſecetur, & in vniuerſum continẽtia, non item infinitas eius diuiſiones intelligimus, ſemper enim quotcunq; intelligimus, finitas intelligimus. hoc enim eſt quod ait. (Non fit autẽ vt intelligamus, niſi diuiſioni modũ ponamus.) Quamobrẽ qui lineã continẽtem, ac infinite diuiduam tranſit, is non ita tranſit, vt ſectiones numeret, ipſasq; quatenus diuidi poſſunt, accipiat. Nã qui ad hunc modũ trãſiret, nunq̃ ad finẽ perueniret ipſius. Dixit autẽ, (qui infinitã trãſit) pro eo quod eſt infinite diuiduam. Cæterum ille partes vniuerſas lineæ tranſit, quia infinitas non actu habetur in ipſa, ſed potentia. At cauſarũ, ſi altera alterius deorſum ſine fine cã eſt, nulla oĩum cognitio eẽ pôt, ſiunt aũt oẽs actu infinitæ. Si ergo rerũ cognitio ex cognitione cãrum pẽdet, vt dictũ eſt, & cauſæ ob infinitatẽ cognoſci nequeunt, ne ea quidem cognoſci poterunt, quorũ hæ ſunt cauſę.

Quinetiam materia hoc ipſo quòd mouetur, intelligatur neceſſe eſt, atq; infiniti nullius eſt eſſe, quod ſi ita non eſt, infiniti eſſe infinitum non eſt.

Quinetiam materiã dũ mouetur intelligere neceſſe eſt.) Infinitum cognitioni ſuapte natura ineptũ eſſe, docet argumẽto materiæ, quæ ſua rõne infinita eſſe videtur, cũ ex propria natura ſit informis, ac ſine vllo proprio fine. qm̃ igitur eſt hmõi, ipſius non habemus ſcientiam. aliquo.n.modo ipſam cognoſcimus, quippe enim opinabilis ſit, non ſcibilis, ac vt ait Plato, ſpuria ratiocinatione cognoſcibilis: vt vero Ariſt. analogia proportioneq; cognoſcibilis & opinabilis: quemadmodũ in Phyſicis docuit. Idẽ eſt ſenſus ſi ſcriptũ ſit, (quinetiam materiam in ipſo quod mouet intelligere neceſſe eſt.) quidã tamẽ (materiam mobilẽ) ſcribunt: qui ſic dictionẽ explicãt. Qm̃ materia non eſt infinita, quẽadmodũ actu infinita, idcirco illa cognoſci nequeunt. ipſa vero licet vt eſt, ſic eſſe infinita dicitur, quia ſemper in motu & mutatione aliqua eſſe intelligitur, id eſt, qm̃ propria forma & qualitate vacat, & ſubinde aliam aliãq; formã cõmutat, licet igitur ita ſit infinita, vt propter continentẽ motionẽ talis appelletur, intelligibilis tamen eſt atq; ſcibilis. Neq;.n.pari rõne infinita eſt, atq; ea quę cognoſci nequeunt. q.d. materiam, quę ſemper mouetur, & eſt in fluxu, & ob id infinita eſſe dicitur quemadmodum lineam propter ſectiones intelligere neceſſe eſt, qm̃ non illo modo eſt infinita. Vel mobilẽ intelligere neceſſe eſt dixit, pro eo quod eſt, quæ moueri, & in fluxu verſari, ac idcirco infinita nuncupari vt linea, & in tali eſſe infinitate intelligatur neceſſe eſt. idcirco.n.ne materia quidem eſt ſcibilis. Hæc effatus, hoc quod vniuerſale eſt, adiicit. (Atq; infiniti nullius eſt eſſe. quod ſi ita non eſt, infiniti eſſe infinitũ nõ eſt,) quorum verborũ ſenſus ad hunc modũ explicatur. Quẽadmodum hõ & hoĩs eſſe differũt, ſic fit in cunctis rebus cõpoſitis. eſſe.n.rei cuiq; per rationẽ & formã adeſt. hõ.n.ex materia & forma cõſtat. eſſe autẽ hoĩs ſimplex eſt, quippe cũ forma ſit eius eſſe. Nã in rebus incorporeis idẽ eſt res, atq; ipſius eſſe: ſiquidẽ aĩa hoc eſt, quod eſſe aĩæ. eadẽ in rebus hñtibus eſſe in mã differunt. Quãuis ergo actu infinitum cognoſci nequeat, eẽ tñ ipſius neq; fine caret, & cognoſci pôt. Rõ.n.q̃ ipſius naturã explicat, & forma nõ eſt infinita, & cognoſci valet. Sed vbi dixit, Atq; infiniti nullius eſt eſſe) quod ſignificat nihil actu infinitũ eſſe poſſe, ſubdit (quod ſi ita nõ eſt, infiniti eſſe infinitũ nõ eſt) id eſt, per quod infinitũ cognoſci pôt (pôt aũt per rõnẽ) id nõ eſt infinitũ. Nã infinitũ nõ eſt cognoſcibile, quatenus eſt infinitũ. Illud aũt (atq; infiniti nullius eſt eſſe) vel ſignificat nihil eſſe actu infinitũ, aut nullã eſſe rẽ, cui rõ infiniti cõgruat, quia nulla eſt infinita. Qđ ſi cui cõgruere ſtatueretur, rõ tñ ipſa per quã infiniti cognitio cõparaẽ, nõ eſſet infinita. Cauſas porro efficientes nõ eſſe infinitas, tanquã perſpicuum priuatim oſtẽdere omiſit, quia ſi effectus nõ ſunt infiniti ſpẽ, ſed reciprocantur, certe multo minus cauſæ ipſorũ effectrices fuerint infinitæ. 20

Atqui ſi infinitæ etiam eſſent multitudine ſpecies cauſarum, neq; hoc pacto rerum profecto conſequi cognitionem poſſemus. Tunc enim ſcire arbitramur, cum cauſas cognouerimus. Fieri autem nequit, vt in tempore finito, id quod infinitum eſt additione, pertranſeamus.

Atqui,

21 Atqui, ſi infinitæ etiam eſſent multitudine ſpẽs cauſarum.) Cum ſibi propoſuiſſet demonſtrare cauſas nõ eſſe infinitas, neq; in rectũ, neq; ſm ſpẽm, & docuiſſet nõ eſſe infinitas in rectum, neq; ſurſum, neq; deorſum, nunc dicit ne ſpecie quidẽ cauſas infinitas eſſe poſſe, iacto fundamento prædicto, actu infinita non poſſe cognoſci. Nã ſpecie infinita, haud dubie actu ſunt infinita, ac proinde cognoſci nequeunt. Quòd ſi cauſæ, hoc eſt principia, cognoſci nequeũt, ne illa quidẽ cognoſci poterunt, quæ ex ipſis fiunt. Tunc.n. aliquid nos cognoſcere putamus, cũ ipſius cãs cognoſcimus: quo fit, vt ſi cãrum hmõi infinitas detur ſublata principiorũ cognitione, ſcientia de medio tollatur. Quod vero ſequitur, (fieri aũt nequit, vt in tẽpore finito id, quod infinitum eſt additione, pertranſeamus) hmõi eſt, oĩs intellectio, quæ cõpræhenſio quædã eſt rei intellectæ, in tẽpore finito fit, infinitũ vero additione, id eſt actu: eſt.n. actu infinitum, cuius ſemper eſt aliquid præterea ſumere, & in quo quidquid acceperis, aliquid extra ſupereſt. Qđ igitur ad hunc modũ eſt infinitum, non põt tẽpore finito pertranſiri. Nã quod potentia & diuiſione eſt infinitũ, id tẽpore finito põt pertranſiri: quod vero actu & additione, id non põt: qm̃ ſemper cõprehenſo & intellecto aliquid aliud adiicitur. Si ergo intellectus quę intelligit, ea tẽpore finito intelligit, pertrãſitq;, infinita vero tẽpore finito pertrãſiri & intelligi nequeũt, quia ſemper acceptis & intellectis aliquid adiicitur, pfecto intellectus infinita intelligere non põt. Noſter itaq; Ariſt. ad hunc modũ cãs infinitas eſſe nõ poſſe demonſtrauit. Cæterũ põt idẽ alia via demonſtrari, ad hunc modũ. Rerũ cauſę aut plures ſunt, aut vna. ſed vna cauſa eſſe non põt eorũ quæ ſunt & fiunt, vt alio in loco demõſtratur. Subiecto.n. aliquo, quod efficitur, & efficiente, ſm formã fieri aliquid demonſtratur. vna ergo tm̃ cauſa eſſe nõ põt, ſunt igitur plures. At ſi plures, aut oẽs ſunt infinitæ, aut aliquæ, aut vna. Vt oẽs aut aliquæ ſint infinitæ, fieri nõ põt.ſ. quia multa infinita eſſe non poſſunt. Porrò neq; vna infinita eſſe põt, cæteræ finitæ, qm̃ infinitum, cùm ſit vbiq; alteri ſiue finito, ſiue infinito locum non relinquit. Sed neq; ſi vna ſola cauſa ſit, ea poteſt eſſe infinita, qm̃ nullius eſſet cauſa. Neq;.n. ei cuius eſt cauſa, locus relinquatur, ſi cauſa ſit vbiq;: quoniam haud dubie infinitum exiſtẽs quantum aliquod erit per ſe hoc, ſeu ſit vbiq; ſm quantum, ſiue ſecundum tempus. Quæ argumentatio, quamuis probabilis & dialectica eſſe videatur, poteſt tamen ſimiliter prædictis accommodari.

Aſcultationes autem per conſuetudines fiunt. Nam, vt conſueuimus, ſic & oportere dici cenſemus, vt ea, quæ præter illas ſunt, nõ ſimilia, ſed ob inſolentiam ignota nobis, alienaq; magis videntur. Quod.n. nobis eſt conſuetum, id nobis eſt notum. Quantã autem ea vim habent quæ conſueta ſunt nobis, leges ipſæ declarant, in quibus circa fabuloſa & puerilia cõſuetudo magis quàm veritas poteſt. Quidam igitur, niſi quiſpiam mathematicè dicat, non acceptant eos qui dicunt. Quidam niſi per exempla dicatur, non approbant. Sunt & qui Poetam teſtem adducendum eſſe cenſent, atq; alij quidem omnia exactè dici volunt, alijs autem moleſta eſt exacta doctrina, aut quia ſequi non poſſunt, aut quia quaſi calculum de rebus exiguis idipſum eſſe exiſtimant. Habet enim tale quid ipſa exacta doctrina. Quare quibuſdam vt in pactis atq; contractibus, & ſic in ſermonibus diligentia talis illiberale quoddam eſſe videtur.

22 Aſcultationes autem per (conſuetudines fiunt.) His verbis docet, qui harum rationum auditores eſſe poſſint, quos & peritos eſſe, & diligẽtiſſime exerceri oportere ait, propterea ꝙ auditiones ex morum proprietate peculari fiunt. Nam quibus ſumus aſſueti, his cenſemus quæ dicuntur cõſentire. Quæ vero præter conſuetudinem noſtrã dicũtur, ignotiora nobis videntur, quia peregrina alienaq; ſunt. quod ſignificat per illa verba, (item & præter hæc non ſimilia vidẽtur.) quãquam illud (item) ſuperuacaneum eſſe videtur. quod ſi adſcribatur, illud (aliter dici) deſideratur, in hunc modum. Itẽ aliter dici quàm conſueuimus, & diuerſa ab iis quæ audire ſolemus, vidẽtur. quod ſignificat cum ait, quæ præter hæc dicũtur, ignotiora fieri. Hæc effatus, docet quã vim habeat conſuetudo argumento legum. Multa.n. fabuloſa à legumlatoribus ſtatuuntur, qm̃ ſic ea credi ex vſu eſt, quibus fides ab iis, qui legi parent, habetur, qm̃ his audiendis aſſueſcunt, vt aliquos eſſe Terrigenas, qui è terra nati fuerint, & alios ſparſis dẽtibus eſſe procreatos, ac proinde pro terra matre pugnare oportere, vel deos de ipſa contendiſſe. Atq; ad hunc quidẽ modũ Ariſt. dicto ſuo fidẽ facere conatur. Illud autẽ, (conſuetudo circa ipſa, magis quã cognoſcendi veritas poteſt) hmõi eſt, vſq; adeo conſuetudinis quã veritatis maior eſt vis, vt cum falſa ſit, veritatẽ tamẽ ſuperet conſuetudo, qm̃ cognitio eſt ſm veritatem. Quibus oſtenſis, & per hęc vi conſuetudinis explicata, auditorum exponit differẽtias, quibus inter ſe propter conſuetudinem differũt. Nam qui ſunt mathematibus aſſueti, ij dictorum demonſtrationes mathematicas omnino & exactas requirunt, aliter explicatas nõ admittunt. Quibus autem per exempla diſcere mos eſt, ita docẽtibus delectantur. Iam qui poematis gaudent, & in his ætatem conſumpſerunt, diſputãtes ferre nequeunt, niſi Poetam quempiam dictorum teſtem adhibuerint. Item quidã omnia accurate perquirũt. Sunt qui exactam perquiſitionem abhorreant, vel quia laborant, nec id conſequi poſſunt: vel quia nimium accurate diſcutere hoĩs eſſe putant minutiſſima quæq; ad calculos reuocantis. Hoc eſt enim quod ait (propter micrologiam) id eſt, minutarum rerum rationem. Hmõi.n. ſpeciem præſefert dictorũ nimium accurata diſcuſſio, ſumpta ſic opinandi occaſione à contractibus, & nimia ratione eorum, quæ veniunt in vſum. Sunt enim quibus vt in contractibus, ſic in dictis quoque nimia diligentia tanquam illiberalis damnetur, & paruarum rerum diſcuſſio. Hæc vbi dixit, ac vim conſuetudinis oſtendit, quæ facit, vt pro ſuo quiſque more quæ dicuntur accipiat, adiungit.

Conſuetudinis magna vis eſt ad veritatem indagandam.

Idcirco eruditum eſſe quẽq; oportet, quonam pacto quæq; ſunt acceptanda, quoniam abſurdum eſt ſcientiam ſimul, et ſcientiæ quærere modum, vbi ne alterum quidem conſequi facile eſt. Mathematicorum autem exacta diſcuſſio non in vniuerſis eſt flagitanda, ſed in hiſce duntaxat, quæ materia vacant. Quapropter modus ille non naturalis eſſe videtur. vniuerſa nãq; natura fortaſſe materiam habet. Quamobrẽ primũ quid ſit natura, conſiderare oportet. hoc.n. pacto, & quibus de rebus eſt ſcientia naturalis, & ſi vnius facultatis, an plurium ſit, cãs principiaq; contẽplari, profecto patebit.

Idcirco eruditum quemq; eſſe oportet, quonam pa- 23
cto quæq; ſunt acceptanda.) Quod tantundem eſt ac id quod in Ethicis præcepit, periti hominis eſſe exactum ipſum eatenus in vnoquoq; genere flagitare, quatenus fert ipſius rei natura, quod per Poſteriora Reſolutoria demonſtrat, innuens nobis, in vniuerſum peritum eſſe oportere, noſſeq; quo quiſq; modo præcepta debeat audire. neq;.n. ſunt omnia ſimilia, nec ſimiliter exacta

doctrina poſtulat oı̄um, præſertim qui de rebus audituri ſunt, de quibus ſuſceptus eſt ſermo, q̃ neq; ſenſibilia ſunt, ſiue de ſenſibilibus, nec nobis nota aut familiaria. Quibus verbis ſignificat in Reſolutoriis & oı̄no in logicis exerceri oportere, ac demōſtrationū modos cognoſcere, & rōnū cōcluſiones. Abſurdū eſt.n. ſimul alicuius ſcientiā quęrere, ſimulq́; qūo ipſa ſcientia gignitur & cōparat, indagare, cùm ne alterū quidē facile reperiatur. Quod vero in libro Ethicorū Primo tradidit, dum rōnes qūo eſſent accipiendæ doceret, ſimile eſſe mathematicum ſuadentē ferre, & ab Oratore demonſtrationes poſtulare, id hoc in loco cōfirmat, qui exquiſitionē mathematicā negat cunctis in rebus eſſe petendam, ſed in iis tm̄ quæ materia vacant, qualia ſunt abſtracta, & mathematica, innuens fortaſſe hmōi exquiſitionē in præſentia deſiderari. Qō.n. de primis cauſis, de rebus eſt materia vacantibus, nec nobis familiaribus. Illud autē: Quapropter rō illa non naturalis) vel dixit qm̄ eſt exacta. hoc.n. prædixerat. ſed in quibuſdā exēplaribus modus ſcribitur pro rōne, & tunc ſenſus eſſet, modum eſſe phyſici. Vel q dicit, eſt hmōi, oı̄a naturalia cū materia eſſe videntur, mathematica vero ſine ipſa: quo fit vt mathematica hāc exactā diligentiam admittāt, naturalia non itē. Rōnes igitur mathematicorū, quæ de rebus ı̄materialibus hn̄tur, nō ſunt naturales. Neque.n. tam exquiſitā rationē res naturales capiunt, vt quibus adeſt materia. Et fortaſſe verba hæc ad rōnes ſiue ſermones pertinent propoſitarum rerū: quę rōnes nō ſunt naturales, vt quæ de rebus ı̄materialibus habeātur, quæ exactiores rationes, quā res naturales deſiderant. Sed dicens, Vniuerſa nāq; natura fortaſſe materiam habet) aduerbium, fortaſſe, idcirco appoſuit, qm̄ circūlatum corpus eſt illud quidē naturale, nō tm̄ pro ſubiecto materiam habet. Illud autē quod ſequitur: Quamobrem quid ſit natura, cōſiderare oportet. hoc.n. pacto, & quibus de rebus eſt ſcientia naturalis, patebit:) ſi ſimpliciter, vt dictum eſſe videtur, accipiatur, hūc librū nō pertinere ad metaphyſicā diſciplinā declarat, vt initio eius annotauimus, ſed eſſe quandā præfationē oı̄s philoſophiæ contemplatricis, cuius prima pars quo ad nos eſt Phyſica ſeu naturalis, quæ qualis ſit, & de quibus rebus differat, tūc inueſtigare poterimus, ſi primū quid ſit natura conſiderabimus. Siquis tm̄ verba illa ſic accipiat, vt ad rōnes naturales & metaphyſicas diiudicandas referat, (qui.n. primum quid ſit natura conſiderauerit, & in quibus rebus naturalis doctrina verſetur, cognouerit, is non eſſe has rōnes naturales, ſed exactiores, & de rebus vacantibus materia perſpiciet) ſi huc igitur verba pertineant, ſenſus fuerit, non quidē hoc in loco quid ſit natura differendum eſſe: ſed oportere ante hanc doctrinam de rebus naturalibus diſputare. hic eſt.n. diſciplinarum ordo, & qui fuerit in doctrina rerum naturalium exercitatus, hic quæ pertinent ad metaphyſicā diſciplinā aſſequi poterit. At dictio quidē illa, Auſcultationes autē per conſuetudines contingūt,)ex iis quæ memorauimus, eſt aperta. Pōt ad hūc tm̄ modum explicari. Poſtquā dixit cognitionē & diſciplinas ex præcognitis fieri, (nā quorū cauſæ cognoſci nequeūt, ne ipſa quidem cognoſci poſſunt) ad confirmādum ex antecognitis cognitiones fieri, addidit illud, auſcultationes pro conſuetudinibus fieri, & ſic doctrinam quemq; audire velle, vt fuerit aſſuetus, prorſus vt auditores quæ dicuntur, pro ſuo quiſq; more & præcognitione accipiant.

Secundi libri Metaph. cum Alex. cōm. finis.

ARIST. METAPHISICARVM LIBER SECVNDVS:

Apud Latinos Tertius,

Cum Alexandri Aphrodiſiei commentariis, Ioanne Geneſio interprete.

NEcaſſe *eſt ad eam ſcientiam, quam quærimus, ea primum nos aggredi, de quibus dubitare primum oportet. Hæc autem ſunt ea, de quibus aliter quidam exiſtimarunt, & ſi quid præter illa ſuit neglectum atq; omiſſum. Eſt autem operæprecium, bene eos dubitare, qui conſequi percupiunt facultatem, poſterior enim facultas, ſolutio eſt eorum quæ prius dubitabantur. atq; fieri nō poteſt, vt vinculum ſoluatur, ſi ignoretur.*

NEcaſſa eſt ad eam ſcientiam, quā quęrimus, ea primū nos aggredi, de quibus dubitare primum oportet.) Scientia quā quærimus, & de qua nobis eſt ſermo ſuſceptus, ſapientia ipſa eſt, & Theologia, quæ ex ordine Metaphyſica inſcribitur, qm̄ poſterior eſt quo ad nos naturali doctrina, quam item ſolet primā philoſophiam appellare, quia primarum nobiliſſimarumq́; rerum eſt contemplatrix. quod ipſum eſt in cauſa vt theologia, id eſt ſcientia de Deo nuncupetur. differit enim potiſſimum de cauſa & forma, quam ipſe ſubſtantiam à materia prorſus abhorrētem eſſe placet, primumq́; Deum & intellectum appellat. Ad inueſtigationē igitur huius ſcientiæ, & eorum, quæ per ipſam inquirentur, neceſſum eſſe ait ea primum commemorare ac recenſere, de quibus in primis eſt inquirendum, deinde propoſitis ipſarū rerum quæſtionibus, rem, quemadmodum eſt præfatus, perſequitur. Niſi ſiquis hæc ita accipiat, quaſi in vniuerſum præcipiantur, doceatq́; ad omnium ſcientiam inueſtigandā in vniuerſum neceſſe eſſe, primum ea cōmemorare, de quibus eſt primū diſſerendum, p hæc enim via eſt ad ea, quę ſcire cupimus inuenienda. Quòd ſi ad omnē ſcientiam, ad hāc quoq; id neceſſarium fuerit. Quæ porro in ſingulis doctrinis dubitare ac differere oporteat, docet, cum ait. Hæc autem ſunt ea, de quibus aliter quidam exiſtimarunt.) Aliter, id eſt incōmode ac inepte, vel apte quidem, ſed perperam. aut ſignificat quæ aliter alij ſenſerint. Nam de quibus priores auctores diuerſas habuere ſentētias, ea maxime dubitantur: aut quę cum eſſent cognitu neceſſaria, fuerunt tamen à prioribus ignorata. Hmōi aūt qōnes ſe diſputaturum eſſe ſignificat, cùm ait dubitare ſiue differere oportere. Deinceps in vniuerſum confirmat, docetq́; qui de re quapiam diſputaturi ſunt, vt quę inquirunt inueniant, cōmodum eſſe his primum quærere ſeu dubitare de illis, qm̄ ipſorum facultas inuentioq́ue & confirmatio ex inuentione pendet quæſitorum. Sed dictio cōmodius haberet, ſi pro (eſt autem) ſcriptū eſſet (eſt enim.) Poſterior enim facultas, ſolutio eſt eorum quæ prius dubitabantur. eſt autem ſenſus, ſolutio enim prius quæſitorum cauſa eſt facultatis poſterius comparandæ. vel ſic, facultas enim poſterius acquirenda ex ſolutione prius quæſitorū comparatur. Et profecto

ſecto ipſe hinc propoſitã doctrinam exorditur. De his enim agere orditur, quæ neceſſario ad hic propoſita cõducunt. Nam quæ in duobus primis dicta ſunt, exordium ipſius eſſe videri poſſunt, & ad conſtituendum ordinem pertinere: quo factum eſt, vt quibuſdam hunc librum doctrinæ metaphyſicæ primum eſſe placuerit. Nam fieri, inquit, non poteſt vt vinculum ſoluatur, ſi ignoretur.) ſi quæſitorum inuentio & confirmatio ex dubitatorũ ſolutione pendet, fieri autem non poteſt, vt quiſpiam vinculum aliquod ſoluat, qui ipſum ignorat, id eſt qui quomodo ligatum fuerit, neſcit. (Nam quomodo per ſcientiam vinculum ſoluas quod ignoras? eſt autem vinculum in rebus quęrendis, mentis dubitatio, quippe quæ rei vinculum demonſtrat) profecto de iis, quæ indagari ac demonſtrari debent, primum dubitare neceſſarium eſt: ſi quidem inuentio dubitatorum ſolutionem ſequitur, nec dubitata ſolui poſſunt, ſi quo modo fuerit dubitatum, ignoretur.

Sed dubitatio mentis idipſum de re declarat. Quo enim mens dubitat, eò perſimilis eſt ligatis, fieri enim nequit vt vlterius hac aut illi progrediantur. Quapropter difficultates omnes antea contemplari oportet, & horum gratia, & quia homines, qui quærunt, ſi primo non dubitauerint, perſimiles hiſce ſunt, qui ignorant quorſum pergere oportet: & inſuper neque ſi id, quod quæritur, inuenerint tandem, necne, diſcernere poſſunt. finis enim hiſce quidem non patet. at ei, qui antea dubitauit, eſt manifeſtus. Præterea melius ad iudicandum affectum eum eſſe neceſſe eſt, qui rationes etiam contẽdentes omnes, perinde atque aduerſarios, audiuit.

2 Sed dubitatio mentis idipſum de re declarat) Id eſt, ſed mentis dubitatio vinculum quod in re habetur, manifeſtat. Cùm autem dubitationem vinculum appellaſſet, dubitationis ad vinculum ſimilitudinem adiecit. Nam vt vinculum impedimẽto eſt quo minus vlterius & ad deſtinatum locum procedatur, ſic mẽs dubitatione rei vltra progredi prohibetur, neutro enim modo vltra procedi poteſt. Nam nec qui ligatus eſt, nec qui dubitat, progredi valet. Quia igitur oportet vt vinculum cognoſcat, q eſt ipſum ſoluturus, idcirco neceſſe ait eſſe prius dubitare. Tum etiam, quoniam qui de aliquo inquirunt non dubitantes, ij cæcis ingredientibus ſimiles eſſe videntur. Qui enim de re quapiam verba faciunt citra conſiderationẽ dubiorũ, q̃ inde emergunt, hi non habent propoſitũ, quò dicta ſpectare pertinereq; debent. Nam qui dubitauerint, ex antedictis eò ducuntur, vt via & ratione conquirant. Nam qui citra dubitationẽ de rebus aliquibus q̃runt, ij ignorãtes de qbus q̃rendũ ſit, inquirunt: his autem adiicit præterea non poſſe qui de aliquo quærunt abſq; dubitatione, cognoſcere an recte processerint, & finem ſint conſecuti, quẽ petunt. cuius cauſam adiũgit, quia ſic de aliquo q̃rentibus finis propoſitus ignoratur, quocirca ſimiles hos eſſe dixit iis, qui locum, quò vadant, ignorant: vtpote quibus finis eſt ignotus. ſolutio namque eorum, quæ poſſunt de aliquo dubitari, finis eſt atque inuentio ipſius. Sed & aliam ſupradictis cauſam adiicit, cur ſit neceſſe prius dubitare. hæc aũt eſt huiuſmodi. Quẽadmodũ iudices ij rectius ferunt iudiciũ, qui & actorem & reum, non alterum ſolum audierint, ſic in rebus inueſtigandis is ſapienter iudicabit, qui omnia, quæ dubitari poſſunt, & dici ad confirmationem ipſorum & poſitionem, præcurrerit atq; ſoluerit. Quibus rationibus quantas habeat Dialectica ad philoſophiam & veritatis inquiſitionem commoditates; ſimul aperitur. Eſt enim dialecticæ munus, quærere, ac in vtrãque partẽ diſputare: vt verum id eſſe intelligatur, quod in Topicis ſcriptum eſt, vtilem eſſe Dialecticã ad Philoſophię diſputationes.

Ex Dialectica quantum ad locutus commoda ſuppetunt.

Eſt itaq; dubitatio prima de hiſce, quæ in exordiis dubitauimus, vtrum vnius, an plurium ſcientiarum ſit cauſas cõtemplari.

Eſt itaq; dubitatio prima de hiſce, quæ in exordiis dubitauimus.) Non eam dubitationem, quam ponit, in exordiis dubitatam eſſe ait. Eſt enim prima dubitatio, vt ipſe dicit, quæ debet diſputari, vtrum vnius ſcientiæ munus ſit omnium rerum cauſas contemplari, an plurium, vt alia ſcientia aliorum principiorum & cauſarũ ſit contemplatrix. Quam dubitationem non videtur mouiſſe in libris duobus ſuperioribus. In Primo enim de Anima eius meminiſſe videtur. itaq; ſenſus fuerit, de his quæ in exordiis dubitauimus, primam dubitationem eſſe, quam primam ponit. In exordiis enim de cauſis dubitauit. primam igitur dubitationem de cauſis hanc eſſe ait, quam commemorat. Dubitauit autem de cauſis in primo quidem maiore quærens cauſarum genera quot ſunt, vbi diſputatis aliorum de cauſis opinionibus, quatuor eſſe genera cauſarum ſtatuit: in primo autem minore diſputans vtrum cauſa vel in rectũ vel ſecundum ſpeciem in infinitum procedat, an conſiſtat, finitaque habeatur. De his igitur prima dubitatio ſiue quæſtio hæc fuerit, q̃ in præſentia commemoratur. Vel igitur hoc eſt quod ait, vel primam de his dubitationem de iis eſſe, de quibus in exordiis dubitauimus, quaſi non oẽs ſint de quibus in illis dubitauimus, q̃rentes an ſint, & quot ſint. de his igitur nunc dubitabimus, primaq; dubitatio hæc erit, nã & ipſa de cauſis eſt. Quidam tñ ob hæc, quę ipſe hoc in loco tradit, hãc ipſam dubitationẽ primi libri minoris fini adſcribunt, quæ illic nulla rõne iacet. Illud aũt, Vtrũ vnius, an pluriũ ſciarũ ſit cãs cõtẽplari, hmõi. eſt.) Vtrũ cãrũ oĩum, quas eſſe quatuor ſtatuimus, vna ſcia ſit cõtẽplatrix, an alia ſcia aliã cãm cõtẽplet, vt poſtea diſputans cõfirmabit, vt merito dixerit, de his, q̃ in exordiis dubitauimus. Nã in Primo Libro maiore de quatuor cauſis q̃ſiuit, de quibus quatuor cauſis hoc in loco eſt diſputaturus, vtrum ipſarum cognitio vnius doctrinæ ſit.

Et vtrum hoc ſolum ad hanc ſcientiam ſpectet, principia inquam prima ſubſtantiæ contemplari, an & ea principia, ex quibus vniuerſi demonſtrant, ceu ſi fieri poſſit vt idẽ, ac vnũ affirmet ſimul atq; neget, necne, & iſtiuſmodi cætera.

Et vtrum hoc ſolum ad hanc ſciam ſpectet, principia, inquam, prima ſubæ contemplari.) Secunda qõ, quã diſputari oportere ait, hæc eſt: Vtrum ſapientis ac primi Philoſophi, primæq; doctrinæ munus ſolum ſit prima principia ſubæ cognoſcere, an ad ipſam quoq; pertineat, principia etiam demonſtratiua cognoſcere, ex quibus demonſtrationes fiũt, q̃ principia cõia ſunt, & ſniæ nuncupant: hęc. n. ſunt oĩs ſciæ principia Quorum verborũ hunc eſſe ſenſum innuitur verbo illo ſolum. in dictione vero deſideratur illud (de principiis) eſt. n. dicto conſentaneum. ſnia vero eſt, non poſſe contradictionem ſimul veram & falſam eſſe: & illud, quæ ſunt eidem æqualia, ea inter ſe quoq; æqualia ſunt. Itẽ, ſi ab æqualibus æqualia demas, q̃ remanent ſunt ęqualia: & illud, omnis appetitus eſt boni, aut exiſtimati boni, & quæ his ſimilia ſunt. Sed omnium ſententiarum communiſſima eſt, quam de contradictione diximus, quippe quæ in cunctis rebus vera eſt. 4

Et ſi ſit huiuſce ſc̄iam circa ſubãm verſari, vtrũ vna ſit circa oẽs, an plures: & ſi ſint plures, vtrũ oẽs generis ſint eiuſdem, an aliæ ipſarum ſapientiæ, aliæ aliquo alio nomine ſint appellãdæ. Hoc etiam ipſum quærere neceſſarium eſſe videtur, vtrum ſubſtantias ſenſibiles ſolum, an præter has alias etiam eſſe ſit aſſerendum, & vtrum vnum ſit genus, an genera ſubſtantiarum ſint plura, vt ij, qui formas faciunt, cenſent, ac ĩter has & ſenſibilia res mathematicas medias collocant. De his igitur, vti diximus, cõſiderandum eſſe videtur.

Et ſi ſit huiuſce ſcientiæ circa ſubſtantiam verſari, vtrum vna ſit circa omnes, an plures.) Tertia qõ eſt, Si huius doctrinæ munus eſt de ſubſtantia ſubſtantiæq́; cauſis conſiderare, ſubſtantiæ autem plures ſunt, quippe quarũ aliæ intelligibiles ſunt, aliæ ſenſibiles, vt oporteat principia eſſe diuerſa, vtrum ad hanc ſcientiã pertineat de omnibus principiis ſubſtantiarum conſiderare, vt ipſa vna, cuncta principia quæ ſubſtantiarum ſunt, cognoſcat, an plures ac diuerſæ doctrinæ principia cognoſcant, quæ ſunt diuerſarum ſubſtantiarum. Quin etiam, ſi plures ſunt, operepretium fore ait diſputare, vtrum hæ plures ſcientiæ inter ſe ſcientiæ cognatæ ſint, eiuſdemq; generis, & omnes debeant ſapientię nuncupari, an non omnes ſint ſapientiæ, ſed quædam, cæteræ vero aliud genus ſortiãtur. Hæc effatus, id quoque quærendum eſſe ait, vtrum hæ tantum ſenſibiles ſubſtantiæ ſint, an præter has aliæ quædam habeantur hoc enim nondum notum, neque diſputatum eſt. Differt autem hæc quęſtio à prima: quia in illa dictum eſt de principiis ſimpliciter, non de principiis ſubſtantiæ: hac vero vtrum principiorum ſubſtantię ſit vna ſcientia, an plures: & ſi plures, vtrũ ſint oẽs eiuſdem gñis, & ſapientiã, an q̃dam ſapientię ſint, aliæ aliud ſciatum genus. Deinceps quærendum eſſe docet, vtrum vnum genus, vnaq́; ratio ſit cũctarum ſubſtantiarum, an plura ipſarũ genera, pluresq́; rõnes habeantur, quod quo dixerit, ſubiectis verbis declarat, (vt ij qui formas faciũt, & inter has & ſenſibilia res mathematicas medias collocant) qm̃ authores idearum mathematica ſubſtãtias eſſe putabant, quę neque ideis, neque ſenſibilibus ſubſtantiis genere ſimiles eſſent, ſed huiuſmodi ſubſtantiarum naturam mediam illis eſſe dicebant, vt tria ſint ſm̃ ſubſtantiam, quemadmodum de Platone in Primo maiore dixit. Atque hæc quidem quęſtio plus aliquid quã ſuperior habet. Neque enim in ipſa quærit vtrum plura ſint genera ſubſtantiarum, hoc enim poſitum eſt, ſed vtrum eadem ſint & quæ alij tradiderunt, itaque illud (vtrum vnũ ſit genus) quaſi conſequens p̃dictis additũ eſt. nam cùm dixiſſet: Vtrum ſubſtãtias ſenſibiles ſolũ, an præter has alias eſſe ſit aſſerendum,) intulit illud. Et vtrum vnum ſit genus ſubſtantiæ,) haud enim dubitari poteſt, quin facientes media iter ideas & ſenſibiles ſubſtantias, plura genera præter ſenſibiles fecerint.

Et vtrum circa ſubſtantias tantum ſit contemplatio, an & circa ea, quæ per ſe ſubſtantiis accidunt.

6 Et vtrum circa ſubſtantias tantum ſit contemplatio, an circa ea, quæ per ſe ſubſtantiis accidunt.) Accidẽtia dicit, quę per ſe adſunt, vt ſit ſenſus. Vtrum de ſubſtantiis tantum ſit ſapiens diſputaturus, an etiam de per ſe accidentibus. Sunt autem per ſe accidentia propria, quæ in definitionibus accipiuntur, de quibus ei neceſſario agendum eſt, quia de quibuſdam ſcientia ſumi non poteſt, niſi quę ad hunc modum adſunt, cognoſcãtur. Appellat autem per ſe accidentia, inſeparabilia & propria, & propemodum ſubſtantialia, per quę quarũdam rerum deſcriptiones explicari ſolent, vt triangulo p̃ ſe accidit habere tres angulos duobus rectis ęqnales, & duo latera maiora eſſe tertio, vtcunque commutentur. quare diffinitio eius non conſtat ex his: ſic item numero accidit, vt par ſit, aut ĩpar, & vnicuique entium vnũ ſit quatenus hoc aliquid eſt. & cætera accidentia, quæ ad hunc modum adſunt.

Præterea cuiuſnam ſit de iis omnibus contẽplari, de quibus artifices diſſerendi conſiderare conantur, ex ſolis veriſimilibus facientes conſiderationem, de eodem inquam, et diuerſo, de ſimili & diſſimili, de contrarietate. de priore poſteriore & cæteris omnibus talibus, & de his inſuper, quæ per ſe illis accidunt, vt non ſolum quid illorum ſint ſingula, ſed etiam ſi vnum ſit contrarium vni, conſideretur.

7 Præterea de eodem, de diuerſo, de ſimili, de diſſimili, identitate, contrarietate, priore, ac poſteriore.) Quęrit vtrum ſapientis ſit, ad veritatẽ & ſcientiam comparandam, diſputare quænam ſint, de iis quæ Dialectica quoque vſurpat, ex probabilibus colligens, & propoſita cõfirmans. quaſi dicat, ſi Dialectici munus eſt de ipſis probabiliter diſſerere, cuius intererit de eiſdem vere diſputare. proponit autem de his inquirere. ipſis.n. vtitur in hac ſcientia ad aliquid demonſtrandum. vtiť nanque eodem quod in ſubſtantiis dicitur, cũ quærat vtrum omnes ſubſtantiæ eædem ſint inter ſe, an diuerſæ, ſed & alia quę recenſuit, in omnibus demonſtrationibus vſurpari neceſſe eſt. Hæc enim communia inſtrumenta ſunt demonſtrantibus, & ipſe in proceſſu docebit quatenus harum rerum inquiſitio & conſideratio ad primum Philoſophum pertineat. haud enim doctrina hæc logica eſt, (vt quibuſdam eſt viſum, quia pleraq; talia in ipſa quæruntur) quoniam non propter hæc diſputat de his, neque in hoc propoſitum intuetur, ſed quia primæ philoſophiæ entis, qua ens eſt, cõtẽplatricis, munus eſt de accidentibus, quæ enti communiter adſunt, contemplari, cuiuſmodi hęc ſunt, vt demonſtrabit. Et de his inſuper, inquit, quæ per ſe illis accidunt, vt non ſolum quid illorum ſint ſingula, ſed etiã ſi vnum ſit contrarium vni, conſideretur.) Quæ dicat accidentia per ſe, expoſuit, cum dixit, Non ſolum quid illorum ſint ſingula. in ipſo enim quid eſt, quæ per ſe adſunt, continentur, eſſe autem ĩquit quæ per ſe adſunt accidentia. exempli gratia omnis contrarietatis accidens per ſe eſt medium habere, vel carere medio, vel quale eſt quod ipſe addit, ſi vnum ſit contrarium vni, an non. quod ipſum pręceptum dialecticum eſſe videtur, quoniam diſpiciendum eſſe ait, num veritatem cuiuſpiam horum conſiderare pertineat ad ſapientem.

Et vtrum principia & elementa ſint genera ipſa, an ea, quæ inſunt, & in quæ res quæq́; diuiditur. Quod ſi ſint genera, vtrum ſint ea, quæ vltimo de indiuiduis ipſis dicuntur, an ipſa prima. Ceu vtrum animal, an homo principium ſit, & magis ſit quàm ſingularia ipſa.

8 Et vtrum principia & elementa ſint genera ipſa, an ea quæ inſunt, & in quæ res quæque diuiditur.) Quæri ait oportere, vtrum genera ſint principia eorum, quorum genera ſunt: genera enim natura prima eſſe videntur, prima vero principia ſunt. an ea ĩ quæ diuidiť ſubſtantia, vt in materia & forma diuidi videť, vel quatuor elementa, ſiquæ alia ſimilia cuipiam ſupponere placet: quoniam in ea res quæq; diuiditur, ex quibus primum conſtituitur: ea vero cuiuſq; principia eſſe videntur, ex quibus primum conſtat, vt elementa principia vocis ſunt. Quod ſi genera principia ſunt, ruſus ope

re

ræpretium eſſe ait inueſtigare, num ſupræma genera, an quæ proxima ſunt indiuiduis, quæ licet iam indiuidua ſint, communiore tamen vocabulo genera vocat, quia generis nomen pro communi vſurpat.

Maxime vero quærendum atque tractandum eſt, ſi præter materiam ſit aliqua per ſe cauſa, atque hæc ſit ſeparabilis, nec ne, & vtrum vna an plures numero ſit.

9 Maxime vero quærendum atque tractandum eſt, ſi prçter materiam ſit aliqua per ſe cauſa.) Quod ait, huiuſmodi eſt. Quidam veterum Phyſicorum, qui materiam tantum cauſam per ſe eſſe ſtatuebant, huius affectiones cauſas ex accidenti eſſe confirmabant. His enim cauſam per ſe aerem vel aquã eſſe placebat, quidpiamúe medium, aut aliquid aliud, quod principium & elementum eſſe ſtatuiſſent, cũ horũ tñ ſingula per ſe entia eſſe traderent, ex accidenti vero raritatẽ, vel denſitatem, vel concretionem & diſcretionẽ. Iſti ergo materiam & ſubiectum per ſe cauſam eſſe dicentes, aliquã aliam cauſam adiiciebant, ſed per accidens. hæc enim materiæ accidunt. Sed ipſe hoc in loco, non vtrum ſit aliqua ex accidenti cauſa præter materiam, quærendũ eſſe ait, ſed vtrum per ſe, vt in Phyſico auditu docuit. nihil enim minus alia, quin potius magis quam materia, eſſe cauſæ videri poſſunt. Item, ſi præter materiam eſt aliqua per ſe cauſa, diſputare rurſus oportere ait, nũ ſit hæc à materia ſeiũcta, & per ſe ſubſiſtens, an in materia, qualis eſt forma materialis, & Stoicorum ſententia, Deus, & cauſa efficiens. Ad hæc, ſi qua eſt ſeparata & immaterialis cauſa, vtrum hæc vna numero ſit, an plures. quam quæſtionem in huius operis Decimo libro diſputat.

Et vtrum ſit quippiam præter ipſum totum. dico autem totum cum de materia quippiam prædicatur, an nihil. an quorundam ſit, quorundam non ſit, & quales rerum ſint tales.

10 Et vtrum ſit quippiam præter ipſum totum. dico autem totum cum de materia quidpiam prædicatur.) Totum appellat vel commune, quod de ſingularibus, rebusq; materialibus dicitur, & tũ quæſtio hæc eſſet, vtrum præter commune & totum, quod de materiali prædicatur, ſit aliqua alia forma ſeparata, an præter cõmune nulla ſit forma & idea. an quorundam ſit, aliorũ ſecus, vt auctores idearum tradunt: qui eorum, quæ præter naturam fiunt, & item artificioſorum ideas eſſe negabãt. vel totum appellat totum compoſitum. Sed, cum totum dixiſſet, quomodo totum dixerit, exponit dicens (cum de materia quippiã prædicatur) id eſt, qñ materia cum aliqua forma ſumitur. Vel totum vocat materiale, vt ſit qõ nunquid forma ſeparata ſit præter mãlem, hæc.n. de materia prædicatur, eſtq; totum materia cum forma, quę in ipſa habetur. an nulla talis ſit. At quædã formæ ſint à materia ſeparatæ, quædã ſecus, hoc.n. ſignificat cũ ait. An quorũdã ſit, quorũdã nõ ſit. Et ſi quæ oĩno formæ ſine materia ſunt, quot hæ ſunt. de quibus, vt ſupra cõmemoraui, diſſerit, dum de ſubſtantiis incommutabilibus verba facit. Itaque per ſuperiorem quæſtionem inquirit, nunquid ſit alia per ſe cauſa præter materiam, & ſi eſt, vtrum ſit à materia ſemota, an cum ipſa, per hanc vero ſimpliciter vtrum ſit aliqua forma ſine materia.

Præterea, principia numero ne an ſpecie, tã in rationibus quam ĩ ſubiecto ſunt definita. Et vtrum rerũ, quæ occidunt, & rerum, quæ non occidunt, eadem principia ſint, an diuerſa. Et vtrum omnia corruptionis expertia ſint, an principia rerum quæ corrumpuntur, ſubeant corruptionem & ipſa.

Præterea principia numero ne, an ſpẽ ſint definita) 11 Quærendum eſt ait, principia & cãæ, ſi finita ſunt, vtrũ non ſpẽ tñ, ſed etiam numero ſint finita, vt cã efficiens ſitne vna numero, & materia vna numero, & cætera pari rõne, an licet cã non ſit vna numero in vnaquaque ſpẽ cauſæ, ſpẽ tñ finitæ ſunt. Nam eſſe ſpẽ infinita principia ponere, vt abſurdum prætermiſi: & quia in ſuperiore libro id demõſtratũ eſt, & cãs eſſe finitas in oĩ genere cãæ. Idem aũt de cauſis formalibus quæri ait oportere. hę nãq; ſunt, quę in rõnibus habẽtur, cũ per eas cuiuſq; rõ diffinitioq; explicetur. item de mãlibus, qm̃ hęc ſubiecta ſunt. qđ ſi efficiens quoq; & finalis cã gña cauſarum ſunt, vt dixit in auditu phyſico, profecto de oĩbus cauſis dixiſſe videbitur. Põt tñ per cãs, quæ in rõnibus habẽtur, Principia demonſtrationum innuere, quas ſententias appellamus, de quibus ſupra mentionem fecit. per eas vero, quæ in ſubiecto, principia ſubſtãtiatũ, qm̃ ſubæ ſubiiciunt. Illud itẽ q̃rere cõmodum eſſe ait, vtrum eadem ſint principia mortalium rerum, atque immortalium, an diuerſa. & ſi diuerſa, vtrum omnia ſint immortalia, an mortalium caduca, & viciſſim eorum quæ interire nequeunt, immortalia.

Præterea quęrendum eſt id, quod omnium eſt difficillimum, & dubitationem maximam habet vtrum vnum ipſum, & id quod eſt, non aliud quicquam, ſed eorum, quę ſunt ſubſtantia, ſit, vt Pythagorici, Platoq; dicebant, an non ita ſit, ſed aliud quippiam ſit ei ſubiectum, vt ſententia quidem Empedoclis amicitia, quorundam autem aliorum, ignis, vel aer, vel aqua. Et vtrum prĩcipia vniuerſalia ſint, an ita ſeſe habeant, vt res ſingulares. Et potentia ne ſint, an actu.

Prçterea id, qđ eſt oĩum difficillimũ, & dubitationem 12 maximam habet, vtrum vnum ipſum, & id quod eſt, non aliud quidquã, ſed eorũ, quæ ſunt ſubſtantia ſit.) Quæſtio, quam maximã habere controuerſiã ait, hæc eſt: vtrum vnum & ens ſint ſubſtãtię, & rerũ principia, hoc.n. ſignificat, cũ ait. Sed eorũ, quæ ſunt ſubſtãtia, ſit, vt Pythagoricis placet, & Platoni, qui ipſi ens & ipſi vnũ faciebat. Cuius ſententiæ meminit in tertio libro Phyſici auditus, cũ de infinito diſputaret, & in huius operis.t. maiore lib. An aliæ quædã naturæ ſubiiciãtur, qbus & vnũ & ens accidant: vt nãles tradũt, q aquã vel aerẽ, amicitiamúe, aut mentẽ, aut quidpiã ſimile rerum principiũ eſſe ſtatuũt, cuius & ens & vnũ accidẽtia eſſe aiunt. Et vtrũ principia in ꝓpria ſuba, & per ſe ſint vt ſingula quæq; entia, an nõ, ſed quemadmodum gña vlíaq;, & cõia, quibus eſſe ĩ eo eſt, quod de ſingularibus prædicantur. Quæ dubitatio diuerſa eſt ab ea, quæ paulo ante ꝓpoſita eſt, qua q̃rebat, num principia & elemẽta ſunt gña, an ea, quę in rebus habẽtur, in quæ ipſæ ſingulæ diuiduntur, qm̃ in illa quæritur, vtrum ea, quæ in ſingularibus habentur, in q̃ ipſa ſingularia diſtribuuntur, ſint ipſorum principia, an cõia, quæ de ipſis prædicantur. In hac vero cõiter & in vniuerſum vtrum principia ſic ſe habeant vt cõia, quibus non licet per ſe ſubſiſtere, an quemadmodum ſingularia, & ſi ad hunc modum, vtrum principia poteſtate ſint vt materia, an actu per ſe exiſtant, vt ignis, aut aliquod corpus tale quippiã elementum eſſe ſtatuentibus.

Et alio ne modo, an motu. hac enim magnam dubitationẽ præbere poſſunt. In ſuper quærendum eſt, ſi numeri, longitudines, figuræ ac puncta, ſubſtãtia quędam ſint, nec ne. Quòd ſi ſubſtantiæ ſint, vtrum à ſenſibilibus ſint ſeparata, an ſint

in ipſis. De bis enim omnibus non ſolum difficile eſt conſequi veritatem, ſed ne ratione quidem bene dubitare facile eſt. Primum igitur quęrendum eſt de quibus diximus primum, vtrum vnius an plurium ſit ſcientiarum genera cauſarum omnia contemplari. Et enim quonam pacto vnius erit ſcientiæ principia rerum cognoſcere, cùm non ſint contraria?

Et alio ne modo, an motu. hæc enim magnam du-
13 bitationem præbere poſſunt.) Hoc eſt quod quærendum eſſe ait, vtrum principia ob hoc principia ſint, quod moueant & efficiant ea, quorum principia ſunt, an ob aliam rationem. Nam quoddam principium mouens eſſe videtur vt efficiens, aliud non item, vt materiale.

Sed fortaſſe ſenſus alius eſt ad hunc modum, vtrum hæc principia moueantur, dum cauſæ ſunt rebus, quæ ex ipſis fiunt, an immota maneant, vt ideę per ipſarum auctores, cuiuſmodi eſt etiam prima cauſa. Quin & aliter verba illa exponi poſſunt, vtrum principia moueãtur, & alterum in alterum commutetur, an ſint huius viciſsitudinis immunia. Ad hæc illud quoque inquiſitione dignum eſſe ait. num mathematica ſubſtantiæ ſint an non. Mathematica enim ſunt numeri, longitudines & figuræ planæ, videlicet vt triangulus, quadratus, circulus, & cætera id genus: item puncta. idque vt quibuſdam placet, an ſecus. Et ſi ſubſtantiæ ſunt, vtrum ſint à ſenſibilibus ſeparatæ, & per ſe, an in his mathematica eſſe habeant. Sed præfatus de quibus dubitandum quęrendumúe ſit, non ſolum veritatem in his deliteſcentem eruere perdifficile fore ait, quippe cum prædictorum veritatis inuentio caput & ſumma ſit huius ſcientiæ, ſed ipſam etiam inquiſitionem plenam eſſe difficultatis. Deinceps aggreditur ad illã quæſtionem diſputandam, quamprimum diſſerere propoſuerat, ea vero eſt, vtrum vnius ſcientiæ munus ſit de omnibus principiis cunctisq́; cauſis diſſerere, an plurium, vt alia de alio genere cauſæ ſigillatim conſideret, Et in primis non eſſe vnius ſcientiæ de omnibus cauſis inueſtigare, arguere conatur, vtiturq́; primum huiuſmodi ratione, Quorum ſpecie diſcrepantium eadem habetur ſciẽtia, hæc inter ſe oppoſita ſunt: cauſæ autem non ſunt inter ſe oppoſitæ: non eſt igitur eadem ſcientia cauſarum ſpecie diſcrepantium. Quæ ratio eſt in ſecunda figura, &, quod ad modum pertinet, apta & ſyllogiſtica, primam tamen propõnem falſam aſſumit. Neq; enim verũ eſt, quorum differentium ſpecie eadem eſt ſcia, hæc inter ſe pugnare. Illud verum eſt, oppoſitorum eandem eſſe doctrinam. & id quod cum hoc conuertitur. ſ. quorum non eſt eadem ſcientia, ea non ſunt inter ſe oppoſita, hoc autem non eſt idem atq; quod ſupra dixit, quorũ non eſt eadem ſcientia, hæc inter ſe oppoſita ſunt. tunc enim differẽtium ſpecie, duntaxat ſi contraria ſint, eãdem eſſe doctrinam ſtatueretur, quod ſignificauit dicens. Quonam pacto vnius erit ſciæ principia rerum cognoſcere, cũ non ſint contraria?) Hic autem cõtrariorum eandem eſſe ſcientiam ſumitur, non tamen cõtrariorum tantum. Nihil enim prohibet eandem ſciẽtiam quorumpiam nõ oppoſitorum eſſe. Nam de quibus Geometria diſſerit, ea non pugnant inter ſe, ſed & philoſophia naturalis, & actiua, quæ ſpecie differunt, & ſi non ſunt oppoſitæ, ſub vnam tamen ſcientiam cadunt. Præterea principia in oppoſita redigi poſſe, cuipiã fortaſſe placebit, ſ. effectiuũ, ſ. & paſsiuũ. mã. n. paſsiua eſt, tria vero pricipia, q̃ circa mãm verſantur, ad formale referunt, formale aũt effectiuum eſt, cum oẽ efficiens per formam & perfectionẽ, quã obtinet, efficiat.

Præterea, compluribus eorum, quæ ſunt, nõ omnibus omnia competunt. Qui nanque fieri poteſt, vt in ĩmobilibus ſit principium motus, aut boni natura, ſi omne quidem, quod per ſe eſt atq; ſuapte natura bonum, finis ſit, atque adeo cauſa, vt illius gratia cætera ſint, atque fiant? finis autem, & id, cuius gratia cætera fiunt, actionis ſit cuiuſpiam finis, actiones vero omnes efficiantur cum motu? Quare fieri non poteſt, vt in immobilibus hoc principium ſit, aut vllum per ſe bonum. Quapropter & in mathematicis nihil omnino per hanc oſtenditur cauſam, neque vlla prorſus ex ea ſit demonſtratio, quia ſic eſt melius, aut deterius. Sed & talium nemo mentionem vllam omnino facit. Idcirco ſophiſtarum quidã, vt Ariſtippus, in ipſas inuehebatur, in cæteris quidẽ inquiẽs artibus, & etiam in ſordidis, vt in ædificandi facultate, atque ſuẽdi, omnia dici quia ſic eſt melius, aut deterius, mathematicas vero nullam bonorum malorumq́; curam habere.

Præterea compluribus eorum, quæ ſunt, non oĩbus 14
omnia competunt.) Hæc quoque argumentatio eo ptinet, vt non vna ſcientia de cunctis cauſis diſſerere doceatur, quæ quidẽ argumentatio ab ipſis ſcibilibus ſumpta eſt. Nam, ſi non cuncta ſcibilia omnes cauſas habent, ſcientiæ autem propriorum ſuorumq́; ſcibilium contemplatrices ſunt, ſatis declaratur, ea quãq; principia cognoſcere, quæ in ꝓpriis ipſius ſcibilibus continentur. Ac proinde aliam aliorũ eſſe cognitricem, eorum ſcilicet quãq;, quæ in ſuis ſcibilibus habentur. Nõ haberi autem in cunctis ſcibilibus oẽs cauſas, in rebus immobilibus oſtendit. Immobilia enim appellat ingenita, & immortalia, principium vero motus dicit cauſam efficientem, quibus immobilibus annumerat mathematica. In his enim neque cauſa habetur, vnde principium motus proficiſcitur, hoc eſt efficiens. nam quõ ingenitarum rerum & immobilium efficiens, ac mouens cauſa eſſe poſsit? neque item boni natura ineſt, id eſt finis, & cuius gratia. Cauſa enim, vt bonum, eſt cuius gratia cętera fiunt, ipſa vero nullius eſt gratia. huiuſmodi autem eſt finis. At finis, alicuiusq́; gratia eorũ quæ ad finem pertinẽt effectio, in actionibus conſiſtit, & in effectiuis actiuisq́; ſcientiis. porro in quibus effectio & actio ineſt, in iis motus etiam habetur. non igitur in immobilibus eſt cauſa finalis, quæ quidem ſua natura & ſimpliciter bonum eſt. hoc nãq; innuit, cùm ait (quod ꝑ ſe ac ſuapte natura bonum eſt.) quod ipſi bonum appellauit. Cæterum demõſtrare moliens cãm vt finem, non in cunctis rebus haberi, non magis q̃ efficientem, (natura enim ĩmobilibus attribuitur), nõ dixit cauſam finalem in ipſis non haberi, ſed naturam̃ boni, cui accidit eſſe fini. Quamobrem primum à bono ſumens argumentum, docet à rebus immobilibꝰ cauſam vt finem abeſſe, dum in cunctis rebus bonum finem eſſe demonſtrat, ſed quia nõnulla bona ſunt effectiua, qualia bona finis habeant rationem, explicauit dicens, (ſi omne quidem quod eſt per ſe, atque ſuapte natura bonum, finis eſt) Sed ſumens quod per ſe bonum eſt, id eſſe cauſam vt finem, vbi oſtendit cauſam vt finẽ cuiuſpiã actionis eſſe finem, omnes autem actiones cum motu peragi, (nam virtutũ actiones, quæ honeſtum habent propoſitum, cum motu efficiuntur, quin & artes ſingulæ, quæ boni cuiuſdam ſunt appetẽtes, id ipſum per actionem & motum adipiſcuntur,), ꝑ hæc demonſtrauit in rebus immobilibus non eſſe cauſam, quæ boni & finis rationẽ habeat. Illud vero (Aut vllum ſit per ſe bonũ) perinde eſt ac ſi diceret, nulli eſt bonum vt finis. At ipſi bonum per ſe ſuaq́; natura bo-

num eſt. quod antè ſic bonum eſt, id finem eſſe dixit.
quod verum eſſe docuit mathematum exemplo. In his
enim neq; efficiens cauſa, neq; finis habetur, neq; vllus
vnquam in geometria, cum aliquid demonſtraret, cau-
ſam reddidit quia ſic melius eſt, vt diceret, exempli gra
tia, trianguli angulos pares eſſe duobus rectis, quoniam
hoc melius ſit, quemadmodum in operibus, quæ natu-
ra fiunt, aut arte mouentur, redditur cauſa gratia cuius.
Nec omnino quiſquam Geometra cauſæ vt finis men-
tionem fecit. Quæ ſi vera ſunt, efficitur vt aliæ ſcientiæ,
aliarum cauſarum cognitrices ſint. Ad hoc enim con-
cludendum illa cõmemorauerat. ſed, cùm dixiſſet in ma
thematicis non eſſe cauſam vt finem, quod quidem eſt
bonum, in huius confirmationem, ſophiſtarum ſenten
tiam de mathematicis cõmemorat, quorum, Ariſtippũ
mathematicas diſciplinas imperfectiores etiam vilibus
artibus eſſe tradidiſſe, refert. In illis enim ſingulis aliquẽ
14 eſſe finẽ bonumq; propoſitũ, & ab ipſis ſuis operibus
edendis mentionem fieri cauſæ, quæ in hunc modum
reddi ſolet, quia ſic melius eſt, mathematicas vero om-
ni tali cauſa carere, neq; vllam bonorum malorumque
rationem habere. Cæterum in hac ratione nihil aliud
quàm deceptio quædam eſſe videtur. Neq; enim, ſi in
quibuſdam ſcibilibus non omnes cauſæ ineſſe viden-
tur, ſtatim nullius doctrinæ munus erit omnes cauſas
cognoſcere. Nam eadem ratione demonſtrare licebit,
quoniam in quibuſdam ſcibilibus ſunt omnes cauſæ,
idcirco ad vnam ſcientiam pertinere poſſet ipſas om-
nes cognoſcere. Neq;.n.ſi non omnes ſcientiæ cunctas
cauſas habẽt, ſed quibuſdam ipſarum quædam adſunt,
idcirco nulla erit, quę oẽs cognoſcat, vt ipſe paulopoſt
demonſtrabit, inquirens per cuius cauſæ cognitionem
potiſſimum ſciẽtia rei propoſitæ generetur in ſcientiis,
quæ omnes cauſas obtinent, propterea ꝙ ipſarum ſu-
biectum quatuor cauſas ſortiatur. Præterea non omne
bonum ſuapte natura eſt agendum, ſed partim agendũ,
partim contemplandum, nõ agendum, cuiuſmodi eſt
in mathematicis, Veritas.n.eorum, quæ bonum quod-
dam eſt, in ipſis vt finis expetitur. Atq; adeo ſapientiæ
ipſius finis eſt huiuſmodi bonum. cognitio enim præ-
ſtantiſſimi ac optimi entis, quodque maxime eſt, illius
eſt finis, quæ quidem cognitio ſummum bonum eſt.

*At vero, ſi plures ſint ſcientiæ cauſarum, & alia circa
aliam cauſam verſetur, quam harum oportet eam dicere,
quam quærimus? Aut quem eorum, qui ipſas habẽt, rem ma
xime ſcire dicemus? fit enim vt ad eandem rem modi cauſa-
rum omnes accommodentur. Domus enim principium qui-
dem vnde proficiſcitur motus, ars eſt atq; ædificator; id au-
tem gratia cuius cætera fiunt, ipſum eſt opus, materia vero
lapides ſunt, & cementum, & forma eſt ipſa ratio.*

15 At vero, ſi plures ſunt ſcientiæ.) Tranſit ad diſputan
dum in oppoſitam partem. Quærit enim ſi plures ſunt
ſcientiæ, quæ cauſas & principia cognoſcunt, non vna
tantum, vt ſuperiores rationes concludere videbantur,
quia non ſcibile quodq; cunctis cauſis vteretur, cuius
cauſæ cognitio pertinet ad hãc ſcientiam, quam quæ-
rimus, quæque ſapientia nuncupatur, vel quẽ dicere
oportet præditum eſſe ſcientia rei propoſitæ ex earum
numero, quæ continent omnes cauſas. Fieri enim po-
teſt vt rei cuipiam omnes cauſarũ modi ſuppetent. Ob
cuius ergo cauſæ cognitionem, aut qua cauſa cognita
quiſquam eius rei ſcientiam indeptus fuiſſe putabitur?
Si enim alia ſcientia aliam cauſam cognoſcit, in quibus
rebus quatuor inſunt cauſæ, in his quam ex cauſis in-
telliget, qui ſciens eſt futurus? Ad refellendam vero ra-
tionem, quæ nititur oſtendere, aliam ſcientiam aliarum
cauſarum eſſe cognitricem, & non omnium vnam,
propterea quod non in omnibus cauſæ omnes haben-
tur, vtitur eo argumento, quod eædem nonnunquam
ſimul conſiſtant. quoniam, ſi in quibuſdam rebus, qua-
rum habentur ſcientiæ omnes cauſæ congruunt, haud
dubie eadem ratione huiuſmodi ſcientiæ ſingulæ om-
nium cauſarum contemplatio fuerint, quo in genere
eſt ars ædificandi, quam pro exemplo ſubiicit. In qua
formam rationem eſſe ait, quoniam per formã cuiuſq;
definitio redditur. Id vero, cuius gratia, opus eſſe di-
cit, vel quia finis in hac arte eſt id, cuius gratia fit opus,
fit autem protectionis gratia. Vel cuius gratia vocat
opus, quod in ipſa efficitur, quod quidem eſt ipſa for-
ma, vt eadem ſit cauſa vt finis, & cauſa vt forma,
quemadmodum licet in quibuſdam naturæ operibus
inuenire. Vel opus non eſt forma, ſed totum compoſi-
tum, quod non eſt idem atq; formalis cauſa. Poſſunt &
in hunc ſenſum verba illa accommodari, vt quæratur
in quibus quatuor habentur cauſæ, in iis per cuius nam
cauſæ cognitionem ſcientia potiſſimum in eo gigna-
tur, qui omnes cuiuſpiam rei cauſas cognoſcit. Huiuſ-
modi enim cauſæ cognitio propria eſſet ſapientiæ. Sed
vbi eiuſdem rei cauſas à pluribus ſcientiis cognoſci,
aliam alia cognoſcente, abſurdum eſſe demonſtrauit,
dicens, (aut quem eorum, qui ipſas habent, rem maxi-
me ſcire dicemus) hoc omiſſo ad illud redit.

*Ex his igitur, quibus olim determinatum eſt, quam ſcien
tiam ſapientiam oporteat appellare, conſentaneum eſſe ra-
tioni uidetur, illarum quãq; Sapientiam nuncupare. Quo
namq; ſapientia princeps eſt maxime atq; domina, & cui
cæteras ut ſeruas neq; contradicere fas eſt, hęc ſcientia finis
ac boni, Sapientia nuncupanda eſſe uidetur. huius enim gra-
tia cætera ſunt atq; fiunt.*

Ex iis igitur, quibus olim determinatum eſt, quam 16
ſcientiam ſapientiam oporteat appellare, cõſentaneum
rationi eſſe videtur.) Poſtq̃ dixit, quam ex his oportet
eam dicere, quam quærimus, docet omnes poſſe ſapien
tias nuncupari, argumento eorum, quæ in Primo libro
dicta ſunt de ſapientia. Nam in Primo libro maiore
dum communes ſententias, quę habentur de ſapiente,
commemorat, ſapientiam facile principem & domi-
nam eſſe cunctis videri ait, eandemq; exquiſitiſſimam,
& maxime cognoſcentem, & rerum difficilium cogni
tricem, quin & omnia quatenus licet intelligentem, &
doctricem eſſe. Quibus aſſumptis, ſi cui ſingulas cau-
ſas obire libeat, demõſtrari poſſe dicit, ſapientiam eſſe
ſcientiam cuiuſq; ipſarum cognitricem. Quatenus.n.
ſapientia pręſtantiſſima eſt, & maxime architecta ſcien
tia, & cæterarum ſcientiarum domina, hac finis cogni-
tio ſapientia eſſe videtur. Hoc enim eſt ipſum bonum,
& cætera huius gratia ſunt, quũ in finem intuentes effi-
cienda perſcribimus. Præſtantiſſimæ igitur cauſarum
cognitio præſtantiſſima & perfectiſſima optimaq; eſt.
Ea vero eſt, cuius gratia cætera ſunt. Hac igitur ratione
ſapientia in cognitione finis verſari videri poteſt.

*Quo vero definitum eſt cauſarum primarum maxime-
que ſcibilis ſcientiam ſapientiam eſſe, hoc ſubſtantię ſcien-
tia nomen ſibi non iniuria ſapientię uendicabit.*

Quo vero definitum eſt cauſarum primarum maxi- 17
meq; ſcibilis ſcientiam ſapientiam eſſe, hoc ſubſtantiæ
ſcientia nomen ſibi non iniuria ſapientiæ vendicabit.)
Qua rurſus, inquit, ſapientia primarum cauſarum co-

gnitrix eſſe dicitur, & maxime ſcibilium, hac rurſus co gnitio formæ ac hm̃oi cauſæ ſapientia eſſe videri poteſt. Sed prius diſſerto de finali cauſa rerum agendarũ, iam de ea diſputat, quæ in contemplandis habetur. Eſſe vero formam maxime ſcibilem oſtendit, quia cunctis in rebus tunc ſcientiam quiſpiam habere dicitur, cum rei alicuius formam, & hm̃oi cauſam cognoſcit.

Nam, cum multis modis idem ſciatur, magis quidem eos dicimus ſcire, qui rem ex hiſce, quæ inſunt, quam eos, qui ex hiſce quæ non competunt eidem, cognoſcunt. horum autem alium alio magis, et maxime eum, qui quid nam ſit percipit, ſed non eum, qui aut quanta ſit, aut qualis, aut ſi apta ſit tan gere quippiam, aut pati, cognoſcit.

18 Nam cum multis modis idem ſciatur, magis quidẽ eos dicimus ſcire, qui rem ex hiſce quæ inſunt, quã eos, qui ex hiſce, quæ non competunt eidem, cognoſcunt.) Rem ab eo maxime cognoſci, qui eius cognoſcit formam, confirmans, illud primum ſumit, ſcibile tunc ma gis à nobis cognoſci, cùm ipſum ex iis, quæ ſuppetunt ei, cognoſcimus, quam cum ex iis, quæ non ſuppetunt. Hoc enim eſt quod ait, (quàm non eſſe.) Quædam.n. doctrinæ, & quorundam rationes, ex negationibus ſumuntur, quæ cognitio ex non eſſe dici poteſt. Nam qui punctum id eſſe definit, quod partem non habet, is, ex non eſſe, punctum cognoſcit. Ex eo enim quod puncto abeſt, rationem conficit. Eadem ratione qui accidens eſſe ait, quod neque definitio eſt, neq; genus, neq; proprium, adeſt tamen rei, hic ex non eſſe definit. Idem, ſi dicat accidens eſſe, quod eidem adeſſe & abeſſe poteſt, accidens ex eſſe cognoſcat, quoniam cognoſcit ex eo quod ipſi adeſt. Sed eorum, qui eſſe cognoſcunt, intelligens quid res ſit, q̃ quid ei accidat cognoſcens, magis dicitur intelligens. Alter enim rem ex ſubſtantia cognoſcit, alter ex accidenti. Hoc autem vnaquæque res eſt, quod per formam eſt. quare qui rei formam cognoſcit, is rem maxime cognoſcit. Si ergo formæ & huiuſmodi cauſæ cognitio potiſſimum eſt ipſius rei ſcientia, potiſſimum vero ſcientia ſapientia eſt, profecto per hunc rationem, ſcientia cauſæ formalis erit ſapientia.

In cæteris etiam quorũ eſt demonſtratio, tum ſcire quodq; putamus, cùm quidnã ſit vnumquodq; cognoſcimus, vt quadrationem inuentionẽ mediæ eſſe, & in cæteris ſimili modo.

19 Præterea & in aliis cognoſcere vnumquodq;.) Dictio ad hunc modum concinnius habetur. Præterea & in aliis, quorum eſt demõſtratio, tunc cuiuſq; ſcientiam adeſſe putamus, cùm ipſum quod eſt, intelligimus. Illud autem (in aliis) dixit, pro in omnibus quorum ſunt demonſtrationes. Docet autem formæ cognitionem potiſſimam rei eſſe cognitionem, qm̃ in demonſtrationibus tunc propoſiti demonſtrationem nos habere putamus, cùm rationem eius definitionemq; cognoſcimus: qm̃ cùm definitionem rei propoſitæ cognoſcimus, & quod adeſſe cuipiam demõſtratur, hoc ipſi adeſſe per definitionem oſtendimus, tunc ipſius potiſſimam demonſtrationem nos habere putamus. Exempli cauſa tunc ſcimus defectus Lunæ quid ſit, cum didicimus terræ obiectionem definitionem eſſe defectus. Et pari rõne tunc quid ſit quadratio rectilinei ſcimus, cùm inuentionem mediæ eſſe ſcimus. quadratus.n.ex media deſcriptus, par eſt rectilineo. Media vero dicitur, qui laterũ minore maior eſt, maiore minor: ex qua deſcriptus quadratus, par eſt dato rectilineo. Nam definitio cum cauſa, demonſtratio eſt poſitione differẽs, vt in reſolutoriis poſterioribus demonſtrauit.

Atqui circa generationes, actionesúe, atq; omnem mutationem tum maxime ſcimus, cùm ipſum principium motus ſcimus, hoc autem aliud principium eſt, atq; oppoſitum fini. Quare contemplatio harum cauſarum cuiuſque, ad aliam aliamq; ſcientiam videbitur pertinere.

Circa generationes vero & actiones.) Poſtquã oſten 20 dit cauſæ formalis cognitionem ſapientiam videri poſſe, idem de cauſa efficiente docet. In cunctis enim rebus, quæ fiunt, quę aguntur, & omnino, quę mutantur, cognitionis ipſorum cauſa eſt efficientis cauſæ cognitio, quæ quidem eſt vnde principium motus proficiſcitur. Tunc.n. Troiani belli cauſam ſcimus, cum ſcimus ob raptam Helenam illud fuiſſe ſuſceptum: quia raptus fuit principium & cauſa belli. Et tunc ſcimus pugnæ cauſam, cũ nobis innotuit contumelia vnde pugna exorta eſt. Sed facta efficientis cauſæ mentione, infert. Hoc aũt alterum, & oppoſitum fini.) Quibus verbis has cauſas inter ſe oppoſitas eſſe ait. hæc autẽ effatus infert (quare alius videretur ſcientiæ eſſe contemplari harum cauſarum quæque) quod quidem minime cum propoſito conuenire videtur. hoc.n. quærendum ſibi propoſuerat: Niſi ad eãdem ſcientiam omnium cauſarum cognitio pertinet, cuius cauſæ cognitionem, ſapientiam conuenit appellare. Deinde per exiſtimationes, quæ de ſapientia cõmuniter habentur, licere demonſtrauit, non tantum cognitionem cauſæ vt finis, ſed etiam quæ de forma, quæq; de cauſa efficiente habetur, ſapientias appellare. quibus demonſtratis, conſentaneum erat inferre, complures fore ſapientias. Quocirca verba illa in hunc intellectum ſunt accipienda. Quare ad aliam & aliam ſapientiam ſingulas cauſas contemplari pertinet, neq; vna tantum eſt ſapientia, ſiquidem non eſt vnius ſcientiæ munus, omnes cauſas conſiderare, ſed quæ de harum trium quaq; diſſerit, ſapientia eſt. Quãquã illud (quare alius videretur &c.) dictum eſt nõ quaſi his quæ nunc traduntur cõſentaneum, ſed quaſi iis, quæ primo dicta ſunt coniungat, aliam ſcientiam de alia cauſa conſiderare. Poteſt & aliter ſenſus explicari ad hunc modum, cum efficientem cauſam fini oppoſitam eſſe dixiſſet, qm̃ hæ duæ cauſę oppoſitæ ſunt, idcirco intulit non ad eandem, ſed ad diuerſas ſcientias vtriuſq; ipſarum cognitionem pertinere. Aut certe melius in quibuſdam exemplaribus ſcriptum eſt ad hunc modum. Quare ob ea quę dicta ſunt, nõ alius videretur eſſe ſcientiæ contemplari harum cauſarum quãq;.) Idcirco.n.ſapientia omnium cauſarum cognitrix eſſe negabatur, q; cauſæ nõn eſſent oppoſitæ. At nunc in cauſis, finali & efficiente, oppoſitione reperta, & accedẽtibus rõnibus, quibus plures ſcientias in cauſarum cognitione verſari alienum eſſe arguebatur, infert ſupradictis eſſe conſentaneũ, hm̃oi cauſarum cognitionem ad diuerſas ſcientias non pertinere, quo ſimul conficitur, de cunctis cauſis diſſetere, ad ſapientiam proprie pertinere. Sed illud eſt aduertendũ, neq; hoc in loco, nec in primo lib. maiore, vbi in cõmemoratione cõium de ſapientia ſniarum eadẽ referuntur, mentionẽ fieri cauſæ materialis, cũ de tribus cæteris diſſeratur, doceaturq; quare cuiuſq; ipſarũ cognitio poſſit eſſe ſapientia, quã nũc indagamus. cuius ratio eſt, qm̃ illarum cauſarum cognitio præſtantior eſt, magiſq; ſcientia, q̃ materialis cauſæ notitia, cũ illarũ quæq; magis ſit cauſa. Materia.n. in iis, quæ fiunt ex ipſa, cauſæ ſine qua non, videtur habere rationem.

At vero de principiis etiam demonſtrationis eſt controuerſia ſi vna ſit, an plures de ipſis ſcientiæ. Atque demonſtratiua

ſtratiua principia dico opiniones cõmunes, ex quibus omnes demonſtrant, vt omne quoduis affirmetur aut negetur neceſſe eſt, & impoſſibile eſt eſſe ſimul atque non eſſe, & quæ ſunt huiuſmodi propoſitiones. Eſt igitur horum atq; ſubſtantiæ vna ſcientia, an alia, atq; alia? Quòd ſi nõ ſit vna, vtram dicere oporteat eam, quæ nunc quæritur ſcientiam eſſe? Vnã igitur eſſe non eſt conſentaneum rationi. Cur enim magis eſt proprium Geometriæ, quàm cuiuſuis hæc intelligere?

21 Cæterum & de demõſtratiuis principiis, vtrũ vnius ſcientiæ, an plurium controuerſia eſt.) Ex iis quæ diſputare propoſuerat, ſm locum quæſtio de ſententiis obtinebat, quæ ſunt principia demõſtrationum, quas cõmunes ſententias appellat, qm̃ à cunctis demonſtrantibus vſurpantur, eadẽq; principia in mentione huius quæſtionis vocauit, propterea quod principia ſunt eorum, quæ demonſtrantur. Quærit igitur, vtrum eiuſdẽ ſcientiæ munus ſit de his conſiderare, cuius eſt de ſubſtantię ac entis principiis diſſerere, an alterius, vt de principiis cõplures habeantur ſcientiæ, alia. ſ. de his, alia de principiis ſubſtantiæ. Et ſi principiorum ſubſtantiæ cognitio, & quæ de principiis demõſtrationis habetur, ad diuerſas pertinẽt ſcientias, quorum principiorum ſcientiam ſapientiam oportet appellare. In qua q̃õne, vt doceat non eſſe eiuſdẽ ſcientiæ de his ac de illis principiis conſiderare, hac primum vtitur argumẽtatione: Si oẽs demõſtratiuæ ſcientiæ ſimiliter vtuntur ſententiis ad ſuas demonſtrationes conficiendas, & non oẽs de ipſis diſſerunt, certe nulla earum, quę ſimiliter eis vtitur, de ipſis diſputabit. Eſt autẽ antecedẽs verum. oẽs. n. perinde his principiis vtuntur, atq; ea, quæ de ſubſtantiæ principiis ediſſerit, & non oẽs de ipſis diſputant. Non. n. Geometria. non muſica, quãquã eadẽ hæ vſurpent, cõſequens igitur verum eſt. Vel ſic, ſi oẽs ſcientiæ perinde ſeſe habent erga ſententias, atq; ea, quæ diſputat de ſubſtantię principiis, vel oẽs de ſententiis diſputabunt, vel ne hæc ipſa quidẽ, ſed oẽs perinde ſe hñt atq; hæc, neq; oẽs de ſententiis ediſſerũt, ergo ne ipſa quidẽ, quæ agit de ſubſtantia. ac proinde non eſt eiuſdẽ ſcientiæ de ſubſtantia & de ſententiis diſputare. Nam quemadmodum cæterarum quæ his æque atque ipſa vtuntur, non eſt proprium de ipſis diſſerere, ſic ne huius quidem fuerit.

Si igitur cuiuſuis quidem ſimiliter eſt, omnium autem eſſe non poteſt, vt neq; cæterarum, ſic neq; eius, quæ ſubſtantias cognoſcit proprium eſt de ipſis cognoſcere, & inſuper quonam pacto ipſorum ſcientia fuerit? Quid. n. vnũquodq; ipſorum eſt, & nunc plane cognoſcimus. nam vtuntur ipſis & alię artes vt cognitis. Quod ſi demõſtratiua ſit de ipſis ſcientia, genus ſubiectum eſſe quippiam oportebit, et quedã affectus, quædam vero dignitates ipſorũ eſſe. (Impoſſibile eſt. n. demonſtrationem de omnibus eſſe) ex quibuſdam. n. & circa quippiam, & quorundam eſſe demonſtrationem neceſſe eſt.

22 Si ergo ſimiliter cuiuſlibet eſt, omnium aũt eſſe non poteſt.) Quare non põt omnium eſſe? An quia ſcientia demonſtrat quæ per ſe ſubiecto adſunt, quarum vero ſubiecta ſunt diuerſa, earum demonſtrata quoq; diuerſa ſunt. Neq;. n. eadem per ſe diuerſis adeſſe poſſunt, ac proinde ne ſententiæ quidem per ſe omnium ſcientiarũ ſubiectis adeſſe poſſunt. quod ſi ita eſt, non oẽs ſcientiæ poſſunt ipſa demonſtrare. Sed concluſo non eſſe vnius ſcientiæ de ſubſtantiæ principiis, & de ſententiis quæ ſunt demonſtrationis principia, diſputare, ſententiarũ nullam eſſe ſcientiam arguit, dicẽs. (ſimul antẽ quõ ipſorum erit ſciẽntia? quid. n. ipſorum quodq; eſt, etiam nunc cognoſcimus.) Senſus autẽ eſt, quicquid ſcimus, id vel per definitionẽ, vel per demonſtrationẽ ſcimus. ſi ergo ſententias aliqua ſcientia demonſtrat, per quidpiam quod ipſis adeſt, demonſtrat. ſed quid earũ quæque ſit, omnibus eſt per ſe notũ, qm̃ omni doctrina ſemota, notum eſt quid ſignificet de quodlibet affirmatio vel negatio. Itẽ illud, quæ ſunt eidẽ paria, ea inter ſeſe quoq; paria ſunt: quippe quibus oẽs ſcientiæ pro notis vtuntur, nulla deſiderata ſcientia, à qua doceantur. quo fit, vt quid earum quæq; ſit, nulla ſcientia definiat. quod ſi eſſet ipſarum aliqua demonſtratio & ſcientia demonſtrãs, earundẽ eſſent aliæ ſententię. (Et quædam paſſiones). i. ea, quæ adeſſe demonſtrãtur. paſſiones. n. ſeu affectiones appellat demonſtrabilia quæ per ſe adſunt. (quædã vero dignitates) quibus ea, quæ ipſis per ſe adſunt, demonſtrantur. Dignitates, id eſt ſentẽtias, appellat propoſitiones, quæ demõſtrari nequeũt, medioq; vacant. Illud autẽ: De oĩbus. n. impoſſibile eſt demonſtrationẽ eſſe) dixit velut conſequens illius (oportebit aliquod genus eſſe ſubiectum, & has quidẽ paſſiones, illas vero dignitates.) Hinc. n. ſequitur, fieri non poſſe, vt cunctorũ ſit demonſtratio, cum demõſtrationes de iis ſint, quæ per ſe ſcientiæ ſubiecto adſunt, quas affectus appellauit, non autẽ de cunctis, aut quibuſuis, ſed neq; de omnibus, quę ad aliqua demonſtrandũ aſſumuntur, poſſunt fieri demonſtrationes. Illud autẽ quod ſtatim ſequitur, Ex quibuſdã. n. & circa quidpiam, & quorundã eſſe demõſtrationem neceſſe eſt.) coniungitur cum illo (genus ſubiectum eſſe quidpiam oportebit, & quędam affectus, quædam dignitates ipſorum eſſe) Illud. n. Impoſſibile eſt. n. demonſtrationem de omnibus eſſe) per parentheſin, hoc eſt interpoſitionẽ dictũ eſt ꝓpter ſnĩas. Ex quibuſdã ergo, id eſt ex ſententiis, circa quippiam, id eſt circa aliqđ genus ſubiecti, cui aliquid adeſſe aut abeſſe demrãtur. Quorundã, id eſt eorũ quæ ſubto adeſſe, aut nõ adeſſe demrãtur, quos appellat affectus.

Quare fit, vt eorum omnium, quæ demonſtrantur, vnum ſit quidpiam genus. Vniuerſæ nãque demonſtratiuæ ſcientiæ dignitatibus ipſis vtuntur.

Quare fit, vt eorum omnium, quæ demonſtrantur, 23 vnũ ſit quidpiam genus.) Senſus eſt, ſi demõſtrationes ſententiarũ habentur, & ſentẽtiæ ſint vnũ genus, vnaq; natura ſubiecta, fiet vt omnia, quæ per ſentẽtias demõſtrantur, ſint eiuſdẽ naturæ, qm̃ omnes ſcientiæ ac demonſtrationes per ſententias propoſita demonſtrant, ſententiæ porrò vnius & eiuſdem naturæ ſunt, quæ autẽ ſunt eiuſdẽ inter ſe naturæ, ea cuiuſdã vnius naturæ ſunt demõſtratiua: ſi quidem demonſtrationes ſunt ex his, quæ per ſe adſunt, vni autẽ naturæ hęc adſint neceſſe eſt, quæ vnius eiuſdẽq; naturæ inter ſe ſunt. Dixit autẽ vnũ genus pro vna natura. Aut illorũ verborum ſenſus eſt: ſi qua eſt ſcientia, demonſtratioq; ſentẽtiarum, aliquod eis genus ſubiiciatur oportebit. Omnis. n. demõſtratio & ſcĩa demõſtratiua in aliquo determinato genere verſatur, & omne demõſtrabile cuidã determinato generi adeſt. Sẽtentiis igitur, ſi demõſtrabiles ſunt, & eſt aliqua ſcientia ipſarũ demõſtratiua, aliquod determinatũ genus ſubiicitur, cui adeſſe demonſtrantur. Oĩs. n. demõſtratio cuipiã generi & vni cuidã ſubiectæ naturæ adeſſe demõſtrat q̃ demõſtrat, quos ipſe affectus appellauit, idq; per ſnĩas, per quas fiunt demõſtrationes, hoc eſt per ꝓpõnes imediatas, ac indemõſtrabiles. Si. n. quæ demõſtrantur, per ſnĩas demõſtrantur, põt autẽ ſniæ demõſtrari, fiet, vt in infinitũ procedat, ac proinde nulla ipſarũ erit demõſtrabilis, quod tñ oportebat, quia non

omnia

omnia ſunt indemonſtrabilia, qua ratione demõſtrare poterat ſententiarum nõ haberi demonſtrationẽ. Hæc autẽ, quæ cõmemorauimus, in omni demonſtratione deſiderari docuit, cum dixit, neceſſe eſt demonſtrationem fieri ex aliquibus, per quæ demonſtrãtur, & circa quidpiam, cuius eſt demonſtratio, & quorundã ipſorũ, quæ demonſtrantur. At ſi vnũ genus ſententiis ſubiicitur, cunctis demõſtrationibus omnibusq́; ſcientiis vnũ & idẽ genus erit ſubiectum. Qui.n.ad demonſtrationẽ quopiam vtitur, quod alicui generi vniq́; naturæ per ſe adeſt, is non eodem in aliud, q̃ in illud, cui per ſe adeſt vtetur. Neq;.n.quodlibet per quoduis demonſtratur. Nã qui aliqua in Geometria demonſtrata vſurpat, is non ad aliud, q̃ ad geometrica ſubiecta vſurpabit.ſ.q̃m his per ſe adſunt. Eadẽ erit ratio in muſicis demonſtrãdis. Nã quod in hæc vſurpabitur, id ad nihil aliud, q̃ ad ſubiecta muſicæ accõmodabitur, q̃m per ea, quæ per ſe ſuppetunt, eorum quæ per ſe adſunt, demonſtrationes fiunt. Qui ergo ſententias vſurpant, ad illud genus eas vſurpabunt, cui ſententiæ per ſe adſunt. Adſunt autẽ vni tñ: liquidẽ eſt vna ſcientia ipſarum demõſtratrix. Oẽs autẽ ſcientiæ ad ea, quæ demonſtrant, ſentẽtiis vtuntur. omnibus ergo ſcientiis idem genus erit ſubiectum, q̃m oẽs ſententiis vtuntur. hæ vero in vno genere habẽtur, nec fieri poteſt, vt quæ alicui per ſe ſuppetunt per demõſtrationẽ, ea in aliud vſurpentur, q̃ in id cui per ſe ſuppetunt. Quòd ſi oĩbus ſententiis idem genus ſubiicitur, & omnes per eadẽ demonſtrant (demonſtrant.n.omnes per ſententias) efficitur, vt omnes ſcientiæ eædem ſint.

At vero, ſi alia ſit ſubſtantiæ ſcientia, & alia item de ipſis, vtra ſit potior ipſarum, & ſuapte natura prior. Vniuerſaliter enim dignitates maxime ac omnium principia ſunt.

24 At vero, ſi alia ſit ſubſtantiæ ſcientia, & alia item de ipſis.) Poſtq̃ argumentis docuit, non pertinere ad eandem ſcientiam de principiis ſubſtantiæ, ac de principiis demonſtratiuis diſſerere, & demonſtratiua principia nõ poſſe demõſtrari extrinſecus, confirmauit, protinus id quod ſequitur, inquirit, vtra ſit ſapientia, & vtra potior, priorq́;, ea ne quæ de ſubſtantiæ, an quæ de demonſtrationis principiis ediſſerit. At rationi magis eſſe conſentaneum, eam eſſe ſapientiam, quæ verſatur in ſentẽtiis, arguit ad hunc modum. ſciẽtia, quæ in primis verſatur, prima eſt: ſententiæ autẽ primæ ſunt: quod docet dicẽs: Maxime nãq; vniuerſalia, & omnium principia ſententiæ ſunt.) Vniuerſalia.n.priora ex natura ſibi ſubiectis eſſe, demonſtratum eſt. Hmõi autẽ ſunt ſententiæ, communes.ſ.oĩum, & vniuerſales: q̃m quæcũq; demonſtrãtur, per has demonſtrantur, & hæ cunctorum ſunt principia. principia porrò priora ſunt eo cuius ſunt principia. Ita hæc in vniuerſum captio quædam eſt, quę in eo fallit, quod ſumit ſententias ſimpliciter prima & vniuerſalia eſſe. Neq;.n.ſi qua ſunt quorumpiam communia, protinus ipſorum vniuerſalia ſunt. Neq; vniuerſalia ſimpliciter & proprie prima ſunt, ac proinde non erit ſimpliciter prima & nobilior, quæ de vniuerſalibus agit. Accedit, quod principia non demonſtrantur per ſententias, quippe quæ demonſtrari nequeunt.

Quod ſi non ad Philoſophum, ad quẽnam alium, verum de ipſis ac falſum contemplari ſpectabit?

25 Quod ſi non ad Philoſophum) Quod quæſierat, cuiuſnam eſſet de his principiis diſputare (omnium.n. aut nullius eſſe videbatur) nunc oſtendit par eſſe, vt Philoſophus de ſententiis ediſſerat, quæ demonſtrationis principia ſunt, quibus oĩum quæſitorum veritas in primis demonſtratur. quod arguit docẽs, abſurdũ eſſe dictu, alium quẽpiam præter Philoſophũ de vero & falſo diſſerere. (De ipſis) id eſt de propõnibus, in quarum numero habentur ſententiæ. Quis.n.alius de vero & falſo quod propõnibus ineſt, diſputabit, niſi Philoſophus? His aũt arguitur licet de demonſtratione eiuſq; principiis diſſerere non ſit primi Philoſophi, at certe Philoſophi eſſe, quibus verbis omnino ſtatui videtur demonſtratricem doctrinam partem eſſe philoſophiæ.

Præterea vna ne omnium ſubſtantiarum, an plures ſcientiæ ſunt. Atq; ſi non vna ſit, cuiuſnam ſubſtantiæ hanc ſcientiam ponere oportet? Vnam autem omnium eſſe, non eſt conſentaneum rationi. Etenim demonſtratiua ſcientia vna omnium per ſe accidẽtium eſſet. Si quidem omnis demõſtratiua ſcientia circa aliquod ſubiectum, ex opinionibus cõibus, accidẽtia per ſe cõtemplatur. Eiuſdem igitur eſt per ſe accidẽtia ex eiſdem opinionibus circa idem ſubiectum contemplari.

Ad ſummã, vna ne oĩum ſubſtantiarũ, an plures ſciẽtiæ ſunt.) Q̃m ſubſtantiarũ aliæ intelligibiles, & imobiles ſunt, alię motu verſantur, & ſub ſenſum cadũt, idcirco quærit de oĩbus ſubſtãtiis diſſerere, vnius ne an plurium & diuerſarũ ſciarum interſit: ac niſi vnius, cuiuſmodi ſubſtãtię diſputatrix doctrina hæc, quæ dr̃ ſapientia, cenſeri debet. Neq;.n.par eſſe ait oĩum ſubſtantiarũ vnã eſſe ſciam arbitrari: cuius rõnem infert, quia ſi vna eſſet oĩum, vna ſcĩa demonſtraret quæcũq; per ſe accidunt ſubſtãtiis. Omnis.n.ſcia demonſtratiua accidentia demonſtrat, quæ per ſe generi, in quo verſatur, adſunt. quare ſi ſubſtantiæ vna eſt ſcia, ſubſtantiæ vnũ quoddã genus fuerit: q̃m, ſi vnius generis ſcientia vna eſt, nimirũ & cuius vna eſt ſcĩa, id vnum eſt genus. Quòd ſi ſubſtantia vnũ genus eſt, & quæ vni generi per ſe accidũt, ab vna ſcĩa demonſtrantur, profecto vna erit ſcia, quæ cunctis ſubſtãtiis per ſe accidẽtia demõſtret. Proprium eſt.n.demõſtratiuæ ſcientiæ, in aliquo ſubiecto contemplari quę illi per ſe cõtingunt, idq́; per axiomata & cões ſententias. Eiuſdẽ igitur eſt per ſe accidentia circa idẽ genus ex eiſdẽ opinionibus contẽplari.) Circa idẽ genus, id eſt circa id cuius eſt vnũ genus. Cæterũ ex accidẽti abſurdũ inferre videtur, dum illud ſumit, ad ſcĩam pertinere ea demõſtrare, quæ generi, ſibi ſubiecto accidunt. Nã cũ ſubſtãtiæ cætera cuncta accidant, ſit vt qui de ſubſtãtia ſciam vnã exiſtere tradũt, iis de oĩbus entibus vnã eſſe ſcĩam ſit confitendum: quippe cũ oĩa entia pręter ſubſtãtiam, ſubſtãtiæ ſint accidentia. Et hæc eſt cã cur ſic loquutus eſt, Etenim demõſtratiua ſcĩa vna oĩum per ſe accidẽtiũ eſſet.) Quod vero ſtatim adiecit.

Subiectum enim circa quod, vnius ſcientia eſt, & ea ex quibus, vnius itidem eſt, ſiue ſit eiuſdem, ſiue non eiuſdem: quare & accidentia ſimili modo, ſiue hæ contemplantur, ſiue ex iſtis vna.

Subiectum enim circa quod, vnius eſt ſcientiæ, & ea ex quibus, vnius itidem eſt, ſiue ſit eiuſdem ſiue alterius) Id mihi huiuſmodi eſſe videtur. Effatus, ſi ſubſtantia eſt vnũ genus ſubiectum, fore, vt vna ſcientia oĩum per ſe ſubſtantiæ accidentium ſit demonſtratrix, ſubiungit in vniuerſum. Nã circa quod, vnius eſt ſcientiæ, & ex quibus, vnius itidem eſt, ſiue eiuſdẽ, ſiue alterius, quare & accidẽtia ſimili modo, ſiue hæ cõtemplantur, ſiue ex iſtis vna) ſenſus ergo eſt. Eiuſdẽ eſt ſcientiæ ſubiectum quid ſit contẽplari. & quæ ſubiecto per ſe accidunt. Ex his.n.& in his illius eſſe conſiſtit. At cuius ſcientiæ eſt cognoſcere quæ per ſe cuipiã adſunt, eius intereſt, quæ per ſe accidunt, demonſtrare. Quãquam illud 26 27

(ex quibus) ſic poſt explicari. Ex quibus demonſtrationes illius ſubiecti fiunt: ſi quidem per ea, quæ per ſe accidunt, demonſtrationes cõficiuntur, quæ nota eſſe oportet ei, qui in eo genere verſatur. Ergo cuius eſt ſubiectã naturam cognoſcere, eius refert, quæ illi per ſe adſunt cognoſcere. Subſtantiæ nãq; ſubiectæ cognitio, per ea cõparatur, per quæ demonſtrationes fiunt eorum, quæ ipſi adſunt. At cuius ſcientiæ hæc cognoſcere intereſt, eius refert, quæ per ſe huic generi contingunt, demonſtrare. hoc eſt, quæ per demõſtrationem ipſi adeſſe demonſtrantur. Nam cuius eſt ſubiectum genus cognoſcere, & ea, per quæ huic ſuppetẽtia demõſtrantur, eius eſt quæ illi adſunt demõſtrare. Cuius autem eſt aliqua demonſtrare, eiuſdẽ & cognoſcere. Siue ergo vna ſcientia eſt, quæ in ſubiecto genere atq; ſubſtantia verſatur, propterea quod vnũ genus ſit, & vna quædam natura, vnius erit ſcientiæ, omnia, quæ illi per ſe adſunt, demõſtrare: ſiue plurium alteriusq; ſit de propoſito genere & ſubſtantia diſputare, propterea quod nõ ſit vna quædã illius natura. Neq;.n. ſi qua vni ſuperiori generi ſubiiciuntur, ſtatim vnius ſcientiæ de his erit cõſiderare: ſed neceſſe eſt, vt eiuſdẽ ſpeciei ac naturæ id ſit, quod cuiq; ſcientiæ ſubiicitur diſputandũ, ad plures eaſdemq; pertinebit quæ ipſi per ſe ſuppetunt continguntq; , * verſantur. Illud autem. Quare & accidẽtia ſimili modo, ſiue contemplãtur, ſiue ex iſtis vna) hmõi eſt. Ad eaſdem doctrinas pertinet ſubiecti generis contẽplatio, & quæ de iis habetur, per quæ huic ſuppetentia demõſtrantur, & eorũ, quæ contingunt, & eidem adeſſe demonſtrantur, cognitio. Siue igitur illę plures ſunt, & inter ſe diſiunctæ, plures itidem erunt quæ iſthæc demonſtrant: ſiue vna ex pluribus ſcientiis, quaſi ex partibus cõflata, perinde ſe habebit quæ huic generi ſuppetentia demõſtrat. erit.n. vna, ex pluribus tñ ſcientiis, tanq̃ ex partibus, coacta. Quæ idcirco ab ipſo adiũcta ſunt, qm̃ quæ de ſubſtantia habetur doctrina omnis, philoſophia eſſe uidet: non tñ omnis philoſophia de omni ſubſtantia diſſerit, ſed parta ſui, de ſubſtantia ſenſibili & naturali, alia de ſubſtãtia intelligibili. Cæterũ quaſi ad incõmodum deduxiſſet, ſore vnã ſcientiam eorũ demõſtratricem, quæ ſubſtantiæ per ſe adſunt, conſtiterit, nec intulit quidpiam. Abſurdũ nãq; dictu eſt, eãdem ſcientiam ſubſtantiæ ſenſibilis accidentia conſiderare, & item quæ intelligibili ſubſtantiæ contingunt. Sed quærat aliquis, quõ ſubſtantia non eſt vnũ genus, ſi genus vnũ nunc appellet non quodlibet cõmune, vt dicebat, ſed vnam ſpẽm & vnam conformẽ naturam? Sic.n. vna ſcientia in vno genere verſatur, non quod omnia conſideret, quæ ſupremo & cõmuniſſimo genere continentur, ſed quia de iis diſſerit quæ eiuſdẽ ſpeciei ac rationis ſocietate conſentiunt. Poteſt etiam illud (circa quod, vnius eſt ſcientiæ, & ex quibus vnius, itidem eſt) in hunc ſenſum accipi. In quo genere vna eſt ſcientia, conſiderans quid eorũ quodq; eſt quæ illi generi ſubiiciuntur, ac definitionẽ inquirens in eo, vna iidẽ eſt, quæ cognoſcit ac demõſtrat ea, quæ ipſi adſunt, & ex quibus eſſe illi ſuppeditatur. Demonſtrationes.n. per ea, quæ cuiq; per ſe ſuppetunt, quæq; illi per ſe accidunt, cõſtituuntur. Eſt autem vnius ſcientiæ cognoſcere, quæ per ſe vni cuipiam generi adſunt: quoniam vbi vna eſt definitiua ſcientia, demonſtratiua quoq; vna eſt. Illud.n. (quid) ſubſtantiam ſignificat & quidditatem. Illud vero (ſiue eiuſdẽ) ſignificat definire idem ſubiectũ, & demonſtrare quæ ipſi per ſe ſuppetũt. hoc eſt, ſiue eadem eſt ſcientia definitiua, & demõſtratiua, ſiue diuerſa, nec ambæ partes vnius ſunt, conſequens certe fuerit vnius eſſe ſcientiæ, quæ generi eidem per ſe contingunt, demonſtrare. hoc.n. dictioni deeſt, quæ ad hunc modũ eſſet plena. Quare & accidentia ſimili modo contemplari atque demonſtrare vnius erit. Cuius.n. eſt ea ex quibus, huius perinde refert ſubiecto accidentia demonſtrare, ſiue harum vtraq; diuerſa ſcientia eſt, quæ per ſe ſubiecto ſuppetentia cõſiderat, vt ſit quę aſſumit, definitiua, quæ vero demonſtrat, demonſtratiua, ſiue vna quædam eſt ſcientia ex vtraq;, id eſt ex definitiua & demonſtratiua conflata. Nam quemadmodũ vna eſt quæ definit ac oſtendit vnius quidditatem, ſic item vna eſt, quæ demonſtrat. In quibuſdam exemplaribus pro illo (ſiue hæ) ſcribitur, ſiue eædem. Cuius ſenſus eſſet, ſiue in vno genere definitiua & demonſtratiua eædem ſunt inter ſe, ſiue non eædem, ſed partes vnius, vt ſubiecti generis ſcientia ex vtraq; conſtituatur.

Præterea vtrum circa ſubſtantias ſolum ſit contemplatio, an & circa ea, quæ ipſis accidunt. Dico autem hoc pacto, ſi ſolidũ ſit ſubſtantia quædam & lineæ, atq; plana, vtrum ad eandem hæc & accidentia circa vnumquodq; genus de quibus Mathematicæ demonſtrant, an ad aliam ſcientiam cognoſcere ſpectet? Nam ſi ad eandem pertineat, demonſtratiua quædam & ſubſtantiæ profecto ſcientia erit. At ipſius quid eſt, nõ uidetur demonſtratio eſſe. Sin ad aliam, quænam eſt ea, quæ accidentia circa ſubſtãtiam contẽplatur? hoc.n. aſſignare difficile admodum eſt. Præterea vtrum ſolas ſubſtantias ſenſibiles eſſe, an & præter haſce dicendum eſt alias eſſe. Et vtrum vnum ſit genus, an plura ſubſtantiarũ ſint genera, vti putant qui formas inquiunt, & res eas medias eſſe, circa quas Mathematicas verſari ſcientias dicunt.

Præterea vtrum circa ſubſtantias ſolum ſit contem- 28
platio, an & circa ea, quæ ipſis accidunt.) Hæc quoque quæſtio ſupra fuit ab ipſo in dubiorum expoſitione cõmemorata. Quod autem hic dubitat, illud conſequitur, quod ſtatim dixerat, ſ. (circa quod.n. vnius ſcientiæ, & ea, ex quibus vnius itidem eſt, ſiue ſit eiuſdem, ſiue alterius.) quibus verbis cùm docuiſſet, vnius eſſe ſcientię, ſubiectum genus definire, ſic & quæ per ſeipſi accidũt, demonſtrare: & deinde dubitaſſet, vtrũq; ne ad eãdem ſcientiam pertineat, an ad alteram definire, ad alteram vero demõſtrare, nunc ſeparatim de hoc dubitat, quæritque vtrum propoſita ſcientia, hoc eſt ſapientia, ſubſtantias ſolum conſideret inueſtigans eſſe ſubſtantiæ, & quæ ſit ipſius definita natura an accidentia quoque per ſe ſubſtantiæ contempletur, vt eadem demonſtratiua ſit. Nam, ſi eiuſdem munus eſt ſubſtantiam atque per ſe contingentia conſiderare, hæc nimirum demonſtratiua fuerit. Eſt.n. demonſtratiuæ, quæ ſubſtantiæ per ſe adſunt, demonſtrare. Cui velut incõmodum adiunxit (demonſtratiua quædam, & ſubſtantiæ profecto ſcientia erit.) quaſi hoc conſentaneum ſit demonſtratiuæ, ſumens videlicet illud, ipſam de quibus diſſerit ac cõtemplatur, ea demonſtrare. At ipſius, inquit, quid eſt, non videtur demonſtratio eſſe.) definitionis & quidditatis merito ſumens non eſſe demonſtrationem. hoc.n. in poſterioribus reſolutoriis oſtendit. Quãquam non eſt omnino conſequens, ſi eadem ſcientia ſubſtantiam, & quid eſt ſubſtantia, atq; per ſe ſubſtantię cõtingentia cõſideret, vt eadẽ protinus ipſum quid eſt, demõſtret. Neque.n. ſi ſciẽtia, quæ ſubſtantiã cõſiderat, eadẽ eſt demõſtratiua, ſtatim fuerit ſubſtãtiæ demõſtratiua. Nã ipſum quid eſt, per definitionẽ accipiet, demõſtrabit aũt ea, q̃ per ſe adſunt, hæc.n. ſunt demõſtrabilia. nõ.n. ſi eadẽ de

vtriſq;

utriſq; diſſerit, idcirco de utriſque ſimiliter diſputabit. Neq; definlre et demonſtrare idem efficiuntur, proptere a qnod ad unum pertineant. Hic autem, cum aſſumpſiſſet demõſtratiuã fore ſubſtantiæ ſcientiam, tranſpoſuit illud, ſubſtãtiam futurã demonſtrationis, uelut proprium ſit demonſtratiuæ ſcientiæ ſubiectum ſuum per demonſtrationem conſiderare. Cæterum, nt oſtendat in quem ſenſum illam qõnem accipiat, utrum hæc doctrina de ſubſtantia tantũ cõſideret, an etiam de ſubſtãtiæ accidentibus, geometrica ſubiecta, gratia exempli proponit, ſolida, plana, & lineas. hæc.n. ſubſtantias appellati qm his quædam per ſe adſunt, de quibus Geometra conficit demonſtrationes. eiuſdem nãq; munus fuerit, horũ quodq; contemplari, quid ſit ſolidum, quid planum, quid linea definire, & quæ horum cuiq; per ſe adſunt, diſputare. Eſt.n. lineæ definitio, non lata longitudo. Cui per ſe contingit, exempli gratia, rectam eſſe, aut circularem. & illud, ſi recta ſuper rectam cõſiſtens, pars inter ſe conſequentes angulos effecerit, utrunque parium angulorum eſſe rectum. item ſuperſtantem uelut perpendiculum eſſe ſubiectæ, & cætera id genus. Quãquam exemplo ipſo qõnem propoſitam pene ſoluit. Siquidem Geometræ de utriſq; diſputantes, definitiones non demonſtrant, ſed planum eſſe longitudinem cum latitudine ſolum ſumentes, abſq; demonſtratione ipſum uſurpant. Demonſtrant tamen quædam planis rectilineis, alia orbicularibus per ſe adeſſe. neq; idcirco ipſius quid eſt, habetur demonſtratio. Itaq; Geometræ non habent ſubſtantias, quas, ut ſibi ſubiecta, definiant. Scientia vero Naturalis ſubſtantias pro ſubiectis habet, nihilo tamen lecins ipſas definit, & quæ illis per ſe adſunt, demonſtrat. Non.n. mundus quid ſit, aut quid, Sol, quidúe alia ſubſtantia naturalis, demonſtrat. De figuris autem uel motu, locisúe & cæteris, quæ per ſe rebus naturalibus contingunt, non item diſputat, demonſtrationesq́; conficit. Pari ergo ratione, ſi primis ſubiectis quidpiam accidit, qui de ſubſtantia ipſarum conſiderabit, idem de accidentibus eius diſputabit, demonſtrationesq́; cõficiet. Sed, poſtquam ſi einſdem ſit ſcientiæ de utriſq; conſiderare, ut incommodum intulit, hinc ſcilicet fieri, ut definitionis & quidditatis habeatur demonſtratio, exponit rurſuaſi nõ eſt unius de utriſque, conſidera quod dubium conſequatur. Nam, cum ab ea diſceſſeris, inquit, quæ ſubſtantiam contemplatur, quænam alia ſubſtantiæ per ſe accidentia conſideratura demonſtraturaq́; ſit, difficulter inuenies. Cui quod uerum eſt ſubiicit, nõ eſſe facile inuenire aliam ſcientiam, quid eſt ſubiectum conſiderantem, aliam uero, quę per ſe ſubiecto adſunt, non ſolum in ſubſtantia, ſed etiam in quouis alio genere. Fieri.n. non poteſt, ut qui rei ſubſtantiam ignorat, is rei accidentia demonſtret. Deinceps quærit id, quod initio quarto loco propoſuit, utrum ſolas ſubſtantias ſenſibiles eſſe cenſendum ſit, an præter has aliæ ſubſtantiæ per ſe ſint. Itaque non ſolum dixit, vtrum præter ſubſtantias ſenſibiles aliæ ſint, ſed addit id, quod in dubiorum enarratione adiunxit, dicens, vtrum hæ tantum ſint, an plura ſint hmõi ſubſtantiarũ genera, ut aliæ ſint ideæ & exemplaria, aliæ mediæ inter ideas & ſubſtantias ſenſibiles, ut Mathematicæ. Nũc.n. locum mathematicis tribuebat Plato, qui ſubſtantias per ſe eſſe putabat à ſenſibilibus & ideis diuerſas. Quæret igitur de hoc, num ſubſtantiarum plura genera habeãtur, & plura nõ haberi demõſtrabit, dicta refellẽdo.

Vt igitur ipſas formas cauſas, atque per ſe ſubſtantias eſſe dicimus, in primis ſermonibus de ipſis eſt dictum.

Vt igitur ipſas formas cauſas, atq; per ſe ſubſtantias 29
eſſe dicimus, in primis ſermonibus de ipſis eſt dictum.) Propoſita qõne, num ſolæ ſubſtantiæ ſenſibiles ſint, an aliæ præterea, & an plura genera ſint earum, quæ à ſenſibilibus ſunt diuerſæ, ut ueteribus Platonicis uidebatur, qui ideas & mathematicas ſubſtantias aſſerebant, de his inquirit, num fieri poſſit, ut hmõi aliquæ ſubſtantię ſint. Sed, antequam his de rebus diſſerit, admonet nos quales has ſubſtantias illi eſſe putauerint, ad ea relegans, quæ in primo libro dicta ſunt. Vnde multis iam rationibus intelligitur, illum quoq; librum Ariſto. eſſe, & ad propoſitam doctrinam pertinere. Illic.n. more ſuo de ipſis perinde loquutus eſt, atq; hoc in loco meminit. Nam utrobiq; uelut propriam opinionẽ ediſſerit, dum idearum ſententiam refellit. Illud uero (ut igitur) dictũ eſt loco huius, quomodo igitur. In primo autem libro Platonicos putaſſe docuit ideas eſſe ſubſtantias quaſdam per ſe intelligibiles à ſenſibilibus ſeiunctas, ad quarum exemplar ſenſibiles eſſe obtineant, quęque ad formalem cauſam & quidditatem referantur.

At, cum multæ difficultates habeantur de ipſis, non minus eſt abſurdum, aſſerere quidem quaſdam eſſe naturas præter eas, quę ſunt in cœlo, has autem dicere non differentes à ſenſibilibus eſſe, niſi duntaxat ęternitate, quippe cùm illas perpetuas faciant, hæ uero oriantur ac occidant. Inquiunt enim eſſe idealem hominem, & equum, ac ſanitatem, aliud vero nihil ſimile quid illis facientes qui deos quidem inquiunt eſſe, humanam autem formam habere, neq; enim illi quicquam aliud quam homines ęternos, neque ij formas aliud quicquam, quam res ſenſibiles perpetuas, faciunt.

At, cum multæ difficultates habeantur de ipſis, non 30
minus eſt abſurdum, aſſerere quaſdã eſſe naturas præter eas, quæ ſunt in cœlo.) Quæ ſint plures hæ difficultates, in primo libro explicauit. (Præter eas, inquit, quæ ſunt in cœlo) id eſt præter ſenſibiles, & quæ in mundo habentur. Nam nondum cœlum appellat, quaſi dicat in loco exiſtentes, & natura conſiſtentes. has.n. proprie in cœlo eſſe ait. Cum igitur idearum dogma multa incommoda cõſequantur (dubium eſt.n. quæ ſit ipſarum ſubſtantia, ſubſtantia ne, an ſecus, & quis eſt cõmunis modus, & cætera, de quibus in primo lib. eſt dictum) nihilominus, inquit, abſurdum eſt id, quod hoc in loco addit, dicere uidelicet eſſe quaſdam naturas ab his ſenſibilibus ſubſtantijs & natura conſiſtentibus diuerſas, ideas ab illis nũcupatas. quas quidem naturas à ſenſibilibus, & in cœlo exiſtentibus ęternitate ſolum differre ſtatuebant. quod ipſorum dogmati conſentaneum eſſe, ex ipſorũ dictis edocuit. Aiunt.n. ipſi hominem eſſe, & ipſi equum, & ipſi ſanitatem, nec aliud quicquam de his dicunt. At ſi hoĩes illa ſunt & equi, à ſenſibilibus ſolo ipſi, diſcrepantia, profecto cætera eadem habebunt, atque ſenſibilia. Tradentes.n. illorum definitiones, eſſe quoque ipſas congruere dicunt, diſcrepabunt tamen ſola æternitate, quæ additamento, ipſi, uidetur ſignificari: prorſus ut illa quoque ſenſibilia ſint. Nam ut qui tradunt deos eſſe, eoſdẽq; humana forma præditos, ij deos homines æternos faciunt per nomen, deus, de ipſis ęternum prędicantes, ſic qui formas, eadem atq; ſenſibilia eſſe faciunt, ſolo, ipſi, additamento excellentes, hi ſenſibilia æterna ideas eſſe faciunt, Nihil.n. homo aut equus eſſe poteſt, & horum rationem recipere, ut nõ idem ſenſibile ſit, & ſenſuale. quod ſi uerum eſt, idearum poſitione non efficitur, ut non ſubſtantiæ tantum ſenſibiles

les ſint. Quod vero dixit in primo maiore, dum in hoc
idearum dogma diſputaret, qui rerum aliquam ſciam
accipere volebant eos ad ipſarum cauſas rimandas ac-
11 ceſsiſſe, & cum præſentibus ſubſtantiis totidem nume-
ro affinxiſſent, tunc demum ſe rerum ſciam aſſecutos
exiſtimaſſe, quo dictum ſit, hoc in loco declarat: quoniam idearũ auctores nihil aliud quã ſempiternas ſubſtantias eaſdem, pareſq; ſubſtantiis, quę inquirunt, accipiebant. Siquidem à ſenſibilibus ſolo additamento, ipſi, quod æternitatem ſignificare videtur, differunt.

Prę terea, ſi quiſpiam præter formas & ſenſibilia, res ipſas medias ponat, complures ſanè difficultates habebit. Patet.n. lineas ſimiliter præter ipſas & ſenſibiles fore, & cæterorum generum quodque. Quare, cùm Aſtrologia vna ſit horum ſcientia, erit & quoddã cœlũ præter hoc ſenſibile cœlũ, et Sol, et Luna, et cætera ſimiliter, quæ ſunt in cœlo. At quonam pacto his eſt credendum? nam neque ĩmobile illud eſſe conſentaneum eſt rationi, & oĩno fieri non poteſt vt moueatur. Similiter & de his eſt putandum, circa quæ Muſica, Mathematica, Perſpectiua verſatur. neq;.n. ipſa præter ſenſibilia poſſunt ob eaſdem cãs eſſe. nam ſi media ſint ſenſibilia, & ſenſus patet et aĩalia fore ĩter media ipſorũ et corruptibiliũ.

31 Præterea, ſi quiſpiã p̃ter formas & ſenſibilia res medias ponat, cõplures ſanè difficultates habebit.) Poſtq̃ de ideis diſputauit, tranſit ad ea, quæ inter ideas & ſubſtantias ſenſibiles media dicunt, hoc eſt ad mathematica, quæ iſtis ſubſtãtias per ſe ſubſiſtentes eſſe placebat: quam opĩonem multis incommodis & difficultatibus implicari ait. Per hęc aũt difficile factũ eſſe docet aliam naturam p̃ter ſenſibiles accipere. Explicat igitur difficultates, quæ inde naſcunt. Nam quẽadmodũ per iſtos eſt linea quędã mathematica p̃ter ſenſibilem, & ideam, de qua linea mathematica diſputat Geometria, ſic cætera mathematica ſeſe habebunt. Oẽs.n. mathematici quaſdã medias naturas habebunt, de quibus ediſſerant. Cũ igitur ſit de numero mathematicarũ Aſtrologia, q̃ de Cœlo, & Sole, & Luna, cęteriſq; aſtris ediſſerit, profecto horũ quodq; inter ſenſibile cœlũ, ſolem & lunam, cęteraq; aſtra ipſaſq; ideas mediũ fuerit. At qui fieri põt vt ſit mundus aut ſol quidã mathematicus, qui nõ moueatur, quoddãue aliud aſtrũ? cum horũ ſubã & natura cũ certo quodã motu ſit, iſti aũt mathematica ĩmobilia eſſe tradant. Nã ſolem & lunã moueri quidẽ: non tñ ſenſibilia, ſed mathematica eſſe, abſurdius dictu eſt, quam eadẽ aſtra ĩmobilia eſſe. Fieri.n. nõ põt, vt quicquã moueatur, qđ materia careat, nec ſit ſua natura ſenſibile. Et qdem hoc incõmodũ iis quoq; obiici põt, qui cœli ipſi cœlũ ideam eſſe aiunt, & ſolis ipſi ſolẽ. Quõ.n. horũ aliqđ ĩmobile valeas intelligere? Eadẽ eſt Perſpectiuæ in ea, in quibus verſat ratio, Harmoniæ item mathematicæ, ſeu Muſicæ. hæc aũt eſt non quæ fidiũ cantus modulat, quæ iſtis erga ſenſibilia verſari videt, ſed ea, quæ demonſtrat in qua numerorũ proportione concentus quiſq; conſiſtat. Hęc.n. eſt mathematica, quippe quę in mathematicis verſat. Harũ igitur eadẽ ratio eſt, atque Aſtrologiæ. Oẽs.n. hæ cum mathematicæ ſint, aliquas ſubas mathematicas ſubtas habebũt ſenſibiliũ ac idearum medias. At qui fieri põt, vt aliqua ſint aſpectabilia, quæ non ſint eadem ſenſibilia? de quibus Perſpectiua diſſerit, vel aliqua ſub auditũ cadant, quæ ſenſum effugiant, de quibus Muſica. Nam eſſe perſpectiuum, eſt de aſpectabilibus diſſerere: eſſe muſicũ, de iis quæ auditu percipiunt diſputare. Hinc.n. cõſequẽ, quoſdã medios eſſe ſenſus ab his diuerſos, qbus media illa percipiantur. Porrò, ſi ſenſus alij hmõi fuerint, haud dubie alia erunt aĩalia p̃dita illis ſenſibus, idearum mortaliũq; aĩantium media, cùm ſenſus abſque aĩalibus cõſiſtere nequeant,

Dubitauerit autem quiſppiam circa quas rerũ has ſcientias quærere oportet. Nam ſi hoc Geometria à facultate partiendi terras differt ſolum, quòd hæc quidem horum eſt quæ ſentimus, illa vero non ſenſibilium: patet & præter Medicinam, & cæterarum quoque facultatum, aliam quandam fore inter ipſam Medicinam, & hanc medendi artem. At hoc qui fieri poteſt? Erunt enim quædam ſana præter ſenſibilia, & ipſum etiam ſanum. & inſuper neque hoc verum eſt, facultatem inquam partiendi terras, ſenſibilium eſſe magnitudinum, & quæ non vocant corruptione. Corrumperetur.n. cùm illa intereunt. At vero neque magnitudinem ſenſibilium circa hoc cœlum, aſtrologia erit: neque.n. ſenſibiles lineę tales ſunt, quales eſſe Geometria dicit. Nihil enim ſenſibilium adeo eſt rectum, aut rotundum. Normam nãque nõ puncto circulus tangit, ſed, vt Protagoras dicebat redarguens Geometras, neque motiones reuolutioneſq; cœli ſimiles ſunt hiſce, de quibus Aſtrologia ſuas rationes facit, neque puncta eandem naturam habent quam ſtellæ.

Dubitauerit aũt qſpiã, circa quas rerũ has ſcĩas quę- 32
rere oportet.) Qm̃ iſti dicebant mathematicas diſciplinas in rebus ſenſibilium ac idearũ mediis verſari, quærit, circa quæ ſenſibilia ſunt hæc media, de quibus doctrinæ mathematicæ conſiderant. Vt vero inquit, erga geodæſiam, i. partiendę terræ doctrinã, geometriã eſſe aiunt, quæ ab ipſa nõ alio diſtet, quã ꝙ geodæſia in ſenſibilibus verſat, & horum menſuras in Aegypto inuenit ad regionem diuidendã, cuius priſtini termini inũdatione Nili confundunt. Geometriã vero non verſari in ſenſibilibus. Eſſe aũt aliam, quæ circa horũ ideas verſatur. Quẽadmodũ igit res ſe habet in geodęſia, & geometria, ſic vt in medicina ſeſe habeat neceſſe eſt, ſitq; medicina quædã quæ in ſenſibilium aĩalium valetudine verſetur, geodæſiæ ꝓportione rñdens, alia vero intelligibilis ab ipſa diuerſa, quæ media ſit eius, q̃ de ipſi ualetudine tractat, & eius, quæ in ſenſibiliũ valetudine verſatur, geometriæ proportione ſimilis. quo fiet, vt ſit valetudo quædã ab ipſi ualetudine, & ab ea, quæ in ſenſibilibus habet, diuerſa intelligibilis, & in aĩalibus intelligibilibus. Nam quẽadmodũ cum ſit ipſi triangulus, & ipſi linea, ſint item ſenſibilia, quæ geodæſia contẽplatur, ſunt tñ horum quædam media, de quibus diſſerit Geometria. ſic cũ ſit ipſi ualetudo, ſitq; valetudo, quę ſenſibilibus ineſt, in qua verſatur medicina, erit tñ quædã harum media valetudo & medicina, cũ ratio eadem ſit. Qđ ſi quædã valetudo & medicina media eſt, alia quoque ſalubria fuerint, quibus medicus ille cõſulat valetudini, ac proinde alia aĩalia, in quibus inſit illa valetudo. Quod incõmodum effugiunt, qui mathematica ex abſtractione à ſenſibilibus intelligunt, nec ꝓpriam ipſis ſubſiſtentiam tribuũt. Nã non efficit hinc, vt valetudo aliqua mathematicis ꝓportione rñdens ex abſtractione intelligat. Neque.n. ſubſtantiam à corpore naturali licet cogitatione ſegregare. Dixit de medicina, pari rõne de cæteris à tribus licet diſputare. Nam cur hoc in Geometria locum habeat, & ab aliis ſcientiis excludat, cauſam redditam eſſe oportuit. Hæc vbi diſſeruit, illud quoque in iſtorum opĩone dãnat, quod geodæſiam in ſenſibilibus verſari arbitrabantur, geometriam in qbuſdam aliis. Neque.n. geodæſia de ſenſibilibus ediſſerit, cuius ea fides eſt, ꝙ ſi ſenſibilia conſideraret, cum ipſis interiret, qm̃ neceſſe eſt, vt intereũte ſubiecto, pereat id

quod in ipſo verſatur. Si.n.id, in quo verſatur quidpiam perierit, neceſſe eſt vt illud quoq; fuerit deletum, quod in hoc verſabatur, cum eſſe illius conſiſtat in eo quod verſetur in hoc. Nunc autem nulla neque ars, neque ſcīa intercidentibus his perit, ac proinde ne ipſa quidē terras partiēdi ars, quam Geodæſiam appellamus. quo fit, vt neque ea conſideret, aut in iis verſetur, quæ ſenſibilia & mortalia ſunt, ſed vniuerſale, quod eſt ſempiternum. Omnis nāque ſcientia omniſq; ars circa vniuerſale conſiſtit, quod ſub ſenſum non cadit. Neque.n.ſi ſcientiæ arteſq; ad ſenſibilia deſcendūt, protinus in ipſis verſantur, ſed cum in vniuerſalibus verſentur, agūt quidem de ſenſibilibus, ſed non quà ſenſibilia & hæc ſunt, ſed quà talia, quaque ſunt cōis participia. At, ſi geodæſia non conſiderat ſenſibiles magnitudines, nihil eſt quod iſti ab hac geometriam ſeiungant, propterea qđ ipſa intelligibiles magnitudines conſideret, cum etiam geodæſia hæc eadem contempletur. Eadem rōne medicina nō ſpectat ſenſibilem valetudinem, alioquin intereuntibus iis, in quibus verſatur, ipſa quoque aboleretur. Deinceps ne Aſtrologiam quidē de ſenſibilibus agere docet, vt de hoc cœlo, de his aſtris. Nā licet hæc immortalia ſint, ac proin non ſecum intereuntia tollant ſcīam, quæ in ipſis verſatur, hoc eſt aſtrologiam, docet tñ eandem non in his verſari, ſed in aliis, & horum ſubſtantiam per alia demonſtrari. Nec.n.tales ſenſibiles lineas licet accipere, quales in demonſtrationibus Aſtrologus ſumit, quia nihil ſenſibilium ita rectum eſt, nam Geometram pro Aſtrologo dixit. Sed quales Geometra lineas eſſe ait, tales Aſtrologus ad aſtrologicas demonſtrationes vſurpat. Similiter nihil ſenſibile ita globoſum eſt, aut circulare, vt geometra definit. Nam circulus ſenſibilis normam planumq; ſenſibile nō tangit per punctum. At mathematici & aſtrologi globum atque circulum à plano per punctum contingi tradunt. Quamobrem Protagoras ſumpto à ſenſibilibus argumento, geometras arguebat mendacij, docens nihil ſenſibilium eſſe tale, quale illi eſſe dicunt: tñ ipſe quoque ignorat Geometras, vt alium quēuis artificem, non de ſenſibilibus diſputare. Quid? qđ ne motus quidē aſtrorū, ipſiuſq; cœli in orbem acti, vertigineſq; tales ſunt, quales ab Aſtrologo ſumunt: quippe qui lineas vertiginemq; & circulū ſumit, quæ ſunt longitudines vacantes latitudine, & in his motus fieri ponit. In rebus aūt ſenſibilibus nulla eſt longitudo, quæ latitudine careat. Præterea Mathematici aſtra ſigna quędā, hoc eſt pūcta eſſe, & ſigni rōnem in cœlo obtinere dicūt. At ſignū eſt, cuius pars non eſt, quale nullū aſtrum habetur. Si ergo in rebus ſenſibilibus ars nulla verſatur, nimirū inter artes & ſcīas mathematicas id diſcrimen eſſe non pōt, qđ alię ſenſibiles ſubſtātias, mathematicę vero intelligibiles quaſdā conſiderent, vt.n.hæc demonſtraret, adiecit illa.

Sunt autem qui eſſe quidē inquiunt ea, quę media dicuntur inter formas ac ſenſibilia, non tñ ſeorſum à ſenſibilibus, ſed in iis ipſis eſſe, quibus oīa, quæ eueniunt impoſſibilia recenſere, longioris eſt ſanè orationis. Satis autem fuerit & talia contemplari. Non.n.hæc ſolum ita ſeſe habere conſentaneum eſt rōni, ſed patet & ipſas formas in ſenſibilibus eſſe poſſe. eiuſdem.n.ſunt hæc vtraq; rationis. Preterea duo ſolida eſſe eodē in loco neceſſe eſſet, et non īmobilia eſſe: quippe cum in ſenſibilibus ſint, quæ quidem motu cientur. Oīno aūt cuiuſnam gratia quiſpiam eſſe quidem ipſa, in ſenſibilibus autem eſſe ponet? eadem enim abſurda euenient & huic ſnīæ, quæ & antecedenti. Erit enim quoddā cœlum profecto præter hoc cœlum: verum non ſeorſum, ſed eodem in loco. quod quidē magis fieri nequit. De his igitur magna eſt dubitatio, quonam modo poſitis veritatem conſequi poſſumus.

Sunt aūt qui eſſe quidem inquiunt ea, quæ media di 33
cuntur inter formas & ſenſibilia eſſe, non tñ ſeorſum à ſenſibilibus.) Poſtquā eos redarguit, qui mathematica ſubſtātias quaſdam per ſe ab ideis & ſenſibilibus ſeparatas eſſe tradebant, ad eorum ſnīam refellēdam tranſit, qui mathematica eſſe quidem aiebant per propriam quandā naturam, nō tñ extra ſenſibilia eſſe, ſed in ipſis. Quæ ſnīa hoc differt ab ea, quę mathematica ex abſtractione ſumi ac intelligi tradit, in qua ipſe fuit, ꝙ illi mathematicis propriam quandā naturam diuerſam à ſenſibilibus tribuūt, cæterū eadem in ipſis ſenſibilibus eſſe aiunt, quæ non ſint aliquid ipſorū, ſed in ipſis inſint ab ipſis diuerſa. qui vero ipſa ex abſtractione ſumunt, ſeparantes rōne quadam ex ſenſibilibus, relinquunt oīa ipſa cum ſeparatis tota ſenſibilia: quæ tñ ſeparata ipſa p ſe ſenſibilem naturā cōplere nequeant, neq; in quodam interuallo intelligant. Nam interuallum, quod in mathematicis intelligitur, cum rōne ſeparatis paſſiuis ſenſibilius natura eſt. In vtriſque.n.natura ſenſibilis eſt, quæ in ſubſiſtentia eſt per naturam. at iſtorum opinionem multo magis à rōne dicit abhorrere, q̃ eam, quæ mathematica ſeparata eſſe tradit. Sed pleriſq; incōmodis, quæ hanc ſnīam conſequuntur in præſentia ſilentio prætermiſſis, illud tñ apponit, ꝙ efficitur eadem rōne, vt ſint ideæ in rebus ſenſibilibus ponendę. Si.n. hæ cum ſubſtantiæ ſint per ſe intelligibiles, in ſenſibilibus tñ habentur, cur ideæ, quæ ſubſtantiæ quoque intelligibiles ſunt, non erunt in ſenſibilibus? Ratio ſubeſſe debet, cur hæc in ſenſibilibus inſint, illa non item. Cæterū ex hac opinione multa euenire incōmoda dixit in ſcđo libro, & in primo maiore meminit, cum ſnīam Eudoxi refutaret, & in huius operis tertiodecimo docebit. Præterea duo ſolida in eodem erunt loco.) Mathematicum, ſ.ſolidum, quod ſtereometria, i.ſolida metiendi doctrina cōſiderat, & ſolidum ſenſibile, ſi illud eſt in hoc futurū. Corpus enim per corpus diffundet, penetrabiliq;, ſi horum quodq; per propriam naturam eſt, & alterū habet in altero. Ad hæc mathematica non erunt immobilia, ſi in rebus ſenſibilibus inſunt. Nam, dum ſenſibilia mouentur, neceſſe eſt vt ea quoque moueant, quæ in ipſis habentur, & ita moueantur, vt ipſa, quæ in loco ſunt, nō vt accidentia, qm̄ in magnitudinē & interuallo perinde mouebuntur, atque corpora, quæ vi ab aliquo cient; non aūt ſuo motu. Ad ſummā, cuius gratia hæc eſſe dicere oportet, ſed eſſe in ſenſibilibus? Nihil.n.prodeſſe videtur ipſa in ſenſibilibus cōſtituere, ſiquidē per ſe ſunt. Eadem nāque ſupradicta abſurda his euenient, ea etiam quæ ſequuntur illos, qui mathematica ſeparata faciebant. Erit.n.quoddam aliud cœlum per hos præter cœlum ſenſibile, & pari rōne ſol alius aliaq; aſtra: niſi ꝙ nō erunt ſeparata per ſe, ſed in his ipſis conſiſtent, ſol in ſole, luna in luna, in cœlo cœlum. cui incommodo illud, vt dictum eſt, accedit, ꝙ duo corpora erunt in eodem loco. De his igitur oībus ſupra dictis nō vulgarem quęſtionem eſſe ait, quomodo ea ponendo veritatem aſſequamur, ac de iis itidem quæ adiecit.

Et de principiis etiam, vtrum genera elemēta eſſe, principia quę putare oporteat, an ea potius, ex quibus primis quęque res cōſtat. veluti vocis elemēta prīcipiaq; ea eſſe videntur, ex quibus primis voces cōponuntur, ſed nō vox in cōi, et deſignationū ea eſſe dicimus elementa, quorū demonſtratio-

nes

nes in aliarũ aut oĩum aut plurimarum demonſtrationibus inſunt. Pręterea & qui unum corporum elementum, & qui plura inquiũt eſſe, ea dicunt prĩcipia eſſe, ex quibus oĩa corpora componuntur & conſtant, ut Empedocles ignem, aquã, terram, ac aerem, elementa inquit eſſe, ex quibus conſtant quæ ſunt, ſed nõ ut genera ipſorum hæc dicit. Inſuper ſi quis uelit & aliorum cuiuſq; naturam inſpicere, ut lecticam quibus ex partibus conſtet, & quonam pacto compoſitis. tunc ipſius naturam cognoſcet. His igitur rationibus principia non eſſe genera rerum uidentur.

34 Et de principiis etiã, vtrũ genera elementa eſſe principiaq́; putare oporteat, an ea potius ex quibus inſitis primum res quæque conſtat.) Hæc quæſtio in dubiorũ quoque propõne cõmemorata fuit, quæ hmõi eſt. vtrũ genera & cõia, principia & prima rerum poni debeant, an elementa, ex quibus res conſtituuntur primum, & in quæ poſtremo reſoluuntur, qđ exemplo vocum explicauit. Voces.n. ex elementis, hoc eſt ex literis conſtituuntur. & ea ex quibus conſtituuntur, pro principiis habent, non aũt vocem cõem, quæ quidem vocum genus haberetur. ſed neq; in deſcriptionibus vtimur cõibus elementis, ſed iis, quæ inſunt in demonſtrationibus. oĩs præcepti demonſtrationem * vt Euclidis elementa nuncupamus. Idcirco.n. talia appellãtur elementa, qm̃ ea, per quæ iſta probantur, ad oĩum præceptorum demonſtrationes proſunt, in oĩbus exiſtẽtia, & in his ipſis priora poſteriorum elementa eſſe dicuntur, qm̃ priorum demõſtrationibus vtimur ad poſteriora. Idẽ p̃ter ea ex his naturalibus auctoribus colligit, qui principia naturalia plura corpora, quam vnum eſſe dicebant, doceiq́; ipſos, quæ principia rerum eſſe dicebant, ea cæteris ineſſe crediſſe. Nã Empedocles, qui quatuor corpora elementa rerum eſſe ſtatuebat, non quaſi genera elementa ipſa eſſe dicebat, ſed quaſi rebus, quæ ex ipſis gignuntur, inexiſtentia. Eadẽ eſt ratio cæterorum Naturalium, qui principium corporeum ponebant. Quod ipſum artificiorum quoque probat argumento. Nam ſi quis velit lecticæ, verbi cauſa, naturã cognoſcere, is, vt partes, ex quibus conſtat, cognoſcat neceſſe eſt. Nã ex quibus res quæque conſiſtit, ea ſunt ipſius principia. à cognitione uãque principiorum cognitio eius proficiſcitur, quod ex principiis conſtat. Tunc.n. horũ qđq; innoteſcit, cum ea, ex quibus conſtat, & modus conſtitutionis intelligitur, ac proinde horum prĩcipia. Poſtq̃ vero inductione confirmauit, non cõia & genera, ſed ea, quæ inſunt, eſſe principia, deinceps veriſimile tñ videri docet genera principia eſſe, his verbis.

At ſi vnumquodque quidem per definitiones cognoſcimus, principia vero definitionum genera ſunt, neceſſe eſt & definiendarum rerum principia genera eſſe.

35 At ſi vnũquodque quidem per definitiones cognoſcimus, principia vero definitionũ genera ſunt.) Huius argumentationis ea vis eſt, ex quibus ſingula quæque cognoſcimus, ea ſunt illorũ principia. Poſitum eſt.n. ex elementorũ ac principiorũ cognitione, eorũ quorum ſunt elementa, cognitionem naſci. ex definitionibus autem rem quãque cognoſcimus. definitiones igitur principia ſunt. Aſſumptio.n. generis, principium eſt definitionis. Sed fortaſſe cum genera dicit, dr̃ias quoq; intelligit, quẽadmodum in Topicis, vt ſit ſenſus, definitionum principia eſſe genera, quæ quidem ſunt genus & differentię. ex his enim definitiones conſtituuntur, quo fit, vt genera ſint principia. nam definitiones definitorum principia ſunt, ipſarum vero genera.

Et ſi ex eo rerum ſcientia ſumitur, quia ſpecierum accipitur, quibus res ipſa quæque dicuntur, ſpecierum profecto principia ipſa genera ſunt.

Et ſi ex eo rerum ſcientia ſumitur, quia ſpecierũ accipitur.) Argumentatur in hunc modum. Scientia cognitioq́; rerum per ſpecies efficitur, cũ ſingulorum ſcĩa non ſit. nam ipſarum definitiones per ſpecies reddunt. porrò, ſi ex earum cognitione rerum cognitio pendet, ꝓfecto ſpecies ſingularium principia fuerint, à quibus ſpeciebus ſingula vt hæc aliqua ſint mutuãtur. Specierum autem genera ſunt principia, qm̃ ex horum partitione ſpecies euadunt. & ipſarũ definitiones per genera reddũtur. Genera igitur ſunt oĩum rerum principia. At ſingulorum cognitio per ſpecies quidem comparatur, qm̃ à ſpeciebus ſuppetit eſſe ſingulis, non tñ per ſpeciem, quæ ex generis partitione naſcitur, ſed per eam, quæ opponitur materiæ, pro qua ſumit argumentatio illam quæ partitione generis euadit. 36

Videntur autem & quidam dicentium vnum ipſum, aut id quod eſt, aut magnum & paruum, principia eorum, quæ ſunt eſſe, his ipſis vt generibus vti.

Videntur aũt & quidam dicentium vnũ ipſum, aut id, quod eſt, aut magnum & paruum, principia eorum, quæ ſunt eſſe, his ipſis vt generibus vti.) Vt doceat probabile videri, genera eſſe rerum principia, illorum producit teſtimonium, qui principiis eiſdem vtebãtur. Nã qui vnum & ens, item magnum & paruum principia rerum eſſe ſtatuebant, ij vt genera hæc rerum principia eſſe ponebant. In qua opinionę fuit Plato. hic.n. vnum, quod proprie ens appellabat, & dualitatem indefinitã, quam magnũ & paruum nuncupabat, principia eſſe dicebat: quæ quidem vt entium genera accipiebat, cum vnum de ſingulis rebus dici animaduerteret, & inęqualitatem. qua enim res quęq; hoc aliquid eſt, (eſt autem huiuſmodi per ſpeciem) hac vnum & ens de ipſo prędicabat. Quia vero ſubiectum in fluxu continenti ac mutatione diſpiciebat, idcirco magnũ & paruum. Hæc igitur communia ſunt atque genera, & vt ſuprema genera per ipſum principia ſunt. 37

At vero neque vtroque modo principia dici poſſunt. Rationem nanque ſubſtantiæ vnam eſſe conſtat: alia autem fuerit definitio, quæ per genera aſſignatur, & alia, quæ ſumit ea, ex quibus res conſtat.

At vero neque vtroq; modo principia dici poſſunt.) Poſtquam quęſtionem hanc, vtrum genera an elementa potius debent principia exiſtimari, in vtrãq; partem diſputauit, nunc ne vtrũque quidem dici poſſe oſtendit, hoc eſt & genera & elementa principia eſſe. quæ argumentatio ad hunc modum ſeſe habet. Aſſumit definitionem, qua ſubſtantia cuiuſque rei explicatur, vnam eſſe, quod quidem in Poſterioribus Reſolutoriis demõſtratum eſt. Nam eſſe cuiuſq; rei vnum eſt, ac proinde definitio vna eſt, à qua proprie hoc ipſum explicatur. Item ſumit definitionem ex ipſis principiis confici, & principia rerum eſſe genera & elementa. Atque ait, Si ex principiis cuiuſq́; rei definitio cõficitur, alia erit definitio, quæ per genera redditur. Appellat autem genera, vt diximus, genera & differentias, aliaq́; per elementa: ac proinde eiuſdem rei plures erunt definitiones. At plures eſſe non poſſunt, cùm ſit vna cuiuſq; rei definitio. non igitur vtraque ſunt elementa. 38

Inſuper & ſi quam maxime principia genera ſunt, vtrũ generum prima putare oporteat principia rerum eſſe, an ea, quæ vltimo de indiuiduis prędicantur, nam hoc ſuſcipit

controuerſiam. Si enim magis vniuerſalia principia ſunt pu t inda, patet ſuprema generum exiſtimāda eorum, quę ſunt, principia eſſe. hac.n.de vniuerſis dicuntur. Tot igitur erunt eorum, quæ ſunt, principia, quot ſunt ipſa genera prima. Quare id quod eſt, ac vnum ipſum, principia atque ſubſtantiæ erunt. hæc enim maxime de vniuerſis rebus dicuntur. At neque ipſum vnum, neque id quod eſt, genus eſſe poteſt. Differentias.n. vniuſcuiuſq; generis, & eſſe, & vnamquāq; vnam eſſe neceſſe eſt. fieri vero non poteſt, vt aut ſpecies generis de differentiis propriis, aut genus ſine ſuis ſpeciebus dicatur ac prædicetur. Quare ſi id quod eſt, aut vnum ipſum ſit genus, nulla differentia, aut vnum aut ens erit: quod ſi nō ſint genera, neque principia erunt, ſi genera principia ſunt.

39 Inſuper & ſi quam maxime principia genera ſunt, vtrum generum prima putare oportet principia rerum eſſe. Hæc quoque quæſtio pertinet ad ſupradicta: cuius hic eſt intellectus. Si det concedaturq; genera eſſe principia, operæprecium, inquit, fuerit, illud quęrere, vtrum ſuprema genera, & cōmuniſsima, principia eſſe ſtatuere conueniat, an vltima, & indiuiduis proxima, quæ indiuiduæ ſpecies nuncupātur. Nam hoc in loco ſpecies nomine generis appellat: qm̄, ſi vniuerſalia, magis ſemper principia ſunt quam non æquè vniuerſalia, (poſitū eſt enim vniuerſale principium eſſe) conſequens eſt, vt ſuprema, & communiſsima genera, principia ſint, ac proinde ſuprema genera rerum principia fuerint, & tot principia, quot fuerint prima genera. quibus aſſumptis infert. Quare ens ac vnum ipſum principia erunt ſubſtantiæ.) Qm̄ hæc maxime de cunctis prædicantur. Si enim hæc de cunctis rebus quaſi genera prædicantur, hæc erunt principia cauſæq; rerū. pro cauſis enim ſubſtantias dixit. Quibus dictis, ſubiunctaq; cauſa, quia ſi vniuerſaliſsima & cōmuniſsima principia ſint, ens, atq; vnum oīum rerum fuerint principia, cum hæc cōiſsima ſint, arguit deinde, docetq;, neque ens, neque vnū, entium eſſe genera. At ſi nō ſunt genera, haud dubie ne principia quidem fuerint. neque.n. cunctorum idem ſit principium, niſi ipſorum ſit aliquod genus cōe. ſiquidem genus eſt principium. nam poſitū eſt genera eſſe principia, & generum quæ communiſsima ſunt. Vt aūt quibuſdam videtur, ſic hanc ſententiam oppugnat, de qua pauloante dictum eſt. Neque ens igitur, neq; vnū genera eſſe, ad hunc modum oſtendit: Omnis differentia, quæ genus diuidit, eſt vnū & ens. ergo vnius & entis differentia vnum eſt, atque ens. Si quidem hæc genera ſunt, & in ipſarum quaque eſt vnum & ens. At ſi in vnaquaque entis & vnius differentia, vnum eſt & ens, cum ens & vnum genera ſint, genera de propriis differentiis prædicabuntur, quod fieri poſſe negat. Neque.n. abſq; medio genus valeat de differentiis ꝑdicari, hoc eſt ſine ſpecie. Sic enim genus bis de ſpecie prædicabitur: itaq; erit verum dictu, homo eſt animal aīal rationabile. nec rurſus per mediam ſpeciem. ſic enim neceſſe eſt, vt ſpecies de differentia prædicetur. qūo autem de propria differentia prædicetur, ſi differentia per ſe ſumatur? Nā differentiæ prædicatio latius patet, quam ſpeciei, vt rationabile aut mortale, quā homo. quod autem minus patet, de eo quod latius nō poteſt vere prædicari. Quāobrem dixit (de differentiis propriis) ideſt per quas in ſpecie conſtituuntur. Præterea ſpecies eſt quoddam totum, differentia vero pars totius. Itaque differentia eſt pars ſpeciei, qm̄ ſingula quæque in definitione contenta partes ſunt eius, cuius complent ſubſtantiam, partes inquam diſsimilares. Neq;.n. genus in definitione hoc ſignificat, quod vnaquæq; dr̄ia. hmōi autem totum de ſuis partibus non dicitur. itaque neutra rōne ſpecies de propria dr̄ia prędicatur. Nam genus non ſic ſpecies pro partibus habet, vtpote cū in ipſius definitione non contineantur. Neque genera de propriis differentiis prædicantur, cum hæ ſine ſpeciebus accipiuntur, neq; in ipſis comprehendunt ſpecie. Nam cum aīal de rationali prędicatur, de aīali rationali dicitur. ſub rationali.n. auditur animal. Neque prædicatur de ipſa dr̄ia ſeparatim abſq; ſpecie ſumpta, verbi gratia de rōnalitate. Nam cū differentiæ qualitates ſint, qūo aīal, quod ſubſtantiam compoſitam ſignificat, de ipſis valeat prædicari? Neq; enim ſpecies aut genera de differentiis prædicantur. qđ ſi verum eſt, entis & vnius dr̄iæ, ſiquidem hæc genera ſint, neque ens erunt, neque vnaquæque vnum, hoc eſt, nulla dr̄ia ens erit aut vnum, qm̄ omnes dr̄iæ entis erūt. quod quidem eſt abſurdum, quo fit, vt hęc genera non ſint, ac proinde ne principia quidē, ſi genera principia ſunt. Quod vero ait, Fieri vero nō poteſt, vt ſpecies generis de differentiis propriis dicantur ac prædicentur.) Hōmi eſt, fieri non poteſt, vt ſpecies appellatæ, de propriis, hoc eſt de ſuis differentiis prædicentur. Neq; genus ſine ſpeciebus.) ideſt vt genus de quopiam alio ſine ipſius ſpeciebus prædicetur. vel ſic, vt genus de differentiis prædicetur, niſi dr̄iæ ſumantur vt ſpecies, & cōpoſita ſeu tota. Cæterū hæc argumentatio logica, hoc eſt probabilis ſolum mihi eſſe videtur, vt plurimę quibus vtitur: qm̄ ſub quocunque genere dr̄iæ ſtatuantur (oportet.n. ipſas ex genere aliquo eſſe) ſi quidem ipſæ de numero entium habeantur, neceſſe eſt vt de illius generis differentiis proprium genus prædicetur. Aut.n. quod genus eſt, differentias non habet, aut ei, quod diuidunt, differentiæ ſubiicientur: qm̄, ſi omnes differentiæ qualitati ſupponātur, non dubium eſt, quin ipſius qualitatis differentiæ ſubiiciantur qualitati, & ſic fiet, vt genus de propriis differentiis prædicetur. Nam cæteras differentias qualitates appellare, qualitatis differentias non item, ſed ſub alio potius genere collocare, alienum eſt, & figmento ſimile. An igitur cuiuſq; generis differentiæ in eodem genere ſunt, atque ipſum, i. in eodem prædicamento? Nam licet proximum aliquorum genus non ꝑdicetur de differētia, qm̄ hoc eſt totum quoddam, quod in ſolis ſubſtantiis vſu venit (eſt.n. quædam ſubſtantia compoſita, quæ de differentia ſimpliciter generis prædicari non poteſt) tn̄ genus ſuperius quod cōmunius eſt & ſimplicius, prædicari poteſt. Subſtātia.n. quod eſt genus cōe, tam de ſimplicibus quam de compoſitis ſubſtantiis prædicatur. Ita licet aīal ſit quædam compoſita conflataq; ſubſtantia, ac proinde non prædicetur de differentia per ſe ſumpta, tn̄ ſubſtātia de ipſa prædicabitur. Si ergo ſubſtantia de ipſa differentia aīal diuidente prædicatur, ſatis profecto intelligitur, genus quod diuiditur, de ipſa differentia prædicari. Hmōi aūt eſt ens, quod genus eſſe dicitur. Nam licet in quibuſdā verum ſit, genus de differentia non prædicari, propterea quod genus ſit compoſita quædam ſubſtantia, non tn̄ eſt impoſsibile, genus aliquod de ipſum diuidente differentia prædicari. Nam quæcunque differentia ſumatur diuidens ſubſtantiam, ea vt ſubſtantia ſit neceſſe eſt. Quāquam genera videntur de differentiis proprie prædicari propter nois cōionem. Nam diſcretiuū dr̄ia & in coloribus & in ſaporibus habetur, de ipſa tn̄ genus quale prædicatur; cui ſi proprium genus apponatur, ſpecies euadet. Sed poſtquā oñdit neque ens, neque vnum

genera

genera eſſe, infert, quod ſi non ſunt genera, neque principia erunt, ſi genera principia ſunt.

Præterea etiam media cũ differentijs ſumpta, genera vſq; ad indiuidua erunt: nunc vero alia videntur eſſe, alia non videntur. Inſuper differentiæ magis quàm genera principia erũt. Quod ſi et hæ ſint principia, infinita ferè prĩcipia fiũt, præſertim ſi quiſpiam primum genus principium eſſe ponat.

40 Præterea etiam media cum differentiis ſumpta, gña erunt.) Hæc non tm̃ eò pertinent, vt prima gña principia eſſe, aut ſecus, oñdatur, ſed vt oĩno gña non eſſe principia doceatur. Eſſent.n. infinita, multaq; rei cuiuſq; principia: qm̃ vnaquæque dr̃ia eorum, quę habentur in ſpẽ indiuidua, compoſita cum genere, cuius eſt dr̃ia, genus efficit. Nã genus quodq; medium inter genus primum & ſpẽm indiuiduã poſitũ, cũ propria dr̃ia genus efficit, quãquã in qbuſdã id fieri nõ videtur, ꝙ genus ipſum ꝓprio vocabulo careat. Hoc.n. ſignificatur verbis illis: nũc vero alia videntur eſſe, alia nõ videntur.) Etenim aĩal volatile licet ꝓprio vocabulo careat, genus tñ eſt perinde vt aĩal. Vel dicit: Alia videntur, alia non videntur) qm̃ vt in Primo de Partibus Aĩaliũ libro docuit, priuatiuę tm̃ dr̃ię cũ gñibus acceptæ non faciunt, neque ſpẽs, neque genera, vt quę nihil definitum ſignificent. Quod ſi verba in hunc ſenſum accipiantur, hoc dictum erit quaſi incõmodum conſequens eorum ſniam, qui vnũ & genus eſſe tradunt, & deinde generis bipartita diuiſione ſpẽs hac definitiones efficiũt. Oportet.n. vt media, q̃ differẽtiis cum generibus cõpoſitis euadunt, genera eademq; ſpecies ſint. Hoc aũt non accidit eis qui genera in duo partiuntur vt p̃terea priuatione diuidere cognatur. at priuatiua dr̃ia cum genere poſita, ſpẽm non conſtituit. Itaque multa genera multaq; principia eorundẽ indiuiduorum ſint, ſi ens vnũque genera ſint, & principia rerum. Vſque ad indiuidua.) inquit. i. vſque ad vltimas ſpecies, qm̃ hæ nullis amplius differentiis diuiduntur. Iam vero hac ipſa ratione dr̃iæ nihilominus q̃ genera, principia fuerit. Nã & ipſę cões ſunt, & de pluribus p̃dicantur, ꝙ ſi dr̃iæ principia ſunt, cùm ſint cõia, & genera quæ cum differentiis ſumuntur, vtique principia multa erũt, & prope modum infinita, præſertim, ſi ſupremũ genus vt principiũ accipiatur, qm̃ generis hmõi plures ſunt dr̃ię. quod abſurdũ eſſe videtur. Nam qui genera principia eſſe ſtatuunt, ij dum putant multitudinem cõis aſſumptione defugere, ipſum cõe principiũ eſſe faciunt. Quo in loco ſic loquitur, quaſi ſtatuenti primum genus eſſe principium, conſentaneum ſit, alia quoque genera, primo poſteriora, principia eſſe confiteri. Differentiæ vero quamquam latius quem ſpecies ab ipſis confectæ pateant, non tamen de ipſis in quid eſt, neque vt genera prædicantur.

At vero, ſi vnum ipſum magis rõnem principij ſubeat, & id ſit vnum, quod diuiſionem non capit, atque hoc omne aut ſpecie aut quãtitate ſit tale, priusq; ſit id, quod eſt ſpecie tale, genera autem in diuiſione ſpecies capiant, id erit magis vnũ profectò, quod vltimo prædicatur: homo nãque non eſt, vt patet, ipſorum ſingularium hominum genus.

41 At vero, ſi vnum ipſum magis rationem principij ſubeat.) Propoſitis ſupra rationibus, quibus ſuprema genera principia entium eſſe videntur, nunc oſtendere conatur ſpecies potius quam genera eſſe principia. Nã ſi vnum principij locum obtinet, nimirum quod magis vnum eſt, id magis erit principium. Sed, vnum magis, diuidendum eſt. quod.n. eſt indiuiſum, indiuiduumúe, id principium eſt magis, qm̃ magis vnum eſt. Species autem quam genus magis eſt indiuidua, magis igitur eſt principium. quod aũt ſit magis indiuidua, ad hunc modum oſtendit. Quod diuiſionem non admittit, hoc vel ſpecie, vel quanto eſt indiuiduum. Specie, ſi non amplius in ſpeciem diuiditur: quales ſunt ſpecies indiuiduæ. Quanto, ſi numero non diuiditur, cuiuſmodi eſt vnum numero ac ſingulare. Nam horum quodq;, cum vnum ſit numero, non amplius in multa numero ſibi ſimilia quanta diuiditur. Nunc.n. numero indiuiduum, quantitate indiuiduum appellat. Ex his aũt indiuiduis prius eſt ordine atque natura id, quod ſpecie eſt indiuiduum, quàm quod per quantum, i. quam indiuiduum quãto. Quibus extrinſecus commemoratis, deinceps genera in ſpecies diuidi docet, vltimas vero ſpecies indiuiduas eſſe ſpecie, ac proinde ſpecies vltimas magis eſſe principia, cùm magis vnum ſint. Sed, poſtquam docuit genera in ſpecies diuidi, ne quis ipſum indiuidua ſpecies dicere putaret, vt hactenus dicebat, addit (homo nãque non eſt ſingularium hominum genus.) de quibus prædicetur, & in quos diuidatur. Homo.n. diuiditur, non tñ in ſpecies, cum genus non ſit, ſed in ſola indiuidua: genus autem & in ſpecies & in indiuidua ſecatur.

Præterea in quibus eſt prius atque poſterius, in hiſce fieri non poteſt, vt id quippiã ſit præter ipſa, quod de ipſis cõiter prędicatur, vt ſi dualitas prima eſt numerorũ, non eſt numerus quiſquã præter ſpecies numerorũ: ſimiliter neque figura præter ipſas ſpẽs figurarũ. Quòd ſi horũ genera pręter ſpecies ipſas nõ ſunt, multo minus cæterorũ genera præter ipſas ſpecies erunt. Nam horum genera maxime eſſe videntur. in indiuiduis aũt non aliud prius, aliud poſterius eſt. Pręterea vbi aliud præſtabilius, aliud deterius eſt, id quod pręſtabilius eſt, ſemper eſt prius, quare neque horũ fuerit genus. Ex his igitur ea, quæ de indiuiduis prædicãtur, magis quàm genera principia eſſe vidẽtur. At rurſus non facile dictu videtur, quonã mõ hęc prĩcipia exiſtimare oporteat. prĩcipiũ.n. & cãm pręter eas res, quarũ eſt principium, eſſe oportet, & ſeparari ab ipſis poſſe. Tale quid aũt præter ſingulare cur quiſpiam eſſe exiſtimabit, niſi quia vniuerſaliter & de oĩbus prędicatur? At ſi ob id ipſum putandũ eſt quippiã principium eſſe, ea ſanè, quę magis vniuerſalia ſunt, magis principia ſunt ponenda, quare prima genera principia erunt.

Præterea in qbus eſt prius atq; poſterius, in his fieri 42
non põt, vt id quidpiam ſit præter ipſa, quod de ipſis cõiter prædicatur.) Hoc quoque pertinet ad probandũ, vltima genera, i. ſpẽs indiuiduas, potius eſſe principia, quã ſuprema & cõisſima genera. Genera.n. quæ de ſpeciebus prædicantur, nihil oĩno eſſe præter ſpẽs, de qbus prædicantur, ad hũc modũ oñdit. In quibus eſt prius & poſterius, in iis qđ cõiter p̃dicatur, vt genus, nihil aliud eſt, quã ea, de quibus p̃dicatur. Exẽpli gratia, ſi numerorũ prima eſt dualitas, vel trinitas, nulla eſt numeri alia natura p̃ter dualitatem & trinitatem, cæteroſq; numeros, de quibus genus p̃dicatur. Similis eſt figurarũ ratio. qđ.n. de figuris cõiter prędicatur, (vt figura de triangulo & quadrato) nihil eſt aliud quã hæ ac cæteræ figurę, qm̃ in his primũ eſt triquetrum, deinde quadratũ, & cętera quæ ordine ſequũtur. Hoc aũt ſumit vt placitũ illorũ, i. Platonicorum. iſti.n. ſuprema genera, i. vnum, & ens & magnũ & paruum principia rerum eſſe ſtatuebãt. Nam in quibus prius & poſterius habetur, in his cõe nihil eſſe dicebant præter ea, de qbus prædicetur, quãobrem ne ideam quidem horum haberi, vt refert cum alias, tum in primo Ethicorum Nicomachiorum. Sumens aũt ex iſtorum opinione in his nihil eſſe cõmune præter ea, ex

quibus prædicantur, vt in numeris & figuris, ipſe addit:
Quod ſi horum genera præter ſpecies ipſas non ſunt,
multo minus cæterorum genera) hoc autem dicit vel
quaſi ſit in cunctis generibus aliquid prius & poſterius,
& quædam media differētia tum in ſupradictis, tum in
aliis generibus: vel quia cum hęc perinde genera ſint vt
illa, ſi in illis, quæ maxime genera eſſe vidētur, cōmune
nihil eſt aliud quam ea, ex quibus prędicatur, ne in aliis
quidem fuerit, etiam ſi prius & poſterius in ipſis nō ha-
beatur. Idcirco autem maxime videnť & genera & prin
cipia eſſe, q̄m numeri & figuræ maxime entia ipſius eſ-
ſe videbantur, quorum genera maxime eſſe deberent:
Prçterea, figura de figuris, de numeris numerus, haud
dubie vt genus videtur prædicari. Ergo in his cōe non
eſt principium, ne in aliis quidem fuerit. Quòd ſi nihil
eſt commune, genuſq́; præter ſpecies, de quibus prædi-
catur, principium erit certe. Sed ſpecies, quæ de indiui-
duis dicūtur, potius erunt principia, quoniam in indiui-
duis nōn eſt aliud prius, aliud poſterius, vt ſpecies, quæ
de ipſis prædicatur, nihil aliud quam indiuidua eſſe vi-
deatur. Porrò, ſi in figuris & in numeris neque figura,
neque numerus communis principia ſunt, ſed triangu-
lus ſingulorum triangulorum; dualitas dualitatum, ea-
dem erit in cæteris ratio, eruntq́; principia ſpecies indi
uiduæ, non genera communia. Præterea in cunctis ge-
neribus prius & poſterius eſſe docet. Eſt.n. prioris vnus
modus, quo melius prius eſſe dicitur, vt in Prędicamē-
tis docuit in diuiſione prioris. Cum igitur in cunctis ge
neribus quædam ſpecies melior ſit, altera peior, effici-
tur, vt non genera, ſed ſpecies potius indiuiduæ princi-
pia ſint, q̄m indiuiduorum iis ſubiectorum non eſt alte
rum altero prius. Cæterum in hac quæſtione vſus eſt
prioris æquiuocatione ad oſtendendū genus nihil eſſe
præterquam ea, ex quibus prædicatur. Nam in genere
animalīū hoc melius eſt, illud peius. Deus.n. melius eſt,
ac proinde prius. Rurſus inter cætera oīa animalia ho-
mo melius eſt, & prius. In coloribus itidem album cæ-
teris eſt melius, in ſaporibus dulce. Hęc effatus, ad con-
firmandum ſpecies potius & vltima genera, q̄ commu-
niſsima & generaliſsima principia eſſe, infert. Ex his igi
tur ea, quæ de indiuiduis prædicantur, magis q̄ genera
principia eſſe videntur.) Deinde rurſus ſpecies indiui-
duas principia eſſe non poſſe arguit, in hunc modum.
Cuiuſq́; rei principium & cauſa, vt à re ipſa cuius prin-
cipium & cauſa eſt, diuerſum ſit, & ſiue ipſa eſſe valeat
neceſſe eſt. Separatum autem per ſe nihil, niſi ſingula-
re, conſiſtere poteſt. nam ſi quis hoc tribuat ſpeciebus,
q̄m vniuerſaliter de oībus ſibi ſubiectis indiuiduis præ-
dicātur, cū prædicatum diuerſum ab ipſorū ſingulis ſit,
ac idcirco has principia eſſe dicat, nimirū eadem rōne
ſuprema genera potius quam ſpecies principia eſſe re-
perientur, cùm ſint magis cōia, & de pluribus prædicen
tur, quāquam hmōi rōnes probabiles admodū & per-
ſuaſiuæ ſunt, & à demonſtrandi neceſſitate alienæ.

*Eſt autem poſt has alia dubitatio, et oīum difficillima, et
ad contemplandum maxime neceſſaria, de qua nunc erit ora
tio. Nam, ſi non ſit præter ſingularia quicquam, ipſa vero
ſingularia ſint infinita: qui fieri poteſt, vt infinitorum acci-
piatur ſcientia? Quo nanque vnum quid eſt in vniuerſis &
idem, & quo quipiam vniuerſaliter competit, hinc vniuerſa
cognoſcimus. At vero ſi hoc ſit neceſſarium, & præter ſin-
gularia aliquid eſſe oporteat. genera profecto præter ſingu-
laria neceſſe eſt eſſe aut vltima, aut prima: hoc autē impoſ-
ſibile eſſe, nuper oſtendimus dubitando.*

Eſt autem his proxima dubitatio, ac omnium dif-
ficillima, & ad contemplandum maxime nęceſſaria: de 43
qua nunc erit oratio.) Difficillimā eſſe ait quæſtionem
hanc, & cuius explicatio maximo ad principia cogno-
ſcenda, & omnino ad propoſitam doctrinam vſui futu-
ra ſit. quæ quidem ab his pendet, quæ pauloante de ge-
neribus & ſpeciebus dicta ſunt. cohæret aūt proximæ
quæſtioni, q̄m in illa ex cōibus inquiſiuimus, vtrum q̄
communius eſt, an quod indiuiduis eſt propinquius,
principium eſſe putari debeat: ac deinde, q̄m principiū
ſeparari, ac per ſe conſiſtere poſſe conuenit, nullū illo-
rum principium eſſe concluſimus: nunc vero quærit,
vtrū cōmune hoc, quod ſpeciem & genus appellamus,
quidq́ ſit præter ſingularia & indiuidua, an ſecus. Et ſi
nihil eſſe ſtatuatur, incommoda, quę ſequantur, docet.
At rurſus, ſi quis contra putauerit, difficultates euenien-
tes oſtendit. Si ergo nihil eſt præter ſingularia, cum hęc
infinita ſint, ſcientia profecto de medio tolletur, cū fieri
non poſsit, vt infinitorum cognitio ſcientiaq́; & com-
prehenſio fiat. Nam ſingularium cognitio ſcientiaq́ue
idcirco habetur, q̄m vnum quidpiam & idem in cūctis
ipſis ineſt, vtiq; quoniam de ipſis vniuerſale quidpiam
cōiter prædicatur. quod ſi nullum ſit, ne cognitio qui-
dem vlla ipſorum effici poteſt. At, ſi ſciētia eſt & cogni-
tio, conſequens eſt oīno, vt quidpiam cōe ſit, à ſingu-
laribus diuerſum, quo ſcia & cognitio cōſtent, hoc aūt
eſt genus, vel vltimū, quod proprie ſpecies appellatur:
vel primum, quod genus dicitur: Quod aūt horum nul
lum ſit, dudum, inquit, diſſeruimus, relegans nos ad il-
lum locum, vbi an ſpecies principium eſſet, diſputauit.
Dixit.n. principium & cām à rebus, quarū eſt cauſa, di-
uerſum eſſe oportere, & ab ipſis ſeparari poſſe. Tale aūt
quid, inquit, præter ſingulare quiſpiā eſſe exiſtimabit.
quin & pauloante, quod de quibuſpiam cōiter prædica
tur, ab iis de quibus p̄dicatur, non eſſe diuerſum oſtē-
diſſe videtur, qui cum hoc in figuris & numeris conſta-
re docuiſſet, (quoniam in ipſis eſt prius & poſterius,)
intulit, quod ſi in his non habetur cōe quidpiam à ſingu
laribus diuerſum, ne in aliis quidem habebitur. Nam ſi
eſſet, in his potiſsimum eſſet.

*Præterea, ſi quam maxime quipiam ſit præter totum ip-
ſum, cùm de materia quippiam fuerit prædicatū, vtrū præ-
ter omnia quippiam eſſe oporteat, an præter aliqua quidem
eſſe, præter aliqua vero non eſſe, an præter nulla omnino? Si
igitur nihil omnino præter ſingularia ſit, nihil intelligibile
prorſus, ſed omnia ſenſibilia erunt, & nullius erit ſcientia,
niſi quiſquam ſenſum ſcientiam dixerit eſſe: & inſuper nihil
erit perpetuum, nihil īmobile. ſenſibilia enim intereunt vni-
uerſa. ſuntq́; in motu. Quod ſi nihil perpetuum ſit, neque ge-
neratio eſſe poteſt. Neceſſe eſt enim aliquid eſſe id quod fit,
& id ex quo fit, atque horum vltimū ingenitū eſſe, ſi ſtatur.
& ex eo quod non eſt, fieri quicquam non poteſt.*

Præterea, ſi quàm maxime quidpiam ſit præter totum 44
ipſum, cum de materia quippiam fuerit prædicatum.)
Totum appellat ſingulare & ſenſibile, ac ex materia &
forma compoſitum. hoc enim ſingulare & confuſum
magis ſolet appellare. Illud vero, cum de materia quip
piam fuerit prædicatum, vel ſignificat totum & compo
ſitum, tunc enim aliquid totum eſt, cùm aliquid de ma
teria prędicatur: hoc eſt, cùm in materia efficitur, quod
quidem eſt forma. nam materia, cùm formam excipit,
corpus efficitur. aut materiam nunc dicit ſubiectum,
quod totum appellauit, cum aliquid de ipſis prædicat.
Eſt autē ſenſus, ſi vniuerſale, hoc eſt genera & ſpecies,

(hæc

(hæc.n.ſunt quæ de ſubſtantia quaſi materia, quæ indiuidua eſt prædicantur,) quipiam eſſe detur diuerſum ab iis indiniduis, quorum ſunt genera & ſpecies, vtrum hæc vniuerſalia præter cuncta indiuidua ſint, vt in cunctis indiuiduis ſiue hæc naturalia ſint, ſiue artificioſa, quiquam cõe diuerſum ab ipſis babeatur, an non, niſi in quibuſdam, in quibuſdam vero ſecus. Hæc effatus, quæ poſitionem hanc conſequuntur, illud infert, (an præter nulla oĩno) quod ipſam demolitur. Si enim nihil commune reperiarur, quod à ſingularibus ſeiunctum eſſe poſsit, ne fuerit quidẽ aliud præter ſingularia. His adiectis, ab eo quod vltimo loco dixit (an præter nulla oĩno) exorditur, & incommoda docet quæ ſequuntur, ſi præter ſingularia nihil ſit oĩno commune. Fiet.n. vt nihil ſit intelligibile, ſed oĩa etiam ſenſibilia ſint. Hmõi enim eſt quod ait, (tota; & compoſita) præter quæ nibil eſſe poſitum eſt. quod ſi nihil eſt intelligibile, ne ſcientia quidem cuiuſpiam fuerit, cùm in cõibus, quæ intelligibilia ſunt, ſcientiæ verſentur, niſi ſi cui libeat ſenſum ſcientiam appellare, tunc enim oĩa eſſent ſcibilia, ac ꝑinde cognoſcibilia ſcientia non proprie dicta. His adiungit, Et inſuper nihil erit perpetuum, nihil immobile. Senſibilia enim intereunt vniuerſa, ſuntq; in motu) ideſt in fluxu. quæ argumentatio probabilis eſt, & ſcd'm eos procedit, quibus ſenſibilia oĩa naſci, rurſusq; interire vidẽtur: quod Platoni potiſsimum placebat, qui etſi mundum non interiturum eſſe ſtatuere, ſua tñ natura interitui obnoxium eſſe cenſebat, præſertim cum eſſet conſentaneum, vt ſit mortalis, quandoquidem natus exiſtat, qm̃ Platoni cuncta ſenſibilia moueri videbantur, at non eadem interire poſſe, quippe qui omne circulatum corpus ab ortu & interitu vendicabat. Sed, vt dixi, nunc probabiliter argumentatur. Quibus.n. cũcta ſenſibilia materiam obtinere, & eſſe in cõtinenti fluxu placet, iis eadem interire apta eſſe vidẽtur. Sed vbi collegit, ſi nihil ſit præter ſenſibilia, nihil fore ſempiternũ, addit velut huic conſentaneum. Quod ſi nihil perpetuũ ſit, neque generatio eſſe poteſt.) Neceſſe eſt.n. aliquid ſit id, quod fit, & id ex quo fit, atque horum vltimũ ingenitum eſſe, ſi ſtatur. & ex eo quod non eſt, fieri quidquam non poteſt.) Docens ſi nihil fuerit ſempiternũ, nec generationem certe fore. & ſi non generatio, neq; generabilia, neque ſenſibilia. Quo fit, vt ſi ſola ſenſibilia ſint, ne ſenſibilia quidem ſint futura. Quod autem ſempiterno ſublato, generatio quoque tollatur, ad hunc modum oſtendit: ſi aliquid generatur, neceſſe eſt eſſe, & id quod fit, hoc eſt id, quod naſcens efficitur, & ab hoc diuerſum id ex quo efficitur. Exempli gratia, ſi homo generatur, neceſſe eſt vt ſit, eſſeq; poſsit id, quod homo efficitur, hoc eſt homo qui fieri dicitur, ac illud itidem ex quo bomo generatur. q̃dquid.n. fit, ex non tali quopiam efficitur. nam ſi hoc eſſet, vtiq; non efficeretur. Hoc autem eſt ſubiectum, & materia, ſ. horum ſubiectorum ex quibus orta efficiuntur. proxima.n. ſubiecta complure ſunt, qm̃ proximorum ſubiectorum alterũ alteri ſubiicitur. horum igitur ſubiectorum, vt vltimum ſubiectum ſempiternum ſit, neceſſe eſſa docet. Et autẽ vltimum ſubiectum materia prima. Reſoluentes enim proximas rerum generandarum materias, in illa vltima cõſiſtimus, quam ex neceſsitate ſempiternam eſſe eò demonſtrat, qm̃ niſi aliquod vltimum fuerit ſubiectum, ex quo generatio fiat, duorum alterũ conſequetur, aut.n. aliud ex alio in infinitũ fiet, aut ex nihilo quipiam efficietur. quorum neutrum effici poteſt. quodcunque.n. ſubiectum proponatur, id ſi genitum fuerit, vel ex alio ſubiecto genitum ſit neceſſe eſt, vel ex non ente, ſi genitum quidem eſt, non tñ ex ſubiecto. at neutro modo fieri poteſt. Nam neque ex non ente vt quidquam efficiatur, fieri poteſt. (Oĩum.n. quicunq; de natura aliquid dixerũt, conſenſus eſt, ex nihilo nihil fieri) quod quidem abſurdum eſſe dictu, & fieri non poſſe, in confeſſo eſt, Neque in infinitum alterum alterius cauſa eſſe valet, & aliud alij in rectum ſubiici, vt in ſuperiore libro docuit. ꝙ ſi neutrum fieri poteſt, vel generatio penitus tolletur, vel primum ſubiectum ſempiternum & ingenitum erit. Ex eo igitur quod nihil ſit ſempiternũ, efficitur vt ne ſit quidem generatio. Poteſt etiam illud, Atque horum vltimum eſſe, non de materia tm̃ dictum eſſe, quæ eſt id quo fit, ſed etiam de eo quod fit. In operibus.n. naturalibus ſimile à ſimili fieri videt, vt hoiem ab hoĩe. quare ſi homo generatur, neceſſe eſt vt homo ſit, efficiens videlicet & generans. At in his neceſſariũ eſt vt ſit efficiens ſempiternum.

Præterea, ſi generatio ſit et motus, & finẽ eſſe neceſſe eſt. neque.n. infinitus vllus eſt motus, ſed motionis oĩs eſt finis, & impoſſibile eſt id fieri quod factum eſſe non poteſt. ipſum vero factum neceſſe eſt eſſe, cùm primum eſt factum.

Præterea, ſi generatio ſit & motus, & finem eſſe ne- 45
ceſſe eſt.) Hæc quoque argumentatio eò pertinet, vt generationis principium, quod eſt primum ſubiectũ, ingenitum eſſe appareat, & non aliud ex alio in infinitũ fieri. Cuius argumentationis hæc eſt vis: Si oĩs & motus & generationis eſt finis, principium quoque ipſorũ habetur. Nam cuius finis habetur, huius vt principium habeatur eſt neceſſe: qm̃ ſi ſublatum fuerit principium & motus, generatioue in infinitum aſcendat, ne finis quidem ipſorum reperietur, omnis autem generationis & motus finis eſt. quod aſſumpſit, dicens: Neque.n. infinitus vllus eſt motus) quod alio in loco demonſtratur, cùm omnis motus habeat vnde, & quo. Nam quod augeſcit, aliquem terminum babet accretionis, cui ſimilis eſt alteraſcentis intereũtiſq; ratio. Vt igitur oĩs motionis finis reperit, ſic & generationis. Nhil.n. fit, qđ fieri non poteſt, vt demonſtratum eſt. nam quod fieri non poteſt, id ne efficitur quidem, vt diameter non ſit commenſurabilis, qm̃ fieri non poteſt. Eſt aũt impoſsibile, vt aliquid generetur, quod generationis finem non habeat, ſed abſq; fine generetur, quare prorſus non generatur, quod igitur generetur, id generari poteſt. quod vero generari poteſt, id nihil obſtat quo minus generetur. Cæterum quod factum eſt, id vt ſit neceſſe eſt, cũ primum factum eſt. Nam quod factum eſt, cũ eſt, iam fieri deſiuit, vt libro Phyſici auditus Sexto demonſtratur. quod ſi eſt, cũ primum eſt factum, oĩs profecto rei generandæ finis habetur. Huc.n. pertinent verba illa (ipſum vero factũ neceſſe eſt eſſe, cũ primũ eſt factũ.) quo fit, vt oĩs motus, oĩſq; generationis finis inueniat, ac proinde non aliud ex alio ſine fine generetur. eſt igitur aliquod extremum ſubiectũ ſempiternũ. Quãquam hæc argumentatio obſcura eſſe videtur, ꝓpterea quod conſequens illius, motus & gñationis eſſe finem, ſubticetur: quod eſſet, quorum finis eſt, eorum principium etiam habetur. Sed ab Ariſt. prætermiſſum eſt, quaſi dubium eſſe non poſſet, quin ſequeretur. qui ſatis habuit demonſtrare, oĩs motus ac gñationis principiũ haberi. Nam & motus circularis finem habet, cùm ab eodẽ in idem fiat, cuius ea eſt iſinitas, quod rurſus idem motus reperitur, non quod iam vnus, tum alius efficiatur.

Præterea, ſi materies eſt ex eo, quis ingenita eſt, multo magis etiam conſentaneum eſt ratiom, ſubſtantiam eſſe, quādo vt hæc ſit, illa exiſtat. Nam ſi neque hæc erit, neque illa, nihil penitus erit. Quòd ſi hoc fieri nequeat, neceſſe eſt aliquid eſſe præter ipſum totum, ſpeciem inquam ipſam, ac formam. At ſi quiſpiam id poſuerit, dubitatio rurſus exiſtit, in quibus hoc ponet, & in quibus non ponet. nam perſpicuum eſt in vniuerſis eſſe non poſſe, non.n. domum aliquam præter ſingulares domos eſſe ponemus.

46 Præterea, ſi materies eſt ex eo, quia ingenita eſt, multo magis etiam conſentaneum eſt rationi ſubſtantiam eſſe,) Demonſtrato eſſe extremum quoddam ſempiternum ſubiectum, hoc enim ſignificauit illis varbis: Prę terea, ſi materies eſt ex eo, quia ingenita eſt.) niſi.n. tale quoddam ſit, generatio eſſe non pōt: nam, ſi materia procedat infinite, ex materia nihil fiet. quia ipſius alterius ex altera generatio nūquam ceſſat, excludente materia, quæ ex alia nōdum genita generari debeant. Demonſtrato igitur primū ſubiectū ingenitum eſſe oportere, nec aliud ex alio in infinitum gigni demonſtrato, nunc formam, quæ gignitur in mataria, ſempiternam eſſe conuenire docet. Quibus oſtendit, confirmatq́ue quaodam eſſe ſubſtantiam ſolitariam, ſempiternā. Si.n. eſt natura materiæ, probabilius profecto fuerit, vt ſubſtantia ſit hæc quæ à materia excipitur. hoc nanque innuit, cum ait (quando illa ſit.) formam vero ſubſtantiā appellat, qm̄ in ſubſtantia eſt, quo rei ſuppetit eſſe. Nam materia, cum formam excipit, præbet quod efficitur ex ipſa factum, i. quod excipitur & fit. Quod igitur ſit probabile formam ſempiternam pręexiſtere, quam excipit materia, oſtendit ad hunc modum. Quemadmodum ſublato ſubiecto effici nihil poteſt, ſic niſi id fuerit, qđ à ſubiecto excipitur, generatio eſſe non pōt, quod illis verbis ſignificat. Nam ſi neque hæc erit, neq; illa, nihil penitus erit) cuius ſenſus eſt: Niſi vtraq; ſempiterna ſit, materia, ſ. & forma, nihil oīno efficietur. hunc aūt ſenſum eſſe innuit, dicens. Neceſſe eſt aliquid eſſe præter ipſum totum, ſpeciem inquam ipſam & formam.) quo in loco totum appellat compoſitum & ſenſibile, quod factum eſt. Cum autem vtrūque eorū, ex quibus totum conficitur, hoc eſt materiam & formam eſſe oportere dixiſſet, ait.n. ſi neque hæc erit, neque illa, i. neque materia, neque forma, nihil penitus erit: ſubiunxit, Quod ſi hoc fieri nequeat) ideſt, ſi fieri non poteſt, vt nihil penitus ſit, neceſſe eſt, vt præter totum, i. præter compoſitum, quod eſt forma in materia, forma ſit atque ſpēs. Merito autem vereq́; vt materiam, ſic item aliquā formam ſempiternam eſſe oportere ſumit: neque hoc formæ quæ in materia generať, tribuit, vt ſempiterna ſit, ſed formæ efficienti, quę ſi ſimilis ſit efficienti, efficiens vt præexiſtat conſentaneū eſt. Qua argumentatione vbi neceſſe eſſe collegit, vt forma perinde atque materia præexiſtat, vt ex ipſis præexiſtentibus totum compoſitumq́; generetur, illud diſputat, quod huius quæſtionis initio diſſerendum propoſuerat, cum dixit: Pręterea ſi eſt, vtrum præter oīa quidpiā eſſe oporteat? Si quis.n. formam, quæ in materia gignitur, præeſſe, ac ſempiternam eſſe ſtatuerit, in quibus entibus, aut in quibus rebus efficiendis formam ſempiternam præeſſe dicet, & in quibus ſecus? Nam in cunctis dicere, apertū eſt mēdacium, quod artificioſorum documento declarat, in quibus abſurdum dictu eſt, formam quæ ab artifice in materia conficitur, præfuiſſe, ac ſempiternā eſſe. Quāquam hæc de ideis quoque dici & quæri poſſunt. Sed & ſimpliciter de materiali forma dicta eſſe accipi poſſunt ſecundum quæſtionis conſecutionem.

Et inſuper, erit ne omnium, ceu hominum, ſubſtātia vna? at abſurdum eſt. Non enim vnum ſunt oīa, quorum eſt ſubſtantia vna, ſed multa ac differentia. at & hoc metas rōnis egreditur. Et ſimul quonam pacto materies ſit tandem horū vnumquodque, & eſt totum ipſum hæc ambo?

Et inſuper, erit ne oium, ceu hoium, ſubſtantia vna? 47
at abſurdum eſt. non.n. vnum ſunt oīa, quorū eſt ſubſtantia vna.) Quærit præterea, ſi formæ, vt materia, pręexiſtentes habentur, vtrum vna numero forma eſt, & vna cunctorum hoium ſubſtantia, an plures, totidemq́ue, quot ſinguli hoies. Nam ſi cui vnam eſſe placuerit, vtique vnus homo ex materia generabitur, quæ formā illam ſuſceperit. Tot autem eſſe, quot ſingulos hoïes, nulla ex parte probari poteſt. Nam formæ illæ humanę ſumptæ ſine materia, quo diſcrimine inter ſe ipſas diſtabunt? ſingulorum enim hominum inter ſe differentiæ materiales ſunt. Ad hæc, materia inquirit, qūo has pręexiſtentes formas, vel vtcūque formas excipit. Ad ſummam, qūo formæ coniunguntur cum materia, & quo modo fiunt & ſunt ſingula ſenſibilia, quæ ex his ambabus conflantur, vtrum his ſimul poſitis, an temperatis, an confuſis. Et qūo materia excipiens formas, efficitur ea, quæ efficitur: quæ quidem alio in loco ſunt ab ipſo diſputata, dum quæreret, quid formam in materia in vnum redigeret, conuneretq́;, vbi dixit materiæ potentiam eſſe cauſam vt forma accipiatur, & maneat in ipſa materia, quæ in id mutatur, in qđ prius potentiam habebat, p̄exiſtente videlicet quapiam efficienti cauſa.

Præterea de principiis & hoc quiſpiam dubitabit. nam ſi ſpecie ſint vnum, nihil erit numero vnū, neque ipſum vnū, & id quod eſt. Atque quonam pacto ſcientia fuerit, ſi non erit quipiam in omnibus vnum?

Pręterea de principiis & hoc quiſpiam dubitabit. Nā 48
ſi ſpecie ſint vnū.) Hæc quæſtio conſequens eſt illius, vtrum ſpecies vna ſit numero, an plures. Quāquam ad ideas referri poteſt, qm̄ adiungit ipſiens, & ipſiunum. Aut fortaſſe de principiis cōiter ediſſerit. Principia.n. propria entia ſunt, quocirca ipſi appoſuit illud, ipſi. Cōmuniter ergo dubitando, poteſt etiam ſubiectis vocatis conuenire. Quærit autem de principiis, ſiue ea vnū cuipiam eſſe placeat, ſiue plura, vtrum eorum quodq́; vnum ſit ſpecie an numero. Verbi cauſa, ſi materia vna eſt, ſit ne vna numero, an ſpē: & ſi eſt vna forma, vtrum vna numero ſit, an ſpecie. Nam ſi principiorum quodque vnum eſt ſpē, multa vero numero, in principiis, inquit, rerum efficiendarum nihil erit vnum numero, At, ſi nullum principium vnum numero fuerit, ne compoſitorum quidem ex principiis quodpiam, vnum numero fuerit. Siquidem quæ ex vno non numero, ſed ſpē conſtant, ea vnum ſpē ſunt, non vnum numero. Nam ſi quæ ex vno numero conſtituūtur vnum numero ſunt, haud dubie quæ non ex vno eſſe habent, perinde atque illa habebunt eſſe. Cui vt conſequens incommodum adiungit, neque ipſiunum, neque ipſiens vnū forē numero, quæ in principiis habeant ij, quibus ideas principia eſſe placebat. Quod ſi ipſiunum non eſt vnum numero, huius autem cōione oīa ſunt vnum, efficietur vt cæterorum, quæ ad illius exemplar eſſe habent, nullum vnum numero ſit. Nam quæ vni ſpecie aſſimilata ſunt, ea perinde atque illud vnum habebunt: nihil igitur vnū numero erit, ſi quæ ad exemplar fiunt, ea nec vnum numero ſunt, neque ipſum ipſiunum, nec vllū aliud principium.

cipium. Deinde ſcientiam quãpiam fore negat, ſi nihil vnum numero fuerit, cum ſcientiæ fiant, qm̃ vnum aliquod in pluribus accipitur, vt paulo ante dixit. per cõe enim ſcientiæ conficiũtur, quod commune vnum eſſe numero demonſtratur. Neqne enim vt quæ communi ſubiiciuntur, eadem ſpẽ vel genere ſunt, ſic commune ipſum, ſpẽs genuſúe vnũ erit ſpẽ, aut genere. Alioquin ſine fine procedetur. Nam ſi animal ſit vnũ, hoc ipſum vt vnum ſit habens per ſpeciem communem, quemadmodum quæ per ſe ſunt animalia, per ſpẽm ſunt vnum, illud quoque erit multa numero, & ſic abſque fine ꝓcedetur. Ad communium quodque vnum numero eſt. Quod ſi ſcientiæ eorum ſunt, quæ vnum numero exiſtunt, numero autem vnum nihil eſt, ſiquidem principia vnum ſpecie habent, fit vt ſcientia penitus tollatur. Si quis enim dicat in principiis vnum numero eſſe, qm̃ vnum eſſe ſpecie ponebaſ, is dicere poſsit principia nõ habere vnum ſpecie. Nam ſpecies illa, quæ eſt vnum numero, magis eſt principium iis, quæ ipſi ſubiiciuntur, neque amplius eſt vnum ſpecie, ſed numero. Præterea nihil eorum eſſe poteſt vnum ſpecie, quorum non eſt ſpẽs aliqua communis vna numero. Multa enim, ſi aliquid habeant inter ſe commune, quæ non ſunt vnum numero, non erunt eadem ſpecie. Quãq̃ illud. At quonam pacto ſcientia fuerit, ſi non erit quodpiam in oĩbus vnum?) quaſi in eos, qui ideas aſſerebant dictum eſſe accipi poteſt, qui aliter ſcientiam fore negabant, q̃ ſi ideæ aſſerantur. Senſibilia. n. infinita eſſe, & in continuo fluxu, ac proinde non eſſe ſcibilia. Sed præter ſenſibilia & ſingula ideam vnam numero, quæ in pluribus ſumereſ, imobilem ac ſempiternã ſcĩæ cãm fieri. qd' ipſum corrueret, niſi ideæ vnum numero haberent.

At vero, ſi numero ſint vnum, & vnumquodque principiorum ſit vnum, & non vt in ſenſibilibus alia aliorum, vt huius ſyllaba, quæ eſt eadem ſpecie, & principia ſunt eadem ſpecie, nam hæc numero ſunt diuerſa. Si igitur non hoc pacto, ſed numero ſint vnum ipſa principia rerum, præter elementa ſane nihil aliud erit. nihil enim refert, vnum numero, an ſingulare dicatur. Sic enim dicimus ſingulare, quod vnum numero eſt, vniuerſale aũt quod in his eſt cõe: quẽadmodũ ſi elementa vocis in numero definito eſſent, neceſſariũ eſſet tot oẽs literas eſſe, quod elementa eſſent, quippe cùm non eſſent eadem nec duo, nec plura hiſce quæ ſunt, in ipſorum numero.

49 At vero ſi numero ſint vnum, & vnũquodque principiorum ſit vnum.) Poſtq̃ docuit incommodum, qd' inde ſequeretur ſi quis prĩcipia vnũ eſſe ſpecie diceret, nunc viciſsim argumentatur fieri non poſſe, vt principia vnum numero habeant. Sed oẽm orationem accõmodat ad ea principia, quæ quaſi elementa nuncupanſ, ex quibus quæ fiunt, compoſitione cõſtituuntur, vt fit in elementis. Docetq́; ſi hmõi principiorum quodque vnum numero ſit, res non plures fore, quàm principia. Nam quemadmodũ ſyllabæ ſpecie eędem inter ſe, numero autem infinitæ fiunt, qm̃ elementa, ex quibus cõſtituuntur, quæ ſpecie ſunt eadem, numero infinita ſumi poſſunt, ſic niſi elementa multa numero fuerint, ſed a, & b, exempli gratia, vnum ſint numero, neceſſe erit ſyllabam, quæ ex ipſis conſtituitur, vnam fieri numero. Neque præter ba, ſyllabam vllam aliam licebit accipere, ſi b vnum ſit numero, quia ſi b, vnum numero eſt, non poteſt eſſe in alia ſyllaba, quàm in ba. Vt igitur res in ſyllabis & literis ſeſe habet, quæ ſyllabæ plures eſſe non poſſunt q̃ literæ, ſi literæ vnũ ſint numero, ſic item, inquit, in rebus habebit, ſi ipſarum principium quodque vnum ſit numero. Quid autem ſit vnum numero, declarat, aitq́ue eſſe ſingulare quid, item vniuerſale & commune eſſe dicit, quod in ſingulis accipitur, hoc eſt ſpeciem & genus. Cæterum cùm dixiſſet, Vt igitur ſi elementa vocis in numero definito eſſent, neceſſariũ eſſet tot omnes literas eſſe, quot elementa eſſent) non reddidit id, ſic in entibus ipſarumq́; numero ſe res habebit, nihil enim aliud erit præter elementa, i. non erunt plura entia, q̃ elementa, ſed hoc, quaſi haud dubie ſequereſ, inſerre omiſit. Nam ſi terra & ſingula quatuor elementa vnum ſint numero, & hæc in certo quodam corpore abſumantur, aut dubie ex his corpus aliud effici nõ poſſe. Verũtamen hæc argumentatio admodum eſt dialectica, & à neceſsitate concludendi aliena.

Nulla autem dubitatione inferior dubitatio, ab hiſce qui hac tempeſtate ſunt, & à prioribus eſt omiſſa, vtrum eorũ, quæ intereunt, & eorum, quæ ſunt expertia corruptionis, eadem an diuerſa principia ſint. Nam ſi eadem ſint, quonam pacto, & quam ob cauſam illa quidem occidunt, hæc vero vacant corruptione? Heſiodo igitur cæteriſque eiuſdem temporis Theologis, id curæ fuit duntaxat, quod ſibiipſis veriſimile eſſet, nos autem neglexerunt. Cùm enim deos principia feciſſent, & ex diis orta eſſe omnia poſuiſſent, ea facta eſſe mortalia dicunt, quæ nectar atque ambroſiam non guſtarũt, hæc noĩa ſibiipſis, vt patet, nota dicentes, & tamen de cauſarum harum guſtatione ſupra noſtræ mentis vires dixerũt. Nam, ſi voluptatis gratia ipſas tangant, nectar ſanè atque ambroſia, non, vt ſint, illis cauſa eſſe videntur. Si vero ſint cauſæ, quonam pacto erunt perpetui, cùm alimẽtis indigeãt? Sed de hiſce quidem, qui fabuloſe philoſophantur, ſerio conſiderare dignum non eſſe videtur. Eos autem, qui per demonſtrationem dicunt, interrogare oportet, cur nam ſi ex eiſdem quæ ſunt, principiis ſint alia natura ſempiterna ſunt, alia corrumpuntur? At cùm neque cauſam dicant, neque conſonum ſit rationi rem ita ſeſe habere, patet non eadem ipſorũ principia & cauſas eſſe. Etenim & Empedocli, quem maxime ſibi conſona dicere quiſpiam arbitrabitur, idem ſanè contigiſſe videtur. nam ponit quidem corruptionis quoddã principium cauſamq́; diſcordiam eſſe: non minus tamen & ipſa quam concordia generare, præter ipſum vnũ, videbitur. cũcta nãque cætera ex hac ipſa ſunt præter deum. Dicit. n.

Ex his, quæ fuerint, quæ ſint, veniãtq́; futura,
Sunt cuncta, arboribus genus hinc, hominesq́;, feręq́;,
Hinc ortæ volucres, nutritiq́; ęquore piſces,
Cælicolæq́; omnes longæui, numina magna.

Et ſine his etiam patet. nam ſi diſcordia non eſſet in rebus, vnum vniuerſa eſſent, vt inquit. nam cùm vniuerſa conuenerint; tunc vltimo diſcordia ipſa extruditur. Quapropter & fit ipſius ſententia, vt deus, qui omnium eſt fœliciſſimus, minus ſit quàm cætera prudens. Non enim omnia elementa cognoſcit, quippe cum diſcordiam non habebat: cognitio vero ſimilis ſimili fiat. Dicit enim.

Nam terram terra, lympha cognoſcimus vnda,
Aetherq́; æthere ſane, ignis dignoſcitur igne.
Sic & amore, amor, ac triſti diſcordia lite.

At enim id eſt manifeſtum, vnde noſtra eſt profecta oratio, euenire inquam ipſi, diſcordiam quidem non magis corruptionis, quam vt res ſint, concordiam vero non magis vt ſint, quàm vt corrumpantur, cauſam eſſe. Congregans. n. in vnum corrumpit cætera: & inſuper mutationis ipſius cauſam nullam dicit, niſi ita fieri aptum eſſe. Inquit enim.

Aſt vbi nutrita eſt ingens diſcordia membris,
Tempore tranſacto dulcis concordia ceſſit.
Fœdere quod magno procedit vtriſq; viciſſim.

Vult enim, vt patet, neceſſario fieri mutationem, neceſſitatis vero cauſam nullam aſſignat. Attamen tantum dicere ſolus conſone ſibi videtur. Non enim eorum, quæ ſunt, alia ſubire corruptionem, alia non ſubire, ſed vniuerſa, præter elementa ſubire dicit corruptionem. Præſens autem dubitatio eſt, cur alia occidunt, alia corruptionis expertia ſunt, ſi ex eiſdem ſint elemētis. Non eſſe igitur eadem omnium principia, patet ex hiſce, quę ſatis ad hoc oſtendendū ſunt dicta. Si vero principia ſint diuerſa, vna emerget continuo dubitatio, vtrum & ipſa corruptionis expertia ſint, an corruptionem ſuſcipiant. Nam ſi corrumpantur, patet hęc etiam ex quibuſdam conſtare neceſſarium eſſe. Vniuerſa enim in ea corrūpuntur, ex quibus conſtant. Quo fit, vt principiorū alia priora principia ſint, quod quidem fieri nequit & ſi ſtetur, & ſi in infinitum in principiis abeatur.

Nulla autem dubitatione inferior dubitatio, ab hiſce, qui hac tempeſtate ſunt, & à prioribus eſt omiſſa.) 5V Quæſtionem, quæ explicatione maxime indigebat, ab omnibus ſe prioribus prætermiſſam eſſe ait, de qua in principio libri in commemoratione quæſtionum meminit, ſicut de ſuperioribus. Hæc igiſ quæſtio eſt, vtrū eadem ſint principia mortalium rerum, atque immortalium, Nam, ſi eadem ſunt, quid eſt in cauſa, vt ex eiſdem principiis oīum rerum, aliæ res mortales, aliæ immortales exiſtant? Quo in loco Heſiodum & veteres theologos cōmemorat, qui cum ſtatuiſſent ex eiſdem principiis, quę immortalia ipſis eſſe placebat, res omnes conſtare, quod ipſis credibile videbatur, alia eſſe mortalia, quædam immortalia dicebant, tm̄ omiſſa, cætera nos edocendi perſuadendiq́; cura. Nam, cum principia ſempiterna eſſe atqua diuina, & ex ipſis res omnes exiſtere, factaſq́; eſſe ſtatuerent, quæ Ambroſiā Nectarq́; deguſtaſſent, deos effici tradebant, cætera vero mortalia. Qui primum Ambroſiā Nectarq́; potiones deorū effectrices eſſe dicentes, ſibi fortaſſe noīa dicunt, nobis tn̄ & omnibus aliis incognita afferūt, deinde ſimpliciter & obſcure de huius potionis exhibitione locuti ſunt. Cuius enim gratia ad hæc deguſtandum, quæ ſunt cauſæ immortalitatis, acceſſerūt? Nam ſi voluptatis gratia ipſa deguſtant, certe adeſſe neque Ambroſia neq; Nectar quidpiam ipſis opitulabuntur, vt his guſtatis fiant immortalia. Si autem hæc potio guſtata ipſis conferat ad eſſe, erit proculdubio ipſorum alimentum, at quæ aluntur, & niſi alantur non ſunt, ea ſempiterna eſſe qui poſſunt? Sed hactenus Heſiodi ac cæterorum theologorum facta mentione, horum ſententias, qui fabulas afferunt, & fabulis mendacia congerūt, accuratius excutere omittit. Illud.n. (Fabuloſe philoſophātur) hmōi eſt, fabulis veritatem excludunt. Deinceps ad eos tranſit, qui de his rebus demonſtrando dicere videntur, in quibus operæprecium eſſe ait cauſam inueſtigare, cur cum ex eiſdē principiis & elementis oīa facta ſint, quædam tn̄ ſempiterna ſunt, alia caduca. Nam ſi neq; aliam huius rei cauſam reddunt, neque hæc ſententia aliunde probabilis eſt, haud dubie non erunt eadem oīum rerū principia. Sed ne Empedoclem quidem recte ſenſiſſe ait, licet is inter Naturales auctores ſibi maxime cōſtare videatur. Aliud nāque elementum cauſam generationis atque exiſtendi inducebat, i. amicitiam, aliud interitus, hoc eſt diſcordiā. Sed multis in locis diſcordia gn̄ationis, interitus vero amicitia per hunc cauſa eſſe videſ. Docet autem qūo Empedocles cōſtantia dicat, & qūo rurſus difficultatem nō effugiat. Empedocles.n. diſcordiam in principiis habebat, quam interitus cauſam eſſe tradebat, propter quam natiua oīa interirent, non quędam, & alia ſecus. Hoc.n. eſt quod ad hoc conſtanter dici videtur, oīa, ſ. naſcentia quæ ex eiſdem principiis exiſtunt, interire, non alia interire, alia ſempiterna perſiſtere, ſolis principiis ab interitu vendicatis, quæ quatuor elemēta ac diſcordiam & amicitiam hic eſſe ſtatuebat. & ſic cur mortalia deleantur, cauſam relinquens, conſona ſibiq́; conſtantia dicere videtur, dum aliam ortus, aliam interitus cauſam reddit. Quatenus vero diſcordiam ipſam generandi, hoc eſt generationis etiam, non ſolum interitus, cām eſſe dicit, quemadmodum amicitiam & interitus, non tm̄ generationis, (vno enim excepto, quem Deum ille ac Sphærum vocat, ab amicitia facto, res oēs à diſcordia per ipſum efficiuntur, qui præter Deum inquit, i. præter ſphærum, quem vnum quoque appellat, vt ex adſcriptis carminibus licet intelligere.) eatenus Empedocles non ſatis ſibi conſtare videſ, quia non hoc tuetur, nec in eo perſiſtit, vt alia ſit interitus, alia generationis cauſa, quo ipſius ſententia probabilis fore videbatur. Non minus tn̄ & ipſa generare videbitur.) id eſt, genitrix ac effectrix eſſe. (cuncta nāque cætera ex hac ipſa ſunt.) ſubaudi, quæ à diſcordia fiunt. Sed adſcriptis carminibus, quibus diſcordiam oīum rerum quæ ſunt, quæque fuerūt, generationis cauſam facit, licet inter principia diſcordiam interitus auctorem eſſe ſtatuiſſet, aliūde etiam quam ex hoc carmine patere ait diſcordiam per Empedoclem vim obtinere generandi. Nam ſi diſcordia non eſſet in rebus, vnum, inquit, vniuerſa eſſent, neque diſcernerentur, nec efficerentur, q̄m ne in rebus vnū maneat, quod eſt opus amicitiæ, diſcordia mixta cauſa eſt. Cum enim omnia coeunt, vnūque fiunt, diſcordiam poſtremam ab ipſis ſecerni tradit, ceu diſcordia ſit cauſa exiſtendi rerum diſcrepantium, cum ipſæ in vnum cogi poſſint huius ſecretione. quamobrem in cæteris cunctis vt alia elementa, ſic item diſcordiam haberi per ipſum ait, vt ſecretæ res ſint, & in ſua quęque natura conſiſtat. in vno autem Deo hanc eſſe negat, quippe cui ſoli diſcordia non ſit exiſtendi cauſa, vt cæteris eſt oībus. Poſtq̄ vero docuit, Empedoclis dicta inter ſeſe pugnare, & eiuſdem ſententia, diſcordiam à ſolo Deo, vt cui non ſit exiſtendi efficiens cauſa, abeſſe commemorauit, ipſum hoc nomine damnat, quod Deum cæteris inſipientiorem faceret, dum cęteris omnium cognitionem tribueret, ꝓpterea quod oīa in ſe principia contineret, ſimile nāque à ſimili cognoſci aſſerebat, Deum vero diſcordiæ cognitione priuaret, etiam ſi aliorum intelligētia ipſum non excluderet, nimirum quia cum cætera principia obtineret, diſcordia certe vacaret. Sed quærat aliquis, qūo per Empedoclem Deum idcirco inſipientiorem eſſe dicat. qđ non cuncta intelligat, cū eadem ratione per Ariſt. idem inſipiens videri poſſit. quin & ipſe quodā in loco quædam melius eſſe tradit non intelligere, vt mala. An idcirco inſipientiorem Empedoclem eſſe dicit, quia non plura intelligit, q̄ cætera? Nam cum ipſe ex elementis, præterquam ex diſcordia, gignatur, nihil aliud, licet præſtantius ſit, intelligit, quam ea ex quibus conſtat, neq; alia principia intelligit, Itaque cum cæteræ res cūcta elementa intelligant, ſolus Deus oīa intelligere nequit. Præterea Deus qui oīa materialia elementa cognoſcit, non ita intelliget efficientia, quæ materialibus ſunt potiora. Accedit, quod alio in loco diſcordiam tm̄ ab interitu per Empedoclem immunem eſſe tradit. Sed cum digreſſus hæc in Empedoclē diſſeruiſſet, eo redit, vnde

oratio

oratio defluxerat, vt Empedoclis doceat inconſtantiſ, qui non id tuetur, vt amicitia ſemper ſit gñationis cauſa, interitus diſcordia, ſed hanc nō magis q̃ illam alterutrius cauſam eſſe facit. Quod enim amicitia, ſit etiam interitus cauſa, ipſe docuit dicens, quia cuncta cogens in vnum haud dubie īteremit ea, quæ fuerant ante coitum hunc. Quod ſi non magis diſcordia, q̃ amicitia interitus eſt cauſa, hac quoque ratione probabile fuerit, Deum per Empedoclem cæteris eſſe inſipientiorem. Neque.n.per ipſum diſcordia eſt vitium quoddã egregium, vt merito Deus ipſum non intelligat. ipſe enim ſolus, cum ſit compoſitio quædam, diſcordia vacat. Nam eadem eſt ratio, ac ſi amicitiam, aut aliq̃d aliud in Deo eſſe negaremus. Neque.n.diſcordiam non intelligit, q̃d ipſum hmōi intellectio nō doceat, ſed quia non poteſt, quoniam ex ipſa non conſtat. Deinde hoc Empedocli vitio dat, quod cãm non reddit cur iam amicitiam, iam diſcordia totorum euincat. haud enim ſatis eſt dicere, ſic fieri aptum eſt, ſic eſt neceſſe. In cunctis enim rebus quæ ſunt, quæque efficiuntur, idem dicere licebit. Nec illud eſt cãm reddere, dicere, ſic natura comparatū eſt. Quibus aduerſus Empedoclem dictis, hactenus tñ ipſum ſolum conſtantia dixiſſe tradit; q̃m quæcunque ex eiſdem principiis exiſtunt, oīa ſimiliter caduca eſſe ſtatuebat, non alia mortalia, alia ſempiterna. hoc enim habet inconſtantiam, aliqua eſſe imortalia, quædam mortalia, ſi oīa ex eiſdem conſiſtant, At poſtq̃ in eos diſputauit, qui oīum rerum eadem eſſe principia ſtatuebant, nunc eorum opinionem ediſſerit, qui alia principia ſempiternorum, alia caducorum faciebant, Primum igitur quærit, num mortalium rerum principia quoque caduca ſint, an ſempiterna. Si enim ſunt interitui obnoxia, haud dubie ex iis conſtabunt, in quæ abolebuntur, cum nequeant in nihil abire. ex iis nanque res quæque conſtat, in quæ diſſoluitur, quo fiet vt principiorū habeãtur principia. Ac proinde hæc non erunt principia, ſed illa ex quibus hæc conſtituuntur. At vt principiorum principia ſint, fieri neutiq̃ poteſt. Nam ſi principiorum principia ſint, ſiue in aliquo conſiſtant, ſiue procedant in infinitum, ſequitur incommodum, Si enim cōſtiterint, ea principia in quibus interitus conſiſtit, principia erunt eorum quæ principia eſſe ſtatuuntur, eademque ſempiterna, vt demonſtratum eſt, aut ſi reſolutio in nihilum abit, generatio erit ex nihilo. Sin autem abſq; fine procedatur, ſemper intereuntis principij id erit principium, in quod ipſum abit. Ad hæc omnino nullū erit principium, vt in libro ſuperiore demonſtratum eſt, vel illud. Principiorum alia principia ſunt) ſequitur id, Siue ſtetur, ſiue in infinitum abeatur.) vtriuſq; enim conſequens eſt, vt principiorum habeantur principia. Poſt quod ait illud. Quod quidem fieri nequit.) quod interpoſitum obſcuram dictionem reddit.

Præterea quonam pacto erunt res, quæ ſunt corruptionis participes, ſi principia interibunt? Sin vero vacent corruptione, cur ex his quidem res participes, ex aliis autem expertes erunt corruptionis? hoc enim non eſt conſentaneum rationi, ſed aut fieri nequit, aut oratione indiget longa. Præterea neq; quiſquā aggreſſus eſt diuerſa eſſe principia dicere, ſed eadē quidē oēs oīum eſſe dicunt, Primū aūt illud, quod dubitauimus, prætereunt, hoc vt quoddam paruū ſumentes.

51 Præterea quomodo erunt res quæ ſunt corruptionis participes, ſi principia interibunt?) Senſus eſt, Si caduca ex caducis principiis generantur, qūo ea principiis deletis generari queunt? Nam principiis abolitis, quæ ex ipſis fiunt, non amplius effici poſſunt. vt intellectus ad hunc modum explicetur, qūo caduca naſcent, & interibunt, niſi eorum principia fuerint, cùm naſcentia & intereuntia idcirco naſcanť, & intereant, q̃m principia obtinent, ex quibus & à quibus generenť. & aboleantur. eſt nãq; interitus, reſolutio in principia, ex quibus extitit quod abolетur. Qūo igitur peribunt, ſi non ſint in quæ reſoluantur? Sin autem quiſpiam caducorū principia ſempiterna eſſe dicat, rurſus inq̃rit qūo, aut quamobrem ex his principiis immortalibus quædam mortalia fiant, ex illis ſempiterna, Quæſtio enim eadem ferè manet atque ſuperior. Præterea neminem prorſus dixiſſe ait, alia eſſe mortaliūm, alia imortaliū principia. Oēs enim eadem eſſe vtrorumque ſtatuiſſe, omiſiſſe tñ id differere, quod primo quæſitum eſt, qūo, ſ. ex eiſdem principiis, alia caduca, alia ſempiterna generãtur. Hoc enim ſignificat cum ait. Primum aūt illud, quod dubitauimus prætereunt.) vt proxima ſubiecta verba illa declarãt, (hoc vt paruum quoddam ſumentes.) Ceu enim parui hæc ſit momenti, nec vllam habeat difficultatem, ſtatuentes oīum rerum eadem eſſe principia, de hac quæſtione ne verbum quidem fecerunt. vel (prætereunt) pro eo dictum eſt, per quædam quæ ſibi probabilia videntur, fabulari tentant, vt de Heſiodo veteribuſq; Theologis dixit. De Empedocle item, qui ex eiſdem principiis cuncta faciens, aliam tñ ortus, aliam in interitus cauſam eſſe ſtatuit, non magnum quidquam, vel difficile poſitu. Per ipſum tñ non eadem ſunt ſempiternorū atque mortalium principia, neque in mortalibus omnia principia ſunt ſempiterna. Etenim forma non eſt ſempiterna, materia vero eſt illa quidem ſempiterna, non tamen ad perpetiēdum inepta, ſed pati potius, atque alterari apta.

Hoc autem omnium & ad contemplandum difficillimū, & ad cognoſcendam veritatem maxime neceſſarium eſſe videtur, vtrum id quod eſt, atque vnum ipſum ſubſtantia ſint eorum, quæ ſunt, & vtrunque ipſorum non aliud quicquam ſit, ſed alterum quidem vnum ſit, alterum aūt ens, an quærere oporteat quidnam ſit id quod eſt, ac vnū ipſum, vt alia quadam natura ſubiecta? Quidam enim illo, quidam hoc modo naturam ipſorum ſeſe habere putant. Plato nanque & Pythagorici non aliud quicquam id quod eſt, ac vnum ipſum, inquiunt eſſe, ſed id ipſorum eſſe naturam: quippe cum ſubſtãtia ipſius ſit ipſum eſſe vnius ac entis. Naturales autem quidnam ſit dicunt. Empedocles enim quaſi ad notius redigens dicit quod vnum ſit ens. nam concordiam ipſum eſſe, dicere ſanè videbitur. Hæc enim cūctis eſt cauſa, vt ſint vnum. Alii vero ignem, alij aerem eſſe inquiunt hoc vnum, & id quod eſt, ex quo ea quæ ſunt, & eſſe, & fieri dicūt. Eodem modo faciunt & hi, qui plura afferunt elementa. neceſſe eſt.n. & hoſce tot eſſe dicere id quod eſt, ac vnū ipſum, quot eſſe principia dicūt. ſit autem, ſi quiſpiam non poſuerit vnum ipſum, & id quod eſt, ſubſtantiam quandam eſſe, vt neque cæterorum quicquam vniuerſalium ſit. hæc enim maxime omnium vniuerſalia ſunt. Si igitur non ſit quicquam vnum ipſum, ac ipſum ens, multo minus cæterorum quicquā fuerit præter ea, quæ ſingularia dici ſolent. Præterea, ſi non ſit vnum ipſum ſubſtantia, patet neque numerum eſſe, vt quandam à rebus ſeparatam naturam. Nam numerus quidem eſt vnitates. vnitas autem proprie vnū quid eſt. Si vero ſit quippiam ipſum vnum, & ens, neceſſe eſt ipſorum eſſe ſubſtantiam vnum ipſum, & id quod eſt. non enim aliud quicquam vniuerſaliter prædicatur, ſed hæc ipſa.

Hoc aūt oium & ad contēplandū difficillimū & ad 52
cogno-

cognoſcēdā veritatem maxime neceſſariū eſſe videt.) Quæſtio, quā difficillimam & maxime neceſſariā eſſe ait, eſt, vtrū ens & vnū rerum ſubſtantiæ ſint, i. principia, q̄ hoc ipſum ſint vnū & ens, vt nec alteri enti adſint, & hāc naturā ſignificent in iis, de quibus p̄dicant. An ſit alia his ſubiecta natura, q̄ rerū principiū & ſubſtantia ſit, cui vel qbus ſubiectis ſi plura ſint, vnū ipſum & ens accidat, q̄ oporteat qdnā ſit inueſtigare, ignis ne, vel aqua, an aliud quidquā, quā īueſtigationem neceſſariam eſſe declarat, quod de his rebus alij aliter p̄didere, & ex eis, q̄ in progreſſu quærit, intelligitur: tū etiā q̄a in veritatis contēplatione princeps eſt entis inquiſitio, & qm̄ huic cōnexa eſt illius qōnis ſolutio, vtrum numeri rerū principia & elemēta eſſe poſſint. Sed non modo hmōi perquiſitio maxime neceſſaria eſt ad veritatis cognitionem, ſed etiā horum diſcuſſio plena eſt difficultatis, cum intelligibiliū, ac primarum & cārum & rerū cognitio ſit longa difficillima. At illud. Vtrū id qđ eſt, atque vnum ipſum ſubſtantiæ ſint eorū q̄ ſunt) ipſe exponit cū ait. Et vtrūq; ipſorum nō aliud quidquā ſit, ſed hoc vnū, illud ens.) Eſt.n. ſenſus, cùm ens & vnū de numero entiū ſint, verum entia vt ſubæ ſint, an vt accidentia ſubiæ? Sed poſtq̄ docuit quoſdam ens & vnū naturas quaſdā eſſe per ſe exiſtētes credidiſſe, quaſdā aliarū quarundā naturarum accidentia, ſ. vt de infinito in Primo Phyſici auditus libro docuit, qđ nōnulli naturam quandā eſſe faciebant, vt Pythagorici, quibus par numerus hmōi eſſe putabat, quidam alteri accidere exiſtimabantur, his igitur explicatis, addit, cōmemoratq; quis hoc, quis illo mō exiſtimauerit. Eius aūt. An quærere oporteat quidnā ſit id qđ eſt, ac vnū ipſum, vt alia qdā natura ſubta.) hic eſt intellectus. An quærere oporteat quid eſt vnius & entis ſubiectū, quaſi hęc accidētia ſint ſubiectorū, nec ipſam ſubam ſignificent. Plato igitur & Pythagorici alteri cuipiā ſubiecto hæc adeſſe negabāt, quin potius ipſorū ſubtā eſſe naturā aiebant, & ſubam hoc ipſum vnū atq; ens. Illud aūt, Quaſi ſuba ſit ipſum eſſe vnius ac entis) hmōi eſt, quaſi eadē ſubſtātia ſit vnū & ens, perindeq; ſit vnum eſſe, atq; idē eſſe. Porrò Platoni tum ens, tum etiā vnum ſubam quandam eſſe placuiſſe, ex eo ſatis intelligitur, qđ ipſiens & ipſiunū ideas eſſe tradidit. Naturales vero auctores, quorū fuit Empedocles, quiddā aliud enti & vni ſubiiciebāt, & hęc illi adeſſe putabāt. Nam Empedo. referens ad notius qddam, vnū amicitiā eſſe ſtatuit, de qua vnum p̄dicari ait, qm̄ amicitia per ipſum cogendis rebus cauſa cuiq; eſt vt vnū ſit. Alij vero naturales authores ignem vni atq; enti ſubſternebant, vt Heraclitus. Fuerūt qui aerem, vt Anaximenes: & alij item aliud. Quidqd.n. horum qſq; principium & cām eſſe ſtatuebat, de hoc ens & vnum p̄dicabat. Quin & per eos, qui plura eſſe rerum elemēta putabant, vnumqđq; ipſorū vnū erat & ens. Sed cōmemoratis expoſitiſq; ſniarum de principiis diſſenſionibus, qōnem incipit diſputare, ac in primis in eam partem diſſerit, ſi quis vnum & ens ſubſtantias eſſe neget, hoc.n. ſignificāt verba illa. Si quiſpiā non poſuerit vnū ipſum, & id quod eſt, ſubſtātiā quandā eſſe.) idemq; eſt intellectus ſi ſcriptū ſit (ſubſtantiā cuiuſdā.) Ens.n. maxime oīum p̄dicat. Nam cùm hō de hoībus, de aīalibus aīal prędicet, ens & vnum de cunctis entibus p̄dicatur. Si ergo maxime vniuerſalia neq; ſubſtantię ſunt, neque entia, ne cætera qdem vniuerſalia fuerint ſubſtantiæ, Si igit, inquit, non ſit quidquā vnum ipſum, atq; ipſum ens,) ideſt, ſi non licet vnū & ens velut genera rerū accipere, vt de ipſis quaſi genera p̄dicentur, non æquiuoce, vt alio in loco demonſtrauit. Dixit aūt (ſubſtantiam, cuiuſdam) pro eo, alicuius eſſe ſubam & de quibus dicitur in ſuba ſeu eſſentialiter p̄dicari. Sed cū dixiſſet ſola ſingularia eſſe futura, non aūt vniuerſalia, hoc abſurdum eſſe demrāuit, nō futuris alioquin diſciplinis, nec intelligibili quopiam, ſed cunctis ſenſibilibus, ac nullo ſempiterno. Quibus hoc in loco adiungit, numerū ſubſtantiam non fore, quaſi diſcretum ac per ſe exiſtentē, vt Platoni ac Pythagoricis videbatur, niſi vnum ſuba quædā fuerit. Cuius cām ſubiicit, qm̄ numerus eſt vnitatum cōpoſitio. Vnitas aūt idem eſt, atq; vnū. Quare, ſi vnum non eſt ſuba, ne vnitates quidem ſubæ fuerint. Si non vnitates, nec numerus certe: quo fiet, vt numerus accidens ſit, non ſuba, cùm vnum non ſit ſuba, ſed alii cuipiam accidat. Illud vero; Vnitas aūt quod vnum quid eſt.) Sic exponi debet, i. vnitas proprie vnū eſt, vel ſub vnum vt genus, qm̄ vnum de ipſa p̄dicatur, quod intulit, qm̄ id non quidē ipſi, ſed iis incōmodum videbatur, quibus placebat numerum eſſe ſubam quandam ſeparatā. Fuerunt.n. vt dixi, quibus numerus ſuba quędam eſſe videretur. Nā cui mathematica ſubſtātię quædam eſſe videbant, is numerum in ſubſtantiis habebat. Deinde partem alterā confirmat, vnum, ſ. & ens nō eſſe ſubſtātias per ſe. Primum aūt oñdit, qui per ſe vnum & per ſe ens aſſerebant, hoc eſt vnum & ens non eſſe aliorum accidentia, ſed p̄prie entia dicebant, his conſentaneum eſſe, vt dicant ipſa eſſe ſubſtantias ipſorūq; eſſe in eo conſiſtere, qđ ſint vnum & ens. Illud.n. Ipſorum eſſe ſubſtantiā vnum ipſum & id qđ eſt) ſignificat vnius & entis hæc eſſe ſubſtantias, nec eſſe aliud ipſorum eſſe, q̄ eſſe vnū, vel eſſe ens, qđ proxima hæc verba declarant. Non.n. aliud quidquā vniuerſaliter p̄dicat.) ideſt, neq; enim ens & vnum diuerſa ſunt à ſubiectis de quibus p̄dicent, ſed eadem atq; ipſa. Vel ſic, neq;.n. aliud quidq̄ de ſubſtantia p̄dicabitur, niſi hęc vnum & ens: vt quidquid eſt ſubſtantia, vnum ſit & ens, nec aliud quidquā ſit, q̄ hoc ipſum. quēadmodū, quia qđ de hoībus p̄dicatur, id homo eſt, idcirco ea de quibus p̄dicant hoīes, ſunt, nec aliud quidquā, ſic eorum ſubſtantia, de qbus ens & vnum in ſubſtantia p̄dicantur, vnū fuerit & ens, ſi ens & vnum ſubſtantiæ quædā ſint. Nam neq; aqua, neq; ignis de entibus p̄dicantur, vt aqua vel ignis ipſorum ſubſtantia eſſe dicat, ſed ens & vnum. Si hæc ergo ſubæ ſunt, ac de entibus vniuerſaliter p̄dicātur, hæc ipſa vnū & ens ſubſtantia fuerint eorum, de quibus p̄dicantur. Quāquam hoc, (ſi vero ſit quidpiā ipſum vnum & ens, neceſſe eſt ipſorū ſubſtantiā eſſe vnū ipſum, & id qđ eſt.) in eos dictū accipi pōt, qui ipſa ideas eſſe dicebant. Per eos.n. quibus ipſi unū, & ipſiens ideas eſſe placebat, neceſſe eſt vnū & ens horū eſſe ſubſtantiā. Haud enim ipſiunū & ipſiens diuerſa exiſtentia vniuerſaliter de rebus p̄dicant, alioquin iam non eſſet ipſiens & ipſiunum. Sed hæc quatenus vnū eſt & ens, de aliis vniuerſaliter p̄dicantur. Vel ſic: Nam non aliud quidquā vniuerſaliter p̄dicatur, niſi hæc ipſa. hoc eſt, quia non aliud de ipſi uno & ipſi ente prædicatur, vt ipſa ſint eius naturæ q̄ id ſignificat, quod vniuerſaliter prædicat. Sed hæc ipſa vnum & ens de ipſis prædicantur.

At vero ſi ſit quippiā ipſum vnū, & ipſum ens, magna exiſtit nimirū dubitatio, quonā mō quicquā aliud preter hęc erit. Dico aūt hoc pacto, quonā mō ea, quæ ſunt, plura erunt vno. Id.n. nō eſt, qđ eſt aliud ab eo qđ eſt. Quare neceſſario ſit rōne Parmenidis, vt vnū oīa ſint, atque hoc ſit id qđ eſt.

53 At vero ſi ſit quidpiã ipſum vnum & ens, magna exiſtit nimirũ dubitatio, quonã modo quidquã aliud præter hæc erit.) Poſtq̃ docuit, ſi ens & vnũ de his vt ſubſtantia ꝓdicentur, fore, vt ens & vnum ſubſtantiæ quędam ſint, nõ accidentia, difficile quoque factu eſſe ait demſ̃trare quid aliud ſuperſit ꝑter ens & vnũ. Nam quod præter ens eſt, non eſt ens, vt Parmenides dicebat. ens aũt eſt vnum. quidq̃d igitur ꝑter vnum fuerit, nihil erit, cùm præter ens & ꝑter vnum idem ſit, quaſi ens & vnũ idem ſint, ac proinde plura non fuerint. cum plura ſint ꝑter vnum, ipſum aũt ꝑter vnum non ſit, non magis q̃ præter ens. Hoc aũt ſequit̃, ſi ens & vnũ ſubſtantiæ ſint, neque dicantur æquiuoce. Erunt igitur, vt Parmenides dicebat, vnum cuncta, & hoc vnum tantum erit ens.

Vtroq; aũt mõ difficultas eſſe videtur. Siue.n. vnũ ipſum non ſit ſubſtantia, ſiue ſit quippiã ipſum vnũ, impoſſibile eſt numerũ ſubſtantiã eſſe. Si igitur non ſit, dictũ eſt antea, id ob quod illud eueniet. ſiue vero ſit, eadẽ emerget, quæ & de eo quod eſt, fieri dubitatio ſolet. Ex quo nãque & præter vnũ ipſum, erit ipm aliud vnũ, neceſſe eſt ipſum vnũ nõ eſſe. oĩa aũt quæ ſunt, aut vnũ ſunt, aut multa, quorũ qđq; eſt vnũ.

54 Vtroq; aũt modo difficultas eſſe videt̃. ſiue.n. vnũ ipſum non ſit ſubſtantia, ſiue ſit quidpiã ipſum vnum, impoſſibile eſt numerũ ſubſtantiã eſſe.) Docuit ſupra, niſi vnum ſit ſubſtantia, ne numerum quidem ſeparatã ſubſtantiam fore, cum numerus ſit vnitatum cõgeſtio, vnitates vero non ſint ſubſtantiæ. Nunc quãuis vnum ſubſtantia ſit, non tñ numerum ſubſtantiã eſſe poſſe cõfirmat, ſ. quia oĩno non erit, cum præter vnum nihil ſit futurum. Nã quod eſt ꝑter vnum, non eſt vnum, quẽadmodum quod ꝑter ens, non eſt ens. Aſſumptio igitur, ſi quid præter vnum ſit, id non fore vnum, ſed multa, docet multa eſſe non poſſe, propterea ꝙ multa ex multis vnitatibus conſtituant̃, multæ aũt vnitates eſſe nõ poſſint. alioquin ꝑter vnum quidq̃ eſſet. Porrò ſi vnitates, inquit, plures non ſint, ne numerus quidẽ habebit̃. Neceſſe eſt.n. vt oĩs multiplex vnitas ꝑter ipſiunum & vnũ quaſi ſubſtantia ſit. Quod aũt eſt ꝑter vnũ, non eſt vnũ. qđ ſi plures vnitates nõ fuerint, nec numerus erit certe. Omnes.n. res vel vnum ſunt, vel multa, multa vero eſſe non pñt. propterea ꝙ multa ex multis vnitatibus congerunt̃. Præter vnum aũt nihil eſſe non põt. Nam ꝑter vnum eſt non vnum, quẽadmodum ꝑter ens non ens. quod ſi multa eſſe non pñt, nihilo certe magis numerus, cum vnitatum multitudo multa ſint. Eadẽ, inquit, emerget, & de ente dubitatio.) hoc eſt, idem quæret̃ de ente, quod de vno. Nam vt ꝑter ens, eſt nõ ens, ſic ꝑter vnum, non vnum. qđ proximis his verbis ſignatur. Ex aliquo.n. aliquid erit ꝑter verum.) Neceſſe eſt.n. ne ſit ꝑter vnum aliud, ex quo aliud vnum futurum eſt. Nam quẽadmodum ſi ens ſubſtantia ſit, nulla iam fuerit alia ſubſtantia, qm̃ ꝑter ſubſtantiam eſt non ſubſtantia, ſic ſi ſubſtantia eſt, vnum ens ſolum erit. ac ꝓinde multa nõ erunt. nam multorum quodq́; vnum eſt. Multa.n. numerusq́; ex vnitatibus cõſtituunt̃, q̃ niſi fuerint, ne multa quidẽ fuerint, neq; numerus. Vel ſic, Si ipſiunũ eſt, oportet ſi numeri ſunt numeri futuri, vt aliud vnũ gñetur. Hoc aũt vnum qđ efficit̃, neceſſe eſt vt cum vnum non ſit, vnum fiat. ex non vno igit̃ fiet hoc non vnum. Nam ſi oĩa entia vel vnum ſunt, vel multa, multa autẽ ex vnitatibus exiſtunt, ex quibus non efficitur vnum, profectò id ex quo vnum efficitur, nihil fuerit.

Præterea ſi indiuiſibile ſit ipſum vnũ, nihil erit profecto Zenonis opinione. Quod.n. neque cum additur, neque cum auſertur, maius vel minus facit, id eſſe negat, quippe cum id qđ eſt, ſit magnitudo, et magnitudo corpora. hac.n. omni ex parte eſt ens. cętera vero ſi addantur partim faciunt maius, partim non faciunt, vt ſuperficies ac linea. punctum aũt & vnitas nullo pacto facient maius. Sed qm̃ hic inepte admodum contẽplatur, et poteſt in rõne rerum indiuiſibile eſſe, vt & hoc pacto ſit & ad illum quadam reſponſio, nam tale nõ maius quidem, ſed plus faciet, ſi addatur, Illud aũt quarendum eſſe videtur, quonã pacto ex vno tali, vel pluribus fuerit magnitudo. Eſt.n. hoc perinde atque ſi linea ex punctis conſtare dicatur. At vero et ſi quiſpiam hoc pacto putat, vt ex vno ipſo ac alio, non vno quodam numerus ipſe fiat, quẽadmodũ quidã dicunt, non minus tñ quarendũ eſt, cur et q̃uo interdum numerus, interdum magnitudo id erit quod inde oritur, ſi non vnum ipſum inæqualitas & natura eadẽ erat. Non.n. patet aut quonã pacto ex vno ac ipſa, aut q̃uo ex numero quodam & hac eadẽ, magnitudines fient & orientur.

Præterea ſi indiuiſibile ſit ipſum vnum, nihil erit ꝓfecto Zenonis opinione.) Præter ſupra diſputata quęrit etiam num de vno, ſi ꝓrſus indiuiduum hoc ac expers magnitudinis ſit, q̃uo magnitudinis principiũ eſſe poſſit. Zenonis.n. ſnĩa nihil eſſet. Sic.n. Zeno opinabatur. Fuit aũt hic Zeno Eleata Parmenidis diſcipulus, cui nihil oĩno eſſe placebat, ꝙ cuipiam additum ipſum maius non efficeret, nec ſubductum, minus. Hmõi autem eſſe ipſi vnum. Ille igit̃ quaſi res oĩs magnitudo & corpus ſit, propterea qđ nulla magnitudo alia eſt in ſubſiſtẽtia, nihil putabat ſine corpore augeri augereúe poſſe. id.n. ꝓrſus ens eſſe, qm̃ hmõi magnitudo addita prorſus augebit, cæteræ non ſimplr̃ augebunt totũ, ſed mõ quodã, vtpote q̃ nõ ꝓprie ſint magnitudines. Linea.n. & planum dũtaxat per extrema cõpoſita inter ſe augẽt. Superficies.n. cõpoſita per lineã, q̃ ipſius eſt terminus, ipſam adauget, per ſuperficiem & latitudinem non adauget. Congruit.n. qm̃ altitudo ex ſuperficie cõpoſita fieri nõ poteſt. Pari ratione linea q̃ magnitudo eſt, per punctum. Cõpoſita.n. per punctũ, quod eſt ipſius terminus, totam efficit maiorem. Per lineam vero cõgruit, non adauget, qm̃ latitudo non conſtituit̃ ex linea, ſed harum vtraq; licet non ꝓprie, quodãmodo tñ eſt ens, quatenus adauget entia. at punctus & vnitas, qm̃ magnitudinis ſunt expertes, cùm augere nequeant, nihil oĩno eſſe Zenoni putabantur. Cæterum commemorata Zenonis ſnĩa, q̃ penitus vnum tollebat, addit, quãq̃ Zenonis oratio importuna ſit, q̃ ꝑter magnitudinẽ quidq̃ eſſe negat. aliquid.n. indiuiduum eſſe põt, cum nihil penitus obſtet quo minus indiuiduum augere poſſit. Ipſi tñ occurri põt, qm̃ etſi indiuiduum non efficiat maius, plus tñ efficiet, & hac rõne vnum & indiuiduũ augebit. Itaque hoc non efficitur, vt ipſiunũ nihil ſit, cum ipſum augere poſſit, Illud porrò inueſtigare operæpreciũ eſſe ait q̃uo ex hmõi vno vel pluribus efficitur magnitudo. Hoc.n. ſiĺe eſt, ac ſi quis lineã ex punctis conſtare dicat. Quę quidẽ in eos dicta ſunt, quibus numeros oĩum rerum principia & elementa eſſe placebat, vt etiã magnitudinum eſſent principia. In hac aũt ſnĩa fuerunt Pythagorici. Deinceps diſſerit de Platonis ſnĩa, qui & numeri & cæterarũ rerum principiũ eſſe dicebat vnum, & aliud quiddã nõ vnum, hoc eſt numerum quẽdam, quod ſignificant illa verba, (ac alio non vno quodã) qđ eſt inæqualitas, & indefinita dualitas, q̃ ipſe magnũ & paruũ appellabat. Nã primum ex infinita dualitate numerum ab vno gigni ſtatuebat, deinde cætera. Quærit igit̃ q̃uo ex vno & infinita dualitate cõiunctis hoc numerus ſit, 55

illud

illud magnitudo. haud.n.numeri tm̃ ex his, ſed & magnitudines per ipſum generabanƭ. Nam ſi inæqualitas & dualitas indefinita, q̃ eadẽ eſt natura, principiũ eſt numerorum & magnitudinum, qũo ex vno & hac copulatis magnitudo aliqua effici pōt, cum hæc vim numeri gñandi habeant? Vel ſi quis numerum primum ex his fieri dicat, deinde ex numero magnitudines, qũo ex numeris, vel ex numero & inæqualitate coniunctis effici poteſt magnitudo, inueſtigare eſt operæ precium. Dubium eſt.n.qũo q̃ partibus vacant, poſsint magnitudines gñare. Si, inquit, non vnum ipſum inæqualitas & natura eadẽ erit.) ideſt, ſi non vnum per ipſum eſt inęqualitas, & hæc natura & numerorũ & magnitudinum per ipſum eſt eadem. qũo enim ex eiſdem principiis & numeri & magnitudines generari valeant?

Poſt hęc aũt ſequitur dubitatio, vtrũ numeri corpora plana, ac puncta ſubſtantia quadã ſint, an non ſint. Nã ſi non ſint, præterit nos quidnã ſit id qđ eſt, et quænã ſint ſubſtãtia rerum. Affectus.n.motus relationes, diſpões, ac rões, nullius rei ſubſtantiã ſignificare videntur. Oĩa nãque de aliquo ſubiecto dicũtur, & nihil hoc aliquid eſt. Quę vero maxime ſubſtãtiã ſignificare videbũtur, ſunt ignis, aqua, aer, atq; terra, ex quibus corpora cõpoſita conſtant, horum caliditates quidẽ, frigiditates, ac tales affectus non ſunt ſubſtantiæ. Corpus aũt ſolum quod hęc patitur, atq; ſuſcipit, permanet, quia eſt quid, et ſubſtãtia quedã. Atqui corpus minus quã ſuperficies, & hæc minus quã linea, et linea minus quã vnitas pũctũue, ſubſtantia eſſe videtur. His.n.corpus definitur, vt patet, & hæc quidẽ ſine corpore poſſe eſſe videntur, corpus aũt ſine his eſſe nequit. Quocirca pleriq; hoĩes quidẽ, ac veteres, corpus quidẽ ſubſtantiã, & id qđ eſt, eſſe arbitrabantur, cętera vero huius affectus. Quare & principia corporũ, principia rerũ eſſe putabant. Poſteri aũt, & hi qui ſapientiores his eſſe ſunt viſi, numeros. Vt igitur dicebamus, ſi non ſint hæc ipſa ſubſtãtia, nulla eſt prorſus ſubſtantia neq; quicquã oĩno eſt ens. Non.n.ea quæ hiſce accidũt, dignũ eſt entia appellare. At vero ſi hoc quidẽ cõceditur, longitudines inquã, pũctaúe magis quã corpora ſubſtãtias eſſe, hæc aũt quorũnã ſint corporũ, non videmus, eſſe.n.in ſenſibilibus nequeunt, nõ erit profecto ſubſtantia vlla. Præterea hęc oĩa partim in latitudinem, partim in altitudinem, partim in longitudinẽ corporis dimẽſiones eſſe videntur. Inſuper æque in ſolido quæuis ineſt figura. quare ſi neq; in lapide Mercurius inſit, neq; teſſeræ dimidiũ ſit in teſſera ſic definitũ, neq; ergo ſuperficies ineſt. nã ſi quęuis eſſet, et ipſa profecto eẽt quę dimidiũ ipſum definit. Eadẽ & de linea, et pũcto, ac vnitate eſt ratio. Quare ſi corpus quidẽ maxime ſubſtantia ſit, hęc vero magis quã corpus, nõ ſint aũt hæc, neq; ſint ſubſtantiæ quedã, præterit ſanè quidnã ſit id quod eſt, & quæ tandẽ ſit ſubſtantia rerũ.

56 Poſt hæc aũt ſequitur dubitatio, vtrũ numeri corpora plana, & puncta ſubſtantiæ quædã ſint, an non ſint.) Per ſoperiorem diſputationẽ numeros ſubſtantias non fore demonſtrauit, nunc prætcrea inquirit, vtrum numeri corpora, & puncta & ſuperficies videlicet & linea ſubſtantiæ ſint, an ſecus, qm̃ niſi hæc ſubſtãtię ſint, nulla prorſus fuerit ſubſtantia. Nã quæ aliæ ſubſtantię eſſe poſſunt? Sunt aũt non ſubſtantia, exẽpli cauſa, qualitates, has.n.motus paſsiuos appellat, item relões & diſpoſitiones, quæ & ipſæ qualitates ſunt. & rões, ſic.n. numeros appellat, qui ſubſtantiarũ ſunt, nõ ipſi tñ ſunt ſubſtantiæ. Nullius, inquit, rei ſubſtantiã ſignificare videntur.) ideſt, ſubſtantiæ non ſunt. Siſr cætera quæ nouem p̃dicamentis ſubiiciuntur, non ſunt ſubſtãtiæ. Oĩa nãque de aliquo ſubiecto dicunƭ.) ideſt, ſunt in aliquo ſubiecto, & aliqđ aliud ſubiectũ habent, nec p ſe ſubiiciuntur, neque ipſorũ quidquam ſub demonſtrationem cadit, vt ſubiectũ per ſe. Ens aũt hoc in loco ſubſtãtiam appellat. Quibus explicatis, vt manifeſtũ ſubiicit, corpora ſimpl̃r potiſsimum eſſe ſubſtantias. Semotis aũt qualitatibus, & cæteris affectionibus velut corporum accidentibus, corpus his ſubiectum affectionibus dico, ſubſtantiam eſſe aſſumit. qđ triplex habet interuallum. quo ſumpto, poſt hęc docet, hoc corpus minus eſſe ſubſtantiam, q̃ ꝓprios ipſius terminos. Superficiem.n.magis eſſe ſubſtãm q̃ corpus, lineam q̃ ſuperficiem, pũctũ quam lineam. Deinde oñſurus, qm̃ hæc ſubſtantiæ non ſint, ne corpus quidem eſſe ſubſtantiã, vtitur loco à magis ad minus. Si.n.quæ magis ſubſtantiæ eſſe videntur, ſubſtãtiæ non ſunt, certe nec quæ minus. quod aũt corpus minus quam hæc, ſubſtantia ſit, duplici probat argumentatione, altera ſic. Qoibus aliquid definitur, & in ſpecie conſtituitur, ea magis ſubſtantia ſunt, q̃ definitum ab ipſis. Nam quæ definiũt aliquid, ea magis entia ſunt, magisq; ſubſtantia, q̃ definitũ, & in ſpecie conſtitutum, ſeu informatum. hæc.n.cauſa redditur ab ipſo cur forma quã materia magis ſubſtantia ſit. corpus aũt à ſuperficie, linea, & puncto definitur, hæc igitur q̃ corpus magis ſunt ſubſtantia. altera argumentatio ſeſe ad hunc modũ habet. Quorũ eſt ea conditio, vt hoc abſq; illo eſſe poſsit, non è diuerſo, in his quod eſſe per ſe pōt, magis eſt ſubſtantia. corpus aũt corporisq; termini ſic ſe habent, vt termini abſque corpore eſſe poſsint, non item corpus abſq; illis, termini igitur magis ſunt ſubſtãtiæ, q̃ corpus. Sed merito dixit, (poſſe eſſe videnƭ.) ſubſiſtere.n.nihil horum abſq; corpore pōt, non magis q̃ corpus ſine his. intelligentia vero & ratione hæc poſſunt eſſe ſine corpore, non aũt corpus ſine ipſis, quia corpus ſine ſuperficie intelligi non pōt, nec ſuperficies ſine linea, nec linea ſine puncto, qm̃ hæc in ipſorum definitionibus continentur. Nam corpus eſſe dicitur, qđ longitudinem, latitudinemq; habet: ſuperficies, q̃ longitudinem atque latitudinem: linea vero, longitudo non lata, cuius termini ſunt ſigna ſiue puncta. At ſignum ſine linea, hæc ſine ſuperficie, & ſuperficies abſq; corpore intelligitur. In cuius ſniæ confirmationem priorum citat ſnĩas. Quorũ antiquiores, quiq; parum exacte de rebus diſſeruerunt, ſubſtantias rerum, ac principia corporea eſſe ſtatuebant. Poſteriores vero his, qui habiti ſunt ſapientiores, Pythagorici videlicet & Plato, numeros dicebant eſſe principia rerũ, ceu hi magis q̃ corpora eſſent ſubſtantiæ. Nam corporum principia proprie entia eſſe dicebant, quod eſſent & entium & corporum principia. quo aſſumpto ait, ſi horũ nullũ ſubſtantia ſit, nihil fore ſubſtantiam: non corpora, vt quæ minus ſint ſubſtantia. non item quæ corporũ ſunt accidentia. Qđ aũt hæc nón ſint entia, hoc eſt ſubſtantiæ, oñdit ad hũc modum, Si punctum & linea & ſuperficies entia ſunt, & ſubſtantiæ, nimirum ipſorum ſubſiſtentia in corporibus eſt, & ex corporibus, in his, horum aũt nullum eſt in ſenſibilibus. qualenãque punctum definimus, nihil talę in corporibus ſenſibilibus eſt reperire, nec qualem lineam, cũ minime accipere liceat in corpore ſenſibili longitudinem à latitudine prorſus ſeparatam, nec item ſuperficiem ſine altitudine. ſi ergo entia eſſent, & ſubſtantiæ, in corporibus ſenſibilibus haberentur. hæc.n.ſola ſunt in ſubſiſtentia. Rurſusq; ſi non habeanƭ in corporibus ſenſibilibus, ne ſubſtantiæ quidem fuerint. Ex eo aũt non eſſe hæc in ſubſiſtentia demõſtrat, qđ hæc affectiones

ctiones ſint,ac in diuiſione corporũ fiant,cùm tñ diuiſiones corporis non ſint ſubiecta,nec ſint in propria natura,qm̃ ſunt affectiones,affectiones aũt non ſunt ſubę,tametſi corpus à linea per latitudinem ſecetur,per altitudinem à ſuperficie,à puncto per longitudinem. Ad hæc ſuperficiem lineam & punctum in corporibus nõ eſſe, oſtendit ad hunc modum. Hæc conſideratione in corporibus eſſe dicuntur,non igitur ſubſiſtentia, & ꝙ ſeparari poſsint.quo aſſumpto,in corporibus,inquit, qualemcũque figuram, & qualemcũque ſuperficiem accipere pari rõne licet, propterea quod conſideratione in rudi lapide Mercurij effigies, & Apollinis & cuiuſpiã alterius pari rõne intelligi poteſt: vt in teſſera dimidiũ teſſeræ ineſt intelligẽtia: & ſuperficies quæ altitudinem in duo ſecat,in ipſa intelligi põt, & quęlibet alia ſuperficies pari rõne. Si ergo figuræ oẽs & ſuperficies pari ratione in corpore ſunt,(ſunt.n.cogitatione,)quæ aũt cogitatione accipiuntur,nõ ſunt in ipſo, ne aliud quidem erit quodpiam. Quare ſi Mercurij effigies non eſt in lapide,nec ea certa fuerit,quã habere videt. & ſi in teſſera non eſt,q̃ ipſam bipartito ſecat, nihilo magis ea fuerit, quam videtur habere. Sed captio rationis in eo eſt quod ſumitur, ſimiliter omnes figuras eſſe in ſubiecto, vt quæ potentia inſunt,& quæ actu. Inde aũt ſumit ꝓbabilitatem quod perinde quæ actu ſunt,atque ea quæ poteſtate,conſideratione videtur eſſe, idq́; qm̃ ſeparari non põt.quę ratio ſimilis eſt in linea,puncto,vnitateq́;. nam vnitas punctus quidã eſt, atq; in ſuperficie. Nam horum quodq́;, conſideratione ſimiliter in ſubiecto corpore eſſe, affirmare licet,& oſtendere,quæ potentia ſunt in ſubiecto,ea nõ eſſe in ipſo. Nam qđ in ſubiecto potentia eſt,id nondũ in ipſo eſt,qm̃ ne ea quidẽ in ipſo eſſe demonſtrari põt, quæ in ipſo actu eſſe videntur. Sed poſtq̃ his docuit,nec ſuperficiem, nec lineam, nec punctum,nec vnitatem ſubſtantiam eſſe, quaſi conſequens eorũ quæ demonſtrata ſunt,aſſumit, ne corpus quidem,qđ ab his terminatur,ſubãm fore. Hæc aũt nõ mõ ſubſtantias non eſſe oſtendit, ſed nec entia quidem oĩno. Non ſunt,inquit,aut hæc, neq; ſubſtãtia quędã.) ideſt,neque entia hæc ſunt,neque ſubſtantiæ.

Nam vltra ea quæ dicta ſunt,præter etiam rõnem accidunt ea, quæ circa generationem corruptionemq́; eueniunt. Subſtantia enim ſi prius non erat,& nũc eſt,aut ſi ante erat, & poſtea non eſt,hæc ipſa pati cum generatione corruptioneq; videtur. At fieri non põt,vt pũcta,linea,ſuperficieſue, quæ interdum ſunt,interdum non ſunt, generentur vel corrumpantur. Cum enim corpora ſe tangunt ſimul,fit ſuperficies vna: cum diuiduntur, duæ, & ſic etiam cætera. quare neque iam compoſitis ſunt, ſed euanuerunt, & diuiſis ſunt, cum prius non eſſent,non enim,indiuiſibile punctũ, diuiſum eſt bipartito. Quod ſi generentur & corrũpantur, ex aliquo generantur, Similiter & res ſeſe habet & circa ipſum temporis punctum. neque hoc enim generari corrumpiue poteſt, attamen videtur aliud ſemper eſſe, quia non eſt ſubſtantia quædam. Eodem modo rem ſeſe habere patet & circa puncta,& lineas,atque plana. eſt enim eadem in vniuerſis his ratio,nam omnia ſimiliter aut fines ſunt,aut diuiſiones.

57 Nam vltra ea quæ dicta ſunt, ꝑter etiam rõnem accidunt ea,quæ circa gñationem corruptionẽq́; eueniũt.) Hæc quoque argumentatio,corporis terminos nõ eſſe ſubſtantias, probare nititur, quos magis q̃ corpus ſubſtantiam eſſe docuerat,ad hunc modũ: ſubſtantiæ, quæ prius non erant,per gñationem adeſſe proceduut, rurſus quæ prius erant pari rõne ad non eſſe per interitũ, prorſus vt eſſe & non eſſe ſubſtantiarũ,generatio & interitus antecedaut,hi aũt abſq; gñatione & interitu iam ſunt, iam non ſunt, non ſunt igitur ſubſtantiæ. Illud.n. Cum corpora ſe tangunt ſimul,fit ſuperficies vna:cum diuidunt,duæ.) abſq; gñatione fieri ſignificat. Simul.n. atque ſe contingunt, efficitur vna: ac viciſsim ſimul ac diuiduntur, efficiuntur duæ,idq́; nulla gñatione antecedente. Tũ aũt eſſe, tum non eſſe citra gñationem & interitum,docet ad hunc modũ. Cum corpora ſe contingunt,& rurſus ſegregantur,iam vna eſt ſuperficies,& linea & pũctum iam duo efficiunt,cum.n.ſe contingũt, vnum fiunt amborum termini,ſ.quia conueniũt. Cum aũt diuiduntur,ſtatim rurſus duæ. Ita mõ ſuperficies duplex eſt, & cætera, cum videlicet corpora ſe non contingunt.mõ non eſt,cum,ſ.ſe contingũt. idq́; ſine gñatione & interitu, Neque.n.punctum qđ ſuapte natura indiuiduum eſt, in duo diuiſum fuit, vt hmõi partitio, alterius puncti ſit generatio.ſed cum prius non fuiſſet, poſtea citra gñationem eſt. quæ eadẽ lineæ ac ſuperficiei ratio intelligitur. Neque.n.linea per latitudinem diuidi poteſt, vt ſic abolito contactu vna duæ efficiatur, non magis q̃ ſuperficies per profunditatem. His adiicit, qđ quidquid gñatur, ex aliquo ſubiecto & materia efficitur. his aũt nihil ſubiicitur.hæc igitur non gñantur. Si.n.ſupradicta tum ſunt, tum non ſunt abſque gñatione,efficitur vt non ſint ſubſtantia. Præterea vt in nunc ſeu momento,quod tpis eſt terminus,ſeſe res habet,ſic in linea & ſuperficie habebit. hæc.n.cuncta pari rõne ſunt termini,hoc corporis, illud ſuperficiei, quoddam lineæ,aliud tpis ſiue diuiſionis.per hæc.n.fiunt propoſitorum diuiſiones. Si ergo nec oĩa vt ſimiliter mõ ſint, modo non ſint neceſſe eſt, ſaltem quorũ eadem eſt natura,momentum aũt iam eſt,iam non eſt,variatq́; ſubinde ſiue gñatione ac interitu,eadẽ profecto fuerit cæterorum ratio, qđ in momento verũ eſſe confirmatur ad hunc modũ: Oĩs generatio ac perinde interitus oĩs in tpe eſt. Ergo ſi momentum gñaretur, in tpe primum generaret. quod aũt in tpe generatur,diuiduum eſt,parteſq́; obtinet,ac in quadam habetur diſtantia. Nam qđ in tpe generatur,eius pars alia generata eſt, pars generatur. Per tpis enim partes, rei gñandæ partes gignunt. Præterea omne quod efficitur, ſubiectum aliquod habet, vt dictum eſt,momẽto aũt nihil ſubiicitur. Si ergo momentum ſine generatione modo eſt, modo nõ eſt, eadem erit commemoratorum ratio. Porrò ſi hoc verum eſt,hæc vtique non fuerint ſubſtantiæ.

Omnino aũt dubitauerit quiſpiam, cur & quærere alia quædam præter ſenſibiles & medias res oportet, vt ea quæ ponimus formas. Nam ſi propterea, quod mathematicæ ab hiſce alia quidem differunt rõne, hoc aũt,quod multa ſunt quædam eiuſdem ſpeciei,non differunt,non erunt ipſarũ principia numero definita, quemadmodũ & literarum numero quidem oĩum non ſunt principia definita, ſpecie vero ſunt. ſi vero huiuſce ſyllabæ quiſpiã,aut huiuſce vocis principia ſumat,harum etiam erũt rerum & numero definita. ſimiliter & in mediis. Infinita.n.ſunt et ibi ea quę ſunt ſpeciei eiuſdẽ. Quare ſi præter ſenſibilia & mathematica non ſint aliqua alia,qualia quidam inquiunt formas eſſe,ſubſtantia vna numero ſpecieq́; non erit,neque principia eorum quæ ſunt, erũt numero,ſed ſpecie definita. Si igitur hoc eſt neceſſarium, & formas ob idipſum eſſe neceſſe eſt. Nã etſi non bene poſitionem ſuã declarãt ij qui dicũt ideas eſſe, id tñ eſt qđ volunt, & hæc ipſi dicant neceſſe eſt, vnãquãque formarũ ſubſtãtiã quandã eſſe, & nullã per accidens. At vero ea quæ neceſſe

eſt

protinus vt actu ſit (eſt neceſſe. Itaque non conuertuntur, ſed eius quod nondum eſt actu, potentia præcedit, & in omni poſſibili, potentia prior actu erit. quod quidem Ariſtote. breuiſſime expoſuit, dum illis verbis, (potentia nanque illam cauſam antecedet) adiungit illa. Atque non eſſe quod eſt potentia, illo modo ſeſe habere neceſſe eſt.) hoc eſt actu eſſe. Dixit autem illam cauſam, pro illo principio quod actu eſſet, aſſumens per illud, (potentia nanque illam cauſam antecedet.) hoc eſt, ſi quid actu eſt, prius potentiam habuiſſe. Si quis autem elementia potentia, non actu eſſe ſtatuerit, fiet vt nihil omnino eſſe poſſibile ſit. Poteſt enim eſſe, id quod nondum eſt. Principia ergo ſi potentia ſunt, eadem non eſſe poſſunt. quod ſi hæc non ſint, ne illa quidem fuerint quæ ex ipſis conſtituuntur. Eſſe autem poſſibile quod non eſt, docuit, quia quod efficitur, non eſt, quod ſignificauit dicens. Nam fit quidem id, quod non eſt.) quod autem fit, eſt poſſibile. poſſibile igitur non eſt. Sumit autem alteram propoſitionem, cum ait. Nihil autem fit eorum, quæ nequeunt eſſe.) quod perinde eſt, ac ſi diceret, fit, quod hoc potentia eſt, & poſſibile. Ad hæc rurſus quæſtionis illius ſupradictæ mentionem facit, vtrum elemēta & principia rerum vniuerſalia & communia ſint, an ſingularia. Adiungit igitur hanc difficultatem, quæ tunc eſt commemorata. aſſumit autem ſubſtantiam eſſe ſubiectum, & hoc aliquid, non autem quale quid. Nam ſubſtantiarum genera ſpecieſque non ſignificant hoc aliquid, ſed qualitatem. nam quale circa ſubſtantiam definiunt, vt docuit in prædicamentis. Quod vero neque vniuerſale neque commune principium ſit, docet in hunc modum, ſi quis dicat vniuerſale principium eſſe, fiet vt commune hoc aliquid ſignificet, & ſub expoſitionem cadat, vt quaſi digito demonſtrari poſſit, vt Socrates, & indiuidua ſubſtantia. Quòd ſi ita ſit, profecto Socrates erit multa numero animalia, ipſe videlicet Socrates, & animal, & homo, ſiquidem & homo & animal hoc aliquid eſt, & per ſe, & ſub demonſtrationem expoſitionemq; cadit. Socrates enim eſt homo, neque idem eſt eſſe Socratis, & eſſe hominis. quinetiam animal. nam Socra. animal eſt. ipſum enim ſubiectum erit, & per ſe ſubſiſtens. At hoc non vniuerſalis eſt, ſed indiuidui. Sin vero non ſint vniuerſalia.) Eſt enim argumentatus in hoc, & effici dixit vt Socrates ſit multa animalia. Vel hic eſt dictorum ſenſus, ſi cui placeat. huiuſmodi eſſe vniuerſale, vt non quale quid ſignificet, ſed hoc aliquid & ſubſtantiam, & perinde eſſe, vt quæ expoſitione declarantur. Exponi enim dixit, quod communiter prædicatur. Si ergo huiuſmodi eſt vniuerſale, efficitur vt ſit tanquam ſingularia, nec eius habeatur ſcientia. Vel potius cum docuiſſet principia non eſſe vniuerſalia, merito nunc in alteram quæſtionis partem tranſiens, dicit. Si vero non ſint vniuerſalia.) Eſt autem ſenſus ſi quis dicat principia non eſſe vniuerſalia, ſed ſingularia & indiuidua, rurſus principiorum non erit ſcientia, quoniam ſcientia eſt vniuerſalium. quare principiorum erunt alia principia, ſi eſt ipſorum futura ſcientia. & ſic rurſus principia erunt vniuerſalia, aut ipſa non erunt ſcibilia. Atque hæ quidem ſunt quæſtiones in ſecundo libro diſputatę, rationibuſque probabilibus ac ſuadentibus confirmatæ. Fieri enim non poteſt, vt qui in oppoſitas partes edifſerunt, ij probabilibus argumentationibus non vtantur, quæ niſi huiuſmodi eſſent ſed neceſſario colligerent, ſolui nequaquam poſſent.

Tertij lib. Meta. cum Alexand. Commen. finis.

ARIST. METAPHISICORVM LIBER TERTIVS:

Vel apud Latinos Quartus,

Cum Alexandri Aphrodiſiei commentariis, Ioanne Geneſio interprete.

EST SCIENTIA *quædam, quæ id quod eſt, ea ratione qua eſt ens, & ea quæ huic inſunt, per ſe contemplatur. Hæc autem nulla eſt earum quę ſcientię particulares dicuntur. Nulla enim cæterarum id quod eſt, vt eſt ens cōſiderat, ſed partem quaq; aliquam excipiens, id quod accidit, de hac contemplatur, vt mathematicæ ſcientiæ faciunt. Quoniam autem principia ſummaſque cauſas quærimus, patet ipſas neceſſario per ſe cuiuſpiam eſſe naturæ. Quod ſi & ij qui eorum quę ſunt, elementa quærebant, hæc principia quærebant, neceſſe eſt & elementa eius quod eſt, vt eſt ens, & non per accidens eſſe. Quapropter & à nobis eius quod eſt, ea ratione qua eſt ens, primæ cauſæ ſunt ſumendæ.*

EST SCIENTIA quædam.) Cum ſit Ariſtote. propoſitum in metaphyſica doctrina, quam ſapientiam & primā philoſophiam, interdū etiam Theologiam nuncupare ſolet, de ente qua ens eſt diſputare, poſtquam ipſam docuit non eſſe de numero earum artium ac ſcientiarum, quę in cognitione rerum neceſſariarum verſantur, aut omnino quę res vſui accommodatas inquirunt, ſed ipſam tantum cognitionem ſcientiamque propter ipſam capeſſentem, eandemque primorum principiorum cauſarumque, (hæc enim potiſſimum entia ſunt) contemplatricem eſſe demonſtrauit, antequam prima principia quæ ſint inueſtigaret, incepit de cauſis in vniuerſum diſſerere, & in veterum ſententias, quas expoſuit enarrauitque, diſputare: cūque aliqua eſſe prima principia nec principiorum aſcenſum ſine carere demonſtraſſet, quaſdam quęſtiones de ente ac principiis, & iis quæ huc pertinent, iniecit, diſputauitque quod ad eorum quæ in ſapientia inquirenda proponuntur, inuentionem, cōmodum & neceſſarium eſſe videbatur: quibus quæſtionibus diſputatis, reliquum in præfatione Tertij Libri aggreditur. Hic enim quod ſupereſt ediſſerit, & quæſtionibus ſolutis ſententiam ſuam confirmat. Docet autem in hoc libro quibus in rebus ſapientia verſatur, quam & philoſophiam appellat, & primā philoſophiam, oſtenditque ipſam de ente in vniuerſum diſputare. Item de vno, qm̄ ens & vnum ſubiecto idem ſunt: ac perinde de iis quæ vni ſubiiciuntur, de quorū numero ſunt idem, æquale, & ſimile. & de oppoſitis vni, quę quidem ſunt plura. Oppoſitorū namq; cognitio ad eandem pertinet doctrinam. quo fit, vt 1

de prædictorum oppoſitis eadem conſideret: immo vero de omnibus oppoſitis. Cuncta enim oppoſita diuerſitati ſubiiciuntur, diuerſitas autem pluribus. at plura & vnum contraria ſunt. Quod ſi de omnibus contrariis oppoſitiſque cognoſcit, dubitari nou poteſt, quin de omni ente cognoſcat, cum entia omnia in his contineantur, vt quæ vel contraria ſint, vel ex contrariis conſiſtant. At ſi omnia entia conſiderat, ue ea quidem inconſiderata omittet, quæ per ſe, communiterque enti adſuut in eo quod ens eſt, quales ſunt ſententiæ uuncupatæ, quarum communiſſimam & nobiliſſimam illam eſſe ait, non poſſe coutradictionem ſimul eſſe veram. Poſito igitur ſapientiam de ente conſiderare, docet ens ſic multifariam dici, vt quæ ab vno, & ad vnum. Vt autem ens dicitur vnum, ſic ſcientia de ente qua eſt ens, vna eſſe videtur. quo fit, vt in buius conſideratioue propoſita doctriua verſetur, quæ quidem ſcientiarum & prima eſt, & facile princeps. Cæterum tum dialecticum, tum etiam ſophiſtam eadem atque ſapientem conſiderare ait. hi nanque de iis quæ enti qua eſt ens, communiter adſuut, diſputant, neque in vno genere, aut re vna verſautur, vt reliquæ artes ac diſciplinæ. Sed horum alter fallax eſt, & falſis captiuuculis circunuenit, alter probabilibus, & ex opinione ſumptis rationibus concludit. At ſapientia de iis quæ enti qua ens eſt communiter ſuppetunt, ſic couſiderat, vt ſcientiam poſſit ingenerare. Demonſtrans autem contradictionem ex vtraque parte veram aut falſam eſſe uon poſſe, ſed omnino eſſe neceſſe vt altera pars eius vera ſit, altera falſa, Heraclitum accuſat & Protagoram, qui medium quoddam contradictionis eſſe putabant. Sed iam propoſita exordiamur. Eſt ſcientia quædam quæ id quod eſt, ea ratione qua eſt ens, & ea quæ huic inſun, per ſe contemplatur.) Primum ſumit eſſe quãdam ſcientiam de ente in eo quod ens eſt, id eſt, quæ ens qua eſt ens conſiderat, & ea quæ enti per ſe, adſunt, demonſtrat. Omnis enim ſcientia, quæ in ſubiecto aliquo verſatur, demouſtrat quæ illi per ſe adſunt, Sed eſſe talem quandam ſcieutiam, in proceſſu demonſtrabit. Nunc aſſumpto adiicit, diuerſam eſſe hauc ſcientiam à cæteris diſciplinis. Deinde hanc ſcientiam ſapientiam eſſe docet, dum extrema quædam priucipia & cauſas de quibus ſapiens ediſſerit, primum cuiuſdam uaturæ principia per ſe eſſe oſtendit, deinde huius naturæ ideſt entis qua ens eſt, Scientiam igitur quæ in ente verſatur, à cæteris diſciplinis diuerſam eſſe ſatis eſt perſpicuum conſiderantibus aliarum quanque certum quoddam ens, hoc eſt eutis partem couſiderare. Arithmetica enim numeros conſiderat, qui ens quoddam ſunt. Geometria lineas, plana & ſolida, quæ & ipſa entia quædam ſunt. Ad eundem modum cæteræ doctrinæ partem aliquam entis, & quæ illi per ſe adſunt, coutemplantur, hoc eſt eius accidentia. Hoc enim in re quaque proprium eſt ſcientiæ. Hæc autem non ens aliquod, nec partem eutis, ſed ens qua eſt ens ſimpliciter conſiderat, quoniam ſi verſaretur in particularibus entibus, non eſſet ab illis diuerſa. Sed poſtquàm aſſumpſit eſſe ſcientiam quandam de ente iu eo quod eſt ens, & huius cum cæteris diſſidium docuit, prima principia, extremaſque cauſas, quas ſapientia inquirit, & nos quibus de ſapientia eſt ſermo ſuſceptus, inueſtigamus, non cuiuſpiam alterius, quàm entis in eo quod eſt ens, principia per ſe eſſe demonſtrat. quod ſi verum eſt, ea profecto ſapientia eſſe intelligi debet, quam de ente in eo quod ens eſt, haberi diximus. Nam cuius doctrinæ intereſt principia per ſe cauſaſque alicuius naturæ coutemplari, eius eſt naturam illam conſiderare. quod ad huuc modum oſtendit. Sumit oportere prima priucipia, extremaſque cauſas, quas à ſe nunc ait, inquiri, id eſt quæ à ſapiente primoque Philoſopho inueſtigantur, eſſe cuiuſdam naturæ principia per ſe, non per accidens. Nam omne principium, omniſque cauſa, alicuius eſt proprie principium & per ſe cauſa, non ex accidenti: ac proinde prima principia quę maxime priucipia ſunt, alicuius naturę principia per ſe fuerint, nou ex accidenti. Nullius igitur ſiugularium ſcientiarum hæc ſunt principia, quippe quarum nullius priucipia, prima priucipia ſunt. Alia enim ſunt harum principia, argumento, quòd ſcientiæ, quæ de ipſis habentur, habent quidem ſua priucipia, diuerſa tamen ab his. Prima igitur principia extremaque cauſæ cuiuſdam alius ſcientiæ ſunt. Quæ porrò cauſæ per accidens eſſe dicautur, quæ per ſe, docuit Ariſtote. in auditu phyſico. Quædam enim non ſunt per ſe, neque primum alicuius priucipia, ſed per relatiouem ad aliud: vt trianguli æquilateri haberi tres angulos pares duobus rectis, uon dicimus cauſam eſſe per ſe, ſed ex accidenti, quouiam hoc alterius antecedentis prioriſque, hoc eſt trianguli per ſe cauſa eſt. Sed & accidentia cauſarum per ſe, vt eſt Polycletus ſtatuæ, cauſæ ſunt ex accidenti: quorum poſterius dicta omnino cauſæ nou ſunt. Prius autem commemorata, ſunt quidem cauſæ, non tamen horum. Primæ igitur cauſæ non poſſunt ſecundo modo eſſe cauſæ entis ex accidenti. Nam cum ſint primæ cauſæ, non poſſunt non eſſe cauſæ. ita ne priore quidem modo cauſæ ſunt ex accideuti. Nam ſi ſunt cauſæ ex accidenti entis iu eo quod eſt ens, alicuius alterius antecedentis erunt per ſe. at ente nihil prius eſt. primæ igitur cauſæ per ſe cauſæ ſunt entis in eo quod eſt ens. Ipſe autẽ primum ſumit, eſſe quorundam per ſe cauſas. Si enim cauſæ ſunt, aliquorum ſunt cauſæ: & ſi veræ cauſæ, per ſe cauſæ fuerint. quo ſumpto ſubiungit, hanc uaturam cuius ſunt extrema primaque principia, & quàm iuueſtigamus, eſſe ens qua eſt ens, quod hac ratioue confirmat, Vt, inquit, elementa rerum iudagantes, huiuſmodi principia quærebant, & talia ipſarum elementa, quæ eſſent per ſe elementa, non ex accidenti, ſic nobis qui prima priucipia & cauſas entis inquirimus, huiuſmodi initia ſunt inueſtiganda, quæ proprie ac per ſe ipſius principia ſint: quanquam dictio ſua breuitate obſcura eſt.

Id autem quod eſt, dicitur quidem multipliciter, ſed ad vnum & vnam quandam naturam, & non æquiuoce dicitur, ſed vt & omne ſanum ad ſanitatem dicitur, partim quia conſeruat, partim quia efficit, partim quia indicat ipſam, partim quia eſt ſuſceptiuum ipſius. & medicatiuum item ad medicinam. Aliud enim tale ex eo dicitur, quia medicinam babet, aliud quia aptum eſt ad ipſammet, aliud quia opus eſt medicinæ, & alia plura ſimili modo. ſic & id quod eſt, multis quidem modis, ſed ad vnum principium dicitur. Quædam enim quia ſubſtantiæ ſunt, entia dicuntur. quędam quia ſubſtantię ſunt affectus. quędam quia ſunt ad ſubſtantiam via, aut corruptiones, aut priuationes, aut qualitates, aut effectiua generatiuaque ſubſtantiæ, vel eorũ quæ ad ipſam dicuntur ſubſtantiam, aut alicuius bo-

rum

rum negatio, uel ſubſtantiæ: quocirca & id quod non eſt, non ens dicimus eſſe. Vt igitur & omnium ſanorum, ſic & cæterorum una ſcientia eſt.

2 Idautem quod eſt, dicitur quidem multipliciter, ſed ad vnnm, & vnam quandam naturam.) Dixerat entis qua eſt ens, quandam haberi doctrinam, & quæ ſint huius principia cauſæque, docuerat, huiuſmodi ſcientiam ſapientiam eſſe confirmans. deinceps quomodo entis ſcientia vna eſſe poſſit, oſtendit: quoniam ens æquinocum eſſe videtur, æquiuocorum autem non eſt vna natura, nec ars vna, vnaúe ſcientia, neq; principia eadem ſunt. quare dinifionem proponit eorum quæ ſub communi aliquo diſponuntur, ordinanturque, cuiuſmodi ſunt æquiuoca & vniuoca, & quæ ab vno aliquo vel ad vnum dicuntur. Qua partitione vſus ens neque genus eorum de qnibus dicitur, eſſe vniuocum demonſtrabit. bunc enim, vt multis in locis docuit, quædam incommoda conſequnntur. nec rurſus æquiuocum eſſe (nam & hoc difficultatibus non vacat) ſed æquiuocorum vninocorumque medium tenere. His enim interiecta eſſe dicit, quæ ab vno & in vnum dicuntur quo in genere ens eſſe reperitur. Nam hæc ab illorum alterutro differunt, qnoniam vninoca ſub genere qnodam commnni ponuntur, omniaque pariter ſimiliterque participant ea natura quæ per genus quod dicitur, ſignificatur, æqniuocis autem ſecundum nomen, quod de ipſis communiter dicitur, nihil eſt aliud inter ipſa commune. Æquinoca enim ſnnt, quorum ſolum nomen eſt commune, ratio vero ſubſtantiæ diuerſa. quæ vero ab vno & in vnnm dicuntur, neqne eam paritatem inter ipſa ſeruant, quam vninoca ad id quod prædicatnr. nec rurſns puram æquiuocorum immiſtamque diuerſitatem habent, ſed ipſis communitas quædam ſuppetit, quatenus ea ſunt quæ dicuntur, quoniam illius rei vna eſt natura. & hæc in his omnibus quodámodo videtur, à quo exiſtentia, vel in qnod rationem quandam habent. quo fit, vt ipſius nomine participent. Sed huiuſmodi naturam alio quidem in loco communius ſnb æquiuocis ſtatuit. bic autem accuratius partiendo ab æquiuocis diſcrepare air, ac diſcrimen exponit. Neque enim talia nominis ſolum ſocietatem obtinent, nec ita inter ſe habent, vt quæ propriæ æquiuoca intelliguntur, quibus nominis communitas fortuito contigit, ſed cauſam quandam habent, cur eodem vocabulo nominentur. Sana enim ac item medica per naturam quandam ſic, inquit, appellantur: quoniam ſana dicuntur, quod ad ſanitatem aliquo modo ſeſe habeant. Hoc enim dicitur ſanum, quia ſanitatem conſeruat, vt modicus cibus, vt exercitationes deambulationesque. illnd vero quia ſanitatem affert, vt medicamentum, & omnia remedia. aliud quod ſanitatis eſt ſignum, vt probus color, commodaque ſpiratio. alind deniqne quoniam ſanitatis eſt excipiens, vt corpus recte valere aptum. quare ſi qnid ſanum appelletur, quod nihil ad ſanitatem pertineat, id æquiuoce ad cætera ſana dicetur. Eadem eſt medici ratio. Aliud enim ſic appellatur, quia medendi artem habet, vt medicus, quod proprie ac potiſſimum ſic nuncupatnr. aliud quoniam aptum eſt vt huiuſmodi artem excipiat: aliud quia opus eſt & perfectio medicinæ, vt aliquid medice reciſum eſſe dicimus. eſt & quod medicum appelletur, quia inſtrumentum faciens ad medicinam eſt, vel medicamentum. quin & liber medicus vocatur, qui de medicina ſcriptus eſt. Illnd autem, & alia plura ſimili modo) aut dictum eſt propter Medici exempla, vel quia ſnmi alia poſſunt, qnæ perinde atque hæc ad vnum vnãque naturam dicuntur. bonum enim & figura numerusque ex boc genere eſſe videri poſſunt, ad qnornm modum ens ſeſe babere dicit. Nam & ipſum multifariam dicitur, nec ſub vno genere continetur, quemadmodum commemorata, at non protinns æquiuoce dicitur. Neque enim æquiuoca ſolum multipliciter dicuntur, ſed ea etiam qnæ ab vno & ab vnum referuntur, vt prædicta & ens ſeſe habet. Nam etſi ens ſubſtantia proprie intelligatur, tamen & quæ ſubſtantiæ accidunt, entia quoque nuncupantur, nonem ſcilicet genera, licet ipſe non vtatur exẽplis ad hũc modũ, vt cuiuſque generis vnum apponat, ſed quædam connnmeret, quæ ſubſtantiæ adſunt, & per ipſam ſunt atque dicuntur, quorum multa ſub vno genere, vnoq; prædicamento ponuntur, atqne vtitur prima entis partitione ex iis quæ fiunt in prædicamentis qua entia diuiduntur in ſubſtantiam & accidentia. Dicit autem accidentia ſubſtantia entia dici, partim quia ſunt affectiones ſubſtantiæ, vt caliditates. bumiditates, frigiditates, ſiccitates, & omnino qualitates paſſiuæ, partim vt vię in ſubſtantiam, qua ratione generationem rerum accretionemque & interitus ſubſtantiæ ac mutationes entia eſſe dicimus, quoniam & hæc aliquid ſubſtantiæ ſunt, vt imminutio & ſenecta atque priuationes. Cæcitas enim ens qnoddam eſt, quia ſubſtantiæ aliquid eſt. eſt nanque priuatio ſubſtantiæ. alia vero vt qualitates, vt habitus, vt diſpoſitiones, vt figuræ, quæ non ſunt affectiones qnas primas qualitatum commemorauit. Illnd autem. Aut effectiua, aut generatiua ſubſtantiæ,) vel vtrunque quaſi vnum dixit, & talia erunt actiones per quas ſubſtantiæ generantur. Nam ſemen ſubſtantia eſt per ſe. Aut effectiuum, vt diuerſum à generatiuo dixit: & talia fuerint, quęcunque cauſæ ſunt vt aliqua mutentur in ſubſtantiam, vt caleſcere cauſa eſt generationis quorundam animalinm. Sed poſtquam dixit, effectiua generatiuaque ſubſtantiæ adũcit, (vel eorum quæ ad ipſam dicuntur ſubſtantiam) hoc eſt eorum quæ accidunt ſubſtantiæ. quæ ideirco entia dicuntur, quoniam ad ſubſtantiam quodammodo ſeſe habent, quædam enim horum effectiua ſunt, vt colorum. affectionum, ſcientiarumque. Addiſcere nanque effectiuum eſt, generatiuumque ſcientiarum, vt exercitationes laboreſque bonæ babitudinis, parcus victus valetudinis. Præterea quæ ad ſnbſtantiam ſunt, & dicuntur, qnalia quæ ad aliquid nuncupantur. Nam hæc in habitudine ſnbſtantiarum habentur. Cæterum hoc in loco, vt ſupra dixit, non ſic vtimur exemplis, vt cuiuſque generis vnum exemplum apponamus, ſed quædam enumeramus eorum quæ ſubſtantiæ adſunt, ac propter ipſam & ſnnt, & dicuntur, quorum mnlta vni generi atque eidem prædicamento ſubiiciuntur. Itaque prima potius earum entis diuiſionum, quæ in prædicamentis fiunt, vſi eſſe videri poſſumns, qua entia in ſubſtantiam & accidentia diuiduntur: quanquam quod ait, (vel eorum quæ ad ipſam dicuntur ſubſtanriam) velut proprie dictum accipi poteſt. vel qnaſi, (quæ ad ſubſtantiam) dixerit pro vel quæ ad aliquid dicuntur. Ad aliquid enim habitudo eſt in ſubſtantia. Deinde addit. Aut alicuius horum negatio vel

ſubſtantiæ, quocirca & id quod non eſt, non ens dicimus eſſe.) horum, id eſt eorum quæ ſubſtantiæ accidunt. (vel ſubſtantiæ) id eſt ipſius ſubſtantiæ. oſtendit autem ſubſtantiæ ad eſſe & ens habitudinem. Negationes euim ſubſtantiæ, eiusq́ue accidentium, etiam ſi ea quorum uegationes ſunt, tollant, tamen quoniam habitudinem quandam ad ſubſtantiam habent, entia ipſæ quoque dicunrur. Si enim ſubſtantia non eſſet, ne ens quidem haberetur. at negatio alicuius entis eſt, ac idcirco uegationes entia nuncupantur. Quod non eſt, iuquit, uon ens eſſe dicimus.) id eſt, de uon ente, quod eſt entis priuatio, eſſe prædicamus, quouiam eſt aliquid entis. At non ſimpliciter ipſum eſſe dicimus, ſed eſſe uou ens. Cum autem docuiſſet ens ad vnum, & ab vno ita dici, vt ſanum & Medicum, (dicitur euim ad ſubſtantiam ſecundum ſimilitudinem ipſius cum his) aſſumit, entis vnam ſcientiam. Vt enim ſauorum quæ multifariam quidem dicuutur, non tamen æquiuoce, vna eſt omnium diſciplina (medicina euim de bis ſanis contemplatur) ita & de cæteris omuibus, quæ perinde vt illa dicuntur, qualja ſunt & medica. ſic entia ſeſe habent. Nam æquiuocorum, quæ præter nomen nihil habent commune, ſcientia vna eſſe uon poteſt, quia communi vocabulo nihil proprium ſignificatur. ſcientia vero quæque in vuo genere, vnaq́ue natura verſatur: quæ vero non ſolum nomen habent commune, ſed etiam illa nominis communitas pendet à communitate rei, horum quodque habetur vua ſcientia.

Non enim ſolum eorum quæ per vnam rationem dicuntur, vna ſcientia eſt, ſed eorum etiam quæ ad vnam dicuntur naturam. & hæc enim quodammodo vna ratione dicuntur. Patet igitur vnius etiam eſſe ſcientia, ea quæ ſunt, vt & entia ſunt, contemplari.

3 Nou enim ſolum eorum quæ per vnam rationem dicuntur, vna ſcientia eſt.) Id eſt eorum quæ vniuoca ſunt, & ſub vno communi genere ordinantur. Non igitur, iuquit, horum tantum, quæ ſic ſe habent inter ſe, vna ſcientia eſt, ſed etiam eorum quæ ab vuo & in vnum dicuntur, quanquam hæc quæ ad vnam uaturam referuntur, ſecuudum vnum quodammodo dicuntur, quoniam in omnibus quodammodo eadem natura reperitur, à qua & propter quàm ſic appellantur, licet uon cuncta pariter & ex æquo participent eadem. Nam in conſeruante ſanitatem, & in eſficiente, itemq́ue in excipiente ſauitas eſt quæ conſideratur. quamobrem ipſorum vna eſt quodammodo ratio, & de his contemplari ad vnam pertinet ſcientiam, hoc eſt ad medicinam. Ac proinde ad vnam ſcientiam pertinet de ente qua eſt ens conſiderare. Neque enim quatenus muſica aut medica: ſed qua enria ſunt, & entis natura participant, ab hac ſcientia conſiderantur.

Vbique autem ſcientia ipſius eſt proprie primi, et ex quo cætera pendent, & propter quod dicuntur. Quod ſi hoc eſt ſubſtantia, ipſum Philoſophum principia ſubſtantiarum cauſasq́ue habere oportet.

Vbique autem ſcientia ipſius eſt proprie primi.)
4 Aſſumpto vnam eſſe ſcientiam eorum quæ multipliciter dicuntur vt ab vno & ad vnum, docet deinde in hoc genere cum eſt aliquid primum & proprie dictum, cætera vero ab illo, vt in iis quæ ab vno & iu vuum dicuntur, ſcientiam quæ circa illam naturam verſatur, proprie maximeq́ue baberi de primo, quo cætera pertinent ac reſeruntur. quo fit, vt medicina cum ſit omnium quæ ſana nuncupautur, proprie tamen ac præcipue ſanitatis eſſe cenſeatur ex qua cętera huiuſmodi nomen ſortiuntur. Similis eſt ratio doctrinæ quæ de bonis habetur. proprie nauque & præcipue perfectiſſimi bonorum eſt. Omnis igitur entis ſcientia, vna ſcientia eſt, quoniam eiuſdem naturæ, hæc maxime de primo eute erit, quodq; proprie ens eſſe intelligitur, & propter quod alia ſunt entia. quod quidem ſubſtantiam appellamus. à ſubſtantia enim aliorum eſſe pendet, & ob hanc illa ſunt entia: vt intelligatur, Philoſophi partes eſſe, ſubſtautiarum principia cauſasq́ue iuueſtigare, nimirum quoniam eius munus eſt de ente conſiderare. Principia enim ſubſtantiæ omnis entis fuerint principia ſcilicet quia ſubſtantia principium eſt & cauſa vt cætera ſint. Cum prius autem entis conſiderationem ad vnam ſcientiam pertinere, & quomodo, docuiſſet, nec quę ſit huiuſmodi ſcieutia, hoc loco exponit, philoſophia videlicet, quæ quidem boc diſcrepat ab aliis, quòd illarum quæque circa ens aliquod verſatur, pbiloſophia vero ens qua ens eſt in vniuerſum, uon ens aliquod contemplatur.

Omnis autem generis vnius, ſenſus eſt vnus atque ſcientia, veluti grammatica quæ eſt vna, omnes contemplatur voces.

Omnis autem generis vnius, ſenſus eſt vnus atque 5
ſcientia.) Præfatus ad Philoſophum principiorum & cauſarum ſubſtantiæ cognitionem pertinere, uunc oſtendit non de ſubſtantia ſolum, ſed in vniuerſum de omni ente, vt ſupra dixit, qua ens eſt, conſiderare, Philoſophi munus eſſe. Nam vuiuſcuiuſq; generis, ait, vnus eſt ſenſus in ſenſibilibus, ac perinde in ſenſibilibus vna ſcientia. quo in loco genus. communius accepit pro uarura. quibus enim eſt aliqua uatura communius, ea latius accepto vocabulo genera uuucupantur. huiuſmodi autem ſunt, quæ ab vno aliquo eſſe mutuantur. Iu ſenſibilibus enim quæ participaut natura eadem, atque certum quoddam ſenſibile, quod ſub aliquem ſeuſum cadit, ea omnia ſenſu eodem percipiuntur, vt colores omnes ſub viſu cadunt, quia ſunt eiuſdem generis, atq; album, quod videndi ſubiicitur ſenſui. Simili ratione ſtrepituum vnus eſt ſenſus, vnus item ſaporum. eademq́ue ratio iu ſingulis ſenſibilium generibus reperietur, vt viciſſim grammatica nou certam quandam vocem, verbi gratia ſolum acutam, ſed omnem vocem, qua ſcilicet eſt vox, coutemplatur. Quoniam igitur ens iu eo quod eſt ens, natura vna participat. (huiuſmodi enim eſſe demonſtratum eſt) nimirum cuius eſt de ſubſtantia diſputare, eius fuerit de omni ente qua eſt ens, diſſerere. Itaque ſi ſapientia circa ſubſtantiam ſubſtantiæq́ue principia verſatur, eadem omnia entia omniumq́ue priucipia conſiderabit. Porrò cuius ſcientiæ eſt de cunctis entibus conſiderare, ad eandem pertinet quot ſiut entis ſpecies intelligere, id eſt quot genera. qui enim aliqua intelligit, huic notum eſt illorum iuter ipſa diſcrimen. qui enim quæ non ſunt eadem, eadem eſſe inter ſe putat, is nihil ipſorum omnino cognoſcit.

Quapropter & eius quod eſt vt ens, quæcunque ſunt ſpecies, vnius eſt ſcientiæ genere, & ſpecierum ſpecies contemplari.

Quapropter & eius quod eſt quæcunque ſunt ſpe- 6
cies, vnius eſt ſcientię genere. & ſpecierum ſpecies contemplari.) Poſtquàm docuit omnis entis qua eſt ens

conſideratione

conſiderationem ad vnam ſcientiam pertinere, ad ſapientiam videlicet & philoſophiam, dictum eſt aũt ad vnam genere, id eſt ad vnam ſecundum genus ſcientiam pertinere conſiderare ſpecies omnes, omneſque differentias entis, quatenus eſt ens, ſubiicit, (& ſpecierum ſpecies.) Nam quemadmodum ſe habet genus ſcibile ad ſibi ſubiectas ſpecies, ſic genus ſcientiæ huius ad eiuſdem ſcientiæ ſpecies. ergo viciſſim, vt genus ſcibile ſe habet ad genus propriæ ſcientiæ, ſic ſcibilis ſpecies ad ſpecies ſcientiæ. eſt autem genus communiſque entis natura communi ac generali philoſophię ſcibilis. partes igitur entis philoſophiæ partibus ſcibiles erunt. Itaque cuiuſque entis ſpeciei eſt aliqua ſcientia, quare philoſophiæ, velut ſub vna quadam ſcientia, ſunt ordinatę. quibus verbis aperitur, partitionem entis in genera ad Primam Philoſophiam pertinere, q̃ ipſe fecit in prædicamentis. hiſque ſimul philoſophia quomodo ſit vna ſcientia, nobis declaratur, vniuerſaliter videlicet. Eius autem ſpecies ſunt, quæcunque habentur de ente. Prima enim philoſophia, quæ proprie ſapientia nuncupatur, quæque de ſempiternis ac immobilibus diuiniſq; conſiderat, philoſophiæ pars eſt. Itaque ſapientia, licet vniuerſalis & prima ſit, vt quæ de ente in eo quod eſt ens, non de aliquo ente contempletur, ſubiicitur tamen philoſophiæ. ſub hac itaq; collocatur tum Prima Philoſophia, quæ circa primas ſubſtantias verſatur, tum Phyſics, quæ diſputat de naturalibus, deq; motu & mutatione, tum ſi qua eſt quæ agenda cõtempletur. talia enim ſunt particularia quædam entia. Eſſe autem vnam genere philoſophiam, in qua ens in eo quod eſt ens, cõſideratur, aperuit illis verbis, quæ initio huius libri conſcripſit, (hæc autem nulla eſt earum quæ ſcientiæ particulares dicuntur) quæ quidem principia, primaſque cauſas, atque ſubſtantiam conſiderat. Simulq; prima eſt & vniuerſalis. ex iis enim quæ ab vno & ad vnum dicuntur, id primum eſt & vniuerſale, quod, vt ſint, aliis eſt cauſa: vt idem in Quinto quoque huius operis libro declarabit. His autem, quæ dixit & confirmauit, ſoluit quæſtionem in Secundo libro propoſitam, vtrum eiuſdem ſcientiæ ſit de cunctis ſubſtantiis conſiderare, an alia ſcientia aliam ſubſtantiam conſideret. Et illam, num ad eandem ſcientiam pertineat de ſubſtantia, & de ſubſtantiæ accidentibus diſputare. At licet demonſtratum ſit ad eandem genere ſcientiam pertinere de omnibus ſubſtantiis, deque ipſarum accidentibus diſputare, non protinus tamen huiuſmodi ſcientia quid eſt demonſtrare intelligitur. Nihil enim prohibet eidem ſcientiæ definientam doctrinam & quid eſt conſiderantem eſſe ſubiectam, atque demõſtratricem, quæ quidem accidentia per ſe cuiuſque generis demonſtrat. Deinceps quæſtionem aliam huic proximam ſoluit, deque eodem & diuerſo, ac ſimili & diſſimili commemorat, item de oppoſitione. Docet enim huiuſmodi conſiderationem propriam eſſe huius ſcientiæ, quæ de ente contemplatur.

At qui id quod eſt, ac vnum ipſum, ex eo idem ſunt, atque vna natura, quia mutuo ſe ſequuntur, vt principium atque cauſa, ſed non vt vnam ſubeuntia rationem. Nihil autem refert & ſi eadem hoc pacto putauerimus eſſe, ſed et ad propoſitum magis conducit. Idem eſt enim vnus homo, & homo, & qui eſt homo, & homo, & non aliud quiſquam dictio ſignificat, ſi reduplicabitur eſt homo, & homo, & vnus homo. Patet autem ens nec in generatione ſeparari, nec in corruptione, ſimiliter & in vno. Quare perſpicuum eſt additionem in his idem ſignificare, & nihil aliud vnum ipſum præter id quod eſt, eſſe.

Atqui id, quod eſt, ac vnũ ipſum, idem ſunt, ac vna 7
natura, ex eo, quia mutuo ſe conſequuntur, vt principium atque cauſa, (ſed non vt vnam ſubeuntia rationẽ.) Poſtquam docuit vnius doctrinæ munus eſſe, de ente quà eſt ens, & quot & quæ ſunt entis ſpecies differere, deinceps quot & quæ ſunt entis ſpecies oſtendit, docens primum vnum atque ens eadem eſſe inter ſe ſubiecto. Hinc enim ſequitur, vt quot vnius ſpecies ſint, totidem entis habeantur, cùm ens & vnum ſubiecto idem ſint, licet ratio ipſorum vt docuit, non ſit eadem. itaque quot ſpecies vnius eſſe reperientur, tot erunt & entis. vt enim dixi, ad inueſtigandum entis ſpecies, vnum aſſumit. Sumit autem, eiuſdem eſſe ſcientiæ de multitudine conſiderare, & quæcunque multitudini vt generi ſubiiciuntur, propterea. quod multitudo vni opponatur, oppoſitorum autem vna ſit ſcientia. Itaq; Philoſophus, quà Philoſophus eſt, de vno & multitudine, & quę his ſubiiciuntur, diſputabit. vni autem ſubiiciuntur idem, æquale, ſimile, & cætera id genus, quoniam vnum ſimiliter & de eiſdem dicitur atq; ens. Ad hunc igitur pertinet de ente contemplari, item de multitudine, & quæ huic ſubiiciũtur: quoniam oppoſitorum cognitio eiuſdem ſcientiæ munus eſt. Eſt autem vni multitudo contraria, & multitudinis ſpecies vnius ſpeciebus opponuntur. Dicit porrò perinde vnum & ens idem eſſe, vt principium & cauſa idem ſunt. Nam quemadmodum hæc inter ſe conſequuntur, ac de eodem prædicantur, ſic item vnum & ens. Principium enim idem eſt atque cauſa, & cauſa idem atque principium: alia tamen eſt ratio aliaq; intellectus notio, qua principium dicitur, alia qua dicitur cauſa. Dicitur enim principium quatenus primum eſt eius cuius eſt principium, & quatenus ex eo exiſtunt ea quorum eſt principium, cauſa vero, quatenus propter ipſam eſt id cuius eſt cauſa. aliud autẽ eſt id, ex quo, aliud id propter quod. Ad hũc igitur modum, inquit, vnum & ens ſeſe habent inter ſe. De quocunque enim dicitur vnum, dicitur & alterum. quare vtrunque eſt ex eorum numero quæ multipliciter & ad vnum, vt dixit, vnamque naturam dicuntur: tamen diſcrimine quodam intellectus vnum & ens prædicamus. Nam, cum aliquid ens dicimus, ipſum exiſtere ſignificamus, cum vero vnum, ſecretionem ab aliis & à multitudine innuimus. Simul tamen & ens eſt, & ab aliis ſeiunctum, & eſt vnum, non multitudo. Ad hunc modum ſe habent inter ſe expers & minimum, ſemen & fructus, aſcenſus & deſcenſus, quæcunque proprie ἑτερώνυμα, id eſt diuerſinomia nuncupantur. Sed poſtquam dixit ens & vnum idem eſſe, vnamque naturam, non tamen quaſi ratione vna explicentur, addit nihil intereſſe vel ſic hæc ratione quoq; eadem eſſe putauerimus, non ſolum ſubiecta natura, vt ſit ipſorum ſubiectum de numero eorum, quæ multis nominibus appellātur: quorum nomina multa ſunt, ratio vero cuiuſque nominis eſt eadem: vt enſis & gladij, veſtis & indumenti. Illa enim ratione quoque eadem eſſe putare, ex propoſito magis fuerit. tanto enim magis vtriuſq; conſideratio ad eandem ſcientiam pertinebit, ſi nomine tantum diſcrepauerint. Porrò, vt oſtendat ens & vnum, vt prædixit, eſſe idem, adiecit. (idem eſt enim vnus homo, & homo, ens homo, & homo,) vtrunque enim idem

Principium ac cauſa idẽ ſubiecto ſunt, diuerſa autẽ ratione.

eſt atque homo, ac proinde inter ſe ſunt eadem. Nam qui hominem ſignificat, is vnum hominem, & exiſtentem hominemq́; ſignificat. quin ſi vnus addiderit, ens ſimul ſignificat: ad viciſſim ſi ens, vnus. Præfatus autem, vnus homo & ens homo, idem eſſe atque homo, ac proinde eadem eſſe inter ſe, quod ens & vnus in homine vnum vt ſubſtantiam ſignificent, docet, cùm aſſumit, illud, eſt homo homo, nil aliud ſignificare, quàm eſt homo ſimpliciter. at eſt homo, ſignificat hominem eſſe ens vt ſubſtantiam, eſt igitur homo, ens vt ſubſtantiam ſignificat. quo fit, vt ens homo, & vnus homo, quod idem valet, ens vt ſubſtantiam, & vnum vt ſubſtantiam ſignificet. Vel ſenſus illorum verborum hic eſt, quoniam ens & vnum eadem ſunt, & qui, eſt, de aliquo dicit, is de ipſo prædicat ens. qui dicit, ens eſt homo, aut rurſus vnus eſt homo, duplicationem facit illius verbi eſt, quoniam horum vtrunque idem eſt atque eſt homo. duplicatum enim in dictione nihil aliud ſignificat, quàm quod ſimpliciter dicitur, vt exemplo docuit repetitione termini homo. Nam, cum vnum idem ſit atque ens, profecto qui dicit, vnus eſt homo, is duplicat ac bis dicit eſt & vnum: vt qui dicit, eſt homo homo, repetit homo. Poſtquam vero docuit vnum & ens homini addita idem valere, nec eſſe inter ſe diſiuncta: ſubſtantia enim & vnum quod in ipſa habetur, ab eodem, inquit, ſignificantur, quoniam ens & vnum neque in generatione ſeparatur, neque in interitu: ſimul enim ens & vnum de vnoquoq; prædicatur. nam horum quodque vt eſt ens, ſic eſt vnum. Illi autem. Similiter & In vno) addendum eſt, ſeſe res habet. Prædicatio enim perinde ſe habet in vno atque in ente, vel aliter. Poſtquam docuit nihil differre eſt homo, ab eo, vnus eſt homo, addit duplicationem termini homo non mutaturam ſenſum, ſi hominem gigni aut interire dicamus. Itaq; quemadmodum præpoſito eſt, vel fieri vel interire homine duplicato, non fit intellectus diuerſus, ſic etiam, ſi vnum homini præponatur, prædicati duplicatio non aliud ſignificabit, q̃ ſi ſemel diceretur. Vt vero prædicatum homo bis acceptum non inducit diſcrimen, ſic item id quod ſubiecti locum habet, id eſt, vnum & eſt: quoniam de eodem dicuntur, ſi.n. vtrunque accipíatur, duplicabitur, vel eſt, vel vnum. quamobrem nec ipſum duplicatum intellectus efficiet differẽtiam. quod vero ait. Quare perſpicuum eſt additionem in his idem ſignificare, & nihil aliud vnũ ipſum præter id quod eſt) oſtendit ſe non ſolum demóſtraſſe horum coitum, ac duplicationem nihil aliud ſignificare, q̃ ſi alterutrum per ſe ſumeretur, ſed etiam de hominis duplicatione ſe fuiſſe loquutum.

Præterea vniuſcuiuſque ſubſtantia vnum eſt, non per accidens, ſimiliter & ens proprie quid.

8 Præterea vniuſcuiuſq; ſubſtantia vnum eſt, nó per accidens.) Ens & vnum idem eſſe, oſtendit ad hunc modum, ſi id, per quod eſſe vnicuiq; ſuppetit, vnum eſt, hoc proprie eſt, non ex accidenti. Neque enim cuiuſque ſubſtantia eſt per accidens vnius, ſed proprie ac per ſe cuiuſque ſubſtantia vnum eſt. quo fit, vt vnum, in quid eſt de cuiuſque ſubſtantia prædicetur. Pari ratione ens per ſe non ex accidenti de cuiuſq; ſubſtantia dicitur. Cuiuſque enim ſubſtantia ſimiliter eſt quoddam ens & vnum. & ſic probari poteſt idem eſſe vnum & ens, vel ſic. Si cuiuſque ſubſtantia pariter eſt vnum atque ens, (vtrunque enim horum per ſe de quolibet prædicatur,) & quęq; res pariter eſt vnum atque ens, fit vt ens & vnum idem ſint. vt enim eſt ens, ſic item vnum, & ſimul alterum eſt & alterum. Quãquam poſſunt verba illa aliter explicari, ad hunc modum. quemadmodum ſubſtãtia eſt ens ac proprie ens, ſic etiam eſt vnum & proprie vnum, & non ex accidenti, vt ſit vnum perinde atque ens, aliud proprie, aliud improprie, & hoc prius, illud poſterius. Nam ſubſtantia proprie ens eſt & vnum, quæ vero ſecũdum ſubſtantiá ſunt, horum quodque ex accidenti eſt ens & vnum. quibus verbis vbi docuit, idem eſſe vnum atque ens, (huc enim illa verba pertinebant) addit.

Quare quot ſunt vnius, tot & eius quod eſt, ſpecies ſunt. De quibus ipſum quidnam ſit contemplari, ad eandem genere ſcientiam ſpectat, vt de eodem ac ſimili, & cæteris talibus. Ferè autem omnia contraria ad hoc principium reducuntur. Hæc uero contemplati ſumus in contrariorum delectione.

Quare quot vnius ſunt, tot & eius quod eſt, ſpecies ſunt.) Dixerat ad eandem genere ſcientiam pertinere, ſpecies entis conſiderare. etenim diſciplinæ, quæ entis ſpecies, quæ & quot ſunt, contemplantur, eædem genere inter ſeſe ſunt. oſtẽſo ens & vnum idem eſſe ſubiecto, merito ſubiungit tot eſſe entis ſpecies, quot vnius. 9 De quibus ſpeciebus quid vnaquæq; ipſarum ſit conſiderare, munus eſt ſcientiæ eiuſdem genere. Nam doctrinæ, quæ, quid eſt horum quodq;, contemplantur, eædem inter ſeſe ſunt. poſitum eſt enim philoſophiam ſcientiam vnam eſſe genere, quæ quidem vt de ente qua ens eſt, eiusq́; ſpeciebus, vt dictum eſt, conſiderat, ſic de vno, quà eſt vnum, ac de eius ſpeciebus ediſſerit, quoniam ens & vnum idem ſunt. Species autem vnius & entis latè ſumpto vocabulo nuncupauit. Nam neque ens, neque vnum proprie genus eſt, nec ſpecies, quæ ipſis ſubiiciuntur. commune enim quod multipliciter dicitur, non eſt genus. huiuſmodi autem ſunt ens & vnum. quod enim de iis prædicatur in quibus eſt prius & poſterius, id quodãmodo genus eſt, quia cum genere quandam obtinet ſimilitudinem, non tamen proprie genus eſt. Deinceps quæ ſint vnius ſpecies, exponit, quæ ſcilicet entis qua ens eſt dicens: Dico autem vt de eodem ac ſimili, & cæteris talibus.) idem nanq; quà idem, vnum eſt. idem enim & ſimile, quà ſimile, vnitas eſt ſecundum ſubſtantiam. vnitas enim eſt in qualitate. pari ratione æquale eſt vnitas, quia vnitàs reperitur in quanto. His porrò verbis oſtendit, Philoſophi, qui de ſubſtantia conſiderat, partes eſſe, quid eſt horum quodq; contemplari. quod ipſe in libro ſuperiore inueſtigabat. Sed, poſtquam Philoſophi eſſe docuit de ente & vno ipſorumq́; ſpeciebus diſputare, item de iis, quæ modo memoraui, eodem, ſimili & æquali, & cęteris, quę vni quaſi generi ſubiiciũtur, ad Philoſophum quoque pertinere ait, de horum oppoſitis diſſerere. Opponitur autem eidem diuerſum, ſimili diſſimile, ęquali inęquale. Eſſe autẽ vnum ſuperius eodem ac ſimili & æquali & cæteris id genus docet his verbis. Ferè autem omnia contraria ad hoc principium reducuntur.) quo in loco principium appellat oppoſitionem, vnum ſcilicet & quod vni opponitur, hoc eſt plura. Idem nanq; vnum quiddam eſt, diuerſum vero multitudo, & in multitudine. Pari ratione ſimile & ęquale vni ſubiiciuntur, rurſusq́; diſſimile & inæquale multitudini. At vt cuncta ferè contraria ad hanc vnius & multitudinis oppoſitionem referri

ri intelligamus, relegat nos ad delectionem ſeu explicationem contrariorum, quaſi de his priuatim diſſeruerit. De qua locutus eſt in ſecundo libro de Bono.

Atque tot ſunt philoſophia partes, quot ſubſtantia ſunt. Quare neceſſe eſt ipſarum quandam eſſe primam, & aliam ſequentem. nam vnum ipſum, & id quod eſt, genera continuò habent, quapropter & ſcientiæ hæc ſequuntur. Ipſe nanque Philoſophus perinde ſe habet, atque iſte, qui Mathematicus nuncupatur. Etenim partes hæc habet, & prima quædam eſt ſcientia, & ſecunda, & alia deinceps ſunt mathematicis collocata.

10 Atque tot philoſophiæ partes ſunt, quot ſubſtantiæ ſunt.) Quoniam ex entibus aliud eſt proprie & per ſe ens, vt ſubſtantia, aliud ex accidenti, vt quæ ſubſtantiæ accidunt, & ad ipſam referuntur, vbique autem, vt ſupra diximus, in quibus hic ordo reperitur, ſcientia proprie primi eſt ex quo cætera pendent, & propter quod alia etiam dicuntur: nimirum philoſophia ſcientia erit de ſubſtantia conſiderans, cum ſubſtantia ens eſſe proprie intelligatur, Porrò, quia ſubſtantiæ complures ſunt, idcirco ſcientiæ, quæ circa ſubſtantiam verſatur, id eſt philoſophiæ, quæ genere vna eſt, tot erunt partes ſpeciesq́; quot ſunt ipſæ ſubſtantiæ. Item, vt ſubſtantiarum aliæ ſunt primæ, aliæ ſecundæ, ſic philoſophia alia prima fuerit, alia ſecunda, & poſterior pro ipſarum ordine. Hæc autem dictio conſequitur illam, (quod ſi hoc eſt ſubſtantia, ipſum Philoſophum principia ſubſtantiarum cauſasq́; habere oportet.) hanc enim illa conſequitur, (tot ſunt philoſophiæ partes, quot ſubſtantiæ ſunt.) Dicta enim clariora eſſent, ſi hæc dictio præponeretur illi. Si igitur ens & vnum idem ſunt.) contingens illam, (quapropter & eius quod eſt, vt eſt ens, quæcunq; ſunt ſpecies, vnius eſt ſcientiæ genere & ſpecierum ſpecies contemplari,) poſt hoc enim illud ſequitur, (tot ſunt philoſophiæ partes, quot ſubſtantiæ ſunt.) Eſt autem hæc, vt dixi, vna ex propoſitis quæſtionibus, vtrum vna ſcientia de cunctis ſubſtantiis conſideret, an plures. & ſi plures, an hę ſint inter ſeſe cognatę. Nam plures eſſe oſtenſum eſt, ſed omnes philoſophiæ vni generę ſubiectas. Quod vero ait: Nam vnum ipſum & id quod eſt genera continuo habent.) perinde eſt, ac ſi dixiſſet. vnius.n. & entis genera quædam ſunt, id eſt, vnũ & ens de quibuſdam generibus prædicantur. Sumit autem ens & vnum proprie, hoc eſt pro ſubſtantia. Subſtantiarum igitur, inquit, ſunt quædam genera & differentiæ. Quibus ſubſtantiis, cùm genera ipſæ ſint, & alterius generis ſpecies, vnum & ens conuenit per ſe. Accidentibus enim nequę ens, neque vnum per ſe adeſt, ſed tantum ſubſtantiis. quare, ſi Philoſophus de ente proprie, deq́; proprie vno conſiderat, complura ſunt autem quibus vnum proprie & ens conuenit, quæ genere diſcrepant, complures igitur erunt partes philoſophiæ. pro ſubſtantiarum nãque diſcrimine philoſophiæ diſcrimen habebitur, quoniam vnaquæq; in genere aliquo diſtinctio verſatur. At in quibuſdam exemplaribus pro illo (genera continuò habent.) legitur, (genus continuò habet.) quod ſi recte ſcriptum eſt; non ſignificat ſubſtantiam eſſe vnum genus, ſed ipſam habere prius & poſterius. Vel genera dicit pro naturis inter ſe differentibus. ſubſtantiarum enim quædam habentur diſcrimina. Sed vbi dixit, philoſophiam fore aliam priorem, aliam poſteriorem pro ſubſtantiarum inter ipſas ordine, in quibus philoſophia verſatur, ſimilem eſſe ait Philoſophum Mathematico. Nam vt mathematicæ, quæ vna eſt genere, eiusque partium diſcrimen quoddam eſt, pro differentiis & ordinibus eorum, in quibus verſatur, ſic & philoſophiæ, Nam quia in Mathematicis quædam ſunt prima, quædam ſecunda, idcirco mathematica quædam eſt prima, quædam ſecunda, alia tertia. Prima enim, verbi gratia, eſt quæ circa plana verſatur, poſt hanc quæ circa ſolida, deinde aſtrologica, quæ ſolida quæ in motu ſunt, conſiderat. tum mechanica, quæ naſcentia & intereuntia tractat. Qui ordo in ſubſtantiis quoque reperitur. nam primæ ſunt ingenitæ & immortales, quæ corpore vocant, nec mouentur; de quibus Prima Philoſophia ediſſerit. ſecunda vero Philoſophia de ſempiternis, quæ motu cientur, tertia quæ ſubſtantias conſiderat naſcentes & intereuntes. nam hæ ſubſtantiæ vltimæ ſunt.

Sciẽtiarum partitio.

Cum autem vnius ſit facultatis oppoſita contemplari, & vni pluralitas opponatur.

Cum autem vnius ſit facultatis oppoſita contemplari, & vni pluralitas opponatur.) Hæc omnis dictio proxima eſt illi, (hæc vero contemplati ſumus in contrariorum delectione.) Poſtquam enim docuit, eius eſſe ſcientiæ de vno vniq́ue ſubiectis conſiderare, cuius de ente qua ens eſt, nunc oſtendit, ad eandem pertinere, de his diſputare quæ multis ſubiiciuntur. Dixerat enim omnes contrarietates ad vnum & huic oppoſitum, cui alter oppoſitorum ordo ſubiicitur, velut ad principium referri, nunc ais, docetq́; cuius eſt de vno diſputare, ad eundem pertinere de contrario vnius diſſerere: quoniam oppoſitorum conſideratio eiuſdem eſt diſciplinæ. Quòd ſi vnius eſt ſcientiæ de his conſiderare, his autem omnia contraria ſubiiciuntur, vnius profecto fuerit, de cunctis contrariis diſputare. Nam cuius eſt de vniuerſali diſſerere, eius & de huic ſubiectis. hæc autem ſcientia eſt, quæ de ente, qua eſt ens conſiderat, cùm eius ſit de vno diſſerere, atque de ente. cuius autem de vno, eius etiam de vnius contrario. Cuius porrò eſt diſputare de his, eius & de his ſubiectis diſſerere. omnia autem contraria his ſubiiciuntur. 11

Atque negationem priuationemque ſcientiæ ſit eiuſdem conſiderare, ad hanc ſanè ſcientiam & pluralitatis contemplatio pertinebit. Vtroque nanque modo vnum ipſum in contemplationem venit, cuius eſt negatio vel priuatio, quæ aut ſimpliciter illi inquam non ineſt, aut cuipiam generi. Atque ibi quidem vni ipſi differentia ineſt, præter id quod eſt in negatione. ipſa nanque negatio illius eſt nimirum abſentia, in priuatione vero & ſubiecta quædam exiſtit natura, de qua priuatio dicitur. Quæ cum ita ſint, & vni pluralitas opponatur. ſit vt eorum etiam cognitio, quæ ſunt oppoſita dictis, ad ſcientiam dictam attineat, diuerſi inquam, diſſimilis, inæqualis, & ſi qua ſint alia, quæ aut ad idem, aut ad pluralitatem & vnum accommodantur.

Atque negationem priuationemq́; ſcientiæ ſit eiuſdem conſiderare.) Præfatus vni multitudinem opponi, atq; vnius eſſe ſcientiæ oppoſita contemplari, quoniam oppoſita multifariam dicũtur, vt enim habitus, ſic priuatio, & vt affirmatio, ſic negatio, ac vt cõtraria, ſic ea, quæ ad aliquid dicũtur, quia multa priuatio eſſe videntur, priuatio vero negationem quodammodo æmulatur, diſcrimine poſt explicando diſtincta, idcirco docet ſecundũ quid pertinet ad eandẽ ſcientiam de 12

vno & pluribus conſiderare. Nam eiuſdem eſt ſcientiæ priuationem alicuius cognoſcere, cuius & id cuius eſt priuatio, & negationem, atque id cuius eſt negatio. Si quidem propter negationem & priuationem de eo conſideratur, cuius eſt negatio, vel priuatio. quamobrem amborum cognitio eiuſdem eſt naturæ. nemo enim cuiuſpiam priuationem intelligere valet, qui hoc ignorat cuius eſt priuatio, quæ ratio ſimilis in negatione reperitur. vtraque enim eſt negatio & deſtructio. abſentiaq; illius. Nam cuius eſt aliquid conſiderare, eius & abſentiam illius diſpicere. Cæterum, poſtquam communiter dixit negationem & priuationem contemplari eiuſdem eſſe doctrinę, rationem ſubiungens, vni & multis ſermonem accõmodat, de quibus dicendum ſibi propoſuerat. Vtroque enim modo eiuſdem munus eſſe ait de vno ac de multis conſiderare, ſiue multa vni vt negationem opponi dicas, (quæ ſcilicet vocabulo, non vnum, ſignificentur,) ſiue vt priuationem. quoniam in non vno vnum continetur, cuius eſt negatio, & priuatio cuiuſpiam in ſe continet id cuius eſt priuatio. Poſt hæc, diſcrimen quod inter priuationem & negationem habetur, opponit. vel enim ſimpliciter inquit, illud non adeſt, dicimus, aut non adeſt alicui generi: quorum vtrunque quid ſignificet edocens addit. Nam quæ ſimpliciter illud non adeſſe ait, negatio eſt. Etenim quæ differentiam obtinet deſtruentem vni additam, illius eſt negatio, quę præter id, cui ſignum negans apponitur, de cunctis dicitur, ac vere prædicatur: quoniam non vnum de omnibus vere dicitur excepto ipſo vno, quod in negatione continetur, & cui ſignum negatiuum apponitur. Pari ratione non homo de cunctis vere prædicatur, excepto homine, cui additur negatio. Cæterum breuiter, nec plena oratione, ac proinde obſcure dixit. Atque ibi quidem vni ipſi differentia ineſt, præter id quod eſt in negatione.) Nam, cùm eo excepto, quod eſt in negatione, de omnibus vere prędicetur, negatio de cæteris cunctis vere dicitur, præter illud, cui differentia negatiua in negatione adiungitur. adiecitq; cauſam, cur de cæteris omnibus prædicetur vere, præter id cuius eſt negatio, cum ait. Ipſa nanque negatio illius nimirum eſt abſentia.) Aut illorum verborum, Atque ibi quidem vni ipſi differentia ineſt, præter id quod eſt in negatione) ſenſus eſt hic, differentia, hoc eſt negatio addita vni, quod eſt id quod negatur, cætera cuncta ſignificat. Illud autem, Præter id autem quod negatur) dixit, quoniam diſcrimen negat ad alia ſignificat hoc addito ei quod negatur. At in priuatione, quæ non eſt negatio, nec dicitur negatione ſignum deſtructiuum & negatiuum, cum eo cui additur, nó vere dicitur de cunctis, præter id cui additur. Sed quoddam genus eſt ſubiectum, de quo ſolo vere dicitur, quod eſt demõſtratiuum negati ac deſtructi. Priuatio enim ſimpliciter eſt cuiuſpiam abſentia, quẽadmodum negatio, ſed abſentia eius, quod aptum erat adeſſe quo tempore aptum erat. Sed oſtenſa negationis ac priuationis differentia, tranſit ad id, cuius gratia hæc omnia commemorauit, & vni multitudinem opponi ait, ac proinde vni opponi ea, quæ ſupradictis contraria ſunt, quorum quodque vnum eſſe diximus. Hæc autem ſunt, diuerſum, diſsimile, inæquale, & cætera omnia, quæ vni ſubiectis opponuntur, de quibus ſupra mentionem fecimus. quo planum fit eiuſdem munus eſſe, non ſolum illa, idem ſcilicet ſimile & æquale, hæc enim ſubiiciũtur vni, ſed hæc etiã, quę modo memoraui diſſerere. Quod vero deinceps ait: Et ſi qua ſunt alia, quæ aut ad idem aut ad pluralitatẽ, & vnum accõmodantur, ſupradictæ ſcientiæ munus eſt cognoſcere) ad hũc modum explicatur, & quæcunque alia opponuntur & ſubiiciuntur referunturq;, vel ſub idem eiq; oppoſitum diuerſum, vt oppoſita generaliora, vel ſub æquale & inequale, vel ſub ſimile & diſsimile, vel ſub vnum & multitudinem, q̃ ſunt generaliſsima, conſiderare philoſophi munus eſt, quæ idcirco ab ipſo dicta ſunt, vt doceret philoſophiam de cunctis oppoſitis diſputare, nõ de quibuſdam. cum enim oppoſita quædam nequeant indidem referri, reduciq; ad vnum & ad multitudinem, ſed ad idem & diuerſum, vel ad ſimile & diſsimile, ſeu æquale & inæquale idcirco dixit, & quæcunque alia, vel ad eadem, vel ad multitudinem & vnum dicuntur. Quomodo enim album & nigrum, dulce & amarum, ſub vnum & multitudinem indidem, ex ipſisq; protinus referas? at in idem & diuerſum referentur. ex ipſis enim concretiua, quæ ſunt album & dulce, ad idẽ referuntur. his autem oppoſita quæ diſcretiua ſunt, alterius habentur naturæ. Docet autem idem rurſus ac diuerſum ad vnum & multa referri, vt appareat illa quoque per reductionem in idem & diuerſum ad vnum tandem multaq; referri.

Ex quibus vnum quidam eſt contrarietas, contrarietas enim differentia quadam, differentia verò diuerſitas.

13 Ex quibus eſt contrarietas ipſa.) Contrarietatem ex eorum numero eſſe ait, quę ad diuerſitatem & multitudinem referuntur: idq; quomodo ſe habeat, oſtendit, dicens: (quippe cum oppoſitio differentia quędam ſit, differentia autem diuerſitas quædam.) Porro, cum diuerſitas ſit, ad multitudinem referri debet. Itaq; contrarietas per reductionem ad diuerſitatẽ, ad multitudinem referri poteſt, non autem protinus ex ſe. Quare cuius eſt de eodem diſſerere, eiuſdem eſt de oppoſitis cõſiderare Siquidem cõtraria ad diuerſitatem referũtur. nam qui de contrarietate diſputat, huius intereſt de cõtrariis diſſerere. Adiecit autem contrarietatem, dum oſtendere precipue molitur, ſapientis eſſe de contrarietate, deq; contrariis verba facere. Nam de priuatione & negatione diſputare, eiuſdem eſſe docuerat: quoniã ſic multa vni opponi videbãtur. Dixit autem contrarietatem diuerſitati ſubiici, nec dixit contraria, quoniã tunc idem diuerſitati ſubiiceretur, ſi contraria ſub diuerſitate collocentur. Idem autem diuerſo contrariũ eſt, & pari ratione inæquale opponitur æquali. itaq; æquale diuerſitati ſubiiceretur, quamobrem contraria non ſubiiciuntur diuerſitati. Quod niſi contraria referantur ad diuerſitatem, ſed ipſa contrarietas, quæ quidem contrarietas eſt in ambobus contrariis ſimul ſumptis, non ipſorum altero, nimirum idem & diuerſum, vel album & nigrum ſimul ſumpta vt contraria diuerſitati ſubiicientur, non autem idem per ſe vel album.

Quare cum ipſum vnum multis modis dicatur, & hęc multipliciter quidem dicentur. ſcientia tñ vnius eſt vniuerſa cognoſcere. Non enim ſi multis modis dicantur, ad diuerſas ſcientias ipſorum contemplatio pertinebit. Sed ſi neque vna ratio ipſis competat, neque ad vnum rationes omnium reducuntur. Cum autem ad primum omnia referantur, vt ea quæ dicuntur vnum, ad primum vnũ, dicẽdum eſt & de

eodem

eodem & diuerſo cõtrariiſhe rem eodem modo ſeſe habere. Quare diſtinctione facta, quot vnumquodque modis dicatur, aſſignandum eſt ad primum in vnoquoque prædicamento, quonam ad illud dicitur modo.

14 Quare, cum ipſum vnum multis modis dicatur, & hæc multipliciter quidẽ dicentur.) Species inquit vnius ideſt quæ vni ſubiiciuntur. hæc autem ſunt idem, ſimile, & æquale. & quæ huiuſmodi ſunt, multifariam dicentur, perinde atq; ens cui ſubiiciũtur, quia horũ quodq; vnum eſt. vnum enim quoddam genus habebit. At vnũ tot modis dicitur, quot ens. horum igitur quodq; multifariam dici ait, quemadmodum vnum. At licet multifariam dicantur, ſitq; idem proprie, quod ſubſtantiæ tribuitur, & ſimile proprie, proprieq; æquale, ſitq; ipſorum quodq; in diuerſis prædicamentis, non tamen ad diuerſas doctrinas pertinet, ſingula hæc entis genera conſiderare, ſed ad vnam. Neque enim cuncta quæ pluriſariam dicuntur, ſub diuerſas & diſcrepantes diſciplinas ordinantur, ſed ea ſolum in hoc genere, quorum rationes non proficiſcuntur ab vno quodam, neque ad vnum referuntur. ab vno inquam, vt de Medicis oſtendimus. medica enim ab vſu Medici deducuntur. ad vnum autem, vt ſana, quæ omnia ad ſanitatis rationem referuntur, quo ſit, vt ipſorum cognitio ad eandem ſcientiam pertineat. Illud autem. Sed ſi neque &c. (poteſt adhunc modũ explicari. Sed ſi neq; ad vnum genus, vnamq; naturam, neque ad vnum referuntur, ſed ita ſe habent, vt æquiuoca & genera, vt paulo communius appellauerit multiſariam dici, vt in Prædicamentis in mentione qualitatis dixit. Eſt autẽ qualitas ex eorum numero, quæ multiſariam dicuntur. Vt igitur horum vna traditur ſcientia, & ſic & eorũ, de quibus agimus, eiuſdẽ, ſimilis, & æqualis. Hæc.n. oĩa quoddã ad vnum referũtur, ad primũ, ſ. quodq; ꝓprie tale eſt eorum, de quibus ꝑdicaſ, vt oĩa, de qbus ens prædicatur, ad primum entium referuntur. quod quidem eſt ſubſtantia, & cuncta, de quibus vnum dicitur ad primum vnum, proprieq; vnum, quod eſt ſubſtantia. Similis eſt ratio eiuſdem ac diuerſi. Nam de quibus hæc dicuntur, ea ad ſubſtanciam referuntur: q̃m in proprie eſt idem & diuerſum. At vbi dixerat, (de eodẽ diuerſo) adiunxit, (& aliis cõtrariis) ne omnia contraria, quæ vni ſubiiciũtur, enumeraret. Hæc autem ſunt ſimile & diſsimile, æquale & inæquale, & cætera, q̃ vni & multitudini ſubiiciuntur. quare, cum hęc, ſicut ens multiſariam dicantur, & ab vno & ad vnum, oportet, vt diuidentes & ſumentes ipſorum primum, & quod proprie dicitur, demonſtrare ſecundum quid hæc ab illo ſic appellantur. exempli cauſa, quærentes ſecundum quid idem appelletur, oportet alia ad proprie idẽ referre, hoc eſt ad idem quod in ſubſtantia intelligitur, & oſtendere quid illius quodq; ſit, cur idem appelletur: ac viciſsim cur alterum dicatur deinde cur ſimile diſsimile, ac cætera eadem ratione cõſiderare. Illud porrò. Aſsignandum eſt ad primum in vnoquoque prædicamento, quonam ad illud dicitur modo) loco huius dictum eſt, quomodo eorum, quæ in ſingulis prædicamentis ad hunc modum dicuntur, vnumquodque ſic appellatum ſe habet ad primum, & quod ita proprie nuncupatur, ideſt, ad id quod habetur in ſubſtantia, & quomodo ab illo nominatur exempli gratia, quod vnum appellatur, quomodo ſe habet ad primum & proprie vnum, & idem quomodo ad primum & propriè idem. quę ratio in cæteris quoq; intelligitur, vt ĩ iis, de quibus idẽ prædicatur, diuidere oportet ac diſpicere, quæ in aliis ꝑdicamẽtis habentur, q̃uo ad primũ idem, ideſt ad idem quod habetur in ſubſtãtia, referuntur, & ob ipſum eiuſdem ſunt prædicamenti, ſeu appellationis: pariterq; in ſimili & æquali, cæteriſq; efficiendum eſt. Vt enim cùm de ente verba facimus, ſumentes ens proprie ſubſtantiã eſſe, oſtendimus aliorum quodq; de quibus ens prædicatur, ens eſſe, q̃a eſt ſubſtantiæ vel affectio, vel generatio, vel actus, aut quicquam aliud ſic inquit, oportet in aliis efficere.

Quadam enim hoc ſane dicentur, quod illud habẽt, quędam propterea quòd illud agunt, quadam aliis talibus modis. Patet igitur id, quod olim in dubitationibus diximus, vnius inquam facultatis eſſe de his & de ſubſtantia rõnem habere, hoc aũt vnum erat eorum, qua diximus dubitando. Atque ipſius Philoſophi nimirum eſt poſſe de omnibus contemplari.

15 Quædam enim hoc ſanè dicentur, quod illud habent, quædam propterea quod illud agunt, quædam aliis talibus modis.) Cum, inquit inuenerimus quod proprie in ſingulis dicitur, hoc etiam in aliis accipere licebit ad id quod proprie dicitur relatum. & ad hunc modum oportere ait ad proprie dictum referri cætera, de quibus ipſa prædicantur. & modum nobis ſubſcripſit, quomodo hæc per diuiſionem inueniamus. nam quædam ita dicuntur. quoniam habent proprie dictum vel ens, vel vnum, vel idem, aut quidquã aliud, & ſic ipſum nuncupantur. Quamquam illud habent, pro habentur dictũ eſſe accipi poteſt. quæ enim habentur à proprie ente, vel proprie vno, hoc eſt à ſubſtantia & ſunt in ipſa, dicuntur entia & vnum ſingula ipſius accidentia, vt quantum & quale, & quæ ſimiliter habẽtur in ſubſtantia. Sic itẽ idẽ & diuerſum, ſimile & diſſimile ſeſe habebunt quoniam ſimile & diſsimile cæteraque de ipſis prædicantur. idem nanque proprie intelligitur in ſubſtantiis, & pari ratione ſimile proprie ſecundum ſpeciem ſubſtantiæ intelligitur, de aliis tamen prædicabitur, quæcũque ad illud habent ſimilitudinem. qudam igitur ita nuncupãtur, quoniam obtinẽtur ab illo, alia quoniam ipſius actiones quædam ſunt. vnaquæque enim actio ſubſtantiæ ens eſt & vnũ quoniam actionibus ipſis ſubſtantia fungitur. Ac viciſsim alia entia dicuntur, quia ſunt affectiones ſubſtãtiæ, alia quoniam ſunt habitudines. Vt autem hæc entis capacia ſunt, ſic item vnius, & quę vni ſubiiciuntur. At vbi docuit quomodo hæc ab vno & ad vnum dicuntur, eiſudem eſſe adiicit de iis, quæ à ſubſtantia eſſe mutuantur, ac de ipſa ſubſtantia ſcientiam habere. Eſt autem Philoſophi munus de ſubſtantia differere. eſt igitur Philoſophi de his quoque diſputare. Quibus dictis, & oſtenſo ad Philoſophum pertinere de cunctis entibus cognoſcere, quæſtionem quandam in Secundo libro propoſitam, per ea, quæ demonſtrata ſunt ſolui ſignificat. Illic enim quærebat, vtrum vnius, an plurium ſcientiarum ſit de ſubſtantiis ac de ſubſtantiarum accidentibus contemplari, deque iis, quibus Dialecticam probabiliter vti dixit, quæ ſunt contraria, idem & diuerſum, & alia, vt ſupra diximus.

Nam, ſi non ad Philoſophum idipſum pertineat, quiſnam erit queſo, qui ſi idem ſit Socrates, & Socrates ſedens, aut ſi vnum ſit vni contrarium, aut quidnam ſit contrarium, aut quot modis ipſum, oppoſitumq; dicatur, & identidem de cateris huiuſmodi rebus conſiderabit? Cum igitur vnius, vt vnum eſt, & eius quod eſt, vt ens eſt, has per

ſe

ſe ſint affectus, ſed non vt numerus eſt, aut linea, aut ignis, patet illius eſſe ſcientia, & quidnam ſint hæc, cognoſcere & ea, quæ ipſis accidunt contemplari. Atq; non hac parte aberrant ij, qui de ipſis conſiderãt, vti non philoſophantes, ſed quia prius his eſt ſubſtantia, de qua nihil prorſus intelligunt.

16 Nam, ſi non ad Philoſophum idipſum pertineat, quiſnam erit quæſo, qui ſi idem ſit Socrates, & Socrates ſedens, conſiderabit?) Docet Philoſophi munus eſſe, de ſubſtantia, deq; ſubſtantiæ accidentibus conſiderare, ſimiliterque de eodem & diuerſo, & quæcunque vniuerſaliter de contrariis inquiruntur, eoquoq; argumento, quod huiuſmodi commentatio ad nullam aliam doctrinam pertineat. neq; enim Geometræ, nec muſici, nec cuiuſpiam alterius, qui aliquam ſcientiam habet, aliam ab ea, quæ de ente qua ens eſt conſiderat, munus eſt diſputare ac intelligere vtrum ſubſtãtia ſimpliciter ſumpta, & cum accidẽti aliquo accepta, idem ſit, an diuerſum: vt Socrates per ſe ſeparatim acceptus, & Socra. ſedens. neque enim ſimpliciter eſt idem, ſed ſubiecto, non autem ratione. Sed neque cognoſcere vnum vni eſſe contrarium, ad aliam diſciplinam pertinet, nec ſcire quid eſt contrarium, & vtrum in qualitate ſolum, an etiam in ſubſtantia ſit contrarietas; & in ſingulis aliis generibus, nec item quę ſint diſcrimina contrarij, eſſe videlicet, exempli gratia, alia ſine medio, alia cum medio, & medium mixtione extremorum conſtare, & mediorum aliis inditum eſſe vocabulum, quædam extremorum negatione nuncupari. Nec illud, quo diſcrimine ab aliis oppoſitis contraria diſcrepent, nec item oppoſita quot modis dicantur, per partitionem ſtatuere, ad alium pertinet, quàm ad Philoſophum. Sed, poſtquam docuit Philoſophi partes eſſe de his, deq; his ſimilibus diſputare, illud adiecit. Cum igitur vnius, vt vnum eſt, & eius, quod eſt, vt eſt ens, hæc per ſe ſint affectus, ſed nõ vt numerus eſt aut linea, aut ignis, patet illius eſſe ſcientiæ, & quidnam hæc ſint cognoſcere, & ea, quæ ipſis accidunt contemplari.) Quibus verbis docet, conſiderare quid ſit ens & vnum, & quæ his ſubiiciantur, non eſſe alterius ſcientiæ; alterius vero ea, quæ his per ſe accidunt, demonſtrare. de quibus ſupra diximus, ſed vtrunq; præſtare ad eãdem ſcientiam pertinere. Nam quemadmodum in aliis diſciplinis eiuſdem eſt de ſubiecto cognoſcere, & quænam ipſi per ſe accidunt demonſtrare, ſic in doctrina de ente. Poſitum eſt enim Philoſophi munus eſſe de ente quà eſt ens cognoſcere, deq; iis, quę enti per ſe accidunt. Demonſtratum eſt autem vnum idem eſſe atq; ens: vt intelligatur de vno, deq; vnius per ſe accidentibus contemplari, ad Philoſophum pertinere, perinde atque de ente. Supra dicta vero eſſe entis quà ens eſt per ſe affectus docet, cùm ait, Sed non vt numerus eſt aut linea, aut ignis.) Si enim horum cuipiam per ſe adeſſet quicquam iſtorum, per accidens enti adeſſet, nec alij cuipiam adeſſet, nec cõmuniter quidem. quare de his conſiderare non pertineret ad Philoſophum. Sed, ſi numeris adeſſet, ad Arithmeticum: ſi lineis, ad Geometram, ſi vero igni, ad phyſicum. At, cùm nulli entium determinate adſit, vtique enti quà eſt ens, adeſt per ſe. quo fit, vt quæ ſcientia de ente conſiderat, eadem de his ediſſerat, & quæ his accidunt, vt contrariis mediatum & immediatum, hæc autem doctrina eſt vniuerſalis & communis philoſophia. Atque non hac parte aberrant ij, qui de ipſis conſiderant) Sophiſtas deſignat, qui Philoſophi nomen induti, de ſubſtantia, cuius inter Philoſophos maxime peculiaris & præcipua eſt diſputatio, nullam mentionem faciunt, ſed in eo ſunt occupati, vt de contrariis ac oppoſitis, & quæ multipliciter dicuntur, & de accidentibus & ſimilibus ediſſerant, quæ ad ſophiſmata accommodant, & in altercationibus vſurpant, vt aduerſarios conturbent, circũueniantque. Hos autem incuſat, non quod de his ediſſerant, tanquàm id ad Philoſophum non pertineat. Nam huiuſmodi commentatio non eſt à Philoſophis, quorum iſti perſonam induunt, aliena, ſed quod de his tantum ac præcipue diſputent, de ſubſtantia vero, quæ prima eſt, & à qua cætera eſſe mutuantur, & propter quàm de illis Philoſophi conſiderant, propterea quod ad ſubſtantiam pertineant, mentionem nullam faciunt, nec de ipſa quidquam intelligunt. quo fit, vt non Philoſophorum, ſed ſophiſtarum nomine cenſendi ſint. Neque enim fieri poteſt, vt ſubſtantiam ignorantes, de ipſius accidentibus recte præcipiant, quamobrem eo modo loquuntur.

Nam vt & numeri, quà numerus eſt, proprij ſunt affectus, veluti paritas, imparitas, commenſuratio, æqualitas, exceſſus, defectus, atque hæc & per ſe, & inter ſe numeris competunt, & ſolido ſimiliter, & mobili, ac immobili, & experti, atque participi ponderis ſunt affectus alij proprij, ſic & ei quod eſt, vt ens eſt, ſunt propria quædam, atque hæc ſunt ea, de quibus eſt Philoſophi veritatem conſiderare. cuius hoc indicium eſt. Artifices nanque differendi, atque ſophiſtæ; nimis ipſius Philoſophi ſubeunt. Sophiſtica enim facultas, apparens eſt tantummodo ſapientia, & artifices differendi de omnibus differunt. Commune autem omnibus eſt id quod eſt. De hiſce vero propterea differunt, quòd hæc philoſophiæ propria ſunt. Circa nanque genus idem, & ſophiſtica, & differendi facultas, & philoſophia verſatur, ſed ab altera quidem facultatis modo, ab altera autem electione vitæ differre philoſophia videtur. Atque differendi quidem facultas, de his eſt tentatrix, de quibus eſt philoſophia cognitiua, ſophiſtica autem apparet quidem, non tamen eſt.

Nam vt & numeri, quà numerus eſt, proprij ſunt 17
affectus.) Perſtat etiam nunc in eo, vt ad Philoſophum oſtendat pertinere de prædictis diſputare, propterea quòd affectiones ſint hæc, & per ſe accidentia entis, quà eſt ens. Proprium eſt enim cuiuſque ſcientiæ propria & per ſe accidentia ſubiecto generi, in quo verſatur, conſiderare, vt Arithmeticæ munus eſt proprias numerorum, quos conſiderat, affectiones contemplari. Hæ vero ſunt, par, impar, commenſuratio numerorum, & æqualitas, exceſſus, & defectus. quorum quædam per ſe numeris adſunt, vt impar & par, aliæ per mutuam comparationem, vt horum alterum. Numeri enim pares diſcrepant ab imparibus. Item commenſurabile & æquale, exceſſus & defectus. pari ratione pertinet ad geometram accidentia linearum, planorum, & figurarum intelligere. nam & horum quædam habentur propria. Ac viciſſim ſolidis accidunt alia, quæ partim immobilibus ſolidis adueniunt, quo in genere Stereometria verſatur: partim mobilibus, in quo Aſtrologia & Phyſica. Quin inter mobilia quædam accidunt grauibus, vt terræ & aquæ, alia grauitatis expertibus, leuibusq; vt igni & aeri, alia quinto corpori, quod in orbem mouetur, grauitatis

tatis & leuitatis experti. Vt igitur horum cuique quæ-
dam proprie accidunt, ſic entis, qua eſt ens, non quà
eſt aliquod entis determinatum genus, ſunt quædam
propria, de quibus Philoſophus ediſſerit. Cuius, in-
quit, hoc indicium eſt, artifices nanque diſſerendi, at-
que ſophiſtæ) quibus verbis oſtendit, Philoſophi eſſe
de ſupradictis conſiderare, id eſt de æquali inæquali,
ſimili diſſimili, diuerſo contrario, & cæteris id genus.
Sophiſtæ nanq;, & dialectici philoſophorum nomen
induti, & conantes de his præcipere, in quibus Philo-
ſophi verſantur, de his loquuntur vt in confeſſo ad
Philoſophum pertinentibus. Sed, poſtquàm dixit ſo-
phiſtas & dialecticos de eis diſputare, quæ propria
ſunt philoſophorum, propterea quòd ſibi philoſo-
phiæ nomen induerint, exponit quomodo & quate-
nus hoc nomen induant, & quo à philoſophis, & in-
ter ſe differant. Ars enim ſophiſtica & dialectica in
eodem genere atque philoſophia verſantur, vt quæ
nullum genus proprium ac determinatum habeant,
quemadmodum Geometria vel Muſica, ſed omnes
de ente conſiderent. Sed ab altera quidem, inquit,
differt facultatis modo, ab altera vero electione vitæ.)
Philoſophiam dicit à Dialectica differre facultatis mo
do. vtraque enim de ente, deq́ue ipſius accidentibus
diſputat, & vtraque ſyllogiſtica eſt. At philoſophia
hanc ſyllogiſticam facultatem habet verorum demon
ſtratricem, Dialectica vero experitur vera, & proba-
biliter ratiocinatur. Itaque Dialecticus vtrunque co-
natur. & de quibus Philoſophus demonſtrationem ha
bet & ſcientiam, hæc dialecticus experitur, id eſt pe-
riculum facit eorum, qui hæc ſe intelligere iactant,
cum ea minime intelligant. quod quidem experimen-
tum ſumptum per accidentia eorum, de quibus agi-
tur in ſcientia, quæ accidentia vel non habenti ſcien-
tiam nota eſſe poſſunt, nō protinus oſtendit, qui vti-
tur ipſo, hunc ſcientia præditum eſſe. Electione au-
tem Dialecticus non differt à Philoſopho, quoniam
Dialecticus in vtilitatem ſpectat philoſophantium
exercitationis gratia. dum ipſos experitur, ſint ne ſcien
tia ea præditi quam profitentur, an non. A ſophiſtica
vero philoſophiam differre ait electione vitæ, quòd
Philoſophus id agit, vt eorum, quæ ad ſe pertinent do-
ctrinam nanciſcatur, ſophiſta vero vt eam habere vi-
deatur. Ars enim ſophiſtica, cum ſapientia non ſit,
ſpeciem ſapientiæ præſefert, quam æmulatur, electio-
ne vitæ diſcrepans. Quin & modo facultatis non à
dialectica ſolum, ſed etiam à ſophiſtica diſcrepat. So-
phiſta enim non ratiocinatur, ſed hac quoque parte
ſpeciem potius, quàm veritatem ſequitur. Atque diſ-
ſerendi quidem facultas tentatrix eſt.) quorum philo-
ſophia ſcientiam habet & cognitionem, de iis Diale-
cticam tentatricem eſſe ait, eademque per probabilia
confirmare, per hæc enim exprimentum fit. Nam ple-
runque ad redarguendam veritatem vtimur tentati-
ua ſcientia. quod ex veris & demonſtratiuis fieri non
poteſt, ſed ex probabilibus & ſuadentibus. Sophi-
ſticam autem apparere quidem ait, non tamen eſſe,
vel quòd videatur eſſe Dialectica, quoniam ex iis, quæ
probabilia videntur, colligit, vel quòd ſapientia eſſe
videatur, tamen non ſit, cùm per ſalſam ſpeciem ſa-
pientiæ lucrum aucupetur.

*Præterea, cōtrariorum altera ſeries priuatio eſt, omnia-
q́ue in id quod eſt, atq; non eſt, et vnum ac multitudinē redu
cuntur, veluti quies quidē vnius eſt, motus aūt multitudinis.*

Præterea contrariorum altera ſeries priuatio eſt, 18
omniaq́ue in id, quod eſt, atque non eſt, & vnum ac
multitudinem reducuntur.) His quoque confirmat
Philoſophi intereſſe de contrariis diſputare. omnium
nanque contrariorum alter ordo eſt priuatio, alter ſpe
cies. Cuncta enim contraria in ens & non ens, vnum
& multitudinem referuntur: quorum non ens & mul
titudo priuatio quædam eſſe intelligitur. Ad quem igi
tur pertinet de non ente conſiderare, quod eſt entis
priuatio, & de non vno & multitudine, quæ eſt priua-
tio vnius, eius intereſt de cæteris contrariis diſſerere.
Contrariorum igitur alterum eſſe priuationem, indi-
cat pertinere ad eundem de contrariis diſputare. cuius
autem eſt habitum, eius eſt priuationem contemplari.
Rurſus autem cuncta contraria in ens & non ens, ac in
vnum & multitudinem referri, probat Philoſophum
de cunctis oppoſitis diſſerere, quod ipſum demonſtrat
contrariorum alterum eſſe priuationem. eo nanq; vti-
tur ad demonſtrandum vtrunque, eſſe inquam Philo-
ſophi munus de cunctis oppoſitis diſſerere, & contra-
riorum alterum eſſe priuationem. quāquam verba illa
duas argumentationes continere videri poſſunt, quæ
ad eadem demonſtranda pertineant, vt prior ſit hæc.
Præterea contrariorum altera ſeries priuatio eſt. nam,
ſi eiuſdem eſt ipſa & ipſorum priuationes intelligere,
profecto cuius eſt de altera parte contrariorum conſi-
derare, quæ vni ſubiecta eſt, ad eundem pertinebit de
altera quoque diſſerere. hæc enim illorum ſunt pri-
uatio, poſterior vero argumentatio hæc ſit. Omniaq́;
in ens & non ens, vnum & multitudinem reducun-
tur.) Si enim omnia contraria his ſubiiciuntur, vtique
cuius de his, eius item eſt de oībus cōtrariis diſputare.

*Ea vero, quę ſunt, & ſubſtantiam, ferè omnes ex con-
trariis componi fatentur. Omnes nanque principia contra-
ria dicunt eſſe. quidam enim par et impar, quidam calidum
frigidumq́;, quidam finitum ac infinitum, quidam concor-
diam diſcordiamúe, principia eſſe dicunt. hæc autem omnia
cæteraúe in ipſum vnum, multitudinemq́; reduci viden-
tur. Sumatur enim à nobis ipſa reductio, principia vero,
quæ ab aliis afferuntur, penitus in hæc vt in genera cadunt.
Patet igitur ex his etiam vnius eſſe ſcientiæ, id quod eſt, vt
ens eſt, contemplari. Vniuerſa enim, aut contraria ſunt, aut
ex contrariis conſtant, Principia uero contrariorum, ſunt
unum ipſum, ac multitudo, hęc autem ſcientiæ ſunt unius,
ſiue una, ſiue non una ratione dicantur, quemadmodum fo-
ſe fortaſſe rei ueritas habet. At, tametſi multis modis di-
citur ipſum unum, ad primum tamen cætera dicentur, &
contraria ſimili modo. Et ſi id quod eſt, aut etiam ipſum
unum non uniuerſale eſt, et idem in omnibus uel ſeparabile,
quemadmodum forſitan non eſt, alia tamen ad unum refe-
runtur, alia deinceps ſunt collocata: & idcirco Geometræ
non eſt quidnam ſit contrarium, aut perfectum, aut ens, aut
unum, aut idem, aut diuerſum, conſiderare, niſi ex ſup-
poſitione.*

Ea vero, quæ ſunt, & ſubſtantiam ferè omnes ex 19
contrariis eſſe ſatentur.) Hac argumentatione docet,
ad Philoſophum pertinere de cunctis contrariis diſ-
ſerere, ſimulq́ue confirmat vnius eſſe ſcientiæ, de ente
quà eſt ens conſiderare. Nam, ſi entia & ſubſtantiæ ex
contrariis, vt pleriſque omnibus videtur, conſtant,
erunt vtique principia entium contraria, & quę ex his
conſtant, ex contrariis conſtabunt. Omnia igitur en-
tia vel contraria ſunt, vel ex contrariis. At eiuſdem
eſt diſciplinæ, cōtraria, & quæ ex contrariis cōſtituū-
tur,

tur, cognoſcere. vnius ergo doctrinæ fuerit, de entibus in vniuerſum contemplari. Atq; hæc quidem eſt ſumma concluſionis. Quod vero ad dictionem pertinet, id quod ait. Entia vero & ſubſtantiam ferè omnes ex cõtrariis componi ſatentur) pertinet ad damonſtrandum Philoſophi eſſe de contrariis diſputare, quãquam non idem omnino eſt, atq; id quod ſupra dixit. Nam hoc in loco propriam eſſe ait Philoſophi ſubſtantiæ conſiderationem, quæ rationem quoq; principiorum complectitur. At ſubſtantiæ principia & elementa confeſſione omnium contraria ſunt: vt hac quoque ratione diſputatio de contrariis ſit neceſſaria Philoſopho. Nã; ſi entia ex contrariis conſtituuntur, contraria vero ad vnum & multitudinẽ referuntur, nimirum qui de vno & multitudine conſiderat, eius erit de cõtrariis quoq; differere: quoniam de contrariis diſputans, de principiis quoq; entis diſputabit, ac proinde de ente ipſo. At certe verbis illis oſtenditur, cuius eſt entis conſideratio, eius eſſe de contrariis diſputare. Nam qui diſputat de ente, hic vt de ipſius elemẽtis diſputet oportet. ſunt autem contraria entis elementa. in cuius confirmationem illorum appoſuit ſententias, qui principia contraria eſſe ſtatuebant. quidam enim impar & par principia eſſe dicebant, vt Pythagorici: Alij calidum & frigidum, vt qui cætera raritate & denſitate generari autumabant: vel vt Parmenides, qui ignem & terram elementa eſſe tradebat? Alij finem & infinitum, quæ ſententia eorum fuiſſe videri poteſt, qui vnum & dualitatem infinitam in principiis ſtatuebant. Fuerunt qui amicitiam & diſcordiam mallent, vt Empedoc. Quoniam igitur contraria ſubſtantiæ ſunt principia, & omnia contraria ad vnum & multitudinem referuntur, hæc autem abſque dubio in principiis ponuntur, haud dubie horum diſputatio pertineat ad Philoſophũ. Impar enim calidum, finis, & amicitia ad vnum referuntur, his autem oppoſita ad multitudinem. Poteſt & illud: Entia vero & ſubſtantiam ferè omnes ex contrariis componi fatentur) accipi vt conſequens illa, (omniaq; in ens & non ens, & vnum ac multitudinem reducuntur.) Hoc enim demonſtratur, eo quod omnes, qui entia & ſubſtantiam ex contrariis conſiſtere tradunt, haud dubie talia eſſe putant contraria, quæ vni & multitudini ſubiiciuntur. Per illud autem quod ait: Sumatur enim à nobis ipſa reductio) rurſus ad ea, quæ in Secundo lib. de Bono damõſtrata ſunt, relegat nos.

Perſpicuum igitur eſt, ad vnam ſcientiam pertinere id, quod eſt, vt ens eſt, & ea, quæ inſunt ipſi, vt tale eſt, contemplari, & non ſolum ſubſtantiarum, ſed etiam eorum, quæ ipſis competunt, ſcientiam eandem eſſe contemplatricem, eorum inquam, quæ diximus, & de priore poſteriore'ue, & genere, & toto, & ſpecie ac parte, & huiuſmodi cæteris.

20 : Patet igitur ex his etiam vnius eſſe ſcientiæ, ens vt eſt ens contemplari.) Poſtquàm dixit omnia contraria quodammodo ad vnum & multitudinem referri, confirmans id per reductionem contrariorum, quam in Secundo de Bono fecerat, in hæc, & entium ſubſtãtiæq; elementa, quæ contraria eſſe ſumpſit, ex his haud dubie intelligi ait, vnius eſſe ſcientiæ de ente quà eſt ens conſiderare. Siquidem cuncta entia vel cõtraria ſunt, vel ex contrariis cõſtant, vt Phyſici tradunt. Nam vel ſunt principia, vel conſtant ex principiis, ex quibus principia contraria ſunt, cætera vero conſtant ex principiis: cuncta porrò contraria in vnum & multa referuntur. de hiſque vna ſcientia conſiderat, cum eadem ſit ſcientia contrariorum. omnium igitur entium contemplatio pertinet ad vnam ſcientiam. Quanquam enim quædam contrariis vacent, qualis ſubſtantia eſſe videtur, conſtant tamen ex oppoſitis. cunque vniuſcuiuſque cognitio ex cognitione pendeat eorum, ex quibus conſtituitur, vtiq; horum cognitio in contrariorum, ex quibus conſtant, cognitione inerit. contrariorum autem principia ſunt vnum & multitudo. Cuius eſt ergo de vno & multitudine conſiderare, eius intereſt ea contemplari, quę his ſubiiciuntur. hęc autem ſunt omnia entia, cùm omnia entia vel contraria ſint, vel ex contrariis conſtent, omniaque contraria vni & multitudini ſubiiciantur. Præterea, vnius ſcientiæ munus eſſe ait de vno & multitudine conſiderare, ſiue horum vtrunq; ſecundum vnum dicatur, id eſt vnam rationem habeat, vnamq; naturam, ſitq; genus, quod de aliis ſibi ſubiectis prædicetur, ſiue ſeſe aliter habeat, & multipliciter dicatur, vt dictum & verum eſt. Nam etſi vnum, vt multitudo, multipliciter dicatur, cætera tamen ad primum & proprie vnum referuntur. Eſt autem primum vnum ſubſtantia vt primum ens, & prima multitudo eſt in ſubſtantia. Sed vbi dixit vnum multiſariam dici, perinde ſeſe habere ait vnius contraria. nam & in his ad primum cætera referuntur. Quia enim ad vnam naturam referuntur, & ab vno dicuntur, ad vnumque contendunt, idcirco vna eſt ſcientia ipſorum entis & vnius, licet non ſint genera & vniuerſalia, quæ pariter de cunctis entibus prædicentur, ſed neq; ſint naturæ quædam, ab iis, quæ nobis notæ ſunt, ſeparatæ, nec vt genera in iis eſſe habent, de quibus prædicantur. Genera enim nequeunt ab iis, quorum genera ſunt, ſeparari, vt ipſa per ſe ſubſiſtant, quemadmodum idearum auctoribus placet. Neque enim ſolum eorum, quæ ad hunc modum vna ratione dicuntur, habetur vna ſcientia, ſed etiam eorum, quæ, vt diximus, multipliciter dicuntur. Dixit autem ens & vnum fortaſſis non eſſe naturam ſeparabilem, addens fortaſſis, quoniam non eſt hic locus huiuſmodi quæſtionis, nec ipſum quidquam ad propoſiti confirmationem confert, ſtatuere an ſint hæc ſeparabilia. Poteſt & illud, (quemadmodum ſortaſſe non eſt) non ſolum ad ſeparabile referri, ſed etiam ad vniuerſale & genus. neq; enim ens & vnum talia ſunt, ſed vt ipſe ait, alia referuntur ad vnum, & talia deinceps ſunt collocata. Differunt autem quæ deinceps vocantur ab iis, quæ referuntur ad vnum, etſi vtraq; multipliciter dicantur, quòd ad vnum relata ſic appellãtur, quoniam illius vnius aliquid ſunt, & inter ſe quendam ordinẽ habent, quomodo ſana ſe habere & medica demõſtratum eſt. quæ vero ordine deinceps collocãtur, idcirco multifariam dicuntur, quoniam ex ipſis hoc eſt primum numeri, illud ſecundum. Neque enim tria & quatuor, & cæteri, primum qui deinceps ſequuntur, idcirco numeri ſunt, quoniam dualitati adſunt, vel ad ipſam quidquam faciant, cum potius contra quod eſt ad hunc modum primum, ad poſteriora conferat. quo fit, vt in hoc genere poſteriora perfectiora ſint. In iis autem quæ ad vnum appellantur, cætera ad vnum referuntur. Poteſt tamen illud (alia deinceps) ſignificare ea, quæ ab vno dicuntur. Nam quæ ad hunc modum dicuntur multipliciter, partitus eſt in ea, quæ ab vno, & in ea quæ ad vnum. Sed, poſtquàm hæc de numero eorum eſſe dixit, quæ ab vno & ad vnum dicuntur, & in quibus prius & poſterius habentur. (hęc enim ſunt quæ deinceps vel

ordine

ordine collocata dicuntur, de quibus Philoſophus cõſiderat, quoniam cętera ad primum & proprie dictnm referuntur, de quibus eſt Philoſophi diſputatio) proinde de his, Eſt enim ſubſtantia primum, nec Geometræ eſſe ait de his conſiderate, nec cuinſpiam alterius, ſed tantum Philoſophi. Nam ſingulæ aliæ ſcientiæ in parte aliqua entis verſantur. Contrariis autem, & iis, quæ ſupra memorauit, quædam adiicit hoc in loco, de quibus diſputare ad nullum alium quam ad Philoſophum pertinere ait, propterea ꝙ hæc quoq; entis, qua eſt ens, affectiones eſſe intelligantur: Sed cum dixit non eſſe officium Geometræ de his conſiderare, addit, (niſi ex ſuppoſitione) id eſt, vtitur quidem eis Geometra, non tamen quid eorum quodque ſit, demonſtrat, ſed ponit, & à Philoſopho mutuatur. Vt ponens eas magnitudines eſſe ſimiles, quarum latera proportionem inter ſeſe habent, hoc poſito, non à ſe demonſtrato, ſimile, æquale, & idem cæteraq́; vſurpat. Arithmeticus quoq; ponens perſectum numerum eſſe, qui omnibus luis partibus eſt ęqualis, quibus numeris hoc accidat, contemplatur, de perſecto tamen non conſiderat ſimpliciter. Nam qnid eſt horum quodq́; diſputare, ſolius Philoſophi munus eſt. At in dictione cum ait. Non ſolũ ſubſtantiarum, ſed etiam eorũ quæ ipſis competunt) ſubſtantiæ ac enti deſideratur. Adiungit autem ſupta commemoratis, vt dixi, quædam alia, de quibus eſt Philoſophi diſputare. quæ quidẽ ſunt, prius, poſterius, genus, ſpecies, totum, pars, & cætera id genus. nã & hæc entis, qua eſt ens, affectiones ſunt: quippe quæ ſingula vel in ſubſtanria ſunt, vel in ſubſtantię quopiam accidenti. non autem cuiuſquam determinati generis ſunt affectus. Ex quibus ſatis intelligitur, ſi Philoſophi eſt cunctorum entium contemplatio, contrariorum diſputationem ad eundem pertinere, nec attinere ad complures doctrinas de cauſis diſſerere, cum hæc vel contrariæ ſint, vel conſtent ex contrariis. quæ quidem qnæſtio prima eſt ex iis, quæ in libro Secundo propoſitæ ſuerunt.

Poſt hæc autem dicendum eſſe videtur, vtrum vnius, an diuerſarum ſcientiarum ſit de hiſce principiis, quę in mathematicis dignitates appellantur, ac de ſubſtantiis contemplari. Patet itaque non ad diuerſas, ſed ad vnam horum etiam conſiderationem et ad Philoſophi ſcientiam pertinere. Vniuerſis enim quæ ſunt, ſed non generi cuiquam ſeorſum à cæteris accommodantur: atque vtuntur quidem his omnes, ex eo quia ſunt eius quod eſt, qua ratione eſt ens, & genus vnumquodq; eſt ens. eò vſque tamen vtuntur, quouſque ſatis eſt ipſis, id eſt quoad occupat genus, de quo afferũt demonſtrationes. Quare, cùm pateat, hæc ipſis, vt entia ſunt, vniuerſis competere, hoc eſt enim ipſis commune, horum quoq; contemplatio eius eſt profecto, qui id quod eſt, ea ratione qua eſt ens, contemplatur. Quocirca nemo eorum, qui partes conſiderant, de his ipſis quicquam dicere aggreditur, ſi ſint, vera inquam, necne, nec Arithmeticus, nec Geometra, ſed Naturalium quidam duntaxat, idipſum non incongrue facientes. ſoli nanque de natura tota, & de eo quod eſt, conſiderare putabant. Verum cum ſit quidam ſuperior Naturali, (natura nanque genus eſt vnum quoddam ipſius quod eſt,) ad vniuerſalem ſanè, atque ad eum, qui prima eſt ſubſtantia contemplator, horum quoq; conſideratio pertinebit. facultas autem naturalis eſt quidem & ipſa ſapientia quædam, ſed non prima.

21 Poſt hęc autem dicendum eſſe videtur, vtrum vnius an diuerſarum ſcientiarum ſit de hiſce principiis, quæ dignitates in mathematicis appellantur, ac de ſubſtantiis contemplari. patet itaq; non ad diuerſas, ſed ad vnam.) Eorum, quæ in Secundo libro quęſita ſunt, hoc in loco mentionem facit. eſt autem hæc quæſtio, vtrum pertineat ad hanc doctrinam prima ſnbſtantiæ principia cognoſcere, & principia, ex quibns omnes demonſtrant, quæ quidem ſunt dignitates, ſiue ſcientiæ: de quibus quærit, vtrum ſit eiuſdem ſcientiæ de ipſis ac de ſnbſtantia diſſerere. Sunt autem ſcientiæ principia cõmunia, & determinabilia, quæ ad demonſtrationes omnium ſcientiarum accommodantur: vt de quolibet eſt affirmatio vel negatio. et quæ ſunt eidem paria, hæc inter ſe quoque paria ſ..t. et ſi ab æqualibus æqualia demas, ęqualia ſunt quæ ſuperſunt, & his ſimilia. Dixit autem quæ ſententiæ in mathematicis appellantur, quaſi à Mathematicis, qui has potiſſimum vſurpant, vt qui maxime vtantur demonſtrationibus, hoc nomine nuncupentur. Ad vnam vero eandemq́; ſcientiam pertinere ait, de ſubſtantia, deq́; ente, ac de ſententiis diſputare. quæ quidem ſcientia eſt Prima Philoſophia, idq́; demonſtrat, ꝙ hæ non cuipiam entis definito generi, ſed cunctis entibus conueniant: quo fit vt à cunctis diſciplinis vſurpentur. Nam quia enti, quà eſt ens, conueniunt, ſingulæq́; ſententiæ in aliquo genere, quod eſt ens, verſantur, idcirco his conueniunt, & ab iis vſurpantur, qui eas ad ſingulas diſciplinas accommodant, & ad ſubiectum ipſarum genus referunt. Genus enim, quodq́ne ex iis, in quibus diſciplinæ verſantur, ens eſt, quod illi ac communi diſcindunt, & in id, quatenus ſibi vſui eſt, ſententias vſurpant. Geometra enim ipſas magnitudinibus accommodat, & hactenus in vſum ſumit: Arithmeticus numeris, idq́; quoniam cunctis conueniunt, nulliuſq́; ſunt peculiares. Geometra enim ſumens ſententiam illam, qnæ ſunt eidem paria, hæc inter ſe quoque paria ſunt, magnitudines addit, ad hunc modum, quæ magnitudines eidem ſunt pares. Hoc idem Arithmeticus ad numeros transfert, quod ipſe ſignificat, cum ait: Eouſq; tamen vtuntur, quouſq; ſatis eſt ipſis, id eſt quòad occupat genus de quo afferunt demonſtrationes.) Sententiis igitur idcirco omnes vtuntur, quoniam quatenus ea, in quibus verſantur, entia ſunt, eatenus hoc ipſis conuenit. ens enim cunctis ipſis eſt commune. Nec vlla ſcientia particularis, hęc vere ſint, an ſecus, diſcutere conatur. neque enim Geometra licet ipſis vtatur, nec Arithmeticus, nec aliorum qniſquam Medicus, Aſtrologus, Muſicus, ſed quidam, inquit, Naturalium. quibus etiam verbis confirmat, hęc enti, quà eſt ens, conuenire. Ex iis enim, qui de quapiam entis parte diſſerunt, nemo de ipſis diſputare conatus eſt. At naturalium auctorum quidam omnia entia in natutalibus eſſe rati, nec extra naturalia quidquam eſſe putantes, de his quoq; dicere ſunt aggreſſi, quaſi hæc enti quà eſt ens, conuenirent. Ergo Phyſici qnidam horum diſputationẽ aggreſſi ſunt, dnm ſibi omnis entis diſputationem tribuerent, & præter naturalia nihil eſſe putarent. Qui quidem quatenus horum conſiderationem propriam eius eſſe cenſebant, qui de omni ente in vniuerſum diſputaret, merito de ipſis diſſerebant. Errabant tamẽ, dum ſibi perſuaderent, nihil eſſe præter entia natnralia, in quorum cognitione verſabantur. Sunt enim quædam alia entia præter ea, quæ naturalia nuncupantur. nam incorporea immobiliſq́; ſubſtantia non eſt naturalis. Natura nanque genus eſt

quoddam

quoddam entis, quæ principium & cauſa motus per ſe eſt quibus ineſt, quo Intelligitur non ad Phyſicum pertinere de entis, quà eſt ens, accidentibus conſiderare, ſed ad Philoſophum, qui eſt etiamnum Naturali ſuperior, quique de omni ente, quà eſt ens, contemplatur, ſed potiſſimum ac primum de potiſſimo & primo ente: qnod quidem eſt ſubſtantia, non tameu naturalis. Eſt enim ſcientia naturalis, ſapientia quædam & philoſophia, non tamen prima. Sed prima eſt quæ de primis ſubſtantiis, & in vniuerſum de omni ſubſtantia diſſerit, deque iis, quæ ideo ſunt, quia ſubſtantiæ quidquam ſunt, quæ quidem duplici ratione efficitur prima, tum quia de primis ſubſtautiis & cæteris omnibus, quorum eſſe pendet ab his, ediſſerit, tum quia communiter de ente contemplatur. Ens enim, qnod de eorum aſt numero, quæ ab vno, & ad vuum dicuntur, in ea potiſſimum natura conſiderari poteſt, ad quam cætera, de quibus agitur, referuntur, & à qna eſſe mutuantur. Porrò quam in primo libro ſapientiam appellauit, hauc nuuc communem ac primam philoſophiam vocari declarat, cum ait: Facultas autem naturalis eſt quidem ipſa ſapientia quædam, ſed non prima.) Nam ad primam ſapientiam pertinet de his conſiderare. Sed hoc iu loco hanc philoſophiam eſſe dicit, eandemque primam philoſophiam appellat, atque primam & propriiſſimam ſapientiam. Primum autem Philoſophum de ſententiis diſputare ait, non quòd ipſarum quampiam demonſtret (principia nanque demonſtrationum nequeunt demonſtrari,) ſed quod ipſarum uatura quæ ſit, & quomodo hæ nobis ingenerentur, inueſtiget, & quomodo ſit eis vtendum, & cætera, quæ de ipſis in libris de demonſtratione inſcriptis traduntur. Nam perinde ad Philoſophum pertinet de demonſtratione, atque de ſententiis diſſerere, non de alicuius certi entis demonſtratione, ſed in vniuerſum quid eſt demonſtratio, & quomodo ſit vſurpanda. Neque enim demonſtratio in aliquo genere ex iis, quæ ſcientiis ſubiiciuntur, collocatur, ſed per ſingulas diſciplinas demonſtratio verſatur: & in iis, quæ priuatim pertinent ad eam doctrinam, qua quiſque vtitur, per poſitionem demonſtrandi modum à philoſophia mutuamur.

Qui vero dicere de veritate ipſorum, quonam pacto ſit acceptanda, aggrediuntur, ob ineruditionem reſolutiuorum id ſanè faciunt. accedere enim de his antea ſcientes, ſed non audientes quærere oportet.

22 Qui vero dicere de veritate ipſorũ quonam pacto ſit acceptanda aggrediuntur, ob inerudirionem reſolutiuorum id ſanè faciunt.) Primum philoſophum de ſenteutiis diſſerere, non quòd eas demonſtret, ſed quòd doceat principia indemonſtrabilia eſſe demonſtrationis principia, declarat iis, quæ ſupra in eos dixit, qui de omnibus demonſtratioues haberi putabãt, & quidquam verum eſſe negabant, quod abſque demonſtratione diceretur. De quibus in Poſterioribus quoque reſolutoriis meminit, quos reſolutoriorum ignorantia hæc dicere tradit. Illic nauque demonſtratum aſt neceſſarium eſſe principium demonſtrationis haberi, idque non poſſe demonſtrari. neque enim eſſet demonſtratio, ſi de cunctis quæreretur. Nam vt in eo libro ſcriptum eſt, Omnis doctrina, omniſq; intellectualis diſciplina ex antecedente cognitione gignitur. hæc autem ſunt, quas ſententias appellamus.

Quod vero ait: Accedere enim de his antea ſcientes, ſed non audientes quærere oportet.) vel de ſententiis dictum eſt, quaſi ſcire ac cognoſcere oporteat, non autem audiendo de ipſis inquirere, ita ne, an ſecus ſe habeant. vel ſignificat oportere in vniuerſum præſcire ac præcognoſcere non omnia eſſe demonſtrabilia, non autem demonſtrare, & de hoc ſimul inquirere. Quanquam hoc dictum eſſe accipi poteſt in id, quod à Platone in Alcibiade traditum eſt, qui ſic ait: Quicunque aliquid nouit, is per acceptam doctrinam, vel per inuentionem nouit, is autem inuenit, qui prius inquirebat. Quædam nanque nouimus, quæ neque didicimus, neque inueſtigauimus. Cæterum hæc dictio. Qni vero dicere de veritate vſq; ad (Sed non audieutes quærere) ordinanda mihi videtur poſt illam, quæ deinde ſequitur. Patet igitur ad Philoſophum, & ad eum, qui de omni ſubſtantia, ea ratione qua natura talis eſt, contemplatur, & de principiis ratiocinationis conſiderare.) prædicta enim magis hæc dictio conſequitur. Illa vero. Qui vero dicere de veritate ipſorum) de qua modo mentionem fecimus, aptiſſime collocaretur ante illam. Attinet autem ad eum qui maxime circa vnumquodque genus cognoſcit.

Patet igitur, ad Philoſophum, & ad eum, qui de omni ſubſtantia, ea ratione, qua natura talis eſt, contemplatur, & de principiis ratiocinationis ſpectare conſiderare.

Patet igitur ad Philoſophum, & ad eum, qui de om 23
ni ſnbſtantia.) De omni ſubſtantia inquit, pro eo quod eſt de omni ente quà eſt ens, vel de omni ſubſtãtia, quoniam doctrina, quæ diſputat de ente, in ſubſtantia maxime verſatur Hæc enim eſt entium potiſſima, vt ſupra dictum eſt, & ad quàm cætera referuntur. De omni ſubſtantia) inquit, id eſt, in vniuerſum de ſubſtantia, non de hac, vel de illa. Illud vero. Ea ratione, quà natura talis eſt) vel ſignificat, & ad eum, qui ſubſtantiæ in vniuerſum natura quænam eſt contemplatur. vel qui diſpicit quænam eſt natura cuiuſque ſubſtantiæ. neque enim omnes ſubſtantiæ eiuſdem naturę ſunt, cùm ſint partim corporeę, partim corporis expertes, & aliæ mobiles, aliæ motionis immunes. Quædam item ingenitæ, quædam natiuæ. Iam aliæ animatę, alię vacantes anima: & harum vtrarumque complura diſcrimina. Per dictionem autem oſtenditur ad Philoſophum pertinere de principiis ſyllogiſticis conſiderare. Syllogiſtica porrò vocat principia demonſtratiua. Nam ſententiæ, demonſtrationum in vniuerſum principia ſunt. Principia enim ac propoſitiones, quæ in ſingulis ſcientiis demonſtrationibus accommodantur, eius ſunt, qui ſingulis in doctrinis demonſtrat, cuius munus eſt hæc principia nouiſſe, quod efficiet ipſorum quiſque ſumens à demonſtratiuo & Philoſopho modum accipiendi ex iis, quæ ſubiecto demonſtrando adſunt, propoſitiones demonſtrantes, & ipſas inter ſe connectendi, & cętera, quę in libro de demonſtratione traduntur. Sunt autem ſententiæ communia omnis demonſtrationis principia.

Attinet autem ad eum, qui maxime circa vnumquodq; genus cognoſcit, affirmare firmiſſima rei principia poſſe. quare & ad eum etiam pertinet omnium poſſe firmiſſima principia aſſignare, qui de hiſce, quæ ſunt, vt entia ſunt, cognoſcit, atque hic eſt ipſe Philoſophus. Firmiſſimum autem id omnium principium eſt, circa quod fieri non po-

teſt

teſt vt quiſquam decipiatur. Tale nanque neceſſe eſt notiſſimum eſſe, quippe cùm omnes circa ea, quæ non cognoſcunt, decipiantur, & ſuppoſitionem non eſſe. Quod enim neceſſe eſt eum habere, qui quoduis eorum, quæ ſunt, percipit, id ſuppoſitionis rationem non ſubit. Quod vero neceſſe eſt eum cognoſcere, qui quoduis eorum, quæ ſunt, cognoſcit, id & habentem ipſum venire neceſſe eſt.

24 Attinet autem ad eum, qui maxime circa vnumquodque genus cognoſcit, affirmare principia rei firmiſsima poſſe.) Demonſtat inquirendo, quænam ſint notiſsimæ & communiſsimæ ſententiarum. Has enim primum teneat oportet, qui ea demonſtrat quæ per ſe adſunt enti. quod neceſſarium eſſe confirmat, quoniam in vniuerſum qui doctus eſt in vnoquoque genere & natura, (hic eſt enim qui maxime cognoſcit,) is vt habeat oportet noueritque firmiſsima principia eorum, quæ habentur in illa natura. Sunt autem in vnoquoque genere firmiſsima principia, quæ omnium notiſsima & manifeſtiſsima ſunt, & quæ diſputantibus de illo genere minus ſunt dubia. Si quis enim alius punctum eſſe negauerit, cuius nulla eſt pars, & lineam longitudinem abſque latitudine, & ſuperficiem quod latitudinem tantum & longitudinem habet, nemo tamen eorum negabit, qui in ipſorum cognitione verſantur. Vt igitur in quoque genere doctus cognoſcat neceſſe eſt firmiſsima principia, hoc eſt prima & propriiſsima, propter quæ cætera in eo genere ſunt, quibuſque ignoratis in ſingulis diſciplinis ſcientia rei cognoſci non poteſt, ſic, inquit, doctrina entis, qua eſt ens præditus cognoſcat neceſſe eſt omnium firmiſsima principia. hic autem eſt Philoſophus & ſapiens. Philoſopho igitur neceſſarium eſt omnium entium firmiſsima & propriiſsima principia cognoſcere. Nam vt qui verſatur in aliquo genere, is vt principium illius generis quodque in eo eſt firmiſsimum cognoſcat neceſſe eſt, ſic profecto qui non certum ens, nec determinatum genus, ſed in vniuerſum ens ipſum communiſsimum & generaliſsimum conſiderat, huic vt cunctorum entium firmiſsima principia nota ſint, fuerit neceſſe. Nam ſi quod principium eſſet firmius ipſis, id profecto principium eſſet entis, ac proinde non eſſent illa principia entis firmiſsima, entis igitur principia firmiſsima ſunt. Deinceps firmiſsimum principiorum id eſſe docet, quo falli minime licet. Res enim firma inconcuſſa eſt & conſtans. non eſt autem conſtans, quæ ſic & ſecus ſe habere putari poteſt, atque ea explicat propter quæ principiorum id firmiſsimum habeatur, quo falli nemo poteſt. Neceſſe eſt enim, vt tale principium, in quo decipi nemo poteſt, ex ſe notum ſit, nec ex poſitione. hæc autem vt entium firmiſsimo principio conueniant oportet. hoc enim notum eſſe debet, quoniam in rebus ignotis erratur nec poſitum, & ex ſe cognoſcibile, propterea quod principium, quod entium quodque cognoſcenti notum eſſe debet, quaſi principium ſit omnium cognoſcibilium, non eſt poſitio. Si enim poſitio eſt, id quod cum demonſtrari poſsit, tamen abſque demonſtratione ſumitur, vtique poſitio eſſe non poteſt, qua quodlibet entium cognoſcentem præditum eſſe oportet. Nam quod ex poſitione ſumitur, id principium eſſe nequit cognitionis demonſtratiuorum ſui. Sed, poſtquàm docuit firmiſsimum principium non eſſe poſitionem, fieri non poſſe ait, vt per aliud id diſcatur, quod notum eſſe debet quodcunque ens intelligenti. Omnis enim diſciplina ex aliquo præcognito proficiſcitur, prorſus vt nonnulla alia ante hoc principium cognita eſſe debeant, ſi per diſciplinam ipſum acquiratur, ac proinde non erit principium entium, quod notum eſſe debet omnium entium cognitione prædito. Vt igitur ex ſe huiuſmodi principio cognito accedatur neceſſe eſt. quod autem ex ſe quiſquam cognoſcens accedit nullam ipſius demonſtrationẽ requirens, id profecto nõ eſt poſitio.

Patet igitur tale principium firmiſſimum omnium eſſe. At quidnam ſit illud, deinceps dicamus oportet. Hoc itaque principiorum omnium firmiſſimum eſt, fieri inquam non poſſe, vt idem ſimul inſit, & non inſit eidem, atque per idem. Addantur autem & cætera cuncta, quæ ad differendi difficultates dimouendas olim determinauimus. habet enim iam dictam conditionem. fieri enim non poteſt, vt idem eſſe quiſpiam, atque non eſſe exiſtimet, vt quidam Heraclitum dicere arbitrantur, Non enim neceſſe eſt quæ quiſpiam dicit, ea & ita eſſe ipſum exiſtimare. Quod ſi fieri nequit, vt contraria ſimul inſint eidem, addantur autem & huic propoſitioni, quæ addi ſolent, ſuntque opiniones contrariæ quæ contradictorie aduerſantur, patet impoſſibile eſſe, ſimul idem eſſe, atque non eſſe eundem exiſtimare. habebit enim contrarias opiniones ſimul profecto, qui circa hoc eſt deceptus. Quapropter omnes, qui demonſtrant, ad hanc opinionem vltimam demonſtrationes reducunt. Hoc enim principium eſt natura cæterarum etiam omnium dignitatum.

Patet igitur tale principium firmiſsimum omnium 25
eſſe.) Tale, id eſt principium, quo falli non licet, quod quidem notiſsimum eſt, nec poſitum. Sed vbi docuit quale debeat eſſe firmiſsimum principium, deinde quod ſit huiuſmodi principium exponit, idque eſſe ait principium contradictionis, hoc videlicet, fieri non poſſe, vt idem ſimul adſit & non adſit eidem ſecundum idem. Addantur autem & cætera cuncta, quæ ad differendi difficultates dimouendas olim determinauimus.) Sunt autem hæc ea, ex quibus contradictio conficitur, de quibus in ſophiſticis Elenchis meminit. quo in loco contradictionem eſſe definiuit eiuſdem & vnius rei, non nominis aut ſi nominis, non æquiuoci, neque vniuoci, ſed eiuſdem per idem & ad idem & eodem modo, eodemque tempore. Præterea quidquid dixit in libro de Enunciatione in mentione contradictionis, & quæcunque in captiones ſophiſticas definiuimus, ea cũcta hoc in loco ſignificat cum ait, (ad differendi difficultates dimouendas.) Hoc itaque principiorum firmiſsimum eſſe ait. Ac propterea, inquit, ꝙ habet prædictam definitionem ſeu cõditionem. Poſitum eſt autem hoc eſſe firmiſsimũ principiũ, quo falli nemo põt. Fieri.n.non poteſt, vt quiſpiam) id eſt, omnino nanq; fieri non poteſt, vt idem eſſe atq; nõ eſſe quiſq̃ putet, & in hoc decipiatur. Nam vt fieri non poteſt, vt idem ſimul adſit, & non adſit, ſic nec vt quiſquam circa hoc decipiatur, idemque eſſe & non eſſe putet. hoc enim eſt quod ait: (fieri enim non poteſt vt idem eſſe quiſpiam atq; non eſſe exiſtimet.) Porrò fieri nõ poſſe, vt quiſquam idem eſſe & nõ eſſe putet, vt quidam Heraclitum dixiſſe auctores ſunt, iis quæ protinus ſubiicit, demonſtrare conatur. Non enim eſt neceſſe quæ quiſpiam dicit, ea ita eſſe ipſum exiſtimare.) Ita licet hoc fuerit ab Heraclito dictum, vt quidã credidere, nõ tamen eſt neceſſe, vt ſi hoc dixerit, protinus etiam exiſtimauerit. Haud enim

enim quæcunq; dicimus, ſic item ſe habere putamus.
facile nanq; & cuiuis in promptu eſt dicere contradi-
ctionẽ eidem adeſſe, vt autem rem ſic ſe habere quisq̃
putet, fieri minime poteſt, vt qui diem lucere conſpi-
cit, nullo is tamen negotio noctem eſſe affirmare va-
let. At rem ſic ſe habere nemini putare licet. Fieri au-
tem non poſſe, vt idem eſſe & non eſſe putetur, quo
principium notisſimum eſſe confirmatur, contradi-
ctionẽ videlicet ſimul eſſe veram, cum per ipſum fal-
li non liceat, ad hunc modum arguitur, Si autem fieri
nequit, vt contraria ſimul inſint eidem) coniunctio il-
la autem, vacat. dictio enim plena eſt vel ſi ad hunc
modum ſcribatur: Si fieri nequit, vt contraria ſimul
inſint eidem. Cuius ſenſus eſt huiuſmodi, cùm fieri nõ
poſſe aſſumpſiſſet, vt eidem ſimul contraria inſint, hoc
velut manifeſtum vſurpans, fieri non poſſe demon-
ſtrat, vt quisq̃ contradictionem ſimul eſſe veram exi-
ſtimet. putare enim hoc adeſſe, oppoſita opinio eſt ei,
qua idem non adeſſe putatur. At oppoſita vt eidem
adſint fieri neutiq̃ poteſt. hoc enim velut noto & con-
feſſo vtitur: pugnare autem inter ſe contradictionis
opiniones, pluribus verbis in calce libri de enuncia-
tione confirmatum eſt. Sed vbi contraria eidem adeſ-
ſe non poſſe dixit, illud addidit, Addantur & huic pro-
poſitioni, quę addi ſolent.) ſicut de contradictione lo-
quens, cum dixiſſet fieri non poſſe, vt eidem per idem,
ſimul quidq̃ adeſſet, & non adeſſet, addenda eſſe dixit
poſt illud per idem, quæ addere conſueuimus, dum la-
queos & decipulas ſophiſtarum euitamus, quibus iſti
inſtructi ſententiam hanc demoliri conantur, idem ad-
eſſe & non adeſſe eidem oſtendentes, vel per aliam &
aliam partem, vel in alio tempore, vel ad aliud & aliud,
vel deniq; aliter & aliter, ſic in contrariorum inquit
definitione omnia ſunt addenda. cõtraria enim eidem
adeſſe ſimul & per idem ac eodem modo nequeunt.
Quòd ſi nemini putare licet idem ſimul adeſſe & non
adeſſe, indubitata profecto fuerit ſententia illa, fieri
nõ poſſe vt contradictio ſit ſimul vera. Illud autẽ, Ha-
bebit enim contrarias opiniones ſimul profecto, qui
circa hoc eſt deceptus) huiuſmodi eſt: nam qui idem
eſſe & non eſſe putat, & in hoc decipitur, vt putet ſi-
mul eſſe, quæ non ſunt ſimul, huic profecto contraria
inſunt. contraria enim ſunt inter ſe, opiniones contra-
rię. hoc autem poſitum eſt fieri non poſſe. quo conclu
ſo & demonſtrato ait: Quapropter omnes, qui demon
ſtrant, ad hanc opinionem vltimam demonſtrationes
reducunt. hæc enim principium eſt natura cæterarum
etiam omnium dignitatum.) Omnes dicit demon-
ſtrantes ſermonem ſuum referre in hoc vltimum prin
cipium per ſe notum & manifeſtum, ac indubitatum.
qui. n. de re quapiam ediſſerunt, ij ad aliquid demolien
dum nõ putant pluribus verbis opus eſſe, ſi eius quod
impugnant, cõſequens eſſe demonſtrauerint, contradi
ctionem ſimul eſſe veram. Quod vero ait hoc dignita-
tum ſeu ſententiarum principium eſſe, non ſic accipi
debet, quaſi principium ſit eas demonſtrandi, cum
ſententiæ demonſtratione non indigeant, (tunc. n. nõ
eſſent nec ſententiæ, nec principia) ſed q̃m ſæpe ad il-
larum confirmationem & fidem hac præterea ſenten-
tia vtimur, cõfirmantes. n. quæ ſunt eidẽ ſimilia, inter
ſe quoq; ſimilia eſſe, illud aſſumimus. aliter. n. nõ eſſent
inter ſe ſimilia. quod ſi non ſunt inter ſe ſimilia, ne vni
quidem cuipiam eidem ſimilia fuerint, ſed potius illi
erunt diſſimilia, quemadmodũ inter ſe, at poſitũ erat
eſſe illi ſimilia. eadem igitur eidem & ſimilia & non ſi-
milia erũt. quo ſermonẽ referentes, vt ad id, quod fieri
non poſſe conſtat, opẽ tuliſſe putamus ſententię dicen
ti, quæ ſunt eidem ſimilia, inter ſe quoq; ſimilia ſunt.

*Sunt autem quidam, qui, vti diximus, fieri poſſe dicunt,
vt idem ſit, atq; non ſit, & ita exiſtimetur. Atq; hac ſen-
tentia Naturalium quoque complures vtuntur, nos vero
nunc vt impoſſibile id accipimus, ſimul inquam eſſe, atque
non eſſe, & per idipſum principiorum omnium hoc firmiſſi
mum eſſe oſtendimus. At ſunt qui ob ruditatem et hoc de-
monſtrandum eſſe cenſent. Eſt enim profecto ruditas, non
diſcernere, quorum quærere, & quorum non quęrere de-
monſtrationem oportet. Omnino nanq; fieri nequit, vt om-
nium ſit demonſtratio. in infinitum enim erit abitio, vt neq;
hoc pacto ſit vlla penitus demonſtratio. Quod ſi quorun-
dam demonſtrationem quærere non oporteat, quod magis
tale principium eſſe cenſent, aſſignare ſanè non poſſent.*

Sunt autem quidam, qui, vti diximus, fieri poſſe di- 26
cunt, vt idem ſit atq; non ſit, & ita exiſtimetur.) Poſt
quam contradictionis ſententiam firmisſimã eſſe do-
cuit, q̃m nõnulli rem aliter habere dicebant, qui quidẽ
ſic aiebant, non ſic tamen ſentiebant, alij vero nega-
bant impoſſibile eſſe idem & eſſe & non eſſe, idcirco
hoc fieri non poſſe, quemadmodũ demonſtratum eſt,
latius per verba, quæ ſequuntur, in ipſos ediſſerit, qui
fieri poſſe dicebant, vt idem ſimul eſſet & non eſſet.
quod fieri nõ poſſe demonſtratum eſt. Si. n. propterea
fieri poſſe negatur vt idem eſſe & non eſſe putetur, quia
contraria ſimul ineſſe nequeant, vtiq; ſi contraria ſi-
mul ineſſe poſſunt, poteſt etiam quiſpiam rem ſic ha-
bere exiſtimare, ſiquidem verum eſt. In qua opinione
Heraclitus fuiſſe traditur, qui cõtraria eſſe eadem in-
ter ſe tradebat. Nã qui diſſerunt in propoſitũ illud, fie-
ri non poſſe vt contraria eidẽ adſint, quo demonſtrari
videtur, neminem idẽ eſſe atq; non eſſe putare poſſe, ij
poſſunt ad hunc modum diſputare. Atque hac, inquit,
ſententia Naturalium quoq; cõplures vtuntur.) vt He
raclitus à quibuſdam putatur. quod eorum quoq; ſen
tentiæ conſentaneum eſt, qui rem, qualis videtur, ta-
lem eſſe dicebãt. cuius opinionis Democritus & Pro-
tagoras fuiſſe videntur. Nam, cùm quibuſdam de eo-
dem contraria videantur, ſi res vt videtur, ſic ſe habet,
vtiq; in eodem oppoſita & contraria inerunt. (Nos ve
ro, inquit, nunc vt impoſſibile id accipimus, ſimul in-
quã eſſe atq; non eſſe.) Principium contradictionis fir
misſimũ ac notisſimũ hoc eſſe cõfirmat, quia vt mani
feſtũ ſumitur, fieri nõ poſſe vt idẽ ſimul ſit atq; nõ ſit.
ex hoc. n. quod fieri non põt, vt idẽ ſit atq; nõ ſit, ſequi
tur nõ poſſe contraria eidẽ adeſſe & ſimul non adeſſe
putari: quandoquidẽ hę opiniones contrariæ ſunt. Q̃m
igitur nos hoc aſſumpto cõtradictionis ſniam firmisſi
mã eſſe & notisſimã demonſtrauimus, quibuſdã vero
fieri poſſe videtur, vt idẽ ſit atq; nõ ſit, ex quo ſequitur
contradictionẽ ſimul eſſe verã, qui quidẽ cenſent nos
hoc principium demonſtrare, non autẽ vt ex ſe notum
accipere, idcirco hos impugnaturus, primum teſtatur
eos ignoratione Reſolutoriorũ poſtulare, vt id princi-
pium demõſtretur. In Reſolutoriis. n. quænã demon-
ſtrari poſſint, quæq; ſecus, docetur, atq; per ſe nota ac
indemõſtrabilia tolli, ſi infinitè progrediantur. Quod
ſi demonſtrationẽ eſſe dederint, & eſſe aliqua, quę de-
mõſtrationem nõ admittunt, cõceſſerint, rogãdi ſunt
quodnã principiũ minus hac ſnia demõſtrationis in-
digere putent. conſtat. n. eos nullum dare poſſe, Illius
autem,

autẽ,(vt neq; hoc pacto ſit vlla penitus demonſtratio) duplex poteſt eſſe ſenſus:vel.n.hoc ideo dictũ eſt,quia demonſtratio tollitur,tum ſi negetur ex ipſis aliqua vera & probabilia eſſe,tum ſi abſq; fine procedatur. Neque.n.is tantum demonſtrationẽ tollit,qui eius principia tollit,ſed etiam qui oĩa demonſtrari poſſe pręcipit. Vel ſenſus eſt, vt ad hunc modum nõ ſit demonſtratio.

Licet tamen hoc quoq; demonſtrare redarguendo,impoſſibile inquam eſſe,atq; non eſſe,ſi modo is qui contẽdit, quippiam dicat. Quod ſi nihil dicat, ridiculum eſt profecto ad eum rationem quærere,qui nullius rationem habet,quatenus rationem nõ habet.talis.n.homo perſimilis iam eſſe videtur, plantæ,vt talis eſt.Demonſtrare autem redarguendo,et demonſtrare,differre dico.Qui nanq; demonſtrat,videbitur id quod initio quæritur, poſtulare. Si vero alius ſit huius cauſa, redargutio, non demonſtratio erit.

27 Licet tamen hoc quoq; demonſtrare redarguendo, impoſſibile inquam eſſe.) Poſtq̃ eos inſectatus eſt, qui principium illud, non poſſe idem ſimul eſſe, & nõ eſſe, demonſtrandum cenſebant,ac proinde demonſtrationem amoliebantur,redarguendo tamẽ ipſum demonſtrari poſſe ait,non quidem ſimpliciter,ſed ita demum, ſi is qui ambigit,quidquã dixerit & nominauerit,& ſermone fuerit vſus, & dictis ſuis aliquid ſignificauerit, atq; ad rogata reſponderit.Si enim conticuerit,nec reſpõderit quidquã, riſu erit excipiendus, qui contra hũc diſputauerit, quiq; tacentem redarguere conabitur, & contra negãtem hoc principium ediſſeret.hoc eſt enim quod ait,(vt ſermonem non habet, quã videlicet ſermone caret, hac ipſi quidquam ſignificari, ridiculum eſſe.Illud nãq;: Talis enim homo perſimilis eſſe videtur plantæ iam,vt talis eſt,) huiuſmodi eſt. Iam.n.talis qua eſt talis,ſimilis eſt plantę.Deinceps diſcrimen inter demonſtrationem redarguentem & demõſtrationem ſimplicem exponit. Nam qui ſimpliciter demonſtrat,is aliqua ſumit,quæ priora & notiora ſunt eo,quod demonſtratur,& ſic propoſitum conatur demonſtrare.At nihil neq; prius neque notius,vt dictum eſt, accipi poteſt hoc ipſo principio,vt facile intelligatur ipſum demonſtrari minime poſſe. Præterea qui ex ſe ſumit, & ponit quamlibet rem id eſſe quod ipſe nominat,vel non eſſe, principium petere videtur,& quod quæritur aſſumere. De hoc enim quæſtio eſt, redargutio tamen, quoniam ad alterum conuincẽdum pertinet & ex iis probat quæ aduerſarius ponit, (eſt enim redargutio ſyllogiſmus in contradictionem per interrogationem adigens) idcirco effici per talia poteſt. Hmõi enim argumẽtatio non colligit ex primis,neq; principium ex ſe ſumere quiſquã videri debet, ſi aduerſarius rem omnẽ id eſſe quod eſſe dicitur,vel non eſſe,conceſſerit.Huius enim cauſa is eſt, qui ex ſe nota demonſtrari poſcit, quiq́; hæc concedere inuitus cogitur,quæ ſi demonſtrator ſponte ſua poſuiſſet, principium petere fuiſſet viſus. Nã vt Theophraſtus in lib. de Affirmatione auctor eſt, huius ſententiæ demonſtratio violenta eſt,& præter naturam.

Principium autem eſt ad talia cuncta, aut non eſſe quippiam dicere, aut non eſſe cenſere, (id enim forſitan quiſpiam poſtulationem eius eſſe putauerit, quod ab initio quæritur) ſed & ſibiipſi & alij quippiam ſignificare. hoc enim neceſſe eſt eſſe, ſi quippiam dicat. Quod ſi nihil dicat, tali homini neq; ſibi ad ſe oratio, neq; ad alium erit. Si vero id quiſpiam dederit, erit tunc demonſtratio, iam enim erit aliquid definitum,ſed cauſa eſt,non qui demonſtrat, ſed qui ſuſtinet.tollendo nanque orationem vtitur nimirum oratione.

Principium aũt eſt ad talia cuncta, aut nõ eſſe quidpiam dicere,aut non eſſe cenſere.)Syllogiſmi redarguẽtis,quiq́; ad alterum conuincendum pertinet in demõſtratione huius ſententiæ,principium eſſe ait,petere ab aduerſario,vt dicat eſſe quidpiam,vel nõ eſſe:id eſt, interrogandus eſt aduerſarius, nũ res omnis id eſſe quod dicitur,vel non eſſe ipſi videatur.exempli cauſa,homo eſſe homo,vel non eſſe, & pari ratione equus, & canis, & alia.Sed,poſtq̃ dixit hoc eſſe principium,& hãc propoſitionem ab aduerſario eſſe petendam, vt ab ipſo ſumatur,videri poſſe ait,qui hoc ediſſerit,principium ſumere,& quod quæritur cenſere. Nam qui de propoſita ſententia inquirit,is non concedit vnumquodq; id eſſe vel non eſſe quod dicitur,ſed eſſe & non eſſe.hoc.n.eſt quod ipſe quærebat:quod qui ſumeret,hunc principiũ petere adiecit: quamobrem hac omiſſa interrogatione trãſit ad aliam.Dictio autem aptior eſſet,ſi pro illo,(id enim forſitan quiſpiam poſtulationem eius eſſe putauerit,quod ab initio quæritur)ſcriptum eſſet,vt in nõnullis exemplaribus habetur, (hoc quidẽ fortaſſe quiſpiam.) Quãquam in quibuſdam ad hunc modum ſcribitur:Principium autem eſt ad talia cuncta, nõ aut eſſe quidpiam dicere, aũt nõ eſſe cẽſere.)quo quidẽ modo ſenſus eſſet illuſtrior. Rogãdum igitur aduerſarium eſſe ait, vnum cùm loquitur,per ea quæ dicit,quæq; nominat,tum ſibi,tum alteri quidquã ſignificet,ſitq́; aliquid id,cuius nomẽ pronunciat, & quod ſignificare volens, id nomen appellat, atq; profert. Nã qui negat quidquã ſignificari per ea,quæ dicit atq; reſpondet,is neq; ſecũ, nec cum alio loqui valeat. Neq;.n.intellectus erunt aliquid ſignificantes, quibus pro nominibus & ſermone ſecum vtantur.ſi enim ſignificarent aliquid,liceret vtique nomina rebus ab ipſis ſignificatis imponere, & ſic vox ſignificans eſſet.ad hunc autem modum ipſe ſe nõ vti ſermone confiteretur. Eſt enim ſermo vox ſignificatiua. Eadem ratione ſermonem de medio tolleret, ſi nihil magis ſe ſignificare, q̃ non ſignificare diceret. Si ergo,cùm loquitur,nihil ſignificet,ne diſputatio quidẽ fuerit.rurſus enim plantæ is ſimilis efficiet. At, ſi quidquam dederit,& iis quæ dicit,aliquid ſignificari cõceſſerit,licebit hoc ſumpto propoſitum redarguere. Nam pro redargutione demonſtrationem dixit. Qui enim hoc cõcedit,aliquid ſtatuit, definitq́;, vt qui definitum quidquam eſſe concedat id quod vnoquoque ſermone ſignificatur. Nam indefinitum eſt ac indeterminatum quod nihilo magis eſt hoc q̃ illud.aut definitum fore ait hoc ipſum quod conceditur, aliquid ſcilicet ſignificare.Hoc igitur conceſſo,demonſtrare,hoc eſt redarguere licebit.cuius redargutionis cauſa in eo eſt,qui redargutione conuincitur,non in eo, qui redarguit. ille nãq; ſuis verbis conuincitur. Nam, ſi quis demonſtraturus, fieri non poſſe vt eſſe & non eſſe ſimul de eodem vere dicatur, ex ſe aſſumeret ſermone quidquam ſignificari, idq́ue conſtitueret definire, merito is principium petere videretur. At,quoniam qui poſitione illa oppugnatur,is hoc concedere conuincitur,idcirco ille dum ſermonem tollit, redargutionis eſt cauſa. Nam qui rem omnem nihilo magis ſic quam ſic ſeſe habere contendit,(hoc enim eſt contradictionem tollere,)is profecto ſermonem tollit. at ſermonem tollens, ſermone tamen vtitur. Hic eſt enim ſenſus illorum verborum, interimens orationem, ſuſtinet orationem.) Docet autẽ hoc in loco,qui ſe dum loquitur, nihil ſignificare ait, hunc ſermonem tolli profiteri. Si enim ſermo eſt, vtiq; 28

aliquid eſſe determinatũ ponitur. Nec verum eſt qualibet rem non magis hoc eſſe, q̃ illud. Cæterum cauet Ariſtote. ne huius principij demonſtrationem proprie fieri fateri videatur. Poſitum eſt enim nec id demonſtrari poſſe, & eſſe omnium ſententiarum principium.

Præterea qui hoc conceſſit, aliquid eſſe verum abſq; demõſtratione cõceſſit, quare nõ omne et ita et nõ ita ſe habet.

29 Præterea qui hoc concedit, is quoque verum eſſe aliquid concedit abſque demonſtratione, ac proinde non res omnis ſic & non ſic ſe habet) Senſus eſt: Si quis loquentem ſermone ſuo quidquam ſignificare conceſſerit, tunc demum redargutioni locus erit. qui enim hoc conceſſerit, aliquid exponet, ſtatuetq́; , nec dicet magis hoc, quam oppoſitum. Nam dum hoc concedit, non dicit, ſermo non magis quidquam ſignificat, quam nõ ſignificat, ſed concedit aliquid ſignificare. quod ipſe expoſuit, dicens: Primum Igitur patet.) & quæ ſequuntur. Vt enim ſi quis nihil magis ſignificare, quam non ſignificare dicat, ſermonem tollit, ita ſi quis non magis quidquam hoc eſſe, quam nõ eſſe dixerit. Cæterum qui hoc ſemel conceſſerit, hunc redargui à ſe, ſubiectis deinceps verbis demonſtrat, exponitq́;. hic igitur, non qui hunc interrogat, cauſa eſt redargutionis. Si hoc enim ipſe à ſe ſponteque ſumeret, videri, vt diximus, poſſet principium petere. Reſpondens igitur eſt in cauſa, qui vel ſermonem tollere conuincitur, aut repugnantia ſuæ poſitioni reſpondere: cuius rei cauſam ſubiecit, quod ſermonem per poſitionem tollat. Nam qui rem quãq; non magis hoc quam oppoſitum eſſe ait, ſermonem ipſum demolitur. Vt enim cætera, ſic & ſermonem non magis eſſe quam non eſſe dicet. quod quid aliud eſt quàm ſermonem tollere? eſt enim ſermo vox ſignificatiua. hic autem ſermonem non magis ſignificare quam non ſignificare contendit, vt dubium non ſit, quin ſermonem de medio tollat, quod quidem dicere videtur, qui qualibet in re contradictionem ſimul veram eſſe poſſe tradit. Tollens igitur ſermonem poſitione, concedit eundem iis, quæ reſpõdet. dicens enim ſermonem ſignificare, ſermonem eſſe ſtatuit. ita quod per poſitionem tollit, hoc ponit reſpondendo.

Primum igitur patet idipſum eſſe verum, nomẽ inquam eſſe hoc, aut non eſſe ſignificare: quare non omne & ſic, & non ſic ſe habet.

30 Primum igitur patet idipſum eſſe verum, nomẽ inquam eſſe hoc aut nõ eſſe ſignificare.) Primum inquit, ſi dicta quidquam ſignificare concedatur, verum eſt, qui aliquid eſſe dicit, hunc quidquam ſignificare: & pari ratione qui aliquid non eſſe ait, non autem ſignificare, & non ſignificare. quamq̃ ipſe nomina dixit, & eſſe, ac non eſſe. quod ſi in his verum eſt ſignificare, non verum autem non ſignificare, non igitur cunctis in rebus affirmatio negatioq́; vera fuerit, quia nihil ſignificare, cũ ſit ipſius ſignificare negatio, minime in iis vera eſt, quæ aliquid ſignificare cõceduntur. Nam ſi non ſignificat, non vtiq; amplius relinquetur ipſum ſignificare quod cõceditur, ac proinde ſermo tolletur. Sed cùm diceret, (Primum igitur patet ipſum eſſe verum, nomen inquã eſſe ſignificare) adiecit, (hoc) quo innuitur, quod ſignificat, id quampiam determinatam naturam ſignificare. Nam omnino qui vel ſibi vel alteri quidquam ſignificat, is hoc aut illud ſignificat. Aliquod enim entium ſignificat, & diſcrepans ab aliis, quæ ab ipſo non ſignificentur. neque à cunctis eadem, nec rurſus ab vno cuncta ſignificantur.

Præterea, ſi nomen, homo, ſignificat vnum, ſit illud animal bipes. Atq; hoc pacto id vnum ſignificare dico, vt ſi hoc eſt homo, id ſit animal bipes, quicquid ſit homo. Nihil autem refert & ſi plura ſignificare quiſpiam dixerit, modo ſint definita, poni nãq; poterit in vnaquaq; oratione nomen, veluti ſi dixerit hoc nomen homo non vnum, ſed plura ſignificare, quorum vnius quidem hæc vna ſit oratio, animal bipes, cæterorum autẽ aliæ plures quidem, at numero definitæ. In vnaquaq; nanq; orationum poni nomen proprium poteſt, Quòd ſi poni non poteſt, ſed infinita ſignificare dicet, patet orationem non eſſe. Non vnum enim ſignificare, eſt omnino nihil ſignificare. Si vero nomina non ſignificent, hominum inter ſeſe & ad ſeipſum cuiuſq; vere ſublata eſt diſputatio. ſit. n. vt nihil is intelligat, qui nihil intelligit vnum. Quod ſi vnum quid intelligi poſſit, illi poni nomen poterit vnum.

Præterea, ſi nomen, homo, ſignificat vnum, ſit illud 31
animal bipes.) Poſtquam ſumpſit nomina & nominũ quodq; hoc ſignificare, & his docuit, qui id conceſſerit, ei non amplius licere dicere, non magis hoc quam oppoſitum ipſius, Nunc hoc accommodato in nihilo fieri poſſe docet, vt contradictio ſimul eſſe vera reperiatur. quod quidem pluribus verbis dicit demonſtratq́; propterea quod non ſolum quibus propoſitum demonſtrat, aſſumit, ſed eadem etiam aſſumpta confirmat, vt merito aſſumpta eſſe intelligantur. quo fit, vt dictio paulo habeatur obſcurior, Argumentationis tamen hic eſt intellectus, ſi vnumquodque nomen ſignificat, vnum quidpiam ſignificat. quod enim ſignificat, id aliquid ſignificat. ipſum autem aliquid vnum eſt. nam etſi æquiuoca nomina de multis prædicentur, non tamen qui tali nomine vtitur, & ipſo quidquam ſignificat, is omnia illa ſimul ſignificat. nomina igitur differẽtia, nec idem ſignificantia, atq; id quod proponitur, cùm non ſignificent vnum, haud dubie de illo non prædicabuntur. Nam ſi nomina res diuerſas ſignificantia de eodem vere dicerentur, iam illius non eſſet vna natura. Homo autem & non homo nomina diuerſa ſunt, nec ipſis res eadem appellatur, cùm de eodem minime prædicentur, nec ſignificatum non hominis vere de hominis ſignificato dici poteſt. Siquidem nomina ipſa diſcrepant inter ſeſe, nomina vero diuerſa diuerſarum rerum ſunt ſignificantia, & vnius rei quodq;, vniuſq; naturæ. Nam quod ab homine ſignificatur, vt diximus, non eſſet vnum, ſi non homo de ipſo diceretur, quod rem diuerſam ſignificat, quæ ratio ſimilis in cæteris omnibus reperitur. Quòd ſi horum nominum ſignificata ſimul eſſe nequeunt, vtiq; negatio, quæ hoĩem non eſſe hoc, dicit, vera eſſe nõ põt ſimul cũ affirmatione, quæ hoĩem hoc eſſe ait. Atq; argumentationis quidẽ hic eſt intellectus. Quod vero ad dictionẽ pertinet, ſi homo, inquit, nomẽ aliquid vnũ ſignificat, ſumat id quod ſignificat, ſitq́; animal bipes: Deinceps exponit quid ſit nomẽ ſignificare vnũ, cum ait: Atq; hoc pacto id vnũ ſignificare dico, vt ſi hoc eſt homo, ſi quidquam homo eſt, hoc eſt hoĩs eſſe.) Vnum ſignificare hoc eſſe ait, ſi homo ſignificat hoc. hoc. n. ſubandiẽdum eſt, cũ ait. Si hoc eſt) quidquid homo fuerit, hoc erit ipſi hoĩem eſſe, id eſſe, videlicet quod homo ſignificat. Si homo igitur vnũ ſignificat, animal. ſ. pedeſtre bipes, nullus erit hõ, quin ſit animal pedeſtre bipes. Porrò quid ſignificetur definit, declaratq́;, vbi docuit, non ſi quidq̃ de aliquo prædicatur, protinus hoc vnum ſignificare, vt in progreſſu dicet. neque enim ſi album de Socrate prædicetur, ſtatim Socrates & eſſe Socratis ab illo ſignificabitur. Quæ-

cunq;

cũq; igitur ita dicuntur, vt vnã naturam vnãq; ſubſtan
tiam ſignificẽt, quemadmodum ſeſe habent ea, quæ in
quid eſt prædicantur, ea vt vnum ſignificantia ſumun-
tur. Et ad hunc modum ſingulis nominibus vnũ ſigni-
ficatur. At, ne quis vnum numero, & non potius vnã na
turam ipſum dicere putaret, idcirco quomodo dixerit,
vnum ſignificat, exponit. ſi.n. homo, animal bipes, ſigni
ficat, vtiq; hominis eẽ in eo cõſiſtit, vt ſit animal bipes.
Sed, qm̃ aſſumpſerat, ſi quodlibet nomen vnũ ſignifi-
cat, vnum fore ſignificatum, nihil referre ait ad propo-
ſitam quæſtionẽ, vnum ne dicas, an plura, ſed determi-
nata à ſingulis nominibus ſignificari: qm̃ nõnulla æqui-
uoca vnum erunt, cum liceat ſignificatorũ cuiq; pro-
prium nominis ſignũ imponere, vt fieri ſolet in æqui-
uocorum partitione. Si quis.n. in determinata & infini
ta ſignificari dixerit, incõmodum inde conſequi demõ
ſtrabitur. Nam qui hoc aſſumit, is nominibus quidquã
ſignificari negabit, & omnino ſermonem tollet, qm̃ ſi
nullum nomẽ id magis ſignificare dicatur de quo dici-
tur, q̃ quoduis aliud, profecto nihil ſignificare dicetur.
Cur.n. hoc magis q̃ quoduis aliud? & cur magis hoc ab
hoc ſignificabitur, q̃ à quocũq;? cùm omnia nomina
ſignificent infinita. Si ergo vnũquodq; nomen plura,
ſed determinata ſignificare dicas, certe eorũ, quæ com
muni vocabulo ſignificantur, cuiusq; ſua ratio fuerit.
Exempli cauſa, ſi homo de animali ac de imagine præ-
dicetur, cum homo animal ſignificauerit, ratio ſignifi-
cati erit animal pedeſtre bipes. cum vero imaginẽ mo-
nimentum hm̃oi ſubſtantiæ, ac eodem pacto, ſi quidq̃
aliud ſignificaret, illius quoq; ſua eſſet rõ. Itaq;, ſi vnius
nominis determinata fuerint cõplura ſignificata, quo-
rum diuerſæ rationes habeantur, ſignificatorum cuiq;
ſuum ſignũ propriumq; nomẽ imponere licebit. quod
vnum tantum ex iis ſignificet, quæ diuerſas rationes ha
bent. Etenim, ſi finita ſunt, mente ac cogitatione com-
pleri poſſunt, & ſingula ſuo ſigno atq; vocabulo dona-
ri: quod nihil aliud q̃ id cui datur, ſignificet. At indito
ſuo cuiq; rei vocabulo, rurſus diuerſa erunt ſignificata
nominum ad hũc modum diſcrepantium, quamobrẽ
hoc eſſe, & hoc idem non eſſe, diuerſis vocabulis ſigni-
ficabuntur. ſiquidem hæc inter ſe eadem non ſunt. Sed,
poſtq̃ fore dixit, vt ſi eorum quisq̃, qui vnoquoq; vo-
cabulo multa ſignificari dicunt, definita ea eſſe conceſ-
ſerit, eodem ratio redeat, atq; initio, vt.ſ. vno vocabu-
lo res vna ſignificetur (nam, cum multarũ rerum cuiq;
proprium imponatur vocabulum, nomẽ, quod initio
inditum erat, exempli gratia homo, vnam tãtum rem,
quæ ſupereſt ſignificabit) Hæc igitur effatus, in eos
protinus ediſſerit, qui cuiusq; nominis infinita ſignifi-
cata eſſe tradebant. Niſi.n. ait, poſitum. hoc eſt, conceſ-
ſum fuerit, finita eſſe, quæ ab vnoquoq; vocabulo ſigni
ficantur, ſed infinita, rurſus ſermo ad hunc modũ abole
bitur. Nobis enim poſitum eſt, orationem perinde atq;
nomen vocem eſſe ſignificantem. At iis, qui vnoquoq;
infinita ſignificari aiunt, oratio nihil ſignificat. quod
enim neq; vnum, neq; determinatum quidq̃ ſignificat,
id ne ſignificat quidem omnino. Nam quicũq; ſignifi
cat, aliquid certum ſignificat. Porrò, ſi nihil nomina ſi-
gnificent, ſermo iterum tollitur, nec licet in alterum di-
ſputare. quãuis enim vnoquoq; nomine plura, ſed de-
terminata ſignificentur, non tamen idcirco vnũ quid-
dam nomine ſignificari tollitur. Siquidem ex iis, quę no
mine ſignificantur, quoduis vnum eſt, & quot ſignifica
ta, tot vnitates habẽtur. quod in infinito verum eſſe nõ
ſit
poteſt: quippe cum ne numerus quidem ſignificatorũ
eſſe poſſit. Sed his cõmemoratis, ſubiungit: Et ad ſeip-
ſum cuiusque vere ſublata eſt diſputatio) id eſt, tacita
etiam intellectio tollitur. Nemo.n. intelligere valet, vt
non vnum intelligat. Nam, ſi liceret vnum intelligere,
poſſet vtiq; huic intellectioni nomen aliquod propriũ-
que ſignũ imponi: ac proinde fieri poſſet, vt vnũ quid-
dam quouis nomine ſignificaretur. Itaq; vbi ſermonẽ,
iſtorũ ſententia, tolli oſtendiſſet, vt incõmodum exag-
geraret, ne intellectionem quidem relinqui demõſtra-
uit. Cæterum, cur nam ſi quolibet vocabulo multa, de-
terminata tamẽ ſignificentur, ſermo non tollitur, licet
non ſit vnum ſignificatum, ſi vero infinita, perit? Num
quia omne determinatum circunſcriptumq;, quodam-
modo vnum eſt, vt vnum quodammodo ſignificet,
quod plura, ſed definita ſignificat, propterea ꝙ hæc cir
cunſcribere liceat, & à nõ ſignificatis ſecernere, & hæc
eſſe ſignificata dicere, quod fieri in infinitis nõ poteſt?
An quia plura, ſed determinata ſignificare, hoc eſſe vi-
deri poteſt, quod aliquid ſignificare, propterea ꝙ om-
nia ſignificata ſumpta, inter ſe diſtingui poſſunt, &
propriis vocabulis definiri? At, ſi vocabulum quodq;
ſignificet infinita, nullum ſignificatum proprio nomi-
ne ac ſigno notari poteſt. quo fit, vt nomina ipſis indi-
ta nihil quidquam ſignificent, quippe quæ nõ de iis ma
gis prædicari valeant, quibus impoſita fuerint, q̃ de cæ
teris. Præterea, ſi quodlibet nomen infinita ſignificat,
ſingula nomina eadem ſignificabunt. At, ſi cuncta ſint
eorundem ſignificantia, omnis diſputatio, omnisq; ſi-
gnificatio peribit. Si enim ponatur cuncta nomina ea-
dem inter ſe ſignificare, nullum ipſorum quidq̃ ſignifi-
cabit. perinde eſt enim affirmare vnumquodq; ſignifi
care omnia, ac ſi nihil ſignificare dicatur. Sed non eſſe
infinita cuiusq; nominis ſignificata, licet ad hunc mo-
dum vtiq; probabiliter demonſtrare. Si homo infinita
ſignificat, cùm non homo in infinitis habeatur, vel ip-
ſum quoq; ſignificabit: ac proinde qui hominem dixe-
rit, non hominem etiam ſignificauerit: vel certe ſi hoc
eſt abſurdum, aliqua erunt plura q̃ infinita. Nam, ſi infi
nitis, quæ ab homine ſignificari dicuntur, addatur non
homo, ipſa efficiet copioſiora. itaq; infinita aliquibus
erunt pauciora. Iam nomẽ hoc, infinita, ſiue ſignificat,
itidem non infinita, vnumquodque nomen non magis
infinita, quam nõ infinita ſignificabit, ſiue non hoc ſi-
gnificat, primum non in quocũq; affirmatio vera eſt, ita
eo & negatio. Deinde quod hoc nomine, non infinita,
ſignificatur, extra infinita reperietur, infinitaque plura
cum hoc, quam ſeparatim erunt.

*Erit igitur hoc, vt in principio diximus, nomen inquã ſi-
gnificare quid, & ſignificare etiam vnum Fieri ergo non po
teſt, vt ipſum hominis eſſe, hominis nõ eſſe ſignificet, ſi nomẽ
homo non ſolum de vno dicatur, ſed vnum quoq; ſignificet.*

Erit igitur hoc, vt in principio diximus, nomẽ inquã 32
ſignificare quid, & ſignificare etiã vnũ.) his hoc in loco
vtitur quæ prius aſſumpſerat. Aſſumpſerat autẽ primũ,
nomẽ aliquid ſignificare, deinde vnũ ſignificare, quod
docuerat cùm diceret, etiam ſi nomen idẽ plura ſignifi
caret, modo illa eſſent certo numero contenta, poſſe ſi-
gnificatorũ cuiq; proprium nomen imponi, quod huic
cum alia natura non eſſet cõmune. Hæc itaq; vſurpat,
& nomen, homo, aliquid ſignificare, & vnum ſignifica
re ponit. Si homo igitur vnum quiddã ſignificat, & hoc
eſt animal pedeſtre bipes, nimirũ homo haud ſignifica
bit non hoiem eſſe, quia non hominem eſſe, diuerſum

eſt ab hominem eſſe, homo autem vnum ſolum ſignificat. Neq;.n.homo & non homo idem ſunt, nec eiuſdem rei habentur ſigna, nec fieri poteſt, vt vnum, vnum ſit, & non ſit. Si nomen homo non ſolum de vno, ſed vnum etiam ſignificat.) Præfatus fieri non poſſe vt hominem eſſe, hoc ſit quod hominem non eſſe, adiecit, ſi homo ſignificat non ſolum de vno, ſed etiam vnum.

Nō enim vnum ſignificare, id eſſe cenſemus, dici inquàm de vno. Hoc enim pacto muſicum, & album, ac homo, vnum ſignificarent: quare omnia vnū erunt. plura.n.nomina erunt eiuſdem, atq; non vt idem ſit, & non ſit, eueniet, niſi varietate nominum, perinde atq; ſi eum, quem nos hominem appellamus, alij non hominem vocent. At id, quod dubitatur, non eſt hoc, ſi fieri poteſt vt idem ſit, et non ſit homo nomine, ſed re. Quòd ſi nomen homo, et nomen non homo, non diuerſa ſignificent, patet & ipſum non hominis eſſe, & hominis, non diuerſa ſignificare. quare eſſe ipſum hominis, eſſe non hominis erit. Vnum enim erunt, quippe cum vnum eſſe id ſignificet, quod eſt vnum, vt veſtamentum ac tunice, ſi vna eorum ſit ratio. Quòd ſi vnum erunt, vnum & hominis & non hominis eſſe ſanè ſignificant. at demonſtratum eſt diuerſa ſignificare. Neceſſe eſt igitur, ſi quid vere dicitur homo, id animal bipes eſſe. id enim erat quod nomē homo ſignificabat, Quod ſi hoc neceſſe eſt eſſe, fieri nō poteſt, vt non ſit idem animal bipes. Hoc enim ipſum neceſſe eſſe ſignificat, fieri inquam non poſſe, vt non ſit homo. Impoſſibile eſt ergo, idem hominem eſſe, & hominem non eſſe, vere dicere ſimul.

33 Nō enim vnum ſignificare idem eſſe, ac dici de vno cenſemus.) Explicat hoc in loco, quomodo vnum ſignificare, intelligi debeat. Homo.n.vnum eſt, propterea quòd vnam quandam naturam ſignificat, nō quod de vno prædicetur, cum autem naturam vnam ſignificat, non poteſt aliam ſimul ſignificare. Non eſſe autem vnum, quidquid dicitur de vno, eo demōſtrat, quod homo & album & muſicum, licet vere de eodem prædicari valeant, non tamen idcirco hæc vnum ſunt. Procedit autem ad hoc ipſum demonſtrādum, propterea quod de vno eodemq;, de quo dicitur homo, verbi gratia de Socra. de hoc etiam diſputare dici poſſe videtur, at diſputare non eſt homo. Licet enim de quo homo dicitur, de eodem poſſit non homo per accidens prædicari, non tamen protinus hominis ſignificatum & nō hominis idem ſunt. Neq; enim ſignificare vnum eo definitur, quod de vno prædicetur. quæ vero de eodē prædicantur, non protinus idem ſignificare, oppoſitis verbis edocuit. Multa enim inter ſe diuerſa, de eodem prędicātur. Nam quæ cuipiam accidunt, cum diuerſa ſint, tum ab eo cui accidunt, tum inter ſe, tamen de illo cui accidunt, quod vnum eſt, prædicantur. at non protinus omnia vnum idemq; ſignificant. haud enim quia muſicum & homo de vno prædicātur, idcirco idē eſt vtriuſque ſignificatum: qm̄ ſi idem eſſet ſignificatū, prorſus vt dici de vno, & vnum ſignificare, nihil intereſſet, eſſent vtiq; ſynonyma, hoc eſt multinomina, de quibus plura prędicātur. Nam hoc in loco ſynonyma dicit pro multinomina. ſic.n.idē ſignificabunt hæc plura nomina, ſi dictione tantum diſcrepent, & naturam vnam ſignificent, quod fiet ſi ſtatuatur idem eſſe de vno dici, & vnum ſignificare. quod ſi ita ſit, quæ de eodem dicuntur, ſignificabunt vnum, vt multinomina ſignificant. Et eſſe ac non eſſe, ſi quiſquam idcirco vnum ſignificare diceret, quod valeant de eodem prædicari, ſic de eodem prædicarentur, tanq̄ naturam vnam ſignificantia, vt ambo nomina eiuſdem rei eſſent, idemq; ſignificarent, nec eadem res erit & nō erit, ſed idem complura nomina obtinebit. Eſſe.n.& non eſſe, ipſius nomina eſſent, ſi hæc noīa eſſe quin ponanſ, fieri nihil prohibet, cùm noīa ex pactione exiſtāt. Itaq; eſſe & nō eſſe idem ſignificabunt quemadmodum multinomina. Rurſus autem multinomina vocat æquiuoca, cùm ſupra eadē ſynonyma ſiue vniuoca nūcupaſſet, quod ſubiectis bis verbis declarat: (vt ſi quē nos hoīem appellamus, alij non hoīem vocēt.) Tunc.n. nomen illud non homo nō eſſet hoīs negatio, ſed idem atq; homo ſignificaret. Nō eſt autē hoc quod indagamus, vtrū eidē rei poſſint ambo hæc oīa, homo & non homo imponi, vt ipſorum diſcrimen in voce tantum ſit, non etiam in ſignificato, ſed vtrum diſcrepantibus vtriuſq; ſignificatis, & hoīe ſpēm eā ſignificante, cuius rō eſt aīal pedeſtre bipes, nō hoīe autē huius ſpeciei negationem, fieri poſſit, vt hæc ſimul de tali ſpecie, deq; eadem prædicētur, prorſus vt idem ſit eſſe hmōi ſubſtantiam, & non eſſe. hoc.n.ſignificat oppoſitio contradictoria. non eſſet autē contradictoria oppoſitio ex accidenti. Nam qui non hoīem de eo prædicari demonſtrat, de quo homo, non ſm̄ hominis ſignificatum non hoīem de eodem prædicari demōſtrat, ſed qm̄ quiddam aliud eidem accidit, de quo homo vere dicitur. ſi ergo homo & non homo diuerſa ſignificant, vt demonſtratum eſt, nec hęc cùm plura ſint, eiuſdem rei nomina ſunt, haud dubie orationes quoq; diuerſa ſignificant, & quæ hoīem eſſe, & quæ non eſſe hominem dicit: nec amplius hominem eſſe & non hominem eſſe idem ſunt. Sed, poſtq̄ docuit eſſe aliud hominem eſſe, q̄ non eſſe hominem, propterea quod non aliud ſignificet q̄ homo, infert (quare eſſe ipſum hominis, eſſe nō hominis erit. vnū enim erunt.) quod quidē obſcure dictum eſt. Eſt autem ſenſus, ſi quiſquam dicat homine vnum ſignificante vere de ipſo dici hominem eſſe, & non eſſe hominem; hæc idem ſignificare dicet, vt multinomina, vt veſtis & indumentum. At, ſi affirmatio & negatio vnum ſint, nimirum homo & non homo idem ſignificabunt, & idem erit eſſe hominem, & non eſſe hominem. At poſitum eſt & demonſtratum, vtrūque diuerſum ſignificare, propterea quod ſignificantium quodq; proprium quiddam ſignificat. Cæterum verba illa. (quòd ſi nomen homo, & nomen non homo, non diuerſa ſignificent, patet & ipſum non hominis eſſe, & hominis eſſe, nō diuerſa ſignificare) interiecta eſſe videri poſſunt, vt illud, (quare eſſe ipſum hominis) connectatur cum iis, quæ ſupradicta ſunt. (At id, quod dubitatur, non eſt hoc, ſi fieri poteſt, vt idem ſit, & non ſit homo nomine, ſed re.) ab iis enim illud ſequi videtur, (quare eſſe ipſius hominis) vel ab illo, quod paulo ſuperius dictum eſt, (perinde atque ſi eum quem nos hoīem appellamus, alij nō hominem vocent.) Sed his explicatis infert, (neceſſe eſt igitur, ſi quid vere dicitur homo, id animal bipes eſſe, id.n.erat, quod nomē homo ſignificabat) cum ſupra dixiſſet, demōſtraſſetq; vnumquodq; nomē quiddā vnū ſignificare, & hō eſt, aliud ſignificare, q̄ non eſt homo, cùm inter ſe quoq; diuerſa ſint, & aliud eſſe affirmationem, aliud negationē: nunc per demōſtrata id cōcludit, quod demōſtrandum propoſuerat, fieri.ſ.non poſſe, vt in eodem cōtradictio vera eſſe reperiatur. Si.n.nomen homo naturam vnam ſignificet, id eſt animal ingrediēs bipes, & oratio illa vera ſit, hō eſt, hoc.n.eſt quod ait, (ſi quid vere dicitur homo) neceſſe eſt dicere animal pedeſtre bipes, quod ab hoīe ſignificatur, eſſe hoīs eſſę. quod autē eſſe neceſſe

eſt

eſt animal pedeſtre bipes, id vt non hoc ipſum ſit, fieri minime poteſt, qm̃ neceſſe eſſe ſignificat impoſſibile non eſſe. quod autem eſt impoſſibile non eſſe, id non eſſe tuoc nõ eſt verum dictu. De quo igitur dictu verũ eſt hoĩem eſſe, de hoc ſimul vere dici non poteſt, non eſſe hoĩem. quæ ratio ſimilis in cunctis reperitur. quod ſi verum eſt, fieri non poteſt, vt de qno vere aliquid affirmatur, de hoc idem vere negetur. Cæterum tota rõ ad hunc modũ ſeſe habet, ſi nomen homo aliud ſignificat q̃ nõ homo, nec iſthæc ſint multinomia, & homo ſignificat animal pedeſtre bipes, profecto oratio hæc, homo eſt, aliud ſignificat q̃ illa, non eſt homo. nunc.n. nihil intereſt & quæ hominem eſſe dicit, hæc eſſe animal pedeſtre bipes ſignificabit, quæ vero non eſſe hominem, non eſſe animal pedeſtre bipes. Quod ſi hæc ab ipſis ſignificantur, quodcũq; vere dicitur eſſe homo, hoc vt ſit aĩal pedeſtre bipes, neceſſe eſt. alioquin oratio, qua ipſum ſignificatur, vera eſſe nõ poſſet. At quod eſſe animal pedeſtre bipes neceſſe eſt, id vt non ſit tunc animal pedeſtre bipes, fieri non poteſt. hoc enim ſignificat, neceſſe eſt eſſe. quod ſi fieri non poteſt ne ipſum ſit animal pedeſtre bipes, nihilo magis effici poteſt, vt non ſit homo. quod autem eſſe non hoĩem eſt impoſſibile, hoc vt non homo eſſe vere dicatur, nunq̃ efficias. Fieri ergo non poteſt, vt cum hoc verum ſit homo eſt, illud quoq; ſit verum, eſt nõ homo, vel non eſt homo. hoc enim verum eſt in eo quod non eſt homo. quamobrem, cùm affirmatio vera eſt, negatio, quæ affirmationi contradictorie opponitur, vera eſſe non poteſt.

Eadem eſt ratio & ſi quippiam homo non eſſe vere dicatur. eſſe.n. hominis, & non hominis eſſe, diuerſa ſignificant. Siquidem et album eſſe, et hominẽ eſſe, non idem ſignificant, ſed diuerſa. multo.n. magis illud opponitur, quare diuerſum ſignificat. Quod ſi album dixerit vnum idemq; ſignificare, rurſus idem dicemus quod et prius eſt dictum, vnum inquam omnia eſſe, & non oppoſita ſolum. Quòd ſi hoc eſſe nequeat, ſit id quod dictum eſt, ſi ad interrogatum reſpondeat.

34 Eadem eſt ratio, & ſi quidpiam homo non eſſe dicatur.) Poſtq̃ demõſtrauit quod vere homo eſſa dicitur, hoc ſimul non eſſe homo vere dici nõ poſſe, eadem inquit ratione viciſſim demonſtrare licet. quod vere non eſſe homo dicitur, id ſimul homo eſſe vere non poſſe affirmari. quod.n. non eſſe homo demõſtratur, hoc ne ſit animal pedeſtre bipes neceſſe eſt. quod antẽ non eſſe neceſſe eſt, id tunc eſſe eſt impoſſibile. Porrò quod eſſe animal pedeſtre bipes eſt impoſſibile, id eſſe animal pedeſtre bipes nõ eſt verum dictu. quod igitur homo eſſe vere dicitur, hoc ſimul nõ eſſe homo nequaquã poteſt vere dici. At non eſſe hoĩem eſt negatio, eſſe aũt hoĩem affirmatio. Fieri ergo non poteſt, vt in eodem affirmatio & negatio ſimul veræ ſint. Cæterũ hęc ratio, poſito aliud ſignificare eſſe quã nõ eſſe, demõſtrat, quod vere nũc dicitur eſſe albũ, id nũc eſſe albũ eſſe neceſſe. ideq; non eſſe albũ, eſſe impoſſibile. Conſtat.n. idem ſignificari, ſiue neceſſe eſſe, ſiue impoſſibile nõ eſſe dicas. At demonſtrationis principium ab eo ſumi ait, aliud.ſ. ſignificare hoĩem eſſe, aliud non eſſe hoĩem, qnod confiteatur neceſſe eſt, qui cõtradictionem veram eſſe dicit, & diſputationem tueri vult. qũo autem diuerſa ſint, docet apponendo hoc nomen album. Nam qui dicit eſſe album, diuerſum ſignificat, atq; is, qui hominem eſſe dicit. qui.n. album eſſe dicit, diuerſum aliudq; dicit, quam qui hoĩem eſſe ait, non tamen oppoſitum. qui vero nõ eſſe hoĩem dicit, is nõ ſolum aliquid non eſſa hoĩem dicit, ſed etiam oppoſitũ q̃ qui dicit hoĩem eſſe. At ſi quod minus ab homine differt, non poteſt de ipſo vere dici, quod magis ab ipſo diſtat, qnomodo vere dicetur? Nã ſi quis album eſſe idem ſignificare dixerit, atque hoĩem eſſe, propterea ꝙ vtrunq; de eodem prædicetur, ruriſus incõmodum priſtinum obiiciemus, non ſolum videlicet oppoſita, ſed omnia vnum fore, quod multis nominibus appelletur, ſi vnum ſunt quæ de vno dicuntur, nec eodẽ finiuntur, quod vnam naturã ſignificẽt. quod ſi fieri non poteſt, vt eadẽ ſint omnia, quæ ſignificantur ab iis, quæ de vno dicuntur, ne ipſa quidẽ ſignificantia eadẽ fuerint, ſed diuerſorũ quodq; à diuerſo ſignificabitur, quod ſi verũ eſt, neceſſariò quod demonſtratum eſt concluditur, fieri nõ poſſe vt eſſe & nõ eſſe idẽ ſint, ſi modo aduerſarius ad interrogata reſpõdere voluerit.

Si vero ſimpliciter interrogatus negationes etiam addat, non ad interrogatum reſpondet. Etenim nihil prohibet vt idem & homo ſit, & album, cæteraq; multitudine infinita: attamen interrogatus ſi verum ſit hoc dicere hominem eſſe, necne, reſpondeat per id quod vnum ſignificat, et non & album & magnum addas oportet. Etenim fieri non poteſt, vt accidẽtia quæpiam, cùm ſint infinita, pertranſeat, aut igitur omnia dicat, aut nihil illorum afferat reſpondendo. Pari igitur modo etſi quàm maxime idem eſt homo, & non homo, tamen interroganti ſi hoc eſt homo, non eſt reſpondendum eſſe hominem, et non hominem ſimul, niſi cætera etiam, quæ acciderunt, inſuper afferat, quæcunque inſunt, aut non inſunt. Quod ſi id non facis, non diſputat.

Si vero ſimpliciter interrogatus, negationes etiam 35
addat.) Si quis rogatus ſimpliciter num Socrat. homo ſit, nihil ſimpliciter reſponderit, neq; eſſe, nec non eſſe hominẽ, ſed adiunxerit negationem, dicens: Socra. eſt homo, & Socra. non eſt homo, & ſimile ad cætera interrogata reſponderit, cauens.ſ. ne ſi tantum hominẽ eſſe cõceſſerit, eò ſupradicta ratione adigatur, vt hoc ipſum dicere nequeat, eſſe videlicet & non eſſe hominẽ. Si quis enim hominẽ eſſe concedat, idq; verum ſit, ſequitur ex neceſſitate hoĩem eſſe, & fieri non poſſe, vt non ſit homo: ac ſi fieri non poteſt, ne tunc ſit homo, non poſſe negationem illam, non eſt homo, eſſe veram. Si quis igitur hoc proſpecto, negationẽ cum affirmatione ſimul eſſe dicat, non reſpondet ad interrogatum. tunc enim quod quæritur, præſumit. quæritur enim num fieri poſſit, vt qui homo ſit, idem ſimul non ſit homo. Ille vero quod quæritur, præſumit, qui quidem ipſum abſq; demonſtratione ſumit. quod neq; notum eſt, neq; manifeſtum, dum etiam manifeſta, & cunctis nota demonſtrari cenſet, ac propterea contradictionis principium non concedit. Quod vero non reſpondeat ad rogatum, eo demonſtrat, quod licet verum eſſet, non tamen deberet de eo quod non quæritur, verba facere. plurima enim Socrati in confeſſo cõueniunt, vt Philoſophus Athenienſis, ſimus, vẽtroſus, muſicus, Platonis doctor, quæ tamen omnia non recenſentur ab eo, qui num Socra. homo ſit interrogatur. Ad hæc, ſi in dicẽdo omnia, quæ adſunt, reſpõſio quæſiti cõſiſtit, profecto ſi omnia dicere eſt impoſſibile, reſpõſio etiam erit impoſſibilis. at fieri nõ põt, vt omnia, quę cuipiam adſunt, recenſeantur. Porrò, ſi de re quapiam interrogati, non omnia reſpondentes, recenſemus quæ illi adſunt, profecto nullũ ex ipſis excepto eo quod in quæſtione continetur, apte reſpõdebimus. vel.n. omnia dicenda ſunt, vel nihil præter quæſitum. Itaq; quãuis hõ eſſet non homo, non tñ hoc addere oporteret. Nã ſiue idem ſunt, qui concedit

hominem eſſe,hoc quoq; concedit,ſiue diuerſa,de hoc non erat quæſtio.qm̃ vel omnia,quæ adſunt,reſpondere oportet, vel nihil extra quæſitum. Præterea aliorum quoq; negationes de hoc ipſo veræ ſunt . at non ſtatim quis num Socra. homo ſit interrogatus , reſpondebit, non eſt equus,nõ canis.eſſet enim ſuperuacaneum, ac perinde qui reſponderet,non eſſe non hoĩem. Demonſtratum eſt.n.non hominem diuerſum eſſe ab homine.

Omnino autem qui ita dicunt , ſubſtantiam quidditatẽ q; tollunt. omnia enim accidiſſe dicant ipſi neceſſe eſt , & non eſſe quicquam quod ſit homo per ſe,aut animal, et cui ipſum eſſe animalis aut hominis competat.

56 Omnino autem qui ita dicunt, ſubſtantiam quidditatemq́; tollunt.) His verbis oſtendit non poſſe in cũctis rebus dici ipſarum quãque nihilo magis eſſe q̃ non eſſe.quæ quidem argumentatio in eorũ ſententiam mihi ſacere videtur, qui ꝓpterea cunctis in rebus nihilo magis affirmationem q̃ negationem veram eſſe dicebant,quia quod nunc eſt , poteſt non eſſe:& quod non eſt,eſſe. Nam quod per contradictionẽ ſignificatur,ne in accidentibus quidem ſimul eſſe poteſt,vt demonſtratum eſt. At ſi quis dicat idcirco cõtradictionem veram eſſe,quia quod eſſe dicitur, id nihilominus non eſſe poteſt, ne hoc quidẽ fieri poſſe docet in iis, quæ de aliquo in ſubſtantia prædicantur.Nam,cum dixiſſet, (ſubſtantiam tollunt)quã ſubſtantiam dixerit,expoſuit addens: (& quidditatem,) tollunt.n.quidquã de aliquo in ſubſtantia prædicari, qm̃ quæ in ſubſtantia de aliquo dicũtur, ea non poſſunt illi adeſſe & non adeſſe, ſed neceſſe eſt,vt rei donec perſiſtit, adſint, nec ab ea ſeparari poſſunt.Nam etſi quiſquam vrgeret, eoq́; premeret, accidentia non ex neceſsitate tunc adeſſe,cum ipſorũ affirmatio vera eſt, nemo tamen hoc aſſereret in iis , quæ in ſubſtantia prædicantur.Ita qui contradictionem idcirco in eodem eſſe veram cõtendunt , ꝙ idem poteſt adeſſe & non abeſſe eiſdem, horum ſententia efficitur, ne cuiuſpiam ſit aliquid in ſubſtantia,& ſic adſit. Nam qui idem eſſe aiunt eſſe & non eſſe, nec magis affirmationẽ de quauis re,q̃ negationem dici,quia quod prædicatur, eidem adeſſe & non adeſſe poteſt , ij quidem quantum eſt in ipſis,faciunt,vt nullius rei quidquam ſit ſpecies & ſubſtantia,per quam eſſe cuiq; ſuppetit,& prædicari,& omnino , vt nihil per ſe & in ſubſtantia de aliquo dicatur.nihil.n.vt genus prædicabitur, neq; in quid, hoc eſt in ſubſtantia: ad ſummã , neq; vt ſubſtantia & ſpecies, ac vt definitio & quidditas , ſi omnia prædicata etiam nõ adeſſe poſſunt, quinimo cuncta ſint accidentia : nec per hos hominis eſſe cuipiam ſuppetet, nec eſſe animalis,id eſt, neq; homo, neq; animal de quoquam in ſubſtãtia,ſiue vt ſpecies,aut genus prædicabitur, ſed vt accidentia.Cæterum cum diceret, Et vere hoĩem eſſe, aut animal eſſe)non addidit,tollunt,quia prædictum & poſitum erat.Prædixerat enim: (omnino autẽ qui ita dicunt,tollunt.) Illic autẽ, (quod quid erat eſſe non eſſe) coniunctio,& deſideratur, vt ad hunc modũ ſcribatur, & quod quid erat eſſe,nõ eſſe,id eſt & definitionem nõ eſſe.qui.n.tollit vt aliqua in ſubſtantia prædicentur , is & in vniuerſum omnis rei definitionẽ tollit , qm̃ definitio ex iis,quæ per ſe adſunt, conſiſtit, quãquam illud. Et vere hoĩem eſſe,aut animal eſſe,quodquid erat eſſe non eſſe.) pro hoc dictum eſſe accipi poteſt,hominem eſſe aut animal eſſe, non eſſe quod quid erat eſſe cuiuſpiam,ideſt,neq; in ſubſtantia, neque in quid eſt prædicari, vt quodquid erat eſſe , dictum ſit pro quid eſt,

Si enim eſt quippiam , cui eſſe hominis competit , ei non competit non hominis eſſe,aut non eſſe hominis,& tamen hæ negationes ſunt huius.Vnum enim erat id,quod ſignificabat, atque hoc ſubſtantia cuiuſpiam erat.Subſtantiam vero ſignificare, nil aliud eſt quàm eſſe ipſius nihil aliud eſſe , Quod ſi eſſe hominis ipſi competet,nõ ad ipſum aut non hominis eſſe, aut non eſſe hominis accõmodabitur . aliud enim quippiam erit.quare dicant ipſi neceſſe eſt nullius rei talem orationem eſſe , ſed per accidens vniuerſa competere . hoc enim ipſo ſubſtantia , atq; accidens ſeiuncta eſſe videntur . Albedo enim homini propterea accidit , quod albus quidem eſt , ſed non eſt id quod eſt albedo.

Si.n.eſt quidpiam,cui eſſe hominis cõpetit.) His ver 37
bis docet,ſi cunctis in rebus contradictio vera ſit, fieri vt eſſe hominis nihil ſit,& omnino vt nihil in ſubſtantia vt genus vel ſpecies de aliquo dicatur. Si.n.ponatur de aliquo in ſubſtantia prædicari,fieri non poteſt,vt negatio de illo vera eſſe dicatur. Si qua.n.res ita eſt homo, vt homo in quid eſt de ipſa dicatur , hæc non põt non eſſe homo,& pari ratione nihil poteſt non eſſe id,quod de ipſo in definitione & ſubſtãtia dicitur. Nam ſi quid eſt hominis genus,aut deniq; cuiuſpiam quidditas,hoc non põt ipſi nõ adeſſe. quod.n.vere eſt homo, hoc nõ poteſt ſimul non eſſe homo,aut eſſe nõ homo. At ſi nõ res,ne negationes quidem, quæ hoc ſignificant, ipſum videlicet non eſſe hominẽ. harum.n.aliqua eſt negatio propoſitionis dicentis aliquid eſſe hominem . Adiecit autẽ : Vnum.n.erat id quod ſignificabat , atq; hoc ſubſtantia cuiuſpiam erat.) admonẽs nos eorum,quæ ſunt demonſtrata,ſignificantem videlicet, vnum quidpiam definitumq́; ſignificare.quare qui hoc hoĩem eſſe ait,is vnũ quiddã ſignificat,idq́; ipſius eſt ſubſtãtia, id eſt, de ipſo in ſubſtantia prædicatur, nec fieri põt , vt ipſi non adſit , cum in ipſo ſit. Quòd ſi eſſe hoĩs ipſi competet) id eſt,ſi ſubiectũ eſt quod vere eſt homo, hoc eſt ſi homo in quid,& in ſubſtãtia de ipſo dicitur, profecto ipſi congruere non poterit non eſſe hoĩem, vel eſſe non hominem.aliud.n.fuerit,ſi hæc de ipſo vere dicãtur, & nõ hoc de quo homo in quid prædicatur,ac proinde contradictio non erit in eodem permanẽte,qm̃ de iis, quæ in ſubſtantia de aliquo dicuntur, nunquam negationes vere poſſunt prædicari.Si enim quod eſt in rei ſubſtantia, ipſi nõ adeſt, vtiq; iam ne ſupereſt quidem ipſa res. Fieri.n.non poteſt, vt aliquid ſaluum ſit , atq; ſuperſit, cuius ſit deleta ſubſtantia:qm̃ in accidentibus tantũ vſu uenit , vt ſaluo ſubiecto ipſa adeſſe poſſint & abeſſe,ſ. quia eſſe ſubiecti non conſiſtit in ipſis.Sed poteſt aliter in hunc modum explicari illud, (quod ſi eſſe hominis ipſi competet,ſimulq́; nõ hominis eſſe,aut non eſſe hominis,)neq; enim refert vtro modo dicaſ,(aliud quippiam erit) id eſt,iam non vna, ſed plures & diuerſæ fuerint ſpecies ſeu formæ , ſi quis.n.cuncta ſic quibuſdam adeſſe dicat, vt eadẽ nihilominus non adeſſe poſſint, is oẽm rei formam & ſubſtãtialem rõnem definitionem que ſuſtulerit, ſed omnia prædicata per accidẽs, de quo quã,ac vt accidentia prædicabit . Accidens enim aliud in alio ineſt, vt album in homine.quo ſit, vt homine ſaluo,ipſum tamen abeſſe queat.ac ſpecies ſeu forma cuiuſq; ſubſtantiaque, non ſic de ipſo prædicatur,quaſi in ente à ſe diuerſo ſit , ſed tanquam in eo inſit quod eſt idem atq; ipſa,& in hac ipſa eſſe obtinet.Cæterum non hominis eſſe, vel nõ eſſe hoĩs paulo cõmunius accepit, vt negationem ipſius hoĩs eſſe. Nam vtrũ vis negatio illius eſſe dicatur , idem incõmodum ſequetur . vtrolibet

bet

bet enim ipſorum tollitur eſſe & ſubſtantia. quâquã incómodum maniſeſtius apparet, ſi eſſe non hoiem dicatur, quod affirmatio ex tranſpoſitione videtur eſſe: qm̃ qui hoc dicit, retinens ſubiectum, non dicit ipſum eſſe, id eſſe quod eſt: quod placeret iis, qui contradictionem de eodem veram eſſe tueri volunt. at niſi id ſit, in quo eius eſſe conſiſtit, ne eſſe quidem omnino poterit.

Si per accidens autẽ vniuerſa dicantur, non erit primum ipſum vniuerſale. Quòd ſi accidens de ſubiecto aliquo prędicationem ſemper ſignificat, in infinitum abeatur neceſſe eſt. at fieri non poteſt. non enim duobus plura nectuntur. Accidens enim non accidenti eſt accidens, niſi quia eidem accidunt ambo. Dico autem hoc pacto, album eſt muſicum, & hoc eſt album, propterea q̃ ambo homini acciderunt. At Socrates nõ eſt ex eo muſicus, quia vtrũq; alij cuipiam accidit. Cum igitur quadam hoc, quadam illo modo accidentia dicantur, quæ ſic dicuntur, vt album accidit Socrati, ea vt infinita ſint verſus ſupra, minime fieri poteſt, veluti vt Socrati albo quippiam aliud accidat, non enim ex vniuerſis vnum quid ſit, at neq; albo quippiam aliud accidit, veluti muſicum. neque enim hoc illi magis quàm illud huic accidit. Et inſuper diximus diſtinguendo, alia hoc accidere modo, alia vt muſicum Socrati accidere. Quæ vero hoc pacto accidunt, non accidenti accidunt, ſed quæ illo modo. Quare non per accidens vniuerſa dicuntur. Ergo quippiam & vt ſignificans ſubſtantiam erit. quod ſi ita ſit, demõſtratum eſt fieri non poſſe, vt ſimul contradictoria prædicentur.

38 Si per accidẽs autem vniuerſa dicantur, non erit primum ipſum vniuerſale.) Poſtq̃ docuit formam ac definitionem, & omnino per ſe de aliquo prędicari, eorum ſententia tolli qui eſſe & non eſſe idem eſſe dicunt, ac proinde contradictionis veritatem tuentur, dum omnia prædicata ſubiectorum accidẽtia faciunt, aliud incómodum exponit quod inde ſequitur, ſiquis omne ens accidens eſſe dicat. hoc enim effici ait, vt nullum ſit primũ vniuerſale. Quibus verbis ſignificat primum genus non futurum, ideſt, non futurũ ſubſtantiam, quod genus ex omnibus primum habetur. omnia nãq; genera vniuerſalia ſunt, ipſorum antẽ ſubſtantia primum genus eſt. tolletur autem hoc genus, qm̃ ſubſtantia nulli accidit, nec de aliquo quaſi accidens prædicatur, ſed de quocũq; prædicatur vniuoce ac in ſubſtantia dicitur. Si enim perſiſtente ſubſtantia, neceſſe eſt hmôi prædicationem eſſe, nimirum hac prædicatione ſublata, ipſa quoq; ſubſtantia tolletur, qua prædicatione deleta, genus ſubſtantiæ de rebus perire certum eſt, pereunte vero de rebus ſubſtantiæ genere, indiuidua ſubſtantia ſupereſſe qui poteſt? cùm abolito vniuerſali eius genere, ne ipſa quidem ſuperſit, quo fiet, vt de ſubſtantia nihil prædicetur, ſed in omni prædicatione etiam ſubiectum accidens habeatur. quod ſi ſubiectum non eſt ſubſtantia, ſed accidẽs, alterum alterius ſubiectum in infinitum accipietur, cùm accidens ſemper prędicationem de aliquo ſubiecto ſignificet, id eſt eſſe in alio, & aliquod habere ſubiectum, nec poſſe vel ipſum eſſe ſubiectum, vel eſſe abſq; ſubiecto. Nam ſi in hac propoſitione, Socrates eſt albus, ſit Socrates accidens, ſubiectum aliud deſiderabitur, & hoc rurſus aliud requiret, idq́; ſine vllo fine: quod fieri non poſſe docet. quâquam pro illo, (non erit primum ipſum vniuerſale) ſcribi poteſt. nõ erit primum id, de quo) id eſt, primum & ſubiectũ, de quo dicuntur accidẽtia, tolletur. Nam qui hmôi prædicationem tollunt, id tollunt, cui eſſe in eo tantum conſiſtit, quod ita prædicetur. hmôi. n. eſt ſubſtantia, qua ſublata, vltimum ſubiectum tollitur, cùm entia cuncta ſint accidentia: & ad hunc modum prædicationes abſque fine progrediuntur. Cauſam vero, cur nullum ſit futurum primum ſubiectũ, ſi omnia ſint accidentia, ad hunc modum exponit, ſi accidẽs, inquit, de ſubiecto aliquo prędicationem ſemper ſignificat.) Si enim omne accidens habet aliquod ſubiectum in quo eſt, & de quo prędicatur, & nullum accidens eſt ſubiectum, profecto ne ſubſtantia quidem fuerit, ſi omnia ſunt accidentia, nec eſt vllum ſubiectum extremum, de quo cætera dicantur, ipſum vero de nullo, profecto ne accidens quidem vllũ fuerit. Nam ſublata ſubſtantia, accidens eſſe minime poteſt. Cæterum non hoc incómodo iſtorum ſententiam oppugnat, ſed inde ſequi ait, vt prædicationes in infinitum procedant, vt ſemper quod ſumitur quaſi alterius ſubiectum, de alio rurſus ipſum prædicetur, propterea q̃ ipſum perinde atq; ipſo prius accidens ſit, non ſubſtantia. quod eſt impoſſibile, qm̃ fieri nullo modo poteſt, vt accidẽs accidenti accidat. quod ſi ita eſt qui fieri poſſit, vt infinitæ fiant accidentis prædicationes? neque enim ex pluribus ſimul poſitis accidentibus vnum quiddam efficitur. Nam in propoſitionibus, quæ per accidens dicuntur, duo tantum accidentia cõpræhenduntur, nõ q̃ vnũ alteri accidat, ſed qm̃ vtrunq; eidem accidit. hoc. n. ſignificat propoſitio, quæ ait album muſicum, vel muſicum album. nec. n. refert vtro modo dicatur. Inuertit autẽ ipſa, vt inuueret neutrum alterj ſubiici, ſed ambo eidem accidere ſignificari. Sed duarum propoſitionum per accidens, quæ accidens accidenti appoſitum habet, quæq́; proprie per accidens conſiſtit, ea hmôi eſt, vt voce tenus accidẽs alterum alteri ſubiiciatur, fiatq́; duorum accidẽtium prædicatio, nec proprie vna ſit hmôi propoſitio. altera vero, in qua accidẽs de ſubſtãtia dicitur, aliter ſeſe habet, hæc. n. propoſitio, Socrates eſt muſicus, non eſt talis, qualis illa, muſicum eſt album. Nam qui Socrates eſt muſicus, dicit, nõ hoc ait, ceu ambo Socrates & muſicus vni tertio accidãt vt homini. Nam omnino in eo propoſitione non ſunt duo accidentia. Sed ſumptio vtroq; prædicandi per accidẽs modo, neutro prædicationem in infinitum procedere poſſe cõmemorat, & primum in propoſitione, in qua ſubſtantia ſubiicitur accidenti. Neq; enim ſolum accidentia nequeunt in infinitum congeri, ſed omnino ne duo quidem accipi poſſunt. Si enim huic propoſitioni, Socrates eſt muſicus, album, aliudúe accidens addatur, non amplius erit vnum, quod dicitur, neq; vna propoſitio. Sed neq; ſi accidens accidenti ſupponatur, accidentia in infinitum congerere licebit, qm̃ omnino proprie accidens de accidenti non prædicatur, quia non magis hoc illius eſt, quàm huius illud. atq; demonſtratum eſt, in hmôi propoſitione haud plura quàm bina accidentia coniungi. quod ſi duplex eſt per accidens prædicandi modus, & neutro prædicationes accidentium in infinitum progredi valent, nec poſſunt coniungi, nimirum accidentibus prædicatio non ſuppetet in infinitum, ac proinde non omnia per accidens dicentur. Si enim neceſſe eſt aliud de alio in infinitũ prędicatum effici accipiq́;, ſi ſolæ fuerint prædicationes ex accidenti, (erunt autem ſolæ, niſi quidquam in ſubſtantia prædicetur, ſic enim ſubſtantia tollitur, hoc vero effici non poteſt,) ſatis intelligitur non ea tantum eſſe prædicata, quæ vt accidentia prædicantur. Quod vero ait, (veluti vt Socrati albo quidpiam aliud accidat.) pertinet ad oſtendendum ſuppoſito ſubiecto cum acciden-

ti, non poſſe rurſus accidens alterum prædicari. Cuius eam reddidit cauſam, q; non ex omnibus, id eſt ex Socrate & duobus accidentibus quidquam efficitur. Illo verò. At neq; albo quidpiam illud accidit) oſtenditur non poſſe accidentium prædicationes in infinitum augeſcere, propterea q; accidens aliud de alio dicatur, cuius cauſæ manifeſtæ ab ipſo redduntur, & ſupra ſunt à nobis explicatæ: Sed fortaſſe dictio: Si per accidens autem vniuerſa dicãtur, non erit primum vniuerſale) melius exponeretur ad hunc modum, ſi omnia, inquit, per accidens dicantur, nihil erit primum vniuerſale, id eſt, nulla erit prima & vniuerſalis prædicatio, hoc eſt, nulla erit propoſitio, quæ medio vacet. Nam propoſitionum, in quibus aliquid in ſubſtantia de ſubiecto prædicatur, ea prima eſt, quæ medio caret. vniuerſalia enim appellauit, quæ per ſe, & in ſubſtantia de aliquo prædicantur. Ex nihil igitur in ſubſtantia de quopiam prædicari, ſequitur omnem prædicationẽ per accidens fieri. Ex non eſſe autẽ quidquam propoſitionẽ ſine medio, efficitur, vt alio ante aliud ſumpto, prędicationes in infinitum progrediantur. Nam in Poſterioribus Reſolutoriis demonſtratum eſt, niſi propoſitio ſine medio ſit, in infinitum proceſſum ire prædicationes. quod certe fieri nequit in prædicationibus accidẽtis, quoniam omnino accidens accidenti accidere non poteſt. Ac mihi quidem hmõi expoſitio dictis magis congruere videtur, vt ratio in ſumma ad hunc modum ſeſe habeat. Si contradictio ſimul in eodem vera ſit, nihil quaſi exiſtẽs in ſubſtantia de ſubiecto dicetur, ſed omnia per accidẽs prædicabuntur, neq; ſine medio, ſed prædicationes accidentium procedẽt in infinitum, propterea quod omnino accidenti nihil accidit. nullum enim accidens ſyllogiſtice concludi poteſt per medium terminum, qui ſit accidens, niſi accidẽs, quod in concluſione demonſtratur, ſit ex iis, quæ per ſe adſunt accidenti, quod ſumptum eſt pro medio termino, ad hunc modum, Socrates deambulat, omne autem deambulans mouetur. Nam moueri in ſubſtantia ineſt deambulanti. non eſt igitur de eodem contradicto.

Praeterea, ſi contradictoria omnia ſimul de eodem ſint vera, patet vnũ omnia fore. idem enim triremis, & paries erit, ac homo, ſi de quolibet aut affirmare aut negare contingit, quemadmodum ij, qui Protagoræ ſequuntur ſententiam, fateantur neceſſe eſt. nam ſi cuipiam homo triremis nõ eſſe videtur, patet triremem non eſſe. quare & eſt, ſi ſint contradictoria vera: atq; ſit, vt res vniuerſæ ſint ſimul, id inquã quod Anaxagoras aſſerebat, atque adeo vt nihil ſit vere vnum.

39 Præterea, ſi contradictoria omnia ſimul de eodem ſint vera.) Argumentatione probabili vtitur. fieri enim ait, ſi quis contradictiones ſimul veras eſſe dicat, vt omnia vnumquodq; ſint. Nam, ſi omnes contradictiones in eodem veræ ſint, omnia erunt eadem inter ſe, & omnia vnum. Sed non poſſe omnes contradictiones in eodem eſſe veras, poſtea planum faciet, nunc quomodo inde ſequitur omnia eſſe vnum, oſtendit. Nam, ſi verũ eſt in homine, ipſum equum nõ eſſe, nec parietem, nec lapidem, nec triremẽ, nec cætera, quæ non eſt, ſimulq́; contradictiones veræ ſunt, nempe ſimul homo equus erit, & lapis, & paries, & triremis, & omnia, quę non eſt, ſi modo concedatur, de quo pars vna contradictionis dicitur, poſſe & alteram prædicari. Illud autem, (quemadmodum ij, qui Protagoræ ſequuntur ſententiam, fateantur neceſſe eſt.) idcirco dixit, qm̃ ſententia Protagoræ, cui omne viſum verum eſſe placebat, neceſſario efficitur, vt contradictio ſimul in eodem vera ſit, cum quibuſdam oppoſita de eodem apparent viſa, quæ ſi vera ſint, efficitur per ipſum, vt contradictio ſimul vera ſit, vt ipſe paulopoſt oſtẽdet. Illo vero: Nam ſi cuipiam homo triremis non eſſe videtur, patet triremem non eſſe.) omnis contradictio in omni re vera per iſtos eſſe declaratur. Sed vtrum illud, (videtur) dixit inſectans etiamnum Protagoræ ſententiam? is enim omnem opinionem omneq́; viſum verum eſſe dicebat. An hoc nõ dicit contra Protagoræ ſententiam? nam quod dicit, non ſequitur ex Protagoræ dictis. nec illud (videtur) aliorſum pertinet, q̃ vt oſtendatur, veram fieri negationẽ. Quo demonſtrato, reliquum vt inde conſequens adiungit, ſumitq́;, in quo videlicet negatio vera eſt, in eo affirmationem eiuſdem veram eſſe cõcludi, de quo ſimul contradictio vera eſt. Nam quod nõ eſt triremis, idem triremis etiam erit, ſi quidem contradictio vera eſt. Ita vnumquodq; entium efficitur omnia. ſic enim, ait, efficiet quod Anaxagoras putabat, vt ſint res omnes ſimul, nihilq́; pure vnum ſit, & ea res, quæ dicitur eſſe, cum omnia ſint in omnibus. Qui autem ita præcipiunt, iis oĩa eadẽ inter ſeſe eſſe dicere conſentaneũ eſt.

Ipſum igitur indefinitum dicere iſti videntur, & putantes id quod eſt dicere, de eo quod haud eſt, dicunt. Eſt enim ipſum indefinitum id quod eſt ens potentia, & non actu.

Ipſum igitur indefinitum dicere iſti videntur, & pu- 40
tantes id, quod eſt dicere, de eo quod non eſt dicunt.) Poſtquã dixit ex ſententia eorum, qui contradictionis veritatem tuentur, conſequi vt ens quodq; res vniuerſæ ſit, hos ipſos videri ait de materia verba facere. Materia enim indefinita eſt, propterea q; potentia omnia eſt, actu vero nihil. neq; enim poteſt omnia eſſe actu. Ita dum volunt de ente dicere, de non ente præcipiunt. Eſt enim non ens, quod eſt potentia, actu vero non. Neq; enim ſi quid potentia eſt homo, protinus homo eſt, nec equus, nec quidquam aliud. Materia vero ad hunc modum ſeſe habet. eſt enim potẽtia quidquid ex ipſa effici poteſt. at non ſtatim actu omnia eſſe poteſt. Cæterum de Anaxagorę opinione ſupra diſſeruit, cùm dicere omnia in omnibus miſta eẽ affirmaret hominis eſſe ſomniantis materiam actu eſſe omnia entia.

At vero de quolibet ipſis affirmatio aut negatio eſt dicenda. eſt.n. abſurdum, ſi ſua quidem cuiq; negatio competet, diuerſi vero quod quidem ſibi non accommodatur, non competet. Dico autem hoc pacto, ſi verum eſt, hominem non eſſe hominem dicere, patet verum etiam eſſe, ſi triremis non eſſe dicatur. Si igitur affirmatio competit, neceſſe eſt negationem quoq; competere, ſi vero affirmatio non competit, negatio oppoſita quàm ſua competet magis. Quod ſi illa etiam competit, & triremis profecto competet. at ſi hac competet, & affirmatio continuo competet.

At vero de quolibet ipſis affirmatio aut negatio eſt 41
dicenda.) Poſtquam conſequens eſſe docuit, contradictionem ſimul veram eſſe dicenõ, vt cuius negatio in aliquo vera eſt, eiuſdem affirmatio ſit vera, Nunc eiſdem conſentaneum eſſe ait, omnem contradictionem de re omni prædicari fateri. quod oſtendit, qm̃ iſtis dicere licebat, in quo pars vna contradictionis vera eſſet, in eo alteram quoq; verã eſſe, in quibuſdam vero poſſe neutram eſſe veram. Omnis igitur contradictionis alteram ſolum partem veram eſſe, hos vt fateantur, ad hũc modũ cogit: Abſurdum videlicet dictu & alienum eſſe ſumit, ipſiuſmet rei negationem, quæ negat id quod eſt de re ipſa, veram eſſe, propterea quod affirmatio vera ſit,

ſit, aliarum vero rerum, quæ ab illa ſunt alienæ, negationes non item veras eſſe. Negatio enim alterius rei de aliquo verior eſt, quam de ipſa. Nam, ſi in homine verum eſt ipſum non eſſe hominem, longe cautius illud verum fuerit, ipſum non eſſe equum, non parietem, nõ triremem, & cętera, quę ab homine diuerſa ſunt. Quod ſi negationes in ipſo veræ ſunt, haud dubie affirmationes quoq; veræ fuerint: quo fiet, vt idem omnia ſit. Nã ſi quis affirmationes ipſorum veras eſſe oppoſuerit, nihilominus negationes veras eſſe ſequetur, aut viciſſim affirmationes, ſi negationes eſſe veras obiecerit, ac proinde contradictionis in eiſdem veritas conſtabit.

Hæc igitur eueniunt hiſce, qui hanc ſententiam dicunt, & non neceſſe eſſe affirmare, aut negare. nam, ſi verum eſt eſſe hominem, & non hominem, patet neq; hominem, neq; non hominem eſſe, duarum.n. illarũ duæ ſunt iſta negationes. Quòd ſi illa eſt una ex utriſq; compoſita, & hæc una erit oppoſita.

42 Hæc igitur eueniunt hiſce, qui hanc ſententiam dicunt, & non neceſſe eſſe affirmare aut negare) Poſtquã ſuperiore argumentatione, vt omnia vnum eſſent, cõſequens eſſe demonſtrauit, aliud incommodum apponit, quod ex iſtorum opinione ſequitur, qui da eodẽ ſimul eſſe & non eſſe prædicant, ac proinde contradictionis veritatem tuentur. Fieri.n. ait, vt neq; affirmatio, neq; oppoſita eidem negatio vera ſit. Nam, ſi omnis contradictio in ſingulis, vt iſti aiunt, vera eſt, vtiq; verum fuerit eundem hominem eſſe, & non hominem eſſe. idcirco.n. negatio de eo vera eſt, de quo affirmatio, qm̃ in ipſo affirmatio ex tranſpoſitione vera eſt. In eo.n. quod eſt non homo, vera eſt negatio illa, non eſt homo, qm̃ vera eſt hæc propoſitio, eſt non homo. nam in rebus exiſtentibus vtrũq; pariter verum eſt. Simulq́; dictum ipſorum erat non magis homo quam non homo, & ſimiliter in omnibus non hominem vt hominis negationem ſumebant. Cæterum hæc argumentatio oſtendere mihi videtur, non eſſe contradictiones, quas ipſi vt contradictiones veras eſſe dicebant, ſed potius affirmationes, quarum affirmationum negationes ſi veras eſſe, vt iſtis placet, accipiatur, iam tolletur illa vera eſſe, contra iſtorum ſententiam, quæ velut inter ſe oppoſita in eodem vera eſſe dicebant, qm̃ ſi eſt homo, & eſt non homo, non ſequitur contradictionem eſſe veram, ergo neq; affirmationem neque negationem veram eſſe, & vtriuſq; naturam aboleri. Nam ſi hæc vera ſunt, & in quibus affirmationes veræ ſunt, in eiſdem contradictiones ſunt veræ, profecto negationes quoque harum rurſus veræ ſimul fuerint, quibus ipſæ tollẽtur affirmationes. negatio enim hæc, non eſt homo, affirmationem eſt homo tollit, illa vero non eſt non homo, hanc quæ quodãmodo affirmatio eſt. eſſet enim ex trãſpoſitione, eſt non homo. ſi ergo oppoſita ſimul in eodẽ vera ſunt, vt illa, eſt homo, & eſt non homo, vtiq; in eodẽ vtriuſq; oppoſita, quibus ipſa tolluntur, id eſt negationes hæ, non eſt homo, & non eſt non homo, in eodem veritatẽ obtinebunt. Si ergo illa vt duo dicta ſunt, hæc quoque quæ illorum ſunt negationes, vt duo vtriuſq; prędicata erunt accipienda. Si vero quaſi ex ambobus illis vnum conſiſtat, hæc quoq; vnum locum obtinere debebunt. quod ſi hæc vera ſunt, & his tum affirmatio, tum etiam ſumpta negatio tollitur, vtiq; dictu verũ eſt, nõ vtrãq; ſed neutram contradictionis partem eſſe veram. Quãquam non homo ſignificare poteſt nõ affirmationem ex tranſpoſitione, ſed negationem non eſt homo, cuius negatio erit hæc, non eſt homo, vt ſit intellectus hmõi. Si eſt homo, & non eſt homo, ſimul vera ſunt, oppoſita quoque vtriſq; horum de eodem ſimul vera fuerint, vtrũq; autẽ illis oppoſitorum, id tollit, cui eſt oppoſitũ. verum igitur fuerit neutrũ, neq; cõtradictionem, neq; partem contradictionis in eodem eſſe veram.

Præterea aut circa uniuerſa res ita ſe habet, et eſt album atq; non album, & ens & non ens, & circa cęteras affirmationes, negationesúe ſimiliter, aut non circa omnes res ſe habet ſimili modo, ſed circa quaſdam ſit ita, circa quaſdam nõ ſit, atq; ſi non circa omnes ſit ita, illa erunt firma nimirum ac definita. Sin circa omnes ſit ita, rurſus aut de quibus eſt affirmandum, eſt etiam & negandum, & de quibus eſt negandum, eſt etiam affirmandũ: aut de quibus quidem eſt affirmandum, eſt etiam et negandum, de quibus autẽ eſt negandum, non de uniuerſis eſt affirmandum, et ſi res ſe habet hoc pacto, erit aliquid certe non ens, atq; hæc opinio erit firma.

Præterea aut circa vniuerſa res ita ſe habet, & eſt album & non album, & ens & non ens.) Hæc ratio ex partitione ꝓcedit, ſumptisq́; omnibus, quæ fieri poſſunt, partitionibus, conſequens eſſe demonſtrat, vt aliqua definita circũſcriptaq́; habeantur, contra eorum errorem, qui cunctis in rebus nihilo magis affirmationem, quàm negationem veram eſſe tradebant, docet autem incõmoda quædam manifeſtò conſequi. Ait enim vel cunctis in rebus iſti nihilo magis affirmationem, q̃ negationem verã eſſe aiunt, vel in aliquibus, quod probabilius dici videretur. Manifeſto.n. argumento docuit, in ſubſtantia propriaq́; ſpecie, & in iis, quæ in quid eſt prædicantur, abſurdum eſſe dictu quidquam non eſſe id, in quo eius eſſe conſiſtit, & per quod ens quodq; eſt id quod eſt. hinc enim fit, vt iſti omnia prædicata accidentia eſſe fateri conuincantur. Præterea, vt conſentaneum partitioni ponit, cunctis in rebus, de quibus affirmatio & negatio pariter haberut, vndecũq; incæperis, id incõmodum ſequi, vt contradictio vera ſit. At, ſi nõ cũctis in rebus contradictio eſt, ſed in quibuſdam affirmatio tantũ, aliqua determinata & certa erunt, & falſò traditur cunctis in rebus non magis ſic eſſe, q̃ non ſic. in his enim falſò diceretur. Sin autem cunctis in rebus de quibus eſt affirmatio vera, negatio quoque veritatẽ obtinet, ſed nõ item de quibus negatio, de his etiam affirmatio, nec licet retroagere, profecto aliquid ex iis, quæ non ſunt, non eſſe definietur, & erit haud dubie nõ ens, nec erit verum dictu non magis eſſe ens, quàm non ens. ſiquidem de ipſo negatio vera eſt, affirmatio non item. Nam quemadmodum ſi ſola affirmatio vera ſit, aliqua certa erunt & in confeſſo vera, ſic etiam ſi negatio rurſus ſola in quibuſpiam veritatem habeat. 43

Quod ſi non eſſe, ſit quid firmum notumúe, notior oppoſita nimirum affirmatio erit. Sin uero ſimiliter ſit, et de quibus eſt negandum, de ijs eſt etiam affirmandum, neceſſe eſt aut diuidentem dicere uerum, ueluti ſi album eſſe, & rurſus non album eſſe dicat, aut non ita, ſed componentem. At ſi non ſit ut diuidens uerum dicat, neq; dicit hæc, neque eſt quicquam omnino, ea uero, quæ non ſunt, qui fieri poteſt, ut aut loquantur, aut intelligant quicquam? Vniuerſa etiam erunt unum, ut & antea diximus, atq; idem & homo, & triremis, ac deus erit, & quę hiſce contradictorie aduerſantur. Nam ſi ſimiliter de unoquoq; uere dicuntur, nihil erit prorſus quo aliud ab alio differet. ſi enim erit quippiam, illud uerum ſanè ac proprium erit. Similiter etiam ſi ſit ut diuidens uere dicat, id quod dictum eſt, euenire uidetur.

Quod ſi non eſſe ſit quid firmum notumq́;) Senſus eſt, Si non eſſe & negatio conſtans quiddam & notum definitumq́; 44

definitumq́; eſt, profectò dictio negationi oppoſita, id eſt affirmatio, notior fuerit. Cæterum non determinatæ, & quæ in confeſſo negatio eſt, oppoſitam affirmationem notiorem eſſe ait, ſed in vniuerſum in contradictione magis comprehendi affirmationem, quia in vniuerſum notius eſt eſſe, q̃ nõ eſſe. Eſt autem notior affirmatio negatione, quia prior. vt.n. dictum eſt in libro de Enunciatione, negatione prior eſt affirmatio. Ad hæc ens non ente notius habet, q̃m in quo negatio vera eſt, idcirco eſt vera, quia notum eſt ipſum aliud eſſe, non autem hoc. ideo.n. affitmatio eadem huius negationis nõ eſt vera. itaq; aliqua fuerit in hoc affitmatio nota & vera. quod ſi cunctis in rebus pariter cõtradictio vera eſt, & quæcũq; negãtur, eadem affirmare licet, neceſſe eſt retroagere. vel.n. negationes affirmationesq́; inter ſe diſiunctæ, & dum ſeparatim prædicantur, pariter veræ ſunt, vel ſeparatim prædicando & inter ſe diſcretæ non ſunt veræ, compoſitæ autem ſimul affirmatio & negatio, veræ ſunt. hoc.n. ſentiebat ille, qui rogatus, num Socrates eſſet homo, reſpõdit, eſt & nõ hõ, ceu totũ ſimul verũ ſit, priuatim vero vtrũq; falſum. At ſi neq; affirmatio, neque negatio priuatim enũciata vera eſt, certe qui hæc ꝓfert, verũ haudquaq̃ dicit. hic eſt.n. ſenſus illorũ verborum. Neq; dixit hæc.) quod ſi hæc proferens verum non dicit, ne hæc quidem certe ſunt, idcirco.n. verum non dicit, quia ipſa non ſunt, ac proinde nihil omnino fuerit, ſi cũctis in rebus neq; affirmatio cuiuſpiam vera eſt, neq; negatio veritatem habet. Porrò ſi nihil eſt, ne homo quidem fuerit. ſin autem homo non eſt, nemo nec loqui nec dicere, quidquam poterit. Sublatis enim efficientibus, effectus quoque peribunt. tollentur autem efficientes, cùm affirmationes, quibus eſſe dicũtur, veræ nõ ſint. Ad hæc vt efficientium affirmationes veræ non ſunt, ſic ne operum quidem aut actionũ, verbi gratia ambulandi & loquendi. quo fiet, vt hæc omnino tollantur. Quid quod ne ipſum quidem verum fuerit, cunctis in rebus contradictionem eſſe veram? Nam & hoc affitmatio quædam eſt, & negatio quoq; ipſius habetur. Quin etiam vniuerſa erunt vnum ex eorũ ſententia, qui omnem contradictionem in ſingulis cõpoſitam veram eſſe tradebãt, Hinc.n. ſequitur, omnia entia vnum eſſe. Nam, ſi omnis cõtradictio in re quaque ſimul dicta vera eſt, omnia eadẽ inter ſe ſunt, vt ſupra dixit, vt omnia. ſ. eadem iis adſunt, de quibus omnibus contradictio pariter vera eſt. Quid autem dictu abſurdius eſſe poteſt, quam hoĩem eſſe deum, triremem, lapidem, & non hominem, non deum, non triremem, non lapidem? Ex hac item ſentẽtia ſequitur iſtos aliquid ſtatuiſſe ac definiſſe. Dicere nãq; ſeparatim neq; affirmationem, neq; negationem eſſe veram, ſed ambas ſimul veras eſſe, hominis eſt aliquid certi ſtatuẽtis. Si autem ſimiliter de vnoquoq;) coniunctio (autem) pro.n. dicta eſt. Nam quod ſequitur, hoc eſt, ſi.n. de ſingulis omnis contradictio vera eſt, nullo diſcrimine aliud ab alio diſcrepabit, cum nihil habeat peculiare. Res.n. proprietate quadam diſcrepant inter ſe, q̃ habẽt: & quo aliud ab alio differt, hoc erit in re quaq; verum & peculiare, nec ipſius negatio veritatem ſortietur. At ſi quis tum affirmationem, tum etiam negationem diuiſim ac ſeparatim veram eſſe dicat, nihilominus fiet, vt omnia eadẽ inter ſe ſint, & minime diſcrepantia.

Et inſuper vt omnes vere dicant, ac omnes falſò, & ſeipſum quiſq; falſum dicere fateatur. Patet etiam inſuper nulla de re prorſus ad hunc hoĩem eſſe conſiderationem. nihil.n. omnino dicit. nam neq; ita, neq; non ita dicit, ſed & ſic & non ſic, & rurſus hæc ambo negat, neq; ſic, neq; non ſic dicendo. etenim ſi ita non dicit, erit quippiam continuo definitum.

Et inſuper, vt omnes verè dicant.) Alia item incom 45
moda recenſet, quæ ſententiam eorum conſequuntur, qui propoſitiones ſeparatim ſingulis in rebus veras eſſe tradunt. Sequitur.n. omnes quicunq; loquuntur, vera dicere. Siquidem omnes, tum qui aliquid de eodem affirmant, tum qui negant, vera dicunt. quin eadem ratione mentiri omnes videri poſſunt. Affirmationibus enim negationes tollũtur, & viciſſim negationibus affirmationes abolentur. Si ergo affirmantes vera dicunt, qui negant, neceſſario mentiuntur: rurſusq́; ſi vera dicunt negantes, vtiq; affirmantes mendacij conuincuntur. quo fiet, vt omnes & vera & falſa loquantur. Præterea, ſi qui omnes mẽtiri ait, is verum dicit, propterea ꝙ contradictionis vtraq; pars vera eſt, affirmatio, qua omnes mentiri dicuntur, vera fuerit. omnes igitur mẽtiuntur, & idem ſe mentiri confitetur. Si enim de quo affirmatio vera eſt, de eodem etiam negationem veram eſſe dixeris, fateri etiam cõuinceris veram eſſe negationem hanc, non ſimul contradictio eſt vera, quæ opponitur illi affirmationi, ſimul contradictio vera eſt. At; dum confiteris negationem illam veram eſſe, qua tollitur affirmatio quam poſueras, contradictionem, l. ſimul eſſe veram, teipſum mentiri cõfiteris. Patet etiam inſuper, inquit, nulla de re prorſus ad hunc hoĩem eſſe conſiderationem) id eſt diſputationem, & inquiſitionem. nihil enim dicit.) Cum eo autem, qui nihil dicit, nec diſputare, neq; de re quapiam inquirere licet. Nam qui hoc dicit, is quin nihil dicat, dubitare non poteſt. quicunq;.n. aliquid dicit, & ſignificat, definitum aliquid, vt dictum eſt, ſignificat. quare qui non determinatum ſignificat, is omnino nihil dicit: qui autem contradictionem in re omni ſimul veram eſſe tradit, is nihil determinatum ſignificat, qui ergo dicit in ſingulis rebus contradictionem ſimul eſſe veram, is nihil dicit. in huius.n. demonſtrationem ait. Nam neq; ita ſe res habere, neq; non ita dicit.) At neceſſe eſt, vt ſic vel non ſic ſe habeãt. Sed, poſtquam dixit, qui tradunt cõtradictionem ſimul eſſe veram, nos dicere rem quãq; ſic ſe habere, & non ſic ſe habere, illud infert. Et rurſus hæc ambo negat.) vt magis appareat, qui hoc dicit, eum nihil omnino dicere. Ex iſtorum nãq; dictis ſequitur rem neq; ſic, neq; non ſic ſeſe habere. Niſi.n. hoc dicerent, iam aliquid certi ſtatuerent, nec contradictionis veritatem in cunctis rebus tuerentur, & nihilo magis hoc q̃ oppoſitum. Nã hoc ſic & nõ ſic, opponitur illi, neq; ſic, neq; nõ ſic. quare, ſi hoc negauerint, affirmationẽ illã, qua rem quãq; ſic & nõ ſic habere dicitur, per ſe verã eſſe cõcedent, & negationẽ eius falſam eſſe cõfitebuntur, ac proinde aliquid dicent determinate, & circũſcriptionẽ cõcedent.

Præterea, ſi cum affirmatio vera eſt, negatio falſa ſit, & ſi cum hæc eſt vera, falſa ſit affirmatio, non fit vt idem vere ſimul affirmetur atq; negetur, ſed hoc fortaſſe dicent id eſſe, quod ab initio proponebatur.

Præterea, ſi cùm affirmatio) vera eſt, negatio falſa
ſit.) Argumentatio, qua vtitur, naturalis eſt, & vera, ſed 46
vt in eos aſſumitur, qui poſitionem illam tuentur, principium petere videtur. id.n. vt confeſſum aſſumit, de quo illi quæſtionem afferunt. Quãquam ſi vim argumentationis quærimus, ſupra eandem vſurpauit, dum omnes mentiri demonſtraret. Eſt igitur ſenſus: ſi cum vera eſt affirmatio, negatio falſa eſt (altera.n. per alte-

ram deletur) vtiq; fieri non poteſt, vt tum affirmatio, tum negatio de eodẽ ſimul vera ſit. hoc autẽ quaſi ex ſe noto & manifeſto vſus eſt in libro de Enunciatione, dũ de contradictione in futurũ diſputaret, his maxime verbis. Principio.n. cum affirmatio falſa eſt, negatio nõ eſt vera, & cùm hæc eſt falſa, affirmatio non eſt vera: quæ ita intulit, quaſi hæc in confeſſo abſurda dicta ſint, atq; aliena. Sed hæc effatus, ipſe quoq; nobis ſignificat, qui ſumit affirmationem & negationem, ſic ſe habere inter ipſas, vt altera alterius veritate tollatur, hunc principium ſumere videri. Argumentatione itaque vſus eſt, quæ maxime naturalis & manifeſtiſſima eſſet, at non celauit nós eadem principium peti videri, dum his & illis ſententiæ turpitudinem oſtendit, eandemq́ue cum rebus in confeſſo veris pugnare.

Præterea videtur ne ipſis is quidem, qui rem aut aliquo modo ſeſe habere, aut non habere putat, dicere falſum, is autem qui ambo putat, dicere verum? Nam, ſi verum dicit, quid aliud erit quod dicitur, quàm eorum, quę ſunt, talem eſſe naturam? ſin vero non dicit uerum, ſed is potius, qui illo modo exiſtimat, res iam ſeſe habent aliquo modo, atque hoc uerum vtiq; erit, & non ſimul etiam haud verum. Quòd ſi omnes ſimiliter falſa, veraq́; dicunt, neq; loqui profectò, neq; dicere tali omni quicquam licet. nam hæc ſimul, & non hæc dicit. Si vero nihil prorſus exiſtimat, ſed putat ſimiliter, atq; non putat, quænam inter hunc & plantam differentia fuerit? Vnde & maxime patet, neminem hoc pacto diſpoſitum eſſe, aut cæterorum hominum, aut eorũ, qui hanc ſententiam dicunt. Cur.n. Athenas proficiſcitur, ſed non quieſcit, putans ſe proficiſci oportere? Aut cur in diluculo non continuo in puteum, aut in præcipitiũ proficiſcitur? ſed cauere videtur, vti non ſimiliter putans non bonum ac bonum eſſe in illa ſeſe proijcere. Patet ergo eſſe exiſtimat alterum melius, alterum non melius. Quòd ſi hęc ita ſint, hoc quidem hominem, hoc autem non hominem, et hoc dulce, illud non dulce exiſtimet neceſſe eſt. Non enim æque quiſpiam quęritat atq; exiſtimat, cùm melius arbitratu: eſſe bibere aquam, aut videre hominem, deinde quæritat ipſa, et tamẽ oportebat, ſi idem eſſet & homo, ſimiliter & non homo, & itidem aqua, atque non aqua. ſed vti diximus, nemo eſt prorſus, qui non ab hiſce cauere, ab hiſce nõ cauere videatur. Quare omnes, vt videtur, etſi non circa omnia, circa tamen melius & deterius ſimpliciter ſeſe habere exiſtimant.

47 Præterea videturne ipſis is quidem, qui rem aut aliquo modo ſeſe habere, aut non habere putat, dicere falſum, is autem, qui ambo putat, dicere verum?) Senſus eſt, vtrum qui rem ſic ſe habere reputat, vt affirmatio dicit, quiq; non ſe habere vt negatio ait, arbitratur, is iſtis decipi videtur? prorſus vt vtraque tum affirmatio tum negatio ſeparatim falſa ſit. qui autem rem ſimul & ſic habere vt affirmatio ait, & non ſicut dicit negatio, cenſet, hic verum dicere, an etiam qui hoc cenſet, is quoq; ſua opinione falli? ſi enim ſic iſtis videt̃, aliquid hi videntur determinare. Sin aũt non ſolum qui vtrũq; ſeparatim, ſed etiam qui ambo ſimul putat in errore iſtis verſari videtur, quæ tandem iſtorum eſſe poteſt ſententia? an cum de natura diſſerunt, talem eſſe rerum naturam aiunt, qualis eſt, vt Heracliti ſectatores dicere cõſueuerunt? Nam, ſi horum nihil verũ eſt, ne dicere quidem poterunt quæ ſit natura rerum, & quæ opinio vera de ipſis haberi poſſit: qm̃ nulla res omnino erit. nam de quo nihil vere prædicari põt, id ne exiſtit quidẽ omnino. At, ſi ambo ſimul dicẽs verũ dicit, qui vero vtrũq; ſeparatim, decipitur, aliquid iam fuerit in re quaq; conſtituti ac definiti. hoc.n. in re quaq; determinatum erit, hoc eſt verum, hoc eſt falſum, Nam qui hoc eſt verum, hoc eſt falſum dicit, is aliqua definit, atque conſtituit. quod ſi hoc incõmodum euitantes, neutrum vera dicere contenderint, nec qui putat vtrũq; oppoſitorum ſeparatim, nec qui ambo ſimul de eodem eſſe vera, cæterũ verius exiſtimare, qui ambo ſimul, quàm qui vtrũq; ſeparatim putat, rurſus aliquid certi ac definiti conſtituent. Qui.n. hoc quàm illud verius eſſe dicit, is diſcrimen quoddam in rebus eſſe, & ipſas ſic quodam modo ſeſe habere definit, confiteturq́;. Nam hoc cõcedit, qui aliud alio verius eſſe dicit. Negatio igitur huius non itẽ vera eſt, quę non magis hoc, quàm illud verum eſſe ait. nã rurſus ratio in id reuertitur, quod initio dictum eſt. Hic eſt enim ſenſus illorum verborum, (quod ſi omnes ſimiliter falſa veraq́; dicunt.) Nam hoc conſequitur, ſi contradictio cunctis in rebus aſſeratur, tum quia iſti dicunt, quidquid dixeris, te non magis verum quàm nõ verum dicere, nec magis falli quàm non falli: tum quia contrariorum altero alterum intercipitur, ipſi tamen vtrunq; verum eſſe contendunt. Illud porrò: ſi vero nihil prorſus exiſtimat) hmõi eſt. At, ſi nihil exiſtimet, ſed perinde putet, & non putet, ſ. niſi hi vera dicunt, illi falſa, vel hi magis vera, illi minus, ſed pariter omnes non vera dicunt, & vera dicunt, nam & hæc contradictio eſt, & hoc eſt quod dixit, hoc dicenti nõ licere quidquã ſignificare. nam quæ dicit, eadem ſimul non dicit per poſitionem. ſi ergo vt dicit, ita exiſtimat, nullumq́; entium aliquo modo ſe habere putat, ſed ſimiliter putat, & non putat, exiſtimat, & non exiſtimat de ſingulis, nimirum talis homo nihil ab ſtirpe diſcrepabit, cùm facultate animæ exiſtimante carere videatur. Cæterum, vt redargutio apertius procedat, & incõmodum ſit manifeſtius, à contradictionibus ad opiniones oppoſitas ſermonem transfert. Cõplura enim dicere nobis licet, quæ tamen exiſtimare nequimus, vt ipſe teſtatus eſt, dũ hanc poſitionem refellere aggrederetur, Sed, poſtquã fieri nõ poſſe docuit, vt qui homo ſit, hmõi habeat opiniones, hoc enim plantæ potius eſt, quàm hominis, aut ratione præditi animalis, haud dubie nullum ex hominibus, ne ex iis quidem, qui talia dicunt, ad hunc modũ affectum eſſe ait, ſed in rebus verbotenus ab iſtis procedi. Nam ſi quis fuerit ad hunc modum animatus, & talem de rebus habuerit opinionem, fiet vt hmõi homo nihil agat, ſed vitam more ſtirpium ducat. Cur.n. deambulãdum potius ei ſit, qui deambulatione opus eſſe putat, quam non deambulandum, ſi de re quaq; opiniones ei pares ſunt, & perinde putat opus eſſe, atq; non putat eſſe opus, vel putat non opus eſſe? Age vero cur is alia declinat, alia viciſſim appetit? aut cur ſe in puteum non deiicit, in baratrumúe præcipitat, ſi neq; hunc puteum, neq; illud baratrum magis eſſe putat, quàm non puteum, aut non baratrum? rurſusq́; non deiici bonum eſſe, deiici vero malum, & illud melius eſſe, hoc peius? qua opinione tollitur illud, rem nihilo magis ſic, q̃ non ſic ſe habere. quod ſi in petendis & fugiendis ita ſe gerunt, vt ſuis actionibus terminatas opiniones habere conuincantur, profectò eadem in cæteris fateantur neceſſe eſt, & hoc hominẽ eſſe putent, illud ab hoĩe diuerſum, & non hominem, & aliud dulce, aliud non dulce. haud enim in hiſce rebus ex æquo ſeſe habere notãtur, niſi forte dum ſibi expedire putant cum homine congredi, aut aquam bibere, ceu homo nõ magis homo ſit, quàm non homo, & aqua non magis aqua, quàm non aqua,

aqua, ad aliud quidquã, verbi cauſa ad lapidẽ ſe conferunt. Ergo ſitientes aquã petunt: atq; hoiem, ſi homini colloquio eſt opus: nec iu cũctis pariter rebus ea quærunt cum homine opus eſt, aut aqua. Sed hoc eſt verũ, & indubitatum, hominẽ quẽq; cauere quædã, alia ſecus, quis.n. non præcipitium, quis non puteum, & id genus cætera, quæ nocitura ſunt, non euitat? cùm diſſimilia nõ euitentur. Quare omnes, vt videtur, etſi non circa omnia, circa tamen melius & deterius ſimpliciter ſeſe habere exiſtimant.) Omnes homines, eos etiam, qui cunctis in rebus nihilo magis & contradictionis veritatem aſſerunt, ſimpliciter ſeſe habere ait in opinionibus, ſi non circa omuia, ac circa meliora & peiora, vtilia & inutilia, & omnino circa agenda. Simpliciter autem, ideſt non ambo contraria non expedire putant, ſed alterum ſimpliciter, & determinate, nec pariter idem expedire, & non expedire, ſed alterum ſolum, hoc eſt ſimpliciter: vel expedire quod eligunt, putant, vel non expedire quod fugiunt. Conuerſo igitur ſermoue ad res, atq; opiniones, quæ de ipſis habent, manifeſtis argumẽtis aduerſarios conuincit, vt ſi non cunctis in rebus, at iu petendis, & fugiendis aliquid certi & cõſtituti haberi neceſſario confiteantur, qui ſi nihil conſtituerẽt, nec alteri parti conſentirent, nihil oĩno in hmõi rebus agerent.

Quòd ſi non ſcientes, ſed opinantes, multo magis adhibenda eſt diligẽtia veritati, perinde atq; ægrotanti magis quàm ſano valitudini cura eſt adhibenda. Qui nãq; opinatur, ſi ad ſcientem comparetur, non ſanè profectò ad veritatem ipſam diſponitur. Præterea etſi quàm maxime ita ſeſe habent, & non ita cuncta, in natura tamen eorum, quæ ſunt, gradus ineſt, & magis ac minus talia ipſa dicuntur. Non enim dualitatem ſimiliter trinitatemue parem numerum eſſe dixerimus: neque horum vtraque falſum æque dicit, quorum alter quinque, alter mille ipſa quatuor dicit atque exiſtimat eſſe. Quod ſi non æque falſum dicunt, patet alterum minus dicere falſum, quare magis ipſe verum quã alter dicit. At ſi id, quod eſt, magis propinquius eſt, erit profectò aliquod verũ, cui propinquius id, quod magis dicitur verum. Quod etſi non eſt, attamen quippiam iam firmius atque verius eſt, & ita à ſententia illa mera, & prohibente definire aliquid mente, erimus liberati.

48 Quod ſi non ſcientes, ſed opinantes.) Quod ſi habere ſe aſſenſum quendam & opinionẽ his de rebus profiteantur, vt qui dicunt ſe viſo, cùm verum non ſit, aſſentire, qm̃ tale videtur, opinionem uãq; debilem & infirmam eſſe, uec quæ ſcientiam ingenerare queat, uon iſtis rerum naturam accuſandam eſſe ait, ſed tanto magis enitendum, vt deliteſcentẽ veritatẽ eruant, & ſcientiam indipiſcãtur. Vbi.n. aſſenſus debilis eſt, ibi firmus & cum ſcientia effici poteſt. At qui alia aliis petẽda magis agendaq́; ſimul exiſtimat, is differẽtiam iu rebus eſſe, & hanc depræhẽdi ſciriq́; poſſe cõcedit. quo minus autem deprehenſio conſtaus firmaq́; ſit, per eum ſtat, qui non dat operam vt ſcientiæ iudicium cõſequatur, quo tanquam menſura vel regula vteus, naturam rerũ, ipſarumq; primum diſcrimen cognoſcat. Nam, vt ægrotanti non res ipſæ ſunt accuſandæ, ceu nihil ſalubritatis habeant, ſed curandum vt medicamẽtis ſalubribus adhibitis conualeſcat, ſic valentibus, qui debilem cognitionem habent, danda opera eſt, vt cum ſcieutia rerum notitiam nanciſcantur. Si enim ad ſcientẽ ſpectes, ægrotum dices opinautem ad veritatem cognoſcendã. Nam qui ſpeciem rei ſequutos ſe muneribus fungi cauſantur, horum mendacium ſatis eo conuincitur, quod ſpecie rei obiecta, tamen ſequenda ne res ſit, an ſecus, conſultant etiãnum. Præterea, inquit, & ſi q̃ maxime ita ſeſe habeant.) Quãuis, inquit, aliquis iſtis concedat, omnia & ſic & non ſic habere, tamen fateantur neceſſe eſt, nõ omnia pariter & ex æquo ſic & non ſic habere, ſed in rerum natura eſſe magis & minus. quod licet & ipſorũ actionibus ſit indubitatum, confirmat tamen per quædam, quæ manifeſta ſunt. nam licet concedatur, duo paria eſſe uumero, & non paria, id eſt imparia, non tamen ex æquo ipſis par cõpetit & impar, nec duo perinde paria ſunt atque tria, ſed tria magis ſunt imparia, duo vero magis paria. neq;.n. ait, ſimiliter mentitur, qui quatuor quinq; dicit eſſe, atq; is, qui mille, ſed qui mille dicit, magis, qui vero quinq;, minus. quibus verbis vna opinio minus q̃ altera falſa eſſe cõfirmatur. quòd ſi altera eſt magis falſa, nimirũ quę minus eſt falſa, ꝓpior erit vero. qđ ſi magis verũ eſt propius vero, ipſum quoq; certe fuerit, verum dico, id eſt ipſum verũ, cui propinquum eſt, quod magis eſt verum. Nam quod eſt cuipiam propinquum, id haud dubie, quoniam tale eſt, propinquũ eſſe dicitur, quod etſi cognoſci nequeat, intelligere tamen aliud alio verius eſſe, aut viciſſim minus verum, hoĩs eſt aliquid cõpræhendentis, quique mente quidquã definit, non eius, qui cunctis in rebus nihilo magis hoc q̃ illud dicit, nec vllum in rebus delectum facit. Nam etſi nihil verum ſit, nec id ab iſtis concedatur, illud tamen verum confeſſumq́; fuerit, aliquid in rebus magis eſſe verum. Poſitum eſt enim aliquid magis illud eſſe quam aliud, atq; item minus. Quippiam firmius, atq; verius, & ita à ſententia illa mera &c.) Merum autem appellat ſermonem, quia nõ habet admiſtum ipſum magis, ſed cunctis in rebus ſimilitudinem ex æquo nititur aſſerere: quod ipſe expoſuit dicens? Et prohibente definire aliquid mente.) Nam qui alium alio magis mentiri negant (qua in opinione fuerunt Stoici) hi quidem in magno errore & cum ſenſibus pugnante verſantur. praua enim mendaciaq́; iudicia nec paria ſunt, nec à ſimili habitu proficiſcuntur. Vt enim qui aſpectabilia magna, vehementiaq́; non videt, huic cum eo, qui parua & minus viſibilia non cernit, hoc eſt cõmune, vt vidẽdi facultas haud recte in vtroque valeat, infirmior eſt tamen, quæ ne magna quidem conſpicere poteſt, q̃ quæ cum magna cernat, in minutis paruiſque deficit, ſic in ſententia & opinione rem ſeſe habere putare conuenit. Haud enim pares animæ ſunt habitus, quibus multum erratur, iis quibus parum.

Ab eadem autem opinione proficiſcitur, & Protagoræ ipſius ſententia, atq; ambas ipſas ſimiliter aut veras, aut nõ veras eſſe neceſſe eſt. Nam, ſi cuncta quæ videtur atq; apparent, ſint vera, neceſſe eſt vniuerſa ſimul vera falſaq́; eſſe. Complures enim contraria opinantur, & eos, qui eadem ſecum non opinantur, falſa putare dicunt. quare ſit & non ſit idem neceſſe eſt. atq; ſi hoc ita ſit, neceſſe eſt ea, quæ videntur, omnia eſſe vera. qui nãque vera & falſa dicunt, ac opinantur, oppoſita opinantur. Quod ſi ea, quæ ſunt ita ſe habent, omnes profectò vera dicunt ac opinantur. Patet igitur has vtraſq; ſententias ab eadem mente pendere. Non eſt autem idem diſputationis modus ad omnes. Quidam enim perſuaſione indigent, quidam vi. Qui nanq; dubitanda ſic exiſtimarunt, eorũ ignoratio ſanari facile poteſt. non enim orationi, ſed menti ipſorum eſt occurrendum. Qui vero diſputationis gratia ita dicunt, eorum eſt curatio, redargutio orationis, quę in voce nominibuſq́; conſiſtit. in ijs autem qui dubitant, ex ſenſibilibus rebus hæc opinio eſt orta, ſimul inquã

contradicto-

contradictoria contrariaq; ineſſe, cùm ex eodem contraria fieri viderēt. Quòd ſi impoſſibile eſt id fieri quod non eſt, res antea profectò erat vtrumq;, quemadmodum & Anaxagoras inquit quodlibet in quouis eſſe mixtum, atq; Democritus. Etenim iſte vacuum, atq; plenū in quauis eſſe parte cēſebat, & tamen horum alterum ens, alterum haud ens eſſe dicebat. Eos igitur, qui ex his ita exiſtimarunt, partim rectè dicere, partim ignorare dicemus. id enim quod eſt, dupliciter dicitur. quare fieri quippiam ex eo, quod haud eſt, partim poteſt, partim non poteſt, & ſimul idem ens & non ens eſſe poteſt, non tamen eodem modo. etenim potentia quidem fit, vt idem ſit contraria ſimul, actu autem minime fieri poteſt, & inſuper eos admouebimus, et aliam in ratione rerum ſubſtantiam eſſe exiſtimare, cui neq; motio, neq; corruptio penitus, neq; generatio competit.

49 Ab eadē autem opinione proficiſcitur & Protagoræ ipſius ſententia, atque ámbas ipſas ſimiliter aut veras, aut non veras eſſe neceſſe eſt.) Orationem Protagoræ nihil ab eorum ſermone differre ait, qui ſimul idem & eſſe & non eſſe dicebant, ac proinde contradictionem in ſingulis rebus veram ſimul eſſe ſtatuebant. Protagoras enim hmôi eſſe vnumquodq; dicebat, quale videretur eſſe, & omne viſum verum eſſe affirmabat, vt ſit neceſſe vtrāq; ſententiam veram eſſe, aut vtrāq; falſam. ꝙ autē nihil inter has ſententias differat, & altera cōſequatur alteram, ad hunc modum oſtēdit. Si enim vera ſunt, quæcūq; omni opinionī, omniq; imaginationi videntur, vt Protagoræ placet, neceſſe eſt contradictionē ſimul eſſe veram. Hoc enim ſignificatur verbis illis, (neceſſe eſt vniuerſa ſimul vera falſaq; eſſe.) qm̄ eiſdem de rebus contraria homines opinātur. quæ ſi vera ſint, fiet vt ſimul ſit contradictio vera. Fieri autem vt cuncta vera ſint, ſi omne viſum eſt verum, ſatis inde intelligi poteſt, ꝙ qui putant aliquid eſſe, perinde atq; ij qui idem non eſſe opinantur, per iſtos vera cenſent. At, ſi habentes eiſdem de rebus opiniones oppoſitas, ſimul vera dicunt, erunt vtiq; omnia ſimul vera. Ex opinantibus.n. quidam rem ſic habere, alij non ſic eandem habere opinantur, & ſic quoque efficitur contradictio ſimul vera. Sed, poſtquā neceſſe eſſe dixit, vt omnia vera eſſent, qm̄ adiūxit & falſa, docet quomodo falſa quoq; ſimul ſint, cum ait: Complures enim contraria inter ſe opinātur, & eos, qui eadem ſecum non opinantur, falſa putare dicunt.) Si enim vera dicunt qui falſos eos putant, qui oppoſita ipſis opinantur profectò illi falſi ſunt: quo fiet, vt omnes mentiantur, ſi cuique de re quapiam opinantium, qui oppoſita de eadem opinetur, exiſtit, quiq; decipi eum putat, qui ab ipſo diuerſam opinionem habet, vt ſit neceſſe contradictionem ſimul eſſe veram, ſi qui oppoſita inter ipſos opinantur, vera dicunt. quod ſi ſic habet, & entium quodq; eſt, & non eſt, id eſt ſi contradictio in ſingulis rebus eſt vera, ſequitur rurſus vera eſſe quæcunque videntur, & omne viſum eſſe verum, vt Protagoræ placebat, Si quis autem contradictionem in ſingulis rebus veram eſſe dicat, conſequens eſſe docet, vt viſum omne ſit verum. ad hunc autem modum, verum dicere, & falſum dicere, in iis eſt, qui oppoſita inter ſe opinantur, & dicunt. Nam illud demum eſt falſum dicere affirmatione exiſtēte vera de aliquo, putare quempiam negationem de eodem veram eſſe, & viciſſim affirmationem in veritate negationis. Eo enim, ꝙ quidam oppoſita de eodem opinantur, ſi cunctis in rebus eſſet contradictio vera, hoc ipſum tolleretur, quoſdam ſ. verum dicère, alios falſum. Nam, ſi omnis contradictio ſimul vera eſt, vtiq; nulla opinio fuerit falſa. Si enim contradictio quæq; ſimul vera eſt, efficitur, vt oppoſitæ de eodem opiniones ſimul veræ ſint. Porrò, ſi oppoſitæ de eodem opiniones ſimul veræ ſunt, omnis opinio vera eſt quæ de hoc habetur, ꝙ res ſic ſe habet, aut ꝗ non ſic ſe habet. Sed, poſtquam eadem dicere docuit, qui cuiuſq; viſi veritatem aſſerunt, & qui omnis contradictionis veritatem tuentur, ac ipſorum dicta viciſſim ex alteris altera conſequi, & ab eodem ſenſu proficiſci demonſtrauit, impugnāturus iterū propoſitam opinionem, ac ipſius aſſertores, non eiſdem rationibus in omnes, qui talia dicunt, vtendum eſſe ait, quippe inter quos nonnihil intereſt. alij nāq; vt loquūtur, ſic rem ſeſe habere perſuaſum habent, & ambigendo in hanc de cunctis rebus opinionem proceſſere, vt deducendi ſint, & in rectam viam per doctrinam reducendi, vt ipſe ait. horum ſiquidem ignorantia facilis eſt ſanatu, nec adhibita in diſputatione vi per certamen & redargutionem conuincenda. Vt enim ait, non vt ſermo reſellatur iſtorum, eſt occurrendum præceptioni, ſed vt ſententiæ detegatur error, quo allucinati à veritate in hāc profeſſionem deflexere ad ſanitatem protinus redituri, ſi veritas ipſis fuerit cōmonſtrata. Alios autem diſputationis gratia ad hunc modum præcipere ait, non ꝙ res ſic ſe habere perſuaſum habeant, quibus ſtat poſitionem pertinaciter tueri. & omnibus modis tergiuerſari: in quos ſermonis redargutionem, quæ in voce nominibusq; cōſiſtit, adhibendam eſſe ait. quippe cum non perinde ſentiant, atque loquuntur. horum igitur curatio ſolum eſt vocis redargutio, id eſt iſti ſola vocis redargutione indigent, quoniam horum dicta nominibus & oratione voceq; tenus procedunt. Deinde qui res ſic ſe habere putant, nec dicta pertinaciter tuentur, ij vnde in hanc opinionem ſententiamq; proceſſerint, docet. quos idcirco dubitantes appellat, quoniam ratione, quæ probabilis videri poterat, in hanc perſuaſionem quæſtionemque ducti ſunt, quapropter eoſdem ſanationi opportunos eſſe dixerat. Eorum igitur, qui contradictionem ſimul eſſe veram dicunt, & omnem opinionem veram eſſe ſtatuunt, qui propter Indutam ſibi perſuaſionem ſic ediſſerunt, hos à ſenſibilibus errorem traxiſſe docet: primumq; commemorat, quid eos tranſuerſos egerit, qui contradictionem ſingulis in rebus veram eſſe dicebant. Nam, cum ex eodē, inquit, oppoſita fieri cernerent, præſumpta illa perſuaſione, ex non ente nihil omnino effici poſſe (hæc.n. omnium, qui de natura diſputarunt, cōmunis ſentētia fuit) ambo contraria rem eſſe putabant. Neq;.n. poſſe contraria ex re quapiam effici, niſi prius in ea fuiſſent. qua ratione ductus Anaxagoras, omnia cum omnibus temperata eſſe tradidit. ſ. quia cuncta ex cunctis fieri cernebat, & item Democritus, qui inane & plenum ſola dicebat eſſe. Nam ponebat, inquit, corpora indiuidua & vacuum, eaq; in ſingulis ſenſibilium partibus pariter haberi: quorum deciſione, generationem ex rebus, videlicet præexiſtentibus fieri tradebat. Cæterū plenum ens, inane vero non ens à Democritò appellari ſolitum cōmemorat, forſitā vt eius ſententiæ turpitudinē quampiam oſtendat. Nam, cum ſtatueret vacuum eſſe non ens, & ex non ente nihil fieri putaret, tamen ex vacuo cuncta fieri dicebat, non minus q̄ ex pleno, cum inane vocaret non ens. Nam generationem ex non ente fieri dabat, quod vt effugeret, miſtione dicebat generationem fieri. Cæterum cur dicit Democrito, qui plenum

ens

ens eſſe dicit, inane vero non ens, & omnia ex quibus generatio fit, in omnibus pariter eſſe, conſentaneũ eſſe dicere contradictionem cunctis in rebus eſſe veram, eſſe.ſ.& non eſſe? cùm hoc contradictio non ſit. nam vnaquæq; res ſm aliud eorum, quæ ipſi inſunt, eſt ens.ſ. ſm plenum, ſm aliud non ens, vtique ſecundum inane. An nominibus illis ens & nõ ens ſignificabat hæc, quæ pariter in omnibus miſta ſunt, oppoſita eſſe & contraria? In eos igitur, inquit, qui ob hęc contradictionem in omni re ſimul eſſe veram putarunt, non concertando & redarguendo, ſed diſſuadendo diſſeremus, quodammodo enim vera dicunt, & recte ſentiunt, aliàs quędam ignorant. Ens enim dupliciter dicitur, & perinde non ens, quoniam ens partim eſt potentia, partim actu. Similiter non ens quoddam nihil omnino eſt, aliud eſt quidem potẽtia, ſed qm̃ nondũ eſt actu, idcirco dicitur nõ ens. quod.n. potentia eſt ens, id qm̃ in confinio eius eſt quod actu eſt, & omnino non entis, quodãmodo ens eſt, quodãmodo nõ ens, & ex ſic non ente generatio fit, non tamẽ ex proprie & ſimpliciter nõ ente. Nec, quod iſti aiunt, quicquam prohibet aliquid eſſe, & idem non eſſe. At non ſecundum idem fieri poteſt, vt idem ſit, & non ſit, ſed ſecundum diuerſa, vt alia ratione ſit, alia nõ ſit. quod enim eſt potentia, eſt illud quidem, ſed potentia. non eſt autem, quia non eſt actu: quare in ipſo non eſt contradictio. Haud.n. eſt abſurdum dictu, idem contraria eſſe potẽtia. actu vero fieri non poteſt, & eſſe aliquid, & idem non eſſe, oppoſita ſunt: quamobrẽ hęc ſimul eſſe actu nequeunt, ꝙ̃ eadẽ materia res oppoſita eſt: quæ quidem actu eſſe non poteſt, eadẽ tamen ex parte ſeruat vtrũq;, tunc etiam cum alterum eſt actu, quia potentia eſt oppoſita. Neq;.n. cum actu exiſtit, iam potentiam amiſit. Et inſuper, inquit, eos admonebimus, ne ea tantum eſſe putent, quæ oriuntur & occidunt, ſed eſſe etiam alia entia ingenita & imortalia, & motus immunia, quibus nunquam adſunt oppoſita. Siquidem ne mutantur quidem omnino, nec ex ipſis quidquam efficitur, quales ſunt diuinæ ſubſtantiæ.

Opinio autem nonnullorum de veritate ea, quæ in apparentibus rebus conſiſtit, ex ſenſibilibus orta eſſe videtur. Verum.n. non multitudine, neq; paucitate diſcerni oportere cenſent. idem enim aliis dulce, aliis amarum guſtantibus eſſe videtur. Quare, ſi omnes ægrotarent, aut omnes eſſent inſani, duo vero aut tres valetudinem aut mẽtem haberent, hi quidem ægrotare viderentur, cæteri vero non viderentur.

Opinio autẽ nõnullorum de veritate ea, quæ in apparentibus rebus conſiſtit, ex ſenſibilibus orta eſſe videtur.) Quemadmodũ inter opinantes idem eſſe & nõ eſſe, id eſt contradictionem ſimul eſſe verã, benignioribus, quiq; veritatem inquirentes, ambigenteſq; in hãc ſentẽtiam delapſi ſunt, erroris cauſa à ſenſibilibus, quæ oriuntur & occidunt, profecta eſt. quippe cum viderẽt ex eodẽ oppoſita generari: ſic, inquit, veritas circa apparentia (ideſt vt omne viſum verum eſſe dicerent, qui hoc inquirentes & dubitantes ſtatuerunt) deceptionis cauſam ex ſenſibilibus habuit. Nec.n. verum diſcerni oportere putabãt multitudine & paucitate eorum, qui ſic opinarentur: vt id verum eſſet, quod pluribus videtur, id rurſus falſum, quod paucioribus. Nam, ſi plures ægrotarent, pauciores vero recte valerent, & quod pluribus amarum videretur, idem dulce recte valentibus, non vtiq; quod ægrotantibus videretur, quia plures forent verũ eſſe diceremus, ſed ſi pauci ægrotarent multi autẽ firma eſſent valetudine, & paucos ægrotare, multos autem recte valere verum eſſe diceremus. Quare, ſi omnes ægrotarent, aut omnes eſſent inſani.) Qm̃ qui putant multitudine & paucitate verum diiudicari, ij quod multis videtur, verum eſſe dicunt, hi nãq; ſunt recte valentes, & habentes ſecundum naturam, probabiliter conuertit illud. Si enim multi recte valent, & ſeſe habent ſm naturam, & vſu venerit, vt plurimi ægrotẽt, pauci recte valeãt, ægrotantes erunt valentes, & valentes ægrotantes. quod ſi eſt abſurdum, non multitudine & paucitate viſorum veritas eſt diiudicanda.

Præterea compluribus cæterorum animalium ſanis contraria de eiſdem apparent, & etiam nobis. Et inſuper cuiq; ad ſeipſum non eadem ſemper ſenſu videntur. Quænam igitur iſtorum vera ſint, aut falſa incertum eſt ſanè nõ enim hæc magis vera, quàm hæc ſunt, ſed æque. Quapropter Democritus ait, aut nihil eſſe verum, aut id nobis non eſſe manifeſtum. Omnino autem quoniam prudentiam ſenſum eſſe, hunc autem alterationem eſſe putarunt, ideo id, quod ſenſu videtur, neceſſario verum inquiunt eſſe. Ex ijs.n. & Empedocles & Democritus, ac cæterorum, vt ſimpliciter dicam, quiſq; talibus opinionibus obnoxij ſanè fuere. Empedocles enim habitu mutato prudentiam dicit mutari, cùm inquit:

Ad præſens hominum creſcit ſapientia ſemper,

& alio rurſus in loco dicit:

Vt vario ſemper mutatur corpore quiſq;,
Sic ſapere eſt illi mutato, ac mente moueri.

Et Parmenides eodem etiam modo dicit.

Nanq; vt quiſq; ſuam retinet per membra reflexa
Temperiem, ſic mente valet mortalis vbiq;.

Idem & hoc poteſt einſdem,

Plurimaq; in cunctis mens eſt mortalibus æque.

Anaxagoræ etiam & ſententia talis à quodam familiarium recenſetur, quòd talia ipſis, ea quæ ſunt, erunt, qualia ipſi illa exiſtimabunt. Aiunt autem et Homerũ videri hanc opinionem habere, quòd Hectorem fecit iacere, aliud ſapientem, vt ex ictu fuit mente dimotus, propterea quod ſapiunt quidem & ij qui mente ſunt dimoti, ſed non eadem. Patet igitur, ſi vtraq; prudentia ſit, et ea quæ ſunt, ita ſimul et non ita ſeſe habere. At enim id quod inde emergit, abſurdiſſimũ eſſe conſtat. nam, ſi qui maxime id verum quòd perſpici poteſt, viderunt (ſunt autem ij, qui maxime quærũt hoc ipſum ac amant) ij tales opiniones habeant, & hæc de veritate dicant, ac aſſerant, quo pacto non abiecto animo fuerint ij, qui philoſophari aggrediuntur? Quærere nanq; veritatem perinde erit, atq; ſi volantia quiſpiam perſequatur. Cauſa vero opinionis hæc fuit. Nam de hiſce quidem, quæ ſunt, veritatẽ conſiderabant, ea vero, quæ ſunt, res tantum ipſas ſenſibiles, eſſe putarunt. In his autem abunde indefiniti natura, & eius, quod eſt, hoc pacto, quemadmodum diximus, ineſt. Quare veriſimiliter quidem, non autem vera dicunt. Sic enim magis dicere decet, quàm vt Epicharmus in Xenophanem dixit. Præterea omnem quidem hanc naturam motum ſubire, de eo vero quod mutatur, nihil vere dici videntes, circa id quod omni ex parte mutatur, nihil vere dici poſſe arbitrabãtur. Ex hac enim exiſtimatione, ſumma illa opinio pullulauit, quã Heracliti ſequaces atq; Cratyllus habebat, qui quidem poſtremo nihil dicere oportere arbitrabatur, ſed digitũ duntaxat mouebat, atq; Heraclitum increpabat, propterea quòd dixit fieri non poſſe, ut bis eundem fluuium quiſquam ingrediatur. ipſe nãq; neq; ſemel arbitrabatur. Nos autem & ad hanc rationem dicemus, id quod mutatur, cùm mutatur, eſſe nõ putare, aliquam ipſius rationem habere, Quãquã controuerſiam habet. Id enim, quod abiicit, habet aliquid eius quod abiicit, & eius quod fit, aliquid iam eſſe neceſſe eſt.

Omnino-

Omninoq́; ſi corrumpitur, erit quippiam ens, & ſi fit, ſit id ex quo fit, & à quo generatur, neceſſe eſt, atq; hoc non in infinitum proficiſcatur. Sed his omiſſis, illa dicamus, non idem eſſe in quantitate atq; qualitate mutari. Ratione igitur quantitatis nõ maneat, ſed ratione formæ nos vniuerſa cognoſcimus. Præterea increpandi ſunt ij, qui ita de rebus exiſtimarunt, propterea quòd cum pauciores numero ſenſibilium rerum ita ſeſe habere viderẽt, de toto cælo ſimilem ſenten ... attulere. Locus enim ſenſibilium rerum, qui eſt circa nos, corruptionem ſolus generationemq́; ſubit, ſed iſte nulla ferè pars ipſius vniuerſi eſſe videtur. Quare iuſtius hæc ob illa tali ſententia liberaſſent, quàm ob hæc in illa ſententiam contemnentem tuliſſent.

55 Præterea compluribus cæterorum animalium ſanis contraria de eiſdem apparent.) Quædam enim his dulcia & cibo apta videntur, quæ aliis ſunt amara, nec ad veſcẽdum idonea, vt oliuæ ramus exemplo eſſe poteſt, qui animalibus ipſum depaſcentibus dulcis eſt, idem nobis hominibus amarus. Sed ne nobis quidem eadem ſemper videntur, ſed diuerſis temporibus diuerſa, prorſus vt quænam vera dicere oporteat, incertum ſit. haud enim hæc magis q̃ illa vera ſunt. quamobrem, inquit, Democritus dicebat, notatis hmõi diſcriminibus, vel nihil verum eſſe, vel ſi quid eſſet, nobis certe id non eſſe cognitum, neq; exploratũ, propterea ꝙ ſimiliter ſeſe habeant in oppoſita, qui de ipſis opinantur. Et omnino quia prudẽtia ſenſus eſſe putatur.) At, inquit, quoniam eadem neq; omnibus, neq; iiſdem ſemper ſimiliter videntur, ſed alia aliis, & eiſdem diuerſa diuerſis temporibus, quod cuique videretur, id illi verum eſſe putabant, propterea ꝙ prudẽtiã, qua veritas diiudicatur, hoc eſſe rebantur, quod ſenſum. ſenſum porrò eſſe alteratiõẽ. huius. n. comprehenſionem fieri hominibus à ſenſibilibus alteratis. Vt enim ſenſus pateretur, ſic ſe habere dicebant ſenſibilia, à quibus ipſe diſponeretur, ac perinde neceſſariò verum eſſe ſtatuebãt, quod cuiq; videtur per ſenſum. Nam verum eſſe, quod prudentiæ videretur, prudentiam autẽ id eſſe quod videretur ſenſui. Porrò iſtos ſenſum prudẽtiam eſſe putaſſe, ac tradidiſſe, docet cum ait Empedoclem & Democritum, & quicunq; alij hoc ipſum tradidere, idcirco in hanc ſentẽtiam veniſſe, quia putabant prudentia fungi, hoc eſſe quod ſentire, prudentiam autem veritatis eſſe cognitricem, quos in hac ſententia fuiſſe demonſtrat, Empedoclem ex ipſius dictis. ſic. n. ait. Ad pręſens. n. conſilium augeſcit hominibus.) id eſt ſm id quod adeſt, appareteq́ue, efficitur hominibus prudentia, veritatisq́; comprehenſio. Conſilium nãq; prudẽtia eſt. hoc enim proprium eſt ſenſus. Carminis autem intellectum ipſe expoſuit, cùm diceret. Empedocles. n. habitu mutato, prudentiam mutari facit.) quod idem carmine illo ſtatim ſubiuncto ſignificat. Vt vario ſemper mutatur corpore quiſq;, ſic ſapere eſt illi mutato, ac mente moueri.) cuius vel hic eſt ſenſus, vt homines alterẽtur, quod efficitur à ſenſibilibus, ſic item ſapiunt & opinantur. vel hic, pro habitu, quem obtinent, quo habitu ſit vt ſic aut ſic ſentiant, de re ipſa opinantur. In hac quoq; opinione Parmenidem fuiſſe, ipſius verbis oſtendit, qui ſic ait: Nam vt quiſq; ſuam retinet per membra reflexa Temperiem, ſic mente valet mortalis vbiq;.) id eſt, qualis eſt cuiq; corporis temperatura & habitus, talis in eo ſequitur prudentia, perinde quaſi prudentia, quo temperamentum corporis ducit, cõſequatur, & alterationis, quæ à ſenſibilibus efficitur, aſſecla comesq́; ſit: quod ipſum ait ab eodẽ Parmenide ſignificari, cum iterum dicit, (quod natura ſapit membrorũ.) & cum rurſus ait, (omnino & cunctis, quod enim eſt amplius, id intellectus eſſe dicitur,) cum ſapere ipſum & opinari ex corporis temperamento pẽdeat, & ſm id fiat quod in corporis diſpoſitione amplius eſt, & exuperat. Cuius opinionis Anaxagorã quoque fuiſſe ex quadam eius ſententia etiam tunc extante intelligi ait, qua ſuis familiaribus diſcipulisq́; breuiter quid de re hac ſentiret, expoſuit. Dicere. n. talia cuique erunt, qualia exiſtimabit, hominis eſt qui omnem opinionem veram eſſe ſtatuit & res tales eſſe, quales eſſe videantur. Quin etiam Homerum huic opinioni aſtipulari ait, ceu opinati hoc eſſe quod ſentire putauerit, & omnem opinionem veram eſſe. Nam qui Hectorem ſemotum mente ex accepto vulnere aliud ſapere ait, is ſapere ipſum dicit, ſed alia ſapere, quaſi nihilominus prudentia ſit eius, qui eſt mentis ſemotæ. ꝙ, ſi etiam inſani ſapiunt, ſapere autem eſt verum cognoſcere, etiam inſani verum cognoſcent. ita cum ſani quoq; prudentiam habeant, verũq; cognoſcant, efficitur vt res ſimul ſic & non ſic ſe habeant. Quibus diſputatis, & veterum opinionibus expoſitis de rerum iudicio, & cõprehenſione veritatis, ex hac inquit magnorum virorum controuerſia difficillimũ quiddam & alienum ſequi. Si. n. qui omnium maxime verum perſpicere poſſunt (hi autem ſunt, qui maxime in eius inquiſitione ſunt verſati, & hunc ſuæ vitæ ſcopon ac finem propoſuere) ij tales de rebus opiniones habuerũt, & talia de veritate eiusq́; cognitione tradidere, quomodo non eis concidet deficietq́; animus, qui nouitij ad philoſophãdum accedunt? Negotium enim ſimile ſuſcipere videntur, vt ſi quis volantia pedibus conſequi conaretur. Nam vt volantia nemo pedes conſequatur, hoc eſt enim impoſſibilia conari, ſic qui philoſophiæ operam nauare volunt, rem quandam impoſſibilem & inacceſſam aggredi videntur, ſi, cum philoſophia, rerũ cognitionẽ, & veritatis in ipſis deliteſcentis notitia tam incerta eſt ac tot difficultatibus plena, vt qui diutiſſime in ea verſati ſunt, infinita diſcordia declarent. His explicatis, vbi nos negotij ſuſcepti difficultatis admonuit, caput & fontem detegere conatur, vnde eorum error manauerit, qui ſapere hoc eſſe rebantur quod ſentire, & omnem opinionẽ oẽq́; viſum verũ eſſe putabãt: in qua opinione fuit Protagoras, docetq́; in hãc ſententiam Emped. & Parmenidem Democritumq́; ac Anaxa. fuiſſe, quibus id erat inſtitutũ, vt rerũ veritatẽ perſpicerẽt, ſed ſenſibilia tm̃ eſſe putabant, in quibus plurima eſt indefiniti natura, id eſt materię. Materiã nãq; appellat indefinitũ. (& eius qđ eſt, hoc pacto, quẽadmodũ diximus.) id eſt potẽtia, qđ quidẽ quodãmodo eſt, quodãmodo nõ eſt. eſt. n. in cõfinio proprie entis, id eſt entis actu, & prorſus nõ entis. Quare veriſimilia quidẽ dicunt) Qui. n. de hmõi entibus verba faciunt, merito talia eſſe dicunt, vt ipſorũ quidditas definitione nihil determinate dicatur eſſe. nõ aũt de entibus vera dicũt. neq;. n. cũcta entia talia ſunt, nec ſenſibilia quidẽ, quæ per oĩa fluunt, cõtinẽterq́; mutanẽ, ſed in ipſis forma manet, quieſcitq́;, fluẽte ſubiecta materia. Sic. n. inquit, de ipſis dicere magis decet, ꝓbabilia. ſ. ab iſtis, nõ vera dici (q̃ vt Epicharmus in Xenophanẽ dixit) ſ. quia Epicharmus poeta comicus maledictis & calumniis Xenophanẽ inceſſit, dũ ipſum ꝙ quædã ignoraſſet, ſcõmate perſtringens refelleret. Hãc igitur naturã ſenſibilẽ & materialẽ in cã fuiſſe ait, vt quidã verũ conſequi nõ licere traderẽt, ipſorũq́;

ſniam

ſnĩam interiicit, in eáq; argũmentantur. Nã cum hmõi
naturã moueri, & ſm materiam continẽter mutari ani
maduerterẽt, nec de re ſemper variãte & caduca quid-
quã poſſe vere affirmari, cum mutatur, putarẽt, propte
rea quod decidit, nec in eadẽ natura perſtat, nihil cenſe
bant vere de re hmõi dici poſſe, quæ ſemper mutaretur,
nec maneret vnquã. ſenſibilia aũt & materialia, quę ſo-
la eſſe putabãt, hmõi eſſe quippe quæ cõtinenter fluãt,
nec eadẽ vnquã perſiſtãt. Ex hac.n. de rebus ſnĩa, Hera
cliti manauit opinio, atq; item eius auditoris Cratylli,
qui hoc addidit illius ſententię, fluxũ & mutationẽ ſem
piternã eſſe & irrequietam, prorſus vt pręceptorẽ ferre
nequiuerit, dicentẽ fieri non poſſe, vt quiſquã bis eundẽ
fluuium ingrederetur, nã res omnes aſſimilabat flumi-
ni. ſe.n. retulit nõ modo bis, ſed ne ſemel quidem quẽ-
quã flumẽ idem ingredi poſſe putare. hic aũt ne loquẽ-
dum quidem eſſe putabat. prius.n. ſubiectam naturã, de
qua ſermo ſuſcipitur, alterari mutariq;, q̃ oratio de ipſa
prolata fuerit, prorſus vt rei nunquã oratio conſentire
valeat. Ita rem digito demonſtrare ſatius eſſe cenſebat,
q̃ lapidẽ, vel lignum, aurumúe, aut quidquã aliud ap-
pellare. Hæc.n. propter alterationẽ, mutationẽq; ſub-
ſtantiæ nunquã permanere. At quod digito mõſtratur,
quidquid illud ſit, ita demonſtrari. In eos igitur, inquit,
qui ob has cauſas verum cognoſci non poſſe tradebãt,
ita diſſeremus, recte eos quodãmodo, atq; vere exiſti-
mare putantes, quod mutatur, cum mutatur, non eſſe,
quatenus mutatur. neq;.n. id eſt quod erat, nec hoc rur-
ſus in quod tranſit. quamq̃ hoc ambiguitatẽ quandã ha
bet. Id.n. quod abiicit, habet aliquid eius qđ abiicitur.)
alioquin iam ipſum abieciſſet, non abiiceret etiãnum,
quare neceſſe perinde eſt, vt eius quod efficitur, aliquid
ſit. alioquin quod efficitur, nondũ eſſet id quod fieri di
citur. Nã etſi nondũ eſt id quod efficitur, tamen aliquid
eſt iam ipſum ꝓpter quod hoc fieri dicitur, & nõ aliud,
prorſus vt quod efficitur, aliquid ſit. Omninoq; ſi cor-
rũpitur, erit quidpiam ens.) Nã ſi interitus mutatio eſt
entis in nõ ens, profecto quod interit, nec dũ interiuit,
hoc vt aliquid ſit neceſſe eſt, quia ſi non eſſet, non interi
ret. & proinde ſi quidq̃ efficitur, id ex quo fit, & à quo
generatur, eſſe neceſſe eſt. quidquid.n. fit, ex aliquo ſu-
biecto fit, cum non fiat ex nihilo, item ab aliquo. Neq;
abſq; cauſa hæc fieri dicenda ſunt. aliàs.n. non efficere-
tur quidquã, atq; hoc ne in infinitum proficiſcatur, nec
rurſus generetur tũ id, ex quo res efficitur, tũ id, à quo,
ac proinde vt hæc quidẽ eſſe dicantur. nihil.n. omnino
efficeretur, ſi generatio abſq; principio in infinitũ pro-
cederet, vt in Primo minore demonſtratũ eſt. quod.n. ſu
biecto caret, id effici non põt. non habetur autẽ ſubie-
ctũ, cùm aliquid efficitur ſubiectũ. efficitur aũt adhuc
omne, cùm ſubiecti genaratio in infinitũ progredi in-
telligitur. Nã ſi quod generaſ, ſubiecto aliquo indiget
ex quo generetur, ſubiectum aũt non eſt, ſed gignitur
etiãnum, profecto ne id quidẽ effici poteſt, quod vt fie-
ret, ſubiectũ illud deſiderabar. Subiectũ.n. ens quiddã
eſt: quãquã re illud quidẽ generari poteſt, cũ vt fiat, ſu-
biectum deſideret: illud autẽ ſubiectum nondũ ſit, cùm
generetur adhuc. quo fit vt nihil generetur, niſi ſit. flu-
xus.n. & mutatio eius eſt, quod mutatur. Eadẽ eſt ratio
generantis, & efficientis, ſi.n. oportet, vt quod genera-
tur, ab aliquo generetur, hoc autẽ nõ eſt, ſed generatur
etiãnum, ne id quidẽ generatur, quod aliquid iam exi-
ſtens deſiderat, à quo generetur. Si.n. generatur, nondũ
igitur eſt. Ad quem modũ ſine fine procedendo, nihil
omnino generabitur. Sed, poſtquã demonſtrauit ne-
ceſſe eſſe, vt aliquid iam ſit, ſiue intereat quidquã, ſiue
generetur, quod neq; ſimul cum illis intereat, nec ſimul
oriatur, (quamobrẽ ij etiam, qui cõtinentem mutatio-
nem & fluxum interitumq; cauſantur, aliqua entia reli-
quere coguntur, ſi velint ſuam tueri ſententiam) ſic ait.
Sed his omiſſis, illa dicamus.) quod facit, quia dixerat,
id quod mutatur, cũ mutatur, eſſe non putare, non eſſe
à ratione alienum. Inſtituerat autem, qui hanc ſenten-
tiam prædictis cauſis ſequuntur, hos non vi adhibita,
ſed perſuadẽdo ad ſanitatem veramq; ſententiam redu-
cere. quare omiſſis fortioribus & magis implicitis rõ-
nibus, quas prius attigerat, in eas tranſit, quæ probabi-
les magis ſunt, & perſuadendi vim habent, atq; docẽdi.
Illis igitur omiſſis, in ipſos dicendũ eſt, non idẽ eſſe in
quantitate atq; qualitate mutari.) quo in loco mutatio-
nem ſm quale, vocat mutationem per formã, qua gene
ratio & interitus efficitur. Itaq; non ſunt eædem hę mu
tationes, etiamſi mutationem ſm quantũ continẽtem
rebus adeſſe detur, propterea ꝙ augeſcere & imminui
notantur, & acceſſiones deceſſionesq; recipere. Cæte-
rum res quæq; id eſſe, quod eſt, non ex quantitate, ſed
ex forma dignoſcitur, quæ forma tandiu perſiſtit, do-
nec res ſubiecta extat, non intercepta. Mutationẽ vero
formæ nõ eſſe continuam, ſatis in libris de Generatio-
ne & interitu demonſtrauit, vbi de alimento diſputa-
uit. hanc.n. ſubiectum eſſe & alibi docuit. Manet.n. for
ma Socratis, quãdiu Socrates tutus ab interitu manet.
itaq; dum puer eſt, dum augeſcit, decreſcit, ſeneſcit ſm
naturam, perinde Socrates eſt. Eadem eſt ratio lapidis,
auri, ligniq;, & cæterorum cuiuſq;. Quare, ſi ob continẽ
tem fluxum negãt rem vel eſſe, vel cognoſci poſſe, pro-
fecto qua fluxus non eſt continuus hac res & eſſe & co
gnoſci poſſe eoſdẽ fateri conuenit. Præterea obiurgan
dos eſſe ait, qui res in continenti & fluxu & mutatione
verſari putabãt, cũ hoc in paucis ſenſibilibus animad-
uerterent. Hmõi.n. fluxus in ĩis tantum verſatur ſenſibi
libus, quæ nobis vicina oriuntur & occidunt, quæ vni-
uerſi quota pars eſſe intelliguntur? Itaq; paucorum ar-
gumento, de cunctis rebus ipſoq; cœlo, omniq; diuino
& ſempiterno corpore ſtatuebant, cum cõtra ſanius eſ-
ſet à pluribus & maioribus pauciora transferre ſenten-
tiam, q̃ ex tam paucis, de tam magnis, tantoq; potiori-
bus iudicium ferre. Ita licet ſola ſenſibilia entia eſſe pu-
tentur, nõ tamen eorum ſententia probabitur, qui quo
minus quidquam ſit, continentem fluxum cauſantur.

*Pręterea patet et in hos ipſos ea nos dicere poſſe, quę olim
ſunt dicta. Oſtendendum eſt.n. ipſis, atq; perſuadendum, na-
turã quandam ĩmobilem eſſe, quãquam hiſce, qui ſimul eſſe
atq; non eſſe dicunt, euenire videtur, vt quieſcere magis quã
moueri omnia dicant. Non eſt.n. omnino quicquam, in quod
quippiam mutaretur, quippe cùm vniuerſa omnibus inſint.*

Præterea patet & in hos ipſos ea nos dicere poſſe, 51
quæ olim dicta ſunt.) Cũ in eos diſſereret, qui quod oĩa
ex omnibus fieri cernerent, in omnibus oĩa eſſe reban-
tur, hoc adiecit. Nolumus, inquit, eos ignorare in rebus
aliam eſſe ſubſtantiam ab omni motu, interitu, & gene-
ratione, ꝑſus immunem, quas ob res contradictionẽ in
ſingulis rebus verã fieri dicebant. Hoc igitur idẽ in hos
dicendũ eſſe ait; oſtendendumq; ipſis perſuadẽdumq;
naturã quãdam ĩmobilem prorſus & ĩmutabilem in re-
bus eſſe. Eorũ.n. quæ mouendo mutandoq; variant, ni
hil eſſet oĩno, niſi ĩmota quædã & incorporea natura,
motus cæterorũ eſſet cauſa. Hæc effatus, ſtatim docet,

qui

qui oĩa eſſe & non eſſe dicunt (hi aũt ſunt, qui contradictionem pariter in ſingulis rebus veram eſſe tradũt) ex eorum dictis potius effici, vt oĩa quieſcant, q̃ vt mutẽtur & moueant. Si.n. quæ mutent, hæc in ea, q̃ ipſa non ſunt, mutantur, nimirum qui vnumqđq; oĩa eſſe aiunt. nec extra id eſſe quidq̃, his cõſentaneum eſt, vt oĩa qeſcere dicant. in ſingulis aũt entibus oĩa ſunt per eos, qui ſingulis in rebus oẽm cõtradictionem ſimul eſſe veram tradunt. Nã, ſi omne ens pariter eſt, & non eſt, & oĩa in oĩbus ſunt, nec res iam eſt, iam non eſt, nec mõ eſt magis, mõ eſt minus, aut nõ eſt, quieſcet oĩs res, cũ in nihil cõmutetur, ꝓpterea ꝙ eadem exiſtendi & non exiſtẽdi ſimilitudo manet, & quia oĩa, quæ in ſe vnumqđq; habent, nihil habent, p̃terea in qđ mutentur. Hæc in eos effatus, qui oĩa ſemper continenterq; moueri, ac proinde nullius rei certam cognitionem cõtingere poſſe arbitrabantur, cũ obiter eorum ſniæ, qui contradictionis veritatem in omni re aſſerebant, conſentaneũ eſſe docuiſſet, vt oĩa quieſcere conſiterentur, protinus in eos ediſſerit, qui omne viſum ſtatuunt eſſe verum.

De veritate vero diſſeramus oportet, oſtendẽdo non omne verũ eſſe id quod apparet. Nam primo quidẽ ſenſus proprij obiecti non eſt falſus, at imaginatio non eſt idem qđ ſenſus.

53 De veritate vero diſſeramus oportet, oñdendo non omne verum eſſe id qđ apparet. Nam primo quidẽ ſenſus proprij obiecti non eſt falſus.) Diſputat in eos, qui oĩs viſi veritatem aſſerunt. hoc.n. his ipſius verbis ſignificatur. Principio.n. ait, non ſi ſenſus in propriis ſenſibilibus non fallitur, protinus ne phantaſia quidẽ ſeu imaginatio. diſputat aũt tum ex ſua ſnĩa, tum ex iſtorũ opinione, q̃bus aliter videbatur, ac ideo imaginationem veram eſſe confirmant. Quod aũt dicit, eſt hmõi, Senſus non eſt in cunctis ſenſibilibus verus, ſed in ſuis tm̃. in ſuis.n. propriisq; non fallitur. Quamobrem etiam ſi imaginatio hoc eſſet quod ſenſus, non tñ oĩs imaginatio vera eſſet, ſed quæ de ꝓpriis peculiaribusq; cuiuſq; ſenſus haberetur. Deinde imaginatio non eſt idem atque ſenſus, vt intelligatur, non ſi verus ſit ſenſus, ſtatim & imaginationem veram fore. Eſt.n. ſenſus p̃ſtium ſenſibilium, quæque extra ſenſoria ſunt, apprehenſio ſeu cognitio. Imaginatio vero motus ſenſus in actu, quem motum ab imaginibus proficiſcentem, imp̃ſsis à ſenſibilibus varie effici vſu venit, vt in libro de Aĩa demonſtratur, & in eo, qui de memoria inſcriptus eſt, atque in eo, qui de ſomnio. quod diſcrimen vel inde patere põt, ꝙ imaginari in poteſtate cũ non ſentimus, vt inter dormiendum, imaginamur. at fieri non poteſt, vt non ſentientes, ſentiamus. Item ſenſus, vt dixi, præſentium eſt rerum, imaginatio vero etiam abſentium.

Deĩde dignũ eſt admiratione, ſi hoc dubitent, vtrũ tantę ſint magnitudines, talesq; colores, quãtę ac quales hiſce, qui ſunt remoti, an tãtę qualesue hiſce, qui ſunt propinqui, videãtur, et vtrũ tales ſint quales ſanis, an tales quales ægrotantibus ipſis apparẽt, & vtrũ ea ſint grauiora quæ imbecillis, an ea, quæ robuſtis videntur, & etiã vtrũ ea ſint vera, quę dormientibus, an ea, quæ vigilantibus ipſis apparent. nã non ita ipſos putare patet. Nemo nãq; ſi ſit in Africa, deinde noctu ſe eſſe Athenis exiſtimauerit, ad Lyciũ proficiſcitur. p̃terea medici opinio, vt inquit etiam Plato, atque ignorantis hoĩs de futuro ſano, aut non futuro, non æque profecto eſt certa.

54 Deinde dignũ eſt admiratione, ſi hoc dubitent, vtrũ tantæ ſint magnitudines, talesq; colores.) Per hæc & quæ ſequũtur ducens ad manifeſta refellit propoſitam iſtorum opinionem, quos perperam ſentire manifeſtarum rerum argumentis cõuincit. Nemo.n. dubitare valeat magnitudines quãtæ ſint, num quantæ procul aſpicientibus videntur, an quantæ intuentibus è propinquo. neque de coloribus dubium eſſe poteſt cuipiam, vt per hanc dubitationẽ accipiat, nõ eſſe probabilius, vt vera ſint quæ intuentibus è vicino loco videntur, q̃ ea, quæ è remoto aſpicientibus, ac inde conſtituat verum eſſe quod cuique videtur. Nec illud quiſquam dubitaret, verum quæ recte valentibus, an quæ ægrotantibus videntur, veriora ſint, exempli gratia, ictericis, aut mente captis. Nec ex grauibus num ea grauiora ſint, q̃ tenui valetudine, an quæ firma vtentibus grauiora videntur. Nec vtrum quæ vigilantibus, an quæ dormientibus apparent, veriora ſint. Cunctis.n. notiſsimum eſt, quæ aſpicientibus è propinquo videntur, magis eſſe talia: & quæ recte valentibus, ac robuſtis, vigilantibusq;. ꝙ ſi ita eſt, non omne viſum verum fuerit. neque.n. qui ex his iudicium ferunt, multitudine iudicant, vt paulo ante meminit. quaſi ipſi qui omne viſum verum eſſe ſtatuunt, omne viſum dicant, quod ei videtur, qui ſm naturam ſeſe habet, qualis eſt qui è ꝓpinquo loco ac mediocri interuallo vnde res videri aptæ ſunt, intuet̃, qualis recte valens, qualis robuſtus, qualis deniq; vigilans ad res dĩudicandas. Nam ne ipſi quidem huius opinionis auctores de his rebus ſecum taciti ambigũt, an poſſint aliter ſeſe habere. Quibus ſatis eſt argumenti, quod iidem ſuis actionibus non paſsim in alterutram, ſed in alteram modo partem funguntur. nemo.n. ipſorum, ſi dum eſt in Africa, Athenis commorari ſe in ſomniis viderit, experrectus deinde Athenienſe Odium petit (eſt autem Odium pars quædam Theatri, quę nũc thymele, i. ſcena nuncupatur) ſed quod in ſomniis viderit, vanum, quod in vigilia, verum eſſe ſtatuit. Præterea iſtos nihil pro ſanis dixiſſe, omne viſum verum eſſe tradentes, ex iis arguit, quæ de futuro exiſtimãtur, videnturq;. quibus Plato quoque in Protagora hanc ſnĩam refellit. Nam ſi oĩs opinio vera eſſet, nihilo verior eſſet opinio Medici de futura ægrotãtis valetudine, q̃ eius qui medicinæ nullam habeat cognitionem, aut hæc q̃ illa. At nunc Medici opinio potior habetur. Si.n. alter ægrotãtem morbo explicandum eſſe prædixerit, præiudicaueritq;, alter eundem mortem obiturum, tempore exitus inſtante, non artis experti fides habetur, ſed Medico, cuius prædictio re quoque comprobatur. Item ſi medicus quempiam ægrotaturum præopinetur, artis vero ignarus non ægrotaturum, aut contra, ſcientia Medici potior ad veritatem habetur. quãobrem ipſi quoq; indocti ſuas de futuris opiniones non eſſe veras conſitentur. quod ſi ita eſt, non omne viſum eſt verum.

Præterea de propinquo quiuis ac alieno obiecto ſenſus, aut remoto propinquoue, ſibi non ęque eſt certus, ſed de colore quidẽ certus eſt viſus, non guſtus. de ſapore aũt guſtus, nõ viſus, quorum nunquam in eodem tempore quiſquam ſimul idem ſic ſeſe habere, & non ſic ſeſe habere dicit.

Præterea de propinquo quiuis ac alieno obiecto ſenſus, aut remoto propinquoue ſibi non æque eſt certus.) 55
Quod dixerat ſenſum in propriis tm̃ ſenſibilibus eſſe veracem, non aũt in oĩbus, id hoc in loco demõſtrat. ſumpſerat.n. prius, etiam ſi ſenſus eſſet verax, non tñ protinus fore oĩno viſa veracia, cum ſenſus non idem ſit, atque imaginatio. Nũc ſenſum non pariter in cunctis, vt dixerat, veracẽ eſſe confirmat, neq;.n. perinde ſe habẽt in aliena atq; in propria, ſed guſtatus erga guſtabilia, i. erga ſapores verax eſt, quos viſus non attingit. viſus

erga colores, qui nihil ad guſtatũ pertinent. quo fit, vt ſi qua res pallida intuentibus dulcis eſſe videat, hmõi viſui fidem habendam non putemus. nec talem viſum ſeu imaginationem veracem eſſe credamus, ſed hoc iudiciũ, dulcis ne an ſecus ſit, à guſtatu petendũ eſſe. Aliena porrò quodãmodo vnicuiq; ſenſui vocari poſſunt ſenſibilia cõia, in quibus plurimum errari ſolet, ſed neque ſenſus in propria obiecta perinde ſe habent è propinquo, atque è remoto, vt ſupra cõmemorauit. Tunc enim viſus de colore vera renunciat, cũ à mediocri ſpectat interuallo, non cũ procul aſpicit. eadẽ eſt ratio auditus in ſonitũ, odoratus in odorem. Haud.n. de ſenſibilibus propriis, vtcũq; habeant, & vbicũq; ſint, ſenſus diiudicant. Aut propinqui & ſui) ideſt & ſui cũ prope adeſt, & cũ longius receſſit. hoc.n. eſt in dictione ſubaudiendũ. Quorũ nunquam eodem in tpe quiſquã ſimul idẽ ſic ſe habere, & non ſic ſe habere dicit) Hæc, & quæ ſequunt, in Democritum & Heraclitum dicere videt, qui eadem ſimul & eſſe & non eſſe dicebant, ac idcirco contradictionis veritatem aſſerebãt. Vtroſq; igitur per ſenſus & ſenſibilia refellit, tum qui omne viſum eſſe verum aiebant, tum etiam qui cunctis in rebus contradictionis veritatem tuebant, quos ſuis armis oppugnat, falſitatisq; cõuincit. Qui.n. omne viſum idcirco verum eſſe ſtatuebãt, ꝙ oẽs ſenſus veros eſſe rebant, eos redarguit, non oẽm ſenſum eſſe veracem demrãs. neque.n. ſolũ de alienis ſenſibilibus non oĩs ſenſus eſt verax. ſed ne de ꝓpriis quidẽ, niſi à mediocri interuallo ſentiant, neque ægrotantiũ ſenſus verax eſt. Qui vero ꝑ ꝑ continẽtem fluxũ, & qm ex eiſdẽ oppoſita efficiunt, quodq; ſenſus veraces non ſunt, vt qui ſubinde aliter aliterq; à ſenſibilibus mutent, afficianturq;, cognitionem tollũt, & contradictionem verã eſſe aiunt, horũ ſniam refellit, docens ſenſus in quibuſdam eſſe veraces, in quibus fieri non poſſit, vt contradictio ſimul vera eſſe dicat. nullus enim ſenſus eodem tpe eandẽ rem talem eſſe & nõ eſſe renunciat. Exẽpli gratia. idem eſſe albũ, & nigrum: vel idẽ dulce, & amarũ. quare, ſi quo ſenſus ducunt, ſequamur oportet, nunquam ſimul erunt oppoſita, nec contradictio erit ſimul vera. Quæ ratio in eos quoque conuenire poteſt, qui viſa idcirco vera eſſe dicunt, ꝙ ſenſus veraces ſint. ſi.n. ſenſibus fidem habere oportet, nullus ſenſus, quæ ſentit, ſic habere, & non ſic ſe habere renunciat, quamobrem, ſi ſenſus ad hunc modum ſeſe habent, ſic quoque viſa ſe habebunt, ac proinde nõ erit verum dictu, oppoſita ſimul eſſe vera.

Quinetiam neque diuerſo in tempore ambigit de affectu, ſed de eo, circa quod accidit ipſe affectus. Dico autem hoc pacto, idem vinum aut ipſum mutatum, aut inſtrumento mutato, interdum dulce, interdũ nõ dulce eſſe videbitur, ſed dulce eſt tale ſemper cũ eſt, & nunquã mutatur, ſed ſemper de eo uerũ dicit ipſe guſtatus, atq; affectus qui à dulci proficiſcit, vt neceſſario talis, et tñ hoc ipſum oẽs hę ſniæ tollũt. Quẽadmodum.n. & ſubſtantiam eſſe nullius, ſic & nihil neceſſario eſſe dicunt. neceſſarium.n. vt aliter ſeſe habeat, fieri minime põt. Quare, ſi quippiam neceſſario ſit, id non ſanè ita, & nõ ita ſeſe habebit. Atque oĩno ſi ſenſibilia ſolũ ſint, nihil erit profecto, ſi aĩantia nõ ſint. ſenſus.n. non erit. fortaſſe igitur verũ eſt neque ſenſibilia, neque ſenſus perceptiones eſſe. hic eſt.n. ſentiẽtis affectus. At ĩpoſſibile eſt et ſine ſenſu ea ſubiecta non eſſe, quæ faciunt ſenſum. Nõ.n. ipſe ſenſus eſt ſui, ſed eſt & aliquid aliud ꝑter ſenſum, quod quidẽ antecedere ſenſum neceſſe eſt. id.n. qđ mouet, prius eſt eo natura quod mouetur, neque id minus eſt & ſi hæc ipſa mutuo referuntur.

Quinetiã neque diuerſo in tpe ambigit de affectu.) 56
Oſtenderat nullum ſenſum eodem tpe oppoſita in eodem iudicare. Nunc docet, ne diuerſis quidem tpibus ſenſum in iudicando de affectione, quæ ipſi ſit, neque à ſe, neque ab alio eiuſdem generis ſenſu diſcrepare. Nequa.n. dulce ſapere, nunc tale, nunc diſſimile à guſtatu iudicatur, ſed ſemper & cunctis guſtatibus ſimile videtur, diſcretiuũ videlicet, & lene, nõ iam diſcretiuũ, iam concretiuum, ſed cunctis ſimile. Eadem eſt ratio cæterarum affectionũ, quæ ſenſibus fiunt comꝑhendendis ſenſibilibus. Semper.n. & cunctis inter ſeſe congruunt, ſed de ſubiecto ſenſibili ambigũt aliqñ ſenſus, à quo ipſis ĩgenerat affectio. Nã idem vinũ eidẽ guſtatui partim dulce, partim non dulce videri põt, vel ꝙ ipſum mutet, vel ꝙ deguſtans lingua tales quoſdã ſapores adhærentes habeat. Ac perinde album, & idem non albũ, item ſuaue olens, & idem graue olens eidẽ ſenſui videri põt, nunquam tñ ſuauis ipſe odor, vel affectio quæ efficitur in ipſo, aliud ipſi videtur, cum ſit aliud, ſed quidquid id ſit, à quo proficiſcitur, affectio ipſa ſimilis ſemper ſenſui videtur. Oĩno.n. neceſſe eſt vt affectio, quæ à dulci vel ſuaue olẽte debet proficiſci, talis ſit, & ſenſus vnam talem rõnem obtineat. Sed, poſtquam docuit ſemper oẽſq; ſenſus in affectionum iudicio conſentire, ac neceſſe eſſe, vt vnaquęque affectio, quæ ipſis ingenerat, ſimilis ſemper eademq; ſit, hoc tollire felliq; confirmat eorum opĩonem, qui oĩa eſſe & non eſſe dicebãt. Quẽadmodum dicunt ſubſtantiam eſſe nullius) ideſt, nihil in ſubſtantia ꝑdicari, ſed oĩa ꝑdicata eſſe accidentia, ꝓpterea ꝙ non magis ipſum ſit, ꝗ̃ non ſit. Id autem, quod ſubſtantia non eſſe dicitur, id iſti de nullo dicunt, quia rem quãque non magis hoc eſſe aiunt, ꝗ̃ oppoſitum. Vt igitur entium auferunt ſubſtantiam, ſic tollunt è rerum natura quidquam neceſſario eſſe. Idcirco.n. ſubſtãtiam alicuius eſſe, & quidquam in ſubſtantia de aliquo prædicari negant, quia quod ſic de aliquo dicitur, hoc neceſſario ei adeſt, de quo prædicatur. Nam quod neceſſario eſt, id nequit & ſic, & non ſic habere, quod iſti ſtatuebant. Si ergo ſenſus in affectibus conſentiunt, & affectio dulce ſapiendi neceſſario talis eſt, & ſic afficit, non ſic afficere nequibit, ac proinde falſum eſt rem non magis ſic, ꝗ̃ non ſic habere. Atque oĩno, ſi ſenſibilia ſolũ ſint, nihil erit profecto, ſi aĩantia non ſint.) Senſus eſt, ſi quod ſenſui videtur, id verum eſt oĩno, etiam hoc tunc tpis efficitur. neque.n. ſenſus ꝑ iſtos ſunt rerũ antecedentiũ, vt quibus placeat ſenſum eſſe, in ſenſibilium actione conſiſtere. Si ergo per iſtos nihil eſt ꝑterꝗ̃ ſenſibilia, vtiq; ſi fuerit ſublatus ſenſus, nihil oĩno ſn ꝑ fuerit. tolletur aũt ſenſus, ſi aĩalia fuerint ſublata, vtpote in quibus ſenſus habeatur. Aĩantia.n. dixit pro aĩalibus. Poſtꝗ̃ vero hoc ex iſtorum opĩone ſequi docuit, protinus addit, verũ eſſe ſenſiones actioneſq; ſenſuũ non fore, ſi fuerint ſublati ſenſus, at non item ſubiecta non fore, in quibus ſenſuũ actiones efficiuntur. Falſum eſt.n. dictu, ſublatis ſenſibus, ſubiecta tolli, à qbus affectiones ſenſibus ingignũtur. Si.n. ſenſus non ſui ſenſus perceptio eſt, ſed externæ ſemper cuiuſpiã rei, certe quod ſenſionem & ſenſus affectionem efficit, id vt prius ſit ꝗ̃ ſenſus percipiens ipſum, neceſſe eſt. nam etſi mouens & motum inuicem inter ſe referantur, & item agens & patiens, & quatenus talia ſunt, ſimul exiſtant, natura tamen mouens efficienſque prius eſt quàm motum & patiens. Senſibilia igitur ſenſum præcedunt, & poſſent eſſe, licet non ſentirentur, & ſic non eſſent ſenſibilia:

vt intel-

intelligatur entium eſſe non in eo poſitum eſſe, ꝙ ſenſibilia ſint. Atque hæc quidem in Protagoræ ſñiam dicta eſſe videri pñt, qui dú ſenſibilia ſola eſſe putaret, in habitudine quadã ſenſus ad externa ſenſibilia gñari tradebat, quare qualecuiq; videreƭ, tale illi eſſe ſenſibile. ſi ergo ſenſibilia eiuſdẽ naturæ ſnnt, ac idẽ eſt ſenſibilia ipſa eſſe, & eſſe, cum vt ſenſibilia ſint, in ſenſus perceptione ſit poſitũ, ſatis intelligiƭ, ſi ſenſus nullus ſit, nullũ ꝓtinus fore ſenſibile. Tolleƭ aũt ſenſus, ſi fuerit aĩalia ſublata, ſ. quia ſenſus ln aĩalibus habeƭ. Hoc igiƭ non recte ab iſtis concludi oñdit, ꝓpterea ꝙ licet actio, quæ per ſenſum efficiƭ, & actu ſenſibile tollaƭ ſublato ſenſu, non ſtatim tñ ſubiecta pereunt, & q̃ ſenſui fiunt ſenſibilia, & q̃ ſenſionem efficiunt. ipſorũ igitur non efficiunƭ ſenſus. At, vt ſenſus munere ſuo fungi poſſit, aliqua ſubiecta p̃exiſtant oportet, qbus non eſt hæc cauſa vt ſubiecta ſint, ſed per ſe entia, & ſubiecta ſunr. quo fit manifeſtum, etiam ſi nullus foret ſenſus, nullaq́; eſſet imaginatio, tunc tñ ſenſibilia in aliqua natura eſſe poſſe. Non igitur quidqd videtur, verũ eſt. Qnod vero ait, Aliter ſi ſenſibile ſolũ ſit) pro hoc dictũ eſſe accipi poteſt, p̃ſertim ſi ſenſibile ens eſt in ſui ſenſus perceptione tantum.

Sunt autem quidam qui dubitant, & eorum, qui perſuaſi ſunt, & eorum etiam, qui ſolum has ſententias dicunt. Quæritant enim, quiſnam ſit ille, qui ſanum hominem diſcernit, & eum oĩno, qui circa ſingula recte iudicat, atque diſcernit. Tales vero dubitationes ſimiles huic ſunt dubitationi, dormimus ne nunc an vigilamus? Idem autem omnes huiuſcemodi dubitationes poſſunt. omniũ enim hi rationem eſſe cenſent. Etenim principiũ quærunt (atque hoc per demõſtrationem) accipere. Non eſſe nãq; perſuaſos in ipſis actionibus patet, ſed, vti diximus, hic eſt ipſorũ error. Rationem.n. eorũ quæritant, quorum nulla eſt ratio. principij.n. demonſtrationis non eſt demõſtratio. Atque his quidem facile id ita eſſe perſuaderi poterit. non eſt enim difficile vt accipiatur.

57 Sunt aũt qnidã & eorũ, qui pſuaſi ſunt, & eorum qui ſolũ has ſñias dicunt.) Dixerat aſſertores ſñiæ q̃ hoc in loco refutaƭ, partim ambigẽtes de ſenſibilibus, dum res ſic ſe habere putarent, in eã opionem veniſſe, quos admonitione ꝓbabili facile ſanari poſſe dixit, & in quos hactenus diſputauit, dubia diſcutiẽdo, qbus in hunc errorem inciderant, partim non ꝓp inductã de rebus pſuaſionem, ſed ptinacia quadã hãc opionem tueri. Nũc ab vtriſq; ambigi, quæriq́; ait, quiſnã ſit, cuius iudicio de veritate ſtandũ ſit, & quẽ ſequi conueniat, q̃ nouerit quis ſanus, qs nõ ſanus in his rebus pſiſtat. Ad ſummã, cuiuſnã viſis ſeu imaginationibus, ſentẽtiis, iudiciis fidem habere oporteat? deniq; qnis prudẽs ſit? Qđ idcirco dnbiũ eſt, qa oẽs aduerſus oẽs dicunt, & ſibi quiſq; ſapere videƭ, & recte iudicare, nec ipſi qui hoc dicit, exploratũ eſt num viſis recte valentiũ ſtandũ ſit. Neq;.n. qa ægrotantes pauciores ſunt, idcirco eis nõ eſt habẽda fides. Fieri.n. põt, vt plures efficianƭ, & alioqui nõ multitudine & paucitate eorũ, qbus viſa videnƭ, verũ definire cõuenit, niſi forte vulgi opĩonem iudicio artificũ de ꝓpriis artibus iudicantiũ p̃ponendã idcirco putamus, ꝙ hi pauciores ſint. Sed tales, inquit, dubitationes ſiles ſunt, vt ſi qs ambigat, dormiamus ne nũc, an vigilem᷒. Nemo.n. in re tam manifeſta rõnem quæreret, q̃ indiciũ facile p̃beat, qno poſſit hoc diiudicari, ꝓpterea qđ quæcũq; vigilantes efficimus, dormientes quoq; faciamus, adeo vt ſomnia etiã in ſomniis interpretemur. Nã cunctas hmõi qõnes idem pollere ait, & ex eodẽ capite ꝓficiſci, ex hoc videlicet, qđ oĩum rerum rõnem quãpiam & cãm principiiſq; quꝑũt, & principiũ indemõſtrabile nullũ eſſe putant, nec qdquã eſſe aiũt, qđ per ſe & ex ſe fidẽ faciat, manifeſtũq; ſit. hos.n. qui talia dicũt, non ex animi ſñia loqui, ex ipſorum actionibus intelligi põt, qui Medico in rebus ad ſanitatem ptinentibus credunt, artifici in arte ſua, & ſingulis in rebus perito magis q̃ imperito, item in ſenſibilibus recte valenti ſenſui, & in ſuis cuiq;. Non igiƭ quæſtio iſtis ex diſpõne aliqua & opĩone manat, nec aliũde, q̃ ꝙ rõnem demrationẽq; quærunt eorũ, quorũ neq; ratio habeƭ, nec demratio: qñquidem demrationis principiũ, handquaquã poteſt demrari, cum ea ſignificet, quorũ cognitio manifeſtior eſt nobis à natura tributa, q̃ vt eorũ demrationem deſideremus. Hęc aũt ſunt ſenſus & ſñiæ dictæ, ac naturales & cões opiones. Sed, qa in eos diſputauerat, qui ex animi ſñia talia tradebãt, adiicit: Atq; hi qdem facile id ita eſſe pſuaderi poſſunt.) Qui.n. ob conceptã pſuaſionem ita dicunt, his non eſt factn difficile pſuadere eſſe principia quædã indemrabilia & ex ſe ꝓprioq́; ſenſu cęteris indubitatis rebus manifeſta. Nam qui dubij, qs rectus ſit veritatis iudex, & cuius ſtandum ſit iudicio, in hanc ſñiam deflexere, hos ab errore huius opionis explicare non erit magni negotij, ne oĩum rerum demrationem quæri oportere putent, cũ ſint aliqua, quæ demrari recuſant, eadẽq; per ſe manifeſta, nouerintq́; demrationis quædam eſſe principia, ac proinde doctis in re quaque fidem eſſe habendam, & ipſorũ iudiciis ſtandum.

Qui vero in rõne vim ſolum quæritant, impoſſibile quærunt. Etenim continuò ſimul ipſi contraria dicũt, deinde ſibi deductionem cenſent ad contraria fieri oportere. At ſi non oĩa ſint, ad aliquid, ſed aliqua etiam per ſe ipſa ſint, non omne ſanè quod apparet, fuerit verum. id.n. quod apparet, alicui eſt apparens. Quare qui dicit oĩa, quæ videntur, atq; apparent, vera eſſe, is oĩa, quæ ſunt, ad aliquid facit. Quapropter & cauendum eſt hiſce, qui vim in rõne quæritant, et ob hoc ſubeunt diſputationem. non.n. eos dicere oportet, id quod videtur, eſſe verum, ſed addant oportet, cui videtur, & cũ videtur, & quo videtur, quo quidẽ modo: Quod ſi diſputent quidem, non aũt hoc pacto ſubeant diſputationem, eueniet ipſis, vt cito cõtraria dicant. fieri nãque poteſt, vt idem viſu quidem mel eſſe, guſtatu autem non eſſe mel videatur, & vtriſq; oculis, ſi ſint diſſimiles, non idem appareat.

Qui verò in rõne vim ſolum quæritant, impoſſibile 58
quærunt. Nam cùm ipſi contraria dicant, protinus contraria dicere cenſent.) Hæc in eos dicunƭ, qui non perſuaſi & ambigentes in hanc põnem, ſed diſputandi contraq́; dicẽdi gratia venere, nec diſſuaſionem deſiderãt. Oĩno.n. non talia ob indutam pſuaſionem dicunt, ſed vt conuincantur, & orõne redargnanƭ, expectant. Hos igitur impoſſibile quærere ait. qni.n. vt redarguanƭ petunt, ij vt in contradictionem adiganƭ, poſtulant: redargutio.n. eſt cõtradictionis concluſio. At iſti hoc ipſum initio ſtatuunt, oppoſita ſimnl conſiſtere, & contradictionem ſimul eſſe veram, quo qui redargniƭ, ab aduerſario adduci debet. hoc eſt.n. oppoſita & contraria dicere. At hoc ipſum iſti ꝓtinus à principio verũ eſſe ſtatuunt. quare in quãcunque contradictionẽ hos cogere viſus fueris eam eſſe põnem ſuam, ac id ſibi placere rñdebunt. Nihilo tñ ſecius in ipſos diſputare tentat. Et argumentatione vtitur hmõi, Sumit, ſi omne viſum verũ ſit, conſequens eſſe, vt oĩa entia ſint ad aliqnid, & coniunctum conuerti. Si.n. per iſtos ſit verum hoc, ſi omne viſum eſt verum, omnia entia ſunr ad aliquid, reliquum coniũctum erit verum, cui hoc conuertitur. hoc autem

oſtendit etiam pauloante, cùm diceret, fore vt omnia entia è medio tollentur per eos qui omne viſum verum eſſe aiuut, ſi ſenſus fuerit ſublatus. quod enim videtur, alicui videtur, & eſt ad aliquid. Qui ergo dicit, omne viſum eſſe verum, & hoc tantũ verum eſſe ſtatuit, præter viſum nihil aliud eſſe putans, hic omnia entia facit ad aliquid. In hoc enim quod videantur, cunctis entibus efficitur eſſe, hoc autem eſt ad aliquid, quod enim viderur, alicui videt. Eſtq; illud, (omue quod videtur, eſt verum) par huic, (ſolum eſt verum.) Ita qui omnia viſa dicit eſſe vera, is cuncta entia ſtatuit eſſe ad aliqd. quia enim qui omnia viſa eſſe vera dicit, is ſolum viſum verum eſſe ait, qnod aũt non eſt verum, id ue ens quidem eſt, efficitur, vt ſola viſa ſiut entia. Si ergo huius, omne viſum eſſe verum, conſequens eſt, omnia entia eſſe ad aliquid, profecto niſi omnia fuerint ad aliqnid, ne fuerit quidem omne viſum verum. oppoſitum nanque antecedentis conuertitur, & conſequens eſt oppoſiti conſequentis. Sed quia cùm dixiſſet, & per confirmationem ſumpſiſſet illud copulatum, niſi omnia entia ſint ad aliquid, ne omne quidem viſum eſſe verum, ſequi ſumpſit, omnia entia eſſe ad aliqnid hoc confirmat, & ſic ſe habere docet, ſimulq; pertinaciũ poſitionem dererminans, corrigensq́; addit ea, qnæ hos dicere oportet, ne facile conuincantur. Neqne enim ſimpliciter, inquit, hi dicere debent omne viſum eſſe verum. Neque enim quod cuicunque videtur, id cuiuis verum eſſe dicere volunt. Sic enim nihilo magis omnia vera fuerint, q̃ falſa, propterea ꝙ omnes putant eos decipi, qui ſibi contraria opinantur, ſed oporter vt illi. (omne viſum eſt verum) adiiciant hoc, (ei cui videtur, & quãdo videtur, & quatenus, & quomodo.) his enim prętermiſsis, ſermo eorum facilis eſt ad redarguẽdum. Nam, ſi omne viſum ſimpliciter ſit verum, & non ei cui videtur, eadem erunt vera & ſalſa ſimpliciter. Sententia.n. qua propria tollitur opinio, & falſa eſſe dicitur, nihilo minus q̃ ipſa ſimpliciter crit vera. Nam quælibet opinio per ſibi oppoſitam tollitur, ſi hæc vera ſit perinde atque illa, vt certe eſt, quemadmodum dixi, putantibus omnibus falli cęteros, qui oppoſita ipſis exiſtimant. Itaque dicentes, omne viſum eſſe verum, dicere item debent, omne viſum perinde ſimul eſſe ſalſum. Addendũ eſt igitur, (cui videtur) & non ſimpliciter dicendum, omne viſum eſſe verum. Sed ne hoc quidem adiicere ſatis eſt, ne iſtorum oratio à ſeipſa labeſactet. Niſi enim addatur, (quãdo videtur) ſed ſimpliciter dicatur, quod videtur, verum eſſe ei cui videtur, cùm eadem res eadem homini nunc talis, alìàs diuerſa eſſe videatur, fiet vt eidem oppoſita vera ſint. eiuſdem.n. eſt vtrũque viſum. Adiectio igitur illa, (qnando videtur) deſideratur. Neq; enim iam, quæ prius videbantur eidem vera fuerint, cum ipſi amplius uon talia eſſe videntur: quoniam quæ prius vera eſſe opinabantur, de iis poſtea, quaſi tũc decepti fuerint, aliter exiſtimant, & ſic rurſus eadem non magis vera efficiuntur, q̃ falſa. Sed parum eſt (quãdo videtur) adiecisſe, niſi etiam addatur (ſecundũ euudem ſenſum.) Nam eidem in eodem tempore de eodem diuerſum ac oppoſitum viſum effici poteſt, ſi bilis per viſum dulcis eſſe videatur, eademq; per guſtatum amara. Sic.n. rurſus eidem eadem vera ſimul & falſa videnrur. qnod iucommodum ſequetur, niſi (per eundem ſenſum) addatur. Nam viſum ſm̃ vtrũque ſenſum verum eſſet: quod ſignificanit, cum dixit. (quo videtur) non tamen ſimpliciter verum & falſum, ſed quia fieri poteſt, vt quidquam idem diuerſum ſimul ac diſsimile ſm̃ eundem ſenſnm videatur, exempli gratia, vt ſcd̃m viſum idem album videatur, & non album: ſi forte aſpiciens oculo altero ægrotet, altero recte valeat. ideirco additio illa, (vt videtur) deſideratur, vtpote qua dempta idem aliquãdo verum ſimnl & falſum eidem videri queat. quod enim recte valenti ſenſui verũ, idem ęgrotanti falſum eſſe videtur, fit vt addendum ſit, (& vt videtur) quod ſignificat ſecundum eandem partem. Ita niſi his adiunctis diſputandi uegocium iſti iucæperint, qui ſibi conuinci ſermone non poſſe videntur, facile redarguentur, & pugnantia cogẽtur dicere. Nam idem eidem ſimul eſſet verum & falſum, ens atque non ens, vnum & multa, quod eſt abſurdum dictu, niſi hæc omnia adiiciantur. Neque.n. ſimul eidem vera ſunt, quæ inter ſe diſcrepantia diſcrepantibus à diuerſis videntur: vel ſi eidem, ſed alio tempore: vel ſi eodem, non tamen ſecundum idem. Eſſe autem horum adiectiouem neceſſariam, ne facile iſti redarguantur, & pugnantia cogantur dicere (qui ſtatuentes omne viſum eſſe verum, ſimul concederent vnumquodque viſum non magis verum eſſe, quam ſalſum) ipſe per ea, quæ adiungit, demonſtrat, quæ quidem ipſum (vt videtnr) ſignificant. Quãquam (qno) & (vt) in eodem intellectu accipi poſſunt, ac vt idem ſignificantia. At horum appoſitio, & his adhibita diligentia declarat quã impudens ſit iſtorum ſententia, quę non reputat incommodum idem eidem eodem tempore & dulce & amarum vere eſſe dicere, ꝓpterea ꝙ alij ſenſui amarum, alij dulce videtur. Item album & fuſcum, ſi alter oculorum recte valeat, alter ægrotet. erunt.n. ipſis diſsimilia, quę diligenna docet quõ ſimul omnia entia ad aliquid efficiantur.

Nam ad eos, qui propter cauſas olim dictas, id quod videtur, inquiunt eſſe verũ, atque ob idipſum omnia ſimiliter vera falſaq; eſſe dicunt, facilis eſt obiectio. fieri nãque poteſt, vt neque omnibus eadem, neque ſibi ſemper eadem, ſed ſemper contraria eodem in tempore videantur. nam idem tactu quidem cum digitus ſuper ponitur, digito, duo, viſu aũt vnum eſſe videtur, at non eodem ſenſu, atque per idem, & eodem modo, temporeq; eodem. Quare hoc eſſet verum, ſed fortaſſe propter hoc neceſſe eſt hiſce dicere, qui non ob dubitationem, ſed diſputationis gratia dicunt non eſſe hoc verum, ſed huic verum. Atque vt antea dictum eſt, neceſſe eſt ad aliquid oĩa facere, & ad opinionem, et ſenſum. Quare neq; fuit quicquã, neq; etiam erit, ſi nullus antea fuit opinatus. Quod ſi fuit vel erit, patet non oĩa ad opinionem referri.

Nam ad eos, qui propter cauſas olim dictas, id quod 59
videtur, inquiunt eſſe verum, atque ob id ipſum omnia ſimiliter vera falſaque eſſe dicunt.) Subaudi, facilis eſt occurſus. Nam hoc in dictione deſideratur. De iis loquitur, qui ambigentes in hnnc errorem delapſi ſunt, quos modeſtiores eſſe, & admonitione tantum & doctrina, non etiam redargutione indigere dixerat. Senſus igitur erit, Nam iis, qui cauſis ſupra commemoratis omne viſum verum eſſe aiunt, facile uccurri poteſt. Ex dictis nanque ipſorum efficitur, vt omnia pariter vera ſint, atque falſa: cuius eam canſam ſnbiungit, (quia nou omnibus eadem videntur) quamobrem qui omne viſum verum eſſe conſtituebant, iis addendum eſſe cenſebat (cui videtnr.) Sed neque eidem eadem ſemper de eodem. quare rurſus addendum eſſe & quando, & quomodo, & vt videtur. Sed, vt oſtenderet quomodo aliqua eodem tempore oppoſita eſſe videantur, adiungit. Nam idem tactu duo eſſe videtur.) Ex eo.n. quod

non eadem cunctis videntur, nec eiſdem ſemper eadẽ,
nec eorum, quæ ſimiliter videntur, hæc magis vera, illa
falſa magis eſſe putantur, ſequitur oĩa pariter viſa vera
eſſe, atque falſa, cum eadem talia & nõ talia videantur.
Cùm igitur dixiſſet, demonſtraſſetque, qui ſimpliciter
omne viſum verum eſſe aiunt, iis dicere conſentaneum
eſſe, oĩa pariter vera falſaq; eſſe, cauſam eius reddidit.
neque.n.inquit, eadem cunctis videntur, ſed quæ his ve
ra, eadem illis falſa eſſe videntur, neque eidem ſemper
eadem, ſed plerũq; etiam in eodem tp̃e contraria. quod
argumento tactus viſusque declarat. Nam quod viſus
vnum eſſe imaginatur, hoc tactui videtur eſſe multa
per diuerſos digitos, alteri alterũ, impoſitos. quotquot
enim digiti rem ad hunc modum impoſiti contigerint,
tot res eſſe videt̃ id quod attingitur, quod tñ viſui vnũ
eſſe exiſtimatur. Atque adeo corpus vnum continuum
particulari digitorum impoſitione multa eſſe videri po
teſt, ſi corpus partim molle ſit, partim durum & dẽſum,
& partim aſperum, partim lene, & à quopiam non in-
tuenti, qui digitos huc atque illuc transferat, continga
tur, quáquã digitorum impoſitionem, ipſorũ comple-
xum intelligere poſſumus. Digiti enim cohærentes in-
ter ſe, viſui vnus eſſe videntur: iidem per mutuum con-
tactum plures eſſe deprehendunt̃. quod ipſum vel aper
tius guſtatus & viſus exemplo cõfirmare licet, ſi quod
enim viſui coloris ratione mel eſſe videtur, id guſtatui
bilis eſſe comprobetur, propterea ꝙ talem habeat ſapo
rem, vt ipſe commemorauit. Quibus incommodis ex-
plicatis, determinationes adiungit, de quibus pauloan-
te mentionem fecit, quas opponendas eſſe ait ſententię
eorum, qui omne viſum verum eſſe tradunt, ſi velint ſer
monis redargutionem effugere, quippe q̃bus adiectis
prędicta incommoda caueantur. hoc enim innuit cum
ait: At non eodem ſenſu, atque per idem, & eodem mo-
do, temporeq́; eodem) Si.n.viſum cum his determina-
tionibus verum eſſe dicatur, haud amplius conſequens
erit, omne viſum verum eſſe pariter atq; falſum. Nam
iis, quæ diximus adiunctis, omne viſum verum eſſe de-
monſtrari poterit. Hæc effatus addit: Sed fortaſſe pro-
pter hoc neceſſe eſt hiſce dicere, qui non ob dubitatio-
nem.) Eſt aũt ſenſus, quos inquiſitio veri in hanc dedu
xit ſententiam, hos incommoda conſequi, probare in
promptu eſt, quibus valeant ab opinione deſiſtere. cæ-
teris autem, qui pertinaciter repugnant, iis ob hoc ne-
ceſſarium eſt, vt ſuis dictis determinationes, quas dixi-
mus, adiiciant, ſi velint redargutionem euadere. Idcir-
co enim ſententiam tuentur, non quod ita ſibi perſuaſe
rint, nemini enim hoc perſuaſum eſſe poteſt. Ergo qui
talia dicunt, iis, vt ſupra diximus, conſentaneum eſt, vt
non ſimpliciter dicant, oĩa viſum eſſe verum, ſed huic, i.
cuique ſuum, Sic autem dicentibus illis quoque conue
nit, vti ſupra dictũ eſt, vt omnia faciant ad aliquid. Hoc
enim ſequitur, ſi quis rerum ſubſtãtiam ad ſententiam
opinantis, ſentientisq́; ſenſum referat, & viſum cuique
verum eſſe dicat. At, ſi omnium rerum ſubſtantia eſt ad
aliquid ipſarumq́; exiſtentia opiniones, imaginationes
& ſenſus affectatur, profecto nihil erit cuipiam, quod
eſſe aliquis non opinatur, nec quidquam fuerit, de quo
pręexiſtimauerit nemo. Nam qui eſſe in videndo & opi
nando ponunt, ij fieri quoque ſtatuunt in opinando. At
ſi fieri, certe & factum eſſe. ita non opinanti effici quid-
quam, nihil efficitur. Ad ſummam nihil efficietur, vt
non idem exiſtimetur fieri: & eatenus res quæque fue-
rit, quatenus exiſtimabitur: quippe cum opinio & ima-
ginatio efficiant ea, quæ videntur & exiſtimantur, cùm
prius non eſſent: Huc cum iſtos coegit, & eiſdem ne-
ceſſe eſſe docuit, vt omnia ad aliquid eſſe dicerent, hoc
monere nititur, & rationis aſſumptionem, confirmare,
dum non omnia entia ad aliquid eſſe demonſtrat, di-
cens: ſi quid factum eſt, & erit nulla opinione antece-
dente, non omnia ſunt ad aliquid, neque viſum cuique
verum eſt. quò cum orationem deduxiſſet, cætera con-
ticuit, propterea ꝙ in prõptu eſt demonſtrare, res non
idcirco vel fieri vel factas eſſe, ꝙ aliquis de ipſis præexi-
ſtimauerit. conſtat.n. pleraq; inſperatò, præterq́; opi-
nionem fieri. Nam quid dictu abſurdius eſſe poteſt, q̃
neque bellum, neque alluuionem, nec deniq; terræmo-
tum fore, niſi quiſpiam hæc futura eſſe prius exiſtimaſ-
ſet? alioquin oporteret hæc iis ſolis fieri, qui hæc futura
præcipiſſent, eadem non fieri iis, qui non futura eſſe pu
taſſent. At non ita ſeſe res habet, nec bellum iis tm̃ fit,
qui fore ipſum fuerant opinati, nec refert quis id opi-
natus fuerit, ipſe ne, an alius quiſpiam. Quòd ſi aliqua
etiam nemine opinãte fiunt, non igitur entia omnia ad
aliquid efficiuntur. quod ſi non oĩa ſunt ad aliquid, cõ
ſequens eſt, vt ne omne quidem viſum ſit verum. Eſſe
aũt entium, non eſſe in eo poſitum, quod videantur, in
prõptu eſt intelligere vel ex hoc, quia quæ ſunt ad ali-
quid, ſimul ſunt, natura, ſubſtantia tñ, & exiſtentia rerũ
exiſtimatarum non abolетur ſimul cum exiſtimante.

*Præterea, ſi vnum ad vnũ, aut ad definitũ refertur, & ſi
idem eſt et dimidiũ et æquale, ſed non æquale ad duplũ, neq;
dimidium ad æquale refertur, itaq; ſi idem ſit homo, atq; id
de quo habetur opĩo, id quod opinatur, non erit homo, ſed id
de quo habetur opĩo. Quod ſi vnũquodq; erit ad id, quod opi
natur, id ſanè quod opinatur, ſpecie fuerit infinita. Eſſe igitur
hanc opinionem firmiſſimam oĩum, non eſſe inquam ſimul
veras enunciationes oppoſitas, & quid hiſce accidit, qui ita
dicunt, & cur ita dicunt, ſatis à nobis eſt dictum.*

Præterea, ſi vnum ad vnum, aut ad definitum refer- 60
tur, etſi idem eſt & dimidium & æquale, ſed non æqua-
le ad duplum.) Demonſtrato, qui omne viſum verum
eſſe aiunt, hos omnia efficere ad aliquid, diſputans de
iis, quæ ad aliquid dicuntur, incommodũ quiddam do-
cet ex opinione ſequi. Sed accipit prius ſtatuitq́; qũo di
cimus, & qũo ſunt quę ad aliquid dicuntur. niſi enim ad
hũc modum ſeſe res omnes habuerint, in promptu erit
demonſtrare non omnia ad aliquid eſſe. Eorum igitur,
quæ ad aliquid dicuntur, vnumquodq; dicitur ad vnũ:
vel ſi idem ad plura, ad ſingula tñ non incerta, ſed defi-
nita dicetur. Siquid enim complures habitudines obti-
neat. & ob id ad plura dicatur, id certe ſecundum ſingu
las habitudines ad quiddam vel ſpẽ vel genere determi
natum dicitur. Ergo, ſi idem æquale ſit, & duplum, & di
midium, dicetur id quidem ad plura, ad æquale, ſ. ad di-
midium, & ad duplum, ſigillatim tñ ad determinatum.
Etenim æquale ad nihil aliud dicitur, q̃ ad æquale: ne-
que duplum ad aliud q̃ ad dimidium: neque dimidium
ad aliud q̃ ad duplum. Sed neque viſibile ad aliud niſi
ad viſum. Ita licet idem ad plura referatur, per ſingula tñ
ſemper ad quidpiam definitum refertur. Sed vbi dixit
relatiuum ad vnum dici, vel ſi ad plura, certe per ſingu
las habitudines ad aliquid definitum referri, antequam
incommodum inferat quod ex eo ſequitur (quod vnũ
quodq; per ſingulas habitudines ad vnũ refertur) aliud
abſurdum, quod eandem conſequitur opinionem, de-
monſtrat. Nam, cùm exiſtimatum & exiſtimans, alterũ
dicatur ad alterũ, ſi eſſe cuiq; rei in eo poſitũ eſt, quod

exiſtimetur,& exiſtimare diuerſum eſt atque oppoſitũ exiſtimari,nimirum exiſtimans nõ erit homo, ſi homo & huiꝰ eſſe eſt exiſtimatum, cùm eſſe habeat in exiſtimando. exiſtimans enim diuerſum eſt ab exiſtimato. Qui.n.cuncta ad aliquid eſſe negant,& quãdam ſubiectam ſubſtantiam relinquunt, cui ad aliquid referri accidat,iis in promptu eſt hmõi argumentationem ſoluere. Dicerent.n.exiſtimans quatenus exiſtimat, diuerſum eſſe ab exiſtimato quatenus exiſtimatur.nam exiſtimare diuerſum eſt ab exiſtimari. Quidqd autem eſt vnũquodq; eorum,quæ exiſtimant,& eorum, quæ exiſtimantur,cui accidit vel exiſtimare,vel exiſtimari,hoc nihil prohibet hæc eadem eſſe.Neque.n.homo quatenus homo ad aliquid dicitur, ſed quà eſt exiſtimans & exiſtimatum.ita nihil prohibet quempiam ſeipſum exiſtimare.nã eidem,qui ſubã homo eſt, multa ſimul accidunt.Fieri ergo põt,vt alia rõne exiſtimans,alia ſit exiſtimatũ.at ſubiecto quidqd hæc accidẽtia ſortiť,idem eſt. qui aũt ad aliquid oĩa eſſe cõminiſcunť, ĩis talia rñdere non eſt integrũ, per quos nulla ſubſtantia eſt cui exiſtimari,qđ eſt ad aliquid, accidat,ſed cuiuſq; rei eſſe in eo poſitum eſt,qđ exiſtimeť. Si ergo tũc demũ eſt homo, cùm exiſtimať, idem etiam eſt ipſi hoĩem eſſe & exiſtimatum eſſe.homo.n.idcirco eſt,quia eſſe exiſtimať, in cogitari eſt ei eſſe,& cogitatũ eſſe,ꝓfecto,vt exiſtimari diuerſum eſt ab exiſtimare,& fieri nõ põt,vt exiſtimet, quatenus exiſtimať, ſic quod exiſtimatur, aliud eſt ab exiſtimante, qm̃ hoc eſt exiſtimari, qđ eſſe. homo igiť diuerſum erit ab exiſtimante,cùm id,qđ exiſtimať,homo ſit,idq́; non ex accidenti,qm̃ hoĩem eſſe,à cogitatũ eſſe non eſt diuerſum. qua igitur hoc ipſi eſt eſſe aliqd, hac cogitans ab ipſo diuerſum eſt. Per qđ igiť ipſi ſuppetit aliquid eſſe,hoc ſm̃ hoc eſt ab ipſo diuerſum.exiſtimans igitur hoĩem,tunc non erit homo.Neque.n.vt in ęquali eadem eſt in vtroq; relatiuorũ ratio,quatenus æqualia ſunt,ſic item in opinante,& in eo de quo habetur opinio,qm̃ exiſtimans & exiſtimatũ non ſic dicuntur ad aliquid,alioquin omne exiſtimans hoc eſſet qđ exiſtimatum,quemadmodum ęquale æquali eſt æquale,& ſiĺe ſimili ſimile. Exiſtimare igitur & exiſtimari non ſunt ex eis relatiuis,quæ per æqualitatem referuntur,ex ĩis quæ ſm̃ iudicans & iudicatũ, cuiuſmodi ſunt ſcĩa & ſenſus, in quibus oĩbus iudicantia diuerſa ſunt à iudicatis. Alterum.n.ab altero diuerſum eſt,quatenus eſt tale,& diuerſæ ipſorum rõnes ſunt.Quamobrem in æqualibus,ſi vnum eſt æquale,alterum quoque ęquale eſt,& eandem obtinet rõnem: at non ſic in ſenſu & ſenſibili ſeſe res habet,nõ magis quam in duplo. Neque.n. ſi vnum relatiuorũ eſt duplum, alterũ quoque duplum eſt,ſed potius dimidium:nec eadem eſt dupli atque dimidij ratio.Sic igitur in opinante, ſi alterũ eſt opinans, ſeu exiſtimans,alterum non exiſtimans erit, ſed exiſtimatum,atque ab illo rõne diuerſum. Si ergo exiſtimatum habet hoĩs rõnem,quatenus exiſtimatur,nimirum exiſtimans quod nõ habet rõnem hoĩs, non erit homo. Quãquam hæc argumentatio poteſt ad id applicari,qđ relatiua vnum ad vnum ac determinatum referuntur. Si.n.relatiuum quodque ad vnum dicitur, exiſtimare ad vnum exiſtimari referetur. quare, ſi cuiq; rei hoc eſt eſſe quod exiſtimari, exiſtimans vt ad exiſtimatũ dicitur, ſic dicetur ad id, quod eſt exiſtimatum. nam idem eſt ei eſſe,& exiſtimatum eſſe. exiſtimatum autem idem eſt atque exiſtimari,ac viciſſim exiſtimans & exiſtimare.ſic.n.vnum erit ad vnum.quod,ſi verum eſt, quemadmodum exiſtimare diuerſum eſt ab exiſtimari,ſic viciſſim exiſtimans ab exiſtimato. quare,ſi homo eſt exiſtimatum,homo non fuerit exiſtimans:& ſic ab exiſtimato quolibet diuerſum erit exiſtimans. ab hoĩe cum hoĩem exiſtimat,à cane,cùm canem.quod ſi vnũquodque ad exiſtimans refertur, vtiq; ad indefinita ſpẽ exiſtimans referetur. at poſitum erat relatiua ſingula ad vnum referri,eorumq́; põnem,ipſe per ea quæ adiũgit, demõſtrat,qua dicitur vnum ad vnum, aut ſi vnum ad plura, certe ad determinata, quod quidem tollunt qui oĩa ad aliquid eſſe tradunt. Exiſtimans.n.quod vnũ eſt & idem,ad infinita dicetur,niſi aliqua ſit ſubiecta natura,cui accidat exiſtimari, quæ ſubſtantia & ſpẽ differat. alia eſt.n.ſpecies equi,alia canis,alia cæterorum opinabilium cuiuſq;, habet tñ vnum idemq́; accidens quod opinabilis ſit, ac de ipſa haberi poſſit opinio. Singulis tñ eſſe hoc eſt quod exiſtimari,& in hoc ipſorum & generatio & ſubſtantia conſiſtit, neque alia eſt equi qddi tas ꝗ exiſtimari, quia in hoc poſitum eſt ipſius eſſe. Eãdem cæterarum oĩum rerum rõnem intelligere licet. Neque.n.refert canem dicas, an opinabile. res aũt infinita ſpẽs ſunt.opinabilia igiť & exiſtimata ĩfinita ſpecie fuerint,quatenus ſunt opinabilia:quo fit, vt opinans ad infinita ſpecie referatur,ſi opinata ad opinantia referũtur,cum infinita ſpecie ſint, quæ ab vno eodemq́; exiſtimantur,quorum eſſe in eo poſitum eſt, quod exiſtimantur. At hoc incommodum eſt,& dictu perabſurdũ. Ad refellendum autem illud, oĩa eſſe ad aliquid, firma ratio eſt illa, quæ docet multa fieri nemine vel eſſe vel fore præopinato. Et rurſus alia quæ ait, quæcunque aliquis opinatur eſſe aut fore &c. Multa.n.eorũ quæ fiunt, fiunt non cogitata,quæ inopinata dicuntur, vt inuentio theſauri.Multa rurſus cogitata non fiũt, vt in bellis & certaminibus vincere & vinci, & alia propemodum infinita.Illa item quæ ait, ſi cuiuſq; rei eſſe in exiſtimãdo conſiſtit,ſublato exiſtimante nihil oĩno erit. Ac ꝓinde ſi perierit aĩal,nihil fuerit aliud, ſed pereunte exiſtimante, nihil erit reliquum. Atque adeo idem ipſe qui exiſtimat,cum exiſtimat, non erit ens, niſi ab alio exiſtimetur:itaq; fiet,vt quiſquam nullus ſit,& ſimul exiſtimet.Præterea,ſi opinio mutetur, res quoq;, de quibus habetur,mutabunť, niſi ſi quis ſeipſum exiſtimet vt exiſtimantem.Ad hæc,ſi quempiam,hic eſſe opinetur, ille non eſſe,ſimul erit,& nõ erit:idemq; multa fuerit, ſi ab his multa eſſe fuerit exiſtimatus. Et ſi idem numero in diuerſis locis eſſe opinetur, idem ſimul erit in diuerſis locis,deniq; idem res oppoſitæ fuerit, vt ſi quod quieſcere quidam putat, hoc alius moueri opinetur, & alia innumera incõmoda ex hac opiñe ſequi reperias.Eſſe igitur hanc opĩonem firmiſſimam oĩum, nõ eſſe inquã ſimul veras enũciationes oppoſitas, hoc eſt qđ ſibi demonſtrandũ propoſuerat,ſñiamq́; illam,contradictiones non eſſe ſimul veras,notiſſimã & manifeſtiſſimam eſſe:quod multis rõnibus concluſit, & incõmoda inde cõſequentia declarauit,& qua rõne ducti qui ſic & putabant & ſtatuebãt venerint in hanc ſñiam,ſ.qm̃ ex eodem oppoſita fieri cernebant, & qm̃ quæ eadẽ eſſe putantur,non omnibus eadem eſſe videntur.

Cum autem fieri nequeat, vt contradictoria ſimul de eodem ſint vera,perſpicuum eſt neque fieri poſſe, quo contraria ſimul eidem inſint. Eſt.n.alterum contrariorum non minus priuatio,ſubſtantiæ vero priuatio, negatio eſt ab aliquo genere diffinito. Si igitur impoſſibile eſt vere ſimul affirmare,atque negare,fieri quoque non poteſt, vt contraria ſimul inſint,

inſint,niſi aut aliqua ex parte ambo, aut alterũ quidem aliqua ex parte, alterum vero ſimpliciter inſit.

61 Cum aũt fieri nequeat, vt contradictoria de eodem ſimul ſint vera.) Poſtquam ſententiam illam, non poſſe contradictionem ſimul eſſe veram, manifeſtiſsimam eſſe docuit, hinc ſequi ait, vt ne contraria quidem eidẽ adeſſe queant: & qño ſequaſ, docet. Eſt.n.alterum contrariorum non minus priuatio.) ideſt, oppoſitorũ alterum non minus eſt priuatio, q̃ oppoſitio. Vtitur autem hac argumentatione potiſsimũ in libris de Ortu & Interitu. Vel (non minus priuatio) dixit ſignificans, contrariorum alterũ altero nihilominus eſſe priuationem. Illic.n.dixit, ꝙ in contrariorum ordine deterius ſit, id eſſe priuationem, cùm præſtantius proprie ſpecies ſeu forma eſſe intelligatur, vt nigrum priuatio eſt albi, turpe honeſti, dulce amari, vtrũq; tñ alterius priuationem eſſe. Et quidem oppoſita à priuationibus proprie intellectis hoc differunt, inquit, quod in his alterum tñ eſt alterius priuatio, in oppoſitis aũt vtrunq; alterius. Sed, poſtq̃ aſſumpſit contrariorum alterum alterius eſſe priuationem, addit: Subſtantiæ vero priuatio) ideſt, priuatio alicuius, ac determinati entis. qđ exponens adiũxit (priuatio autẽ negatio eſt de aliquo genere definito.) Sic.n.dicta ſuperioribus coniunguntur. Diſcrimen aũt, quo negatio priuatiua à ſimplici negatione diſcrepat, declarauit addens, (ab aliquo determinato genere) qđ ipſum ſignificauit dicens. Subſtantiæ vero priuatio.) Aut certe, (ſubſtantiæ vero priuatio) æquiualet huic, Priuatio vero, ptiuatio eſt ſubſtantiæ & alicuius entis, priuatum.n.ens quiddam eſt, quod aliquo priuatũ fuit, neque negationem æmulatur, quæ de aptis deq; ineptis illud recipere vere dicitur. Hæc.n.negatio, non videt, non ſolum de cæco vere dicitur, ſed etiam de pariete, qui minime viſus eſt capax, quia negatio de incertis dicitur, cæcitas non item, ſed de iis tantum, quæ viſu priuata ſunt. Similis eſt ratio cõtrarij, ſiquidem natura eadem capax eſt cõtrariorum. Nam hoc, inquit, priuatio diſcrepat à negatione, quod negatio dicitur de iis, quæ ſunt, & de iis, quæ non ſunt: priuatio vero de quadam ſubiecta natura, quæ quidẽ formæ & habitus eſt capax. Simulq; explicat quid ſit, & qd valeat priuatio, dicens, eſſe negationem de aliquo definito, quod iam ſupra de priuatione dixerat. Si ergo contrariorum alterum alterius eſt priuatio, eſtq; priuatio negatio quædam, nulla autem negatio cum affirmatione oppoſita vera eſſe reperitur, vtiq; oppoſita ſimul conſiſtere nequibunt, quę ratio ad hunc modum explicari poteſt, Vnum contrarium alterius contrarij priuatio eſt: priuatio autem negatio eſt eius, cuius eſt priuatio, alterum igitur contrariorum negatio eſt eius cuius eſt contrarium. Porrò, ſi negatio nequit ſimul eſſe vera cum affirmatione, ne cõtraria quidem ſimul eſſe poſſunt. quod ſi contraria nequeunt de eodem ſimul vere prædicari, addantur autem cæteræ determinationes, quæ in oppoſitis ſupponuntur, nec poterunt certe ſimul conſiſtere. poſſunt tñ ambo contraria ex parte ſimul conſiſtere, vel alterum ex parte, alterum ſimpliciter. Ambo ex parte, ſi quid oppoſita diuerſis partibus obtineat. Alterum vero ex parte, alterum ſimpliciter, vt iactura mercium in mare, de qua eſt apud Ariſto. in Ethicis, quæ ſimpliciter & per ſe conſiderata eſt inuoluntaria, tunc autem cum merces iactantur, voluntaria. Et Æthiopem, quem ſimpliciter & in vniuerſum nigrum eſſe conſpicimus, ex parte tamen, hoc eſt dentibus album eſſe notamus, & illud ego falſum dico, cùm ſimpliciter falſum ſit, ex parte tamen eſt verum, vt alio in loco demonſtratur.

At vero neque ſit, vt inter contradictoria quidquam cadat, ſed aut affirmetur vnum de vno quoduis, aut negetur neceſſe eſt. Patebit autem id ita eſſe, ſi primo quidnam ſit verum, & quid falſum, diffinierimus. Nam dicere quidem id quod eſt, non eſſe, aut id quod non eſt, eſſe, eſt falſum: dicere vero id quod eſt, eſſe, & id quod non eſt, non eſſe, eſt verum. Quare & qui dicit illud medium eſſe, aut non eſſe, verum aut falſum dicet, ſed neque id quod eſt, neque id quod non eſt, eſſe aut non eſſe dicit.

At vero neq; fit, vt inter contradictoria quidquam cadat.) Poſtquam docuit fieri non poſſe, vt contraria ſimul conſiſtant, deinde multis rationibus probat nullum eſſe medium contradictionis, quo ſimul confirmatur, neque contradictionem ſimul eſſe falſam: quo fit vt contradictio in re quaq; verum à falſo diſcernat. 62 Nam ſi neque ſimul eſſe vera poteſt, vt demonſtratum eſt, neque ſimul falſa, (hoc enim appellari poteſt medium contradictionis,) reliquum eſt, vt in omni re altera pars contradictionis vera ſit, altera falſa. demonſtratur igitur nullum eſſe medium contradictionis, ſed oportet vnam ſumere contradictionem. quod ita demum fiet, ſi vnum de vno affirmabitur, negabiturq́ue, alioquin non erit eadem contradictio, ſed complures affirmationes, negationesq́;. Sed de his latius in libro de Enunciatione, & in libro de Affirmatione diſputatum eſt. Quamobrem ipſe addidit, (vnum de vno) Sed ad demonſtrandum nullum eſſe medium cõtradictionis, tali primũ vtitur argumentatione. Definit quid ſit verum, & quid falſum, & aſſumit verum eſſe, dicere id eſſe quod eſt, & quod non eſt, non eſſe: falſum autem dicere quod eſt, non eſſe, aut quod non eſt, eſſe. ex quibus aliæ ſunt affirmationes, aliæ negationes. Qui ergo medium hoc dicit eſſe aut non eſſe, ſi omnino aliquid eſt, per hæc enim verba, (quare & qui dicit hoc eſſe aut non eſſe) de medio loquutus eſt, haud dubie verum dicet, aut mentietur. quicunque enim de aliquo verba faciens, illud eſſe aut non eſſe ait, verum dicit, vel mentitur. hoc autem in hoc impoſsibile eſt. qui enim quod eſt, vel quod non eſt, vel eſſe vel non eſſe dicunt, ij vera dicunt, ideſt qui affirmationem aut negationem dicunt. at non eſt horum alterum medium contradictionis. quod dicit, hmôi eſt. ij vero dicunt & mentiuntur, qui ens & non ens eſſe vel non eſſe dicũt, vt definitum eſt. qui aũt medium contradictionis eſſe vel non eſſe dicit, is neque ens eſſe, vel non eſſe dicit, neque non ens, propterea ꝙ mediũ entis & non entis, neq; ens ſit, neq; non ens. quamobrem neque verum dicet, neq; falſum, qui de ipſo eſſe vel non eſſe p̃dicabit. Similis eſt ratio, ſi quis neque eſſe, neque non eſſe, ſed aliud quidpiam de ipſo prædicauerit. Nam qui de ipſo aliud p̃dicabit, neq; verum dicet, neque falſum, cùm oporteat vt ipſum ſit, aut non ſit, vt is verum dicat, aut falſum, qui aliquid de eo prædicauerit. at entis & non entis contradictionisq́; medium neque eſt ens, neque non ens.

Præterea mediũ contradictionis aut eſt vt fuſcum inter nigrum & album erit, aut vt id, quod neutrũ eſt inter hoĩem atque equũ. Si igitur hoc pacto medium eſſe dicatur, non erit in illud ſanè mutatio. ex non bono enim in bonum, aut ex hoc in non bonum fieri mutatio ſolet. nunc aũt fieri ſemper videtur. non eſt enim mutatio niſi ad oppoſita, mediaque. Sin vero ſit mediũ altero modo, erit aliqua ſanè in albũ mutatio generatioue non ex non albo, nunc vero non cernitur.

63 Præterea medium contradictionis aut eſt vt fuſcum inter nigrum & album.) Argumentatio eſt hmõi. Qui mediũ aliquod contradictionis haberi dicit, is vel medium quiddam eſſe ait, vt fuſcum aliuſúe medius color medium eſt inter album & nigrum, quæ cõtraria ſunt. deniq; vt medium eorum, quę inter ſe opponuntur, vel quẽadmodum medium quorumlibet id eſſe dici ſolet, quod neutrum eorum eſt: vt ſi quis inter equum & hominem medium eſſe dicat, neque hominem eſſe, neque equum. At, ſi quis ita medium contradictionis haberi dicat, vt quorumcũq; medium appellari ſolet, qđ neutrum eſt, profecto non erit medium quod ꝓprie intelligatur. neq;.n.ex hmõi medio trãſitus ad extrema fieri poteſt, at ex mediis ſemper fit mutatio in ea quorũ media ſunt. quorum autem hmõi medium eſſet, ea non eſſent oppoſita inter ſeſe, nec alterum in alterum mutaretur, ſi quælibet eſſe dicantur. neque.n.quodlibet mutatur in quodlibet. Per contradictionem aũt mutationem ſemper fieri notamus. ex bono.n.in non bonum fit mutatio, ac viciſsim ex non bono in bonum, cui par ratio cæteris in rebus intelligi debet. Si oĩs igitur mutatio eſt in oppoſita aut media, hmõi autem medio ſumpto mutatio neque in medium eſt, neque à medio, ſed neque eius extrema inter ſe definiuntur, vti que illa neque inter ſe oppoſita ſunt, neque contradictionem faciunt, neque medium eſt, quod inter ipſa vt medium ſumitur. Ex non bono.n.in bonum, aut ex hoc in non bonum fieri mutatio ſolet) Si medium, inquit, contradictionis tale ſit, quale inter quæcũque accipi ſolet, cùm id medium eſſe dicimus, quod neutrum ipſorum eſt, non fiet in ipſa mutatio, neq; ab affirmatione, neque à negatione. boni.n.mutatio in non bonũ efficitur, non boni, cùm ſm hoc mutatur in bonum. At quorum aliquod habetur medium, in iis ſemper extrema & oppoſita in medium tranſire notamus. Supereſt igitur, vt contradictionis mediũ ſi quod eſt, ſit quaſi contrariorum medium, vt fuſcum inter album & nigrum, quod proprie medium eſt. quamobrem ſic dixit, Sed ſi eſt medium.) ideſt, ſi proprie eſt ipſorum medium, & ad hunc modum ſeſe habet contradictio, vt contraria ſit, & medium habeat: quod ſignificatur per illud, (& ita cõtradictio) nam (ſeſe habet) in dictione deſideraſ, niſi velis ad hunc modũ exponere, (& ita contradictio) ideſt, & hoc eſt eſſe cõtradictionis. eueniet, inq̃t, vt gñatio, mutatioque in album fiat ex minime non albo, ſed non ex albo. Idq; qm̃ mutatio in extrema per medium efficiſ. quod igitur ex medio albi & nõ albi mutatur in album, id ex minime non albo in album mutatur, & ſic album fiet ex eo quod non eſt non album. Vera eſt.n.de medio vtriuſq; extremi negatio. nam fuſcum neq; album eſt, neque nigrum. Si ergo albi & non albi mediũ aliquod habetur, nimirum id vere dicetur minime non album, qm̃ nõ album negatio eſſet, & oppoſitum. Ita, ſi ex hoc in album efficitur mutatio, ex minime non albo fiet. ex huiuſmodi enim mediis in extrema mutatio fit. At minime non album album eſt, nihil autem in id mutatur quod eſt. Mutatio enim in album ex non albo fit, non ex minime non albo. non igitur contradictionis medium aliquod eſſe poteſt.

Pręterea omne, quod ſub mentem cadit, ac intellectum, mens aut negat aut affirmat. hoc autem ex diffinitione patet, quando verum vel falſum dicit. Cùm enim hoc quidem pacto componit negans aut affirmans, verum dicit, cùm autem hoc pacto, falſum.

Pręterea omne, quod ſub mentem cadit, ac intellectum, mens aut negat aut affirmat.) Vt totum intelle- 64
ctum complectamur, argumentatio ad hunc modum ſeſe habet. Si de quocũque ente, ſiue ſub intellectum cadat, ſiue ſub mentem, mens quidquam ſtatuit, verum dicit, aut falſum, affirmans de ipſo aut negans. nam in affirmando & negando verum vel falſum dicere conſiſtit, vt veri ac falſi definitionibus eſt demõſtratum, ꝓfecto de quo mens ſtatuere ſiue enunciare non poteſt, & affirmando aut negando verum dicere aut falſum id minime in rebus eſt: de eo aũt, quod contradictionis medium eſſe dicitur, mens non poteſt enunciare, & affirmando aut negando verum dicere, aut falſum. nullũ eſt igitur medium contradictionis. Ipſe tñ pauciſsimis verbis argumentationem perſtrinxit. neque.n.totam concluſionem explicauit, quæ hmõi eſt: Si de omni re, quę ſub intellectũ & mentem cadit, mens enũcians per affirmationem aut negationem verũ vel falſum dicit, nullum eſt contradictionis medium. Sed antecedens tm̃ poſuit, & quod dici poteſt totius concluſionis præparatio, vſus definitione, qua pauloante verũ & falſum definiuit. illorum aũt verborum, (omne quod ſub mentem cadit aut intellectũ, mens aut negat, aut affirmat.) ſenſus eſt, de quocũque mens enunciat, de eo affirmat aut negat. quidquid.n.enũcians dicit, verum dicit, aut falſum, affirmando aut negando, vt ex definitione verum dicendi ac falſum intelligere licet. Quod vero ait, (quod ſub mentem cadit, ac intellectum) aut pro eodẽ vtrũque dixit, aut certe quod ſub mentem cadit, pro re agenda dixit, pro eoúe, quod mens ratiocinando, vel per inductionem ex pluribus aſſumit, exequiturque. Quod vero ſub intellectum, pro re quam contemplamur, vel ſimpliciter pro intelligentia. de vtriſque enim habetur aſſenſio, & affirmatio negatioq́;, cæterum dictio admodum ſuccincta & coacta eſt, quippe in qua antecedens tantum rationis, vt diximus, habetur.

Pręterea, vniuerſis in cõtradictionibus illud eſſe oportet, niſi ſermonis cauſa dicatur. Quare & neque verum, neque non verum quiſpiam dicet, præter etiam id, quod eſt, & id quod non eſt, aliquid erit profecto, quare præter generationem etiam, corruptionemúe mutatio quædam erit. Præterea in his etiam erit generibus, in quibus negatio contrarium affert, vt in numeris neque impar numerus, neque non impar, at impoſſibile eſt eſſe, ex diffinitione autem patet.

Præterea vniuerſis in contradictionibus illud eſſe 65
oportet, niſi ſermonis cauſa dicatur.) Hæc quoque argumentatio ꝑbreuis eſt, cuius tñ hic eſt intellectus, Si contradictionis aliquod medium habetur, non cuiuſpiam contradictionis de re aliqua medium habebitur, alterius non item, ſed oĩs contradictionis medium erit, niſi hoc quod oĩno falſum eſt, cuipiam libeat diſputandi gratia pertinaciter aſſerere. Cùm igitur verum dicere, & non verum dicere, contradictio ſit, huius quoq; medium habebitur, extremorum aũt vera eſt negatio de medio. erit igitur aliqua propoſitio media inter propoſitionem verã, quæ ait Dion deambulat, & falſam quæ dicit, Dion non deambulat, quæ neque vera ſit, neque non vera, quod quidem eſt abſurdum. Præter etiam id quod eſt, & id quod non eſt, aliquid erit profecto.) Hęc item argumentatio paucis eſt cõcluſa, cuius hic eſt ſenſus, Si quod eſt contradictionis mediũ, aliquod erit medium inter ens & nõ ens. De quo dixit pauloante hmõi fore, vt qui ipſum eſſe vel non eſſe dixerit, verũ vel falſum dicat, ſiue affirmet, ſiue neget. hoc autem fieri non

poſſe,

poſſe,propterea q̃ hmõi medium neque ens eſt,neque non ens.verum aũt & falſum horum affirmationibus & negationibus definiuntur. De hoc igitur medio nunc quoque verba facit,ac fore ait, ſi quid inter ens & non ens intercedat, vt aliqua mutatio media ſit inter generationem & interitũ.Si.n.generatio eſt mutatio de non ente in ens,interitus autem de ente in non ens, mutatio in horum medium,neque generatio erit,neque interitus, ſẽm ſubſtantiam tñ.nam neque in ens erit,neq; in non ens,neque ex ente,neque ex non ente. at generatio & interitus ex his & in hæc efficiũtur.Motus.n.loci vel qualitatis vel quantitatis non eſt medium inter generationem & interitum. Nam quod aliquorũ eſt medium,id proprie hmõi eſt,vt ex ipſo in vtrũque oppoſitum mutatio fieri valeat,quod in nullo horum efficitur. Illi aũt dictioni, quare præter generationem etiam & corruptionem mutatio quædam erit, ſupplendũ eſt, ſecundum ſubſtantiam, quæ media ſit inter ortum & interitum.Præterea inquit in iis erit generibus, in quibus negatio cõtrarium affert.) Senſus eſt, Si eſt aliquod medium contradictionis, In iis quoque generibus ac ſubiectis medium erit contradictionis,in quibus negatio nihil aliud q̃ poſitionem contrarij ſignificat. Negatio autem contrarium ponit in contrariis, quæ medio carent, cum de hoc prædicatur quod ipſius eſt capax. Animal.n.non ægrotans, vt recte valeat neceſſe eſt, & non dormiens vt vigilet: quẽadmodum numerus non par,vt ſit impar oportet.Si ergo in his mediũ contradictionis habetur, fiet vt aliquod animal ſit,quod neque recte valeat,neque nõ recte,i.neque ægrotet, & aliquis numerus,qui nec par ſit, neque impar,i.non par, cum de medio vera ſit extremorum negatio. at hoc fieri nõ poteſt, vt ex definitione licet intelligere. nam quemcunque numerum ſumpſeris,is par eſt,aut impar.Omnis enim numerus vel par eſt, vel impar, & numerus eſt,qui par aut impar eſt.

Præterea in infinitum fiet abitio,& non ſolũ ſeſquialtera erunt ea,quæ ſunt,ſed etiam plura.Rurſus.n.negare illud,et ad affirmationem & ad negationem licebit, atque iſtud aliquid erit: ſubſtantia enim ipſius alia quadam erit.

66 Præterea in infinitũ fiet abitio,& non ſolum ſeſquialtera erunt ea quæ ſunt,ſed etiam plura.)Hmõi eſt argumentatio. Siquod eſt medium contradictionis, non ſolum res erunt in proportione ſeſquialtera, vt videtur, accedente ad affirmationem & negationem tertio ipſo medio,ſed in infinitum etiam progredientur.Erunt autem in proportione ſeſquialtera,qm̃ præter id,quod de re quaque ab affirmatione & negatione ſignificatur, medium ipſum eſt tertium, de quo neque affirmatio habetur,neque negatio.Vt.n.ſi quod medium eſſet inter recte valere & ægrotare, non hæc duo recte valere & ægrotare ſolum eſſent,ſed cum his etiam tertium medium,tria vero duorũ ſeſquialtera ſunt,vt quæ ipſa tota contineant,& præterea medietatem: ſic ſi quod affirmationis & negationis medium ſit, ſignificata ſermonis enuntiantis erunt ſeſquialtera, quia non erunt duo, ſed tria. Non ſolum autem inquit entia ſeſquialtera fore,vt apparet,ſed etiam accretionem, acceſſumq; rerũ in infinitum progreſſurum,ob hmõi mediam naturam. Si qua.n.media natura ſit, quę per negationẽ vtriuſq; ſignificetur, haud dubie de hac licebit affirmare.nam de oĩbus rebus affirmare & negare licet, vt in libro de Enunciatione demonſtratur.Porrò,ſi affirmare de hac natura licet,& negare,rurſus affirmationis medij huius & negationis medium quoddam erit, de quo negatio vtriuſque,i.affirmationis & negationis erit vera, cum oĩs contradictionis medium aliquod habeatur,qđ quidem medium rurſus erit natura quædam,ſiquidem de ipſo vera eſt vtriuſque illarum negatio. quod ſi hmõi eſt,de hoc rurſus erit affirmatio & negatio, & medium aliud,de quo vera ſit vtriuſque negatio,& hoc in infinitum.Quod vero ait: Rurſus.n.negare illud, & ad affirmationem, & ad negationem licebit) perinde eſt ac ſi dixiſſet: Nam rurſus aliquid reperietur, de quo negare licet affirmationem & negationem medij prioris contradictionis,i.nam rurſus medium aliquod erit contradictionis,quæ de medio dicitur. Neque.n.dubium eſt, quin rurſus contradictionis huius aliud medium ſit futurum, quod cum ſit quoddam ens, de eo quoque erit affirmatio & negatio,quarum medium aliam rurſus naturam afferet. Aliud.n.ſignificatur à negatione vtriuſq; q̃ ab affirmatione vel negatione.Hic eſt.n.ſenſus illorum verborum,(ſubſtantia.n.ipſius alia quędam erit) qua ratione res in infinitum progrediuntur.

Præterea,ſi ad interrogationem factam,ſi album eſt, dixerit quiſpiam,non,nihil niſi ipſum eſſe negauit, ipſum vero non eſſe,negatio eſt,vt patet.

Pręterea,ſi ad interrogationem factã, ſi album eſt.) 67
Senſus eſt, Si rogatus quiſpiã de re aliqua ſit ne, an nõ, vel eſſe reſpondet,vel non eſſe, & qui eſſe dicit, affirmat,negans vero, & non eſſe dicens, nihil aliud negat q̃ eſſe, profecto contradictionis nullum erit medium. Nam, ſi de re quaq; duo tñ reſponſa redduntur, quorum alterum eſt affirmatio, alterum negatio, affirmatio aũt nihil aliud ſignificat q̃ eſſe, negatio q̃ non eſſe, vtique nullum erit medium contradictionis. Si.n.eſſet, oporteret vt præter negationem non,alia tertia reſponſio haberetur ei,qui non id eſſe,de quo quæritur,dicit, ſed medium ponit, aut certe vt ipſum non negatiuum aliam habeat reſponſionem apud eum,qui non hoc dicit,ſed medium ponit, prorſus vt nõ ſolum neget id de quo quæritur,ſed vnum quoddam aliud ſignificet. At ſi neque alia reſponſio eſt, neque ipſum non negatiuum aliud ſignificet q̃ negationẽ eius,de quo quæritur,hoc autem eſt negatio,ſupereſt,vt nullum ſit medium contradictionis. Nam ſi aliquod eſſet. eſſet item aliqua de ipſo reſponſio. quãquã ipſe breuius argumentationem adhibuit. Si.n.qui aliquo interrogante de re quapiam, num ea ſit alba,cùm albam eſſe negat, & dicit non,nihil aliud q̃ ipſum eſſe albũ negat,i.dicit ipſum non eſſe album, quod quidem eſt negatio, nullum eſſe poteſt medium cõtradictionis,cum ſit neceſſe, vt eſſe rñdeat, aut non,ex quibus eſſe eſt affirmatio,non eſſe negatio. Tunc.n.eſſet medium aliquod contradictionis,ſi non, rñſio,non modo negationem eius,de quo quærit,ſignificaret,ſed etiam aliud quiddam,quod medium eſſet.

Orta eſt aũt & hæc opinio perinde atque opĩones cæteræ admirabiles.Quando.n.rõnes contentioſas ſoluere nequeũt, rationi concedentes,aiunt verum id eſſe, quod eſt per rõnem concluſum. Quidam igitur per hanc cauſam hæc dicũt quidam, propterea quod omnium quæritant rationem.

Orta eſt aũt & hæc opinio.)Reddit cauſam, qua iſti 68
ducti medium contradictionis eſſe tradebant,quam ex eodem fonte manaſſe ait, ex quo quidam cæteras ſententias effluxiſſe tradunt,quæ fidẽ non capiũt. Aiũt.n. quoſdam,cũ nequirent rõnem ſophiſticam,quæ de his inquirit,ſoluere,eidem cedentes,rem ſic ſe habere ſtatuiſſe, vt iam quidam extitere, qui aliis quibuſdam rationibus

tionibus victi, admirabiles & abſurdas pōnes īduxere. Ex qbus illud ſimul declaraſ, q̄ vtilis ſit ad philoſophiā, Elēchorum, i. captionū fallacium cognitio, quippe quarum ignoratio nonnullos ſolet tranſuerſos agere, & in magnos errores inducere. Zenonis nāque rōnes, quas ille ad tollendum motum excogitauit, compluribus, quos deliteſcens in ipſis falſitas latet, tenebras obfundentes, ambigere cogunt, num motus in rebus habeatur, res alioqui manifeſta, & quæ cūctis in rebus verſaſ. In primo quoque libro Phyſici auditus teſtatus eſt, quoſdam rōni, quæ ex bipartita diuiſione nihil vnum eſſe concludit, ſuccumbentes, magnitudines quaſdam indiuiduas eſſe ſtatuiſſe, alios ei quæ pręter ens nihil eſſe demonſtrat, cedentes, non ens eſſe tradidiſſe: tale igitur quiddam iis vſu veniſſe ait, qui contradictionis medium aſſerebant. nam, cum rōnes commentitias, qbus hoc concludebatur, ſolnere nequirent, ipſas conceſſere. Ratio aūt, qua iſti fuerunt circūuenti, hmōi eſt. Ex nihilo nihil fit, ex eodē aūt contraria fieri cernunſ, contraria igitur actu exiſtentia in illo ſunt miſta. quod aūt ex aliquibus temperatū eſt, id non eſt ſimpliciter idem quod aliquod ex eis, ex quibus temperatur, ſed mediū ipſorum, atque temperamentum, qđ neq; vere aqua eſt, nec viciſſim non aqua, quam rationem Anaxago. quoque ſequutus eſt. Quæ fallax proculdubio eſt & ſophiſtica. Primum. n. falſa eſt ipſius poſitio, id ex contrariis miſtum eſſe, ex quo contraria efficiunſ. Deinde ne illud quidē verum eſt, neutram cōtradictionis partem in miſto eſſe veram, i. neqne affirmationem, neque negationem. verum eſt. n. miſtum neutrum eorū eſſe, ex quibus temperatur. Mulſum. n. neq; mel eſt, neq; aqua. Ea quoqne ratio fallax eſt, quæ ſumit, neque eſt, neque non eſt, ab vtraque parte diuerſum eſſe, ſ. ab eſt, & à nō eſt. quod aūt neutrum eſt, medium eorum eſſe quorum neutrum eſt. quare ſi eſt aliquid, & idem non eſt, contradictio exiſtit, aliquod erit medium contradictionis, cum oīs contradictio per eſſe & non eſſe exiſtat. Si. n. vox hæc, neque eſt, neque non eſt, de aliquo prædicari ac vere dici poſſet, ſic fortaſſe aliqđ eſſe contradictionis medium concluderetur, Sin aūt nihil hmōi eſt, ne illud quidem verum fuerit, aliquod eſſe cōtradictionis medium, cum nihil ſit de quo negetur vtrūq;. Quāq̄ ne in vniuerſum quidem, ſi quid neutrum aliquorum eſt, protinus illorum eſt medium, Paries. n. neqnę affirmatio eſt, neque negatio, at non ſtatim paries medium eſt affirmationis & negationis. Nam quod eſt aliquorum medium, hmōi eſt, vt non ſolum extrema in alterū mutari valeant, ſed etiam in medium, & medium viciſſim in extremum vtrūq;. Ex eſſe igitur nihil mutatur in neque eſſe, neque non eſſe. ac perinde nec ex non eſſe, q̈q̄ in neque eſſe, neque non eſſe tranſit. Neque viciſſim in illa mutatio fit ex neque eſſe, neque non eſſe. quod eſt ipſorum medium. nam oīno nihil eſt in neque eſſe, neq; non eſſe, quidam igitur ob hanc cauſam ſic ſtatuebāt, alij autem, qm̄ rerum oīum demonſtrationes petebāt. Nam, cū hæc demonſtrari nequeant, propterea ꝙ principia ſint & manifeſta, ſtatuūt oppoſita inter ſeſe ſimul eſſe vera, & pōnem tueri conanſ, non quod rem ſic habere perſuaſum habeant, vt propriis actionibus ad dicuntur, ſed ne à poſitione ſua diſcedere videantur.

Principium autem ad hos omnes ex diffinitione ſumendū eſt, ſit autem diffinitio ex eo, quia aliquid ipſos ſignificare neceſſe eſt. Ratio. n. cuius nomen eſt ſignum, diffinitio ſit. atque Heracliti quidem ſententia, omnia dicens eſſe atque non eſſe, vniuerſa facere vera videtur. Anaxagora vero, eſſe aliqd in contradictione medium, aſſerens oīa facere falſa, cūm. n. mixtum ex bono ac malo conſtat, neque bonum eſt, neque nō bonum. quare non fit, vt quicquam vere dicatur.

Principium aūt ad hos oēs ex definitione ſumendū 69
eſt.) Principium demonſtrationis, tum in eos, qui victi rōnibus cōmentitiis medium contradictionis eſſe ſtatuunt, tum in eos, qui petentes oīum rerum demonſtrationes, idcirco talia dicunt, quia nec demonſtrari pōt, nullū eſſe mediū contradictionis, neque contradictionem non eſſe ſimul falſam, in hos oēs igitur principiū à definitionibus petendum eſſe ait. Vſurpat aūt eandem rōnem, qua vſus eſt initio diſputationis, qua eorum refutauit errorem, quibus placebat contradictionem ſimul eſſe veram, Si enim noīa quidq̄ ſignificare dederint, quod ipſos concedere neceſſe eſt, ſi modo vti ſermone voluerint, ſumenda ratio eſt eius, qnod ſignificatur per verum & falſum, quibus noībus ipſi vtunſ, quæ definitiones erunt altera veri, altera falſi. cū. n. nnia hæc aliquid ſignificare dant, per ea quæ dicūt, definitionem eſſe concedunt. Si ergo verum ſignificat, dicere quod eſt eſſe, & quod non eſt, non eſſe: falſnm aūt dicere qđ eſt, non eſſe, vel quod non eſt eſſe, & p̄terea nihil aliud verum eſt aut falſum, horum aūt quædam ſunt affirmatio, quędam negatio: profecto pręter affirmationem & negationem nihil erit verum. ꝙ ſi p̄ter hæc nihil ſit verum, ne ipſorum quidem medium vllum habebiſ. Nam illud p̄ter hæc verum eſſet aut falſum. eſſet. n. oīn enūciatiua. Vel principiū in hos oēs ſumendū eſſe ait à definitione ſignificādi. Concedentes. n. aliquid ſe per noīa ſignificare, haud dubie rōnem aliq̄ eſſe concedunt eorum, quæ noībus ſignificantur. quod ſi verum eſt, non igitur eodem noīe oppoſitū quoque ſignificaſ, ac proinde non oīa in eodem vera ſunt, nec dictu verum eſt, nō hoc magis q̄ illud. Sed, poſtq̄ principium in hos diſputandi à definitione fore dixit, protinus cōmemorat quis veterum contradictionem veram eſſe tradidit, & quis medium eſſe contradictionis. Simulq; docet illos vero ac falſo noībus fuiſſe vſos, à quorū definitionibus hoc in loco initium in iſtos diſſerendi ſumere cēſemus. Heraclitus ergo, cum diceret oēm rem eſſe & non eſſe, & oppoſita ſimul conſiſtere, contradictionem veram ſimul eſſe ſtatuebat, & oīa dicebat eſſe vera. Anaxago. vero eſſe medium quoddam contradictionis. Temperamentum. n. ſi ex bono & malo temperetur, neque bonum eſſe, neque rurſus non bonum. & pari rōne, neque malū, neque non malum, ex quo mediū contradictionis eſſe concludebat, & oīa oppoſita eſſe falſa, i. & affirmationem, & negationem. Ait. n. cùm bonū & malum miſta fuerint, quod ex his temperaſ, neque bonū eſſe, neque non bonum, item neque malum, neque non malum, ſed eſſe tale temperamentum. Cùm igitur omnia in omnibus miſta eſſe putaret, omnes contradictiones in re quaque dicebat eſſe falſas.

Determinatis autem hiſce, patet fieri non poſſe, vt ea, quę dicuntur de omnibus, vnico modo ſeſe habeant, quēadmodū quidam inquiunt, partim nihil verum eſſe dicentes. Nihil enim, inquiunt, prohibet, vt ita ſint oīa, vt diameter eſt cōmenſurabilis coſtæ. Partim omnia vera eſſe dicentes, ferē. n. ſententiæ ipſorum idem quod Heracliti ſententia poſſunt. Qui nāque dicit omnia vera & omnia falſa eſſe, vtrāque harum orationum ſeorſum etiam dicit. Quare, ſi illa eſſe non poſſunt, & hæc etiam eſſe eſt impoſſibile. Præterea ſunt manifeſte contradictoria, quæ fieri nō poteſt vt ſimul ſint vera,

aut

aut ſimul ſint omnia falſa, & tamen ex hiſce, quæ dicta ſunt, potius poſſe videbitur falſa vtraque eſſe.

70 Determinatis aũt hiſce, patet fieri non poſſe, vt ea q̃ vnico mõ & de oĩbus dicunꝫ, ita ſeſe habeant.) Poſtquã per Heraclitũ contradictiones ſimul veras eſſe docuit, per Anaxagorã vero falſas, his conſtitutis patere ait, ex iis q̃ ſupra diximus, contradictiones neque ſimul eſſe veras, neque ſimul falſas, qm̃ nullum eſt contradictionis mediũ. Ex his.n.ait, ſatis intelligiꝫ, fieri non poſſe, vt ſic ſe habeant q̃ vnico mõ dicuntur. qđ exponens addidit, (& quę de oĩbus dicunꝫ.) Nam q̃ de oĩbus pariter dicũtur, ea vnico mõ dicunꝫ, quanã aũt hoc modo dicanꝫ, ipſe per ſubiecta verba declarauit, dicens, (quẽadmodum quidã inquiunt partim nihil verũ eſſe dicentes) vt Anaxag. Dicere nãq; nihil in rebus eſſe verũ, eſt vnico mõ de oĩbus dicere, ac perinde dicere oĩa eſſe vera, vt placebat Heraclito, hoc quoque eſt vno mõ de oĩbus dicere. at neutrũ horũ eſſe verũ perſpicuũ fit, cũ demonſtratur oĩs contradictionis in re quaque alterã partem eſſe verã, alterã falſam. Nam ſi hoc ita eſt, fieri non põt vt nihil verũ ſit, nec rurſus vt oĩa. per eos.n. qui nihil verum eſſe aiunt, nunq̃ neq; affirmatio, neq; oppoſita ei negatio in re quapiã eſt vera. per eos vero, qui oĩa vera eſſe ſtatuunt, contradictio ſimul vera eſt. In eorũ igitur mentione, qui oĩa falſa eſſe dicunt ait. Nihil.n. inquiunt ꝓhibet, vt ita ſint oĩa, vt diameter eſt cõmenſurabilis coſtæ.) ideſt, vt perinde oĩa falſa ſint, vt eſt falſum, lateri dimetientem eſſe cõmenſurabilem. Sed, poſtq̃ dixit vnã partem eorũ, q̃ vno mõ dicunꝫ, dicere, ſ. oĩa eſſe falſa, alterã ſubiungit, dicens: Partim oĩa vera eſſe dicentes.) & ꝓtinus addit: ferè.n. ſnĩæ ipſorũ idem qđ Heracliti ſnĩa poſſunt.) Heracliti aũt ſnĩam hanc eſſe ait, oĩa vera eſſe & oĩa falſa. At dixerat pauloante, ſnĩę Heracliti, qui oĩa eſſe, & non eſſe dicebat, cõſentaneũ eſſe dicere oĩa eſſe vera. At hoc conſentaneũ eſt ei rurſus dicenti eſſe & non eſſe contradictionem in re quaque ſimul eſſe verã, vt oĩa dicat vera ſimul eſſe & falſa. ſi.n. vnumqđq; oppoſita ſimul eſt, & eſt atq; nõ eſt, haud dubie ꝑ hunc vera erit tum eſſe negatio, tum nõ eſſe affirmatio. verũtñ vtraq; rurſus erit falſa. Quatenus.n. eſſe ipſum nõ eſt, affirmatio eſt falſa. Rurſus quatenus non eſſe non eſt, negatio quoq; falſa eſt. quo fit, vt per hũc oĩa ſimul vera ſint & falſa. Affirmationes.n. verę negationes reddũt falſas, & viciſſim negationes affirmationes ipſas. Sed hanc orõnem, quæ ambo de oĩbus ꝓdicat, nihil ferè ab illorum vtrorũ ſermone differre ait, qui alterũtrũ dũtaxat dicunt, &, docet qũo perinde ſit. Nã qui oĩa vera & oĩa falſa eſſe dicit, is priuatim quoq; vtrunq; de oĩbus prædicat, oĩa, ſ. eſſe vera, & rurſus oĩa falſa. quãobrem opĩones hæ, q̃ ſeparatim vtrũq; dicunt, idem pollent atque ea, quæ ambo ꝓdicat de oĩbus. ꝙ ſi eædem ſunt, & vtraq; illarum eſt impoſſibilis, hæc quoque erit impoſſibilis, q̃ ambo ꝓdicat de oĩbus. quod aũt illarũ vtraq; falſa ſit, demonſtratum eſt, ꝓpterea qđ in re quaq; oĩs demõſtrationis altera pars eſt vera, altera falſa. Põt tñ illud, quare ſi illa eſſe nõ poſſunt) dictum accipi de eo, qui nanque dicit, & oĩa vera, atque oĩa falſa eſſe tradit. Pluribus.n. verbis contradictionem hoc ſimul eſſe non poſſe cõfirmatum eſt. hæc.n. ſimul vera falſaq; ſunt. Nã cum dicit, (quare ſi illa eſſe non poſſunt) de ſupra cõmemoratis loquiꝫ, qui oẽm contradictionem veram eſſe, aut oẽm falſam ſtatuebant, quorũ neutrum verum eſſe demonſtratum eſt: q̃ ſi impoſſibilia ſunt, vt demõſtraꝫ, ea quoq; fuerint impoſſibilia, q̃ vnico mõ de oĩbus rebus dicuntur, qđ vera ſint, vel quod falſa. Sed fortaſſe Heraclitum dixiſſe ait oĩa eſſe vera, & oĩa falſa, cùm oppoſita ſimul exiſtere dicat, & oĩa vera & oĩa falſa oppoſita ſint. quibus demonſtratis contradictiones quaſdã tales eſſe, in cõfeſſo eſſe, ait, vt nemo dubitare valeat, qn neqneant ambæ partes eſſe vel veræ vel falſæ, quo demonſtrari põt, non de cunctis rebus vtrunq; priuatim dici. Sunt autem hmõi contradictiones, dimetientem cõmenſurabilem eſſe, aut non cõmenſurabilem. Breuiter, quarum altera pars eſt neceſſaria, altera impoſſibilis, qualia ſunt, q̃ in ſuba & in quid eſt ꝓdicanꝫ. Poſtq̃ vero dixit in quibuſdã cõtradictionibus dubium eſſe non poſſe, qn affirmatio & negatio nequeant ſimul eſſe veræ, aut ſimul falſæ, adiungit, Tñ ex hiſce quę dicta ſunt, potius poſſe videbiꝫ vtraq; falſa eſſe.) hoc.n. deſideraꝫ. de quibus rebus ſermonem producens, diſputat cõtra Heraclitum, & cæteros, qui rerum cõtinentem fluxum cauſantes, verũ eſſe dicebant idem eſſe, & nõ eſſe. Nam iſtorum placitis magis eſſet cõſentaneum, oẽs affirmationes negationesq; falſas eſſe dicere. Si.n. fluxus continens eſt, & nihil conſiſtit, nihil recte vereq; quopiã ꝓdicare licebit: ex quo ſequitur oĩa eſſe falſa. quidquid.n. de eo conſtituas, qđ continenter fluit, & in nihil determinatũ mutaꝫ, mẽdacem te eſſe neceſſe eſt. Quãobrem Heraclitus, qui oĩa vera eſſe dicebat, magis ſibi conſtaret, ſi contra falſa oĩa eſſe dixiſſet, cùm oĩa continenter fluere ac mutari ſumeret: qđ idem Anaxago. quoque ſnĩæ conſentaneũ eſſe demonſtrauerat, ꝓpterea ꝙ oĩa per ipſum miſta ſint: qđ aũt eſt miſtum, nec ſimplr eſt aliquod eorũ ex quibus temperaꝫ, neq; ſimplr non eſt.

Verum ad vniuerſos tales ſermones poſtulare oportet, vt & ſuperius diximus, non ſi aliquid ſit, aut non ſit, ſed ſi aliquid ipſi ſignificent. Quare ex definitione eſt diſputandum, ſumendo quidnam falſum, & quid verum ſignificat.

71 Verum ad vniuerſos tales ſermones poſtulare oportet, vt ſupra diximus.) Docuit quorum dictis conſentaneum eſt oẽm contradictionem eſſe verã, & quorũ falſam, eoſdẽq; ꝓperã verba hæc, verũ dicere, ac falſum dicere, vſurpare. nũc ſermonem repetit quo fuerat exorſus. Dixerat aũt initium in iſtos diſputandi eſſe à definitione faciendũ, & hoc ipſum hoc in loco ait. & qũo ſit faciẽdum, docet. oportet.n. qđ ſupra ſtatuimus, ab iſtis exquirere, ac percunctari, nõ vtrum quidqnã eſſe & nõ eſſe dicant, & nõ fieri poſſit, vt de quo eſſe diciꝫ, de hoc non eſſe dicatur, (ad hunc.n. modum quærentes principium petere viderenꝫ) ſed vtrum iis, quæ dicunt, ſignificant quidquã. nam ſi nihil ſignificent, ne diſputare quidem poterunt. Sin aliter, ſumenda eſt ratio ac definitio cuiuſq; eorum, quæ verbis ipſorum ſignãtur. quid igiꝫ verũ, quid item falſum ipſis, qui eis vtunꝫ, ſignificent, accipiendum eſt, & rõnibus, quæ per noĩa ſignãꝫ vtendum, quæ definitiones erunt, altera veri, altera falſi.

Quòd ſi nihil aliud eſt uerũ, niſi affirmare hoc pacto, aut negare, & ſimpliciter falſum, fieri non põt, ut ſint oĩa falſa. neceſſe eſt enim contradictionis partem alteram ueram eſſe.

72 Sed ſi nihil aliud verum dicere q̃ negare falſum eſt.) Horũ verborũ, quæ obſcure dicta ſunt, hic eſt ſenſus, Si verũ nihil aliud q̃ eſt dicere qđ ſic habet, ſic habere, & viciſſim falſum q̃ negare ſic habere, qđ ſic habet, haud dubie alterũ per verum ſignãtur, alterũ per falſum: nec fieri põt cũ alij affirment, alij de eodẽ negent, vt vel oẽs falſum dicant, vel oẽs verũ. Si.n. q rem vt habet, ſic habere dicunt, affirmantes verũ dicunt, ꝑfecto qui idem negabũt, mentienꝫ. Nam qd aliud mentiri ſignãt, q̃ de

aliquo

aliquo id negare quod ipſi adeſt? at, ſi negatio eſt vera, haud dubie affirmationem falſam eſſe neceſſe eſt. ſi.n. verum, & falſum in nihilo alio cõſiſtit, q̃ in eiuſdẽ affirmatione & negatione, fieri non pôt, vt oïa falſa ſint, ac perinde vt non vera, contradictio.n. de eodẽ continet vtrũq;. Poſtq̃ ergo dixit magis dictis cõſentaneũ videri poſſe oïa falſa eſſe iuxta Heraclitũ, qui cũcta moueri dicebat, q̃ oïa vera, vt Anaxagoras, & dicebat, & opinabatur, fieri non poſſe ſubiunxit vt oïa falſa ſint, demonſtrato q̃uo ſe habeat contradictio, & vero ac falſo definitis. Sed hic locus alter in quibuſdã exẽplaribus ſcribitur, ad hunc modũ. Quòd ſi nihil aliud eſt verũ q̃ affirmare vel negare, nec item falſum. & tunc eſſet ſenſus, at ſi verum nihil aliud ſignificat, q̃ affirmare vel negare, & item falſum nihil ſignificat aliud. ſed breuiter loquutus eſt, qm̃ ſupra dixerat verum eſſe, dicere qđ eſt eſſe, aut qđ non eſt, non eſſe: quorum alterum eſt affirmatio, alterum negatio, affirmatio, ſ. de eo qđ eſt, negatio de eo quod non. falſum aũt dicere, qđ eſt non eſſe, qđ eſt negatio de hoc qđ eſt: vel qđ nõ eſt eſſe, qđ eſt affirmatio de hoc qđ non eſt. Quæ cũ ſupra aperte dicta fuerint, hoc in loco inſerenda ſunt. Nam, ſi verum nihil aliud eſt, q̃ qđ eſt eſſe dicere, & qđ non eſt eſſe negare, falſum aũt dicere qđ eſt non eſſe, qđ eſt negatio veræ affirmationis de hoc qđ eſt, & rurſus qđ non eſt eſſe, qđ eſt affirmatio veræ negationis de re q̃ nõ eſt: haud dubie fieri non pôt, vt vtriq; verũ dicãt, & qui affirmationes, & qui negationes de eodẽ dicunt, aut cõtra vt vtriq; mẽtianẽ. De quo.n. affirmatio vera eſt, de hoc negatio eſt falſa. Itaq; neceſſe eſt, vt contradictionis altera pars vera, altera falſa eſſe dicaẽ, non aũt oïa vera ſint, aut oïa falſa. Sed & aliter verba illa explicari pñt, ad hunc modũ, qđ ſi non aliud eſt vera dicere, q̃ dicere ꝙ negare eſt falſum, i. ſi illud, verã eſſe affirmationem, nil aliud ſignificat, q̃ negationem eſſe falſam. Nã qui verum eſſe ait diẽ eſſe, is per affirmationem falſum eſſe ait diẽ nõ eſſe. qđ ſi verum eſt, fieri non pôt, vt cõtradictio ſimul vera ſit.

Preterea, ſi omne aut affirmare aut negare neceſſe eſt, impoſſibile eſt falſa vtraq; eſſe. altera nãq; pars contradictionis eſt falſa. Accidit aũt vniuerſis hiſce ſententiis (id quod & dicitur vulgo) ipſas inquã ſeipſas tollere. Qui nãq; dicit oïa eſſe vera, & contrariã huic ſnĩam verã facit, quare ſuã non verã facit, contraria nãque ſnĩa verã ipſam non eſſe dicit. Qui vero dicit omnia eſſe falſa, & ſuam etiam dicit.

73 Præterea, ſi omne aut affirmare aut negare neceſſe eſt.) Oñdit pauloante nullum eſſe contradictionis medium, ſed de quocũque affirmationem veram eſſe, aut negationem: qđ ſi recte habet, & extra contradictionẽ nihil eſt, fieri non poteſt, vt pars vtraq; falſa ſit. Tũc.n. ſolum vtraq; falſa eſſe poſſet, ſi aliquod medium haberetur, nunc aũt, cum medium nullum ſit, neceſſe eſt in re quaque, vt altera pars vera ſit, altera falſa, non vtraq; vera, vel vtraq; falſa. Dixit autem rurſus fieri non poſſe, vt oïa falſa ſint, propterea, ꝙ dictis magis conſentaneũ eſſe prędixerat, vt oïa falſa eſſe dicerentur, tum eorum, qui continentem fluxum cauſabanẽ, tum Anaxagoræ, cui placebat, oïa miſta eſſe in oĩbus, & ꝓinde nihil in rebus pure id eſſe quod cernetur. Accidit autem vniuerſis his ſententiis quod vulgo dicitur) Quod vulgo dicitur ait, qm̃ alij quoque iſtis incommodum hoc vt manifeſtũ obiecere, vt Plato manifeſtiſsime in Theæteto. Docet autem quomodo ſermones iſti ſe ipſos conficiant. Nã ſermo, qui oïa vera eſſe dicit, ſeipſum tollere videtur, quia idem dicit ſermonem ſibi aduerſantem, dicẽtem nihil eſſe verum, aut non oïa eſſe vera. quo tollitur opinio, quæ omnia vera eſſe dicit. Fit.n. per eum, qui omnia vera eſſe ſtatuit, vt illud quoque verum ſit, non oïa eſſe vera. Pari rõne cui oïa falſa eſſe placet, is quoq; ſeipſum velut interimit. Nam, ſi oïa falſa ſunt, hoc quoque falſum eſt, omnia eſſe falſa. Illud igitur, quo tollitur hoc, verum eſt, non ſcilicet omnia falſa eſſe.

Quòd ſi ille quidẽ contrariã vt ſolã non verã, iſte aũt ſuã vt ſolã non falſam excipiat, accidit ipſos nihilominus orationes veras infinitas falſasq; poſtulare. Quæ.n. dicit verã orõnem eſſe verã, eſt vera, hoc aũt in infinitũ proficiſcitur.

74 Quod ſi ille quidem contrariam vt ſolam non verâ, iſte aũt ſuam vt ſolam non falſam excipiat.) Si, inquit, iſti, vt hoc incõmodum euadant, quod ipſorum dicta conſequitur, vt ſua ſnĩa ſibi refragentur, exceperint, dixerintq;, is quidem, qui oïa vera eſſe dicit, oïa eſſe vera, præter orõnem, q̃ dicat non oïa eſſe vera, qua tollitur oïa vera eſſe: qui vero oïa falſa, præter hoc qđ ab ipſo dicitur, hoc. ſ. ſolum verum eſſe: vtriq; vnam excipientes, orõnes infinitas tales eſſe concedere conuincuntur. Neque.n. ea orõ ſolum falſa erit, quæ non oïa vera eſſe dicit, vt dicenti oïa vera eſſe placet, ſed & quæ verum eſſe ait, non oïa vera eſſe, quæ diuerſa eſt ab ea, quæ dicit, non oïa vera: nec hæc tñ, ſed ea quoq; quæ diceret, verũ eſt dictu, veram eſſe orõnem, q̃ ait verum eſſe, nõ oïa eſſe vera, falſa eſſet. quæ tñ ab illis eſt diuerſa, & ſic adiectione veri demonſtrabitur per eum, qui vnam tñ orõnem falſam eſſe dicat, infinitas eſſe falſas. Cõpoſitio aũt verorum in infinitum hmõi eſſe poſſet, falſa eſt hæc orõ, non oĩs orõ eſt vera: qm̃ vera eſt, q̃ verum eſſe ait oïa eſſe vera: & hæc, verũ eſt, verum eſſe dictu, non oïa eſſe vera. Item hæc eſt falſa, verũ eſt dictu, veracem eſſe qui ait, verum eſſe dictu, non oïa eſſe vera, & hoc in infinitum. Pari rõne infinitæ quoq; fuerint orõnes veræ per eum, qui oẽs falſas eſſe dicit, ea excepta, quæ dicit, oẽs eſſe falſas. neque.n. ſolum per iſtos ea orõ erit vera, quæ oïa falſa eſſe ait, ſed etiam quæ dicit, verum eſt, oẽs eſſe falſas. Nam niſi hæc vera ſit, ne illa quidem fuerit vera, quæ hanc præceſsit, quinetiam illa vera eſſet, quæ dicit, vera eſt oratio dicens verum eſſe, oïa eſſe falſa, & hoc in infinitũ. ſed ipſe hoc paucis ſignificauit, dicens: Quæ.n. dicit veram orõnem eſſe veram, eſt vera) & pari, ſ. ratione falſa, quæ dicit falſam orõnem eſſe veram, alioquin hæc ſtatuere commentitium eſſet.

Patet aũt neq; eos, qui omnia quieſcere, neq; eos, qui oïa moueri dicunt, dicere vera, Nam, ſi cuncta quieſcunt, ſemper eadem erunt vera & falſa, at hoc mutari videtur. Qui nãque dicit, aliquãdo ipſe nõ erat, et rurſus non erit. ſin omnia mouentur, nihil erit verum, ergo omnia erunt falſa. at demonſtratum eſt id impoſſibile eſſe.

75 Patet aũt neq; eos, qui oïa quieſcere, neque eos, qui oïa moueri dicunt, dicere vera.) Hæc dictio in qbuſdã exẽplaribus non habeẽ, ꝓpterea ꝙ ad Phyſicam pertinere videatur. Sed, qm̃ vſurpans ea, quæ ſupra demr̃atã ſunt, de ipſis dicere videtur, non prorſus à ꝓpoſito aliena eſſe videri pôt. Si.n. ſtatuatur non oïa eſſe vera, neq; oïa falſa, conſequens eſt, vt neq; dicentes oïa quieſcere vera dicant, nec qui oïa moueri aiunt. dicentibus.n. oïa quieſcere, conſentaneum eſt, vt nihil mutari dicant, ſed eadem ſemper vera falſaq; perſiſtere. at non ſemper affirmationem de aliquo veram, & negationem de eodẽ falſam eſſe notamus, vel è diuerſo, ſed mutari ſubinde, & de quo prius affirmatio fuit vera, de hoc rurſus verã effici negationem, cũ verũ ſit quod eſt, id eſſe dicere, &

quod

quod non eſt, non eſſe. Nam ipſe qui oĩa quieſcere affirmat, prius non erat, & poſtea non erit: qđ abſq; mutatione fieri nequit. Qui vero oĩa continenti motu agitari tradunt, horũ ſuiæ conſequens eſt, nihil eſſe verũ, cum nihil taudiu pſiſtat, vt certum aliquid eſſe dici poſsit, ſed abſq; intermiſsione muteť. eſt aũt verum, qđ eſt, id eſſe dicere. Per hos igiť oĩa falſa fuerint. hoc. n. pauloante cõſentaneũ eſſe dixit iis, qui oĩa continenter fluere ac moueri dicebãt. at demõſtratũ eſt, non oĩa falſa eſſe poſſe. Sed fortaſſe neutrũ dictorum verum eſſe ait, i. neque oĩa quieſcere, neque oĩa moueri, qm̃ horum vtrũq; vnico mõ de oĩbus diciť, qđ fieri non poſſe dixit. Ex eo. n. qđ oĩa quieſcant, ſequitur eadẽ ſemper vera falſaq; pſiſtere, nec alterius in alterũ mutationem fieri, qđ fieri non poſſe docuit eo qđ adiecit. nam & ipſe qui hanc ſuiam dicit, aliqñ non erat, & rurſus non erit) quo fit, vt non oĩa quieſcant, nec eadẽ ſemper vera permaneant, & eadem ſemper falſa. Oratio. n. ſignificans ipſum eſſe, quæ vera eſt ipſo exiſtente, eadem eſt falſa, ſi tunc dicatur cum non exiſtit. Rurſus, ſi omnia moueantur, & fluant, fiet vt nihil definiatur, nihilq; verum ſit. Falſum autem eſſe nihil eſſe verum, ſupra demonſtratum eſt.

Præterea, id quod eſt, mutetur neceſſe eſt, ex aliquo enim ad aliquid eſt ipſa mutatio.

76 Ens. n. mutetur neceſſe eſt.) hoc quoque pertinet ad confirmandum non oĩa moueri, quãquam dictio parũ appoſitè ſeſe habet. Si. n. eſt motus, neceſſe eſt vt aliqđ exiſtens mutetur: quandoquidem motus eſt alicuius in aliquid mutatio. at fieri non põt vt ex aliquo in aliquid mutatio fiat, niſi id quod mutať, quidquã ſit. Hoc igiť ens quod mutatur, moueturq;, neceſſe eſt vt qñ mouetur, in eſſe maneat, & hac ratione quieſcat. Si. n. Socra. loco moueatur, Socra. perſiſtat oportet, qñ Socrates mouetur. Sic. n. Socrates loco mouebitur. Ad ſummã, ſi motus eſt mutatio ex aliquo in aliquid, neceſſe eſt in omni motu, ſalua ſubſtantia eius quod mouetur, aliqđ ſit quod mutatur, aliud ab iis, ſecundum quæ mutatio efficitur, & ea ratione conſiſtat. Si ergo mutatio eſt, aliquid maneat oportet. Nam ne mutatio quidem per ortum & interitum aliter contingit ꝙ ſubiecto quodã ſaluo, & in hæc tranſeunte, huiuſmodi. n. eſt materia.

At vero neque omnia quieſcunt interdum, aut mouentur, nihil autem eſt quod ſemper aut mouetur, aut quieſcit. Eſt enim aliquid, quod ſemper mouet ea, quæ mouentur, & primum ipſum mouens immobile eſt.

77 At vero neq; oĩa quieſcunt interdum, aut moueně, ſemper vero nihil.) Senſus eſt, At vero ne oĩa quidẽ entia, quandoque mouentur, qñque quieſcunt, nihil aũt ſemper mouetur, aut ſemper quieſcit. Hoc. n. ſignificat cum ait. (Semper autem nihil.) quod verum eſſe compluribus verbis in calce operis de Phyſico auditu demonſtrauit. Sed hoc quoque in loco illud repetit, eſſe in rebus quiddam ſemper conſtans & immobile, aliud quod ſempiterno motu cietur, dum ait. Eſt. n. aliquid quod ſemper mouet ea, quæ mouentur.) Demonſtratum eſt. n. quod à ſemper mouente mouetur, id continenter & ſine intermiſsione ſemper proprio motu, qui ſempiternus eſt, mobilia mouere. Hoc aũt eſt æther, qđ quidem circulatum corpus nuncupare conſueuit. per hoc. n. ſempiternus motor cætera mouet. At primum motorem, qui ſemper mouet, immotum ipſum manere, ac neceſſario quieſcere demonſtratum eſt.

Tertij libri Met. cum Alex. Aphro. Cõm. Finis.

ARIST. METAPHISICORVM LIBER QVARTVS:

Vel apud Latinos Quintus,

Cum Alexandri Aphrodiſiei commentariis, Ioanne Geneſio interprete.

PRINCIPIVM diciť partim id rei, vnde motus quiſpiam fuerit primò, vt longitudinis atque viæ hinc quidẽ principium eſt. Econtra aũt alterum partim id unde vnũquodque optime fieri poteſt, vt & in eruditione non à primo interdum & ab ipſo principio rei, ſed vnde facillime quiſpiam diſcere poterit, inchoandum, eſſe videtur. Partim id, ex quo primò quippiam fit eo pacto vt inſit, vt nauigij carina, & ædium fundamentum, & animalium quidam cor, quidam cerebrum, quidã aliquid aliud tale putant. Partim id, vnde fit quippiam primò, eo pacto vt non inſit, & vnde primo motus mutatioq; incipere ſolet, vt ex patre matreq; ſit proles, & ex conuitiis pugna. Partim id, cuius voluntate mouentur ea, quæ motu cientur, & mutantur ea, quæ mutantur, quales ſunt magiſtratus, qui ſunt in ciuitatibus, & principatus, & regna, atque tyrannides. Artes etiam, & harum maxime architectonicæ principia dici ſolent. Præterea vnde res primò cognoſci poteſt, id etiam rei principium dicitur, vt demonſtrationum ſuppoſitiones. Tot autem modis & cauſæ dicuntur. omnes enim cauſæ principia ſunt. Vniuerſis igitur principiis eſt commune vt id ſit primum, vnde eſt aut fit quippiam aut cognoſcitur. Horum autem alia inſunt, alia ſunt externa.

PRINCIPIVM dicitur partim id rei, vnde motus quiſpiam fuerit primò.) Librum hũc, qui Quartus librorum Primæ Philoſophiæ inſcribitur, in quo partitionem perſequitur quorundam, quæ pluriſariam dicuntur, Ariſt. opus eſſe, non ſolum ex dictione ipſa, & charactere dicendi intelligere licet, ſed ex iis etiam, quæ in ipſo diſputantur. Sed neque dubium eſſe poteſt, quin idem doctrinæ huius ſit, de qua nobis eſt ſermo ſuſceptus, ſi cui libeat ſupra commemorata conſiderare. ſiquidem Primi Philoſophi munus eſſe demonſtratũ eſt, de ente in vniuerſum diſputare, deq; iis, quæ enti cõiter adſunt. Sunt autem entis cõia ea, quibus doctrinæ oẽs vtuntur. de his enim diſſerere partes ſunt Primi Philoſophi, nec horum conſideratio ad cæterarum diſciplinarum quampiam priuatim pertinet, propterea ꝙ nulli cuidam enti, quatenus certum quiddam eſt, ipſorum quidpiam adeſt, ſed enti, quà ens, de quo Primi Philoſophi intereſt diſputare. quorum diſputatio ꝙ ſit neceſſaria, docet ipſorum vſus. Omnes. n. diſciplinæ his vſurpandis propoſita ſua demonſtrant, qui communis ipſorum vſus ſatis habet argumenti, nullius particularis doctrinæ peculiarem eſſe hmõi rerum contemplationem. Præterea poſitum eſt, de quibus Dialecticus probabiliter colligit, ediſſeritq;, de his primum Philoſophũ ſcienter concludere. Dialecticus. n. de iis, quæ oĩbus aut certe plurimis cõia ſunt, ediſſerit; deq; iis, quæ pluriſariam dicuntur, verba facit. Itaque Dialectica ſimilis eſt Primæ Philoſophiæ, propterea quod de eiſdem rebus ediſſerit,

ediſſerit, ꝓbabiliter tñ, nõ ſciẽter. Recte aũt ſuoq; loco eũdẽ librum collocari, nõ eſt dubitabile, ꝓpterea qđ partitionem tractat eorum, quæ multifariam dñr, quibusq; vtuntur diſciplinę, & quæ ens cõiter aſſectant. de quibus diſputare, & quot modis ipſorum quodq; dicatur, per partitionem explicare, ad Philoſophum pertinere in libro ſcđo docuerat. Ordo aũt poſtulat, vt demõſtrato quibus in rebus primi Philoſophi cõtẽplatio verſetur, quod eſt in Tertio libro explicatum, de iis protinus diſſerat, quorum vſus ad eorum, quæ demonſtrari debent conſiderationem ac demonſtrationem eſt neceſſarius, quãobrem ante oĩa de ſnĩa illa diſſeruit, quæ de omni re affirmationem aut negationem veram eſſe ait: quam quidem ad demonſtrationes magno vſui eſſe conſtat. poſtq; partitionem hoc in libro explicat eorum, quæ ſic multifariam dicuntur. Qui vero librum hunc imperfectum eſſe putant ea coniectura, ꝙ non oĩa partiat, quæ multifariam dñr, horum ſnĩa probari non debet, qm̃ ne propoſitum quidem eſt ſimpliciter ipſi hoc in ipſo ꝑſtare, ſed de iis tm̃ agere, quibus doctrinæ oẽs vt cõibus vtentes, propoſita ſua demonſtrant. Haud enim nobis propoſitum eſt, vt de æquiuocis diſſeramus, neque de oĩbus, quæ ab vno & ad vnum dicũtur, ſed de his, quæ plurifariam dñr. Nam ens, quatenus eſt ens, multipliciter dicitur. Ita non mathematicum aſſumit, aut aliquid hmõi ex iis, quæ multifariam dñr, qm̃ hæc non ſic vſui ſunt diſciplinis ad ea demonſtranda, de quibus ediſſerunt, vnde principium, cauſa, natura, elementum, & cætera quæ cõia ſunt, hoc in libro diuiduntur, vtpote quæ propria ſint huius doctrinæ: quo clarius apparet librum hunc recte hoc ordine collocari. Nam, ſi qua his finitima prætermittuntur, diuidi tñ illa pñt iuxta eorum partitionem quibus finita ſunt. Cùm ergo ea hoc in libro partiat, q̃ cùm enti cõiter adſint, ipſumq; conſequantur, plurifariam dici videntur, primum oĩum de principio verba facit: Conſtat aũt principium non vnam entis naturam aſſectari. oẽs enim diſciplinę principiis quibuſdam vtuntur. Principiũ igitur ſeptem modis dici tradit. Vno modo, inquit, id rei alicuius principium dicitur, vnde quiſpiam primò fuerit motus. Principium.n. longitudinis & viæ, i. vnde ipſam ingredi ſumus exorſi. quo quidem mõ oppoſita eiuſdẽ rei principium dici poſſunt hinc vel inde incipientibus. quamobrem hmõi principium aliqñ efficitur finis. Altero modo principium dicitur id, vnde ſiquis exordiat, ſuſceptum negocium optime cedit, vt in diſciplinis. in his enim plerunq; non à primis auſpicamur, ſed ab iis, quæ facilius à diſcentibus percipiuntur, vt in prædicamentis optime fecit Ariſto. in mẽtione qualitatis. quo in loco qualitatem eſſe dixit, per quam quales eſſe dicimur, de qualitate docens per quale, quod quidem poſterius eſt qualitate, notius tñ. Idem Phyſicum Auditũ à ſenſibilibus, quia nobis ſunt notiora, non à primis principiis exorditur. Et artifices inde operum ſuorum initiũ faciunt, vnde cum opus incipitur, facillime fit. Tertio modo principium appellatur id à quo inſito rei efficiẽdæ quidquam efficitur. Sic cor principium eſt animalis, qm̃ ab eo incipit aĩalis conſtitutio, & fundamentum domus, carinaq; nauis. Verba aũt illa, (hoc pacto vt inſit) faciunt, vt hmõi principium differat ab efficiente principio, de quo iam verba faciet. Nã à ſuperiore hoc diſcrepat, quod hoc eſt principium ſimpliciter efficiendi, illud vero facilius efficiendi: quo fit, vt hoc definiat, illud aliud alij ſit, & interdum eidem diuerſum: & hoc modo materia principium dici poteſt. Quarto modo vocatur principium id, à quo primò non inexiſtente rei quidquam efficitur, i. vnde principium motus emanat, cuiuſmodi eſt principium efficiens, vt ipſe verbis illis exponit. Et vnde primum motus mutatioq; incipere ſolet.) niſi fortè duo principia, non vnum his dictionibus ſignificauit, alterũ ex quo non inſit primum quicquid efficitur, alterũ vnde primum motus mutatioq; proficiſcitur, vt prioribus verbis principium appellet, finis atque propoſiti cognitionem. Nam in rebus agendis hoc eſt primum principium, vt res efficiatur. de quo vt de principio paulo poſt mentionem faciet, poſterioribus aũt principium efficiens dicat. Et ad hũc modum principium in octo modos diuideretur. Quinto modo principiũ id nuncupatur, ad cuius præſcriptum res mutantur, & efficiuntur, quales ſunt Principes, quorũ conſilio & imperio ciuitates gubernantur. Sexto principiũ vocatur ars architectonica potiſsimum & quaſi princeps, ad quam ſubiectæ ipſi artes ipſarumq; opera referuntur. ſed hoc non perinde principiũ eſt, vt efficiens. nam hoc principium eſt quaſi præſcribens, & formam cognoſcens: illud aũt vnde res ipſa ſumit initiũ, quod quidem à motu quodam principium dicitur. Præterea vnde res primò cognoſci poteſt, id etiam rei principiũ dicitur, vt demonſtrationum ſuppoſitiones) qui, ſ. eſt ſeptimus modus. Appellat aũt ſuppoſitionẽs cuiuſq; diſciplinæ, & artis principia, q̃ qm̃ nõ per demonſtrationem, ſed vt confeſſa & cunctis manifeſta ſumuntur, poſitiones appellantur: quę quidem principia eſſe poſſunt propoſitionũ, quæ in ſingulis diſciplinis medio vacant. Nam etſi hæ propoſitiones, Bonum prodeſt, Malum nocet, Bonum eſt petendum, Malum fugiendum, medio careant in doctrina morali, tñ cognitio finis & fœlicitatis harum principiũ exiſtit: & propoſitiones, quæ medio carent, ad hunc modum principia ſunt. Poſtquã vero principium quot modis dicatur expoſuit, totidẽ cauſam dici ait, & rõnem apponit, dicens. Omnes.n. cauſæ principia ſunt,) quibus adiecit hoc eſſe cõe vniuerſis principiis, vt priora ſint iis, quorũ principia ſunt, ſicut id ex quo eſt aliqd, vel id, ex quo efficitur, vel id ex quo cognoſcitur. Ex quo eſt, vt fundamentum prius eſt domo, carina nauigio, materia quoq; corpore. Ex quo efficitur, vt vnde principium motus emanat. Ex quo cognoſcitur, vt poſitiones demonſtrationibus. Præfatus autem oĩbus principiis eſſe cõe, vt antecedant ea quorum principia ſunt, intereſſe tñ ait: ꝙ quædam iis inſita ſunt, quorũ habent principia, alia ſunt externa. Materia igitur & elementum principia ſunt vt rebus inſita. Ex his.n. primis & inſitis res efficiuntur. Appellat aũt elemẽtum materiam proximam cuiuſq; rei quæ iam actu quoddam corpus eſt. & quæ ſint iſta, ſubiungit.

Collige tres principiorũ modos.

Idcirco natura ac elementum principium eſt, & mens, & electio, & ſubſtantia, & id etiam cauſa cuius cætera ſunt, aut fiunt. Complurium enim & cognitionis & motus principium eſt ipſum bonum, atque etiam malum.

Idcirco natura ac elementũ principiũ eſt, & mens, & electio.) Quia dixerat quædam principia rebus ineſſe, quarum principia ſunt, alia vero eſſe externa, idcirco ait quædam ſic ſe habere, quædam non ſic. Natura igitur principium eſt, & item elementum, hęc.n. principia ſunt vt inſita, qm̃ res ex his in ipſis contentis efficiunt. quo in loco materiam naturam appellat, elementum aũt proximam materiam, quæ iam actu corpus quoddam eſt. Quæ vero ſequuntur, mens, & electio & ſimilia, exem- 2

ſia, exempla ſunt eorum, quæ quaſi fines & efficientes principia ſunt, quæ in rebus efficiendis non continentur: de quorum numero principes quoque & magiſtratus habentur. Addit aũt, (ſubſtantiam & id etiam, cauſa cuius cætera ſunt, aut fiunt.) appellans ſubſtãtiam principium formale. hoc. n. eſt cuiuſq; ſubſtantia, cuius cauſa vero finẽ dicit. quę idcirco cõiunxit, qm̃ in rebus efficiendis, forma, perfectio, & finis eſſe videtur. Atque hęc annumerari his poſſunt, quæ antecedunt quidem, non tñ inſunt. Sed vt exponeret cui prædictorum hęc ſubiiciantur, ait, (compluriũ. n. & cognitionis & motus principium eſt ipſum bonum atque honeſtum.) Cognitionis quidem ipſa forma. Principiũ. n. & cauſa cognitionis rei, eſt cognitio ipſius formæ. Motus autem principium finem eſſe ait, quod eſt bonum & honeſtũ. id. n. cuiuſque proprius eſt finis, quod illi bonum eſt & pulchrum, quod tñ non adeſt, cùm eſt cauſa rei efficiendę, ſed eidem perfectæ contingit. Pari rõne forma, cùm eſt quaſi antecedens & præcognitũ principium, non adeſt. Hmõi autem principia comprahenduntur per dictionem illam, Partim ex quo primum quidpiam fit, eo pacto, vt nõ inſint.) Vel certe his verbis ſignificatur principiũ, quod finem dicimus: formale autem, cùm dicit, Artes etiam, & harum maxime architectonicæ.) hæ nãque formæ quodammodo ſunt rei efficiendæ, ſed omni pricipio cõmune hoc eſſe ait, vt prius eo ſit, cuius eſt principium. Eſt aũt prius re, vt exiſtẽte principium viæ, vt aũt efficienda, id quod ita eſt principium, queadmodum fundamentum domus, & cor aĩalis, hæc. n. priora his ſunt, vt efficiendis. Vt vero cognoſcẽdarum rerum, ſnĩæ principia ſunt demonſtrationum, qm̃ demõſtrationes à ſententiis ſui cognitionem mutuantur. Eſt. n. principium quoddam rerum iam exiſtentium, & aliud rerum, quæ efficiũtur. Multa etiam principia obtinent, ex quibus cognoſcantur. vt igitur antecedant, cõe eſt oĩbus principiis, ſed principiorum quædam iis inſunt, quorum principia ſunt, vt natura iis, quæ natura fiunt, & materia: quinetiam fundamentum ad hunc modum eſt principiũ domus, & cor aĩalis, & id rei vnde aliquis principium facit. Mens aũt & conſilium, arteſq; principia ſunt rerum ab ipſis efficiendarum, non tñ vt inſita rei efficiendę. Finis etiam, vt dictũ eſt, in id genus principij cadere videtur, à quo primum non inſito res efficitur, cui cauſa quoq; efficiens ſubiecta eſt. Nam in rebus agẽdis finis eſt principium, in quibus vt bonum eſt actionis principium, ſic plerũq; malum. quibuſdam. n. muneribus fungimur, vt malum effugiamus. Quare in quibuſdam exemplaribus ad hunc modum ſcriptũ eſt. Complurium. n. & cognitionis & motus principiũ, eſt ipſum bonũ, atque etiam malum.) Sed, poſtquam principium & cauſas totidem modis dici docuit, protinus per cauſarũ partitionem quatuor oĩno cauſæ ſignificata reddit, quæ in auditu quoque phyſico ipſis dictionibus expoſuit, vt intelligatur, cauſam in vniuerſum totidem modis dici, atque principium, proprius tñ ad hũc modum efficitur diuiſio. hęc igitur ſignificata in principio quoque reperiuntur, non tñ hac diuiſione. Materia. n. in eo ſignificato continetur, ex quo primo quidpiam fit, eo pacto vt inſit. Finis autem in illo, vnde fit quidpiam primo eo pacto, vt non inſit, Cauſa vero efficiens in hoc, vnde primũ motus incipi eſt aptus, forma in artium rõne. Ars. n. forma eſt rei efficiendę. Ad ſummam, quibus modis principium dicitur, cauſa dici poteſt, atque diuidi. quæ quamquam ſeperatim eſt diuiſa, tamen in huius ſignificata principium liceat diuidere, & ipſam in ſignificata principij. Hæc tamen omnia ſignificata, quæ hoc in loco commemorantur, eadem ſunt dictionibus ipſis, atq; ea, quæ in Secundo de Phyſico auditu traduntur: quamobrem horum explicatio ex eo loco petenda eſt.

Cauſa aũt vno quidem dicitur modo id, ex quo quippiam fit eo pacto vt ĩſit, vt ęs ſtatua, argentũ patera, & horũ genera. Alio vero modo forma atque exemplar, hac aũt eſt ratio quidditatis, & huius genera, velut eius concentus, qui ſonos oẽs complectitur, ipſa duorum ad vnum ratio, atq; oĩno numerus, partes item quę in ratione ſumuntur.

3 Cauſa autem vno quidem dicitur modo id, ex quo quidpiam fit, eo pacto, vt inſit.) Materiam his verbis deſignat. Sed illud, (eo pacto vt inſit) adiecit, vt priuationem contrariumq; à materia diſcernat. Nam res efficienda ex priuatione fit, & cõtrario, vt in Primo phyſici auditus docuit, quæ quidem non inſunt rei, quę efficitur. qua ratione ab efficiente quoque cauſa ſecernitur materia, qm̃ inſita rei eſt. Dixerat. n. paulnantę dę hmõi principio id ex quo primo res fit eo pacto, vt nõ inſit. Neque vero ſolum proximam cuiuſq; materiam cauſam materialem vocat, ſed etiam ipſius ſpecies & genera: & hoc æs, huius ſtatuæ, & æs ſtatuæ, corpus quę ſigni. hæc. n. ſunt cauſæ materiales ſtatuæ. Alio vero modo forma atque exemplar: hęc aũt eſt ratio quidditatis, & partes, quæ in ratione ſumuntur.) his verbis cauſam deſignat formalem. Sed in dictione, quæ ait, (hæc aũt eſt ratio quidditatis) deſideratur ſignificatiua. Ratio. n. ſignificans quidditatem eſt definitio. Exemplar autem pro ſpecie ſeu forma dixit, non vt ſolent idearum aſſertores. Neque. n. efficiens aliquid natura ad aliquod externum exemplar ſpectans munere ſuo fungitur, vt artifices ſolent in ſuis operibus efficiendis, niſi ſi quis intellectionem exemplar eſſe dicat eorũ, quæ ſm̃ ipſam efficiuntur. non igitur, vt illi, exemplar dicit, ſed formam ipſam exemplar vocat, quæ in materia efficitur, qm̃ hęc à natura ipſa in efficiendis expetitur. quidquid. n. alicuius gratia facit, id quæ facit, illius appetitione facit. Quãobrem id vbi contigerit, ab opere deſiſtit, ceu iam id cuius gratia munere fungebatur, effecerit, & quæcunque natura fiunt, cuiuſpiam determinatæ formæ ac perfectionis gratia efficiuntur, qua obtenta, ab efficiẽdo vacatur. hoc igitur eſt ipſis exemplar. (Huiuſq; genera.) Quemadmodum in cauſa materiali ſumens proximam materiam, genera quoque ipſius ſub eandẽ cauſam cadere dixit, ſic item in forma. Nam cuiuſq; rei forma, & ratio ſignificans quidditatem, & huius formæ genera pari rõne cauſæ ſunt, vt ipſe ait, concentus qui vocatur diapaſon, proximam formam eſſe duo ad vnum. Nam diapaſon eſt in proportione dupla, forma vero generica eſt numerus, qm̃ in numero ſunt duo & vnũ. Partes item, quę in rõne ſumunt.) totum vero eſt duo ad vnũ. Eſt aũt ſenſus, partes quoque rõnis ſignificantis quidditatem cauſæ ſunt, cum ex his totum conficiatur. Eſt aũt huiuſq; formæ & huius definitionis, quæ cauſa formalis eſt, forma qdẽ ſeu ſpẽs definitio, genus aũt ratio, partes vero ea, ex qbus definitio quaſi ex partibus cõſtituitur.

Præterea id vnde primum principium eſt mutationis aut quietis, qualis eſt cauſa ille, qui conſulit, & pater filij, atque omnino quod efficit, eius quod efficitur, & quod mutat, eius quod mutatur. Inſuper vt finis. hic autem eſt id gratia cuius cætera fiunt, veluti deambulandi ſanitas. cur enim ambulat interrogati, quo valeat, reſpondemus. atque ſi hoc pacto dixerimus

rimus,reddidiſſe cauſam arbitramur.et cuncta omnino quæ alio mouente inter ipſum & finem fiunt, gratia finis ipſius fiunt,qualia ſunt rōne ſanitatis,macies, purgatio, ac inſtrumenta. vniuerſa.n.hæc ipſius gratia ſunt,inter ſeſe aũt differunt:alia nãque ſunt opera,alia inſtrumenta.Cauſæ igitur ferè tot modis dicuntur.Fit aũt, vt cùm multipliciter cãæ dicantur,vt multæ euſdẽ ſint non per accidens cauſæ,ceu ſtatua & ſtatuaria ars, & æs non per aliud quicquam, ſed vt ſtatua eſt, at non eodem modo, ſed æs quidem vt materies, ars autem vt id,vnde motio proficiſcitur, & inter ſeſe ſint, mutuo cauſa, vt exercitium cauſa eſt bonæ habitudinis, & hæc exercitij, at non eodem modo, ſed hæc vt finis, illud vt principium motus.Idem inſuper contrariorum interdum eſt cauſa. Quod enim præſens cauſa cuiuſpiam eſt, id & abſens nonnunquam cauſam eſſe contrarij dicimus, vt gubernatoris abſentiam, ſubuerſionis nauis, cuius præſentia cauſa erat ſalutis: vtrunque tamen, & præſentia, & abſentia, cauſæ ſunt vt mouentes.

4 Præterea id vnde primum principium eſt mutationis.) De cauſa efficiente loquitur. Fiũs autem quædam non mouendo ſolum, ſed etiam quieſcendo. aliqua.n. ab aliis vt mouentur,ſic etiam ſiſtuntur, & quia ſiſtens cauſa eſt ſtatum ipſorum efficiens, idcirco adiecit, (aut quietis) Mutationis porrò dixit,non motus, vt ortum quoque interitumq́; complecteretur. Dixit autem, primum,qm̃ hæc potiſſimum eſt efficiens cauſa. quod.n. rei quæ efficitur,adeſt,& ſic efficit quæ ſequuntur, cauſam ab effectore ſui mutuatur, ſed neque inſtrumenta, vt moueant, habent à ſeipſis, ſed primum mouens his cauſa eſt prout extra rem efficiẽdam exiſtit. Nam cùm ait.Atq; oĩno quod efficit,eius quod efficitur, & quod mutat, eius quod mutatur.) efficientes cauſas genericas ſignificat. Nam pater & filius ad efficiens, & quod efficitur,referuntur, & hæc rurſus ad mutans, & quod mutatur.Inſuper vt finis,hic aũs eſt id gratia cuius cætera fiunt.) Quartam eſſe dicit cauſam finalem, quæ quidem eſt gratia cuius cætera fiunt, vt valetudo eſt finalis cauſa deambulandi. Rogati.n.cur deambulamus,vt recte valeamus,rñdemus.Et cuncta oĩno quæ alio mouente inter ipſum & finem fiunt.)Poſtq̃ pro cauſę finalis exemplo valetudinem poſuit(nam valetudo cauſa vt finis eſt deambulandi) quæ, inquit, interea finis gratia ab eo efficiuntur qui finem efficit, oĩa gratia finis efficiuntur, quamobrem horum oĩum cauſa finalis eſt ipſe finis. Neq;.n.deambulatio ſolum fit gratia valetudinis, ſed etiam macies, ſi hæc ex deambulatione contigerit, & purgatio,quin & medicamenta purgantia, & inſtrumenta medendi,gratia ipſius finis habentur: quippe q̃ ad finem obtinendum à Medicis adhibeantur. quãquã horum inter ipſa diſcrimen quoddam exiſtit,quædã.n. ſunt opera,vt macies,deambulatio,purgatio,quædam inſtrumenta,quibus opera fiũt,vt pharmaca, & omne genus medicamenti. Cauſæ igitur tot ferè modis dicũtur.) ferè dixit,qm̃ aliquæ ſunt non proprie, ſed ex accidenti,vt ipſe commemorabit. Quòd autem multæ ſint eiuſdem rei cauſæ non ex accidenti, ſed per ſe, non tñ ſm eandem rationem, ſed diuerſas, aperte docuit, dicens. Fit autem, vt cùm multipliciter cauſæ dicantur, vt multæ eiuſdem ſint non per accidens cauſæ, vt ſtatuę & ſtatuaria ars,& æs, idq́; non per aliud, ſed vt ſtatua eſt:at non eodem modo,ſed æs quidem vt materies,ars vero vt id vnde motio proficiſcit.) Dixit aũt non per aliud pro eo quod eſt,non ex accidenti, Quin & aliqua inter ſe viciſſim cauſæ ſunt, non tñ eodem modo, ſed hoc eſt illius cauſa efficiens,illud huius vt finis.Sic labor efficiens eſt bonę habitudinis, bona habitudo viciſſim finis eſt laboraodi.Præterea idem quodammodo contrariorum cauſam eſſe videri ait,non tamen eodem ſeſe habens modo,ſed præſentia eſt cauſa huius,illius vero abſentia,quàm priuationem appellat,ſed ambo hæc cauſas eſſe ait vt efficientes.

Vniuerſę autem nunc dictæ cauſę quatuor in genera maniſeſtiſſima cadunt.Elementa nãque ſyllabarum, materiam conficiendorum operum arte,ignem,et terram,& talia omnia corporum,partes totius,ſuppoſitiones deniq; cõcluſionis, vt id ex quo res fiunt,cauſas eſſe conſtat. atque horum quędam ſunt vt ſubiecta, veluti partes, quædam vt quidditas; totum inquam,compoſitio, atque forma.at ſemen, medicus; quique conſulit, & omnino efficiens,omnia ſunt cauſæ,vnde eſt principium mutationis aut quietis.

Vniuerſæ autem nunc dictæ cauſæ quatuor in genera manifeſtiſſima cadunt.) hanc dictionem conſequitur ea,quæ ait:Atque horum quędam ſunt vt ſubiectũ.) Sed interponitur dictio de ſubiectis,quæ cauſarum materialium partitionem continet, cuius initium eſt. Elementa nãque ſyllabarum.) qua interiecta dictione vel connumerat primum,docetq́; nos ſubiectorum diſcrimina.aliter.n.materia ſubiicitur iis, quæ cõſtant ex ipſa,aliter elementa ſyllabæ, & concluſioni ꝓpoſitiones. Materia.n.per alterationem excipit formã.Artificialia vero dixit,quæ non fiunt per compoſitionem, quæ per formæ mutationem efficitur. At elementa per compoſitionem ſyllabarũ fiunt, corpora vero ſimpliciter per compoſitionem & alterationem, propoſitiones item per compoſitionem cauſæ fiunt totius ſyllogiſmi.nam concluſionis non vt materia,ſed vt efficiens cauſa,ſunt propoſitiones.In vniuerſum vero in ſyllogiſmo propoſitiones vt materia ſeſe habent,cõcluſio vero vt forma. Vel primum igitur per dictionem docuit nos cauſarũ numerum exponere: vel ſic exorſus eſt, quaſi cuique cauſæ ſuum eſſet exemplum redditurus, ſed congeſtis pluribus cauſæ materialis exemplis, quippe in quibus multiplex eſt differentia, reſumendo ſubiungit. Atque horum) & ſic rurſus ab initio exorſus breuiter cuique ſuum reddit exemplum. At inter exempla materiæ de formis quoque meminit,quibus materia ſubiicit, quæ formæ cauſæ quoque ſunt.nam cũ dixit.Elementa nãq; ſyllabarum) vtraque commemorauit. Atque horum, inquit, quædam ſunt vt ſubiectum. quo in loco partitionem perſequitur eorum,quę dicta ſunt.Etenim prędictorum quædam ſunt cauſæ vt materia, quædam vt forma,alia quidditas,totum & compoſitio atque forma. Totum autem dicit non cum partibus. (ſic.n.forma totum dicitur) ſed quod in partibus efficitur, vniuerſalitatem videlicet, & perfectionem. Similis eſt ratio compoſitionis.hæc.n.cum diuerſa ſit ab iis, quæ ſimul ponuntur,eſt tñ in ipſis coniunctis.Sed cum dixiſſet,(quædam vt quidditas) quid in dictorum quoque quidditas eſt,expoſuit,totum,ſ.in partibus quæ vt materia ſe habẽt,forma eſt & compoſitio, quæ in elementis habetur, ſyllaba.n.hmõi eſt.ſed forma, quamquam oĩbus congruit,proprie tñ in iis intelligitur quibus materia ꝓprie dicta ſubiicit.At ſemen,Medicus,& qui cõſulit.)per hæc cãm efficientẽ demñas.qui.n.de re aliqua conſiliũ dedit vt fieret, ad effectũ illius nõnihil efficit.

Quædam autem ſunt vt finis, bonumq́; cæterorum.id.n. gratia cuius cætera fiunt,optimum eſſe,finisq́; illorum ſolet. Interſit aũt nihil, bonũ ipſum,an apparens bonum dicatur.

Tales

Tales igitur atque tot cauſæ ſpecie eſſe videntur. Atqui modi cauſarum numero quidem ſunt multi, ſi in capita autem & ipſi redigantur, pauciores euadunt. Dicuntur .n. cauſæ multipliciter, & ipſarum quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, alia prior, & alia poſterior, vt ſanitatis medicus atque artifex, et concentus eius qui oēs ſonos complectitur, duplum, ac numerus, & ſemper ea, quæ continent quæuis ſingularium, præterea vt accidens & genus huius, vt ſtatuæ aliter Polycletus eſt cauſa, & aliter ſtatuarius. Accidit .n. ſtatuario vt ſit Polycletus: & ea etiam quæ cõtinent accidens, velut homo eſt cauſa ſtatuæ, aut oīno animal, quia eſt Polycletus homo, & homo eſt animal. Sunt aūt & accidentium alia remotiora aliis, atque propinquiora, ceu ſi albus ac muſicus cauſa ſtatuæ dicerentur, ſed non ſolum Polycletus vel homo. Præter aūt omnes, quæ accõmodatè dicuntur, & quæ per accidens, aliæ vt potentes, aliæ vt operantes dicuntur, veluti extruendæ domus cauſa eſt ædificator, aut ædificans ædificator.

6 Quædam autem ſunt vt finis, bonūq; cæterorum.) Horum verborū hic debuit eſſe ordo, quædam autem vt finis cæterorum, & bonum. Cæterorum aūt, i. quorum ſunt finis. ſed cùm fini adiecisset bonū, quāobrem finis, & cuius gratia ſit hmōi, docuit, dicens. Id.n. cuius gratia cætera fiūt, optimum eſſe, finiſq; illorum ſolet.) Neque vero interſit bonū ipſum dicamus, an ſpeciem præferens boni, qm̄ oīs finis aut re bonū eſt, aut ſpecie. Nam ſtudium operaq; in vere bonū confertur, aut certe quaſi bonum ſit. Omnis.n. ars omniſq; diſciplina ſimiliter actio & electio bonum quoddam appetere videntur, vt initio Ethicorum dixit. Cauſarum aūt modi complures numero ſunt) modos cauſarum appellat diſcrimina in ipſis reddendis, vt ipſe docet adiiciens: Dicuntur.n. cauſæ multipliciter.) Numero igitur plures modos eſſe ait, fieri tn̄ pauciores, ſi ad cōia & vniuerſalia referantur, prorſus vt oēs modi ad ſex cauſarum genera referantur, quorum quodque dicitur dupliciter, vel actu, vel potentia, vt demōſtrabit. Sed prius qui ſint cauſarum modi, explicat, & complures eſſe docet. redditione nāque cauſarum intereſt continuóne reddatur & prius, an non continuo, ſed poſterius. Nam proximis cauſis poſteriores ſunt ſpecies & genera, quæ illorum ſunt cauſæ. quod.n. continens, proximum'ue complectitur, & latius patet q̃ ipſum id poſterius eſt ipſo. quæ eadem intelligitur ratio in ſingulis generibus cauſarū, in materiali, in formali, & in cæteris. quin in eodem genere cauſarum alia quam alia prius vel poſterius cauſa dici poteſt. Nam cauſæ materiales priores poſterioreſq; in eodem genere ſunt, item formales inter ſe, atq; in cæteris aliis ſimilis eſt modus, etiam in cauſis ex accidenti. Nam quæ ꝓpriis cauſæ accidunt, vel quibus cauſæ proprie dictæ accidunt, hæc ex accidenti cauſę nuncupantur, atque item horum ipſorum genera. Nam ſtatuæ proprie ſtatuarius eſt cauſa. ſed qm̄ ſtatuario accidit vt ſit Polycletus, Polycletus aūt eſt homo, idcirco Polycletus ex accidenti cauſa eſt ſtatuæ, atque item homo & aīal. ita in cauſis ex accidenti aliæ aliis ſunt proximiores. Polycletus.n. propior eſt ſtatuæ q̃ homo, quod diſcrimen acceſſus & receſſus in cauſis per accidens apertius expoſuit ſubiectis exemplis. Nam licet Polycletus ex accidenti ſit ſtatuæ cauſa, non æque tn̄ atque accidentia Polycleti, vt album vel muſicum. Hæc.n. dicentur, illa quidem ſtatuæ cauſæ per accidens, è remotiori tn̄, q̃ Polycletus. Exponit autem modorum vniuerſalem differentiam in cauſis, ſm̄ potentiam & actū. Aliter.n. cauſa eſt, qui poteſt, aliter qui iam fungitur officio. Et ſemper rem quamque complectentia vocat proximam continentem'ue cauſam. hæc.n. non eſt tam communis, q̃ quæ ipſam complectuntur.

Similiter & in huſce dicetur, quorum cauſæ ſunt ipſa cauſæ, vt huius ſtatua, aut ſtatua, aut oīno imaginis, & æris huiuſce, aut æris, aut oīno materiæ, & in accidentibus ſimili modo. præterea & hæ & illæ complexę dicentur, veluti non Polycletus aut ſtatuarius, ſed ſtatuarius Polycletus. Attn̄ hęc oīa multitudine quidem ſunt ſex, dupliciter aūt dicētur. nā aut vt ſingulare, aut vt genus, aut vt accidens, aut vt accidentis genus, aut vt coniuncta hæc, aut vt ſeiuncta dicuntur, & inſuper vt potētia, aut actu. Intereſt aūt tm̄, cauſæ.n. actu & ſingulares, & ea quorū ſunt cauſæ, ſimul ſunt, & nō ſunt, vt hic qui medetur, cum hoc qui ſanatur, & hic qui ędificat, cū hoc quod ędificatur. ſed quę ſunt potentia, non ſemper. non enim ſimul domus ædificatorq; corrumpuntur.

Similiter & in hiſce dicetur, quorum cauſæ ipſæ ſunt cauſæ.) Vt, inquit, de cauſis dictum eſt, ſic de iis dicet, quibus cauſę ſunt cauſæ, i. de effectibus. his.n. cauſę ſunt cauſæ. Similiter aūt, quia in effectibus quoque quidam continuo dicuntur, quidam cōius & remotius. hæc.n. ſtatua propinquior effectus eſt. Huius.n. aliud cauſa vt materia, aliud vt efficiens, aliud vt finis. hæc igitur ſtatua propior effectus eſt q̃ ſimpliciter & cōiter ſtatua, at rurſus ſtatua quam imago, qm̄ imago latius patet q̃ ſtatua. Quod vero ait, (& æris huiuſce, aut æris, aut oīno materiæ) de cauſa quoque dici poteſt. Nam hoc æs, vt materia cauſa propinqua eſt ſtatuæ, æs autem & materia remotius. itaque cauſa & effectus ſimiliter propinquum & remotum habent. Poteſt & hoc in loco æs non vt cauſa, ſed vt effectus accipi: & ſic ars metallica cauſa fuerit æris efficiens, quod æri ſubiicitur cauſa materialis, effectus vero ipſum æs, quod alterius eſt cauſa alterius effectus. proxime ergo, effectus artis metallicæ eſt hoc æs, remotius autem æs, materia vero in vniuerſum remotius etiānum. Et in accidentibus, inquit, ſimili modo.) in accidentibus, i. effectuum. Accidentia enim effectuum, effectus quoque ſunt ex accidenti, & horum alia propinquius, alia remotius. Propinquius, quæ propioribus effectibus accidunt, vt huic ſtatuę, vel huic æri. Remotius, horum ſpecies & genera. hoc enim rubrum propior effectus eſt, ſi fuerit ſtatua rubens, ſimpliciter vero rubrū remotior, & color remotior etiānum. Præterea & hæ & illæ complexæ dicuntur.) Huius complexionis modū expoſuit complectus cauſam per accidens, cum cauſa per ſe, ideſt Polycletum cum ſtatuario. Licet & proximas cauſas per ſe cum proximis ex accidenti complicare, & cōmuniores cum communioribus, & ordine mutato remotiores cum propioribus. Attamen hæc omnia multitudine quidem ſunt ſex.) communes & vniuerſales differentias cauſarum in modis ſex eſſe ait, quarum quæque dicitur dupliciter. harum porrò differentiarum duæ ſumuntur in cauſis proprie dictis. Nanque in ipſarum ſingulis ſumitur vel vt ſingulare & proximum, vel quaſi genus ipſius, duæ rurſus in accidentibus. Nam & in his vel ſingularia, vel horum genera ſumuntur, & aliæ duæ vel enim complexæ inter ipſas cauſæ per ſe cum cauſis ex accidenti accipiuntur, vel ſimpliciter & ſeparatim ſingulæ. Sed ex his ſex vnaquæque cauſa dupliciter dicetur. Sumitur enim vel quaſi iam fungens munere, vel quaſi fungi queat. quorum diſcrimen ipſe appoſuit, dicens: Intereſt autem tm̄, cauſæ.n. actu & ſingulares, & ea quorū ſunt cauſæ, ſimul ſunt, & nō ſunt.)

Cauſa,inquit, in actu à cauſa in potentia, hoc intereſt, quod cauſa, quæ in opera eſt,ſimul eſt cum effectu, circa quem operatur & ſimul eſſe deſiſtit.quę vero in potentia eſſe dicũtur,ea vt ſimul ſint,nihil eſt neceſſe.Sed, cùm dixiſſet,cauſæ in actu, addidit,& ſingularia, quæ ſignificantur per efficientia, & ea quæ efficiuntur. Singularia.n.ſunt quæ efficiunt,quęque efficiuntur. hic.n. ædificator domum ædificat, & hæc domus ædificatur: & ſi huiuſmodi faber ædificat, vt domus ſit quæ ædificatur,eſt neceſſe.At ſi eſt qui domum poteſt ædificare, non protinus eſt neceſſe,vt domus aliqua ſit quæ ædificetur, neque ſi huiuſmodi ſaber intereat, qui potentia cauſa domus eſt, neceſſe ſit vt domus ab ipſo confecta deleatur. Ita,quæ ad hunc modũ cauſæ ſunt,nihil oportet vt ſimul vel conſiſtant,vel interimantur.

Elementum dicitur id, ex quo quippiam componitur primò,ita vt inſit, indiuiſibileq́; ſit ſpecie in aliam formam. vt vocis elementa ſunt ea, ex quibus componitur vox, & in quæ diuiditur vltima, quæ quidem non vlterius in alias voces diuerſas à ſe ſpecie diuiduntur, ſed ſi etiam diuidantur, partes eiuſdem ſunt rationis, vt aquæ pars aqua eſt, ſed non ſyllaba ſyllaba. Simili modo & ea corporum elementa veteres dicunt,in quæ vltima ipſa corpora diuidunt̃,& quæ non in alia corpora differentia ſpecie diuiduntur, & ſiue vnum, ſiue plura ſint talia,hæc elementa appellãt. Similiter & deſignationum & demonſtrationum elementa dicuntur. Primæ nanque demonſtrationes,quæ in pluribus demonſtrationibus inſunt,elementa demonſtrationum vocantur. Sunt aũt tales rõcinationes hæ,quæ primæ ſunt ex tribus per medium vnũ. Hinc etiam per tranſlationem elementum id omne appellãt, quod vnum eſt,& paruum,& ad multa cõducit. Quãobrem & id quod eſt paruum & ſimplex indiuiſibileq́; elementum vocatur. Vnde emerſit,ea quę maxime vniuerſalia ſunt,elementa eſſe,quia vnũquodque ipſorum vnum eſt & ſimplex, & in multis,aut in oĩbus,aut quã plurimis ineſt. Ipſum etiã vnum per eadem punctumúe principiũ quibuſdam eſſe videtur. Cùm igitur ea,quę genera vocantur, vniuerſalia ſint, indiuiſibiliaq; (vna eſt enim ratio ipſorũ) genera ipſa quidam elementa inquiunt eſſe, & magis quam differentiam, propterea qđ genus vniuerſale magis eſſe videtur, cui nãq; differentia competit,ei continuò genus etiam ineſt,at cui cõpetit genus,ei non omnis differentia ineſt. oĩbus autem eſt cõmune, elementum eſſe cuiuſque id quod cuiq; primum ineſt.

8 Elementum dicitur id, ex quo quidpiam componit̃ primo.) Elementum dici multiſariam docet Ariſtoteles, reddens proprie dicti elementi rationem hanc, ex quo primo inſito & indiuiduo ſpecie,quidpiam conficitur. Haud.n.quantitate indiuiduum eſt elementum, ſed ſpecie. Quãquam in quibuſdam exemplaribus ſcribitur non(indiuiduo ſpecie in aliam ſpeciem,) ſed (indiuiduo ſpecie in eandẽ ſpeciem.) ſi ergo priorem ſcripturam retineamus,ſenſus in promptu eſt. Nã elementum diuidi nequit in alias & diuerſas ſpecies. neque.n. ignis corpuſúe aliud ſimplex in diuerſa ſpecie diuidit̃. Syllabæ autem idcirco non ſunt elemẽta orationis, qm̃ in literas diuiduntur,quæ ſpecie diſcrepant, quia vero ſunt indiuidua,idcirco nequeũt in diuerſa ſm̃ ſpeciem diuidi. Ita licet non addatur, (in aliam ſpeciem) idem ſignificatur cùm dicitur(ſpecie indiuiduo.) Nam quod eſt ſpecie indiuiduum, id in aliam ſpeciem diuidi non poteſt. quod ſi legatur in eandem ſpeciem, intelligendum eſt in elementa.nam,ſi diuiſum fuerit,iam non erit elementum.quod.n.ait. Sed ſi etiam diuidantur, partes ſunt eiuſdem rationis) ſuperuacuum videri põt.hoc.n. ſatis intelligebatur, cùm elementum ſpecie indiuiduũ eſſe diceret,qm̃ quod eſt ad hunc modum indiuiduum, id ſi diuidatur,haud dubie in partes eiuſdem rationis diuidetur. Illud autem. Similiter & ea corporum elementa veteres dicunt.) de iis dictum eſſe videtur, qui atomos,i. corpuſcula indiuidua compoſitorum corporũ elementa faciebant,ac de Empedocle, qui ex quatuor alia generabat,deq́; iis,quibus corpus aliquod ex quatuor,vel medium, elementum eſſe placebat. Nam per hos omnes elementa indiuidua ſunt ſpecie: per eos vero,qui atomos aſſerebant,nõ ſpecie tantum, ſed etiam magnitudine indiuidua eſſent. Vocis autem elementa, non ſyllabarum partes dicere videtur,hæ nãque nominum atq; orationis partes ſunt, ſed ſonos & ſtrepitus, qui proprie vocis ſunt partes & elementa, quique ſimplices ſunt, nec amplius in diuerſa diuidũtur. Similiter, inquit,& deſignationum & demonſtrationum elementa dicuntur.) Quia.n.prima & ſimplicia ſunt,& conſequẽtibus inſunt,idcirco in Geometria vocant̃ elementa, quæ neque ex aliis ſimul poſitis conſtant, neque in demonſtrationibus in diuerſa ſpecie diuiduntur. Nam primæ demõſtrationes & quaſi principia non amplius in demonſtrationes diuiduntur. Adiicit autem ſumpta ab huiuſmodi elemento tranſlatione,per ſimilitudinẽ id quoq; vocari elementum, quod vnum eſt & paruũ, ad multaq́; conducit. tale nanque non eſt proprie elementum. Eſt.n. elementum id, ex quo primo inſito res conſtituitur,qualia quæ nunc dicũtur, non ſunt) quãobrem & id quod eſt paruum & ſimplex indiuiſibileq́;, elementum vocatur.) ſed quæ ſunt elementa, quæ per tranſlationem vocantur, ſtatim docet, cum ait: Vnde emerſit,ea quæ maxime vniuerſalia ſunt,elemẽta eſſe.) Innuit autem ſuprema genera,quoniam horum quodque cum ſit vnum & ſimplex,in pluribus ineſt. Licet.n. motus ſit indiuiduum ſpecie,vt elementum,quod proprie intelligitur, eſt tamen in omnibus ſibi ſubiectis, ſimplexq́;: quoniam primorum generum ne definitio quidem habetur, non tamen eſt vt indiuiduum. Dixit autem. In omnibus aut quam plurimis ineſt) quoniam fuerunt,qui ens ipſum genus eſſe putarent.quod ſi verum ſit,in omnibus ineſſet. Pari ratione vnum & punctum quibuſdã principia & elementa eſſe placuit,quoniam hæc minima ſint, & oĩno indiuidua. Nam vnum dicit, vt vnitatem. Ex his igitur nihil omnino componimus, ſed punctus magnitudinum elementum idcirco vocatur, quia in omni magnitudine ineſt.ex vnitatibus vero coniunctis licet numerus conſtituatur, alio tamen modo. neque enim ex ipſis aliquid cõtinens efficitur. Poteſt & vnum commune ipſum dicere, quod de omnibus rebus prædicatur. quocirca ipſum perinde genus eſſe ait atque ens,quoniam ens & vnum ſubiecto idem ſunt, vt in ſuperiore libro demonſtratum eſt. Quomodo autem genera ſimplicia ſint, & indiuidua, ipſe expoſuit,dicens. Neque enim ipſorũ eſt ratio.) Idcirco autem genera, inquit, quàm differentias magis eſſe cuiuſque elementa quidam exiſtimant, quia communiora ſunt,& in pluribus habentur, ſimplicioraque ſunt, & priora definitione. Cunctis autem elementis id ait eſſe commune, vt primum cuique inſint, quamquam non ſimiliter, vnoq́ue modo elementa omnia primum inſint. Aliud enim ineſt vt ſubiectum quoddam, quod pars rei efficitur, quod quidem explicatur per definitionem, quæ ait elementum eſſe, ex quo primo inſito ſpecie indiuiduo res conficitur, quæ ab

ipſo

ipſo reddita eſt quaſi definitio elementi proprie dicti. Aliud vero vt prædicatum, quodque definitionis pars efficitur, non ſubiecti vt ſubiectum eſt. hmôi aũt ſunt genera. Cæterum qũo elementum ex eorum eſt nume-ro, quæ multifariam dicũtur, ſi oĩbus eſt commune, vt primũ inſint? an quia quoddam dicitur proprie, aliud per ſimilitudinem ad proprie dictum. Sed, cùm dixiſſet ſic in demonſtrationibus ſeſe habere demonſtrationes primas, vt in aliis rebus elemẽta, hoc quale ſit exponit, dicens. Sunt aũt tales ratiocinationes hæ, quæ primæ ſunt ex tribus per medium vnum. (appellans primas ratiocinationes ſeu ſyllogiſmos ex tribus eos, qui habentur in prima trium figurarum, quales ſunt primi primę, Syllogiſmi enim aliarum figurarum in hoc eſſe habent, quod ad ſyllogiſmos figuræ huius reducuntur. At (per medium vnum) dixit, vt ſignificaret primæ figuræ ſimplices ſyllogiſmos. Nam & in prima figura quidã compoſiti ſyllogiſmi effici poſſunt, hi tñ non habentur per medium vnum. Sũt aũt plures ſyllogiſmi potentia, non tñ primi, ſed cõpoſiti. Aut certe illud, (quæ primæ ſunt ex tribus per medium vnum) perinde eſt ac ſi dixiſſet: Syllogiſmi primi ſunt ex iis, qui ex tribus terminis conficiuntur, quorum vnus eſt medius. Prima.n.demonſtratio, quæ ex medio vacantibus propoſitionibus cõſtituitur, ex tribus terminis conſtat: quorum vnus ſumitur pro medio, qui qm̃ primi ſunt, in poſterioribus demonſtrationibus inſunt. Concluſiones.n.primorum ſyllogiſmorum ad demonſtrationem ſumuntur eorũ, quæ poſterioribus demonſtrantur. In quibuſdam exẽplaribus ſcriptum eſt: Primum trium mediorum) cuius hic eſſet intellectus, Elementum demonſtrationum & ſyllogiſmorum eſſe tres primos trium figurarum, qui fiunt per tres medios terminos, qm̃ in vna quaque figura alius eſt medius. primi autem in quaque figura ſunt, qui ſimplices in vnaquaque habentur, hi vero ſunt, qui per vnum medium conficiuntur.

Natura dicitur vno mõ, eorũ quæ naſcuntur, ac pullulant, generatio. alio vero mõ id, ex quo naſcitur primò id qđ naſcitur, ita vt inſit. Pręterea id vnde primus motus in vnoquoq; eſt eorũ, quæ natura conſtant, vt ipſum eſt. Naſci aũt ea dicuntur, quæ per aliud incrementũ ſuſcipiunt, ex eo quia tangunt, adiũctaq; ſunt, aut copulata, vt fœtus. Intereſt aũt inter copulationem et tactum. In quibuſdam.n. præter tactũ nil aliud eſſe neceſſe eſt. In his aũt, quæ copulata ſunt, eſt aliquid vnum, in vtriſq; idem, qđ copulationem pro tactu facit, & eſſe continuatione quãtitateue, & non qualitate vnũ. Præterea natura dicit̃ id, ex quo primo eſt aut fit aliqđ eorum, quæ natura conſtant, qđ quidem eſt informe, ex ſuaque potentia ĩmutabile, vt ſtatuæ quidem æneorũq; vaſorũ ęs natura dicitur, ligneorũ aũt lignum, & in cæteris ſimili modo. ex his.n. vnũquodq; conſtat, prima materia permanente ſalua. Etenim hoc et elementa modo naturam eorũ eſſe, quæ natura conſtant, veteres dicunt, quidã ignem, quidã terrã, quidam aerem, quidã aquam, quidã aliquid aliud tale, quidam horum aliqua, quidã hæc vniuerſa dicentes. Alio præterea modo natura dicitur eorum ſubſtantia, quę natura conſtãt, vt ij cenſent, qui dicunt naturam primam eſſe cõpoſitionem, aut vt Empedocles ait, qui quidẽ naturam nullius eorũ eſſe, quę ſunt, ſed mixtionem duntaxat, mutationemúe mixtorũ eſſe, ab hoĩbus vero naturam vocari dicit. Quãobrem & ea quę natura ſunt, aut fiũt, etſi id iam eſt ex quo ipſa ſunt apta fieri aut eſſe, nondum tñ naturam habere dicimus, ſi ſpeciem non habeant, atque formam. Natura igitur conſtat id quod ex his vtriſq; componitur, vt aĩalia, parteſque ipſorũ. Natura aũt eſt materia prima, quę duplex eſt. eſt.n. aut ea, quæ ad ipſum eſt prima, aut ea, quæ oĩno eſt prima, veluti vaſorum materies æneorum, ad ipſa quidem prima eſt æs, ſimpliciter autem forſitan aqua, ſi omnia ea ſint aqua, quę liqueſcere poſſunt, & inſuper forma atque ſubſtantia, quæ quidem eſt generationis ipſius finis. Per tranſlationem autem iam & omnis omnino ſubſtantia natura propter hanc dicitur, quia & ipſa natura ſubſtantia quędam eſt. Ex his igitur, quę natura ſunt dictę, ſubſtantia eorum, quæ principiũ in ſeipſis habent, vt ipſa ſint prima eſt profecto natura, proprieq; natura dicitur. Materia nanque ex eo natura dicitur, quia eſt huiuſce ſuſceptrix. generatio etiam pullulatioñe natura propterea dicitur, quod ab iſta eſt motio. principium quoque motus eorum, quę natura conſtant, ipſa eadem eſt, quę quidem ineſt aliquo modo, aut potentia, aut actu.

Natura dicitur vno modo eorum, quæ naſcuntur ac pullulant, generatio.) Quinque modis naturam intelligi ait. vno.n. modo natura eſt quaſi fœtura & germinatio. quod.n. fit, id naſci & quaſi germinari dicimus: & quod in generationem ducit̃, in naturam duci. hmôi natura in opere de phyſico Auditu definita eſt. Licet enim germinatio in plantis vſitatius dicatur, interdum tamen dicitur in animalibus. omnis enim progreſsio in ſpeciem perfectam, eſt generatio. (vt ſi quis porrigens dicat y) y dicit quod in verbo, phyſis, ideſt, natura, habetur in hoc ſignificato.

Alteromõ natura ſubiectum ſignificat, & materiã. 2. Modus.
Materia.n. ex qua prima inſita rei efficiendę generatio ſit, natura eſt. neque.n. perinde res fiunt ex materia, vt ex priuatione ac oppoſitis fieri dicuntur, cum hæc non inſint rei efficiendæ. Porrò quia non ſolum dixit inexiſtens, ſed addidit primum, non proximam cuiuſq; materiam, ſed primam ſignificauit, q̃ materiam Antiphon naturam eſſe ſtatuebat, vt in Primo de Phyſico auditu teſtatus eſt. Si enim aiebat, lectus terra obrutus vim recipiat germinandi, lignum ex ſe, quod eſt ſubiectum, non lectum, qui forma eſſe intelligitur, procreabit. Naſcitur autem dixit, pro efficitur, ſeu generatur.

Tertio modo natura dicit̃ forma naturalis. hoc.n. ſi- 3. Modus.
gnificat, cùm ait, Præterea id vñ primus motus in vnoquoque eſt eorum, quæ natura conſtant, vt ipſum eſt.) nam principium motus naturalis eorum, quæ natura conſiſtũt, per formam cuique ſuppetit, & hæc eſt cauſa naturalis motus ſingulis corporibus naturalibus. Per formam.n. terra eſt terra & ignis ignis, homoq; homo, quæ ratio eadem eſt in cæterorum aĩalium quoq;, atq; horum forma eſt aĩa, illorũ vero propẽſio. qua.n. aqua eſt, qua terra, qua ignis, principium habent in ſe motus naturalis. Illud aũt, (vt ipſum eſt) idcirco adiecit, qm̃ poteſt quilpiam moueri per artem, quæ quidem nõ eſt natura: ideq; in ſe principiũ motus obtinere, vt qui ſibi ipſi medetur, non tñ quatenus egrotat, in ſe principium obtinet motus, ſed per accidens: ſed neque qua homo eſt, recipit ſanitatem. Nã motus qbus qua eſt homo cietur, per formã & inſitam ipſi naturã, illi cõtingunt, quæ quidem eſt talis aĩa, eſtq; hoc quod hic dicitur, (vt ipſum eſt.) par illi quod dictum eſt in Phyſico auditu, i. per ſe & non per accidens. Vbi cùm dixit, naturam eſſe principiũ motus eius, in quo primũ ineſt, adiecit, per ſe, & non ex accidenti, qua adiectione idem ſignificauit, quod hoc in loco cũ ait, (vt ipſum eſt) Quod vero dicit, (primus motus) vel ſignificat motũ loci. latio.n. vt demonſtratũ eſt, prima inter motus habet̃, & omne corpus naturale latione moueri aptum eſt, non item

accretione aut alteratione. Vel primum dicit, qui corporibus tanquã naturalibus ineſt, terræ vt terræ, animali vt animali. Nam & per artem eadem moueri poſſunt. ſed eiuſmodi motus poſterior eſſet. & ſic illo, (vt ipſum eſt) exponeret verbum primus. Deinceps naturæ primũ intellectum explicat, & quænam res naſci dicantur, exponit, ea, ſ. quæ per aliud & ab alio aluntur & augentur, ipſum contingentia, vel ei adnata ſiue cognata. Quo in loco attingere, cognataq; eſſe, & adnata eſſe, vel pro eodem accipit, vel vt aliquo modo diſcrepantia: vt cognata eſſe dicantur, quemadmodum terræ ſtirpes, qm̃ ab ipſa ſeiuncta viuere nequeunt, adnata vero, vt fœtus, qui ſeparati etiam viuunt. Diſcrimen vero inter cognationem & contactũ ipſe declarauit. cognata. n. ſunt, quæ ſunt continentia rei cui connaſcuntur, terminum vtriſque communem habentia: contingentia vero pręter tactum nihil habent commune. Sed quærat aliquis, quo tandem modo ſtirpes terræ vnitæ ſunt? aut ſi non vnitæ, quo pacto per ipſam creſcunt, alunturq;? An idcirco dixit, Naſci autem ea dicuntur, quæ per aliud incrementum ſuſcipiunt, ex eo quia tangunt, adiunctaq; ſunt aut copulata? qm̃ aliqua ſunt, quæ contingunt & augẽtur per ſe. Hæc aũt effatus, diſcrimen explicat, quo inter ſe contingentia diſtant, & cognata adnataq;. ſed fortaſſe de attigentibus dixit adnata eſſe. Nam quæ ita contingunt, vt rei contactæ adnata ſint, hæc per illud augeſcunt. Præterea copulata ſeu cognata quõ vnum ſint, declarat. quantitate. n. vnum eſſe ait, non qualitate. haud. n. viſcerum quodque hoc eſt qualitate, quod cæterum corpus, cui coniunctum eſt, nec ficus fructus hoc quod arbor, aut vua quod lignum vitis, quin & arbores plerunque ſpecie diuerſæ, ſed quæ inter ſe finitimæ ſunt, coaleſcunt, & ſalua propria ſpecie vniuntur.

4. Modus. Quarto modo naturam intelligi ait ꝓximam cuiuſq; materiam, quæ cùm ſit corpus actu, ac propriam & formam & naturã retineat, formã tñ recipit eius, cui ſubiicitur. Sic lignum eſt lecti materia. nam & lectus factum lignum, eſt etiam nunc. ſic item æs materia efficitur ſtatuæ. Deniq; artificioſorum materia ad hunc modũ ſeſe habet. at quia dixerat, (quę natura cõſtant) exponit cur id adiecerit, dicens. Etenim hoc & elementa modo naturam eorum eſſe, quæ natura conſtant, veteres dixerũt. Sic Empedocles quatuor elementa materiam eſſe ſtatuit eorũ, quæ natura fiunt. propterea qđ ipſa immutabilia conſiderabat. Ad hunc quoque modũ quidam vnũ ex quatuor elementis materiã rerũ eſſe tradebant, alij duo, alij tria. Sic itẽ Democritus indiuidua corpuſcula. At materia prima lõge aliter ſeſe habet. nam licet naturã ſui retineat, per ſe tñ nihil eſt actu, vt hoc aliqđ.

5. Modus. Quintum naturæ intellectum perfectionem eſſe ait, atque ſubſtantiam vtriuſque eorũ, quæ natura fiũt, quę quidem efficitur per vnionem materiæ & formæ. horũ nãque coitus in vnũ natura exiſtit. Ad hunc modũ qui entia coitu quarũdam rerũ gignunt, ij quod ex compoſitione vnitur, naturam vocant. Nam quibus compoſitorum vnionem non fieri placet, ij cõflatæ rei naturam vllam eſſe negant. Empedocles ergo, dum ſibi compoſitorũ nullam fieri vnionem perſuadet, neque cuiuſpiã eſſe naturam, i. vnionem, ſic vt ex compoſitione vnum quiddam fiat, & in ſpecie conſtituatur, ſed mixtionem conuentum quendam miſtorum eſſe ait, vulgo tñ naturam ab hominibus nuncupari, miſcendo illa vniri putantibus. Sed, cùm hmõi ſubſtantiam & perfectionem naturam nuncupari docuiſſet, idcirco, inquit, eorum, quæ natura vel ſunt, vel fiunt, nondum naturam haberi dicimus, niſi propriam formam & perfectionem acceperint, & ſi plerũque ea iam præſto ſint, ex quibus hæc perficiuntur & fiunt. Porrò, cum totum concretum naturam eſſe dixiſſet, qm̃ hoc potius natura cõſiſtere dici põt, adiicit. Natura aũt eſt materia prima.) cuius exemplum eſt aqua, ſi aqua ſit materia æris, atque item materia proxima, cuius exemplum eſt æs. Pręterea forma & ſubſtantia, per q̃ cuique eſſe ſuppetit, de quibus ſupra meminit. Et ſic natura tribus modis appellabiť, vt nunc adiecit. Formam vero idcirco generationis finem eſſe dixit, qm̃ in iis, quæ natura fiunt, forma ſubſtãtiam finis obtinet. Cæterum oẽm ſubſtantiam per tranſlationem à forma naturam ait nuncupari. Quia. n. forma, quæ ſubſtantia eſt eorum, quæ natura conſiſtunt, & per quã ipſis eſſe ſuppetit, natura eſt, idcirco in cunctis rebus naturam vocant ſubſtantiam cuiuſque, per quã ei eſſe ſuppetit. quãobrẽ forma, quæ per artem efficiť, quia ſubſtantia eſt operum artificioſorũ, ad hunc modũ appellatur. Horum. n. quodque propriam quandam ſubſtantiam & exiſtentiam habet. quæ cũ ſit ipſorũ forma, natura nuncupať, ideoq; propriam ſubſtãtiam habere dicitur. his de natura dictis, ait. Ex his igitur, quæ naturæ ſunt dictę, ſubſtantia eorum, quæ motus principium in ſeipſis habent per ſe, prima eſt profecto natura, proprieq; natura dicitur.) quibus docet, id quod in phyſico auditu dixerat, naturam proprie materialem formã intelligi, à qua motus principium compoſito ex materia & forma ſuggeritur, materiam vero, & cætera, quæ naturæ nuncupantur, ab hac vna hmõi vocabulum mutari. Materiam, qm̃ recipit ipſam formam, generationes aũt & naturas, qm̃ ſunt motus, qui manant ab eadẽ forma. etenim quæ naſcuntur, ꝑꝑ formam & inſitam ſibi vim naſcuntur. Deinde hanc principium motus eſſe ait eorum, quæ natura conſiſtunt, cum inſit aliquo modo potentia, vt aĩa in ſemine concepto, actu cum aĩal iam eſt. Generatio aũt eſt principium motus cunctis rebus naturalibus ad materialem formam. Merito igitur hæc proprie natura nuncupatur, ſi quidem principium motus eſt natura, Illud autem intelligere oportet, ſingula quæ vt pluriſariam dicta partitur, non accipi vt æquiuoca, ſed vt quæ ab vno & ad vnum referuntur.

Neceſſarium id dicitur, ſine quo fieri non poteſt vt viuatur, vt cauſam comitante, veluti reſpirare, ac alimentum neceſſarium eſt animali. eſſe enim ipſum ſine iſtis non poteſt. Et id etiam, ſine quo fieri nequit, vt bonum aut ſit aut fiat, aut malũ quippiam abiiciatur ac extrudatur, veluti bibat medicinam neceſſe eſt, vt non ægrotet, & ad Aeginam nauiget, vt argentum recipiat. Præterea violentum ac violentia. hoc autem eſt id, quod præter appetitionem voluntatemq; impedit atque prohibet. Violentum enim neceſſariũ dicitur, quapropter & dolore efficit. vt & Euenus poeta dicit.

Omne neceſſarium res eſt grauis, atque moleſta.

Et vis neceſſitas quædam eſt, vt & Sophocles inquit.

Sed vis ſæua premit, fieriq; hæc improba cogit.

Videtur etiam ipſa neceſſitas eſſe quid quod diſſuaderi non poteſt: recte quidem. voluntatis enim ac rationis motui aduerſatur. Præterea id, quod aliter ſeſe habere non poteſt, neceſſario ſic ſeſe habere dicimus, & per hoc neceſſarium, & cætera oĩa neceſſaria quodammodo dici ſolent. Violentũ enim ex eo neceſſarium dicitur, quia non ſit vt id cui vis infertur, aut agat, aut patiatur tũc per appetitionẽ, propter id qđ vim affert, vt ea neceſſitas ſit, ob quã res aliter ſeſe habere non põt. Similiter et ea, quę cãm viuẽdi bonq; comitanť.

Cum

Cum enim fieri non poteſt, vt ſine quibuſdam aut viuatur, aut bonum acquiratur, aut conſeruetur, tunc illa neceſſaria ſunt, & hæc cauſa neceſſitas quædam eſt. Inſuper demonſtratio neceſſarium eſt, propterea quod res aliter ſeſe habere non poteſt, ſi modo ſit ſimpliciter demōſtrata. Huius autem cauſa ſunt ipſa priora, ſi fieri non poteſt vt aliter ea ſeſe habeant, ex quibus ratiocinatio conſtat. Quorūdam igitur alia cauſa eſt, vt neceſſaria ſint, quorūdam nulla, ſed ob hæc ipſa alia neceſſario ſunt. Quare primum & proprie neceſſarium id eſt, quod eſt ſimplex. hoc enim fieri non poteſt, vt pluribus ſeſe habeat modis. Quo fit, vt neque aliter vnquam ſeſe habere poſſit, alioquin pluribus modis ſeſe haberet. Quod ſi ſint aliqua perpetua ac immobilia, nihil illis eſt violentum, nihil omnino præter naturam.

10 Neceſſarium id dicitur, ſine quo fieri non poteſt vt viuatur, vt cauſam comitante.) Neceſſarium quoque in quinque partitur intellectus, In quorum primo id neceſſarium eſſe ait, ſine quo vt viuatur, fieri non poteſt, vtpote quod in cauſa ſit vt res conſiſtat. Sic cibus neceſſarius eſt animantibus, ſic item ſpiratio. Cauſa.n. viuendi aīa eſt. hæc autem ſunt cauſam ipſam adiuuantia.

2.Modus. Secundo modo id neceſſarium intelligi ait, abſque quo bonum & opportunū effici nequit, vel malum ſecludi abiiciq;. quemadmodum potio pharmaci neceſſaria eſſe dicitur, non quidem ſimpliciter, ſed ad morbum depellendū. Sic diſcas, neceſſarium eſt vt doctrinam cōſequaris: honeſtis moribus aſſueſcas, vt bonus fias. Æginam nauiges, vt nummos recipias, ſi hęc aliter obtineri nequeunt.

3.Modus. Tertio, quod vi aliquis & inuitus facit. Nam violentum, & quod præter conſilium efficitur, id neceſſarium conſueuit nuncupari: quomodo is neceſſario quopiam veniſſe dicitur, qui eo coniectis vinculis adactus eſt, aut ventorum impulſu deiectus. Nam quæ vi nobis allata facimus, hæc ex neceſsitate facimus. quo fit, vt ad hunc modum neceſſaria mœrorem inducant. Nam vt Euenus poeta dicit.

Omne neceſſarium res eſt grauis atque moleſta.
Et vis neceſsitas quædā eſt, vt etiā Sophocles inqt.
Sed vis ſæua premit, fieriq; hæc improba cogit.

Quo violentum quoque neceſſarium nuncupari Eueni & Sophoclis teſtimonio confirmat. Neceſsitatē porrò & vi à conſilio & perſuaſione alienam eſſe, dubium eſſe non poteſt conſiderantibus eius principiū non eſſe in noſtra poteſtate. Quāobrem dixit. Voluntatis.n. ac rationis motui aduerſatur.) qm̄ hæc in noſtra poteſtate ſita ſunt, neceſsitas autem hmōi libertatem tollit, cum extrinſecus afferatur, & in aliorū ſita ſit poteſtate. Præterea ſempiternum & immutabile, quodque aliter habere non poteſt, neceſſarium eſſe dicitur, & ex hoc cætera neceſſaria dici ait. Nam quod aliter habere non poteſt, id proprie neceſſarium eſt. Sempiterna igitur ſimpliciter neceſſaria eſſe ait, cætera vero neceſſaria dici, qm̄ in eis quidquam hmōi haberi videatur. Nam quod vi allata ſit, tūc eſt neceſſarium, cum efficiens nequeat impetu & volnntate ſua moueri propter violentiam, quæ diſſuaderi nequit. pſuaſio.n. diſſuaderi poteſt. cui autem vis affertur, is aliter efficere nō poteſt. Item adiuuans cauſa vt ſit aliquid vel bonum ſit, neceſſarium idcirco dicitur, qm̄ ſine illa eſſe, vel certe bonum eſſe, non licet. qui quidem ſunt tres rei neceſſarię intellectus primum explicati. Sed quatuor prædictis quintum adiungit, qui pertinet ad demonſtrationes. Demonſtrationes.n. idcirco neceſſariæ ſunt, qm̄ quod demonſtratur, ſi proprie ac ſimpliciter demonſtretur, aliter habere nō poteſt: quod quidem vt neceſſarium ſit, priora, i. antecedentes propoſitiones cauſam eſſe ait, ſi quidem fieri non poteſt, vt aliter ea ſeſe habeant, per quæ ſyllogiſmus & demōſtratio procedit. Sed, cum oīa neceſſaria in eum intellectum referri docuit, quo neceſſarium id eſſe intelligitur, quod aliter habere non poteſt, eorūdem partitionem exequitur, & neceſſaria partim cām à ſe diuerſam habere dicit cur neceſſaria ſint, & quæ p vim fiunt, & demōſtrationes, partim omni hmōi cauſa vacare, ac eſſe potius cæteris cām neceſsitatis, vt primæ ac medio vacantes propoſitiones, ad hæc ſempiterna, & quę ad hunc modum ſunt neceſſaria, nec vllam habent externā cām, & aliis ipſa ſunt cauſa neceſsitatis. Quæcunque.n. natura conſiſtunt, à diis, qui ſempiterni ſunt, cauſam habent exiſtendi. Præterea quod ſine aliquo nequit vel eſſe, vel bene habere, huic ab illo cauſa cur vel ſit, vel recte habeat, neceſſario ſuppeditatur. Aliorum igitur, iquit, neceſſariorū diuerſa eſt canſa neceſsitatis. Nam eorum, quæ ſine aliquo eſſe nequeunt, cauſa diuerſa eſt, vt cibus diuerſus ab eo eſt quod alitur, & ſic eorum quæ ſine aliquo bene vel habere, vel effici nequeunt, cauſa eſt diuerſa. Similiter eorum, quę per vim efficiuntur, item & concluſionis neceſsitatis cauſam diuerſam eſſe conſtat. Sola ſempiterna, quæ quidem ſunt diuina, cauſam cur ſemper ſint, nullam habent externam, & propter ipſa quæ natura conſiſtunt, ex neceſsitate & ſunt & fiunt. Sed vbi neceſſarium eiuſmodi eſſe definiuit, vt aliter habere nequeat. Primum ait & proprie neceſſarium, i. quod eſt ſimplex.) cuius eam cauſam reddidit, (hoc.n. fieri non poteſt, vt pluribus ſeſe habeat modis.) Nam quod ſimplex nō eſt, multiſariam ſeſe habet. quod autem multiſariam ſe habet, id aliter ſeſe habere poteſt. hoc igitur accepto inſert: Si ſint in rebus aliqua ſimplicia, ſempiterna, & immobilia, iis vim oēm, & quidquid eſt præter naturā, abeſſe. Nam ni ita eſſet, poſſent aliter ſeſe habere. Sed illa ꝓprie ex neceſsitate eſſe, cuiuſmodi per ſe ſint primæ cauſæ, quod idcirco adiecit, ne quis quod ea neceſſaria nuncupcmus, ſic accipiat quaſi violenta, & præter naturam dicamus.

Vnum partim per accidēs dicitur, partim per ſe. Per accidens quidem, vt Coriſcus & muſicum, & Coriſcus muſicus. Idem enim eſt dicere Coriſcus & muſicum, & Coriſcus muſicus, & muſicum & iuſtum, & muſicus iuſtus Coriſcus. vniuerſa enim hæc vnum dicūtur per accidens. Iuſtum quidem et muſicū, quia vtrunq; vni ſubſtantiæ accidit. Muſicū vero & Coriſcus qm̄ alterum alteri accidit. Similiter modo quodam & muſicus Coriſcus vnum eſt quod Coriſcus, propterea quod altera partium, quæ in oratione ſunt, alteri accidit, veluti muſicū Coriſco. Muſicus vero Coriſcus, ac iuſtus Coriſcus propterea vnum eſt, quod vtriuſque partis vnum eidem accidit vni. nihil enim differunt in hoc, Coriſco muſicum accidere, aut Coriſco muſico Coriſcum iuſtum. Idem eſt modus & ſi de genere, & ſi de vniuerſalium aliquo nomine accidens ipſum dicatur, vt homo idem eſt, atque muſicus homo. Aut.n. ex eo eſt idem, quia homini, qui quidē vna eſt ſubſtantia, muſicum accidit, aut ex eo, quia vtrūque cuidam ſingularium accidit, ceu Coriſco. etſi non eodem mō ineſt vtrūque, ſed vnum vt genus forſitan, & vt in ſubſtantia, alterū vt habitus ſubſtantiæ, vel affectus. Quæ igitur per accidens vnum dicuntur, hoc modo ſanè dicuntur. Eorum autem, quæ vnum per ſe dicūtur, alia ex eo dicuntur, quia continua ſunt, vt faſcis vinculo, & ligna glutino. Linea quoque continua ſi flexa etiam ſit, vna dicitur, quēadmodum & partium quæ-

que, vt brachium atque crus. Horum autem ipſorum magis ea ſunt vnum, quæ continua ſunt natura, quàm ea, quæ ſunt cõtinua arte. Id vero continuũ dicitur, cuius motus eſt vnus per ſe, & aliter ſeſe habere non poteſt. Vnus autem is eſt motus, qui indiuiſibilis eſt, atque indiuiſibilis tempore. Ea vero per ſe continua ſunt, quæ non tactu ſunt vnum. nam ſi hoc pacto ligna poſueris vt ſeſe tangant, non vnum aut lignum, aut corpus, aut aliquid quicquam continuum ea dixeris eſſe. Omnino igitur ea, quæ continua ſunt, vnum dicuntur, etſi flexuram habent, & etiam magis ea, quæ flexurã non habent, vt tibia aut femur magis eſt vnũ, quã crus, propterea quod fieri poteſt, vt non vnus ſit motus ipſius cruris. et recta linea magis eſt vnum, quam flexa. eam vero, quæ flexa eſt, ac angulum habet, & vnam ex eo et non vnam dicimus eſſe, quia fieri poteſt, ut motus ipſius & ſimul ſit, et non ſimul. Rectæ autem motus ſemper eſt ſimul, & non fit vt pars ipſius magnitudinem habens, alia quieſcat, alia moueatur, vt fit in linea flexa. Præterea alio modo ex eo aliqua vnum dicuntur, quia ſubiectũ eſt indifferens forma. Indifferens autem eorũ hoc pacto ſubiectum eſt, quorũ forma eſt indiuiſibilis ſenſu, ſubiectum aũt aut primum, aut extremum ad finem. etenim vinum vnum dicitur, atque aqua vna, ſi ſit indiuiſibilis forma, & liquores omnes vnum dicuntur, vt oleum, vinum, & ea, quæ liqueſcere poſſunt, quia omnium vltimum ſubiectum eſt idem. hæc.n. omnia aut aqua ſunt, aut aer. Dicũtur etiam vnum & ea, quorũ genus eſt vnum, differens oppoſitis differentiis, Atque hæc vniuerſa vnum propterea dici ſolent, quod genus eſt vnũ, qd' differentiis ipſis ſubiicitur, vt equus, homo, canis, vnum quippiam ſunt, ex eo quia ſunt animalia cuncta, & quodammodo perinde ſunt vnum, vt ea, quorum eſt materies vna. Iſta autem interdum hoc pacto vnum, interdum ſuperiore genere idem dicuntur, vt ſi nõ propinqua, ſed vltimæ ſint generis ſpecies, vt triangulus duorum æqualium laterum, eadem vnaq; figura ſunt, quia vterq; triãgulus eſt, at non ſunt iidem triãguli. Præterea vnum ea dicuntur, quorum ratio quæ quidditatem explicat, indiuiſibilis eſt ad aliam quæ quidditatem rei declarat. Ipſa enim per ſe ipſam omnis ratio diuiſibilis eſt. Sic enim & id quod accreſcit, atque decreſcit, eſt vnum, quia ratio eſt vna, perinde vtque in planis ratio formæ eſt vna.

11 Vnum partim per accidens dicitur.) Vnum partim per accidens dici ait, partim per ſe, tum vnum per accidens triſariam. accidens enim & id cui accidit, vnnm dicitur, vt Coriſcus & muſicum, ſi Coriſco accidat eſſe muſico. Idem eſt enim dicere, Coriſcus & muſicum eſt vnum, atque Coriſco accidit muſicum, & Coriſcus eſt muſicus, & muſicum & iuſtum vnum eſſe ait. Item ex accidenti, vnum eſt muſicus Coriſcus, '& iuſtus Coriſcus. Quibus dictis cauſam ſubiungit', qnare horum quodque vnum ſit ex accidẽti. Iuſtum quidem & muſicum, quia vtrunque vni ſubſtantię accidit.) Nam muſicum & iuſtum idcirco ſunt vnum per accidens, quoniam vtrũque vni cuidam accidit. Mnſicum autem & Coriſcus, quia vna pars totius alteri accidit, Coriſco.n. accidit muſicum. Similiter, inquit, quodammodo illud Coriſcus Coriſcus muſicus eſt, eſt vunm, vnaq; propoſitio per accidens, quoniam in hac oratione altera pars rotius orationis alteri accidit. Coriſco enim accidit, vt ſit Coriſcus muſicus. quãquam ipſe non dixit, vt Coriſco accidit, vt ſit Coriſcus muſicus, cùm orationis vnam partem alteri accidere dixiſſet, ſed (vti muſicum Coriſco) prætermittens in prædicato verbum Coriſcus. qnia enim muſicũ accidit Coriſco, idcirco Coriſcus, Coriſcus muſicns eſt. Dixit aũt, (Similiter modo quodam) propterea quod diſcrimen quoddam eſt in dictione & prolatione. Illic.n. dixit quod vunm eſt Coriſcus muſicus, hic aut mnſicus Coriſcus & Coriſcus. Porrò muſicum Coriſcũ, & iuſtnm Coriſcũ, idcirco vnnm eſſe ait, qnoniam vtriuſq; vua pars eidem accidit, quod in vtroque eſt idem. Nam muſicum, quod eſt vnius propoſitiouis pars, & iuſtum, quod alterius, cùm accidit Coriſco quod habetur in vtraque, idem eſt in ambabus propoſitionibus. Præterea etſi accidẽs non de Coriſco alioúe iudiuiduo, ſed de ſpecie quapiã aut genere, Breuiter, de aliquo vniuerſali prædicetur, ſimiliter vnum per accidens fieri ait. vt ſi, verbi cauſa, homo & muſicus homo idem eſſe dicatur. Nam & hęc vnum ſunt, vel quia homiui qui ſubſtantia eſt, muſicũ accidit, vel quia muſicum & homo accidit vni cuidam iudiuiduæ ſubſtantiæ. exempli gratia Coriſco, qnemadmodnm muſicum & iuſtum vuum dicebarur, niſi quod non ſimiliter vtrunque, i. homo & muſicum adeſt Coriſco, ſed homo vt eius ſpecies, & in ipſius exiſtens ſnbſtantia, muſicum vero vt habitus' quidam, vel affectio, vel omuino vt accidens, quemadmodum album, 'vel ſimum, & his ſimilia. qnãobrem hoc ſimilius eſſet Coriſco, cùm de ipſo Coriſcus muſicus prædicatur. Atque ea quidem, quæ vuum per accidens eſſe dicuntur, tot modis dici ait. Eorum autem, quæ vnum per ſe dicnntur, alia ex eo dicũtur. quia continua ſuut.) Connnua vocat latins ſumpto vocabulo ea etiam, quæ vtcũque ab aliqno continentur, vt faſcem, quod à vinculo conſtringatur. pari ratione quæ glutino cohærent, vt libri, appellat contineutia. Alia continua nuncupantur, quod terminum habeant communem, qualia ſunt quæ proprie continua inrelliguntur, vt linea, quæ continua eſt etiam ſi uon recta, ſed ex parte inflexa ſit. ſic item corporis partes contineutes eſſe dicũtnr, vr crus & brachium. Sed contineutium ea magis vnum eſſe ait, quæ natura continentia ſunt, quàm quæ arte, verbi cauſa brachium hominis, quàm brachium ſtatuæ. talia enim magis vnita cognataque ſunt eademque communem habeut ſenſum. Quibus explicatis rationem quãdam reddit conuenientis, quàm ad explicationem vnius accommodat. Nam continens id eſſe definit, cuius motus eſt vnus & per ſe, & aliter ſeſe habere non poteſt. Qui porrò motus vnus ſit, exponit dicens, (qui indiuiſibilis eſt, atque indiuiſibilis tempore.) Quibus verbis ea proprie primumq; continua eſſe dicit, quorum motus, quo per ſe moueuſ, vnus eſt, & neceſſariò vnus, i. quo mouentur oĩa, nec fieri poteſt vt alterum moueatur altero quieſcente, qualia ſunt contiuentia, quæ flexura vacant. horum nanque motus tempore indiuiduum eſt. Sed vbi coutinua vocari ea dixit, quorum motus eſt vnus, protinus quæ ſint quorum motus eſt vnus, exponit, & iu quo huiuſmodi continentis eſſe cõſiſtat. In vniuerſum igitur per ſe ac proprie continua eſſe dicit, quæ non coutactu vnum habenr, vt quæ vinculo aut glutino coutinentnr, ſed quę vno termino copulautur. Ligna enim quæ ſeſe contingunt, non dicuntur proprie neque vnum lignum, neque vnum corpus, Ad ſummam non dicuutur vuum quiddam. Omniuo igitur continnum, etſi non rectum, ſed inflexum ſit, vnum tameu proprie intelligi ait, ſed ea magis etiã uum, quę recta ſuut, & flexuta vacant. Tibia enim per ſe aut femur magis eſt vnum, q̃ crus totum, ſ. quoniam crus flexuram habet, & proinde poteſt eius uon vnus eſſe motus, quod de femore, aut tibia verum uon eſt.

Talium.n.fieri non poteſt, vt parte quieſcente, pars altera moueatur, tunc.n.flecteretur. qua ratione lineam rectam, q̃ inflexam magis vnam eſſe ait. Nam ſic inflexam, vt augulum habeat, & vnam, & non vnam eſſe. circuli.n.linea vna eſt, cùm fieri uequeat, vt hæc ſalua eadẽ figura ex parte moueatur. Idcirco aũt auguloſam lineã non ſimpliciter vnam eſſe dixit, q̃m ea poteſt ex parte, ac non tota ſimul moueri, cùm viciſsim rectæ pars nequeat ſine tota moueri, nam alioquin flecteretur. Itaq; nulla pars rectę magnitudinem habens pôt per ſe abſq; tota vel moueri, vel quieſcere. Idcirco vero, (magnitudinem babens) adiecit, quia terminum lineæ rectæ poſſet fortaſſe quiſpiam appellare, qui terminus in motu lineæ totius conſiſtere valet. At poſt mentionem eius, qđ quia continuum eſt, vnum eſſe dicitur, alio modo ea docet vnum appellari, quorum ſubiectum uon diſcrepat ſpecie. quod his verbis exponit, quorum iudiuiſibilis ſpecies ſm̃ ſenſum) quo in loco indiuiſibile vocat, quod iu diuerſa ſenſibilia uon ſecatur. Neque.n.magnitudine iudiuiduum ſit horum ſubiectum oportet. ſunt aũt diuerſa ſenſibilia dulce, exempli cauſa, & acerbum, & album atque ſuſcum. Ad hunc autem modum ea ſenſibilia vnum eſſe intelligi poſſunt, quorum ſpecies eſt eadem. Neque vero ea tm̃ vnum eſſe ait, quorum primũ ſubiectum eſt iudiuiduũ, ſed etiam quorum vltimum. primum appellans id quod continetur. atque proxime ſubiectum eſt, vt verbi cauſa vinum. Nam ſubiectũ appellat ſubſtãtiam ſenſibilem. ſi ergo vinum ſit quorumpiam proximum ſubiectum, ſm̃ hoc ea vnum ſint. erunt.n.ſpecie vnum. ſimiliter, ſi aqua. quorum autem extremum ſubiectum idem eſt, ea quoque vnum ſunt. nou quin diuerſa inter ſenſibilia ſint, ſed quia effecta ex vno aliquo extremu corpore ſenſibili, ſpecieq́; indiuiduo. hęc.n. vnum ſunt, non quod ſimilis ſint ſpeciei, ſed quia ipſorum extremum ſubiectũ idem eſt ſpecie, quo modo ſapores omnes vnum eſſe dicuntur, q̃m ab vno aliquo corpore eodemq́; extremo ſubiecto ipſorũ eſſe proficiſcitur, ab aqua videlicet, vel ab aere. Sed illi, (aut extremum) adiecit ad finem, quod intelligi poteſt vel extremum à fiue, i. ab ipſo maxime ſeiunctum, vel extremum ad finem, i. vltimum & finis, quod alij uõ ſubiicitur. Eſt antem extremum ſubiectum vinum & oleum, primum vero ſubiectum ſenſibile, ex quo ipſa generantur. Ad hunc modum vnum ſunt, quæ ex eadem materia eodemq́; ſubiecto ſenſibili fiunt. Præterea vnum, ea dici ait, quorum vuum idemq; genus habetur. Nam quæ diuerſa ſunt, & per generis eiuſdem partitionem oppoſitis differentiis accepta, vnum ſunt ſcd̃m genus, quod ipſorum vnum exiſtit, & ſic vnum ſunt, quæ vnũ genere dicuntur. Sed hæc ſimiliter quodammodo vnũ dici ait atque ea, de quibus modo mentionem fecimus, quorum extremum ſubiectum & materia quæ corpus ſenſibile ſit, eadem habeatur. Nam & illa cum ſint inter ſe ipſa diuerſa, vnum tñ ſunt, q̃m ad ſubiectum vnum ac indiuiduum referuntur. Sed quamquam ea, quæ ex eadem materia exiſtunt, ſimiliter vuum eſſe ſimpliciter dici poſsint atque ea, quæ ſunt vnum genere, tñ quodammodo ſimiliter dixit, quia non omniuo, ſed quatenus hęc, ſicut illa, ad vuum quiddam referuntur. Altera nanque idem ſubiectum habent, altera idem prædicatum. quãquam ſubiectum illud ſpecie indiuiduum eſt, quantitate non item. genus è diuerſo quantitate, non item ſpecie. Sed modo eadem inter ſe genere dici ait, quæ eidem proximo generi ſubiiciuntur, licet id oppoſitis differentiis diuidatur. modo quæ ſupremo generi ſubiecta ſunt, & quæ vnum, ad hunc modum poſteriorem dicantur, exponit, cùm, ſ. genus alterum alteri ſubiicitur, & ſpecies ſubiecti generis accipiuntur, quæ nou ſunt ſpecies primo generi, ſed huic ſubiacenti proximæ, quæ vltimæ ſunt & extremæ, hæ nanque vnum inter ſe non ipſis proximo, ſed ſuperiore genere dicuntur. nam idem ſignificat ſuperiore, atque ſuperiore his. Exempli cauſa, animal genus eſt, item auis, quod aĩali ſubiicitur. auis ſpecies ſunt aquila & accipiter. hæc igitur non quatenus aues eadem inter ſe atque vnũ ſunt, hac.n.ratione differunt, ſed quatenus animalia, & quia in ſuperiore genere conueniuntur. Sic triangulus, qui ſcalenus dicitur, & æquilaterus qua ſunt figuræ, vnũ ſunt, qua trianguli, non item. Quamquam illud, (ſuperiore his) ſignificare poteſt, ſecundum genus ſuperius proximis generibus. & hoc modo quæ ſecundum ſuperius, nou ſecundum proximum genus eadem genere ſunt, perinde vnum eſſe dicent, vt quæ ab vno ſubiecto vnaq́ue materia extrema, uon proxima vnum eſſe dicunt, quoniam vt hæc vnitatem nou per proximam, ſed per extremam materiam habent, ſic illa genere, non quod proxime prædicatur, ſed ſuperiore eadem nuncupant. Cur autem hæc per ſupremum genus eadem eſſe dicantur, uon item per proximum, cauſam reddit. Nam cuius generis differentiis aliqua illi ſubdita inter ſe non diſcrepant, ſecundum illud hæc eadem ſunt inter ſe, ſecundum id autem diuerſa, cuius diſtant differentiis. De quibus vero prius meminit, ea non ad hunc modũ eadem inter ſe ſunt. Trianguli ergo æquilaterus, & vt ita dicam æquicrus, & ſcalaris, qui à Græcis iſopleuron ac iſoſceles & ſcalenos appellantur, figuræ diſcriminibus non diſcrepant. Nam, cùm in rectilineorum differentiam omnes trianguli cadant, eędem figuræ ſunt inter ſe, Sed, quia trianguli diſcriminibus diſſentiũt, non ſunt iidem trianguli. Eadem eſt aquilæ coruiq́; ratio. Nam, cùm animalis differentiis non differunt (omnes enim aues ſubuolatile, quod eſt animalis vna differentia, cadunt) eadem ſunt animalia, non item eædem aues, quia diſcriminibus auis diſſentiunt. Nam vir & mulier idcirco pariter homo ſunt, quia non diſtant inter ſe hominis differentiis. Sed vbi, quæ vnum genere dicantur edocuit, quandam vuius notionem addit, quæ à definitione ſumitur, & ratione, quæ rei explicat quidditatem. Quorũ enim ratio definitioq́; eadem eſt, ea licet inter ſe diſcrepent, ſeiunctaq́; ſint, vuum tamen eſſe dicuntur. Et, poſtquam dixit, (quorum ratio quæ quidditatem explicat, indiuiſibilis eſt ad aliam) adiicit, (ipſa.n. per ſeipſam oĩs ratio diuiſibilis.) propterea quòd omnis definitio ex pluribus quibuſdam cõſtituitur, in quę diuiditur. Cùm igitur aliqua inter ſe diſiuncta ſunt, & quibuſdam accidentibus diſcrepantia, quorum ſubſtãtiam rationes explicantes eædem ſunt, ea quoq; vuum eſſe intelliguntur. quo in loco explicare videtur quæ ſpecie eadem ac vnum eſſe dicantur. Quod vero ait, (Perinde atque in planis ratio formæ eſt vna) ſignificat borum inter ſe diſtinctorum, & quibuſdam accidentibus diſcrepantium ad hunc mudum rõnem eſſe vnam. Hmõi.n.ſunt, quæ inter ſe magnitudine ſolũ diſtant, de quorũ numero eſſe ait augeſcens & decreſcens. niſi iutelligere malimus ad hunc modũ quẽadmodũ in planis eadem cuiuſq; ratio ſm̃ ſpẽm manet, ſiue maius ſit, ſiue minus. Nam ſimilis triãgulus atq; vnus ſunt maior & minor, mõ ſint eiuſdẽ ſpeciei. deinde adiicit, aitque.

Omnino autem vnum ea dicuntur maxime, quorum intellectio indiuiſibilis eſt, quæ quidditatem ipſam intelligit, & neque tempore, neque loco ſeparari poteſt, neque etiam ratione, & horum ea, quę ſubſtantiæ ſunt. Vniuerſaliter autem ea, quæ diuiſionem non habent, ea ratione, qua non habent, vnũ dicuntur, veluti ſi vt homo diuiſionem non habet, vnus eſt homo, ſi vt animal, vnũ eſt animal, ſi vt magnitudo, vna eſt magnitudo. Plurima igitur vnũ ex eo dicũtur, quia aliud quippiam vnum aut efficiunt, aut habent, aut patiuntur, aut ad aliquid vnum ſunt. Ea vero primo dicuntur vnum, quorum eſt ſubſtantia vna. Vna autem, continuatione, aut forma, aut rõne. Etenim ea, quæ non continua ſunt, aut ea, quorũ forma non vna eſt, aut ea, quorum non vna eſt ratio, vt plura numerare ſolemus. Præterea partim quoduis vnum dicimus eſſe, ſi quantum atque continuum ſit, partim non dicimus, ſi non ſit quid totum, i. ſi non aliquam vnam habeat formam. Non enim ſimiliter vnum dixerimus, ſi calcei partes quouis compoſitas modo viderimus, niſi ob continuationem, ſed ſi hoc pacto vt ſint calceus, & vnam iam aliquam habeant formam. Quapropter & circuli linea maxime oĩum linearum eſt vna, propterea quod tota eſt atque perfecta. Eſſe autem vnius in hoc conſiſtit, vt numeri ſit principium quoddam. Prima enim menſura vniuſcuiuſque generis principium eſt. Quo enim primo cognoſcimus, id prima menſura generis eſt cuiuſque. Ipſum igitur vnum circa vnumquodque genus cognoſcibilis rei principiũ eſt, non eſt autem ipſum vnum in uniuerſis generibus idem. hic.n. eſt primus ſenſibilis ſonus, ibi litera uocalis, uel muta, ponderis aũt aliud, & motus etiam aliud. Vbique uero ipſum unum aut quantitate eſt indiuiſibile, aut forma. Eorum aũt, quæ quantitate, & ut quãtitas eſt, ĩdiuiſibilia ſunt, id quidẽ quod penitus eſt tale, poſitioneq́; caret, unitas appellat̃. id aũt, qđ penitus eſt tale, poſitionemq́; habet, dicitur punctũ, & id quod unice eſt diuiſibile linea nũcupatur, et id qđ duabus ex partibus ſuperficies appellatur, quod uero omni ex parte eſt diuiſibile, & trinam habet dimenſionem, id dicitur corpus. & conuerſione igitur facta quod duabus ex partibus eſt diuiſibile, id ſuperficies, qđ una ex parte, id linea, quod nulla ex parte, id punctum, aut unitas nuncupatur. Vnitas, ſi poſitione careat, pũctum, ſi habeat ipſum. Inſuper alia numero, alia ſpecie, alia genere, alia ſimilitudine rõnis ſunt unũ. Numero quidẽ ea, quorum eſt materies una ſpecie autem ea, quorum eſt ratio una. genere uero ea, quorum eadem eſt prædicamenti figura. ſed ſimilitudine rationes, ea quæ ſic ſe habent, ut aliud ſe ad aliud habet. Semper igitur poſteriora anteriora ſequuntur. Quæ.n. numero ſunt unum, ea ſunt & ſpecie unum. at quæ ſpecie ſunt unum, ea non oĩa numero ſunt unum, ſed oĩa genere ſunt unum, quæ ſunt ſpecie unum. Quæ uero genere ſunt unum ea non oĩa ſunt ſpecie unum, cuncta tñ ſunt unum ſimilitudine rõnis. At quæ ſimilitudine rõnis ſunt unum, ea non oĩa ſunt genere unum. Patet aũt & ipſa multa uni oppoſito dici modo. Quædam.n. ex eo dicuntur multa, quia non continua ſunt, quedã ex eo, quia diuiſam materiam aut primam, aut ultimam habent per formam, quędam ex eo, quia plures eas rationes habent, quæ explicant quidditatem.

12 Omnino aũt vnum ea dicuntur maxime, quorum intellectio indiuiſibilis eſt, quę quidditatem ipſam intelligit & ſubſtantiam.) Nam quæ auelli oĩno nequeũt, neque tpe, locoúe, aut ratione ſeiunctionem vllam admittunt, ea potiſſimum vnum ſunt & tanto magis quæ in his ſubſtantiæ ſunt. Appellat aũt vnum proprie, vnũ numero, & hoc aliquid atque ſubiectum. Etenim quæ ſunt eiuſdem vel generis vel ſpeciei, eorũ aliqua & loco & tpe diſtinguuntur inter ſe. Item quæ diuerſis noĩbus appellantur, i. ὁμώνυμα, licet, neque loco, neque tpe diuidantur, ratione tñ diuidũtur. Aſcenſus.n. & deſcenſus, licet ſubiectum vnũ ſit ac indiuiduum, ratio tñ eſt diuerſa: quod vero eſt vnum numero, id prorſus eſt indiuiduum, præſertim quod eſt in ſubſtantia. Cætera.n. quæ vnitatem habent, beneficio id ſubſtãtiæ obtinent. Vel ſenſus eſt, quę vni generi ſubiiciuntur, ea ſic genere vnum ſunt, vt tñ ſpecie diſcrepent, & generis oppoſitis differentiis: quæ vero vni ſpeciei ſubdita, diſtincta inter ſe ſunt, ac ſeparata, licet non ſcḋm ſubſtantiam, tñ quibuſdam accidentibus hæc ſpecie eadem ac vnum ſunt. At genus ipſum vniuerſaliter acceptum, vt aĩal, quod vnum eſt & idem ſibi, non alij, ſibiipſum idem atque vnum numero eſt, hoc eſt non diuidit̃ hoĩs differentiis. Id aũt per hæc dicit, quod pauloante dixerat. Deinde eatenus quodque vnũ dici ait, quatenus ſectionem non admittit, nec diſcrimen vllum ad aliquid. Nam quæcunque non differunt inter ſe, quatenus non differunt, eadem ſunt inter ſe. Homo.n. qui quatenus homo eſt indiuiduus, vnus eſt, i. qui non diuiditur in homines. Similiter vnum aĩal, quod quatenus eſt animal, non diuiditur: quæ eadem eſt in cæteris ratio. Sed his interiectis eò reuertitur, vt oſtendat, quod ſcḋm ſubſtãtiam eſt vnum, id proprie vnum eſſe, cùm cætera ſingula per aliquod accidens vnũ eſſe dicantur, ſ. qm̃ aliud quidpiam efficiunt, quemadmodum quæ ſimiliter diſpoſita ſunt, vnum eſſe dicuntur, vt mel melli idem atque vnum eſſe dicitur, aut certe dulce, & calidũ calido: vel quia quidpiam idem habẽt, vt muſicus muſico, album albo: quæ idcirco eadem ſunt, qm̃ aliquid idem obtinent, vt alia, qm̃ idem patiuntur, vt quæ caleſcunt, vel refrigerantur Breuiter quæ affectione aliqua eadem efficiuntur. alia ꝗ ſint ad aliquid, vt oẽs qui ad orientem habitant, dextram mundi partem obtinere dicimus, ac proinde cuiuſdam vnius cõione coniungi: & viciſſim læuam, qui ad occaſum. Eadem eſt ratio, ſi quos dextram alicuius vnius tenere dicamus, vel duplos eſſe, vel vnius filios. hæc igitur vnum ſcḋm aliquod accidens habent, ſ. qm̃ accidentis cuiuſpiã ſocietatem obtinent. At proprie vnũ ea ſunt, quorum ſubſtantia eſt vna. Eſt aũt quorũpiam ſubſtantia, vel quia continentia, (continens.n. quà eſt huiuſmodi, vnum eſt, vt linea vna eſt, vnum planum, vnum corpus.) vel ſpecie, vt triangulus vnus eſſe dicit̃, & vnus homo. Nam quorum ſpecies eſt vna, ea vnum ſubſtantia ſunt, vt hoĩes. ſunt enim eiuſdem ſpeciei: & quæcunque talia ſunt, vnum ſubſtantia eſſe dicuntur. Vel ratione) inquit. Ratione vnum ea dici poſſunt, quę multis noĩbus nũcupantur. hæc.n. ſcḋm ſubſtantiam vnũ ſunt, quippe quorum ratio ſubſtãtiam ſignificans vna eſt. Vel pro eodem dixit (ſpecie, aut ratione) cuius indicium eſt, quod cum exponeret quæ plura eſſe intelligãtur, tum de iis, quæ continentibus opponuntur, tum de iis, quæ opponunt̃ ſimilibus ſpecie, meminit. Nam plura eſſe dixit, vel quæ non ſunt continua, vel quorum ſpecies non eſt vna. hæc aũt ſingula vnum eſſe docet eo argumento, qm̃ quæ non ſunt inter ſe continua, ea vt plura ſolemus numerare. nam multos hoĩes dicimus, qm̃ licet vnam habeant ſpẽm, inter ſe tñ diuiſi ſunt. Item multa dicuntur, quæ non ſunt ſpecie ſimilia, vt æquus, canis, & homo. Nec adiecit, quorum rõnes ſunt plures, ea quoque plura eſſe. Prædictis autem modis proprie vnius, alium adiungit, quo totum vnum eſſe dicitur. Nã ſæpe vſu venit, vt aliquid continuum ſit, nec tñ vnum idem dicat̃, niſi totũ ſit, & formam acceperit. Haud.n.

vtcũque

vtcũque congeſtum, vnum eſt, etiam ſi oẽs in ſe partes contineat, niſi ſic habeat, vt ꝓpriam formam obtineat, vt exẽplo calcei aperte demõſtrauit. Lineam vero circuli maxime vnam eſſe ait: quia non ſolum eſt continua, ſed etiam tota & perfecta, quippe cui nulla ex parte fieri poteſt acceſsio. Cæterum in dictione hac aliquid deſiderari videtur. nam, cum dixiſſet. (Præterea quia partim quoduis vnum dicimus eſſe, ſi quantũ, aut continuum ſit, partim non dicimus) nihil præterea adiecit, cùm illud deſideretur. (Hic quoque modus quidã vnius fuerit,) vel quidquam ſimile. Nam licet quod de circulo ait, vt ſic dictum accipi poſsit, idcirco lineam circuli maxime oĩum linearũ vnam eſſe, ipſe tñ non ita loquutus eſt. Dictio igitur & illuſtris eſſet & appoſita, ſi pro illo. Sed qm̃ partim quoduis) ſcriptum eſſet.

Præterea partim quoduis.) Deinde vnius eſſe in eo poſitum eſſe ait, quod numeri principium ſit. Nam vnum eſt cuique prima menſura, quod quidem vnum principium eſt in ſingulis. Vnũ igitur principium eſt in quocunque. hmõi aũt eſt vnitas in numero, & aliud in alio quodcunque eſt in ipſo prima menſura. neque.n. vnũ in cũctis idem eſt. Quid porrò ſit prima in ſingulis mẽſura, expoſuit dicens. (quo.n. primo cognoſcimus, id prima menſura generis eſt cuiuſque.) quibus verbis docet vnum principium eſſe vt cognoſcibilis. Per quod.n. cognoſcitur quidquam, id illius cognoſcendi principium eſt. ita vnum principium eſt cognoſcendi. Nam per vnum hoĩem hoĩes primum cognoſcunt, equi per vnum equum, & ſingula genera per quidpiam ſibi ꝓprium, cuiuſmodi eſt dieſis in concentu. In concentibus.n. omnia interualla hoc minimo ſenſibili interuallo menſurari videntur. Litera vocalis vel muta in voce. litera.n. minima menſura eſt, qua vox oĩs ſcripta menſuratur. Rurſus in pondere quippiam aliud eſt primum & vnum, cuius multitudine aut cõpoſitione pondus cognoſcitur. Similiter in motu aliquid eſt primum cognitum & intellectum, quo motus oĩs cognoſcitur. Nam licet nullus ſit primus motus natura, nos tñ vnius ſtadii motum cognoſcimus, aut quempiam alium, quo totum motum menſuramus. Sed in cunctis, ait, & vbiq; ipſum vnum aut quantitate eſt indiuiſibile, aut forma. Quod igitur eſt quantitate indiuiduum, id ſi oĩno eſt indiuiduum, & præterea poſitione caret, vnitas eſt. Sin poſitionem habeat, ſitq; oĩno indiuiduum, punctus. At ſi vno modo diuiduum, linea. diuidi.n. per longitudinem poteſt. ſi duobus, planum ſuperficieſúe. ſi tripliciter, & oĩno diſtat (nam quod tripliciter. hoc oĩno vel oĩbus modis diſtat,) corpus eſt, forma vero indiuiduũ eſt, vt vnus homo, vnus equus, per ſingulas ſpẽs. Vnum aũt numero, vt manifeſtum prætermiſit. Deinde aliam vnius diuiſionem ſubſcribit, quæ vſurpari ſolet, ſed quæ in prædictis continetˀ. Alia.n. inquit numero ſunt vnũ, alia ſpecie, alia genere, alia ſimilitudine rõnis.) appellat aũt vnum numero, quorum materia eſt vna. Subiectũ cõiore vocabulo materiam vocans. Nam quæ ſubiecto vnum ſunt, ea vnum numero eſſe intelligunt. Vnitas.n. licet materia careat, vna tñ eſt numero, atq; item linea. ſed ſubiectum in ipſis cõius materia poteſt nuncupari. Specie vero vnum ea eſſe ait, quorum vna eſt ratio. Eſt aũt vna ratio oĩum, quæ eidem ſpẽi ſubiiciunt. Nam gñis diuerſarum ſpecierũ non eſt eadẽ ratio: eorũ eſt eadẽ ratio, quæ ſub aliqua indiuidua ſpecie cõtinent. At genere hæc vnũ eſſe ait, quorũ eadem eſt figura ꝑdicationis, i. de quibus vnum ſupremum genus, vnumq; prædicamentum prædicatur. Nam hæc oĩa vnum genere ſunt. Analogia vero, i. proportione vnum id eſſe definit, quod ſe vt aliud ad aliud habet. Nam, cum aliquid ſic ſe ad quidpiam habet, vt aliud ad aliud, ea ob hmõi ſimilitudinem proportione ſunt vnum. Addit autem, id quod indubitatum eſt, quæ ẽm poſterius vnũ habent, ea ẽm priora quoque habere. at non è diuerſo, qm̃ quæ numero vnum ſunt, ſpecie quoque & genere vniuntur. Sed quærat aliquis qũo quæ ſunt vnum numero, proportione quoque vnum ſunt, & non è diuerſo? An ſic dicitur quatenus vnum numero, idem ſibi eſt ſpecie. Nam qm̃ genere vnum ſunt, proportionis quoque vnitatem habent, quia in eodem genere contenta, proportionem habent inter ſe, vt homo ad hoiem, equus ad equum, vt homo animal, & equus animal. Item, quæ in eadem ſpecie continentur, proportionem habent. At non è conuerſo quæ ſunt vnum proportione, ea genere vnum ſunt. Nam proportione vnum ſunt, vt fons ad amnem, ſic cor ad animal: at non ſunt eiuſdem generis, fons & cor, vel amnis ad aĩal. Sed poſt vnius mentionem palam eſſe ait multa oppoſito mõ dici atque vnũ. Etenim quæ continentia non ſunt, ſed diuiſa, ea multa eſſe intelliguntur. Item quæ materiam non indiuiduã, ſed diuiſam & ſpecie diſcrepantem ſortiuntur, vel primam, vel vltimam. Primam, vt ſi ſubiecto illud vnum ſit, hoc oleum, ſi quidem hæc diuerſæ ſunt ſpecies: vltimam vero, ſi vltimum cuiuſque ſubiectum, ex quo factum fuit, diuerſum eſt ſpecie, vt ſi hoc ex aqua fiat vt ex vltimo ſubiecto, vt liquabilia: illud ex terra, vel quopiam alio, vt euaporationes. Multa item ſunt, quorum ſunt multæ rationes, vt quæ diſcrepant ſpecie, quæ iis opponuntur, quorum ratio vna eſt ac definitio. Pari ratione in cæteris vnius expoſitionibus licet multa oppoſita ſumere. Nam multa genere ſunt, quibus non eſt genus commune. Multa item ſunt quorum non eſt indiuiduum intelligentia, & quæ inter ſe diuiduntur, quatenus diuiduntur, multa ſunt.

Eius quod eſt, aliud per accidẽs dicitur, aliud per ſe. Per accidens quidem, vt iuſtum muſicum eſſe dicimus, hoĩem eſſe muſicum, & muſicum hoĩem eſſe perinde dicentes, atque muſicum ædificare dicimus, propterea quòd ædificatori, vt ſit muſicus, aut muſico, vt ſit ædificator, accidit. hoc.n. eſſe hoc, huic hoc accidiſſe ſignificat. Sic & in hiſce, quæ diximus, cùm hominem muſicum eſſe dicimus, & muſicum eſſe hominem, aut album muſicum eſſe, aut hunc album, hoc ex eo dicimus, quia eidem acciderũt ambo, illud ex eo, quia accidit ei quod eſt. Muſicum vero ex eo dicimus hominem eſſe, quia huic muſicum accidit. ſic autem & album dicitur eſſe, quia illud eſt, cui id accidit. Ea igitur, quæ per accidens eſſe dicuntur, hoc pacto dicũtur, aut quia ambo enti inſunt eidẽ, aut quia illud enti ineſt, aut quia ipſum eſt cui ineſt, de quo ipſum prædicatur. Per ſe autem ea dicuntur eſſe, quæ prædicamenti figuras ſignificant. tot enim ipſum eſſe ſignificat, quot modis ipſæ dicuntur. Cum igitur eorum, quę prędicantur, alia quid eſt, alia quale, alia quantum, alia ad aliquid, alia agere, aut pati, alia vbi, alia qñ ſignificant, ipſum eſſe, idem quod vnumquodque iſtorũ ſignificat. Nihil enim hæc differunt, homo valens eſt, & homo valet, homo etiam ambulans eſt, aut ſecans, & homo ambulat, aut ſecat. ſimiliter dicendum eſt & in cæteris. Pręterea ipſum eſſe verũ ſignificat, & non eſſe, non verum, ſed falſum tam in affirmatione quam in negatione, veluti Socrates muſicus eſt, hoc eſt propterea quod verum eſt, aut Socrates albus non eſt, hoc eſt etiam propterea quod verum eſt. at diametrum non eſſe incommenſurabilem

commenſurabilem lateri,non eſt,propterea quod verum nõ eſt,ſed falſum.Inſuper ipſum eſſe et ens,partim id quod potentia,partim id, quod eſt actu, ſignificat. Nam & id quod potentia,& id quod actu videt,videns dicimus eſſe,& ſcire ſimiliter,& id quod vti ſciẽa poteſt,& id qđ vtitur,& item quieſcere,& id cui iam quies ineſt,& id quod quieſcere poteſt. Similiter & in ſubſtantiis dicere conſueuimus. etenim Mercurium in lapide dicimus eſſe,& dimidiũ lineæ, & frumentum id eſſe,quod nondum maturum euaſit.Quando aũt quippiam dicendum eſt, & quando nondum dicendum eſt potentia eſſe,in aliis determinare oportet.

13 Ens aliud per accidens dicitur,aliud per ſe.)Vt vnũ, ſic item ens primum in ens per accidẽs partitur, & ens per ſe, ac primũ modo explicat quibus aliquid per accidens eſſe dicitur in exemplis pro ente, eſt, vſurpans, qm̃ eſt ab ente formatur.Per accidẽs igitur, inqnit, ens & eſſe p̃dicamus iam cùm ſic dicimns, iuſtus eſt muſicus: qnemadmodum vnum per accidens eſſe dicebaſ. iam cùm ſic,homo eſt muſicus.tum cum ſic, muſicum eſt homo.Qnibus modis vnum per accidens dici ſupra demouſtratum eſt. horum autem inter ipſa diſcrimen, & cur in cunctis hmõi ens & eſſe per accidens dicatur, deinceps declarat. Vt.n.cùm aliqua accidentia de quopiam p̃dicamus, illam prædicationem ex accidẽti vnã eſſe dicimus,propterea ꝙ ſic accidẽtium ſnbiectũ vnũ eſt, ſic ens per accidens dicuntur, quæ ſubſtantiæ cuipiam ad hunc modum adſunt. Nam vt vnum per accidens eſt, qm̃ vni accidit,ſic ens per accidens, quia entis ſubſtantię accidit,& ipſius eſt. Quorum antem proprie ſubiectum eſt,ea ſiue vuum ſiue plura ſint,ipſius erunt accidentia ſi hoc ſint. Nam quod non proprie aliquid eſt, id per accidens eſt illud. Nulla.n.ſubſtantia quidquam eorum eſt,quæ non ſunt in ipſius eſſe,ſed ipſi accidunt.quãobrem ipſa his ſubiecta ſubſtantia per accidens ea eſt, quæ ad hunc modum de ipſa prædicantur, ſua quæ accidẽtia & ipſa per accidens ſunt, vtpote quæ nec proprie ſint, neq; per ſe, ſed eſſe ab eo cui accidũt, mutuentur. Perinde dicentes,inquit vt ſi muſicus ædificare dicatur, uon ædificator eſſe, vt cũ accidens abſq; eſſe ſumpſerit,& id qũo dicaſ, expoſuerit. perinde eſſe docens dicere,ædificatorem eſſe muſicum,ac ædificatorem muſicũ,vel è conuerſo muſicum ædificatorem. neque.n.refert hoc, an illo modo dicatur. vtcunque.n. dicatur,ſignificat,cui accidit eſſe ædificatori,huic item eſſe muſico contingere. Nam cum aliquid hæc eſſe vere dicitur,huic prædicatum adeſſe & accidere verũ eſt. Vt in cæteris igitur,ſic iu modo dictis vſu venit. ſiue.n. hoĩem muſicum eſſe,vel muſicum hoĩem dicamus,ſiue muſicum album eſſe,vel albnm muſicum, hac oratione ambo eidem accidere dicimus, & hoĩem, vtrũq;, i. & album,& muſicum per accidens eſſe,illa vero homini muſicum accidere: quod idcirco eſt ens, quia enti accidit,futurũ & ipſum proprie ens,ſi ex entis eſſet ſubſtantia. Dicimus aũt hoĩem muſicum,non quod homo accidat muſico,ſed qnia homini muſicum accidit.Hęc enim p̃dicatio,muſicus eſt homo,præter naturam pronũciatur.Expoſitis igitur tribus modis, quibus res per accidens eſſe dicuntur,ipſorum inter ipſos explicat differentiam. Vel.n.ſic eſſe dicuntur,quod ambo enti ſubſtantiæ q;, adſint,vel quod prædicatũ adeſt accidit quæ ſubiecto,quod eſt ſubſtautia,vel quia ipſum eſt,cui adeſt id, de quo ipſum prædicatur, vt in propoſitionibus præternaturalibus. Prędictis autem adiũgit illud, (non album eſt) veluti hic ipſum eſſe ex accidenti dicatur, perinde atque in ſupradicta & ſimilia. nõ album.n.per accidens eſſe dicitur, qm̃ illud eſt non albnm, cui accidit eſſe non albo. Sed,poſtq̃ de ente per accidens diſſeruit,de ente per ſe diſputatiouem aggreditur,& tot modis ens per ſe dici ait,quot ſuut figuræ & genera prædicatiouis.Prædicationis aũt figuras appellat decem prędicamenta. Decem igitur modis ens per ſe dici tradit, huiuſque cauſam exponit, qm̃ eſſe cum quocunq; ente conſtruatur,idem ſignificat,quod id cum quo cõſtruitur, quia ens æquiuocum propriam cuiuſque exiſtentiam ſignificat.ſi ergo decem ſunt differentiæ ſm̃ ſuprema genera, vtique ens & eſſe decem quoqne modis dicetur. Nam eſſe cum ſubſtantia conſtructum, exiſtentiam ſignificat ſubſtantialem,cum quanto,exiſtentiam vt quanti: cum quali, vt qualis, & in cæteris generibus ſimiliter. Quamobrem,cùm aliquid horũ de quopiam in ſubſtantia prędicatur vt genus,vel dr̃ia,aut definitio cuiuſpiam ipſorum,verbum,eſt,quod cum hniuſmodi prædicatis conſtruitur, per ſe prædicari intelligi debet. Verbum aũt eſt,cum quocũque conſtrnatur, naturam illam ſignificare, indicium eſſe ait, quod homo eſt valens,nihil aliud ſignificat,quam homo valet: cum verbum eſt, quod cum valetudine conſtruitur nihil aliud ſignificet quam valetudiuis exiſtentiam, vt ambulationis quod cum ambulans,& ſectionis,quod cum ſecans: quæ ratio eadem in cunctis reperitur. Nam vt in libro de Enũciatione teſtatus eſt, ipſum nihil eſt,at ſignificat tñ compoſitionem quãdam, quæ ſiue compoſitis eſſe nequit. Præterea eſt, inquit, & eſſe atque ens, verum ſignificat,non eſſe aũt & non ens, falſum. Nam verum, eſſe & ens dicimus, falſum vero, nou eſſe, & non ens. Similiter in affirmatione & uegatione,) ideſt ſiue affirmando ſiue negaudo de quopiam prædicetur.qui.n. Socrates eſt muſicus dicit,quod dicitur, verum eſſe dicit,eſt,pro vero vſurpaus. Similiter qui dicit, Socrates eſt nou albus,nõ albus negatiue prædicans,rurſus vere dicit Socratem non albũ eſſe. Et ad hnnc modum verũ eſt iu affirmatione, falſum aũt iu uegationa: vt ſi quis dimetientem non eſſe incõmenſurabilem lateri dicat, conſtruens diametrum iucommenſurabilem lateri cum non eſſe,falſum dicit hoc eſſe. Nam qui affirmationem dicit,is verũ eſſe dicit ipſum eſſe,qui vero negationem, is eſſe tollit,ceu falſum ſit. Præterea eſſe & ens ſignificare ait tum quod eſt potentia,tum quod in actu. quod ſi pro quod eſt potentia ſcriptum ſit, dicendum rantumdem fuerit,qm̃ quod eſt potentia,dictu quidem verum eſt,at nõ protiuus eſt.(illud vero actu horum dictorũ) ideſt dicendorũ,& eorum,quæ potentia ſuut. Neq;.u. ſolnm qui videt,videns appellaſ, ſed etiam, qui videre poteſt, vt dormiens. nam eſſe de vtroque prædicatur. Et ſcire ſimiliter, & id quod vti ſciẽtia poteſt.) ſcire inquit,i.ſcientem eſſe. Eadem eſt iu quieſcendo ratio. Quiuetiam in ſubſtantiis perinde ab eſſe ſignificari ait tum quod potentia eſt, tum actu ſubſtantiam, dicens ad dr̃iam rerum prædictarũ,res ipſas,quæ ſnbiecta eſſe dicuntur in actionibus,habitibus,atque quietibus,quę ſubſtantiarum accidentia ſunt. qui enim Mercurium eſſe dicit in rudi marmore, is Mercurium ex marmore exprimi poſſe ait.Item lineæ dimidiũ potentia, inquit, eſt in linea nõdum diſſecta. Lineam quoque inter ſubſtantias commemorans,qm̃ ſic quibuſdam viſum eſt, Frumentum ſimiliter potentia eſt, anteq̃ maturauerit. Sed qñ,inquit,qnidpiam dicendum eſt, & qñ noudum dicẽdũ eſt,potentia eſſe, in aliis determinare oportet.)

Neque.n.poſsibile de re qualibet prædicari debet, ſed de ea, quę iam eſt, & poteſt in id proxime mutari, quod eſſe dicitur, vel accipere ipſum. Nam qui iam lapis eſt, merito hunc Mercurium potentia eſſe dicas: non item terram, vel aquam, ex quibus lapis gignitur, Mercurium potentia quiſquam appellauit: vt puerum potentia doctum appellamus, non ſic infautem menſtruum. & catulus recens natus potentia videns eſt, uon is etiã, qui in vtero geſtatur. Sed de ente per accidens, & de quaſi vero iu libro proximo diſputabit, in Sexto & Septimo de ente per ſe, in Octauo de ente tum potentia, tum actu.

Subſtantiæ dicũtur & ſimplicia corpora, vt ignis, terra, & aqua, & quæ ſunt ſimilis generis, & corpora omnino, & ea, quæ ex hiſce conſtant, animalia inquam, & dæmonia, parteſq; iſtorum. atque hæc omnia propterea dicuntur ſubſtantiæ, quod non de ſubiecto dicuntur, ſed de his cætera dici ſolent. Alio modo id ſubſtantia dicitur, quod cauſa eſt eſſendi ineſtq; talibus, quæ de ſubiecto non dicuntur, qualis eſt anima animalium. Præterea partes, quæ ſunt in talibus definiẽtes, atque hoc aliquid ſignificantes, quæ ſi tollantur, tollitur totum, vt ſi tollatur planum, corpus, vt quidam inquiunt, tollitur, & ſi linea, planum. atque omnino numerus quibuſdam tales eſſe videtur. ſi tollatur enim, nihil inquiunt eſſe, et ipſum inſuper definire omnia dicunt.

14 Subſtantiæ dicuntur & ſimplicia corpora.) Poſtq̃ ens proprie dictum partitus eſt per ꝑdicamenta, quot modis prædicamentorum quodque dicatur, exponit. Primumq; de ſubſtantia diſſerit, ipſiuſq; partitionem perſequitur, vnoq; modo ſubſtantiam corpus ait intelligi. Corpora.n.ſubſtantiæ ſunt, & oĩno quæcunque vel conſtant ex corpore, vel corpus habent, vt aĩalia, quomodo quoq; demonia ſubſtantias eſſe dicit, vel demones ſignificans ex eorum ſnĩa, quibus demones eſſe placet, quos ad hunc modum ſubſtantias eſſe dicit, ſiquidẽ illi ex anima & corpore conſtaut. vel certe dæmonia vocans corpora diuina, cuiuſmodi ſunt aſtra, & aſtrorum partes. & ſic partes, non vt anima & corpus accipi debẽt, ſed vt partes corporeæ, exempli gratia manus & pes. De ſubſtantia.n.ſm formam loquitur. Cauſam porrò, cur oĩa talia ſubſtantiæ ſint, illam tradit, quia non de ſubiecto dicuutur, i. quia non talia ſunt, vt ipſorum eſſe in aliquo ſubiecto cõſiſtat, ſed è conuerſo ipſa cæteris ſubiiciuntur. In his.n.eſſe debet accidentium natura, tales aũt ſunt indiuiduę ſubſtantię. in his.n.ſunt accidentia, itaq; ipſæ neque in ſubiecto ſunt, neq; de ſubiecto dicuntur, ſed alia in his, ac de his. Alio modo, inquit, ſubſtantia dicitur, quod cauſa eſt eſſendi, ineſtq; in talibus, quæ de ſubiecto non dicuntur.) quibus verbis ea ſignificat, quæ in prædictis ſubſtantiis inſunt, hæ nãque ſunt, quæ de ſubiecto uon dicuntur, vt accidentia. Quę igitur ſubſtantiis inſunt, eiſq; cauſę ſunt vt ſint, ea quoque ſubſtantias vocari dicit. Innuit autem formas eorum, quæ natura conſtant, hoc eſt naturales materialeſq; formas: cuiuſmodi eſt in aĩantibus anima, quandoquidem ob animam aĩalia ſunt, & in corporibus naturalibus formam cuiuſque cauſam eſſe ait exiſtendi, i. ſubſtantiæ. Præterea partes, quæ ſunt in talibus definientes, atque hoc aliquid ſignificantes, quibus deſtructis deſtruitur totum.) Terminos corporum ſubſtantias vocari dicit, quos partes communiore vocabulo, & particulas appellat, cùm ſint partes interuallorum corporis. Neque enim ſuperficies ſic corporis eſt pars, vt corpus in ipſam diuidatur, ſed rationis corporis eſt particula, & hac corpus definitur, quẽadmodum linea quoque ſe habet ad ſuperficiem, quæ cùm terminus ſit ſuperficiei, ipſam definit. Niſi enim termino finiretur, indeterminata eſſet, non hoc aliquid. Terminus enim quo magnitudo quæque, vel corpus ab aliis deducitur cauſa eſt vt ipſum ſit hoc quod eſt ſm propriam circũſcriptionem. Ineſtq; iu talibus.) ideſt iu corporibus quę & per ſe eſſe, & terminos habere poſſunt. Linea enim remotius quidem q̃ ſuperficiei, ſed tñ corporis eſt terminus, qñ ſuperficies obſque corpore non exiſtit. Vel (in talibus) ideſt in iis, quæ terminos habere apta ſunt, & ab ipſius terminari. Vel certe (talibus) ideſt ſubſtantiis. Sunt enim quibus mathematica quoque ſubſtantias eſſe placet. Terminos porrò hoc aliquid ſignificare idcirco ait, quia ſm hos corporũ formæ ſunt, à quibus hæc aliqua eſſe dicuutur: vt taxilli, vel globi, vel ſm eos non hæc dicunt̃, ſed talia. Cæterũ & lineam & ſupficiem hoc aliquid ſignificare dicit, quia non ſolũ terminus eſt, ſed propriam quandam naturam & ſubſtantiam ſignificare videtur: vel hoc aliquid, i. aliquid determinatum. hoc aũt ipſis ſuppetit à terminis. Illud porro, (quæ ſi tollantur, tollitur totum) in quo ſcilicet eorum eſt quodque, adiecit, quoniam ſublatis prioribus, poſteriora quoque ſublata erunt. niſi enim planum ſit, corpus eſſe haudquaquam poteſt. nec planum, niſi linea fuerit. Nam omne corpus & omne planum definitum eſt, & hæc ipſorum ſunt fines. Semper enim finis, qui habetur in magnitudinibus, prior eſt eo cuius eſt finis, ab eoq́ue vno interuallo vincitur. Vt quidam inquiunt.) Hoc dicit, vel quia ſm eos quibus corpus & ſuperficiem terminata eſſe placet, ſublatis terminis ipſa quoque tollũtur, non item ſm eos, qui corpus aliquod infinitum eſſe ſtatuunt, aut certe ſm eos, per quos hæc ſubſtantiæ ſunt, atque principia & elementa, ſublata linea & ſuperficie planum & corpus tolluntur. Per quos enim corpora ex quadam planorum compoſitione gignuntur, (vt eſt apud Platonem in Timæo) per hos planis ſublatis, corpus quoque ſublatum erit: & pari ratione ſuperficies, ſi lineæ tollantur, & linea, ſi puncta. hæc enim in eadem proportione ſunt inter ſe. At qui terminos non putant in eorum eſſe ſubſtantia, quorum termini ſunt, per hos terminata cum terminis tolluntur. neque enim terminatum eſt in corporis, aut ſuperficiei ratione. Atque omnino numerus quibuſdam talis eſſe videtur. ſi tollatur enim, nihil inquiunt eſſe, & ipſum inſuper definire omnia.) Pythagoricos deſignat, qui numeros elementa rerum eſſe ſtatuebant, de quorum ſnĩa in Primo maiore diſſeruimus. Quamquam per Platonem quoque numeri omnium entium cauſæ ſunt, ſi non vt elementa & rebus inſita, at vt authores cætera ſingula in ſpecie conſtituendi: quoniam ideæ quæ numeri ſunt, cæteris rebus cauſæ ſunt exiſtendi.

Præterea quidditas, ratio cuius eſt definitio, & hæc cuiuſque ſubſtantia dicitur. fit igitur, vt ſubſtantia modis duobus dicatur, ipſum inquam ſubiectum vltimũ, quod non vlterius de alio dicitur, & id quod hoc aliquid, ac ſeparabile eſt. tale autem eſt vniuſcuiuſq; ſpecies, atque forma.

Præterea quidditas, ratio cuius eſt definitio, & hæc 15
cuiuſque ſubſtãtia dicitur.) Nam quid eſt quidditas rogati, definitio reſpondere ſolemus. definitionem ergo paulo cõius rationem appellat. ita definitionem ſubſtãtiam eius eſſe dicit, cuius eſt definitio: & ſic non ſimpliciter quaſi erit ſubſtantia, neque quanti, cæterorumq; ſimiliter. hoc autem differt à materiali forma, q̃ paulo-

ante

ante cauſam eſſe dixit, vt ſubſtantia quæque hoc ſit qđ eſt, ꝙ illa cùm in rebus natura conſtantibus habeatur, ſitq́ue forma naturalis, proprie ſubſtantia eſſe intelligitur: hæc aũt, quæ nunc forma dicitur, per quam quidditas cuique ſuppetit, etiam in non ſubſtantiis verſatur. Haud enim in ſolis ſubſtantiis quidditas locum habet. quo ſit, vt non ſimpliciter hmôi formæ ſubſtantiæ ſint, ſed eorum ſubſtantiæ, quorũ quidditatem ſignificant, quocirca cuiuſque rei aliqua ſubſtantia eſſe dicitur. Poteſt etiam ſic accipi forma, quaſi multipliciter dicatur, ſitq́; vna vt cauſa exiſtendi ei, cui ineſt, vt anima, de qua primum dixit. alia ſit ipſum eſſe, cuius cauſa eſt ſenſualis anima, quod quidem nõ eſt idem quod anima, licet illa ſit cauſa huius, & de hac mentionem hoc in loco facere videtur, non de externa forma figuraq́;, quæ terminus quodammodo eſt cuiuſque, ipſumq́; definit, de qua tunc meminit, cùm ſubſtantias eſſe diceret, quæ ſingulis iis, quæ ſubſtantiæ ſunt, inſunt, ipſaq́; definiunt, Sed expoſitis ſubſtantiæ pluribus intellectibus, hmôi ſubſtãtias in duos tm̃ redigi ait, in ſubiectum videlicet vltimum, quod non amplius dicitur de alio. Dixerat enim in primo ſubſtantiæ ſignificato (quod de ſubiecto non dicitur) quod ſi ſubſtantia eſt tale quoddam, nimirum quod hoc maxime babet, id potiſsimum erit ſubſtantia. hmôi aũt eſt ſubiectnm extremum. ad quam ſubſtantiæ notionem refertur oĩs indiuidua ſubſtantia, cuiuſmodi eſt tum prima forma, tum etiam materia. Materia.n. de nullo prædicaẽ, & quidq̃d hoc aliquid, & ſeparatum eſt. In cuius expoſitionem adiecit. Tale vero eſt vniuſcuiuſque forma & ſpecies.) cui rurſus intellectui ſubiicitur ſubſtantia, vt aĩa, vt diximus ſubiici formas naturales, & eam formam, quæ per inſita & terminata ſumitur, qualis eſt quæ per corporum terminos intelligitur. per hos.n. formæ corporum accipiuntur, quæ per figuras, & quæ per quidditatem intelliguntur. Illud aũt (ſeparabile) ſi adiectum ſit, accipi debet pro eo quod eſt, cognitione ſeparabile. Forma.n. diuerſa & ſeparata eſt à materia. ſi non ſubſiſtentia, at certe ratione. Vel ſeparabile dixit, quia forma non eſt ſempiterna, nec ſemper eadem manet in materia, ſed ſecernitur ac interit. Hmôi enim eſt omnis forma materialis, quam innuit per ſm̃ ſubſtantiæ intellectum. Vel ſeparabile, quia diuerſum eſt à ſubiecto, nec ex ipſius ſubſtantia. ſic.n. forma ſe habet cum materia. Quo in loco quærat forſitan aliquis de formis quæ in corporibus diuinis habentur. hæ nãque hæc in materia ſunt, nec interitui obnoxiæ, & cogitatione à corpore ipſi ſubiecto ſeparabiles. Nã licet formæ ipſorum mobiles primo ſubſtantiæ intellectui ſubiiciantur, vt quæ indiuiduæ ſubſtantiæ ſint, & extremæ, & nulli ſubiecto inhærentes, tñ ſubſtantiæ ſecundæ alio in loco ab ipſo dictæ non videnẽ in his ſubſtantiæ intellectibus connumerari. Sed illud. Et id quod hoc aliquid ac ſeparabile eſt) accipi poteſt vt dictũ de formis, quæ habentur in ſubſtantia; vt ſeparabile dictũ ſit pro illa (in ſeparabili.) Sola enim ſubſtanria inter entia ſeparabilis eſt, & per ſe, prorſus vt hic non de omnis ſubſtantiæ notionibus agatur, ſed de intellectibus ſubſtantiæ proprie intellectæ, quæ eſt vel vltimum ſubiectum, hoc eſt ea materia, vel forma, quæ habetur in ipſa. hmôi enim eſt quod ait, (id quod boc aliquid ac ſeparabile eſt.) Nam quod ſeparabili cauſa eſt vt ſit hoc aliquid, id ſubſtantia eſt, quæ per formam intelligitur.

Eadem, alia per accidens dicuntur, alia per ſe. Per accidens, vt album muſicũ, propterea quod vtrunq; eidem accidit: & homo, et muſicũ, ex eo ſanè, quia alterũ alteri accidit. Muſicum item & homo, quia muſicum homini accidit. hic autem idem quod vtrunque, & horum vtrunque idem quod illud dicitur. nam & homo & muſicũ idem quod homo muſicus, & hoc idem quod illa dicitur. Quapropter hæc oĩa vniuerſaliter non dicuntur. non enim vere dicere licet, oẽm hominem & muſicũ idem eſſe. Vniuerſalia nãque per ſe rebus inſunt, accidentia, non per ſe, ſed in ſingularibus ſimpliciter dici ſolent. Socrates enim, ac Socra. muſicus, idem eſſe videtur. Socrates enim non de pluribus dicitur. idcirco non vt omnis homo dicitur, ſic & Socrates dicitur omnis. Per ſe vero eadem dicuntur, perinde atque ipſum etiam vnũ. nam ea, quorum materies vna eſt, aut ſpecie, aut numero eadem dici ſolent, et ea ſimiliter, quorum eſt ſubſtantia vna. Quare patet ipſam identitatem, vnitatem eſſendi quandam eſſe, aut plurium, aut cum quiſpiam vno vt pluribus vtitur, veluti cum quippiam idẽ quod ipſum eſſe dicit. nam tunc vti duobus vtitur ipſo. Diuerſa dicuntur ea, quorũ aut ſpecies ſunt plures materies, aut ſubſtantiæ ratio. Atque omnino diuerſum ipſum oppoſito modo eidem dicitur. Differentia vero dicuntur ea, quæ diuerſa ſunt, etſi aliquo mõ eadem ſunt, mõ non ſint eadẽ numero, ſed aut genere, aut ſpecie, aut ſimilitudine rõnis. Inſuper ea, quorũ genus diuerſum eſt, & ipſa contraria, atque ea, quæ diuerſitatem in ſubſtantia habent.

Eadem alia per accidens dicũtur, alia per ſe.) Eadem 16
quoque diuidit in eadem per accidens, & eadem per ſe. Docetq́ue aliud alij idem per accidens eſſe tripliciter, tot, ſ. modis quot vnum & ens per accidẽs partitus eſt. Vel enim eiuſdem accidentia eadem inter ſe ſunt, vel accidens idem quod ſubiectum, aut viciſsim ſubiectũ idem quod accidens, vt in præternaturalibus prædicationibus. Nam, cùm muſicum hoĩem eſſe dicimus, muſicum, quod licet ſit accidens, ſubiectum facimus in ꝓpoſitione, idem eſſe dicimus atque hoĩem, quem de ipſo prædicamus, cùm ſubiectum eius ſit, & pro accidẽti habeat id, de quo prædicatur. Poſtq̃ vero dixit prædicationem præternaturalem per accidens, adiungit, (hoc aũt idem quod vtrũque, & horum vtrũque idem quod illud.) quod ipſe protinus expoſuit. hoc.n. ait, i. totum muſicus homo, idem eſt atque vtrũque, i. atque homo & muſicum ſeparatim ſumpta. Similiter è diuerſo vtrũque eorum, quæ in hoc toto continentur, ſeparatim acceptum, idem eſt per accidens, atque ipſum totum muſicus homo, quarum orõnum diſcrimen in eo eſt, quod iam principium compoſitionis ab altero eorum, quæ in toto continentur, iam ab ipſo toto capitur. Per accidens.n. eadem inter ſe dicuntur. Quapropter, inquit, hæc, i. quæ eadem per accidens ſunt, non oĩa in vniuerſum eadem eſſe dicuntur. hoc enim ſignificat cùm ait, (quapropter hæc omnia vniuerſaliter non dicuntur.) quaſi dicat, quare quæ per accidens eadem eſſe dicũtur, non omnia in vniuerſum eadem dicuntur. Etenim nullum accidens idem eſt in vniuerſum, quod quidpiam eorum, quę de ipſo prędicatur. Neque enim omne muſicum idem eſt quod omne album, etiamſi muſicum hoc quod album ſit, cùm ambo per accidens eidem adſunt, ſed idem cuidam eſſe dicitur. Nam quę eidem adſunt, eadem ſunt, neque muſicum hoc eſt quod oĩs homo. etſi muſicum hoc ſit quod homo, cũ homo muſicus eſt: neque homo eſt omne muſicum, licet homo idem eſſe dicatur, atque muſicũ aliquod, cuius rationem per rõcinationem oſtendit. Vniuerſalia.n. ait, per ſe rebus inſunt, accidentia non per ſe. Per ſe igitur non dicuntur de vniuerſalibus, ſed de particularibus.

itaque

Itaque determinatione opus eſt. Sed in ſingularibus, inquit, ſimpliciter eadem dici ſolent, accidẽs, & id cui accidit, i. ſine determinatione. Singularia. n. nullam oĩno determinationem capiunt. Nam idem dicitur Socrates & Socra. muſicus, abſq; determinatione, propterea ꝙ ſingularia de pluribus non prædicantur. neque enim dicitur oĩs Socrates, vel aliquis Socrates, vt oĩs homo, & aliquis homo, qm̃ homo eſt vniuerſale, & vniuerſalia determinationis ſunt capacia. Quę porrò per ſe eadem inter ipſa eſſe dicuntur, tot modis dici ait, quot vnum per ſe. Sed, cùm multos vnius per ſe intellectus explicuerit, hoc tñ in loco non oẽs commemorat, vel quia his vnius per ſe intellectibus, de quibus hic mentionem facit, idem per ſe ſimiliter dici ait, vel quaſi cęterę vnius per ſe notiones in hos modos redigi poſsint. Ea igitur per ſe eadem dici tradit, quorum materia vna eſt ſpecie, vel numero, i. quorum ſubiectum eſt vnum numero, ſi quod accipitur quidpiam, vnum eſt numero. Sic enim vnus aliquis ſibi ipſe eſt idem. Eorum quoque, quę diuerſis nominibus appellantur, (heteronyma græce vocata,) vna eſſe materia dici poteſt. Aſcẽſus enim & deſcenſus ſubiectum vnum eſt numero, & hac ratione eadem ſunt: quãquã ipſe de vno ſm̃ numerum, materiam vnam ſm̃ numerum dixit. Nam quorum materia vna eſt numero, hæc eadem ſibi ſunt. ipſum. n. ſibi eſt idem. In quã ſniam ſe fuiſſe loquutum declarat, dicens: cum quiſpiam vno vt pluribus vtitur.) Specie vero vnũ eſt ſubiectum, vel materia eorum, quibus ſubiectum eiuſdem eſt ſpeciei, etſi non numero, vt ſi æs vel lapis multis ſtatuis ſubiiciatur, ſtatuæ illæ ſubiectum habeant idẽ ſpecie. Item quæcunque ſpecie diſcrepantia, ſubiectum extremum vnum habent, vt oĩa liquabilia eadem ſunt inter ſe, & vnũ, qm̃ corpus, ex quo primo ſubiecto oĩa efficiuntur, eſt vnum ſpecie. Et ea ſimiliter quorum eſt vna ſubſtantia.) Subſtantiam appellat ſpeciem, ſeu formam, in quæ referuntur, quæ eiuſdẽ ſpeciei ſunt, & quæ eiuſdem generis, tum etiam quę inter ſe proportionem habent, eſt. n. ſocietas quædam formæ & rationis. hæc autem definit dicens identitatem eſſe compluriũ vnitatem. Demõſtratum eſt autem, eadem partim ſm̃ eſſe ac ſubſtãtiam eadem eſſe, partim ſm̃ accidens. Nam ſm̃ ſubſtantiam eadem ſunt, quorum materia eſt vna, & quorum vna eſt ſubſtãtia & forma. Sed, qm̃ aliquid ipſum ſibi eſt idem, adiecit. Aut cum quiſpiam vno vti pluribus vtitur.) Qui enim aliquid ſibi idem eſſe ait, is vno vtiť, quaſi duo ſint. Diuerſa oppoſito mõ atq; eadẽ dici ait. Nam quorum plures ſunt ſpecies, ea diuerſa ſunt, vt equus & homo. Ea quoque diuerſa dici poſſunt, quę licet ſint ex eadem materia, non tñ eaſdem formas habent: vt ſi qua lignea ſint, quæ non ſimiles habeant formas. Item quorum materia diuerſa eſt, quæ ſi numero ſit diuerſa, ipſa quoque numero diuerſa ſunt, ſi ſpecie, ſpecie. Quin & ea inter ſe diuerſa dici poſſunt, quę cum ſimili forma ſint, ex varia tñ materia conſtant, vt poculum aureum, & poculum argenteum vel ſtatua marmorea, & ænea ſtatua. Pręterea diuerſa ſunt, quorum ratio ſubſtantiam explicans eſt diuerſa, vt heteronyma. Et oĩno diuerſa ſunt, quæ ſignificatis eiuſdem opponunť. Cæterum, ſi quorum materia vna numero eſt, hæc eadem nuncupantur, profecto heteronyma eadem fuerint, vtpote quæ materiam vnam numero habeant. An cum dixit, (diuerſa dicũtur ea, quorum aut ſpecies ſunt plures, aut materies) vtrũque de materia dixit? Nam cũ eadem ſint, quorum materia eſt vna vel ſpecie vel numero, diuerſa erunt, quorum materiæ vel ſpecie vel numero plures ſunt. Specie, vt ſi huius materia ſit aurea, illius argẽtea. Numero autem, ſi materia vtriuſque ſit eiuſdem ſpeciei, ſed abiuncta. Vel ſpecies dicit ſpecies materiæ, quæ ſi ad hunc modum diſtinguantur, tunc ratio ſubſtantiæ de forma dicetur. Nam quorum formæ plures ſunt & diſcrepantes, ea diuerſa ſunt. Atque oĩno, inquit, diuerſum ipſum oppoſito modo eidem dicitur.) nam cuiuſque identitatis modo, ſuum diuerſitatis modum per oppoſitionem reddi conuenit, vt ipſe fecit.

Differentia vero vno modo dici ait, quæ non ſolũ inter ſe ſunt diuerſa, ſed quæ cũ per quidpiam vnum eadem ſint, habent tñ inter ſe diuerſitatem. Sed poſt (idem aliquid entia) adiecit (& non ſolum numero) quod perinde eſt ac ſi diceret, modo nõ ſint eadem numero. Nam quæ ad hũc modũ ſunt eadem, differre minime queũt, qm̃ quæ inter ſe differũt, idem habeant oportet, non numero. nam quæ ſic eadem ſunt, non differunt inter ſe, ſed ſpecie vel genere, vel proportione: quandoquidem quæ eadem ſpecie ſunt, numero ſunt differentia: & quæ genere ſunt eadem, inter ſe differre poſſunt. Nam, ſi hæc genere ſolum eadem ſint, numero & ſpecie poſſunt diſcrepare. Similiter quæ proportione ſunt eadem numero, ſpecie ac genere inter ſe poſſunt diſsidere. Aſpaſius tñ verba illa, (differentia vero dicuntur quæcunque diuerſa ſunt idem aliquid entia, & nõ ſolum numero, ſed ſpecie, aut genere aut proportione.) in hũc ſenſum exponit, oportere differentia non ſolum eſſe diuerſa numero, ſed etiam eadẽ inter ſe ſm̃ quidpiam, vt ſint non ſolum diuerſa, ſed etiam differentia. Etenim quæ numero diuerſa ſunt, non prorſus ſunt differentia, niſi eadem ſm̃ prædictorum aliquid ſint. Secundo modo ea differentia eſſe intelligi ait, quorũ genera ſunt diuerſa, hæc autem ſunt, quæ oĩno ſunt inter ſe diuerſa, vt animal & calor. Tertio modo, quæ ſunt cõtraria. hæc porrò ſunt, quæ vni eidem generi ſubiecta plurimum diſtant inter ſe. Neque vero ſecundum hunc intellectum prima ſimpliciter differentia dicerentur. Illic. n. dicebantur, quæ in eodem genere ſunt non eiuſdem ſpeciei. ac quæ differunt vt contraria, plurimum diſtare adiecit. Præterea differentia eſſe dicit, quæ in ſubſtantia diuerſitatem habent, vel hoc quoque ad contraria referens, vel diuerſitatem appellans contrarietatem. Nam differentia quoq; ſunt, quæ licet inter ſe non ſint contraria, in ſua tamen ſubſtantia mutuam quãdam contrarietatem habent. Ad hunc modum terra differt ab aquã. In ſubſtantia enim terræ ſiccum eſt, in aquæ humidum. Poteſt & ea differentia dicere, quæ, cum ſubiecto ſint eadem, tñ ſecundum ſubſtantiam ac definitionem diuerſitatem habent, qualia ſunt heteronyma. Poteſt etiam diuerſitatem in ſubſtantia & oppoſitionem habere nummus adulterinus, & nũmus verus, & viciſsim humanum cadauer & homo, vt docuit in lib. de Enunciatione.

Similia dicuntur ea, quæ ſunt eodẽ affecta, & ea, quę ſunt pluribus eiſdẽ quàm diuerſis affecta, & quorũ qualitas vna eſt, & id inſuper, quod ex hiſce contrariis habet plura, aut præcipua, quibus alterari põt. hoc pacto ſimile diciť. his oppoſito modo diſsimilia dici ſolent. Oppoſita dicũtur contradictoria, cõtraria, relatiua, & priuatio atque habitus, & ea, ex quibus & in quæ vltima gñationes corruptionesq; proficiſcuntur, & quæ ſimul adeſſe ſuſceptiuo vtrorũq; non poſſunt, ea opponi dicuntur aut ipſa, aut ea, ex quibus ſunt ipſa. fuſcum enim & album ſimul eidem non inſunt. Quapropter ea, ex quibus ſunt ipſa media, his opponuntur.

17 Similia dicuntur ea,quæ ſunt eodem affecta.)ideſt q̃ oĩno inter ſe ſimilia ſunt ſecũdum ſpeciem, & formam. Has.n.appellat affectiones, vt Dioſcuri appellati Zethus & Amphion, & maxima ex parte gemini, & hæc potiſsimum ſimilia ſunt. Secundo modo ſimilia dicũtur, quæ pluribus eiſdem q̃ diuerſis ſunt affecta, nam ob exceſſum ſimilia dicuntur. Talia.n.maxima ex parte plures affectiones eaſdem habent,q̃ eæ ſunt,quibus inter ſe differunt, quõ Germanus Germano ſimilis eſt,& Indus Indo. At hunc quoque modum ſimiles ſunt,qui genitores ſuos imitantur. Tertius ſimilium intellectus eſt eorum,quorum eſt vna qualitas,vt calida ſm calorem ſimilia ſic eſſe itelligunt,etſi cætera diſsimilia ſint: vel quæ pariter quapiam qualitate participãt, vel certe in eadem qualitate ſunt, & ſi eam nõ pariter obtineant, ſed aliud magis aliud minus,vt non æque calida. Quartus ſimilium intellectus eſt, cum aliqua plurimas eaſdẽ qualitates habent, ex iis quibus alterari & mutari ſunt apta, vt vinũ coloris ac ſaporis odoriſq; diſcriminibus alterari aptum eſt, cum igitur aliqua vina maiori ex parte obtinent eaſdem qualitates, quibus mutari & alterari poſſunt, vel ipſarum præcipuas, ſimilia vina nuncupantur. Sunt autem qualitates,quibus vinum commendatur,ſapor, & odoris ſuauitas magis q̃ color. Neque hoc tñ intellectu ſimilia ſunt, quæ ſecundo modo ſimilia eſſe dicebamus,qm̃ hic additur,(quibus alterari poteſt.)nam horum plures nõ ſunt ſimpliciter plures. Sed (his,inquit,oppoſito modo diſsimilia dici ſolent.) Diſſimilia.n.ſunt quæ forma differunt, & quæ huiuſmodi affectiones minore ex parte habẽt,& quæ diuerſis qualitatibus affectæ ſunt,& quę plures vel principales qualitates differentes habent ex earum numero, per quas alteratio contingit. Deinde oppoſita quot modis opponantur, exponit, & ad cõem oppoſitorum quadripartitam diuiſionem,quę quidem eſt,contraria,priuatio & habitus,correlatiua,affirmatio & negatio,adiicit ea,ex quibus ortus & interitus exiſtunt,quæ quidem eſſe videntur ens & non ens. eſt enim ortus, ex non ente in ens mutatio,interitus vero ex ente in non ens. Neq; vero ens eſt affirmatio,& non ens negatio, cum nomine alterum definitum ſit, alterum non definitum,neq; ens & non ens contraria ſunt,nec relatiua, neque alterum habitus,alterum priuatio, Vel potius materiam & formam dicit,ac potentiam & actum, ex quibus ortus fiunt & interitus. Eſt enim generatio, cùm ex eo quod eſt potentia,& ex materia efficitur quod actu eſt & forma.interitus vero,cùm ex eo quod actu eſt,ipſaque forma, in id quod eſt potentia, & in materiam tranſitur. Neque enim materia priuatio eſt,nec contraria formę, quâquã priuatio materiæ accidat. ſed & ipſam generationem & interitum oppoſita vocare poteſt: vel hæc vt contraria opponuntur. Et quæ ſimul,inquit, adeſſe ſuſceptiuo vtrorumq; non poſſunt, ea opponi dicuntur, aut ipſa, aut ea ex quibus ſunt ipſa.) Quoniam contrariorum media non poſſunt eidem adeſſe, nec dicuntur contraria,idcirco dixit:(vel ipſa)ſi vt cõtraria ſint,(aut ea ex quibus ſunt.)Media enim idcirco eidem ſimul adeſſe nequeunt, cui alterum immiſtorum adeſt, qm̃ ea, ex quibus conſtant,oppoſita ſunt. Poteſt & illud,(aut ipſa,aut ea, ex quibus ſunt ipſa) dictum eſſe pro hoc, & ipſa, & ea ex quibus ipſa conſtant. Sed & verba illa in hunc ſenſum accipi poſſunt, vel ipſa, quæ eidem vtriſque capaci ſimul adeſſe nequeunt,inter ſeſe opponuntur, vel iis ex quibus conſtant. ſiquidem album & nigrũ ipſa inter ſe opponuntur, quia contraria ſunt, & quod ex ambobus conſtat,opponitur vtriq;, qm̃ neque ipſa illorum cuipiam ſimul adeſſe queunt. Vel ſatius eſt ea verba in primam expoſitionem accipere. Nam dictio illud ſignificat: nec id dicit, quaſi hoc non conueniat oĩbus oppoſitis,ſed qm̃ aliis quoque ab eis,quę proprie dicũtur opponi. nam ſm hunc intellectum media quoque eis opponuntur,ex quibus conſtant. Et ſic illud(& quæ ſimul adeſſe nequeũt) æquiualebit huic,& in vniuerſum quæ ſimul adeſſe nequeunt. Nam qđ non plene dictum eſt,(vnde ex quibus ſunt,opponunt) perinde eſt ac ſi dixiſſet,nam media iis opponuntur, ex quibus conſtant. Deinceps diſputat de contrariis,aitq́ue.

Contraria dicuntur ea,quæ differentia genere, ſimul eidẽ ineſſe non poſſunt: & ea,quæ inter ſeſe plurimũ eorum oĩum differunt,quæ ſub eodem genere collocantur: & item ea,quæ inter ſeſe plurimum eorum omnium differunt, quæ in eodem ſuſceptiuo ſuſcipi poſſunt, & ea etiã, quæ inter ſeſe plurimũ eorum omnium differunt,quæ ſub eandem potentiam cadũt; & ea inſuper,quæ maxime,aut ſimpliciter, aut genere, aut ſpecie differunt. Cætera vero dicuntur contraria, tum quia talia habent, tum quia ſunt talium ſuſceptiua, tum quia aut talia efficere, aut effici poſſunt, aut afficiunt, aut afficiuntur, aut abiectiones ſunt talium, aut acceptiones, aut habitus, aut priuationes. Cùm autem ipſum vnum, & id quod eſt, multis modis dicantur, & cætera, quæ per ipſa dicuntur, ſequantur neceſſe eſt. Quare & idem, & diuerſum, atque contrarium, ita ſeſe habent, vt aliud ſit atque aliud in vnoquoque prædicamento, Diuerſa vero ſpecie dicuntur quæ ſub eodem genere collocata, non ita ſeſe habent, vt alterum ſub altero collocetur, & quæ ſub eodem genere collocata differentiam habent, & quæ contrarietatem in ſubſtantia habent.

Contraria dicuntur ea,quæ differentia genere,ſimul 18
eidem ineſſe non poſſunt.)Ideſt,quæ genere diſcrepãtia inter ſe,eidem adeſſe nequeunt,cuiuſmodi ſunt genera diuerſa, nec altérum alteri ſuppoſita, vt pedeſtre animal,& animal volatile,vel agere & pati. Item virtus & vitium ad hunc modum opponuntur. Nam ipſa genera ſunt,licet communi generi ſubiiciantur, & omnino genera contraria,vt bonum & malum. Nam bonũ & malum contraria genera ſunt,vt ipſe teſtatur in prędicamentis, & in Quarto Topicorũ, & Theophraſtus in Primo Topicorum,quæ nequeũt ſimul cuipiam eorum adeſſe,quæ ipſis ſubiiciũtur,cuiuſmodi etiam ſunt, quæ motui ſubiacent & ſtatui. Item contraria ſunt ea, quæ inter ſe plurimum eorum differunt, quæ ſub eodem genere collocantur)& ad hunc modum contraria ſolent definiri. Sic album & nigrũ contraria ſunt, dulce item & amarũ. Alio modo contraria dici ait(quæ inter ſe plurimum eorum differunt, quæ in eodem ſuſceptiuo ſuſcipi poſſunt.)& ſic rurſus album & nigrum ſunt contraria. Nã eorũ, quæ in corpore fieri apta ſunt,hæc plurimum diſtant. Cæterũ vel hic intellectus diuerſus eſt ab eorũ notione,q̃ in eodem genere plurimũ diſtãt, propterea q̄ non oĩa cõtraria in eodem ſubiecto effici apta ſunt.neq;.n.rõnabile & irrationabile in eodẽ ſubiecto verſant. Vel expoſitio diuerſa docet eiuſdẽ diuerſas rõnes,quæ reddi pñt,dicere.aliter contraria dicere. Aliter contraria dici ait. Ea,q̃ inter ſeſe plurimũ eorũ differunt,q̃ ſub eandẽ potentiam cadunt.)Quo in loco potentiam appellat diſciplinam,q̃ ſimiliter in oppoſita diſcurrit,qualis eſt oratoria vel dialectica facultas. Rhetorica.n.in oppoſitis verſatur, in laude & vituperatione,accuſatione & defenſione, ſuaſione & diſſuaſione.

Dialectica vero in falſo atque vero. vtrúque.n.concludere ſolet. Aut potentiam vocat habitũ naturalem, cui cõtraria ſubiiciunſ, vt auditrici facultati facultas & difficultas audiendi, acuta atque obtuſa viſio potentiæ videndi. Aut potentiã naturalẽ dicit, quæ motus eſt principium, qua plurimũ diſtabunt, quæ natura deſcendũt ab iis quæ natura efferuntur. Vel potentiam appellat oẽm ſcientiam & artem: qm̃ ſciæ potentiæ ſunt, & habitus. Contrariorum aũt ſcientiæ eędem ſunt, vt bona valetudo & morbus contraria ſunt, qm̃ cùm ſub medicinam cadant, plurimũ diſtant inter ſe, ſicut bona malaq́; habitudo, q́ ſub gymnaſticam cadunt. Alio modo contraria dici ait, (q́ maxime aut ſimpl̃r, aut genere, aut ſpecie differunt.) Sed hic modus oẽs contrariorum modos, de quibus mentio facta eſt, complectitur. Præterea oppoſita per cõtradictionem, & per habitum & priuationem. hæc.n.cuncta maximum inter ſe diſcrimen habent. Scd̃m hunc contrariorum intellectum ſæpe affirmatio negationi contraria eſſe dicitur, & priuationi habitus. Sed illorum verborũ, (quæ maxime, aut ſimpl̃r, aut genere aut ſpecie differunt) ſenſus eſt, quorum dr̃ia ſimpl̃r maxima eſt, contraria ſunt, vt ſi ens & non ens dicas, vel plenũ & inane, vel ſm̃ genus quodpiam, aut ſpeciem determinatam, vt quæ plurimum in aĩalibus diſtant. exempli gratia rõnis particeps, & eius expers, pedatum & depes, aut in colorum genere album & nigrum. atque hæc quidem exempla ſunt eorum, quæ genere plurimum differũt. ſpecie vero, vt quæ in hoĩbus maxime diſtant: exempli cauſa, ſcire & neſcire, cognoſcere & ignorare, vel virtute prędirum & vitioſum eſſe. Quod ſi habitus ſpẽs opinionis eſſet, in eadem ſpecie virtus & vitium contraria eſſent, cùm vtrũque habitus ſit. hæc.n. plurimum hoc in genere differunt. Vel in hac ſpecie contraria quoque dicuntur, quæ ſimpl̃r plurimũ differunt. Sed vbi contraria quæ ſint, & quot modis dicantur, explicuit, cætera quæ contrariis participant, ſm̃ hæc ipſa contraria dici ait. Vel.n. contraria dicuntur, ꝙ aliqua prædictorum habeant, vt ignis & nix contraria eſſe dicũtur, qm̃ hæc frigus habet, ille calorem, nõ ꝙ in eodem genere plurimum inter ſe diſtent: vel quia ſunt contrariorum excipientia, vt ſiquis rõnis particeps, & rationis expers, propterea contraria eſſe dicat, ꝙ alterũ ſciam, alterum huius oppoſitum excipiat: q̃uo cõtraria dici poſſunt, potentia, quæ virtutem, & ea quæ vitium excipit, vel potentia, per quam materia grauitatem capit, & per quã eadẽ leuitatem admittit, vt ipſe in Quarto libro de Cœlo meminit. Alia contraria dicuntur, q̃a contrariorum ſunt efficientia, vt qđ calefaciẽdi, ei qđ refrigerandi vim habet, contrarium eſt. Alia viciſſim, quod contraria perpeti poſſint, vt quod frigeſcere poteſt, ei quod refrigerari. Quædã, qm̃ alterum efficiendi vim habet, alterum patiendi, vt quod calefacere põt, ei quod calefieri, vel calefacientia refrigerantibus, aut caleſcentia frigeſcentibus. (aut abiectiones, inquit, ſunt talium, aut acceptiones.) vt quod efficitur calidum, ei quod frigidum: qđ calorem abiicit, ei quod frigus. Habitus aut priuationes.) vt quod calorem habet, & quod tunc habere poteſt, non tñ habet, aut viſus & cæcitas. Ex dictis his haud dubie patet ea dici ſm̃ genus, & ſm̃ ſpeciem contraria, quorum differentia maxima eſt, vel ſm̃ genus, vel ſm̃ ſpeciem, iuxta exemplo ſcđo loco à nobis poſita. Contraria quoque dicũtur ſm̃ contrariorum abiectiones, exempli cauſa quod ſanitatem expellit, ei quod morbum. Quin & ſm̃ eiuſdem abiectionem & admiſſionem contraria dicũtur, vt qđ valetudinem recipit, contrarium eſt ei, quod eandem abiicit. Item ſm̃ habitus contrariorum nonnulla dicuntur contraria, vt recte valens, morbo laboranti. Secundum priuationes pari ratione. Nam quod valetudine priuatũ eſt, contrarium eſt ei, quod morbo vacat, & viciſſim habens ſanitatem, ſanitate carenti. Cùm autem, inquit, ipſum vnum, & id quod eſt, multis modis dicantur.) Decem, ſ. modis, totidem dicentur quæ per ipſa dicuntur, i. quæ dicuntur ſm̃ eorum quodque, & ſunt in ſingulis. Ea vero ſunt idem, diuerſum, contrarium, ſimile, & cætera omnia entis generum communia. In ſubſtãtia.n. idem habetur, & diuerſum, ſimileq́; atque contrarium. Item in qualitate & quantitate cæteriſq́; ſingulis generibus. Itaque decem modis horum quodq; dicetur: qm̃ in ſubſtantia quoque contrarietas eſt, propterea ꝙ quæ contraria obtinent patiuntur, efficiunt; abiiciunt, vel expellunt, inter ſe contraria dñr. Itaque per ſingula prædicamenta erit partitio eiuſdem & alterius, ſimilis & contrarij. huius.n. gratia cœterorũ meminit. quo rurſus intelligitur horum diſputationem ad primum Philoſophum pertinere. Deinceps quot modis ſpecie diuerſa dicanſ, exponit. Nam ſupra cũ mentionem contrariorũ faceret, ex eorũ numero eſſe dixit quæ ſpecie ſunt dr̃ia. Quot igitur hæc modis dicantur, declarat, aitq́;. Diuerſa vero ſpecie dicunſ, & quæ ſub eodem genere collocata non ita ſeſe habent, vt alterũ ſub altero collocetur.) ideſt, quæ ex eodem genere in diuerſum diuiſa ſunt. Secundus intellectus ſpecie differentium eſt eorũ, quæ cum in eodem genere ſint, quãdam inter ſe differentiam habent, q̃uo diuerſæ inter ſe dicuntur ſpecies ſubalternæ. nam & hæ diſcrimen habent inter ſe. Item diuerſa eſſe ait, quæ in ſua ſubſtantia & definitione cõtrarietatem habent: q̃uo aqua ab igne diuerſa eſſe dici poteſt, vtpote in quorũ ſubſtantia contrarietas inſit, cum hic ſubſtantiam habeat calentem & ſiccam, illa frigentem & humidam, quorum genus eſt naturale corpus, vel elementum. Quia.n. ſpecie diuerſa vni cuipiam generi ſubiiciuntur, idcirco ait.

Et ipſa contraria diuerſa ſunt ſpecie, aut oĩa, aut ea, quę primò dicuntur. Diuerſa ſpecie ſunt & ea, quorũ in generis vltima ſpecie diuerſę ſunt rõnes, vt homo & equus, quę genere quidem ſunt indiuidua, at rõnes habẽt diuerſas: & quę in eadem ſubſtantia ſunt, & differentiã habent. Edem vero ſunt ſpecie, quę his oppoſito modo dicuntur. Priora poſterioraúe quędã ex eo dicũtur, quia quippiam primũ in vnoquoque genere atq; principium eſt. Id.n. eſt prius, quod eſt propinquius cuidam primo, aut ſimpliciter naturaúe, aut ad aliquid, aut loco, aut ab aliquibus iam definito. Alia nãque loco priora poſterioraq́; dicuntur Priora quidẽ, quia propinquiora ſunt cuipiã loco, aut natura, aut ipſi medio vel extremo, aut ad quoduis definito. Poſteriora vero, quia lõgius diſtãt. Alia tempore. Partim.n. ex eo priora dicuntur, quia remotiora ſunt à temporis puncto pręſente, vt in hiſce, quę fuerũt exacta. Troianũ.n. bellum Perſico bello prius ex eo dicitur eſſe, quia à pręſenti pũcto longius diſtat. Partim vero ex eo, quia ſunt inſtanti puncto propinquiora, vt in futuris. Priores.n. propterea ludi Iouis, ludis Apollinis eſſe dicuntur, qđ puncto ſunt propinquiores inſtanti, vbi vtimur ipſo tẽporis pręſentis puncto, perĩde vt prĩcipio atq; primo. Alia motu. Quod.n. propinquius eſt ei, qđ primo mouit, id prius eſt: quo pacto puer prior eſt viro, atq; & hoc principium quoddã eſt abſolutę. Alia potentia. Qđ.n. potentia antecellit, quodque potentius eſt, id prius dicit̃ eſſe. tale aũt eſt id, cuius electioni

alterum

alterum ipſumq́; poſterius obtēperet, ſequaturq́; neceſſe eſt; atque adeo, vt illo mouente moueatur, & non mouente non moueatur. Electionē aūt voluntatemq́; principiū eſſe cōſtat. Alia ordine. Hæc aūt ea ſunt plane, quæ ad vnum definitū quippiam rōne aliqua diſtāt, vt in ſaltatione ſecūdus tertio prior eſt, & in fidibus penultima vltimam antecedit. ibi.n. iſte, qui caput chori obtinet, hic medius principium eſt.

19 Et ipſa contraria diuerſa ſunt ſpecie, aut oīa, aut ea q̃ primò dicunt.) Sunt aūt primò contraria, vel quę in eodem gñe plurimum inter ipſa diſtant, vt contraria definiri ſolent. Aut prima dicit, quæ proprie cōtraria ſunt, non ꝙ contrariis participent, aut contraria excipiant, ſed ꝙ cōtraria efficiant vel patiant, aut quæ alio modo contraria dicunt ex iis quos pauloante cōmemorauimus. nam & ipſa contraria nuncupant. Neque.n. oportet vt ſpecie diuerſa ſint, q̃ cōtraria quæpiam excipiūt, qm̄ ſm idem ſunt cōtrariorū excipientia. Item diuerſa ſpecie eſſe ait ſpēs indiuiduas, quæ cùm eodem gñe cōtineant, rōnes definitionesq́; diuerſas habent, vt equus & bos. nam ſpēs indiuiduæ vltimę ſunt. Præterea ſpecie diuerſa eſſe ait, (quæ in eadem ſubſtantia ſunt) ideſt, in eadem definitione atque rōne. (& dr̄iam quādam inter ſe habent) vt indiuidua quę in eadem ſpecie continent, vt Simon & Socra. qm̄ cuiq; ſua forma diuerſa eſt. Quā-q̃ cùm ait, quæ in eadem ſubſtantia dr̄iam habent, corpora dicere poteſt, quæ in ſubſtantia non habent mutuam oppoſitionem, quemadmodum habent ignis & aqua, quandam tñ dr̄iam habent. & ad hunc modum terra & aqua diuerſa fuerint. haud.n. terra perinde ab aqua differt, atque ab aere, qm̄ ab aere differt per contrarietatem, neque aqua perinde ab aere atq; ab igne, ac de his quidem ſupra diſputauit. Eadē vero ſpecie diuerſo his modo dici ait, quibus ſpecie diuerſorū intellectibus ſigillatim ſumptis in promptu eſt ſpecie eadem accipere. Et ad hunc modum aliqua erunt ſm aliquid ſpecie diuerſa, ſm aliquid eadem, vt gñа, quorum alterum alteri ſubiicitur ſunt eadem, & non eadem ſpecie eadem. ſ. qm̄ diuerſa ſpecie ſunt quæ ex eodem gñe non ſubiiciuntur alterum alteri. Itaque erunt ob hoc eadem, quia ſubiiciunt inter ſe. Rurſus erunt diuerſa, qm̄ etiam ſm hunc intellectum quędā erant ſpecie diuerſa. Nam diuerſa eſſe dicebamus, quæ cū ſint in eodem genere, diſcrimen quoddā habent, qualia ſunt ſubalterna. Quędam igitur erunt eadem ſpecie, qm̄ ſubalterna ſunt: alia, quia cùm ſint in eodem genere, differentiam non habent, vt homo & homo, & quæ in ſubſtantia cōtrarietatem non habent, vt ignis & aer. ſiquidem horum formæ non ſunt oīno cōtrariæ. Si enim ab aqua ignis propterea diuerſus eſt, qm̄ oppoſitionem habet, ſequitur vt idem ſit, atque aer, cum quo non perinde pugnat. Aut ſi hoc non placeat, ignisq́; cum aere oppoſitionem habere dicatur: at certe ſecundum hūc intellectum ignis idem erit, atq; ignis, ad quem nullam habet oppoſitionem in ſubſtantia, atq; non contraria in eadem ſpecie fuerint, vt equus & canis, nigrum & fuſcum. Item quorum rationes in vltima generis ſpecie non ſunt diuerſæ, vt homo & homo, equus & equus eadē ſpecie ſunt, & quę in eadem ſubſtantia nullum diſcrimen obtinent quemadmodum idem numero ipſum ſibi eſt idem, & quæ multis nominibus nuncupantur, ipſa inter ſe: nec aliud quærere oportet per ſingulas expoſitiones. hæc enim per additiones diuerſas plurifariam eadem ſunt inter ſe. Deinceps priores & poſteriores notiones exponit: cuius partitionem in prædicamentis quoque perſecutus eſt. Cæterum illic prius accipiebat tempore, natura, ordine, potentia, & eorū, quæ inter ſe conuertunt, quod alteri eſt exiſtendi cauſa. hic aūt quædam priora eſſe dicit, quia propiora ſunt aliqui determinato principio, vel ſimpliciter & natura determinato, quaſi plurium principium ſit, vel principio ad aliquid, aut quod à quibuſdam putatur. Sed cum dixiſſet, (qm̄ quidpiam primum in vnoquoque genere atque principium eſt) protinus genera perſequitur, in quibus prius habetur, & principium ſic appellatum, Secundum quinque igitur aliqua priora dicuntur. Secundum locum, tempus, motum, potentiam, & ordinem. Ac primū de iis agit, quæ loco priora ſunt. Loco enim priora ſunt, quæ cuipiam principio ſunt propiora, poſteriora vero, quæ ab eodem magis recedunt, cuipiam autem vel natura determinato, quale medium eſt vniuerſi, vel extremum & ambitus, aut certe cuiuis principio, nec natura definito, ſi quis à loco vbi conſiſtit, prius & poſterius ſecūdum locum imputet, priusq́ue appellet quod ad locum quem ipſe occupat, propius accepit, poſterius quod longius eſt ſemotū. Quod vero ſupra dixit, (cuipiam principio aut ſimpliciter naturaq́;, aut ad aliqd aut ad vbi, aut ab aliquibus iam definito) de loco poteſt ad hunc modum explicari. Natura, vt ipſe dixit, ſi medium vniuerſi, aut extremum accipiatur. Ad aliquid aūt, ſi quis locus, cum non ſit natura prior q̃ cæteri, vti prior tñ illis ſumatur, vt locorum qui ad Eleuſin pertinent, primus eſt vrbi proximus, quoniam ipſe prior eſt cæteris, qui deinde ſequuntur. Vbi vero ſeu loco, vt ſi quis à loco vbi eſt computet prius. Ab aliqbus, vt ſi quiſquam eorum, qui prius accipiunt, locum ſtatuat ad quem dicatur prius. Alia tempore) Dixerat de priore ſecundum locum, nunc de priore ſecundū tempus agit, quod non perinde omnino dicitur, atque prius ſecundum locum. Illic enim prius eſt, quod propius ad cōſtitutum locum accedit, at non ſic in tempore, ſed in præteritis quod remotius eſt, in futuris quod propius. Ex iis enim, quæ tranſierunt, priora ſunt, quæ longius ab hoc tempore diſtant, poſteriora, quæ propius. In futuris è diuerſo priora ſunt, quæ ad punctum præſentis temporis propius accedunt, poſteriora quæ longius. Vtentes enim præſenti temporis momento pro temporis principio, quæ propius huic futura ſunt, ea prius fore dicimus: prę teritorū autem ea prius fuiſſe, quæ longius ab hinc fuere. ea nanque priora ſunt tempore, quorum exiſtentia eſt in priore momento. Prius autem momentum in præterito eſt, quod eſt à præſenti momento remotius, in futuro autem quod propius adeſt. Itaque nunc ſeu temporis momentum natura principium eſt motus. Sed, quoniam aliud aliudq́; ſumit, non ſemper in tempore principium videtur natura determinari. Rurſus ea ſecundū motum priorem dicuntur, quæ propius ad motorē accedunt, quomodo puer prior dicitur, q̃ vir, ꝙ genitori ſit propinquior. Nam hoc, inquit, principiū quoddam eſt ſimpliciter, i. ſecundum naturam, prior videlicet motor in motu naturali. Ad hunc modum motus inerrantium ſiderum primus eſt, tum motus Saturni prior quàm cæterorum, quia propius accedit ad illum. Quia vero adiecit, (& hoc principium quoddam eſt ſimpliciter) ſignificare videtur, principium quod in tempore ſumit, ſimpliciter eſſe principium, quod quidem eſt ipſum nunc. Alia potentia.) quod enim princeps eſt, & potentius, prius eſſe dicitur. eſt aūt princeps & potentius id, cuius voluntatem vt poſterius ſequatur,

ad

ad eamq́; moueatur, eſt neceſſe, ant nō moneatur, pro nt illi placitum fuerit. illius.n. voluntas principium motus eſt ſibi ſubiectorum. Nam in vniuerſum voluntas in homine principium qunddam eſt. Itaq; prius potentia eſt id, quod præſcribit, poſterius vero quod ad illius præſcriptnm mouetur, principium autem mouentis voluntas. Ad quam propius accedit qnnd ipſam habet, q̄ qđ ab hoc ipſo cietur. Alia porrò nrdine priora eſſe dicnntur, quæ qualia ſint, exponit: (q̄, inquit, ad vnum definitum quidpiam rōne aliqua diſtant) ea prius ordine ac poſterius habent, vt in choro, qui primum ordinē tenet, prior eſt eo qni tertium, prout enim à Coryphæo, ideſt à duce chori abſunt, prior & poſterior dicuntur. Ductor nanq; principium eſt, & in fidibus paranete prior eſt, q̄ nete, pro interuallo quo diſtant à media, quæ in harmonia locū obtinet principij.

Hoc igitur modo priora dicuntur, alio vero modo id dicitur prius, quod antecedit cognitione, vt & ſimpliciter prius. Priorū autem boc pacto, alia ſunt ratione, alia ſenſu. Nam ratione quidem, vniuerſalia: ſenſu autem, ſingularia ſunt priora. Ratione etiam accidens prius eſt toto, vt muſicum bomine muſico. non erit enim tota ratio ſine parte, quamquā non ſit vt muſicum ſit, ſi non quippiam muſicum ſit. Praterea priorum affectus priores dicuntur, vt rectitudo leuitate, nam illa linea, bac ſuperficiei per ſe eſt affectus. Quedam igitur boc pacto priora poſterioraq́; dicuntur, quedam vero natura ſubſtantiaúe, quęcunq; eſſe ſine aliis poſſunt, et ſine quibus alia nequeunt eſſe, qua diuiſione vſus eſt Plato. Cum autem ipſum eſſe pluribus modis dicatur. primo quidem ſubiectum eſt prius, quapropter & ipſa ſubſtantia antecedit. Deinde alio modo ea, qua ſunt potentia, & qua ſunt actu, alia nanq; potentia ſunt priora, alia actu, veluti potentia quidem prius eſt dimidia linea tota, & pars toto, & materies ſubſtantia ipſa, poſterius autem actu. toto nanque diſſoluto, erunt, vt conſtat, actu. Modo autem quodam omnia, qua priora poſterioraque dicuntur, vt hec ipſa dicuntur. Quedam enim per generationem ſine aliis eſſe poſſunt, quo pacto totum eſt partibus prius; Quedam per corruptionem, vt totum ipſum pars antecedit. Similiter & catera ſeſe babere videntur.

10 Hoc igitur modo priora dicuntur.) Quinq; prædictos modos, quibus prius quidq̄ dici ſolet, ad vnū quipiam commune refert. ſ. quia prius ſnmitur pro diſtantia aut propinquitate ad quoddam primnm, atq; principium, quod in vnoquoq; genere habetur. Nam etſi locns, tempus, motus, potentia, ordo, quæ accipiuntur, differant inter ſe, modus tamen acceptionis eſt idem, ſed alio præterea modo quædam cognitione priora dici ait. Nam qnorum cognitio prior eſt, ea ſimpliciter & natura priora eſſe videntur: quorum poſterior, poſteriora. At quod prius eſt cognitione, non ſimpliciter prius eſſe natura, deinceps per diſcrimina intelligibiliū oſtendit. Alia.n. eſſe ait, quę ratione priora ſunt, alia quę ſenſu. Vniuerſalia enim ratione priora ſunt, eademque ſimpliciter & natura, per hæc.n. cognitio in diſciplinis comparatur. Senſn vero ſingularia quo ad nos priora eſſe videntur, non ſimpliciter. Ita per hunc intellectū prioris tum vninerſalia, tum ſenſibilia priora fuerint. Accidens autem prius eſſe ratione ait, q̄ totum, quod ex ſubiecto conſtat & accidenti. Cæterum id prius erit non cognitione, quæ per rationem contingit, ſed quoniam rationis eſt pars. Nam quo ſimplicius quodq; eſt, eo prius, pars autem ſimplicior eſt toto, eſtq́; totū muſicus homo, pars vero muſicum. Ita licet fieri nequeat, vt muſicum ſit abſq; ſubiecto, tamen quod ſubſtantia poſterius, id ratione prius eſt, quoniam pars eſt rationis huius bomo muſicus. In affectionibus quoq; priores dici ait, quę priorū ſunt affectiones q̄ quæ poſteriorum. ſic rectitudo prior eſt leuitate, propterea quod rectitudo lineæ affectio per ſe eſt, leuitas ſuperficiei, linea autē prior eſt ſuperficie. Sed, qm̄ intellectum tacuerat, quo linea ſuperficie prior eſſe dicitur, idcirco oppoſito modo, quem ſm̄ naturam & ſubſtantiā dicit, docet quod linea ſit prior ſuperficie. Natura.n. & ſubſtātia priora eſſe ait, qnæ deſtruunt, nec deſtruuntur, id eſt, quæcūq; eſſe ſine aliis poſſunt, & ſine quibus alia eſſe nequeunt. quē intellectum à Platone prius vſurpatū eſſe ait. & ad hunc modum linea prior eſt ſuperficie. Cum autem ipſum eſſe pluribus modis dicatur, decē. ſ. modis, prius ſm̄ exiſtenriam eſſe ait, quod cæteris omnibus ſubiicitur, cuiuſmodi ſubſtannam eſſe tradit, quæ quatenus ſimnl tollit, non tamcn ſimul tollitur, prior cæteris eſt. Item qua ſubiicitur, quaq; cætera idcirco ſunt, quia ipſi ſubſtantiæ inſunt, maxime ac primum ens eſt. Alia entis atque eſſe notione, prius eſſe ait tum quod potētia, tum quod actu prius eſt. Sic totum & prins & poſterius ſuis partibus eſſe demonſtratur. Pars.n. potentia prior eſt q̄ totum, actu vero totum q̄ pars, vt oſtendetur. Docet antem exemplis, qūo potentia & actu quidq̄ prius eſſe dicatur. Nam potentia, inquit, prior eſt dimidia linea, quam tota, & pars q̄ totum: & materia q̄ forma, totūq; compoſitum. Nam botum quodq; in toto exiſtens facultate prius eſt q̄ totnm actu exiſtens, qm̄ pars ipſius eſt, qm̄ totum ex horum compoſitione conſtat, & nulla pars, dum pars eſt, per ſe eſt actu. Cum vero partes non amplius potentia ſunt, vt cùm in toto continentur, ſed actu ſumuntur, & ſeparatim, nec vt totius partes, tunc demum toto poſteriores ſunt. Ita cum potentia ſunt, habētur priora, cùm actu, poſteriora, qm̄ in totius diſſolutione pars quęq; efficitur actu à toto diuulſa, in quo prius erat potentia. quare, ſi proprie ens eſt ens actu, totum antem eſt ens actu, totnm vtiq; prius fuerit proprie q̄ pars. Neq; enim pars actu prior eſt q̄ totum. ſiquidem pars ens actu efficitur ex totius ſolutione: cuiuſmodi eſt, cum fuerint à toto diſiuncta: eadem accepta vt ens potētia, cum eſt pars, prior eſt toto, qm̄ toti ineſt. itaq; actu totum prius eſt, potentia vero pars, & id quod ineſt. Modo autem quodam, inquit, omnia quę priora poſterioraq́; dicuntur, vt hæc ipſa dicūtur.) quamobrem adiecit (quædam.n. per generationē ſine aliis eſſe poſſunt, quo pacto totum eſt partibus prius. quædam per corruptionem, vt totum ipſum pars antecedit, & ſimiliter alia.) quorum verborum bic eſt ſenſus, quæ priora & poſteriora dicūtur, ea omnia quodā modo ſm̄ hunc modum potentiæ & actus dicnntur. Nam ſubſtantiarū, quæ proprie generari intelligntur, generationes quędam ſunt priores potentia, quædam actu. partes enim, quæ potentia ſnnt, totis ſunt priores. tota vero actu priora partibus, quæ proximis verbis declarat. Illud autem, Quædam.n. per generationem ſine aliis eſſe poſſunt) huiuſmodi eſt. Nam quædam priora eſſe intelliguntur, qm̄ per generationē & actu ſnnt. buc.n. via per generationem patet, hmōi autem ſunt tota. Quòd vero priora ſint, probat eo argumēto, quia ſine aliis eſſe poſſunt. Nam quæ ſunt, illis quibus ſm̄ prius comparātur, nondum exiſtentibus, hæc haud dnbie priora ſunt. at cum totum eſt actu, partes eius actn eſſe non poſſunt. quare, cum totum ſit in generatione, totum prius eſt

partibus,totum enim eſt,pars nõ eſt. In totius vero interitu contra,totum non eſt,pars eſt:quod quidem totum eſt in generatione,pars autem in interitu,ſi ſm eſſe actu comparentur.Illud autẽ: Similiter & cætera) adiecit ad hunc ſenſum, ſimiliter alia, quorum non eſt proprie generatio; neq;.n.cuncta entia per generationem eſſe ſortiuntur. Nam deletarum ſolum ſubſtantiarum generatio proprie intelligitur. Eadem igitur erit ratio eorum,quæ licet ipſorum non ſit generatio,tamen tota quodãmodo ſunt,& partes habent. Perinde nanque in his partes toto priores ſunt potentia,eædem actu poſteriores.Similiter ſeſe res habet in linea & ſuperficie, & omnibus ſubſtantiæ accidentibus,quanto,quali,& cæteris.Sempiternorum autem diuinorumq́ue corporum partes ne potentia quidem ſunt exiſtentes In corpore. ſiquidem eæ partes potentia ſunt, quæ poſſunt aliquãdo actu fieri à toto ſeparatæ. illorum autem partes nequeunt à toto ſeparari, cùm ipſum ſemper actu ſit. ſed accidentium ſubſtantiæ, quanquam generatio proprie non dicatur,eſt tamen aliqua generatio, quæ non ſimpliciter,ſed per additamentum dicitur.in his igitur ſingulis & generatio,& quæ prius quod eſt actu, poſterius quod potentia. Nam actu id prius eſt,in quod mutatio in quoq; genere fit. potentia vero, in cuius mutatione ex ipſo efficitur id, in quod fit mutatio. quod quidem ſecundum priorem mutationem erat prius potentia. Secundum quam mutationem partes quàm totum potentia priores efficiuntur, & viciſſim totum q̃ partes. Quia enim totum in partes diſſolui poteſt, idcirco cum actu eſt totum,potentia partes ſunt.Cùm igitur ad hũc modum partes ſecundum pòtentiam comparantur,potentia partes,quàm totum priores habentur, actu vero totum partibus prius,vt demonſtratum eſt. Nam quod actu quibuſpiam eſt prius,hoc eiſdem ſimpliciter prius eſt. quod vero potentia quibuſpiam prius eſt, id prius eſt illis potentia, non ſimpliciter.

DE POTENTIA, IMPOTENTIA, poſſibili, & impoſſibili.

POTENTIA dicitur,alia quidem principium motus,mutationiſue, quod eſt in alio, aut vt quippiam aliud eſt,qualis eſt ædificãdi facultas,quæ quidem potentia eſt, atq; nõ eſt in eo quod ædificatur atq; extruitur. At medẽdi facultas potẽtia quidẽ et ipſa eſt,eſſe tamẽ in eo põt, qui medicamina ſuſcipit atq; ſanatur, ſed non vt medicamina ſuſcipit, atq; ſanatur. Alia igitur, vti diximus, principium omnino mutationis,aut potentia dicitur motus, quæ eſt in alio,aut vt aliud quidpiam eſt. Alia vero dicitur ea, qua ab alio,aut vt eſt aliud,pati quippiam dicitur.Qua.n.potentia patiens ipſum quidpiam patitur, ea ipſum dicimus pati poſſe, interdum ſi quoduis pati poſſit, interdum non ſi omni quauis paſſione,ſed ſi ad melius pati poſſit.Præterea facultas benefaciendi, aut per voluntatem electionemue potentia dicitur.Interdum.n.eos,qui ambulauerint, aut dixerint ſolum,ſed non bene,aut non vt voluerint, non poſſe dicere aut ambulare putamus ac dicimus. Idem euenire vſu videtur et in ipſa potẽtia patiendi. Inſuper omnes habitus, per quos ea, quæ ipſos habent,expertia ſunt paſſionis omnino,aut non mutabilia,aut non facile ad deterius ſunt mutabilia,potentiæ nimirum dicuntur.etenim franguntur quædam, & conteruntur aut flectuntur, omninoq; corrumpuntur, non ideo quia poſſunt,ſed quia non poſſunt,in aliquoue deficiunt. expertia vero nonnulla talis ſunt paſſionis,aut vix talia parumq; patiuntur,ob potentiam ſanè,& quia poſſunt, modoq́ue aliquo ſunt diſpoſita.

Potentia dicitur.) Deinceps potentię intellectus exponit, potentiamq́; vno modo principium motus eſſe ait,quod eſt in alio,aut vt quidpiam aliud eſt.quo in loco principium cauſam appellat, hæc autem eſt efficiẽs. Per quod enim efficiens munere fungitur, id potentia nuncupatur. Dixit autem (vel mutationis) quia potentia non ſolum motus, ſed quietis etiam eſt efficiens, de qua quiete mutationis nomen recte prædicatur,non autem motus,vt ipſe in proceſſu teſtabitur. Ad hunc modum artes poſſunt potentiæ nuncupari,per quas munera obeũt artifices,cuiuſmodi eſt ars effectiua: quæ quidem non eſt in eo quod mouetur,aut fit,ſed in alio.nihil enim ſeipſum efficit.potentia enim domus ædificandæ,in fabro eſt, non in domo. Cùm igitur efficiens ab eo diſiunctum ſit,quod efficitur, potentiaq́; in efficiente habeatur,vtiq; neceſſe eſt, vt ipſa in alio quàm in efficienda re inſit.Sed,quoniam fieri poteſt, vt ſibi quiſpiam cauſa ſit mutationis ſm quid, qui principium in ſe habeat,per quod & à quo mutatio fiat, vt cùm medicus ſibi ipſe medetur, idcirco non ſolum dixit, (quod eſt in alio) ſed illud adiecit, aut vt quidpiam aliud eſt: neq; enim quatenus ægrotat,potentia,qua ſibi medeatur,præditus eſt.nec medicum eſſe, hoc eſt quod ægrotantem curari. Atq; vno quidem modo potentiam ſic dici ait,ſed (omnino) adiecit pro eo quod eſt in vniuerſum, vt ſit ſenſus. alia igitur eſt principium vniuerſale mutationis. vel (omnino id eſt proprie exponi debet. Nam ipſi potentiam efficientem principem potentiam eſſe placet, vt poſtea tum in hoc libro, tum in Octauo huius operis declarabit, in quo præcipue diſputat de potentia. Deinde aliam potentiæ notionem explicat, qua potentiam quædam habere dicuntur, vt patiantur & moueantur ab aliquibus. Vtraq; igitur prædicta potentia in habentibus ineſt, ſed efficiendi potentia aliud quidpiam extrinſecus efficit. vis autem patiendi, cùm ab aliquo externo patiatur, in eo tamẽ eſt qđ patitur, mutaturq;, Illud enim (ab alio) paſſiuam potentiam ſignificat. Illud autem (vt eſt aliud) addidit propter Medici ſe curantis exemplum,qui etſi cum patiendi, id eſt vt alteretur, cureturq́;, potentiam, quatenus ægrotat,obtineat,vim habet huius mutationis efficientem,hæc tamẽ ei nõ ſuppetit vt ægrotanti, ſed vt quiddam aliud eſt. qua enim Medicus eſt, diuerſus eſt ab ægrotante. Nec enim ægrotanti ægrotantem eſſe in eo poſitum eſt, quod ſit Medicus. Nam, vt efficiendi, ſic patiendi potentia eſt, vtq; patiendi talis cauſa naturalis adſit. Sed modo quæ vtcunq; pati poſſunt, potentiam habere dici ait,modo non in qualibet perpeſſione potentiæ patiendi nomen vſurpari,ſed in iis tantum, quæ ad melius oppoſitũ ſpectant,vt quatenus aliqua in melius mutari poſſunt.Dicimus enim potentiam, exempli gratia,ad ſecundam valetudinem,non ad morbũ.hanc enim impotentiam potius q̃ potentiam nuncupare conſueuimus: quod ipſum diſcrimen in efficiendi potentia reperiri declarat, vt quæ non ſolum vis aliquid ſimpliciter efficiendi eſſe intelligatur, ſed aliquando quæ recte hoc efficere poteſt, vel ex ſua voluntate, vt ſi quis recte dicat, hunc dicendi facultate præditum eſſe dicimus:non itẽ ſi dicat ſimpliciter. Aut ſi quis initio conſilio peruenerit quopiam,hunc ex propria potentia feciſſe animus, non ſi vi aliqua fuerit eodem ab aliis delatus.

latus.quã potentiæ differentiam in patiendo quoq; paulo ante explicatam, nunc paucis verbis repetit, dicens, (idem euenire vſu videtur & in ipſa potentia patiendi.) videre.n.poteſt tum qui vtcunq;, tum qui acute cernit. & ſentire modo is poſſe dicitur, qui exquiſite ſentit, modo qui vtcunq;. Sed quærat aliquis, ſi potentia efficiendi eſt principium motus mutationisúe, quod eſt in alio, qũo qui per potentiam ſibi inſitam procedunt, aut qui ex voluntate, quæ in ipſis adeſt, dicunt, ad hanc potentiam referuntur? hi.n.per motus principium, quod in ipſis habetur, moueri vidẽtur, cùm ars & voluntas, quæ principia ſunt, in ipſis inſint, qui per ea mouẽtur. An huius potentiæ mentionem facit, quaſi diuerſa ſit a potentia efficiendi? vt hæc potentia ſit, per quam opera, quæ ab habitibus proficiſcuntur, ab iis ſiunt, qui habitus habent. Quod vero ait: Idem euenire vſu videtur & in ipſa potentia patiendi) pro eo dictum eſt, perinde vt in potentia patiendi vſu venire ſolet. hoc.n.de patientibus ſupra dixerat. Ad hæc, aliam potentiæ notionem exponit, quę ſumitur ex habitibus, quib⁹ munimur ne facile peiora patiamur. Facilis.n.peiorum perpeſſio ab imbecillitate manare videtur, ac viciſſim a potentia, vt quidquã hæc difficulter, vel nequaquam patiatur. Simpliciter ergo non paſſiua ſunt diuinæ ſubſtantiæ, quorundam autem non paſſiua ſunt, nõnulla ex iis, quæ oriuntur & occidunt, qualis ad comburendum ſalamandra, ad frangẽdum adamas eſſe videtur. Atque hi quidem ſunt intellectus, in quibus potentia ſolet vſurpari. Sed quærat aliquis, cùm natura potentia quædam ſit, ad quem expoſitorum modorum naturam referri conuenit. Num, ſi natura principium eſt motus eius, in quo habetur, ad potentiam patiendi referri debet? Vt.n.docuit in libris de Phyſico auditu, quę naturam obtinẽt, ea vt ab alio moueantur potentiam habent. Anima vero ad potentiam efficiendi referri poteſt. eſt enim vel in alio, vel certe vt aliud eſt. Nam quod per animam mouetur, ſimile Medico eſt, qui ſibi ipſe medetur. Siquidem anima, per quam mouetur deambulans, diuerſa eſt à corpore, quod mouetur. aut certe anima, quæ motus eſt principium, proportionem habet cum natura. qui vero per artes inſitas animæ mouentur, ij ſunt, qui per habitus ſibi inſitos operantur.

Cùm autem potentia tot modis dicatur, poſſibile quoq;, ac potens. Vno quidem modo dicetur id, quod motus aut mutationis principium habet. etenim id, a quo ſtatus quieſúe profiſciſci poteſt, poſſibile quippiam eſt in alio, aut vt aliud quippiam eſt. Alio vero modo, ſi quippiam aliud ipſius talem potentiam habeat. Alio rurſus modo, ſi potẽtiam habeat vt ad quoduis, ſiue ad deterius, ſiue ad melius moueatur atq; mutetur. nam id quod corrumpitur, & corrumpi poſſibile eſſe videtur, vel non corruptionem ſubibit, ſi impoſſibile erat corrumpi. Nunc vero diſpoſitionem aliquam talis paſſionis, & cauſam atq; principium habet. Tale igitur eſſe videtur interdum, propterea quòd aliquid habet, interdum ex eo quia aliquo caret. Quòd ſi priuatio aliquo modo ſit habitus, vniuerſa poſſibilia propterea quod habent, nimirum aliquid erunt. ſin vero non ſit, æquiuoce poſſibilia erunt. Quare poſſibile quippiam eſt partim ex eo, quia habitum aliquem atq; principium habet, partim ex eo, quia priuationem habet huiuſce, ſi ſit vt priuatio habeatur. Alio præterea dicitur modo. quia non habet potentiam vel principium in alio, vt eſt aliud quo corrumpi poteſt. Inſuper hæc omnia poſſibilia dicuntur, aut quia ſolum poſſunt, aut quia bene poſſunt, hiſce potentiæ, quos explicauimus modis. nam & in hiſce, quæ carent anima, potentia talis ineſt, velut in inſtrumentis, Lyram enim aliam inquiunt ſonum emittere poſſe, aliam non poſſe, ſi ſolum non ſit ſonora.

Cum autem potentia tot modis dicatur:) quatuor.ſ. 2 2
eſt.n.efficiendi, patiendiq́; poteſtas. itẽ recte &c. & qua valet, non paſſiua, qm̃ poſſibile ſiue potens à potentia, quã habet, nomen mutuatum eſt: idcirco cum de potentiarum intellectibus egiſſet, protinus de poſſibili aggreditur diſputare. Ac primo quidem modo poſſibile ſiue potens hoc dici ait, (quod motus aut mutationis habet principium.) ſtatimq́; cur (vel mutationis) addiderit, exponit, quia non ſolum quod mouẽdi, ſed etiam quod ſiſtendi quippiam vim habet, poſſibile eſſe intelligitur. motus autem in ſtatum mutatio nuncupatur. Sed illud, (in alio, vel vt aliud quidpiam eſt) adiecit ad complendam huiuſmodi poſſibilis rõnem. quod enim motus vel mutationis, quæ in alio ſit, vel qua eſt aliud, principium habet, id poſſibile eſſe intelligitur, cuiuſmodi eſt cauſa efficiens. Adiicit autem rurſus illud, (aut vt aliud quidpiam eſt) propter eos, qui ſibiipſi nonnunq̃ medentur. In qua poſſibilis notione poſſibile dicitur, cui adeſt efficiendi prima potentia. Secundo modo poſſibile id intelligi ait, quod ab alio perpeti poteſt. quod enim ab aliquo pati poteſt, & cuius mouendi aliquid habet potentiam, hoc poſſibile eſſe dicitur, & ipſum pati ab illo eſt poſſe. eſt enim potentia quædam patiendi, quã quod haber, merito id poſſibile nuncupatur, quanq̃ perpaucis verbis hunc poſſibilis modum explicauit, dicens: Si quidpiam aliud ipſius talem potẽtiam habeat.) Alio modo poſſibile eſſe ait, quod per ſibi inſitam potẽtiam in peius, aut in melius tranſire valet, quod poſſibile ab ea potentia deriuatur, per quam, vt dicebat, recte aliquid perficitur: quam eſſe dicebamus, quæ in habitibus & doctrinis intelligitur, a quibus ipſarum actiones emanant, quibus pro exemplis potentiæ vſus eſt. Videtur autem huic potentiæ inſuper adiicere quod ſimul cũ ipſa illic eſt efficiens. Nam quibus ineſt facultas, vt per ſibi inſitum principium moueãtur, hæc appellat poſſibilia, potentiam ad peiora quoq; dilatans. Præterea hoc in loco non effectibus quibuſpiam, qui ab habitibus efficiantur, pro exemplis vtitur vt nunc, ſed iis, qui à potentiis patiendi procedũt. Dixit enim. (Nam id quod corrumpitur, & corrumpi poſſibile eſſe videtur.) Pręfatus autem in vniuerſum quæ aliquid pati poſſunt, ſiue in peius ſiue in melius, ea poſſibilia ſeu potentia nuncupari, diſcrimen quoddam exponit inter ea, quæ in melius, & ea, quæ in peius poſſunt. qđ enim augeſcit, quod efficitur, & omnino quod in melius mutatur, id in hæc idcirco mutatur, quoniam in ſe huiuſmodi quendam habitum obtinet: quod vero minuitur & decreſcit, tali habitu priuatum eſt. Porrò hæc quomodo poſſibilia, & facultate prædita eſſe dicantur, his verbis oſtendit: (quòd ſi priuatio aliquo modo ſit habitus, vniuerſa poſſibilia, propterea quod habẽt nimirũ aliquid, poſſibilia erũt.) Nam priuatio quoq; ipſa diſpoſitio quædam eſſe videtur, nec priuatio nudam meramq́; abſentiam ſignificat, alioquin idem polleret atq; negatio, ſed abſentiam cum diſpoſitione quadam: quo ſit, vt non videre non hoc ſit quod cæcum eſſe. Licet enim priuatio ſit abſentia eius, quod aptum eſt, & cùm eſt aptum, efficitur tamen diſpoſitio quædam. eſt autem talis diſpoſitio cuiuſpiam, quæ ſit in aliquo ſubiecto, & habitum habere idoneo. Itaq; priuatio habitus quodammodo eſt, non ſimpliciter habitus, cùm ſit ipſius habitus priuatio, ſed vt dixi, Priuatio qua rõne ſit habitus.

quia diſpoſitio talis eſt ſubiecti, oportet enim vt affectio quædam ſit in ſubiecto, quæ habitus eſſe videri poſſit. quamobrem in opere de Phyſico auditu priuationem formam quodammodo eſſe dixit. Si ergo priuatio habitus quidam eſt, profecto quæ in prius mutantur, ea quod babitum quendam & potentiam habent, mutari videri poſſunt, cùm ſit priuatio potentia quædam, ſiquidem eſt habitus. Itaq; hoc poſſibile dicitur, quoniã priucipium & potentiam obtinet, ne quid peius patiatur. Illud autem, quoniam huiuſmodi potentiæ priuationem habet. Hæc effatus, fore air, vt niſi priuatio habitus quidam ſit, æquinoce poſſibilia dicantur, quæ in melius & quæ in peius mutantur. Altera.ſ.quod habitum habeant, altera quod eo habitu ſint priuata. Sed, poſtquam dixit, (quia priuationem habet) adiungit, (ſi ſit, vt priuatio habeatur.) Si enim priuatio habitus quidam ſit, quod prinatum eſt, priuationẽ habere dici poterit. Sin autem abſentia tautum, non proprie haberi priuatio dicetur. Alio modo poſſibile hoc eſſe ait, qđ non paſſiuum, & cuius interimenti uihil neq; externum potentiam habet, neq; intimũ. hoc enim ſignificat quod ait, (vt eſt aliud.) Nam etſi fieri poteſt, vt quidpiam in ſe aliquid habeat, quod ſibi interitũ inſerat, tamẽ id habebit quaſi aliud quoddã in ſe habeat. Nihil enim ſuipſius interimendi vim habet. Inſuper hæc omnia) id eſt, quæ poſſibilia dicuntur ab efficiendo, & quæ a patiendo, tum quæ per habitus, quæq; ob perpeſſionis imunitatẽ poſſibilia eſſe intelliguntur. hæc igitur omnia poſſibilia dici tradit, vel quia ſimpliciter fieri poſſunt, vel quia recte. In ſingulis enim poſſibilibus, de quibus mentionem ſecimus, id locum habet, vt bene & male res effici dicatur. Docuit autem duplex hoc in rebus inauimatis eſſe. Negaut enim lyram ſonum emittere poſſe, quæ non ſit ſonora, ceu id fieri poſſe ex more dicatur, quod fieri recte poteſt.

Impotentia autem eſt potentię priuatio, ſublatioùe quædam principij talis, quale iam diximus, aut omnino, aut ab eo quod aptitudinem habet vt habeat, aut quando iam eſt aptum habere. non enim ſimiliter impoſſibile dixerint eſſe puerum generare & virum & eunuchum. Praterea in vtraq; potentia eſt impotentia nimirum oppoſita tam ei potentia, qua motiua duntaxat eſt, quàm ei, qua bene eſt motiua. impoſſibilia etiam partim hac impotentia, partim alio modo dicuntur, veluti poſſibile ac impoſſibile. Impoßibile quidem, contrarium cuius neceſſario verum eſt, velut impoßibile eſt diametrum commenſurabilem eſſe, propterea quod falſum eſt iſtiuſmodi, vt contrarium eius non ſolum ſit verum, ſed etiam neceſſariò verum, diametrum inquam incommenſurabilem eſſe. Commenſurabile ergo non ſolum eſt falſum, ſed etiam neceſſariò falſum. Poßibile autem eſt quod eſt contrarium huic, cùm non neceſſarium eſt contrarium falſum eſſe, veluti poßibile eſt hominem ſedere. non enim neceſſariò falſum eſt hominem non ſedere. Paßibile igitur vno quidem modo, ſicuti diximus, id ſignificat, quod non eſt neceſſariò falſum. alio vero modo quod verum eſt dicere eſſe. alio rurſus modo, quod verum iam eſſe poteſt. Potentia autem ea, quę in Geometria dicitur, per tranſlationem potentia dicitur. Hac igitur poßibilia non per potentiam dicuntur. Ea vero, qua per potentiam dici ſolent, omnia ad potentiam vnam primam dicuntur. hac autem eſt mutationis principium in alio, aut vt aliud quippiam eſt. Catera enim poßibilia dicuntur, partim quia aliquid aliud talem ipſorum potentiam habet, partim quia nihil potentiam habet ipſorum, partim quia ſic habet. Similiter & impoßibilia ipſa. Quare propria diffinitio potentia prima hac erit, principium inquam mutandi in alio, aut vt aliud quippiam eſt.

Impotentia autem eſt potentiæ priuatio, ſublatioúe 23
quædam principij talis.) Poſtquam de potentia diſſeruit, & poſſibile hoc eẽ docuit, cui adeſt huiuſmodi potentia: quod ſequitur, de impotentia, quæ potentiæ videlicet opponitur, agit. Potentiæ igitur in ſingulis modis impotentia quædam opponitur. Sed, quoniam potentia alia eſt efficiendi, alia patiendi, vt dicebamus: & vtraq; rurſus duplex: eſt enim potentia ſimpliciter efficiendi, alia bene ac recte efficiendi, & pari ratione potentia patiendi, alia eſt ſimpliciter, alia recte patiendi: ad hæc alia eſt potentia, quæ ſumitur ex habitibus, alia ex immunitate patiendi, quæ item vtraq; dupliciter intelligitur: idcirco impotentia quoq; multis modis nuncupatur, q̃ communiter potentiæ ac huiuſmodi principij priuationem eſſe ait. Cum igitur potentia quatuor modis dicatur, cuiq; potentiæ priuatio aliqua & impotentia reſpondebit. Sed impotentiam, quæ potentiæ primi aut ſecundi modi opponitur, tribus modis dici ait. Nam quæ opponitur potentiæ efficiendi, quæ principium eſſe dicitur motus & mutationis quod eſt in alio, vel vt quidpiam aliud eſt triſariam dicitur: Vel enim hæc impotentia de eo dicitur, quod huiuſmodi principio caret omniuo, vt ſi quis lapidem non poſſe ædificare dicat, aut non poſſe generare, aut de eo ſimpliciter, quod talem potentiam habere aptum eſt, ſed cum non habet, vt ſi puer aute maturitatem generandi non poſſe generare dicatur. atq; hæ quidem impotentiam communiter, non proprie priuationes appellautur. Illa proprie, cum eunuchus verbi gratia in natura & perfecta ętate nõ poſſe generare dicitur. Eunuchus enim idcirco generare non poteſt, quia ſimpliciter hm̃oi potentia priuatus eſt, puer autem, quia nondum potentiam habet, lapis vero, qm̃ prorſus eius non eſt capax. Ipſe tamen pueri viri & euuuchi exemplis vſus eſt. Eunuchi in eo quod omniuo priuatum eſt, cum quo lapidis exemplũ congruere poteſt. pueri in eo quod habet quidem potentiam, ſed nõdum per ætatẽ maturuit. viri in eo quod aptum eſt, & cum eo eſt aptum, potentia caret. Porrò vt efficiendi, ſic patiendi impotentia tribus modis dici poteſt: Aliud.n.dicitur impotens, quia omnino pati nõ poteſt, & priuatum eſt hm̃oi paſſiua qualitate. quo in loco priuationis vocabulo cõmunius vtimur. vt ſi parietẽ literas addiſcere poſſe negemus, aut omnino ſentire, aut nutriri. Aliud, quoniam licet aptum ſit, nondum tamen illam potentiam obtinet, vt infans, qui nondum Geometria aut omnino doctrina quapiam imbui poteſt. Catulus quoq; recens natus, qui nondum videt, in hac impotentia & priuatione verſatur. Quod vero cum videre eſt aptum, non videt, id impotens eſſe intelligitur, quoniam huiuſmodi poteutia proprie priuatus eſt. Cęterum cuiq; poteutiæ, tum ſimpliciter mouendi, tum recte mouendi, quampiam impotentiam oppoſitam eſſe tradit: ſed quæ potentiæ ſimpliciter mouendi opponitur, triſariam dici demonſtrauimus. Recte vero mouendi potentiæ impotentia contraria ea eſſe intelligitur, qua quiſquam idoneus & capax recte generandi vel efficiendi facultatis ea priuatus aſt, vt qui prauis habitibus excluduntur, ne virtutem quampiam ac officium obire poſſint. cui ſimilis erit impotentia, quæ illi potentiæ, quam patiendi dicebamus opponitur, quandoquidem tertiam oppoſitionem inquirere per ſingulas efficiendi ac patiendi facultates ſuperuacaneum eſſet, & ho

minis

minis eadem ſæpe ne quicquam repetere volentis. Sed cur (id enim ambigere ſuccurrit,) hoc in loco de earum potentiarum, quæ ex habitibus & impotentia ſumuntur, oppoſitis imbecillitatibus tacet? An quia communiter dixit, (priuatio potentiæ.) de his quoq; communiter dixiſſe videri poteſt? his enim oppoſitæ imbecillitates, erunt priuationes tum habituum, tum facultatum impatientiæ, qua priuatione quadam facile & perpetiuntur, & intereunt. Corpus enim priuatum habitu non patiendi, infirmum eſſe, & impotentiam habere dicitur. Habituum nanque potentia ſimilis eſt efficiendi facultati, niſi quòd non alterius eſt motrix, ſed eius, à quo habetur potentia non patiendi, patiendi potentiæ. Sed intereſt, q̀ hæc potentia eſt vt ab alio perpetiaris, illa contra vt non perpetiaris. Sed, poſtq̃ de impotentia diſſeruit, impoſſibilia, quibus ab impotentia nomen inditum eſſe videtur, partim dici ait propter commemoratas impotentias, cùm hę ipſis adſunt, partim alio modo à ſupradictis diuerſo. Aliquid enim poſſibile vel contra impoſſibile dicitur, non à potentiæ vel pręſentia, vel abſentia, ſed aliunde. de quibus rebus hoc in loco diſputat, aitque: Impoſſibile eſt cuius contrarium neceſſario verum eſt, vt diametrum commenſurabilem eſſe eſt impoſſibile.) at cuius oppoſitum neceſſario verum eſt, id falſum eſt ex neceſſitate. aduerbium nanque neceſſario, ſemper ſignificat: quod autem ſemper eſt falſum, & cuius oppoſitum eſt ſemper verum, id impoſſibile nuncupatur. Huic autem, id eſt, huiuſmodi impoſſibili cõtrarium poſſibile eſſe tradit, cuius contrarium non neceſſario falſum eſt: quo in loco cõtrarium pro oppoſito dicit. Nam hominem ſedere idcirco poſſibile eſt, quia contrarium eius, hominem non ſedere, non eſt neceſſariò falſum. Quod autem nec ipſum ex neceſſitate verum vel falſum eſt, neq; eius oppoſitum, id ad hunc modum poſſibile eſſe intelligitur. Siquidem poſſibile medium eſt inter neceſſarium & impoſſibile, quorum alterum ſemper eſt verum, alterum ſemper falſum. Vno igitur modo poſſibile dicitur, quod non neceſſariò eſt falſum. nam cuius contrarium non eſt neceſſariò falſum, id non poteſt neceſſariò verum aut falſum eſſe. Alio vero verum eſſe.) id eſt, quod cùm iam ſit, eſſe verum eſt dictu, quod medium eſt eius, quod neque eſſe, neque nõ eſſe neceſſarium eſt: quod erit id quod præcipue ac proprie exiſtens dicitur. Alio rurſus modo quod verum eſſe poteſt.) quod erit id, quod fieri non poteſt. quod quidem contingens proprie nuncupatur. quibus verbis poſſibile & impoſſibile, quod propoſitionibus tribuitur, docuit, & partitus eſt. Sed, quoniam de Geometris diſſerentibus potentia quædam ſolet vſurpari, (quadrata enim potentiæ à Geometris nuncupantur, quia quod latus poteſt, id potentia dicitur. latus autem quodque quadratum quod ex ipſo efficitur, poteſt) idcirco potentiam in Geometria per tranſlationem, non proprie nuncupari ait. Atq; hi quidem ſunt poſſibilium, quæ propoſitionibus tribuuntur, intellectus. Primo enim modo poſſibile eſt, cuius contrarium non eſt neceſſario falſum. Secundo quod verum eſſe dicitur, quia eſt. Tertio quod verum eſſe poteſt. quæ quidem non idcirco poſſibilia dici ait, quod potentiam cuiuſpiam obtineant. At ita nuncupantur, quod potentiam habeant vel efficiendi, vel patiendi, aut recte ſiue efficiendi, ſiue patiendi, aut quod pati non poſſint, ea cuncta ad primam potentiam, de qua primo loco meminit, referri ait, quæ quidem vt propriiſſime dicta ante omnes eſt explicata. Ea vero eſt potentia efficiendi, quæ mutationis in alio, qua aliud, principium eſſe definitur. cætera enim poſſibilia, quæ per potentiam dicuntur, ab hac dicta eſſe ait, (partim, inquit, quoniam aliquid aliud talem ipſorum potẽtiam habet) id eſt quoniam aliud potentiam habet ipſa tranſmutandi, mouendi, & efficiendi: qualia ſunt quæ potentiam paſſiuam habent, ſcilicet quia potentia quædam eſt ipſorum effectrix. Alia vero, quia nihil aliud ipſorum mutandorum potentiam habet. Poſſibilia videlicet, quæ vt non paſſiua ab alio, nõ mutantur. nihil enim potentiam obtinet horum efficiendorum, & ob id poſſibilia dicuntur ſimiliter quæ patiendo ſunt opportuna. Partim quia ſic habent.) id eſt, quia potentiam habent recte & in melius mutandi, aut viciſſim recte patiendi. Cæterum hoc in loco potentiam præterire videtur, quæ in habitibus intelligitur, de qua meminiſſe videtur cum de potentiis verba faceret, his quidem verbis, Prætetea facultas bene faciendi, aut per voluntatem, electionemúe, potentia dicitur. interdum enim eos, qui ambulauerint aut dixerint ſolum, ſed non bene, aut non vt voluerint, non poſſe dicere aut ambulare putamus ac dicimus.) An cum hic dicit, (partim quia ſic habent) nõ aliam quam huiuſmodi potentiam innuit? Sed impoſſibilia, quæ poſſibili à præſenti potentia dicto opponuntur, non quæ propoſitionibus attribuuntur, perinde ab illa potentia nuncupari ait, atq; huiuſmodi poſſibilia. Itaq; impoſſibilia dicuntur, vel quia ipſa efficiendi potentia carent, vel quoniam alia non habent ipſorum commutandorum potentiam, vel quod ob imbecillitatem expoſita ſunt patiendo, aut quia recte efficere patiúe nequeunt. Quamobrem propria, inquit, ratio potentiæ, eſt definitio potentiæ primæ, illa ſcilicet, principium permutationis in alio inquantum aliud.

DE QVANTO.

Q*uantum id dicitur, quod diuiſibile eſt in ea, quæ inſunt, quorum vtrunque vel vnumquodque vnum quid, & hoc aliquid aptum eſt eſſe. Multitudo igitur quantum eſt quoddam, ſi numerabilis ſit. Magnitudo etiam quantum eſt quoddam, ſi menſurabilis ſit. Dicitur autem multitudo quidem id, quod in non continua, magnitudo vero id, quod in continua diuidi poteſt. Atqui magnitudinis ea quidem, quæ vna ex parte continua eſt, longitudo eſt, ea vero, quæ duabus ex partibus, latitudo. at ea, quæ tribus ex partibus continua eſt, altitudo nimirum eſt. Horum igitur multitudo quidem finita numerus eſt, longitudo vero linea, latitudo autem ſuperficies, & altitudo eſt corpus. Præterea quædam per ſe, quædam per accidens, quanta dicuntur. linea nanque quantum eſt quoddam per ſe, muſicum vero per accidens. Eorum inſuper, quæ per ſe quanta ſunt, alia per ſubſtantiam ſunt: quo pacto linea quantum quid eſt. in ratione enim, quæ dicit quid eſt, quantum quid ineſt. Alia affectus atque habitus talis ſubſtantiæ ſunt, vt multum ac paucum, & productum ac breue, & latum atque anguſtum, & altum ac humile, & graue ac leue, & iſtiuſmodi cætera. Sunt autem & magnum & paruum, & maius & minus, etiam ſi per ſe & inter ſeſe dicantur, ipſius quanti per ſe affectus. hæc tamen nomina & ad alia transferuntur. Eorum autem, quæ per accidens quanta dicuntur, alia ſic dicuntur, vt diximus. nam quia quantum eſt quiddam id, cui muſicum ineſt ac album, ideo ipſa quanta dicuntur. Alia vt motus ac tempus. etenim*

hæc quanta quædam continuaque dicuntur, quia illa diuiſibilia ſunt, quorum iſta ſunt affectus, atque non dico id, quod mouetur, ſed id, ſuper quod efficitur motus. Quia enim quantum eſt illud, ideo motus etiam quantus eſt. tempus etiam ideo quantum eſt, quia motus eſt quantus.

14 Quantum id dicitur, quod diuiſibile eſt in ea, quæ inſunt.) Quoniam de ſubſtantia ſupra diſſeruerat, hoc in loco quanti partitionem exequitur, & quantum eſſe ait, (quod diuiſibile eſt in ea, quæ inſunt: quorum vtrũque, vel vnumquodq; vnum quid & hoc aliquid aptum eſt eſſe.) quod idcirco adiecit, quoniam ſubiectorum in accidentia diuiſio effici videtur, ne quis hæc quanti partes eſſe putet. nullum nanque accidens ſic eſt vnum quidpiam, vt ſit hoc aliquid, ac eiuſdem, atque ſubiectum naturæ. At numeri pars quæq; vnũ quidpiam, & hoc aliquid eſt, quemadmodum numerus ipſe, qui diuiditur, antequam diuideretur: item pars quæque vel lineæ, vel ſuperficiei. At non albedo perinde atque ſubiectum ipſius vnum aliquid, aut hoc quidquam eſt. Sed verbis illis, (quorum vtrunque vel vnumquodque vnum quid, & hoc aliquid aptum eſt eſſe) diſtinguere videtur a quantis ea, quę conſtituuntur ex partibus ſitu carentibus, cuiuſmodi eſt tempus & oratio, adde etiam motum. talia enim non proprie dicuntur quanta. Cæterum numerus, qui ex partibus ſitu carentibus conſtare in prædicamentis dicebatur, hoc tamen in loco partes habere permanentes dici videtur: genus vero non ſic in ſpecies diuiditur, vt in ea quæ inſunt. haud enim ſpecierum rationes, in quas genus diuiditur, in ipſo genere inſunt. illarum enim partitio per additamentum exiſtit. Itaque genus nihilo minus perſiſtit, licet ab eo aliqua ſpecies auferatur: quantum vero, ſi qua ei pars abſciſſa fuerit, non iam idem permanebit. Sed, quoniam quantum aliud eſt continuum, aliud diſcretum, idcirco quantum diſcretum numerabile eſſe ait, continuum vero, id eſt magnitudo, menſurabile. quibus verbis infinitum non eſſe quantum, ſignificare videtur, quippe quod nec menſurari, nec numerari poteſt: aut ſi menſurabile eſt, non quod totum commenſuratur. Sed hoc in vniuerſum, cuius partes acceptæ menſurabiles ſunt, infinitum quoque ſub quantum cadere valebit. Nam quantum etiam dicitur, quod pertranſiri non poteſt. Deinde multitudinem & magnitudinem definit. Eſt igitur multitudo id, quod eſt diuiſibile poteſtate in non continua.) id eſt, quod diuidi poteſt in non continua (vnitates enim multitudinis partes ſunt,) magnitudo autem quod in continua diuidi poteſt. Magnitudinis enim pars quæque continens eſt. Exponit autem magnitudinis diſcrimina. Nam (quæ, inquit, vna ex parte continua eſt, longitudo vocatur, ea vero, quæ duabus ex partibus, latitudo, at ea, quæ tribus, altitudo) id eſt, corpus. Porrò numerum magnitudinem finitam eſſe ait. Numerus enim numerabilis eſt, numerabile autem finitum eſſe conſtat: vt intelligatur numerum id non eſſe, ſi qua multitudo infinita eſſe dicatur. Proprie igitur numerus ipſe in non continua diuiduus eſt, deinde & numerabilia, & ſi horum quodque continens ſit. Cæterum cùm diuiduntur vt numerabilia, non diuiduntur vt in continentia. Multitudinem ergo id eſſe dicebat, quod diuiduum eſt in non continua: & magnitudinẽ, quæ in vnum eſt continua, eſſe longitudinẽ, quæ in duo, latitudinem, altitudinem, quæ in tria. Cùm igitur multitudo quid ſit expoſuiſſet, protinus quid ſit longitudo, quid latitudo, quid altitudo, declarauit, lineam ſcilicet, ſuperficiem, & corpus: deinde rurſus ex quantis (quædam, inquit, per ſe, quædam per accidens quanta dicuntur.) Linea enim & latitudo, hoc eſt, ſuperficies, & corpus, atque item numerus per ſe ac proprie quanta ſunt. Quæ vero idcirco quanta vocantur, quia quanto cuipiam accidunt, cùm ſuapte natura talia non ſint, ea quanta ex accidenti nuncupantur, vt ſi quis album tribus vlnis patere dicat, propterea quod ſuperficies, in qua ineſt, tanta eſt, & pari ratione muſicum, vt ipſe ait. Deinceps rurſus horum vtrunque partitur, & quod per ſe quantum dicitur, & quod per accidens, ſed prius quod per ſe. Nam quæ per ſe ac proprie quanta dicuntur, ea partim quanta ſunt per propriam ſubſtantiam. hæc autem ſunt, quorum in definitione quantum ineſt, vt linea, quæ magnitudo in vnum diuidua eſſe definitur. Item ſuperficies & corpus, quorum altera eſt quantum ex duabus partibus patens, alterum ex tribus. Numerum quoque quantum diſcretum eſſe definiuimus, vel quanta ſubſtantia ſunt, vt ſubiecta quædam, in quæ cætera referuntur, quæ vocantur quanta. Partim per ſe quanta ſunt, quoniam huiuſmodi naturæ affectiones ſunt atque habitus, id eſt quia ſunt affectiones quanti in eo quod quantum: quæ quidem ea ſunt, quæ per ſe de quanto prædicantur, qualia ſunt (multum & paucum.) quæ numeri ſunt affectiones (procerum & breue:) quæ longitudinis. (latum atque anguſtum,) quæ ſuperficiei, (altum & humile) quæ viciſſim corporis affectiones ſunt. Licet enim horum in rationibus quantum contineri dicas, non tamen primum neque per ſe, ſed quia illis ineſt, quibus hæc adſunt. Itaque multum dicitur quantum quod numero excedit, quaſi omnino quantum ſit propter numerum: ſimiliter paucum quãtum eſſe dicitur, quod numero exceditur. In ſingulis quoque magnitudinibus quantum ſignificauit, quia ſubiecta ipſa quanta dicuntur. Breue nanque quantum eſſe dicitur, quod longitudine ſuperatur. Simili cæterorum ratione, graue quoque & leue quantis per ſe, hoc in loco annumerat, quæ paulo poſt inter qualia numerabit, quę fortaſſe quanta ſunt in eo quod exceſſum, aut defectum inclinationis ſignificant: qualia vero, quatenus cauſæ ſunt vt deorſum ſurſumuè ferantur ea, in quibus habentur. Hæc autem affectus & habitus eſſe talis ſubſtantiæ dixit, paulo communius ſubſtantiæ nomine vſus. hæc enim ſubſtantiam quodammodo nuncupari dixit, in ſubſtantiæ partitione: quanquam affectus & habitus in eundem intellectum dixit, habitus quoniam habentur, affectus quod accidunt & inſunt. Sed cum dixiſſet, Et huiuſmodi cætera) quænam ſint adiecit, dicens: Sunt autem & magnum & paruum, & maius & minus etiamſi per ſe & inter ſeſe dicantur, & ipſius quanti per ſe affectus.) Maius & minus ex iis eſſe, quæ ad aliquid dicuntur, manifeſtum eſt. Magnum autem & paruum item ad aliquid dici, in prædicamentis edocuit. at hoc in loco ipſa per ſe dici ait, quoniam ſimpliciter etiam nonnulla magna eſſe dicuntur. Cæterum magnum maiuſque, & his oppoſita, à quantis ad alia, quæ quanta non ſunt transferri nonnunquam ait. Affectus enim magnus eſſe dicitur, exẽpli gratia, mœſtitia: & item maior, ægrotatio magna, magnus oculorum morbus, album quoque paruum, quarum rerum nulla quanta eſt. Poſt hæc partitionem eorum aggreditur, quæ per accidens quanta dicuntur, eorumq; diſcrimen oſtendit. Aliter enim muſicum albumque quantum

tum dicitur, & quanti accidentia cætera ſcilicet propterea ſolum, quòd ipſorum ſubiectum quantum eſt, alter motus & tempus. Nam & hæc dicuntur quidem quanta, quoniam ad per ſe quanta referuntur, ac proinde quanta per accidens dicuntur, non tamen ſimpliciter, vt ſupra dicta, omnino enim, quia nos ipſorum intellectionem habemus ex magnitudinibus, ipſa quoq; quanta & continentia ex accidenti dicuntur, quia ſcilicet continua diuiduaq; ſunt ea, quorum hæc ſunt affectiones. Illa tamen, quæ ſubiectis adſunt, quia cum ipſis diuiduntur, quia diuidua & quanta ſunt, idcirco proprius ſunt quanta, nec periude ex accidenti. Præfatus autem, (hæc quanta quædam continuaque dicuntur, quia diuiſibilia ſunt, quorum ſunt iſta affectus) vt doceret quorum ſunt affectus, adiecit, (dico autem non quod motum, ſed quo motum eſt) itaque motum quantum & continuum eſſe dicit, non quia quod mouetur, corpus & quantum ſit. ſic enim perfecte quantus ex accidenti diceretur, perindeatque album & muſicum: ſed quia id, in quo mouetur, & quod mouendo pertranſit, quantum eſt, cum fieri nequeat, vt motus in non continuo fiat. Motus igitur idcirco quantus eſt, quoniam id in quo fit, diuiduum eſt & quantum, cui motus coextenditur, quaſi quantum ipſius metiatur, & cum ipſo diuidatur. quapropter proprie quantum eſſe videtur. ſed quoniam intellectus à ſubiecta magnitudine pendet, idcirco per accidens quantus eſſe dicitur. Neq; enim eſt magnitudo, ſed in magnitudine, licet non ſimiliter vt cætera accidentia. Item quod ſubiectum eſt, & diuiditur, per ſe exiſtit; motus vero non permanet. Rurſus, inquit, tempus quantum eſt, quoniam motus eſt talis, id eſt diuiduus, cuius motus numerus tempus eſt. Notandum eſt tamen, cum tempus in prædicamentis quantum per ſe dixerit, hoc in loco quantum per accidens eſſe dicere, & ante hoc motum, cum propter motum tempus huiuſmodi eſſe dicat. quin & illud eſt inquiſitione dignum, cur motum & tempus non annumerauit per ſe quantis, quæ quantorum affectiones vel habitus eſſe dixit, ſed iis, quæ per accidens ſunt quanta? cum enim motus cuiuſpiam continentis affectio ſit, neque enim aliter, aut in alio motus fieri poteſt, par eſſe videtur, vt iis quantis annumeretur, quibus quantorum affectiones. An quæ per ſe quanta prius eſſe dixerat, nunc per accidens eſſe ait, ſed non ſimiliter, vt quæ non vt quantorum, & quatenus quanta affectiones ſunt? An illa quidem quanta per ſe ſunt, quia perinde perſiſtunt atque ea, quorum ſunt affectiones. horum autem neutrum manet, & illa in ſubiectorum natura ſunt, ipſaque modo ſint, omnino conſequentur: motus autem nihil eſt magnitudinis, ſed fit in magnitudine?

DE QVALI.

Qvale nanq; vno dicitur modo ipſa ſubſtantiæ quoq; differentia. quale nanq; animal eſt homo, & quale equus, & qualis item figura eſt circulus, ſi interrogabimur, bipes accommodate, quadrupes, carens angulis reſpondebimus: quo patet ſubſtantiæ differentiam qualitatem eſſe quandam, vt diximus. Alio modo vt immobilia ipſa & mathematica, quo pacto numeri quales quidam eſſe videntur, veluti ipſi compoſiti, & non ij, qui ſunt ſolum ad vnum, ſed ij, quorum eſt imitatio, planum ipſum ac ſolidum. atque hi ſunt illi, qui quoties quanti, aut quoties quanti quoties ſunt, & omnino id, quod præter quantum ſubſtantiæ numeri ineſt. Subſtantia nanque cuiuſque eſt ipſum ſemel, veluti ſubſtantia ipſorum ſex eſt, non ſi bis tria, aut ter duo, ſed ſi ſemel dicantur. ſex enim ſemel ſunt ſex. Præterea omnes ſubſtãtiarũ earum, quæ mouentur affectus, vt caliditas, frigiditas, albedo, nigredo, grauitas, leuitas, & quæ ſunt ſinguli generis, quibus alterari dicuntur corpora, quæ mutantur. Inſuper virtus ac vitium, & omnino bonum ac malum. Quale igitur modis fere dici duobus poteſt, & horum vno præcipuo maxime, nam prima quidem qualitas ſubſtantiæ eſt differentia. Huius autem pars eſt quædam, & ea, quæ eſt in numeris qualitas. eſt enim ſubſtantiarum differentia quædam, verum eorum, quæ aut non mouentur, aut non vt mouentur. Illa vero ſunt affectus eorum, quæ mouentur ea ratione, quæ motum ſubeunt, & ipſorum motuum differentiæ. Virtus autem & vitium quædam eſt affectuum pars, differentias enim motus operationiſue ſignificant, quibus operantur aut patiuntur bene vel praue ea quæ ſunt in motu. Id enim, quod hoc pacto moueri vel operari poteſt, eſt bonum: id autem, quod hoc pacto atque contrario modo, prauum. Maxime vero bonum ac malum qualitatem in animantibus ipſis ſignificant, & horum maxime in hiſce, quæ habent electionem.

Quale vno modo dicitur.) Deinde ad qualis partitionem tranſit, vtpote quod multifariam dicatur: & quale vno modo ſubſtantiæ differentiam dici ait. Rogati enim quale animal homo ſit, aliquod diſcrimen ex iis, quæ ipſi adſunt, reſpondemus, ceu differentia non in quid, ſed in quale prædicetur, licet non ſimiliter atque qualitas. Nam differentia ſubſtantiæ, qualitas ſubſtantialis eſſe videtur. Sed quærat aliquis, qualitas vt differentia quo diſcrepat à qualitate, vt genus, vel ſpecies? Nam & hæc in prædicamentis, quale ſubſtantiæ circunſcribere dixit. At, ſi hæc qualitates ſunt perinde atque differentia, cur ipſorum hoc in loco non meminit? Præterea, ſi quale ſubſtantiæ circũſcribunt, quomodo prædicantur in quid, quod in ipſorum definitione continetur? Num differentia non in quid, ſed in quale prædicatur? circuli autem meminit vt ſubſtantiæ, ſeu pro globo circulum accipiens, ſeu quia figuræ quoque ſubſtantiæ quibuſdam eſſe videbantur, vel ſubſtantiam non proprie acceptam hic dixit, ſed cuiuſque rei exiſtentiam. Nam cuiuſq; rei propria exiſtentia, eiuſdem ſubſtantia eſſe dicitur, vt docuit in partitione ſubſtantiæ, vno enim modo ſubſtantia natura cuiuſq; rei eſſe dicebatur. Differentias igitur fortaſſe dicit non eas ſolas, quæ habentur in proprie dicta ſubſtantia, ſed qualitates proprias per ſingula genera, quomodo angulorum expers, circuli eſt differentia. Circulus enim eſt figura angulorũ expers. Primo igitur modo qualitatem ſubſtantiæ, vt diximus, differentia dici ait. Secundo quæ in immobilibus habentur. Immobilia vero quæ ſunt, declarat, mathematica videlicet. In numeris enim compoſitus numerus qualis eſſe dicitur, non ſimpliciter numerus, & qui ad vnum eſt. alius enim eſt quidam ſimpliciter numerus, alius vero quadratus, aut altera parte longus, aut cubus, ſiue quadrantalis. Quis autem numerus non ſit ad vnum, exponit, dicens; (quorum eſt imitatio planum ipſum atq; ſolidum.) Vt igitur planum non eſt ad vnum, ſiue ex vna parte ſolum continuum, ſed in duorum continentium compoſitione cõſiſtit, ſolidum in trium, ſic in numeris quidam non ſimplices ſunt, ſed compoſiti. hi vero, qui ſint, declarat cum ait, (qui quoties quanti) cuiuſmodi ſunt plani & alteram parte longi, vel qui quadrati nuncupantur: vt bis duo, vel bis tria, vel ter tria. Atq; huiuſmodi quidem ſunt, quoties

quanti, Alij vero, quoties quanti quoties, quales ſunt numeri cubi, ſeu quadrantales, vt bis duo, quatuor, bis quatuor, octo. numerus enim octo talis eſt. Nam bis duo ſunt quatuor, bis quatuor octo. Et rurſus ter tria nouem, ter nouem, vigintiſeptem. Numerus enim 27. ſolidus eſt & cubus, quoniam ter tria ſunt nouem, ter. 9. autem 27. qui rurſus proportionem habet cum ſolido. Porrò magnitudines æmulas eſſe ait numerorum, ceu numeri priores ſint, & omnino quidquid in numero ineſt præter quantum, & ſubſtantiam naturamq́; numeri, numerus qualitas eſt, ſubſtantia enim & quantitates cuiuſq; numeri in eo conſiſtit, quod ſemel ſimpliciterq́; ſumatur. ſiquidem in ſubſtantia & quantum numeri octo ſimpliciter poſitum eſt in eo quod ſemel accipiatur. Si vero bis tria dicatur, iam non ſimpliciter ipſius quantum & ſubſtãtia ſumetur: ſed cum affectione & qualitate quadam dicetur. Vt enim cætera, ſic numeri, ſi cùm additamento dicãtur, cum qualitate quadam dicentur. differentias autem in numero dicere videtur qualitates in ſubſtantia. Si.n. ſex ſimpliciter accipiamus hoc numerus eſt, ſin autem ſex accipias, vt bis tria, tunc cum qualitate dicetur. At, ſi immobilium differentiæ ſunt alius qualitatis intellectus, quomodo in primo intellectu mentionem de circulo fecit? Nam circulus in immobilibus & mathematicis habetur. Nũ igitur hoc in loco immobilia vocat non mathematica omnia, ſed numeros? An ſi de cunctis mathematicis loquitur, illic extrinſecus circuli mentionem fecit, vt in exemplo differentiæ. Quòd ſi ita eſt, & illic ſubſtantiæ, quæ proprie intelligitur, diſcrimina dicit: longitudo in vnum, diſtantia erit numerorum, ſcilicet ſi ſemel accipiatur planum, quoties quantis: ſolidum, quoties quãtis quoties: quorum alteros quadratos vocant, alteros circulos. Tertium qualitatis intellectum affectiones eſſe ait ſubſtantiarum naturalium, quæq́; in motu verſantur. ſubſtantiæ nanque naturales materialesq́; ſunt q́ motu agitantur: quas à mathematicis diſtinxit, propterea ꝙ mathematicæ imobiles ſunt, quas porrò affectiones vocet mobilium ſubſtantiarum per exempla declarat, ac in vniuerſum eas corporum naturalium affectiones & qualitates eſſe ait, quæ differentiæ ſunt, quibus corpora dicuntur alterari. Illud antẽ eſt aduertendum grauitatem & leuitatem, qualibus rurſus ab Ariſtotele annumerari, quas tamen paulo ante inter ea quanta computauerat, quæ quia quanti, in eo quod quantum, affectiones ſunt, quanta eſſe intelligunt. Sed, cùm dixiſſet ſubſtantiarum mobilium affectiones qualitates eſſe, his virtutes adiunxit uitiaq́;, & omnino bonum & malum, quæ neque corporum affectiones, neque huiuſmodi qualitates ſunt, ut per eas fiat alteratio. ſed prædictos qualitatis intellectus exponẽs, ait, (quale igitur modis ferè dici duobus põt, & horũ vno pcipuo maxime) in quo. ſ. ſubæ ſunt differentiæ. hanc. n. primã qualitatẽ eſſe ait. Nam, cũ cæteris generibus ſuba prior ſit, efficitur, vt quæ ſubſtantiæ per ſe adſunt, priora reliquis habeantur. hmõi aũt ſunt drīæ, quas itẽ qualitates eſſe ait. Qualitatem porrò, quæ in numeris habetur, partim eſſe ait eius, quæ per differentias accipitur, Nam & illa differentia q́dam eſt ſubarum, licet non earũ, quę mouentur, vel non qua mouentur, ſ. ſi numerus ſit quarumpiam naturarum ac mobiliũ ſubſtarum, quæ in numerabilibus habentur, quæ licet numerabiles ſint, non tñ qua ſubæ mobiles ſunt, hac ipſis drīæ tales adſunt, ſed quatenus ſunt numeres, vt ſi quis numerus, vt ſi qs numerabilia partim in numero plano, partim in ſolido eſſe diceret. Itaq; unus qualitatis modus eſſe põt, quo differentiæ ſubſtãrum, tum mobilium, tum immobiliũ qualitates eſſe intelliguntur. Mathematica enim ſubas nuncupare conſueuit. Quamquam in primo intellectu differentias ſignificare põt communiter oĩum, quæ mouentur, non ſolum ſubarum, parteſq́; illarũ dicere mathematicorum ac immobilium differẽtias, quatenus horum inter ipſa differentias in his eſt. In ſecundo modo qualitatis ſunt affectiones ſubſtantiarum mobilium, quibus affectionibus ipſæ ſubſtantiæ moueri, ac naturales eſſe dicuntur. Sed his affectionibus, per quas alterationes fiunt, motuum differentias adiungit. Differentias autem motuũ appellat alterationem, accretionem, imminutionem, atq; lationem, aut certe potentias, per quas motus loci diſcrimina corporibus naturalibus contingunt, quæ quidem ſunt grauitas & leuitas: uel omnis motus diſcrimina, & ſic habitus appellaret qualitates, quoniam ab habitum differentiis motuum diſcrimina manant. Quòd autem in hunc ſenſum dixerit, docet uirtutum mentione, cum ait. Virtus autẽ & vitium quædã eſt affectuum pars, differentias. n. motus operationisúe ſignificãt.) qbus verbis habitus ſubeſſe docet qualitatibus, quaſi affectionibus dictis. Virtutem autem & vitium motuum & actionum diſcrimina ſignificare idcirco ait, qm̃ q́ mouentur, pro ſuis virtutibus & vitiis efficiunt, & patiuntur: recte, ſ. aut perperam. Etenim bonum eſt quod recte moueri põt, malum viciſſim quod perperã. Nam motus ſm recte & perperam ineſt iis, qui huiuſmodi habitus habent, habitus autem cauſæ. Sed in rebus potiſsimum animatis bonum & malum qualitatem ſignificare ait. Neq;. n. oẽ bonum qualitas eſt, cùm ipſum in decem generibus habeatur. (& horum maxime) ideſt, aĩatorum (in iis quæ habent electionem) ideſt, in hominibus. Eſt autem bonum & malum, aĩatorum & electionem habentium virtus atq; vitium, quæ bonorum maxime ĩ qualitate ſunt. Cæterum omnes qualitatis ſpecies, quas poſuit in prædicamentis, affectionibus ſeu paſsionibus ſm hũc qualitatis intellectum ſubiicere videt, excepta ſpecie, quæ ſm aptitudinem ac potentiam dicitur, de hac. n. mentionem nullam facit, niſi hanc motuũ differentiis annumerare velis, hoc eſt, iis à quibus motuum differentiæ proficiſcuntur. Nam quemadmodum pro habitibus diuerſi motus eduntur, ſic etiam pro potentiis & aptitudinibus ipſarumq́; differentiis, ita vt prorſus habitus & potentiæ, præterea qualitates paſsiuæ figuræq́; qualitati ſubiiciantur, quæ in affectionibus mobilium ſubſtantiarum intelligitur. aut certe figuræ ad ſuperiorem qualitatis intellectum referuntur. Neque enim triangulus æquilaterus motum quaſi actionem quandam, aut opus huiuſmodi trianguli ſignificat, ſed diſcrimen inter ſe, & Scalenum atque Iſoſcelem, vt ipſe hominis exemplo docuit. Rogati enim quale animal homo ſit, reſpondere poſſumus, pedeſtre. Sic de æquilatero qualis triangulus ſit interrogati, æquilaterus reſpondemus.

Ad aliquid alia dicuntur, vt duplum ad dimidium, & triplum ad tertiam partem, & omnino multiplex ad ſubmultiplex, & excedens ad id, quod exceditur. Alia vt combuſtiuum ad combuſtibile, & diuiſiuum ad diuiſibile, atque omnino actiuum ad ipſum paſſiuum. Alia vt menſurabile ad menſuram, & ſcibile ad ſcientiam, & ſenſibile ad ſenſum. Atque prima quidem per numerum dicuntur, aut ſimpliciter, aut definite ad ipſos, aut ad vnum, veluti duplum

duplum quidem ad vnum numerus eſt definitus. Multiplex autem per numerum quidem ad vnum eſt, non definitum tamen, vt hunc, aut hunc. Seſquialterum autem ad ſubſeſquialterum per numerum eſt ad numerum definitum. At id, quod partes cōplectitur, ad id quod ſub ipſo eſt pars, per indefinitum perinde atq; ad vnū eſt ipſum, vti diximus, multiplex. Excedēs autem ad id, quod exceditur, indefinitum omnino eſt numero. numerus enim commenſurabilis eſt. hæc autem per non commenſurabilem numerum dicuntur. Excedens enim, ad id quòd exceditur, tantum quid eſt, & vltra. at hoc eſt indefinitum, vt conſtat. eſt enim vtrumuis, vel æquale, vel non æquale. hæc igitur omnia ad aliquid, vti diximus, per numerum dicuntur, numeriq; affectus.

26 Ad aliquid alia dicuntur, vt duplum ad dimidium.) Hic partitionem perſequitur eorum, quæ ad aliquid dicuntur, quorum quædam ſic dici ait, vt duplum ad dimidium, & omnino multiplex ad ſubmultiplex. Atque hic quidem intellectus ad aliquid per exceſſum & defectum accipitur, quem intellectum ſecundum numerum appellat. Alia vt combuſtiuum ad combuſtibile, & diuiſiuum ad diuiſibile.) quæ notio effectiuum & paſſiuum ſpectat. Tertio modo ad aliquid eſſe intelliguntur, quæ ſic ſe habent, (vt menſurabile ad menſuram, ſcibile ad ſcientiam, ſenſibile ad ſenſum) qui ad aliquid intellectus iudicanti & iudicato ſubiicitur. menſura enim menſuratum iudicat, ſenſus ſenſibilia, & ſcientia ſcibilia. Quibus partitis vnumquēque intellectum retractat, & quomodo dicatur, oſtendit: & ipſorum mutua diſcrimina declarat. Prima igitur, hæc autem ſunt quæ per exceſſum atque defectum dicuntur, per numerum dici ait, (aut ſimpliciter) id eſt indeterminate, quod ipſe expoſuit adiungens, (aut indefinite) quoniam aut indeterminate dicuntur inter ſe, quæ per numerum ad aliquid dicuntur, hoc eſt, vt neque excedens determinatum exceſſum ſignificet, neque quod exceditur, determinatum defectum. vel ita, vt ambo inter ipſa determinata ſint, vel determinata inter ſe per vnum aliquem numerum dicantur. Exemplis autem quid horum quodque ſignificet, declarat. Nam duplum quod dicitur ad dimidium, & oppoſitionem habet per numerum, duplum ad vnum quiddam determinatum dicitur, quoniam omne duplum dicitur ad dimidium: ac proinde ad vnum quiddam, idemque determinatum dicitur duplum, eiuſque determinatur exceſſus, cùm ad dimidium ſemper dicatur. Eadem eſt dimidij ratio, vt quod ad determinatum vnumque dicatur, hoc eſt ad duplum, quod certum ac vnum exceſſum ſignificat. Atque huiuſmodi quidem eſt hoc, quod primum eſt eorum, quæ ſecundum numerum per exceſſum ad aliquid dicuntur, quod. ſ. ad vnum determinatum ſecundum vnum dicitur. Multiplex vero dicitur illud quidem ſecundum numerum per determinatum exceſſum. Dicitur enim ad vnum ſubmultiplex, non tamē ad vnum aliquid determinatum, vt duplum & dimidium. Sed, cùm talia inter ſe determinatam oppoſitionem habeant. (multiplex enim vnius & ad vnum dicitur, atque item ſubmultiplex) hoc tamen vnum non eſt determinatum. Nam, cum ſit aliquid tertium, quartum, quintū, & quouis alio numero ſubmultiplex multiplicis eſſe poteſt. Pari ratione multiplex poteſt eſſe, ſiue triplum ſit, ſiue quadruplum, & omnino quotieſcunque in ſe id continet, ad quod refertur, & ſecundum quemcunq; numerum. hæc ergo determinationem non ſecundum vnum habent, ſed inter ſe. Seſquialterum vero ad ſubſeſquialterum perinde atq; duplum ad dimidium vtrunq; numerum determinatum habet ſecundum exceſſum ac defectum numerorum. Nam ſeſquialter numerus determinatus eſt, quoniam qui numerus alterum in ſe eiusq; dimidium continet, is ſeſquialter dicitur, pari ratione ſubſeſquialter. hic enim eſt, qui totus cum ſui dimidio in alio continetur, & ſic ambo numeri, qui per huiuſmodi exceſſum accipiuntur, determinati ſunt, cùm ad vnum ac determinatum referantur. Primum igitur exemplum, duplum & ſeſquialterum, quemadmodū quę nunc dicta ſunt, vtroſq; numeros definitos habent, & omnino quibus in numeris relatio fit ad vnum aliquid determinatū, in iis vt ambo determinentur neceſſe eſt. Nam vt omne dimidium eſt vnum, ſic duplum in eo quod duplum vnū eſt, quomodo ſeſquialterum quoq;, & ſubſeſquialterum ſe habet, ne quis putet huius exemplum aliam oppoſitionem ſignificare, quam exemplum dupli. Sed multiplex præfatus ad vnum quidem, non tamen determinatum dici, vt diſcrimen inter hanc & priorem oppoſitionem explicet, rurſus eiuſdem modi oppoſitionis exemplum exponit ſeſquialterum & ſubſeſquialterum, quæ per numerum ad numerū determinatum opponi ait, id eſt ad vnum numerum determinatum, quòd horum vtrunq; ad vnum determinatū dicitur, cui æquipollet illud, (per numerum ad numerum definitum.) At multiplex nō perinde ad ſubmultiplex dicitur. nam horū quoq; vtrūq; ad vnum dicitur, non tamen ad vnum determinatum. Ad hunc quoq; modum ſuper particularem numerum ad ſupparticularem dici ait. vterq;. n. ad vnum dicitur, ſed non per determinatum exceſſum, cùm vnum ſignificet, & cuiuſdam vnius, non tamen exceſſus rationem explicat, vt duplum ſeſquialterum, vt de multiplice dicebamus, quod ad ſubmultiplex dicitur, vt ad vnum quidem, ſed non determinatum. Sed, cum dixiſſet, (ſuperparticulare autem ad ſupparticulare, per numerum indefinitum) appoſitione multiplicis declarat ſuperparticulare ad vnum dici, ſed non ad vnum determinatum. Multiplex enim cuiuſdam atq; vnius multiplex eſt. Sed hoc vnum quota pars multiplicis ſit, non definitur. Itaque multiplex æque ac ſuperparticularis, ad vnum dicitur, ac viciſſim duplum & ſeſquialterum ſimiliter inter ſe. At excedens ad exceſſum non perinde ſeſe habet, cùm multiplex & ſuper particulare ad quiddā determinatum referantur, huiuſmodi vero comparatio in oppoſitione indeterminata vagetur. Multiplex. n. hoc habet determinatum, quod ſæpe continet numerum illum ad quem refertur: ſuperparticulare vero quod illū continet, & partem præterea quampiam eius. At excedens quia nullum exceſſus terminum ſignificat, idcirco per indeterminatum exceſſum dicitur. Præfatus autem quod exceſſum non definit, id per numerum indefinitū exceſſum habere, illud oppoſuit. Numerus enim commenſurabilis eſt) quaſi dicat, omnes definiti numeri cōmenſurabiles ſunt. (hæc autem, inquit, per non commenſurabilem numerum dicuntur,) quibus verbis exponitur quomodo per numerum indeterminatum dicantur. Nam cum omnis determinatus numerus commenſurabilis ſit, cōmenſurabiles. n. ſunt, qui eadem mēſura menſurantur. eſtq; vnitas omnium numerorum menſura cōmunis, qui per huiuſmodi exceſſum excedere dicuntur, ij quoniam exceſſum non determinant, per numerum incōmenſurabilem inter ſe dici feruntur, nō quod inter ſe non ſint cōmenſurabiles, cum ſic inter ſe habere

bere accipiuntur, ſi accipiantur, ſed quia niſi in mutua oppoſitione determinent exceſſum incommenſurabiles eſſe dicuntur. Ipſe vero exponens verba hæc. Hæc autem per non cõmenſurabilem numerum dicuntur.) vt explicaret quomodo ſecuudum incommenſurabilem, addit. Excedens enim ad id quod exceditur, tantum quid eſt, & vltra, at hoc eſt iudefiuitum.) quoniam ſiue creſcat ſiue decreſcat, eandem habitudinem ſeruat. hoc eſt enim quod ſignificat cum ait. Eſt enim vtrumuis vel æquale vel non æquale.) Vel enim æquale prius accepto poteſt quod rurſus accipitur excedi, æquale autem ſecundum proportionem, vt ſit vtrobiq; ſubtriplum quod exceditur, vel non æquale. hoc autem eſt indeterminatum. Sed illud, (indefinitum omnino eſt uumero) dixiſſe poteſt, vt per ipſum ſignificaret, nullum excedens quatenus ſecundum numerum omnino eſt aliquid, determinatum eſſe, quod demonſtrantur illis verbis, (per non commenſurabilem autem numerum dicuntur.) De huiuſmodi enim exceſſu indeterminatum dicitur, propterea quod ex numeris qui ſic habent inter ſe, nullus eſt commenſurabilis. Vel illud. Nnmerus enim commenſurabilis eſt) ſignificat nnmerum qui definito aliquo excedit, commenſurabili nnmero excedere, quemadmodum ſuperparticularis ſuppartícularem parte videlicet. At in excedente non determinatur exceſſus. Excedens enim tantum eſt, quãtum id quod exceditur, & amplius, ipſum autem amplius indefinitum eſt. Nam exceſſus ille, quo excedens excedit, par eſſe poteſt ei, quod exceditur, vt exceſſus dupli. Siquidem duplum tantum eſt quautum dimidium, & amplius, qnod amplius par eſt ei quod exceditur. poteſt etiam eſſe minor, protſus vt quo exceſſu ſuperet, dafinire non liceat, vtrum pari, an minore, vt in ſuper particulari, qui minore, hoc eſt parte excedit. Cæterum cum docuiſſet quomodo per numerum dicantur, quæ per exceſſum ac defectum dicuntur. Sed hæc, inquit, omnia, vt diximus, per numerum dicuntur, numeriq; affectus.) Nam duplum & dimidium, muluplex & ſubmultiplex, & cætera id genus numerorũ affectiones ſunt, & hac rõne quanta, vt paulo ante dixit iu partitione quãti.

Et inſuper æquale, ſimile, atque idem, alio modo. Ratione enim ipſius vnius vniuerſa dicuntur: Eadem enim ſunt ea, quorum eſt ſubſtantia vna. Similia ſunt ea, quorum eſt qualitas vna. Aequalia item ſunt ea, quorum eſt quantitas vna. At ipſum vnum, principium eſſe numeri menſuramq́ue conſtat. quare hæc vniuerſa ad aliquid per numerum quidem dicuntur, non tamen modo eodem. Actiua vero atque paſſiua per potentiam actiuam atq; paſſiuam operationesq́; potentiarum dicuntur, vt combuſtiuum ad combuſtibile, quia poſſunt, & rurſus comburens dicitur ad id, quod comburitur, & diuidens ad id, quod diuiditur, vt operantur. Eorum autem, quæ per numerum dicuntur, operationes non ſunt, niſi eo modo, qui in aliis dictus eſt, ſed operationes per motum illis non competunt. Ea præterea, quæ dicuntur ad aliquid per potentiam, tempore etiam iam dicuntur, vt id quod fecit, ad id quod eſt factum, & id quod eſt facturum, ad id quod eſt faciendum. ſic enim pater, filij dicitur pater. illud enim fecit, hoc quippiam paſſum eſt. Præterea ſunt quæ per potentiæ priuationem dicuntur, vt impoſſibile, & quæ ſimili modo dicuntur, vt inuiſibile. Ea igitur, quæ ad aliquid per numerum dicuntur atque potentiam, omnia hoc ipſo ſunt ad aliquid, quod vnumquodque ipſum quod eſt, cuiuſpiam dicitur eſſe, ſed non hoc ipſo quod ad illud aliud dicitur. at menſurabile, & ſcibile, & intelligibile ad aliquid ex eo dicuntur, quia ad quodque ipſorum aliud dicitur. Intelligibile nanque intellectum ipſius eſſe ſignificat.

Et inſuper æquale.) Sed quædam, inquit, per numerum ad aliquid dicuntur alio modo, non per exceſſum 27
& defectum, ſed per ſimilitudinem & æqualitatem. Quod autem quæ ſic inter ſe dicuntur, per numerum dicantur, hiuc intelligitur, quod ea per vnum dicuntur, vt ipſe ait. Aequale enim, ſimile, atq; idem per vnum dicuntur. Nam quia vnum ſunt inter ſe, (ratione enim ipſius vnius vniuerſa dicuntur.) dixit huiuſmodi oppoſitionem & habitudinem inde ſumi, ꝙ ambo ſic oppoſita, vnum ſunt inter ſe. Quomodo autem ambo ſint vnum, exponit, (eadem nãq;, ait, ſunt quorum eſt ſubſtantia vna.) hæc enim ſunt ſimilia ſecundum ſubſtantiam. Nam, cum ipſum ſibi idem eſſe dicitur, vnum, quaſi duo ſumitur. Itaque identitas, vnitas quædam eſt ſecundum ſubſtantiam. Similia vero ſunt, inquit, quorum eſt qualitas vna.) Similia enim iu ſola qualitate dicuntur, quemadmodum docuit in Prędicamentis, vt ſimilitudo vnitas eſſe intelligatur in qualitate. Aeqnalia item ſunt ea, quorum eſt quantitas vua.) Sed omnia ſic oppoſita, idcirco opponi dicuntur, qnia vnum quiddã ſunt. quo aſſumpto, huiuſmodi habitudinem & oppoſitionem per numerum fieri ait, cum prius ſumpſiſſet ipſum vnum principium eſſe numeri atq; menſuram. Ita, quæ per vnum opponuntur, ea per numeri principium ſunt oppoſita, ac proinde per numerum. Sed non ſimiliter per numerum atq; ea, quæ prius dicta ſunt. illa. n. per exceſſum in numero dicuntur, hęc autem per ęqualitatem & vnitatem. Sed, poſtquam de iis diſſeruit, quę per numerum ad aliquid opponuntur, protinus ſermonem ad ea transfert, quæ vt effectiua ſunt, & paſſiua, ac vt efficiunt, patiunturq́;, inter ſeſe opponũtur. Effectiua igitur & paſſiua per potentiam dicuntur, efficientia vero & patientia per actiones, quæ à potentiis proficiſcũtur. At vbi exemplis quænam per potentiam ad aliquid dicantur, expoſuit, & quæ per actum, oppoſitionem per numeros adiicit non habere partitionem ſecundũ hoc, qnoniam neſunt quidem uumerorum affectiones vllę, cùm ſint immobilia mathematica cuncta. Illud vero. Niſi quemadmodum in aliis dictum eſt) idcirco fortaſſe dixit, quoniam qua intelliguntur numeri, ipſorum actiones quædã exiſtere videntur, quæ tamen non ſunt actiones per motum. Neq; enim intelligens quà intelligit mouetur, neq; quod intelligitur, eſt quà actio quædam eius quod intelligitur, nõ tamen per motum, qualis actio quædam eſt in iis, quæ verſantur in motu perpetientis, ac non efficientis ſolius. Vel quia licet ipſorũ numerorum nullæ ſint actiones (numerus. n. quà eſt numerus nec efficitur, nec patitur, vt Pythagorici rebantur) efficientia tamen & patientia per exceſſum ſecundum numerum, & quem habent inter ſe, vel per æqualitatem proportione quadam efficiuut, perpetiunturq́;. Neq;. n. effectiuum, vtcunq; habeat, vel quantũcunq; ſit, munere ſuo fungitur, ſed co ñuenientiam ac proportionem quandã cum patiente habeat oportet, quæ per numerum quendam efficitur. Nam modicamenta talem tantumq; exceſſum requirunt vt efficiant, morbiſq́ue opportune medeantur. Neque enim quantacunq; ſint modo qualitate ſint prædita, proderunt efficientq;, ſed quantitatem certam præterea deſiderant. quæ ratio eadem eſt in cæteris efficientibus patientibuſq; corporibus. Sed quæ inter ſe per actiuã & paſſiuam potentiam dicuntur, id eſt quæ efficere & pati poſſunt, eorum, inquit,

inquit, aliqua per tempus ad aliquid dicuntur. quod enim fecit, ad id quod factum eſt, refertur, vt calefactum ad id, quod calefecit, ædificatumq́ue pari ratione, & facturum, & faciendum. Nam pater, inquit, dicitur filij ſecundum tempus, quoniam alter genuit, alter genitus fuit. genuiſſe autem eſt effeciſſe, genitum fuiſſe, paſſum eſſe. Sed quæ facta ſunt, per potentiam dici ait, quia hæc non amplius ſumuntur, quaſi in opera ſint. Vel per potentiam communiter opponi ait, quæ in eo quod efficiant aut patiantur, dicuntur opponi, per quodcunq; tempus eorum oppoſitio ſumatur. Præterea, inquit, vt quædam per potentiam, ſic alia per potentiæ priuationem ad aliquid dicuntur. calefactiuum enim ad calefactibile per potentiam dicitur, inuiſibile autem & indiuiduum per potentiæ priuationem. Nam quod videri non poteſt, ad id quod videre nequit, refertur, & quod diuidi non poteſt, ad id quod diuidere non valet. eſt enim inuiſibile, cuius nulla eſt viſio, & viſio nõ eſt rei inuiſibilis. quamobrem omnia huiuſmodi relatiua per potentiæ priuationem dicuntur, quandoquidem impoſſibile impotentia eſt impoſſibile, & impotentia impoſſibilis eſt impotentia. Hæc effatus, quæ per numerum dicuntur ad aliquid, qualia ſunt, de quibus ſupra dixit, & quæ opponuntur per potentiam, id eſt quæ vt efficientia & patientia inter ſe opponuntur, ea omnia idcirco ad aliquid dici ait, quia eorum quodque quod eſt, alterius eſſe dicitur: non ꝙ aliud dicatur ad ipſum. Quo in loco exponere nobis molitur diſcrimen quoddam inter ea, quæ duobus prædictis modis ad aliquid dicuntur, & eorum rationem, quæ vt iudicans & iudicatum inter ſe referuntur, de qua mentionem fecimus, qualis ſcientia eſſe dicebatur & ſenſus, menſura etiam ac intellectus, ſcientiaq́ue & opinio. Diſcrimen autem eſt huiuſmodi, ꝙ in illis vtrunque oppoſitorum quidquid eſt, illius eſſe dicitur, ad quod oppoſitionem habet, quanquam cum (illius) dicit, non per caſum genitum ſignificat. Simile nanque per numerum dicitur, æquale quoque, atq; idem, non tamen ſimilis ſimile dicitur, neq; æqualis æquale, aut eiuſdem idem, ſed ſimili, æquali, eidem. Sed eſt ſenſus, ſic oppoſitorum vtrunq; id quod eſt alterius dici, vel alteri, vel aliter ad aliud. At iudicata & iudicantia non dicuntur ad hunc modum. Iudicantia enim hoc quod ſunt, aliorum, id eſt indicatorum eſſe dicuntur, vt ſenſus ſenſibilium, ſcientia ſcibilium, menſura menſurabilium, intellectus intelligibilium. Iudicata non item id quod dicuntur, eſſe iudicantium, neque hac ratione ſunt ad aliquid, ꝙ ipſa ſint aliorum, ſed quoniam aliud ipſorum eſt. ideo enim ſenſibilia ſunt quia ipſorum eſt ſenſus: & ſcibilia, quoniam ipſorum eſt aliud, id eſt ſcientia. Nam licet ſimile ſimili dicatur ſimile, quemadmodum ſcibile ſcientiæ, & ſenſibile ſenſibili, vtraque ſ. per datiuum caſum, non tamen eodem modo dicuntur, quoniam ſimile alteri quidpiam eſſe dicitur, propterea ꝙ ipſum illi eſt ſimile, non quod illud huic ſimile ſit, quanquam illud ad hoc vel maxime eodem modo referatur. Similis eſt æqualis ac eiuſdem ratio. At ſenſibile ſenſui ſenſibile dicitur, non quod ipſum id quod eſt ſenſus ait, ſed quia huius ipſius eſt illud ad quod dicitur. Idcirco enim ſenſibile ſenſui dicitur ſenſibile, quia ſenſus ipſius eſt. Viſibile enim ſignificat ipſius haberi viſionem. Similis eſt harmoniæ ratio ad conſonantia. Harmonia enim conſonantium eſſe dicitur, conſonantia vero harmoniæ, quoniam harmonia ipſorum eſt, quemadmodum ſcientia dicitur ad ſcibilia.

At intellectus non eſt ad id, cuius eſt intellectus. id enim bis dictum erit. Similiter & viſus cuiuſpiam eſt viſus, non cuius eſt viſus, quanquam vere hoc dici poteſt, ſed ad colorem, aut aliud quippiam tale. Illo vero modo bis idem dicetur, eſſe inquam viſum eius, cuius eſt viſus. Ea igitur, quæ per ſe ad aliquid dicuntur, partim hoc modo dicuntur, partim ſi genera ipſorum talia ſint. Medicina enim eſt ad aliquid, propterea quod ſcientia, quæ quidem ipſius eſt genus, ad aliquid eſſe videtur, & inſuper ea, quibus ad aliquid dicuntur ea, quæ ipſa habent, vt æqualitas ad aliquid eſt, quia æquale ad aliquid eſt, & ſimilitudo etiam, quia ſimile ad aliquid eſt. At enim ſunt quæ per accidens dicuntur ad aliquid, vt homo ad aliquid dicitur, propterea quod accidit ipſi eſſe duplum. hoc autem eſt ad aliquid, & album ſimili modo, ſi eidem accidat duplum ac album eſſe.

At intellectus non eſt ad id, cuius eſt intellectus.) 28
Præfatus in iis quæ ita dicuntur inter ſe, vt iudicans & iudicatum, iudicatum ad iudicans ſic dici, quoniam illud huius eſt, id eſt iudicans iudicati: cum ſic poſſit ad iudicans dici, vt iudicans ad iudicatum: Nunc hęc, ſcientiam videlicet, ſenſum, & menſuram, & talia, ſic ad aliquid dici demonſtrat, vt ad ea quorum ſunt, ſcientia ad ſcibilia, ad ſenſibilia ſenſus, opinio ad opinabilia, non ad ea in quibus habentur, verbi cauſa ſcientia ad eum qui ſcientia præditus eſt, ſenſus ad eum qui ſenſu, & pari ratione cætera. quibus demonſtrandis fidem eius facit, quod ſupra dictum eſt, eſſe aliqua relatiua, quæ ad aliquid idcirco dicuntur, quoniam ea ad quæ dicuntur, horum ſunt, quæ dicuntur ad illa. huiuſmodi enim ſunt iudicata, quæ ſic ad iudicantia dicuntur. Nam quod ſcientia ad ſcibilia, non ad ſcientem referatur, docet, demonſtrans fore, vt idem dicatur bis. Qui fiat autem, vt idem bis dicatur, ipſe paulo poſt in proceſſu demonſtrat, dicens. Similiter & viſus cuiuſpiam eſt viſus, non cuius eſt viſus, quáquam hoc vere dici poteſt, ſed ad colorem, aut aliud quidpiam tale: illo vero modo bis idem dicetur, eſſe inquam viſus eius cuius eſt viſus.) horum enim verborum hic eſt ſenſus, ſi viſum & ſcientiam atque his ſimilia aliorum eſſe dicimus, verbi cauſa ſcientiam ſcibilium, viſum viſibilium, nullum ſequetur incómodum. Roganti enim quid eſt id cuius eſt ſcientia? apte reſpondetur, eſt ſcibile. Si quis tamen ſcientiam affirmet non ad ſcibile referri, ſed ad eum cuius vel in quo eſt, id eſt ad eum qui ſcientiam habet, interroganti, quid eſt id cuius eſt ſcientia, id reſpondebis, cuius eſt ſcientia, hoc eſt ſciens. Poſitum eſt enim dici ad id cuius eſt, & ſic reſponſum erit ineptum, & idem dicetur bis. Sed hoc in loco occurri nobis in hunc modum poteſt. ſi talia idcirco ad ea in quibus inſunt, nõ dicuntur, quoniam fit, vt idem bis dicatur, vtiq; par erat, vt eorũ quæ habentur, in aliquo, nullum ad illud diceretur in quo ineſt. At multa relatiua ad ea dici videntur, in quibus inſunt. harmonia enim conſonantium eſſe dicitur, quæ tamen in nullis aliis eſt, quàm in conſonantibus, & ad illa dicitur. Quin & habitus eius eſſe dicitur, quod ipſum habet, & in quo ipſe ineſt. In quibus ſi quis perinde percontari velit, idem dicetur bis. Roganti enim quid eſt id cuius eſt harmonia, appoſite reſpondebitur, id cuius eſt ipſa. ſiquidem harmonia ad illud dicitur, cuius eſt harmonia, hoc eſt ad conſonantia, quorum harmonia eſt. Ad ea vero dici in quibus habentur, declarant Theophraſti verba, qui ſic in ſecundo Topicorum ait. Quorum eſſe quæque dicuntur, in his inſunt, vt moderatio ſiue cõmenſuratio, habitus & compoſitio: memo-

ria vero & ſomnus,atq; opinio in nullo habetur inanimatorum,nec alterius motus in alio.quamobrem ſigillatim eſt definiendum. Ipſe quoque Ariſtoteles de his ipſis in hunc modum in quarto lib. Topicorum edifferit.Quoniam eorum quæ ad aliquid dicuntur,quædam in iis aut circa ea neceſſario ſunt,ad quę dicuntur,vt diſpoſitio,habitus & moderatio. in nihilo enim alio, q̃ in iis de quæ dicuntur,hæc ineſſe poſſunt,alia vero nō neceſſario, ineſſe tamen poſſunt in iis ad quæ dicuntur,vt ſi anima,ſcibile ſit, cum nihil impediat quominus anima ſuīipſius ſcientiam habeat,non tamen id neceſſariū eſt. fieri enim poteſt, vt hæc ſcientia habeatur in alio. quædam autem ſimpliciter illis ineſſe nequeunt,ad quæ dicuntur,vt contrarium in contrario haberi nequit,neque in ſcibili ſcientia, niſi anima vel homo ſcibile ſit. his nanq; neceſſarium eſſe ait, vt nonnulla relatiua ad ea dicantur,in quibus habētur, de quorum numero diſpoſitionem eſſe dixit.(diſpoſitio enim diſpoſiti eſt, atque eius in quo habetur,)item habitum. Nam habentis habitum, habitus eſt habitus. quæ ratio eadem in mediocritate reperitur. At ſi ad ea dicuntur in quibus ſunt, bis hoc in ipſorum ſingulis dicetur,quid eſt id cuius eſt diſpoſitio? id cuius eſt diſpoſitio. quid eſt id cuius eſt habitus? id cuius habitus eſt. Si ergo bis idem in his dicitur,eſt autē neceſſe,vt ipſa dicātur ad ea in quibus ſunt, idem bis dici non obſtat quominus quidq̃ ad id in quo ineſt dicatur. Etenim ſi bis idem ita diceretur,vt idem ad ſe dicatur,incōmodum ſequeretur.tunc enim quidpiam ſibi contrarium eſſet,cum relatiua dicantur ad cōtraria. At ſi quis rogatus quid eſt id cuius eſt ſcientia? reſpondet ſcientiam eius eſſe cuius eſt ſcientia,non tamen ad hoc dicit. Neque enim rogatus ad quid dicitur ſcientia? reſpondet, cuius eſt ſcientia, ſed, ad eum qui ſcientiam habet. ac viciſſim ſcientiam habens ad quid dicitur rogatus,ad ſcientiam reſpondet, vtiq; nō idem ad idem dicetur,cum ſcientia lōge aliud ſit, quàm quod obtinet ſcientiam.Cęterum ipſe non ea dixiſſe videtur, vt quidq̃ ad id in quo eſt,dici negaret,ſed potius vt confirmaret,quæ, cum in quibuſpiam ſint, poſſunt ad alia præterq̃ ad ea in quibus habentur dici,eorū ad illa fieri relationem.Quāquam illud quoq; poteſt in quæſtionē venire,verum quæ inter ſe per potentiam dicuntur,horum alterum id eſt patiens quod efficienti aut effectiuo cōtrarium eſt,idcirco ad ipſum dicatur, quoniam illud huius ſit, non quia hoc illius? Nam combuſtibile propterea eſt combuſtibile,quoniam aliquid eſt eius combuſtiuum, ac viciſſim aliquid calefactibile, quoniā eius quidpiam eſt calefactiuum,& horum quodq; quidquid eſt,alterius eſſe dicitur.Combuſtibile enim a combuſtiuo eſt combuſtibile:& ſenſibile idcirco eſt tale, quoniā eſt aliquid à quo ſentiatur. An huc pertinent verba hæc; vt quæ ſic dicuntur,ad quid dicantur,oſtēdatur? Quādoquidem quæ per potentiam dicuntur, ea procul dubio dicuntur ad hæc, nec quæritur ad quid ſit horum relatio. At in iis quæ vt iudicantia dicuntur ad aliquid, quæſtio eſt ad quid ea dicantur, exempli cauſa vtrum ſentire ad ſenſum referatur,an ad ſenſibile. Talia igitur omnia nō ad ea referri à quibus habētur,ſed ad ea quorum ſunt abunde demonſtrauit,cum diceret,horum cōtraria ſic ad ipſa dici oportere, quoniam horū illa ſunt. In his enim dictu verum eſt,ea quidquid ſunt, aliorum, vel certe ad aliud vtcunq; dici.Nam etſi hoc commune ſit omnium relatiuorum,tamen quæ ad iudicantia referuntur, ea idcirco referantur oportet, quoniam illa ipſorum ſunt. quod verum non eſſet, ſi ſcientia & talia ſingula ad ſe habentia dicerentur. Eorū igitur quæ per ſe dicũtur ad aliquid, quædam ſic dici ait.ſ.vel quia ipſa quidquid ſunt,aliorum eſſe dicuntur,vel quia ipſorum alia ſunt. Partim, inquit, ſi genera ipſorum talia ſunt. Medicina.n.eſt ad aliquid, propterea ꝙ ſcientia, quæ quidē eſt ipſius genus,ad aliquid eſſe videtur.)Sed hoc in prædicamētis quoq; ab ipſo dictum fuit. Nam cuius genus ad aliquid eſt,id non per accidens dicitur ad aliquid,ſed per ſe, licet nō perinde atq; genus. Quia enim genus in ſpecie ineſt,fit vt ſpecies ad aliquid habeat in ſubſtantia,genus enim ſubſtantiæ ipſius eſt pars. Pręterea vt quæ habent,inquit,alia ſunt ad aliquid, ſic & ob id quę ab ipſis habentur. Æqualitas enim idcirco ad aliquid eſt, quoniam æquale quod æqualitatem habet,ad aliquid dicitur: & ſimilitudo, quoniam ſimile. Idcirco enim ad aliquid illa dicuntur, quoniam ab his habētur. Quædam vero per accidens ad aliquid dicuntur, ea.ſ. quibus cum ipſa non ſint ad aliquid, quidpiam accidit, quod ad aliquid dicitur. Homo.n.dicitur ad aliquid cum ei accidit eſſe duplo,quod eſt ad aliquid. Rurſus album ad aliquid ex accidenti perinde dicetur.ſi cui duplo eſſe accidit,huic quoq; albo eſſe contingat. Sed intereſt inter hos relatiuorum modos, quod in priore ſubiectum dicitur ad aliquid propter ipſius accidens, in poſteriore vero accidens ob alterum accidens.

Perfectum dicitur id,cuius nulla pars extra accipi poteſt. vt tempus id cuiuſcunq; perfectum dicitur eſſe, extra quod nullum accipi tempus poteſt,quod ſit huiuſce temporis pars,Et id quod eſt affectum virtute, atq; bene ſe habet,non habens ad genus exuperationem,vt Medicus perfectus quiſpiam dicitur, modulatorq́; perfectus,cùm nihil ipſis in ſpecie ſuæ virtutis deeſt. Hoc pacto etiam per tranſlationem & in malis dicere conſueuimus calumniatorem perfectum,furemque perfectum,quandoquidem et bonos etiam ipſos dicimus, vt furem bonū, calūniatoremq́; bonū,atq; ipſa virtus perfectio quædam eſt.Vnumquodq; enim tunc eſt perfectum,ſubſtantiaq; omnis tunc eſt perfecta, cùm in ſpecie propriæ virtutis nulla pars eius magnitudinis, quæ ſecundum naturam competit,deeſt. Præterea in quibus ſtudioſus ineſt finis, ea perfecta dicuntur. ex eo nanq; quia finem habent, perfecta ſunt,& dicuntur. Quare,cùm finis extremum ſit quiddam, & ad praua etiam transferentes, perfecte periiſſe quippiam dicimus,perfecteq; corruptum eſſe,cùm nihil prorſus corruptionis deficit,atq; mali,ſed in ipſo extremo eſt conſtitutum: Quapropter & obitus finis dicitur per tranſlationem, quia vtraq; ſunt extrema. finis vero; & id, gratia cuius cætera ſiunt,extremum eſt. Ea igitur,quæ per ſe perfecta dicuntur, tot modis dicuntur, alia vero propterea, quòd in bene ſeſe habendo nil ipſis deficit; neq; exuperationem habent, neque quicquam eſt extra. Alia omnino ex eo, quia in vnoquoque genere exuperationem non habent, necq́; quidquam eſt extra.Cætera vero iam per hæc ipſa perfecta dicũtur,quia aut tale quid faciunt, aut habent, aut talibus accommodantur, aut aliquo alio modo dicuntur ad ea, quæ perfecta primò dicuntur.

Perfectum dicitur id, cuius nulla pars extra.) Dein- 29
ceps de perfecto verba facit, ac partitionem eius perſequitur: primo modo perfectum eſſe id ait intelligi, à quo pars nulla ipſius abeſt. Tunc enim aliquid perfectum id quod eſſe dicitur eſt, quando nulla pars illi abeſt ex iis,quæ faciunt ad perfectionem,vt tempus id cuiuſq; perfectū eſſe dicitur,cuius tēporis,quod.ſ.huius eē dicitur, nulla pars abeſt, nec extra ipſum eſt aliqua.

Nam

Nam licet extra omne tempus ſit aliquod tempus, tamen ſi certæ cuiuſpiam rei tempus definitum accipiatur, tunc demũ huius tempus erit perfectum, cum eius temporis pars nulla defuerit. vt ſi cuius, verbi cauſa, hominis tempus ſit centum anni, quod ſit totus eius vitæ terminus, tempus hominis perfectum fuerit, ſi ex annis cẽtum nihil abſuerit. hoc quoq; modo perfectus eſt homo, perfectus equus, cui nulla pars abeſt. ſic perfecta ſtatua, & cætera ſingula, quibus nulla pars abeſt. Similiter perfecta ea dicuntur, ſupra quæ nihil eſt ſm propriam virtutem, & huius bonum quodq; habetur in hoc genere. quo in loco paulo communius virtutis nomen vſurpat. Res.n. quæq; tunc eſſe perfecta dicitur, cũ propiam virtutẽ obtinet, vt homo perfectus, cui nihil ad virtutes humanas deſideratur, & ſupra quem nihil eſt bonis humanis prędítum. Sic perfectum Medicum appellamus, qui medicinæ cognitione a nemine ſuperatur. Illud autem (ad genus) ipſe expoluit, cum diceret: Cũ nihil ipſis in ſpecie ſuæ virtutis deeſt.) Nã cum virtutes complures ac diuerſæ ſint, is perfectus eſſe dicitur per virtutẽ q̃ habet, quia nihil in ea deficit. Nã genus pro ſpecie dixit. Et tibicem perfectus dicitur, qui ſua in arte talis eſt, ac in vniuerſum quicunq; quapiam in arte, ſcientia vel virtute non deficit, perfectus in ea eſt. A quo perfectorum modo, quo ea perfecta dicuntur, quæ in ſua bonitate nõ excelluntur, ad mala quoq; perfectũ transferimus. Calũniatorẽ.n. perfectum dicimus. & ſurẽ perfectum, qui à nemine his in rebus ſuperatur. quod idcirco facimus, q̃m eoſdem bonos etiam nuncupamus, vt ſures bonos & perfectos, quaſi virtutem ac perfectionem in his habeant. Nam propria cuiuſq; virtus perfectio eſt (quia, inquit, vnumquodq; tunc eſt perfectum, ſubſtantiaque omnis tunc eſt perfecta, cùm ſm ſpeciem propriæ virtutis nulla pars eius magnitudinis, quæ ſm naturã competit, deeſt.) dicens, (ſm ſpeciem propriæ virtutis) pro illo. (quando huius propriæ virtutis ſpeciei, in qua ſpecie eſt, nulla pars deſideratur naturalis magnitudinis.) vt homo perfectus eſt, cui nulla pars humanæ virtutis abeſt. Homo enim perfectus eſt, non cuius partes apte congruunt, ſed in quo nulla pars virtutis humanæ eiuſque naturalis magnitudinis deſideratur, & pari ratione equus, canis, & alia quæq; res: vt ſic perfectũ id eſſe definiatur, cuius in ſuo genere nulla proprię virtutis huiuſq; magnitudinis pars deſideratur: quandoquidem ad magnitudinem naturalem nulla perfecti pars deſideretur oportet. Sed ex prædictis priora perfecta dicuntur ſm quantum, poſteriora vero ſm bonum & quale. Præterea, inquit, in quibus ſtudioſus ineſt finis, ea perfecta dicuntur. Nam quod finem habet, perfectum eſt. finis autem propriæ dictus, bonum quoddam eſt. ſic homo bonus eſt perfectus, q̃m proprium finem habet, qui bonũ eſt. Eritq; diſcrimen inter hæc & prædicta perfecta, ꝙ illa perfecta dicuntur, q̃m in perfecto ſunt, cuiuſmodi eſt virtus: hæc autem, quia ſunt in fine. Vel hæc adiecit, non quaſi ſignificans perfectorum aliam ſpeciem, ſed repetens ea, quæ de his ſunt dicta, hoc retulit, non quaſi à ſuperiore diuerſum. At q̃m perfectum eſt quod finem habet, finis autem eſt extremum, idcirco quæ ſunt in extremo, hæc in fine dicimus eſſe. quo fit, vt in malis etiã hunc perfecti intellectum vſurpemus, vt aliqua perfecte abolita eſſe dicimus, aut perfecte interiiſſe, cùm ad extremum mali peruenere, nec interitus quidq̃ supereſt. Sic exitus finis eſſe dicitur, q̃m finis eſt extremum. hoc autem eſt bonum, & cuius gratia, extremum nobis finem appellantibus. Quamobrem dicimus etiam aliquid exitum habere cuius gratia efficiebatur, ſed eſſe errorem in ſequente. Nam finis proprie hoc eſſe intelligitur, quod ſic eſt extremũ, vt id cuius gratia. Finis vero, inquit, & id cuius gratia cætera fiunt, extremum eſt) id eſt, finis autem proprie dictus eſt extremum, vt cuius gratia. Vel cum ambo extrema eſſe dixiſſet (exitus.n. ſiue obitus extremum eſt) adiecit, finem quoq;, & ipſum cuius gratia extremum eſſe. Sed omnia prędicta, & quę per ſe perfecta eſſe dicuntur, in duos intellectus redigit, vel in eum quo perfecta eſſe intelliguntur quę in bonitate non deficiunt. nec ab aliis ita ſeparantur, vt extra ipſa quicq̃ liceat accipere, quod ſi adeſſet, ipſorũ bonitatem augeret. In quibus enim ſtudioſus finis habetur, ea in hunc intellectum referuntur, quo perfectum aliquid propter virtutem & plenam boni præſentiam vocatur. vel in alium quo perfecta dicuntur, quæ ſimpliciter in proprio genere à nullo excelluntur, & quibus nihil abeſt. qui quidem intellectus primum fuit explicatus, & ad cuius expoſitionem exemplum perfecti temporis appoſuit: quomodo perfectus homo eſt, cui nulla pars abeſt, & pari ratione equus, domus, fundamentum, ſedes, vt ſupra dixit. Atque hi quidem ſunt intellectus eorum quæ per ſe perfecta dicuntur. Alia.n. quæ perfecta dicũtur, ab his tale nomen mutuari ait, (quia aut tale quid faciunt.) doctrina enim perfecta dicitur, quoniam effectrix eſt perfecti cuiuſpiam: Facit enim vt quiſpiam virtutem habeat. Item ars gymnaſtica, quoniam habitudinem bonam, quæ perfectio quædam eſt, affert. Alia perfecta dicuntur, quoniam quidpiam huiuſmodi habent: vt librum perfectum nuncupamus, cui nihil ſcribendum abeſt. & actionem perfectam, in qua nihil deſideratur. Alia quoniam perfectis accommodantur. Sic veſtis perfecta dicitur, ſic calceamẽtum, ſic armatura, vt Achillis haſta perfecta, quoniam ipſe ſolus, qui perfectus erat, vti ea poterat. Similiter quę perfectis ſecundum bonitatẽ accõmodantur, ipſoſúe decent, ea perfecta dicũtur: vt actio perfecta, quæ decet ſtudioſum: qualis eſt actio Philoſophi. (aut aliquo alio modo dicuntur ad ea quæ perfecta primo modo dicuntur) ſic ludicrum certamen perfectum appellatur, quo certat perfectus Athleta.

Terminus id dicitur quod eſt vniuſcuiuſq; vltimũ; & vltra quod primum nihil accipi poteſt, & citra quod primum omnia collocantur, & id quod eſt magnitudinis aut magnitudinem habentis forma, & vniuſcuiuſque finis: tale autem eſt id, ad quod per motum itur, actioúe fit, & non id, à quo fit profectio, interdum autem ambo, & id à quo, & id, ad quod profectio fieri ſolet, & id gratia cuius cætera fiunt, et cuiuſq; ſubſtantia & quidditas item cuiuſque. cognitionis enim hæc extremum, quod ſi eſt cognitionis, eſt etiam & ipſius rei extremum. Quare patet tot modis ipſum extremum dici, quot modis ipſum principium dicitur, & inſuper pluribus. Principium enim extremum eſt quoddam, at non omne extremum principium eſt, vt patet.

Terminus id dicitur, quod eſt vniuſcuiuſque.) Porrò terminum vno modo id eſſe ait, quod eſt cuiuſque 30
vltimũ, quomodo mors terminus eſſe dici poteſt, quod enim vltimum cuiq; aduenit, id terminus ipſius eſſe dicitur, quo quidem mõ motus etiam, atque actionis terminus aliquis eſſe dicitur. hmõi.n. eſt extra quod primum nihil licet accipere. Nam, ſi accepto aliquo tanq̃ extremo, aliquid extra hoc fuerit, id quod accipiebaſ, non erat terminus. Adiecit autem primum, vt terminũ

proprie

proprie dictum ſignificaret, qui non eſt terminus vt pars, ſed vt proprie extremum; qualis in corporibus eſt ſuperficies. Poteſt enim pars aliqua ſumi, extra quam nihil ſit, ſed non prima, quoniam ante hanc partem eſt ipſe terminus. Sed, quanquam per rationem hanc idem terminus ſignificari videatur, qui per priorem, quem vniuſcuiuſque vltimum appellat, vt eiuſdem ſignificati rationes diuerſæ ſint, hoc tamen haud verum eſt. Primo enim modo non ſolum terminus id dicitur, quod cùm ſit aliquid rei, vltimum eius eſt, ſed etiam quod cuiq; vltimum aduenit. Altero vero, aliquid rei eſt qui terminus appellatur. Præterea terminus, qui vltimum eſſe definitur, de parte quoque dici poteſt. Qui autem ſic terminus dicitur, vt ſecundo loco expoſuit, non poteſt cum parte congruere, ſed cum eo, qui proprie terminus eſſe intelligitur, vt ſupra commemoraui. Item vltimum tribuitur etiam non magnitudinibus. Nam & orationis vltimum dicimus, & actionis atq; ſententiæ. hoc enim modo, vt diximus, mors quoque terminus appellatur, vtpote quæ vitæ animantium vltimum ſit. Id autem vltra quod primum nihil accipi poteſt, ſolis magnitudinibus congruere videtur. Magnitudinibus enim aliquid accipere licet, extra quod primum nihil eſt, cuiuſmodi eſt in corpore ſuperficies, in ſuperficie linea, in linea punctus. Illud autem, (extra quod nihil accipi poteſt) aliter intelligitur cùm dicitur de perfecto, aliter cum de fine. In perfecto enim ſignificat, cui nulla deeſt pars. totum enim acceptum perfectũ eſt. In termino autem quo nihil exterius eſt, terminans id cuius eſt terminus, & perfectum eſt quod ſic quaſi totum nihil habens extra. Vel illud (primum) additum termino, diſcrimẽ ſignificat, propterea ꝙ etiam quod non eſt perfectum, habet terminum. Terminum quoque dici ait (citra ꝙ primum omnia collocantur.) alio diuerſoq; modo idem ſignificans, quod verbis ſuperioribus. tunc enim dixit, (vltra quod primum nihil accipi poteſt.) Nunc vero, (citra quod primum omnia collocãtur.) rurſus primum adiiciens, vt hoc diſcrimine à parte ſeiungat terminum, qui proprie ſic appellatur. Citra enim partes eas, quæ in extrema vergunt, cæteræ partes iacent, ſed illæ non primæ ſunt. Nam pars quoq; ipſa, quæ in corpore pro extremo ſumitur, intra ſuperficiem continetur, ſuperficies non item ab alio cõplectitur. Cæterum, vt dixi, illud (vltra quod primum nihil accipi poteſt) tantundem eſt atq; hoc (citra quod primum omnia collocantur. Præterea terminus, inquit, eſt & id, quod eſt magnitudinis, aut magnitudinem habentis ſpecies.) quo in loco ſpeciem vocat figuram atq; formam. ab his enim corpora ſpeciem mutuãtur. Nam magnitudinem pro corpore dixit, quia figura omnis in corpore eſt. Adiecit autem, (vel magnitudinem habentis.) propter animalia, quæ non ſimpliciter cum ſint corpora & magnitudines, corpus tamen ac magnitudinẽ habẽt. Animalium igitur ſpecies ac terminus eſt ſua cuiuſq; forma, corporum vero ſuæ figuræ. primoq; modo ſuperficiem vocat terminum, hoc autem figuram. Item terminus eſt, inquit, vniuſcuiuſque finis, & cuius gratia. Tale enim eſt id, quo motus atq; actio pertinet. Cuius enim gratia motus cietur, actioq; obitur, & quo contingente ceſſatur, hoc terminus appellatur, neq; ad hũc modum mors debet terminus appellari. Nam licet extrema ſit, tamen quæ fiunt, non eius gratia efficiuntur. Sed poſtq̃ dixit, (id ad quod per motum itur) adiecit. Sed nõ id ex quo ſit profectio.) Ex quo enim repetitur motus, id principium nuncupatur. Sed interdum, inquit, ambo, & id, ex quo, & id ad quod) qm̃ hmõi principium quandoq; terminus ſeu finis appellatur, vt in rerum agendarum conſultatione, in qua exorſi à fine, in extremo conſiſtimus, quod principium actionis efficitur. Ita quod eſt actionis principium, hoc terminus eſt conſultationis. vt per hæc verba oſtendiſſe intelligatur tũ finẽ, tũ etiam efficiens eſſe principium atq; terminũ, terminũ conſultationis, actionis vero principium. Præfatus aũt principium terminum appellari, qđ innuit dicens, (& id ex quo) cũ adiunxiſſet, (& id ad quod) quod quidem poſitũ erat, idq́; expoſuiſſet adiiciens, (& id gratia cuius) hoc enim eſt id ad quod, deinceps quot modis principium, tot etiam terminum intelligi ait. Nam ſpẽm quoq; per qua res eſt, non ſ̃m figuram & formã terminum eſſe ait. quod quale ſit, expoſuit. Neq; enim hominem eſſe animal rationis particeps atq; mortale, hominis ſimpliciter eſt terminus, ſed cognitionis hominis, & pari ratione hoc terminus eſt cuiuſque rei cognitionis. Nam cum nouimus hoc, tunc res quid ſit inquirere deſiſtimus. quod ſi cognitionis eſt terminus, ipſius quoq; rei terminus erit. Nam quemadmodum ſeſe res habet, ſic ipſius efficitur cognitio. (quare patet, inquit, tot modis ipſum terminũ dici, quot modis ipſum principium dicitur.) quod effatus addit. Et inſuper pluribus.) Ac id quidem quod tanq̃ finis principium dicitur atq; ſpeciem, & id vnde motus principium, terminum appellari docuit. principium vero, quod materia nuncupatur idcirco terminus eſt, qm̃ ſubiectum vltimum eſt. vltimum autem terminus appellatur. At terminum non ſolum quatuor modis intelligi, ſed alios etiam intellectus habere, qui principio congruere nequeunt, ex iis ſatis apparet, quæ de termino diſſeruit, cuiuſmodi eſt cuiuſq; rei extremum, vt mors, & vltra quod primum nihil accipi poteſt, vt corporis ſuperficies, item figura: quorum nullum hoc eſt quod cauſarum aliqua ex iis, quæ termini dicuntur, vt merito dixerit. (principium enim extremum eſt quoddam, at non omne extremum principium eſt) cauſam videlicet ſignificans.

Ipſum quo pluribus dicitur modis, atque vno mõ dicitur forma ſubſtantiaq; cuiuſq;, veluti quò bonus eſt bonus, idipſum eſt bonũ. Alio modo id, in quo primo aptum eſt quippiam fieri, vt color in ſuperficie. Id igitur, quod primò dicitur quo, forma eſt ipſa, ſecundo vero id, quod eſt materia cuiuſq; ſubiectumq́; cuiuſq; primum. Omnino autem ipſum quo, atq; cauſa, paribus modis dicuntur. Id.n. quo quiſpiam acceſſit, id eſſe dicitur gratia cuius venit, & item id quo vitioſam quiſpiam rationem aut ratiocinationem extruxit, id eſt quod ratiocinationis eſt, aut vitioſæ cauſa rationis. Præterea ipſum quo, poſitionem ſignificat, veluti quo ſtetit, aut quo pergit. hęc enim omnia poſitionem locumue ſignificant.

Ipſum quo pluribus dicitur modis.) Deinde intelle- 31
ctus explicat huius dictionis quo, atque vno modo dici ait ſubſtantiam & formam. Nam res quæq; ſpecie ſiue forma dicitur id ꝙ eſt, quam formã ſubſtantiam quoq; nuncupauit. Nã ſtatua per formã ſtatua eſſe dicitur. Et homo pari rõne homo: & equus equus per formã eſſe intelliguntur, & cuius in ſubſtantia bonũ eſt, eius forma proprie bonũ eſt. Bonum aũt eſt id, per quod bonus eſt bonus. Dicit autem (ipſum bonũ) pro eo quod eſt, per quod bonus eſt bonus, ipſum eſt bonũ. bonus.n. per nihil aliud eſt bonus, q̃ per bonũ, boniq́; ſubſtantiã. Alio modo inquit, dicitur quo, id in quo primo aptũ eſt quidpiam fieri. per illud.n. eſſe dicitur, vt corpus per ſuperfi-

ciem colorari dicitur,quoniam ſuperficies prima colorem excipit. Sed,poſtquàm dixit, quo,vno modo formam & ſubſtantiam intelligi, alio vero primum excipiens, ipſum tamen quo proprie ac primum in forma vſurpari ait, vtpote per quam eſſe rei cuique ſuppetat, proxime per materiam,primumq́; ſubiectum.quod primum excipiens appellat.Color nanq; in ſuperficie tanquam in materia prima ineſt, & rerũ tum naturalium, tum etiam artificioſarum quæq; non modo per formã vt eſt ſic eſſe dicitur,ſed etiam per materiam,primũque ſubiectum: vt homo non per formam ſolum, ſed etiam per ſubiectã formæ materiam homo eſſe dicitur. Item ſtatua per æs etiam ſtatua eſſe dicitur, non per formam tantum. cui ſimilis ratio eſt in omni compoſita ſubſtãtia. Sed primum excipiẽs ad materiam referri videtur. Materiam nanq; in vniuerſum appellat id, cui primum quaſi ſubiecto aliquid adeſt. Ita,cum in ſuperficie primum color excipiatur, ſuperficies æmula erit materiæ, color vero formæ.Sed poſtquàm dixit ipſum quo tum formam,tum materiam nũcupari.Sed omnino,inquit, ipſum quo,atq; cauſa,paribus modis dicuntur.)In ſingulis enim rebus cauſa eſt id,quo,ceu propter quod aliquid adeſt. primumq́; docet perinde dici, atq; finalem cauſam.Dicimus enim ꝓpter quid venit? pro eo quod eſt,cuius gratia venit? Siquis enim rogatus ꝓpter quid venerit,reſponderit cuius gratia venerit,exempli cauſa propter pecunias exigẽdas,apte reſpondebit:qui vero dixit, propter quid veniſti? ipſum propter quod inquirebat.Item qui bellum Troianum propter quid cõſtiterit percontatur, is Troiani belli principium vnde manauerit inquirit: quæ rurſus cauſa eſt, vnde principium motus proficiſcitur. ad quod ſi propter Helenæ raptum reſponderis, ipſum propter quod explicueris. Quod autem idem cum formali materialiq́; cauſa congruat,ipſe teſtatus eſt. quin & exemplo quod ipſe appoſuit,cauſa efficiens ſignificatur. Qui enim percõtãntur propter quid perperam, aut viciſſim recte collectũ fuerit, is cauſam ſcire cupit efficientem fallaciæ, aut rectæ concluſionis:hoc eſt, ſcire vult quid paralogiſmum, aut quid ſyllogiſmum effecerit.Sed præter commemoratos intellectus ipſum quo poſitionem quandam & locum ſignificare ait,id eſt ſignificare vbi.Nam qui,hæc ſtatua,exempli gratia, Ariſtotelis, quo Athenis conſiſtit percontatur, is vbi ea ſtatua ſit, & in qua vrbis regione, intelligere cupit. pari rõne qui quærit, quo ſiue per quid deambulas? is in qua parte vrbis, & in quo loco deãbulas,ſcire laborat, vtrũ in Lycio,an Ceramico.

Quare neceſſe eſt & ipſum per ſe multipliciter dici. Vnũ eſt enim per ſe quidditas vniuſcuiuſq;, vt Callias,& qualitas ipſius Calliæ. Aliud id omne,quod ineſt in ratione, veluti Callias per ſe animal eſt.in ratione enim ipſius animal ineſt, Callias enim animal quoddam eſt. Praterea,ſi in ſeipſo primo,aut in aliqua ſui parte ſuſceperis. quo pacto ſuperficies eſt per ſe alba, & homo viuens per ſe. Anima nanq; pars quædam eſt hominis,in qua prima eſt ipſum viuere. Præterea id,cuius non eſt alia cauſa vlla. hominis enim ſunt cauſæ multæ,animal,bipes,attamen ipſe homo per ſe homo eſt. Inſuper ea,quæ ſoli inſunt,prout eſt ſolum quocirca per ſe eſt, id quod eſt ſeparatum.

32 Quare neceſſe eſt & ipſum per ſe.)Poſtq̃,quo,multifariam dici docuit. Quare, inquit, neceſſe eſt & ipſum per ſe multipliciter dicatur) per quod enim quodque adeſt,per ſe adeſt: & cui primo aliquid adeſt, huic adeſt per ſe.Nam ipſum per quod,prædicatur ſecundum aliquid eorum,quæ per ſe adſunt.Vno igitur modo per ſe quidditas & forma eſſe intelligitur. Propria enim forma & ratio,quæ ſubſtantiam explicat, per ſe cuiq; adeſt.Callias enim per ſe eſt Callias:& quæcunque definitione continentur, per ſe conueniunt ei, cuius habetur definitio,genus videlicet,& differentiæ,& horum cùm formæ ſunt partes,vnũquodq; per ſe adeſt Calliæ.Alio modo quod in ſe primo aliquid excipit,vt in aliquo ſui. Nam ſuperficies per ſe coloratur,q̃m ipſa primo colorẽ excipit, vt dixit cum de quo ſiue per quod diſputaret, & hmõi quo per materiam eſſe videtur. Corpus autem, licet ipſum per ſuperficiem coloratum ſit,quę per ſe colorata eſt,tñ quia ſuperficies, quæ prima & per ſe colorem excipit,aliquid ipſius eſt, idcirco corpus per ſe coloratum eſſe dicitur.Neq; enim id ſolum quod in ſe primo aliquid excipit,per ſe tale eſſe dicebamus,ſed etiam id,cuius aliquid eſt primum excipiens. At ſuperficies corporis terminus eſt.Item animal idcirco per ſe viuit, q̃m anima, quæ ipſius aliquid eſt,prima obtinet ipſum viuere. Itaq; hõ per ſe viuit, quia vita eſt in parte eius prima,in anima.ſ.quæ hoĩs eſt pars: qui quidẽ intellectus materiæ quoq; cõuenire poſſe videtur. Pars.n.quæ in aliquo eſt,rationẽ habet materiæ, & in materia vnitatẽ habet. Quanq̃ alio in loco,quod primũ aliquid accipit,id per ſe tale eſſe dicit, quod per partem ex accidenti. Præterea, inquit, per ſe id eſſe dicitur, (cuius non eſt alia cauſa vlla.) ꝙ quale ſit, hoĩs exẽplo declarauit. Nã licet hoĩs complures ſint cauſæ, eſt.n.forma,& materia, & quæcunq; definitione continentur, atq; ipſum efficiens, tñ vt homo ſit homo, nulla cauſa exterior habetur. Si quis.n.te cur homo ſit hõ, percontetur, nihil aliud reſpondere queas, quam quia eſt hõ. Ad hæc, inquit, per ſe adſunt (ea quæ ſoli inſunt, & vt eſt ſolum.) quibus verbis propria quorundã ſignificat, quę illis per ſe ſiue ſolũ inſunt.propriorum aũt rationẽ expoſuit, cum diceret. Soli inſunt,& vt eſt ſolũ) Illud.n.(vt eſt ſolum) ſignificat omne,quod adeſt cuipiã,nõ quod ex iis, quæ in ipſo habentur, huic adſit, illi ſecus.quod igitur ſoli & omni adeſt, hoc propriũ eſt ipſius, q̃q̃ quidditas ipſius non eſt.per quod.n.aliquid determinatur, ac determinate adeſt,non huic adeſt:illi vero ſecus, neque modo adeſt,modo ſecus. neq; præterea alteri cuipiam, per id quod ſic adeſt,per ſe adeſt, & ſic ſolitudo id ꝙ eſt per ſe adeſſe ſignificat. Nam quod ſoli adeſt, hoc per ſe illi adeſſe videtur.(quocirca, inquit, per ſe quod eſt ſeparatum.)id eſt propterea.n.talia ſunt per ſe,q̃m determinate illis ſolis adſunt. In quibuſdã exẽplaribus legitur, (quamobrem coloratum per ſe) & ſubaudiendum erit ſuperficiei, quoniam coloratũ per ſe ſuperficiei adeſt.

Diſpoſitio,ordo dicitur eius eſſe,quod partes habet, aut loco,aut potentia,aut forma. Poſitionem.n.quandam eſſe oportet, vt & nomen etiam ipſum, diſpoſitio inquam, declarat.

Diſpoſitio ordo dicitur eius eſſe.) Diſpoſitionem, 33
quoque plurifariam dici ait.diſpoſitio enim eius quod partibus conſtat, ordinem quendam partium ſignificat vel ſecundum locum & ſitum, qui ordo in iis conſiderari poteſt, quæ coacta & in loco ſita ſunt, vt cùm exercitum recte diſpoſitum eſſe dicimus, propterea ꝙ equitatus hunc locum teneat,illum peditatus: & diſpoſitionem domus vocamus ſitum partium eius per locum ordinatum: vel ſecundũ potentiam, vt in partibus animæ, quarum alia eſt prima, vt vegetalis: alia ſecunda, vt ſenſualis. aut ſecundum ſpeciem & formã,vt cùm ſtatuæ aut imaginis diſpoſitionem dicimus.

Quod

Quòd vero ait (poſitionem enim quandam eſſe oportet, vt & uomen etiam ipſum, diſpoſitio inquam, ſignificat) de partinm ordine ſecundum locum, & ſm formam proprie dictum eſſe videtur, nou de ordiue ſecundum potentias, quanquam poſitio in potentiis quoq; communiter intelligi poteſt, vel ex accidenti, ſcilicet quoniam ea, quorũ potentiæ ſuut, poſitionem babent. quamobrem diſpoſitio ſm formam ſitum habet ex accidenti. ſitus autem ſiue poſitio, vt in prædicamẽtis explicuimus, iu iis eſſe iutelligitur, quorum pars altera alteram expectat. Sic autem ſeſe res habet in diſpoſitione, tum ſecundum potentias, tum ſecundum formas.

Habitus autem vno quidem dicitur modo quaſi operatio quædam habentis, eiusq; quod habetur, perinde atque actio quædam vel motus. Cùm enim alterum efficit, alterum efficitur, tunc eſt affectio media. ſic & inter habentem tunicam, & tunicam, quæ habetur, habitus eſt.. Atque patet fieri non poſſe, quo hic habitus habeatur. erit enim infinita profectio, ſi fiet vt eius quod habetur, habitus habeatur. Alio modo dicitur habitus diſpoſitio, quia id quod afficitur bene vel male diſponitur, aut per ſe, aut ad aliud, qualis eſt ſanitas, quæ eſt habitus quidam, eſt enim diſpoſitio talis. Inſuper habitus dicitur, ſi diſpoſitionis talis ſit pars, Quapropter & virtus partium, habitus quidam eſt.

34 Habitus autem vno quidem modo.) Habitus, inquit vno modo dicitur quaſi operatio quædam habentis, eiuſq; quod habetur. Nã, cùm habens actu habet quod habet uou potentia, & quod habetur, ſimiliter actu habetur, actio id quædam eſt vtriuſq;, qui babitus appellatur. Sic leuæ, ſic tunicæ babitus ab habendo nomeu mutuatur, tanq̃ ſit habitio quædam. Nam vt efficientis, & eius quod efficitur, actio media vocatur effectus, ſic actio media inter habens, & id quod habetur, habitus dicitur, cuius eſſe iu vtriuſq; actione couſiſtit. Sed veſtis, quæ habetur, & ipſam habentis medium eſſe habitum præſatus, negat fieri poſſe, vt quemadmodum indumenti habitus eſt, ſic ipſius habitus, habitus alter exiſtat. Adiecit autem, (hic ſiue talis) q̃m talis & ſic appellati habitus uõ eſt alius habitus: nec fieri poteſt, vt hic habitus perinde atq; veſtis habeat. Nã, ſi hmõi habitus rurſus habitus haberetur, abſq; fine procederetur. habitus. n. per aliũ iutellectũ nihil obſtat quo minus habitus habeatur, vt virtutis ſcientiæq; atq; doctrinæ. Illud autẽ. Si fiet, vt eius, quod habetur, habitus habeatur.) pro eo dixit quod eſt, ſi habitus eius, qui rei habitæ nũcupatur, rurſus ſit habitus, vt liceat rurſus illum habitũ habere. Nam vt primi babitus, ſic etiam ſecundi & tertij habitus erit, & ita in infinitum procedetur. Nam ipſe habitus de alio quodam dicitur, atq; eius eſt quod habetur, non autem ipſius habitus. Alio modo, inquit, habitus intelligitur, qui de diſpoſitionibus prædicatur. Diſpoſitio enim habitus eſt, vt firmum habitum dicimus, vel coutra valetudinarium. Diſpoſitio igitur & habitus tum firmus tum etiam valetudinarius ad ipſum referuntur, à quo habentur: qui vero per virtutes ac vitia intelliguntur, etiam ad alios. Iuſtitia enim habitus eſt, quo qui affectus eſt, is recte & ad ſe & alios eſt affectus. Sic artes omues, tum honeſtæ, tum etiam prauæ, habitus appellari poſſunt, vt ſit huiuſmodi habitus ratio, qualitas permauens, per q̃ actiones particulares recte aut perperam habeantur. Ex horum babituum numero partem bmõi diſpoſitionis eſſe ait, vt ſi quis corpore recte valeat, aut viciſſim male. Nam & partes ſic affectæ habitus habere dicuntur. Quædam etiam virtutes rerum naturalium ſeparatim particulatimq; fiunt, quæ habitus uuncupantur. quiu & partem ipſam artis, babitus nomen ſibi vendicare certum eſt.

Paſſio dicitur vno modo qualitas, qua fit vt quippiam alteretur, vt album et nigrum, & dulce & amarum, grauitas atq; leuitas, & quæ ſunt iſtiuſmodi. Alio modo operationes horum, et iam alterationes. Præterea magis etiam alterationes, motionesúe quæ detrimentum afferunt, & maxime læſiuarum eæ, quæ dolore afficiunt. Inſuper magnitudines calamitatum, rerumq; afferentium dolorem, paſſiones dicuntur.

35 Paſsio dicitur vno modo.) Perpeſsio, iuquit, ſiue affectio dicitur vno modo qualitas, qua corpora alterantur. hæ autem ſuut, quas in prædicamẽtis qualitates paſſiuas atq; paſsiones nuncupauit, etiam ſm grauitatem & leuitatem, quas qualitates rurſus vocat alterationes, ſi tunc fiant, cum corpora in ſua forma perſiſtentia, intenſionem aut remiſsionem ſm eorum aliquid accipiuut. aliter. n. mutationes, quæ per hæc exiſtunt, ortus & interitus efficiuutur. Alio modo affectioues intelligi ait motus & alterationes, quæ iam fiunt per prædictas affectioues. affectiones. n. primo modo eæ nuucupantur, quibus corpora alterari poſſuut, hoc antem ipſæ alterationes, vt albeſcere, nigreſcereúe, calefieri aut refrigerari. Eſtq; affectio ad hunc modum uuucupata temporaneus quidam corporis vel animæ motus. Sed magis etiãnum prædictis affectiones appellari ait nocuas, ſiue corporis, ſiue animæ alterationes, præſertim quæ præter nocumentum mœrorem etiam incutiunt, quales ſuut morboſæ conflictationes, & ægriditudines animæ ex ſcelerum conſcientia manantes. Præterea calamitatum magnitudines affectiones ait nuncupari, quaſi affectio ſit in magnitudines affligentis mali: in qua filius orbatus, aut patria pulſus eſſe dicitur, aut ſi quis inſigni calamitate fuerit affectus.

Priuatio dicitur vno modo, ſi quippiam non habeat eorum aliquid, quæ vt habeantur, ſunt apta, & ſi ipſum non eſt aptum ad illud habendum, quo pacto planta dicitur oculis eſſe priuata. Alio modo, ſi aptum ſit ad habẽdum, aut ipſum aut genus, et non habeat. nam alio modo cæcus homo priuatus eſt viſu, ac talpa. hac enim genere, ille per ſe viſu caret. Præterea, ſi aptum ſit ad habendum atq; non habeat quando eſt aptum vt habeat. Cæcitas enim priuatio quædam eſt, at cæcus nõ eſt omni ætate, ſed ea, in qua eſt aptus ad viſum habendum, atq; non habet. Similiter & ſi in eo in quo, et quo, & ad quod, & quemadmodum aptum ſit ad habendum, & non habeat. Præterea vi cuiuſq; ablatio, priuatio dicitur. Atq; quot modis eæ negationes dicuntur, quæ ab hac parte in, emergunt, tot modis & priuationes ipſæ dicuntur. Inæquale enim quipiam ideo dicitur, quia ad habendum æqualitatem eſt aptum, atq; non habet, & inuiſibile, quia colorem non habet, & quia praue, & immemor, & quia nihil penitus memoria habet, & quia parum, hoc eſt, quia praue quodammodo eam habet, & indomitum, non ſolum quia non domatur, ſed etiam quia non facile, aut non bene domatur. Præterea priuatum aliquo quippiam ideo dicitur, quia penitus illo caret. Cæcus enim dicitur, non qui eſt luſcus, ſed qui neutro in oculo viſum habet. idcirco non omnis homo bonus eſt aut malus, neque iuſtus aut iniuſtus, ſed & id, quod inter hæc medium collocatur.

36 Priuatio dicitur vno modo.) Priuationẽ quoq; plurifariam dici cõmemorat. Ea nãq; in priuatione dicuntur eſſe, quæ aliquo carent eorum quę haberi ſunt apta, quãquã ipſa vt habeant ea, ſint inepta. quomodo paries & plantæ viſu priuata eſſe dicuntur. quæ quidem priua-

tio

tio par eſſe videtur negationi, cum iis quę omnino quibuſpiam adeſſe apta ſunt, ea priuata eſſe dicuntur, quibus adeſſe illa ſunt inepta. Aliter priuatum eſſe dicitur, quod eo caret quod habere aptum eſt, vel ipſum, vel genus ipſius: vt homo viſu priuatus eſſe dicitur, propterea quòd viſu, quem ipſemet habere idoneus eſt, caret: talpa vero non quòd ipſe viſum habere ſit aptus, ſed quia genus in quo habetur, animal videlicet pedeſtre quadrupes. Catuli quoque ad hunc modum viſu priuati eſſe dicuntur, quoniam quem habere apti ſunt, nondum habent. Alio modo priuatum id eſſe dicitur, quod aliquo caret tunc, cum id habere idoneum eſt. Neque enim cæcum omni ætate dicimus, ſed in ea ſolum, quæ habendo viſui eſt opportuna. quod ſi cæcitas eſt priuatio, nimirum cum cæcus eſt, tunc eſt priuatus. (in eo in quo, & quo, & ad quod, & quemadmodum aptum ſit ad habendum, & non habeat) quæ verba adiuncta in hunc ſenſum dicta ſunt (quo) ideſt, ſi quod habere eſt aptus, eo careat, qua parte habere debet. (quo) enim partem ſignificat. Nam ſi qua parte aptus eſt habere hac non habeat, priuatus eſſe dicitur. Neque enim viſu priuatus is eſt ſiquis auribus non videat, ſed ſi oculis. Ad quod) ideſt ſi quod viſus videre aptus eſt, id non videat, haud enim cæcus eſt, qui vocem non videt. Illud autem, & quemadmodum) ſignificat cæcum & priuatum eſſe, qui vt videre eſt aptus, non videt. Nemo enim cæcum appellabit hominem, qui ea, quæ ſunt ei à tergo, non cernat, aut quæ longiſſimo interuallo abſunt. quòd ſi (in quo) adiectum fuerit, ſignificabit per quod. Neque enim cæcus is dicitur, qui noctu non cernit, ſed qui in luce. Præterea violentiam cuiuſpiam ablationem priuationem nnncupari ait. Exempli cauſa, pallio quis priuatus dicitur, quo eſt ab aliquo per vim expoliatus, & bonis ſuis priuatus, qui vi allata ci eſt a tyranno deiectus. Atq; quot modis, inquit, eæ negationes dicuntur, quæ ab hac parte, in, emergunt tot modis & priuationes ipſæ dicuntur.) Negationes ab in, emergentes, vocat deſtructionnes priuatiuas. negatio enim proprie per, non, ennnciatur. quot igitur modis deſtructiones ac negationes per, in, de quibuſpiam dicuntur totidem priuationes dici ait. Negatio enim per, in, priuationem ſignificat, quarum differentiam per ſubdita exempla declarat. Quod enim ait, æqualitatem habere aptum, nec habet, id inæquale nuncupatur. quamobrem priuatio hoc quoque ſignificat, & inuiſibile dicitur, tum quod videri eſt idoneum, tum quod non videtur, quod ſignificauit poſt ea quæ de inæquali dixerat, adiiciens, (& omnino colorem non habere.) Nam inuiſibile id quoque dicitur, quod omnino videri non eſt aptum, neque colorem habet, vt cum voce inuiſibilem eſſe dicimus. quo in loco priuatio idem quod impoſſibile videtur ſignificare. Item depes dicitur tum quod pedes habere prorſus eſt ineptum, vt ſerpens, tum cui pedes inepte conſtant. Itaque priuatio de hoc quoque dicitur, quod inepte aliquid habet. Aliquid præterea priuatiue dicitur per in, quoniam aliquid exiguum habet, vt apyrinon, quod eſt, vt ita loquar, innucleoſum, quia nucleum exiguum habet, Sic ἀτράχηλοι id eſt incolles (ſi licet ſic interpretari,) nuncupantur, qui breui ſunt collo. Qua ratione in eo quoque priuationem per in, vſurpari tradit, quod non recte pati quidquam poteſt. vt inſectile. neque enim ſolum quod non ſecatur, inſectibile vocatur, ſed etiam quod non facile ſecatur, aut non bene, neque ex ſecantis ſententia. Priuationes igitur per in, vel de iis dicuntur, quæ aliquid habere ſunt apta, nec habent: aut de iis quæ quoniam habere nequeunt, non habent, vel de iis quæ praue obtinent, vt quæ parum quid habent, vel quæ non facile, aut non recte poſſunt. Quibus priuationum per in, diſcriminibus explicatis, alium priuationis intellectum adiungit, cum ſcilicet aliquid non partim habet, partim ſecus, ſed prorſus non habet, vt cæcus dicitur qui vtroque orbatus eſt oculo, non qui altero: & ſurdus qui vtraque aure ſurdus eſt, non qui altera. Quamobrem qui prorſus aliquid non habent, hos illud non habere dici ait, & qui penitus habent, habere.

Quare inquit, non omnis homo bonus eſt aut malus, iuſtus, aut iniuſtus.) Malus enim is eſſe videtur, qui prorſus virtute priuatus eſt, iniuſtus qui omnino iuſtitia, bonus autem & iuſtus, qui hæc ex omni parte habet. Vt igitur inter eum qui ſimpliciter videt, & cæcum ſimpliciter, medius eſt luſcus, ſic inter bonum & malum, iuſtum & iniuſtum, ij medium tenebunt, qui nondum omnino probis moribus præditi, nec optimos quoſque virtutum habitus nacti ſunt: habent tamen ſimulachra virtutis, & rectas mentes præ ſe ferunt, quibuſdamque officiis quaſi boni viri funguntur. & plerunque viros probos conſiliis ineundis imitantur.

Habere multipliciter dicitur, atque vno dicitur modo, ducere ſuapte natura, aut ſuopte motu ac appetitu. idcirco febris hominem, tyrāni ciuitates, induti veſtimentum habere dicuntur. Alio modo id, in quo quippiam eſt tanquam in ſuſceptiuo, vt æs ſtatuæ formam, & corpus ægritudinem habet. Alio modo, vt id quod continet ea, quæ continentur. id enim, quod in quopiam continetur, haberi ab illo dicitur. hoc pacto vas aquam, vrbem homines, nauem nautas habere dicere conſueuimus. totum etiam habere partes hoc dicitur modo. Id præterea, quod prohibet quippiam ſuopte nutu moueri ac agere, habere hoc ipſum dicitur. Sic & columnæ dicuntur ea habere pondera, quæ ſuper ipſa ſunt poſita. Sic & à poetis Atlas cœlum habere dicitur, quod ni eſſet, rueret, vt inquiunt, atque in terram caderet cœlum, vt & quidam aſſerunt Naturales. Hoc quidem modo continens habere dicitur ea, quæ continet, quia ni id eſſet, ſuopte nutu quæque ſeparata diſſipataque eſſent. In aliquo etiam eſſe ſimilibus dicitur modis, ipſumque comitatur habere.

Habere multipliciter dicitur.) Habere quoque 37
multipliciter dici ait. vno modo ducere ſua natura, vel ſuo appetitu, exempli gratia, ſua gatura febris quos habet ducit, quippe quos ſic afficit, vt naturam ſuam recipiant, atque febricitent. Suo vero appetitu tyranni ſubiectos, quos habent, & ciuitates tractant. ipſos enim quocunque libuerit, ducunt, trahuntúe, & pro ſua libidine ſibi ſeruire cogunt. Tunicam quoque ad hunc modum habere dicimur, qua cum volumus vtimur. Alio modo habere in diuerſum intelligitur atque ducere ſeu trahere ad nutum ſuum. quòd enim ſic ab aliquo ducitur, vt ipſius impetum ſequatur, hoc illud habere dicitur, vt ciuitas tyrannum

habere dicitur, cum trahitur ab ipſo. quamquam hunc intellectum non oppoſuit: fortaſſe quoniam per huic diuerſum ſignificatur. Excipiens quoque cum exceperit quidquam, ipſum habere dicitur: quo quidem modo ſtatuæ formam æs dicitur habere, quam cum excipiendi vim haberet, excepit, & corpus morbum. Ad ſummam materia formam ad hunc modum habere dicitur. Præterea continentia quæ continentur habere dicuntur. Nam contenta ab eo quod continet, dicuntur haberi. Sic vaſa humores incluſos in ipſis habere dicuntur, & locus quæ in loco ſunt, & vrbs ciues, nauis vectores, & totum ſuas partes. Id præterea, quod prohibet quidpiam ſuopte nutu vel natura moueri, atque agere, habere hoc ipſum dicitur. Sic & columnæ dicuntur ea habere pondera, quæ ſuper ipſa ſunt poſita.) quia ſuſtinent ipſa, & ipſorum deſcenſui naturali obſtant. Sic & à Poetis Atlas cælum habere dicit.) Ne ruat, ingentem Atlas ſuſtentat Olympum. Quaſi cœlum niſi ab Atlante teneatur fulciaturque, in terram ſit ſuapte natura ruiturum. Sic Phyſicorum qui mundum per vertiginem conſiſtere, & ne cadat prohiberi tradunt, mundum à vertigine haberi dicerent. In hunc quoque habendi intellectum cadere ait quæ aliqua cohibent, & quo minus diſsipentur, impediunt: vt vinculum lignorum faſcem habere dicitur, & glutinum quæ ipſo cohæreſcunt. Neque vero tyrãnus ciuitatem ad hunc modum habere intelligit. Tyrannus.n. ciuitatem habet, quia ſuo nutui parere cogit. hæc aũt, quoniam obſtant, quo minus à ſe contenta ſua natura nutuq; moueantur. Porrò in aliquo eſſe ſimiliter dici ait, atque habere. Nam in ſingulis habendi notionibus aliquid habitum erit in ipſo habente. Quod.n. ad alterius naturam nutumq; dicitur, id ab illo haberi dicitur, vt ciuitas habetur à tyranno, ac proinde in ipſo eſt, & quod eſt in aliquo, vt in ſui receptaculo, id ab illo habetur, & in illo eſt. forma.n. habet à materia, aut materia formam habet. Contenta etiam à continentibus habẽtur. nam quæ ſunt in vaſe hæc habentur, & quod ſua natura ſuoq; nutu moueri prohibetur, id habetur à prohibente. Sic & quæ ab aliquo continentur, habentur ab illo, & ipſa in habente ſunt.

Ex aliquo eſſe, pluribus dicitur modis, atque vno modo ex eo ex quo, vt ex materia eſt, idque dupliciter, aut ipſo genere primo, aut vltima forma. Omnia nanque liquabilia ſunt ex aqua, ſtatua vero ex ære. Alio modo ex principio quod primum mouit, veluti ex quo orta eſt pugna, ex contumelia, propterea quòd hæc principium fuit pugnæ. Alio modo ex compoſito ex materia atque forma, ſicut ex toto ſunt partes, & ex Iliade carmen, atque ex domo lateres atque ſaxa. Nam forma quidem eſt finis, perfectum autem eſt id, quod finem habet. Alio modo vt ex parte eſt ipſa forma, velut homo ex bipede, ſyllabaq; ex elemento. Alio enim modo hæc ſunt ex illis, & alio modo ex ære eſt ſtatua. Compoſita nanque ſubſtantia ex ſenſibili materia eſt, ſed ipſa etiam forma ex ipſius formæ materia conſtat. Quædam igitur hoc modo dicuntur, quædam autem, ſi horum modorum quiſpiam ſit per partem, vt eſt ex patre ac matre proles, & plantæ ex terra, propterea quòd ſunt ex aliqua parte ipſorum: Alio modo id, poſt quod tempore fit, vt ex die nox eſt, & ex tranquillitate tempeſtas, propterea quòd poſt illud fit hoc. Horum autem aliæ ſic ideo dicuntur, quia mutationem inter ſeſe mutuam habent, vt ea, quæ modo ſunt dicta. Aliæ propterea, quod tempore ſunt ſolum deinceps, vt ex æquinoctio nauigatio, & ex ſaturnalibus bacchanalia fuere, propterea quòd poſt æquinoctium illa, hæc poſt ſaturnalia facta ſunt.

Ex aliquo eſſe.) Ex aliquo eſſe vno modo dicitur, vt ex materia, & ex hac dupliciter, vel ex proxima, quam 38 vltimam formam appellauit, vel ex prima, quam primum genus. Prima.n. materia genus quodammodo eſt ipſi ſubiectorum. Nam ſtatuæ proxima forma eſt æs, vltima vero aqua, ſi æris & oĩum quæ liqueſcere poſſunt, aqua materia eſt: vel vlterius materia prima, quæ rurſus genus fuerit materiæ vt aquæ, & materiæ vt æris. Alio modo ex aliquo dicitur, vt ex primo motore. Nã certamen ex contumelia dicitur, quõ inde certaminis initium proficiſcitur, & inde certamen eſt factum. Sed quærat aliquis, num (ex aliquo) omni efficienti cauſæ conueniat? an ei ſolum, quæ ſic eſt cauſa, vt contumelia certaminis? Neque.n. ſtatua ex ſtatuario dici videtur. An in his ratio eadem eſt? ex hoc.n. eſt ſtatua, ex quo principium habet exiſtendi. quãobrem principium effectiuum ex aliquo nũcupari poteſt. Alio modo, ex aliquo, intelligi ait, vt pars ex compoſito ex materia & forma conſtituto, & partes ex genere, quod totum quoddam eſt. Manus.n. ex compoſito eſt, ex corpore, ſ. quoniam ipſius eſt pars. Ad hunc quoque modum carmen ex Iliade dici ait, quoniam Ilias ex carminibus conſtat, quorum quodque eſt ex Iliade, vt pars ex toto. Ilias.n. totum quoddã eſt. Præfatus autem. (vt ex toto partes) dicti exemplum appoſuit, ſimiliter, inquit, lapides ex domo dicũtur. Nam domus quoque totum quoddam eſt atque perfectum, idemq; ex forma & materia compoſitum. neque.n. ſolum naturalia & continentia, ſed domum etiam & talia tota eſſe atque perfecta, ſubiectis verbis declarat, dicens. Nam forma quidem eſt finis, perfectum autem & id, quod finem habet) quorum verborum hic eſt ſenſus. Perfectum eſt quod habet finem, forma autem eſt finis. ergo quod formam habet, perfectum eſt, hoc autem eſt totum. huiuſmodi vero eſt, quod ex materia & forma conſiſtit. hoc igitur totum eſt atque perfectum. Cùm igitur domus formam obtineat, ac proinde totum ſit atque perfectum, profecto lapides ex domo, vt ex toto aliquo dicentur. Alio, inquit, modo, vt ex parte eſt ipſa forma.) quo in loco formam appellat totum & perfectum, formam dicens quidditatem, non totum compoſitum. Nam illud ex materia eſſe dicitur, vt teſtatus eſt. Definitio enim hominis, quæ formam exponit, ex bipede eſſe dicitur, quoniam bipes in ea quaſi pars continetur. Syllaba quoque ex elemento dicitur, quia conſtat ex elementis, & ſyllabæ ratio elementorum compoſitionem complectitur. Ita hic ex aliquo, intellectus ſuperiori oppoſitus eſſe videtur. Illic enim pars ex toto dicebatur, vt lapides ex domo, hic autem totum ex parte. Sed non ſimiliter, inquit, forma ex parte dicitur, & totum ex materia, hoc autem dicit oſtendens hunc modum, ex aliquo, diuerſum eſſe à primo, quo aliquid eſſe vt ex materia dicitur. Nam, (alio enim modo) dixit pro (alio autem modo) hoc ex aliquo dicitur, & modo alio ſtatua eſt ex ære. ſtatua.n. ex materia ſenſibili eſt, & parte ſenſibili. Oĩs nanq; ſubſtantia cõpoſita, ex aliqua ſenſibili materia eſt, & parte ſenſibili. At ipſa etiam

forma

forma ſyllabaque ex propria materia eſt. materia enim vtriuſq; partes ſuæ ſunt. hæc tñ non eſt ex materia ſenſibili. Nam neque bipes, nec elementa ſenſibilia ſunt. Eſt aũt ſenſus: non ſimiliter formam & quidditatem, ſeu definitionem ex partibus dici, vt totũ ex propria ſuaq; materia, q̃uis ambo ex materia dicantur. Nam totum & ſubſtantia compoſita, ex ſenſibili materia eſt. forma vero nõ ex materia ſenſibili, ſed ex formæ materia. quæ quidem non eſt ſenſibilis, cum partes definitionis, aut oĩno formæ ſenſibiles non ſint. Nam formæ & quidditatis materia ſunt partes definitionem conſtituentes, quæ ipſæ perinde atque forma rõne intelligunt. Quædam vero, inquit, ex aliquo dicũtur, (ſi horum modorum quiſpiam ſit per partem.) Exempli gratia materia per partem, forma per partem. Nã filius eſt ex patre & matre, ſtirpes è terra quaſi ex parte aliqua ipſorũ. Stirpes ex terra quaſi ex materia idcirco eſſe dicuntur, qm̃ aluntur, naſcunturq; ex terra, non ſic tñ, vt ex omni terra, ſed vt ex parte ipſius: ſtatuam vero ex aliquo ære eſſe dicebamus, qm̃ æs omne, quod ſumitur quaſi materia ſtatuæ, ſubiicitur ei. neque. n. æs idcirco dicitur ſtatuæ materia, qm̃ æris pars ſtatuę ſubiicitur, ſed quia ipſum totũ ęs, qđ eſt quaſi materia ſtatuę, ſubiicit̃ ei. Rurſus filius eſt ex patre & matre, ex illo vt ex efficiente, ex hac vt ex materia, ſed vtriuſq; ex aliqua parte. nam ſemen pars eſt patris, & ipſum, & id vnde deciditur. Matris vero pars eſt, tum ſeminis receptaculũ, tum mẽſes, qui materia ſunt fœtui. alio, inquit, modo ex aliquo dicitur, quod poſt illud tempore fit. quod. n. poſt aliquid fit ſm̃ tempus, id ex illo fieri dicitur, vt ex die nox, qm̃ poſt diem. Ex ſerenitate tempeſtas, quia poſt ſerenitatem. quæ quidem partim alia ex aliis viciſſim fieri dicũtur, propterea ꝙ alia in alia viciſſim mutantur, vt quæ modo noĩaui. Nox. n. in diem, dies viciſſim in noctem mutatur, tranquillitas in tempeſtatem, & è conuerſo. Mutationes. n. ex contrariis fiunt. hæc autem contraria ſunt: partim idcirco ſolũ, quoniam tempore poſt ſunt, vt cum nauigatio ex meridie fieri dicitur, quoniam poſt meridiem. neque enim meridies in nauigationem tranſit. ſic ex Bacchanalibus Thargelia dicuntur, ex Apollinaribus Olympia.

Pars vno modo dicitur id, in quod ipſum quantũ quoquomõ diuidi poteſt. id enim, quod à quanto, vt quantum eſt, aufertur, pars illius dicitur ſemper, veluti duo pars quodammodo trium dicuntur. Alio modo quanti pars id ſolum dicitur, quod ſolum ipſum menſurat, quapropter duo tum pars, tum non pars trium dici nimirum poſſunt. Ea præterea, in quæ forma ſine quantitate diui poteſt, partes etiam huiuſce dicuntur. idcirco ſpecies partes generis inquiũt eſſe. Inſuper ea, in quæ totum, aut forma, aut id, quod formã habet, diuiditur, aut ex quibus componitur, vt anea pila, aut anea teſſara, & æs ipſum, quod quidem eſt materies, in qua forma ſuſcipitur, & angulus etiam pars eſſe videtur. Præterea quæ in ratione ſumuntur ea quæ vnũquodque declarat, ea quoq; totius ſunt partes. idcirco genus pars etiã dicitur ſpeciei, ſpeciem tamen alio modo partem generis eſſe conſtat.

39 Pars vno modo dicitur.) Sed pars, inquit, vno modo dicitur id, in quod ipſum quantum, quatenus quantum eſt, diuidi poteſt. quidquid. n. à quanto, vt quãtum eſt, aufertur, pars eius eſſe dicitur à quo demitur, ſiue illud metiatur, ſiue non, vt duo trium partem eſſe dicimus. Illud vero, {quatenus quantum eſt} adiecit, qm̃ qualitas aliqua poteſt à quanto ſeiungi, exempli gratia, calor, albedo, vel dulcedo. at hę nõ ſunt illius partes, quia non diuellitur quantum ab eo, quod his ablatis nihilo minus quo ad quãtitatem efficitur. Alio modo in quæ totum diuidi poteſt, horum ea tm̃ partes eſſe dicit, quæ ipſum metiuntur: vt duo partem eſſe dicimus quatuor, & ſex, & oĩno parium numerorum, quia duo numerus ipſos metitur, quo intellectu numerus tria, non eſt pars quatuor, nec hic pars ſex. q̃q̃ primo modo partes eſſe intelligantur, vt duo trium. Præterea partes dici ait, (in quæ forma ſine quantitate diuidi poteſt) ideſt non vt quãtum diuiſa. Formam aũt appellat definitionem, partes vero, quæ ab ipſa forma & rõne continentur, quas pauloante partes & materiam formæ vocabat. Diuiſio enim formę ſm̃ rationem abſque quãtitate fit, partitio autem in ſpecierum indiuidua cum quantitate. quod ſi ad hunc modum intelligatur, tunc non ſpecies generis pars erit, ſed contra genus ſpeciei ſeu formæ: quippe qđ definitionis ſit pars: vt ipſe paulo poſt declarabit. Aut ꝓ genere formam ſiue ſpẽm dixit. Et tunc illud, (in quæ forma diuidi poteſt) æquipollebit huic, in quæ genus diuidi poteſt. Illud aũt, (ſine quantitate) ſignificat ipſius partitionem vt generis fieri. Animal. n. poteſt diuidi vt quantũ, vt cũ in partes ſecatur, caput, pectus, &c. Poteſt etiam non vt corpus & quantum, ſed vt genus diuidi, quæ partitio per differentias facta, ipſum in ſpecies ſecat, & hoc eſt quod ait, {totum autem forma, aut id, quod formam habet.} Nam partitionem vt ſpeciei & ſm̃ ſpeciem vult efficere, qualis eſt generũ partitio. Non. ſ. vt totius, neque vt multitudinis, ſed vt generis. quo intellectu ſpẽs generis partes eſſe ait. At hæc partem alicuius hoc dici ait, in quod res diuiditur, aut ex quo conſiſtit. Quod vero ait, (totum aut forma, aut id quod formam habet) in hmõi ſenſum eſt accipiẽdũ (totum) vt corpus totum, quod in partes diuiditur, quę totum corpus conſtituunt. Aut forma) hoc iterum partitionem vt formæ ſignificat. Partes enim formæ, vt formæ ſunt: vt animæ quæ forma quædam eſt, partes ſunt potentiæ, in quas ipſa diuiditur. (id quod formam habet) ideſt totum compoſitum: cuius vt compoſiti partes ſunt tum corpus ſubiectum, cuius prius partitionem exequutus eſt, hmõi enim totum eſſe dicebamus. tũ forma, de qua poſterius meminit. Sed appoſita exẽpla, ad id quod formam habet, referũtur, quodq; vt totum diuiditur. De quo vltimo mentionem fecit. Aes. n. quadratum ſi in æs, & angulum ſecetur, in materiam & formam diuidetur. Angulus enim formam ſignificat. Præterea, inquit, quæ in ratione ſumuntur ea quæ vnũquodque declaret, ea quoque totius ſunt partes.} Eas etiam cuiuſque partes eſſe ait, quæ in ratione continẽtur quidditatem explicante. Nam definitionis partes, partes eſſe videntur, ſed à formæ partibus differentes, quoniam licet totius finitio per formam efficiatur, materiam tamen conſignificat, vt ex genere protinus intelligitur. Idcirco, inquit, genus pars eſt ſpeciei) quoniam definitionis eius eſt pars.

Totum dicitur id, à quo nulla prorſus pars abeſt earum, ex quibus natura dicitur totum, & id, quod continet ea, quæ continentur, vt illa ſint quippiam vnum, atque id dupliciter: aut enim ita, vt vnumquodque ſit vnum, aut ita, vt ex his ipſum vnum emergat. nam ipſum vniuerſale, atque id, quod omnino dicitur, vt quippiam totum, hoc pacto eſt vniuerſale, quia plura continet, hoc ipſo, quòd de vnoquoque prædicatur, & illa oĩa vnum ſunt, vt vnumquodque eſt tale, vt homo, equus, Deus, propterea quòd omnia ſunt animalia. Continuum autem atque finitum eſt totum, cum vnum quid

ex pluribus conſtat, quæ maxime quidem potentia inſunt, ſine vero non ita actu.horum autem ipſorum ea,quæ natura conſtant,magis talia ſunt,quàm ea,quæ conficiuntur ab arte, quemadmodum & in ipſo dicimus vno. Totalitas enim eſt vnitas quædam. Præterea, cùm quantum, principium, medium,atque vltimum habeat, quorũ quidem poſitio differentiam non facit,in iis vniuerſum dicitur.quorum autem facit,in hiſce dicitur totum. In quibus autem vtrunque fieri poteſt,in iis dicitur & totum, & vniuerſum. Hæc autem ea ſunt,quorum natura quidẽ eadem manet in tranſpoſitione, forma autem non manet, vt cera ac veſtimentum.nam & totum dicitur, ac etiam vniuerſum. habet.n.vtrunque. At aqua,& humida quæque, & numerus, vniuerſum quidem dicuntur, totus autem numerus, & tota aqua non dicitur, niſi tranſlatione.De quibus autem vniuerſum vti de vno dicitur,de hiſce dicuntur vniuerſa,vt de diuiſis,vniuerſus hic numerus, vniuerſæ hæ vnitates.

40 Totum dicitur id à quo.) Deinde totius notiones adiungit,ac totum dici ait, à quo nulla pars abeſt earũ, ex quibus totum natura conſtare dicitur. quibus.n.natura conſiſtentibus nulla pars abeſt, ea proprie ſunt tota. Alium totius intellectum apponit, quo vniuerſalia complectitur,nec ſolum natura conſiſtentia,ſed etiam artificioſa.Nam totum eſſe ait id, quod cõtinet ea,quæ continentur,vt ſint quippiam vnum,) ea.ſ.quæ continentur.Quæ vero continentur,ea dupliciter vnum fieri ait,vel ſic vt eorum quodque vnum quiddam ſit, vel ita,vt omnia vnum:ac primum explicat quomodo fieri poſſit, vt eorum quæ ab ipſo continentur, quodque vnum ſit atque idem. vniuerſale.n.appellatum de omni ſignificat.nam quod de omni dicitur,totũ quoddam eſſe videtur. Totum igitur,inquit,ad hunc modũ dictum,atq; vniuerſale,idcirco dicitur vniuerſale & totum. quoniam in ſe multa continet, deque his ſingulis vniuoce prædicatur,& omnia vnum ſunt ſecundũ prędicatum.& ipſorum quodque hoc eſt quod prædicatũ: propterea ꝙ omnia pariter communis, & ſe complectentis rationem admittunt. Nam illud. (Omnia vnum ſunt,vt vnumquodque) ſignificat ea vnitatem habere non continuitate,ſed quia eorum quodque eandem rationem admittit. equus.n.homo, canis, & bos omnes vnũ ſunt, quoniam eorum quiſque animal eſt. Animal igitur idcirco totum eſt,quoniam quæ ab eo continẽtur,cum inter ſe disiuncta ſint & ſeparata, ſecundũ ipſum tamen vnum ſunt. Atque hic quidem eſt intellectus totius, vt aliqua complectentis. Aliud autem quidpiam vnum ex iis quæ continentur, eſſe ait, propterea ꝙ continens eſt, & vnum numero. quod enim vnum quiddam continuum eſt, & finitum, ex partibus conſtans,id totum eſt, non ꝙ partes rationem totius recipiant, ſed continuitate. Quid porrò ſit proprie continuum, declarat,dicens. Maxime quidem potentia) ea nanque proprie continentia ſunt,in quibus partes potentia inſunt:interdum etiam,ſi partes actu in ipſo ſint, ita tamen, vt vnum aliquid fiat ſecundum formam ex quadam ipſarum compoſitione: vt artificioſa quæ cõpoſitione fiunt:quõ domus,atq; item nauis vnũ quiddã eſſe dicitur. Sed ex iis quæ vnitatem ad hunc modũ habent propter continuitatem, & quia partes in ipſis potentia ſunt,ea magis tota eſſe dicit,quæ natura conſtant,q̃ quæ arte conficiũtur. homo.n. magis eſt totus, q̃ ſtatua. Nam quod natura cõſtat,q̃ quod arte, magis vnum eſt, vt in partitione vnius teſtatus eſt, cuius nos hoc in loco admonet. Cuius rationem & cauſam reddit, dicens. (totalitas.n.eſt vnitas quædam.) quare vt vnum,ſic item totum eſt. Deinde alium totius intellectum apponit.Nam, cùm quantum, principium, medium,atque vltimum habeat,)ideſt,cum quantum finitum ſit, cuius partes in hoc genere per ſitum nullam efficiunt differentiam,id omne dici ait,qualia ſunt,quę partibus conſtant ſimilibus, nec ꝓprio termino ac forma figurantur, vt aqua & aer.quorum autem talis partium ſitus diſcrimen facit, in his nomen totius vſurpamus,cùm partes proprium ordinem habent, quo.ſ.id, quod ex ipſis conflatur,certum aliquid dicitur, cuiuſmodi ſunt quæ partibus diſsimilibus cõſiſtũt,vt facies, manus, breuiter cuiuſque animalis corpus. Nam ſitus partium in his ſubiectorũ diſcrimen facit, quales item ſunt domus, nauisq;. At quæ cũ partibus ſimilibus cõſtent, formam quãdam & figuram recipiunt de iis, & omne & totum prędicari ait,omne propter ſubiectum, totum vero propter formam,quæ in variantibus partibus perſiſtere contingit, cuiuſmodi eſt ſtatua ex materia vna figura, ſeu veſtimentum. Nam & hoc aliqua forma figuratur,& horum quodque omne dicitur, atque totum. de humoribus autem & quæ figura vacant in vniuerſum omne & totum prædicari negat, ſed omne dũtaxat. Numerum.n.qui omnis dicitur, negat totum appellari, niſi ſi quis ipſum totum per tranſlationem vocet. De quibus autem omne, quaſi vnum quiddam ſit,prædicatur,de iis omnia quoque dici ait,ſ. ex partibus,quæ omne conſtituunt, ſi ſumantur vt diuiſæ.omnis autem numerus dicitur,quando vnitatũ vniuerſitas quaſi vnum ſumiſ, omnes vnitates,ex quibus omnis numerus conſtat,ſi rurſus vt diuiſæ accipiantur, ſic tamen vt omne conficiant:prorſus vt omnia,de partibus dicatur quaſi ſeiunctis, omne vero quaſi vnitis ſicut omnes homines dicimus, vel omnis homo, ſi quaſi vnum conſideretur.

Diminutum dicitur non quoduis quantum, ſed partibile ipſum eſſe, totũq; oportet. Duo.n.non ſunt diminuta,ſi alterum vnum auferatur. Non.n. vnquã id,cuius ablatione diminutum quippiam fit,& id,quod reſtat,æqualia ſunt,neq; oĩno quiſquã numerus eſt diminutus. nam ſubſtãtia permaneat oportet. Si cantharus.n.eſt diminutus, oportet ipſum adhuc cantharũ eſſe,at numerus nõ eſt vlterius idem parte ſublata. nec inſuper ea oĩa diminuta dici poſſunt, quæ partes diſſimiles habent. Numerus.n.aliquo mõ diſſimiles partes habet, vt dualitatem & trinitatem,ſed nihil prorſus eorum eſt diminutum, quorum d̃ríam poſitio nullam facit, vt aqua aut ignis,et quæ ſunt ſimilis generis,ſed ſint talia oportet, vt poſitionem per ſubſtantiam habeant. Præterea continua ſint oportet. concentus.n.& ex diſſimilibus conſtat, & poſitionem habet,diminutus vero non fit. Inſuper neque ea, quæ tota diminuta ſunt, priuatione cuiuſuis partis ſiunt. Non enim aut ſi præcipuæ ſubſtantiæ partes,aut quęuis cęteræ,& vbiuis ſint auferantur, diminutum faciunt id,quod reſtat.ceu ſi perforatus fuerit cantharus, non dicitur diminutus,ſed ſi anſa fuerit,aut aliqua pars extrema ablata. Et homo ſimiliter diminutus truncatusq; dicitur, non ſi caro aut ſplẽ,ſed ſi extrema pars, non quæuis & ipſa ſublata fuerit, ſed quæ tota ſublata rurſus oriri generariq; non poteſt. idcirco calui diminuti neque ſunt neque dicuntur.

41 Diminutum dicitur.) Diminutum,inquit.dicitur nõ quoduis quantum. Nam diminutum ſeu mutilum eſt illud quidem in quanto,non tñ omne quãtũ hanc appellationem ſeu affectionem recipit: ſed vt aliquid mutilum dicatur, oportet vt ſit non diuiduum modo, ſed

etiam

etiam totũ.totum autem hoc in loco vel ſignificat rei cõtinuitatem,vel oportet vt diſſimilibus partibus conſiſtat,quod pauloante dixit in mentione totius,atque id diſcrimen inter omne & totum explicauit.Item non ſolum, inquit, vt partibus ſimilibus conſtet, totumq́; ſit oportet, ſed etiam vt ſitum habeat,i.vt ſit de numero quantorum ſitum habentium. Sed duo, inquit, non fiunt mutila, ſi auferatur vnum. docens non dici aliquid mutilum, ſi medietas ipſi dematur. neque enim mutilatum ſeu imminutum eſſe, hoc eſt quod minus eſſe, vel ſuperari. Quo in loco non ſolum demonſtratur, non eſſe mutilum eum numerum, cui dimidium fuerit ablatum, ſed ne eum quidem, cui pars alia fuerit adempta: quod protinus ait. Neque enim, inquit, omnino quiſquàm numerus eſt diminutus) cum ſit neceſſe, vt mutilum eandem ſubſtantiam eandemq; formam retineat. Nam quod parte dempta formam aliam recipit, vt in numeris efficitur, id non dicitur mutilum: Addit porrò, non omnia, quæ partibus conſtant diſſimilibus, mutila poſſe nũcupari: quia præfatus fuerat oportere, vt diſſimilium partium eſſent, quæ futura eſſent mutila, cum dixit, (totumq́; .) Non igitur in omnibus rebus diſſimilium partium mutilum vſurpatur, ſed in iis tantum, quæ ſitum habent, vt ſupra diximus. non.n. in numero vſurpatur, quaſi numerus in partes diſſimiles diuidatur. exempli gratia, numerus quinque diuiditur in duo & tria, paria & imparia, quæ ipſius partes ſunt: at non protinus numerus aliquis mutilus appellabitur. Vt.n. quidpiam mutilum ſit, partes ipſius huiuſmodi ſint oportet, vt ipſarum ſitus diſcrimen formæ conficiant: quod in numero non efficitur, vtpote cuius partes omnino ſitu careant, vt dictum eſt in prædicamentis. Idcirco enim quæ ſimilibus partibus ſunt, non dicuntur mutila, quoniam in ipſis partium tranſpoſitio non efficit diſcrimen. Præterea continua ſint oportet, quæ ablatione partis mutila ſunt futura. Concentus enim ex diſſimilibus conſtat, ex media.ſ.& paranete, & parypate atque hypate, quin & ordinem quendam cũ ſitu habet eorum quodque. concentus.n. in certo quodam horum inter ſe ſitu conſiſtit: quibus commutãdis, concentus variat. concentus tamen non dicitur mutilus, propterea ꝙ neque continuus eſt, neque totus, ſed ex diſcretis ac ſeiunctis partibus conſtat, cuiuſmodi numerus eſſe intelligitur. Sed poſtquàm determinationibus ab ipſo memoratis docuit mutilum in totis quantis vſurpari, deinceps qualis rei, aut cuius ablatio, & in quibus totum reddit mutilum, oſtendit. Negat.n. à continentibus & quantis quauis ablata parte, quod ſupereſt eſſe mutilum. Neque enim ſi principales formę ac ſubſtantiæ partes toti & continuo demãtur, reliquum mutilatum fuerit, vt animal non dicitur mutilum, ſi caput ipſi fuerit ablatum, cum ne animal quidem perſiſtat. Neque qualis aut quæcunque pars ablata fuerit ex continuitate, vel diuiſa, ſtatim erit totum mutilum: vt cantharus non dicitur mutilus, ſi terebratus fuerit, ſed tunc demum, ſi anſa, aut pars alia extrema ei fuerit ablata. eadem eſt hominis & cuiuſuis alterius animalis ratio, à quo ſi carnem abſtuleris, aut ſplenem diuulſeris, non ſupererit mutilatum animal, ſed tunc ſolum, ſi naſum, auriculam, vel digitum abſcideris. Extremarum porrò partium eas, ſi demptæ fuerint, mutilos efficere ait, quæ ſi totæ fuerint ablatæ, renaſci aut refici nequeunt. quapropter caluos mutilos vocari negat: quoniam capilli ea ſunt natura, vt ſi fuerint à toto ablati, tamen regenerari, ac rurſus coaleſcere valeant. Sed quæ tota inquit, ſublata, rurſus oriri generariq́; non poteſt.) ideſt, quæ ſi omnino auferatur, non amplius generationem habet. Capilli enim licet in caluo haud amplius regenerentur. tamen in ipſorum natura ineſt, vt ablati renaſcantur. Vel tota dixit, quoniã, ſiqua particula ab extremo quopiam auferatur, verbi gratia exigua carunocula, hęc rurſus fieri poteſt vt reſtauretur. Capilli ergo, ſi non in cũctis, certe in quibuſdam ablati renaſci poſſunt, vel in omnibus à quibus ablati fuerint. Auricula vero & naſus ſemel ablata, in nullo vnquam regenerantur. Illud autem eſt aduertendum, non factam fuiſſe mutili partitionem, ceu mutilum pluri ſariam dicatur, ſed intellectum ipſius fuiſſe explicatum.

Genus dicitur partim, ſi eorum, quæ ſub eadẽ ſpecie colocantur, generatio continua ſit, quo pacto dicitur, quouſque genus hominum ſit, ideſt, quouſque ſit ipſorum continua generatio. Partim, ſi quippiam à primo aliquo profluxerit, quo modo alij Græci genere, alij Pelopidæ nuncupantur, quòd illi à Græco, hi à Pelope, qui primus genuit, profluxerunt. atque potius ab eo, qui genuit, quàm à materia dici ſolent. Dicuntur enim & à fœmella genere, vt ij, qui à Pyrrha ſunt orti. Præterea planum figurarum planarum, & ſolidum ſolidarum dicitur genus. figurarum enim alia eſt plana talis, alia ſolida talis. hoc autem eſt id, quod differentijs ipſis ſubijcitur. Præterea vt id quod in rationibus ineſt primum, atque hoc ipſo quid eſt prædicatur, cuius qualitates differentiæ nuncupantur. Genus igitur tot dicitur modis. Aliud enim per eiuſdem ſpeciei continuam dicitur generationem, aliud per id quod primum mouit ſpeciei eiuſdẽ, aliud vt materies. cuius.n. differentia, atque qualitas eſt, id ſubiectum eſt, quod materiam appellamus.

Genus dicitur partim ſi eorum.) Genus quoque 42
multifariam dici ait. Nam genus dicitur de iis, quæ cùm ſimilia ſpecie inter ipſa ſint, generationem continentem habent. in quem ſenſum illud ſolet vſurpari, quouſque genus hominum ſit, id eſt, quouſque hominum ſit maneatq́; perpetua generatio. Adiecit autem, (quæ ſub eadem ſpecie collocantur.) quoniam non dicitur genus hominum, ſi equi permaneant, ſed ſi homines ex hominibus continenter procreati perſiſtant. Aliter genus dicitur id, à quo primo & motore aliqui deducuntur. Denique à quo ſuæ generationis principium reputant, vt genus Græcorum dicitur, quoniam ab Heleno deſcendunt, qui primus genus ipſorum condidit, vtq́; Gręci eſſent cauſa fuit. Sic Iones ab Ione, item Heraclidæ dicuntur, quorum Hercules primus generis auctor fuit. Pelopidæ, quorum Pelops. Quin & à fœmina quorũdam genus nuncupari ait, vt quidam fuerunt à Pyrrha nuncupati, quaſi ab hac, vt eſt in fabulis, procreati. Sed à genitore potius genus appellari ait, cùm formam is præbeat, matre ſuggerente materiam, & eſſe cuique à forma potius ſuppeditetur. Cæterum eorum generum, quæ à loco cognominantur, quomodo Aſianus quiſpiam, aut Aegyptius genere dicitur, hic mentionem non facit, propterea quòd ſic appellati, non ſortiuntur nomen à primo auctore. Deinde duas eiuſdem intellectus expoſitiones explicat. Nam duas expoſitiones reddit generis, quod de pluribus dicitur, ac ſpecie differentibus &c. prior eſt, cum genus quaſi ſubiectum differentiarum eſſe dicitur. Nam planam figuram ad hunc modum genus eſſe ait, quia planum dicens, figuram planam intelligit, cùm id genus ſit planarum figurarum. itaque hoc totum figura plana, ſumitur pro gñe

triãguli & quadrati, & omnium planarum figurarum. Pari ratione figura ſolida ſolidarum figurarum. Nam figurarum, alia eſt figura plana talis, exempli gratia triquetra, vel quadrata, alia figura ſolida talis, vt globus eſt figura ſolida talis, teſſera talis, Pyramis talis. Hæc effatus ait, (hoc autem eſt id, quod differentiis ipſis ſubiicitur.) quaſi genus à differentiis in ſpeciem redigatur, & hac ratione ſubiiciatur ipſis. Præfatus autem genus ſic dictum ſubiectum eſſe differentiarum, hoc ipſo nomine, ꝙ differentiis ſubiiciatur, quod in progreſſu materiam appellat, quinetiam in Sexto huius operis libri genus vocat materiam, explicat poſteriorem expoſitionem generis ad hunc modum appellari, qua genus id eſſe dicitur, quod primum in ratione definiente, & quidditatem ſignificãte collocatum, in quid eſt de ſubiecto prædicatur. hoc enim eſt quod ait, (& dicitur in eo quod quid eſt.) genus enim hoc modo id eſſe intelligitur, quod de pluribus ſpecie diſcrepantibus in quod eſt prædicatur. Nam eius, quod primum in definitione redditur, qualitates differentiæ eſſe dicuntur, quibus inter ſe diſcrepant ea, quorum in definitione genus eſt idẽ. Prius igitur ipſum explicauit, eo quod quaſi ſubiectum à differentiis in ſpeciem redigatur. nũc autem eo quod in definitionibus primum aſſumatur, & in id, quod eſt prædicetur. ita cum expoſitiones diuerſæ ſint, idem tamen ſignificant. Differentias autem qualitates nuncupauit, quoniam pauloante in qualitatis partitionibus eas primo in loco numerauerat. Præfatus autem hos eſſe generis intellectus, eoſdem ſummatim repetit, ſimul innuens duos vltimo loco poſitos expoſitiones eſſe diuerſas eiuſdem intellectus. Quædam enim ob ſpeciei continentem generationem genera dicuntur, vt hominum vel equorum genus: alia propter primum motorem, qui poſteriorum ſpecie ſimilium eſt auctor, vt Heraclidarum genus, Græcorumq́; atque Ionum. Neque vero temere (ſpecie eiuſdem) adiecit, cum genus non ab eo qui vtcunque primus moueri dicatur niſi eiuſdem ſit atque poſteri ſpeciei, genus enim humanum tunc demum appellabitur, ſi eius initium ab homine proficiſcatur. (aliud, inquit, vt materies) quaſi materiam appellat genus, quod eſt commune, ac de pluribus ſpecie differentibus prædicatur. quomodo aũt materia ſit huiuſmodi genus, exponit his verbis (cuius enim differentia atque qualitas eſt, ideſt ſubiectum, quod materiam appellamus.) Quia enim differentiæ huius velut ſubiecti ſunt, & per ipſas in ſpecie conſtituitur, vt materia per formam, genus materia poteſt nominari ideſt quia differentiæ ſunt qualitates, & genus ſubiicitur ipſis. Nam cuius eſt differentia, id differentiæ ſubiicitur: vt qualitati id, cuius eſt qualitas, quoniam quod qualitatibus ſubiicitur, id materia nuncupatur, genusq́ue materia efficitur qualitatum vt differentiarum.

Diuerſa vero genere ea dicuntur, quorum ſubiectum primum diuerſum eſt, et neque alterum in alterũ, neque in idem vtrũque reſoluitẽ, vt forma & materia diuerſa genere ſunt, & ea, quæ per figurã prædicationis, eius quod eſt, diuerſam, dicuntur. Eorũ.n. quę ſunt, alia quid eſt ſignificant, alia quale quid, alia aliud, vt antea eſt diuiſum. neque.n. hæc aut in ſeſe viciſſim, aut in vnum quid reſoluuntur.

43 Diuerſa vero genere ea dicuntur.) Poſt generis partitionem. quænam genere diuerſa nuncupantur, exponit. Quorum ergo ſubiectum primum diuerſum eſt, ea genere diuerſa eſſe ait, ſubiectum primum appellans materiam. Nam quibus non eſt eadem materia ſubiecta, neq; materia vnius in alterius materiam reſoluitur, neque amborum in eadem ſpecie, ea genere diuerſa ſunt. Materiam porrò eam dicere videtur, quæ actu ſubiecta eſt, quam & primam nuncupauit. primã vocans, quæ proxima eſt, in diſcrimen vltimæ ſm reſolutionem, quæ proprie prima eſt. Exempli cauſa, ſtatuæ ſubiectum eſt æs, poculo cryſtallino aqua. quæ materiæ, licet diuerſę ſint, materia tamen ſtatuę, in materiam cryſtallini poculi reſoluitur, propterea ꝙ æs liqueſcere poteſt: & quæcunque liqueſcere poſſunt, ex aqua conſtant. quo fit, vt ea, quæ modo in exemplum aſſumpſi, non dicantur ad hunc intellectum genere diſcrepare. Rurſus, ſi huic aurum, illi argentum ſubiiciatẽ, hæ quoque materiæ diuerſæ fuerint, nec altera reſoluetur in alteram. ſed quia ambo in vnam eandemq; ſpeciem reſoluuntur, i. in aquam, idcirco illa non ſunt genere diuerſa, quorum ergo ſubiectis nihil tale accidit, ea diuerſa genere dicuntur, vt lapis & æs: quippe quorum alteri terra, alteri aqua ſubiicitur, quarum neque altera in alteram, neque vtraque in quidpiam aliud ſenſibile ſubiectum idem reſoluitur. Præfatus autem talium ſubiectis nihil huiuſmodi accidere, ipſemet quænam huiuſmodi ſint, exponit, dum formam & materiam ad hunc modum diuerſa genere eſſe ait: corpus materiã appellans: quæ idcirco genere diuerſa eſſe ait, quoniam corporis ſubiecta, & ſubiecta formæ, neque altera in altera, nec vtraque in quippiam commune reſolui dicuntur. Quo in loco partes definientis rationis ſubiici quaſi materiam formæ dicere videtur. Hoc enim ſupra dixerat. Cum igitur corporis & formæ ſubiecta non ſint eadẽ, neque alterum in alterum reſoluatur, neque vtrunque in idem fit, vt hæc gñe diuerſa eſſe ad hunc modum intelligantur. Ad hæc, forma & materia ſic diuerſa genere haberi poſſunt, quõ altera in alteram non reſoluitur, cum neq; eadem in ipſis viciſſim ſint, neque aliud ipſis ſubiiciatur, neque enim vnum aliquid ambobus ſubiicitur, nec ſubiectum vnius in alterius ſubiectum reſoluitur, cũ nihil ipſis ſubiiciatur, quia neque a qua aliquo ſubiecto & materia conſtat, neque propriedictæ materiæ, alia rurſus materia ſubiicitur. Item diuerſa genere dici ait etiam ea quorum prædicationes primæ diuerſæ ſunt, & prima genera diuerſa. Nam primorum generum quædam ſignificant quid eſt, ideſt ſubſtantiam, alia quale, alia quantum, alia aliud ex iis quæ in prædicamentis connumerantur, quorum diuerſitatis cauſam adiecit. Nam quoniam neque alterum in alterum reſoluitur, neque vtrunque in vnum quidpiam, idcirco hæc genere diuerſa ſunt. quo quidem modo animal & auis non erunt diuerſa genera, ſed neque materia & forma ad hunc intellectum genere diuerſa eſſe videntur, cum ambæ ſub ſubſtantiam cadant.

Falſum vno modo dicitur vt res falſa, atque huius aliud ex eo, quia non componitur, aut fieri non poteſt vt componatur. quemadmodum dicitur diametrum eſſe commenſurabilem coſtæ, aut te ſedere. horum enim alterum ſemper, alterum interdum eſt falſum. ſic enim hæc non entia ſunt. Aliud ex eo, quia eſt quidem, eſt tamen aptũ aut non tale eſſe quale eſt, aut id eſſe, quod haud eſt, videri ac apparere. vt pictura, ac ſomnia. hæc enim aliquid quidem ſunt, at non ea, quorum imaginationem efficiunt. Res igitur hoc pacto falſæ dicuntur, aut quia non ſunt ipſæ, aut quia imaginatio, quæ ab ipſis emergit, entis non eſt. oratio vero falſa eſt ea, quæ eſt eorum, quæ non ſunt, ea ratione, quæ falſa eſt.

Hæc enarratio in Græco tota ferme ſcatet
Librariorum erroribus.

44 Falſum vno modo dicitur.)Dein de falſi partitionem
explicat,falſumq́; quoddam in rebus, aliud in ſermone
verſari ait.Sic igitur inquit,Falſum alio modo dicitur vt
res falſa)quo in loco alio modo dixit, vel quia inuſita-
tum eſt in rebus falſum vſurpare: quippe quod in ſer-
mone atque ſententiis verſari videatur. Vel alio modo
dixit, pro vno modo. falſum igitur in rebus bipartito di
uidit. Partim nanque falſa dicitur res, quia prorſus non
eſt, partim quia viſum eius falſum efficitur. quod enim
non eſt, quod in rebus falſum eſſe intelligitur, id non
ſimiliter falſum dicitur,vt oratio quę habetur de re ip-
ſa.oratio.n.falſa de ipſa eſt,quæ ipſam eſſe ait: ac vicis-
ſim vera,quę ipſam non eſſe dicit,à ſe ipſa in cõpoſitio-
ne quadam, tum verum, tum falſum aſſumens. quam-
obrem de non entibus perinde atque de entibus oratio
& vera & falſa fit. Rerum aũt falſitas non eſt in quorũ-
piam compoſitione, ſed in re ipſa falſum eſt ipſam non
eſſe,aut non adeſſe: vt viciſsim veritas, eãdem adeſſe &
eſſe,non ſimiliter,vt ſi ipſa eſſe dicerentur. Itaque verũ
& falſum orationis de eadem re vtrũq; haberi poteſt,
falſum vero in re fieri non poteſt, donec ſit, vt verum
efficiatur. Quãquã vtrũque falſum in oratione ac pro-
poſitione eſſe dicere licebit. ſed alterũ ab ipſa re in ora-
tione eſſe,alterum ab ipſo ſermone. Oratio.n.quę quod
non adeſt,ad eſſe dicit,à re non exiſtente falſitatem ha-
bet. Quæ vero quod vni adeſt, id alteri adeſſe ait, ea ex
ſermone falſitatem ſumit. Id enim falſum eſt, quod vni
adeſt, hoc ad aliud transferre. quod.n.falſum, vt res in
oratione eſſe videatur, ipſe innuit his verbis adiectis ex
eo quia non componitur, aut fieri non poteſt, vt com-
ponatur.)Quod autem in re quoque falſum ſit, ipſe de-
monſtrauit. In quibus.n.fieri non poteſt, vt verum di-
cat, qui ipſa componit ac eſſe dicit, ea falſa ſunt, vt in re.
falſum autem de his, quod in ſermone ineſt; iam eſt in
compoſitione. Illud enim (ex eo quia non componitur,
aut fieri non poteſt vt componatur) ſignificat quod nõ
exiſtit, aut non poteſt exiſtere. Nam compoſitionem
vocat rerum identitatem, verũque conuentum. harum
enim huiuſmodi exiſtentiæ compoſitio eſt. dimetiens
igitur commenſurabilis coſtæ, neque eſt, neque eſſe po
teſt. te autem ſedere, cum ſtes, eſt illud quidem falſum,
quia non ſic exiſtit, non tñ quod fieri nequeat. Sunt ve
ro in rebus falſæ, vel quæ omnino exiſtere nequeunt, &
impoſsibiles, & ſemper falſæ, vel quæ nũc non ſunt, hæ
nanque falſæ ſunt, cum non ſunt. Alia falſa ſunt, quorũ
viſum ab ipſis procedens eſt falſum, ꝓpterea quod hæc
videantur eſſe vel nõ qualia ſunt, vel quæ non ſunt, quæ
quidem aliter falſa eſſe dicuntur atque ſuperiora. Nam
quorum viſum eſt falſum, ea non ſunt falſa, queadmo-
dum prædicta, hæc.n.res aliquæ ſunt, licet non quales
eſſe videnť: qualia multa in picturis notamus, quæ ſunt
quidem aliqua, ſed non ea, quæ vidẽtur eſſe. Nam, cum
non ſint animalia, animalia eſſe vidẽtur, & quædam alia
quorumcunque pictura fuerit, & pari ratione viſa, quæ
in ſomniis apparent, aliquæ res ſunt. Nam quidam mo-
tus efficiuntur iis, qui vident inſomnia, non tñ ea talia
ſunt, qualia videnť. Aliquid.n.ambulare videtur, aut di
ſputare, quod tñ non eſt ita. ſimilia his ſunt & perinde
falſa quæ videntur in ſpeculis. Nam & hæc aliquid ſunt,
ſed non id quod eſſe videntur. Dixit autem huiuſmodi
falſitatem in rebus eſſe, quoniam ipſa eorum natura fal
ſa eſt, noſtraq́; deceptio in rebus eſt, non in compoſi-
tione orationis quæ de rebus habeť. Res igitur, inquit,
hoc pacto facto falſæ dicuntur, aut quia non ſunt ipſæ,
aut quia imaginatio quæ ab ipſis emergit quaſi nõ en-
tis eſt.)Huiuſmodi.n.viſum quod ab ipſis proficiſcitur,
non entis eſt. itaque vt à longinquo quaſi à non ente.
Nam viſum deambulare, quod non eſt id quod eſſe vi-
detur, vel diſputare, aut omnino quidquam agere, &
huiuſmodi viſa, entia ſunt, motus.ſ.quidam ab actu ſen
ſibilibus profecti, ſiuntq́; in ſenſoriis ſenſibilium quæ-
dam reliquæ. viſorum autem falſitatem rebus ipſis at-
tribuit. Quod vero ait, (aut non tale eſſe quale eſt, aut
id eſſe quod haud eſt) partim refertur ad picturam: il-
lud.ſ. (non tale eſſe, quale eſt.) reliquum. ſcilicet (id eſ-
ſe quod haud eſt) ad inſomnia. Oratio vero, inquit, fal
ſa eſt ea, quæ eſt eorum quæ non ſunt. at non ſimplici-
ter quæ non entium, ſed non entium quatenus ipſa fal-
ſa eſt. falſa.n.oratio eſt quæ res vt non habent ſic ſe ha 7
bere dicit: quamquàm non entium aliqua oratio eſt ve
ra.ſ.quæ illa non eſſe dicit, quæ vero non exiſtentia vt
exiſtentia dicit, vel exiſtentia vt non exiſtentia, ea de-
mum oratio falſa eſt. Quomodo igitur non entia di-
cens, falſa eſt? an dicens ſua ſignificata ſic ſe habere,
quemadmodum ſe non habent? quamquam pro (qua)
legi poteſt (vel) vt ſit ſenſus, oratio falſa eſt, quæ de non
entibus habetur, ſiue non entia eſſe dicens, vt quæ Hip
pocentaurum eſſe dicit, aut quæ omnino falſa eſt.
Quin & omnis oratio de iis quæ ſunt, falſa eſſe poteſt,
vt ea quæ circulum figuram eſſe diceret planam tribus
lineis rectis contentam & ſi quod adiicitur, cum hac
lectione conſentiet. Neque enim ſolum ea oratio fal-
ſa eſt, quę non entia eſſe dicit, ſed omnis oratio eſt falſa;
cum de alio dicitur, q̃ de eo de quo eſt vera. Sin autem
legatur, non (vel falſa) ſed (qua falſa) ſenſus erit, oratio
falſa eſt, quæ de iis habetur quæ non ſunt. Illud.n. (qua
falſa) ſignificat, quatenus mentitur ea eſſe, cum nõ ſint.
quod verbis his adiectis declaratur.

*Quapropter omnis oratio cuiuſuis vera, falſa eſt, ſi præ-
ter illud alij attribuatur. Circuli nãque oratio falſa nimirũ
iſt, ſi de triangulo diceretur. Vniuſcuiuſque aũt oratio tum
vna eſt ea, qua quidditas explicatur, tũ plures: quippe cùm
idem ſit aliqua ex parte ipſum, & ipſum paſſum, atque affe
ctum, veluti Socrates, & Socrates muſicus, aut albus falſa
autem oratio nullius eſt oratio abſolute. Quapropter Anti-
ſthenes ſtulte putabat, nihil dici cenſens, niſi propria oratio-
ne vnum de vno, ex quibus efficiebatur, neminem contradi-
cere poſſe, ferè etiam neque dicere falſum. fit aũt, vt quodq;
dicatur non ſolum propria, ſed diuerſi quoque oratione, &
penitus falſo, & aliqua etiam ex parte vere, quemadmodum
octo, dupla dualitatis ratione dicuntur. Quædam igitur hoc
modo falſa dicuntur. Homo autem falſus dicitur, qui facilis,
electioneue propenſior eſt ad tales orõnes, non ob aliud quic-
quam, ſed ob id ipſum dicendas, & qui talium orationum in
aliis eſt effector, quemadmodum et res falſas dicere conſue-
uimus, quæ falſam imaginationem efficiunt. Quapropter ea
ratio, quæ fit in Platonis Hippia, decipit, eundem hominem
falſum eſſe dicens, & verum. Eum enim accipit falſum, qui
mentiri poteſt. is autem eſt ille, qui ſcit, & qui eſt prudens.
Præterea meliorem eum eſſe dicit, qui ſua ſponte res prauas
facit. hoc autem per inductionem accipit falſo. Qui nanque
ſua ſponte claudicat, is præſtabilior eſt eo, qui id facit inui-
tus, claudicari dicens imitari claudicantem. nam ſi quiſ-
piam eſt claudus ſua ſponte, deterior eſt eo fortaſſe, qui non
ſua ſponte claudus eſt, quemadmodum id ipſum etiam &
ad ipſos mores accommodatur.*

45 Quapropter omnis oratio cuiuſuis vera, falſa eſt ſi præter illud alij attribuatur.) Si enim oratio omnis falſa eſt de alio habita quàm de quo eſt vera, (eſt autem vera de eo, cui conuenit,) falſa igitur erit de eo, cui non conuenit, ac proinde de eo, quod non eſt. Nam oratio, quę circuli vera eſt, trianguli eſt falſa, qm̃ non eſt, quatenus eſt huius. Nam licet oratio, quæ dicitur alicuius entis, ſit, tñ qua eſt falſa, non entis eſt. hæc. n. ſola eſt ſignificatiua, quæ triangulum figuram eſſe ait tribus rectis lineis contentam. Sed vniuſcuiuſque orationem, quæ ſubſtãtiam cuiuſque ſignificat, tum vnam eſſe ait: (vna eſt. n. oratio, qua explicatur cuiuſq; ſubſtantia) tum plures. docet autem quõ eiuſdem plures orationes efficiãtur. Nam cùm res ipſa, & res aliquo affecta, idem eſſe videantur, vt Callias & Callias muſicus (ſunt enim vnum ſubiecto) aliqua oratio erit ſimpliciter vt Calliæ, alia vt Calliæ muſici, quædam vt albi, breuiter cuiuſque accidentis, ſi Calliæ coniungatur, diuerſa erit oratio. quo fit vt eiuſdem diuerſæ orationes habeantur, ſi qua de ipſo vera ſit. Orationem autem non eam intelligere oportet, quę proprie definitio ſit Callię, vel Socra. aut cuiuſuis alterius. Plures igitur orationes eiuſdem ita demum fuerint, ſi qua eius vera ſit. Falſa autem oratio, nullius eſt oratio abſolute) ideſt, proprie. nam proprie cuiuſque oratio eſt oratio vera. Falſa enim, qua falſa, cũ additamento eſt illius oratio, cuius eſt falſa. Alterius nãque, vt dixit, cuiuſpiam oratio falſa eſt, non eius cuius eſt vera. falſa. n. equi oratio eſt, quæ ipſum animal rationis particeps mortaleq́; eſſe dicit, qm̃ non eſt eius cuius eſt vera. eſt. n. vera hominis, & non ſimpliciter equi oratio illa, animal particeps rationis mortale. Et quibus falſo tribuit, horum nullius eſt ſimpliciter. falſa. n. oratio, nullius eſt ſimpliciter & proprie. Præfatus aũt orationem falſam eius eſſe, quod non eſt, eandemq; nõ ſimpliciter eius eſſe, cuius eſt falſa, eſſe tñ alicuius (eam nanque orationem dixit eſſe falſam, quæ cum alterius ſit, de altero dicitur) hæc inquã effatus, taxat Antiſthenem, qui ſtulte negabat orationem quampiam de vllo alio dici, q̃ de eo cuius eſt proprie, eo deceptus, quod oratio falſa, nullius ſimpliciter ſit oratio. Neque enim ſi non eſt ſimpliciter & proprie, ſtatim non eſt omnino. At Antiſthenes rem quamque propria tm̃ oratione dici putabat, & vnam cuiuſq; orationem eſſe, eam, ſ, quæ propria eſſet. Nam quæ aliquid ſignificat, nec eſt eius, eam eius de quo dicitur, eſſe dicit, cum ipſi ſit aliena de quo dicitur, ab ipſo eſſe alienam. Ex quibus colligere nitebatur, non licere contradicere. contra. n. de aliquo dicturos, diuerſa dicere debere: non poſſe autem diuerſas de eodem orationes dici, cum propria cuiuſq; vna ſit. vnius enim vnum eſſe: & qui diceret, de ipſo tantum dicere. quamobrem, ſi qui de eadem re dicerent, fore vt hi eadem inter ſe dicerent, cum de vno oratio vna ſit. Qui autem eadem dicerẽt, eos inter ſe non contradicere. ꝙ ſi diuerſa dicerent, non eſſe dicturos de eodem, propterea ꝙ oratio vna ſit de re ipſa. & contradicturi de re eadem dicere debeant: & ſic contradictionem eſſe non poſſe colligebat, Sed ne mentiri quidem ferè licere concludebat, cum fieri poſſe negaret, vt alia q̃ ſua propriaq́; oratio de quopiam dicaſ. Quam doctrinam ſtultam eſſe oſtendit, affirmans vnumquodque non ſolum ſua propriaq́;, ſed etiam alterius oratione dici, falſò videlicet, & temerè, multipliciterq́;, & inconſulte. vt ſi quis oratione circuli abutatur in triangulo, aut equi in homine. Nam quæ ait equũ eſſe animal pedeſtre bipes, eſt illa quidem oratio, in nullo tñ eſt vera. nõ in homine. qm̃ omnino non eſt eius ſubiectum homo. non item in equo, de quo dicitur. ꝙ ſi cum de hoc dicitur, non eſt vera, haud dubie in equo falſa eſt. Sed licet, inquit, quodam modo alienam orationem vere in quopiam vſurpare: cum orationem quæ primum ac proxime cuiuſpiam eſt propria, ad poſteriora, & quæ ab illo eſſe mutuantur, transferimus, exempli cauſa in numero primũ numerus duplus eſt duo. ipſum enim nomen duplum à duobus deriuatur, idem tñ in cæteris ſingulis duplis vſurpamus, cum hæc duplum illorum eſſe dicimus, propterea quod ita ſe habent inter ſe, vt duo ad vnum. Ita cum numerus duo proprie duplus ſit, alij tñ numeri pares eo poſteriores dupli nuncupanſ: vt quatuor, octo, & cæteri. in quibus oratione dualitatis propria vtimur, ac vere vſurpamus, ꝙ ſi aliqua tum falſo, tum vere aliena oratione dici poſſunt, ꝓfecto non fuerit vna oratio, qua res quæque dicitur, neque vno tantũ modo de ipſorum quoque loqui licebit. Cuiuſq; enim orationem tum vt vnam, tum vt plures dici ſupra fuit explicatum. Falſitas quoque mentis ad orationis falſitatem redigi poteſt. Mens. n. oratio quædam eſt. Sed, poſtq̃ res quo modo falſæ ſint, expoſuit, & quo item orationes, alium falſi intellectum adiũgit. Homo. n. falſus dicitur nullo prædictorũ modorum, ſed quia procliuis eſt ad mentiendum, ac mentiendo delectatur ipſius tantum mendacij gratia, non quod aliud, hoc eſt, lucrum, aut mercedem quampiam ſequatur. Nam qui lucrum, per mendacia quærit, is non mentiendi, ſed lucrãdi cupidus, aut ſimili vocabulo debet nuncupari. Pręterea falſus is dicitur, cuius perſuaſione alij fallunſ, non ꝙ efficiat, vt alij mendaciis delectentur, ſed qm̃ eos adducit, vt ſuis mendaciis tanquam veris fidem habeant, qui falſorum perſuaſores perinde falſi homines nuncupantur, vt res, quæ falſæ eſſe dicuntur, quæ falſam ſui præbent ſpeciem, vt quæ fellis colore infecta ſunt, falſa nuncupantur, ꝙ auri ſpeciem repreſentant: & qui inſigniter cùm inflati ſint, ſpeciem præbent recte valentiũ, & res cæterę falſę, de quibus ſupra dixit. quæ propterea falſæ ſunt, ꝙ aliarum rerum q̃ ſunt ſpeciem præferunt, vt picturæ & inſomnia. Præfatus autem falſum hoĩem eſſe eum, qui mentiendo delectatur, fallacem eſſe ait, captioſamq́; rationem, quæ apud Platonem in Hippia, eundem hoĩem falſum & verum eſſe colligere tentat, ꝙ eandem facultatem habeat oppoſitorũ. falſum nãq; hominem eum eſſe accipit, qui facultatem habet decipiendi. huiuſmodi autem homo eſt, qui verũ maxime cognoſcit, & prudens eſt. At non ſic falſus homo nũcupatur, ſed qui mendacijs gaudet, & pronus eſt ad mentiendum, & citra fidem loquiſ, eaq; vanitate delectaſ, quod multum abhorret à prudente, quique aliis falſorũ fidem facit, & in, i. procliuis, ac proinde malus. Illud quoque non recte in Hippia dictum eſſe ait, qui praua ſponte facit, hũc meliorem eſſe, q̃ qui inuitus, quod per falſam inductionem colligit, dicens, vt qui ſponte claudicat, melior & valentior eſt, q̃ qui inuitus. quę ratio eadem eſt in cæteris imitationibus, ſic qui ſponte mala facit, melior eſt q̃ qui ſecus. Nam ſponte claudicantem dixit pro eo qui claudũ imitatur, qui. n. ſic claudicat, melior eſt eo qui claudicat inuitus, cum alter claudus ſit, alter ſecus. itaque comparatio eſt inter claudum, & qui claudus eſſe videtur. Nam ſi eum ſumeret, qui claudus eſſet ſponte, fortaſſe hic peior eſſet, q̃ qui inuitus eſſet claudus, vt qui ſponte moribus flagitoſus eſt, deterior

eſt

eſt q̃ qui inuitus. Perditus enim ac diſſolutus peior eſt intemperante. Pari ratione qui ſponte fallit, ac mentiẽdo delectatur, deterior eſt quàm qui nolens.

Accidens dicitur id, quod ineſt quidem cuipiam, atque vere dici de illo poteſt. non tamen aut neceſſario, aut plerũq;, veluti ſiquiſpiam ſcrobem ob plantam effodiens, theſaurum inuenit, hoc igitur accidit ei, qui ſcrobem effodiebat: theſaurum, inquam, inueniſſe, neque enim hoc ex hoc, aut poſt hoc neceſſario euenire ſolet, neque plerũq; fit, vt ſi quiſpiã plantet, theſaurum offendat, atque inueniat. Fuerit etiam et quiſpiam muſicus albus: ſed cũ non neceſſario id fiat, neque plerũq;, accidens ipſum dicimus eſſe. Quare, cùm aliqua inſint & aliquibus, atque horum nonnulla, & aliqua in parte, atq; quandoq;: quicquid ineſt quidem, at non propterea quòd hoc erat, aut nunc, aut hoc loco, id omne accidens erit, neque igitur vlla determinata, ſed quæuis cauſa eſt accidẽtis. hęc aũt eſt indefinita. Accidit enim cuipiam in Aeginam veniſſe, ſi non eſt ob idipſum profectus, vt illuc veniret, ſed à tẽpeſtate expulſus, aut à prædonibus captus. ortũ eſt igitur ipſum accidens, atque eſt, ſed non vt ipſum, ſed vt aliud ortũ eſt. Tempeſtas. n. cauſa fuit, vt eum ad locum veniret, ad quem non nauigabat. hic autem erat Aegina. Dicitur etiam accidens alio modo, quicquid per ſe cuique competit, non tamen eſt in eius ſubſtantia: quo pacto triangulo competit angulos æquales duobus rectis habere. atq; hæc quidem perpetua eſſe poſſunt, illorum autem nullum perpetuum eſſe poteſt, huius autem ratio aliis in locis eſt explicata.

46 Accidens dicitur.) Poſtremo de accidentibus ediſſerit, & quomodo adeſſe debeat, quod accidens vocandum eſt, exponit. eſt. n. inquit, (accidens id, quod ineſt quidem cuipiam, atque vere dici de illo poteſt, non tñ aut neceſſario, aut plerũq;.) quemadmodum ſcrobem plantãdi gratia effodienti theſaurum reperire accidit, quia theſauri inuentio non neceſſario conſequitur effodientem, ſed neque magna ex parte: quinĩmo raro quiſpiam inter plantandum, aut fodiẽdum theſaurum reperit: quo intelligitur theſauri inuentionem non fieri ex effoſsione. Nam neque foſsio cauſa neceſſaria fuit ad inueniendum theſaurum, neque omnino fit, vt qui effoderit ſcrobem, theſaurum inueniat. Itaque theſaurum licet ad hunc modum inuenire, ſed fortuito. fodere autem ex accidenti eſt efficiens cauſa theſauri reperiendi, & fortuita ad hunc modũ accidentia nuncupantur. Muſicus quoque ſi albus ſit, ex accidenti eſt albus. Neque. n. ex neceſsitate neque magna parte fit, vt muſicus ſit albus. Poſt hæc rationem explicat, qua accidens dignoſcere valeamus. Nam cùm ſit, inquit, quidpiam, quod adeſt, ſit etiam, cui adeſt id quod adeſt, & eorum, quæ adſunt, quædam vel alicubi habentur, i. in parte eius, cui adſunt, vel aliquando. Fieri enim poteſt, vt quę aliis adſunt, in parte adſint, vel in aliquo tempore. quãq̃ & alicubi & aliquando ad neceſſaria quoq; poſsint accommodari, vt ad ortus occaſusq́; aſtrorum: alicubi, quoniam in vna mundi parte oriuntur, in alia occidunt aliquãdo, quoniam non ſemper eadem oriuntur & occidunt, ſed aliquo tempore, accidens eſt. Quidquid ineſt quidem, vel ſimpliciter, vel ex parte, ſeu ad tempus, exempli cauſa nũc & hic, i. in hac parte: non autem per antecedentem & determinatam cauſam. hoc enim ſignificant ea verba, (propterea quod erat, aut nunc, aut hoc loco) quibus docet non ſemper horum cauſas adeſſe, ſed aliquando, nec ſimpliciter accidentia eſſe, quæ in parte adſint, ſed ita demũ hæc eſſe accidentia, ſi non antegrediatur determinata cauſa. Neque enim fortuitu digitus combuſtus eſſe dici debet, ſi cauſa præceſſerit eius combuſtionis. neque in æſtate fortuitus eſt calor, cum ſit ipſius cauſa Solis acceſſus. Accidentis aũt cauſa, inquit, non eſt determinata, ſed fortuita, ac proinde indeterminata. Poteſt & illud, (Neque igitur) dictum accipi pro eo quod eſt, (nulla) quoniam iam dixerat accidentis non haberi cauſam, cũ diceret, At non propterea quod hoc erat.) Tunc enim accidit cuipiam in Aeginam veniſſe, ſi non idcirco nauigauit, vt Aeginam veniret. accidens igitur factum fuit, aut eſt, ſed non per ſe fuit factum, nec ex ſententia ſed cum aliud ageretur, hoc accidit. Nam cum ex propoſito alio nauigaretur, factum eſt, vt in Aeginam is appelleret qui huius cauſa nauigabat. tempeſtas. n. cauſa fuit in Aeginam appellendi, quę curſum, quo petebatur, tenere vetuit. nõ igit̃ per ſe factum eſt, nec id erat quod agebatur, ſed dum aliud ageretur, accidit. Nam quominus fieret quod agebatur, tempeſtas fuit in cauſa, non nauigatio, cùm alterius cauſa nauigaretur. Hæc effatus, aliam accidentis notionem explicat. Nam quæ per ſe quibuſpiam inſunt, non tamen in ipſorum ſubſtantia, aut diffinitione inſunt, ea quoque accidentia ſunt. de quibus etiam expoſitiones fiunt, ſic, triqueto accidit tres angulos habere duobus rectis pares: quod licet ei per ſe accidat, non tamen in ratione habetur, quæ ſubſtantiam eius exponit. Ratio. n. trianguli hæc eſt, figura tribus rectis lineis contenta. quo quidem intellectu fieri poſſe ait, vt accidentia ſempiterna ſint, priore nullũ. Atque hæc quidẽ, ait, quę ad hunc modum ſunt accidentia, fieri poteſt vt ſempiterna ſint. Dicit autem, fieri poteſt, vel quoniam hoc in loco non ex propoſito de hoc ediſſerens dixit, quæ ſic adſunt, ſempiterna eſſe videri: vel quia ſi fieri poteſt, vt tota aliqua ſpecies animalis, exempli gratia, cicadæ, ſempiterna non ſit, ne ea quidem, quæ his adſunt, & ad hunc modum accidunt, fuerint ſempiterna, cùm prioris modi accidentium nullum poſsit eſſe ſempiternum. Nam ꝙ neque neceſſario, neque magna ex parte vel fit, vel eſt, id ſempiternum eſſe qui poteſt? Sed in quibuſdam exemplaribus ita legitur. Et hæc cauſæ proprię ſunt) quæ lectio ſignificare videtur, huiuſmodi accidentia ad demonſtrationem accõmodari, per hæc enim fiunt demonſtrationes. cui lectioni conſentiunt verba hæc, quæ proxime ſequuntur, (huius autem ratio aliis in locis eſt explicata.) De iis. n. quę ad hunc modum per ſe adſunt, ac de cauſis in Poſterioribus Reſolutoriis diſputauit: quo in loco cauſę demonſtrationum quænam ſint explicatur, non. ſ. quæcunque accidentia, ſed quæ per ſe accidunt iis, in quibus habentur. Aut illud, quidquid per ſe cuique competit, non tamen eſt in eius ſubſtantia) æquipollet huic quæcunque adſunt cuique per aliquam determinatam cauſam, non ſic tamen, vt in ſubſtantia eius habeantur.

Quinti libri Met. cum Alex. Cõm. Finis.

AD CLEMENTEM VII. PONT. MAX.

IO. GENESII SEPVLVEDAE PRÆFATIO

IN ALEXAND. APHRO. ENARRATIONEM Poſteriorum librorum Ariſt. de Prima Philoſophia.

HOc quoque in loco, Clemens Septime Pont. Max. pauca me præfari ſine, & more nobiliſſimorum poetarum in medio tanquã operis curſu opem diuinam, hoc eſt, nomen tuũ implorare, quod mihi oĩbus muſis, ipſoq; tam multis inuocato Apolline, longe & verius & præſentius eſt: nõ ſolũ quia tu Chriſti Dei vicem inter mortales geris, atque ita geris, vt neglectum Dei cultum, & languentem religionem cunctis rõnibus ad veterem diſciplinam reuoces, nec ſacerdotia ab indignis hoĩbus profanari, ſacraũe ab impiis violari permittas, ſed etiam qm̃ (quod veteres deorum maxime proprium munus eſſe ducebant) oẽs hoĩbus benefaciendi occaſiones diligenter amplecteris, & nullam virtutem inhonoratam, nullum honeſtum ſtudiũ abiectum iacere ſinis. Itaque tũ quęque de te ſperare iubes, quantũ ipſe ſibi ex ſuis virtutibus, officiis, atque doctrina nõ ĩprobe polliceatur. Opus igitur, qđ auſpiciis tuis ſuſcepi, hoc tantum precor vt abſolutum te & auctore & patrono dignũ exeat in manus hoĩum. Hæc.n. ſumma eſt mea ſolicitudinis. Quod ſi mihi contingat, haud quidem verear Libro ĩmortalitatem polliceri, atque eo magis, quod iam mihi nullus timor relinquitur, poſſe huic operi famam illam, vulgò abſque auctore diſſipatam, ob eſſe, hæc diuina cõmentaria falſo titulo bonam partem Alex. Aphro. adſcripta circũferri: ſiquidem illius enarrationem quintum librum haudquaquàm excedere. Quæ opinio incertis, vt neceſſe eſt, ac dubiis initiis exorta, tam late diffuſa erat, vt nemo iam eſſet in Italia, (qui modo Græcis ſcriptoribus dignoſcendis paulo fuiſſet curioſior) cui error hic non eſſet in primis perſuaſus. Quod tunc mihi magis licuit intelligere, cum primũ mihi à te hoc conuertendi negocium iniunctum eſſe increbuiſſet. Pleriq;.n. dum tibi apud me gratias agerent, quòd tanti Philoſophi lumine Latinos hoĩes diutius carere non patereris, meq; ſimul ad fructuoſiſſimũ opus adhortarentur, illud tamen dolendum eſſe adiiciebant, quòd cæteris ferè Alexand. enarrationibus amiſſis, ne hanc quidem primæ Philoſophiæ totam retineremus. In hanc ſñiam ex Academia Bononiẽſi amicorũ literas accepi, in hanc ex Gymnaſio Patauino. Hoc mihi Romę doctiſſimus quiſque aſſeuerauit. Quorum conſenſu quãquã erat difficile non permoueri, profiteor tñ nunquã me ſine magna cunctatione fidẽ adhibuiſſe, propterea quod oẽs ſine auctore loquebantur, & meminerã multos hac memoria repente Ariſtarchos extitiſſe, qui rerum nouarum cupidi, facilius de totis Philoſophorum libris vixdũ altera pagina perlecta, quã vetus ille de ſingulis Homeri verſiculis, iudicarent. Quorum temeritas ab ignaro vulgo mirũ eſt quàm facile excepta probetur, eruditis non ante reiicitur, quàm grauibus argumentis conuincatur. Quæ res, cùm hmõi mihi eſſe videretur, vt niſi poſterioribus libris, de quibus quæritur, perlectis, diiudicari non poſſet, ne mihi quidem ante quid ſentirem teſtandũ eſſe cõſtitui, quàm totum opus accuratiſſime conſideraſſem. Quam prouinciam, cùm diligenter obierim, operepretium me facturum ſpero, ſi tibi hoc in loco, & item cunctis philoſophiæ ſtudioſis, ſñiam meam, ei quæ tam multum inualuerat, penitus diuerſam, cauſis ſtrictim ſubiectis expoſuero. Mihi.n. quoque verſus ſpectanti, cùm quatuor oĩno rationes occurrant, quibus auctor cuiuſque operis de philoſophia ſcripti diiudicari poſſe videatur: inſcriptionum antiquitas, dicendi character, opinionum conſtantia, ratioq; teſtimoniorum: tam ſine controuerſia his oĩbus Alex. Aphrodiſieo opus adiudicari exploratũ eſt, vt non ſatis mirari queam illius quiſquis fuit, temeritatem, ſeu leuitas potius eſt appellanda, qui tam fatuum cõmentũ tam impudenter ſuſtinuerit euulgare. Quãquam.n. de eorum exemplarium, quæ nũquam viderim, inſcriptionibus opinari magis valeant, quàm pro certo quidpiam aſſeuerare, illud tñ teſtari poſſum, quatuor antiquiſſima exemplaria, quorũ fidẽ ſum in conuerſione ſecutus, Alexandri noĩe ſine vlla diſtinctione inſcripta eſſe atque notata, prorſus vt nuſquam ne ſuſpicio quidem appareat diuerſorum enarratorum. Qui ſi duo compluresùe fuiſſent, nihil video cur non ſuum quiſque nomen adſcripſiſſet, aut hoc à librariis magis in his commentariis fuiſſet prætermiſſum, quàm in moralium Nicomachiorũ enarratione. Cuius, cùm plurima pars Euſtratij ſit, ea tamen, quæ Aſpaſii eſt, & Michaelis Epheſii, ſui quæque auctoris titulo notata legitur atque diſtincta. Nam dicendi character, ſeu mauis latino vocabulo dictionem nuncupari, tam eſt in vtraq; parte ſimilis, vt, quod aiunt, lac non ſit lacti ſimilius. De conſtãtia vero opinionũ quid dicam, cùm non ſolũ quæ in hoc opere ab ipſo diſputantur, vtrobique ſint conſentientiſſima, ſed etiam quædam Alexandri dogmata, quæ ab Auerroi, cæteriſq; Peripateticis celebrãtur, et in aliis ipſius operibus apparent, in his potiſſimum libris, de quibus quæritur, habeantur? Venio ad teſtimoniorum rõnem, qua maxime inſcriptio ſuppoſititia conuinci atque refelli poterat ſi quis fortè Alexandro poſterior, aut ipſe Alexander, quod in primis oportebat, citatus reperiretur. Conſtat.n. poſt Alexandrum, qui Antonino & Seuero principibus floruit, neminem Ariſt. aliquod de philoſophia ſcriptum enarraſſe, cui non ſit ore frequens nomen Alex. dum eius teſtimonio ſñias ſuas confirmat, aut gloriam inde petit, quod ipſe quidquam excogitauerit, quod ne ab Alexand. quidem tam oculato Philoſopho ſatis fuerit perſpectum. Nam Michael Epheſius, Ioannes Philopõnus, Simplicius, Hãmonius, quid loquuntur aliud, niſi Alexandrum? Et profecto, ſi vſquam aliàs, in hoc maxime opere Alexãdri opinio erat vel in teſtimoniũ vocanda, vel niſi probaretur, refellẽda, vtpote in quo ſumma prope dixerim diſciplinæ Peripateticæ verſet. Quare, cùm in opere toto nuſquàm oĩno mentio fiat opinionis Alexandri, putare id à quoquã ex Alexandro poſterioribus elucubratum fuiſſe hoĩum eſt Græcorum enarrationes prorſus ignorantium. Fieri.n. non poſſe, vt ad quẽpiam, qui Alexãdrum ætate præceſſerit, referatur, ne dubitari quidem poteſt, cùm ipſe in libro Sexto de Alexandro Aphrodiſieo philoſopho, i. de ſeipſo mentionem facit, qđ mihi opinari ſæpe in mentem venit, caput fuiſſe atque fontem, vnde totus error emanauit.

nauit. Sic.n.puto græculum quẽpiam leuiculum, dum hoc opus fortaſſe mentis & doctrinarum expers deſcriberet, aĩ aduertiſſe cùm ſæpe alias in hac parte, de qua dubitatur, Alexandri nomen vſurpari, tum in Sexto libro mentionem fieri Alexandri Aphrodiſiei philoſophi, & verborũ mente non perſpecta, quod reliquũ eſt operis, Alexãdro eo argumento abdicaſſe, ac cæteris pro comperto enunciaſſe, quod Alexãdri eſſe, nemini, qui modo ſeſe oſtendenti veritati nõ pertinaciter repugnet, conſideratis atque intellectis verbis, non debeat in primis eſſe perſuaſum. Atque equidem reor Alexandrũ velut præſagiente animo, dum vereretur ne qua rõne auctor eius operis, in quo ſibi fortaſſe maxime placuit, ignoraretur, ex induſtria nomen ſuum tam ſæpe in eo exemplis vſurpaſſe, Sic enim ſeſe res habet, conſueuere Peripatetici, cum eſt aliquis nodus paulo obſcurior explicandus, noti cuiuſpiam Philoſophi nomen in exemplum aſſumere, cum de ſingulis fortaſſe, aut ſingulorum partibus agitur. Pleriq; igitur, vt Socra.inquiunt exempli gratia, vel Plato.aut Socra. materia formaue, ac item Platonis. Vt autem hæc cæteris ſunt familiaria in exemplis vocabula, ſic Alexandro, ego & Alexãder. Itaque perſæpe dicit, forma mea, materia mea, & his ſimilia ſæpe quaſi verba ſua ipſa exponens, materia, inquis, Alexandri, & forma Alexandri ſcilicet vt ſeipſum Alexandrum eſſe teſtetur. Et ne cui fortè quiſnam hic eſſet. Alexander, dubiũ eſſe poſſet, adiecit libro Sexto, albus, gracilis, Philoſophus Aphrodiſieus, & protinus ad me meumq; reuertitur. Adde quod cum Ariſt. enarratorum nullius toto in opere præterquàm Aſpaſii & Soſigenis, qui fuit præceptor Alexand. mentio facta reperiatur, Aſpaſium memorat in vtriſque libris, Soſigenem in poſterioribus modo citat noĩatim, eum appellans ſuum præceptorem. Quod ſiquis vrgeat pertinacius, negans (vt video quoſdam obmurmurare) ſibi poſterioris partis enarrationem plane nonnullis in locis ſatisfacere, quæram ab eo, quiſnam homo ipſi in cunctis ſatisfaciat? & cum nullũ (vt certũ habeo) reſponderit, petam ab eodem, ne vim diuinam poſcat in humana imbecillitate, & boni conſulat, ſi Alexand. vt in aliis, ſic hoc in loco omnes & Græcos & Latinos enarratores longe ſuperauit. His argumentis tam aperte iſtorum error detegitur, vt nemini non ſit futurus illuſtris, niſi ſi cui etiam meridie ſol lucere non videatur, vt ſciant omnes, quantum tibi ætas noſtra hoc quoque nomine debeat, quòd tales tantoſq; auctores velut capite diminutos, in libertatem aſſerendos, ac variis tenebris depreſſos, in lucem, nec eam, vt ſpero, malignam, cures reuocandos. *Vale.*

ARIST. METAPHISICORVM LIBER QVINTVS:

Vel apud Latinos Sextus,

Cum Alexandri Aphrodiſiei commentariis, Ioanne Geneſio interprete.

EORVM, quæ ſunt, principia hac in facultate, cauſæue quæruntur, atque vt patet, ea ſanè rõne, qua entia ſunt. Eſt enim quippiam ſanitatis, bonæq; habitudinis cauſa, & mathematicorũ ſunt iidem principia, & elementa, & cauſa. Atque oĩno ſciẽ oĩs intellectiua, aut aliquo modo particeps intellectus, circa principia, cauſasúe, aut exactiores, aut ſimpliciores verſatur. Verum hæ omnes vnum quid, genuſq; quippiam exceptum ſumentes, de hoc ſanè, ſed non de ente ſimpliciter, neque vt eſt ens, conſiderationes ſuas efficiunt, neque vllam, de ipſo quid eſt, rationem oĩno faciunt, ſed ex hoc partim dilucido per ſenſum facto, partim vt ſuppoſitione ſumpto, & deinceps hoc pacto quæ per ſe competunt ei generi, circa quod ipſæ verſantur, aut exactius, aut mollius ſanè demõſtrãt. Idcirco patet tali ex ĩductione, ſubſtantiæ atque ipſius quid eſt demonſtrationem non eſſe, ſed quendam declarationis alium eſſe modum. Simili modo neque ſi ſit, an non ſit genus id, circa quod verſantur, dicere quicquam videntur, propterea quòd eiuſdem eſt mentis, quid eſt, & ſi eſt quippiam, declarare.

1 PRIMAM Philoſophiam ens in eo quod ens eſt, conſiderare multis in locis oſtendit Ariſto. Cæteræ nanque diſciplinæ ens inter ſe partitæ ſunt, & in ſua quæque parte verſatur, non eius naturam inquirens, nec ipſam tanq̃ ens contemplans, ſed eius accidentia rimando. Aſtronomia.n.non diſſerit de ſtellarum natura, ſed ipſarũ motus progreſſuſq; ac regreſſus contemplatur. Hæc igitur ſæpe teſtatus, ſubobſcure hoc in libro, apertius in conſequente, illuſtrius etiãnum in poſterioribus ipſam in entis, qua ens eſt, cognitione verſari docet, ac de cuiuſque definitione diſſerere, & quomodo quodque definiendum ſit, aperire, ſiue intelligibile ſit, ſiue quid aliud, eadẽq; quorum habeantur definitiones, & quorũ ſecus, explicare. Quæ, ſi huiuſmodi eſt, nimirum in entis, qua ens contemplatione verſat. Cæterum ſit ne qualem eſſe dicimus, necne, in conſequentibus libris planum fiet. Iam ad dictorum enarrationem accedamus. (Eorum quæ ſunt, principia hac in facultate cauſæúe quæruntur.) Admonet nos, id qđ ſæpe dictum eſt, cauſas & principia entium hac inquiri doctrina. Entium videlicet in eo ꝙ entia ſunt, cauſas inueſtigat philoſophia prima. Principium autem latius patere q̃ cauſam, & cur, & quomodo ſit vniuerſalius, multis eſt in locis declaratũ. Cauſas vero entium, quà ſunt entia, à propoſita doctrina conquiri, ex eo docet, quod hoc à nulla cæterarum diſciplinarum præſtatur, ſed ab oĩbus ad Primam Philoſophiam defertur, id munus ab ipſa, velut à principe ac ſcientiarum regina poſtulantibus. Eſt.n.inquit, quidpiam ſanitatis bonæq; habitudinis cauſa (ſanitatis, exempli cauſa purgatio, ac venæ inciſio, rectæ habitudinis, forſitan exercitatio. Sũt etiam mathematicis ſua principia, ꝓpriaq; elemẽta. Ad ſummam oĩs doctrina tum intellectualis, tum actiua (hanc enim ſignificat cùm ait, Particeps intellectus) neque.n. agenda citra intellectum geruntur) in cauſis principiiſq; conſiderandis verſantur, vel exactioribus, vel ſimplicioribus. Principia.n.Geometriæ, Aſtronomiæ principiis exactiora ſunt, quãquam huius ſubiectum, Geometriæ materiæ longe præferatur, vt dictum eſt à nobis in libro de Anima. Principia igitur Geometriæ exquiſitiora, exactioraq; ſunt, propterea ꝙ ipſius demõſtrationes minime refelli queunt. Sed cum oẽs, vt modo dicebam, in principiis cauſiſq; verſentur, hæ tñ ſingulæ de certo ente, non de ente qua ens ediſſerũt, ſed partem quãdam entis, & genus quoddam ſubiectum circũſcribentes ac velut decidentes, in cauſis illius inueſtigandis ſunt occupatæ, nec entis ſimpliciter cauſas, aut ens in eo

quod

quod ens conſiderant, neque de quid eſt & ſubſtantia quidq́ ediſſerũt. Sed ex hoc, inquit, partim dilucido per ſenſum facto) vt medicina cauſas elementaq́; compoſitorum per ſenſum inueſtigat. Horum.n. diſſolutionem in quatuor ſimplicia corpora abeuntem conſpicata, ex ipſis ea conſiſtere deprahendit. Eadẽ ignem calentem & ſiccum eſſe, aquam frigentem & humidam ſenſu explorat, planumq́; facit, non ratione, quũ phyſici eſt, aut phyſico ſuperioris munus, ignem calidum & ſiccũ eſſe, terram ſiccam & frigidam, aerem calẽtem & humidũ, ratione ac demonſtratione planũ facere. Medicina igiẽ cum hæc ſenſuum, vt diximus, teſtimonio habet explorata, de iis quæ ſibi ſubiecta ſunt, cõficit demonſtrationes. Arithmetica vero neque ſenſus argumento, neque ratione quid ſit vnitas oſtendit, ſed vnitatem ſubſtantiam eſſe ſitu vacantem ponit, vt Geometria ſignũ eſſe ſubſtantiã poſitionem habens, vel cuius nulla pars eſt. Et illud, quæ ſunt eadem paria, ea inter ſe quoque paria ſunt. Et per hæc demonſtrant quę generi ac ſubiecto in quo verſantur, per ſe accidunt, i. Arithmetica numerorum, in quibus verſatur, affectiones per ſe inppetentes, Geometria magnitudinũ. Ac eodem modo medicina, quæ ad ipſam priuatim pertinent, rimatur. Per hæc igiẽ ſua quæque demonſtrat, exactius, aut mollius. Nam cuius principia exactiora ſunt, eius demonſtrationes maiore neceſsitate concludunt, vt Geometriæ. Cuius vero minus exacte, vt Aſtronomiæ ac medicinæ, eius demonſtrationes magis ſunt remiſſę, molliores q́;. Cùm igitur ad hunc modum ſuorum quæque principiorũ quid eſt, ac ſubſtantiam & definitionem, expoſuit, de ſubiecto ſibi genere diſputat. Sed fides à ſenſu & inductione facta, non eſt demonſtratio, vt in libro de Demonſtratione oſtenſum eſt, cum liceat inductioni cuique occurrere, nec eam permittere vniuerſale concludere, vt intelligatur, ex inductione hmôi minime ſubſtantiæ, & quid eſt, ac definitionis demonſtrationem conſtare. Sed eſt alius modus, quem ꝓximo in libro declarabit. Neque vero ſolum ignis definitionem medicina, vt in eodem exemplo periiſtamus, non demonſtrat, ſed ne homo quidem, in quo verſatur, ſitne cne conſiderat: & merito. Nam, cùm hoĩem eſſe nequeat aliter demonſtrari, q̃ ſi demonſtretur ipſum eſſe aĩal pedeſtre bipes, hoc autem fieri nequeat, cùm definitionis non ſit demonſtratio, ſed per demõſtrationem declaretur, vt ipſe ipſis verbis in ſecundo poſteriorum teſtatus eſt, haud dubie hoĩem eſſe demonſtrari nequit. Sed, quũ, vt explicatum eſt ſupra, ad eandem doctrinam pertinet, quid eſt planum facere, ad quam ſi eſt, nõ pertinet autem ad ipſam medicinam quid eſt homo demonſtrare, ergo ne oſtendere quidem an ſit. Poſt demonſtrationem autem ſi eſt, neceſſe eſt demonſtrare quid eſt, nec fieri poſſe vt quiſquam ſi eſt demonſtret, vt idem quid eſt non oſtẽdat, ne dubitari quidem debet. Si enim iuſsi ab aliquo hoĩem eſſe demonſtrare, ab eo quæſierimus, num ſi planum fiat aĩal eſſe, concedes eſſe hoĩem? haud dubie negabit, cum ei ſit in promptu dicere, equum itidem eſſe aĩal: ac proinde ſi demonſtret vt aĩal eſſe, non protinus hoĩem eſſe demonſtrari. Idem rogatus à nobis, ſi vero oñdaẽ eſſe aĩal pedeſtre bipes, daturus ne ſit hoĩem eſſe, annuet profecto, atque cõſentiet. Qđ ſi ita eſt, recte dicebaẽ, qui hoĩem eſſe demonſtrare debet, hic cõſentaneũ eſſe, quid eſt, ac definitionem eius demonſtrare.

Cùm autem et Naturalis ſcientia circa genus quodpiam eius quod eſt, verſetur (circa nãque ſubſtantiam verſari talem videtur, in qua principium ipſum motionis ineſt, atque quietis) patet neque actiuam, neque effectricem ipſam ſcientiam eſſe. nam efficiendarum quidem rerum principium, ſiue ſit mens, ſiue ars, ſiue potentia quædam, in ipſo eſt, vt patet, efficiente. Agendarum autem rerum, in ipſo agente, ipſa inquam electio. Res enim eſt eadem, quæ ſub actionem electionemq́; cadit. Quare, ſi mens omnis aut actiua eſt, aut effectiua, aut contemplatiua, Naturalis profecto facultas contemplatiua quædam ſcientia eſt, ſed circa ens tale contemplatiua, quod motu cieri poteſt, & circa ſubſtantiã eam plerũq́;, quæ ad rationem accommodatur inſeparabilem ſolum.

Cùm autem & Naturalis ſcientia circa genus quod- 2
piam eius quod eſt, verſetur.) Propoſitum eſt Ariſt. naturalem doctrinam contẽplatricem eſſe, non actiuam, oñdere, & in eo ente, quod in ſe motus & quietis principiũ habeat, hoc eſt, in corpore naturali verſari, quãquam ſi naturale corpus id eſſe intelligitur, quod in ſe motionis atque quietis principium habet, omne autẽ circulatum cœleſteq́; corpus, licet principium ſuæ motionis habeat, caret tñ quietis principio, nimirum cœleſte corpus non eſt naturale. An cœlum quoque principium habet quieſcẽdi? Nam circa idem conuerti, neque locum mutare, id ipſum quieſcere eſt. Itaque ĩmobiliter mouetur, & cum mirabiliter moueatur, quieſcit. Porrò phyſicam cõtemplatricem eſſe neceſſarium fuit demonſtrare. ex hoc enim oſtendit, tum materiam ab ipſa, tum vel magis formam conſiderari. Eſt aũt cuiuſque rei forma, quidditas ipſius. Quòd ſi magis quidditatem cuiuſque conſiderat, danda opera eſt, ne quidditas quid ſit, ignoreẽ. Quod eſt ꝓpoſitum inquirere. ſed & ipſa quidditatis inquiſitio neceſſaria eſſe oñditur. Nam cum hæc doctrina ens in eo quod ens conſideret, principiaq́; eius inueſtiget, cognoſcere aũt ens, qua eſt eos hoc ſit, quod poſſe cuiuſque rei quidditatem ſeu definitionem explicare, ſatis aperiẽ hmôi inquiſitionem eſſe neceſſariam. Porrò phyſicam contẽplatricem doctrinam eſſe in hunc maxime modum argumentatur. Phyſica eſt doctrina. Omnis doctrina eſt cõtemplatrix, vel actiua, ſiue effectiua. non eſt aũt phyſica actiua neque effectiua. eſt igitur contemplatrix. Nam quod phyſica ſit ſcientia, oĩsq́; ſcientia ſit contemplatiua, actiua vel effectiua, adeo in cõfeſſo eſt, vt ne probationem quidem eius adhibẽdam curauerit. Aſſumptionem autem illam, non eſſe phyſicam, neque actiuam, neque effectricem, ad hunc modum oſtendit. Sed illud eſt intelligendum artes hoc in loco ſcientias communiore vocabulo nuncupari. Sic igitur aſſumptionem demõſtrat. Agendarum, efficiendarumq́; rerum principia & cauſæ motionis & quietis non ſunt in ipſis, naturalium aũt principia cauſæq́; motionis atque quietis in ipſis habentur. naturalia igitur non ſunt neque agenda, neque efficienda. Ac proinde ſcientia, quæ in naturalibus verſatur, nõ eſt actiua, neque effectiua. Ac concluſio quidem rõnis hmôi eſt. Ipſe vero cùm dixiſſet, Nam efficiẽtium quidẽ principiũ eſt in efficiẽte) adiecit (ſiue mens, ſiue ars, ſiue potentia) propterea ꝙ quæ vel mente, vel arte, vel potentia efficiũt hæc facultate, quæ à mente & arte ꝓficiſcatur, officio ſuo funguntur. Sed fortaſſe illud; Nam efficientium) non eſt actiue accipiendum, vt de cauſis intelligatur, ſed paſsiue, vt efficientium pro efficiẽdorum ſcriptum ſit. Immo vero ſic ab ipſo initio relictum fuiſſe adducor, eo ꝙ adiungitur. Agendorum vero in agente, ipſa inquam electio) qui locus ſi ad hunc modũ legatur, non erit ſenſus dubitabilis. Nec opus erit illud

(in ipſo efficiente)pro in ipſis accipere.Si quidquã ergo mihi diuinanti creditur, dictio in hunc modum corrigetur. Nam efficiendarũ quidẽ rerũ principium, ſiue ſit mens,ſiue ars, ſiue potentia quædã, in ipſo eſt efficiẽte) nõ in rebus efficiendis, ac ꝓinde agendarũ principiũ,i. electio, non eſt non in re agenda,ſe in agẽte.Si.n.idem eſt agendum quod eligendum,nec eſt electio in eligendo,haud dubie ne in agendo quidem fuerit,Eſt autem effectiua ſcīa, vt in moralibus Nicomachiis latius explicatur,ea cuius opus poſt actionem manet, vt ars ædificandi.Nam poſt ædificationem opus eius, hoc eſt domus,perſiſtit. Actiua vero, vt ars ſaltãdi,ſiquidem poſt ſaltationem nihil ſupereſt.Cum igitur phyſicam contemplatricem eſſe docuiſſet,concludens adiecit. Quare ſi mens oīs aut actiua eſt, aut effectiua, aut contemplatiua,phyſica ſi neque actiua eſt neq; effectiua,(hoc enim eſt ſubaudiendum,)erit profecto contemplatrix. Contemplatrix aũt corporis naturalis.Hoc eſt.n.quod ait.)Sed circa ens tale contemplatiua,quod motu cieri poteſt. Sed qm̃ vt in naturali doctrina dictum eſt,cum materia ſubſtãtia eſt,tum multo magis forma,cum dixiſſet. Sed circa ens tale contẽplatiua quod motu cieri poteſt)ſuggeſſit illud. Et circa ſubſtãtiam eam plerũq; quæ ad rõnem accõmodatur.)quaſi diceret, Naturalis diſciplina verſatur illa quidem in ſubſtantia materialis cognitione,ſed parum,magna vero ex parte in cõſideratione eius ſubæ,quæ per rõnem atque formã accipiť. Quod vero poſt verba illa, Et circa ſubſtantiam eam plerunque quæ ad rationem accommodatur) adiicit, (& non ſeparabilem tantum) ſignificare videtur naturalem doctrinam formam conſiderare, non ſeparabilem tm̃,ſed etiam inſeparabilem.Sed non eſt hoc quod ait,diſſerere, videlicet & de ſeparabili & de inſeparabili,ſed (non ſeparabilem ſolum) dixit pro inſeparabilem ſolum,i.ſubſtantiam ſolum inſeparabilem, & non valentem à materia ſeiungi.His dictis infert.

Non lateat autem oportet,quomodo quidditas atque ratio ſeſe habet in naturalibus rebus.nam abſque hoc talium rerum quærere rationem perinde eſt, atque ſi nihil prorſus, agatur.Definiendarum.n.rerum,& quarum ipſum quid eſt aſſignamus,aliæ vti ſimum, aliæ vti concauum eſſe videñt. Hęc aũt differunt,propterea quòd ſimum quidem cũ materia eſt comprahenſum,eſt.n.ſimum concauus naſus.at concauitas ſine ſenſibili materia eſt. Quòd ſi naturales res omnes perinde atque ſimum dicuntur, vt naſus,oculus,facies, os,caro,omnino animal,folium,radix,cortex, omnino planta,(nullius enim ipſorum ratio motionis eſt expers,ſed materiam ſemper habet,) patet quonam pacto naturalibus in rebus ipſum quid eſt quærere,definireq; oportet, & quamobrem ad Naturalem Philoſophum pertinet de aliqua anima contemplari, quæ non ſine materia eſt.

3 Non lateat autem oportet, qũo quidditas atque ratio ſeſe habet)Ideſt,Itelligere oportet,qũo definitio atque ratio ſit in naturalibus inquirenda. Vtrum re quapiam naturali definienda, materiam quoque definito ſubiectam in definitione cõplecti oporteat,necne?Si.n. in quidditatem ac definitionem inquirentes, num cum materia,an abſque ipſa definiendũ ſit,ignoremus,fruſtra operam ſuſceperimus. Ergo vbi dixit (abſque hoc talium rerum quærere rõnem, perinde eſt,atque ſi nihil prorſus agatur)per partitionem oſtendit,neceſſariũ eſſe rem quãpiam naturalem definienti materiã quoq; in definitione cõphendere & fieri nõ poſſe, vt abſq; ipſa rei naturalis definitio conſtet.Quę oīa huc comparantur,eoq́; pertinent,vt ex his appareat non poſſe,formam naturalem ipſam per ſe abſque materia conſiſtere,vt idearum auctoribus placebat.Efficit aũt partitionem cum ait,Definiendarum.n.rerum,& quarũ ipſum quid eſt aſsignamus.)ideſt,quæ definiuntur,& quarum quid eſt inquiritur(aliæ vti ſimum.) Nam vt ſimũ definiri non poteſt,quin naſus velut ei ſubiecta materia ſumatur,ſic naturales formæ abſque materia definiri nequeunt.Quo in loco materiam appellat,vt in proximo libro declarabit, genus & diſcrimina dr̃iam vltimã antecedentia. ſed hoc quale ſit, explicauimus ſuo loco. Partim igitur ſunt vt ſimum(alię vti concauum.) Nam inter ſimum & cauum hoc intereſt,quod ſimi determinatum certumq́; ſubiectum eſt naſus,qm̃ ſine naſo non conſtat ſimum.Siquidem qui ſimum dicit,is naſum cauum dicit, cum interim cauitas ſubiectum certum nullum habeat,quippe quę in materia ſenſibili naturali ſit, & abſque materia ſenſibili. ꝙ enim in materia ſenſibili habeatur, certũm eſt. Nam & terra caua eſt, & ferrum cauum, & lignum perinde & pleraq; alia caua eſſe conſtat.Cæterum in non ſenſibili quoque ineſt, poſſumus enim cauum quidq̃,ſiue cauitatem intelligere,quæ neque in ferro ſit,nec ligno,neque in aliquo alio ente ſenſibili.at ſimitas,vt modo dixi, abſque ſubiecto intelligi nequit. Sed, poſtq̃ dixit (aliæ vti ſimum, aliæ vti concauum eſſe videntur) illud ſuggerit.(quod ſi naturales res oẽs perinde atque ſimum dicuntur) ideſt, ſi quemadmodum ſimum, ita hæ abſq; ſubiecto & materia intelligi nequeunt. Hoc eſt.o.quod ait. Nullius enim ipſorum ratio motionis eſt expres)motum appellans materiam. haud dubie, inquit, in rebus naturalibus quid eſt,atque definitio cum materia eſt inueſtiganda, quæ materia vſque adeo phyſico ad definiendum accommodatur, vt is animas etiam rationis expertes conſideret,definiatq́;, propterea quod hæ abſque materia non conſtẽt,neque à ſuo ſubiecto ſeiungi valeant.Qui ſi rationis quoque compotes animas conſiderat,in libro de anima cauſa eſt à nobis explicata. Pra fatus igitur illud (quod ſi naturales res omnes perinde atque ſimum,dicuntur) quæ ſint res naturales, quæ vt ſimum dicanť, aperte cõmemorat,dicens(vt naſus,oculus.)& cætera.

Naturalem igitur facultatem contemplatricem eſſe, ex hiſce quæ dicimus,innoteſcit. At & ipſam Mathematicam contemplatiuam ſcientiam eſſe conſtat,ſed ſi eſt immobiliũ ſeparabiliumúe, adhuc obſcurum eſſe videtur, tamen eſſe aliqua Mathematica,quæ quidem vt ĩmobilia atque vt ſeparabilia contemplatur ſcientia mathematica,patet. Quòd ſi quippiam ſit in ratione rerum immobile, ſempiternum, ac ſeparabile, patet ad contemplatricem quidem ſcientiam illius cognitionem ſpectare, non tamen ad naturalem, quippe cùm naturalis facultas circa mobilia quædam verſetur, neque ad mathematicam, ſed ad aliam his vtriſque priorem. Naturalis enim circa inſeparabilia quidem,ſed non immobilia verſatur. Mathematicæ vero nonnullæ circa immobilia quidem, at non fortaſſe ſeparabilia, ſed vt in materia ſunt, verſantur. At prima circa ſeparabilia ac immobilia ſanè verſatur.

Naturalem igitur facultatem contemplatricem eſſe 4
ex hoc innoteſcit. At & ipſam mathematicam contemplatiuam ſcientiam eſſe conſtat.) Poſtq̃ Phyſicam ab actiua & effectiua ſcientia ſeiunxit, cùm ipſam contemplatiuam eſſe doceret, nunc eandem à doctrina mathematica diſcernit,in hunc maxime modum argumentando.Mathematica, quæ intellectualis eſt, de ĩmotis

ac ſepara-

ac ſeparabilibus diſſerit: Phyſica aũt, quæ & ipſa eſt intellectualis, neque de ĩmobilibus diſſerit, neque ſeparabilibus: Phyſica igiť non eſt mathematica. Ac ſyllogiſmus quidem hmôi eſt, Propõnum vero, quę ait, Phyſica nõ diſſerit de ĩmobilibus, neq; de ſeparabilibus, ſed de mobilibus, & iis, quæ ſecerni nequeunt, multis in locis eſt ab ipſo prubata. Illam vero, mathematica de immobilibus diſputat & ſeparabilibus, non demonſtrat. Sed id quale ſit, in libris conſequentibus edocebit. Illud tñ ait, Sed ſi eſt immobilium ſeparabiliumque, adhuc obſcurum eſſe videtur. quaſi dicat, Nos quidem Mathematicam diſciplinam in rebus immobilibus ſeparabilibusq; verſari hoc in loco ſumimus, ſed vtrũ vere in his verſetur, non ſatis liquet. Eſſe tñ, inquit, quædam, ne dicamus omnia, mathematica, quæ mathematica diſciplina in eo quod immobilia ſeparabiliaq; ſunt, contemplatur, certum eſt. Ad hunc igitur modum Phyſica à cæteris doctrinis ſeducta, primam philoſophiam à phyſica & mathematica diſtinguit, dicens, Quod ſi quidpiam ſit in ratione rerum ſempiternum immobile, ac ſeparabile, patet ad contẽplatricem quidem ſcientiam illius cognitionem ſpectare, non tñ ad Naturalem, neque ad Mathematicã. quo in loco non dixit aliquid ſempiternum eſſe atque immobile, ſed (ſi eſt) propterea ꝙ hoc nondum eſt demonſtratum. Si ergo, inquit, aliquid eſt ſempiternum & immobile, huius cõſideratio non pertinet neque ad Phyſicam, neque ad Mathematicam. Ad Phyſicam non pertinet, quia non conuenit conſiderantem mobilia & inſeparabilia immota & ſeparata cõtemplari. Non item ad mathematicam: qm̃ licet hæc de immobilibus diſſerat, non tamen de ſeparabilibus, vt ipſe docebit, ſed quæ in ſubiecto ſunt atq; materia. Dixit autem: Ex mathematicis nonnullæ) propter Perſpectiuam, Muſicam, & Aſtronomiam. Perſpectiuns enim non diſputat de lineis ſeparabilibus, ſed quæ in materia inſunt. quæ ratio eadem eſt in muſico, & ſimilibus. Porrò verbum (fortaſſe) adiectum idcirco eſt, quia nondum in vniuerſum nullum mathematicũ ſeparatum & per ſe eſſe demonſtrauit.

Omnes autem cauſas ſempiternas eſſe neceſſe eſt, maxime autem iſtas. ſunt.n. cauſæ diuinorum hiſce, quæ ſunt manifeſta. Quapropter philoſophię tres erunt contemplatrices, mathematica, naturalis, theologia. Non eſt.n. obſcurũ, ſi vſpiã ipſum diuinũ eſt, in tali eſſe natura: atque præſtabiliſſimam facultatem, maximeq; honorabilẽ, circa id qđ eſt præſtabiliſſimũ, maximeq; honorabile genus verſari oportere. Contemplatrices igitur ſciẽ cæteris facultatibus ſunt expetibiliores, vt patet, hæc aũt expetibilior contẽplatricibus eſt. Dubitauerit aũt quiſpiã, vtrũ vniuerſalis ſit ipſa prima philoſophia, an circa genus quippiã vnãq; naturã verſetur. Neque.n. vt ipſis mathematicis ſciẽtiis, idem eſt modus, ſed Geometria quidẽ atque Aſtrologia circa naturam quandã verſantur. illa vero eſt vniuerſalis omnium ſanè communis. Si igitur nulla ſit alia ſubſtantia præter eas, quæ natura conſtant. Naturalis ſanè facultas prima ſcientiarum erit. Sin vero ſubſtantia ſit in ratione rerum, quædam ĩmobilis, hæc erit profectò prior, philoſophiaq; prima & vniuerſalis, hoc pacto, quia eſt prima. Atq; de eo, qđ eſt, vt ens eſt, & quidnam ſit, & ea, quæ ipſi competunt vt ens eſt, ad hanc profectò ſcientiam pertinet contemplari.

Omnes aut cauſas ſempiternas eſſe neceſſe eſt, ma-
5 xime autem iſtas.) Præfatus, ſi quid ſempiternum ſit, ac immobile & ſeparatum, huius cognitionem ad contemplatricem doctrinam pertinere, quod qualecunq; ſit, oĩno cauſa erit cæterorum omnium: illud ſuggerit, neceſſe eſſe, vt omnis cauſa & principium ſit ſempiternum. Nam, ſi cauſa omnis generetur, profectò ex alio generabitur, idq; in infinitum progredietur. Maxime autem, inquit, iſtas) ideſt, maxime autem has ſeparatas & ĩmotas cauſas ſempiternas eſſe neceſſe eſt. Cur vero hæ ſempiternæ ſint, rationem ſubiicit, dicens, Sunt.n. hæ cauſæ diuinorum hiſce, quæ ſunt manifeſta) quod ſubobſcure ob ſermonis breuitatem dictum eſt. Senſus autem, niſi fallor, eſt hmôi. Qm̃ hæc immota & ſeparata cauſæ ſunt diuinorum, id eſt, ſphærarum diuinorumq; corporum, quæ quidem ſphęræ hiſce, quæ ſunt manifeſta, i. mortalibus rebus, cauſæ ſunt vt oriantur & occidant. Siquidem horũ ortus & interitus opera ſunt cœleſtium motuum. Quòd ſi circũlatum corpus ſempiternum eſt, vt in quæſtione de cœlo demonſtratur, nimirum cauſa corporis circũlati multo etiam magis erit ſempiterna. Aut certe cùm dicit, Sunt.n. hæ cauſæ diuinorũ hiſce, quæ ſunt manifeſta) hæ cauſę, pro hæc cauſa dictum eſt, quaſi dicat, cùm ſint in ſenſibilibus diuina, omne.ſ. corpus circũlatum, cauſa prima, cauſa fuerit horum ſenſibilium ac diuinorum. vt ſit ſenſus, Quamquam prima & immota cauſa, vtrum quorũdam intelligibiliũ diuinorumq; cauſa ſit, non ſatis exploratum habeamus, ſenſibilium tñ ac diuinorum circũlatorũq; corporum cauſam eſſe cõſtat. Cæterum in quibuſdam exemplaribus ita ſcriptum eſt. Et hæc ſunt cauſæ ſenſibilium manifeſtis) quæ ſcriptura, ſi recte habeat, ſenſus erit. Hæc immota & ſeparata cauſæ ſunt manifeſtis ſenſibilium, i. cauſis, quæ cauſæ ſenſu percipiuntur. Materia enim & forma cauſæ ſunt, non tamen ſenſu manifeſtæ. Corpora vero circũlata, ortus & interitus eſſe cauſas, ſenſuum patet argumento. Sol.n. dum ad Aquilonem accedit, generationis eſt cauſa, cum ad Auſtrum ſeſe refert, interitus. Si ergo entia tripartitò diuiduntur, & partim inſeparabilia ſunt, & mouentur, quædam inſeparabilia & immota, alia ſeparata & prorſus ĩmota: dubium eſſe non debet, quin doctrinæ quoque tres numero habeantur. Phyſica, quæ in iis verſetur, quæ inſeparabilia ſunt, & mouentur. Mathematica, quæ ea tractet, quæ inſeparabilia ſunt & immota. Theologia, quæ ſeparata & immobilia conſideret. Non eſt.n. inquit, obſcurum, ſi vſpiam ipſum diuinũ eſt, in tali eſſe natura.) ideſt, patet enim diuinum ſeparabilis eſſe ac immotæ naturę. Quòd ſi diuinum eſt, vt certe eſt, oĩm pręſtantiſsimum, nimirum & theologia pari ratione, quæ cunctis cæteris diſciplinis præfertur, in genere diuino verſabitur, nobiliſsima.ſ. doctrina in genere nobiliſsimo. Vt.n. contemplatrices actiuis efficientibusq; præferũtur, ſic theologia contemplatricibus phyſicæ & mathematicæ. Porrò, quia ſcientiarũ hanc eſſe nobiliſsimam docuit, idcirco illud adiungit. Dubitauerit.n. quiſpiam vtrum vniuerſalis ſit ipſa prima philoſophia) prorſus vt omnes complectatur, eiq; cæteræ vt particulares vniuerſalibus ſubiiciantur, an nõ? Sed quemadmodũ medicina, vel aſtronomia, & doctrinæ cæteræ in vna entis parte verſantur, & vnam quandã naturam velut ex vniuerſitate abſciſſam contemplantur, ſic item theologia partem quãpiam entis conſiderat: qm̃ vt in diſciplinis mathematicis notatur, Geometria diſputat de magnitudinibus, Aſtronomia de ſtellis, & alia de alio, Mathematica vero ſimpliciter oĩum eſt cõis. ſic quid obſtat quo minus phyſica aliquam entis partem conſideret, aliam mathematica, theologia vero omnium cõis habeatur?

Ad hunc igitur modum propoſita quæſtione reſpondet, aitque, Si igiť nulla ſit alia ſubſtantia pręter eas, quę natura conſtant) ideſt, ſi ergo non eſt aliqua ſubſtantia præter naturales & ſenſibiles) naturalis ſanè facultas prima ſcienriarum erit) & vniuerſalis, Si autem alia quæpiam eſt ſubſtantia immobilis & ſeparata, hęc prior erit q̃ ſubſtantia naturalis, & ſcientia quæ in huius cognitione verſabitur, philoſophia erit, omninmq́; prima, & vninerſalis ad alias, non ꝙ illas complećtatur, ſed quia ipſis omnibus prior habetur. Et ad hanc entis in eo qđ eſt ens, cognitionem, pertinebit & quæ ſit entis natura, & quæ enti qua ens eſt cōtingant, conſiderare. Quod ſi eſt ad alias vniuerſalis, vniuerſalia vero & nobiliora diſſimilibus præferuntur, hæc nimirum cæteris anteſertur. Et cum interrogat, vtrum vniuerſalis ſit prima philoſophia, mea quidem ſententia, non dicit vniuerſalis pro eo quod eſt alias complećtens, queadmodum exponebamus, ſed vniuerſalem pro potiore & nobiliore dixit. Quæ vt cum ſequentibus cohæreant, ad hunc modum interrogare, verbaq́; accipere oportet, Vtrum prima philoſophia vniuerſalis ſit, nobiliorque, ac cæteris præſtantior. Et hic ſenſus aptus eſt & conueniens reſponſioni illi { ſi igitur nulla ſit alia ſubſtantia præter eas quæ natura conſtant.}

Verumenimuero, cùm id, quod eſt, quod ſimpliciter dicitur, multis dici ſoleat modis, nam & id quod eſt per accidens, et id quod eſt verum, ens dicitur. cui non ens opponitur vti falſum, præterea prædicamenti figuræ. aliud.n. eſt quid, aliud quale, alīud quantū, alīud vbi, alīud quando, & ſi quid eſt iſtiuſmodi; inſuper preter hæc oĩa id, quod eſt potentia, atq; actu.) Cum igitur id quod eſt, multis modis dicatur, primo de eo, quod eſt per accidens, id dicamus oportet, nullam cōtemplationem circa ipſum verſari. cuius illud indiciū eſſe videtur. Nulli nāque ſciẽ prorſus eſt curæ, neq; actiuæ, neque effectrici, neque contemplatrici, de ipſo quicquam conſiderare: neque.n. is qui domū extruit, ea, quæ ſimul accidunt extruēdę domui, conficit, quippe cùm infinita ſint: quibuſdā enim gratam, quibuſdam moleſtam, quibuſdam vtilem eam nihil prohibet eſſe, atque oĩno à rebus oĩbus eſſe diuerſam; quorū nullius eſt effectrix ædium extruēdarū facultas. Neque Geometriæ profeſſor ea, quæ hoc pacto figuris accidunt, neque ſi triangulus ligneus, & triangulus duobus rectis angulos habens æquales, diuerſi ſint, contēplatur: atq; id ipſum recte fieri cum rationeq́; videtur. Accidens.n. ipſum quaſi nomine tm̃ eſt. idcirco Plato aliqua ex parte non male id qđ non eſt, facultati ſophiſticæ tribuit. Rationes.n. ſophiſtarū circa accidens maxime oĩum verſari videtur. interrogāt.n. eſt ne idem, an non eſt idem muſicum atque grāmaticum, & item Coriſcus muſicus, atq; Coriſcus. Percontanť præterea, ſi id omne factum eſt qđ eſt quidē, ſed non perpetuò eſt. quare, ſi muſicus grāmaticus factus eſt, & grāmaticus muſicus factus eſt. & alias afferunt iſtiuſmodi rões, id.n. quod accidit, ei ſanè quod haud eſt, propinquū quippiam eſſe videtur. Patet inſuper idipſum & per tales etiam rões. eorum.n. quæ alio modo ſunt, generatio eſt atque corruptio, at eorum, quæ ſunt per accidens, non eſt generatio atque corruptio.

6 Verumenimuero, cùm ens ſimpliciter dictum multis dici ſoleat modis.} Expoſito theologiam cæteris doctrinis eſſe priorem, & huius peculiare munus eſſe, de ente in eo quod ens, deq́; eius accidentibus conſiderare, ſic ait: Qm̃ ens pluriſariam dicitur, vno modo quod eſt ex accidenti, vt Polycletus ſtatuę cauſa eſt, nam per ſe cauſa ſtatuę eſt ſtatuarius, ex accidēti Polycletus, accidit.n. ſtatuario vt ſit Polycletus. Alio mō ens dicitur quod verum eſt, vt è diuerſo quod falſum, non ens. Nā ſedēte Socrate dicere, Socrates ſedet, cùm verū ſit, ens appellatur. ens enim, hoc eſt ipſum ſedere, eſſe dicimus. Alio modo ens vocat prædicamenti figuras. Aliud eſt enim quid } ideſt, ſubſtantia. { aliud quale, aliud quantum } & ſi quid aliud ad hunc modum ſignificat. Præterea ens alio modo dicitur, quod eſt potentia vel actu, vt aquam dicimus actu eſſe aquam. Aerem quoque & ignem aquam eſſe aimus, propterea ꝙ aqua fieri poſſunt. Cum ens igitur multiſariam, vt explicatum eſt, dicatur, primum de ente per accidens diſſerere conuenit. De quo illud intelligendum eſt, nullam doctrinam in ipſius conſideratione verſari, argumento ꝙ nulla diſciplina accurate de ipſo verba facit, non actiua, non effectiua, non quæ contemplatione contenta eſt. Nemo.n. domum ædificans, efficit, aut oĩno conſiderat quæ accidunt ædificandæ domui, quippe cùm ſint ea infinita, de quibus infinitis nemo ſolicitus eſt. Itaque nullus ædificator laborat, domus quæ conſtruitur, Socrati exēpli cauſa q̃ peſtilens futura ſit, & q̃ Platoni ſalubris, aut q̃ Theophraſto iucunda, Alexandro vero ingrata. Pari ratione ne illud quidem conſiderat, diuerſa ne domus ab homine ſit, an idem quod homo: & ſimpliciter num diuerſa ſit à cunctis entibus ſenſibilibus & intelligibilibus, nihil conſiderat. Ex quo intelligitur, ſi nihil prædictorum pertinet ad ædificatoris conſiderationem, artem ædificādi non eſſe efficientem vt domus peſtilens ſit, aut è diuerſo ſalubris, nec aliud quidquam ex iis, quę domui ædificandæ accidunt. Pari rõne neque Geometria de figuratum accidentibus diſputat, neque ligneæ ne ſint, an marmoreæ figuræ, cōſiderat. Neque, ſi alter eſt triangulus, & triangulus duos rectos habens } hæc dictio manca eſt, & ſupplenda additione verbi ligneus, aut alterius ſimilis, vt expleta perfectaq́; ad hunc modū habeatur. Neque conſiderat, triangulus ligneus alterne ſit q̃ ipſe triāgulus, eiuſq́; natura, quod, ſ. habet tres angulos duobus rectis æquales: ſed illud tm̃ inquirit, an cuiuſque trianguli tres anguli ſint duobus rectis ęquales. Verum vero lignei ſint trianguli, an lapidei: Geometrę nihil intereſt. Atque id ipſum } nullū, ſcilicet artificem ens per accidens contemplari { recte fieri, cūque ratione videtur: accidens.n. ipſum quaſi noĩe tm̃ eſt.} Nam vt hircoceruus nomen ſolum eſt, nō etiam res & natura quædam, aut oĩno ens, ſic ens per accidens nomen tm̃ eſt: qm̃ domum peſtilentem aut ſalubrem dicere, nomen modo eſt, res haud quaquā. Si quid.n. ſubſiſtens eſſet, nimirum queadmodum ignis obuia quęque cōburit, ſic domus oĩbus in ipſam ingredientibus morbifica eſſet, aut viciſſim ſalubris, quod nunç aliter vſu venit. Nam quæ his peſtilens, eadē illis eſt ſalubris: quo planum fit, nomen id eſſe, non rem. De nō entibus aūt, nemo cōſiderat. Quo fit, vt merito de ipſis nullus ediſſerat. Qm̃ igitur accidens nomen tm̃ eſt, non autem ens aliquod, ſophiſtica vero in accidenti verſatur, idcirco Plato in non ente ipſam verſari ſtatuit, quaſi accidens ſit non ens. Sophiſticas aūt rationes omnes in accidēti, ac non ente verſari, hinc intelligi poteſt, quod interrogant, grammaticus ne idem quod muſicus ſit, an non? Tum ſi negaueris inſtāt, & hac captione vrgent, Socrates grammaticus eſt, Socrates aūt grammaticus idem eſt quod Socrates, at Socrates etiā eſt muſicus, Socrates igitur muſicus idem eſt quod Socrates. Socrates ergo muſicus idem eſt quod Socrates grāmaticus. Qđ ſi verum eſt, vtique muſicum idem eſt quod grammaticum ac

ticum ac proinde falſum eſt dictu muſicum non eſſe idem quod grammaticũm. eſt igitur idem. Rurſus ſi muſicum diuerſum eſt à grammatico, Socrates quoque grammaticus diuerſus erit à Socrate muſico, Socrates igitur à ſeipſo diuerſus eſt. Quibus captionibus hinc data eſt occaſio, ꝙ Socrates muſicus idem eſt quod Socrates grammaticus, & non idem, ſubiecto videlicet idem, ratione diuerſum. Si ergo muſicum à grãmatico diuerſum eſſe dixeris, ſic vt mõ dixi, circũueniũt. ſin idẽ eſſe affirmaueris, in hũc modũ fallere tentant. Si grãmaticũ idem eſt qđ muſicum, vbicũque grãmaticus eſt, ibi eſt muſicus, quẽadmodũ vbi mortalis, ibi homo. at Ariſtarchus grãmaticus eſt, non etiam muſicus. grammaticus igitur non eſt idem quod muſicus. Rurſus, cùm ſit cõis omnium conſenſus, omne ens ſempiternum eſſe, aut natiuum, ſophiſtæ id captione quadam tollere conãtur, ceu aliqua ſint neque ſemper exiſtentia, oeque generata. illud.n.ſibi ſumentes, entium vnum eſſe, grãmaticum eſſe muſicũ, hoc non eſſe ſempiternum oſtentant, propterea ꝙ non ſemper grammaticus fuit muſicus, ſed fuit tempus cùm non eſſet. Sed neque factum fuiſſe arguunt, quia muſicus non efficit grammaticus. Si.n.fiat, vel grãmaticus fiet ex muſico quaſi ex materia, vt ſtatua ex ære, quod nõ fit, cùm muſicum non ſit materia grãmatici. vel tanquam ex oppoſito ſeu contrario, vt ex albo nigrum efficitur. At grãmaticum non pugnat cum muſico, cùm plerũque cohæreaot. muſicum igitur non efficitur grammaticum. Ex quibus concludunt, non igitur omne ens factũ eſt, aut ſempiternum. Præterea, ſi grammaticus effectus eſt muſicus, non eſt factus grammaticus muſicus. eſt aũt grammaticus muſicus: aliquid eſt igitur quod non eſt factũ. Ad hæc, nulla ars aut diſciplina eſt, quæ de grãmatico muſico diſputet. Nemo.n.qua muſicus eſt efficit grammaticus, cùm ex hoc in illud non ſit mutatio, ſed vtrũque fiat, qua homo eſt. Quãquã & ſophiſtarũ dicta hmõi eſſe poſſunt. Si quis prius grãmaticus fuerit effectus, deinde muſicus, hic non eſt factus grammaticus, cùm eſſet muſicus. eſt aũt grãmaticus, qñ eſt muſicus, q ergo dicit, muſicus exiſtens eſt grãmaticus, is etiam, muſicus eſt grãmaticus, dicit. At qđ aiunt, oẽ ens ſempiternũ eſſe, aut natiuũ, de entibus per ſe itelligi debet. Præterea vt eſt, eſt autem per accidens, ſic eſt effectũ. Muſicus enim factus, ſi prius erat grãmaticus, neq;.n. ambo ſimul effectus eſt, muſicus inquam & grãmaticus, ex accidenti grãmaticus muſicus eſt effectus. Vt igitur talia hmõi ſunt, ſic efficiuntur. Ac ſophiſtarum quidem captiones hmõi ſunt. Ariſtoteles aũt ſic ipſorũ ſermonem ſuggerit. Interrogant, inquit, ſi id omne factũ eſt, quod eſt quidem, ſed non perpetuo) ideſt, an omne quod iam eſt, quãdoq; autem non erat, factum fuerit? Si.n.cum prius non eſſet, nũc eſt, haud dubie factũ eſt. Item ſi Coriſcus muſicus exiſtens eſt grammaticus, cũ prius oon eſſet, profecto muſicus non eſt effectus grammaticus, ac viciſſim grãmaticus muſicus, Et ſi quid interrogãt, hmõi eſt, vt accidens, quẽadmodũ dicimus, parũ abſit ab eo, vt ſit non ens. quod ex iis etiam aperte intelligi põt, quæ modo dicent. Eorum.n.quæ alio modo ſunt) ideſt, eorũ quæ non per accidens, ſed proprie entia ſunt, eſt ortus & interitus, accidentium non item. Ergo quæ per accidens ſunt, non entia ſunt. quo modo aũt entium per accidens non ſit neque generatio neq; interitus, ipſe paulo poſt teſtabitur. Et ego locum, cum fuerit eò peruentum, explicabo.

Attamen vlterius de accidente dicendum eſt, quoad dici poteſt, quænam ſit ipſius natura, & quam ob cauſam eſt. ſimul.n.& cur nulla eſt ipſius ſcientia, fortaſſe patebit. Cùm igitur in hiſce, quę ſunt, alia ſemper eodẽ modo ſeſe habeant, neceſſarioùe, non neceſſitate quidem ea, quæ per violentiam dicitur, ſed ea qua rem aliter ſeſe habere non poſſe dicimus, alia neceſſario quidẽ non ſint, neq; ſemper, ſed ſint plerũq;, hoc eſt principiũ ſanè, et hæc eſt cauſa, vt ſit accidens ipſum. Quod.n.neque ſemper eſt, neque plerũque, id accidens dicimus eſſe, veluti ſi cum ſol eſt in Cane, hyems fuerit atq; frigus, id dicimus accidiſſe, ſed non ſi calor fuerit atque æſtus, propterea quòd hoc ſemper aut plerũque illud non ſemper, neque plerũque fieri ſolet. hoĩem etiam accidit eſſe album. neque.n.ſemper, neque plerũque homo eſt albus, at non per accidens homo aĩal eſt. Aedificatorem quoque facere ſanitatem per accidens eſt, propterea quòd non eſt aptus ædificator idipſum efficere, ſed medicus, ſed accidit ædificatorẽ medicum eſſe. Epularum etiam effector voluptatem cõtectans, ſalubre quippiam fecerit, ſed non epularũ conficiendarũ facultatis officio rõne eiꝰ. quapropter dicimus accidiſſe. atque aliqua qui idem ex parte facit, abſolute vero non facit. Nã cæterorum quidem aliæ potentiæ interdum ſunt effectrices. at horũ nulla prorſus eſt ars, nulla potentia definita. eorũ.n. quæ per accidens ſunt vel fiunt, & cauſa per accidens eſt. Quare, cum non oĩa neceſſario ſemperq; ſint aut fiant, ſed plura plerunque ſint aut fiant, id quod eſt per accidens, tale eſſe neceſſe eſt, qualis ipſe albus muſicus eſt, qui quidem neq; ſemper eſt, neque plerũque. Qñ autem aliqñ fiat, per accidens erit, alioquin oĩa neceſſario erunt. Quare materies erit ipſa contingens cauſa eius accidẽtis quod aliter euenit, preter id quod plerũque fieri ſolet. Principium aũt hoc eſt ſumendum, vtrum nihil ſit prorſus in rõne rerum, quod neque ſemper eſt neque plerũque, an idipſum fieri nequeat. Eſt ergo quippiam præter iſta, quod æque, atq; per accidens, & eſſe, & non eſſe poteſt. At eſt ne id quod plerũque fieri ſolet, qđ aũt ſemper ſit, in ratione rerum non eſt? an ſunt aliqua, quæ perpetuo ſunt? De hiſ igitur poſterius conſiderandũ eſſe videtur. Scientiam aũt accidentis nõ eſſe patet. oĩs.n.ſcientia, aut eius eſt quod eſt ſemper, aut eius, qđ eſt plerũque. Quonam pacto quiſpiam aut diſcet, aut docebit? Definitum.n.id eſſe oportet, de quo ſcientia eſt, aut hoc ipſo quod ſemper eſt, aut hoc ipſo quod eſt plerũque, veluti conducentem eſſe febricitanti plerũq; aquã mulſam, aut quippiam tale. Id aũt, quod præter hoc eſt, dicere non poterit, veluti calendis. aut, enim ſemper, aut plerunque calendis etiam dicat prodeſſe illud oportet. at accidens eſt pręter hæc ipſa. Quid igitur eſt ipſum accidens, & quam ob cauſam eſt, ac ſcientiam ipſius non eſſe, ſatis iam per ea, quæ dicta ſunt, innoteſcit.

Attamen vlterius de accidenti dicendum eſt, quoad 7
dici poteſt, quænam ſit ipſius natura.) Præfatus accidens parum abeſſe ab eo, vt ſit non ens, nunc cauſam reddit, cur idem, cùm ex numero non entium ſit, entibus tñ annumeretur. Ergo licet accidens, inquit ex numero ſit quodammodo non entium, quatenus.n. cum generatur eſt, eatenus nuncupatur ens. quia vero ex iis eſt, vt docebit, quę minore ex parte, raroq; fiunt, eſt nõ ens. Et ob hanc cãm ſcientia de ipſo non habetur, quia doctrinas eorũ eſſe conſtat, quæ ſemper ſunt, aut certe magna ex parte. Differendum tñ eſt, ait, de accidenti, quatenus licet, natura eius qualis ſit, & quam ob cãm, & ꝑ ꝗd eſt de numero entiũ, & oĩno ens. Cuius natura exponẽda, ſimul cur eius nõ ſit doctrina, ſimul aperietur. Entium ergo, ait, quædam ſemper & neceſſario ſunt, homo enim ſemper ac ex neceſsitate eſt animal.

Sed quoniam neceſſarium, vt in ſuperiore libro explicatum eſt, id etiam dicitur, quod vi allata ſit, idcirco adiecit (non neceſsitate ea, quæ per violentiam efficitur.) Si quidem homo ſemper & neceſſario eſt animal, non q̄ animal eſſe per vim cogatur, ſed quia non poteſt non eſſe animal. Cum igitur quædam ſemper & neceſſariò ſint, alia licet non neceſſario, neq; ſemper, magna tamen ex parte, neque enim neceſſario, neque ſemper homo quinos habet digitos, ſed tamen magna ex parte. Hoc eſt principium ſanè, & hæc eſt cauſa, vt ſit accidens ipſum) interiectio enim qua id, quod magna ex parte ſit, interpellatur, accidens dicitur. Nam cum æſtus ſemper ſub cane infeſtare ſoleant, ſi quando id temporis hyemauerit, ea continentis æſtus interruptio, accidens appellabitur. Et frigus ſub cane vt fieret, accidiſſe dicemus: quemadmodum, exempli cauſa, ſi duas lineas continenter augeſcentes animo depingas, alteram continenter & in infinitum, alteram continenter quidem creſcentem, ſed quadamtenus, deinde conſiſtentem, & quæ rurſus procedere incipiat. Harum igitur priori, quæ ſine intermisſione ſemper augeſcit, aſsimilare id potes, quod ſemper & neceſſario eſt, alteri vero id, quod magna ex parte ſit, non tamen ſemper exiſtit. Itaque, ſi ſub cane hyemauerit, frigusq́ue fuerit, id accidiſſe dicimus, non item ſi tepor & æſtus. ſemper enim aut magna ex parte ſub cane ſit æſtus. Aedificatorem quoque valetudinem efficere, accidens appellat: quoniam ædificator neque ſemper, neque magna ex parte valetudinem affert. Neque enim ad ędificatorem, ſed ad medicum pertinet valetudinem afferre. Epularum etiam, inquit, effector voluptatem coniectans, ſalubre quidpiam ſecerit.) Sed ex accidenti, ſi forte cibum eiuſmodi condiuerit, qui poſsit valetudinem reſtituere. Accidit enim vt talis cibus valetudinem efficeret. Et certe quodammodo, non autem ſimpliciter valetudinis eſt auctor. In eo enim quod à coquo cibus huiuſmodi conditus eſt, quo ægrotans valetudinem recepit, coquus effecit ſalubre. In eo vero quòd ille non hoc agebat, vt ſalubrem, ſed vt iucundum cibum efficeret, ſalubrem non effecit. Nam cæterorum) ideſt, eorum quæ magna ex parte ac neceſſario ſunt, cauſæ ac efficientes poteſtates determinatæ ſunt. At horum) quæ fiunt ex accidenti, ars nulla, nulla poteſtas determinata eſt: quoniam vt in librum incidas, quem optabas, & iampridem quærebas, nulla neque ars eſt determinata, neque facultas, quippe cuius poſsint eſſe cauſæ ſexcentæ, prodire in forum, inſectari, inſectareúe, & pleraque alia: quandoquidem quæ ex accidenti vel ſunt vel efficiuntur, eorum cauſæ ex accidenti quoque ſunt, & indeterminatæ. Itaque cum non omnia ſint ex neceſsitate, vt ſemper vel ſint vel fiant, ſed pleraque habeantur, quæ magna ex parte, idcirco eſſe ait quod eſt quaſi accidens. Quia enim homo neque ſemper, neque magna ex parte albus eſt, ſed aliquando efficitur, ideo per accidens eſt. Vel potius quoniam theſauri inuentio neque ſemper ſit, neque magna ex parte, ideo inuentio theſauri per accidens eſt. Quod ſiquis inuentionem theſauri, & alia per accidens eſſe neget, is eadem neceſſario eſſe confirmabit, eruntq́ue omnia ex neceſsitate. At eorum quæ ſunt ex neceſsitate, cauſæ determinatæ ſunt. horum autem nullius eſt determinata cauſa, præſertim cū in ſecundo libro de enunciatione, non omnia neceſſario eſſe demonſtratum ſit, ſed eſſe aliquid quod contingens appellatur. Cæterū quænā cauſa eſt, cur accidens eſſe dicat? an materia quæ aliter q̄ vt plerunque ſit, ſeſe habere poteſt? Nam cum materia hæc apta ſit admittere vt hi digitis quinis generentur, illa non item, & huiuſmodi naturam habeat, vt hoc iam fieri poſſit, vt quidam, ſ. quinis digitis oriantur, iam ſecus ideſt vt quaternis, aut ſenis, aut aliquo alio numero, hæc cauſa eſt, vt accidens exiſtat. Expoſito igitur quid ſit accidens, viā nobis & quaſi normam tradit, qua quidem accidens eſſe demonſtrare valeamus. Si cui ergo, inquit, accidēs eſſe demonſtrare libeat, initio ſumat, quidquam eſſe præter ſemper, & frequenter. Quod ita demum accipiet, ſi aduerſarium percontabitur, ſit ne quidquam præter frequenter & ſemper, an nō? & ille vi rerum adductus omnino concedat aliquid eſſe pręterea, quod quidem fortuitum eſt, ſiue accidens. Hæc effatus, quærit, num id, quod plerunque ſit, in rebus habeatur, non item quod ſemper & neceſſario? an vt aliqua magna ex parte ſunt, ſic quædam ſempiterna, & per contactus reſpondet. ſed de his poſterius eſt conſiderandum in decimo, ſcilicet huius operis libro, plenius autem & accuratius in Vndecimo. His expoſitis, perſpicuum hinc eſſe ait, accidentis non eſſe doctrinam, cùm diſciplinæ eorum ſint, quæ ſemper, vel quæ ex magna parte ſunt. Et quorū habentur ſcientiæ, ea determinata ſint oporteat, & in ipſius contineantur, in ipſo inquam ſemper, & in frequenter, nec ea prætergrediantur. nam quod illa præterit, accidēs eſt. Exempli cauſa, docet quiſpiam alterum, aquam mulſam febrientibus opitulari, propterea quòd febre laborantibus magna ex parte ſubuenit. Id vero, quod extra frequenter accidit, docere nemo valeat, exempli gratia calendis ſubuenire, cùm hoc raro contingat. Neque enim magna ex parte qui calendis mulſum biberit, à febre ſubleuatur, ſed potius, quoniam magna ex parte qui mulſum bibit, adiuuatur, idcirco accidit vt id calendis conducat. Quamobrem è diuerſo quod calendis eſt vtile, id vel ſemper eſt vtile, vel magna ex parte. Accidens autem præter ſemper & frequenter eſt, cuius quidem accidentis ſcientiam nullam habemus. Quod eſt igitur, inquit, ipſum accidēs, & quam ob cauſam eſt, ac ſcientiam ipſius non eſſe, latis iam per ipſa quæ dicta ſunt, innoteſcit.) Docuit enim accidentis natura quæ ſit, quod, ſcilicet ex æquo raroq́ue contingit: & quàm ob cauſam ſit, nimirum propter materiam quæ aliter habere poteſt quàm frequenter. Ad hæc accidentis nullam eſſe doctrinam; propterea quod diſciplinæ eorum habeantur. quę ſemper ſunt, vel certe quæ magna ex parte, quod vtrunque ab accidenti alienum eſt.

Eſſe vero principia cauſasúe tales vt oriantur ac occidāt ſine generatione corruptioneúe, patet. Si enim res non ita ſeſe habeat, omnia neceſſario erunt, ſi eius quod ſit, atque corrumpitur non per accidens cauſam aliquam eſſe neceſſe eſt. eritne hoc, an non erit? Si hoc fiet, erit, ſi non fiet, non erit. id autem erit, ſi aliud fiet. atque hoc pacto, ſi tempus ſemper auferatur, ad id demum perueniet, in quo nunc eſt. quare hic homo morietur morbo, aut vi, ſi egreſſus fuerit vrbem. hoc autem erit, ſi aliud fiet. atque hoc pacto ad id demum perueniet, in quo nunc eſt, aut in quippiam eorum, quæ facta ſunt, veluti ſi ſitiret. hoc autem erit, ſi comedit ſalſa. at hoc aut eſt, aut non eſt. quare neceſſario decet, vel non decet. Eadem etiam erit ratio & ſi quiſpiam ad ea, quæ ſunt facta ſaltauerit. eſt enim iam idipſum in aliquo, atque dico id, quod eſt factum. Vniuerſa ergo futura neceſſario erunt,

 veluti

veluti morietur iſte, qui viuit. iam enim quippiam factum eſt,ceu contraria facta corpore in eodem. ſed morbo ne, an vi morietur, nondum emergit, ſed ſi hoc fuerit factum. Patet igitur vſque ad aliquod principium reductionem hanc proficiſci, quod quidem non vlterius in aliud proficiſcitur, atque illud principium eius erit, quod ſit per accidens, & eſſe atque non eſſe poteſt, cauſaque generationis illius non erit vlla. At conſiderandum eſt ad quod principium atque cauſam talis reductio proficiſcitur, vt ad materiam ne, an vt ad id, gratia cuius cætera ſiunt, an vt ad id potius, à quo motio profluit.

8 Eſſe vero principia cauſasúe tales, vt oriantur & occidant ſine generatione & corruptione, patet.) Propoſitum ei eſt, vt quæ per accidens ſunt, horum cauſas quoque ex accidenti eſſe demonſtret, eaſdemque citra ortum & interitum eſſe & non eſſe, more contactuum, & temporis momentorum. Vt enim contactus & momenta, quæ temporum termini ſunt, abſque generatione ſunt, & abſque interitu non ſunt, ſic eorum, quæ ſunt ex accidenti, cauſæ quæ & ipſæ per accidens ſunt, abſque generatione ſunt, & ſine interitu non ſunt: quandoquidem domus ædificata huic iucunda eſt, illi nocua, & appropinquanti vmbram iactat, longius abſenti non item. Itaque ædificator, qui per ſe principium eſt, cauſaque domus, eius quod accidit domui, vt ingrata ſit, vel vmbram iactet, eſt ille quidem cauſa, ſed tamen per accidens. Ædificator igitur quatenus cauſa domus eſt factus, per generationem ſeu diſciplinam eò deductus eſt, vt eſſet ædificator. Ac viciſſim interit, vt domus eſt cauſa. quia enim accidit ædificatori, qui per ſe cauſa domus eſt, vt fieret etiam cauſa vti eadem propinquum adumbraret, aut cuipiam eſſet moleſta, idcirco adumbrandi cauſa eſt, ſed non huc per generationem & doctrinam proceſſit, vt illuc vt eſſet ædificator. Nam vt ex non homine per generationem eò deductus eſt, vt eſſet homo, ſic ex non ædificatore per generationem quădam & diſciplinam & omnino temporis moram eò peruenit, vt eſſet ædificator, ac domum valeret conſtruere. Eò vero vt domus illi eſſet grata, huic iniucunda, haud quaquam per huiuſmodi quidquam proceſſit: quippe quod nec curauit vnquă, nec eius quidquam interfuit, vt domum ædificaret. Sed abſque tempore accidit ei, vt cauſa eſſet, cur domus foret ingrata. quia enim is cui eſt moleſta, ſic eſt affectus, vt facile à quibuſuis offendatur, idcirco ædificator, qui hanc conſtruxit, cauſa factus eſt, vt ipſa eſſet ingrata. ad quam ſi quis alter recte affectus veniſſet, non fuiſſet ei moleſta. Cæterum de his in Decimo huius operis volumine rurſus diſputabit. Vt autem ædificator, qui per ſe cauſa domus eſt, id per generationem eſt effectus, ſic viciſſim vt cauſa domus per interitum abolebitur. Et quemadmodum abſque tempore factus eſt cauſa vt ipſa eſſet moleſta, ſic viciſſim ſine tempore deſinit eſſe. Quod quidem ipſe demonſtrat, primum quaſi confeſſum aſſumens, quorum cauſæ & principia per generationem fiunt; ea neceſſario eſſe. Quod ſi quorum cauſæ, vt in domo, per generationem fiunt, ea ſunt ex neceſſitate, nimirum quæ non ex neceſſitate ſunt, horum cauſæ citra generationem & interitum non ſunt. Niſi enim hoc, inquit) ideſt. niſi entium per accidens, cauſæ per accidens ſunt, nec abſque ortu & interitu natiuæ ſunt atque mortales, ſed neceſſariæ & per ſe ſunt ipſorum cauſæ, & per generationem ac interitum naſcuntur & occidunt. Niſi ergo entium per accidens, cauſæ ſint ex accidenti, ſed neceſſario, ipſa quoque neceſſario fuerint. Poſitum eſt enim quorum cauſæ ſunt ex neceſſitate, ea quoque neceſſario eſſe. Quòd ſi ſic eſt, cuncta erunt ex neceſſitate, quod fieri non poteſt. Eſſe autem ea neceſſario, quorum cauſæ ſunt ex neceſſitate, certum eſt. Eius enim domus, quæ ædificatur, vel quam ædificans, qui neceſſario & per ſe cauſa eſt, ædificauit, eius inquam ædificans cùm ipſa ædificatur neceſſario eſt, quo exiſtente, ipſa neceſſario ædificatur. Et domus, quæ iam eſt, neceſſariò fuit ædificata. Ens enim cùm eſt, neceſſariò eſt. Quoniam vero domus eſt ex neceſſitate, ſequitur vt fuerit ædificata. niſi enim ædificata fuiſſet, vtique non eſſet. Omnia igitur, inquit, neceſſario erunt, ſi naſcentis & intereuntis non per accidens aliquam eſſe cauſam ſit neceſſe. Subaudiendum eſt tamen verbum omnis, vt ſit plena oratio. ſi omnis eius, quod fit, atque corrumpitur, non per accidens aliquam cauſam eſſe neceſſe eſt.) eſt autem ſenſus, ſi omnium naſcentium & intereuntium non eſt cauſa per accidens, vt ex hac natiua & mortalia conſtent ſine generari & corrùpi, ideſt citra ortum & interitum, ſed omnis naſcentis & intereuntis eſt cauſa per ſe, cuncta erunt ex neceſſitate, & accidens nullum habebitur. Quorum enim vt ſæpe diximus, cauſæ neceſſario ſunt, ea quoque ſunt neceſſaria. Quibus explicatis, eò conuertitur, vt oſtendat cauſas haberi per accidens abſque generatione & interitu, & ait. Erit ne hoc, an non erit?) vt ſi obſidentes hoſtium vrbem dicamus, erit ne hoc, an non? ideſt, intercidet ne Nicoſtratus, necne? reſponderi ſolet, Si hoc fiet) ideſt, ſi egreſſus fuerit, & ſuperatus ab hoſtibus, obtruncabitur. Necis ergo cauſa eſt, exire: exeundi rurſus, vt aquam biberet: huius, quòd ſitiebat: ſitiendi, quòd ſalſa comederat. Sed hæc cauſa per accidens eſt. Fieri enim poteſt, vt qui ſalſa non comederit, ſitiat, ſi multo motu fuerit vſus, ſi plurimum vini biberit, & pleriſque aliis de cauſis. At ſi ſalſa comediſſe, cauſa per ſe foret ſitiendi, cibis ſalſis non aſſumptis non ſitiret: quĕadmodum niſi ædificator ſit, domus non conſtrueretur. nunc autem citra cibi ſalſi comeſtionem ſitit. nō eſt igitur ſitiendi cauſa per ſe, talia deuoraſſe. ſitire igitur, quod ipſum cauſa eſt exeundi, citra generationem eſt effectum. Si qua enim materia ſiti ſubiiceretur, quę alterata, hoc quod ſitis efficeretur, quemadmodum menſes muliebres alterati hoc fiunt quod animal, tunc probabile dictu eſſet, atque adeo neceſſarium, ſitim fieri per generationem. Quod quia non eſt, ne hoc quidem aſſeri poteſt. Sitis enim fortaſſe quibuſdam affectionibus in corpore genitis abſque tempore ingeneratur, vt forma ingeneratur materiæ. Cùm ergo dixiſſet, (ſi hoc fiet, erit, ſi non fiet, non erit. Id autem erit ſi aliud fiet) intulit. Et hoc pacto haud dubie, ſi tempus ſemper auferatur finitum, demum perueniet ad nunc) ideſt ſi tempus hoc in illud reſoluaſ & id rurſus in aliud, perueniet ad nunc, ideſt ad tempus quod nunc eſt in quo eſt ſitiens, ideſt, vſque ad ſitiendum. Deinde per vim intereundi exemplum appoſuit (ſi egreſſus fuerit vrbem) morbo autem intercidendi nullum ſubiecit, ſed nos id paulopoſt explicabimus, cum ipſe rurſus de hoc mentionem faciet. Faciet enim ergo cum dixiſſet,) & ſi perueniat ad id quod nunc eſt) ſuggeſſit exemplum illius (ad id in quo nunc eſt) dicens, (morieſ ſi egreſſus fuerit. Hoc autem erit ſi aliud fiet atque hoc

pacto ad id demum perueniet in quo nunc eſt) quibus verbis adiecit, (aut in quidpiam eorum quæ facta ſunt) cuius exemplum eſſe videtur id quod ſequitur. Veluti ſi ſitierit, hoc autem erit, ſi comederit ſalſa) tamen uou eſt ipſius, ſed hoc quoque ſuperioris eſt exemplum, cuius memor paucis interiectis ſermonem repetit, vt hnius quoque poſterioris exemplum apponat, cũ ait. Eadẽ etiam erit ratio ſi quiſpiam ad ea quæ ſuut facta, ſaltauerit) Facta enim & factum ſignificantia ſunt præteritorum. Tamen cum dixiſſet (veluti ſi ſitierit, hoc autem erit ſi comederit ſalſa) ſubiecit. At hoc) ideſt, ſalſa comedere (eſt, aut non eſt.) Quod vero ait, (quare neceſſario decedet, vel uou decedet) concluſio dictorum eſt. Quaſi dicat, quamobrem ſic ſeſe rebus his habentibus, ſi bibitum egreſſus fnerit, neceſſario morietur. ſin minus egredictur uon interibit. His ergo ad hunc modum explicatis, orationem vt dixi reſumit, & factorum ſuggerit exempla. Similiter autem ſi qnis à præteritis incæperit, futnris occurret, non tamen à futuris vt prius idem ad præſens fiet. Nam quod factum eſt, iam ineſt in aliquo. ſi ab hoc igitur exordiemur, vt dictũ eſt, perueniemus ad nunc. Quod quidem eſt cauſa per accidens. Cæterum qnidnam eſt iam factum in aliquo eſſe? an elementa eſſe in viuente? Propterea enim quod iam viuit, elementa in eo inſunt. Hoc igitur viuit, qnoniam contraria ignis terraq́; & his interiecta in eodem facta ſunt. Et ſi hoc eſt, interibit. neceſſario igitur quod ex oppoſitis eſt factum, intercidet. At mortis eius cauſa iucerta eſt, quoniam ex accidenti eſt, non per ſe, cùm valeat tum morbo, tum vi allata concidere. Ratio igitur, vt iterum repetatur, eſt huiuſmodi. Hic occidet, quoniam contraria in eodem coiere, morietur autem ſi ægrotabit. Accidit enim iis quæ oppoſitis conſtant, vt ob ipſorum pugnam ægrotent. Aegrotabit autem hydrope exempli cauſa, quod fiet ſi aquam biberit. Itaque, ſi aquam potauerit, in hydropem incidet, quo morbo ſi conflictabitur, mortem obibit. Eſtq́ue potio aqnæ hydropis cauſa, vt morbus ipſe moriendi, non tamen per ſe. Fieri enim poteſt, vt qui aquam non biberit, ægrotet hydrope. Atque hæc quidem ſunt exempla, quæ mortis per ægrotationem oppetitæ ſupra ipſum eſſe ſuggeſturum pollicebamur. Mortis nanque violentæ de qua ſupra mentionem fecit, exemplum fuit, ſi ab hoſtibus ſuperaretur. Ex dictis ergo planum efficitur, non eſſe progreſſum in infinitum, aliam alij cauſam tribuendo, ſed cauſæ cuidam principioq́ue occurrit, cuius non ſit alia cauſa, exempli gratia, ſalſa comediſſe, quæ quidem fortuitæ rei, moriendi dico, principium eſt. Si enim egreſſus fuerit, occumbet. ſin minus, non morietur. rei ergo fortuitæ ſine accidentis cauſa per accidens eſt. Accidit enim vt qui ſalſa comediſſet, ſitiret. His commemoratis, quærit vtrum huiuſmodi cauſa, hoc eſt, cauſa per accidẽs, materialis nũcupãda ſit, an finis, an potius mouens, hoc eſt efficiens. Sed quæſtione propoſita non reſpondet, propterea quod efficientibus cauſis, nec cuiquam alij annumerari debere perſpicuum eſt.

Sed contemplationem eius quidem, quod eſt per accidens, omittamus, de ipſo nanque iam ſatis eſt definitum. Quoniam autem id quod vt verum eſt ens, & id quod vt falſum eſt non ens, in compoſitione diuiſioneúe, atque in contradictionis omnino partitione conſiſtit. nam vero quidem affirmatio ob id qđ adiungitur, negatio ob id qđ ſeiungitur, falſo autem huiuſce contradictio partitionis accommodatur. Verum enim falſumq́; non ſunt in rebus, vt bonum quidem ſit verum, malum autem falſum, ſed ſunt in mente. Circa vero ea, quæ ſunt ſimplicia, ipſumq́ue quid eſt, neque in ipſa ſunt mente. Atque quonam pacto fit, vt ſimul quædam ac ſeorſum intelligantur, alia ratio eſt. Dico autem ſimul ſeorſumq́ue, non vt ſint, aut non ſint deinceps, ſed vt vnum quid fiant, aut non fiant. Ea igitur, quæ de eo quod ens, atque non ens hoc dicitur pacto, nos contemplari oportet, poſterius conſideranda eſſe videntur. Cùm autem complexio diuiſioq́; non in rebus ſit, ſed in mente, id autem, quod hoc pacto eſt ens, diuerſum ſit ab hiſce, quæ propriè entia ſunt, mens enim aut ſubſtantiam, aut qualitatem, aut quãtitatem, aut quippiam aliud coniungit, aut ſeiungit, id quidem ens, quod eſt vt accidens, & quod eſt vt verum, omittendum eſt, ſanè. nam cauſa illius quidem indefinita eſt, huius autem affectus eſt quidam mentis, atque vtraque circa reliquum genus ipſius ſunt entis, & non quicquam extra naturam ipſius entis eſſe ſignificant. Quapropter hæc quidem omittamus, ipſius autem quod eſt, vt ens eſt, cauſas principiaq́; conſideramus oportet. Patet aũt per ea, quæ dicta ſunt eo in loco quo, quot modis dicitur vnumquodque declarabamus, id quod eſt, non vno modo, ſed pluribus modis dici.

9 Sed contemplationem eius quidem, quod eſt per accidens, omittamus. De ipſo nanque iam ſatis eſt definitum. Qnoniam autem id, quod vt verum eſt ens,) Poſtquam de eo, quod per accidens eſt, quatenus propoſito conducit, diſputauit, ſed accidentis, inquit, quæſtionem omittamus. de hoc enim abunde diſſeruimus. At cum verum quoq; appelletur ens, & falſum non ens, id in compoſitione ac diuiſione conſiſtere ait. Nam, cùm id qnod cuipiam adeſt, cum ipſo componimus, vt ſedere cum Socrate, quoniam id ei contingit, cùm dicimus Socrates ſedet, hoc ipſum quod eſt verum, dicitur ens: quoniam quod adeſt, componitur cum ſubiecto, ſeu prædicatur de ipſo. Quo Socrate ſedente, ſi Socratem ſedere non dicamus, cum id falſum ſit, appellatur non ens, propterea quòd falſo diuidit, hoc eſt negat ſedere de Socrate. Quoniam igitur ens quaſi verum, & non ens quaſi falſum, & omnino, ideſt vt ſimpliciter loquar, ens tanquam verum & non ens tanquam falſum in contradictionis partitione verſatur. (Nam quod vere eſt, inquit affirmationem contradictionis in compoſito habet,) ideſt, ens quaſi verum conſtituitur, cùm prædicatum vere cum eo componimus de quo prædicatur. Non ens autem quaſi falſum eſt, cùm prædicatum à ſubiecto falſo diuiditur, Et omnino falſum partitionis huius contradictionem inducit, ideſt altera para contradictionis eſt. Sed ens tanquam verum eſt, cùm prædicatum vere cum ſubiecto copulamus. Falſum vero oppoſitum. At ſi qua ſunt, quæ tum ſeparatim, tum ſimul dicta intelligi valeant, vt animal & pedeſtre & bipes, (hæc enim quę ſeparatim intelligunt, poſſunt etiam quaſi vnum intelligi) hæc, inquit, alia quæſtio eſt, quam in proximo libro diſputaturus, merito hoc in loco prętermittit. Sed, cùm dixiſſet (quonam pacto fit, vt ſimul quædam ac ſeorſum intelligantur, alia ratio eſt) quale id ſit quod dixerit, ſimul ac ſeorſum exponit, dicens. Dico autem ſimul ſeorſumq́; non vt ſint, aut non ſint deinceps) ideſt, non ſimul dico, quæ ordine quodam ſe conſequũtur, vt Ilias, cuius poſt primum librum ſequitur ſecundus, & pari ratione cæteri. Non ſimul autem, quæ huiuſmodi ordinem non ſeruant, ſed quæ vnum effici poſſunt, ea ſimul dico. quæ minus, ea non ſimul.

Sed quoniam ſupra dixerat, ens tanquam verum, & non ens tanquam falſum in compoſitione ac diuiſione verſari, quibuſdam interiectis cauſam ſuggerit, cur huiuſmodi ens & non ens in compoſitione ac diuiſione verſetur, cùm ait. Nam neque falſum neque verum in rebus ineſt.) Itaque orationis continuatio eſt huiuſmodi. Quoniam autem id, quod vt verum eſt ens, & id, quod vt falſum eſt, non ens in compoſitione & diuiſione conſiſtit. neq;.n. falſum & verum in rebus ineſt.) Niſi enim verum & falſum eſſet, quædam noſtræ mentis affectio nec in compoſitione diuiſioneq;, ſed in rebus haberetur, vt ipſe ait, dicendo bonum ſtatim verum dicere oporteret, & bonum eſſet verum. atque malum diceret falſum, & contra dicendo malum protinus verum dicere oportet, dicendo bonum, diceret falſum. At neque bonum dicentes, verum dicimus aut falſum, neque ſi malum dicamus. non igitur in rebus verum & falſum ineſt, ſed in mente. Neque vero ſolum in rebus non ineſt verum & falſum, ſed ne in ſimplicibus quidem, quæ habentur in mente. quo in loco ſimplicia res vocat, quæ ipſe per ſe citra compoſitionem & diuiſionem intelliguntur. Hæc eſt itus, ſermonem concludit dicens. Ea igitur, quæ de eo quod ens atq; non ens hoc dicitur pacto, nos contemplari oportet, poſterius conſideranda eſſe videntur) quaſi dicat cùm ens tanquam verum, & non ens quaſi falſum in compoſitione & diuiſione verſari dictum ſit, quæcunque ad huiuſmodi entis & non entis conſiderationem pertinent, poſtea diſſerenda ſunt. Cùm autem, inquit complexio diuiſioq; non in rebus ſit, ſed in mente) complexionem & diuiſionem vocãs verum & falſum. Id autem, quod hoc pacto eſt) ideſt ens quaſi verum, quod in compoſitione ac diuiſione conſiſtit (diuerſum ſit ab hiſce, quæ proprie entia ſunt) ideſt ab indiuiduis ſubſtantiis. has enim appellat proprie entia, vt in proximo libro declarabit. intelligibilium nanque alia ratio eſt. Deinde ens quaſi verum quomodo à proprie entibus diuerſum ſit, exponit. Nam mens, inquit, quid eſt & ſubſtantiam cum ſubſtantia coniungit aut diuidit, aut viciſſim quale vel aliquod aliud prædicamentum cum ſubſtantia. Cùm hæc igitur ad hunc modum ſeſe habeant, ens quaſi accidens, quoniam de hoc ſatis diſſeruimus, ſed & ens tanquam verum, de ipſo enim poſtea diſputabimus, nunc omittantur. Cuius omiſſionis ipſe cauſam reddit, quod entis per accidens cauſa indefinita indeterminataq; ſit. De indeterminatis autem non debemus eſſe ſolliciti. Ens porrò quaſi verum affectus & placitum mentis habetur, nec eſt admodum neceſſarium ea indagare, quæ cui vis videntur, præſertim, cum (vtraque circa reliquum genus ipſius entis ſint.) Appellat autem reliquum entis genus, quod proprie, non per accidens eſt. In reliquo igitur entis genere verſantur, nec vllam extra naturam, quæque ens ſupergrediatur ſignificant, ſed ſub ipſo continentur. Quod ſi inquiſitio in cauſis entis qua eſt ens, verſatur, haud dubie ſuperuacaneum eſt de his ſeparatim diſputare, quod tūc præſtandum eſſet, ſi hæc enti non ſubiicerentur. Nunc autem cum ſubiiciantur, omittere ſatius eſt, ac entis cauſas indagare. Ens autem multifariam dici docuimus, cum quot modis quodque dicatur, explicaremus.

Quinti, vel Sexti libri Met. cum Alex. Cõm. Finis.

ARIST. METAPHISICORVM LIBER SEXTVS,

Vel apud Latinos Septimus,

Cum Alexandri Aphrodiſiei commentariis, Ioanne Geneſio interprete.

ID quod eſt, multipliciter dicitur, vti prius in hiſce, quæ diſtincta ſunt de vnoquoq; quot modis dicatur, diſtinximus. Nam alter enim quod eſt & hoc aliquid, partim quale, aut quantum, aut cæterorum quodque, quæ hoc prædicantur pacto, ſignificat. cum autem id quod eſt tot modis dicatur, patet horum primum ens eſſe ipſum quid eſt, quod quidem ſubſtantiam ipſam ſignificat. Nam, cùm dicimus quale quid eſt hoc, aut bonum dicimus, aut honeſtum, ſed non tricubitum, aut hominem. At cum quidnam eſt dicimus, non album, aut calidum, aut tricubitum, ſed hominem dicimus, aut deum. Cætera autem ex eo dicuntur entia, quia eius, quod hoc pacto eſt ens, quædam quantitates, quædam qualitates, quædam paſſiones ſunt, quædam aliud quippiam tale. Quapropter non iniuria quiſpiam dubitauerit, vtrum ambulare, & valere, atque ſedere, cæterorumq; ſimilium vnumquodque ſit ens, an non ens. nihil enim ipſorum aut aptum eſt per ſe eſſe, aut ſeparari à ſubſtantia poteſt, ſed ſi ſint entia, magis ambulans, & ſedens, & valens, ſunt entia. hæc autem ideo magis entia eſſe videtur, quia eſt quid definitum quod eſt his ipſis ſubiectum. Atque hoc eſt ſubſtantia, ſingulareq; ipſum, quod quidem in tali prædicatione nimirum apparet. bonum enim & ſedens, cæteraq; iſtiuſmodi, non ſine hoc ſubiecto dicuntur. patet igitur ob hanc ipſam, & vnumquodque illorum eſſe. Quibus efficitur, vt ſubſtantia ſit id, quod primo eſt ens, & non quidpiam ens, ſed ens, vt patuit, abſolute.

ENs multipliciter dicitur.} Quoniam in hoc toto libro, & eo, qui hunc proxime conſequitur, de definitionibus diſſerit, definitiones autem, vt in progreſſu teſtabitur, accidentium proprie non habentur, ſed ex accidenti, vt ipſa per accidens ſunt. vt.n. res ſunt ſic definiuntur, & earum definitiones habentur, quemadmodum quid eſt in ſubſtantiis proprie ac ſimpliciter dicitur, non item in accidentibus, ſed cum aliquo additamento, vt ſuo loco declarabit. vt enim, inquit, non ens eſſe dicimus, non ipſum eſſe dicentes, ſed eſſe quidem, eſſe tamen non ens, ſic quale, gratia exempli, eſſe dicimus, non tamen ſimpliciter, ſed eſſe quale ſic ipſorum definitiones eſſe aimus, at non ſimpliciter, ſed quodam alio modo. quoniam igitur definitiones, vt dictum eſt, proprie entis exiſtunt atque ſubſtantiæ, diſſerturus de definitionibus, quæque his conſentanea ſunt, merito rurſus de ente commemorat, ipſumq; multifariam dici tradit: quemadmodum ſupra in libro ſecundo per partitionem docuit, cum ens quot modis dicatur conſtitueret. Ens igitur, inquit, aliud ſignificat quid eſt, ac ſubſtantiam, & hoc aliquid. Conſueuit enim Ariſtote. pro ſubſtantia hoc aliquid, & quid eſt accipere. Aliud igitur ens ſubſtantiam ſignificat, aliud quale, & cætera octo prædicamenta.

Cum ens igitur decem modis dicatur, haud dubie, vt ſæpe dictum eſt, quid eſt & ſubſtantia eſt primum ens. Quòd autem ipſum quid eſt ſubſtantiam ſignificet, ad hunc modum oſtendit. Nam, cùm dicimus, inquit, quale quid eſt hoc, bonum dicimus, aut honeſtum, ſed non tricubitum, nec omnino quantum, neque hominem, & ſubſtantiam, ſed quale. Cùm vero quid eſt aimus, non dicimus quale, ſed hominem aut Deum. vt intelligatur, quid eſt, in ſubſtantia ſolum vſurpari. Sed, cùm pauloante dixiſſet (patet horum primum ens eſſe ipſum quid eſt, quod quidem ſubſtantiam ipſam ſignificat) quibuſdam interiectis infert. Cætera autem ex eo dicuntur, quia eius quod hoc pacto eſt ens, quædam quátitates ſunt) eſtq́; ſermonis continuatio & ordo huiuſmodi. Patet horum primum ens eſſe ipſum quid eſt, quod quidem ſubſtantiam ſignificat. cætera aût ex eo dicuntur entia. quia eius quod hoc pacto eſt ens, quædá quantitates ſunt.) Nam bicubitum idcirco ens appellatur, quoniam proprie entis quantitas quædam eſt. Album vero & calidum, & omnino affectiones, quoniam eiuſdem qualitates ſunt. Similiter alia dicuntur entia, propterea quòd proprie entis aliquid ſunt. Quoniam igitur ſubſtantia eſt proprie ens, cætera vero entia dicuntur propterea quod ſeſe quodammodo habent ad ipſam (quærat, inquit, aliquis, vtrum ambulare & valere, atque ſedere, & cæterorum ſimilium quodque ſit ens, an non ens) cuius quæſtionis cauſam ſubiicit. Quoniam nihil ipſorum, inquit, aut aptum eſt per ſe eſſe vt ſubſtantia, aut ſeparari à ſubſtantia poteſt.) At quod ipſum per ſe accipi nequit, cur debet de numero entium haberi? Quibus dictis ſubiungit (ſed magis liquidẽ ambulans & ſedens ſunt entia) quaſi dicat. Ambulans & ſedens eſt proprie ens, quoniá eſt hoc aliquid & ſubſtantia. Subſtantia vero eſt determinatum ſubiectum valetudinis & ambulationis. Ipſum autem ambulare & recte valere non ſunt entia, ſed entia nuncupantur, propterea quod entis ſunt affectiones, non quod propria ſint entia. Cùm autem hoc dixiſſet, hæc entia videri, propterea quod aliquid determinatum eis ſubiiciatur, quod quidem eſt ſubſtantia, & ſingulare, intulit (quod in tali prædicatione nimirum apparet) ideſt in ea quæ proprie ens appellatur, ſeu in ſubſtantia. In prędicamento igitur, inquit, quod eſt proprie ens, ac in ſubſtantia apparet. Ac eſt recte valens & ſedens, nec abſque ſubſtantia valens, aut ſedens, aliquodúe aliud prædicamentum conſiſtit, neque dicitur. Quod ſi horum eſſe in hac ineſt, & aliorum quodque ob ipſam eſt, nec illorum quidquam abſque hac conſiſtere valet, ſed abſque illis hæc, ſatis intelligitur ipſam ſubſtantiam eſſe proprie ens, & non ens aliquid. Nam ens aliquid ſubſtantiæ accidens eſt.

Multis igitur modis dicitur primum, omnium tamen eſt ipſa ſubſtantia primum, & ratione, & cognitione, & tempore. nam cæterorum quidem, quæ prædicantur, nihil prorſus eſt ſeparabile, ipſa autem ſola ſeparabilis eſt. Ratione quoque hoc eſſe primum videtur. In vniuſcuiuſque enim ratione neceſſe eſt ſubſtantiæ rationem ineſſe. Et ſcire tum vnumquodque maxime arbitramur, cùm quid ſit homo magis aut ignis, quàm cum quale, aut quantum, aut vbi, cognoſcimus. nam & horum ipſorum vnumquodque tum ſcimus, cùm quidnam ſit, aut quantum, aut quale, cognoſcimus. Et id igitur, quod olim, & nunc, & ſemper quæritur, ſemperq́; dubitatur, quidnam ſit id, quod eſt, hoc eſt profecto, quænam ipſa ſubſtantia ſit. Hoc enim quidam vnum eſſe dicunt, quidam plura quàm vnum: & horum quidam finita, quidam infinita inquiunt eſſe. Quapropter & nos maxime primoque ac ferè ſolum de eo, quod ita eſt ens, quidnam ſit conſideremus ac contemplemur oportet. Subſtantia autem manifeſtiſſime quidem corporibus videtur competere. quamobrem animalia, plantas, parteſq́; ipſorum ſubſtantias dicimus eſſe, & item corpora naturalia, vt ignem, aquam, & terram, & talium ſingula, & quæ ſunt horum partes, quæque ex his vt partibus, aut quibuſdam, aut omnibus conſtant, Cœlum inſuper ac partes ipſius ſtellam, Solem, & Lunam.

Multis igitur modis dicitur primum, oĩum tñ eſt 2
ipſa ſubſtantia primum.) Præfatus ſubſtantiam primũ ens eſſe, atque proprie ens, quia primum plurifariam vt ſupra expoſuimus, dicitur, cum rõne & cognitione ac tpe primum priuſúe dicatur, his tribus modis ſubſtantiam cæteris priorem confirmat, & primum tpe ipſam eſſe priorem oſtendit, dicens. Nam cæterorũ quidem, quæ prædicantur, nihil prorſus eſt ſeparabile, ipſa aût ſola ſeparabilis eſt.) Qm̃ licet ſubſtantia nunquam abſque cæteris prædicamentis exiſtat (nulla.n. vnquam mortalium ſubſtantiarum, ſine qualitate, vel quantitate, aliiſúe hmõi conſiſtit) quãquam igitur nunquam ſine aliis conſtet, tñ qm̃ illa ſeiunguntur ab ipſa, & alia hodie in ipſa ſunt quá heri, & cras erunt diuerſa, & ſingulis prope dixerim diebus euariant, dubitari non debet, quin ipſa tpe cæteris prior habeatur. Vt.n. amphora exempli gratia prius eſt tpe, quam vinũ quod in ipſa contentum eſt, ſic ſubſtantia q̃ ſingulis diebus accedẽtia ipſi abeuntiaq́; accidentia. Quin & eo prior cæteris habetur, quod alia ſecum tollit, & quaſi ruina ſua innoluit, non autem ab illis tollitur. Neque vero tempore tantum prior eſt, ſed ratione etiam, vt ſupra diximus. Si.n. quæ ad definitionem cuiuſque accommodantur, hæc priora ratione ſunt, quam definitum, ad definitionem autem ſimi naſus aſſumitur, ad iræ rationem ſanguis, dubium eſſe non debet, quin accidentibus ſubſtantia ratione prior habeatur. Quod non ſimi tantum & ſanguinis exemplis, quæ modo appoſui, planum fit, ſed etiam vt ipſe in progreſſu teſtabitur, qm̃ album & reliqua accidentia definientes, cum non exacte ipſorum definitiones reddantur, ſubſtantiam in ratione non aſſumimus, accepturi neceſſario, ſi accuratius definitionem quæreremus. Sed & cognitione ſubſtantia pręſtat accidentibus. Tunc enim rem quãque cognoſcere videmur, cum eius ſubſtantiam cognoſcimus: vt homo quid ſit, aut ignis, tunc intelligere putamus, cum ipſorum eſt nobis nota ſubſtãtia, non cum qualis homo ſit, aut quantus, cognoſcimus. Vt autem tunc quanque ſubſtantiam cognoſcimus, cum ea quid ſit intelligimus, ſic item accidentia. Nam tunc demum album cognoſcimus, cum ipſum quid ſit habemus exploratum. Ex dictis igitur perſpicuum eſt, ait, quod olim ac ſemper à Platone cæteriſq́; philoſophis, & nunc à nobis inueſtigatur ac inquiritur, quid ſit ens, hoc eſſe, quærere quid eſt ſubſtantia. Nam cum ſubſtantia ſit proprie ens, primumq́; tempore, ratione, cognitioneq́;, quod ſit ens inueſtigaret, nihil eſt aliud quàm ſubſtantia quæ ſit inquirere. Hoc enim ens, inquit, i. ſubſtantiam quidam vnum eſſe dicunt. Etenim qui principium vnum eſſe ſtatuebãt, vt Thales, & cæteri quos nouimus phiſiologi ens quoq; vnum eſſe tradebant. Qui vero infinita, vt Anaxagoras & Democritus, ij entia quoq; infinita eſſe aſſerebant. Quapropter, inquit, & nos maxime

primoq́;, ac ferè ſolum de eo quod ita eſt ens quidnam ſit conſideremus & contemplemur oportet.) his dictis reſpondet, dicens ſubſtantiam proprie ens eſſe videri. Videtur aũt, inquit, non quaſi dubitans, ſed affirmans. Ant certe videtur dicit, qm̃ id multis verbis oſtenſurus eſt. hoc itaque dixit, vt quam nondum demonſtraſſet. quanquam prior expoſitio illatis verbis longe accommodatior eſſe videtur. Subſtãtia igitur inquit, proprie ens eſſe videtur, ſed in corporibus, i. corpora manifeſtisſime. Corpora. n. haud dubie ſubſtantia ſunt. quamobrem animalia, ſtirpes, & animalium ac ſtirpium partes, quia corpora ſunt, ſubſtantias nuncupamus. Et pari ratione ſimplicia corpora, horumq́; partes, quæque ex partibus conſtituuntur, vt animalia ſubſtantiam appellamus. Hæc enim cuncta corpora ſunt. Ex partibus aut omnibus) ex partibus, inquit, ſimplicium corporũ animalia conſtant, ex vniuerſis vero corporibus cœlũ eiusq́; partes, aſtra & luna. Sed hæc oratio nec expleta eſt, & parum habet lucis. Nam cœlũ & ſtellas ex quatuor elementis conſtare dicere videtur, quod tamen non dicit. Sed cum corpora ſubſtantiam eſſe ait, & horum quaſcunque partes ex his vel omnibus vel quibuſdam conſiſtere cœlum omne mundumq́; ex omnibus corporibus ipſorumq́; partibus conſtare docet, ſed qui lunarem intra globum continetur, ex mortalibus corporibus, ac ipſorum partibus conſiſtere. Omne vero circumlatum corpus ex vniuerſitate circumlati corporis, eiusq́ partibus, i. ex aſtris in eis contentis.

At vtrum hæ tantũmodo, an & aliæ ſubſtantiæ ſint, an horum quidem nihil rõnem ſubſtantiæ ſubeat, aliæ vero ſint ſubſtãtiæ quędã, conſideremus oportet: atqui corporis fines, vt ſuperficies, linea, punctum ac vnitas, ſubſtantię & magis quàm corpus ſolidumq́; quibuſdam eſſe videntur. Præterea quidam præter ſenſibilia nihil tale eſſe exiſtimant, quidam plura & magis entia ſempiterna, veluti Plato formas ipſas, & res mathematicas, duas ſubſtãtias eſſe, tertiam vero corporum ſubſtantiam ſenſibilium eſſe cenſuit. Speuſippus aũt & plures ſubſtantias ab vno ipſo incipiens, & principia cuiuſque ſubſtantiæ eſſe dixit, aliud quidem numerorum, aliud autem magnitudinum, deinde aĩę. atque hoc pacto extendere ſubſtãtias accumulareq́; videtur. Quidã inſuper formas quidem & numeros eandẽ inquiunt naturam habere, cætera vero, lineas planaq́; inquam vſque ad cœli ſubſtãtiam, resq́; ſenſibiles, ſecundas aſſerunt ſubſtantias eſſe.

3 At vtrum hæ tantummodo, an & aliæ ſubſtantiæ ſint, an horum quidem nihil rationem ſubſtantiæ ſubeat, aliæ vero ſint ſubſtantiæ quædam, conſideremus oportet) Poſt quam corpora in comperto ſubſtantias eſſe ſupra dixit, & cætera quę recenſuit, inquiritur nunc vtrum hæ tantum quæ commemoratæ ſunt, ſubſtantiæ ſint, an aliæ præterea quædam habeantur, an cæteræ magis ſubſtantiæ ſint, quam hæ. Quæ percontatus, quibuſdam videri ait. deſignat autem Platonem eiusq́; ſequaces, corporis terminos potius quam ipſa corpora ſubſtantias eſſe. qui vero corporis termini ſint, exponit, ſuperficies, lineæ, vnitas. has enim potius, quàm corpus ſolidumq́; ſubſtantias illis eſſe placebat. Nonnulli ergo ſic tradunt ſuperficies quàm corpora magis eſſe ſubſtantias, quidam vero ſenſibilia magis ſubſtantias eſſe aſſeuerãtes, præter ſenſibilia nihil eſſe cenſent: vt Hippon cognomento atheus, qui præter ſenſibilia quidquam eſſe negabat, & poſt ipſum Epicurei. Alij vero plures ſubſtãtias eſſe ſtatuebant, vt Plato, vnã intelligibilia mathematica, alteram ĩtelligibilia vt ideas, tertiam ſenſibilium corporum ſubſtantiam, ideſt ipſa ſenſibilia corpora. Speuſippus vero huius auditor pluſquam triplicem ſubſtantiam intelligibilem eſſe ſtatuit. Primam ipſum vnum, alteram numerorum principiũ. tertiam magnitudinum, quartam animæ. & ſic genera ſubſtantiarum in multitudinem producebat. Fuerunt autem qui non aliud numerorũ, aliud magnitudinum eſſe principium dicerent, neque numeros diuerſæ naturæ, atque magnitudines, ſed eiuſdem principij, eiuſdemq́ue naturæ. Reliqua vero, vt plana, lineas, cœlum, ac omnino ſenſibilia numeris proxima cohærentiaque eſſe. Nam ipſi magnitudinem, & ipſi numerum, primas ſubſtantias eſſe tradebant: lineas vero & ſuperficies, cœlumq́; & omnino ſenſibilia, ſecundas. ſed hæc eiuſdem eſſe naturæ necne dicerent, non explicauit.

Sed de hiſce, quid recte dicitũ, quid non recte, & quæ ſubſtantiæ ſint, & vtrũ ſint quædam præter ſenſibiles, an non ſint, & ea quõ ſunt, & vtrũ ſit quædã ſeparata ſubſtantia, & cur ſit, & quo pacto ſit, an nulla ſit præter ipſas ſenſui ſubiectas ſubſtantias, conſiderandũ deinceps eſt, antea quidnã ſit ipſa ſubſtantia deſignata. Subſtantia itaque, ſi non pluribus, quatuor certe modis maxime dici ſolet. etenim quidditas, et vniuerſale, ac genus ſubſtantia cuiuſque eſſe videtur, & quartũ horum ſubiectum. Subiectum aũt, i. de quo cætera dicuntur, ipſo rõnem prædicati non ſubeunte. Quare de hoc antea determinemus oportet. maxime nãque ſubiectum primum ſubſtantia eſſe videtur. Tale aũt modo quodã ipſa materia dicitur, alio vero modo forma. tertium aũt id, quod ex hiſce conſtat. Atque materiã quidẽ dico æs, formam aũt talem figuram. Id vero quod ex hiſce conſtat, ſtatuam, ipſum inquam totũ, quod ex vtriſque componitur. Quare, ſi forma prior ſit, & magis ens quàm materies, & id profecto qđ ex vtriſque conſtat, prius per rõnem eandem erit. Nunc igitur dictum eſt quaſi figura quidnã ſit ipſa ſubſtantia, vbi diximus id eſſe quod non de ſubiecto dicitur, ſed de quo cætera prædicantur. Non ſolum aũt hoc pacto dicere de ipſa oportet, quippe eũ non ſit ſatis, nam & hoc ipſum obſcurum eſt. Et inſuper materia ſubſtãtia eſt. Si. n. ipſa non ſit ſubſtantia, quænam ſit alia, nos præterit atque fugit. Cæteris nãque ſublatis, nihil præter ipſam permanere videtur. Etenim cætera quidem corporum paſſiones, effectiones, potentiæq́;, longitudo vero, latitudo, atque profunditas, quãtitates quædã, ſed non ſubſtantiæ ſunt. Quantitas. n. ſubſtantiæ rõnem non ſubit, ſed cui primo hæc inſunt, id potius ſubſtãtia eſt. at vero longitudine, & latitudine, ac altitudine ſublata, nihil præter id, quod ab his definitur, reſtare videmus. Quare ſi hoc conſiderauerimus modo, materiam ſolam ſubſtãtiam videri neceſſe eſt. Materiam aũt eam dico, quæ neque quid per ſeipſam, neque quantum, neque aliud quidquam eorum dicitur, quibus id quod eſt, definitur. Eſt enim quid, de quo vniuerſa hæc prædicãtur, cuius ratio à cuiuſque ratione prædicamenti diuerſa eſt. nam cætera quidem de ſubſtantia, hæc autem de materia prędicatur. Quare ipſum vltimum, neque quid, neque aliud quidquã per ſe eſſe videtur. at neq; etiam negationes, etenim hæ per accidens competent.

De his igitur quid recte dicitur, quid non recte, & 4
quæ ſubæ ſunt.) Cõmemoratis tum priorum tum ſuorum æqualium ſententiis de ſubſtantia, differendũ eſſe ait, quid recte, & quid perperam ab ipſis tradatur, & vtrum præter ſenſibiles ſubas quædam aliæ ſint, an nullæ prorſus, & an ſit alia ſeparabilis ſubſtantia à ſenſibilibus diuerſa: ac ſi eſt, quõ eſt, & quãobrem, an nulla talis habeatur. de his igitur differendum eſſe ait, cùm definierimus, ac velut figura & forma quadam quid ſit

ſubſtantia ſtatuerimus. Subſtantiam ergo, inquit, ſi non pluribus, certe quatuor modis dici fateri cõuenit. Vno.n.modo quidditas ſubſtantia dicitur: altero vniuerſale. Vocat aũt vniuerſale, vel ideas, quod quidẽ magis puto, vel id quod à multis vt multa ſunt, diuerſum eſt. illud dico, quod per ſingulorũ abſtractionem abducitur. tertio genus cuiuſq; quarto quod oĩbus ſubiicitur, & de quo cætera dicuntur, ipſum de nullo alio. Quãobrem de ſubiecto, inquit, oĩum, de quo cætera dicuntur, illud vero non item de alio, quidnã ſit, definiendũ eſt. Hoc.n.potiſsimum ſubſtantia eſſe videtur. Id porrò quod eſt oĩbus ſubiectum, nec dicitur de alio, vno modo dicitur materia, altero forma, tertio qđ ex materia & forma concernitur. quod magis verũ eſt. Deinde ſubiectis exẽplis, quid materiam dicat, quid formã quid ex his concretũ, exponit. Materiam videlicet æs: formã, figuram talem: ex vtroque conflatũ, æneam ſtatuam. quare ſi forma prior eſt, & magis ens, q̃ materia, nimirũ & quod ex forma materiaq; conſiſtit, materia prius erit. Eſt aũt forma prior q̃ materia, natura quidem: at non hac ſolũ, ſed etiam tpe. etenim forma quædam, Deus inquam, qui bonitas ipſa eſt, cunctis tpibus prior, effector & auctor eſſe demõſtrabitur. Formã aũt q̃ materiã magis eſſe ens, in promptu eſt intelligere, conſiderantibus per formam quodque, non per materiam nuncupari, quinetiam, qm̃ materia ordinatur & definitur, idcirco forma magis eſt ens, q̃ ipſa: Hęc effatus ait. Nunc dictũ eſt quaſi figura quidnam ſit ſubſtantia, vbi diximus id eſſe, qđ non de ſubiecto dicitur, ſed de quo cætera dicuntur.) Neq;.n.ſatis eſt, inquit, ad ſubſtantiæ conſtitutionem, dicere ſubam id eſſe, qđ de ſubiecto non dicitur: cum ſit dubiũ quidnam id ſit quod cunctis ſubiicitur, & qđ de nullo alio prædicatur. qñque.n.materia oĩum ſubiectũ eſſe videtur, quippe in qua quantitates, qualitates, affectiones, cæteraq; ingenerentur, & viciſsim aboleantur. Niſi.n.materia eſt quæ quanta, quæ qualis, & oĩno quæ corpus, aĩalq; & tale quicquam efficitur, nimirũ fugit nos exiſtente gñatione, nec, quidnam ſit quod efficitur, conſpicimus. Præfatus igitur hanc eſſe quæ efficiatur, & ante hoc materiam oĩum ſubiectũ eſſe videri, nũc idipſum cõfirmat. Nam cæteris, inquit ſublatis) cætera vocans quantitates, qualitates, durities, mollitudines, & reliqua id genus nihil præter ipſam materiam ſupereſſe videtur) vt intelligatur ipſam cunctis eſſe ſubiectam. At ſi oĩum ſubiectum eſt ſuba, profecto materia ſubſtantia fuerit. Albedo.n.motuſq;, ac cæteræ affectiones effectus ſunt atque potentiæ corporum, nec ſubſtantiæ debent appellari, cũ ſit ſubſtantiæ per ſe conſiſtere, ipſa vero per ſe conſtare nequeant. longitudo vero, latitudo, altitudoq;, quantitates quædam, nõ ſubſtantiæ ſunt. Supereſt igitur, vt cui hæc primo inſunt, & quod quantitatibus, affectionibuſq; ſublatis remanet, id ſubſtantia nũcupetur, quod quidẽ eſt materia. Sed quia quodã qualitatibus, & cæteris quę commemorauit, determinatur, materiam eſſe dixerat, idcirco ait. Materiam aũt eam dico quæ neque quid per ſe ipſam, neque quantũ, neque aliud quidquam dicitur) ideſt quæ ipſa per ſe conſiderata, per negationem ſeiunctionemq; formarũ, nullum decem prædicamentorum eſt, quibus ens omne continetur, cum ens omne in hæc reſoluatur, & in his inſit. Sed neque negationem, inqt, qualitatũ quãtitatumúe, vt non quantũ, aut non quale, vel quãuis aliam ſubam appellare cõuenit. negationes.n.entia ſunt per accidẽs, non per ſe. at quod per accidens eſt, non eſt ſubſtantia.

Ex his igitur conſideratis, fit, vt materia ſubſtantia ſit. aut eſſe nõ poteſt. etenim ſeparabile, atque hoc aliquid ſubſtantiæ maxime videntur competere. quapropter, forma, & id quòd ex vtriſque conſtat, ſubſtãtia magis quã materia videbitur eſſe. Ea igitur ſubſtantia quæ ex vtriſque, ex materia inquam formaq; conſtat, omittenda. Eſt enim poſterior, atque clara. Manifeſta etiam quodammodo & ipſa materia eſt. De tertia vero conſiderare oportet. hæc enim eſt maxime dubia. Atque cùm ſubſtantiæ quædam ſenſibilium rerum conſenſu omnium ſint, in hiſce primum ipſam quæramus ac contemplemur oportet.

Ex his igitur conſideratis, fit, vt materia ſubſtãtia ſit.) 5
Demonſtrato ex iis, quæ ſubſtantiæ proprie intellectę adſunt, materiam ſubſtantiam eſſe videri, concludit, ac ex dictis, ſi cui conſiderare libeat, effici ait, vt materia ſit ſubſtantia: ſed fieri non poſſe, vt materia ſit ea, quæ proprie, magiſq; ſubſtantia eſt. & in hunc maxime modum argumentatur. Subſtantiæ, quæ proprie intelligitur, hoc datum eſt, atque ſuppetit, vt ſeparari valeat, & per ſe eſſe, ac vt ſit hoc aliquid, i. vt indicari queat. materia autem nec ſeparari, aut per ſe eſſe, nec demonſtrari poteſt. materia igitur non eſt ꝓprie ſubſtantia. Sed forma multo magis ſubſtantia eſſe videri põt, vtpote quæ materiam definiat, in ordinemq; redigat. Cæterum ac etiamnum magis quod ex forma materiaq; conſiſtit, qm̃ & per ſe eſſe, & digito mõſtrari valet. Qui cùm ait. At eſſe non poteſt, etenim ſeparabile, atque hoc aliquid ſubſtantiæ maxime videntur competere) illud ſeparabile pro per ſe eſſe dicit. Poſtq̃ vero dixit (quapropter forma, & id quod ex vtriſque conſtat, ſubſtantia magis quam materia videbitur) ſuggerit, ſed ſubſtantia, quæ ex materia & forma cõſtat, i. particularis ac indiuidua, omittenda eſt, cùm ſit forma, materiaq; poſterior. qđ enim ex aliquibus conſtat, hoc poſterius eſt iis, ex quibus conflatur, & in confeſſo per ſe conſiſtit, ac oĩno eſt in ſubſiſtentia, ſed & materiæ, inquit, ſermo omittendus eſt. nam & ipſa manifeſta quodammodo eſt. Analogia nanque, i. proportione eſt manifeſta, & nũquam ipſam ſine forma conſiſtere liquet, tamen ſm quid obſcura eſt, vt quæ nota aſcititiaq; argumentatione innotuerit. Si quidem negatione, & formarum velut expoliatione intelligitur, non vt formæ per ea, quæ ſunt. His igitur omiſsis, de tertia, hoc eſt de forma differendum eſt. Hæc enim maxime dubia eſt) num ipſa per ſe ſit, vt Platoni viſum eſt, necne.

Qm̃ aũt in principio quot modis ſubſtantiã definimus, diſtinximus, atque horum vnus eſſe ipſa quidditas videbatur, de ipſa nunc contemplãdum eſſe videtur. Operæpretium.n. eſt, ex notioribus nobis ad notiora ſimpliciter proficiſci. Diſcunt.n.oẽs hoc modo, ex minus notis natura, ad magis nota proficiſcentes, atque vt in rebus agendis hoc opus eſt, vt ex hiſce quæ cuique bona ſunt, ea quæ ſunt omnino bona cuique bona efficiantur, ſic ex cuique notioribus ea, quæ ſunt nota natura, cuique efficienda ſunt nota. Ea vero, quæ ſingulis nota primaq; ſunt, parum perſæpe ſunt nota, & parum aut nihil veritatis nimirum habent, attamen ex hiſce, quæ parum quidem ſunt nota, ipſi autem nota, enitendum eſt ea, quæ omnino ſunt nota, cognoſcere, ad hæc ipſa per illa proficiſcenti, quemadmodum diximus.

Qm̃ autem in principio quot modis ſubſtantiam definimus, diſtinximus.) Diſputaturus de formis, poſsintne ſeparabiles, ac per ſe abſq; materia eſſe, an ſecus, de formis, quę in materia habentur, nobiſque notę quodãmodo ſunt, in primis differere operæpretium forẽ ait. 6

Ex his.n.intelligi poſſe, ſint ne illæ, vt Platoni videbaſ, an non. Dicit ergo (q̃m aũt in principio quot modis ſub̃am definimus, diſtinximus) q̃a pauloante quatuor modis ſubſtantia definiri intelligiq́; dicta eſt quidditas ipſius, & vniuerſale, genusq́;, atque ſubiectũ. Cum igiſ ſub̃a quot modis intelligatur diſtinxerimus, ac vnus eius intellectus quidditas eſſe videaſ de quidditate, inquit, differendũ eſt, hoc eſt de forma, quæ in ſenſibilibus habetur, nec ſeiũgi poteſt. Hinc.n.cognitio noſtra ſerpet ad vniuerſalia ſiue ideas, vt appareat ſint ne, an perperam aſſerant. Poſtq̃ vero dixit. De ipſa nunc contemplandum eſſe videtur) ſubiicit. Operæpretiũ eſt.n. ad id quod notius eſt, trãſire) ideſt cõmodiſsimum erit ad familiaria notioraq́; nobis tranſire, & ex his ad obſcuriora ignotioraq́; reduci. Diſcunt.n.oẽs hoc modo) Diſcimus.n.ex nobis cognitis, natura vero ignotis. hoc enim ſignificat cum ait (ex minus notis natura ad nota magis.) Nam quæ nobis nota ſunt, natura quoque ſunt cognita, ſed minus quam nobis. Diſcimus ergo ex notioribus nobis, ea quę natura ſunt cognita, nobis aũt ignoranſ. Et hoc opus eſt oĩbus) vt ex ſibi cognitis naturæ familiaria diſcant: vt in rebus agendis legiſlatores id ſolent operam dare, vt ex iis quæ bona ſingulis ſunt, perficiant, vt quæ oĩno ac per ſe bona ſunt, vniuerſis ciuibus ſint bona. Exẽpli cauſa diuitiæ p ſe bonæ ſunt, aliquis tñ ciuis opibus fretus, eis ad oĩum cõtumeliam abutebatur. qui captus à magiſtratibus, ex lege punitus, notaq́; affectus eſt, pœnisq́; datis ad ſanitatem rediuit, vt oẽs coleret ac obſeruaret. Punitio ergo, quæ per ſe nõ eſt bona, illi bona facta fuit, quippe qua temperans ac bonus eſt effectus, nec is tñ, ſed locupletiſsimus quiſque, ſi quem diuitiis confiſus deſpiciebat, aut abuſu diuitiarũ opprimebat, reſipuit, & ab iniuria temperauit. Quemadmodũ igitur ex punitione quę nocenti & contumelioſo bona fuit, diuitiæ quæ p ſe locupletibus ſingulis bonæ ſunt, factæ fuerunt bonæ, ſic ex cuique notis, quæ naturæ cognita ſunt, ſingulis aũt ignota, ea doctot eſſe, hoc eſt ignoranti efficere nota properat. Soſigenes.n.ex iis quæ erant Alexandro nota, quæ naturæ cognita ſunt, ipſi nota reddidit. Ea vero, inq̃t, quæ ſingulis nota primaq́; ſunt, perſæpe) neque.n.ſemper & oĩno, parum nota ſunt, & parũ habent aut nihil entis, i. veritatis. Nam pleriſque in locis ens pro vero ipſe ſolet vſurpare, viciſsimq́; non ens pro falſo. Pueri.n.vt ipſe in phyſica dixit, oẽs viros quaſi patres agnoſcũt, & hoc noĩe ipſos appellant, quod parum aut nihil habet veritatis. Quatenus.n.ab hoĩe genitus, hoĩes, non equos aut boues patres vocat, hactenus parũ habet veritatis, quà vero cunctos ſic appellat, nihil. Cæterũ ex iis quæ perperam nota ſunt (perperam enim cunctos homines patres ſuos eſſe putat) ex male igitur notis, ipſi tamen notis poſtea ad veritatem reuocatur, ſuumq́; patrem à cæteris hoĩbus dignoſcit. Nos igitur quod infantibus vſu venit imitantes, ex male nobis obſcureq́; notis, quæ oĩno ac natura cognita ſunt, nouiſſe conabimur, ab his vt diximus, nobis cognitis ad illa tranſeuntes.

Atque primo de ipſa quadam differendi modo dicamus. Quidditas eſt id quod dicitur vnumquodque per ſe. Nõ.n. eſſe ſui ipſius, eſſe muſici eſt, quippe cũ non per te ipſum muſicus ſis. atque neque etiam omne per ſe. nõ.n id quod ſic per ſe eſt, vt ſuperficies albũ eſt, quia ſuperficiei eſſe non eſt eſſe ipſius albi. at vero neque id quod ex vtriſque conſtat, eſſe inquam ſuperficiei alba, eſt eſſe ſuperficiei, propterea quod ipſa ſuperficies eſt in ratione. Ea ergo ratio quidditatis eſt vniuſcuiuſque, in qua ratione dicente ipſum, non ineſt ipſum. Quare ſi eſſe ſuperficiei alba, ſit eſſe ſuperficiei leuis, eſſe albi leuiſque vnum & idem eſt.

Atque primo de ipſa quædam differendi modo dica 7
mus.) Præfatus operæpretium eſſe differere de hoc q̃ ipſe quid erat eſſe vocat, & hinc ad oĩno cognita gradũ facere, primum, inquit, de ipſo aliqua logice dicemus. Sed, antequam verba ipſius enarremus, illud ſtatuamus oportet, aliud ab ipſo quidditatem, aliud rationem ſeu definitionem appellari. Nam quidditatem vocat rem ipſam, eiusq́; naturam coniunctam & complicatam, ac ſimul intellectam, quæ noĩe ipſo ſignificatur. Homo.n. nomen eſt quidditatem, hoc eſt ipſam rei naturam ſignificans, quæ noĩe homo ſignificaſ. quidditatem igiſ vocat hoĩs, vt in huius exemplo perſiſtamus, naturam compræhenſim ſimulq́, ac vt dictionem intellectam. Definitionem vero intellectum, qui partibus, ex quibus forma conſiſtit, explicandis recenſendisq́; percipitur. Quidditas ergo hoc differt à definitione, q̃ illa eſt confuſa quædam intellectio, & quaſi dictio, & quæ rem velut vnam contemplatur: definitio aũt explicatio quædam rei eſt, & partium eius enarratio. At hæc quidem in dictorum illuſtrationem præfati, ad cæteram eorum expoſitionem redeamus. Quidditas igitur, inquit, eſt id quod dicitur vnumquodque per ſe. Nam ſingulorũ hoĩum quiſque per ſe quidditas dicitur. Quod vt clarius appareat, quidditatis loco nomen homo, quod ipſam ſignificat, accipiatur. Quidditas ergo, i. homo, eſt id q̃ ſingulorum quodque per ſe dicitur. Socrates.n.nomen illud, i. homo dicitur, q̃ ſi Socrates dicitur homo, nimirum & illud dicitur, illud inq̃ quod nomine homo ſignificatur. Illud aũt eſt quidditas. Alexander.n.vocatur homo, quod ſignificat quidditatem. Vbi ergo quidditatẽ id eſſe dixit quod vnumquodque per ſe appellatur, exponens cur illud per ſe addidiſſet, ſubiũgit. Non eſt.n. tuum eſſe, muſici eſſe) ideſt, Socrates muſicus appellaſ, tñ Socratis eſſe non eſt eſſe muſici, nec eius natura eſt muſicum eſſe. Neque.n.per ſe muſicus eſt, nec quidditas, quæ dicitur Socrates, eſt muſicum, ſed quod Socrates eſt per ſe, id Socratis eſt quidditas, & ſingulorum hominum. Explicato aũt quidditatem eſſe quod ſingulis per ſe adeſt, & quod vnũquodque dicitur, q̃m albedo per ſe adeſt ſuperficiei, idcirco infert. At neque etiam hoc omne) quaſi dicat, non omne, quod per ſe cuipiam adeſt, quidditas eius eſt cui adeſt. Neq;.n.perinde q̃dditatem in ſuis partibus ineſſe dicimus, vt album in ſuperficie. quidditas.n.ſuis partibus, hoc eſt ĩdiuiduis adeſſe dicitur, q̃m ipſorum quodque quidditas eſt, & q̃m hæc in quoque perfecta natura ineſt. Albedo aũt ſuperficiei per ſe, i. primum adeſſe dicitur. quia.n.albedo in ſuperficie primum habetur, quę ſuperficies in corpore ineſt, idcirco corpus album eſſe dicitur. Album igitur non ſic in ſuperficie per ſe ineſt, vt quidditas in partibus ſuis. Itaque Socrati eſſe, inquit, eſt homini eſſe: dicens homini eſſe in datiuo caſu quidditatem, quæ per nomen homo ſignificatur. eſſe aũt ſuperficiei, non eſt eſſe albo. alia eſt.n.ſuperficiei q̃ albedinis natura, non item Socratis natura, & eius quidditatis, quæ nomine homo ſignificatur, diuerſa, ſed eadem eſt. Sed neque ſuperficiei eſſe hoc eſt, quod ſuperficiei eſſe albæ. Neque enim ſuperficies idem eſt, quod ſuperficies alba. Cur autem ſuperficiei eſſe non ſit idem, ſed diuerſum, q̃ ſuperficiei eſſe albæ, ſtrictim admodum, ac proinde obſcure cauſam ſuggeſsit, dicens (q̃m ipſum adeſt) verbo ipſum

ſignificans

ſignificans definitum,hoc eſt ſuperficiem.eſſe igitur ſuperficiei,non eſt hoc,quod ſuperficiei eſſe albæ,propterea ꝙ in ſuperficiei albæ definitione ſuperficies aſſumitur. Nam Socratem hoc eſſe quod hominem dicimus: qm̃,cùm hoīem definimus, non aſſumimus hoīem ad hominis definitionem.Neque.n.hoīem definientes dicimus,homo eſt homo aīal pedeſtre bipes.vt ſuperficiem albam definientes, ad eius definitionem ſuperficiem ipſam accõmodamus. Nam ſuperficiem albam, ſuperficiem in ſe colorem viſionis diſcretiuum habentem eſſe definimus.Itaq; ſuperficiem in ſuperficiei albę definitione complectimur.Errat.n.ſi quis nõ aſſumpta ſuperficie ſuperficiem albã definiri poſſe putat, adhúc modũ. Superficies alba eſt color viſus diſcretiuus. hæc enim albedinis,nõ ſuperficiei albæ definitio eſt. Si ergo Socratem hoc quod hoīem eſſe dicimus, propterea ꝙ in hominis definitionem non aſſumitur homo,ſatis intelligitur cum in ſuperficiei albæ definitionem ſuperficies accipiatur,non hoc eſſe ſuperficiem quod ſuperficiem albam.Non igitur,inquit,ſuperficies idem eſt qđ ſuperficies alba:qm̃ ipſum,i.ipſa ſuperficies adeſt.Ergo quia ſuperficies in albæ ſuperficiei definitione ſumitur, idcirco ſuperficies non eſt hoc quod ſuperficies alba. Quãquam locus hic aliter etiam legiẽ ad hunc modũ. Propterea ꝙ ipſa adeſt)ꝗ quidẽ ſcriptura illuſtrior eſt. Nam propterea, inquit, ſuperficies non eſt idem quod ſuperficies alba,quia ſuperficies in ſuperficiei albæ definitione continetur. His explicatis concludit dicens. Ea ergo ratio quidditatis eſt vniuſcuiuſque, in qua ratione dicente ipſum,non ineſt ipſum) ideſt, ea eſt ratio & definitio quidditatem cuiuſque,naturamq; ſignificans, in qua ratione dicente ac explicante ipſum definitum non ineſt ipſum,i.definitum. In hominis.n.rõne, quæ homo quid ſit exponit,nõ ineſt homo.Deinde ait. Quare ſi eſſe ſuperficiei albę ſit eſſe ſuperficiei lęuis,eſſe albi læuisq; vnum & idem eſt) quæ quidem, vt opinor,ſolutio cuiuſdam rationis eſt,quæ dictis obiici poteſt in hunc modum.Si enim qm̃ ſuperficies in ſuperficiei albæ definitione ſumitur,idcirco negat Ariſtoteles ſuperficiem hoc eſſe quod ſuperficiem albam, nõ abũcimus in definitione ſuperficiei albæ ſuperficiem, ſed ſumamus eam,album vero prætermittamus. quo facto dabis oīno ſuperficiem hoc eſſe qđ ſuperficiem albã. dicemus.n.ad hunc modũ ſuperficies alba eſt ſuperficies lęuis. Huic igiẽ,vt puto,rationi occurrens intulit.Quare ſi eſſe ſuperficiei albę,& eſſe ſuperficiei læui)& ꝗ ſequunẽ.q.d.quare ſiquis ſuperficiẽ albã definiens dicat, eſſe ſuperficiei albę,i.ſuperficies alba eſt eſſe ſuperficiei lęui,hoc eſt ſuperficies lęuis,is album definierit,hoc.n. deſideraẽ, non ſuperficiem albã. Nam cũ ſuperficiem albam,ſuperficiem lęuem eſſe ait,nil aliud dicit,q̃ albũ eſſe læue,& qđ album eſſe,& læue eſſe, vnũ idemq; ſit.

Cùm aũt ſint & cæteris in prædicamentis compoſita,eſt enim aliquod cuique ſubiectum,vt qualitati, & quantitati, & vbi ac motui, conſiderandum eſt, ſi ſit quidditas vniuſcuiuſque ipſorum ratio,& ſit ipſorum etiam quidditas, veluti ſi ſit albi hominis quidditas.ſit itaque nomen ipſi poſitũ, veſtimentum, Quidnam igitur ſit veſtimenti eſſe? At enim neque hoc eſt ex eorum numero, quæ per ſe eſſe dicũtur. An id quod nõ per ſe eſt,dupliciter dicitur? & aliud eſt ex additione,aliud non eſt ex additione? Quoddam enim ex eo dicitur id quod diffinitur,quia ipſum alij additur, veluti ſi quiſpiam album diffiniens,albi rõnem hoīs dicat. Quoddam ex eo dicitur,quia aliud ipſi non additur, veluti ſi veſtimentũ quidem hominem album ſignificet, ipſum autem quiſpiam vt album diffiniat. Albus igitur homo eſt quid album, non tamen ipſius quidditas eſt eſſe albi,ſed veſtimenti.

Cùm aũt ſint & cæteris in prædicamentis compoſita.eſt.n.aliquod cuique ſubiectum,vt qualitati & quãtitati.)Poſtquam ſuperficiem id,quod ſuperficiem albã eſſe negauit,neque ſuperficiei eſſe,& eſſe ſuperficiei albæ, idem eſſe dixit, quæſtionem hmõi proponit. Cum quale & quantum & aliorum prædicamentorũ quodque ſubiectum aliquod habeat, num ratio & definitio quidditatis eorum cuiuſque exiſtit,i.vtrum homo & album natura vna eſſe poteſt? ac homini albo quidditas ſuppetit,definitioq; albi hominis habetur? Sed, qm̃ definitiones noīum ſunt,non orationum, nequis albi hominis definitionem eſſe negare poſsit,propterea ꝙ oratio id ſit,non nomen, idcirco ait (ſit itaque nomen ipſi poſitum veſtimentum)veſtimenti ergo, hoc eſt hominis albi definitio eſt,an nulla eius habetur? & percontatus reſpondet dicens. At enim neque hoc eſt ex eorum numero,quæ per ſe eſſe dicuntur) ideſt earum naturarum, quæ per ſe ac in ſubſtantia ſunt, definitiones eſſe dicimus. At homo albus, cum per ſe non ſit,nec per ſe conſiſtere valeat,ſed perinde ſit in homine,vt Socrates muſicus in Socrate,quo hominis albi poteſt eſſe definitio: cuius,ſi qua ſit definitio, quidditas quoque habeaẽ oportet,i.natura quæ ipſa per ſe conſiſtat,& per definitionem explicetur? At homo eſt homo, albus nõ item, ſed homini eſſe accidit. Cæterum hoīem album nõ eſſe per ſe teſtatus,per intellectus eius,quod non eſt per ſe, demonſtrare tentat hoīem album ex eorum eſſe numero,quæ per ſe ſunt,dicens? An id, quod non eſt per ſe, dupliciter,dicitur? & aliud eſt ex additione, aliud non ex additione?)ſtatimq; exemplum eius ſuggerit,quod ex additione non eſt per ſe.Nam quoddam,inquit, dicitur propterea,ꝙ ipſum adiicitur alij. Eſt aũt ſenſus,ſi quis album definiens, hominis quoque definitionem aſſumat,is rem, & ipſius definitionem alteri rei ac definitioni addit. Si quis.n.album definiens dicat,albũ eſt color viſus diſcretiuus animal pedeſtre bipes, non hic albi definitionem explicet,ſed hoīs albi:ac ideo non ꝑ ſe definit album,qm̃ album quod alteri,hoc eſt homini apponitur, quoddam igitur ad hunc modum non per ſe dicitur.Aliud aũt propterea ꝙ alterũ ipſi)ad explendam hanc dictionem,quæ manca eſt,illud deſideratur. accedere oportet,quod nõ accedit : vt ſit plena oratio. Aliud aũt propterea ꝙ alterum ipſi accedere oportet, quod non accedit) exempli cauſa, ſi cùm veſtis hoīem album ſignificet,veſtem ita definias, veſtis eſt color viſum diſcernens.Nam, cùm veſtis definitioni aliud eſſet adiiciendum,nimirum animal pedeſtre bipes non adiicitur:quare non per ſe veſtem definiſti.ſi ergo,cùm album definimus,hoīem non aſſumentes, non per ſe dicitur,ac ſimiliter ſi cùm hoīem album definientes non aſſumimus hoīem,non per ſe dicitur,profecto ſi veſtem definientes,& album,& hoīem aſſumamus,veſtis,i.homo albus eorum erit, quæ per ſe ſunt. porrò, ſi horum numero continetur,definitio quoque ipſius habebitur, cùm definitiones eorum ſint, quæ per ſe dicuntur.perperam igitur homo albus eorum eſſe quę per ſe dicuntur,ac proinde definitionem habere negabatur. Cuius exactam ſolutionem paulopoſt explicabit, vbi definitio quærit an multifariã vt ipſum quid eſt dicaẽ. hoc.n. vno modo ſubſtantiam ſignificat. Accuratiorem igiẽ ſolutionem poſt paulo declarabit.prius tamen proximis verbis

verbis interiectis infert. Albus igitur homo eſt albũ,
non tñ ipſius quidditas eſt eſſe albi; (ſed veſtimenti) di-
cere igitur homo eſt albus, eſt illud quidem verũ. nam,
8 cùm album in hoïe ſit, verum dictu eſt hoïem eſſe albũ,
non tñ quidditas hoïs eſt eſſe album, i. non eſt hoc ho-
mo, quod hoïem eſſe album, ſed potius hoïem eſſe al-
bum, i. homo albus eſt eſſe veſtimentũ, i. veſtimentum.
Nam homo, inquit, non eſt hoc quod homo albus, eſſe
tñ hoïem album idem eſt, quod eſſe veſtimentũ. Poſitũ
eſt enim hoïem album veſtimenti nomïe ſignificari.

At eſt ne quidditas quædam aut ſimpliciter, an non eſt? Quidditas. n. cuiuſque ſubſtantia eſt. Cum aũt aliud de alio dicitur, non eſt proprie hoc aliquid, ſi ipſum hoc aliquid ſubſtantiis tantummodo competit. Quare quidditas eſt eorum, quorum oratio definitio eſt. Definitio vero eſt, non ſi nomen idem quod oratio ſignificat. (omnes. n. orationes eſſent vtiq; definitiones ſit. n. cuiuis orõni poſitũ nomen, quare & Ilias definitio erit,) ſed ſi alicuius ſit primi. Talia vero ſunt ea quæ dicũtur, non ex eo, quia aliud de alio dicitur. Nulli ergo ſpecierum quæ non ſub genere ſunt, quidditas competit, ſed hiſce ſolũ, hæ nãque non per participationem paſſionemue, neque vt accidens dici videntur. Sed oratio quidẽ & cuiuſque cæterorũ erit, quid nomen ſignificat, ſi ſit nomen, hoc inquã huic ineſſe, aut pro oratione ſimplici magis exacta. Definitio vero non erit, neque quidditas ſanè. An vt & ipſum quid eſt: ſic et definitio multipliciter dicitur? Etenim ipſum quid eſt, vno quidem modo ſubſtantiam, & hoc aliquid ſignificat. Alio vero modo vnumquodque eorum quæ prædicantur, quãtum inquã, quale, & alia huiuſmodi. Vt enim & ipſum eſt, oĩbus quidem, ſed non ſimiliter competit, ſed alicui primo, cæteris loco ſecundo. ſic & ipſum quid eſt, abſolute quidem ſubſtantiæ, cæteris autem ex parte aliqua competit. nam & ipſum quale, quidnam ſit, interrogare poſſumus. Quare eſt quidem & ipſum quale quid eſt, at non ſimpliciter, ſed vt id quod haud eſt, differendo quidam inquiũt eſſe, non ſimpliciter, ſed non ens, ſic & ipſum quale dicimus quidem quid eſt ſed non ſimpliciter, vt diximus. Atque conſiderare oportet & quonã pacto de vnoquoq; dicere oportet, vt nõ magis quam ipſa res ſeſe habet, atque ad ipſam ſit accõmodatum, dicatur. Quapropter & nunc cum id quod dicitur pateat, & quidditas ſanè ſimiliter primo quidem abſolutéque ſubſtantiæ, deinde cæteris quemadmodum & ipſum quid eſt competet, vt ipſorum non ſimpliciter quidditas, ſed qualis, aut quanti ſit quidditas. aut enim æquiuoce, aut addentes, aut auferentes hæc eſſe entia dicamus oportet, quemadmodum & non ſcibile ſcibile dicitur, quoniam hoc eſt rectum, neque æquiuoce dicere, neque modo eodem, ſed vt medicatiuũ, quod quidem ad vnum dicitur atque idem. non autem idem eſt atque vnum, attamen non æquiuoce dicitur. Corpus enim & opus, & vas, neque æquiuoce ſanè, neque oratione vna medicatiuum dicitur ſed ex eo quia ad vnum ipſorum quodque refertur. At enim ſiue hoc modo ſiue alio quiſpiam hæc dicere velit, nihil intereſſe videtur. Illud perſpicuum tamen ea ſit, definitionem quidditatemúe primo quidem, atque ſimpliciter ſubſtantiarum ipſarum eſſe, cæterorum autem eſſe quidem, ſed non primo.

9 At eſt ne quidditas quædam aut ſimplr, an non eſt.) Cum ſæpe quidditatis mentionem fecerit, quæ quidem eſt cuiuſque natura, & diſcrimen inter ipſam ac definitionem explicauerit, & quidditatem eſſe dixerit oĩum particularium hoïum, vt in hominis exẽplo verſemur, naturam collectim ac ſimul intellectam, qm̃ vt in libro de demonſtratione traditur, quæſtio an eſt, præcedit quæſtionem quid eſt, idcirco, quærit, num qua entium quidditas habeat? an nulla prorſus? quam quæſtionem breuiter ſoluit, dicens. (quod enim aliquid eſt, hoc eſt quidditas) ideſt, quidditas eſt cuiuſque ſubſtantia. Porrò, ſi quidditas ſingulorum eſt ſubſtantia, ipſa aũt ſingula ſiue ſingularia ſunt, dubium eſſe non debet, quin de numero entium quidditas habeatur. & qm̃ quidditas in ſubſtantiis eſt, i. quidditas nihil aliud eſt q̃ oẽs indiuiduæ in quaque ſpecie ſubſtantiæ, hæ nimirum per ſe ſunt. Cùm aũt aliud de alio dicitur, non eſt proprie hoc aliquid & per ſe. Homo. n. albus non eſt per ſe, ſed in homine. Nam hoc aliquid ſubſtãtiis tm̃ determinatur, atque ſuppetit. ꝙ ſi hoc aliquid ſubſtantiis adeſt, homo aũt albus non eſt ſubſtantia, ſed accidens, homo igitur albus non eſt quod aliquid & per ſe. Ex cunctis ergo dictis manifeſto conſicitur, vt quidditas eorum ſit, quorũ oratio eſt definitio) ideſt, entium in iis tm̃ propriè ſubſtantiis quidditas eſt, quarum oratio eſt definitio, i. explicatio & commemoratio eorum, quæ per ſe ac eſſentialiter ipſis adſunt. Sed, cùm dixiſſet (quidditas eſt eorum, quorum oratio eſt definitio.) qm̃ definitiones idẽ ſignificant, qđ nomen quidditatis, idcirco intulit (Definitio vero eſt, non ſi nomen idem quod oratio ſignificat) qui cum dicere deberet, definitio eſt, non ſi oratio idem qđ nomen ſignificet, dixit, nõ ſi nomen idem quod oratio ſignificet. Eſt aũt ſenſus: Non oĩs oratio id quod nomen ſignificans eſt definitio. Nã, ſi oĩs oratio idem ſignificans atque nomen definitio eſſet, cùm omni orationi nomen imponere valeamus, oĩs oratio erit definitio. Quare, cùm omni Homeri poeſi ſit nomen Ilias, nimirum poeſis eſſet definitio. Oĩa. n. carmina, ipſos dico vigintiquatuor libros, idem ſignificant, quod nomen Ilias. Non igitur oĩs oratio, quæ idem atque nomen ſignificat, definitio eſt, ſed quę idem atque nomen explicat, & aliqua exponit atq; commemorat ex iis, quæ ſpẽm vel multitudinem potius conſtituunt, à quibus intellectus ſecernit atque abſtrahit vniuerſale, ea demum oratio definitio eſt. Sed, cũ dixiſſet, orationem tunc eſſe definitionem, ſi fuerit primi cuiuſpiam, ad exponendum quænam prima vocet, ſuggeſſit (talia vero ſunt ea, quæ dicũtur non ex eo, quia aliud de alio dicitur.) Nam, cùm dicimus album, non ipſam per ſe albedinem ſignificamus, ſed ſubſtãtiam albedine præditam, exempli gratia niuem, Socratem, aliudúe quidpiam tale: cùm vero dicimus hoïem, non aliud quidquam dicimus, aut ſimul cõſideramus, niſi hmõi ſubſtantiam, quæ per ſe valet conſiſtere. Ex dictis igit̃ planum fit, præter generis ſpecies nulli eſſe quidditatem, ſed illorum eſſe quidditatem, quæ generis ſpecies ſunt. Neque vero quarũlibet ſpecierum quidditas habetur, ſed ſpecierum abſtractarum à ſubſtãtiis, i. quidditas eſt indiuiduorum, ex quibus ſpecies ſecernuntur. quæ ſpecies, cum nihil aliud ſint q̃ ipſa ſingula, ſpecies. n. in his eſſe obtinent, de his. n. habetur oratio, non de iis, quæ intellectus à ſe abſtracta continet in ſe, hæ nimirum ſpecies non participatione ſiue ſocietate dicuntur, i. non quaſi accidentia prædicantur, neque affectiones eorũ ſunt, de quibus dicuntur, quemadmodum album & nigrum, aut calidum, ſed tanquam nihil ſubſtantia naturaq; à priuatis differant, præter quã ꝙ ſunt vniuerſales. Quãquam illud (non ſm̃ participationem) intelligi poteſt pro eo, non ſeparatæ ſunt ſpecies, vt Platoni viſum eſt, nec ipſarum participatione ſingula quæque conſiſtunt, ſed ſubſtantiæ ſunt, quæ in ſingulis habentur, ſeiunctæ quodammodo, alias inſeparatæ. Seiunctæ quatenus

tenus in ſingulis ſunt, i. qua ſunt ipſa ſingula: indiſcretæ vero, in eo q̃ natura, quę in oĩbus reperitur, eadem eſt. Et aliorum cuiuſque oratio habetur, quę huic illud adeſſe ſignificat, vt ſi homini albo veſtimentũ nomen imponatur. eſt igitur veſtimenti nominis oratio, cùm veſtimentum album homini adeſſe ſignificet, non tamen hmôi oratio, quæ homini albũ adeſſe ait, definitio eſt, neque quod hac oratione ſignificatur, quidditas eſt, & res, quæ per ſe valeat conſiſtere. Sed, cùm dixiſſet (ſed oratio quidem & cuiuſque cæterorum erit, aliquid ſignificans ſi nomen ſit, hoc, ſ. huic ineſſe) adiecit (aut pro oratione ſimplici magis exacta.) Nam, cùm dico, homo albus, ſimplicem orationem profero, quæ album homini adeſſe ſignificat. cũ vero aio, eſt homo habens colorem viſus diſcretiuum, vel animal pedeſtre bipes album, orationem dico exactiorem, q̃ quæ ait, homo albus. Poſtquam igitur ad hunc modum, quidditatem in ſolis ſubſtantiis ineſſe, & harum duntaxat haberi definitiones docuit, addit. An vt & ipſum quid eſt, ſic & definitio multipliciter dicitur) ideſt, quemadmodum quid eſt dicitur in ſubſtantia, in quanto, & in quali. Nã vt ipſe in primo Topicorum dixit, qui homine propoſito, quod propoſitũ eſt, hominem eſſe ait, aut animal, is quid eſt dicit, ſubſtanciamq́; ſignificat. Si vero propoſita albedine, quod ꝓponitur, albedinem aut colorem eſſe aiat, quid eſt dicat, & qualitatem ſignificet, idem ſi cubitali magnitudine ante oculos poſita, id quod obiicitur, dicat eſſe cubitale, quid eſt dicit, & quantitatem ſignificat, pari cæterorũ ratione. Vt igitur ipſum quid eſt, plurifariam dicitur, & de cunctis entibus prædicatur, ſed de quodam, hoc eſt de ſubſtantia primum, deinde de aliis, ſic, inquit, ipſum aliquid eſt. (appellans aliquid eſt definitionem,) primum ac proprie ſubſtantiæ competit, aliis aũt certo quodámodo. Quod vero quid eſt, non ſolum in ſubſtantia dicatur, ſed etiam in cæteris, rurſus demonſtrat, dicens, ipſum quid eſt, dicitur quidem in quali, non tñ ſimpliciter. Sed quemadmodũ quidam logice ac probabiliter argumentantes, nõ ens eſſe aiunt, non tñ ſimpliciter ipſum exiſtere, & de numero entium eſſe dicunt, ſed eſſe quidem, non tñ ens, ſed non ens, ſic quali quid eſt tribuimus, at non ſimpliciter vt ſubſtãtiæ, ſed cum additione, aliquid eſt quale. In ſubſtantia. n. ſimpliciter & abſque additamento dicimus quid eſt, in aliis aũt, vt dictum eſt, & cum additamento, aliquid eſt quale, vel aliquid eſt quantum. Poſtquam ergo dixit quid eſt ſimpliciter in ſubſtantia dici, quodam vero modo in cæteris, ait (Atque conſiderare oportet & quonam pacto de vnoquoque dicere oportet) ideſt, conſiderare oportet, vtrum ad hunc modum dicere conueniat quale eſſe quid eſt, an ſimpliciter ſit quid eſt. Aut certe non hic eſt ſenſus, ſed ille. non oportet in dicendo negligenter agere, ſed orationis elegantiæ ac decori rõnem habere, ne ſicca ſit, atque ieiuna: quatenus tñ argumenti, & quaſi materiæ natura patiſ, ac vt dici intelligiq́ue poſsit. Quibus verbis interiectis ait (quapropter & nunc, cum id quod dicitur, pateat) id eſt, qm̃ perſpicuum eſt, proprie quid eſt in ſola ſubſtãtia dici (& quidditas ſanè ſimiliter primo quidem abſoluteq́; ſubſtantiæ, deinde cęteris) non ſimpliciter tñ ſed cũ additamento, vt quidditas qualis, & quidditas quãti. Quemadmodum igitur ipſum quid eſt, nõ ſimpliciter his tribuitur, ſed ſubſtantiæ tñ hoc modo conuenit, ipſis vero cum additamento, vt aliquid eſt quale, ſic quidditas cum additamento, vt quidditas qualis, & quidditas quãti. Et quemadmodum non ſcibile dicitur ſcibile, ſed non ſimpliciter quia eius habeatur ſcia, ſed quia ſcientia eſt, quæ docet ipſum non eſſe ſcibile, ſic in his quidditas non ſimpliciter dicetur, ſed cũ additamento. Ordo igitur orationis hmôi eſt. Et quidditas ſimiliter aderit, primo quidem ac ſimpliciter ſubſtantiæ. deinde vero & aliis. at non ſimpliciter quidditas, ſed quidditas qualis, aut quidditas quanti, vt ipſum quid eſt, quod quidem ipſis non ſimpliciter conuenit, ſed cum additamẽto. Poſt hæc ab alio principio ſequitur illud (quemadmodum non ſcibile, ſcibile dicitur) deinde illud (aut addẽtes aut auferentes. oportet enim hæc æquiuoce eſſe dicere) & ſubaudiendũ eſt, vel vniuoce. tum illud (qm̃ hoc eſt rectum, neq; æquiuoce dicere) & cætera. Nam illud (aut addẽtes, aut auferentes, quemadmodum & non ſcibile ſcibile) interiectum & illud mancum (oportet. n. hæc æquiuoce dicere) deſideratur. n. vel vniuoce. hæc inquam ſic habentia, per quam obſcuram reddunt dictionem. Et fortaſſe oratio eſt hmôi, quidditas primũ & ſimpliciter conuenit ſubſtantiæ, deinde aliis, at nõ ſimpliciter. Sed quemadmodum quid eſt, ipſis non ſimpliciter conuenit, ſic & q̃dditas, ac vt non ſcibile ſcibile vocaſ, nõ ſimpliciter, ſic hæc quoque ſeſe habere dicẽdum eſt, vel addentes, inquit, vel auferentes. Addentes in quanto, & quali, & cæteris: vt dicamus, quidditas qualis, aut quidditas quanti. auferentes vero, i. ſimpliciter aũt, & abſque additamento in ſubſtantia. deinde dicendum eſt, oportet autem. nam coniunctio. n. pro aũt, dicta eſt accipienda, quaſi quiddam aliud dicat. Deinde ergo dicendum eſt (oportet aũt hæc æquiuoce entia eſſe dicamus, an vniuoce, qm̃ hoc eſt rectum, neque æquiuoce) quaſi dicat, ſubſtantiam, quantum, & quale, cæteraq́; prædicamenta æquiuoce, an vniuoce entia dicere oportet? & reſponſionem inſert, hoc rectè eſt, & verum dictu, neque ęquiuoce ea dici, neque eodem modo, i. vniuoce. Sed ex iis eſſe, quæ ab vno & ad vnum appellantur (vt medicum, inquit, ad idem & vnum dicitur) ideſt ex eorum eſt numero, quæ ab vno & ad vnum dicuntur, non aũt idem eſt atque vnum, i. non aũt vniuoce dicitur, ſed ne æquiuoce quidem. Nam corpus medicum, & vas medicum, nec æquiuoce dicuntur, nec ſm̃ vnum, & vniuoce, ſed ad vnum, i. vt ea, quæ ab vno & ad vnum dicuntur. Vt hæc igitur non dicuntur ſimpliciter entia, ſed primum & proprie ſubſtantia, ſecundo loco reliqua prædicamenta, ſic primum & ſimpliciter definitio & quidditas ſubſtantiarum eſt, quãquam aliorum quoque, vt dictũ eſt, habeantur. At, inquit, ſiue hoc modo, ſiue alio quiſpiam hæc dicere velit, nihil intereſt) hæc ait, i. decem genera generaliſsima, ſiue vniuoce, ſiue æquiuoce eſſe dicas, ſeu, quod verius eſt, ex eorum numero, quæ ab vno & ad vnum dicuntur, haud ponam, inquit, in magno diſcrimine, eadem eſt enim ratio.

Non neceſſe eſt enim, ſi hoc ponamus, eius definitionem eſſe, cuius nomen idem quod oratio ſignificat, ſed quod oratio quædam. Hoc autem eſt, ſi vnius ſit, non continuatione, vt Ilias, & quę coniunctione ſunt vnum, ſed ſi hiſce modis pluribus ipſum vnũ proprie dicitur. ipſum aũt vnũ perinde atq; id, qđ eſt, dicitur. at hoc partim hoc aliqđ, partim quantũ, partim quale ſignificat. Quapropter et albi hoĩs erit ratio definitioq́;. Alio vero modo & albi & ſubſtantiæ erit.

Neque enim ſi hoc poſitum fuerit, protinus neceſſarium erit, eius eſſe definitionem, quodcunque oratione idem ſignificauerit, ſed quod certa oratione.)

Quo-

Quoniam omne nomen cuiuſcũq; fuerit, idem ſignificat atque oratio & definitio rei, ac viciſsim oratio idem quod nomen: quod non ſolum in his reperitur, ſed plerũque nomina ſunt, quæ idem quod oratio ſonant, ac è diuerſo, & tamen orationes, quæ hmõi ſunt, vt nomen idem quod ipſe declaret, non ſunt definitiones. Cùm hoc igitur ad hũc modum ſeſe habeat, & propoſitum ei ſit de definitionibus diſputare, de hac ipſa re diſſerit, & ait. Quemadmodum, ſi ſimpliciter affirmemus, quodcunq; nomen idem quod oratio declarauerit, orationem eius rei, quã nomen ſignificat, eſſe definitionem, nihil efficitur neceſſariũ. Multa.n.nomina idem quod oratio declarant, nec tñ orationes definitiones ſunt, neque nomina, quæ orationum ſunt declarantia. Dicunt aũt nomina quoque definitiones, qm̃ idem quod definitio declarant. vt enim homo dicitur mortalis, & mortalis homo, propterea ꝙ idem eſt vtriuſq; intellectus, ſic ſi oratio & definitio idem ſignificet, atque nomen, & nomen.i.quod oratio, vtique nomen definitio dicetur, rurſusq́; definitio nomen. atque hic quidem eſt, vt arbitror, horum dictorũ ſenſus. Nam licet (enim) coniunctio in dictione poſita ſignificare videatur hæc ad confirmationem pertinere cuiuſpiam eorum quę proxime dixerat, non tñ ita eſt, ſed oportet illud enim pro igitur accipere. quod ab ipſo multis in locis vſurpatur, vt in ſecũdo poſteriorum libro, & plerilq; aliis in locis annotauimus. Enim ergo pro igitur accipere oportet, vt ſit hmõi ſenſus. Non igitur eſt neceſſe, ideſt non accidit ſiue ſequitur aliquid neceſſarium, ſi poſuerimus quodcunque nomen, idem quod oratio ſignificauerit, illam orõnem ſeu rõnem eſſe rei definitionem. Sed dicendũ eſt, ſi quod nomen idem quod aliqua oratio ſignificet, oratio illa rei erit definitio. Erit aũt orõ à noĩe ſignificata definitio, ſi nomen ipſum orationem vnam ſignificet. Vnam aũt non cohærentia, qualis eſt Ilias, vel coniunctione. Neque vero dixit, vel coniunctione, vt aliud q̃ cohærentiam ſignificaret, ſed quaſi diceret, cohærenti ſeu continenti coniunctione. Oratio igitur, inquit, quæ à nomine ſignificatur, definitio erit, ſi ſit vna: vna inquam non coniunctione, ſed ſi quot modis dicitur vnum, i. quot modis proprie vnum dicitur, hoc eſt, ſi oratio fuerit vna ſecundum vnum intellectum ex iis quibus proprie vnum intelligitur, definitio erit. Sed cum dixiſſet quot modis dicitur vnum, adiecit tot modis vnum dici, quot ens, hoc eſt decem modis. Nam in tertio huius operis libro demõſtratum eſt vnum & ens huiuſmodi eſſe, vt alterum alterum conſequatur. quãobrem ita demum orationem definitionem fore ait, ſi vna fuerit, i. ſi naturam vnam, vnamq́; ſubſtantiam ſignificauerit, non etiam ſi copula vna fuerit. Quod vero ait (quare & hominis albi erit oratio) vt concluſio ſupradictorum eſt, quaſi dicat, ex his quæ diximus, apparet etiam hominis albi fore definitionem, ſed alio modo erit ſubſtantiæ definitio, alio albi, alio hominis albi. illorum enim, ſubſtantiæ dico & qualis, definitio erit vt ſimplicium, albi hominis autem, vt compoſiti.

Exiſtit autem dubitatio, ſi definitionem quiſpiam non eſſe dixerit eam rationem, quæ ex additione conficitur, cuiuſnã non ſimplicium, ſed coniunctorum definitio fuerit? Per additionem.n. hæc declarentur neceſſe eſt. Dico aũt hoc pacto, eſt naſus, & concauitas, atque ſimitas id, quod ex vtriſque
11 *dicitur, ex eo, quia hoc huic ineſt, & non per accidens, aut cõcauitas aut ſimitas affectus eſt naſi, ſed per ſeipſum, vt patet, neque vt album Calliæ competit, aut homini propterea quòd Callias eſt albus, cui accidit vt ſit homo, ſed vt mas animali, atque æquale competit quanto, oĩaq́; oĩno quæ per ſe ineſſe dicuntur. Hæc aũt ea ſunt, in quibus aut nomẽ, aut ratio eius cuius affectus eſt, ineſt, & quæ fieri non poteſt vt declarentur ſeorſum, quemadmodum album quidem declarari ſine homine poteſt, fœmella vero ſine animali nõ poteſt. Quare aut horum nullius quidditas eſt definitioq́;, aut eſt alio modo, quemadmodum antea diximus.*

Neque vero controuerſia vacat, ſiquis definitionem 11
eſſe dicat rationem ex appoſitione.) Quia proxime dixerat, quare etiam hoĩs albi ratio erit ac definitio, cauſam ſuggerit, cur compoſitorũ etiam rationes ac definitiones haberi videantur. Nam ex appoſitione vocat, quæ ſubiecto & prædicato conſtant, vt hoĩem album. perinde ac ſi dicat, ſiquis hoĩs albi rationem definitionemq́; eſſe negauerit, quærat aliquis ab ipſo, cum eorum, quæ ex appoſitione dicuntur, rationes abſque dubio ſint, vt hoĩs albi illa, aĩal pedeſtre bipes habens colorem viſus diſcretiuum, cuiuſnam hæc erit definitio? breuiter eorum oĩum, quæ ex appoſitione dicuntur, rationes, cuius erunt definitiones, ſi minus ipſorum ſunt? Non ſimplicia aũt, ſed coniũcta, ex additione vocauit. Cur vero coniunctorum rationes habeantur, cauſam ſubiungit illam (per additionem nanque ea declarentur neceſſe eſt) ideſt, neceſſe eſt, vt cũ loquimur de his, quæ ſunt ex additione, ipſorum definitiones ex additione declaremus. Exempli gratia, eſt naſus, & eſt concauitas, & ſimitas eſt quod ex his duobus, naſo, ſ. & ſimitate dicitur, quod quidem eſt ſimitatem in naſo ineſſe. Et non per accidens aut concauitas aut ſimitas affectus eſt naſi, neq; vt album Calliæ competit, aut homini) per accidens videlicet, propterea ꝙ Callias cui homini eſſe accidit, albus eſt. Quãquam nõ vt album, accidit aũt vt affectio, ſic ei homo accidit, ſed vt ſubſtantia & forma. Non igitur per accidens, vel cauitas vel ſimitas naſi ſunt affectiones, ſed ita ei ſimitas per ſe adeſt, quemadmodum animali vt maſculum exiſtat, & quanto vt æquale: breuiter, quemadmodum oĩa, quæ per ſe adeſſe dicuntur. quæ qualia ſint, exponit, dicens. Hæc aũt ſunt ea, in quibus aut nomen, aut ratio eius cuius affectus eſt, ineſt) ideſt, ea per ſe adeſſe dicimus, ad quorum affectuum vel prædicatorum rationes noĩa ipſis ſubiectorũ vel rõnes aſſumũtur. Nec fieri poteſt, vt affectio abſque ſubiecto explicetur, ac definiatur, vt ſimitas eſt affectio naſi, quæ abſque naſo definiri neq̃t, cuius naſi ſimitas affectio eſt. Nam ſimitas cauitas in naſo eſſe definitur. & in ſimitatis definitione, naſi nomen continetur. In aliis vero fieri poteſt, vt non tantum ſubiecti nomen, ſed definitio etiam aſſumatur: vt in maſculo definiẽdo, ſi quis dicat, mas eſt aĩal, quod aptum eſt in alio generare. nomen accipit aĩalis, quod mari ſubiectum eſt. Idem ſi dicat, mas eſt ſubſtantia animata ſenſualis in alio generare apta, non nomen accipiat, ſed definitionem eius quod mari ſubiicit. Mas igitur & fœmina ſimitasq́; accidentia per ſe ſunt, qm̃ ſine ſibi ſubiectis definiri nequeunt. Neq; vt album) inquit, qm̃ hoc abſque hoĩe, & oĩno abſque ſubiecto definitur. Si ergo quẽadmodũ diximus, eorũ, quę per ſe ſunt, definitiones habent, ſimum aũt & talia per ſe ſunt, ipſorũ nimirũ habebunt definitiones. At ipſe non hoc induxit, ſed qm̃ ſupra dictũ eſt, definitiones eorũ eſſe, quæ per ſe ſunt, ea porrò per ſe eſſe, q̃ ipſa per ſe cõſiſtere valent, cùm ſimitas ipſa per ſe cõſiſtere nequeat, fortiter audacterq́; ſuggerit (quare aut horũ nullius quidditas eſt & definitio.)

Nam

Nam qui fieri hoc poteſt, cū hæc per ſe non conſiſtant, definitiones autem eorum ſint, quæ conſiſtunt per ſe? aut eſt horum quoque definitio, inquit, ſed quēadmodum antea diximus. dictum eſt.n. primum ac ſimpliciter ſubſtantiæ, deinde aliis etiam definitiones attribui.

Emergit etiam de ipſis alia dubitatio. Nam ſi idem ſit ſimus naſus, & concauus naſus, idem ipſum ſimum, & cōcauum erit. Sin vero non idem ex eo ſit, quia fieri non poteſt, vt ſimum abſque ea re dicatur, cuius per ſe eſt affectus (eſt enim ipſum ſimum in naſo concauitas,) aut naſum ſimum dicere profecto non licet, aut dictum bis idem erit; naſus concauus naſus, Naſus enim ſimus, naſus concauus erit. Quapropter abſurdum eſt quidditatem talium eſſe. quod ſi ſit, in infinitum erit profectio. naſi enim naſi ſimi, alia quidditas erit, Patet igitur ſolius diffinitionem ſubſtantiæ eſſe. Nam ſi cæterorum quoque ſit prædicamentorum, ex additione illam eſſe neceſſe eſt, vt qualis aut imparis. non enim ſine numero extruetur, nec etiam ſine animali fœmellæ. At ex additione eas extrui dico, in quibus ſit, vt bis idem dicatur, perinde atque in iſtis. quod ſi hoc ſit verum, neque coniunctorum vt numeri imparis erit, ſed latet rationes non exacte dici ac aſſignari, Quod ſi horum quoque ſunt diffinitiones, aut ſunt alio modo, aut, vt dictum eſt, multipliciter diffinitio atque quidditas eſt dicenda. Quare partim non vllius erit iſtorum præter ſubſtantias diffinitio, quidditasúe, partim etiam erit. Patet igitur diffinitionem quæ quidditatis eſt ratio, quidditatemúe, aut ſubſtantiarum tantum, aut ipſarum maxime, & primo, atque ſimpliciter eſſe.

12 Emergit etiam de ipſis alia dubitatio.) In hæc, inquit, quæ per ſe adſunt, alia occurrere poteſt dubitatio. Quærat.n. aliquis, ſi ſimum & cauum naſo per ſe conueniunt, vtrum naſus ſimus idem ſit quod cauus naſus? quod ſi detur, eaque diuidantur, profecto ſimum idem quod cauum eſſe videbitur. quod nimirum falſum eſt, quādo cauum latius pateat, quàm ſimitas, quippe quod in ligno, ære, terra, & in pleriſq; aliis eſſe notatur, cum interim ſimitas abſque naſo non reperiatur. Sic igitur quæſtione propoſita, inquit. Sin minus idem ſit, propterea quod fieri non poteſt, vt &c.) Eſt autem ſenſus ſiquis dicat. Ego omnino neque ſimum naſum dico, neque cauum naſum: quod cum non dicam, concludi non poteſt, naſum ſimū idem eſſe quod cauum naſum, & tunc ne illud quidem ſimum idem eſſe quod cauum. Cauſam vero cur aliquis non ſimum naſum, neq; cauū naſum dicturus ſit, qui cum hoc dicere velit ſimum tñ dicat, aut cauum ſine naſo, ſubiungit, dicens (propterea quod fieri non poteſt, vt ſimum abſque re dicatur.) Nam cum ſimum aio, nihil aliud dico, q̄ naſum ſimum. quare ſi ſimum naſum dixero, perinde erit ac ſi dicam, ſimus naſus, naſus. Siquidem cum ſimum dixi, naſum quoque dixi, quare ſi ſimo naſum quoque adiiciam, efficietur, vt bis dicatur naſus. cui ſimilis eſt ratio caui. quod ſi pars eſt nugationis, præterq̄ quod non eſt vſitatum, profecto ſimum naſum dicere, aut cauum naſum non licet. At ſi hoc verum eſt, non concluditur ſimum naſum idem eſſe, quod naſum cauum, ac proinde neq; illud ſimum eſſe idem, quod cauum. Porrò ſi fieri non poteſt, quemadmodum dictum eſt, vt ſimum abſque naſo dicatur, ſed cum ſimum dicimus, rem ſimul dicimus cuius ſimū eſt affectio, ſi hoc ergo fieri nō poteſt, vel non licet, inquit, naſum dicere, ſed ſolū ſimū dicere oportet: aut certe, ſi dicatur ſimus naſus, bis naſus dicetur. Sed ipſe cum dixiſſet, naſus, naſus cauus, loco illius, naſus, naſus ſimus, cur pro ſimo cauum dixerit, cauſam ſuggerit. qm̄ naſus ſimus, inquit, naſus cauus erit. Nam cum ſimum ſub cauum cadat, qui naſus, naſus ſimus ait, iis naſus naſus cauus dicit. quare abſurdum eſt, in quibus fiunt hmōi nugationes, in iis quidditatem eſſe putare. In quibus ſi quis quidditati ac definitioni locum eſſe contenderit, nimirum abſque fine procedetur. at in infinitum procedi non poteſt. non igitur quidditas definitioq; horum habetur. Effici autem ad hunc modum, vt in infinitum habeatur, aperte hinc intelligi poteſt. Nam cum ſimus naſus, idem ſignificet, quod naſus naſus ſimus, neceſſe eſt, vt ſiquis ſimum naſum definit, dicat, naſus ſimus eſt naſus naſus ſimitas in naſo. quare qui definit naſum naſum cauitatem in naſo, neceſſe eſt vt dicat naſus naſus naſus, cauitas cauitas, in naſo naſo. Et hoc in infinitum. Siquis vero neget, id naſus naſus, cauitas in naſo definiri oportere, is cauſam reddat, ſi poteſt, cur hoc definire prohibemur, ſi naſum ſimum permittimur. Manifeſtū igitur eſt ſolius ſubſtantię haberi definitionem. Nam ſiquis aliorum eſſe dicat, neceſſe eſt, vt ex additione ſint. Ex additione autem appello ea in quibus idem bis dici contingit. Siquis ergo cæterorum prædicamentorum, hoc eſt quanti, albi, imparis, fœminæ, ac ſimilium definitiones eſſe dixerit, neceſſe eſt, vt ſubiectum bis accipiatur, vt de ſimo dictū eſt. Nam ſi fœminam definire volueris, neceſſum eſt, vt animal bis accipiatur. Si enim qui fœminam dicit, aīal dicit, profecto qui fœminā definit, is hoc dicat neceſſe eſt, fœmina eſt animal aīal, in quo generare aliud aptū eſt. Similiter cum impar quis dicit, numerū dicit. quare ſi definiat impar, neceſſario dicet, impar eſt numerus numerus non valens in duo æqualia diuidi. Itaq; ſi imparis aut fœminæ non habetur definitio, ne coniūctorum quidem habebitur, vt numeri imparis, vel fœminę animalis. Sed qm̄ poterat ei in hunc modum occurri, qūo negas Ariſto. affectiones abſque rebus dici, ac idcirco qui has definiunt, cogi vt bis ipſarum ſubiectum dicāt, cum liceat impar abſque ſubiecto definire? dicā enim, impar eſt, quod in duo æqualia diuidi nequit. numero nequaquā aſſumpto. quod ipſum apertius in albo patebit. Dicimus enim, album eſt color viſus diſcretiuus, nulla ſubiecti mentione facta. Huic igitur obiectioni occurrens ait (ſed latet rationes non exacte dici ac aſsignari) id eſt, non animaduertunt iſti definitiones horum à ſe abſque ſubiecto fieri, propterea q̄ non exacte ipſorum reddunt definitiones. Nam ſiquis accuratius conſiderauerit, fieri non poſſe reperiet, vt horum quodpiam ſine ſubiecto definiat: & ait, mihi quidem prorſus non placet horum eſſe definitiones: ſiquis tñ eſſe contenderit, vel alio modo ſunt, vel quemadmodū ſæpe diximus, dicendū eſt horū definitiones & quidditates eſſe, ad hunc, ſ. modum, proprie horum nullius eſſe definitionem, neque quidditatem aut naturam, quæ per ſe conſiſtere valeat, ipſorum cuipiam ſuppetere, ſed eſſe aliquo modo. Hæc effatus concludit dicens. Patet igitur definitionem quæ quidditatis eſt ratio) rationem appellans, vt ſępe dictum eſt, explicationem ac dinumerationem eorum quæ ad definitorum conſtitutionem aſſumuntur. quidditatem vero naturam comprætenſim & ſimul per ſe exiſtentem intellectam, ac in indiuiduis diſperſam: quæ naturæ definitione declaratur.

Patet igitur definitionem quæ quidditatis eſt ratio, ipſamq́ue quidditatem, aut ſubſtantiarum tantum, aut ipſarum maxime, & primo ac ſimpliciter eſſe.

Vtrum autem quidditas, & vnumquodque ſint idem, an non eadem, ſed diuerſa, deinceps conſiderandum eſſe videtur. ad ſubſtantiæ nãque conſiderationem hoc vehementer conducit. Vnumquodque enim non aliud à ſubſtantia ſua eſſe videtur, & quidditas vniuſcuiuſque ſubſtantia dicitur eſſe. In his igitur, quæ per accidens dicuntur, diuerſa eſſe, non eadem videbuntur, vt homo albus, & hominis albi eſſe. nam, ſi eadem ſint hominis eſſe, et albi hominis eſſe, idem erit profecto. Idem enim eſt homo, & albus, vt inquiunt, homo. Quare idem erit & hominis albi, atque hominis eſſe. An non eſt neceſſe ea, quæ ſunt per accidens, eadem eſſe. Non enim extrema modo eodem eadem fiunt. ſed illud accidere fortaſſe videbitur, extrema, inquam, eadẽ per accidens fieri. vt eſt albi & muſici. at non videtur. In iis autem, quæ per ſe dicuntur, neceſſe eſt non diuerſa, ſed eadem eſſe. veluti ſi ſint aliquæ ſubſtantiæ, quibus aliæ non ſunt ſubſtantiæ neque naturæ priores, quales inquiũt quidam ipſas ideas eſſe. Nam, ſi ipſum bonum, ac boni eſſe, & animal, ac animalis eſſe, & ens, atque entis eſſe, non idem ſit, ſed diuerſum, erunt profecto aliæ ſubſtantiæ, naturæq; atque ideæ præter eas, quas ponunt, et priores etiam ſubſtantiæ ſanè, ſi quidditas rationem ſubſtantiæ ſubit. atque ſi abſolutæ quidem ſunt, harum quidem ſcientia non erit, illæ vero non rationem entis ſubibunt. Abſolutas autem eſſe dico, ſi neque ipſi bono inſit eſſe boni, neque huic competat eſſe bonum. Scientia enim vniuſcuiuſque, cognitio quidditatis vniuſcuiuſque eſt. atque in bono, cæteriſue, res ita ſeſe habere videtur. Quare, ſi eſſe boni bonum non eſt, neque eſſe entis ens erit, neque vnius vnum; atque omnes ſimiliter quidditates ſunt, aut nulla. Quare, ſi eſſe entis eſt non ens, neque cæterorum eſt vllum. Præterea cui ipſum eſſe boni non eſt, id non eſt bonum. Vnum ſit ergo neceſſe eſt bonum & eſſe boni: & honeſtum, & eſſe eius, & quæcunque omnino non per aliud, ſed per ſe ipſa primaque dicuntur. Hoc enim ſatisfacit ſanè, etiam ſi formæ non ſint, magis autem forſitan & ſi ſint.

13 Vtrum autem quidditas & vnũquodque ſint idem, an non, ſed diuerſa, deinceps conſiderandum eſt) Cum quidnam quidditas ſit docuiſſet, & quid eius ratio, & quæſiuiſſet, num fieri poſsit, vt accidentium quidditates ac definitiones habeantur, tum ꝓprie quidditatem ac definitiones ſubſtantiarum eſſe oſtendiſſet, aliorum certo quodam modo, nunc illud inquirit, vtrũ res quæque idem ſit, quod ipſius quidditas, an diuerſum. hoc enim ad ſubſtantiæ formæq; contemplationem plurimum confert. Hæc effatus, vnumquodque idem eſſe ait, quod ipſius quidditatem, qm̃ vnaquæque res nihil eſt aliud, q̃ ipſius ſubſtantia, quidditas autem ſubſtãtia eſt. ergo res quæque nihil eſt aliud, q̃ ſua quidditas, ſed hoc idem. In iis ergo, quæ per ſe dicũtur, idem eſt vnũquodq;, qđ ipſius quidditas, vt homo, & hominis eſſe. In iis vero inquit, quæ per accidens dicuntur, diuerſa eſſe, non eadem videbuntur: vt homo albus aliud eſt, q̃ eſſe hominis albi) nam, ſi albus homo, & eſſe hominis albi, ſunt idem, nimirum & eſſe hominis ſeparatim idem erit, quod eſſe hominis albi: quod eſt abſurdum, cum hominis eſſe ſubſtantia ſit, atque quidditas, albi autem hominis eſſe, accidens. nam eſſe hominis accidit eſſe hominis albi. Sed, qm̃ quidam hominis eſſe, & hominis albi eſſe, idem eſſe dicebant, ipſorum rationem, qua id affirmabant, apponit, ipſamq; refellit. Ait enim, qui hominis eſſe, & hominis albi eſſe, idem eſſe volunt, ij hoc confirmantes aiunt. Homo & homo albus idem ſunt, vt Socrates idem eſt quod Socra. albus, quod ſi homo & homo albus idem ſunt, vtiq; & hominis eſſe, & hominis albi eſſe fuerit idem. Eſt autem ſyllogiſmus quo id colligunt, in tertia figura, ad hunc modum. Homo & homo albus idem ſunt. homo autem, & hominis eſſe idem. albus igitur homo, & eſſe hominis albi, idem ſunt. quam iſtorum rationem ſoluit, dicens: An non eſt neceſſe ea, quæ ſunt per accidens, eadem eſſe? non enim extrema modo eodem eadem ſunt) ſed non expleta eſt hæc oratio. Subaudiendum eſt enim illud (atque ea quæ ſunt per ſe) vt ſit plena oratio. Neque.n. eſt neceſſe, vt quæcũque per accidens ſunt, ſint eadem, atque ea, quæ ſunt per ſe, eſt autem ſenſus, homo per ſe, idem eſt, quod hominis eſſe. per accidens autem, idem quod hominis albi eſſe. At ens per accidens, non eſt idem quod ens per ſe. Neque enim omnibus modis extrema, i. termini, qui prædicantur, iidem fiunt, ſed cùm per ſe ambo extremi termini de ſubiecto prædicantur, tunc iidem efficiuntur, non item cum alterum per ſe, alterum dicitur per accidens. alioquin efficeretur, vt color eſſet homo, ad hunc modum. Socra. eſt albus. Socra. eſt homo. album igitur homo eſt. quod fieri non poteſt. At eſſe hominis, & eſſe hominis albi, non ſunt idem propter cauſas commemoratas. Sed illud, inquit, accidere fortaſſe videbitur, extrema, inquam, eadem per accidens fieri, vt eſſe albi, & eſſe muſici) qm̃ per accidens vtrunque homini adeſt. At non hoc videtur) At ſi eſſe albi, & eſſe muſici, non vidẽtur eſſe idem, (alia eſt enim albi, alia muſici natura) profecto multo minus eſſe hominis & eſſe hominis albi, idem fuerit. Sed, poſtquam dixit in iis, quæ per accidens dicuntur, vnumquodque diuerſum videri à quidditate, cùm in eis proprie quidditas non habeatur, & hoc oſtendiſſet, demonſtrando hominem diuerſum eſſe ab eſſe hominis albi, in hunc modum interrogat. In his autem, quæ per ſe dicuntur, neceſſe eſt ne non diuerſa, ſed eadem eſſe?) ſic percontatus, idem eſſe rem quamque, quod eius quidditatem, demonſtraturus, loquamur, inquit, in ideis, in quibus ſi idem eſſe reperietur ipſihomo, & ipſihominis eſſe, ac proinde ipſibonum idem quod ipſiboni eſſe, in his quoque noſtratibus homo idem erit, quod hominis eſſet & bonum, quod boni eſſe, ac viciſſim hæc diuerſa, ſi illa diuerſa fuerint. Ad ſummam, vtcunque formæ illæ ſeſe habere repertæ fuerint, ſic noſtratia quoque ſeſe habebunt. Si igitur ſunt, inquit, ſubſtantiæ ipſæ per ſe ſeparatæ, vt Platoni viſum eſt, quibus non ſint aliæ ſubſtantiæ neque naturæ priores (negabant enim auctores idearũ his naturas alias eſſe priores) ſi ſunt ergo ſubſtantiæ per ſe, quales quidam ideas eſſe tradunt, vtrum bonum ipſum, i. ipſibonum & eſſe boni hoc eſt eſſe ipſiboni, diuerſa ſunt, an ſecus? & ait, ſi diuerſum eſt ipſianimal, & ipſianimalis eſſe, rurſusq; ipſibonum, & ipſiboni eſſe, atque ipſiens & ipſientis eſſe, aliæ profecto ſubſtantiæ atque naturæ ideæq; fuerint ab iis, quæ traduntur diuerſæ, eisque priores, quæ quidem ſint magis ſubſtantiæ. Nam, ſi quidditas potiſſimum eſt ſubſtantia, quidditas autem eſt hominis eſſe, profecto hominis eſſe, magis eſt ſubſtantia. quod ſi verum eſt, nimirum eſſe ipſihominis, magis erit ſubſtantia q̃ ipſihomo. quod quidem eſſe ipſihominis ſubſtantia eſt ipſihominis, & quidditas ipſius. Hoc autem non placet idearum aſſertoribus, vt aliquæ ſubſtantiæ ſubſtantiis, hoc eſt ideis priores habeantur. Et ſi disiunctæ, inquit, inter ſe ſunt (harum) ideſt ipſihominis & ipſiequi, & cæterarũ idearum ſcientia non erit. (Illæ vero) ideſt eſſe ipſihominis, & eſſe ipſiequi, & ſimplr̃ idearũ

quidditates

quidditates non erunt entia. Sed, antequam hoc demonſtret, exponens quid ſit eſſe diſiunctas ſiue abſolutas, ſic ait (abſolutas autem eſſe dico, ſi neque bono ipſi inſit eſſe boni, neque huic competat eſſe bonum.) Quo in loco (bono ipſi) dicit pro ipſibono, & (eſſe bonum) pro eſſe ipſiboni, hoc eſt pro quidditate ipſiboni. Abſolutas ergo, inquit, dico, ſi neque ipſi bono inſit eſſe boni) id eſt, niſi ipſibono hoc ſuppetit, vt ſit idem quod ipſiboni eſſe, ſed ſit ab eo ſeiunctum, & alterius naturæ. Siquis ergo dicat ipſibonum diuerſum eſſe ab ipſiboni eſſe, efficitur vt ipſibonum non ſit idem quod illud, ideſt ipſiboni eſſe, hoc autem eſt quidditas ipſiboni, ſed potius ab eo diſiunctum, alteriusque naturæ. Si hæc porrò diſiuncta ſeparataque inter ſe eſſe dicantur, ſit vt eſſe ipſiboni, quod quidditas eſt, non ſit in ipſibono, qđ fieri non poteſt. Sic ergo interiecta expoſitione illius verbi, abſolutas: docet cur ſi hæc abſoluta ſiue abiuncta ſint, non ſit idearũ ſcientia futura, dicens. Scientia enim vniuſcuiuſque eſt cum quidditatem & ſubſtãtiam eius cognoſcimus.) At ſi quidditas & ſubſtantia ipſiboni diuerſa eſt ab ipſo, profecto dicere cognitionem quidditatis ipſiboni, eſſe cognitionem ipſius ipſiboni, ſimile eſt, vt ſi dicas cognoſcere quid ſit equus, eſſe cognoſcere quid ſit homo. Siquidem vt natura hominis diuerſa eſt ab equi natura, ſic ipſibonum & quidditas eius diuerſa eſſe ponuntur. At ſi ratione vacat, & omnino fieri nequit, vt equi cognitio, cognitio hominis eſſe dicatur, ne illud quidem fieri poteſt, vt cognoſcere quidditatem ipſiboni, ſit ipſibonum cognoſcere. Cui ſimilis eſt cæterarum idearum ratio. Idearum igitur non habetur ſcientia. ſi hoc autem fieri nequit, cũ ipſarum habeatur ſcientia, nimirum & poſitio ex qua hoc efficitur, eſt impoſſibilis, illa ſcilicet, quæ ipſibonũ eiuſque quidditatem diuerſa eſſe dicit. quod quidem rebus noſtratibus neceſſario perinde congruit. Nam ſi hominis habemus ſcientiam, homo ab hominis eſſe non eſt diuerſus, ſed idem quod ipſum. alioquin fieret, vt eius non eſſet ſcientia, quod eſt impoſſibile, ac proinde ne bouis quidem, & equi, ac cæterorum. Sic igitur ſtrictim demonſtrato ex hac poſitione de qua loquimur, effici, ne ſcientia idearum habeatur, docet neque idearũ quidditates entia futura eſſe, ſi ab ipſis ideis fuerint diuerſæ, dicens. Quare ſi eſſe boni bonum non eſt, neque eſſe entis ens erit) eſt autem ſenſus. quemadmodum ex hac poſitione ſequitur, eſſe ipſiboni & quidditatem ipſiboni nõ eſſe bonum. ſic efficitur vt eſſe ipſientis, quod eſt ipſientis quidditas, non ſit ens, ſimiliter vt eſſe ipſiunius, non ſit vnum. quod autem hoc ſequatur, in hunc modum planum fiet. Si enim quod à bono diuerſum eſt, non eſt bonum, profecto & quod ab ente diuerſum fuerit, erit non ens: & quod ab vno, non vnũ, eſt autem ipſiboni eſſe diuerſum ab ipſibono, & ipſientis ab ipſiente, ac ipſiunius ab ipſiuno. patet igitur eſſe ipſiboni eſſe non bonum, & eſſe ipſientis nõ ens, & ipſiunius non vnum. Sed nequis in hunc modum occurrat quidditatem ipſi entis cum ſit ab ipſo diuerſa, merito concludi non eſſe ens. nam quod ab ente diuerſum eſt, id haud dubie non ens eſt. at quidditas ipſihominis, & ipſiequi, & cæterorum, nihil eſt, quòd non entia eſſe dicantur. Ne quis igitur hoc opponeret, illud induxit (aut omnes ſimiliter quidditates ſunt, aut nulla) ideſt, vel omnes idearum quidditates eſſe affirmare oportet, vel omnino nullam. Cur enim aliquas eſſe dicere permittamur, alias vetemur? Itaque ſi ipſientis quidditas non eſt, ne cæterarum quidem idearum quidditates. Vt.n. ipſientis quidditas ſeſe ad ipſiens habet, ſic quidditates aliarum idearum ad ipſas. Illud autem, Præterea cui ipſum eſſe boni non eſt, id non eſt bonum) pertinet ad oſtendendum quidditatem ipſiboni non eſſe bonam, eſt autem ſenſus. Cui rei non adeſt eſſe boni, ea res non eſt bona. Quidditas autem ipſiboni diuerſa eſt ab ipſo. quod vero à bono diuerſum eſt, id non eſt bonum. Quidditas ergo boni non eſt bona. Demonſtrato igitur in ideis hoc eſſe ipſarum quãque, quod quidditatem ipſius, concludit vniuerſaliter in omnibus rebus, dicens. Vnum ſit ergo neceſſe eſt bonum, & eſſe boni: boneſtum, & eſſe eius, & quæcunque omnino non per aliud. ſed per ſe ipſa primaq; dicuntur} Nam licet formæ, inquit, non eſſent, vt non eſſe ſæpe demonſtratum eſt, vt idem ſit ipſihomo, quod eſſe ipſius, tamen prædicta demonſtratio ſatis eſt ad faciendam fidem idem eſſe noſtratium rem quãque, quod eius quidditatem.

Inſuper patet & ſubiectum ipſum ſubſtantiam non eſſe, ſi ſint ipſæ ideæ tales, quales inquiunt quidam eſſe. Has enim ſubſtantias quidem eſſe, de ſubiecto autem non dici neceſſe eſt, alioquin erunt cõmunicatæ. Ex his igitur rationibus perſpicuum iam euaſit, ipſum vnumquodque, quidditatemque eius, vnum & idem non per accidens eſſe, & vnumquodque etiam ſcire, hoc eſſe, quidditatem inquam cuiuſque ſcire. Quare rationes atque inductionem vnum quid ſint ambo, neceſſe eſt. Id autem, quod per accidens dicitur, vt muſicum aut album, & quidditatem idem eſſe dicere vere non licet, propterea quòd duplex ſignificat, id inquam cui accidit, & ipſum quod accidit. Quare partim idem, partim non idem eſt. eſſe enim hominis, ac hominis albi, non idem eſt, eſt tamen idem affectu.

Inſuper patet & ſubiectum ipſum ſubſtantiam non 14
eſſe, ſi ſint ipſæ ideæ tales, quales inquiũt quidam eſſe.} Quoniam qui ideas induxerunt, ipſas per ſe conſiſtere dicebant, vt ſæpe docuimus, & proprie entia, atq; ſubſtantias à noſtratibus diuerſas: ſi quidẽ hominem vniuerſalem, quem intellectus noſter abſtrahit à ſingulis, & cui, beneficio mentis, eſſe contingit, ſimilitudinem eſſe aiebant hominum particularium, idemq; quod ſingulos homines & cognitione tantum eſſe obtinere. at ipſum hominem ideam, quæ quidẽ per ſe eſt, & in ſubſtantia, non eſſe idem quod ſingulos homines. Quoniã igitur hæc illi tradebant, idcirco ait, ſi ſint ideæ, non erit ſubiectum ſubſtantia, ideſt particulares & indiuiduæ ſubſtantiæ non erunt illis ſubiectæ. Subſtantia enim nõ ſubiicitur ſubſtantiæ diuerſæ ab ipſa & alienæ. Quoniã igit ideæ, vt iſtis placet, per ſe ſunt, quæ vero per ſe ſunt, neceſſario ſunt ſubſtantiæ: ideæ neceſſario ſunt ſubſtantiæ, & diuerſæ per iſtos à noſtratibus. At, ſi ſubſtantiæ ſunt à noſtratibus diuerſæ, profecto non habebunt has pro ſubiectis, neque de ipſis ſubiectis dicentur. Nam, ſi de ipſis ſubiectis dicerentur, eſſent vtique per participationem. at quæ ſunt per participationem, hæc in ſui participibus habent: vt animal eſt in Socrate, & in me. iſti tamen ipſihominem in nobis eſſe negant, quo efficitur, vt non ſint per participationem, porrò niſi per participationem ſint, non dicentur de noſtratibus ſubiectis, nec noſtratia omnino illis ſubiicientur. At quis erit vſus idearum, ſi à noſtratibus diuerſæ ſunt? neque de ipſis prædicantur? neque his vt ſint cauſæ exiſtũt? quod ſæpe demonſtratum eſt. Hæc effatus ait: Ex his itaque rationibus perſpicuum iam euaſit, ipſum vnumquodque quidditatemque eius, vnum & idem non per accidens

dens eſſe) ideſt, vnumquodque idem eſſe quod qnidditatem ipſius, non ex accidenti, ſed per ſe: & vnumqnodque ſcire, hoc eſſe, quod ſcire quidditatem eius. Itaque ex ratione & expoſitinne, ideſt inductione neceſſario efficitur, vt vnumquodque idem ſit, quod ipſius quidditas. Sed, poſtquam eorum, quæ per ſe dicuntur, quodque idem eſſe docuit quod eius quidditatem, de iis quæ per accidens dicunt, hoc verum eſſe negat, propterea quòd talia duo ſignificant. Nam muſicum ſtatim affectionem ipſam, muſicam dico quæ iu Socratis anima ineſt, tum Socratem ipſum ſignificat. quamobrem haud verum eſt dictu muſicnm idem eſſe quod eſſe mnſici. Tum enim ſequeretur, muſicum, hoc eſt affectionem, idem eſſe quod hominem, cui accidit. Si ergo eſſe muſici ſiguificat vniuerſale muſicum, hoc eſt vuiuerſalem muſicam, muſicum autem ſignificat hominem, cui accidit muſica, quomodo muſicum, & muſici eſſe, ideſt, ſubſtautia & accidens idem eſſe poſſunt? quamobrem quodam, inquit, modo animal album, & aialis albi eſſe, idem erunt, alio modo non idē. per ſe. n. non idem eſt hoīs eſſe, quod hoīs eſſe albi. quatenus vero patitur ab albo, ideſt, dealbatur, eſt idem.

Abſurdū aūt eſſe videbitur & ſi quiſpiā vnicuiq; quidditati nomen poſuerit. Erit. n. & præter illam alia quidditas ſanè, vt præter quidditatem equi, alia quidditas equi. Atque quid probibet & nunc eſſe aliquas continuo quidditates idē quod ea quorum ſunt quidditates, ſi quidditas eſt ſubſtātia? At vero non ſolum ſunt vnum, ſed etiam ratio ipſorum eadem eſt, vt ex his etiam quæ dicta ſunt, patet? Non enim eſſe vnius, ac vnum per accidēs, vnum eſt. Præterea ſi aliud erit, in infinitum erit profectio. Nam alterum quidem, veluti ipſum eſſe vnius, quidditas eius erit, alterum autem ipſum vnum. Quare & in illis ratio eadem erit. Patet igitur in hiſce quæ prima & per ſe dicuntur, ipſum cuiuſque eſſe, ac vnumquodque vnum & idem eſſe.

15 Abſurdum autem videbitur & ſi quiſpiam vnicuique quidditati nomen poſuerit.) Hoc quoque pertinet ad demonſtrandū per reductionem ad impoſsibile, idem eſſe vnumquodque, qnod ipſius quidditatem. quæ demōſtratio ruſrns in ideis procedit. ait enim, ſi ipſi equus & quidditas eius non ſunt idem, ſed diuerſa, imponatur uomen huic quidditati, & vocetur veſtimentum, cum omne nomen ſignificet aliquā quidditatem, veſtimenti quoque quidditas erit ab ipſo dinerſa: quæ veſtimenti quidditas rurſus appelletur planta, & erit quidditas plantæ ab ipſa diuerſa. quæ & ipſa ſi nomen uacta fuerit, aliam habebit diuerſam à ſe quidditatem, & hoc iu infinitum. Siquis ergo cuique nomen impoſuerit, cum omnis vocabuli ſubſtantiam ſignificantis quidditas habeatur, præter nomen illud erit alia qnidditas, (vt præter quidditatem equi, erit alia quidditas equi) ideſt quidditatis equi erit alia quidditas. at quidditas equi, equi natura eſt. quare ſi quidditatis equi ſit alia quidditas, erunt equi duæ naturæ, duæque ſubſtantiæ: neque duę tantum, ſed infinitæ. Sed quia dicere quiſquam poterat, Non eſt neceſſe, vt in infinitum procedatur, peruenietur enim ad aliquam quidditatem cuius nou erit quidditas ipſi diuarſa, ſed eadem & ſic non erit neceſſe, vt alia quidditas habeatur. Nam ſi ex eo quod res quęque diuerſa eſt à ſua quidditate, fit vt illius quidditatis ſit altera quidditas: ſi fuerit peruentum ad aliquam quæ ſit eadem atque ſua quidditas, non erit iterum illius quidditas alia. quod ſi ita eſt, proceſſus nou erit in infinitum. Quidnam igitur hæc aliquis dicere poterat, ſubiecit, Et nunc quid prohibet eſſe aliquas continuo quidditates) ideſt, quid obſtat, quo minns ſtatim vnaquæque res idem ſit, quod ſua quidditas, ſi hoc poſt multa reperiendum eſt? At vero nou ſolum, inquit, vnaquæque res & ſua quidditas idem ſunt, ſed etiam ratio ipſarum eadem eſt & vna. Neqne enim alia eſt hominis ratio, alia quidditatis eius, ſed eadem ſimiliter vnius eadem eſt, atque vnius quidditatis ratio. Nsm ſi vnum & vnius quidditas eſſent idem per accidens, non eadem ratio ipſarum eſſet. Sed quoniam, vt ex cunctis ſupradictis patet, per ſe vnum ſunt, merito ratio ipſorum vna eſt. Incommodum autem quod ſupra iunuerat, nunc reſumit, & apertius exponit, dicens. Præterea ſi aliud erit, iu infiuitum erit profectio) ideſt, ſi vnius quidditati nomen fuerit impoſitum, alia erit quidditas nominis impoſiti. quod ſi fiat, in infinitum procedatur neceſſe eſt, quoniam eſſe vnius eſt quidditas vniis: vnum autem eſt, cuius quidditas eſt, vnius eſſe. itaque vnius quidditatis erit rurſus alia quidditas; & iterum horum erit eadem ratio. His commemoratis, totum ſermonem concludit, dicens. Patet igitur in hiſce quæ prima & per ſe dicuntur, ipſum cuiuſque eſſe, ac vnumquodque, vnum & idem eſſe.)

Sophiſtica vero redargutiones aduerſus iſtā poſitionem, eadem, vt patet, ſolutione ſoluuntur, ſi idem eſt inquā Socrates, & Socratis eſſe. nihil. n. differunt ea, ex quibus quiſpiam interrogauerit, & ea, ex quibus ſoluens rem attigerit ipſam. Quo pacto igitur quidditas, & vnūquodque eſt idē, & quo pacto non eſt idem, ſatis iam, vt patet, diximus.

Sophiſticę vero redargutiones aduerſus iſtam poſitionem } Poſtquàm oſtendit in iis, quæ per ſe dicuntur; idem eſſe vnumquodque, quod quidditas ipſius. in iis vero, quæ per accidens, partim ſic, partim vero ſecus, & hoc quale ſit explicauit, ſophiſticas captiones eadem ſolui ſolutione ait. Sic enim ſophiſtæ quærunt, vtrum Socrates idem eſt quod Socratis eſſe, au diuerſus ab ipſo? Si diuerſus, cùm Socratis eſſe ſit Socratis quidditas, eiuſq; natura, Socrates à ſeipſo dinerſus erit. Sin autem idem eſt, Socra. vero eſt etiam albus, nimirum Socra. idem erit quod Socra. albi eſſe, & ſubſtantia idem qđ accidens. quod quidem nou eſt probabile. Captiones igiť ſophiſticas contra hanc pōnem & problema haud dubie eadem ſolutione refelli ait, ea, ſ. quæ ait, ꝓprie ac per ſe uon eſſe eadem, ſed per accidens eadem eſſe. Ex iis enim, de quibus interrogant, (interrogant aūt de accidentibus,) occaſionem prębent ſolntionibus. Quibus omnibus expoſitis, rurſus concludit, iam explicatū eſſe, quō quidditas idem ſit, quomodo non idem. 16

Eorū aūt, quæ fiūt, alia natura, alia arte, alia caſu fiunt. Atq; vniuerſa quæ fiunt, ab aliquo ſanè, & ex aliquo, atque aliquid fiūt. Aliquid aūt dico in vno quoq; prædicamēto. nā aut hoc, aut quātū, aut quale, aut vbi. Naturales aūt gñationes eę ſunt, quę à natura proficiſcunť. id vero, ex quo fiūt, materies eſt: et id, à quo fiunt, aliquid eſt eorū, quæ natura cōſtant. Ipſum aūt aliquid homo, aut planta, aut aliquid quippiam talium eſt, quę quidē maxime ſubſtantias dicimus eſſe. Vniuerſa pręterea, quæ aut arte, aut natura fiunt, materiā habent, & eſſe. n. & non eſſe quodque ipſorū poteſt, qđ quidem à materia proficiſcitur, quæ in ſingulis ineſt. Vniuerſaliter aūt & id, ex quo, & id quo, natura eſt. Id quod fit, naturam habet, vt planta, aīal, & ſimilia. Et id etiam, à quo, ipſa inquā natura, quæ per formam dicitur, quæ quidē eiuſdē eſt ſpecies, atque hæc eſt in alio. Homo. n. hoīem generat. Hoc igitur modo fiunt ea, quę per naturam fiunt, ac oriuntur.

17 Eorum autem,quę fiunt,alia natura,alia arte,alia caſu fiunt.) Propoſitum eſt hoc in loco docere lormam nõ generari.Forma enim & quidditas globi,quæ dc particularibus globis prædicatur,nõ gignitur. Sed neq; forma huius globi per generationem ad eſſe procedit, ſed dum æs certo quodãmodo ab artifice mouetur, in ipſo citra tempus forma ingeneratur.Similis eſt formæ, domus ratio.Nam, cùm vltima tegula impoſita eſt, tunc dicimus domũ eſſe.Siquid.n.eorum,quæ ad domũ cõſtruendã faciunt,qualecũq; illud ſit,deſideretur, nondũ eſt domus.Tegula autẽ poſtrema abſq; tempore & inſtanti ponitur in domo.Itaq; ne formæ quidem particulares generantur,propterea quod licet cum mareria diſtendantur, partium tamẽ expertes ſunt, quod autẽ partibus vacat,id quõ poteſt generari? cum ſit omne quod generatur,partium compos. Diuiditur enim in partem prius generatam, & in partem poſterius generandam. Nam quod de domo diximus,quæ vltima tegula impoſita ſit,idem licet in globo æneo notare.Hunc euim vltimus ictus,qui æri ab artifice incutitur,in formam redigit.Ipſe vero puncto temporis efficitur, quippe cùm globus abſq; tempore æs ipſum attingat, cum ſcilicet ipſum informat. Itaq; neq; forma globoſa, ſeu forma vniuerſalis globi,hoc eſt globus ipſe vuiuerſalis cũ nullus ſit, genitus eſt,neq; forma huius globi per generatiouem & tempus iu ipſo gignitur,vel omnino generatur, ſed cum ſit in ipſo ponitur ab artifice. Nam cum globi forma ſit in artificis anima, in ære ab artifice ipſo imponitnr.Neceſſario aũt formas uõ generari demonſtrat,vt hinc planum fiat,vtrum formæ naturales ipſæ per ſe abſq; materia cõſiſtere valeant, vt Platoni viſum eſt,an nõ? Sed ante demouſtrandũ formã nõ generari, per diuiſionẽ oſtendit,quidquid generatnr,ex ſubiecto aliquo generari, vt hinc colligat,formã ſi gignatur,ex ſubiecto eſſe generandã, & ſic proceſſum iu infinitum fore.Ex diuiſione igitur,vt dixi demõſtrat, qdquid gignitur,ex aliquo generari.Sic ergo ait,)Eorum q̃ fiunt, alia natura fiunt)vt animalia,ſtirpes & ſimilia.(alia arte)vt domus,ut ſtatua,ac oĩno artificioſa.(alia caſu)vt valetudo,ſiquis forte cum ſitibundus aquã bibiſſet,nou vt conualeſceret,ſed vt ſitim expleret, valetudiuẽ recepit.Omnia igitur q̃ natura,quæ arte,quęq; caſu efficiũtur,ab aliquo efficiente,& ex aliqua materia,& aliqua forma fiunt. Nam aut ſubſtãtia,inquit,fiunt,ant quantum,aut quale,aut aliud prędicameutũ. Fiuut aũt aliquid horũ quaſi forma.His cõmemoratis ait. Naturales aũt generationes ſunt, quarum generatio ex natura eſt)Quo in loco dubitare ſuccurrit,cum ipſe in phyſica docuerit generatiouis uõ eſſe generationem, neq; mutationis mutatiouem,qnomodo nunc ait generationes naturales eſſe,quarum generatio ſit ex natura, vt fateri videatur generationis haberi generationem? Au illud, quarum generatio, uon retulit ad geueratioues, ſed ad ipſarum fines? exempli gratia ad animalia & ſtirpes. quod ſi verum eſt,nõ quarum eſt interprætandum, ſed quorum,eritq; ſenſus, generationes naturales ſunt ſtirpium,& animalium generatio uon ab arte, ſed à natura proficiſcitur.Au illud (quarum generatio ex natura eſt) ſic debet explicari, id eſt, quarum generatiouum ſubſiſtentia & eſſe nõ ab arte ueq; caſu,ſed à uatura ſuppeditatur? Potentia enim atq; natura in ſemen coniecta,cauſa efficiens eſt generationis,atq; hæ quidẽ ſunt naturales generationes. Id autem ex quo per generationem res oriens generatur,materia eſt. exempli gratia,hominum materia proxima ſunt menſes muliebres id igitur ex quo ſit quod naſcitur per generationem,eſt materia. Id autem à quo,id eſt efficiens(aliquid eſt eorum quæ natura couſtant)vt homo vel equus.Hi enim ſunt efficientes cauſæ,propterea ꝙ ſemen ex ipſis deciditur.Illud autem(aliquid eorum quæ natura conſtant) adiectum eſt,quoniã iu phyſica formã naturam eſſe dixerat,atq; item materiam naturam eſſe. quod vero ex vtraq; concretum eſt,nou eſſe naturam,ſed natura cõſiſtere,ita qnod Socratem genuit,eorum eſt quæ natura conſiſtuut. Materia igitur eſt,ex quo quod naſcitur, generatur.id vero à quo,de numero eorum eſt quæ natura conſtant,quod aũt generatur,homo eſt,vel equus, aut ſimile quidquam.(qnæ quidem)compoſita dicit ex materia & forma,vt in prædicamẽtis teſtatur,& in phyſica,& in hoc ipſo opere (maxime ſubſtautias eſſe dicimns.) Sed poſtq̃ omnia quæ natura vel arte fiuut, materiam habere dixit,cauſam hnius rei ſtrictim ſubũcit,dicens, (eſſe enim & non eſſe quodq; ipſorum poteſt)id eſt,cum res quæq; naturalis,aut artificioſa poſſit & eſſe & non eſſe,dubium eſſe nou debet, quiu hoc à materia ſortiatur.Hæc enim verſatilis eſt & alterabilis,qnæ modo banc,modo formã illam recipit,quia nõ ſemper vnam eandemq; retinere poteſt,& procliuis eſt ad formas recipiendas.materia igitur cauſa eſt vnicuiq; eorum quæ natura vel arte fiunt, vt ſit & non ſit.ex quo intelligitur quæ ex natura vel ab arte efficiuntur, hæc ex aliqua materia ſubiectoq; fieri.Expoſito antem materiam eſſe cauſam cur & uatnræ & artis opus quodq; eſſe & non eſſe valeat,ſuggerir, (vuiuerſaliter autem & id ex quo, & id qno, natura eſt.) nam vt ſæpe diximns, naturam vocat materiam quæ forma efficitur, & formam per quã ipſa materia fit. Qnod vero ait, (id enim quod fit,naturam habet)pro cauſa ſuggeſtum eſſe puto cut forma natura ſit.quaſi dicat,quod generatur, id per uaturam generatur. quo ln loco naturam appellat viam qua itur à materia in formam,quod ſi hæc via natura nuncupatur,vt ſi quis y producens diceret,quemadmodum ipſe dixit,haud dubie forma etiam quò ducit hniuſmodi via,natura eſt.Sed & aliter docet formã appellari naturam.Nam & compoſitum,inquit,natura vocatur, vt Sophrouiſcus qni quidem Sophroniſcus nõ diciturnatnra quatenus eſt compoſitum. hac enim ratione natura conſiſtere dicitur, ſed per formam per quam fit quod ab ipſo generatur. Per formam enim quæ in ipſo eſt, efficitur id quod generatur ab eo.Nam hic eſt ſenſus illorum verborum (& à quo ipſa uatura quæ per formam dicitur, quæ eiuſdem eſt ſpeciei) Quomodo antem quod generatur, eiuſdem ſit ſpeciei, cuius id à quo gignitur, docet his verbis, (Homó enim generat hominem.) At omnes homines eiuſdem ſpeciei ſuut.

Cætera vero generationes,effectiones dicũtur. Atq; omnes effectiones,aut ab arte,aut à potentia,aut à mente proficiſcuntur.Harum autem quædam & à caſu fiunt,atq; fortuna,perinde atq; in hiſce,quæ à natura fiunt.Et illic enim nonnulla eadem ex ſemine & ſine ſemine fiunt.Sed de hiſce quidem poſterius eſt conſiderandum.Ab arte autẽ ea fiunt,quorum forma in anima eſt.Atq; formam dico quidditatem cuiuſq;, ſubſtantiamq; primam. Etenim contrariorum quodam modo forma eadem eſt. Ipſa nãque oppoſita ſubſtantia, priuationis ſubſtantia eſt,vt ſanitas morbi. Illius enim abſentia eſt ipſe morbus. Sanitas autem eſt ea ratio,quę eſt in anima, ſcientiaq;.

18 Cæteræ vero generationes effectiones dicuntur.) Poſtq̃ generationes naturales, quorum habeantur, docuit, & conclnſit, dicens. Hoc igitur modo fiunt ea, quæ per naturam fiunt, & oriuntur.) ſic ait (aliæ uero generationes) alias dicens eas, quæ ab arte, à potentia, à mente proficiſcuntur, (effectiones dicuntur.) Artificioſa igitur, & quæ per artem fiunt, ab arte fieri dicit, à mente vero virtutes. nam virtutes formæ quædam ſunt, quippe quæ animam reddant perfectam. Sed quãq̃ pleraq; artificioſa à mēte fiant (nam vt docebit, artificioſa quædã fiunt fortuitu) tamē ars non eſt prorſus mens, ſiue intellectus. A potētia uero efficiuntur quæ cōtingēter fiunt, vt lauari, non lauari: ſedere, non ſedere, & ſimilia. Ex ijs igitur, quæ ab arte fiunt, nōnulla fiunt caſu & fortuitu. Et in hiſce, inquit, quæ à natura fiunt, & illic enim) id eſt, in iis, quæ à natura fiunt, aliqua ſortuitu fiunt. Siquidem herbæ, tum ex ſemine, tum abſq; ſemine generantur, quippe quarum bona pars caſu abſq; ſemine naſcatur. Sed quomodo, inquir, artificioſa quædam fortuitu fiant, poſtea diſſeremus. De his enim paulopoſt diſputabit. & nos pauloante diximus valetudinem & ab arte & ſortuitu ingenerari. Sed de his poſtea diſſeremus. Ab arte autem, inquit, ea fiunt, quorũ forma & quidditas eſt in artificis anima. Forma enim & quidditas valetudinis eſt in medici anima. vt domus in ædificatoris, & ſigni in ſtatuarij. Porrò, cùm formam & quidditatē primam ſnbſtantiã eſſe dixiſſet, cauſam ſubiecit, cur forma ſit prima ſubſtantia. Nam contrariorum, inquit, quodãmodo forma eadem eſt) quoniã priuatio materiæ adeſt. Priuationi autem à forma ſuppeditatur eſſe, quippe cuius abſentia priuatio exiſtit. ſi ergo priuationi in materia exiſtenti, eſſe & ſubſiſtentia beneficio formæ contingit, ipſa vero forma ordinat, definit, exornatq; materiam, merito forma prima & proprie ſubſtantia eſſe dicitur. Contrariorum inquit, id eſt priuationum, quodammodo eadem, id eſt, ipſa forma, eſt forma, id eſt, informans, & exiſtentiæ largitrix. Forma igitur eſt cauſa ſubſiſtentiæ, ac omnino ut entia ſint, & ur priuationes entibus annnmerētur, cauſa eſt forma & quidditas, qnoniam abeunte forma, protinus priuatio eſſe habet. itaq; forma eſt cauſa priuationis efficiens. Quòd vero eandē pro forma dixerit, formam vero pro cauſa exiſtentiæ priuationis, ipſe declarauit dicens: (ipſa namq; oppoſita ſubſtantia, priuationis ſubſtantia eſt) quæ per formam intelligitur, eſt ſubſtantia & exiſtentia priuationis, eiq; ſuppeditat eſſe. quare, ſi ſubſtantia, id eſt, forma, ſubſtantia eſt largitrixq; & cauſa priuationis, dubium non eſt, quin forma ſit priuationis forma. Illud autem (quodammodo adiectum eſt, quoniam forma non eſt per ſe cauſa priuationis, ſed per accidens. Accidit enim, ut decedente forma, priuatio fiat. Itaq; valetudo, cùm formæ ſit æmula, cauſa eſt & forma morbi, qui quidem eſt priuatio.

Atq; ſanũ efficit, cũ ſanitatis artifex hoc intellexerit modo, cũ hoc ſit ſanitas, ſi futurũ ſit ſanum, hoc eſſe neceſſe eſt, velut æqualitatem. Quod ſi hæc efficienda eſt, caliditas oriatur oportet. & hoc pacto ſemper intelligit, quouſq; ad id vltimum accedatur, quod ipſe facere poteſt. Deinde ea iam motio quæ ab hoc incipit, effectio nũcupatur. quæ ad conſequendã ualetudinē itur. Quare fit vt ex ſanitate quodãmodo ſanitas, & ex domo domus, ex ea quæ eſt abſq; materia, ea quæ habet materiam, oriatur. Facultas enim medendi, atque ars extruendarũ ædium, ipſa eſt forma ſanitatis, ac domus. atq; ſubſtantiã ſine materia dico rationem ipſam & quidditatē.

Atque ſanum efficitur cum ſanitatis artifex hoc intellexerit modo.) Docet quomodo corpus ſanum efficiatur, idque non temere, neque ab re, ſed vt hinc planum fiat, quæ ab arte fiunt, ea quandoque fieri fortuitu. Ergo ſanum inquit, efficitur, cum medicus ſic intelligit, & quomodo intelligat, exponit, dicens. exempli gratia, Si hoc eſt ſanitas, oportet vt frigidorum & calidorum inæqualitas veniat ad æqualitatem, ne alterutrum excedatur, ſed ambo mediocritate contineãtur. porrò ſi æqualitas fieri debet vt calor adſit oportet. fingamus enim calidum à frigido ſuperari. at ſi caliditas eſt futura, opus eſt confricatione. Incipit igitur à confricatione, quam poteſt efficere. quæ quidem confricatio vltima eſt, poſterior. ſ. valetudine, æqualitate atque calore. medicus enim primum valetudinem intellexit, deinde æqualitatem, tum calorem, poſtremo confricationem, quæ confricatio calorem efficit, hic æqualitatem, æqualitas valetudinem. confricatio igitur à medico in ſtomacho vel omnino in ægrotãte parte facta, quandoq; vt fortuitu fiat, uſu venit. quod quomodo accidat, exponemus, cum ipſe de hoc cõmemorabit. Motus autem cum fricatione in valetudinem, vocatur factio. Contingit ergo quodammodo, vt valetudo fiat ex valetudine eiusque forma, quæ in medici anima ineſt. Valetudo enim quæ efficitur in ægrotante, fit ex valetudinis forma, rationeq; in medici anima exiſtente. Pari ratione domus hæc quæ cum materia conſiſtit, efficitur ex domo experte materiæ, quæ habetur in ædificante. Vt enim viſus in ſe formas colorum habet, atque ipſis ſubiecta materia, ſic anima formas in ſe ſcientiarum habet, Nam locus formarum, vt dictum eſt in libro de anima, anima ipſa eſt. Quomodo autem ex domo & valetudine domus & valetudo fit, exponens ait. facultas enim medendi atque extruendarum ædium, eſt forma ſanitatis ac domus. Quod ſi ex medicina, & arte ędificandi fiunt, hæ autem ſunt valetudinis & domus forma (medicina enim & ars ædificandi nihil aliud ſunt q̃ rationes valetudinis & domus,) haud dubie domns ex domo fit, valetudo ex valetudine. Sed cum domum & valetudinem materiæ compotes ex domo & valetudine materiæ expertibus effici dixiſſet, confirmationem ſubiecit, quod domus & valetudo ex domo & valetudine fiant, dicens, Facultas enim medendi, atque ars ædificandi, forma ſanitatis eſt, atque domus. Quod vero ex materia expertibus fiant, confirmat cum ait, Atq; ſubſtantiam ſine materia dico rationem ipſam, & quidditatem, id eſt, formam ipſam domus & valetudinis.

Generationum autem motionumq; alia intellectio, alia effectio nuncupatur. Nam ea quidem, quæ à principio formaque incipit, intellectio appellatur. ea vero, quæ ab intellectionis vltimo incipit, effectio nuncupatur. Similiter & vnumquodq; mediorum fieri ſolet. nam, ſi ſanabitur, ad æqualitatē redigatur oportet. Quid igitur eſt adæquari? hoc quidem. hoc autem erit, ſi calefiet. Quid igitur hoc eſt? hoc, atq; eſt potentia hoc. Hoc autem iam in poteſtate ipſius Medici collocatur. Id igitur, quod facit, et vnde incipit motio, quæ ad valetudinē itur, ſi per artē quidē facit, forma eſt ea profecto, quæ eſt in anima, ſin caſu, ab eo incipiet, quod tandem faciendi principium eſt ei, quod arte facit, quemadmodũ & in medendo fortaſſe à caliditatis impreſſione principium ſumitur, hoc autē facit fricatione. Caliditas igitur, quæ eſt in corpore facta, ſanitatis eſt pars, aut ipſam aliquid ſequitur tale, quod ſanitatis eſt pars, aut ſtatim, aut per plura. hoc autem eſt vltimum, 19

mum, quod ſanitatis efficit partem. Atque vt ibi caliditas, aut aliquid, quod ipſam ſequitur ſanitatis eſt pars, ſic & lapides domus, & alia aliorum ſunt partes. Quare quodammodo dicitur, impoſſibile eſt quicquam fieri, ſi nihil eſt prius. Patet igitur partem aliquam neceſſario eorum, quæ fiunt, eſſe. Materia nanque pars eſt: quippe cùm inſit & fiat & aliquid item eorum, quæ in ratione ſumuntur. Vtroque enim modo circulum æneum dicimus quid eſt, & materiam dicentes, æs inquam, & formam, talem inquam figuram. Atq; hoc eſt genus, in quo ponitur primo. Aeneus vero circulus in ratione materiam habet.

20 Generationem autem motionumúe alia intellectio, alia effectio nuncupatur.) Demonſtraturus quomodo cauſarum nonnullæ non ſolum à mouentibus efficiuntur, ſed etiam fortuitu, prius generationem diuidit in intellectionem & factionem, & ait, motuum alia intellectio vocatur, alia factio, ſiue effectio. Motus.ſ. à principio & forma, eſt intellectio, à fine autem intellectionis factio. exempli cauſa faber cementarius intelligit formam domus eſſe huiuſmodi operimentum: & ſi hoc futurum eſt, parietes fieri oportere. parietibus futuris neceſſe eſſe fundamentum iaci, ac ſi fundamentum eſt iaciendum, fodi oportere. et hinc exordiens fodit: cùm fodit, fundamentum iacit. hoc vbi iecit, parietes erigit. poſtremo tectum imponit. Generatio igitur ſiue motus à principio & forma vſque ad foſſionem, intellectio nuncupatur. à foſſione autem, quæ finis erat intellectionis, principium generationis domus vſque ad tecti impoſitionem, effectio nominatur. Medicus item valetudinis formam eſſe talem intelligit: ac ſi futura valetudo eſt, æqualitatem fieri oportere. eſt autem ęqualitatem fieri, ſiccitates, humiditates, calores & frigora animalis ad mediocritatem redigere. quod fiet, ſi fuerit calefactus ſtomachus, caleſcet autem, ſi fricatio facta fuerit. quæ quidem confricatio facultate in medico ineſt, vtpotè qui fricare poſſit ægrotantem. Fricat igitur, & confricationem conſequitur calor, calorem æqualitas, æqualitatem recta valetudo. Motus igitur à valetudine ad confricationem vſque, intellectio nuncupatur. à confricatione vero ad valetudinem, effectio. Illud autem (Similiter vnumquodq; mediorum fieri ſolet) arbitror cum illo cohærere. Quare fit, vt ex ſanitate quodammodo ſanitas, ex domo domus, ex ea quæ abſque materia eſt, ea quæ habet materiam, oriatur) & ſic erit ſenſus. quemadmodum valetudo efficitur ex valetudine, ſic æqualitas ex ea æqualitate, quæ in medici anima ineſt, & ſimiliter calor ex calore. Confricatio igitur, quemadmodum diximus, potentia ineſt. Aut certe non hoc dicit, confricationem ſcilicet facultate medico adeſſe, ſed confricationem facultate valetudinem eſſe. Nam, ſi confricatio principium eſt primaque cauſa valetudinis, haud dubie confricatio facultate valetudo eſt. Itaque hoc (exiſtit autem hoc poteſtate) de confricatione dictum eſſe puto, ꝙ confricatio facultate valetudo fit. Illud vero (hoc autem in ipſo) ſcilicet medico: quaſi dicat, confricatio autem in medici poteſtate eſt, vt qui poteſt ipſam efficere. Confricatio igitur, quæ calorem efficit, & ex qua motus & principium valetudinis proficiſcitur, ſiue ab arte, ſiue ab artifice fiat, tunc non fortuitu effici dicitur valetudo, quæ confricationem eſt cõſecuta, Sed forma valetudinis, quę habetur in anima medici, cauſa eſt huius valetudinis. Sin autem vſu veniat, vt valetudo fortuitu efficiatur, tunc quæ cauſa fuerat valetudinis ab arte productæ, eadem erit valetudinis quæ fortuitu fit: id eſt, vt valetudo ab arte effecta, ex confricatione fit, ſic & valetudo quæ fortuitu contingit, efficietur ex confricatione. vt enim medicus ægrotantis ſtomacho confricãdo calorem efficit, hic æqualitatem, æqualitas recta valetudinem: ſic vſu veniet, vt ægrotans ipſe ſtomachum deſfricet, non generandi caloris gratia, ſed caſu, ac vt ea confricatio calorem efficiat, hic æqualitatem, à qua valetudo generetur. Itaque licet retroagere, ſi valetudo ex confricatione profecta caſu fit, confricatio quoq; fortuitu fuit effecta: & contra ſi confricatio caſu fit, valetudo quoq; fortuitu accidit. Sin caſu, inquit, valetudo fiat, ab hoc fiet. id eſt, à confricatione (quod faciendi principium eſt ei quod arte facit) id eſt. confricatio quę artifici qui ex arte valetudinem efficit, principium eſt & cauſa vt valetudinem efficiat, hæc fortuitu efficietur. Hoc autem) id eſt, calorem (facit fricatione) calor vero factus in corpore à confricatione, vel pars eſt valetudinis effectæ, aut ſi minus pars eius eſt, certe ipſum aliquid tale, id eſt, æqualitas conſequitur, quæ pars eſt valetudinis. Ipſum vero quod caliditatem ſequitur, & valetudinis eſt pars, vel ſtatim ſequitur ipſum, aut ſi non ſtatim, certe per complura. Quod vero ait (hoc autem eſt vltimum quod ſanitatis efficit partem) huiuſmodi eſt. Confricatio quæ partem efficit valetudinis, poſterior eſt calore, & æqualitate, atque cæteris. Et quemadmodum calor, vel quod ipſum conſequitur. (nam hoc ſubaudire oportet) pars eſt valetudinis, ſic lapides domus, & æs ſtatuæ. Ex dictis ergo ſatis intelligitur, nihil, niſi aliquid præexiſtat, fieri, ſed quidquid fit, ex aliquo fieri. Neceſſe eſt igitur rebus efficiendis aliqua pars adſit, quæ materiam æmuletur. quinetiam in partibus definitionis aliquid eſſe conſtat, quod materiæ rationem habet. genera enim materiam æmulantur quod hinc intelligi poteſt, quòd circulus æneus duas materias habere dicitur, æs, & figuram, æs videlicet vt materiam compoſiti, figuram vero vt materiam formæ ſiue definitionis. Circulus igitur æneus, non ſolum compoſiti materiam habet, ſed etiam in ratione.

Atqui quædam, cùm orta ſunt, non illud dicuntur ex quo, vt ex materia fiunt, ſed illiuſmodi, ceu ſtatua non lapis, ſed lapidea dicitur. Homo autem ſanus non dicitur illud, ex quo factus eſt ſanus: Atque cauſa hæc eſſe videtur, ex priuatione nanq; fiunt atque ſubiecto, quod quidem materiam dicimus, velut & homo & ægrotans fit ſanus. magis tamen ex priuatione fieri dicitur, vt ex ægrotante magis quàm ex homine ſanus. Quapropter ſanus ægrotans quidem non dicitur. homo autem dicitur, homoq́ue ſanus. Quorum autem priuatio manifeſta non eſt, & nomine caret, vt in ære cuiuſq; figuræ, aut in lateribus ligniſúe domus, ea ex hiſce fieri, vt illic ex ægrotante, videntur. Quapropter vt illic non id ex quo fit, dicitur, ſic & hic ſtatua non lignum, non æs, non lapis, ſed lignea deriuatiue, ænea, lapidea, & domus itidem non lateres, ſed lateritia dicitur. Nam ſi quiſpiam diligenter exacteq; inſpexerit, non vtiq; ſimpliciter dixerit ex ligno ſtatuam fieri, aut ex lateribus domum, propterea quòd mutetur id ex quo quippiam fit, ſed non maneat ſanè oportet. propter hoc igitur iſto dicitur modo.

Atqui quædam cùm orta ſunt, non illud dicuntur ex quo vt ex materia fiunt, ſed illius modi.) Poſtquam docuit omne, quod fit, ex aliquo fieri, dicit quædã cum dicuntur, non appellari nomine eius, ex quo fiunt, immo nihil omnino illud vocari, ſed aliqua cognominari ab illo, vt ſtatua prorſus non dicitur lapis, ſed lapi- 21

dea. neq; enim lapis factus eſt ſtatua. Nam quod aliquid eſt effectum, id alteratum & à priſtino ſtatu diſcedens effectum eſt id, quod non erat. Lapis autem rurſus lapis manet, ſtatuæ forma ſuſcepta. Itaq; lapis non eſt effectus ſtatua, neq; huius, hoc eſt ſtatuæ, nomine nuncupatur. Vt igitur ſtatua non vocatur id ex quo fit, id eſt non appellatur lapis, neq; recte valens nuncupatur ægrotans, neq; enim hic, qui ex ægro factus eſt valens, æger appellatur, & quædam omnino non dicuntur illud. Et quædam igitur omnino non dicuntur illud, ſenſus, quædam de priuatione dicuntur, alia non item. Eſt igitur plena oratio in hunc modum audienda. Quædam non vocantur nomine eius, ex quo tanquam ex materia facta ſunt, ſed illius modi, vt ſtatua nō vocatur lapis, ſed lapidea. hoc enim, lapidea dico, ſignificat verbo illo (illius modi) Pari ratione recte valens non vocatur ægrotans, & tunc illud adiiciendum eſt. Et rurſus, entium quædam dicuntur ex priuatione fieri, alia non ex priuatione, ſed ex materia. quod ſi fuerit adiectum, perſpicuum erit hoc quod infertur. Atque cauſa hæc eſſe videtur, ex priuatione nanque fiunt, atq; ſubiecto. Eritq; ſenſus huiuſmodi. Cauſa quamobrem nonnulla dicuntur, ex quo fiunt, alia non item, hæc eſt, quia fiunt ex priuatione, quæ cum materia ſumpta eſt, & cum priuatio nomen ſortita eſt, tunc dicimus, ex hoc effectum eſt, vt recte valentem dicimus ex ægrotante fuiſſe factum, propterea ꝙ valetudinis priuationi nomen eſt impoſitum. appellatur enim morbus ſiue ægritudo. Nec dicimus ex homine quod materiam æmulatur, recte valentem fuiſſe effectum, ſed ex ægrotante: quoniam priuationi, vt dixi, nomen eſt impoſitum. In quibuſdam vero, vt in ſtatua & domo, quia priuatio nomine caret, vt hic valens ex ægro fieri dicitur, ſic ſtatua & domus ex ſtatuæ atque domus priuatione fiunt, ſed quia priuatio nomine caret, ſtatua & domus ex ære ac lapidibus fieri videntur, vt recte valens ex ægrotante. ac idcirco dicimus ex ære ſtatuam, ex lapidibus domum fuiſſe factam. Et, quoniam vt recte valens efficitur ex ægrotante, ſic ſtatua ex ære vel lapide, valens vero non dicitur id, ex quo fit, vt valens non dicitur æger: ſic ne ſtatua quidem lapis vocatur aut æs, ſed lapidea vel ænea. Priuationem vero, quæ in ære habetur, nomine carere certum eſt. Nam ſi definitioni locus ſit, & dicere liceat huius figuræ priuationem æs habere. exempli gratia priuationem figuræ ſtatuæ, vt dicamus æs priuationem habens ſtatuæ, tunc ſtatua ex huiuſmodi priuatione, id eſt, ex non ſtatua facta erit. Siquis igitur ita dicat æs priuationem habere figuræ ſtatuæ, mihi quoq; in promptu erit dicere, non ſtatuæ, ſed lebetis aut tripodis, aut arculæ vel equi figuræ priuationem æris adeſſe. Itaque ob infinitatem ſeu incertitudinem qualis figuræ priuationem æs habet, & quia perinde nomine vacat, (indeterminata enim nomine carent,) non dicimus priuationem, ſed materiam, Cui ſimilis eſt in lapidibus ratio, vtpotè quorum priuatio nomen non habet, vt domum ex non domo fieri dicamus. Neque vero hoc dicimus, quaſi domum negemus ex non domo fieri. hoc enim pugnaret cum iis, quæ in phyſica conſtituta ſunt. & certe domum ex non domo fieri conſtat, ſed dici poſſe negamus ipſam fieri ex priuatione domus, quæ ſit in lapide, cùm in hoc non domus tantum, ſed etiam ſtatuæ & mille aliarum rerum priuationes habeantur. Sed, poſt quam dixit, quoniam priuatio nomine caret, idcirco quod ſit, non vocari nomine eius ex quo fit, vt ſtatua non dicitur lapis, ſed ex lapide, quia priuatio non habet nomen. ſi enim haberet, non hoc diceremus, non magis quàm in homine. Neq;.n. ex homine valens factus eſſe dicitur. Deinde cauſam aliam reddit, cur ſtatua non dicatur ex lapide fieri, dicens. Nam ſi quiſpiam diligenter inſpexerit, non dixerit ex ligno ſtatuam fieri.) Eſt autem ſenſus, Siquis diligenter & exacte animaduerterit, naturamq; rerum fuerit rimatus, non dicet ex lapide ſtatuam fieri, vel ex ære. Nam quod ex aliquo fit, hoc ex eo mutatur ex quo fit, & ab ea natura diſcedit, in qua erat, & aliquid aliud efficitur. At æs, quod ſtatua fuit effectum, rurſus manet æs. quod dicere de aqua nequeas, ſi aer fuit effecta. Non igitur fit ex ære ſtatua, neque hoc de ſtatua dicetur, quod ſcilicet ex ære fuerit effecta. Ac dictorum quidem ſenſum huiuſmodi eſſe reor. Dictio vero quæ ait, (quorum autem priuatio manifeſta non eſt, & nomine caret, vt in ære cuiuſque figuræ) huiuſmodi eſt. Quorum priuatio incerta eſt, & nomine vacat, in iis non videtur aliquid fieri ex priuatione, vt ex ægrotante. In ære enim incertum eſt cuius figuræ priuatio æs habeatur. Dictorum igitur mentem ad hunc modum pro noſtra virili parte enarrauimus. Sed quærat aliquis, cum proxime demonſtratum ſit, omne quod fit, ex aliquo fieri, quo modo ſtatim dictis accommodatur hoc quod ait (quædam cùm orta ſunt, non illud dicuntur ex quo fiunt, ſed illius modi.) An quia demonſtrauerat, omne, quod fit, ex aliquo fieri, exprimere etiam voluit, quomodo quæ fiunt, nuncupentur?

Cum autem id quod fit, ab aliquo generetur, (hoc autem id eſſe dico vnde eſt principium generationis,) & ex aliquo, quod quidem non vt priuatio ſumatur, ſed vt materia. Iam enim determinatum eſt quo iſtud dicimus modo, & aliquid etiam fit. Atque hoc aut ſphæra eſt, aut circulus, aut quoduis cæterorum. id profecto vnde eſt principium generationis, vt neque ſubiectum, æs inquam ipſum, ſic neque ſphæram niſi per accidens facit, ex eo ſanè, quia ſphæra ænea, ſphæra eſt, ſed illam facit, æneam inquam ſphæram. Nam hoc aliquid facere, eſt hoc aliquid facere, ex eo quod eſt omnino ſubiectum. Dico autem æs rotundum facere, non æs rotundum facere aut ſphæram, ſed aliud quippiam, velut hanc in alio formam. Si enim facit, ex quodam alio facit, hoc enim ſupponebatur, veluti æneam ſphæram facit. hoc autem ita facit, vt ex hoc, quod quidem eſt æs, hoc faciat, quod quidem eſt ſphæra. Si igitur hoc ipſum faciat, identidem profecto faciet. vti patet, & generationes ipſa in infinitum proficiſcentur. Patet ergo neq; ſpeciem fieri, ſi hoc aut alio nomine eam formam quæ eſt in re ſenſibili, nuncupare oporteat, neque generationem ipſius eſſe, neque hanc eſſe etiam quidditatem. Hæc enim eſt id quod in alio, aut ab arte, aut à natura, aut à potentia fit. Facit autem ſphæram æneam eſſe: nam ex ære ſphæraque facit. In hoc enim hanc efficit formam, atq; hoc eſt ænea ſphæra. Si vero ipſius eſſe ſphæra omnino ſit generatio, quippiam è quopiam erit. Id enim quod fit, eſſe diuiſibile oportebit, ac aliud hoc, aliud hoc eſſe, aliud inquam materiam, aliud formam. Quod ſi ſphæra, æqualis è medio ſit figura, huius aliud id erit in quo id erit, quod efficiens facit in ipſo, aliud id quod erit in illo. Totum autem id erit quod eſt effectum, velut ænea ſphæra. Patet igitur ex hiſce quæ dicta ſunt, id quidem non fieri, quod vt forma, aut vt ſubſtantia dicitur, concurſum autem qui per hanc dicitur fieri. & in omni re generata materiam eſſe, atque hoc quidem materiam, hoc autem formam eſſe.

Cum

Cum autem id quod fit, ab aliquo generetur, hoc autem id eſſe dico vnde eſt principium generationis.) Cum ſibi demonſtrãdum propoſuiſſet. formam & quidditatem non generari, & intelligeret rem in expedito fore, ſi prius omne quod fit, ex aliquo fieri demonſtraſſet, hoc demonſtrato iam ad oſtẽdendũ reuertitur formam & quidditatem non generari, & ait, Quoniam quod fit, ab aliquo efficitur, hoc autem à quo efficitur, eſt cauſa efficiens. hanc enim ſignificat, cum ait, Hoc autem id eſſe dico vnde eſt principium generationis) & ex aliquo efficitur, ac fit, inquit, id ex quo efficitur, non priuatio, ſed materia. Hoc enim quale ſit, iam conſtituimus, fieri ſcilicet ex priuatione: ſed quia priuatio nomine caret, ex materia fieri dicimus. quoniam igitur quod fit, ab efficiente, & ex priuatione ſiue materia efficitur, & aliquid effici, vt homo, vel equus, vel globus, aut circulus, vel aliud quidquam: profectò quemadmodum efficiens, æs, vt in eodem exemplo perſiſtamus, non efficit, ſic ne globum quidem, non dico globum hunc particularem. hunc enim abſque dubio efficit, ſed formam, & quidditatem globi non efficit, ſed ipſam ponit in ære. Nam ſi globum efficere dicitur, per accidens hoc dicitur, propterea. ſ. ꝙ æneum globum facit, non ꝙ globi formam & quidditatem quam ponit in ære, hæc enim non generatur. Nam hoc aliquid facere) id eſt, efficere hunc particularem globum eſt efficere hoc aliquid, id quod ex ære ſubiecto atq; forma exiſtit, id eſt, compoſitum. Efficit enim rotundum in ære: rotundum autem, ipſam dico rotunditatem quæ in ſingularibus eſſe habet, non efficit, neque globi formam, hæc enim iam eſt, ſed hanc formam globi in ære facit, ipſamq́; in ære ponit. Siquis vero dicat formam quoq; globi, vt compoſitum ipſum fieri, cum omne quod fit, quemadmodum demonſtratum eſt, ex aliquo fiat, hæc forma fiet ex altera, & illa rurſus ex alia, & hoc in infinitum. quod fieri nequit. Vt enim qui æneam ſphæram ſiue globum facit, ex hoc ente ipſam facit, id eſt, ex ære hũc compoſitum globum facit, ita ſi formam & quidditatem globi efficit, ex aliquo ſubiecto efficiet & ſic generationes abſq; fine progredientur. Ex quibus planum efficitur, ſpeciem, (ſeu forma debet appellari, quæ in ſenſibilibus efficitur,) non adduci in eſſe per generationem: ſed natura quæ in materia ineſt, materiam alterante ac efficiente, puncto temporis & indiuiduo momento in ipſa ingenerari. Nec ſolum, inquit, palam eſt, formam quæ habetur in ſenſibili, non generari, ſed ne hæc quidem, formam dico quæ habetur in ſenſibili, eſt quidditas. quidditas enim vniuerſalis eſt, & intelligibilis, hæc autem ſenſibilis eſt & particularis quæ in materia ingeneratur à natura, vt forma in me & in ſingulis, ab arte, vt æneus globus. à poteſtate, vt virtutes. Virtutes enim formæ quædam ſunt animam adornantes, vt formæ materiam exornant. quæ quidem virtutes nõ generantur, non magis q̃ globus, ſed fiunt in alio, hoc eſt in anima, vt globus in ære. ac efficiens globum quidem æneum facit ex ære & forma globi. efficit enim ſphæram in ære, & quod ab eo efficitur, eſt globus æneus, quidditatem tamen globi omnino non facit. Si enim quidditas eſt generanda, ex aliquo generabitur, cũ omne quod generatum eſt, diuidatur in id ex quo fuit factum, & in id quod factum fuit. Si globus eſt figura vndiq; pariter diſtans à centro, huius figuræ altera pars erit ſubiectum, in quo forma ſit quæ in ipſo fit ab efficiente: altera forma, quæ in ſubiecto ineſt. quod vero ex his exiſtit, erit ænea ſphæra quæ facta eſt. & reliquũ concludit, dicens, Patet igitur ex hiſce quæ dicta ſunt, id quidem non fieri, quod vt forma, aut vt ſubſtantia dicitur.) Sed compoſitum ex hac materia generari. hoc enim ſignificat, cum ait, (concurſum qui per hanc dicitur) patet item (in omni re generata materiam eſſe, atq; hoc quidem materiam, hoc autem formam eſſe.)

Eſtne igitur præter has aliqua ſphæra, aut præter lateritias domos aliqua alia domus? an ſi ſic eſſet, nunquam hoc aliquid eſſet ortum, ſed hoc quidem tale ſignificat. definitumq́; non eſt? Id autem, quod producit, ex hoc efficit atque generat tale, quod cùm fuerit ortum, eſt hoc tale? totumque hoc, Callias eſt aut Socrates, perinde atque hæc eſt ænea ſphæra, homo vero ac animal, vt ænea ſphæra omnino? Patet ergo formas ipſas, vt quidam dicere formas conſueuere, ſi ſint præter ſingularia quædam, non vtiles ad generationes, ad producendas ſubſtantias eſſe, neque ob hæc ipſas ſphæras in ratione rerum ſubſtantias eſſe ponendas. In quibuſdam enim & luce clarius extat, id quod generat, tale quidem eſſe, quale eſt id, quod ab ipſo producitur, non tamen numero, ſed ſpecie idem, ac vnum, vt in ipſis naturalibus conſtat. Homo namq; hominem generat, & equus equum, niſi præter naturam quippiam fiat, vt fit cùm equus generat mulum. Atque hæc etiam ſimilem ſubeunt legem, id enim, quod commune eſt equo ac aſino, propinquiſſimum inquam genus, nomine caret, fortaſſe autem ambo ſunt veluti mulus. Quare patet non opus eſſe formam tanquam exemplar extruere. In his enim maxime formæ inquirerentur, atq; vtiles eſſent: quippe cum hæ maxime ſubſtantia ſint. Sed id, quod generat, ſufficiens ſanè productionis eſt cauſa, & vt in materia ſit ipſa forma. Tota autem iam talis in hiſce carnibus, atq; oſſibus forma, Socrates eſt & Callias. Quæ quidem diuerſa eſt ob materiam (etenim diuerſa) eadem autem ſpecie: quippe cum ipſa forma indiuidua ſit, vt patet.

Eſtne igitur præter has aliqua ſphæra, aut præter la- 23
teritias domos alias domus?) Demõſtrato formam & quidditatẽ nõ generari, ſed eſſe & fieri in ſubiecto, cùm dixiſſet ſpẽm ſiue formã in re ſenſibili non fieri per generationem, ſed temporis indiuiduo momento, & formam non actu & per ſe eſſe, vt ego ſum, ſed cogitatione: vbi hæc igitur demonſtrauit, interrogat vtrum præter hos globos ſit alius globus, & præter lateritias domos alia domus, quę ipſa per ſe conſiſtat? & omnino aliquis homo præter hos homines? & percuntatus reſpondet, an ſi ſic eſſet, nunq̃ hoc aliquid eſſet ortum?) Conſueuit Ariſt. hoc aliquid de ſenſibilibus dicere, deq́; iis, quæ digito monſtrari valent, & omnino de iis, quæ per ſe conſiſtere poſſunt, vt ipſe docet in Prædicamentis, dicens primam quamq; ſubſtantiam, (vocat autem primam ſubſtantiam Socratem, ac ſimpliciter indiuidua) ſine controuerſia hoc aliquid ſignificare. Si ergo, inquit, ſic eſſet, id eſt, ſi formæ ſecretæ per ſe eſſent, nunq̃ hoc aliquid generarotur, vt per alterationem alicuius forma in alterato puncto temporis ingeneretur, ſed ſi deberet generari in materia, per compoſitionem hoc efficeretur. Vt enim lateres ipſi per ſe exiſtentes per compoſitionem nõ per generationem & omnino alterationem partes domus efficiuntur, & ipſam conficiunt, ſic ſi formæ per ſe conſiſterent, cum materia nimirum compoſitæ efficerentur indiuidua, nõ per generationẽ & alterationẽ, quod alio quoq; exemplo declarari põt. Nã vt hoc vinũ & hoc mel per ſe exiſtentia poſtq̃ mulſum cõfecere, nõ poſſunt in aliis reperiri, ſic homo, ſi per ſe cõſiſtere, poſtq̃ cum materia cõpoſitus Socra. confeciſſet,

non poſſet in alia materia fieri, vt hominem alium efficeret, donec ſecretus eſſet à materia cum qua Socra. effecerat. Quod incommodum non accidit eis, qui formas ſeparatas eſſe negant. Neque enim per ſe hominem eiusq́; formam eſſe aiunt, ſed ipſum ex multis cogitatione ſecernunt, in particularibus vero talem naturam eſſe tradunt. Si ergo, inquit, formæ per ſe ſint, non generabitur hoc aliquid, Sed hoc quidem tale ſignificat) id eſt, forma ſignificat tale quid, non tamen ſimpliciter tale, ſed in ſubſtantia tale determinat, ſiue ſubſtantiam qualitatem quandam habentem. Et hoc à materia diſcrepat, quòd illa qualitatis eſt expers, forma vero tale ſignificat, non tamen eſt hoc aliquid diſcretum, & quod per ſe valeat conſiſtere. Sed efficiens ac genitor ex hac forma efficit ac generat tale, id eſt, compoſitum ex materia & forma, (& hoc quando genitum fuerit, eſt tale) id eſt, ſubſtantia ex materia & forma compoſita ipſum aut hoc quod eſſe tale dicitur, eſt Callias, vel Socrates. vt enim globus hic æneus ex materia & forma concreſcit, ſic homo hic, & omnino animal ex materia & forma exiſtit. ad hunc igitur modum materialem formam efficit in materia, & cum efficit aut generat, eſt. forma vero ipſa per ſe diſcreta non eſt. Ex dictis ergo palam fit formas cauſari, vt noſtratium rerum ſint effectrices, ac propterea ipſis ſubſiſtentiam tribuere, inutile prorſus eſſe ad generationes & ſubſtantias indiuiduas efficiendas. Neque ob hæc, inquit, ipſas ſeparatas in ratione rerum ſubſtantias eſſe ponendas,) vt ſcilicet hæc noſtratia, vt dictum eſt, efficiãtur. In quibusdam enim luce clarius extat) vt in me & in particularibus hominibus patrē, qui me genuit, vt me ex materia & forma conſiſtere, non autem ſeparatam eſſe formam. At, ſi formæ generationis eſſent cauſæ, neceſſe eſſet, vt patre meo non exiſtente ego tamen gignerer. Pater autem meus non eſt omnino mihi ſimilis, ſed idem ſpecie, numero non item. In naturalibus quoque rebus, inquit, ſimpliciter genitorem genito ſimilem eſſe conſtat. Homo enim ex homine generatur, & equus ex equo, niſi ſi quid præter naturam ſiat, vt equus non ſemper equum generat, ſed ſi equam impleuerit, equū: mulum, ſi ſalierit aſinam. Atque hæc quidem, inquit, equus ſcilicet & aſina, ſecundum quiddam cōmune mulum generat, vt enim Socra. cum Xantippe per quiddam commune hominem, hoc eſt filios ſuos genuit, ſic equus cum aſina mulum per commune quiddam generauit. Sed, quia proximum genus, id eſt commune, per quod mulum genuit, nomine caret, hoc non videtur. Sed fortaſſe, inquit, eſt illud commune vt mulus, ex quo intelligitur non oportere vt forma quaſi exemplar eſſe conſtituatur. In his enim maxime formæ inquirerentur) id eſt, actiones formarum in ſenſibilibus potiſſimum ac indiuiduis apparerent (quippe cum his maxime ſubſtantiæ ſint) at non apparet aliquid formas conferre ad ſenſibilem generationem, ſed genitor ſatis eſt ad genitum efficiendum, nulla exemplaris habita ratione. Sed neque genitor, ad exemplar, dum gignit, intuetur, & ipſe cauſa proxima eſt, vt forma ſit in materia, cum ab ipſo per media natura hoc formæ ſuppeditet, vt in materia inſit, non à forma vel exemplari, Sunt autem Callias & Socrates forma à genitore in carne oſſibus ac neruis generata, qui Callias & Socrates ſpecie quidem iidem, numero vero diuerſi ſunt. Diuerſa eſt enim cuiuſque materia, quorum autem eſt diuerſa materia, ea numero diuerſa ſunt.

Dubitauerit autem non iniuria quiſpiam, cur quædā ſiunt & arte, atq; etiam caſu, vt ſanitas: quædam non fiunt, vt domus. Atq; cauſa huius hæc eſſe videtur. Materia namq; quæ princeps eſt generationis, vt efficiatur & fiat aliquid eorum, quæ ab arte proficiſcuntur, in qua pars eſt aliqua rei, alia talis eſt. vt à ſeipſa moueatur, alia talis nō eſt: & huius alia hoc modo moueri poteſt; alia non poteſt. Complura namq; moueri quidem à ſeipſis poſſunt, at non hoc pacto velut ſaltare. Quæ igitur ſunt & quorum materia talis eſt, vt ſic moueri non poſſit, niſi ab alio, quales ſunt lapides, atq; ignis, & quorum materia talis eſt, vt ſic moueri poſſit, ideo alia non erunt ſine eo qui artem habet, alia erunt, ab his enim mouebuntur, qui artem non habent. poſſunt autem ipſa aut ab alijs non habentibus artem aut ex parte moueri.

Dubitauerit autem non iniuria quiſpiam, cur quædam fiunt, & arte, atque etiam caſu.) Quoniam multæ res fiunt ab arte, & eædem caſu efficiuntur, vt dictum eſt de valetudine, quædam ab arte quidem fiunt vt domus, caſu vero minime (nunq̃ enim abſque motore lateres ad domum conſtituendam ſua ſponte coiere) idcirco cauſam inquirit, cur hoc ſic vſu veniat, & quæſtione propoſita, huius cauſam reddit, quoniam materia quæ princeps eſt generationis, id eſt principium & cauſa ſubiecta in efficiendo, id eſt dum aliquid efficitur vel generatur ab arte, in qua materia rei pars aliqua ineſt. ſupra enim dixit, calor in corpore aut valetudo eſt, aut ipſum conſequitur pars aliqua valetudinis. quoniam igitur materia quæ ſubiecta eſt, dum ab arte quidq̃ efficitur, partim huiuſmodi eſt, vt à ſe quemadmodum ab artifice moueretur, moueri valeat, partim contra moueri nequit à ſe, vt ab arte mouetur: hoc cauſa eſt, cur quædam fortuitu fiant, alia non item. Sed quoniam cunctis rebus ſuppetit motus naturalis, (lapis enim deorſum fertur, ignis ſurſum,) idcirco ait, quemadmodum pleraq́; animalia mouētur motu loci, ſic autem moueri nequeūt, id eſt in rythmum exempli cauſa ſalire non poſſunt, ſic lateres & ligna deorſum moueri poſſunt naturaliter, non item ſic vt domum perficiant, niſi ab ædificatore moueantur. Et ignis à ſe ſurſum moueri valet, ſic autem vt æs incendat, nequaquam niſi ab ærario fabro Ob has igitur cauſas quædam, vt domus, & nauigium, & talia non fient abſq; artificibus, alia fient, vt valetudo. Deinde rationem exprimens, quæ à ſe, inquit, moueri valent, ea non ſolum ab artificibus mouebuntur ſed etiam ab iis qui carent arte. confricatio enim, vt ſæpe diximus, & ab artifice fiet, & ab eo qui artificio careat. vel igitur mouebuntur ab arte carentibus (vel ex parte) id eſt à ſeipſis. Nam cum poſſint à ſe moueri, iam ab artifice mouebuntur, iam ab artis experte, quandoque etiam à ſeipſis. a 4

Patet autem ex hiſce, quæ diximus, et vniuerſa quodammodo, (ſi non per accidens fiant,) ex eo quod eſt eiuſdem nominis rationisq́; fieri, vt res naturales, aut aliqua ex parte tali, vt domus ex domo, aut à mente. Eſt enim ars ipſa forma, aut ex parte, aut ex habente aliquam partem. Cauſa enim faciendi, pars eſt prima per ſe. Nā caliditas, quæ eſt in motione, caliditatem in corpore fecit. hæc autē ſanitas eſt, aut pars ſanitatis, aut ipſam pars ſanitatis aliqua, aut ipſa ſanitas ſequitur. Quapropter & facere dicitur, quia illud ſanitatem facit, caliditas inquam ipſa, cui accidit atque ſequitur valetudo. Quare vt in ratiocinationibus ſubſtantia principium omnium eſt (nam ex ipſo quid eſt, ratiocinationes proficiſcuntur) ſic ſunt hic generationes. Simili modo res ſeſe habet & hiſce, quæ natura conſtant. Semen enim perinde atque

artifex

artifex facit. habet enim potentia ipſam formam, et id, à quo eſt ſemen, vniuocum eſt quodammodo, niſi ipſum ortum ſit læſum. Quocirca non ex mulo naſcitur mulus. Non enim ita omnia ſunt flagitanda, vt ex homine naſcitur homo. etenim ex viro mulier oritur. At qui quorum materies (vt ibi) & à ſeipſa eo motu moueri poteſt, quo ſemen mouet, ea à caſu fiunt. Quorum vero non poteſt, ea nullo alio modo quam ex generationibus fieri poſſunt.

35 Patet autem ex iis, quæ diximus, omnia quodāmodo ex rē cognomine fieri) Poſtquam multis verbis oſtendit non ſolum hominē ex homine fieri, ſed domū etiam ex domo (ars.n. per quā domus efficitur, nihil eſt aliud q̄ domus forma) ſimiliter ex valetudine valetudinē fieri, nunc ex dictis palam eſſe ait, omnia ex re cognomine, id eſt ex re vniuoca fieri, niſi ſiquid per accidens efficiatur. illud enim, quod fit ex accidenti, nemo ex vniuoco fieri dicat. Exempli cauſa domus, cùm per ſe fiát, ex accidenti tamen huic moleſta, illi efficitur iucunda. Moleſtum igitur iucundumúe non dicimus ex moleſto & iucundo vniuoco fieri, quippe quorum nec ars habetur, neq; forma. Omnia igitur, inquit, ex vniuoco fiunt. Illud autem (quodāmodo) & quod paulo poſt ait, (aut ex parte vniuoca) adiunctum eſt propter artificiola. Neq; enim perinde ex domo exiſtente domus efficitur, vt ex homine homo. domus igitur quodāmodo ex vniuoco fit, vel ex parte vniuoca. Domus enim ratio de hac domo prædicatur. quodāmodo vero non ex vniuoco, qñ domus, ex qua fit, non ſubſiſtit. Sed, cùm dixiſſet, domum ex domo fieri, quia domus ab arte fit, non à domo, cauſam ſuggerit cur hoc ad hunc modum dicatur, dicens, Eſt.n. ars ipſa forma) id eſt, ars, ex qua domus efficitur, nihil aliud eſt q̄ domus. Forma.n. domus, quæ in anima ædificatoris ĩmaterialiter ineſt, eſt ars, vt in Secundo lib. de Anima demonſtratur. Illud igitur ex parte vniuocā, vel habente partem, huiuſmodi habet intellectum. Calor enim, ex quo efficitur ſanitas, pars eſt ſanitatis, aut partem eius habet. Quorum dictorum ipſe manifeſta admodum apponit exempla, dicens: Cauſa enim faciendi pars eſt prima per ſe.) Caliditas nāq; per motum & confricationem extrinſecus effecta, caliditatem effecit in corpore generata: quæ quidem caliditas in corpore, ſanitas eſt, vel ſanitatis pars. Aut illud ſatius eſt dicere, poſt calorem ipſum partem conſequi ſanitatis, vel non partē ſanitatis poſt calorem ſequi, ſed ipſam ſanitatem. eſtq; orationis concluſio hmõi, calor vel ipſe eſt ſanitas, vel ſi non eſt, certe ipſum conſequitur pars ſanitatis, vel ipſa ſanitas. ac ſenſus quidē huiuſmodi eſſe videtur. Dictio vero hoc ordine digeri poteſt. Omnia fiunt ex re cognomine, cum nō fiunt ex accidenti. deinde inſert, vt res naturales, & quæ ſequuntur. Sed, cum dixiſſet calorem à motu expreſſum ſanitatem eſſe, vel partem ſanitatis, vel poſt ipſum ſanitatis partem conſequi, aut ipſam ſanitatē, cauſam ſubiecit cur calor in motu expreſſus ſanitatem efficere dicatur, dicens, (quapropter & facere dicitur, quia illud ſanitatem facit) id eſt quo circa confricatio, vel calor confricatione elicitus, valetudinē facere dicitur quoniam id quod efficit confricatio, valetudinem efficit, eſt autem id quod efficit confricatio calor qui habetur in corpore, cui calori cōtingit vel conſequitur ſanitas. Sic enim accipi debet dictio illa (quapropter facere dicitur, quia illud ſanitatē facit) quid eſt autem id quod ſanitatē facit? nempe caliditas, (cui) id eſt cui caliditati (accidit atq; ſequitur valetudo.) Et quemadmodum in ratiocinationibus termini (hoc enim ſignificat per verbum ſubſtantia & quid eſt) principia ſunt atq; cauſæ concluſionum, ex terminis enim demonſtrationes efficiuntur, ſic artificioſorū cauſæ ſunt ipſorum generationes. (Simili autem modo, inquit, res ſeſe in iis quæ natura conſtant, ſemen nanque perinde atque artifex facit (vt enim ille in ſe domus aut cuiuſpiam alterius cuius artifex eſt, formam habet, ſic ſemen in ſe poteſtate formam habet) & id à quo eſt ſemen, vniuocum eſt quodammodo, id eſt, eodem nomine cenſetur, atque id quod fit, niſi læſio fuerit, vt in mulo. Neque enim equus à quo ſemen procedit mulum efficiens, vniuocus eſt mulo. Vniuocus autem, imo vero ne nominis quidem illius eſt particeps, cum equus non appelletur mulus. Eſſe autem mulum læſionem, certum eſt, cum mulus ex mulo non generetur, qui, niſi læſio eſſet, ex iis quæ natura conſiſtunt, nimirum generare poſſet. Sed poſtquàm id à quo ſemen deciditur, vniuocum quodāmodum eſſe dixit ei quod per ſemen generatur, cur illud (quodāmodo) adiecerit exponit, dicens. non enim ita omnia ſunt flagitanda, vt ex homine naſcitur homo. etenim ex viro mulier oritur) quaſi dicat, non oportet in omnibus quærere vniuocum. Nam mulier ex viro generatur, non tamen mulier appellatur vir. Itaque recte (quodāmodo) appoſitum eſt, cum nonnulla iis ex quibus fiunt, vniuoca ſint, alia ſecus. Atque equidem ſupra cum dixit) palam autem ex iis quæ diximus, eſt, vniuerſa quodāmodo ex eo quod eſt eiuſdem nominis rationiſq; fieri, aut aliqua ex parte tali) illud quodāmodo, & ex parte, ob hoc adiectum fuiſſe reor. Vir enim atq; mulier vt homines, vniuoci ſunt: vt autem vir & fœmina, nequaquam. itaq; ex parte vniuoci ſunt. vir autem qui ex viro naſcitur, non ex parte, ſed omnino ei ex quo naſcitur vniuocus eſt. quoniam & vt homines, & vt viri ſunt vniuoci. Superuacanea igitur fuit ſuperior noſtra horum verborum expoſitio, quæ vt modo explicuimus, ſunt accipienda. Atque hæc quidem in hunc ſenſum ſortaſſis dicta ſunt. Dictio vero per hyperbaton ſiue exceſſum ad hūc modū legi debet. Eſt enim ordo, Et id à quo eſt ſemen, vniuocum eſt quodāmodo, niſi ipſum ortum ſit læſum, quocirca non ex mulo naſcitur mulus. Deinde) non enim ita omnia ſunt flagitanda, vt ex homine naſcitur homo, etenim ex viro mulier oritur. Cæterum diſputato de artificioſis quæ fortuitu fiunt, de iis quæ à natura efficiuntur, verba facit, & ait. Quæcunque autem à caſu, ſicut ibi quæcunque pro, ea, dicens: eſt autem ſenſus. Ex iis quæ natura fiunt, ea dicimus fortuitu fieri, quorum materia non ſolum ab efficiente, ſed à ſeipſa moueri poteſt eo motu, quo à ſemine moueretur. Herba enim ex ſemine naſcitur, & abſque ſemine, propterea quòd herbæ materia mouetur motu quem ſemen moueret. quorum autem materia nequit à ſe moueri, vt in homine, hæc aliter generari nequeunt, ſed ex ſuis genitoribus gignuntur, non ſortuitu. In dictione autem quæ ait (quæ autem à caſu ſicut ibi) illud ſicut ibi, pro, ſicut in artificioſis, dictum eſt.

At vero ratio iam dicta, non de ſubſtantia ſola formam non fieri declarat ſed cōmunis eſt de omnibus ſimiliter primis, vt de qualitate, de quantitate, cæteriſq; prædicamentis. Nam vt ænea ſphæra, nec æs, & in ære eodem modo ſic fit. ſemper.n. materiam antecedere formamq; oportet) ſic & in ipſo quid eſt. et in quanto, et quali fit, cæteriſq; prædicamētis ſimili modo. Nō.n. fit ipſum quale, ſed quale lignū; neq; quātum, ſed quantū aut animal, aut lignum. Verum hoc ex hiſce

propriũ ſumi ſubſtantiæ pōt. Semper.n. aliã præcedere ſubſtantiam actu, quæ quidem faciat, neceſſe eſt, velut animal, ſi animal naſcitur. Quale autem aut quantum non neceſſe eſt actu præcedere, niſi potentia ſolum.

26 At vero ratio dicta non de ſubſtantia ſolum formam non fieri declarat, ſed communis eſt de omnibus ſimiliter primis.) Poſtq̃ ſubſtãtiarum formam, qua forma eſt, non generari docuit, ſed fieri in ſubiecto, hoc eſt in materia, rationem affirmat, quæ formã ſubſtãtialem, id eſt ſubſtãtiam non generari demonſtrat, idem quoq; de cæteris prædicamentis demonſtrare, quali, quanto, & reliquis. vt.n. globus æneus efficitur, non tñ ſorã globi, ſic album lignum & bicubitale fit, non autẽ albedo, neq; quãtitas. Atq; hoc æs efficitur ex aliquo ſubiecto, exempli gratia ex aqua: forma vero & quidditas nõ efficitur ęs. Sed quęrat aliquis, ſi neq; ſubſtantia fit, neq; quale, neq; quantum, quo demum ſubſtantia diſcrepat à cæteris? an quia in ſubſtantia neceſſe eſt vt præexiſtat altera ſubſtantia? exempli cauſa neceſſe eſt vt Alex. qui ſubſtantia eſt, pater ipſius præexiſtat: in albo autem nihil eſt neceſſe, vt albũ actu præexiſtat, ex quo efficiaſ, ſed poteſtate tñ: qm̃ non albũ lignũ, poteſtate albũ eſt.

Cùm autem omnis definitio ratio ſit, & omnis ratio partes habeat, atque vt ad rem ſeſe habet ratio, ſic & pars rationis ſeſe habeat ad rei partem: Dubitatur iam, vtrum partium rationem in totius ratione ineſſe, an non ineſſe oporteat. In quibuſdam enim ineſſe, in quibuſdam non ineſſe videtur. Ratio nanq; circuli, partium rationem non habet, at ſyllabæ ratio rationem habet elementorum: circulus tamẽ ſuas in partes, perinde atq; ſyllaba in elementa diuiditur. Præterea ſi pars prior eſt toto, & recti anguli pars eſt acutus, & digitus animalis, prior vtiq; recto acutus angulus, & homine digitus erit. Videntur tamẽ illa eſſe priora, Ratione enim ex illis ſanè dicuntur, & inſuper ſine ipſis eſſe videntur. An pars multis dicitur modis? Atque vno modo ea pars dicitur, quæ quantitate menſurat. Verum hæc omittatur; ſed hoc eſt cõſiderandum, ex quibus vt partibus ſubſtantia conſtat. Si igitur quoddam eſt materia, quoddã forma, quoddam ex hiſce conſtans; et materia, et forma, & id, quod ex vtriſque conſtat ſubſtantia eſt. Partim & materia pars cuiuſpiã dicitur, partim non dicitur, ſed ea, ex quibus ratio formæ conſtat, veluti caro pars quidem concauitatis non eſt. hæc eſt enim materies, in qua fit. ſimitatis autem quædam eſt pars. æs etiã totius quidem ſtatuæ pars eſt; eius autem quod vt forma dicitur ſtatuæ non eſt dicenda eſt enim ipſa forma, & vt formam quæque res habet, ſed materiale nunquam per ſe eſt dicendum. Quapropter circuli quidem ratio fruſtorum rationem non habet. at ſyllabæ rationem habent elementorum. Elementa enim orationis, partes ſunt formæ, ſed non materies. Fruſta autem circuli ſic ſunt partes, vt materies, in qua circulus fit: propinquiora tamen ſunt formæ quàm æs, cùm rotunditas in ære fuerit orta. atqui neque elementa omnia aliqua ex parte in ſyllabæ inerunt ratione, vt hæc cerea, aut ea quæ ſunt in aere, iam enim & hæc partes ſunt ſyllabæ vt materia ſenſibilis ſanè.

27 Cum autem omnis definitio ratio ſit, & omnis ratio partes habeat.) Duas admirabiles quęſtiones ſuoq; ingenio digniſſimas proponit, quarum prior eſt hmõi. Cum omnis ratio partes habeat, vt aũt tota oratio definitioq; ſeſe habet ad totum definitum, ſic pars definitionis ad partem definiti, vtrum oportet, partium rationem, id eſt, ipſas partes (ratio.n. partis ipſa pars eſt) in ratione totius ineſſe, vt ſit exẽpli gratia hominis definitio hmõi, animal pedeſtre bipes manus habens atq; caput, an non oportet? & cauſam, qua quiſquã in hanc dubitationem & qõnem duci poſſet, ſubiungit, dicens, In quibuſdam.n. ineſſe, in quibuſdam non ineſſe videtur) quod cum ita ſit, merito hanc qõnem proponit, & ait, in quibuſdam inſunt, in quibuſdam non inſunt. Ratio nanq; circuli partium rationem non habet) hoc eſt, ipſas partes. Neque.n. dicimus, circulus eſt figura plana, & quod ſupereſt definitionis, hñs duo ſegmẽta. At ſyllabæ ratio rationem habet elementorum.) Dicimus .n. ſyllaba eſt conceptio cõſonantis vel conſonantium cum vocali. Itaq; ſyllabæ partes ſunt in ratione ſyllabę. At, cum circulus perinde in ſegmẽta diuidatur, vt ſyllaba in elementa, cur in ſyllabæ ratione partes ſunt, in circuli nõ item? Hæc effatus antequam ſolutionem inferat, proponit aliam qõnem, & deinde vtramq; ſoluit. Rurſus ergo quęrit, vtrum partes toto priores ſunt an ſecus? Nam, ſi priores, cum angulus acutus ſit pars recti, acutus.n. minor eſt recto, & digitus pars animalis, nimirum angulus acutus prior erit recto, & digitus homine. His dictis, qõnem proxime dictam ſoluit, dicens, Non videtur pars prior eſſe toto. cuius cauſam ſtrictim apponit dicens. Rõne.n. ex illis ſanè dicuntur) id eſt, in definitione partium accipiuntur tota. At quę in alicuius definitione ſumuntur, priora ſunt definito. quod ſi ſic eſt, totum profecto prius eſt parte. Sumi autem tota in partium definitione perſpicuum eſt. Sic.n. angulũ acutũ definimus, angulus acutus, eſt angulus recto minor. Itaq; angulus rectus ſumitur in definitione acuti. ac viciſſim digitum definientes, partem hominis talem eſſe dicimus. Quam quæſtionem alio quoq; modo ſoluit, dicens, (& quoniam altera ſine alteris conſiſtunt, priora ſunt) quaſi dicat, hæc quoq; fides eſſe poteſt, tota partibus eſſe priora, quod hæc illas ſecum tollunt. nã non exiſtente parte, totum tamen conſiſtit, licet imminutum, ſublato vero toto pars nequit conſiſtere. At hunc igitur modum poſteriore quæſtione poſita & ſoluta, quam & paulo poſt multis aliis rationibus diſſoluit, redit ad priorem, qua quæritur, cur in quibuſdã partium rationes, id eſt, ipſæ partes inſint in ratione totius, vt de ſyllaba dictum eſt, in aliis non item, vt in circulo, in cuius definitione non habentur ſegmenta: ipſamq́; multifariam ſoluit. Sed ante ſingulorum dictorum explicationem, operæpretium erit, breui totum ſolutionis propoſitum commemorare, quo fiat ſolutio quæſtionis expeditior. Partium igitur, inquit, quæ materiales ſunt, & materiæ rationem ſortiuntur, vt oſſa & nerui, harum rationes, id eſt, hæ partes, non ſumuntur in formæ definitione, quæ vero non ſunt materiæ partes, ſed formæ, vt pedeſtre & bipes (hæ nanq; non ſunt materiales, vt manus & pedes) hæ igitur formæ partes accipientur in definitione totius. Itaq; ex partis æquiuocatione exorta fuit dubitatio. alia.n. pars eſt vt materiæ, alia vt formæ. Atq; hæc quidem paulo accuratius dicta ſunt, quo facilius dicta ipſius percipiamus. Ipſa vero dum quæſtionis ſolutionem molitur, partis diuiſionẽ præiicit, quam multifariam dici ait. vno modo quæ totum metitur, vt numerus, tria, metitur nouem: Sed hæc pars, inquit, quæ totum metitur, omittatur, & de iis conſideremus, ex quibus ſubſtantia conſiſtit. ſubſtantiam appellans formam. & ſubſtantiæ notiones exponit, vt doceat quemadmodum tum forma, tum etiam materia dicitur ſubſtantia & magis etiãnum id quod ex materia formãq; conſiſtit, ſic partium alias eſſe formæ, alias materiæ, id eſt materiales. Partes igitur formæ, vt dictum

eſt,

eſt,ſumẽtur in totius,hoc eſt,in formę definitione,materiales vero minime. Si ergo,inquit,quoddam eſt materia quoddam forma, quoddam ex hiſce conſtans) ex materia videlicet & forma, cum materia & forma atq; ex his concretum ſubſtantia ſit,materia iam pars alicuius dicitur,iam ſecus. Compoſiti.n.pars eſſe dicitur,formæ non item, ſed formæ partes & vocantur & ſunt, ex quibus eius ratio conſtat, quæ quidem ſunt genera & differentiæ. Sed poſtquam materiam alicuius partem appellari dixit,cuiuſpiam ſecus, hoc ipſum exemplis exponit,dicens,(veluti caro pars quidem concauitatis nõ eſt) quãquam ipſius materia ſit,& quæ in ipſa effici nata eſt.non eſt autem pars ipſius propterea ꝙ non eſt determinate id quod ſubiicitur cauitati,cum in lapidibus, lignis, ære, Breuiter in omnibus aut pleriſq; corporibus cauitas eſſe notetur. Simitatis vero caro pars eſt, qm̃ ſimitatem extra carnem non eſt reperire. Omnis.n.ſimitas in carne obtinet eẽ,ac idcirco caro ſimitatis eſt pars: ac viciſſim huius ſenſibilis & particularis ſtatuæ æs eſſe pars dicitur, non item eius quæ vt forma ſtatuæ vocatur. Sed cum non modo ſtatuæ formam ſtatuã appellaſſet, ſed etiam hanc æneam & particularem ſtatuam eodem ſtatuæ nomine nuncupaſſet, qm̃ in hunc modũ contradici poſſet, concedamus ſtatuæ formã recte nuncupari ſtatuam, compoſitum tamen & particulare cur ſtatuã appellemus,& non potius æneam? idcirco hm̃õi obiectioni occurrens ait, (dicenda eſt.n.ipſa forma, & vt formam quæq; res habet, materiale nunquam per ſe eſt dicendum) eſt autem ſenſus,qm̃ res à forma ſignantur,non à materia,idcirco in omnibus forma dici,& res quatenus forma ſunt, appellari debent, vt ſi forma ſit ſtatuæ,res ſtatua nuncupetur,ſi tripodis,tripos,& cætera ſimiliter, non autem materia nuncupanda eſt, neq; res ab ipſa nominãdæ. Nam ſi æs efficitur ex aqua,haud fuerit par ipſum aquam nuncupare, ſed æs ab ipſius forma. Cum ergo materiam iam partem alicuius appellari dixiſſet,iam ſecus,& obiter quæſtionem à me expoſitam, quæ obiici poſſet, explicaſſet: cauſam ſubiecit,cur in ſyllabæ definitione, elementa eius ſumuntur, in circuli ratione non perinde ſegmenta, dicens. In ſyllabæ ratione idcirco elementa ſumuntur, quia ſunt partes formæ ſm̃ rationem ipſius, vt animal & pedeſtre & bipes ſunt partes humanæ formæ. At partes formæ neceſſario in ipſius definitione accipiuntur. Si ergo partes formæ neceſſario in ipſius ratione ſumuntur, elementa autem partes ſunt formæ ſm̃ rationem ſyllabæ, merito atque adeo neceſſario in eius ratione inſunt. At ſegmenta circuli non ſunt partes formæ circuli,ſed figura & plana & vna linea contenta.& omnes lineas à centro ad circunferentiam ductas eſſe inter ſe pares. Segmenta igitur nõ ſunt partes formæ circuli, ſed materia, vt æſtus. quo fit vt in ipſius ratione non accipiantur. Sed quærat aliquis, cur cum ſegmenta circuli partes materiales ſint, elemẽta nõ ſunt partes materiales ſyllabæ? An quia mens nõ abduxit elementa à ſenſibilibus quibuſdam elementis, & penes ſe habet,ſegmenta vero haud dubie à ſenſibilibus quibuſdam ſegmentis abduxit,& habet penes ſe? At ſi à materia ipſa ſeuocaſſet,profecto non eſſent materia, nec omnino quaſi materia circulo ſubiicerentur. An idcirco ſunt materiales partes,qm̃ forma circuli, & omnino forma omnis ipſa per ſe partibus vacat,& eſt incorporea, quãquam materiæ in qua ineſt coextendatur, & ꝓpter ipſam in interuallo fiat? Formæ igitur interuallis oĩno vacãt,& partibus oĩno carent. Segmẽta vero quã à ſenſibilibus abducãtur, tñ interuallũ quoddã eſſe intelliguntur circũferentia & linea recta cõtentum. Interuallum aũt nõ eſt alterius quã materiæ, cum interim nullum interuallum in elementis liceat intelligere. Sed quãquam, inquit, ſegmenta circuli ſint partes vt materia,tamen formæ viciniora ſunt, ad ipſaq; proprius accedunt, quam æs, cum rotunditas ſegmenti vel circuli in ære fuerit affecta. Nam interuallum quod eſt in ęneo ſegmento, non eſt idem quod illud quod intelligitur in ſeparato. Itaq; ſegmentum ſeparatum magis accedit ad formã quam inſeparatum, quod in materia quapiam habetur atq; ſubiecto. Porrò habentia quodpiam interuallum,vt materiam eſſe, ac proinde in formarum definitione non ſumi, argumento ex ſyllaba ſumpto confirmat, negans omnia elemẽta eſſe partes ſyllabæ quæ ſm̃ rationem & formam intelligitur, cum neq; cætera elementa, eaúe quæ atramento in chartis exarantur, eius partes ſint, quoniam hæ interuallum habent, & partes ſyllabæ fiunt quaſi materia, vt æs ſtatuæ. Cum autem dixiſſet (vt hæc ænea) adiecit (aut ea quæ ſunt in aere.) Nam cum ſit vox, aeris percuſſio, vel aer percuſſus, haud dubie cum loquimur, aer verbis conformatur & quodãmodo B C A, & cæterea efficitur: ſed quomodo aer dictis configuretur, accuratius dictum eſt in Secundo de Anima, vbi Ariſtote. de voce mentionem fecit.

Etenim non ſi linea cùm in dimidia, aut homo cùm in oſſa, neruos, carneſq́; diuiditur, corrumpatur, propterea & ex his vt ex ſubſtantiæ partibus conſtant. ſed vt ex materia tantum. atq; totius quidem illa ſunt partes, formæ autem, ac eius, cuius eſt ratio, non ſunt partes; idcirco neq; in ipſis rationibus inſunt. In quibuſdã igitur rationibus huiuſcemodi partium ratio inerit, quibuſdam vero non ineſſe ipſam oportet, niſi ſit ipſius ratio ſimul ſumpti. Propter hoc enim nonnulla quidem ex hiſce ſunt vt principiis, in quæ corrumpuntur, nonnulla autem non ſunt. Quæ igitur ſimul ſumpta forma ſunt & materies, vt ſimum aut æneus circulus, ea in hæc corrumpuntur, & ipſorum pars eſt materia. Quæ vero non ſimul ſunt cum materia, ſed ſine materia ſumpta, vt rationes ipſius formæ duntaxat ea non corrumpuntur, aut omnino, aut non ſaltem hoc pacto. Quare illorum quidem hæc principia ſunt & partes, formæ autem ipſius neq; principia ſunt, neq; partes, et propterea ſtatua lutea in lutum, et ſphæra in æs, & Callias in carnem oſſaq́; corrumpitur, & inſuper circulus ſua in fruſta. Eſt enim quippiam quod cum materia ſimul eſt ſumptum. æquiuoce namq; dicitur circulus, & qui ſimpliciter dicitur, & ipſi ſinguli, propterea quòd ipſi ſinguli proprio nomine carent.

Etenim non ſi linea cùm in dimidia, aut homo cum a 8
in oſſa,neruos carneſq́; diuiditur,corrumpatur,propterea ex his ſunt.) Poſtquam ſegmenta docuit ad circuli rationem non aſſumi, nec æs ad ſtatuæ, propterea ꝙ ſunt quaſi materia, cùm ea ſumi debeãt ad formarum rationes, ex quibus forma conſiſtit, circulum autem non tanquam formam cõſiſtere ex ſegmentis, neq; ex aere ſtatuam, ipſam dico ſtatuæ formã ſimiliter hominiſ́ quidditatem non carnibus & oſſibus conſtare, neq; lineam ex medietatibus: Hæc igitur effatus, qm̃ poſſet aliquis in hunc modum cõtradicere, Si linea non conſtat ex ſegmentis, neq; homo ex carnibus, neruis, & oſſibus, cur ſi linea diuidatur in medietates, interit, & homo ſi in neruos, & oſſa? Itaq; certum eſt hominẽ ex carnibus & neruis, lineam ex medietatibus conſtare, & omnino rem quãq; ex iis, in quę diuiditur. quod ſi verum eſt, illa profecto ad ipſorum definitionem ſumentur. His occur-

rens ait; Nom ſi homo cùm in carnem ac oſſa diuiditur, perit, ac perinde linea, ſi ſecetur in medietates, protinus ex his tanquam ex ſubſtantiæ formæq; partibus conſiſtunt, ſed quaſi ex materia id eſt, ſunt partes materiales, non partes formæ. Sunt, inquam partes compoſiti ex materia & forma, non item formæ, cuius eſt ratio atque definitio. Nam, ſi rationes cõpoſitorum eſſent, has partes ad ipſorum definitiones aſſumi cõueniret. nunc cùm formarum definitiones ſint, qui fiet vt hmõi partes ad ipſas rationes aſſumantur? Siquis autẽ compoſitum per accidens definiat, nam proprie formarum definitiones ſunt, compoſitorum non item, ſicut ipſe procedens declarabit, in rationibus cõpoſitorum inerit ratio talium, manus dico, oſſium, & ſimilium, id eſt, ipſæ partes accipientur in compoſitorum definitione, in alüs autem, id eſt, in rationibus non cõpoſitorum, hoc eſt formarum, nõ inerunt hmõi partes, niſi definitio, in qua ineſſe debent, compoſiti fuerit. Et compoſita ex his tãquam ex principiis conſtituuntur, & in ipſa decedunt; ſimplicia vero, id eſt formæ, neq; ex his conſtant velut ex principiis, neq; abolẽtur in hæc. quo minus eſt nobis quæſtio reformidanda, quæ ait, ſi non conſtant ex ipſis, quomodo diuiduntur in hęc? neq; enim forma in hæc diuiditur, ſed compoſitum. Poſtquam vero dixit, quædam in hæc interire, alia nequaquam, docet quæ ſunt ea, quæ in hæc intereunt, & quæ ſecus, dicens: Quæ igitur ſimul ſumpta forma ſunt & materies) id eſt quæ ex materia & forma conſiſtunt, (vt ſimum) hoc. n. ne ratione quidem licet à materia ſeparare (vel æneus circulus) nam & hic ſimul cum materia ſumitur, ea intereunt in ipſa, & materia eſt ipſorum pars. quæ vero non ſumuntur cum materia, ſed ſine materia ſunt, vt formæ, quarũ ſolum ſunt rationes (nam compoſitorum, vt docebit, non habentur definitiones) eorum, id eſt formarũ, neq; partes ſunt hæc, oſſa videlicet & carnes, neq; illa in hæc intereunt omnino, aut ſaltem non perinde. Omnino igitur non perit homo me pereunte, quoniam poſt meum interitũ alius viciſſim homo exiſtit. Sed, quoniam ego ſubiicior illi, ac eius ſum pars, ille me intereunte interit ex accidenti. hæc itaq; compoſitorum partes vt quaſi materia principiaq; ſunt, formarum neq; partes, neq; principia. Et quia compoſitorũ partes ſunt, idcirco in ipſas compoſita intereunt, ſtatua lutea in lutum, globus æneus in æs, Callias in carnem atque oſſa, circulus in ſegmenta. Eſt. n. aliquid in ſegmentis, quod in ipſis concipitur vt materia. hoc autem eſt materia, quam intelligimus, vt dictum eſt, à recta linea & circũferentia contenta. Sed, cùm circulum in æs interire dixiſſet, quoniam tum particularis & compoſitus appellatur circulus, tum forma ipſa circuli, idcirco adiecit: æquiuoce nanque dicitur circulus, & qui ſimpliciter dicitur, & ipſi ſinguli) quaſi dicat, cùm circulum interire dicimus, nemo putet vniuerſalem circulum vt formam à nobis dici, ſed circulum particularẽ. Nam in ſingulis hominibus, quoniam præter hominis appellationem omnibus communem ſuum cuiq; nomen tributum eſt, vt Callias, Micallus, non dicimus hominem interire, ſed Calliam, vel Micallum. In circulis autem, quoniam non ſunt ſingulis impoſita ſua nomina, ſed tam vniuerſalis quàm particularis appellatur circulus, idcirco dicimus circulum perire. At ſi circulus æneus, exempli cauſa, vocaretur veſtimentum, profecto non circulum, ſed veſtimentum, diceremus interire, quemadmodum Calliam aut Micallum, non hominem perire dicimus.

Dictum eſt igitur & nunc ipſum verum, attamen quibuſdam repetitis, dilucidius dicamus oportet. Quæ nanque rationis ſunt partes, & in quas ratio ipſa diuiditur, eæ ſanè aut omnes aut aliquæ ſunt priores. Non autem anguli recti ratio in rationem acuti, ſed acuti ratio in rectum diuiditur. Qui nanq; acutum definit, vtitur recto. acutus enim minor eſt recto. Similiter circulus et ſemicirculus ſeſe habere videntur. Semicirculus enim circulo definitur, et digitus etiam toto. digitus enim talis eſt hominis pars. Quare partium eæ quidem quæ vt materia ſunt, & in quas vt in materiam totum diuiditur, poſteriores ſunt ſanè. Eæ vero quæ vt rationis ipſius eiusq; ſubſtantiæ quæ rationi accommodatur, ſunt partes, aut omnes ſunt, aut nonnullæ priores.

Dictum eſt igitur & nunc ipſum verum, attamẽ quibuſdam repetitis dilucidius dicamus oportet.) Differit 29
alteram quæſtionem, qua vtrum partes priores ſunt, inquirebatur, an tota? Quæ igitur, inquit partes formæ ſunt, vt animal & pedeſtre & bipes formæ hominis, hæ priores homine ſunt. quæ vero non formæ, ſed totius compoſiti, vt nerui, & oſſa, poſteriores. Caro. n. & oſſa poſteriora ſunt toto, id eſt, ſimpliciter homine. quamobrem angulus acutus non eſt prior recto, qm̃ ratio recti non diuiditur in rationem acuti: quemadmodum hominis ratio in rationem ingredientis & bipes. Sed potius acuti ratio in rectum, cum ad acuti definitionẽ rectus accõmodetur. Angulus enim acutus minor recto eſſe definitur. Circulus item & ſemicirculus ad hũc modum ſeſe habet, quippe ad ſemicirculi definitionem circulum ſolemus adhibere. Et enim ſemicirculus figura diametro & circũferentia circuli contenta. Similiter digitum per totum definimus. Eſt enim digitus huiuſmodi pars hominis. Cum igitur partes totis definiantur, tota non item per partes, efficitur vt tota partibus priora ſint. Nam definitum poſterius eſt iis, per quæ definitur. In formis vero res contra ſeſe habet, quia enim per partes ipſæ definiuntur, partes haud quaquam per illas, tota, hoc eſt formæ, ſuis partibus poſteriora ſunt. Itaq; partes vt materia poſteriores totis habentur, priores verò, quæ ſunt quaſi rationis & ſubſtantiæ per rationem intellectæ, hoc eſt, formæ partes.

Cum autem animalium anima ſit forma ipſorum. (id eſt enim ſubſtantia animantis, quòd ſubſtantia eſt ad rationem accommodata, & forma atq; quidditas corporis talis, nam pars vniuſcuiuſq; ſi rectè definiatur, nõ ſine munere officioq; definietur; quod quidem ei non competet abſq; ſenſu) huius profecto partes, aut omnes, aut quadã ipſo toto priores ſunt animali, & in ſingulis ſimili modo. Corpus autem, eiusq; partes hac poſteriores ſubſtantia ſunt, & in has vt in materiam non ſubſtantia ſanè, ſed totum ipſum diuiditur. Hæ igitur tum priores tum non priores ſunt ipſo toto. Cum ſeparantur enim, nequeunt eſſe. non enim qui quouis modo ſeſe habet, digitus eſt animalis, ſed qui mortuus eſt, nomine tantum, non ratione digitus eſt. Nonnullæ autem vnà cum ipſo pereunt toto, quæ quidem præcipue partes ſunt, eaq; maxime, in qua ratio ipſa ſubſtantiaq; inſidet primo, ſi illa cor aut cerebrum ſit. Nihil enim refert, hoc an illud rationẽ ſubeat talem. homo vero & equus, & iſtiuſmodi cætera in ipſis ſunt ſingulis. Vniuerſalis autem non eſt ſubſtantia, ſed quoddam totum ex hac ratione, atq; hac materia eſt, vt vniuerſale. Singulare vero iam ipſe Socra. ex materia eſt extrema; & in cæteris ſimili modo. Eſt igitur & formæ pars, ipſius inquam quidditatis, perinde atq; ipſius quoq; totius, quod quidem ex forma atq; ipſa materia conſtat. Sed formæ partes rationis ſunt ſolum partes, ratio vero eſt ipſius vniuerſale. Eſſe nãq; circuli,

atq; circulus, et ſiĩa, atq; aĩa, idem eſt. Ipſius vero iam totius huius, vt circuli huius, et ſingularium oĩno, aut ſenſibiliũ, aut intelligibilium (atq; intelligibiles quidem mathematicos ipſos dico, ſenſibiles autem aneos, ligneoſúe) non eſt definitio, ſed mente cognoſcuntur, vel ſenſu. Quod ſi ab actu receſſerint, non ſanè patet ſi ſint necne, ſed vniuerſali ratione ſemper dicuntur ac cognoſcuntur. Materia vero per ſe eſt ignota, atq; materia alia eſt ſenſibilis, alia intelligibilis. Senſibilis, vt æs, lignum, & quæ eſt materia mobilis. Intelligibilis quæ in ſenſibilibus ineſt, non vt ſenſibilia ſunt, vt ipſæ res mathematicæ. Quomodo igitur de toto ac parte res ſeſe habet, & de priore poſterioreúe, ſatis iam explicauimus.

30 Cum autẽ animalium anima ſit forma ipſorum, id.n. eſt ſubſtantiæ animati, quæ ſubſtantia eſt ad rationem accõmodata, & forma atque quidditas corporis talis.) Diſputat etiãnum de toto & partibus, & ait. Cum animalium anima ſit forma ipſorũ.) Quippe quæ actus eſt corporis naturalis inſtrumentarij facultate vitam obtinentis, vt dictum eſt in Secundo libro de Anima, & animantia per animam informantur, ſiue in ſpecie conſtituuntur, & hęc eſt ſubſtantia ſm rationem & forma tali corpori. Nam vt ſtatuæ figura eſt in materia, id eſt ære, ſic animantium anima in tali corpore eſt, vt forma in materia. Poſtquam vero animam formam eſſe animãtium dixit, hoc ipſum ex partibus animalium confirmat, dicens. Nam pars vniuſcuiuſq; ſi recte definiatur, non ſine munere officioq́; definietur.) Siquis.n. manum hominis recte definiat, nõ abſq; officio definiet. officium porrò ipſius abſq; ſenſu animæ nõ ei ſuppetet. Si manus ergo in hoc informatur, ꝙ proprio munere fungitur, hoc autẽ abſq, ſenſu & anima ei adeſſe nequit, & abſq; dubio formæ manus eſt ſenſus vel potentia ipſi ab anima ſuggeſta ad proprium manus fungendum, ſatis intelligitur animam eſſe ſubſtantiam ſm rationem atque formam animalium. Cum igitur, vt ſupra dictum eſt, animantium anima, forma ipſorum ſit, nimirum partes ipſius omnes, vel, quod verum eſt, aliquæ priores ſunt toto animali. Alere nãq; & appetere, totius compoſiti ſunt, contemplari, non item ſed de his accuratius in lib. de Anima diſputatur. Aut certe illud (vel quædam) adiunctum eſt propter adæquantia. rationabile nãque & mortale dubium non eſt quin homine priora ſint, quippe quę latius pateant quam ipſe: mentis vero ac ſcientię capax nõ latius ſed æque patet, ac proinde nõ eſt prius. ſiquid enim eſt homo, id mentis ac ſcientiæ capax eſt, ac viciſſim ſiquid eſt mentis & ſcientiæ capax, id homo eſt. Vt autem in animalibus ſeſe res habet, ſic & in cæteris. hoc.n. ſignificatur illis verbis, (& in ſingulis ſimili modo.) Partes igitur formæ animaliũ priores ſunt, corpus autem & partes ipſius poſteriores hac ſubſtantia, id eſt forma. Diuiditur autem totum in corpus & corporis partes, vt in materiam. at ſubſtantia & forma non diuiditur in corpus, eiuſq; partes. Et tales partes compoſiti ſunt, hoc.n. ſignificat verbum totum. Compoſitum autem modo quodam prius eſt partibus, alio vero poſterius. quatenus.n. partes ſectæ conſiſtere non poſſunt, totum poteſt, ſine partibus quibuſdam, quãquam non omnibus, hac totum partibus eſt prius. qua vero rurſus compoſitum poſterius eſt componentibus, cum totum ex partibus componatur, partibus idem eſt poſterius. Sed cum partes ſeparatas conſiſtere poſſe negaſſet, cauſam huius ſubiecit, dicens. Non.n. qui quouis modo ſeſe habet digitus eſt animalis) q.d. digitus ab animali ſeparatus, vt corpus quidem conſiſtere valet, non tamen vt digitus. neq;.n. vtcũq; digitus ſeſe habeat, appellatur digitus, ſed cum digiti officio fungitur. quamobrẽ mortuus digitus æquiuoce vocatur digitus, proprie nullo modo. Et quædam quidem partes hmõi ſunt, vt etiam ſi auferantur, totum tamen ſine illis valeat conſiſtere, aliæ vero ſi ſeparẽtur, protinus ſecum totum ipſum tollunt, quæcũq;.ſ. præcipuæ ſunt, & ea in qua primum eſt, prima eſt ratio atq; ſubſtantia, id eſt, anima quandoquidẽ animantium anima, forma ipſorũ eſt, id eſt cor. ſi ipſum principium ſit animantium, vt Ariſtoteli placet. in ipſo enim primũ inerit anima. aut cerebrum, vt Hippocrati & Platoni viſum eſt. hmõi enim partes ſimul atq; à toto ſeparantur, moribundæ ipſæ totum ipſum interimunt. Sed cum dixiſſet. Si illa cor aut cerebrum ſit) adiecit. Nihil enim refert, hoc an illud rationem ſubeat talem) id eſt, ad propoſitum nihil intereſt, cor ne, an cerebrum animæ ſedes habeatur. Conſtat enim vtrũcũq; ipſorum fuerit, ſecum totum ſublaturũ, mea vero, vt ſic loquar, totalitas in me procul dubio ineſt, neq; extra meas partes, aut ſine ipſis conſiſtit. Cæterum cum ego & Plato Calippuſq́;, & ſimpliciter particulares homines, vniuerſalis hominis partes ſimus, & ipſe totum quoddam ſit, vtrum in nobis perinde ineſt, vt mea totalitas in meis partibus? an ſeparatus eſt, & per ſe? Ad hanc quæſtionem reſpondens ait, (homo & equus, & hmõi cætera) id eſt, ſimpliciter vniuerſalia (in ipſis ſunt ſingulis) ſubſtantia vero vniuerſalis, & forma ipſa per ſe abſq; particularibus non conſiſtit. Sed quemadmodum Socra. ex hac forma & hac materia conſtat, ſic vniuerſalis homo ex materia, id eſt, ex genere ipſius & forma differentiarum fortaſſe exiſtit, non quidem ſubſiſtentia, ſed cogitatione. Forma vero ipſa per ſe abſq; materia ne cogitatione quidem eſſe poteſt. Nam cum ipſum vniuerſalem hominem à particularibus hominibus anima ſubduxerit, ipſi autem ex materia & forma cõſiſtant, haud dubie homo vniuerſalis, vtcũq; ſit, ex materia & forma eſſe obtinebit. His interiectis, rurſus ad ſermonem de partibus & toto reuertitur, & ait. Eſt igitur & formæ pars perinde atq; ipſius quoq; totius, quod quidem ex forma atq; ipſa materia conſtat.) Nam cum rationes, inquit, atq; definitiones formarum ſint partes, profecto rationis formæ ſolum partes ſunt, non etiam totius. Ratio vero nihil aliud eſt, quam vniuerſale. Nam circulus quod eſt vniuerſale, & eſſe circuli, quod eſt ratio, idem eſt, vt anima idem eſt, quod eſſe animæ. Rationes igitur, vt dictum eſt, vniuerſalis ſunt. totius autem, hoc eſt ſingularis, ſiue ipſum ſingulare ſenſibile ſit, ſiue intelligibile, cuiuſmodi ſunt mathematica, non habetur definitio, quod paulo poſt in proximo libro demonſtrabitur. Cognoſcuntur autẽ ſingula non rõne ac definitione, ſed ſenſu, vt lignei circuli, cũ vero particularis circulus ex materia ab intellectu fuerit ſeparatus, tunc eſt viſibilis mente, ſiue intellectu, ac omnino intelligibilis. Viſus enim qui antequam viſibilia cernat, potentia eſt, vt traditur in lib. de Anima, vt auditus antequam audibilia, cum ipſa cernit, tunc actu efficitur illa, ab ipſiſque perficitur. Cum vero ab actu, hoc eſt ab actione deſtitimus, qua illa videbamus, & actu non potentia cernebamus, ceſſante viſus actione, quã in aſpectabilia exercebat, dubium eſt, ſint, an non ſint, ſed cognoſcuntur in vniuerſali. Nam cum circulum particularem & ſenſibilem non video, incertum mihi eſt, vtrum hmõi figura ſit in ſubſiſtentia, necne: in vniuerſali tamen cognoſco talem figuram quam prius videbam, nunc non video.

Sed

Sed cum dixiſſet (vniuerſali ratione cognoſcuntur) ne quis quoniam materia eſt vniuerſale, dubitaret an materia cognoſcantur, adiecit. Materia vero per ſe eſt ignota.) At ſi eſt ipſa ignota, quomodo poteſt aliis eſſe cauſa cognitionis? Sed materia, inquit, alia eſt ſenſibilis, alia intelligibilis. Sẽſibilis quidem, vt lignum, & ſimpliciter omnis materia mobilis, intelligibilis vero, vt materia quæ habetur in circulis. Sed nõ quatenus ſenſibiles ſunt, quoniam interuallum circuli, quem intellectus à materia ſeparauit, ac penes ſe habet, materia eſt huiuſmodi circuli, non tamen ſenſibilis, ſed intelligibilis. Hæc effatus, ſermonem concludit, dicens,) quomodo igitur de toto ac parte ſeſe res habeat, & de priore poſterioreúe, ſatis iam explicauimus.

Ad interrogationem autem, cùm quiſpiam interrogauerit, vtrum ſit prius, rectus ne et circulus, atq; animal, an partes ex quibus conſtat, & in quas quodq; diuiditur, non ſimpliciter reſpondendum, nã, ſi anima ſit animal, aut animans, aut cuiuſq; vnumquodque, & circulus circuli eſſe, & rectus itidem eſſe atq; ſubſtantia recti, aliqua pars, atq; aliquo toto poſterius eſt dicenda, vt illa, quæ eſt ipſius ſingularis, atque aliquo recto. Etenim eſt rectus & iſce, qui eſt æneus, atque materiæ particeps, & etiam qui ex lineis ſingularibus conſtat. At iſce, qui eſt expers materiæ, poſterior quidem rationis, prior autem ſingularibus partibus eſt dicendus, ſimpliciter autem non eſt dicendus. Sin vero anima ſit diuerſa, & non ſit animal, hoc quoq; pacto aliæ partes priores, aliæ non priores dicendæ ſunt, vti diximus.

31 Ad interrogationem autem, cùm quiſpiam interrogauerit, vtrum ſit prius rectus ne.) Diſputat etiam nunc de toto & partibus, & ait: Si quis quæſierit, vtrum animal & angulus rectus, ac circulus prior ſit quam ea, in quæ diuiditur, id eſt, quam partes ipſius, animal enim in partes ſuas diuiditur, circulus in ſuas, ac ſimiliter angulus rectus. Si quis igitur rogauerit, tota ne, an partes, in quas diuiduntur, & ex quibus exiſtunt, priores ſint, neceſſe eſt huic occurrere ac reſpondere (non ſimpliciter) id eſt, neceſſe eſt ad hanc quæſtionem reſpondere, partem non ſimpliciter & vno modo dici, ſed pluriſariam, ſi enim formæ partem dicis, ea prior eſt quam totum, vt ſæpe dictum eſt. ſin autem compoſiti ex materia & forma, poſterior. Sed hæc expoſitionis gratia præfati ſumus. ipſe vero rurſus quomodo reſpondendum ſit exponit dicens. Nam, ſi anima ſit animal) id eſt, quoniam ſi anima eſt animal, quod per formam intelligitur, hoc eſt, ſi anima eſt animalis forma, eiuſq; quidditas, aut ſi non anima eſt animalis eſſe, ſed animatum eſt animalis eſſe: vel ſi non animatum eſt eſſe animalis, ſed vnumquodq; animal eſt anima ſua, & per hanc in ſpecie conſtituitur, id eſt homo per hominis animam, equus pari ratione per ſuam, & omnino per propriam animam vnumquodq; animal. ſimiliter, ſi circulus eſt circuli eſſe, & angulus rectus eſſe anguli recti, ſi hoc igitur ad hunc modum habet, (quid & quo poſterius eſſe dicendum eſt ex iis, quæ habetur in ratione) id eſt, quænam pars, & quo toto poſterior dici debet? ac viciſſim quæ non poſterior, ſed prior toto? Quæ igitur pars, inquit ex iis, quæ ſunt in ratione? Rationem hoc in loco vocans non formam, ſed quod miremur, compoſitum ex materia & forma. Earum igitur partium, quæ inſunt in ratione, quænam poſterior toto dici debet? toto autem non ſimpliciter, nõ ſcilicet quod per formam intelligitur, ſed aliquo & compoſito, exempli cauſa, aliquo angulo recto materiali. Vt enim forma anguli recti eſt angulus rectus, ſic angulus rectus materialis ſiue æneus, eſt angulus rectus. Iterum non modo angulus materialis eſt angulus rectus, ſed etiam is, qui habetur in lineis ſingularibus. Angulus enim qui à ſingularibus lineis continetur, angulus rectus eſt. angulus igitur rectus materialis, vel materialis globus, aut quidquid aliud ſit, partibus ſuis prior eſt. is vero, qui materia vacat, poſterior eſt partibus, quæ habentur in ratione. quod hominis exemplo fiet apertius. Homo nanque ſm formam poſterior eſt animali & pedeſtri & bipede, manu vero mea & pede prior. Similiter circulus, qui per formam intelligitur, poſterior eſt figura & plana, & ſimilibus, ſegmentis autem ænei circuli, ac omnino partibus ipſius prior. Sic igitur quæſtioni occurrendum eſt, vt indeterminate reſpondeamus, ne partem priorem eſſe dicamus, aut totum. Sed, cùm dixiſſet: ſiquidem anima eſt animal, partes ipſius priores eſſe toto dici debent, & cætera quæ dicta ſunt, reſpondet coniunctioni illi quidem, dicens. Sin vero anima ſit diuerſa, & non ſit animal) vt rationis ordo ſit huiuſmodi: ſi quidem anima eſt animal, partes ipſius toto priores eſſe dici debent, ſin minus anima ſit animal, ſiue animal, quod ſm formam dicitur, aliquæ partes toto priores ſunt, aliæ non item, quoniam qualiſcunque ſit animalium forma, partes ipſius priores erũt ipſius, vt ita dicam, totalitate.

Dubitatur etiam non iniuria, quænam ſint ipſius formæ, & quæ non formæ, ſed ipſius ſimul ſumpti partes. Atque ſi hoc non ſit manifeſtum, fieri non poteſt, vt quæq; definiatur. Vniuerſalis enim ipſius & formæ eſt definitio. Si igitur manifeſtum non ſit quænam partium ſubeunt, & quæ non ſubeunt materiæ rationem, neq; ratio ipſius rei profecto patebit. Quæ igitur in diuerſis ſpecie fiunt, vt circulus in ære, lapide, atque ligno, ea manifeſta eſſe videntur. Neque enim æs, neque lapis, ſubſtantiæ quidquam eſt circuli, propterea quod ſeparatur ab ipſis. quæ vero non cernuntur ſeiungi, ea perinde ſeſe habere vt illa, nihil prohibere videtur. Fit enim perinde atque ſi circuli omnes ænei cernerentur. Non enim æs ob hoc magis formæ pars eſſet. Hæc tamen ipſa difficile eſt excipere mente. Hominis enim forma in carnibus, oſſibus, talibuſue partibus conſiſtere ſemper videtur. Sunt ne igitur hæc formæ rationiſúe partes? an non ſunt, ſed materia? Verum quia non & in aliis inſunt, idcirco ſeparare non poſſumus. Quoniam autem hoc quidem fieri poſſe videtur, obſcurum autem eſt, quando fieri poteſt; dubitare quidam & in circulo, & in triangulo iam videntur, atque inuenere, non oportere lineis atque continuo definiri, ſed vniuerſa perinde hæc dici, atque hominis carnes oſſaúe dicuntur, & circuli etiam æs & lapis. Atque in numeros vniuerſa reducunt, & lineæ rationem, duorum rationem inquiunt eſſe. Eorum etiam, qui dicunt ideas eſſe, quidam dualitatem inquiunt ipſam lineam eſſe, quidam ipſam lineæ formam. In quibuſdam enim idem eſſe aiunt formam, & id cuius eſt forma, vt dualitatem, formamq; dualitatis; in linea vero non ita eſſe. Accidit igitur formam vnam multorum eſſe, quorum ſpecies diuerſa eſſe videtur, quod quidem & Pythagoricis accidebat, & inſuper fieri poteſt, vt cæteris inde extruſis, vna omnium tantum forma efficiatur, & tamen hoc pacto omnia vnum erunt.

32 Dubitatur etiam non iniuria, quænam ſint ipſius formæ, & quæ non formæ, ſed ipſius ſimul ſumpti partes.) Quoniam multis in locis in mentione totius & partium formæ partes ipſa priores eſſe dixerat, compoſiti poſteriores, idcirco ait, merito dubitari poſſe, qualeſnam hæ partes formæ ſint, & ſimiliter quales hę partes compoſiti,

ſiti,

ſiti, quia verbum illud (ſimul ſumptum) ſignificat compoſitum. Nam, cum formarum, vt ſæpe diximus, definitiones habeantur, profectò, ſi ignoretur quænam ſint formarum partes, definire non licebit. quare niſi intelligatur quæ partes ſint vt materia, & quæ ſecus, ne ratio quidem rei fuerit manifeſta. Hæc effatus ait (quæ igitur in diuerſis ſpecie fiunt) id eſt in ſpeciebus diuerſis, vt globus in ære, ligno, lapide, auro, plumbo, & plerisq; aliis ſpecie diuerſis efficitur, quæ ergo in diuerſis ſpecie fiunt, horum quænam partes vt materia ſint, non ambigitur. Neque enim æs aut lignum ſubſtantiæ ſunt circuli vel globi, id eſt, non ſunt ex iis, quæ formalem circulum conficiunt. talis enim circulus à ligno & ære ac talibus ſeiungitur, non item à forma & plano, ac omnino ab iis, quæ ſubſtantiam ipſius conſtituunt. Quæ igitur ſeparantur, & in ſubiectis ſpecie differentibus fiunt horum partes vt in materia manifeſtæ ſunt. quæ vero non ſecernuntur, ſed ſemper fiunt, in eiſdem, vt homo ſemper in oſſibus & carne ac neruis, ac perinde equus, & omnino vt animalia, eorum partes vt in materia non ſunt adeo cognitæ. Attamen nihil prohibet, inquit, ſimilem in his eſſe atque in illis rationem. Vt enim æs atque lignum nulla pars ſunt ſubſtantiæ formalis circuli, ſic ne carnes quidem & nerui ſubſtantiæ formalis hominis vel equi. Nam quemadmodum ſi circuli omnes eſſent ænei, nec circuli forma in alio ſubiecto eſſe poſſet, quàm in ære, æs de ſubſtantia quidem circuli eſſe videretur, propterea ꝙ circulus non fieret in alio ſubiecto, tamen ne tunc quidem æs circuli ſubſtantia eſſet, ſiquidem neque nunc eſt, quanquam difficile eſſet ipſum ab ære ſeiungere. nunc enim videre licet circulum ab ære ſeparari. ſic hominis forma licet ſemper in eiſdem fiat, oſſa tamen & nerui nihil ipſius ſubſtantiæ ſunt. Ac ſenſus quidem dictorum huiuſmodi eſt, ipſe tamen non per negationem ſermonem intulit, ſed per interrogationem dicens: Hominis forma ſemper in carnibus & oſſibus efficitur. num igitur hæc partes formæ ſunt atque rationis? & percontatus reſpondet, dicens (an non) id eſt, an nequaquam partes ipſius ſunt, ſed materia. tamen quoniam hominis forma in aliis non efficitur quemadmodum forma circuli, ideo ſeparare non poſſumus (quoniam autem hoc quidem) vt ſcilicet hominis forma à carnibus & oſſibus cogitatione ſeparetur (fieri poſſe videtur, obſcurum autem eſt, quando ſeparabitur) non enim ſic exploratum eſt. vt in circulo (dubitant quidam;) deſignat autem Pythagoreos (in circulo & in triangulo.) Negantes oportere hos lineas eſſe definire: vt circulus figura plana eſſe dicatur vna linea contenta, & triangulus tribus, ac viciſſim linea longitudo continua, quæ in partem vnam dilatetur. linea enim circulo & triangulo quaſi materia ſubiicitur, & ſimiliter continuum ipſi lineæ: quemadmodum homini carnes & oſſa, æs vero ſtatuæ. Si hominem igitur per oſſa & carnes non diffinimus, propterea ꝙ ſunt partes materiales, profectò neque circulum, neq; triangulum oportet per lineam definire, & ob hoc, id eſt, quia lineam & continuum, vt materiam triangulo & cæteris ſubiici aiunt, omnia reducunt ad numeros, propterea ꝙ materiæ ſint expertes, nec aliquod ſubiectum habeant tanquam materiam, ſed ipſi per ſe conſiſtant. Itaqua lineæ definitionem eam eſſe aiunt, quæ dualitatis eſt, quoniam dualitas eſt primum dilatabile, vt quæ prima ſit, in quam vnitas dilatetur: deinde in trinitatem, & cæteros numeros, qui ſequuntur. quare, ſi definiamus, inquiunt, lineam, non oportet dicere ipſam eſſe quantum in vnum dilatabile, ſed linea eſt primum dilatabile. Nam ipſum primum non eſt quaſi materia & ſubiectum lineæ, quemadmodum continuum. Idearum quoque aſſertorum quidam aiunt ipſilineam: id eſt lineæ formam, quæ diuerſa eſt à ſingularibus lineis, eſſe dualitatem. Alij vero aiunt non ipſilineam dualitatem eſſe, ſed ipſi lineam eſſe formam lineæ. qui quidem affirmant, in quibuſdam ſpeciem idem eſſe, quod id cuius eſt ſpecies, vt homo, & Socrates, cuius ſpecies eſt homo, idem ſint, & ipſidualitas idem quod hæc dualitas, cuius ſpecies eſt ipſidualitas, in aliis hoc non concedunt, vt in linea. hanc enim particularem lineam eſſe aiunt, ſpeciem vero ipſius non lineam eſſe, ſed dualitatem. Ac ſtatim ipſe diſputat in eos, qui lineam vt formam, ſiue ſpeciem lineam eſſe negant, ſed dualitatem, dicens: Accidit igitur formam vnam multorum eſſe, id eſt, ex hac oratione efficitur, vt vna ſit ſpecies ſpecialiſſima multorum, & ſpecie differentium. Hoc enim ſignificatur verbis illis (quorum ſpecies diuerſa eſſe videtur.) Nam, ſi dualitas, quæ ſpecies eſt particularium linearum, eadem eſt ſpecies dualitatum particularium, particulares autem lineæ & dualitates ſpecie differunt, vna profectò ſpecies fuerit duorum ſpecie differentium. quòd ſi ita eſt, cur eadem dualitas non ſit ſpecies particularium hominum, & equorum ac boum, ac ſimpliciter omnium? Cur enim ſi duorum ſpecie differentium ſpecies eſſe dicitur, aliorum eſſe negetur? Ex hoc itaque fit, vt omnium eadem ſpecies habeatur, nec ſint plures ideæ: & ſic omnia vnum erunt vniusq́ue naturæ, homines, equi, & cætera cuncta. Nam quorum ſpecies vna eſt, eorum natura quoque eſt vna.

Ea igitur quæ ad definitiones attinent, dubitationem habere, & quam ob cauſam, ſatis iam diximus. Quapropter & omnia hoc pacto reducere) atq; materiam auferre, ſuperuacaneum eſſe videtur. Quædam enim forſitan hoc in hoc ſunt, aut hæc ita ſeſe habentia, atque, illa comparatio de animali, quam iunior Socrates dicere conſueuit, non rectè ſeſe habet profectò. A veritate enim abducit, exiſtimareq́; facit fieri poſſe, vt homo ſit ſine partibus, perinde atq; ſine ære circulus eſſe poteſt. hoc autem non eſt ſimile. Animal enim fortaſſe ſenſibile quiddam eſt, et non fit vt ſine motu, atq; ob hoc nō ſine ſuis partibus definito ſeſe habētibus modo definiatur. Non enim quęuis manus pars hominis eſt, ſed ea quæ manus officium efficere poteſt. Quare pars eſt, ſi animæ particeps ſit, non pars, ſi eiuſdem ſit expers.

Ea igitur quæ ad definitionem attinent, dubitatio- 33
nem habere, & quā ob cauſam, ſatis iam diximus, quapropter & omnia hoc pacto reducere.) Concludit quæ ſæpe dicta ſunt, & ait. diximus ergo non vacare controuerſia, quæ pertinent ac definitiones, & quam ob cauſam. Dixit enim cur in ſyllabæ definitionem aſſumamus elementa, in circuli vero ſegmenta nequaquam, & cætera quæ dicta ſunt. At omnia reducere, ac ideas facere materiam auferentes, &c. ſuperuacaneum eſt. In quibuſdam enim dubium non eſt, quin hoc in hoc ſit. id eſt forma in materia. Forma enim domus in lapidibus eſt atque lignis, ſtatuæ in ære: hæ tamen non ſunt per ſe ſeparabiles, vt idearum aſſertores confitentur. quod ſi ita eſt, cur horum non habentur ideæ? Illud vero (forſitan) appoſitum eſt vel propter cautelam philoſophis familiarem, vel quia hoc, non eſſe inquam ideas, paulo poſt demonſtrabit, aut certe propter illa quæ in maiore primo, & ſequentibus libris demonſtrata ſunt.

ta ſunt. Sed cũ dixiſſet (quædã enim forſitan hoc in hoc ſunt) adiecit. Aut ita ſe habentia) q̃m talis lapidum diſpoſitio,& illud ſic ſe habere,& non ſic,domus eſt. Hæc effatus,iuniorem Socratẽ inſectatur,quod perperam ex inductione ideas eſſe colligat. Appellat autem iuniorẽ Socra.vel Platonem,vel,quod verius eſt,quendam,qui Socrates eodem nomine quo Platonis magiſter fuit appellatus.Plato enim Socra.quendam diſputantem inducit cum Socrate Geræneſi, Is igitur Socra.ex quodam vero concludere nitebatur, hominem abſq; materialibus partibus conſiſtere.Sic enim diſſerebat, quẽadmodum circulus abſque ęre ac lapide lignoq; conſiſtere poteſt. Sic homo ſine carnibus & oſſibus. ſed hoc in circulo verum eſt,non eſſe hoc determinatum ſubiectum circuli, ſed huiuſmodi figuram in auro & ligno, ac omni ſolido corpore fieri eſſe aptam, non in corpore aliquo determinato. In homine non item verum eſt. Vt enim circulum abſque corpore nõ eſt reperire, quãquam in omni corpore ſolido,ſed non determinato fieri ſit aptus, ſic homo ſine oſſibus & neruis in ſubſiſtentia reperiri non poteſt. Cæterum mens ſiue cogitatio hominem à particularibus hominibus ſecernit, perinde atq; circulum, homo tamen nequit in ſubſiſtentia conſiſtere, vt conſiſtit Alexander. Sed quanquam mens ipſum à ſingularibus abducat,rurſus tamen non abſq; carne & oſſibus eum imaginatur. Non igitur,inquit,ſimile eſt quod à iuniore Socra. de circulo dicitur, & quod de animali. Animal enim ſenſibile quiddam eſt: nec ſine motu,id eſt ſine materia & ſubiecto definiri valet. hoc eſt,animal ſenſibile qualecunq; ſit, non poteſt ſine ſubiecto definiri,ſiquis exacte definiat. Cum ergo ipſi animal nõ ſit,vt demonſtratum eſt, & demonſtrabitur, ſed quodcunq; animal exiſtentiam habens, ſenſibile habeatur. (animal enim vniuerſale non eſt in exiſtentia, ſed cogitatione) quonam modo animal ſenſibile ſine materia definietur? Sed vniuerſalia ſine materia definiuntur, vtpote quæ cogitatione exiſtant: ſingularia nullo modo. Sed fortaſſe cum ait. Animal enim ſenſibile quiddam eſt,& non fit vt ſine motu definiatur)hoc ſignificare vult, omne animal eſt ſenſibile. nullum autem ſenſibile animal definiri poteſt, id eſt exiſtentiam habere, ſine carne & oſſibus. Animal igitur ſenſibile abſque ſuis partibus certo quodammodo ſe habentibus eſſe aut omnino definiri nequit. Sed cum dixiſſet (abſq; partibus modo quodam ſe habentibus) exponit cur illud modo quodam adiecit. Non enim omni modo manus eſt hominis pars.) Nam ſi manus exaruerit,& omnino ĩmobilis fuerit effecta, non dicetur hominis pars, ſed tunc eo nomine cenſebitur,cum munere ſuo fungetur. tunc autem fungetur munere ſuo, & hominis vocabitur manus cum ſm̃ naturam habuerit. Nam cum habuerit aliter,& fuerit velut inanimis, tunc neque officium ſuum obibit, neque hominis manus vocabitur.

Circa vero mathematica,cur rationes non ſunt rationum partes? vt ſemicirculi circuli? Non enim ſenſibiles ſunt, An nihil refert? Erit enim & non ſenſibilium quorundam ſanè materies,eiusq́; omnis quod non eſt quidditas,& per ſeipſum forma, ſed hoc aliquid. non igitur vniuerſalis circuli, ſed ſingularium hæ partes erunt, vt antea diximus. Eſt enim materies, alia ſenſibiles, alia intelligibilis, Patet autem & animam quidem ſubſtantiam primam, corpus autem materiam eſſe,hominem vero vel animal, id quod ex vtriſque conſtat, ipſum inquam vniuerſale. At Socrates aut Coriſcus ſi anima ſit, duplex eſt; quidam enim vt animam dicunt, quidam vt totum. Sin ſimpliciter hæc anima ſit, atque hoc corpus, vt vniuerſale ſeſe habet,ſic & ſingulare ſeſe habet. Vtrum autem præter materiam & ſubſtantias tales, aliqua quædam ſubſtantia ſit, quærereq́ue ſubſtantiam aliam quandam oporteat, vt numeros, aut aliquid tale, poſterius conſideremus oportet. Huiuſce enim gratia de ſenſibilibus etiam ſubſtantiis enitimur definire.nam facultatis. Naturalis, ſecundæque philoſophiæ officium eſt aliquo modo, ea contemplatio, quæ circa ſubſtantias ſenſui ſubiectas verſatur. non enim de materia ſolum, ſed de ſubſtantia etiam, quæ ad rationem accommodatur, ac magis, philoſophum cognoſcere naturalem oportet. De definitionibus etiam quonam pacto partes ſunt ea, quæ in ratione ſumuntur, & cur definitio vna ſit ratio (patet enim ipſam rem vnum eſſe, & rem partes habentem, vnum quippiam eſſe) poſterius conſiderandum eſſe videtur. Dictum eſt igitur vniuerſaliter de quidditate quidnam ſit, & quo pacto per ſe eſt, & cur quorũdam ipſa ratio quidditatis habet rei, quæ definitur partes, quorũdam non habet, & in ſubſtantiæ quidem ratione partes eas, quæ vt materia ſunt,non ineſſe. neque enim illius ſubſtantiæ,ſed totius ſunt partes. atque huius partim eſt ratio, partim non eſt. cum materia nanque non eſt. Non enim eſt definitum. per primam autem ſubſtantiam eſt, ceu hominis eſt ipſa ratio anima. Subſtantia enim eſt ea forma, quæ ineſt, ex qua & materia ipſa tota ſubſtantia dicitur eſſe, veluti concauitas. ex hac enim naſoque naſ[?]s ſimul, & ſimitas eſt. Bis enim in iſtis inerit naſus. In tota vero ſubſtantia, vt in naſo ſimo atque Callia, & ipſa materia ineſt. Dictum eſt inſuper quidditatem & vnumquodque idem in quibuſdam eſſe, vt in ſubſtantiis primis, ceu curuitatem & curuitatis eſſe, ſi ipſa ſit prima. Atque primam eam dico, quæ non ex eo dicitur, quia aliud in alio ineſt, & in ſubiecto velut materia. Quæ vero ſunt vt materia, aut vt ſimul cum materia ſumpta, in hiſce non idem, neq; per accidens vnum, vt, Socra. muſicumq́;. Hæc enim eadem per accidens ſunt.

Circa vero mathematica, cur rationes non ſunt ra- 34
tionum partes,vt circuli ſemicirculi.)Cum ſupra dixiſſet elementa in ſyllabæ ratione ſumi, propterea ꝙ non ſint materiæ partes, ſed formæ. in circuli autem ratione ſemicirculos nõ accipi,quoniam ſunt materiales & materiæ partes,animaduertens aliquid in hanc orationem obiici poſſe, obiectionem ipſam exponit, eandemq́ue ſoluit. Nos autem ſupra expoſuimus, cum de ſyllaba loqueretur,cur ſemicirculi materię partes ſint,non item elementa. Atque equidem puto hæc cum illis eſſe coniungenda,& fortaſſe ab Ariſto.coniuncta ſunt. in nullo enim alio operæ quidpiam tale feciſſe reperitur, quale hic feciſſe videtur, ſed ab Eudemo fuerunt ſeparata. Obiectio igitur huiuſmodi eſt, cur rationes ſemicirculorum,id eſt, cur ſemicirculi non ſunt partes rationis circuli cum non ſint ſenſibiles, quemadmodum æs atque oſſa & carnes, vt materiæ partes eſſe dicantur. Si ergo non ſunt partes materiales,cur in definitione circuli nõ ſumuntur? & ſoluit quæſtionem, dicens. An nihil refert.) ſiue enim ſenſibiles ſint, ſiue inſenſibiles ſemicirculi, materiæ partes ſunt, atque materia. Neque enim materia omnis eſt ſenſibilis, nec rurſus ſenſibilium tantum habetur materia,ſed aliqua eſt materia non ſenſibilis, & inſenſibilium eſt aliqua materia. nec quidq̃ obeſt, licet ſegmenta inſenſibilia ſint, quo minus ipſorum habeatur materia inſenſibilis. Ac in vniuerſum quidquid non eſt quidditas, & forma quæ ipſa per ſe conſiſtat, huius habetur materia. Ex quo intelligitur hominis etiã vniuerſalis,quia per ſe non conſiſtit, materiam eſſe, ſed

intelligibilem

intelligibilẽ. Materia enim alia eſt ſenſibilis, alia intelligibilis. quare ſemicirculi haud dubie non erunt partes vniuerſalis circuli, neque in ratione eius accipientur, ſed ſingulorum circulorum partes erunt, vt dictum eſt. Quod autem ſemicirculi quanquam intelligibiles habeantur, tamen materia ſint, abunde ſupra declarauimus. diſtantia enim quam habere intelliguntur, pertinet ad materiam. Nam forma indilatabilis eſt, & partibus vacat. Habet autem interuallum propter materiam in qua eſt. Ex omnibus ergo perſpicuum ſit, animam eſſe primam ſubſtantiam, id eſt formam, corpus vero materiam: de quibus in Secundo libro de Anima eſt accurate diſputatum, corpus. ſ. materiam eſſe, animam vero formam. homo autem vniuerſalis eſt animal ex vtroque conſtans, ex corpore inquam vniuerſali, & vniuerſali anima. Socrat. autem, inquit, vel Coriſcus, ſi eius anima eſt forma ipſius, duplex, eſt animal (ex anima & corpore) id eſt, ex materia & ſorma. Et quidam homines. Socratẽ dicent (vt animam) id eſt vt formam, ad ſolam ipſius animam reſpicientes, alij vero ipſum vocabunt, vt totum, ideſt compoſitum ex anima & corpore, intuentes ad vtrunque. Sin autem ſimpliciter hæc anima ſit, atque hoc corpus) ideſt, ſiquis Socratis animam non vocauerit ſimpliciter formam Socratis, vt vniuerſalis anima humana ſeſe habet ad corpus humanum vniuerſale, ſic ſingularis ad ſingulare. Si ergo vniuerſalis anima humana, forma eſt corporis vniuerſalis humani, profecto Socratis anima, Socratis corporis ſorma erit. ſin minus anima vniuerſalis humana forma eſt humani corporis vniuerſalis, ne ſingularis quidẽ anima, corporis ſingularis erit ſorma. Sed quoniam phyſici munus eſt, de formis, quę habentur in materia, diſputare, & ipſe per totum librum de huiuſmodi formis diſſeruerat, idcirco velut ſibi in accuſatione tacita patrocinatus, inquit (vtrum præter materiam talium ſubſtantiarũ ſit alia?) id eſt, an præter ſubſtantiam materialem ſiue præter formam quæ habetur in materia ſit alia, & huiuſmodi ſubſtantiam quærere oporteat. vt numeros? Appellat autem numeros ideas, vel quidpiam tale. Sed de hoc, inquit, poſtea conſiderabimus. de hoc enim diſputabit cum hoc in libro, tum maxime in libro tertiodecimo. Quoniam vt intelligatur, inquit, num præter eas quæ habẽtur in materia, aliæ formæ habeantur, necne, de ſenſibilibus ſubſtantiis id eſt de formis materialibus diſſerere conamur. neque enim pertinet ad primam philoſophiam de huiuſmodi formis conſiderare ſed ad ſecundam, quæ naturalis appellatur. Nam phyſici eſt nõ modo de materia diſſerere, ſed multo etiam magis de forma, vt Secundo libro de Phyſico auditu licet intelligere. Quin etiam de definitionibus, inquit poſtea conſiderandum eſt, quomodo quæ habentur in definitione, partes definitionis ſint, & quomodo ſit vna definitio, cùm ex pluribus conſiſtat, ex genere videlicet ac differentiis. Nam, cùm res, hoc eſt definitum ſit vnum, ipſa quoq; definitio vna eſt. Omnis autẽ res partium compos haud dubie àliquo ipſam vniente vna eſt. De his igitur diſſerendum eſt, inquit. Ac de his ante omnia diſputabit, vt quæ hactenus indiſcuſſa fuerint. Hæc effatus, quæ pluribus verbis diſſeruerat, in pauca confert, & ait. Dictum eſt igitur vniuerſaliter de quidditate quidnam ſit,) ſubſtantiam. ſ. cùm ſingularibus ordinatam, & comprehenſim intellectam & quomodo quidditas ipſa per ſe, conſiſtat, & quamobrem quorundã ratio q̃dditatis partes definiti cõtinet, vt de ſyllaba diximus, aliorũ ſecus vt de circulo. diximus p̃terea in ſubſtantiæ formęq; rõne partes vt materiã nõ ineſſe, vt in hominis definitione. Neq; enim carnes & oſſa in hominis ratione continentur, propterea ꝙ carnes & oſſa non ſunt illius ſubſtantiæ ac formæ, ſed concurſus, id eſt compoſiti ex materia & forma. Compoſiti autem ſubſtantiæ partim habetur definitio, partim ſecus. Nam ſecundum materiam, quæ habetur in ipſa, carnes dico, oſſaq;, & neruos eius, non eſt definitio, quoniam materia eſt indefinita. indefinitorum autem non habetur definitio. ſecũdum primam ſubſtantiam & formam habetur. Cum enim Socra. homini ſubiiciatur, hominis autem habeatur definitio, Socra. quodãmodo definitio exiſtit. Sed, cùm definitionem ſecundum primam ſubſtantiam eſſe dixiſſet, quid ſubſtantia prima ſit exponit, dicens. Subſtantia enim eſt ipſa forma, quæ ineſt (id eſt, nihil eſt aliud prima ſubſtantia, q̃ forma, quæ ineſt in materia. Quod vero interiectum eſt) ceu hominis eſt ipſa ratio animæ) huiuſmodi eſt, ratio animæ, id eſt anima, ipſa eſt hominis forma, ex qua anima & materia tota compoſitaq; ſubſtantia exiſtit. Pro exemplo autem conſtituti ex materia, & forma appoſuit cauitatem. ex hac enim & naſo ſimus naſus exiſtit, & ſimitas omnino in naſo ineſt., ſed, cùm ſuperius dixiſſet, explicatum eſſe, totius ſubſtantiæ non haberi definitionem, multis interiectis cauſam reddit, cur compoſitorũ definitio non habeatur, dicens (bis enim in iſtis inerit naſus) id eſt, de compoſitis diximus, ſi definiantur, fieri vt bis idem dicatur. in naſo autem ſimo & Callia ineſt materia & ſorma. quòd ſi verum eſt, ipſorum non erit definitio. fiet enim vt bis idem repetatur. Neque ſolum, inquit, de his eſt diſputatum, ſed etiam docuimus rem quanque, ac eius quidditatem in quibuſdam idem eſſe, vt in ſubſtantiis primis. Quæ porrò ſit prima ſubſtantia, exponit, dicens. Atque primam eam dico, quę non ex eo dicitur, quia aliud in alio ineſt, & in ſubiecto velut materia.) Nam ſimul ac dico album, aliud in alio ſubiecto dico, eſtque homo vel lignum quaſi ſubiectum, in quibus tanquam ſubiectis eſt albedo. cùm vero hominem dico, non dico aliud in alio, ſed rem, quæ per ſe conſiſtere valet, & conſiſtit. Itaque ſubſtantiis vnaquæque res eſt idem, quod ſua quidditas. quæ vero ſunt vt materia, vel quaſi ſumpta cum materia, in his res & quidditas eius non ſunt idem. eſt autem muſicum in Socrate, vt in materia, vel vt ſimul ſumptum cum materia, quamobrem Socrates & muſicum per accidens ſunt idem, non autem per ſe.

Nunc autem primum id dicamus oportet, quod in Reſolutiuis de definitione non diximus. Ea nanque dubitatio, quæ ibi non pertractata eſt, ad ea ſanè, quæ nunc de ſubſtantia dicimus, accommodatur, vehementerq́; conducit. Dico autem hanc dubitationem, propter quid res definienda, eſt vnum, cuius rationem definitionem dicimus eſſe, vt hominis hoc, animal inquam bipes? Sit enim ipſius hæc ratio, propter quid igitur hoc vnum eſt, ſed non plura, animal & bipes? homo enim & album multa quidem ſunt, cùm alterum alteri non ineſt. Sed, cùm ineſt, atque ſubiectum, id eſt homo, albedine eſt affectum, eſt vnum. tunc enim vnum ſit, atque eſt homo albus. Hic autem alterum alterius non eſt particeps. Genus enim non particeps differentiarum eſſe videtur. Idem enim contrariorum ſimul particeps eſſet: quippe cùm differentiæ ſint contrariæ, quibus differt genus. Quòd ſi & eſt particeps, eadem erit ratio ſi differentiæ plures ſint, vt greſſibile bipes expers alarum. Cur enim hæc vnum ſunt, ſed.

non

non plura? Non enim propterea ſiunt vnum quòd inſunt. hoc enim pacto ex omnibus erit vnum, ſed quia, vnum oportet ea eſſe, quæ in ipſa ſunt definitione. Definitio nanq; ratio quædam eſt vna, ſubſtantiale. Quare vnius cuiuſquam ipſam rationem eſſe oportet. Etenim ſubſtantia vnum quid, atque hoc aliquid ſignificat, vti dicimus.

Nunc autem primum de definitionibus diſſeramus id quod nobis in reſolutoriis prætermiſſum eſt. Quia paulo ante dixerat. (de definitionibus autem quonam pacto partes ſunt ea quæ in ratione ſumuntur, & cur definitio vna ſit ratio, patet enim ipſam rem vnum eſſe, & rem partes habentem vnum quidpiam eſſe, poſterius eſt conſiderandum) idcirco hoc in loco hanc quæſtionem diſſerit, dicens. Quoniam in reſolutoriis, hoc eſt in 2. lib. Poſteriorum reſolutoriorum, non exacte definitionum quæſtionem ſumus perſecuti, ideo quod illic prætermiſſum eſt, nunc diſſeramus. Nam quæſtio, quæ illo in loco cum diſcuti debuiſſet, prætermiſſa eſt, ſi nũc fuerit diſputata, plurimum iuuamẽti & cõmodi afferet ad ſermonem, qui de ſubſtantia formaque haberi debet. quæſtio autem, inquit, huiuſmodi eſt, cur tandem definitum, cuius rationem definitionem eſſe dicimus, cum ex pluribus conſtet, vnum tamen eſſe dicimus, nõ plura. Nam ſit, inquit, exempli gratia hominis definitio animal bipes. cur igitur animal bipes vnum eſt, nõ duo? & quis eſt horum vnitor, & à quo efficiuntur vnum? Quoniam homo, inquit, & album ſi fuerint ſeparata inter ſe, nec album in homine habeatur, nec homo ſit albedinis particeps, multa ſunt. Cùm vero albedinis particeps homo ſit, quæ in eo ineſt, & patitur aliquid, afficiturq; ab ea, tunc homo albus vnum efficitur, & eſt, nõ quidem per ſe, ſed quatenus afficitur qualitate. hic autem animal non eſt particeps bipedis, vt animal bipes vnum ſit. Siquis autem dicat animal bipede participare, etiam multipede participabit, & ſic erunt in eodem oppoſita. Pari ratione, ſi animal fuerit particeps mortalis, imortali etiam participabit, quod fieri non poteſt, vt oppoſita inſint in eodem. Quippe cùm differentiæ ſint contrariæ, quibus differt genus) id eſt, quibus genus diuiditur. Vel genus hoc in loco, vt in pleriſq; aliis ſolet, pro ſpecie dicit, & ſic erit ſenſus, differentiæ, quibus ſpecies differunt, contrariȩ ſunt. Obiectio igitur eſt, quod genera differentiis non participent, hanc obiectionem contraria obiectione refellit, dicens (quod ſi & eſt particeps) in qua oratione multa deſiderantur. Sed quantum ex iis, quȩ adducit, ſuſpicor, quod dicere vult, hoc eſt. Siquis autem dicat, genus non participat contrariis differentiis, ſed pedeſtri ac bipede, & inalato. quæ quidem non ſunt contraria. At ſi his participat, eadem iterum ratio redit. Si complures ſunt differentiæ, cur hæc vnum ſunt, & non plura? Si enim quoniam in genere inſunt, vnum eſſe dici debẽt, eadem ratione fiet, vt omne id, in quo aliqua inſunt, cum iis, quæ inſunt, vnum ſit. ita vinum & amphora vnum erit, item modius & grana tritici. Quinetiam ſi animal & pedeſtre & bipes & inalatum vnum ſunt, quoniam hæc inſunt animali, nimirum animal cum differentiis omnibus vnum erit, & ſic omnia erunt vnum. Nequis autem, animal & pedeſtre & bipes vnum eſſe neget, adiicit. Oportet autem vnum eſſe, quæcunq; in definitione ſumuntur.) Nam definitio vna quædam ratio eſt, ac vnius ſubſtantiæ. At ſi ſubſtantia cuius eſt definitio, aliquid vnum eſt, & hoc aliquid ſignificat, vt diximus (nam quidditas & natura coordinata cuius eſt definitio, hoc aliquid eſt, & vnũ) ſi hoc igitur ita eſt, profecto ipſius ratio vna eſt, & ſic vnum ſint oportet, quæ habentur in ratione. Quo loco non erit in ab re, vt digredientes, de quidditate ac cõmuni forma ſiue ſpecie pauca commemoremus. Intelligendum eſt igitur quidditatem & formam ſeu ſpeciem idem eſſe, niſi quod non eſt quemadmodum intelligitur. Intelligitur enim quiddam ab indiuiduis ei ſubiectis diuerſum, in ipſis tamen eſt collocata, nec vnquam ſine illis conſiſtit aut omnino abſq; materia. Definitio vero eſt ratio quidditatis & formæ. Atq; hæc quidem hoc in loco præmonendi ſumus. Ipſe vero ſic propoſita quæſtione, eius ſolutionem nimium obſcure ſubiicit, propterea quod in. 2. lib. de Anima eandem ſoluit. & hoc in loco cum poſt multa verba haud dubie ſoluat, tamẽ ſoluiſſe non videtur. Sed nos dictionem percurrentes, quomodo eam ſoluat, exponemus. Et fortaſſe nihilo erit inutilius huius quæſtionis ſolutionẽ in memoriam reuocare. Scimus enim neminem ſanum quæſiturum, cur æs & globus æneus idem ſit. Nam globus in ære nihil aliud eſt, quam æs globoſum, atque æs quaſi materia habetur, rotundum quaſi forma. materia porrò & forma vnum eſſe aptæ ſunt, nulla re ipſas diuellente. In hoc enim materiæ poſitum eſt eſſe materiam, & formæ formam eſſe, vt cum fuerit materia, & forma quam poteſt accipere, protinus vniantur, vnumque ſint. Atq; vt in his ſeſe res habet, ſic item in naturalibus, hoc eſt in genere ac differentiis. Nam in libro de demonſtratione, ſi recte memini, omnes differentias cum genere excepta vltima ſimile quiddam habere materiæ, vltimam vero differentiam formam eſſe teſtatus eſt. exempli gratia, animal rationis particeps, materia eſt humanæ formæ. Pari ratione, animal particeps rationis mortale: Mentis autem ac doctrinæ capax, forma, & quoniam forma & materia vnum eſſe ſunt aptæ, idcirco hæc vnum ſunt. Quinetiam vltimam differentiam formam eſſe, quæ vero præcedunt, materiam, ipſe paulopoſt explicabit. Eodem modo animal pedeſtre materia eſt, bipes autem forma. Atque hæc quidem eſt ſolutio, quam, vt diximus, adducit, licet nullam adducere videatur. Sed nos ad cætera tranſeamus.

Atqui primum de definitionibus per diuiſiones conficiendis conſiderare oportet. nihil enim aliud in definitione eſſe videtur, niſi id, quod primo dicitur genus, et differentiæ ipſæ. Cætera vero genera ſunt, primum inquam, & differentiæ ſumptæ cum illo, veluti primum quidem genus eſt animal, hæret autem animal bipes, & poſt hoc rurſus eſt animal bipes expers alarum. Similis erit ratio & ſi per plura dicatur. Omnino enim nihil intereſt per multa, an per pauca dicatur. quare neq; & ſi per pauca, per pauciora etiam quàm duo dicatur, vbi alterum erit differentia, alterum genus, velut huius animal bipes, animal quidem eſt genus, alterum vero eſt differentia. Si igitur genus abſolute non eſt præter ea, quæ ſunt vt generis ſpecies, aut ſi eſt quidem, eſt autem vt materies (etenim vox quidem genus eſt & materia, differentia vero ipſas ſpecies elementaque ex ipſa conficiunt) patet definitionem rationem eam eſſe, quæ ex differentiis conſtat. At vero differentia etiam in differentiam diuidatur oportet, ceu differentia eſt animalis, pedes habere. Rurſus igitur animalis pedes habentis, vt pedes habet, differentia percipiatur oportet. Quare non eſt dicendum, habentis pedes aliud particeps alarum, aliud expers eſſe, ſi dicere quiſpiam recte velit. At faciet hoc, ſi diuidere accommodate non poſſit. Sed hoc pacto dicatur oportet, aliud ſectos pedes, aliud non ſectos habere. Hæc enim ad pedem accõmodata

eſt

eſt differentia: quippe cùm pedum ſectio quædā ſit, vt patet, differētia pedis. Atque hoc pacto ſemper proficiſcendū eſt, quouſque ad ea perueniatur, quæ differentia carent. Ac tot ſpecies tūc pedis emergent, animaliaq́; pedes habentia, quot ſunt ipſius drīæ pedis. Quæ cùm ita ſint, patet vltimam differentiam, ſubſtantiam rei, definitionemq́; eſſe, ſi non oporteat ſępe eadem in definitionibus dicere. eſt.n. ſuperuacaneū ſanè, atque id ipſum accidere ſanè videtur. Cùm.n. dicit animal pedes habens bipes, nihil aliud dicit quā aīal pedes habens, duos habens pedes, & ſi hoc diuiſione diuidat ſua, perſæpe idem dicet, & toties porro quot ſunt differentiæ ipſæ.

36 Atqui primum de definitionibus per diuiſiones conficiendis conſiderare oportet.) Ad quæſtionem eiuſq; ſolutionem redit, aitq́; diſputandum eſſe primū de definitionibus conficiendis per diuiſiones, i. qūo definitiones ex partitione fiant. Nam nihil eſt inquit, aliud in definitione quam genus primum appellatum, & differentia. Subaudiendū eſt aūt, vltima: vt ſit ſenſus, in definitione, hoc eſt, definitio, & quod ad ipſa explicatur, nihil aliud eſt, quam primū genus, & vltima differentia. Exempli gratia, homo quaſi forma, eſt aīal, & mentis ac diſciplinæ capax, cætera vero aīali proxima, i. rationis particeps animal & mortale, genera ſunt. Si vero genera, materia igitur, aut æmula materiæ. Itaque aīal rōnis compos mortale, ſunt materia & genus, mentis vero & doctrinæ capax, forma. Aſpice vt his verbis obſcuriſsime qōnem ſoluit. Si.n. materia & forma cùm ſunt, à ſeipſis vniri, & vnum fieri ſunt aptę. (eſt aūt materia & genus animal rōnis compos mortale, forma vero mentis ac ſcientiæ capax) ſatis intelligitur qūo animal rationis compos mortale mentis ac ſcientiæ capax, ſatis intelligitur qūo animal rōnis compos mortale mentis ac ſciæ capax vel aīal pedeſtre bipes vnum ſint, non plura. quo in loco Ariſtotelis ingenium aīaduerte, qūo ſimul nobis quæſtionis, ſolutionem obſcure innuit, ſimul genera & differentias, qūo diuidi oporteat, oſtendit, ac mirabiliter aperit. Sed, cùm formam nihil aliud eſſe dixiſſet, quam primum genus, i. aīal, vt in hoc exemplo perſiſtamus, ad differentiam animalis rationis compotis, & animalis rationis cōpotis mortalis. (nam & hæc genera ſunt, ſed proxima, & primo poſteriora) exemplum ſubiecit ad dictorū explicationem. veluti primum, inquit, genus eſt aīal proximum atque illud ſequens aīal bipes, his etiānum poſterius aīal bipes inalatum. Sed, quia tria dixerat, pedeſtre, & bipes, & inalatū, ait eadē eſt ratio ſiue per plura ſiue p pauciora dicat', aut oīno per duo, i. ſi plura ſunt quæ dicuntur, primum genus cū vltima differentia eſt forma. ſin aūt duo, alterum erit genus, alterum differentia & forma. Exempli cauſa, ſi ſit animal bipes, animal erit genus, bipes vero differentia, & oīno forma. Hæc effatus, ſermonem repetit, atq; ait. Si igitur genus abſolute non eſt præter ea quæ ſunt vt generis ſpecies.) ideſt, ſi genus non eſt præter ſuas ſpecies per ſe diſcretum, vt auctores idearū aiebant, ſed eſt in ipſis, vt re vera eſt, & ipſi placet (aut ſi eſt quidem, ſeparabile eſt tū vt materia) & exemplo declarat qūo genus ſit quaſi materia. Nam vox, inquit, genus eſt & materia, differentiæ vero cum ipſa ſunt formæ, vt quæ ex ipſa quaſi ex materia differentiiſq́; conſiſtat, qm̄ & hæc per differentias quaſdam pronuntiantur. Si ergo genus eſt quaſi materia, differentia vero quaſi forma, dubium eſſe non debet quin definitio ſit ratio ex differentiis. Si materia autem & forma coniunctim vnum ſunt, eſtq́; ratio ac definitio genus & differentia, i. materia & forma, ſatis intelligitur animal pedeſtre bipes vnum eſſe, non plura. Sic igitur quęſtione ſoluta, ac pro ſolutionis, vt puto, concluſione ſubiecto illo (patet definitionem rōnem eam eſſe, quę ex differentiis conſtat) quaſi diceret, perſpicuū eſt animal pedeſtre bipes vnum eſſe, qm̄ genus eſt & differentia, i. materia & forma, eò reuertitur, vt doceat qūo generum ad differentiarū partitiones fieri debeant, dicens. At vero differentia in differētiam diuidatur oportet.) Eſt autem ſenſus. Si definitiones cum primo genere ac vltima differentia conficere debemus neceſſe eſt differantias in ſuas drīas qua differentiæ ſunt ſecare: exempli gratia, ſi animal diuiditur in pedatum & depes, oportet animal pedstū in eo quod pedatum eſt, in propriam differentiam diuidere, ne dicamus, pedatum alterum eſt alatum, alterū inalatum, ſi recte diuiſio fieri debet. neque.n. hæ bipedis ſunt differentiæ, ſed oportet ipſum quatenus pedatum eſt diuidere, & dicere. Pedatū aliud eſt fiſſipes, aliud ſolidipes. hæ nāque ſunt pedis differentiæ, qm̄ pes fiſſus pes quidam eſt, vt animal compos rationis animal quiddam. Sed quidam propter imbecillitatem, & quia cuiuſq; differentias ignorant, hoc faciunt, i. diuidūt in differentias non proprias. Pedatum igitur, & ſiquid aliud eſt, diuidere oportet in proprias differentias, donec ad aliqua indifferentia perueniatur, quæ nequeant vlterius in alias differentias ſecari, & tunc pedis tot erunt differentiæ, quot pedati vltima diſcrimina, quæ in alias differentias non partiunt'. Nam ſi forma eſt, vt ſæpe diximus, genus cum vltima differentia, perſpicuum eſt totidem eſſe animalia pedata, quot ſunt vltimæ differentiæ. Quæ ſi vera ſunt, dubitari non debet, quin vltima differentia ſit rei ſubſtantia, & definitio, & hæc ſola cum genere in definitiones aſſumi debeat, niſi idem ſæpe repetere ac nugari libeat. Si enim magis particularia ſecū inferūt vniuerſaliora, & hæc ad particularia ſequuntur, profecto qui ait mentis ac ſcientię capax, is rōnis quoque particeps & mortale dicit: quemadmodum qui dicit hoīem, is aīal quoque dicit. quod ſi ita eſt, non oportet dicere, homo eſt animal rationis compos, mortale, mentis atque doctrinæ capax. Fit.n. vt dicatur, homo eſt animal rationis particeps, mortale, mentis ac ſcientiæ capax, rationis particeps mortale. Rurſus ſiquis ita definiat, homo eſt animal pedatum bipes, qm̄ in bipede pedatum ineſt, cū bipedi quod ſolum dicere debuit, adiungat pedatum, nihil aliud dicit, quàm animal pedes habens, duos pedes habens. Quin etiam, ſi bipes diuiſeris in fiſſipes & ſolidipes, exempli gratia, & dixeris animal pedatum bipes, fiſſipes perinde fuerit ac ſi dicas: animal pedes habens, duos pedes habens, fiſſos pedes habens & quoties differentiarum diuiſionem dixeris, toties fit vt pedatum dicas, & bipes, & cætera.

Si igitur differētia differentia fiat, vna erit, ipſa inquam vltima ſpecies, atque ſubſtantia rei. Sin vero per accidens diuiſio fuerit, veluti ſi pedes habentis aliud album eſſe dixerit, aliud nigrum, tot differentiæ nimirum, quot ſunt diuiſiones, emergent. Quare patet definitionem eam eſſe rationem, quæ ex differentiis conſtat, atque harum ex vltima, ſi definire volumus recte. Dilucidum autem fuerit, ſi quiſpiam ordinem huiuſcemodi definitionum peruerterit, velut definitionem hominis, animal bipes pedes habens dicendo. Dicto nanque bipede, pedes habens ſuperuacaneum eſſe videtur. in ſubſtantia aūt ordo non eſt. qūo.n. intelligere aliud poſterius, aliud prius oportet? Sed de definitionibus per diuiſionem cōficiendis quales quædam ſunt, tot primo ſint dicta.

37 Si igitur differentia differentiæ fiat, vna erit, ipſa inquam vltima ſpecies, atque ſubſtantia rei.) Genus, cum vltima differentia formam & ſubſtantiam eſſe præfatus, ſi recte ſit definiendũ, rurſus ait. Si differentia differentiæ fiat) ideſt, ſiquis differentiam, qua differentia eſt, diuidat, & in proprias ipſius differentias, vltima differentia cum genere videlicet forma erit ac ſubſtantia. Sin autem non per ſe, neque in proprias differentias ſecet, ſed per accidens, ad hunc modum, pedatum aliud eſt album, aliud nigrum: tot fuerint differentiæ ad formæ ſubſtantiæq́; rationem aſſumendæ, quot ſectiones fuerint. Exempli cauſa, ſiquis hominem definire volens dicat, homo vel eſt, pedatus vel depes, non eſt autem depes, pedatus igitur: deinde pedatum aliud alatum eſt, aliud inalatum: ſed homo non eſt alatus: eſt igitur inalatus. tum inalatum aliud bipes eſt, aliud multipes. homo autem non eſt multipes, bipes ergo. homo igitur eſt animal pedatum inalatũ bipes. ſiquis igiť ad hũc modũ definitionem moliatur, dubium non fuerit, quin cùm partitiones tres ſint atque ſectiones, totidem differentiæ ad definitionem aſſumantur. Itaque vt rationis compos & mortale, atque mentis & doctrinę capax, in hominis definitionem aſſumerentur, ex huiuſmodi cauſa factum eſt. Nam, ſi partitio recte facta fuiſſet, ſatis erat animal mentis & doctrinæ capax dicere. Porrò definitionem genere ac vltima differentia conſtare, perſpicuum fore ait, ſiquis huiuſmodi definitiones commutet. exempli gratia hominis definitionem dicens animal bipes pedatum. nam illud pedatum ſuperuacaneum eſt, cùm bipes dictum fuerit, qm̃ in bipede ineſt pedatum. Ne quis autem dicat, qm̃ definitionis partes ordinem quendam tenere debent, vt hæc præcedat, illa ſequatur, idcirco aliquid ſuperuacaneum cõtingere, adiecit illud. Ordo autem non eſt in ſubſtãtia) nec ob ipſum abſurdum accidit (quomodo enim intelligere aliud poſterius, aliud prius oportet? Nam, cùm ea quæ vltimam differentiam præcedunt, materia ſint, in materia autem, qua materia, nõ ſit prius & poſterius. (neque enim in ære ſtatuæ hæc pars prior eſt, illa poſterior) quomodo in definitione dicere licet, hæc pars eſt prior, illa poſterior? Non igitur ob hoc accidit incommodum, ſed quia ſatis erat ad formam & ſubſtantiam vltima differentia cum genere, nec pedatum erat aſſumendũ: & concludit, dicens. Sed de definitionibus per diuiſiones conficiendis, tot primo ſint dicta) quoniam rurſus de ipſis quales nam ſint, diſputabit.

Cum autem hac conſideratio de ipſa ſubſtantia ſit, redeamus rurſus oportet. Vt ſubiectum itaque, & quidditas, & quod ex hiſce conſtat, ſubſtantia dicitur, ſic & ipſum vniuerſale ſubſtantia dicit ſolet. atque de duobus iam diximus, de quidditate inquam & de ſubiecto, quod quidem ſubiici dupliciter aſſeruimus, aut vt hoc aliqd, quo pacto affectibus ſubiicitur animal, aut vt materies actui. Videtur autem quibuſdam & vniuerſale cauſa maxime atque principium eſſe, quapropter & de hoc ipſo pertractemus oportet. Impoſſibile enim eſſe videtur, quoduis vniuerſalium ſubſtantiam eſſe. Prima nanque ſubſtantia cuiuſque rei, propria cuiuſque eſſe videtur, qua quidem, vt patet, nulli alij ineſt. Vniuerſale aũt eſt cõe. Id enim vniuerſale dicitur, quod pluribus ineſſe eſt aptum. Cuius igitur ſubſtantia hoc ipſum erit? aut enim oĩum, aut nullius erit. at oĩum eſſe non poteſt, vnius vero ſi fuerit, & cætera ſanè hoc erunt. nam aut oĩum, aut nullius erit profecto. Quorum.n. ſubſtantia eſt atque quidditas vna, & ipſa etiam vnum eſſe videntur. Deinde id ſubſtantia dicitur quod de ſubiecto non dicitur. Vniuerſale aũt de aliquo ſubiecto dicitur ſemper. At hoc ne pacto non poteſt, vt quidditas? in ipſo aũt ineſt, ceu animal ipſum in homine atque equo. igitur patet ipſius rationem aliquam eſſe. nihil aũt refert & ſi non omnium aſt ratio, quæ in ſubſtantia ſunt. Non.n. minus ſubſtantia cuiuſpiam hoc erit, vt homo hominis in quo ineſt. Quare idem eueniet rurſus. erit.n. illius ſubſtantia, ceu aĩal ipſum eius ſpeciei, in qua vt proprium ineſt. Præterea & impoſſibile atque abſurdum eſſe videbitur, ipſum hoc, & ſubſtantiam, ſi ex quibuſdã conſtat, non ex ſubſtantiis neque ex eo quod eſt hoc aliquid, ſed ex quali eſſe atque conſtare. Erit enim profecto non ſubſtantia atque quale ſubſtãtia, & eo quod eſt hoc aliquid, prius. quod quidem fieri nequit. neque.n. ratione, neque tempore, neque generatione affectus priores ſubſtantia eſſe poſſunt. Erunt enim ſeparabiles ſanè. Præterea Socrati qui quidem eſt ſubſtantia, ſubſtantia erit, vti patet, quare duabus ſubſtãtiis. Socrates ſubſtantia erit. Omnino autem accidit, ſi homo ſubſtantia ſit, & ea quæ hoc pacto dicuntur, nihil eorũ quæ in rationibus ſunt, ſubſtantiam eſſe cuiuſquam, neque ſeorſum eſſe ab ipſis, neque in alio eſſe, veluti non eſſe animal quicquam præter animalia ſingula, neq; aliud quicquam eorum quæ in rationibus inſunt. Ex his igitur patet nihil eorum quæ vniuerſaliter cõpetunt, ſubſtantiam eſſe, & nihil eorum quæ cõiter prædicantur, hoc aliquid ſed quale ſignificare. Alioqui & alia cõplura accident, & ipſe tertius homo. inſuper & hoc pacto dilucidum eſſe videtur. Impoſſibile eſt enim ex ſubſtantiis quę hoc inſunt pacto, vt ſint actu, ſubſtantiam vnquam cõſtare. ea enim quę ita ſunt actu duo, nunquam actu ſunt vnũ, ſed ſi potentia duo ſunt, erit vnum, veluti duplum ipſum ex duobus dimidiis potentia conſtat. Actus enim nimirum ſeparat, Quare ſi ſubſtantia ſit vnũ, non ex ſubſtantia ſanè cõſtabit, eoq́; mõ quem recte Democritus dicit. fieri.n. nõ poſſe dicit, vt ex duobus vnum, aut ex vno duo conficiant. Ipſas.n. magnitudines indiuiduas ſubſtantias eſſe cenſet. Patet igitur et in numero rem ſimili modo ſeſe habere, ſi numerus vnitatum ſit compoſitio, vt à quibuſdam aſſeritur. Aut enim dualitas vnum non eſt, aut in ipſa non ineſt vnitas actu.

Cùm autem hæc conſideratio de prima ſubſtantia 38
ſit, redeamus rurſus oportet.) Propoſitum eſt demonſtrare nullum vniuerſale ſubſtantiam eſſe, non hominem vniuerſalem, nõ equum, nec vllum aliud, ſed vniuerſalium quodque abductionem eſſe à ſingulis, & primum ac maxime ſubſtantiis appellatis, atque ſimilitudinem, & ait, qm̃ de ſubſtantia proprieq́; ente (huius enim cauſæ inueſtigantur) diſputationem ſuſcepimus, in hanc rurſus reuertamur, & inquit (vt ſubiectum itaque ſubſtantia dicitur.) Vocat aũt ſubiectum vel proximam cuiuſque materiam, vel oĩno materiam & compoſitum, vt Socratem, Vt igitur ſubiectum dicitur ſubſtantia, ſimiliter autem compoſitum (vt Socrates ſubſtantia dicitur, atque item quidditas dicitur ſubſtantia & id quod ex materia & quidditate conſiſtit, ſubſtantia vocatur) ſic ſubſtantia vocatur vniuerſale ipſum, quod ex pluribus numero differentibus in quid eſt prędicatur. Atque de duobus iam diximus, ideſt de quidditate & de ſubiecto.) Dictum eſt autem ſubiectum duplex eſſe: alterum quod eſt hoc aliquid vt animal, Socrates, Plato, & hic equus, quæ affectionibus, vt albo, calido, & ſimilibus ſubiiciuntur. alterum materia quæ actui formæq́; ſubiicitur. Sed vniuerſale, inquit, quod quidam materiæ expers eſſe dicunt, cauſa in primis atque principium nonnullis eſſe videtur. quapropter diſputationem huius repetamus, diſpiciamuſque num

fieri

fieri poſsit, vt ipſum ſit principium, aut oĩno ſubſtantia. Nam fieri non poſſe videt̃, vt ſubſtãtia ſit quoduis vniuerſale. quod in hunc modum colligit. Subſtantia ſua cuique ꝓpria eſt, neque in alio ineſt. vniuerſale aũt cõe eſt, & pluribus adeſt. Nam id demum dicitur eſſe vniuerſale, quod pluribus adeſſe eſt idoneum. vniuerſale igitur non eſt ſubſtantia. Cuiuſque autem ſuam ſubſtantiam eſſe propriam, nec aliis ineſſe, in promptu eſt intelligere. Alexandri.n. ſubſtantia propria eſt Alexandri, nec adeſt cuipiam alteri, ſed in ipſo ineſt. at, ſi vniuerſale ſubſtantia eſſet, ſubſtantia ipſius propria eſſet, & in ipſo ineſſet, non in alio. nunc aũt in quamplurimis ineſt. non eſt igitur ſubſtantia, ſed ex ſingulis abducta ſimilitudo, in ipſis aũt conſiſtens. uam ſimilitudo nihil obſtat quo minus in pluribus reperiatur. Ad ſummam, vniuerſale cuiulnam erit ſubſtantia? Nam vel oĩum ſit oportet, vel nullius, at oĩum non poteſt, demonſtratum eſt enim ſuam cuique ſubſtãtiam propriam eſſe, quod cùm ita ſit, quõ ſi vniuerſale eſt ſubſtantia, huius ſubſtantia in Alexandro, Socrate, ac in aliis eſſe poteſt? qđ tñ oportet, qñquidem in his conſiſtit. Sed neque vnius eſſe poteſt ſu̇ba ipſius vniuerſalis. Nam, ſi homo vniuerſalis, & qdditas in particularibus collocata, eſt ſubſtantia, in vno tñ ineſt, exempli gratia in Socrate, profecto & alij homines, i. Plato & Alexander erunt in Socrate. At quomodo aut fieri aut fingi poteſt, vt in Socrate ſint oẽs homines? Vniuerſale igitur, vt diximus, ſimilitudo quædam eſt, quæ in multis cõſideratur. Præterea ſubſtantia vocatur, quæ de nullo ſubiecto dicitur, vt in Prædicamentis demonſtratur. vniuerſale aũt de ſubiecto dicit̃. vniuerſale igitur non eſt ſubſtantia. ſed vtrũ, inquit, homo vniuerſalis non perinde eſſe põt vt quidditas, in ipſis tñ homine vniuerſali ac vniuerſali eqno quædam ſubſtantia ineſt vt animal? quare haud dubie ratio quædam erit animalis. nec intereſt, oĩum ne compræhenſorum in alicuius definitione ratio ſit, an ſecus. nihilo enim minus animal ſubſtantia erit alicuius, exẽpli gratia hominis & equi in quibus ineſt. Si ergo vniuerſalis homo eſt ſubſtãtia, cur aĩal non erit ſubſtantia? porrò ſi animal eſt ſubſtantia, & in homine ineſt, ſubſtantia vero nullius eſt præterquam eius in quo ineſt, animal profecto ſubſtantia eius eſt in quo ineſt, i. hominis, in quo animal ineſt vt proprium. quo fiet, vt ſubſtãtiæ ſubſtantia ſit. itaque homo vniuerſalis erit ſubſtantia Socratis, qui eſt ſubſtantia, & huius animal. porrò ſi in animali ineſt animatum & ſenſuale, rurſus hęc erũt animalis, i. ſubſtantiæ erunt ſubſtantiæ. Atque iterum quæ in animato & ſenſuali inſunt, erunt ſubſtantiæ animati & ſenſualis, i. ſubſtantiarum. quo ſit, vt in Socrate quoddam quaſi alueare ſubſtantiarum habeatur. quod fieri non põt. vna.n. in quoque ſubſtantia eſt, quæ quidem in ipſo ineſt. Nam ſi Alexãdri ſubſtantia Alexãder eſt, Alexander aũt plures eſſe non põt, profecto in ipſo non erunt ſubſtantiæ multæ. Cum aũt dixiſſet, ſi in homine vniuerſali inſit aĩal, homoq; vniuerſalis ſit ſubſtantia, fore vt animal quoque ſit ſubſtantia, hoc ipſum confirmat dicens. Ad hæc fieri non poteſt, & eſt abſurdum, ſi hoc aliquid & ſubſtantia, vt loquuntur qui aiũt hoĩem vniuerſalem, ex animali exiſtit, animal non eſſe ſubſtãtiam & hoc aliquid, ſed quale. Nam cum aliquid conſtituentia priora ſint eo quod ab ipſis conſtituitur, homo aũt iſtorum ſententia, qui ſubſtantia eſt conſtituitur ex animali, ſi animal ſit quale, fiet vt quale atque accidens prius ſit, quam ſubſtãtia, & hoc aliquid. quod quidem fieri non poteſt. Neque.n. ratione, nec tp̃e, nec generatione affectiones ſunt priores ſubſtantia: alioqui vſu veniret, vt per ſe ab ipſa ſeparate reperientur. quod non eſt poſsibile. Animal igitur ſubſtantia eſt. At ſi aĩal eſt ſubſtantia, rurſus ſubſtantiæ erit ſubſtantia, & oĩno quæ dicta ſunt. Sed fortaſſe cum ait. Præterea impoſsibile atque abſurdum eſſe videtur hoc aliquid & ſubãm.) non vniuerſalem, ſed particularem hominem ſignificat. & tunc eſſet ſenſus, cum homo vniuerſalis non eſſe ſubſtantia, ſed quale demonſtratus ſit, fieri non poteſt, vt Socrates exiſtat ex homine vniuerſali, i. ſubſtantia ex non ſubſtantia. Sed magis placet prior expoſitio, atque eo magis, ꝙ ſermo ſuſceptus eo ptinet, vt appareat hominem vniuerſalem non eſſe ſubſtãtiam. Præterea, inquit, Socrati, qui quidem eſt ſubſtantia, ſubſtantia erit, quare duabus ſubſtantiis Socrates ſubſtantia erit, i. duæ ſubſtantiæ erunt in Socrate, quod eſt abſurdum, vnũquodque.n. vna ſubſtantia eſt, non duæ, neque plures. Omnino autem, inquit, accidit ſi homo eſt ſubſtantia) appellans hominem hoc in loco ipſum particularem & indiuiduum. oĩno igitur ſi ipſum per ſe aĩal ſiue homo indiuiduus eſt ſubſtantia (& ea quæ hoc pacto dicunt̃) ideſt indiuidua, efficitur vt eorum quæ ſunt in ratione ipſius, nihil ſit ſubſtantia, neque ſine ipſis indiuiduis exiſtat. Si enim animal ipſum per ſe non eſt ſubſtantia neque pedeſtre, neque bipes, perſpicuum eſt hæc abſque indiuiduis non conſtare. (neque in alio) ideſt idea, ſed in indiuiduis. Vt autem exponat illud (neque ſeorſum eſſe ab ipſis) infert (veluti non eſſe animal quidquã præter animalia ſingula) quaſi dicat, cum nihil ſine ipſis cõſtare: dico, hoc aio, nullum eſſe animal præter quædam & ſingula animalia, neque bipes præter ſingula, neque aliud quidquam ex iis quæ in rationibus ſumuntur. Demonſtratum eſt enim nullum vniuerſale ſubſtantiam eſſe. at ſi non ſunt ſubſtantiæ, dubium eſſe non debet, quin ſeparatim & per ſe conſiſtere nequeant, ſed in particularibus. Sic autem demonſtrato vniuerſalem hominem non eſſe ſubſtantiam, reliquum concludit, & ait. Ex his conſiderantibus palam fit, nullum eorum quæ adſunt vniuerſaliter, ſubſtantiam eſſe, & nullum eorũ quæ communiter prædicantur, hoc aliquid ſignificare, ſed tale vel quale. ſiquis aũt vniuerſalem hoĩem ſubſtantiam & hoc aliquid eſſe dicat, fiet, vt tertius præterea homo habeatur. Si.n. homo ſubſtantia quædam eſt, & item Socrates eſt ſubſtãtia, & vnuſquiſque alius, in pluribus autem eſt, quod de ipſis communiter prædicet̃: erit igitur viciſsim tertius quidam homo, qui de homine vniuerſali, qui ſubſtantia eſt, deq; cæteris prædicetur. Præterea, inquit, ad hunc modum aperitur fieri non poſſe, vt ex ſubſtantiis actu exiſtentibus ſubſtantia & hoc aliqđ exiſtat. Nunquã.n. duæ ſubæ actu exiſtentes vnam ſubãm conficiunt, quæ actu valeat exiſtere, vt hõ hic non põt cum hoc hoĩe ad vnius hoĩs cõſtitutionem conuenire. Sed ita demum duæ ſubſtantiæ cõponentur, vnamq; ſubſtantiam actu conficient, ſi aliqua duo poteſtate ſint ſubſtantiæ. Rurſusq;, ſi duplum ex duobus dimidiis exiſtit, non ex actu dimidiis conſtat, ſed poteſtate. Actus enim diſcernit, nec ſinit ipſum eſſe vnum. Nam ſimul atque dimidia efficiuntur dimidia, duplum diuiditur, nec amplius eſt vnum. Itaque ſubſtantia, ſi vnum eſt, non conſtabit ex ſubſtantiis cõſiſtentibus & quæ actu ſint ſubſtantiæ, ſed ex facultate ſubſtantiis. Ex quo intelligitur manum, quę cum toto eſt, potentia eſſe, non actu tunc actu futuram, cùm

fuerit à toto disiuncta. ac ne tunc quidem ſimpliciter, ſed ſi poſitum fuerit à toto diuulſam munus ſuum obire poſſe.neque.n.talis figura ſubſtãtia eſt, ſed cuiuſque actus. Nam, vt Democritus fieri poſſe negabat, vt ex duabus atomis efficiatur vna, qm̃ ipſas pati non poſſe tradebat,vel ex vna duę,(affirmabat.n.ipſas eſſe indiuiduas) ſic nos,inquit,fieri non poſſe dicimus,vt ex duabus ſubſtantiis actu exiſtẽtibus fiat vna ſubſtantia,ſed ex potentia duntaxat exiſtẽtibus.Sed, qm̃ numeri huic ſnĩæ opponi poſſent(dicat.n.aliquis, vt numerus ſex cõſtat ex tribus & tribus,vel quatuor & duobus,qui quidem ſunt actu numeri) qoid obſtat,quo minus ſic vna ſubſtantia conſtet ex duabus ſubſtantiis actu exiſtentibus? Hanc oppoſitionem ſoluit,negans dualitatem numerum eſſe, cùm in numero ſex ineſt. q̃q̃ ipſe non vtitur exemplo numeri ſex, ſed dualitatis,negans vnitates io dualitate,vnitates actu eſſe,ſed potentia,dummodo dualitas vnus numerus eſſe ſtatuatur. Aut.n.ait dualitas vnum non eſt) ideſt,vel dualitas non eſt vnus quidam numerus, aut ſi omnino numerus eſt, vnitates in ipſa non ſunt actu,ſed potentia.

At enim id,quod emergit,dubitationem habere videtur. Nam ſi neque ex vniuerſalibus vlla ſubſtantia eſſe poteſt, propterea quòd nõ hoc aliquid vniuerſale ipſum,ſed quale ſignificat,neque fieri põt, vt ex actu ſubſtãtiis vlla cõpoſita ſubſtantia conſtet,oĩs profecto ſubſtantia incompoſita erit. Quare neque ratio vllius erit ſubſtantiæ prorſus. At oĩbus eſſe videtur,)noſq; iã dudum aut ſolius ſubſtantiæ, aut maxime ipſius definitionem diximus eſſe,nũc vero neque ipſius eſſe concluſimus,ergo nullius vlla prorſus definitio erit. An modo quodã erit,modo quodã nõ erit? Verũ id quod dicitur, ex his quæ poſterius dicentur,magis emerget ac patefiet.

39 At enim id,quod emergit,dubitationem habere videt. Nam ſi neque in vniuerſalibus vlla ſubã eſſe põt, propterea ꝙ non hoc aliquid vniuerſale ipſum &c.)

Poſtquam vniuerſale non eſſe ſubſtãtiam docuit. neque ex vniuerſalibus poſſe ſubãm exiſtere, propterea ꝙ ex non ſubſtantiis ſubſtantia fieri nequit,quod ex dictis ſequitur, non vacare quæſtione ait, & ipſum quod ſequitur explicat. Si.n.inquit, ſubſtantia ex vniuerſali fieri nequit, propterea ꝙ tale ſiue quale ſignificat,non hoc ſubſtantiam, ex quali autem ſubſtãtia exiſtere non poteſt:ſi ergo hoc fieri nequit, neque rurſus ex ſubſtãtiis actu per ſe conſiſtentibus, cuiuſmodi eſt particularis homo, exiſtere poteſt compoſita ſubſtantia, fit vt ſubſtantia ſit incompoſita. Nam,ſi ſubſtantia compoſita eſſe poteſt, vel ex ſubſtantiis actu exiſtentibus conſtabit,vel ex accidentibus.neutro autem modo cõſtare poteſt.eſt igitur incõpoſita.quod ſi ita eſt,nullius ſubſtantiæ habebitur ratio. definitiones.n.ſubſtantiarum ſunt, quæ ex aliquibus conſiſtunt, non ſimplicium: vt hominis qui ex animali & pedeſtri & bipede conſtat. At definitiones vel ſubſtantiarum duntaxat ſunt, vel ſi etiam aliorum,potiſſimum tamen ſubſtantiarum. Núc autem efficitur, vt ne ſubſtantiarum quidem. Nullius igitur habebitur definitio:Hæc effatus,quæſtionem inſolutam relinquit, ſed ſolutiooi inuentionem pollicetur, dicens, modo quandam ſubſtantiarum eſſe definitionem,alias non item.quod quale ſit, partim hoc in libro,partim in proximo declarabit.

Atqui patet ex ipſis, id quod accidit & hiſce, qui dicunt ideas ſubſtantias ſeparatas eſſe, & ſimul formam ipſam ex genere differentiiſq; conficiunt. Nam,ſi ſint formæ, & aĩal in hoĩe ſit atque equo,aut eſt vnum idemq; numero, aut diuerſum. Rõne.n.patet vnũ idemq; eſſe. Qui nãque in vtroq; ipſum definiet,eandem rationem vtique aſſignabit.Si igitur eſt quiſpiam homo per ſeipſum hoc aliquid ſeparatumq;, & ea ſane ex quibus conſtat,vt animal atque bipes,hoc aliquid ſignificare, & ſeparata ſubſtantiaſq; eſſe neceſſe eſt, quare & animal ipſum.Si igitur ipſum animal idem eſt & in hoĩe, & in equo perinde atque tu ipſe idem es,quod tu ipſe, quonã pacto id erit, quod ineſt in hiſce,quæ ſunt ſeorſum? Et cur ipſum animal non & à ſeipſo ſeorſum erit? Deinde, ſi bipedis quidem multipediſq; particeps ſit,impoſſibile quid videtur. Ipſi nãque quod quidem vnum atque hoc aliquid eſt, cõtraria inerunt ſimul Sin vero nõn ita ſit,quiſnam eſt modus,cũ ipſum animal bipes eſſe,aut greſſibile dicunt? At compoſitume fortaſſe, aut tangunt,aut ſunt mixta? At omnia ſunt abſurda.At in vnoquoque ne aliud ineſt? igitur,vt breuibus dicam,infinita erunt ea,quorum aĩal ſubſtantia eſt. Non.n. homo ex animali per accidens conſtat. præterea ipſum animal plura erit. Eſt.n.ſubſtantia id animal, quod vnicuique ineſt. Non.n per aliud dicitur. Quod ni ita ſit, ex illo homo conſtabit,& illud genus ipſius erit. Et inſuper oĩa, ex quibus homo conſtat,erũt ideæ Igitur non huius quidem idea, illius autem ſubſtantia erit, quippe cum idipſum fieri nequeat. Vnumquodque igitur animalium, quæ in animalibus inſunt, ipſum animal erit, atque idea. Præterea ex aliquo profecto hoc erit,& quonam pacto ex ipſo erit animal? Aut qui fieri poteſt,vt hoc ipſum animal ſubſtantia ſit præter animal ipſum? præterea in ſenſibilibus hæc eadem euenire & his abſurdiora videntur. Quod ſi nequeunt hæc ita ſeſe habere, patet ipſorum non ita eſſe ideam,vt quidam inquiunt eſſe.

Atqui patet ex ipſis id,ꝙ accidit iis,qui dicunt ideas ſubas ſeparatas eſſe.) Oñſo vlia non eſſe ſubas ex his palam eſſe ait,quod incõmodũ eos ſequat, qui tradũt ideas ſubas eſſe ſeparatas,quique formam, hoc eſt ideã ex gñe ac dñiis conſtare cõminiſcunt.Nam ſi ideæ ſunt, & aĩal eſt in ipſihoĩe & ipſiequo, vtrum vnum idemq; aĩal numero eſt in ipſihoĩe, & ipſiequo, & cæteris? vt Alex.vnus eſt,idemq; numero,an diuerſum? & percontatus, anteq̃ ad qõnem per contradictionem propoſitã tñdeat, ait. Siquis numero vnum eſſe negauerit, certe rõne vnũ erit aĩal, quod habet in ideis. qui.n.definierit, eandẽ rõnem in oĩbus vſurpabit, nec aliam rõnem reddet aĩalis,quod ineſt in ipſihoĩe,aliam eius quod in ipſi equo.Hæc effatus, ad priora reuertit. Siquis igitur homo, inquit, eſt ipſe per ſe, & hoc aliquid ſeparatum, vt Socrates & Callias,neceſſe eſt vt animal, & pedeſtre,& bipes,ex quibus ipſihomo cõſiſtit,ſeparata ſint,& ſubſtantiæ per ſe exiſtentes.quid.n.obſtat,ſi ipſihomo eſt, quo minus ipſianimal & ipſibipes ſit?quod ſi ita eſt,aliqua profecto ſubſtantia ex ſubſtãtiis actu & per ſe exiſtentibus conſtabit. quod fieri non poſſe demõſtrauimus. Neque vero hoc ſolum eueniet,ſed idea etiam ex ideis conſtabit, & pedeſtris atque alalis & bipedis ideę priores erunt hois idea, hoc eſt, ideæ aliæ aliis priores erunt. quod negant idearum auctores. Cum ſic igitur hoc fieri non poſſe interiectis verbis ſignauit, reuertit ad contradictionis quæſtionem,& ait: Si animal, quod eſt in ipſiequo, & ipſihoĩe, idem eſt, & vnum numero, vt ipſe tibi idem & vnus es numero: qúo vnum in iis, quæ inter ſe diſcreta ſunt, numero vnum eſſe poteſt? & ſi quæ ſunt diſcreta, vnum numero ſunt, cur animal ipſum à ſe non erit ſeparatum? ſi.n.aĩalia,quæ in alio & in alio inſunt,ſunt vnũ numero,haud dubie aĩal ſine ſeipſo poterit conſiſtere. Deinde qúo inquit, bipes eſt in animali? vtrum participatione,an alio quopiam modo? 40

Si

Si participatione, perſpicuum eſt, non bipede tm̄, ſed aliis etiam ipſum differentiis participare. Cur.n.huius erit particeps, illius non item? Si ergo bipedis & multipedis participatione formas ſiue ſpecies cōſtituit, fiet vt oppoſita in eodem & vno & quod ſit hoc aliquid inſint. Si non participatione, quo igitur modo, aut quo pacto hæc in ipſo reperiuntur, cum dicimus animal bipes, vel animal pedeſtre, vel animal depes? ſed ais fortaſſe, cùm, in ipſihoīe ſunt, confundūtur miſcenturq́; tanq̄ aceruus animal atque differentiæ. at hæc oīa incōmoda ſunt. hic enim animalia non per compoſitionem & contactum eſſe uotamus, ſed continentia & mutuo temperamento. ſiquis ergo aīal quod in ſeparato hoīe, & ſeparato equo, ac cæteris habetur, idem numero eſſe dixerit, hæc & plura incommoda ſequunẗ. Sin aūt in vnoquoque diuerſum, haud dubie non numero ſolum diuerſa hæc eſſe dicuntur, ſpecie vero eadem (nam rurſus idearum erit idea,) ſed & numero & ſpecie diuerſa. & primum quorum animal eſt ſubſtantia, ea erunt infinita, & inter ſe diuerſa: vt forma diuerſa eſt ab equo, hic à leone, leo à boue, hic ab alio. quod quī fieri poſsit, non video. deinde exponant iſti, quæ natura ſit animalis, quæ habeẗ in ipſihoīe, & eius quod ineſt ipſiequo, ſi & numero & ſpecie diuerſa ſunt. Sed cum ea, quorum animal ſit ſubſtantia, infinita prope modum fore dixiſſet, cām ſuggeſsit, cur animal ſubſtantiam appellaſſet. Neque.n.inquit, homo per accidens ex animali exiſtit, ſed tanquam ex ſubſtantia. quo fit, vt animal ſubſtantia ſit. At, cùm idearū auctoribus ipſiſubſtantiam eſſe placeat, quæ ipſa per ſe conſiſtat, fit vt aīal multa ſit: ſiquidem aīal, quod in ſingulis habetur, ſubſtantia eſt. Neq; enim, vt cū album dicimus, aliquid aliud dicimus, exēpli gratia lignum, vel hoīem: ſic cū animal ſubſtantiam dicimus, aliud quiddam dicimus, & per illud aliud hoc dicimus ſubſtantiam, ſed per ſe ſubſtātia eſt. quare animal multa erit ex ſubſtantia ipſa per ſe exiſtente, & ex animali. Si vero animal per ſe ſubſtantiam eſſe neges, ſed per aliud, nimirū homo ex eo exiſtet, per quod animal dicitur ſubſtantia, & illud erit hoīs genus, non aīal. Præterea cum homo diſcretus ſit & per ſe haud dubie & bipes & pedeſtre per ſe fuerint, atque ideæ, non igitur aīal & pedeſtre alterius ſunt ideæ, alterius ſubſtantiæ: quēadmodum ego nō alterius ſum indiuiduus, alterius homo, fieri.n.non poteſt, vt ego alterius homo ſim, nō mei ipſius. Sit animal ipſum ſibi eſt & ſubſtātia, & idea, quāquā ſit in ipſihoīe. quemadmodum ego mihi ſum & homo & indiuiduus. quāquā in hoc loco conſiſtā. quare ſi animal ipſum ſibi eſt & ſubſtantia & idea, haud dubie vnumquodque eorum quæ ſunt in animalibus, i. in ipſihoīe ac ceteris, ipſianimal erit ac idea, formę autem diuerſarum naturarum ſunt, vt homo & equus. ipſiaīal ergo quæ in ideis habentur, diuerſarum naturarū ſunt, quod eſt abſurdum. Præterea ſi multorum ac numero differentium eſt idea, animal autem quod habetur in ipſiequo, & quod in ipſihoīe, ac in cæteris, numero differunt, vt demr̄atum eſt. (oīs enim idea vna eſt numero) illorum profecto erit idea. quare quemadmodum præter ſingulos ac ſenſibiles homines eſt alius homo per ſe exiſtens, ſic alia erit idea, & aliud ipſum animal diuerſum ab ipſianimalibus, & ideis: & animal quod eſt in ipſihoīe, quodammodo erit ex huiuſmodi ipſianimali. Ad hæc ſi ſenſibilium ſunt ideæ, hæc quæ dicta ſunt, cōſequuntur, & iis etiam abſurdiora. Nam cum iſtorū dictis conſentaneū ſit, eſſe ipſianimal ipſum per ſe, nimirum quēadmodū ipſihomo diuerſus eſt à ſingulis hoībus, ſic ipſianimal à quibuſdam aīalibus erit diuerſum, quæ neque homo ſunt, neque equus, neq; aliud quicq̄, ſed hoc ipſum aīalia, At ſi nō ſunt aliqua animalia, quæ hoc ipſum ſunt, aīalia dico, vt hoīes, hoc ipſum hoīes. (nam cui vnq̄ animal videre contigit, quod neque homo eſſet, neque formica, neque aliud quicquam?) vtique nec ipſianimal eſt. idea.n.aliquorum eſt idea. at ſi non eſt ipſianimal, haud dubie neq; ipſihomo erit, nec oīno aliqua idea. Siquis autem ipſiaīal eſſe affirmet, ſed non eſſe ideam animalium eorum quæ ſunt hoc ipſum animalia, ſed eius animalis quod habetur in hoībus & equis & in bobus, falſum dicet. Aīalis.n.quod in hoībus habetur, & oīno totorum hoīum, vt totorum, ipſihomo eſt idea totus vt totus, & pari rōne ipſiequus totus vt totus idea eſt particulariū equorum totorū vt totorum. quare ſi eſt ipſiaīal, & idea, aīalium idea eſſe debet, quæ nihil aliud ſunt, quam hoc ipſum, i. quā aīalia. Cum ad hunc modum in auctores idearum inuectus eſt, ipſoſq́; conuicit, concludit, dicens. Si ergo fieri non poteſt, vt ad hunc modū ſeſe habeant, profecto ſingulorū formæ eſſe non poſſunt, vt quidam ſtatuere.

Cùm autem ſubſtantia ſit diuerſa, totum ipſum, & ratio, atque illa ſubſtātia ratio ſit cùm materia ſimul ſumpta, hæc vero ratio tantum. Quæ quidem illo pacto dicuntur, eorum eſt nimirum corruptio. ipſorū.n.eſt & generatio. Rationis autem non eſt hoc pacto, vt corrumpatur. neque enim eſt generatio. (non enim fit eſſe domus, ſed huius domus.) ſed ſine generatione corruptioneq́; ſunt, & non ſunt. Demōſtratum eſt enim neminem hæc generare, ac facere. Atque ſubſtantiarum propterea ſenſibilium, quæ quidem ſunt ſingulares, nec definitio eſt, nec demonſtratio, quòd materiam habent. cuius natura eſt talis vt eſſe atque non eſſe poſſit. Quapropter omnia ſingularia, iſtiuſmodi ſubeunt corruptionem, vt patet. Quòd ſi demonſtratio neceſſariorum eſt, & definitio ad ſcientiam attinet, fieriq́; non poteſt, vt aut demonſtratio, aut definitio ſit eius, quod aliter ſeſe habere poteſt, ſed eſt duntaxat opinio quemadmodum neque ſcientia interdum ſcīa, interdū ignoratio eſſe poteſt, ſed idipſum eſt opinatio, patet neque definitionem, neque demonſtrationem ipſorum. non.n. eſſe ſunt manifeſta ea, quæ corrumpuntur, iis qui ſcientiam habent, cùm non ſunt præſentia ſenſui. Atque in anima ea quidem ſunt rationes, quæ ſeruātur, nulla autem ipſorum definitio neque demonſtratio erit. Quāobrem, cùm quiſpiam ſingularium quippiam definit, non ignoretur oportet talem ſemper aſſignationem tolli atque interimi poſſe. fieri enim nequit, vt definitio aſſignetur.

Cum aūt ſubſtātia ſit diuerſa, totum ipſum, & ratio, 41
atque illa ſubſtātia ratio ſit cū materia ſimul ſumpta.) Quia ſupra dixerat quidditatis ac ſpecierū definitiones haberi, non item ſingulorū, pollicitus ſe hoc demr̄aturum, nunc pollicitū præſtat, ac ſingulorū definitiones non haberi demr̄at: prius tn̄ ſubſtantiæ partitionem pſequiẗ, & quot modis dicaẗ, exponit, vt qualis ſubæ definitio non habeatur, oñdat. Ait igitur, qm̄ ſubſtātia diuerſa eſt, totum ipſum & ratio, i. ſubſtantia alia eſt ratio cum materia ſumpta, alia ratio oīno & quidditas. quæ igitur ſubſtantiæ ſunt acceptæ cū materia, & oīno compoſitæ, harū interitus eſt atque ortus: rōnis vero & formæ neque interitus eſt, neque generatio. Neque.n. eſſe domus, domuſúe forma gñatur, ſed domus ipſa particularis, in qua forma ſine tpe ac gñatione & efficiẗ & interit. quare ſenſibilium ac ſingularum ſubſtantiarū neque definitio eſt, neq; demr̄atio, ꝑpterea, ꝙ materiam

habent,cuius materię natura quia poteſt eſſe,& non eſſe,i.quia non ſemper eandem formam retinere poteſt, ſed modo hanc,tum illam recipit,idcirco ſingula quęque ipſorum caduca ſunt.Quibus poſitis,eo reuertitur, vt oſtendat definitiones non haberi ſingulorum. cæterum ſermo eius in ideis verſatur.nam ideę quoque ſingulæ ſunt, vt demonſtratio procedat à maiore. Nam ſi harum quæ videntur eſſe ſempiternæ,tñ quia de numero ſingulorum ſunt,definitiones non habentur, multo minus eorum habebuntur,quæ ſingula ſunt,& ſenſibilia. Prius tñ argumentaẽ concludens neq; definitiones haberi ſenſibilium ac ſingulorũ, neq; demrationem, in hunc maxime modum. definitiones ac demrationes neceſſariorũ ſunt,& eorum quę aliter habere nequeũt. ſingula aũt poſſunt aliter habere. ſingulorum igitur nõ habetur neque definitio, neq; demonſtratio. Nam vt ſcientia,inquit,non poteſt nunc eſſe ſcientia,nũc ignorantia,quemadmodum homo non valet modo aĩal eſſe,modo ſecus (quod.n.poteſt modo eſſe vt ſcĩa, tum ignorantia, opinio eſt) ſic demonſtratio ac definitio, eorum eſſe non poteſt, quæ aliter habere poſſunt, ſed opinio.Sed & aliter ſingulorum non haberi neque definitionem,neque demonſtrationem, confirmat dicens. Non.n.ſunt manifeſta ea quæ corrũpuntur, iis qui ſcientiam habent, cum non inſunt præſentia ſenſui. } Quod ſi quorum ſcientia habetur ac definitio,ea omni modo manifeſta ſunt,ſingula aũt cum ſenſu diſceſſerunt, ſunt incerta,profecto ſingulorũ non habetur neque demõſtratio,neque definitio.Item aliter. Quorum demratio definitioq; habetur, horum demõſtratio deletur, ſublato eo qui demonſtrationem habet,vel re cuius eſt demonſtratio, vel vtroque abolito,i.& eo qui demõſtrationem habet, & eo quod demonſtraẽ:vt in primo poſteriorum reſolutoriorum libro dictum eſt.At in ſingulis ſalua etiam re quæ demonſtratur,& eo ſaluo qui rationem ac demonſtrationem habet, & ipſa quoque ratione quæ habetur in aĩa,neque effecta obliuione,accidit tñ vt neque definitio ſit,neque demonſtratio.Poſtquam.n.id à ſenſu diſcedit, cuius rõnem habeo etiam me ſaluo,& re cuius habeo rõnem, ipſaq; ratione exacte nullaq; intercepta obliuione, ignoro tñ an oĩno ſit. quamobrem, inquit, qui erga definitionem,i.qui ſunt in alicuius definitione occupati, ſiue qui in cuiuſpiã rei indiuiduæ definitione conſideranda verſanẽ, ac vt eius quid eſt reddant, elaborant, ij non ignorent oportet, ſemper tollere licere,i.ſemper huiuſmodi definitionẽ eſſe tollendam. Nam cuiuſque ſingularis definitionem tollere licet.quare qui ſingula definit, is nihil aliud quã occaſiones præbet tollendi ſi cui libeat atque amoliendi huiuſmodi definitiones.

At vero neque vlla idea definiri poteſt, eſt enim, vt inquiunt,ipſa idea ſingularis ac ſeparata.Rationem autem ex nominibus conſtare neceſſe eſt.At qui definit, non faciet nomen.erit enim ignotum.Ea vero quę ſunt poſita,cõia cunctis ſunt.Et aliis ergo competant iſta neceſſe eſt, veluti ſi et quiſpiam definierit te,animal dicet gracile; aut albũ, aut aliud quippiam,quod & alij competet. Si vero quiſpiã nihil prohibere dixerit ſeorſum quidem omnia multis, ſimul aũt huic ſoli competere, dicendum eſt, primo quidem ipſum animal bipes,& ambobus,animali inquam bipediq; cõpetere. Atq; hoc in perpetuis etiam neceſſe eſt eſſe, quia ſunt priora, & ipſius cõpoſiti partes. At ſunt etiam ſeparata,ſi quidem homo eſt ſeparatum.aut.n.nihil,aut vtrũque.Si igitur nihil,nõ erit præter ſpecies ipſum genus.ſi vero erit vtrunque;et dr̃ia ipſa etiam erit, Deinde quia priora ſunt ipſo eſſe. Hæc aũt non è contra tolluntur.Præterea ipſæ ideæ ſunt ex ideis. ſunt.n.magis ea incompoſita, ex quibus quippiam conſtat. Præterea de multis & illa prædicentur oportet, ex quibus ipſa idea conſtat, vt animal atque bipes. Quod ſi non prædicentur,quonam cognoſcetur modo? Erit.n quædam idea quã de pluribus quam vno impoſſibile eſt prędicari.at non videtur, ſed omnis idea participabilis eſſe videtur.

At vero neq; vlla idea definiri poteſt. idea.n.de numero ſingulorũ eſt.) In ideis, vt diximus, quæſtionem perſequitur, docens idearum non haberi definitiones, propterea ꝙ ipſæ de numero ſingulorum ſunt.at ſi harum non habetur, ſenſibilium certe multo minus. Simulq; formas per ſe ipſas atque ſeparatas nullas eſſe docet. Si.n.inquit definitio ipſi hominis, vt in hac oratio verſetur,habeatur,neceſſe eſt nominibus vti.Nam ſine nominibus res ſignificantibus definitio non conſiſtit. Si ergo qui debet ipſi hominem definire, vt noĩbus vratur neceſſe eſt, vel vtetur noĩbus conſuetis atq; notis,i. noĩbus græcis, aut alia incognitaq; noĩa adhibebit. at non adhibebit diuerſa,& ignota vocabula.Hoc.n.perinde eſſet,ac ſi noĩbus non vteretur,nec oĩno loquereẽ. & quemadmodum qui noĩbus non vtitur. neque oĩno loquitur,non definit,ſic ne is quidem qui alienis noĩbus vtitur. Supereſt igitur vt conſuetis & cognitis noĩbus vtatur. at nota vocabula & impoſita, cõia oĩbus ſunt, multiſq; conueniunt.Exempli gratia,ſi quis Alexandrũ definiens dicat, Alexãder eſt animal gracile album,vel quidquã aliud,illud animal gracile album,non ſoli Alexandro cõuenit, ſed multis etiam aliis. Itaque rurſus nõ vnius eſt hæc definitio,ſed multorum aliorum,Singulorum igitur non habetur definitio, quod ipſum in ideis quoque vſu venit. Si.n.ipſi homo animal pedeſtre eſſe dicatur,hæc definitio aliis quoque conueniet.non igiẽ licet ideam definire.Si ergo definitiones iis tm̃ conueniunt,quorum ſunt definitiones, & definita ad definitiones conuertuntur,& hæ ad definita,profecto ſi animal pedeſtre ſolius ipſi hoĩs ſit definitio, aliis non conuenit,ſed ad ipſum conuertetur.at conuenit, nec conuertitur,ideam igitur definire non licet.Sed ſi quis,inqt, dicat,aĩal & gracile & album ſeparatim quidem multis conuenire, ſimul aũt nulli niſi exempli gratia Alexandro,ſimiliter animal & pedeſtre ſeparatim multis congruere,ſimul vero ipſi homini tm̃,vt animal & pedeſtre & bipes ſingula ſeparatim multis aptantur, ſimul ſoli homini:ſi quis igitur hæc dicat,primum, inquit,dicendum eſt, vtrumq;.i.animal bipes conuenire animali, ac viciſſim animal bipes bipedi.quo fiet, vt rurſus animal bipes non vni, ſed duobus conueniat. Nam cum aĩal à bipede ſit diuerſum,animal bipes ſeparatim bipedi cõueniet, & rurſus animal bipes ſeparatim animali: quod in Alexandro apertius declarabitur.Cum.n.Alexander ſit gracilis,philoſophus,albus, Aphrodiſieus,illud gracile, & philoſophum, & album, quæ ſunt ab Aphrodiſieo Alexandro diuerſa. omnia enim ſunt Alexã. ac non tria tm̃,conuenient Aphrodiſieo Alexandro.rurſus cũ Aphrodiſieus & gracilis & philoſophus ab albo Alexãdro diuerſa ſint, conuenient albo Alexandro. item qm̃ philoſophus, & albus, & Aphrodiſieus, diuerſa ſunt à gracili Alexãdro pari rõne gracili Alexãdro cõuenient. Itaque definitio quæ ait, Alexander eſt gracilis, philoſophus,albus, Aphrodiſieus,nõ eſt vnius definitio.ſed gracilis Alexandri,& albi Alexandri, & philoſophi Alexãdri,& Aphrodiſiei Alexandri. qui quidem diuerſi ſunt. 41

Nam

Nam gracilis Alexander in eo quod eſt gracilis, diuerſus eſt ab albo Alexando. Singulorum igitur non habetur definitio. Cæterũ argumentatio probabilis eſt, nec tam exacta q̃ cæterę. illæ nãque neceſſarię ac veræ ſunt. Sed cum dixiſſet, animal bipes, ambobus, i. & animali, & bipedi competere, adiecit. (atque hoc in ſempiternis neceſſe eſt eſſe, quia ſunt priora, & ipſius cõpoſiti partes.) ideſt neceſſe eſt vt animal bipes ſeparatim inſit in bipede, rurſusq; priuatim in animali. Nam cum ipſi aĩal & ipſi bipes per ſe ſint, quæ poſtea coeuntia fiunt partes compoſiti, hoc eſt ipſi hominis, neceſſe eſt vt animal bipes de bipede prædicetur, quod per ſe exiſtit, rurſusq́ue animal. nam & ipſum per ſe eſt quãquã illud. Atq; hoc in ſempiternis neceſſe eſt eſſe, q̃a ſunt priora, & ipſius compoſiti partes) coniungi poteſt cum illo ſuperiore, (& aliis ergo competant iſta neceſſe eſt) ideſt, neceſſe eſt animal & bipes cũ ſempiterna ſint & cõia, aliis conueniant. Non ſolum aũt animal & bipes ipſi hoĩe priora ſunt, ſed etiam ſeparata, & per ſe, cum ipſi homo ſeparatus ſit, & per ſe. aut. n. nihil eſt ſeparatum, aut ſi ipſi homo ſeparatus eſt, neceſſe fuerit vt animal ſeparatum & per ſe ſit. Cum aũt dixiſſet (aut. n. nihil, aut ambo) rurſus ſermonem repetit, & ait. ſi nihil igitur eſt ſeparatũ, non erit animal extra formas, ſed in ipſis. At ſi & forma & genus eſt ſeparatum, haud dubie differentia quoque ſeparata erit. Atque ipſi homine priora erunt, ſecumq́; tollent ipſi hominem, non aũt ſimul tollentur ab ipſo. hoc. n. ſignificat cum ait (hæc aũt non contra tollunt) ideæ igitur ideis erunt priores. Sed cum ſupra dixiſſet (ſiquis dixerit ſeorſum quidem oĩa multis, ſimul autem huic ſoli competere) & item illud (dicendum eſt primo quidem ambobus) nihil appoſuit quod illi coniũctioni (quidem) reſponderet, dicens, deinde aũt. Sed dixit (præterea ipſæ ideæ ſunt ex idæis. ſunt. n. magis incompoſita) vt illud (præterea) loco dictionis (deinde) accipi debeat. Si. n. homo eſt idea, eo magis & animal & bipes erunt ideæ, quo ſunt minus compoſita. Præterea animal, & bipes, aut ſiquid aliud in ideæ definitionem aſſumetur, neceſſe erit vt de pluribus prædicetur. Secus enim qũo innoteſcet? Quoniam cum ideæ ex his noſtratibus rebus cognoſcantur, niſi quæ, vt diximus, aſſumi debent ad ideæ definitionem, de pluribus prædicentur, quomodo cognoſcentur? at ſi de pluribus dicũtur, dubitari nõ debet quin multorum ſint, non vnius. ſingulorum igitur nõ habentur definitiones. Sed dicat aliquis, non p̃dicabuntur de pluribus, quæ ſunt ad ideæ definitionem aſſumenda. At ſi non prædicantur, cum demonſtratum ſit ex quibus ideæ conſiſtunt, ea quoq; ideas eſſe, aliquæ erunt ideæ quæ de pluribus non prædicentur. quod non placet idearum auctoribus, qui oẽm ideam à multis communicari poſſe tradunt.

Vt igitur dictũ eſt, latet fieri non poſſe, vt definitio in perpetuis aſſignetur, maxime vero in hiſce quę vnica ſunt, qualis eſt Sol, aut Luna, non. n. ſolum ex eo peccant, quia talia addunt, quibus ſublatis adhuc ſol erit, quale eſt circa terram proficiſcens, aut quod noctu celatur. (Si ſteterit. n. aut ſi viſus fuerit, non vlterius ſol erit.) At abſurdũ videtur, ſi non erit. ſol. n ſubſtantiam quandam ſignificat. Præterea ſumũt ea quæ de alio etiam dici poſſunt, veluti ſi alius talis fuerit, patet & illum continuo ſolem fore. Ratio ergo illa cõis erit. at ſingularis ipſe ſol erat, perinde atque Socrates aut Cleon. Quod ſi rõnes talium eſſe poſſint, cur ipſorũ nemo definitionem affert ideæ? fuerit aũt manifeſtum, ſi quiſpiam afferre aggredietur, verum id eſſe quod nunc eſt dictum.

Vt igitur dictum eſt, latet fieri nõ poſſe, vt definitio 43
in ſempiternis aſsignetur.} Demonſtrato ſingulorum neque definitionem eſſe, neq; demõſtrationem, ignorari ait, vt dictum eſt, fieri non poſſe, vt ſempiterna definiantur, propterea ꝙ ſingula ſint, præſertim, inquit, quæ vnica ſunt, Sol, Luna, terra. Nõ. n. ſolum in eo peccant, quia talia addunt quibus ſublatis adhuc ſol erit) At ſi eorum quę ad cuiuſpiam definitionem aſſumunt, vnum auferatur, definitum non videtur ſupereſſe. Si. n. pedeſtre aut bipes aut animal ex hoĩe tollas, vtique homo non ſuperſit. quare ſi quæ ad ſolis definitionem aſſumuntur, ſubſtantiam ipſius conſtituunt, profecto ſi horum vnum tollatur, ſol ipſe ſublatus erit. At illo ſublato ſol tñ ſupereſſe poteſt. quod incommodum ex eo accidit, ꝙ ſingulorum, quorum nullę ſunt, definitiones reddere conantur. non recte igitur ſingula definiũtur. Neque vero tm̃ talia ſumuntur, ſed ignorant etiam ſingulorum non eſſe definitionem. quod ſi ſcirent, oĩno ab his definiendis abſtinerent, ex quo ipſis accidit, vt talia ſumant. Ac ſubiicit ea quæ perperam ad ſolis definitionem aſſumuntur, quod terram ambit, noctuq́; occultatur. Nam cum terram ambire noctuq́; occultari aſſumantur ad ſolis definitionem, dubium eſſe non debet, quin hæc ſolis ſubſtantiam conſtituant. quare ſiquis à ſole terram ambire, vel noctu occultari abſtulerit, ſol non amplius erit: vel oĩno ſi ſol conſiſtat, neque terram ambibit, neq; occultabitur noctu, hoc ſi detur, ſol non erit. abſurdum aũt eſt, propterea ꝙ ſol conſiſtat, vel ꝙ terram non ſubeat, vel noctu non abſcondatur, idcirco ſolem non eſſe. Sol. n. ſubſtantia quædam eſt, occultari vero, accidens. At poteſt, vt accidenti ſublato ſubſtãtia quoque auferatur? fieri qui poteſt? Præſertim cum loca quędam ſunt ad verticem Arcticum, quibus ſol non occultatur, & tñ ſol eſt: quem eſſe non oportebat, ſi occultari ad ſolis naturam quidditatemq́; pertineret. Præterea, inquit, ſumunt ea quæ de alio) ſenſus eſt. Si extra mundum hunc eſſent alij mundi, vt Democrito placebat, haud dubie ſoles, qui in illis mundis haberẽtur, terram ambirent, & noctu occultarentur. Itaque huius ſolis ratio cõmunis eſſet, & illis quoque conueniret. At poſitum eſt ſolem vnum eſſe, vt Cleon, vel Callias, & huius tantum eſſe definitionem. Si ergo hmõi ratio, i. quod noctu occultatur, terramq́; ambit, aliis etiam congruit, dubium eſſe non debet, quin ſingulorum definitio non habeatur. Poſtquam igitur ad hunc modum ſingulorum non eſſe definitionem docuit, idem teſtimonio confirmat eorum qui ideas aſſerebant, dicens. Cur nemo ipſorũ definitionem reddit cuiuſpiam ideæ, ſed omnes indefinitas relinquunt, & negant idearũ eſſe definitionem? An quia illis quoque ſingulorum definitiones non haberi placuit. quare noſtra, inquit, ſententia ideas quoque aſſerentium iudicio confirmatur, i. ſingulorum definitiones non haberi.

Patet aũt & eorum complura, quæ ſubſtantiæ eſſe videntur, potentia eſſe, vt aĩalium partes. nulla. n. ab iſtis eſt ſeparata. Cũ vero fuerint ſeparatæ, tunc etiam ſunt, vt materia cunctę, & terra, et ignis, ac aer. Nihil. n. ipſorum eſt vnum, ſed vt cumulus anteaquam digerantur, et vnũ quippiam ex ipſis emergat. Maxime aũt partes aĩantium atq; aĩæ prope ad hoc accedere quiſpiã arbitrabitur, vt actu ſint, et potentia, propterea quòd ab aliquo motus principia in flexionibus habent. Quocirca quædam aĩalium diuiſa viuunt, attamen cuncta potentia erunt, cum vnum ſunt continuumq́; natura, ſed non vi, aut copulatione, tale enim eſt læſum.

Patet autem eorum complura, quæ ſubſtantiæ eſſe videnť, potentia eſſe.} Qm̃ eas res ſubſtantias appellamus, quæ per ſe exiſtentes officiũ ſuum obire poſſunt. (ſubſtantia enim nihil aliud eſt, q̃ id à quo munus cuiuſque perficiť, vt anima Socratis eſt ſubſtantia, & forma Socra. à qua ipſi ſuppetit, vt hominis, qua homo eſt, munere fungatur) idcirco ex his palam fieri ait, aĩalium partes manus & pedes, quæ ſubſtantiæ in primis eſſe videntur, tñ non eſſe ſubſtantias niſi potentia. Eſt.n. ſubſtantiæ, vt per ſe exiſtens, opere ſuo, per quod eſt, fungatur. Manus aũt à toto ſeiuncta non fungitur munere manus in eo quod eſt manus, quãquam per ſe exiſtat. Neque enim manus eſt quatenus talem figuram obtinet, ſed in eo quod munus obeat conueniens talem figuram habenti. Nam ſi cuiuſque ſubſtantia in hoc ſita eſſet, quod talem haberet figuram, profecto manus ſtatuæ manus eſſet, quod non eſt. & pari ratione ſtatua eſſet homo. At ſi cum toto exiſtentes aĩalium partes non ſunt actu ſubſtantiæ, ſed poteſtate (eas enim res ſubſtãtias actu eſſe dicebamus, quæ ipſæ per ſe ſunt, & ꝓprio munere ſungũtur) vtrum ſeparatæ, ac per ſe exiſtentes ſubſtantiæ dicuntur? an vt ſæpe diximus, qm̃ manus pediſúe ſubſtantia non conſiſtit in habenda hmõi figura, ſed in poteſtate ipſis qua talia ſunt ab anima tributa ad munus ſuum obeundum: idcirco ſi à toto ſeiunctę, capaces eſſent facultatis quę ab anima ſuppeditatur, & per hanc officio ſuo ſungi poſſent, ſubſtantiæ vocarentur, ſed quia hoc fieri non poteſt, ideo qñ cum toto ſunt, poteſtate ſubſtantiæ nuncupantur: ſeparatæ vero non vocantur compoſitæ ſubſtantiæ, q̃q̃ compoſitæ ſint: ſed quemadmodum ignis ad ipſas ſeſe habet, ignis.n. eſt ipſarum materia, ſic ipſæ ad Socratem. hę nãque materia ſunt Socra. qui ex anima & corpore conſiſtit, nam corpus eſt materia, anima vero forma. Neque vero manus ac ſimilium partium ſubſtantiam funditus negat: ſed vt in eis ſubſtantiam quaſi materiam tribuit, ſic illam adimit, quæ ex materia & forma cõſiſtit: qm̃ cum res quęque ꝓprio actu ſpeciem ſeu formam ſortiatur, hæc tali actu ſunt expoliata. Cum ergo, inquit, partes fuerint ſeparatæ à toto, & per ſe, omnes ſunt quaſi materia, & velut terra ignisq́; & aer. Cur aũt ſeparatæ non ſint ſubſtantiæ, cãm ſubiecit, dicens. Nihil.n. ipſorum eſt vnũ) quaſi dicat, qm̃ ſubſtantia debet non ſolũ proprio munere ſungi, ſed etiam eſſe vnum actu, partes vero poſtq̃ ſeiunctæ aceruatim iacent, non ſunt vnum actu, ſed potentia. Nam vt aureorum ſtanneorumúe fruſtorum aceruus, facultate vnum eſt, cum vero igni cuncta liquefacta, & quaſi concocta, vnumq́ue effecta fuerint, tunc actu ſunt vnum: ſic partes aceruatim congeſtæ, vnum facultate ſunt, non actu. Sed in quibuſdam exemplaribus, pro cumulo ſiue aceruo legitur ſerum, ſiue lac. Et tunc eſſet ſenſus, quemadmodum lac, anteq̃ coquatur, ideſt anteq̃ in caſeum concreſcat, non dicitur vnũ actu, ſed potentia, poſtq̃ vero in caſeum concreuit, tũc vnũ appellatur, ſic in partibus ſeſe res habet. Maxime aũt, inquit, partes aĩantium atque animæ, nec horum omnium, ſed aliquorum prope ad hoc accedere quiſpiam arbitrabitur, vt exiſtentes cum toto & actu & potentia ſubſtantiæ eſſe dicantur. Quia enim poſtq̃ auulſæ ſunt, & per ſe, moueri valent atque ſentire, idcirco & actu & potentia eſſe videri poſſunt. potentia, qm̃ ſunt cum toto: actu, quia cum ſeparatę moueantur & ſentiant, tunc etiam cum in toto ſunt, per ſe conſiſtere videntur, non toti eſſe continentes. Auulſas aũt moueri multas aĩantium partes certum eſt. Serpentes enim in partes duas diſſectæ mouentur, & locuſtarum pedes, atque phalãgiorum. & multorum aliorum poſtq̃ auulſæ conſtiterint, ſi fuerint à quopiam contactæ, ſentiunt atque mouentur. Sed poſtquam dixit prope eſſe, vt hmõi partes poteſtate ſint, atque actu: At, inquit, licet ſeparatæ moueantur & ſentiant, tñ quando cum toto ſunt, & ſunt vnũ atque continentes, tunc potentia ſubſtantiæ ſunt, non actu. Sed quoniam aliqua præter naturam ſunt cõtinentia, vt multorum digiti, adiecit, non vi, neque copulatione. quaſi dicat, ea proprie vnum eſſe dico, quæ ex natura continentia ſunt, non vi aut copula. talia.n. orbitates ſiue mutilationes ſunt, non ſm̃ naturam.

Quoniam autem ipſum vnum perinde atque id quod eſt, dicitur, ſubſtantiaq́; vnius eſt vna, & quorum eſt ſubſtantia numero vna, ea ſunt numero vnũ, patet neq; ipſum vnũ, neque id quod eſt, rerum ſubſtantiam eſſe poſſe, quemadmodum nec elementi eſſe, aut principij, vt ſubſtantia eſt cuiuſquam, ſed quærimus quodnam ſit ipſum principium, vt ad magis notum proficiſcamur. Horum igitur id quod eſt ipſum vnum, magis ſubſtantia quam principium, & cauſa & elementũ eſſe videtur. at neque hæc ſunt, ſiquidem neque aliud quicquam cõe ſubſtantia ſit. Nulli.n. alij ſubſtantia competit, niſi ſibĩpſi, & ei qui habet ipſam, cuius ſubſtantia eſt. Præterea ipſum vnum pluribus in locis ſimul eſſe nõ poteſt, cõe autem ipſum multis in locis eſt ſimul. Quare patet nihil vniuerſalium ſeorſum præter ſingula eſſe.

Quoniam aũt ipſum vnũ perinde atque id quod eſt, 45
dicitur, ſubſtantiaq́; vnius eſt vna, & quorũ eſt ſubſtantia numero vnum.) Demonſtrato hominem vniuerſalem, & ſimpliciter oẽm formam non eſſe ſubſtantiam, docet neque ens, neque vnum, ſiue vt idearum auctores loquuntur, ipſi ens, & ipſi unũ non eſſe ſubſtantiam, ergo, inquit, qm̃ ens dicitur vt vnum. (in ſecundo enim huius operis libro ens & vnum docuit alterum alterius eſſe comitem, vt ſi quid vnum ſit, idem ſit ens: rurſusq́; ſi ens, idem vnum) Cum igitur ens dicatur vt vnum, & ſubſtantia vnius vna ſit, (nam cum ego ſim vnus, ſubſtantia mea vna eſt. neque.n. aliud ego ſum, aliud ſubſtantia mea) & rurſus cum quorum ſubſtantia vna eſt, ea ſint numero vnum: dubiũ eſſe non debet, quin neq; vnum, neque ens rerum ſubſtantia ſint, ſed prædicationes tm̃, & nomina quæ de rebus dicuntur. Vt.n. elementum prædicatur de igne (nam ignis elementum eſſe dicitur, atque item principiũ, nemo.n. ſubſtantiam ignis in eo poſitam eſſe dicat, quod ſit elementum, cum ignis ſubſtantia ſit calidũ & ſiccum, elementum aũt & principium p̃dicata quædam & noĩa, quæ de igne dicunť:) ſic ens & vnũ, mera noĩa ſunt quæ de rebus prædicanť, non aũt rerum ſubſtantiæ atque naturæ. Nam ſi elemẽtum vel vnum vel ens, rerum eſſet ſubſtantia, profecto cum elementum audimus aut vnũ, non inquireremus quid eſt quod per vnũ ſignificatur, aut per elementum, ſed aĩus noſter acquieſceret. Nunc aũt cum vnum audimus vel ens vel elementum, ſtatim quærimus, vt ad notum quidpiam reducamur. Cũ vero quis ait, quod vnũ dicitur, id exempli gratia eſſe ignem, vel quod diciť elementũ, eſſe aquam, audita re cognita quieſcit auditor, nec amplius ſollicitus eſt de inquirendo. Vnũ igitur, inquit, atque ens magis q̃ elementum & principium ſubſtantiæ eſſe videnť.) ideſt vnum & ens magis ſignificant ſubſtantiam, q̃ elementũ. Primum, quia ens & vnum in intelligibilibus ſenſibilibusq́; ac ſimpl̃r in rebus oĩbus conſiderať, elementũ vero ne in ſenſibilibus qdẽ oĩbus.

Pari ratioue neque principium couſideratur in cũctis. Deiude qm̃ elementum eſt eorum quæ ad aliquid dicũtur, vnum aũt eorum quæ per ſe. quæ aũt per ſe dicunt, ea magis ſignificant ſubſtantias propiusq́; ab ſubſtantiam accedunt, quam quæ ad aliquid. Cæterum quáquã ſubſtantias ſiguificent, non tñ ſubſtantiæ ſunt, non magis q̃ aliud quoduis vniuerſale, & argumentaſ in bunc modum. Nullum cõe, & quod de multis prædicetur, eſt ſubſtantia, vt iam demonſtratum eſt. vnum aũt & ens cõia ſunt, & de multia prædicauſ. vuum igiſ & eus non ſuut ſubſtautiæ. Et aliter, nulla ſubſtantia iu altero à ſe diuerſo iueſt. ſed ipſa in ſe eſt, & iu ſe babeute. vnum aũt & ens iu diuerſis inſunt, vnũ igitur & ens nõ ſunt ſubſtantiæ. Subſtantiam vero non eſſe in diuerſo, ſed in ſe, perſpicuum eſt. Ego. n. qui ſubſtantia ſum, uon inſum in alio q̃ in me ipſo, meaq́; ſubſtantia in me eſt, nã ſubſtantia mea nihil eſt aliud, q̃ ego. Præterea ipſum, inqr, vnũ pluribus in locis ſimul eſſe uõ põt) ideſt, vna ſubſtautia, vt Socrates vel Callias, non poteſt eſſe in Lycio & in foro. vuum aũt cõe quod de ſingulis prædicatur, qm̃ eſt ſingulorũ ſimilitudo, idcirco & ipſum & omne vniuerſale ſimul iu pluribus locis ſunt, Atheuis, Thebis, & in Africa, breuiter in omni loco. vuum igitur cõe non eſt ſubſtantia. Sed iu quibuſdã exemplaribus legiſ, (Præterea ipſum ens) & tunc eſſet ſenſus, ens, i. quod ſubſtantia eſt, non poteſt ſimul multis iu locis eſſe. cõe aũt vnum & ens ſimul multis in locis ſunt. vnum igiſ & ens nou ſuut ſubã. Itaque ſi ſubæ per ſe ſeparatim eſſe pñt, vniuerſalia aũt, vt demouſtratũ eſt non ſunt ſubæ, ſed ſingulorum ſimilitudines, haud dubie nullum vniuerſale extra ſingula ſeparatimq́; conſiſtit, ſed in ipſis.

Sed qui formas inquiunt eſſe, partim recte dicunt ſeparantes ipſas, ſiquidem ſubſtãtia ſint, partim non recte, propterea quòd ipſam vnam formam de pluribus prædicant. et cauſam huius hanc eſſe conſtat. quòd non reddere poſſunt, quænã ſint tales ſubſtantiæ, quæ corruptionem non ſubeũt, quæque ſunt præter ſingulas ſenſibilesúe ſubſtantias. Faciũt igitur ipſas ab his quæ occidũt, ſpecie nou differentes, ipſumhominem, & ipſumequum, Hæc. n. cognoſcimus, hanc dictionem ipſum inquam rebus ſenſibilibus adiungentes. Et tñ ſi etiam ſtellas non vidiſſemus, non minus, vt arbitror, præter eas quas nos ſcimus, ſubſtantiæ perpetuæ eſſent. Quare & nunc etſi quænam ſint, videre nõ poſſumus, eſſe tñ aliquas fortaſſe neceſſe eſt. Patet igitur neque quicquam eorum quę dicuntur vniuerſalia; ſubſtantiam eſſe, neque ſubſtantiam ex ſubſtantiis vllam conſtare. Quid autem & quale quid ſubſtantiam dicere oporteat, rurſus alio quaſi principio ſumpto dicamus, Ex his enim & de ſubſtantia illa fortaſſe patebit, quæ à ſenſibilibus ſubſtantiis eſt ſeparata.

46 Atqui ſormas inquiunt eſſe, partim recte dicunt ſeparautes ipſas.} Qm̃ ſubſtantiæ peculiare eſt per ſe conſiſtere, qui aũt ideas aſſerebant, has ſubſtantias eſſe dicebant, idcirco quatenus ipſas ſeparabant, ac eſſe per ſe dicebant, recte dicebant. Nam ſi formæ eſſent ſubæ, profecto ſuapte natura ſeparatæ eſſeut, & per ſe. In eo igiſ quod formas ſubſtantias eſſe dicentes, ſeparatas ac per ſe eſſe ſtatuebaut, recte dicebant, è diuerſo tñ in eo ꝙ formam vnam exempli gratia ipſihoĩem ſubſtantiam eſſe dicentes, de pluribus prædicabant, in errore verſabantur. Vt. u. demr̃atum eſt, uulla ſubſtantia de pluribus prædicatur. Deiude cám ſuggerit, cur formas ſubſtantias eſſe dicentes, de pluribus ipſas prædicabant, diceus. Idcirco qui has ſubſtautias eſſe dicunt, eaſdem prædicant de multis, qm̃ interrugati, quænam ſint hmõi ſubſtantiæ immortales, & à ſingulis ſenſibilibusq́; diuerſæ? cum reſpondere, & quæ ſint explicare nequirent, adducebant Calliam & Callippum, atq; Phædonem, & hos vniuerſalem hoĩem eſſe dicebant, propterea ꝙ hi participatioue ipſihoĩs eſſent. Omnes. n. particulares hoĩes ipſi hominis eſſe participes. Itaque ipſihoĩem, & ipſiequum ideas eaſdem ſpecie dicebaut eſſe, atque mortales hoĩes, & mortales equos: qm̃ hominis ſenſibili adiicientes illam dictionem ipſi (hauc. u. abutens vocabulo verbum appellauit) eligunt, conficiuntq́; vniuerſalem hoĩem, ipſihominem & ipſiequum appellantes. Nam ſi homini, vt dictũ eſt, addatur ipſi, fiet ipſihomo. At ſi reuera ideæ ſint, atque ſubſiſtant, nimirum etiam nobis non cernentibus eſſent. quid igitur attinet ipſas in ſenſibilibus monſtrare? Roganti. n. quænam hę ſubſtantiæ ſint, reſpouderi ab iſtis debuit, Ipſihoĩem eſſe intelligimus quidem, ſed cum ſit in mundo intelligibili, nou poſſumus ipſum monſtrare. uec oportuit ſingulis coactis dicere. hi ſunt homo vniuerſalis, in his. n. conſiſtit, & illius participatione hi ſuut. ſed iſti, vt credibile eſt, hoc efficiebant, metueutes ne ſi ipſum non cerneremus, eſſe nullo mõ poſſet: At vt complures ſunt ſtellæ, quas ipſi non videmus, vt Canobus: ſic nihil obſtat, ſi ſit ipſihomo, quo minus ſit, nobis etiam uou cernentibus. Itaque nunc etiam ſi formas videre nequeamus, neceſſe eſt tñ, inquit, quaſdam eſſe ſubſtãtias, non quales iſti ideas eſſe comminiſcuntur, incorporeas tñ, & intelligibiles. Illud aũt ſortaſſe) adiectum eſt, quia nondũ demr̃auit eſſe aliquas ſubſtantias præter ſenſibiles, licet à nobis videri nequeant. His cõmemoratis atque oũſia concludit, dicens. nullum igitur eorum quæ vniuerſalia dicuntur, eſſe ſubſtantiam, ex actu ſubarum palam ſit. Quid aũt, inquit, & quale quid ſubſtãtiam dicere oporteat, alio principio ſumpto dicamus.) Nam ſortaſſe, inquit, ex his ſubſtantiis ſubſtantia illa corporis expers, & à ſenſibilis ſeiuncta cognoſcetur. quo in loco admirari licet, q̃ compendiariam viam ingenioſiſſime diuiuus hic vir excogitauerit ad primæ ſubſtantiæ cognitionem fœliciter ac varie pulchreúe inueſtigandã, illius inquam omni houore digniſſimi, & cunctis votis expetendi, ac omnium parentis dei. Iuquirit. n. hoc in loco quiduam illud ſit, quod materiam ad ſormas recipieudas moueat: quod primam ſormam eſſe docet, quam ſubſtantiam quoque licet appellare. At ſi ſorma eſt, qđ in ſingulis materiam mouet, ipſamq́ue in ordinem redigit, haud dubie aliqua ſorma eſt, quæ moueat, ordinet, ac in eo ſtatu quo ſunt, hæc noſtratia cõſtituat: quæ quidem eſt Deus optimus maximus.

Cum igitur ipſa ſubſtantia principium ſit & cauſa quædam, hinc exordiamur oportet. Quæritur autem ipſum propter quid, hoc ſemper pacto, propter quid aliud alicui aliį ineſt. Quęrere enim cur muſicus homo muſicus eſt homo, aut eſt quærere id quod eſt dictum, propter quid inquam homo muſicus eſt, aut aliud. Quærere igitur cur ipſum eſt ipſum, nihil eſt quærere. Oportet. n. ipſum quod & ipſum eſſe exiſtere manifeſta entia. veluti lunam deficere. huius autem cur ipſum eſt ipſum, vna ratio in vniuerſis ac vna cauſa eſt, cur homo eſt homo, aut muſicus, muſicus, niſi quiſpiã dicat, quia ad ſeipſum vnumquodque indiuiſibile eſt. hoc autem eſt ipſius vnius eſſe. Verum hoc commune de omnibus eſt atque breue; Quæſierit autem quiſpiam, cur homo eſt animal tale. Atque hoc patet illum non quærere, cur qui eſt homo, eſt homo, ergo aliquid de aliquo quærit, cur illi competit. Pateat aũt illud eſſe oportet, alioqn nihil quærit; veluti cur tonitat?

quare ſit in nubibus ſonus? Hoc enim pacto aliud eſt de alio id quod quæritur, & cur hæc, ceu lateres lapideſq́; ſunt domus? Cauſam igitur illum quærere patet, hæc autem eſt ipſa quidditas, vt differendi modo dicatur, quæ quidẽ in quibuſdam eſt id gratia cuius cætera ſiunt, vt in domo forſitan aut lectica, in quibuſdam id quod primo mouit, Eſt enim & hoc ipſum cauſa, ſed talis quidem cauſa quæritur, cum res fiunt & corrumpuntur, altera autem & cum ſunt.

47 Cum igitur ipſa ſub͂a principium ſit & cauſa quædã, hinc exordiamur oportet.} His verbis, vt dixi, conquirit quidnam id ſit quod materiam mouet vt res efficiantur, & ait (cum ſubſtantia) formam appellans ſubſtantiam (principium ſit & cauſa, hinc exordiendum eſt.) Quo in loco aduerte, vt ſnĩam ſuam dum p̃fatur oñdit. Sed antequam dictorum enarrationem aggredimur, illud non erit alienum admonere, q̃ōnem quare, in entibus, non in nõ entibus verſari. Quęrens.n.quare hoc, petit, cur hoc illi adeſt. Itaque quæſtio quare, de iis quęrit, quæ ſunt, & in aliis inſunt. Ergo quæritur, inquit, ipſum quare hoc ſemper pacto, quare aliud in alio ineſt. quærere.n.quare muſicus homo eſt muſicus homo, vel idem eſt quærere, i. quare ipſum in ſe eſt, vel aliud. Si q̃s ergo dicat, quare muſicus homo eſt hoc ipſum muſicus homo? nihil quærit. at ſi per hanc quæſtionem, cur muſicus homo muſicus homo eſt, quærat̃ quare muſicus homo ſit muſicus, & cur muſicum in homine ineſt, non adiiciendo illud homo, quæſtio non fuerit inepta. quærit.n.cur aliud in alio ineſt. Quærere igitur cur ipſum eſt ipſum) ideſt. quærere cur homo eſt homo, eſt nihil quærere. Quæſtiones.n.ſunt de natura eorum quæ diuerſa in diuerſis ſunt. exẽpli gratia cur homo eſt animal? q̃m animal diuerſum eſt ab hoĩe. Itaque q̃ōnes de diuerſis ſunt, non de eiſdem. Sed poſtq̃ q̃ōnes de iis eſſe dixit, quæ alia in aliis inſunt, ſubiicit. Pateat autem ineſſe atque eſſe oportet.} eſt aũt ſenſus. Cum quæritur quare, iam conſtare debet hoc in illo ineſſe, & ipſa eſſe, quia in iis quæ non ſunt, non quærit̃ quare. Si.n.quæratur cur Luna deficit, non debet eſſe dubiũ, quin in Luna inſit hoc ipſum deficere. His igit̃ interiectis, rurſus ad priorem reuertit̃, dicens. Nam cur ipſum eſt ipſum, vna ratio in vniuerſis ac vna cauſa eſt.} quod autem inquit, hmõi eſt, quęrere cur homo muſicus eſt, non vacat ratione, (dicere autem ipſum cur ipſum.) id eſt, homo cur eſt homo? & equus cur eſt equus? & bos quare bos? vna ratio & vna cauſa eſt in oĩbus. rñdebit enim aduerſarius, quia homo eſt, & quia equus eſt, & quia bos eſt. At quorum eſt vna cauſa, ipſa quoque vnũ ſunt. quo fiet, vt bos & homo idem ſit numero. hoc aũt ratione vacat. nec fieri poteſt. non eſt igitur quærendũ cur homo eſt homo. Sed fortaſſe, inquit, rogatus quiſpiam cur homo eſt homo, & cur equus eſt equus, non reſpondebit, quoniã homo eſt, & q̃m equus eſt, ſed idcirco homo eſt homo, inquiet, & equus eſt equus, q̃m ſibi quiſq; indiuiduus eſt. dicere aũt, idcirco homo eſt homo. q̃m ſibi quiſque eſt indiuiduus, nihil eſt aliud q̃ dicere, quia eſt vnus. At hæc cauſa cõis eſt oĩbus, & breuis, & nullam habens difficultatem. Cõſentaneũ eſt.n. vt interrogati quare album eſt album, reſpondeamus, q̃m eſt vnum. & cur bos eſt bos, q̃m eſt vnus. quorum autem ratio, vt diximus, vna eſt, ipſa quoque vnũ ſunt. quæ ſi incõmoda ſunt. nec fieri poſſunt. non igitur interrogationes q̃ōneſq́; ad hunc modum debent proponi, ſed quærendum eſt. cur homo eſt animal tale, i. cur homo exempli gratia eſt animal albũ, aut bipes? Ergo qui hoc quærit, is profecto non interrogat, cur homo eſt homo, ſed cur bipes vel album, quod eſt ab hoĩe diuerſum, homini adeſt? hoc aũt quod, cur homini adſit, interrogamus, oportet vt ipſi adeſſe conſtet. Nã ſi verũ adſit dubitatur inepta ſit interrogatio. Igitur hoc quoque in loco cum interieciſſet illud, pateat aũt illud eſſe oportet.) rurſus exẽplis declarat quæſtiones alia de aliis quærere, dicens, exempli gratia cur tonat?) quærentes enim cur tonat? hoc quærimus, cur ſonus in nubibus efficitur. Sonus aũt diuerſus eſt à nubibus. itaque aliud de alio quæritur, i. ſonus de nubibus. Itaque cum lateres lapideſq́; cur domus ſint ĩterrogamus, aliud quærimus de alio. quærimus.n.cur forma ſit in materia. Ad hunc igitur modũ oſtenſo q̃uo ſit in re quaque interrogandum, non dubium eſſe ait, quin cum quęrimus, cur ſonus eſt in nubibus? hoc quęramus, quid eſt cauſa quæ materiam mouit vt fieret hoc, exẽpli gratia domus vel homo, vel tonitrus, quæ quidem cauſa materiam mouens in quibuſdam, inquit, eſt cuius gratia, & finis, ſiue forma. Nam forma finis eſt, vt in domo, vel in lecto. Domus.n.finis eſt, quæ in ipſa continent̃, à furibus tuta conſeruare, quod ei à tali forma ſuppeditatur. Sic lecti finis eſt, vt homo in ipſo quieſcat. In quibuſdam id quod mouit) ideſt, cauſa efficiens, nam hęc quoque cauſa eſt: ex quo intelligitur non ſolũ id gratia cuius, in domo atq; in lecto quæri, ſed etiam id, qđ mouit. Quęri.n. poteſt quid Græcos mouerit ad bellum Troianis inferendum? hoc aũt eſt Paridem Helenam rapuiſſe. ac viciſsim quid lapides & ligna mouerit, ac domũ effecerit? Illud aũt (forſitan) vbi ait (vt in domo forſitan) idcirco adiectum eſſe puto: quaſi diceret, modo fortaſſe quæreretur, cuius gratia, tum id quod mouit. Illud.n. Hæc aũt eſt quidditas, vt differendi modo dicatur.) ſuperuacaneũ eſt, & huic loco à quopiam extrinſecus adiectũ. de hoc.n. pauloſt diſputabit. Præfatus aũt (eſt.n. & hoc ipſum cauſa) efficiens videlicet, ait: Sed talis quidẽ cauſa) ideſt, efficiens in iis, quæ fiunt & intereunt, quæritur. de domo.n.quæ fit, efficiens cauſa quæritur, ſimiliter de ea, quæ diſſoluitur, quæ ſit cauſa quæ in eũ modum lapides moueat. Altera aũt) ideſt formalis, & de iis, quę fiunt, & de iis quæ iam ſunt. Nam & cùm homo fit, quæritur quid ſit cauſa, cur materia ad hũc modum moueatur. & ſimiliter cùm homo eſt, interrogatur quę cauſa materiam mouerit, & effecerit vt ipſa hoc aliq̃d fieret, exempli gratia, Socrates vel Plato.

Latet aũt id, quod quęritur, in hiſce maxime, quæ non accõmodate dicũtur, vt homo propter quid eſt, propterea qđ ſimpliciter nõ definite dicit̃, hæc aut hoc. Oportet ergo quęrere definite, alioquin fiet vt aliquid & nihil quærat̃. Cũ aũt ipſum eſſe, & habere, & competere oporteat, patet materiã quærere propter quid eſt; veluti cur hæc ſunt domus? propter id quòd hæc ſunt, quod erat eſſe domus. & cur homo eſt hoc, aut cur corpus hoc habet, quare? cauſa materiæ quæritur. hæc aũt eſt forma, qua quippiam eſt, hæc aũt eſt ſubſtantia ipſa. Patet igitur quæſtionem in ſimplicibus non eſſe, nec doctionem, ſed alium eſſe quæſtionis talium modum.

Latet aũt id, quod quæritur, in iis maxime, quæ non 48
accõmodatè dicũtur.} Præfatus, q̃ōne quare cãm quęri, quæ materiam mouerit vt eſſet hoc aliquid, & id qđ eſt, hoc latere dicit in iis, quæ nec recte neque cõmode dicunt̃, nec videri q̃ōnem, quare, cauſæ q̃ōnem eſſe, vt cum quæritur quid eſt homo, i. p̃p quid eſt homo. nam illud (quid) hoc in loco pro quare, ſiue p̃p quid accipi debet. Cùm ergo, inquit, quęritur quare homo eſt. quia

ſimpliciter dicitur, non videtur quæri hoc, quid ſit videlicet quod materiam mouerit. vt homo efficeretur. qm̃ igitur ſimpliciter dicitur, & uou definite, hæc hoc, idcirco non id quæri videtur. at oportuit, vt diſtinctè quærendo ad hunc modum diceretur, cur hæc, manus iuquam & pedes atque carnes, ſunt hoc, i. homo, quod cum dicimus, haud dubie quærimus quid eſt quod materiam mauerit, ac hominem effecerit. Siquis aũt non defiuiat, nec dicat, cur carnes & oſſa & nerui ſunt homo, ſed cur homo eſt homo: id ꝓfectò & quærere eſt, & non quærere. quærit. n. quatenus oĩno quęrit, qua vero perperam quærit, non quærit. Sed in quibuſdã exẽplaribus ſcriptum eſt ad hunc modum: Latet autem id quod quæritur, maxime in iis, quæ altera de alteris dicuntur.) Ideſt, in iis quæ de aliis prædicantur qñ non prædicantur rectè, cauſam quæri ignoratur. Cum aũt qui de aliquo quærit, is teneat & cognoſcat oportear hoc illi adeſſe, haud dubie cùm quærit, id quęrit, qũo & à quo materia mota id facta fuerit, quod eſt. Exẽpli gratia cum dicis, quare homo eſt, hoc, vel non hoc. item quare corpus hoc eſt habens hoc, id quæris, quid eſt cauſa, quæ mouit hoc corpus, vt haberet hoc? & rurſus cùm ais, cur domus hoc, i. cur ligna & lapides ſunt domus, id quæris, cur hæc ſunt id quod domus eſt, i. quid eſt quod hæc mouit, ipſaq; domum effecit? Ex quo intelligitur quæſtionem quare, præcipue in rebus uaturalibus, cauſæ quæſtinnem eſſe. (hæc autem cauſa eſt forma, qua quidpiam eſt.) ideſt, in qua materia eſt. hæc vero forma eſt ſubſtantia, quid igitur ſit ſubſtantia, palam eſt factum, nimirũ forma ipſa. Si ergo, vt diximus, forma eſt, quæ ordinat atque efficit, dubiũ eſſe non debet, quin aliqua forma ſit, quæ mundum exornet, & ipſum in eo, quo eſt ſtatu, conſtituat. Cum igitur quæſtio quare, eius ſit qđ aliud in alio ineſt, haud dubie in ſimplicibus, & quæ ſolum formæ ſunt, quæſtioni locus nõ relinquitur, uec interrogationi quare, ſed alius eſt inquirendi modus. quæ autem inquiſitiouis de ſimplicibus ratio ſit, ipſe eo in loco declarabit, quo de ipſis diſputare aggredietur.

Quoniam aũt id qđ ex aliquo conſtat, ſic eſt compoſitũ, vt vniuerſum ſit vnum, at non vti cumulus, ſed vt ſyllaba. Atque ſyllaba non eſt elemẽta ipſa, neq; eſt idẽ quod B et A, neque caro eſt ignis, ac terra. Diſſolutis. n. hæc quidẽ non ſunt caro inquam ac ſyllaba, elementa aũt ſunt, et terra, ac ignis. Syllaba profectò eſt non ſolum elementa, vocalis inquam litera atque muta, ſed etiam aliquid aliud. & itidem caro, nõ ſolum ignis ac terra, aut calidũ frigidumq; ſed etiam aliquid aliud. Quod ſi & illud aut elementum, aut ex elementis eſſe neceſſe eſt, ſic elementũ eſt, ratio rurſus eadem erit. ex hoc. n. & igne ac terra, et inſuper alio, caro conſtabit. Quare in infinitũ profiſcetur, Sin ex elemento eſt, non ex vno ſed ex pluribus, vt patet, conſtabit, vel illud ipſum erit profectò. Quare rurſus eãdem in hoc & in carne vel ſyllaba rationem dicimus. Videbitur aũt eſſe aliquid hoc, & non elementum et cauſa, vt hoc quidem ſit ſyllaba. hoc autem caro, & in cæteris ſimili mõ. Atque ſubſtantia quidem hoc eſt vniuſcuiuſq;. nam vt quæque res ſit, hoc eſt profectò cauſa prima. Cũ aũt quadam rerum non ſubſtantiæ ſint; ſed quæ ſubſtantię ſecundũ naturam conſtant, hęc vtique natura ſubſtantia quibuſdam eſſe videbitur, quæ non elementum, ſed principium eſt. Id autem eſt elementum, in quod res diuiditur, inſitum, vt materiam, quale eſt ſyllabæ A, ipſum, & B.

49 Quoniam aũt id quod ex aliquo conſtat, ſic eſt compoſitũ, vt vniuerſum ſit vnũ.) Hæc eo ſpectant, vt appareat à materia formã eſſe diuerſam, ac oĩno ipſum compoſitum. Sic igitur ait, qm̃ quod ex aliquo eſt compoſitum, id ſic exiſtit, vt omne vnũ ſit, nõ vt cumulus per contactum, ſed vt ſyllaba ba, ꝓfectò ſyllaba, i. forma ſyllabę coniũcta cũ materia, q̃ materia eſt elementa b, & a, diuerſa eſt ab elementis. neque ſyllaba eſt elementa, neque b, & a, idem ſunt, quod ba ſyllaba. Nam diſſoluta ſyllaba, b, & a, ſuperſunt, ba ſyllaba non ſupeſt. quo fit vt forma ſyllabæ diuerſa ſit ab elementis. Nã ſi eadem eſſent, ꝓpoſito etiam a, & poſt poſito b, illud a, ſ, b, rurſus eſſet ba ſyllaba, at non eſt. non eſt igitur idem materia & forma. Pari rõne neque terra & ignis idem ſunt quod caro & carnis forma. Diſſoluta. n. carne ignis & terra ſuperſunt, caro nõ item. Ex his ergo aperte intelligitur non ſolũ vocalem, hoc eſt a, & conſonantem b, eſſe, ſiue non mõ ignem & terram eſſe, ſed etiam aliquid præter ipſa, ſyllabã videlicet & carnem. Sic igit̃ fœliciſſime demr̃ato, formam & à materia diuerſam, & aliquid eſſe, eandem docet principium eſſe atque cãm. elementum aũt, inquit, non eſt forma. forma igitur neceſſe eſt vt elemẽtum ſit vel ex elementis. Si quis ergo formam exempli gratia carnis elementũ eſſe dicat, cũ forma, vt demr̃atum eſt, ſit mouens materiam, & efficiens id quod eſt, ſi caro ſit elementũ, haud dubie mouebitur ipſa cum igne qui itidem elementum eſt, ab aliqua forma, & ex ipſis vnum efficietur. Illa igitur forma à qua ipſa mota fuerũt, eſt ne elementũ, an ex elemẽtis? Si elementum, cum & ipſa, & caro & ignis elementum ſit, rurſus ab alia forma mouebuntur, & fient vnũ. Tũ, illa forma eſt elementũ, an ex elementis? & hoc ſine fine progredietur. Ex hoc igitur, inquit) ideſt, ex eo quod motum eſt, & ex igne ac terra caro conſtabit. rurſus ex illo & carne, aut quopiam alio conſiſtet aliud. vt intelligatur formam haud dubie non eſſe elementum. At ſi formam dicas ex elementis conſtare, cum id quod ex elementis conſiſtit, non ſimplex ſit, ſed compoſitum, non ex vno, ſed ex pluribus conſtabit q̃ illud. illud. n. vnum eſt. itaque præter illud ſunt ea ex quibus cõſtat. at quæ præter vnum ſunt, vel ſunt duo, vel tria vel alius numerus quiſpiam. quare ſi conſtat ex elementis, cum id quod ex elementis conſiſtit, ab aliquo fiat: id quod eſt, nimirum quod fecit ipſum, non erit elementum. Demonſtratum eſt enim formam eſſe efficientem, forma autem non eſt elementum. nam & hoc iam eſt demonſtratum. Si ergo illud ſit ex elementis, rurſus id quod illud efficit, ex elementis conſiſtit, & hoc in infinitum. quod autem de carne dictũ eſt, hoc ad ſyllabam & alia cuncta accommodari poteſt. Forma igitur neq; elementum eſt, neque conſiſtit ex elementis. Hoc itaq; quod materiam mouet, & carnem ac ſyllabam facit, aliquid eſt: hoc autem eſt forma, & cuiuſque ſubſtantia. hęc. n. prima cauſa eſt, vt res id ſint, quod ſunt. Ergo demonſtrato formam neque elementũ eſſe, neque ex elementis, concludit, dicens, cum autem, inquit, quædam rerum non ſubſtantiæ ſint, album. n. quod in homine habetur, nõ eſt hoĩs ſubſtantia ſed ea ſint rerum ſubſtæ, quæ ſecundam naturam, & à natura, & ad quidditatem ipſis conſerunt, haud dubie natura hæc. i. forma, ſubſtã tia eſt, quæ non eſt elementum, ſed principium. Eſt aũt elementum, id in quod, cum inſit quaſi materia, res diuiditur. Habemus igitur quod ex illo inueſtigabamus. hoc autem erat, quænam ſubſtantiarum ſint cauſæ. has enim formas eſſe comperimus.

Libri Sexti vel Septimi, cum Alex. Aphro. Cõm. Finis.

ARIST. METAPHISICORVM LIBER SEPTIMVS:

Vel apud Latinos Octauus,

Cum Alexandri Aphrodiſici commentariis, Ioanne Geneſio interprete.

EX his igitur, quæ dicta ſunt, ratiocinemur, ſummaq́; collecta finem ponamus oportet. Dictū eſt itaque ſubſtantiarū cauſas principia elementaúe quæri. Subſtantiarum autem aliæ ab omnibus in rōne rerum eſſe conceduntur, aliæ allatæ à quibuſdam propria opinione fuere. Et primæ quidem naturales ſubſtantiæ ſunt, ignis inquam, terra, cæteraq́; ſimplicia corpora, deinde plantæ, parteſq́; ipſarum, & animalia, atque aĩalium partes, & tandem cælum, cæliq́; partes. Secundæ vero formæ & mathematica ipſa. Alias præterea ex rõnibus accidit ſubſtantias eſſe, quidditatem inquam, atque ipſum ſubiectum. Et inſuper alio modo genus magis quàm ſpecies, & vniuerſale magis quàm ſingularia ſubſtantiam eſſe. Vniuerſalis aũt atque generis & ipſæ ideæ conditionem ſubeunt. Eadem.n. ratione ſubſtantiæ eſſe videntur. At cùm quidditas ſubſtantia ſit, huius vero ratio ſit definitio, de definitione propterea, et de eo qđ eſt per ſe, definiuimus. Cùm definitio inſuper ſit ratio, rõ vero partes habeat, de parte etiam neceſſarium erat videre, quæ ſunt ſubſtantiæ & quæ non ſunt ſubſtantiæ partes, & ſi eædem & definitionis ſint partes. Præterea neque vniuerſale ſubſtantia eſt, neque genus. Ac de ideis quidem ac mathematicis poſterius conſiderare oportet. Præter enim ſenſibiles ſubſtantias hęc quidem inquiunt eſſe. Nunc aũt de hiſce ſubſtantiis pertractemus, quas omnes eſſe fatentur. ea vero ſunt ſenſibiles ipſæ ſubſtantiæ, quas quidem materiam vniuerſas habere conſtat. Eſt autem ipſum ſubiectum ſubſtantia, alio quidem modo ipſa materies. Atque materiam eam dico, quæ non actu hoc aliquid, ſed potentia eſt. Alio vero modo ratio atque forma, quod quidē eſt aliquid, atque ſeparabile rõne. Tertium autem eſt id, quod ex hiſce conſtat, cuius generatio ſolius eſt, atq; corruptio, quodque ſimpliciter eſt ſeparabile, ſubſtantiarum enim earum quæ ad rationem accommodantur, quędam ſeparantur, quędam non ſeparantur.

1 QVÆ tum in ſuperiore, tum in tertio ab hinc libro diſſeruerat, ea nō quidem oĩa (hoc.n. eſſet eadem rurſus diſputare) ſed tñ potiſsima quæque (nam hęc ſummam appellauit) repetitur, atque in pauca colligit, & cuius cauſa dicta ea ſint, exponit. Ex his ergo, inquit, rõcinemur oportet. quid aũt ratiocinati ſignificet, declarat dicens, & collecta ſumma, i. potiſsimis q-buſque collectis finem imponamus. Appoſite vero hic finem appellauit, proximo libro de potentia & actu & cæteris, de quibus diſſerere inſtituit, facturus initium. Dicta igitur in capita colligit, dicens. Dictum eſt itaq; ſubſtantiarum cauſas & principia elementaq́; quæri.) formas appellans cauſas, efficiens aũt & finē principia, materiam vero elementa. Sed de ſubſtantiarum, inquit, quibuſdam, oĩbus conuenit: de aliis nonnulli priuatas habuerunt opiniones. hæc vero quæ ſint, deinceps commemorat, cœli vocabulo vniuerſum mundum appellans. partium vero globos & ignem, terramq́; & aĩalia. aut certe corpus omne circũlatum vocat cœlum, partes aũt, huic affixas ſtellas. Quæ porrò à quibuſdam, i. à Platonicis priuatim aſſerantur, exponit, ideas, ſ. & mathematica. Sed alias, inquit, pręterea ex rõnibus accidit ſubſtantias eſſe, i. quidditatem atque ſubiectum) materiam appellans ſubiectum. Neque vero non recte dixit (ex rationibus.) Ratio.n. formam à materia ſeiungit. ipſa.n. per ſe actu abſque materia eſſe nō poteſt. Et inſuper, inquit, alio modo efficitur, vt genus magis q̃ ſpēs ſubſtantia ſit, & vniuerſale, q̃ ſingulare. Sed hoc non dicit ex animi ſui ſnĩa, ipſa.n. ſupra demonſtrauit genera & ſpēs, ac oĩno vniuerſalia non eſſe ſubſtantias, ſed particularium ſimilitudines, ac oĩno qualia. non igitur hoc quaſi placitum ſuũ aſſerens dixit, ſed quaſi diceret, præterea aliter fit vt genera magis q̃ ſpecies ſubſtantię ſint, per eos qui hoc opinantur. Non dixiſſe aũt hoc ex animi ſui ſnĩa, ſed vt concedentem, propterea q̃ nondum priuatim demonſtrauit non eſſe ideas, demonſtraturus in libro duodecimo, ſatis itelligi pōt ex verbis illis paulopoſt ſubiectis (præterea neque vniuerſale ſubſtantia eſt, nec genus.) Sed poſtq̃ dixit, (& inſuper alio modo genus magis q̃ ſpecies, & vniuerſale magis q̃ ſingularia ſubſtantiam eſſe) ſuggerit (vniuerſali aũt atque generi, ipſæ ideæ coniunguntur.) Eſtq́; puncto diſtinguendũ poſt illud generi. eſt aũt ſenſus. ideæ coniunguntur, i. communicant, cum vlĩ & genere. Nam quemadmodũ vniuerſale & genus cum vnum ſit, in pluribus tñ cõſideratur, ſic de ideis ipſarum auctores diſputãt. Nam ipſi homo, inquiũt, in particularibus habetur. hoc eſt.n. quod ait. Eadem.n. ratione ſubſtantię eſſe videtur, i. perinde enim vniuerſale in multis conſideratur, atque ideæ, vniuerſalia aũt non ſunt per ſe, neque ſubſtantia, ergo ne ideæ quidem. Sed qm̃ ſubſtantiarum cauſæ inquirunt, quidditas aũt eſt ſubſtantia, cuius quidditatis eſt definitio: idcirco de definitione diſputatum eſt, & de per ſe. Rurſus quia definitio eſt oratio, oratio vero partes habet, neceſſe fuit, vt de partibus diſſereretur, quales partes ſubſt formęque ſint, quales non formę, ſed materiæ. Neque vero ſolũ de his diſſerere neceſſe eſt, ſed etiam de partibus definitionis atque definiti, i. qdditatis, eædemnè, an diuerſę ſint. Præterea, inquit, demonſtratum eſt, neque vniverſale, neque genus eſſe ſubſtantiam. Cæterum de ideis atque mathematicis poſtea ſe diſputaturum pollicetur. Nam cum ipſarum aſſertores ſubſtantias eas eſſe dicant, à ſenſibilibus diuerſas, operepręcium fuerit ſint, necne ſint, conſiderare. Sed de his poſtea diſſeremus, nunc de ſubſtantiis de quibus inter oēs cõuenit, diſputemus, quæ q̃dē ſunt ſenſibiles ſubæ. Oēs porrò ſenſibiles ſubſtantiæ materiam habent. Eſt aũt, inquit, ſubſtantia, ſubiecta ſiue propoſita, hoc eſt ſenſibiles ſubſtantiæ de quibus habeť oratio. Sed aliter materia, aliter ratio eſt ſubſtantia. Materia.n. eſt ſubſtantia tanquam ſubiectum & indefinitum: ratio vero & forma, vt prædicatum ac definitor. Præfatus aũt aliter materiam, aliter rõnem eſſe ſubſtantiam, ipſe exponit qd materiam appellauerit, dicens, Atque materiam eam dico, quæ non actu hoc aliquid, ſed potentia eſt.) Neq; vero primam tm̃ & informē materiam dicit, ſed etiam alias. Nam vt illa nō eſt hoc aliquid actu, ſed potentia: ſic ne æs quidem eſt hoc aliquid, vt ſtatua actu, ſed potentia, cui cæterorum ſimilis eſt ratio. Aliter igitur materia eſt ſubſtantia, aliter ratio atque forma, quæ cum hoc aliquid ſit, ratione ſeparari poteſt, actu non item. Tertia ſubſtantia eſt concretum ex materia & forma,

cuius

cuius tm̃ generatio habetur, & interitus, vt demonſtratum eſt, & quod proprie ſeparatur, & per ſe eſt, nou ratione ſolum, vt forma. Poſtquam vero formam ratione tm̃, ſecerui poſſe dixit ait (ſubſtantiarum ſm̃ rõnem) Vocat aũt ſubſtantias ſm̃ rationem, vt ſæpe diximus, formas. (hæ quidem, illæ vero non) ideſt, quædam ſeparari poſſu ut rõne, aliæ ſimpliciter. Nam cum anima cuiuſque ipſius forma ſit, talis. u. forma nunquã eſt ſine materia, aĩa vero non oĩs ſeparetur, ſed particeps tm̃ rationis, idcirco quaſdam ſeparari ait, quaſdam ſecus. fortaſſe uõ hoc de forma dictum eſt, quãquã id verum ſit (nunquam. n. mortalis forma abſque materia eſſe põt) ſed de animis rationis expertibus, has, ſ. non ſeparari, ſed eas ſolum quæ rationis ſunt compotes.

Patet autem & materiam ſubſtantiam eſſe. In vniuerſis autem oppoſitis mutationibus eſt aliqd, quod mutationibus ipſis, ſubiicitur, vt in loco, id quod eſt hic, & poſtea alibi: & in accretione, id quod nunc tm̃, poſtea vero maius eſt aut minus: & in alteratione etiam id, quod nunc quidem eſt ſanum, poſtea vero ægrotat. Similiter & in ſubſtantia, id quod nunc gñationi, nunc corruptioni ſubiicitur, & nunc quidẽ ſubiectum eſt vt hoc aliquid, rurſus autem ſubiectum vt ſub priuatione. Et ſequũtur hãc etiam cęterę mutationes. Ipſa aũt aut vnam cæterarum non ſequitur, aut duas. Non n. ſi quippiam habeat materiam loco accommodatam, id & generationi ſubiectam habere corruptioniue neceſſe eſt.

2 Patet aũt & materiam ſubſtantiam eſſe.) Formam & materiam, & ex his concretum ſubſtantiam eſſe prę fatus, ex compoſitione confeſſarum ſubſtantiarum docet materiam eſſe ſubſtantiam. Vt enim Socratem ſubſtantiam vocamus, propterea ꝙ oppoſitis mutationibus ſubiicitur, ac illis & aduenientibus & abeuntibus ipſe perſiſtit, ſic qm̃ materia formis ei aduenĩetibus & abſcedeuti bus ipſa manet, illæ non item perſiſtunt, dubitari nou debet, quin materia ſubſtãtia ſit, & quidem hac ratione magis q̃ forma: quamquam alias forma ſit magis in honore, tum quia ipſa materiam definit, tum quia res à forma appellationes mutuanť. Vt igitur Socrates mutationi loci ſubiicitur, & nunc eſt Athenis, tũ vero Thebis, & iam augeſcit, iam minuiť, & modo recte valet, modo ægrotat: ſic materia ſubiicitur ſubſtantiæ, quæ per generationem paritur, & iam eſt in generatione, & efficitur hoc aliquid hãc formam accipiens, rurſus eſt in interitu, & formæ illius, quam acceperat, abiectione, & iam eſt ſubiectum vt hoc aliquid. Nam, cùm eſt coniuncta formæ, quia compoſitum ſubiectũ eſt albedini & nigredini, atque morbo & valetudini, tunc dicimus materiam his vt hoc aliquid ſubiici. Cùm vero abſque forma intelligitur, ſubiici formæ tanquam priuatio dicitur. Poſtquam vero materiam nunc in generatione, nuuc in iuteritu eſſe dixit, alias quoque mutationes hanc ipſam conſequi ait. eſt aũt ſenſus, quæcũque materiam habent quæ generari ac interire poſsit, i. ortui ac iuteritui ſubiectam, hæc materiam habent accretionis, ĩmiuutionis, mutationis loci ac alterationis. Nam forma ipſa, vt in libro de Generatione monſtrať, eſt quæ augeſcit, quęque imminuitur, non aũt materia, forma igitur tanq̃ materia accretioni atque imminutioui ſubiicitur. qui etiam quibus adeſt hm̃oi materia, ea & locum mutant, & alteranť, i. quæ natiuam & mortalem materiam habent. (& hanc inquit materiam,) ideſt hm̃oi materiam habentia, cæteræ mutationes conſequuntur, Aliarũ vero vel vnam, vel duas hæc non conſequitur) ideſt, ex aliis mutationibus vnã mutationem non cõſequitur vel duas. quod perinde eſt ac ſi diceret: Habẽtibus aũt alias mutationes vel vni vel duobus accidit, non tñ omnibus. Habenti ergo materiam accretionis & imminutionis, neceſſario accidit vt materiam ortus & interitus habeant. Habenti vero materiam mutationi loci ſubiectam, non eſt neceſſe, vt ortus & interitus materiam habeat. Sol. n. materiam habet loci mutationis, mouetur. n. à Meridie in Septentrionem, & in oppoſitum reuertitur: idem tñ materia vacat, quæ ortui ac interitui ſit obnoxia. Ac luna, quæ materiam habet loci mutationis, habet item alterationis. accipere. n. lumen à Sole, hoc ipſum eſt alteratio, non tamen naſcendi & iutereundi materiam obtinet. Itaque duas mutationes non conſequitur ortus & interitus, mutationem loci, & alterationem: neque has omnes, ſed quaſdam:, accretionem vero & imminutionem naſcendi & intereundi mutatio conſequitur. Ipſe tñ, cùm loci mutationem nõ conſequi generationis & interitus mutationem dixiſſet, illud, neque alterationem, prætermiſit.

Quid igitur intereſt inter ſimplicem generationem, atq; non ſimplicem, in naturalibus libris eſt dictum. Cum autem eam ſubſtantiam quæ vt ſubiecta eſt & materies, omnes eſſe fatentur, atq; hæc eſt ea quæ eſt potentia; reſtat vt ſenſibilium eam ſubſtantiam quæ eſt vt actus, quęnam ſit, deinceps dicamus. Democritus igitur putare videtur tres differentias eſſe. ſubiectum enim corpus, ipſam materiam, vnum idemq; eſſe cẽſet, figura vero, poſitione, ordineq; differre. Multæ aũt differentiæ eſſe videntur; alia nanque materia compoſitione dicuntur, vt ea quæ mixtione conſtant, quale eſt mulſum. Alia vinculo, vt faſcis. Alia glutino, vt liber. Alia clauo, vt arca. Alia horum pluribus. Alia poſitione, vt limen ac ſuperliminare. Hæc enim poſitione differunt tali. Alia tempore, vt prandium, atque cœna. Alia loco, vt venti. Alia affectibus ſenſibilium, ceu duritie, mollitudine, denſitate, raritate, humiditate, ac ſiccitate, Et alia quibuſdam horum, alia vniuerſis. Et omnino alia exceſſu, alia defectu. Quare patet & ipſum eſt, tot dici modis. Eſt enim limen ex eo, quia ſic eſt ſitum, & eſſe ipſum, ſic eſſe ſitum ſignificat. Et glaciem eſſe, hoc pacto eſſe denſatam. Eſſe autem ipſum nonnullorum & his vniuerſis definietur, ex eo ſanè, quia alia ſunt mixta, alia complexa, alia ligata, alia denſata, alia aliis differentiis vtũtur, vt pes, aut manus. Differentiarum igitur genera ſunt ſumenda. hæc enim principia erunt, vt vnumquodque id ſit quod eſt vt ea quæ intenſione remiſſioneue talia ſunt, aut denſitate raritateue, & iſtiuſmodi cæteris. hæc enim omnia exceſſio eſt & defectio. Si vero quippiam tale eſt figura, aut leuitate, duritieue, id omne tale eſt rectitudine, curuitateque. Quorũdam etiam eſſe erit mixtum eſſe, non eſſe vero oppoſitum. Ex his igitur patet, ſi ſubſtantia cauſa ſit vt vnumquodque ſit tale, in hiſce quærendum eſſe, quidnam ſit tale, cauſa, vt vnũquodque iſtorum ſit. Atque quãquam nihil eſt horum ſubſtantia, neque ſi ſimul ſumatur, in vnoquoque tñ eſt ſimilitudo rationis. Et vt in ſubſtantiis id quod de materia prædicatur, eſt ipſe actus, ſic eſt & in cæteris definitionibus maxime, veluti ſi limen oporteat definire, lignum aut lapidem ſitum ſic eſſe dicemus; & ſi domum, lateres ac ligna hoc poſita modo. An in quibuſdam & ideſt gratia cuius cõficiuntur? Sin vero glaciem congelatam eſſe aquam, aut denſatam hoc pacto dicemus, concentus etiam acuti grauiſque mixtio talis dicetur, & de cæteris modo eodem.

Quid igitur intereſt inter ſimplicem generationem, 3
atque non ſimplicem in naturalibus libris dictum eſt.) Oſtẽſo materiam eſſe ſubſtantiam, cum quę materiam habent ortui ac interitui obnoxiam, ea auctioni & diminutioni,

minutioni, cæteriſq; mutationibus opportunam materiam habere dixiſſet, nec eſſe neceſſarium, vt quibus materia inſit locum mutandi, iis ea quoque inſit quæ generari poſsint & interire, quia conſentaneũ erat, q̃d ſit & ſimpliciter generari, & non ſimpliciter, exponere ac oĩno quæ horum habeatur differentia, edocere: idcirco ait de his in libris naturalibus eſſe diſputatũ, qm̃ in opere de Phyſico auditu, ſed latius in libris de generatione docuit, mutationem à deterioribus formis in præſtantiores, vt ab aere in ignem, ſimplicem eſſe generationem, interitum vero quendam. quæ vero à præſtantiore forma ad ignobiliorem fiat, hanc ſimplicem eſſe interitum, generationem vero quampiam. Sed reddita cauſa cur hæc hoc in loco prætermittat, ait. Cum aũt eam ſubſtantiam, quæ vt ſubiecta eſt & quaſi materia, oẽs ſubſtantiam eſſe fateantur, hoc.n. demonſtratũ eſt vel non hoc dicit, ſed illud, qm̃ ſubſtantiam vt ſubiectam & vt materiam, quæ quidem potentia eſt oĩa, eſſe in rebus, oĩum eſt conſenſus, & ab oĩbus dicitur atque cognoſcitur, oẽs.n. phyſici de materiali cauſa mentionem fecere, cum formalis ab oĩbus vel oĩno neglecta fuerit vel magna ex parte, ſequit̃ vt ex ſenſibilibus, quænam ſubſtantia ſit actu, diſſeramus. Appellat aũt cuiuſque formam ſenſibiliũ ſubſtantiam actu. prius tñ more ſuo veterũ de forma ſñias ediſſerit, & ſic placitum ſuũ declarat. Democritum igitur ait ſubiectũ & materiam vnum eſſe tradidiſſe. corpuſcula.n. indiuidua materiales cauſas eſſe ſtatuebat, tres vero dr̃ias quæ formam efficerent: fluxum, quod eſt figura: cõuerſionem, quod ſitus: contactum, quod ordo quibus poſitis ipſum redarguit, ꝙ perperã exiſtimauerit tria tm̃ eſſe diſcrimina formas efficientia. Neque.n. tm̃ ea quæ ab ipſo dñr, diſcrimina, ſed alia complura eſſe ait, quæ in Democriti diſcrimina non redigantur: vt mulſum, inquit, ex mellis & aquæ compoſitione informatur, formæq; mulſi efficiens eſt compoſitio, quæ quidem compoſitioneq; figura eſt, neque ordo, neque ſitus. aliud eſt.n. ſitus, aliud compoſitio. ſitus.n. dicitur cum aliquid ſupra vel infra, aut è regione aliquoúe alio modo iacet. Cõpoſitio vero cum aliqua vel ſpẽ vel numero diuerſa mutuo debellata continentur. Eſſe aũt in mulſo compõnem perſpicuum eſt. Nam cum ipſum ſit compoſitũ, dubitari non debet, quin in ipſo habeatur compoſitio. Aliqua igitur informantur compoſitione, alia vinculo. Forma.n. faſcis vinculum eſt. alia vero glutino, vt liber. quædã clauo, vt arca. nonnulla clauo ſimul & vinculo, ac oĩno pluribus. ſunt quæ põne ſiue ſitu, vt limen inferum, & limen ſuperum. horum.n. forma eſt hmõi ſitus. Nam ſi limen inferum ponatur vbi eſt ſupremum, & hoc ad locum illius transferatur, nimirum limen inferum fiet ſuperliminare, & ſupremum ſub liminare. ex quo intelligitur, tali ſitu, & ꝙ ſic iaceant, informari, alioquin quãquam aliter ac nunc habet ſtatueretur, non tñ inferum limen eſſe defineret, vt intelligat̃ talem poſitionem eſſe ſubliminaris formam. Alia formam à tp̃e ſortiuntur, vt cœna & prandium. Hæc.n. tempore ſolum inter ſe differũt. Aliqua loco, vt venti. à locis.n. ex quibus ſpirant, hi Aquilones vocantur, illi Auſtri, alij Fauonij. quidam Subſolani. Materiæ nãque nullum eſt diſcrimen, cum exhalatio ſicca ſit oĩs venti materia, vt in Meteoris demonſtratur. Alia vero ſenſibilibus qualitatibus. ſiccitate, humiditate, ac ſimilibus. (quibuſdam harum) vt aqua frigiditate ac humiditate, alia vero pluribus, & omnino quædam exceſſu & defectu. Raritas.n. exceſſus quidam eſt, denſitas vero defectus. Ex quo, inquit, palam fit, ipſum eſt, i. eſſe cuiuſque ac formam tot dici modis. forma.n. liminis inferi, eiuſq; eſſe, eſt ipſum ita iacere, & glaciei eſſe, ſic eſſe concretum, ac ſimpl'r his oĩbus quædam definiuntur, quod ſint ad hunc modum commiſta, vt mulſum, alia quod ita colligata, vt faſcis & manus. nam & huius eſſe in hmõi colligatione conſiſtit. His commemoratis, ſumenda eſſe ait dr̃iarum genera. hæc.n. principia erunt & cauſæ cuique vt ſit quod eſt. Exempli gratia quibuſdam ipſum magis erit principiũ informans. vt Thales dicebat aquã magis rarefactam aerem fieri, & magis etiã nunc rareſcentem effici ignẽ. Hæc aũt, inquit, oĩa, i. magis & minus rarumq; ac denſum, & ſimilia exceſſus ſunt, atque defectus. Siquid aũt eſt, inquit, quod figura informet̃, vt mathematica, hæc enim figuris informantur, eſtq; materia ipſorum corpus mathematicum: vel ſi non figura, certe leuitate, vt ſpecula, nam hæc leuitate informatur, vel ſi nõ leuitate, at aſperitate, vt molares lapides, ſi qua igit̃ ſunt quæ hmõi rebus informentur, nimirum hæc oĩa informantia, leuitas, & figura, & aſperitas, reducentur ad rectum & curuum. Nam leue dicitur, quod partes in rectũ quodammodo ſitas habet, aſperum vero quod non ſic, ſed cauitates quaſdam vel oĩno anfractus & inæqualitates. Aliis eſſe in miſtura cõſiſtit, vt mulſo: nõ eſſe aũt in eo, quod miſta non ſint. Si ergo ſubſtantia & forma cauſa eſt vt res ſit, haud dubie quid vnũquodque ſit, in his eſt inueſtigandũ, & quæ ſit cauſa, vt ſit vnũquodq;, vt ſi qs inquirat, quæ cauſa ſit, cur ſpeculũ hoc ſit q̃d eſt, hoc in recto & in curuo ac cæteris inquirat inuenietq; vnũ ex his cãm eſſe cur ſpeculũ ſit id q̃d eſt, rectũ videlicet, & in cæteris pari rõne. Sed cum dixiſſet, ſi ſubſtantia cauſa eſt vt vnũquodque ſit, in his eſſe quærendum, ſubiecit, horum igitur nihil eſt ſubſtãtia, i. neque leuitas, neque aſperitas, neque limen, non dico lignum, hoc.n. cõſtat eſſe ſubſtantiam ſed liminis formam. Nam ſi liminis forma, ſubſtantia eſſet, minime loco cõmutato protinus limen eſſe defineret, cum ei nihil accidiſſet noui, præterquam vt locum vbi erat, cõmutaret. Non igitur liminis forma per ſe intellecta ſubſtantia eſt, neque cũ ligno copulata. Pari rõne nulla forma artificioſa ſubſtantia eſt. Et tñ, inquit, quia proportionem habent ad ſubſtantias: ac ipſarum æmulæ ſunt. qm̃ quam rationem forma humana formaq; equi ad ſibi ſubiectam materiam habent, hanc diſpoſitio hmõi, hoc eſt liminis forma, ad lignum ſibi ſubiectum, ſtatuæ ad æs, ſpeculi ad ferrum, & cætera ſimiliter ad ſua ſubiecta. Cum igitur eandem rõnem habeant, conſentaneum eſt, vt quemadmodum in reddendis ſubſtantiarum definitionibus nõ definimus compoſitum, ſed formam, ſic informans definiamus, non compoſita, quare ſi limen placet definire, liminis formam definiamus oportet: ſi domũ, domus formam, in hunc modũ, domus eſt tutamen quod ab imbribus ac ventis defendit. Sed in quibuſdam, inquit, nõ forma finitur, ſed id cuius gratia. vt ſi arculam vas eſſe definiamus ad nummos reponendos accõmodatum, id cuius gratia eſt, explicamus. nũmos enim cõſeruandi gratia artifex hmõi materiæ formam arculæ impoſuit. His interiectis rurſus ait (ſin aũt glaciem definimus, congelatam eſſe aquam dicimus aut denſatam hoc pacto.) Si vero concentum, talem miſtionem eſſe dicemus acutorum grauiumq; ſonorum. ſimilia cæterorum ratio eſt. Ac ſenſus quidem dictorum hmõi eſt. Dictio aũt quæ ait, In vnoquoq; tñ ſimilitudo rationis

eſt,

eſt,& vt in ſubſtantiis id quod de materia prædicatur, eſt ipſe actus,ſic eſt in cæteris definitionibus maxime) paulo obſcurior habetur, ſenſus autem huiuſmodi eſt, horumquidem nullum eſt ſubſtantia, etiam ſi cum materia cóiungaſ:tñ in horum quoque,i.in limine & in cęteris ſimilitudo rationis eſt,i.hæc proportionem ſiue ſimilitudinem habent ad ſubſtantias. & quẽadmodum in ſubſtantiis id quod de materia pdicatur, nil eſt aliud ꝙ ipſe actus,i.ipſa forma, quam definimus (hoc.n.ſubaudire oportet) ſic in aliis definitionibus non ſubſtantiarum, ſed artificioſorũ formas ipſas oportet definire.

Ex his igitur patet,aliam materiam,alium actum ac rationem habere. Quorũdam enim eſt compoſitio, quorũdam mixtio, quorũdam aliquid iam dictorum. Idcirco definientium domum, qui quidem lapides ipſam inquiunt eſſe, lateres atque ligna ij eam dicunt, quæ eſt potentia domus. hæc enim materia ſunt, vt patet. Qui vero vas inquiũt eſſe quod tegere ſuppellectilem ac corpora poteſt,aut aliud quippiam tale addentes,ij dicunt actum. At qui hæc ambo componũt, ij tertiam ſubſtantiam dicunt,& eam,quæ ex his ipſis conſtat. Nam ea quidem ratio, quæ per differentias fit, formæ ac actus:ea vero,quæ ex his, quæ inſunt extruitur, materiæ magis eſſe videtur. Similiter ſeſe habent & eæ definitiones, quas Archytas probabat. Sũt enim ex vtriſque, veluti,quid eſt vacuitas venti? Quies in aeris multitudine. Aer.n.materies,quies actus atque ſubſtantia eſt. Quid eſt trãquillitas? Æqualitas maris.atque mare quidem eſt ſubiectum,vti materies:æqualitas autem, actus ac forma. Patet igitur ex hiſce quæ dicta ſunt,quæ nam ſit ipſa ſenſibilis ſubſtantia, & quo ſit pacto.eſt enim alia vt materies,alia vti forma,quippe cum actus ſit,& tertia ex hiſce duabus conſtat.

4 Ex his igitur patet,aliam materiam alium actum habere.) Nam,cùm glaciei materia ſit aqua, non triticũ, acerui triticum, non aqua, domus ligna & lapides,non aqua,& mel,hæc enim ſunt materia mulſi, dubitari nõ debet, quin alius actus aliaq́; forma aliam matieram habeat,aliaq́; aliam, ac viciſsim alia materia alio informetur actu.aquæ enim ac mellis actus formaq́; eſt compoſitio, granorum autem tritici & ordei miſtio, & aliorũ alia. Et,qm̃ omnis forma tum naturalis tum artificioſa in materia eſſe obtinet, idcirco quidam per materiam definiunt,vt qui aiunt, Domus eſt ligna, & lapides atque lateres. vel,ira eſt feruor ſanguinis circa cor. Qui ergo ad hunc modum definiunt,ij domum,quę potentia eſt,& iram,quæ eſt facultate, definiunt. Materia enim domus ſunt ligna & lapides,iræ vero ſanguis, Itaq; definit quæ domus eſſe poſſunt, & quod ira. Qui vero aiunt, domus eſt receptaculum ad opes & corpora tuẽdum accõmodatum,vel aliquid tale adiiciunt, ij formã actumq́; definiunt,atque dicunt. At qui aiunt,domus eſt ligna & lapides, receptaculum ad opes & corpora tuendum idoneum,ij domum ex materia & forma conſiſtentem definiunt. Ratio enim ex differentiis, eſt formæ definitio:ex lignis autem & lapidibus,materię:quę vero ex vtriſq; fit,compoſitæ domus definitio eſt,quales Archytes quidam conficiebat,qui definiens ſerenitatem aiebat ſerenitatem trãquillitatem eſſe in aere copioſo. Aer.n.eſt materia, tranquillitas autem actus & forma,Similiter malacia eſt lenitudo maris:ſubiectum quaſi materia eſt mare,lenitudo vero forma. His igitur accurate,ac diuina quadam ratione diſputatis, concludit dicens,Patet igitur ex iis,quæ dicta ſunt,quęnam ſit ipſa ſenſibilis ſubſtãtia,& quo ſit pacto. eſt.n.alia vt materia,alia vt forma & actus, tertia quæ ex his conſiſtit.

Non ignorare aũt oportet,interdum latere, Vtrum nomen ipſum ſignificet,compoſitam ne ſubſtantiam,an actum & formam,veluti domus,vtrum communis ipſius ſit ſignũ, tegminis inquam ex lapidibus atque lateribus ſic poſitis extructi,an actus formaq́;, tegminis inquam. Et lineam, vtrũ dualitatem in longitudine,an dualitatem. Et animal,vtrum animam in corpore, an animam pari modo ſignificet. Hæc enim ſubſtantia & actus cuiuſdam corporis eſt. Dicetur autem animal & de vtriſq; non vna ratione, ſed vt ad vnum. Verum hæc ad aliquid quidem aliud conferunt,ad ſubſtantiæ vero ſenſibilis inquiſitionem nihil conferre videntur. Quidditas enim formæ atque actui competit. nam anima quidem,& animæ eſſe, eſt idem: hominis autem eſſe, ac homo,non idem eſt, niſi & anima homo dicatur. hoc vero pacto cuidam competet,cuidam non competet.

Sed non ignorare oportet, interdum latere vtrum 5
nomen ipſum ſignificet.) Queſtionem hanc aperte explicare proponit, tamen non ſoluit, propterea ꝙ ſolutio eius eſt manifeſta. Quærit enim,vtrum nomina cõpoſitorum ſigna ſint,an formarum. exempli gratia, linea num ſignificet dualitatem in longitudine,quod eſt compoſitum.dualitas enim eſt forma, longitudo vero materia. Lineam autem appellat dualitatem,quoniam vt in numeris primum interuallũ ſiue extenſio eſt dualitas,ſic in longitudinibus linea. Linea igitur vtrum ſignificat dualitatem in longitudine,an dualitatem,i.formam tantũ. Et animal vtrum ſignificet compoſitum, hoc eſt animam in corpore,an ſolum animam. Hæc.n. eſt ſubſtantia,actusq́;, & forma corporis cuiuſdam. Sic igitur ſciſcitatus,queſtionem inſolutam reliquit,ceu nequeat dubitari,quin noïa formarũ ſigna ſint, non compoſitorum. Nam, cum nomen illud ſignũ ſit,quod per definitionem explicaſ, formæ autem per definitionem explicentur,ſatis intelligitur nomina formarum eſſe ſigna. Sed,cùm dixiſſet,vtrum animal ſignificet aïam,an compoſitum,adiecit: Erit enim in vtriſque animal) ideſt,animal dicetur de anima,dicetur item de compoſito,non tamen vt vna ratione dictum,ſed quaſi ad vnũ. Nam,cùm habeat anima facultates appetendi,quas ipſum quoque compoſitum habet ad hoc ſpectantes, ambo vocamus animalia. Sed quæſtionem hanc, vtrum animal compoſitam ſubſtãtiam ſignificet, an animam, intelligens nihil ad propoſitum pertinere, ait (verum hæc ad aliquid aliud conferunt) ideſt, ad quæſtiones dialecticas conducit intelligere, compoſitum ſignificet, necne. ad quæſtionem vero ſubſtantiæ ſenſibilis nihil facit. Hmõi ergo quæſtione omiſſa, de forma diſſerit,dicens, quidditatem non in compoſito dici,ſed in forma actuq́; ineſſe,nam in ſimplicibus,inquit,idem eſt eſſe aquæ, & aqua ipſa. Similiter anima, & eſſe animæ. Homo vero non eſt idem quod hominis eſſe. Nam,cũ hominem dicimus, Socra. intelligimus vel Platonem, ac oïno compoſitũ, cùm autem hominis eſſe,quidditatem & formam. Quod vero ait(niſi & anima homo dicatur) hmõi eſt: Si quis, inquit, animam hominem appellet,homo pręedicatur de anima.quare cum anima & eſſe animæ idem ſignificent,idem erit homo,& eſſe hominis.ſin aliter,non idem. Atq; hoc pacto,inquit,cuidam competet,cuidã non competet.) ideſt, ſi quis animam hoïem appellet,idem erit homo, & eſſe hominis. ſi vero,cùm hoïem dicit, compoſitum intelligit ex anima & corpore, hoc eſt ex forma & materia, non idem erit homo,& eſſe hominis,ſed partim hoc erit.vt in anima,partim ſecus,vt in homine compoſito.

Quæ-

Quærentibus igitur neque ſyllaba ex elementis compoſitioneúe. neque domus lateres compoſitioq́; eſſe videtur, atque hoc recte quidem. Neque enim compoſitio, neque mixtio ex iis eſt, quorum eſt compoſitio, aut mixtio. Similiter neque cæterorum quicquam, veluti ſi limen eſt poſitione poſitio non eſt ex limine, ſed limen potius eſt ex illa. Neque igitur homo animal eſt & bipes, ſed aliquid eſſe oportet, quod præter hæc eſt, ſi hæc materia ſunt, quod neque elementum eſt, neque ex elemento, ſed ſubſtantia ipſa, quod excipientes materiam dicunt. Si igitur hoc cauſa eſt ipſius eſſe atque ſubſtantia, hoc ſanè ſubſtantiam ipſam dicerent eſſe.

6 Quærentibus igitur neque ſyllaba ex elementis cõpoſitioneúe eſſe videtur.) Oſtenſo in libro ſuperiore ſyllabam, i. formã ipſam ſyllabæ, diuerſam eſſe ab elemẽtis, & formam neque elementũ eſſe, neque ex elementis, rurſus harum rerũ quæſtionem ediſſerit, dicens ſyllabam, hoc eſt formam ipſam ſyllabę, non conſiſtere ex elementis & compoſitione. Neque.n. vt mel & aqua, quæ per ſe conſiſtunt, cum coiere, mulſum conficiunt, ſic compoſitio, quæ per ſe exiſtat, & elementa conuenere ad ſyllabam conficiendam, Syllaba igitur non cõſiſtit ex compoſitione ac ex elementis, neque domus ex lateribus & compoſitione, ſed ſyllabæ forma eſt effectus, qui ex a & b exiſtit, & ba, i. ſyllaba nihil eſt aliud, q̃ hmõi elementorum compoſitio, non tñ ſyllaba ex cõpoſitione, atque elementis conſtat. Haud.n. compoſitio vel miſtio ex iis eſt, inquit, quorum eſt compoſitio aut miſtio.) quæ obſcura & manca interpretatio eſt. nã ſubaudire oportet (alicuius.) illud autem (ex iis) pro (cum iis) accipi debet: vt ſit plena oratio hmõi. Neque enim eſt compoſitio, neque miſtio alicuius cũ iis, quorum eſt compoſitio, vel miſtio. Eritq́; ſenſus, Si compoſitio eſt aquæ, gratia exempli & mellis, nõ coiuit miſtio cum horum aliquo, cum aqua inquam, aut melle, aut cum ambobus ad conficiendũ mulſum. Si.n. miſtio res quædam eſſet ex iis, quæ per ſe valent conſiſtere, non eſſet alienum dicere, ipſam cum horum aliquo, i. cum aqua vel melle, aut cum ambobus coeuntem mulſum efficere. cum aũt non ſit, ne hoc quidem dicit. Sed mulſum eſt ipſa miſtio. ipſe vero in exemplum ac expoſitionem dictorum adduxit limen, dicens (veluti ſi limen eſt poſitione, poſitio non eſt ex limine, ſed limen potius ex illa.) ideſt, ſi limen, hoc eſt, liminis forma eſt ſitus, & ſic iacere, poſitio non eſt ex limine, ſed hoc potius ex illa, qm̃ hmõi ſitus limen informat. Non igitur, inquit, homo eſt animal & bipes, ſed quod ex his perficitur, quod eſt præter ipſa. hæc.n. ſunt materia, quod vero ex ipſis exiſtit, homo. quod ipſum, (quod eſt inquã præter aĩal & bipes,) neque elementum eſt, neque ex elementis. aliquid aũt eſt præter aĩal & bipes ſubſtantia, i. forma, quam proprie ſubſtantiam vocant, excipientes rõne, ac ſeparantes materiam, fortaſſe tñ illud (excipientes materiam dicunt de iis, qui aſſerunt ideas, dictum eſt, qm̃ formam à materia ſeparantes, & per ſe eſſe dicentes, ipſam appellant ſubſtantiam. Si ergo forma, vt ſæpe confirmatum eſt, cauſa eſt quæ materiam mouet, ac efficit id, qđ eſt, haud dubie ſi quis oĩno ſubſtantiam dicat, nihil aliud dicet q̃ formam.

Hanc igitur aut æternã eſſe, aut caducã ſine corruptione, & ortam ſine generatione neceſſe eſt. Demr̃atum aũt eſt in aliis, declaratumue, neminem facere generareq́; formã, ſed efficitur hoc, atq; fit id, quod ex his cõſtat. Si vero rerũ earũ quæ corrũpuntur, ſubſtantiæ ſint ſeparabiles, nondũ dilucidũ eſt. Patet tñ nõnullarũ eſſe non poſſe, quæ præter ipſa ſingula nequeunt eſſe, quale eſt vas & domus. Fortaſſe igit̃ neque hæc ipſa ſubſtantiæ ſunt, neque cæterorũ quicquã, quæ non natura conſtant. Naturam.n. quiſpiam ſolam eorũ, quæ ſunt, in hiſce quæ corrumpuntur, ſubſtantiam eſſe ponet.

7 Hanc igitur aut ſempiternam eſſe oportet, aut caducam ſine corruptione.) Poſtq̃ formam cãm eſſe dixit, vt materia moueatur, ac fiat id quod eſt, & ſi quis ſubſtantiam dicat, hunc formę abſque dubio ſubſtantiæ nomen imponere, ait neceſſe eſſe hanc vel ſempiternã eſſe, vel mortalẽ non intereundo, & natiuam non naſcẽdo, i. interire ſine interitu, & eſſe abſque generatione. In libro.n. ſuperiore demonſtratũ eſt, formam à nullo, neque fieri, neque generari, ſed hanc formam fieri, exempli gratia globum, & oĩno id, quod ex forma & materia exiſtit, Ac formam quidem non fieri perſpicuũ eſt. ſint ne tñ ſubſtantię ſeparatę, ac ideæ, nondũ eſt conſtitutũ. quãquã illud certũ eſt in quibuſdã ideas eſſe non poſſe. Neque.n. ipſi domus eſt, neque ipſi arca. Sed fortaſſe, inquit, formæ ab arte confectæ ſubſtantiæ non ſunt, nec ex oĩno quæ à natura non conſtituunt̃. Sed naturam tm̃ quiſpiam vere ſubſtantiam eſſe dicat, & formam rerũ mortalium, i. naturalem formam, & quæ in ſingulis ac mortalibus ineſt. porrò ſi artificioſæ formæ ſubſtantiæ non ſunt, haud dubie ne ideæ quidem ipſarum habent̃, quandoquidem ideæ ſubſtantiarum ſunt.

Quare ea dubitatio quam Antiſthenis ſequaces, & tales inerudit homines dubitabant, nunc ſolui poteſt. Qui quidem definitiones aſſignari non poſſe cenſebant. definitionem enim longam orationem eſſe dicebant. Sed fieri quidem poteſt, vt doceas quale quid quippiam eſt. Vt definias vero, minime fieri poteſt. Etenim quidnam ſit argentũ, non dixeris vnquã, at eſſe tale quale eſt ſtannũ, dicere potes. Quare cuiuſdam quidem ſubſtantia ceu compoſita, ſiue ſit ſenſibilis, ſiue intelligibilis, definitio atq; ratio eſſe poteſt, ſed eorum ex quibus hæc primis conſtat eſſe non poteſt, ſi definitiua ratio quippiam de quopiam ſignificare videtur, atque alterum vt materiam, alterũ vt formam eſſe oportet.

8 Quare ea dubitatio, quam Antiſthenis ſequaces, & tales inerudit homines dubitabãt, occaſionem habet.) Subaudiendum eſt vt ex iis quæ diximus, ſoluatur, vt ſit plena oratio (quare dubitatio quam Antiſthenis ſequaces dubitabant, occaſionem nacta eſt, vt ex iis quæ diximus, ſoluatur.) Nam cum demonſtratum ſit, alias eſſe formæ partes, alias quaſi materię, Antiſthenis ſequacium dubitatio ex his ſolui poteſt, qui quidem dubitabant, ne nullius haberetur definitio, cum definire non liceret. quod ad hunc modũ confirmabant. Definitio, inquiunt, non eſt nomen, ſed ex pluribus conſiſtit. Hoc eſt.n. quod ait, (orõnem longam) qm̃ animal rõnis cõpos mortale, mentis ac diſciplinæ capax, oratio longa eſt, non vt nomen homo. Cum igitur definitio non ſit nomen, efficitur vt ne liceat definire. Dicunt aũt, cum animal rõnis compos aimus, compoſitum quiddam ex materia & forma dici. ex aĩali, vt ex materia, ex rationis compote, vt ex forma. Præterea mortale quod adiicit̃, compoſitũ eſſe. qꝑ ſi ita eſt, compoſita obimus, & quaſi numeramus quot nam ſint, cum animal rõnis compos dicimus, & rurſus animal rationis compos mortale, nõ autem definitionem reddimus. Ariſtoteles igitur ex iis quæ dicimus, qõnem ſolui ait. Nam cum demr̃atum ſit animal pedeſtre bipes, formæ, non materiæ partes eſſe, qũo animal materia eſſe dici poteſt, compos vero rationis forma? Nam ſi animal, & mortale, & compos rationis, materiæ partes eſſent, conſentaneum eſſet hæc

dicere,

dicere, animal,ſ. & rõnis compos,eſſe materiam,mortale vero formam. Et qui aı̃al mortale diceret, is compoſitum diceret ex materia & forma. Nunc cum non ſint materiales,non dicit compoſitũ,ſed partes formę. Itaque definitio eſt. Non igitur,inquiunt,definire licet, ſed qualis ſit homo,& qualis bos,demonſtrare licet,nõ item definire.Itaque definire ac explicare quid ſit argẽtum, non licet, quale aũt ſit demrãri poteſt,i.interrogati quale ſit argentum? dicere poſſumus, quale ſtannum. Quare,rõnem aiunt ſubſtantiæ ex materia & forma dicere poſsimus,formæ definitionem,aut materiæ, ex quibus compoſita ſubſtantia exiſtit,reddere nequimus. Sed cum ſubſtantiæ compoſitæ definitionem reddi poſſe dixiſſet,adiecit (ſiue ſit ſenſibilis, ſiue intelligibilis.) Eſſe aũt ſenſibiles ſubas compoſitas certum eſt. Sed intelligibiles quoque compoſitæ ſunt. Mathematica.n.ex materia & forma cõſiſtunt. Nam circulus intelligibilis pro materia interuallũ habet, pro forma talem figuram.quãquam non ꝙ ita ſentiret,mathematica vocauit ſubas, ſed quia fortaſſe Antiſthenes ita dicebat. Subſtantiæ igitur compoſitæ, ſiue intelligibilis ſit,ſiue ſenſibilis, definitio reddi poteſt, non aũt eorũ ex quibus hæc ſubſtantia conſiſtit. Siquidem animal rationis particeps, ac oĩno definitio aliq̃d de aliquo ſignificat, quorum alterum eſt forma, alterum materia.

Patet etiam & cur, ſi ſubſtantiæ ſint aliquo modo numeri, hoc pacto ſunt, & nõ, vt quidam inquiunt, vnitatum multitudo. Nam definitio numerus eſt quidam, eſt enim diuiſibilis, & ad indiuiſibilia diuiſio ipſius accedit: quippe cùm rationes non ſint infinitæ. talis autem & ipſe numerus eſſe videtur. atque vt ſi quid eorum, ex quibus numerus conſtat, ſublatum à numero, aut additum fuerit, non idem numerus, ſed diuerſus emergit, etiam ſi minimum fuerit illud, ſic neque definitio, neque quidditas vlterius eadem erit, ſi ablatum ab ea quippiam, aut additum ei fuerit, vti patet. Eſſe præterea quippiam oportet, quo ipſe numerus eſt vnum, quod quidem aſſignare non poſſunt. Nam aut vnum non eſt, ſed vti cumulus eſt, aut ſi ſit, dicendum eſt quidnam ſit id, quod ipſum efficit vnum. Ex multis identidẽ & definitio vna eſt. at neque in hac illud dicere poſſunt, idq́; merito accidit. Eſt.n.eadem ratio, & ſubſtantia hoc pacto eſt vnum, ſed non vt aſſerant qui quidam vnitatem quandã, aut punctum inquiunt eſſe, ſed actus eſt quæq́;, atq; natura quædam. At vt numerus non magis minuſue numerus eſt, ſic neq; ea ſubſtantia, quæ ad formã accõmodat, ſed ſi eſt, ea eſt, quæ cũ materia eſt. Sed de gñatione corruptioneue ſubſtãtiarũ, quo pacto eſſe poteſt, et quo pacto eſſe non põt, et de reductione definitionis ad numerũ, ſit eouſq; determinatum.

9 Patet etiam & cur, ſi ſubſtãtiæ ſunt aliquo modo numeri, hoc pacto ſunt.} Poſtquam formam eſſe proprie ſubſtantiam docuit, dixitq́;, oĩno cum ſubſtantiam dicimus, formam nos dicere, qm̃ numeri ſimilitudinem quandã habent ad formam & ſubſtantiam, ait: ſi qm̃ numeri ſimilitudinem habent ad formas, idcirco formas appellant numeros, ac proinde ſubſtãtias, profecto ipſorum dictum non abhorret à ratione, atque hoc recte traditur. ſin aliter, qm̃ numerus eſt vnitatum multitudo, non recte aiũt. Et commemorat ſimilitudines numeri ac definitionis. quãquam cum definitionem ait, haud dubie definitum quoque dicit. Definitio, inquit, numerus quidam eſt. Nam vt numerus in vnitates indiuiduas ſecatur, ſic definitio diuiditur in indiuidua. Licet.n.animal diuidatur in rõnes aı̃ati & ſenſibilis, non tñ hoc in infinitum fiet, ſed in aliquid incidemus, quod in rationes non diuidatur. Et quemadmodum ſi numero vel minima pars demaẽ aut adiiciatur, iam non perſiſtet numerus, ſi.n.numero octo vnitatem vel dẽpſeris, vel adieceris, iam non manebit octo, ſic ſi à definitione ſiue quidditatem, cuius eſt definitio, quidquam abſtuleris, eiúe addideris, iam non manebit idẽ. Et quẽadmodum aliquid ſit oportet, quod vniat numerum, & per quod numerus ſit vnus, ſic in definitione ac quidditate, quod quid ſit dicere nequeunt, qui numerum ſubſtantiam eſſe aiunt, idcirco quod numerum vnit, atque ipſum efficit vnum. vel.n.inquit, numerus nõ eſt vnus, niſi tanquam aceruus, aut ſi eſt, explicare oportet quid ex multis vnum efficiat. At iſti neque numerum quid vnũ efficiat, nec quid definitionem vnam, dicere poſſunt. quod merito eis vſu venit, ſiquidẽ ratio eadem eſt. Ex qua.n.rõne cauſaq́; eis accidit, vt dicere nequeant quo numerus exiſtat vnus, ex eadem efficitur, vt idem in definitione explicare non poſsint. Cæterũ ſubſtantiam & quidditatem vnum eſſe certum eſt, non tñ, vt quidam dicunt, propterea ꝙ vnitas quædam ſit, aut pũctus. Plato.n.formam vnitatem, materiam veró dualitatem appellabat, ſed vnaquęque ſubſtantia vnum eſt actu & natura quædam, non aũt potentia. Et quemadmodum numerus non habet magis, nullus.n.numerus eſt magis numerus q̃ alter, ſic ne ſubſtantia quidem, quæ per formam intelligitur, magis habet neq; minus, neque magis ſubſtantia eſt, quàm altera forma. Licet enim forma magis ſubſtantia ſit, quàm ſubſtantia materia vocata, non tamen quàm ſubſtantia, quæ eſt forma. quibus commemoratis concludit, de ortu, dicens, & interitu ſubſtantiarum appellatarum quomodo fieri poſsit, explicatum eſſe, compoſitam ſcilicet generari, formam non item. Præterea de reductione in numerum. proxime nãque quomodo definitiones in numeros reducere oporteat, explicauit. Qua vero re numerus vnus ſit, atq; item definitio & quidditas, in præſentia prætermittit, diſputaturus de ipſo in calce huius libri vbi ait, De dubitatione autem dicta circa definitiones ac numeros, & cætera quæ ſequuntur.

De materiali vero ſubſtantia non lateat hoc oportet, eſſe inquam cuiuſque propriam materiam quandam, & ſi ex eodem omnia primo, aut ex eiſdem vt primis fiunt, eademq́ue materies eſt vt principium vniuerſis quæ fiunt. Sunt enim dulcia quidem aut pinguia, pituitæ materia prima, amara autem, aut alia quædam, bilis. At hæc ex eodem forſitan fiunt. Eiuſdem autem plures materiæ fiunt, cum altera alterius materies eſt, veluti pituita fit ex pingui ac dulci, ſi pingue ex dulci fit. Ex bili vero propterea, quod in materiam primam bilis reſoluitur. Dupliciter enim hoc ex hoc fieri ſolet, aut cum profectione ad anteriora, aut cum reſolutione ad principium itur. Fit autem vt vna ex materia, diuerſa ob mouentem cauſam oriantur, ex ligno enim arca fit, & lectica. Quorundam etiam diuerſorum materiam neceſſe eſt eſſe diuerſam, veluti ſerra non fiet vnquam ex ligno, neque hoc eſt in poteſtate mouentis cauſæ ſitũ. non enim vnquam ex lana aut ligno conficiet ſerram. quod ſi idem diuerſa ex materia effici poteſt, patet idem principium, eandemque artem eſſe mentem; Nam ſi materia ſit diuerſa & mouens item diuerſum, id etiam quod efficitur, diuerſum, non idem erit. Cur igitur quiſpiam quænã ſit cauſa quęrit, quoniam multis modis cauſa dicitur, vniuerſa quæ poſſunt eſſe cauſæ dicantur oportet, veluti quænam ſit cauſa hominis vt materies? menſtruus ſanguis, quæ vero vt mouens? ſemen. quę prętcrea vti formã? quidditas ipſa. quę in-

ſuper vt id grã cuius cætera fiunt?finis. Atq; hęc ambo ſunt forſitan idem. Cauſas aũt propĩquiſſimas aſſignare oportet, vt materiam propriam, non terram, non ignem.

De naturali aũt ſubſtantia non lateat hoc oportet.}
10 Concluſis quæ de materia & forma dicta ſunt, cum dixiſſet (de generatione ſubſtantiarũ & interitu.) & quæ ſequunť, ait, non autem ignorare oportet, etiam ſi cuncta ex informi materia vt ex prima generatione fiunt, & hæc ſit quaſi principium materiale vel potius ex eiſdem vt primis, &c. appellat autem prima, quatuor elementa. licet ergo quæ, generantur, ea ex his fiant tanquam ex primis, tamen cuique ſua eſt & proxima materia. Nam vt æs proxima eſt ſtatuæ materia, ſic dulcia & pinguia ſunt prima proximaque materia flegmatis, ſiue pituitæ, materia enim pituitæ eſt dulce & pinguæ, hilis autem amarum, vel tale quidquam.

Atque hæc. } inquit, i. dulce & pingue, atq; amarum (ex eodem forſitan ſunt) ideſt, ex quatuor elementis. Illud autem, forſitan, vel propter materiam primam adiectum eſt, ex hac enim exiſtunt elementa, vel quia non eſt propoſitum nunc diſputare num dulcia & pinguia ex quatuor elementis fiant, necne. Sed quanquam ſua ſit cuique materia, accidit tñ vt eiuſdem complures ſint materiæ, cum materiæ habetur materia, vt ſi ex dulci fiat pingue, ex pingui pituita, pituitæ duæ fuerint materiæ, i. pingue proxima, dulce remotior. Præfatus autem pituitam ex pingui fieri, addit ex hili quoque fieri, propterea quod reſoluitur in bilim tanq̃ in primam materiam. Nam cum hilis humor ſit, qui magis informatur, q̃ pituita. (eſt. n. pituita humor oĩno incoctus) idcirco pituita prius generatur ex ciborum cruditate. ex quatuor igitur elementa dulcia pinguiaque gignuntur, ex his pituita, ex pituita hilis. Si ergo vſu veniat, vt bilis reſoluatur in elementa, fiet haud dubie ex hili pituita. ex hac elementa. Sed intereſt, qm̃ proceſſus à pituita in bilim, eſt generatio ſimplex, intertius vero quidam, à bili vero in pituitam, interitus ac oĩno reſolutio vt in materiam primã. Itaque aliter pituita fit ex dulci & pingui, aliter à bili. Ex dulci enim ac pingui pituita fit, tanquam forma ex materia & priuatione, ex hili vero quaſi materia, ac omnino priuatio ex forma & habitu. Dupliciter enim, inquit, hoc ex hoc fieri ſolet, aut proficiendo, i. cum ex deteriore forma, quæ priuationis æmula eſt, proceditur ad potiorem. aut cum reſolutione ad principium itur, i. quando potior forma reſoluitur in deteriorem. Eſtq́; mutatio aquę in aerem profectus, mutatio vero aeris in aquam reſolutio in principium. Neque vero ſolum accidit, vt vnius formæ ſint plures materiæ, ſed etiam vt ex vna materia diuerſæ formæ efficiantur propter principium mouens. Etenim qm̃ cum plures formæ inſunt in anima fabri ærarij, idcirco ex vna materia, vt ex ære, lebetem, aſciam atque ollam efficit, quæ formæ inter ſe diuerſæ ſunt. quãquã non omnium diuerſorum materia eadem eſt, immo aliquorum diuerſorũ materia neceſſario eſt diuerſa. Serra enim ac lectus diuerſa ſunt, & materiã diuerſam neceſſario habent. Neque enim ſerra ex ligno efficitur niſi æquiuoce, ſed ex ferro. Neque eſt in artificis poteſtate ſerram ex lana vel ex ligno conficere. Quod ſi idem, inquit, ex alia & alia materia effici poteſt, haud dubie hoc ab eadem arte efficitur. Nam ſi poteſt aſcia ex ære fieri, atque ex argento, proculdubio eadem ars hoc efficiet, qm̃ ſi materię ſunt diuerſę, & item quę materiam mouent, hoc eſt artes vel artifices (nihil enim refert) ea quoq; quæ fiunt ex diuerſis & artibus & materiis, erũt diuerſa. Quod ſi tum figulus, tum etiam faber ærarius ollam efficiunt, alter ex terra, ex ære alter, cum materiæ diuerſæ ſint, atque item artes, tamen non prorſus artes ſunt diuerſæ, ſed quatenus faber ærarius forcipem & aſciam conficit, figulus non item, & figulus amphoram, non autem faber ærarius, diuerſæ ſunt. In eo vero quod vterque ollam efficit, eędem eſſe intelligũtur, ſed in ipſo dũtaxat quod vtraque ars efficere idem poteſt. His commemoratis, ad diſputandum de cauſis aggreditur, & cum quadrupliciter cauſa dicatur, ſi quis, inquit, cauſam petat, omnes quæcunque eſſe poſſunt, explicandæ ſunt. non autem remotæ, ſed proximæ, vt ſi quis quærat hominis cauſat vt materia quæ ſit, non eſt reſpondendum, quatuor elementa, ſed menſes muliebres, cauſa vero vt mouens ſemen genitale. Neq; enim quatuor elementa ſunt hominis in eo quod homo eſt elementa, ſed in eo quod eſt corpus compoſitum. Rogatus autem quæ ſit cauſa vt forma, quidditatem reſpondere debet, ea vero cuius gratia, finis. Intelligendũ eſt tamen id cuius gratia & formam idem eſſe in naturalibus, in artificioſis non idem. Neque. n. idem eſt arcę forma, & id cuius gratia arca fuit effecta, ſed forma eſt talis figura, finis vero conſeruatio ſupellectilis.

Circa igitur vniuerſales ſubſtãtias generabileſq́; ita verſari neceſſe eſt, ſi cui cura eſt recte verſari, ſi quidem hæ & tot ſunt cauſæ, & cognoſcere eas oportet. In naturalibus autem perpetuiſue ſubſtantiis alia ratio eſſe videtur. Quadam enim materiam fortaſſe non habent, aut non talem, ſed ſolũ mobilem loco. Ea etiam, quæ natura quidem ſunt, ſubſtantiæ vero non ſunt, materiam non habent, ſed ſubſtãtia eſt ſubiectum, veluti quænam eſt defectionis cauſa? Atque non eſt vlla materies aſſignanda, quippe cum non ſit, ſed luna ſit id quod patitur. Quidnam eſt cauſa, vt id quod mouit, lumenq́; corrumpit? terra. id vero, gratia cuius cætera fiunt, fortaſſe non eſt. at cauſa, quæ eſt vt forma, eſt ipſa ratio, ſed non manifeſta eſt, niſi cùm cauſa ſit, veluti quid eſt defectio? priuatio lucis. Quod ſi additum hoc fuerit, à terra intercedente, hæc erit ea, quæ eſt cum cauſa ratio. Obſcurum autem eſt de ſomno quid eſt quod patitur primum. Quòd ſi animal quiſpiã dicat, ſit ita. at quonam patitur ipſum, & quod patitur primum dicat oportet, cor ne, an aliquid aliud. Deinde à quonã patitur. Poſtea quænam illius & non ipſius totius eſt paſſio. Quod ſi ſit ĩmobilitas talis, ſit ita, at addatur opportet, hoc ipſo quod aliquid patitur ipſum primum. Quoniam autem ſine generatione quædam corruptioneue ſunt et non ſunt, vt puncta ſi ſint, & formæ omnino (non enim fit ipſum album, ſed lignum album, ſi omne quod fit, ex aliquo, atque aliquid fit) non omnia ſanè contraria ex ſeſe mutuo ſunt, ſed alio modo albus homo ex homine nigro, & alio modo album ex nigro. Neque cuiuſlibet materies eſt, ſed eorum, quorum eſt generatio mutua, mutatioue. Quæ vero ſine mutatione ſunt, aut non ſunt, ea materiem non habent.

Circa igitur naturales ſubſtantias generabileſq́; ita 11
verſari neceſſe eſt. } Poſtquã dixit, cùm cauſæ quatuor ſint, quatuor cauſas interrogantibus eſſe reddendas, de naturalibus natiuiſq́;, non ſempiternis ſubſtantiis neceſſario ita eſſe diſſerendũ tradit, proximaſq́; cãs reddi oportere, ſiquis recte velit diſputare. At, cùm cauſa reddi à nobis oporteat, non eſt cõmittendũ, vt cãs ignoremus. Nã qđ ignoras, id explicare quî poſſis? In naturalibus. n. ac ſempiternis, i. in vniuerſa octo ſphærarũ vnitate, alia ratio eſt. fortaſſe. n. materiam nõ habet. Nam ſi caret materia, non pôt in ea cauſa materialis explicari.

Adiecit

Adiecit autem illud (quædam) qm̃ licet corpus circun-
latum quiſquam materia carere neget, defectum tamen
lunæ, qui naturale quiddam eſt, quis tandem materiam
eſſe dicat? Sed, cùm dixiſſet, fortaſſe non habet mate-
riam, addit, vel ſi habet, non tamen natiuam & morta-
lem, ſed loco tantum mobilem. Non igitur eorum eſt
materia, quæ licet natura ſint, non ſunt tamen ſubſtã-
tiæ, ſed affectiones. his nanque ſubiectum quidem eſt,
at non materia. Neque enim quidquid eſt alicui ſubie-
ctum, id eius, cui ſubiicitur, eſt materia. Nam defectus
lunæ, quæ poteſt eſſe materialis cauſa? profecto nulla.
ſed luna ſubiectum eſt ipſius, materia vero nihil. Nam,
ſi luna materia defectus eſſet, forma ipſe defectus, vti-
que ceſſante defectu, ne luna quidem ſupereſſet. Subla
tis.n. formis, res quoque tolluntur, quæ per ipſas ſunt.
At tunc etiam, cùm nullus eſt defectus luna nihilomi-
nus eſt. haud dubie igitur neque defectus eſt forma lu-
næ, neque luna materia defectus, ſed defectus materiali
cauſa vacat, ergo ne habet quidẽ gratia cuius, vt hmõi
cauſas reddere non ſit elaburandum. Cauſa vero effi-
ciens eſt terra, quæ lumen intercipit, forma autem defe
ctionis eſt quidem ratio, ſed incerta, niſi forte ſit cum
cauſa, vt ſiquis defectum priuationem luminis eſſe di-
cat, incertum eſt, an hæc ſit ratio, atq; forma defectio-
nis. Nam tenebræ ſunt quidem priuatio luminis, nec tñ
ſunt defectio. Quòd ſi dicas, defectus eſt priuatio lumi-
nis, quæ ſub terram in medio ſit, hæc ratio defectionis
eſt cum cauſa. In ſomno etiam dubium eſt quid ſit pri-
mum quod patitur, vt ratio ipſius explicetur. Si quis au-
tem dicat, animal eſt primum quod patitur, is explicet
oportet hoc animal qua parte affectum obdormit, aut
eorum', quæ in ipſo ſunt quid primo affectum ſomnum
induxit. aliquid.n. aliud prius affectum Iducit ſomnum
animali. Num igitur illud cor ſit, dubitatur, vt ipſi pla-
cet, an cerebrũ, vt viſum eſt Platoni. Ariſtoteles enim
principium animalis cor eſſe ratus, ait, quemadmodũ,
in mundo vapores elati, ac refrigerati in aquam con-
creſcunt ac rurſus deferuntur, ſic in animalibus vapo-
res ex cibis dum coquuntur exhalantes, cerebrum ſubi-
re, & ab hoc natura frigido refrigeratos deſcendere, &
cor ipſum impetere, cuius calore extincto, ſed non pe-
nitus, dormire animal, donec illi diſcreti rurſus redu-
cantur. ad hunc igitur modum è ſomno animal excita-
tur. Ergo dubium eſt, inquit, in ſomno quid eſt quod
primum afficitur, & à quo, & quę eſt illius affectio, ideſt
quæ ſit affectio patientis, non totius animalis, immobi
litas huiuſmodi. q. d. ſi cui ſomni definitionem reddere
libeat, ne dicat, ſomnus eſt immobilitas ſenſuum ani-
malis. hoc enim de omni totius animalis quiete dictũ
eſt, & toti animali congruit, non ſomno. at ſomni defi-
nitio ſoli ſomno conuenire debet. Sed fortaſſe illud (im
mobilitas talis) de ſomno dictum eſt, vt ſit ſenſus, opor
tere ſomni affectionem explicare, ac dicere, ſomnus eſt
immobilitas talis. Et hæc, qm̃ primum aliquid patitur.)
ideſt, & hæc ĩmobilitas exponatur ſic, ſomnus efficit.
qm̃ primum aliquid patitur, quo ſomnus efficitur, ideſt
explicetur quid primum patitur, quod ſomnus eſt effe
ctum, num cor, an aliud quidquam? His commemo-
ratis, rurſus quorum habeatur materia, & quorum ſe-
cus, apertius ediſſerit, dicens, quædam abſque genera-
tione & interitu ſunt & non ſunt, vt puncta & conta-
ctus, ac oĩno formæ. forma enim abſque tempore, &
momento indiuiduo fit, vt docuit in lib. Septimo de
Phyſico auditu, quod ipſum hoc in loco cõfirmat, for-
mam dico non generari, dicens. non enim fit ipſum al
bum, ſed lignum album.} ideſt, lignum albeſcit, album
autem indiuiduo momento ingeneratur. Quoniam igi
tur aliqua ſine generatione ſunt, ac rurſus abſque inte-
ritu non ſunt, omne autem quod fit, ex aliquo fit, & ali-
quid efficitur, album, ſ. vel homo, profecto non omnia
contraria ex ſe mutuo fiunt, ſed aliter homo albus effi-
citur ex homine nigro, aliter album ex nigro, quoniam
homo albus ex homine nigro efficitur, vt ex materia, al
bum vero ex nigro, vt hoc poſt illud, quemadmodum
cœna poſt prandium. Sed neque omnis rei materia eſt,
ſed earum tm̃, quibus eſt mutua alterius in alteram mu
tatio. Nam quæ ſiue mutatione, & ſunt, & non ſunt, vt
contactus, horum non eſt materia.

*Exiſtit autem dubitatio, quomodo cuiuſque materies ſe-
ſe habet ad diuerſa contraria, ceu ſi corpus potentia ſanum
eſt, & morbus eſt contrarium ſanitati, eſt ne vtrunque po-
tentia, & item aqua potentia vinum, atque acetum, an alte-
rius quidem habitu formaq; materies eſt, alterius autem pri
uatione corruptioneúe præter naturam. Dubitatio inſuper
quædam emergit, cur vinum, non eſt aceti materies, neque
potentia acetum, & tamen fit ex ipſo acetum, & is qui vi-
uit, potentia cadauer ſimili modo. An ita non eſt, ſed per ac-
cidens ſunt ipſæ corruptiones? Animalis enim ipſa materia
per corruptionem potentia eſt cadaueris materiesúe, & ace
ti ſimiliter aqua. Fiunt enim ex hiſce perinde atque ex die
ſit nox. Et quæ igitur hoc pacto mutationem mutuam ſub-
eunt, ea redeant in materiã ipſam oportet, veluti ſi ex cada-
uere animal oriatur, primum in materiam cadauer reſolua-
tur oportet, deinde hoc pacto fiet. acetum idẽtidem reſolua-
tur in aquam, deinde vinum oriatur oportet.*

Exiſtit aũt dubitatio quõ cuiuſque materies ſeſe ha- a a
bet ad diuerſa contraria.} Cũ valitudo & morbus con
traria ſint, ſit corpus facultate ſanum, vtrum, inquit, po
tentia quoque ęgrotum eſt? & aqua facultate vinum &
acetum? & percontatus rñdet, dicens. An alterius habi
tu formaq; materies eſt.} ideſt, vtrum corpus valetudi-
nis eſt materia vt habitus & formæ, morbi aũt vt priua
tionis, & interitus præter naturalis? ſiſr aqua materia
eſt vini vt formæ, aceti vt priuationis? Sed dubitatio,
inquit, quædam emergit, cur vinum non eſt aceti mate
ries? neque eſt potentia acetum? & tñ fit ex ipſo acetũ.)
Ex vino.n. acetũ efficitur. Item viuens cur non eſt po-
tentia mortuus? & eſt materia mortui? & ſoluit q̃onem,
dicens. An ita non eſt, ſed per accidens ſunt ipſæ corru-
ptiones.) eſt aũt ſenſus, neq; vinũ eſt aceti materia, ne-
que viuens mortui, ſed per accidens ſunt interitus. Inte
ritus porrò vocat deteriores formas, quæ, vię ducentis
ad ſe formas potiores materiam habent. Animalis.n.
materia per interitũ & priuationem materia eſt & po-
tentia mortui, non aũt ipſum aĩal. Nam vt aĩal mortui,
materia eſſe dicatur, materia cauſa eſt, quæ in ipſo habe
tur. Nam quia materia aĩalis poteſt mortui effici mate-
ria idcirco ex accidenti dicitur materia mortui. Cui ſi-
milis eſt ratio in vino. Quia enim aqua, quæ vini mate-
ria eſt, poteſt eſſe aceti materia, ideo vinum ex accidẽti
aceti materiam eſſe dicimus. Nam vt ex die nox effici-
tur, non tamen dies noctis eſt materia, ſic ex aĩali mor-
tuus, & ex vino acetũ. Si vero, inquit, ex mortuo debet
aĩal generari, mortuus in quatuor elementa reſoluetur,
& ſic ex ipſis naſcetur animal & pari ratione acetum in
aquam quæ materia vini eſt, & ſic vinum generabitur.

*De dubitatione aũt iã dicta circa definitiones ac numeros,
quęnam ſit cauſa vt ſint vnũ, deinceps dicendũ eſſe videtur.*

Eſt.n.profectò cauſa quædã, vt id omne ſit vnum, qd' plures partes habet, & non eſt vniuerſum vt cumulus, ſed eſt quid ipſum totum prȩter partes ex quibus cōſtat. Nam & corporũ quibuſdã tactus, quibuſdã viſcoſitas, aut aliquid aliud ſimile cauſa eſt vt ſint vna. Definitio aũt oratio eſt vna, non coniunctione vt Ilias, ſed quia vnius eſt. Quid igitur eſt qd' facit hoĩem vnum? Et cur vnum eſt, ſed non multa, aĩal atque bipes, præſertim ſi ſit, vt quidã inquiũt, ipſum quid aĩal, ipſumq; bipes? Cur.n.homo non eſt illa ipſa? atq; erunt hoĩes non hoĩs vnius participatione, ſed duorum. aĩalis inquã & bipedis? & homo oĩno non erit, vnum, ſed plura, aĩal atque bipes? Patet igitur eos qui definire dicereq; ſolent, reddere nõ poſſe atque ſoluere dubitationem. Si vero ſit, vt dicimus, vnum vti materies, alterũ vti forma, & alterum potentia, alterũ actu, nullà id quod quæritur dubitatio videbitur eſſe. Eſt.n.hæc dubitatio eadem & ſi veſtimenti definitio rotundum æs erit. hoc.n.nomen ſignum huius erit orõnis. Quare id quod quæritur, eſt, quænam eſt cauſa ut æs atque ratundum ſit unum. Non igitur dubitatio ulterius eſſe uidebitur, propterea quod alterum eſt materies, alterum forma. Quid igitur huius cauſa, ut id quod erat potentia, ſit actu, præter id quod fecit, in quibus eſt generatio? Nulla eſt enim alia cauſa, ut ea quæ potentia erat ſphæra, ſit actu ſphæra, ſed hoc erat quidditas utriuſque. Eſt autem materies alia ſenſibilis, alia intelligibilis, & rationis ſemper pars eſt materia, pars actus, ceu circulus figura eſt plana.

13 De dubitatione aũt iam dicta circa definitiones quæ ſit cauſa vt ſint vnum.} In libro ſuperiore hanc q̃ſtionem ꝓpoſuerat, & inſolutã reliquerat, & in hoc rurſus eiuſdem mẽtionem fecit, nihilo magis explicata ſolutione. quare q̃ſtionem bis propoſitam, ſolutã vero nunquã hoc in loco ſolut. Eſt aũt quæſtio, cum definitiones ex pluribus conſiſtant, quidnam eſt quod hæc vnit, atque efficit vnum? Merito.n.quærat aliquis, quid eſt quod aĩal & pedeſtre & bipes efficit vnum? Nam quæcũque partes complures habent, neq; ſunt omne, vt aceruus, ſed continuum & totum à partibus diuerſum (totum.n.diuerſum eſt à ſingulis ſuis partibus) horum, ĩquit aliqua cauſa eſt, vt vnum ſint. hoc.n.in dictione deſideratur. Nam vt in corporibus quibuſdam contactus cauſa eſt vt vnum ſint, aliis vero tenacitas (vt.n.viſcus vnum ſit, nec diſſoluaẽ aut diffluat more terræ vel aquȩ, tenacitas eſt in cauſa) ſic definitio cum ſit vna, non vinculo vt Ilias, ſed quia vnius cuiuſpiam eſt, quidnã eſt, id à quo efficitur vnum, & ipſa, & id cuius eſt definitio, & per qđ non plura ſunt animal pedeſtre & bipes, præſertim, inquit ſi vt aiunt doctores idearum, eſt ipſianimal, & ipſibipes: quid eſt id à quo hæc vniuntur, ac vnum fiunt? Ipſe vero cum dixiſſet, præſertim ſi ſit ipſianimal & ipſibipes, ſubiecit. cur.n.ipſihomo non eſt illa? & quæ ſequuntur vt ſit interrogatio per conceſſionem. q.d. At ſi nequeunt explicare quo fiant vnum ipſianimal, & ipſibipes, cur ipſihomo non erit hæc? & ſic homines noſtrates, erunt participatione non hominis vnius, i. etũt participatione non ab ipſihomine. Ipſi animal.n.& ipſibipes inter ſe diſtincta ſunt, quæ ſi vnita eſſent, ipſihomo perficereẽ ex ipſis, & ſic fieret vt homines noſtrates participatione ipſihominis eſſent. cum aũt diſcreta ſint, & ponatur, hæc eo modo ipſihominem conſtituere, homines erunt non participatione vnius cuiuſpiam hoĩs, ſed duorum, hoc eſt animalis & bipedis. & ſic homo nõ erit vnum ſed plura, animal, ſ. & bipes. quid eſt ergo id à quo hæc vniuntur? Sic igitur concedendo, vt puto, ꝓcontatus, perſpicuũ eſſe ait, quæſtionem ſolui non poſſe ex iis quæ definiũt ac ſtatuunt de definitionibus qui participationes quaſdam, & neſcio quæ alia comminiſcuntur. At ſi, vt nos aſſerimus, oĩa ex materia & forma conſiſtũt & hoc eſt poteſtate atque materia, illud actu & forma, q̃ſtio nullam habeat dubitationem. Cui.n. dubiũ eſſe poteſt, propter quid æs, & forma globi, quæ in ipſo habetur, eſt vnum? Nam ſi forma ipſa ſeparatim per ſe eſſet, vt idearum aſſertoribus placet, & ſimiliter materia, tunc re vera dubium eſſet, à quo, quæ ſeparata ſunt, & per ſe, vnirentur. Nunc cum forma non ſit per ſe in ſubſiſtẽtia, ſed materia, exempli gratia, ære, ab artifice mouenda ſine tempore ingeneretur, hoc quam poteſt habere dubitationem à quo hæc vniãtur, & fiant vnum? Eſt enim, inquit, hæc dubitatio eadem, ac ſi veſtimenti definitio ſit æs rotundum.} Eſt autem ſenſus, ſiquis æneo globo imponat nomen veſtimentum, & tunc definiens dicat, veſtimentum eſt æs rotundum. Nam veſtimentum nomen ſignificare poteſt æs rotũdum: vt nomen homo ſignificat animal pedeſtre bipes. Quæſtio igitur quæ petit à quo animal pedeſtre bipes vnum fiat, eadem eſt atque ea quæ inquirit, quid eſt id quod æs globoſum vnum effecit. nec difficultotem habere videtur. alterum enim, i. animal pedeſtre, eſt materia, alterũ vero forma, videlicet bipes. Item æs materia eſt, rotundum vero forma. Nihil eſt igitur aliud cauſa efficiens vnum, niſi cauſa efficiens in iis in quibus eſt generatio. Quod ergo materia quæ poteſtate erat hoc aliquid, efficit vt eſſet actu, id quod erat potentia, exẽpli gratia æs, quod potentia erat globus, vt actu globus fieret, eſt artifex, & nihil aliud. Quin vt materia quæ potentia erat animal, actu animal fieret, nullam aliam cauſam nouimus, quam ipſam materiam quæ ipſam ſic effinxit & alterauit. At ſi forma eſſet per ſe, quomodo cũ materia vniri poſſet, ne intelligi quidem poteſt oĩno? Sed cum dixiſſet nihil aliud eſſe cauſam vt quod potentia globus erat, actu globus fieret, adiecit. Sed hoc erat quidditas vtriuſque.} vtrũque dicens hominem & globum, de quibus mentionem proxime fecerat. hoc aũt eſt quod ait: ſed hoc erat quidditas vtriuſque, i. hominis quidditas eſt animal pedeſtre bipes, globi autem talis figura. Vel igitur hoc dicit cũ ait. Sed hoc erat quidditas vtriuſque.} vel vtriuſque quidditatem eſſe actũ. Actus enim materiæ, quȩ potentia eſt globus, eſt globi quidditas: & materiæ, quȩ potentia eſt animal, actus, eſt animal quidditas. At ſi materiæ actus eſt ipſa quidditas non decet ignorare, materiam aliam eſſe intelligibilem, aliam ſenſibilem. Nam cum genera ſint æmula materiæ, animal materia eſt intelligibilis, & materia formæ, caro aũt & oſſa materia ſenſibilis, ac viciſſim figura materia intelligibilis, æs autem ſenſibilis. Cæterum figura eſt materia rõnis & formæ, æs autem compoſiti ex ære & tali figura, vt oſſa & nerui hominis compoſiti.

Quæ uero neque intelligibilem, neque ſenſibilem materiã habent, eorum unumquodque continuo unum quid proprie eſt, quemadmodum et ens quid proprie, ſubſtantia inquam, qualitas, quantitas, atque non ſunt in eo quod eſt, & in uno tanquam in genere. Idcirco & in definitionibus nec id, quod eſt, nec ipſum unum accipitur, quidditaſque unum quid eſt continuò, quemadmodum & quippiam ens. Quapropter & nihil aliud eſt cauſa, ut unumquodque iſtorum ſit unum, aut etiam ens. Cõtinuo enim unumquodque iſtorum, & unum quid, & ens quid etiam eſt, non tamen à ſingularibus ſeparabilia ſunt. Propter hanc autem dubitationem quidam participationem cauſam unitatis inquiunt eſſe, ſed

quenim

quænam ſit participationis cauſa, & quid ſit particeps eſſe, dubitare videtur. Quidã aĩę copulationẽ, (vti Lycophron) ſcĩam, copulationem ſciendi, atque aĩæ eſſe dicebat. Quidã ipſum viuere, compoſitionem aut coniunctionem aĩæ in corpore eſſe cenſent, & tamen eadem in vniuerſis eſt ratio. Valere.n. aut copulatio, aut coniunctio, aut compoſitio aĩæ aut valitudinis erit. Et æs eſſe triangulum, æris atque trianguli compoſitio, & album itidem eſſe, ſuperficiei compoſitio atq; albedinis. Hæc aũt propterea dicunt, quod rationem vnitatis effectricem potentiæ atque actus, et drĩam quærunt. Eſt aũt, vti dictum eſt, vltima materia formaq; idem, et alterum potentia, alterum actu. Quare ſimile eſt quęrere quidnã ſit ipſius vnius cauſa, & vt ſit etiam vnum. Eſt.n. vnumquodq; quid vnum, & id quod eſt potentia vnũ, & id quod eſt actu, vnũ aliquo modo ſunt. Quare nulla eſt alia cauſa præter eã, quæ ad actum ex potentia mouit. Quæ aũt expertia materię ſunt, ea proprie vnũ qd ſunt, et proprie ens quid vniuerſa.

14 Quę vero neque intelligibilem, neque ſenſibilẽ materiam babent.} Facta iterũ mentione de materia, neq; id temere, ſed vt de decem prædicamentis diſputaret, præſatus materiam aliam ĩtelligibilem, aliã ſenſibilem eſſe, ait, quæ vero neque intelligibilem, neque ſenſibilẽ materiam babent, eorũ quodque vnum quiddam eſt, & ſimplr vnum, atque proprie vnum, quẽadmodum ens. Cætera.n. ſingula, quæ conſtant ex materia & forma, propter ſuam continentiam vnum dicuntur, quæ vero materia tum ſenſibili tum intelligibili vacant, ſimpliciter vnum ſunt. Quæ, ſi materiam baberẽt, vnum eſſent propter coutinentiam, vt quæ ex materia & forma cõſiſtunt, nunc cum non ſint in materia, ſed eius expertia nudaq; ſint, ſimpliciter ac proprie vnum ſunt. quæ porrò ſint quæ neque ſenſibilem, neque intelligibilem materiam babent, exponit, hoc.i. ſubſtantia, quale, quantum. his autem, ne intelligibilem quidem materiam ſuppetere certum eſt. Nam, cùm genera materiam intelligibilem eſſe dicamus, horum autem nullum ſit genus. (ſunt.n. genera gñaliſsima, nec eſt vlla natura, à qua ſuperentur) haud dubie illis non ſuppetit materia intelligibilis, ſed neque ſenſibilis. Materia.n. ſenſibilis cõpoſitorum eſt, & ſenſibilium, non ſimplicium & intelligibilium. Hæc autem, i. hoc, & quãtum atque quale, & reliqua materia vacant, & intelligibilia ſunt, q̃q̃, cùm talia ſint, non tñ ſeparari poſſunt, vt ipſi ſubſtantia, & ipſi quale, ſed in ſenſibilibus, ac ſingulis habentur. Neque vero qm̃ ſunt in ſingulis, idcirco materiam habere putari debent. Nam etſi ſubſtantia hæc materiam babet, & ſubiectum boc, tñ ſubſtantia ſimplr materia caret, quippe quæ in incorporeis, & materiæ expertibus reperiatur. Ac ſenſum quidem horum verborum hmõi eſſe puto. Dictio aũt legenda eſt ad hunc modũ. (quæ vero neque intelligibilem, neque ſenſibilem materiam habent, eorum vnumquodque continuo vnum quid proprie eſt, quẽadmodũ & ens quid proprie, hoc inquam quale & quantum) deinde (atque non ſunt in ente & in vno tanquam in genere.) tum (idcirco in definitionibus neque ens, neque vnum) & quæ ſequuntur vſque ad illud (continuo.n. vnumquodque iſtorũ vnũ quid & ens quid eſt) & ſic illud (non tñ à ſingularibus ſunt.) Sed licet hoc, inquit, & quale, atque quantum ſit ens quid & vnum quid, tñ neque ens, neque vnũ ipſorum eſt genus, cum ipſa genera generaliſsima ſint. Sed ens & vnum de ipſis, vt ſæpe dictum eſt, prædicantur, vt quæ ab vno, & ad vnum dicuntur. Et qm̃ neque ens, neque vnum ipſorum eſt genus, idcirco non ſumitur in ipſorũ definitionibus. quo in loco deſcriptiones appellat definitiones. Nam definitiones ex generibus conſtant, & differentiis, horum aũt nulla ſunt genera, quare ne definitiones quidem. Eſtq́; ſubſtantiæ & quanti ac cæterorum quidditas ſtatim vnum quiddam eſſe, & quoddam ens: quare, i. quia ipſorũ quidditas eſt quoddam vnum, & quoddam ens, non eſt alia cauſa horum cuipiam vt vnum ſint, atque ens. Nam ſi ens vel vnum genus eſſet ſubſtantiæ, vel quanti vt animal eſt hominis genus, nimirum aliqua cauſa eſſet, vt ipſa vnũ ſint, atque ens. Cùm autem ſtatim ens quiddam, & quiddam vnum ſint, nulla cauſa eſt vt ſint vnũ, vel ens. Sed quãquam ſubſtantia, quale & quantum, talia ſint, tñ non poſſunt à ſenſibilibus ſeparari, ſed in ipſis ſunt. His explicatis rurſus ad priora reuertitur, dicens. Propter hanc aũt dubitationem.) quæ. ſ. inquirit, quæ cauſa eſt vt animal pedeſtre bipes vnum ſit? (quidam participationem dicunt) vt Plato, qui participatione idearum noſtratia eſſe tradebat. Sed quænam ſit participationis cauſa ac oĩno quid ſit particeps eſſe.} & quomodo fieri, hoc poſsit, dubitant, nec explicare valent. Quidam inquit, animæ copulationem, vt Lycophron ſophiſta qui ſciẽtiam eſſe dicebat ipſius ſcire atque animę.} ſcriptura tñ apertior eſſet, ſi ſe ad hunc modum haberet ſcientiam eſſe copulam ipſius ſcire atque animæ. Rogatus enim Lycophron, quid eſt cauſæ cur ſcientia & anima vnum ſit, reſpondebat, copula. Alij vero viuere vinculum eſſe dicebant animæ in corpore. At hoc, inquit, in omnibus ſimiliter dici poſſet. Nam ſi quis me interroget, quid eſt cauſæ cur ſuperficies & album vnum ſint, in promptu erit reſpondere, vinculum albi atque corporis. beneualendi autem vinculum vel copula ſiue compoſitio animæ atque valetudinis. At hoc ridiculum eſt. Nam compoſitio eorũ eſſe dicitur, quæ prius actu ſeparata erant, deinde fuerunt compoſita, vt fit in mulſo. Valetudo autem, quæ per ſe ac ſeparatim non eſt, quomodo poteſt cum anima componi? Illud enim ſtultũ eſt triangulum æneum, æris ac trianguli compoſitionem eſſe dicere, cùm triangulus eſſe per ſe nequeat, neque cum ære componi: quin potius ære ſic mouendo efficitur triangulus. Cauſa vero, inquit, cur hæc dicũt, eſt, qm̃ inquirentes cauſam, quæ æs, quod erat facultate triangulus, efficit actu triangulum, neſciebant rõnem vnientem reddere, i. cauſam & differentiam cur vnum ſint. Si.n. reperire ac explicare potuiſſent rationem & cauſam vnitatis effectricem, i. vnientem id, quod erat potentia, ſiue materiam & actum, hoc eſt formam, nũquam in hunc errorem deflexiſſent. Sed, vt ſępe dictum eſt, materia vltima, ideſt proxima (hanc enim nunc appellat vltimã) atque forma vnum ſunt. Ita vt hæc vnũ ſint, non eſt alia cauſa, quam ea, quæ materiam ex potentia in actum mouet. Quæ vero materia vacant, vt dictum eſt, ea ſingula ſimpliciter & proprie vnum atq; ens ſunt. Quo in loco diuinum viri huius artificium admirari licet, quo à poſterioribus) neque enim aliter hoc fieri poſſet) nobiſq; notis viam ad Deum optimũ maximum ac omnium parentem & conditorem cognoſcendũ nobis cum ratione aperit, docens, vt faber ærarius cauſa eſt vt æs & globus vnũ ſit, ſic facultatem vnitricem ipſius ac affectricem cauſam eſſe rerum omniũ, vt ſic habeant, quemadmodum ſeſe habent. Mirũ Ariſ. artificium.

Septimi lib. Met. vel Octaui, cum Alexand. Cõm. finis.

ARIST. METAPHISICORVM LIBER OCTAVVS:

Vel apud Latinos Nonus,

Cum Alexandri Aphrodiſiei commentariis, Ioanne Geneſio interprete.

EST igitur dictum de ſubſtantis, quæ quidem eſt primũ ens, & ad quod oĩa prædicamenta ipſius entis cætera reducũtur. Ratione nanque ſubſtantiæ, quantitas, qualitas, & cetera, quæ hoc pacto dicuntur, entia dici ſolent. Vniuerſa.n. ſubſtantiæ rõnem habebunt, vt in prioribus ſermonibus diximus. Cum autem id, quod eſt, partim ſubſtantia, aut quãtitas, aut qualitas, partim potentia, atque actu dicatur, de potentia etiam & actu determinemus oportet. Atque de potentia primo, quæ maxime quidẽ proprie dicitur, non tamen ad id quod nunc volumus, confert. Ad plura.n. ſeſe extendit potentia atque actus, quàm ea, quæ tantũmodo per motum dicũtur. Sed ſi de hac dixerimus in hiſce, quæ & de actu determinabimus, de cæteris etiam declarabimus. Multipliciter igiť potentiã dici, ac ipſum poſſe, in aliis à nobis eſt definitũ. Harum aũt eæ, quæ potentię dicuntur æquiuoce, omittantur. Nonnullæ nanque ſimilitudine quadam dicuntur, quẽadmodum & poſſibilia & impoſſibilia quædam in geometria dicuntur, propterea quòd aliquo modo ſunt, aut non ſunt.

1 DISPVTATO in Sexto Septimoq; libro de ente per ſe, conſentaneũ eſt, vt in hoc de eo, quod actu eſt ſiue potentia, diſſerat. Nam, cùm ens de eo quod actu eſt dicatur, deq; eo quod eſt potentia, hæc autem doctrina de ente cõſideret, merito in hoc libro diſputat de potentia & actu. De actu vero neceſſario diſputat, propterea ꝙ, vt oſtendet, prima cauſa, quam his inquirimus, nihil eſt aliud quam actus. monet autem nos eorum, quæ dicta demonſtrataq; ſunt, dictum ſcilicet eſſe de primo ente, quod quidem eſt ſubſtantia, propter quam cætera quoque prædicamenta dicuntur entia. Ratione nanque ſubſtantiæ) ideſt propter ipſam ſubſtantiam, (ipſa nanque ſubſtantia ratio ſubſtantiæ eſt,) cætera omnia entia dicuntur. & ſuggerit cauſam, cur omnia propter ſubſtantiam entia dicantur, dicens. Vniuerſa enim ſubſtantię rationem habebũt, vt in prioribus ſermonibus diximus.} Siquis enim quantum, aut quale, aliudúe quodpiam prędicamentum accurate definiat, neceſſario in ipſorum definitionem ſubſtantiam aſſumet, vt ad ſimitatis definitionem naſus aſſumiť. qđ ſi ita eſt, dubitari non debet, quin propter ſubſtantiam entia dicantur. De his igitur ſupra diſputatum eſt. Cum autem, inquit, ens partim ſubſtantia aut quantitas aut qualitas, partim potentia atque actu & opere) illud actu & opere pro eodem dicens. (de potẽtia & actu determinemus oportet.} Appellat autem proprie potentiam materiam primam & informem. eſt enim facultate omnia: quæ quanquam prima potentia ſit, non eſt tamen ad id, quod hic petimus, admodum vtilis, cùm quiddam expers materiæ ſimplexque & incorporeum inueſtigemus, non materiale, neque compoſitũ. Quod vero ait. At plura enim ſeſe extendit potentia atque actus, quam ea, quæ tantum modo per motum dicunť.} hmõi eſt, quod potentia eſt & actu, latius patet, quàm id, quod potentia ſolum eſt. Illud enim habet vtrũque, ideſt actum & potentiam, hoc vero potentiam tantũ. quod autem duo attingit, id latius patet, quàm quod vnum. Neque ſolum hoc quod potentia & actu eſt, latius patet, quam potentia ſolum, ſed etiam quàm actu tantum. Potentiam vero hoc in loco motum nuncupauit, aut certe actum vocauit motum, vt ſit ſenſus. Latius patet potentia & actus, quàm ea, quæ per motum, ideſt per actum tantum dicuntur. Eſt autem potentia tantũ, prima informisq; materia, potentia vero & actu, ignis, terraq;, & cætera eius ordinis. nam quod actu eſt ignis, id facultate eſt aer. At licet quod potentia eſt & actu, latius pateat, quàm quod eſt potentia tantum, vel quod ſolum actu eſt, tamen de potentia, quæ proprie intelligitur, in quæſtione de actu diſputantes, de cæteris, inquit, facultatibus edocebimus. Cæterum potentiam, & poſſe, multiſariam dici, nihil attinet hoc in loco demonſtrare, ſupra enim definitum eſt. Sed potentiarum, inquit, eas omiſſas faciamus, quæ dicuntur æquiuoce. quædam enim ſimilitudine quadam dicuntur, vt in Geometria. in hac enim dicitur, ſi hæc recta linea dupla illius ſit, quadratum quod poteſt, quadruplum eſt eius quod alia poteſt, quod in numeris fiet perſpicuũ. Nam numerus quatuor, qui duplus duorum eſt, quadratum ex quatuor, hoc eſt ſexdecim efficit, quod eſt quadruplum eius, quod ex duobus efficitur, qui eſt numerus quatuor. hoc autem dicitur per ſimilitudinem quandam potentiæ proprie dictæ. Quia enim proprie potentia cuncta poteſt, & recta linea, poteſt aliquid, idcirco hæc quoque potentia nuncupatur. eſſe igitur quodammodo vel non eſſe dicuntur poſsibilia & impoſsibilia per ſimilitudinem. Nam, cùm recta linea eſt dupla quadruplum poſſe dicitur, cùm aliter, non poſſe.

Quæ vero ad eandem ſunt formã, eæ oẽs principia quædam ſunt, & ad primum vnum dicuntur, quod eſt mutationis principium in alio, vt aliud eſt. Quædam.n. potentia eſt patiendi, quæ in ipſo patiente principium eſt paſſiuæ mutationis ab alio, vt aliud eſt. quædam eſt habitus impaſſibilitatis ad deterius corruptionemúe, quæ ab alio, vt eſt aliud, proficiſcitur principio mutatio. In his.n. oĩbus definitionibus ratio ipſius primæ potentiæ ineſt. Hæ rurſus aut faciẽdi aut patiendi tantum potentię, aut bene faciendi vel patiendi dicuntur. Quare fit, vt & in horum rõnibus rões quodammodo potentiarum priorum inſint.

Quæ vero, inquit, ad vnam ſunt formam, eæ omnes principia quædam ſunt, & ad vnum primum dicuntur.} Quoniam materia, vt dictum eſt, potentia nuncupatur. Sunt autem eiuſdem complures materiæ, vt pituitæ diximus dulcia & pinguia, hæ materiæ pingue ac dulce principia quædam ſunt, & potentiæ eiuſdem formæ, hoc eſt pituitæ ac potentiæ nuncupantur propter primam & vnam potentiam, ideſt propter materiam informem quæ principium eſt & cauſa vt id in quo eſt, mutetur. Quod in cera manifeſtò declarabitur. Cera enim in alio exempli gratia in ſtatua cerea principium & potentia eſt vt ſtatua muteturac perpetiatur ab alio ipſam diſcindente ſine liquefaciente. Illud autem (vt aliud eſt) adiecit, quoniam fieri poteſt, vt aliquis ægrotans ſibi ipſe medeatur. In quo ipſo poteſtas eſt, vt idem ſic perpetiatur. 2

tur. Hoc tamen non ſuppetit ei per ſe, ſed quatenus eſt aliud. At quoniam potentiarum quędam cauſæ ſunt eorum in quibus ſunt, cõmutandorum in peius, aliæ vero non, idcirco de ipſis diſſerit, dicens. Nam quædam eſt patiendi potentia quæ in ipſo patiente principium eſt paſſiuæ mutationis ab alio vt aliud eſt) id eſt, potentiarum quædam eſt in ipſo patiente, vt principium mutationis, non quidem non perpetiendi, ſed perpetiendi ab alio, vt de ſtatua cerea dictum eſt. quædam igitur ex potentiis hmõi eſt, alia non eſt principium perpetiendi ab alio, ſed habitus potius non perpetiendi in peius. Siccitas enim in ferro habitus eſt vt ferrum ne perpetiatur, & aboleatur ab alio. Sed quoniam ſunt quæ perpetiantur, vt luna quæ radios excipit à Sole, quod tamẽ non eſt interitus, idcirco adiecit illud (in deterius) quaſi diceret, potentia quæ quaſi habitus dicitur, non eſt cauſa nõ mutandi, in melius, ſed ne res ab aliquo principio mutante, in deterius cõmutetur. Sed poſtquã dixit principium & cauſam patiendi perinde potentias nuncupari, atq; principium non perpetiendi, hoc ipſum oſtendit, dicẽs. (in his enim omnibus definitionibus ratio ipſius primæ potentię ineſt). i. in omnibus potẽtiæ adiectis definitionibus ineſt ratio ac definitio primæ potentiæ. eſt enim primæ potentiæ ratio, principium mutationis in alio, vt aliud eſt, mollitudinis autem principium mutationis paſſiuæ ab alio, vt aliud eſt. Itaque in ratione hac ratio ineſt primæ potentiæ, & in aliis ſimiliter. quod ſi ita eſt, recte potentiæ nuncupantur. Rurſus potentiarũ quædam ſunt perpetiendi ſolum, aliæ vero recte perpetiendi. quam quæſtionem nos in quarto huius operis libro latius diſſeruimus, cum de potentiæ intellectibus verba faceremus. Perſpicuum eſt igitur in potentiarum rationibus primarum potentiarum quodãmodo rationes ineſſe. Illud autem (quodammodo) adiectum eſt, quoniam non eodem modo, ac vt ita loquar ĩmutabiliter, ratio primæ potentię ineſt in mollitudinis ratione. Illius enim ratio eſt principium mutationis in alio, vt aliud eſt, mollitudinis autem principium mutandi.

Patet igitur partim vnam eſſe potentiam efficiendi ac patiendi (eſt enim poſſibile, & quia ipſum habet potentiam patiendi, & quia ab ipſo aliquid pati poteſt) partim aliam. Alia nãque eſt in patiente. etenim quia principium quoddam habet, & eſt ipſa materia principium quoddam, ideo patitur ipſum patiens ab alioq́ue aliud patitur. Pingue nãq; vri poteſt, & quod hoc pacto cedit, id premi poteſt. ſimilis eſt & in cæteris modus. Alia in efficiente: vt in eo quod calefacere poteſt, eſt calidum, & in ædificatore facultas ædificandi. Quare nullum copulatum à ſeipſo patitur: quippe cũm ſit vnum, & non aliud, vti patet. Impotentia autem, quæ tali potentiæ eſt contraria, priuatio eſt. quare eiuſdem atque per idem omnis potentia & impotentia ſane. Priuatio vero multis dicitur modis, & id enim, quod non habet, & quod aptum eſt habere, ſi non habeat, aut omnino, aut quando eſt aptum habere, aut hoc pacto, veluti penitus, aut aliqua ex parte priuatum dicimus eſſe, nonnulla inſuper ſi apta quid habere, ob vim illud non habeant, priuata dicimus eſſe.

3 Patet igitur partim vnam eſſe potentiam efficiendi atque patiendi.) Vt enim via, quæ Thebas ducit ab Athenis quodammodo eadem eſt, atque ea, quæ Athenas à Thebis, quodammodo vero diuerſa (eſt enim ſubiecto eadem, ratione non item) ſic actus & via à docente ad addiſcentem ſubiecto eſt eadem, ratione diuerſa. Nam conſiderata vt à docente procedit ad diſcipulum, doctrina nuncupatur, ab hoc autem ad præceptorem, diſciplina. Sic efficiendi ac perpetiendi, potentia vno modo eadem eſt, alia vero diuerſa. Nam ignis potentia, hoc eſt calor, qui aquæ ab ipſo confertur, eſt idem, & non idem, conſideratus enim vt ab igne ſuggeritur aquæ, effectio nuncupatur, è diuerſo autem, perpeſſio. Eſt igitur, inquit, potentia efficiendi & patiendi modo quodam eadem. nam poſſibile ſiue potens dicitur, vel quoniam ipſum habet potentiam perpetiendi ab alio, vt aqua, quæ vt ab igne caleſcat, facultatem obtinet, vel quoniam aliud ab ipſo pati poteſt. Ignis enim poſſibilis potenſúe dicitur, quia potentiam habet, vt aqua perpetiatur ab ipſo. Cæterum potentiarum quædam eſt in patiente. Patiens enim patitur, quia potentiam quandam & principium habet, & omnino, quoniam materia principium quoddam eſt, & aliud ab alio perpetitur. Nam pingue combuſtibile eſt, ꝙ vero certo modo cedit, eſt fragile, quoniam potentiam quandam & materiam habet, alterum vt comburatur, alterum vt infringatur. Et potentiarum alia eſt in patiente, alia in efficiente. Calor enim in igne eſt, ars cementaria in ipſo artifice, qui ſunt efficientes. quare, ſi efficiens diuerſum eſt à perpetiente, haud dubie quod compactum eſt, & vnum atque continuum, non perpetietur à ſeipſo, vt ignis, qui vnum eſt & continuum, non perpetietur à ſe. quod enim patitur, diuerſum eſſe debet ab eo, quod efficit. Vt autem potentia & poſſibile, ſiue potens habitus eſt, ſic impotentia, quę huic potentiæ opponitur, eſt priuatio. Itaque eiuſdem & ſecundum idem omnis potentia eſt impotentia. nam potentia, qua ignis calefacit, impotentia eſt. non enim poteſt non calefacere quæ proxima ei ſunt, vel admonentur. itaque impotentia eſt non poſſe non calefacere. Impotens nãque id dicimus, ac impotentiam habere, quod non habet potentiam certum quiddam efficiendi. Atque ignis potentia, per quam non facile ſecari poteſt, impotentia eſt, & ſimili modo cæteræ. quodam igitur modo ſunt potentiæ, aliæ vero impotentiæ. Vt autem potentia plurifariam dicitur, ſic item priuatio. Nam quod non habet, id ſiue habere aptum ſit, ſiue non, priuationem habere dicitur. & talis diſpoſitio in ipſo priuatio nuncupatur. atque item quod habere eſt aptum, ſi non habeat, vel quando habere eſt idoneum, vel ſic, id eſt omnino, vel vtcũque. Omnino autem priuationem viſus habet, qui vtroq; oculo caret, & nullo modo videt. vtcũque vero priuationem habere dicitur, qui videt quidem, male tamen videt. Rurſus in quibuſdam ſi quæ habere apta ſunt per vim expolientur eo quod habere ſunt apta, hæc illo priuata eſſe dicimus.

Cùm autem talia principia partim ſint in rebus inanimatis, partim in animatis, atq; in anima, & in animæ ea parte quæ particeps eſt rationis, patet & potentiarum alias eſſe rationis expertes, alias eſſe cum ratione. Quapropter omnes artes omnesq́ue ſcientiæ effectiuæ, potentiæ ſunt. Sunt enim principia mutandi in alio vt aliud eſt. Atq; omnes eæ potentiæ quæ ſunt participes rationis, contrariorum eædem ſunt effectrices. expertium autem rationis vnaquæque vnius eſt principium ſolum. Calidum.n. calefaciendi tantum principium eſt, medendi vero facultas, ægritudinis eſt & ſanitatis, idq́; ex eo fit, quia ſcientia ratio quædam eſt. Eadem autem ratio & rem & priuationem oſtendit, non tamen eodem modo. Et partim eſt vtriuſque, partim eſt magis ipſius rei. Quare tales quoque ſcientias contrariorum quidem eſſe

neceſſe eſt, vnius tamen per ſe, alterius non per ſe. Etenim ratio alterius quidem per ſe, alterius autem quodammodo per accidens eſt, negatione enim ablationeùe contrarium ipſum oſtendit. Priuatio nãque prima contrarium ipſum eſt, hac autem ablatio eſt, vt patet. Cum autem contraria fieri in eodem non poſſint, ſcientia vero potentia ſit cum ratione, atque anima principium habeat motus, ſalubre quidem, ſanitatem, & id quod calefacere poteſt, caliditatem & id quod frigefacere poteſt, frigiditatem efficit ſolum. Sciens enim vtrũq; facit. eſt enim amborum ratio, & ſi non ſimiliter, & in anima ipſa, qua quidem motionis principium habet. Quare ambo ab eodem principio mouebit ad idem coniungens. Quapropter ea qua poſſunt per rationem, contraria hiſce qua ſine ratione poſſunt efficiunt. Vnum enim à ratione principium continetur. Patet autem & potentiam tantũmodo faciendi vel patiendi, eam ſequi potentiam, qua principium eſt bene faciendi, vel patiendi, hanc autem illam non ſemper. Is enim qui bene facit, faciat quoque neceſſe eſt. at eum qui ſolum efficit, non neceſſe eſt & bene etiam facere.

4 Cum autẽ talia principia partim ſint in rebus inanimatis.) Qm̃, inquit, potentiarum ſiue facultatum quædam principia ſunt in rebus inanimatis, vt caloe in igne, aliæ vero in eebus animatis, & anima, idq́; in parte animæ eationis non experte, ſed compote, vt medicina, ſatis intelligitur facultatũ alias eſſe rationis expertes, alias cum ratione. Itaq; omnes artes tum effectrices, vt ars domus vel naues ædificandi, tum etiam ſcientiæ facultates ſunt. Cõmuniore autem vocabulo ſcientias vocauit aetes, ſunt enim principia mouẽdi in alio. Nam ſcientia in parte animæ rationis compote exiſtens, mutat ac mouet animam ad aliquid conſiderandum & inquirendum. Si ergo facultas omnis eſt actus facultas, ſcientiæ aũt & artes aĩam ad aliquid agendũ mouent, merito ipſas facultates appellauit. Hoc autẽ intereſt facultatibus rõnis expertibus, & iis quæ ſunt cum ratione, ꝙ omnes rationis participes efficiunt oppoſita, vt medicina valetudinem ac morbum, rationis vero expertes vnum ſingulæ. Caliditas.n. calefacit ſolum, quæ ſi quandoque refrigerat, hoc tamen non efficit per ſe, ſed ex accidenti. accidit.n. ipſius abſentia, vt frigus efficiatur. Cauſa vero cue facultates eationis cõpotes ſint oppoſitorũ effectrices, eſt, inquit, ꝙ ſcientia eatio quædam eſt, id eſt facultas cum ratione, cognitio quædam eſt, vt ita loquae, ſcientifica, ratio autem & cognitio ſcientifica, oſtendit, cognoſcitq́; non modo eem atq; habitum, ſed etiam priuationem, rem dico & habitum vt valetudinem, priuationem vt morbum, niſi quod nõ ambo eodem modo, ſed habitum per ſe, priuationem per accidens. & modo quodam ratio vtrũq; cognoſcit, ſed modo quodam & magis ipſum eſſe, ſiue habitum. Itaq; hmõi ſcientiæ, id eſt quę rationis ſunt comites, oppoſitorum ſunt, ſed habituum quemadmodum diximus, per ſe, peiuationum non per ſe. Etenim eatio alterius quidem per ſe, alterius autem quodãmodo per accidens eſt. negatione enim ablationeúe) id eſt priuatione, qm̃ ablatione peo priuatione dixit. Contrarium cognoſcit.) Cognoſcens.n. per ſe valetudinem eſſe temperamentum calidorum & frigidorum, quæ habentur in animali, priuatione huius id eſt intemperamento morbum cognoſcit. Si enim affirmatio vel habitus valetudinẽ efficit, haud dubie negatio vel priuatio (neq; enim refert quo nomine appelletur) morbũ efficiet. Priuatio enim prima contrarium eſt. dicit autem primam actus priuationem, ſi res cum, & qũo, & quod habere eſt apta, non habet. Secundam vero priuationem omnino non habere. Dicere.n. lapidem viſu eſſe priuatum, ſecunda priuatio eſt. Prima igitue, inquit, priuatio contrarium eſt habitui. hæc autem eſt ablatio habitus, hunc.n. appellauit alterum. His cõmemoratis, rurſus ſermonem recipit, & ait, qm̃ cõtraria fieri in eodem non poſſunt. nihil.n. ſimul eſt album & nigrum, ſcientia vero facultas eſt habenda ratione. id eſt in eo qui rationem habet, vel ſcientia eſt facultas habenda ratione, id eſt ſcientia eſt facultas, peopterea ꝙ ea tionem habet & cauſam ſui ſcibilis, atq; anima principium habet motus, ſcientiam videlicet, quæ ipſam, vt diximus, mouet ad conſiderationes quaſdam & inuentiones, profecto ſalubre valetudinem ſolum efficit, calidũ calefacit tantum, doctus vero vtrunq;, qm̃ ratio quæ in ſciente ineſt, ambo cognoſcit, quãuis non ſimilitee. Eſt autem hmõi ratio, id eſt ſcientia, in anima, quæ quidem anima eationẽ ſiue ſcientiam habet principium motionis. quare anima vtrunque, id eſt habitum & priuationẽ ab eodem principio mouebit, ac efficiet ad idem coniungens. Idem autem dicit partem conſideratricem. Coniungens igitue, inquit, ambo, id eſt habitum & priuationẽ anima, ad idem, id eſt partem conſideratricem ab eodem principio, id eſt à potentia conſideeatrice, efficiet tum valetudinem, tum etiam morbum. Ac ſcribet recte, & non eecte. Et ſic facultates cum ratione oppoſitum efficiunt, q̃ rationis expertes. Si enim facultates rationis compotes vtrunque poſſunt, rationis expertes nõ vtrũq;, ſed alterum, oppoſita proculdubio, faciunt. quod.n. duo poteſt efficere, ei quodãmodo aduerſatur quod non poteſt duo efficeee, ſed vnum. Ita cum priuatio & habitus ſint in vno principio, hoc eſt in ratione ſiue in cõſideratrice facultate, nimirum anima efficiet vtrunq;. Patet autem, inquit, potentiam tantũmodo faciendi eam ſequi potentiam, quæ principium eſt benefaciendi.) Siquis enim recte ſcribit, ſequitur vt idem ſcribat ſaltem. non autem ſiquis ſcribat ſolum, protinus ſequetue vt recte ſcribat, quoniam illi facultas ſuppetit vtriuſque, ſcribenti vero duntaxat, non item.

Sunt autem quidam veluti Megàrici, qui dicunt eum quandoq; poſſe ſolum, cùm operatur, cùm vero nõ operatur, non poſſe, ceu non ædificantem ædificare non poſſe, ſed ædificantem quando ædificat, & in cæteris ſimili modo. Quibus ea, qua eueniunt abſurda, non difficile eſt videre. Patet enim ædificatorem non fore, ſi non ædificet, eſſe nãq; ædificatoris in potentia ædificandi conſiſtit, & in cæteris artibus ſimili modo. Quòd ſi fieri nequeat, vt huiuſcemodi quiſquam habeat facultates niſi aliquando didicerit atque acceperit, & non habeat rurſus niſi quandoq; amiſerit, aut obliuione, aut morbo quodam: aut etiam tempore. (non enim amittet re ipſa corrupta, eſt enim ſemper) cùm quiſpiam operari ceſſauerit, artem ſanè tunc non habebit, continuo autem rurſus ædificabit, quonam quaſo pacto tunc arte ſumpta? Inanimata etiam ſimili modo ſeſe habebunt. Neque enim calidum, neq; frigidum, neq; dulce, neq; omnino quidquam ſenſibile erit, ſi non ſentiatur. Quare fiet, vt idem cenſeant quod Protagoras aſſerebat. At vero neq; quidquam ſenſum habebit, ſi non ſentiat, nec operetur. Quod ſi cæcum id eſt, quod viſum non habet, aptum autem eſt habere, & quando eſt aptum, ac inſuper vt natura aptum eſt habere, iidem ſanè vno in die cæci ſepius erunt ac ſurdi. Præterea, ſi id eſt impoſſibile quod potentia caret, id quod non fit, erit impoſſibile ortum ſubire. Qui vero id quod ortum ſubire non poteſt, vel eſſe vel fore dicit, falſum dicet profecto, hoc enim impoſſibile ipſum ſignificabat. Quare hæ ſententiæ motum generationemq́; tollunt,

lunt, Semper enim & id quod ſtat, ſtabit, & id quod ſedet, ſedebit. Non enim ſurget, ſi ſedet. Fieri enim non poteſt, vt iſte ſurgat, qui ſurgere nequit. Quòd ſi hæc dici non poſſunt, patet potentiam & actum diuerſa eſſe. At illa ſententiæ potentiam & actum idem faciunt. Quapropter & non paruum quid tollere quærunt. Quare contingit quippiam poſſe quidem eſſe, non tamen eſſe, & poſſe non eſſe, attamen eſſe, et cæteris in prædicamentis ſimili modo, poſſe quippiam ambulare, & tamen non ambulare, & item non ambulare, & tamen ambulare poſſe. Id autē eſt poſſibile, cui ſi is euenerit actus, cuius potentiam dicitur habere, nō erit impoſſibile quidquā. Dico autem hoc pacto, ſi quiſpiam ſedere poterit, is ſi ſederit, nullum eueniet impoſſibile. & ſimili modo ſi moueri aut mouere, & eſſe aut fieri & non eſſe, aut non fieri poteſt.

5 Sunt autem quidam, vt Megarici, qui aiunt eum ſolum poſſe cùm operatur.) Megaricos appellat Zenonē eiuſq; ſequaces. hic.n. Megaris docuit philoſophiā. Megaricis igitur potentiam & actum idem eſſe placere ait. Tunc enim ædificatorem facultatem ædificandi habere dicebant, cùm ædificaret. eundem ædificare nō poſſe, cùm non ædificaret, neq; tunc habere hmōi facultatem. Nam idem eſſe potentiam & actum, ac de cæteris ſimiliter diſſerebant. His poſitis, in promptu eſſe ait, incōmoda, quæ hos conſequantur, perſpicere, qui primū cōmunem omnium ſententiam tollunt. Omnes.n. vt ſit quiſpiam ædificator, in hoc poſitū eſſe aiunt, quod poteſt ædificare. Ex dictis autem iſtorum dubitari non poteſt, quin cum non ædificat, non ſit futurus ædificator. At hoc abſurdum eſt dictu, qui non ædificat, hunc non eſſe ædificatorem, nec hmōi potentiam obtinere. Hæc effatus, ad hanc opinionem refellendam pronunciata quædam aſſumit manifeſta. vnum fieri non poſſe, vt homo quiſquam ædificandi aliamúe artem habeat, quam nunquam didicerit, neq; per diſciplinam acceperit. Nemo enim omnino qui non didiciſſet, ædificare, artem habuit ædificandi. Aliud pronūciatum eſt hmōi. fieri non poſſe, vt qui tempore vel obliuione, aut morbo vehementi artem quam habuit, nō amiſerit is artem ipſam non habeat, quod quidē oppido manifeſtum eſt. quod enim habes, nec abieciſti hoc quin retineas, cui dubium eſſe poteſt? Quod vero ait: Non enim re abolita.) hmōi eſt. Tunc contingit vt ars nō habeatur, cùm obliuione, tempore, aut morbo amittitur ab eo, qui habebat, non ſi res & materia aboleatur. Si.n. lapides omnes ſublatos eſſe fingamus. non protinus fiet, vt ædificator ædificandi artem amittat, ſed retinebit etiam tunc lapidibus nullis extantibus. cui ſimilis eſt cæterorum ratio. Quod autem dicit: Si enim eſt) perinde eſt ac ſi dicat, ſi vera ſunt quæ dicimus, nec fieri poteſt, vt qui non didicerit, artem habeat, ac viciſſim ne habeat qui non amiſerit, & non eſt neceſſe vt materia, quæ cuiq; arti ſubiicitur, abolita, cōtinuo ars ipſa abiiciatur, ſed hac etiam non exiſtente, nihilo minus ars retinetur, qūo ſi cū ædificator ceſſat ædificare, per iſtorum opinionem atq; doctrinam non habet artem ædificandi? quo inquam modo ædificandi arte recepta rurſus ædificabit? poſitum eſt enim hmōi arte præditum eſſe nō poſſe, qui eam nō didicerit. Ipſe autem ſimul atq; deſtitit ædificare, nulla recepta doctrina ſtatim rurſus ædificat, At ſi poſtq̄ ædificare deſtitit, iterū protinus ædificat, haud dubie etiam dum non ædificaret, artem habebat ædificandi, atq; ædificare poterat. Si enim vt iſtis placet, ſimul atq; deſtitit ædificare, ædificandi facultatem amiſit, qūo rurſus ædificat neq; diſcens, neq; per diſciplinam recipiens facultatem? hoc.n. aſſumptum eſt. Præterea, cùm poſitum ſit, nunc nō habere artem, cum tempore, obliuione, aut morbo aliquo amiſerit, ædificatori autē nihil hmōi acciderit, qui fieri poteſt, vt cùm nō ædificat, talem facultatem non habere dicatur? Quod in rebus inanimatis ſimiliter contingit. mel enim vel frigidum calidumúe cum nihil in ſenſibus noſtris agent, non erunt per iſtos, neq; mel dulce, neq; frigidum calidumúe. Ex quo ſequitur id quod Protagoras dicebat, qui negabat eſſe dulce, aut quidquam aliud, ſed tales eſſe res quaſq;, quales eſſe à ſenſu iudicentur. qui ſi ſupra in hoc opere conuictus eſt falſitatis, & dubium eſſe nō debet, quin iſti quoque fallantur, dum negant hmōi facultatem ocioſis ineſſe. ex quo error Protagoræ cōſequitur. Itaq; per iſtos animalia dum dormiunt, nec ſentiunt, nec quidquam ſenſibus efficiunt, carebunt ſenſu. Nam, ſi tunc demum potentias habemus, cùm ſumus in opere, nimirum cum dormimus, nec vtimur viſu, tunc potentia caremus iterum videndi. Quare, ſi cæcus eſt, qui aptus eſt habere viſum, eo tamen caret cùm habere eſt aptus, & adhuc eſt, nec interiit, iidem ſæpe in die cæci erunt. Ego.n. qui hac ætate aptus ſum habere viſum, & exto, nec interij, ſi conniueam, nec videam, nec in hoc efficiam, cæcus ſim. quod quidem eſt abſurdum. Præterea ſi facultate videndi priuatus, videre non poteſt, profecto per iſtos quod non ſit, hoc ne fieri quidem poteſt. quia.n. cùm non efficit aliquid, potentiam non habet, quod vero nō habet potentiam, id nō poteſt hoc efficere, cuius potentiam non habet, quod autem non poteſt, id impoſſibile eſt. At quod fieri eſt impoſſibile, id nunquam efficietur. Si hoc igitur verum eſt, & ſtet quiſpiam, nec efficiat in ſedendo, is potentia ſedendi carebit. Si autem nō poteſt, impoſſibile eſt ſedere. porrò ſi impoſſibile eſt hoc fieri, qui dicit vel eſſe vel fore, hoc eſt vel ſedet vel ſedebit, falſum dicet, Impoſſibile nāq; hoc ipſum ſignificat, ꝙ fieri non eſt poſſibile. quare qui ſtetit, is ſemper ſtabit, quippe qui potentia ſedendi careat. & qui ſedet, ſemper ſedebit, qm̄ ſtare non poteſt. qui autem ſtare nō poteſt, is nunq̄ ſtabit. ſemper igitur ſedebit. Neq; vero ſolum in hæc incidunt, quæ proculdubio abſurda ſunt (videmus enim qui ſedebat, ſtare, ac viciſſim ſedere, qui ſtabat,) ſed etiam motum & generationem tollunt. Sic.n. dictio per exceſſum legenda eſt. Tolli autem ab iſtis generationē certum eſt. omnis nāq; generatio ex eo quod eſt potentia, procedit. Nā menſes muliebres, q habent facultatem vt hoc aliquid fiant illud efficiuntur. Iſti vero potentiam tollentes, generationem tollunt ac proinde motum. Nam quæ mouentur, ea cū moueri poſſent, anteq̄ mouerentur, mouentur. Si hæc igitur fieri non poſſunt, ſatis intelligitur potentiam ab actu diuerſam eſſe. iſti autem talia tradentes, potentiam & actum idem efficiebant. Dicere enim cùm operans munere fungitur, tunc poſſe, hoc eſt quod actum & potentiam idem efficere. quare qui talia tradunt, non tenue quiddam, ſed maxima quæq; tollere moliuntur, generationem & motum. Ex his ergo patet, quod eſſe eſt poſſibile, id fieri poſſe ne ſit, exempli gratia fieri pōt vt ego vadā, nō tñ vado, ſed ibo, qm̄ huius potentiam habeo. Nam qui non vadit, vadere idem pōt, & qui vadit, idem nō vadere. Hæc effatus, quid poſſibile ſit definit, dicens: Id autē eſt poſſibile, cui ſi is euenerit actus, cuius potentiam dicitur habere, non erit impoſſibile quidquam.) Siquis enim ſedere poteſt, huic ſi ſedere contingat, nihil ſequetur impoſſibile. ſimilis eſt iacendi ſtandiq́ue ratio.

Actus

Actus autem nomen, et ad perfectionem ipſam,& ad cætera ex motibus maxime ipſis acceſſit. Motus enim actus maxime eſſe videtur. quapropter & hiſce quæ non ſunt, non motum, ſed alias quaſdam prædicationes tribuere ſolent. Intelligibilia autem illa, & deſiderabilia dicunt eſſe, moueri autem nõ dicunt. idq́; propterea, quod actu quidem non ſunt. eſſe autem actu poſſunt, quædam enim eorum quæ non ſunt, potentia ſunt, non ſunt autem, ex eo, quia non actu ſunt.

Actus autem nomen & ad perfectionem ipſam & ad cætera ex motibus maxime ipſis acceſſit.) Qm̃ actus bifariam dicitur, vno modo fines ipſi. nam finis dealbationis, qui quidem eſt ipſum album in quo ceſſat & conſiſtit dealbatio, actus dicitur, & pari ratione cæterorum motuum fines actus nuncupantur, quos quidem fines ipſe proprie nominat entelechias, vno igitur modo actus ita dicitur, alio vero actus dicitur ipſa motus, exempli gratia dealbatio, ne ab hoc exemplo diſcedamus, quæ quidẽ & potentia eſt, & actu. potentia quia nondum ad entelechiam ac finem peruenit, actu vero, qm̃ aliquid habet actus entelechiæ, finis. Siquidem in dealbatione, aut certe in re quæ albeſcit, aliquid albi ineſt atq; entelechiæ. Cum igitur actus dupliciter dicatur, actus, inquit, entelechiæ atq; fini conueniens, id eſt vt entelechia vocetur actus, ex motibus deductum eſt. Nã quia motus proprie dicitur actus (in motu.n. actus cõſideratur) motus autem cuiuſpiam finis eſt motus, idcirco finis quoq; dicitur actus, ꝓpterea, vt dixi, ꝙ actu qui conſideratur in motu, propter finem efficitur. Illud autẽ (& ad cætera) ob artificioſa adiectum eſſe puto, q.d. Nõ ſolum quæ motum in ſe ac mouens principium habent, actus nũcupantur, ſed cætera etiam, quibus motus extrinſecus affertur. Qùo autem alia quoque nomen actus fuerint mutuata, expoſuit dicens. Motus.n. actus maxime eſſe videtur.) Et merito, qm̃ in fine quies maxime ineſt, non motus & actus. Sed qm̃ quidquid mouetur, aut munere aliquo fungitur, ens quiddã eſt, idcirco domum quæ nondum eſt, aut aial non exiſtens, non dicimus moueri aut efficere. Nam ſi id quod mouetur aut agit, ens eſt, nimirum non ens neq; mouetur, neq; agit. quã ob cauſam generatio, vt in phyſica demonſtratur, non eſt motus. nam quod generatur, nondũ eſt. Quæ igitur non ſunt, vt dictũ eſt, ea non dicimus moueri, quibus tñ alias quaſdã tribuimus prædicationes, vt intelligibilia & expetibilia, quia domus etiam non exiſtentis intelligẽtiá habemus, & fortaſſe deſiderium, ſi ipſa nõ eſt, nobis indigentibus. moueri aũt ipſa negamus, qm̃ non ſunt actus, quãq̃ actu eſſe poſſint, idq; qm̃ non entium quædã facultate ſunt, neq;.n. oĩa ſiquidem hircoceruus non eſt facultate, vt actu poſſit exiſtere. ſed quanq̃ non entium quædã potentia ſint, tamen, eſt, de ipſis prædicatur, non ꝙ ſint (neq;.n. ſunt, cũ non ſint actu, ea nãq; eſſe dicimus, quæ actu ſunt) ſed qm̃ fieri poſſunt & eſſe.

Quòd ſi id, quod diximus, eſt id, quod poſſibile eſt, ad quod ſequitur actus, patet fieri non poſſe quo vere quiſpiam dicat poſſibile quidem eſſe hoc, non autem fore. Alioqui nos præterеunt, ea quę impoſſibilia ſunt, veluti ſi quiſpiam diametrũ dixerit menſurari poſſe, non tñ menſuratum fore, non aĩaduertentes, id quod impoſſibile eſt, eſſe, ex eo quia nihil prohibet, vt quippiam poſſit quidem eſſe vel fieri, non ſit aũt, neq; fiat. Sed illud ex ſuppoſitis ſequatur neceſſe eſt, ſi ſuppoſuerimus id eſſe aut fuiſſe, quod non eſt quidem, poteſt autem eſſe, nullum emergere impoſſibile. At emerget ſane. eſt.n. impoſſibile diametrum menſurari. non eſt.n. idem falſum, ac impoſſibile. te nanque nunc ſtare, eſt quidem falſum, at non impoſſibile.

Quod ſi quod diximus poſſibile eſt quatenus ſequitur, patet fieri non poſſe. vt vere quiſquam dicat poſſibile quidem eſſe hoc, non autem fore.) Præfatus ea dici poſſibilia, quæ non quidem ſunt, fieri tñ poſſunt, ait. 7
Si quod diximus poſſibile eſt, quatenus ſequitur, id eſt, ſi poſſibile dicitur, quatenus fieri poteſt, & ipſum conſequitur agere, non eſt verum dictu, aliquid eſſe poſſibile, nõ tamen fore, nec poſſe in actum peruenire. ea nãq; poſſibilia dicuntur, quæ poſſunt in actũ peruenire eius quod poſſunt. Si quis autem dicat eſſe aliquid poſſibile, quod tamen fieri nequeat, neq; in actum exire, fugiat nos lateatq́; quidnam ſit poſſibile. Nam ſi poſſibile id eſſe dicimus, quod non eſt, tamen ſi eſſe ponatur, nihil eueniet impoſſibile: impoſſibile vero ꝙ neque eſt, & ſi eſſe ponatur, aliquid impoſſibila ſequitur, dicat autẽ aliquis quidquã eſſe poſſibile, non tamen fore, nec in actũ exire poſſe, qũo poſſibilis & impoſſibilis diſcrimen agnoſcemus? Exempli cauſa, cum poſſibile ſit lignum comburi, ſiquis dicat lignum comburi, poſſibile quidẽ eſt, ſed nunq̃ comburetur, & idem dicat, dimetientem quoq; menſurari poſſibile eſt, ſed nunq̃ menſurabitur, quid hoc ab illo diſcrepabit? cũ ambo impoſſibilia eſſe dicantur, ſed nunq̃ futura? Itaque perinde dimetiens erit menſurabilis, vt lignum combuſtibile. quod ſi ita eſt, nimirum quid impoſſibile ſit ignoramus, vtrum dimetientẽ menſurari, an lignum comburi. Ergo qui non animaduertit, inquit, neq; intelligit quid ſit impoſſibile, & quod differat à poſſibili, is dicet fortaſſe, nihil obſtare, quo minus quod eſt poſſibile eſſe, vel fieri, id neque ſit nunc, nec in poſterum. Nam, ſi naturam impoſſibilis cognoſceret, non adeo inconſiderate ac temere diceret diametrum cõmenſurari eſſe poſſibile, ſed nunquã eſſe menſurandum, & lignum comburi, nunq̃ tamẽ eſſe comburendũ. Sed diametrum menſurari eſſe impoſſibile declararet, & nunq̃ eſſe menſurandum, lignum vero confirmaret comburi poſſe, & comburendũ eſſe. Sed hæc fortaſſe diceret quod ignoraret quid ſit impoſſibile. Illud vero ex iis, quæ poſita ſunt eſt manifeſtum. poſitum eſt aũt, quod poſſibile eſt, id aliquando futurum. quod ſi ponamus id eſſe quod non eſt, fieri tñ poteſt, nihil accidet impoſſibile. Nã, ſi cùm tu ſedes, ac deambulare potes, te deambulare ponamus, ex hac poſitione nihil ſequetur impoſſibile. Si hoc igitur verum eſt, & quiſpiam dicat, hic qui ſedet, põt quidẽ deambulare, nunq̃ tñ deambulabit, ſimiliter demetiens menſurari põt, ſed nunq̃ mẽſurabitur. ſi hoc ergo nihil ab illo differt, profecto quemadmodũ in illo nihil impoſſibile cõtingit, ſic ne in diametro quidẽ. At ſi detur diametrum mẽſurari, ſequitur, vt paria imparibus ęqualia ſint, quod eſt admodum impoſſibile. quod ex eo accidit, quod natura non perſpicitur, neq; diſcrimen poſſibilis, & impoſſibilis. & quod impoſſibile eſſe poſſibile dicitur, ſed nunq̃ fore. Ex hoc igitur palã fit, ſi quid impoſſibile eſt, id oĩno fore. Accidit aũt hoc impoſſibile vt paria inquã imparibus æqualia ſint, non præter poſitionẽ illam, quæ ait, demus diametrũ menſurari. nã ſi pręter hanc poſitionẽ ſequeretur, nimirũ impoſſibile in eo quoq; accideret qui ſedet, ſed deambulare dicitur. in quo tñ quod colligitur, falſum eſt, ſed non impoſſibile. in diametro vero falſum eſt & impoſſibile. Itaq; ſi idem eſſet falſum, & impoſſibile, poſitio, quæ ſedentem deambulare ponit, nihil ab ea differret, quæ diametrum menſurari ait. nũc cùm diuerſa illa ſint, poſitiones quoq; ſunt differentes.

Inſuper etiam patet, ſi cũ A eſt, neceſſe eſt B eẽ, ſi poſſibile

eſt A eſſe, & B: neceſſario poſſibile eſt eſſe, ſi.n.non neceſſe eſt poſſibile eſſe, nihil prohibet, vt non ſit poſſibile eſſe. Sit igitur ipſum A poſſibile. Cum igitur ipſum A poſſibile eſt eſſe, ſi poſitum fuerit, nullum impoſſibile eſſe accidet, a aũt neceſſe eſt eſſe. At impoſsibile erat. Sit igitur impoſsibile. ſi igitur ipſum B: impoſsibile eſt eſſe, neceſſe eſt & A impoſsibile eſſe. At primum eſt, ergo ſecundum. Si ergo A eſt poſsibile, & a poſſibile erit, ſi ita ſeſe habebant: vt cum A: eſt neceſſarium ſit & B, ipſum eſſe. Si igitur A & B: ita ſeſe habentibus, B non ſit hoc pacto poſſibile, neque ipſa A B: ſanè ita ſeſe habebũt, vti poſita ſunt. Quod ſi eum A poſsibile ſit, & B poſsibile eſſe neceſſe eſt, ſi eſt A, neceſſe eſt & B eſſe. Poſsibile enim eſſe neceſſario a ipſum eſſe, ſi A poſsibile ſit, hoc ſanè ſignificat, ſi eſt A, & quando eſt poſsibile, & vt eſt poſsibile eſſe, et illud tunc, & ita neceſſario eſſe.

8 Inſuper etiam pater, ſi cum A eſt, neceſſe eſt a eſſe.) Demonſtrato quod poteſt aliqd fieri, hoc fore id, cuius potentiam habet, quod demrãuit docens, ſi quis dicat quod fieri aliquid eſt poſsibile, id nunq̃ ſuturum, hũc idem efficere impoſsibile atque poſsibile, & nobis impoſsibile quale ſit ignotũ fieri, hoc igitur demrãto, ex eo palam fieri ait, ſi cum A eſt, ſequiẽ neceſſario vt B ſit, ſi A poſsibile ſit, B quoque poſsibile eſſe, ſi neceſſarium, B quoque neceſſarium. & ſi exiſtat A, perinde B exciturũ. Siquis aũt occurrat dicens, A exiſtente neceſſario, conſequitur a, non tñ ſi A eſt poſsibile, erit etiam B poſsibile, nihil obſtat, inquit, quo minus B ſit non poſsibile. Eſt aũt ſenſus, ſi cum A eſt poſsibile, B non eſt poſsibile, erit vtique impoſsibile. hoc.n.opponiẽ poſsibili. Si, inquit, A poſsibile. cũ ergo ſit poſsibile, ſi exiſtat, poſitio falſa erit, non tñ impoſsibilis, exiſtat igitur A. poſitũ eſt aũt ſi A ſit, eſſe item a. ſi ergo eſt A, item B eſt per primã põnem, ſed & nõ eſt. nam quod eſt impoſsibile, id profecto nunq̃ fiet. At ſi eſſe, & non eſſe B eſt impoſsibile, falſa eſt poſitio, ex qua hoc fuit conſecutũ, quæ quidem ea eſt quæ ait, ſi A ſit poſsibile, B comitem ipſius nõ fore poſsibile. Perſpicuũ eſt igitur, ſi A eſt poſsibile, B quoq; poſsibile fore, ſi ita ſeſe habebant A & B, & ſubiicit, qũo ſeſe haberẽt, vt cum A eſt neceſſariũ eſt a eſſe. vbi ergo demrãuit, ſi A ſic poſsibile, B quoque comitem eius neceſſario eſſe poſsibile, oñdit, ſi A ſit, B itidem fore. Poſtq̃ vero dixit, (ſi ergo A & B: ita ſeſe habentia habebunt vt poſitum eſt) ideſt, ſi A & B ſeſe vt poſitum eſt, habebũt, addit ac ſi cum A ſit poſsibile, neceſſe eſt B eſſe) quod perinde eſt, ac ſi diceret ſi poſitum eſt atque demrãtũ, ſi A ſit poſsibile, B quoque poſsibile fore, ſi hæc igitur ita ſeſe habent, dicimus, inquit, ſi A ſit, vt B quoque ſit, eſſe neceſſarium. Dicere.n.ſi A ſit poſsibile, neceſſario conſequi, vt etiam B ſit poſsibile. hoc.n.ſignificat cum diceret (ſi cũ A poſsibile ſit, & B poſsibile eſſe neceſſe eſt) dicere igitur, ſi A ſit poſsibile, neceſſario ſequi, vt B poſſibile ſit, hoc ſignificat, ſi ſit A, & quando ſuerit, tunc eſſe B. illud autem (& vt eſt poſsibile eſſe) æqoipollet huic. Et ſi A eſt neceſſarinm, B quoque neceſſarium erit, & poſsibile, ſi A poſsibile fuerit.

Cum autem potentiarũ aliæ natura inſint, vt ſenſus, aliæ conſuetudine, vt modulandi facultas, aliæ diſciplina, vt artes, ea quidem quæ conſuetudine comparãtur ratione ue, per operationes antecedentes habeantur neceſſe eſt. Quæ vero tales non ſunt, & quæ patiendi potentiæ ſunt, eas non neceſſe eſt hoc pacto haberi. Quoniã autem ipſum poſſibile aliquid poteſt & quandoque: & aliquo modo, & quæcunque alia in definitione ſunt adiungenda, & alia per rationem mouere poſſunt, potentiæq; ipſorum cum ratione ſunt. Alia ſunt expertia rationis, & potentiæ ipſorum rationis identidem ſunt expertes. Et illas quidem in animãte, has autem in vtriſque eſſe neceſſe eſt. Talibus quidem potentiis paſſiuũ atq; actiuũ cum ſint vt poſſunt proxima, alterum agat, alterũ patiatur neceſſe eſt, at illis non eſt, neceſſe. Harum enim oĩum, quęque vna vnius eſt effectiua. Illarum vero quæque contrariorum. Quare faciet cõtraria ſimul, qđ quidem fieri nequit. Aliud ergo quippiam habeat auctoritatem neceſſe eſt. Id autem eſt appetitus, aut electio. Vtrum.n.appetierit, id ſanè faciet cũ eſt vt poteſt, atque propinquũ eſt ipſi paſſiuo Quare id omne quod per rationem poteſt, id agat cũ appetit, cuius potentiam habet, & vt habet, neceſſe eſt. Habet aũt ita, vt agat præſente, atque ſic ſe habente paſſiuo, alio qui agere profecto non poterit. Hoc.n.nullo inquam externorũ prohibente, non eſt vlterius adiungendum. Ipſam nãque potentiam habet vt eſt potentia faciendi. at eſt non oĩno, ſed aliquo modo ſeſe habentibus, in quibus & ea quæ prohibent foris comprehendentur. Hoc.n.eorum nonnulla quæ in definitione inſunt auferre videtur. Quocirca neque faciet duo ſimul, aut contraria, etiam ſi ſimul ipſa velit aut percupiat facere. Nõ.n. ipſorum hoc pacto potentiam habet, neque eſt ipſa potentia ſimul agendi facultas. nam quorum eſt, ita faciet illa.

Cum aũt potentiarum aliæ natura inſint, vt ſenſus.) 9
Hæc verba eo pertinent, vt appareat quæ facultates abſque operibus antegreſsis non exiſtant, & quę ſecus. Sic igitur ait cũ facultatũ oĩum quædã cognatæ ſint, i. nobiſcum generentur, atq; condantur. ſenſus.n.nobiſcum naſcuntur, non genito aĩali ingenerantur. (aliæ conſuetudine) nam facultas qua tibicen tibia perſonare poteſt, non eſt ipſi cognata, ſed ex conſuetudine ingeneratur ei. Aliæ diſciplina.) vt ars ædificandi, & ſimpliciter artes. facultates igitur quæ cõſuetudine vel ratione exiſtunt, non ingignũtur abſque antecedentibus operibus. Quæ vero ſiue agendi ſiue perpetiendi facultates, rationis expertes ſunt, eas nihil eſt neceſſe vt opera præcedant. Neque.n. ignis prius efficit, & ſic ei potentia eſt ingenerata comburẽdi, neque lignum vt cõburi poſsit, ſed ſimul atque ignis eſt proxima quæque adurit, & lignum aduriẽ, ſi admoueaẽ. Sed qm̃ poſsibile, ꝙ aliquid poſsit, poſsibile diciẽ (& qñque,) neque.n. quouis mõ ignis adurit, ſed cũ admonetur cõbuſtibili, & cum à nullo ꝓhibetur, quæcũque aũt per rõnem mouere poſſunt, horum facultates cum rõne ſunt, ac viciſſim quæ abſque rõne, vt ignis, eorũ facultates expertes ſunt rõnis. Facultates porrò cũ rõne in re aĩata ſint neceſſe eſt. Rõnis vero expertes vtrobiq; ineſſe poſſunt, i. tum in re aĩata, tum etiam inanimi. Aĩæ nãque quæ habentur in expertibus rõnis, facultates ſine rõne ſunt in re aĩata. Item per facultates abſque rõne, cum id qđ agere põt, acceſsit ei qđ pati neceſſe eſt, vt alterũ efficiat, vt efficere põt, alterum vt pati põt, patiatur. quod in rõnis compotibus non eſt neceſſariũ. Neque.n. eſt neceſſe vt quoties ꝑceptor cum diſcipulo cõgrediẽ, alter doceat, alter addiſcat. Et facultates rõnis expertes ꝓprie vnius tñ ſunt effectrices, vt facultas ignis calefaciẽdi. Adieci aũt proprie, qm̃ ignis per accidens refrigerat, ſi auertaẽ, & abſit. Rõnis vero compotes, oppoſitorũ etiam effectrices ſunt, vt medicina valetudinis, & morbi. Si quis aũt dicat facultates quoque cum rõne ſimul atque accedunt, alteram efficere, alteram pati, vt rõnis expertes. ignis.n. ſimul atque cõburendis admoueẽ comburit, ſiquis igiẽ hoc dicat, & facultatibus cum rõne neceſsitatem tribuat vt rõnis expertibus, hic nihil aliod q̃ oppoſita eidem adeſſe cẽſeat. Nam vt ignis, qui põt adurere,

ſimol

ſimul atque comburendis appropinquat, ex neceſsitate ipſa comburit, ſic Medicus cum poſsit valetudinem ac morbum afferre, ſi neceſſario ſimul atqne appropinqnat, efficit qnæ poteſt, nimirum ſimul & valetudinem afferet, & morbũ. qnod fieri nõ poteſt. quãobrem in facultatibus cum rõne quidã quaſi dñs eſt, qui oppoſita non ſinit efficere, ſed alterum, quod, ſ. appetit. hic aũt eſt appetitus vel electio. Quidquid. n. dñs appetierit, id efficiet cum adeſt vt poteſt & paſsiuo appropĩqnauit. Exempli gratia ſi pôt vt valetudinem, ſic morbũ afferre, vtrum appetierit, id vt pôt efficiet, non vt non pôt. Itaque omne quod per rõnem poſsibile eſt, cũ id appetit, cuius habet facnltatem, ac vt habet, ipſum efficiat neceſſe eſt. Si. n. facultatem habet valetudinem afferendi, boc ipſum efficiet. habet aũt Medicus facultatem afferendi valetudinem, pſente igitur paſsino, i. hoie, ac ſic ſe babente, hoc eſt ægrotante, ipſum ſanabit. Sin aũt ſanandi facultate careat, non ſanabit. Hoc eſt. n. qđ ait, (alioqui agere non poterit.) Præſatns vero poſsibile cuius potentiam habet, ac vt habet, effecturũ in paſsiuũ, qm̃ huic definitioni addere oportebat, nullo externo prohibente vt oratio plena eſſet hmõi, poſsibile id cuius potentiam habet, ac vt habet, & nullo externo prohibente, efficiet. Nam ſi potentiam babeat efficiendi, à quopiam aũt prohibeat, oino non efficiet. Qm̃ hæc igit dixerat, nec appoſuerat, vt diximus, illnd nullo externo prohibente, ait. (hoc. n. nullo inquã prohibente non eſt vlterius adiungendũ.) Dicentes. n. vt habet, complexi ſumus & illud, nullo externo prohibente. Nam vt eſt facultas efficiendi, ſic ipſam habet. habet aũt non vtcũq; & oino, ſed cum ſic habet (in quibus) ideſt, in his verbis, vt habet, & ſic habens, compͥhendit, nullo externo ꝓhibente. Qui. n. dicit efficiens efficere vt potentiam habet, & ſic habens, is nullo etiam prohibente dicit. Nam quædam eorũ quæ in bac definitione adſunt, vt illud habet, vel ſic habet, complectunt illud nullo externo ꝓhibente aut impediente. Itaque tollit hæc, nullo inquam ꝓhibente aut ĩpediente, nec patit in definitione ineſſe. Et qm̃ efficiens ſic efficit vt habet, & vt pôt, Medicus non efficiet ſimul morbũ & ſanitatem, vt medicus eſt. Neqne. n. ſic habet potentiã vt ſimul hæc efficere poſſit, ſed vt viciſsim. Nam quorum eſt.) ideſt, quorum habet facultatem, ſimnl ipſa efficiat, ſic efficiet, i. ſimnl, ac vt habet efficiendi facultatem.

De Actu.

Cùm aũt de ea potentia dictum ſit, quæ ad motũ accõmodatur, de actu deĩceps determinemus oportet, quidnã ſit ipſe actus, & quale quid ſit. Nam, ſi diuiſerimus ipſum, ſimul et ipſum poſſibile ſanè patebit. Non ſolum, inquam, id poſſibile dici, qđ aptum eſt aliud mouere, aut ab alio moueri, aut ſimpliciter, aut aliquo mõ, ſed alio etiam mõ. Qua de re quærẽtes, & de hiſce quoque tranſigemus. Eſt itaque actus rem nõ ita ſeſe habere, quẽadmodũ potentia dicimus eſſe. Dicimus aũt potentia eſſe, vt Mercuriũ in ligno, & dimidiã lineam in tota, propterea quòd auferri ab ea pôt, & ſcientem eũ etiã, qui non contẽplatur, ſi contẽplari poſſit. illud aũt actu eſſe. Patet aũt in ſingulis inductione id, qđ dicere volumus. & nõ cuiuſlibet quærere definitionem oportet, ſed ipſam quoq; ſimilitudinem rõnis aĩaduertere, veluti vt ædificans ſeſe habet ad ædificatiuũ, et vigilans ad id quod dormit, & videns ad id, quod claudit quidem oculos, viſum aũt habet, & id quod à materia eſt ſeiunctum, ad materiam ipſam, & id etiam quod eſt extructũ, ad non extructũ, ſic & quippiam eſt ad quippiam, & drĩæ huius altera parte actus, altera id quod poteſt, ſit definitum. Atque non oĩa actu ſimiliter eſſe dicuntur niſi ſimilitudine rõnis hoc pacto vt hoc in hoc, aut ad hoc, ſic hoc in iſto, aut ad iſtud. Alia enim vt motus ad potentiam, alia vt ſubſtantia ad aliquam materiã dicuntur.

Cùm aũt de ea potentia dictũ ſit, quæ ad motum accõmodatur, de actu deĩceps determinemus.) Diſſeruit de facultate, quæ pertinet ad motũ. (hæc aũt eſt prima informisq; materia.) Nunc de actu diſputat, quid & cuiuſmodi ſit. Sed qõne, inquit, hmõi diſſerenda, illud ſimul de poſsibili apparebit, non id ſolum poſsibile nũcupari, quod aliud mouere idoneum eſt. ignis. n. vt in hoc exemplo verſemur, caleſacere aptus eſt, aqua vero moueri, & calefieri ab igne, aut ab alio, qnod vim habeat caleſaciendi. Illud vero (ſimplr, aut aliquo modo) adiectum eſt, qm̃ in Quarto huius operis libro in qõne de poſsibili docuit, quot modis ipſum dicatur, poſsibilia videlicet, vel cum ſimplr, ac vtrunque poſſunt, ſiue in peius ac interitum, ſiue in melius, nuncupari, vel cũ in peius non vocari poſsibilia, ſed tunc vocari, cùm in melius. Itaque (ſimplr) dictum eſt pro vtrunque ac indeterminate, illud vero (aliquo modo) pro determinate, ſiue aliter. Diſſerẽtes ergo, inquit, de actu, illud quoque aperiemus, non id modo poſsibile nuncupari, quod aliud mouere poteſt, vel ab alio moueri, ſed etiam alio modo dici poſsibile, qnare diſputantes, inquit de hoc quod aliter poſsibile dicit, de aliis quoque diſſeremus quæ mouere moueriúe poſſunt, quaſi ex hoc illud ſit in aperto futurũ. Hæc effatus incipit de actu diſſerere dicens. Actus eſt cùm res exiſtit, non vt ne agat cum poſſit agere. (ſed quod actu) ideſt, ſed illud eſt actu, quod ſic eſt actu, & agit, vt cùm prius non ageret, agere tñ poſſet, iam agat. Atque hic quidem eſt ordo dictorũ, & ad hunc modum legi debet. deinde illud (dicimus aũt potentia eſſe, vt Mercurium in ligno.) quibus verbis exponitnr illnd (non ita ſe babere, quemadmodum potentia dicimus.) qũo aũt potentia eſſe dicamus, ſuggerit dicens, vt in ligno Mercurij ſormam non hñte, Mercurium eſſe dicimus, propterea ꝙ Mercurij formæ ſit capax. & in diametro medietatem ineſſe, qm̃ poteſt, ab ipſa diametro diuelli, & eſſe actu per ſe. & ſcientem eũ qui non contemplatur, poteſt tñ contemplari. Cùm ergo dixiſſet, actus eſt rem ita eſſe, non vt potentia dicimus, & non efficere, ſed quod actu etiam operatur. ait, (patet aũt in ſingulis inductione id quod dicere volumus, & nõ cuiuſlibet rei quærere definitionẽ oportet.) Neque. n. oĩa definitionibus cognoſcimus, qm̃ ne habentur quidem oĩum definitiones, vt in Sexto huius doctrinæ libro demõſtratum eſt, ſed aliqua per inductionem ac ſimilitudinem ſiue proportionem conſpicimus cognoſcimusq;, Quòd ſi ita eſt, nimirum ex ſingularibus atque inductione, non definitione actum cognoſcere oportet. quod vt fiat apertius, ſit actus & agere qđ explicare volumus, Socratem ſcribere. Hoc igitur per rõnis ſimilitudinem & particularia in hunc modum exponemus, vt ędificare, vt iam efficere ſeſe habet ad ędificatorem & non efficere, qui tñ poteſt ædificare, & vigilans ad dormientem, qui poteſt vigilare, & videns ad conniuentem, qui viſum habet, & à materia ſecretũ ad materiam. quod quidem obſcure dictũ eſt. videtur. n. formam à materia ſeparatam dicere, ſed non dicit. neque. n. ipſi placet naturalẽ formam aliqñ eſſe à materia ſeiunctam, ſed à materia ſeiunctũ vocat, vt agamus pingui Minerua, ſtatuam cõparatione æris qđ ſtatuæ formam nunquã habnit, ſed habere pôt, item vt arca confecta ſe habet ad informe lignũ, quod elaborari & arca fieri

fieri pōt: vt hæc igitur ſeſe hn̄t, ſic & quidpiam eſt, i. ſic Socra. ſeſe habet ad nō ſcribētem. ſi ſic ergo dicamus, haud dubie actus, quem Socrates agit, expoſitus fuerit, i. ipſum ſcribere. Et dr̄iæ huius, inquit, dr̄iam appellans copulam ſimilitudinis, qualis eſt illa, vt videns ſeſe habet ad conniuentem, & illa, vt vigilans ad dormientem. huius igitur dr̄iæ altera pars erit actus, videre, ſ. atque vigilare, altera poſsibile, conniuens & dormiens: qm̄ ille videre, hic vigilare poteſt. Cùm ergo actus dixiſſet definitionem quærēdam non eſſe, ſed inductione qualis ſit actus explicandū, & quō id faciendū eſſet docuiſſet, ait, q̄q̄ oīa, quæ actu ſunt, per rōnis ſimilitudinem dicere oporteat, nō tn̄ ſimiliter oīa dici. ſed quædam vt motus ad facultatem, alia vt ſubā ad materiam: vt ſi dicas, quēadmodū ambulans ſe habet ad ſedētem, ſic Alexander ad menſes muliebres. Ambulans. n. dicitur vt motus ad potentiam, i. vt affectio ad affectionem: Alexander ad menſes muliebres, vt ſubſtantia ad materiam. Nam menſes muliebres ſunt hoīs materia. In eo vero quod interiectū eſt (niſi ſimilitudine rōnis, hoc pacto, vt hoc ī hoc, aut ad hoc) illud (in hoc & ad hoc) cōmemoratio eſt ſimilitudinis. q. d. quę rōnis ſimilitudine ſiue analogia dicuntur. Quō autem ſimilitudine rōnis dicantur, exponens ait, vt hoc in hoc: exempli gratia, vt viſus in oculo, intellectus in aīa, & vt ædificans ad id quod ædificatur, & ſcribens ad id quod ſcribitur. vel ad hoc, ſi hoc in hoc, vel ad hoc. quæ igitur analogia dicuntur, ea non oīa ſimiliter dicuntur, ſed quędā vt motus ad potentiam, quædam vt ſubſtantia ad materiam.

Atqui alio modo & infinitū ipſum, & vacuum, & quæ ſunt iſtiuſmodi, potentia atq; actu dicuntur, & alio mō cōplura eorū quæ ſunt, vt videns, & ambulans, & quod videtur. etenim ſit vt hæc & ſimpliciter & quādoq; vere dicātur. Dicitur. n. videri aliud quia videtur, aliud quia videri pōt. At infinitum non hoc pacto potentia eſt, vt actu ſeparatum tandem euadat, ſed cognitione, hoc. n. diuiſionem inquā nunquā deficere, præſtat quidem vt potentia ſit iſte actus, vt ſeparetur aūt, nō p̄ſtat. Quid igitur eſt atq; quale actu quippiam eſſe, ex his & iſtiuſmodi manifeſtum ſit nobis. Quādo vero vnūquodque potentia eſt, & quando non eſt, determinandum deinceps eſſe videtur. Non. n. quandouis potentia eſt, veluti, eſt ne ipſa terra potentia homo, an non eſt, ſed potius cum iam fuerit ſemen? Et neq; tunc modo quodam fortaſſe, quē admodum neque à medendi facultate quoduis, neq; à fortuna ſanabitur, ſed eſt quippiam quod eſt poſſibile, atque, i. potentia ſanum. Definitio aūt eius quod ex eo quod eſt potentia, à mente ſit actu, ſic aſſignari poteſt. Eſt ne id quod ſit cum voluerit id quod agit, nullo eorum quæ ſunt extra, obſtante. Ibi aūt in eo quod ſanatur, cum nihil eorum prohibet quæ ſunt in ipſo, ſic eſt & quippiam potentia domus, nā ſi nihil eorū quæ ſunt in hoc, & in materia prohibeat vt domus fiat, neque quidquam ſit adiungendum, aut auferendū, aut mutandum, i. profecto potentia domus, & in cæteris ſimili modo. Quorum foris eſt principiū generationis & quorum in ipſis eſt, quæ quidem nullo prohibente externo per ſe operabuntur. Et ſemen nondum potentia dicitur, ſit enim in alio atque mutetur oportet, quando vero per ſuum principiū iam tale eſt, id iam potentia eſt. Illud autem alio principio indiget, quemadmodum terra nondum eſt potentia ſtatua. ſi mutabitur enim, æs erit, vt patet.

11 Atqui alio mō infinitū ipſum, & vacuū, & quæ ſunt hmōi, dicūtur.} Qm̄ quibus infinitū eſſe placebat, ii in quibuſdā facultate ipſum eſſe dicebant, (nam vt in leuibus corporibus actu, ſic in grauibus facultate infinitum eſſe tradebant) idcirco facultate & actu aliter ait in pleriſq; rebus ineſſe dici, exempli gr̄a in vidente: ac ambulante, itemq́; in non vidente, & non ambulante aliter ineſſe dicitur potentia & actu. non videns. n. videre dicitur, quia poteſt efficere & fieri actu videns. Sīr vidēs non videre dicitur, qm̄ fieri poteſt actu nō videns. Aliter ergo in his potentia dicitur, aliter in infinito & inani. Magnitudo. n. potentia dicitur infinita, nō q̄ actu fieri poſsit, ſed quia in infinitū ſecari poteſt. Nam neque infinitū, neq; inane in rebus eſſe, in phyſica demr̄atū eſt. (qm̄ quod videtur, inquit, quia videtur: aliud aūt qm̄ videri poteſt,) ideſt, nam qđ videtur, non videri dicitur, qm̄ quod videtur, pōt non videri. ſic. n. locus hic accipi debet. quod vero non videtur, videri dicitur, qm̄ videri pōt. At infinitum non hoc pacto vt ſeparatum ſit futurum, ſiue actu per ſe, ſed cognitione, Intelligimus. n. in infinitū & numerū augeſcere, & magnitudinem ſecari, actu vero nunq̄ ſit. & cām cur potentia ſit ſemꝑ vt infinite diuidatur, ſuggerit, dicens. Nam diuiſionem nunq̄ deficere præſtat, vt potentia ſit iſte actus, } ideſt, poſſe magnitudines agere per diuiſionem in infinitum p̄ſtat. Quid aūt eſt præſtans? nempe hoc, diuiſionem nō deficere, quia. n. ſectio non deficit in magnitudinibus, ſed quæcūq; magnitudo detur, pōt in partes duas ſecari, ex eo ſuppeditatur & quaſi manat, vt magnitudines ſecari poſsint infinite, ꝑꝑ quod non deficit (vt potentia ſit iſte actus,) ideſt magnitudines potentiā habeant agendi quatenus indefinite diuiduntur, non aliū de ipſis ſuppeditatur, q̄ q̄ diuiſio nunq̄ deficit. Nam ſi diuiſio bipartita in magnitudinibus deficeret, non ſecarentur in infinitū, neque potentiam huius obtinerent. at qm̄ non deficit, idcirco facultatem habent vt ſecentur in infinitum. & hoc ipſum, vt ſecentur inq̄ in infinitū, ex eo ſuppetit, q̄ ſectio non deficiat, à quo tn̄ non ſuppeditatur vt in infinitum ſeparetur & actu exiſtat. } Eſſe igitur actu, quid & quale ſit ex his & talibus manifeſtum ſit nobis} qm̄ libro quarto in mētione actus & potentiæ dixerat. Qn̄ igitur talia potentia dicuntur & actu, & qn̄ ſecus, alio in loco diſputandum eſt, idcirco nunc cum concludēs de actu dixerit (eſſe igitur actu, quod & quale ſit, ex his & talibus manifeſtū ſit nobis) quod illic pollicitus eſt, nunc dicit (qn̄ vero vnūquodq; potentia eſt & qn̄ nō, determinatum eſt. nec. n. quæcunque dicuntur) ac niſi fallor, proximam cuiuſque materiam potentiam id eſſe ait quod pōt, non item remotam, Quærit vtrum homo facultate ſit. & percontactus r̄ndet dicens, an non, i. non eſt? ſed potius cum facta eſt ſemen genitale, ac ne tūc quidem potentia homo eſt, ſed cū fuerit in fœminam coniectum. neque hoc fortaſſe, niſi receptaculū ſit idoneum. Vt. n. non oīa poſſunt à Medico ſanari, neq; fortuitu (nam neq; ligna neq; lapides poſſunt, quare ligna ſanabilia eſſe negamus) ſic ne terram quidē hoīem eſſe facultate dicimus. Hęc effatus, qm̄ eorum quę potentia ſunt, quædam ab intellectu in actum reducuntur, vt artificioſa, nōnulla fortuitu (quod. n. ſanari poteſt, id nōnunq̄ fortuitu ſanatur) docet nos quō definire oporteat nō ſolum id quod à mente in actum reducit, quod reduci poteſt, ſed etiam id quod efficitur, ſic igitur ait (definitio aūt eius, quod ex eo qđ eſt potentia, à mente ſit actu) ideſt, quod ex potentia in actum tranſit, idq́; non fortuitu, ſed ab intellectu, definiri pōt in hunc modum. ac definitionem protinus ſubiungit, cū aliquid auctore volente ſit, re nulla externa prohibente. q. d. quod ab intellectu reducitur in actum, eſt id quod in actum

reducitur,

reducitur,cum vult ipſum reducens, re nulla exteriore obſiſtente,vt Medicus quando vult ex potentia in actũ reducit ægrotantem, ſi re nulla externa prohibeatur,i. loco,tempore, vel quopiam alio. ſiquis igitur actũ efficientis ab intellectu definire velit, ſic debet definire qui vero patientis in hunc modum, cum nihil internũ obſiſtit. Tunc.n.ægrotans ab intellectu ſanari dicitur, cum eorum quæ in ipſo habentur,nihil ipſi obſtat quo minus cõualeſcat.ſed oẽs ipſius partes opportunæ ſunt recipiendæ valetudini. Siſr ligna & lapides potentia dicũtur domus,ſi nihil prohibet,inquit, eorum quæ ſunt in hoc.q̃ & quid,illud hoc,ſignificet,exponit dicens,& in materia.q.d.tunc hæc poteſtate dicuntur domus,cũ eorum quæ ſunt in materia, nihil prohibet,neque in ea quicq̃ eſt quod ſit vel adiũciendum, vel cõmutandum. Si.n.ligna vel lapides addere oporteat, vel demere ſi forte redundẽt,aut cõmutare ſi cũ rudia ſint ſecari indigeant atque expoliri,non dicũtur poteſtate domus. Sin aũt materiæ nihil neq; addere, neque demere opus ſit, neq; mutare,tunc & ſunt & dicuntur potentia domus. cui ſimilis eſt ratio cęterorum,tum quibus principium generationis extrinſecus adeſt, qualia ſunt artificioſa: tum quibus eſt in ipſis,cuiuſmodi ſunt naturalia,poteſtate.n.dicũtur (cum nullo, inquit,externo prohibente erunt per ſe) ideſt,cum res per ſe efficit,ſi naturalis eſt: Nam illud per ſe,non debet ad vtraq; referri, ad artificioſa dico,& naturalia,ſed ad naturalia duntaxat:vt ſemen exempli gratia, tritici granum cum vaſe continetur, nõ dicitur poteſtate ſpica.in alio.n.vt in terra accipiatur oportet,ac cõmutetur.Cum vero in terram ceciderit, & iam per ſibi inſitum principium fuerit tale, vt.ſ. germinare queat,tunc potentia dicitur ſpica. illud aũt granum inquam tritici quod vaſe continetur,non dicitur potentia ſpica,qm̃ indiget altero principio, hoc eſt terra. Neq; terra facultate dicitur ſtatua, cum non fiat ſtatua commutando,ſed æs.æs autem dicitur ſtatua potentia, quia mutando efficitur ſtatua.

Videtur aũt id,quod dicimus,nõ hoc eſſe, ſed illiuſmodi, vt arca non lignũ,ſed lignea,neq; ipſum lignũ terra,ſed terreũ.Terra rurſus,ſi hoc mõ non aliud,ſed illiuſmodi ſit,ſemper illud potentia ſimpliciter eſt,qđ poſterius eſt,velut arca non terrea,neq; terra,ſed lignea eſt.hoc.n.eſt potentia arca, materia,quæ ipſius hoc,ſimpliciter quidẽ eius,quæ eſt ſimpliciter,huius aũt lignũ hoc. Quòd ſi quippiam ſit primũ,quod non vlterius per aliud dicitur illiuſmodi,hoc eſt materia prima:veluti,ſi ſit aerea terra,aer aũt nõ ignis,ſed igneus ignis eſt materia prima, quæ quidẽ hoc aliquid eſt. in hoc.n.vniuerſale ſubiectũq; differunt,quòd alterũ hoc aliquid eſt,alterum non eſt, vt homo quidem & corpus ac aĩa ſubiectũ eſt ipſorum affectuũ, affectus aũt eſt muſicũ atq; album. Illud itaq; cùm orta fuerit muſica,nõ muſica, ſed muſicũ dicitur: & homo non albedo,non ambulatio,ſed albũ & ambulans, vt ipſum illiuſmodi dicitur. Quæ igitur hoc pacto dicũtur, in his vltimum eſt ſubſtantia. Quæ vero non hoc pacto dicuntur,ſed forma quædam,atque hoc aliquid eſt id,qđ prędicatur,in iis vltimum eſt materies,ſubſtantiaq; materialis. Et recte igitur fit, vt ipſum illiuſmodi & per materiam & per affectus dicatur. Ambo enim ſunt, vt patet,indefinita. Quando igitur quippiam dicendum eſt potentia eſſe, & quũ non eſt dicendum, ſatis iam diximus.

12 Videtur aũt id,quod dicimus,nõ hoc eſſe, ſed huius: vt arca non lignum,ſed lignea:nec lignum terra,ſed terreum.} Qm̃ materia poteſtate eſt formæ ipſæ,& à forma diuerſa, idcirco compoſitum non appellatur materiæ noĩe.neque.n.arcam lignum appellamus,ſed deriuato vocabulo ipſam illius eſſe dicimus, hoc eſt ligneã. Vel fortaſſe non eſt hic ſenſus horũ verborum, ſed ille, materiam remotam potentia eſſe nõ dici, propterea ꝙ res non denominantur ex ea,ſed ex proxima. ſiquidem arcam ligneam eſſe dicimus,non aũt terreã. Aut ne hic quidẽ ſenſus eſt,ſed docet nos,opinor,qua regula materiam vltimã dignoſcamus, & qua nõ ſit altera prior,in hanc ſñiam. Quæ ex aliis denoĩantur, ea ſunt proximæ materię,& quibus nulla poſterior eſt,ſed ea vltima eſt, quæ hmõi occurrit, vt non denoĩetur ex alia. quorum verborum hunc eſſe ſenſum ipſe expoſuit dicens: Terra rurſus, ſi hoc modo, non aliud) ideſt, ſi denoĩando dicatur, exempli gratia aerea, nec dicatur aliud,i.terra ſimpliciter,quod aliud dicitur,& non illius,hoc ſimpſr & proprie poſterius eſt.exempli gratia, primũ ſi ad arcam ſpectes,eſt lignum,poſterius vero terra.ſed neque ſimpſr poſterius hæc eſt, ſed extrema materia.Si ergo, vt diximus,eſt aliquid primũ. nam quod ſupra vocauerat vltimum, id nunc appellat primum alia rõne.incipientibus.n.ab infimo,primum eſt.ſi quid eſt ergo primum,neque dicitur ab alio, nec denoĩatur à quopiã,id materia prima eſt.exẽpli gr̃a terra eſt aerea,aer igneus, ignis non denoĩatur ab alio, ignis erit materia prima, quæ hoc aliquid eſt,neque dicitur ab aliquo.In hoc.n. ait, vniuerſale ſubiectumq; differunt) vniuerſale nunc ſimpliciter appellans omne prædicatum, ſiue ſubſtantia id ſit,ſiue accidens, ſubiectum vero ſubſtãtiam.hoc igitur ea differunt, ꝙ ſubiectum eſt hoc aliquid, & ab affectionibus denoĩatur, affectiones ex ipſis non item. & ſi muſica in aĩa fuerit ingenerata, aĩa non vocatur muſica,ipſa videlicet diſciplina, ſed muſicum. & homo non appellatur albedo, ſed album: nec ambulatio, vel motus,ſed ambulans,& moueri dicitur.Et ſimpſr quẽadmodum dicitur illud (illius) ſic album ſm̃ hunc intellectum.nam & ipſum denoĩatiue dicitur.album.n.idem pollet atque ligneum,quaſi ex albedine:& quæcunque ſic dicuntur,vt album,vel muſicũ. Et oĩno quæ perinde dicuntur, vt quæ ſm̃ affectiones, horum vltimum atq; ſubiectum ſubſtantia eſt.(quæ vero,inquit,non ſic,ſed forma quædam dñr,atque hoc aliquid eſt id quod prædicatur:) nam,cùm dico album, non formam quãpiã, aut hoc aliquid dico: cùm vero ſtatuam, ſtatua forma quędam eſt,& hoc aliquid, ſimiliter imago & domus, ſubiecta vero ſtatuę vel domus,vel imaginis,non quaſi formæ ſubiiciuntur eis, ſed tanq̃ materia, & ſubſtantia materialis.Ex quibus intelligitur eorum,quæ tanq̃ formæ dñr,& eorum,quæ quaſi affectiones,hoc eſſe diſcrimen,ꝙ ex affectionibus ſubiecta dñr.à muſica.n.muſicus dicitur, ab albedine albus. affectiones aũt non dñr ex ſubiectis, niſi per accidens: ſiquidem album hoiem per accidens eſſe dicimus, non aũt per ſe. contra vero in iis,q̃ tanq̃ formę dñr.formę.n.ex materia ſubiectoq; nuncupant̃. Nam ſtatuã dicimus æneam,non æs ſtatuã: & arcam ligneam,non lignum arcam. Hæc effatus infert,recte illud,illius, dici ſm̃ materiam & affectiones. Nam,cum affectiones à ſubiecto definiantur(album.n. per ſe indefinitũ eſt,ſiquidem oĩno abſque ſubiecto cõſiſtere nequit) ſimiliterq; materia forma, merito illud illius,quod de alterutro dicit̃,itidem dicitur de altero.

Cum aũt ſit diſtinctum quod modis ipſum prius dicatur, patet actũ potentia eſſe priorem,atque non ſolũ ea potentia definita,quæ principiũ mutandi in alio,vt eſt aliud, dicitur, ſed oĩno omni prĩcipio motionis atq; quietis.Etenim natura

in eodem

in eodem eſt genere in quo eſt & potentia ipſa. Eſt.n. principium mouendi, at non in alio, ſed in ipſo, vt ipſum eſt. Oẽm igitur talem potentiam ipſe actus rõne atq; ſubſtantia antecedit, tẽpore vero partim eſt prior, partim non prior. Atq; rõne quidẽ eſſe priorem patet. ex eo nãq; poſſibile eſt id qđ primo poteſt, quia agere poteſt. Aedificatiuum enim, i. quod ædificare poteſt, & viſiuũ id quod videre, & viſibile id qđ videri poteſt. Eadem eſt & in cæteris ratio. Quare rõnem antecedere, cognitionemúe cognitionem, neceſſe eſt.

13 Cum aũt definitũ ſit quot modis prius dicaẽ.} Propoſitum ei eſt actũ potentia priorem eſſe demr̃are tum rõne, i. cognitione, tum etiam tpe atque natura: & ait, qm̃ ſupra cõſtitutũ eſt, (in libro, ſ. quarto huius operis,) quot modis prius dicaẽ, dubitari non debet, quin actus q̃ potentia prior exiſtat, non ſolũ ea quæ panloante definita eſt, cũ potentiam eſſe diceret principiũ cõmutandi in alio vt aliud eſt, ſed oĩno quam oĩs potentia mouendi vel cõſiſtendi. Vocat aũt naturam principiũ mouendi & cõſiſtendi, qm̃ in phyſica naturam principium eſſe definiuit motus & quietis eius in quo eſt primũ & per ſe, nou per accidens. Sed cũ naturam priucipiũ mouendi vocaſſet, priusq̃ facultatẽ principiũ eſſe mouendi dixiſſet, adiecit. Etenim natura in eodẽ gñe eſt in quo eſt, & potentia ipſa) quaſi diceret, actus q̃ natura prior eſt. ſed quia potentia & natura in eodem gñe ſunt, & genus eſt principiũ mouens potentię atq; naturæ, loco naturæ dixit principiũ mouens. Natura vero hoc differt à potentia, ꝙ potentia in alio exiſtens vt aliud eſt, in illo ineſt, natura vero in quo eſt, nou vt eſt aliud, in eo exiſtit, ſed vt ipſum & per ſe. Natura.n. Dionis quatenus is talis eſt, in ipſo ineſt, atq; per ſe. Omni ergo potẽtia, inquit, tum ea quę ſupra definita eſt, tum etiam uatura, potentiam appellans naturam, propterea ꝙ eſt in gñe potentiæ, vt diximus, actus prior eſt rõne atq; natura, tpe vero modo quodam prior, alias vero poſterior. & protinus rõne priorem eſſe, in hunc modũ confirmat. Primum, inquit, poſſibile. i. proxima potentia, ſiue materia proxima, poſſibilis ſiue potens dicitur, qm̃ efficere poteſt. Aes.n. ſtatuam fieri poſſe dicimus, ꝓpterea ꝙ actu effici ſtatua poteſt. Pari rõne ædificator dicitur, qui poteſt ædificare, & in hoc efficere, & facultatem habere videndi, quod vidẽdo efficere poteſt. & ſimiliter cętera. Si ergo potentia per actum cognoſcitur, neceſſe eſt vt ratio cognitioq; actus, potentiæ rõnem, cognitionẽq; præcedat. Id.n. per quod res addiſcitur, prius eſt, quam res ipſa quæ addiſcitur, vt cauſa prior eſt effectu, quod hinc quoq; intelligi poteſt, qm̃ id poſſe dicimus, quod agere poteſt, & per actũ potentiam declarare nitimur. vt dubiũ non ſit, quin actum vt notiorem, prioremq́ue potentia ad potentiæ cognitionem aſſumamus, cũ oĩs doctrina oĩsq́; diſciplina ĩtellectualis ex cognitione antecedente fiat, vt in poſterioribus reſolutoriis docuit.

Tempore aũt in eiſdem quidem ſpecie prior eſt. antecedit enim id tempore, quod idem efficit ſpecie, in eodem vero numero ſequitur. Dico aũt hoc pacto, hoĩe, qui quidẽ actu iam eſt, & tritico, ac vidente: materies, et ſemen, ipſumq; viſiuũ tempore prius eſt. Quæ ſanè potentia quidem ſunt homo, triticum, atq; videns, ſed nondũ actu. At his alia tempore ſunt priora, quæ actu ſunt, à quibus hæc ipſa ſunt orta. Semper.n. ab eo quod iam eſt actu, ex eo quod eſt potentia, ens actu fieri ſolet, vt hõ ab hoĩe, muſicus à muſico, ſemper mouente aliquo primo. Id vero, quod mouet, actu iam eſt. In ſermonibus aũt de ſubſtantia diximus, omne quod ſit, ex aliquo atq; ab aliquo fieri, idq́; ſpecie idem eſſe. Quapropter et impoſſibile eſſe videtur, ædificatorem eſſe quẽquam, ſi nõ antea quicquã ædificauerit, aut citharœdum etiam, niſi antea pulſauerit citharam. Qui nãque pulſare diſcit, pulſando diſcit pulſare, et cæteri ſimili modo. Vnde & redargutio illa ſophiſtica emergebat, qua quẽpiam non habẽtem ſcientiam, id cuius eſt ſcĩa, facturum inferebatur. Qui nãque diſcit, non habet, ſed quia eius quod ſit, aliquid factum eſt, & eius quod oĩno mouetur, aliquid motum eſt (quod quidem in libris de Motu patuit demonſtratũ) ideo diſcentem etiam fortaſſe neceſſe eſt ſcĩæ quid habere. Verum et hinc, actum hoc quoque pacto potentia priorem eſſe generatione atque tempore patet.

Tempore aũt prior hoc modo, quod ſpecie idem ef- 14
ficit, prius eſt.} Poſtq̃ actum priorem eſſe rõne quam potentiam docuit, oñdit tpe modo quodã actum quã potentiam priorem eſſe, alio vero non. Ad cuius demonſtrationem pronunciatũ quoddam ſiue aſſumptũ oppido quam manifeſtum aſſumit, quod, ſ. ſpecie idem efficit, prius eſſe. Sophroniſcus.n. qui Socratem fecit, q ſpecie idem eſt atque Sophroniſcus, non aũt numero, prior eſt q̃ Socrates. Nã Sophroniſcus & Socrates ſpecie iidem ſunt, non aũt numero. quod aũt effectum fuit, quod vnum eſt & idem numero, poſterius eſt. Quod igiẽ idem efficit ſpecie, vt diximus, prius eſt. quin etiam granum tritici, quod in terram coniectũ alterum granum procreauit ſpecie idem atque efficiens, prius eſt q̃ quod eſt procreatum. cui ſimilis eſt cæterorum ratio. Quæ præſumpto ait, ſi ad id, quod procreatum eſt atq; effectum ſpectes, ſemen & materia, ac oĩno potentia. (nam materiam vocat potentiam) prior eſt q̃ forma atque actus, qñquidem ſemen genitale & menſes muliebres, quæ potentia Socrates erant, nondum vero actu, priora ſunt tpe q̃ Socrates & materia huius grani tritici, quod potentia erat hoc granum, prior eſt tpe, quam ipſum. Ergo, ſi ad materiam, vt diximus, atq; potentiam ſpectes, potentiam reperies priorem eſſe actu. Sed, qm̃ ſemen ex hoĩe, qui actu erat, eſt effectum, & videndi facultatem habens ex vidente, & ſimiliter cætera, idcirco actus prior eſt tpe, q̃ potentia. at his, inquit, i. materiis ac potentiis alia, quæ actu exiſtunt, tpe ſunt priora: ex quibus actibus potentię ſunt effectę. Nam licet ſemper ex ſemine & mẽſibus, quæ potentia ſunt homo, fiat homo actu. cõtra tamen ſemen & menſes ex hoĩbus actu fiunt. Si quidem homo ex hoĩe actu, & muſicus ex muſico fit: & ſemper quæ fiunt, ex aliquo primo mouente fiunt. In Sexto aũt libro (illic.n. de ſubſtantia diſputauit) dictum eſt, omne quod fit, ex aliquo fieri aliquid & hoc quod fit naturaliter, non artificioſe, ſpecie idem eſſe, atque mouens. vt intelligatur actus prior eſſe quã potentia. ꝙ ſi omne, quod fit, efficitur aliquid, & ab aliquo primo mouente, fieri nõ poteſt vt ſit quiſpiam ædificator, qui nihil ædificauerit, aut citharædus qui cithara non perſonuerit. Nam qui cithara canere diſcit, is cithara canendo, cithara canere diſcit. Ex hoc igitur ꝙ omne quod fit, ex aliquo primo mouente ac exiſtẽte actu fit, ſophiſticis captionibus data eſt occaſio. Interrogabant.n. ſophiſtæ, atque adeo nũc interrogãt, nunquid non habens ſcientiam alicuius ſcientiam efficiet, & prius ſcientiam accipiũt, vt habitus intelligitur, qui eſt in anima. poſterius vero cùm dicitur (ſcientiam efficiet) pro ſcibili, quod per ſcientiã dicitur. quo in loco artes appellat ſcientiarum nomine. Cùm ſic igitur interrogantibus ab aduerſariis reſponſum eſſet, non efficiet. qui.n. arte caret ſtatuam conficiendi, is profecto ſtatuam nunquam conficiet, ſic igitur percontati, taliq́;

accepta

accepta rñſione,ſophiſtæ inferebant, qui cithara canere diſcit, is non habens ſciam cithara canendi, cithara canit.nam ſi haberet,non addiſceret.ergo non habens cuiuſpiam rei ſciam, efficiet & non efficiet qđ eſt ſciæ. quod quidem eſt abſurdum. Et ſoluit ſophiſma,dicens: Sed quia eius quod ſit,aliquid factum eſſe,& eius oīno quod mouetur,aliquid motum eſſe:) & ſubaudiendum eſt demrauimus, vt ſit plena oratio hmōi, ſed quia nos demrauimus eius quod ſit, aliquid factum eſſe, & eius oīno quod mouetur,aliquid motum eſſe,ſophiſma diſſoluitur.In vltimis.n.libris de Phyſico auditu,(nam illos vocat de motu,) oñdit omne quod mouetur, prius eſſe motum,& omne quod motum fuit,prius fuiſſe motum.quod ſi ita eſt, qui cithara canere diſcens, canit,is prius cecinit. Ceciniſſe aût, quieuiſſe eſt in aliqua parte cantus. Itaque habens aliquid ſciæ prius, licet non totam,cithara canit,& oīno id quod efficit,habet,licet nō abſolutum & perfectum ſit.non igitur quod non habet efficit,ſed quod habet. Ex his ergo,ait,intelligitur manifeſto actum priorem eſſe, q̈ potentiam generationę & tpe.propterea ꝙ ante ipſum fieri pręcedit factū eſſe, quod quidem finis eſt alicuius generationis.

At vero ſubſtātia quoque eſt prior,primo quidem ex eo. quia quæ poſteriora ſunt generatione,forma atque ſubſtantia ſunt priora, vt vir puero,& homo ſemine. Alterum.n. iam habet formam,alterū non habet. Deinde ex eo:quia omne quod fit,ad principium proficiſcitur atque finem. Id enim gratia cuius cætera fiunt, principium eſſe conſtat. At generatio, finis ipſius eſt gratia, & ipſe actus eſt finis, & huius gratia potentia ſanè ſumitur. Non.n.animalia vidēt,vt habeant viſum, ſed vt videant,viſum habent. Similiter & vt ædificent ac contemplentur, ædificandi contemplandiq́; facultatem homines habent. Sed non contemplantur vt habeant facultatem,niſi qui meditantur. Atque hi non contemplantur,ſed aut hoc pacto. aut tales non indigent contemplationis. Præterea materies eſt potētia propterea quod ad formam accedere poteſt. Cum eſt autem actu eſt in forma. Simile eſt in cæteris, & quorum finis eſt motio. Quapropter vti qui docēt, cum diſcipulum operantem oſtēderint,finem iam reddidiſſe arbitrantur, (alioqui ille Mercurius erit Paſonis. Erit enim incertum.ſi ſcientia intus,an extra ſit) perinde vt ille. ſic & ipſa natura facit. Nam ipſum opus eſt finis, ipſa autem operatio eſt ipſum opus. idcirco & nomen ipſum operatio ab opere dicitur,atque ad actum tendit.

15 At vero ſubſtantia quoque eſt prior. Primo quidē ex eo qa quæ poſteriora ſunt gñatione,forma atq; ſubſtātia ſunt priora.} Natura quoque & fine actum quam potentiam priorem eſſe demrat.quod quidem categorice oñdit in prima figura,ad hunc modū. Actus quam potentia gñatione poſterior eſt, quæ gñatione poſteriora ſunt, natura & fine ſunt priora. actus igitur forma atq; ſubſtantia & fine prior eſt quam potentia. Eſſe aût natura priora,quæ poſteriora ſunt gñatione, ꝑſpicuū eſt. Vt.n.architectus prius domum in ſeipſo format, & tūc fundamenta iacit, deinde parietes ac tectum ædificat, ſic natura ad virum exempli gratia quaſi ad ſignum ſpectans, quippe cū gratia cuiuſpiam efficiat, vt in Tertio libro de Phyſico auditu demratum eſt, primum ſemen genitale ac menſes muliebres efficit, deinde cor, tunc iecur, poſt hoc carnes, neruos & oſſa, deinde infantem, tum puerum, poſt adoleſcentem, deinde virum. Ita quę poſteriora ſunt gñatione, natura ſunt priora. natura vero poſteriora, vt ſemen & menſes, nobis priora ſunt. Ergo vir quam puer prior eſt natura, puer quā ſemen. At puer iam formam habet atque actū, ſemen non habet, ſed habere poteſt. Quod ipſum aliter oñdit, dicēs. Cuius gratia cuncta fiunt, id finis eſt, & in ipſum tanq̃ in principium & prius quæ fiunt contendunt, fiunt aût actus gratia cuncta, actus igitur finis eſt, & prior quam potentia. nam potentia & generatio ꝓpter actum eſt. Haud dubie igitur & forma & ꝑfectione prior eſt quā potentia. Eſſe aût potentiam actus gratia, ac proinde actum priorem potentia (nam id cuius gratia, vt perfectum, prius eſt, q̈ quod eſt ipſius gratia) perſpicuum eſt. aīalia.n.viſum habent, i. videndi potentiam, videndi, agendiq́; gratia, non aût vident & agunt, vt viſum ſiue potentiam videndi habeant. Pari rōne facultatem hoc eſt artem ædificandi habent, vt ædificent: non aût ædificant, & actū habent, vt habeant artem ædificandi. & contēplatricem facultatem, vt contemplentur: non ædiuerſo contēplantur, vt contēplandi obtineant facultatem. Sed qm̄ qui meditantur, agunt vt poſſint contēplari, idcirco dicat fortaſſe aliquis hunc meditandi actū eſſe gratia potentiæ cōſiderandi, ac proinde falſum eſſe dictu potentias actuum gratia cōſiſtere, ſed hos potius eſſe ꝓp potentias. quod ſi ita ſit, potentiā priorem eſſe quam actū. Nam id cuius gratia, prius eſt, quam qđ eſt gratia alicuius'. Hæc igitur quæ dictis obiici poterant, ſoluens, Meditantes, inquit non contēplantur. Nam ſi contēplarentur, contēplari dici poſſent, vt potentiam haberent contēplandi, nunc aût cum non contēplent̃, ne licet quidem hoc dicere. Hanc igitur oppoſitionem cū ſoluiſſet per inſtantiam, eandem per affirmationem ſoluit, dicens. Sed aut hoc pacto) ideſt meditantes vel quodāmodo contēplantur, vel non indigent contēplari. q.d. vel non indigent contemplatione meditationis. Sed hæc meditantium contemplatio, cum imperfecta ſit, & prope nihil, perfectiſſimæ atq; potiſſimæ contēplationis gr̃a efficitur. Pręterea materia potentia eſt, atque dicitur, qm̄ ad formam peruenire poteſt. cum aût peruenit, & actus eſt, in forma conſiſtit, vt hac quoque rōne actus q̃ potentia prior eſſe dicatur, tanq̃ res appetenda, & ordinatrix, & in ornamentū perducens. Silr̃, inquit, ſeſe res habet in cæteris quorum finis eſt motio. Artis.n.ſaltandi finis nihil aliud eſt quam ita moueri. in his igitur actus prior eſt potentia. Quare vt præceptores tunc diſcipulum ad finem doctrinæ veniſſe putant, ac finem reddidiſſe, cum ipſum per doctrinam agere oſtenderint, (nam ſi actus eſt opus, opus aût finis, actus nimirum finis eſt. quare cū operatur, tunc ipſum finem habere putant. hic.n.eſt ordo dictionis) ſic natura tunc quod fit, nactum eſſe finem arbitratur, cum ad actum peruenit. Nam illud alioquin ille Mercurius erit Paſonis) cum illo cohæret (quapropter vt ij qui docent, cū diſcipulū operātem oñderint) eſt aût ſenſus, alioquin, i. niſi præceptores diſcipulū operātem oñtauerint, ſed dixerint à ſe fuiſſe doctum, licet non operetur, dubiū eſt habeat necne habeat ſciam. Nam cum ex operibus artificem quēque atque ſcientem iudicemus, ſi non operatur, qūo, habeat ne an non habeat doctrinam, intelligi poteſt? Erit.n.incertum num intus ſciam habeat, an extra, i. habeat, necne: vt Paſonis Mercurius intra an extra lapidem ſit, ignorat̃. Paſonis aût hiſtoria, (ſi cui nouiſſe placet,) hmōi eſt Paſon ſtatuarius in lapide quodā Mercurij formā exꝑſsit, & in lapide Mercurius videbat̃, ſed intra lapidē ne, an extra eſſet, incertū erat. Extra eſſe dici non poterat, qm̄ ſi eſſet extra, vt lapis eſſet ſculptus oportebat, & inæqualitates haberet, at ille totus erat

læuis more ſpeculorum. Ob hoc igitur extra eſſe dici non poterat. Sed neq; intra, nam ſi lapis in quo Mercurius erat, iuncturas aliquas vel commiſſuras haberet, in promptu erat dicere, in altero lapide Mercurium expreſſum extra, deinde impoſitis læuisſimis lapidibus incluſum fuiſſe, ſed videri per tranſpa rētes ac pellucidos lapides eoſdēq; læues impoſitos: vt ſi quis formā quāpiam ex cera effingat, eiq; vitrum aliudúe pellucidum corpus extrinſecus iponat, forma cerea intus videbitur. ſi hoc igiť eſſet, hæc non imerito dici poſſēt. at cum lapis vndiq; continuus eſſet atq; vnus, & nullā haberet cōmiſſuram, hoc dicere nō licebat. Itaq; incertum erat Mercurius extra eſſet, an intra lapidē, extra ꝑpter lapidis ęqualitatē: intra, qm̄ intelligi nō poterat quomodo intra lapidem continuum Mercurius eſſet effectus.

Quamquam autem in quibuſdam vltimum eſt ipſe vſus, vt videndi potentiæ viſio, vbi nihil aliud à viſu fit opus, in quibuſdam fit aliquid præter vſum, vt ab extruendarum ædium facultate præter ædificationem fit domus, in vtriſq; tamē actus erit potentiæ finis, etſi magis in illis finis eſſe videtur: Etenim ædificatio in eo eſt, quod ædificatur & fit, atque eſt vna cum ædibus ipſis. In quibus igitur aliud quippiam eſt quod fit præter vſum, eorum actus inde quod efficitur ineſt, qualis eſt ædificatio atq; actus texendi, illa enim in eo quod ædificatur, hic in eo quod texitur, ineſt. Et in cæteris identidem, quæ talem ſubeunt rationem. Atq; omnino motus ipſe in eo eſt quod mouetur.

16 Quamquam in quibuſdam vltimū eſt ipſe vſus vt viſus ipſa viſio.) Antequam ad dictorum expoſitionem accedamus, aliqua ſunt nobis commemoranda, ex quibus intelligentia illorum aperiatur. Intelligendum eſt enim viſum per quem cernimus, & potentiam eſſe, & actum potentiam, ſi ad viſionem ſpectes. Eſt enim viſus facultas qua videre poſſumus, viſio vero eſt actus. Reſpectu igitur viſionis potentia eſt. ſin autem ad eū ſpectes qui viſum non habet, accipere tamen poteſt, actus eſt, & habitus. Cū enim quis viſu caret, obtinere tamē eum poteſt, is viſum habere poſſe dicať, cùm vero habet, non dicitur habere poſſe, dubium non eſt, quin viſus ſit actus. Ars quoq; ædificandi & potentia eſt & actus. potētia reſpectu ædificationis, actus rōne priuationis, quam ædificator habebat antequam haberet artem ædificādi. nam ex facultate ædificatore, ædificator actu fuit effectus. Neq; vero id ſolum de habitibus dicitur, ſed etiam de iis, qui habitus habent. Geometra enim non operans reſpectu operantis, facultate geometra eſt, actu vero comparatus puero qui geometra fieri poteſt. Sed de his ego in lib. de Anima latisſime differui, quæ nunc dictorum explicandorum gratia breuius ſunt commemorata. Ariſto. igitur hoc per verba propoſita dicit. Cùm in quibuſdam vltimum & finis ſit vſus, vſum appellans actum, & præter actum nihil efficiatur aliud (vſus enim vſus atq; actus eſt ipſum videre) neq; aliud efficiatur præter viſionem quēadmodum in ſaltandi arte nihil efficitur præter ſaltationem, in quibuſdam vero fiat. Artis enim ædificandi vſus & actus eſt ædificatio, ſed aliud quiddam efficiť præter ædificationem, domus videlicet. Cùm hæc igitur, inquit, ita ſint, tamen in his nihilo ſecius eſt aliquis finis, quibus præter actum nihil eſt. Immo vt finis eſt eorum, quorum quicquam eſt præter actionem, ſic & eorum, quorum nihil eſt præter vſum. Eſt igitur, inquit, & hic finis, id eſt in arte ædificandi, ſed & hic, id eſt in viſu magis finis quàm potentia, potentiam appellans videndi facultatem, ipſum dico viſum: finem vero & actū viſionem. quod quale ſit, ſtatim explicauimus. Itaq; illud (hic autem finis magis quam potentia) perinde eſt ac ſi diceret, viſus eſt ille quidē finis, tamē viſio magis eſt finis quàm potentia, id eſt quam viſus. Quomodo autem viſio magis q̄ viſus finis exiſtat, ex ſimilitudine docet artis ædificandi, dicens. (Etenim ędificatio in eo eſt, quod ædificatur & fit, atq; eſt vnà cū ædibus ipſis) quaſi dicat, vt ædificatio ſeſe habet ad artem ædificandi, ſic viſio ad viſum. ædificatio autem finis eſt magis quàm ars ædificandi, ergo viſio quàm viſus. Aſſumptionis vero huius, ædificatio autem finis eſt magis q̄ ars ædificandi, confirmatio eſt illud (etenim ædificatio in eo eſt qđ ædificať & fit, atque eſt vnà cū ædibus ipſis,) Nam, cum domus ædificationis opus ſit, atq; ædificatio fiat, & ſit ſimul cum domus efficitur. niſi enim domus fiat, ne ædificatio quidem efficiť, neq; domus, niſi ædificatio, cūque opus facultatibus præſtātibus habeatur, propter opus. n. facultatem habemus, ſimul autem cū opere ſit actus, potētia vero vt ars ædificandi, tunc etiam ſit cū nulla domus efficiť, dubium eſſe non debet, quin actus quàm potentia prior ſit, & magis finis, ac proinde viſio quàm viſus. nam viſio ad viſum, quemadmodū paulo ante diximus ſic ſe habet, vt ædificatio ad artem ædificandi.

In quibus autem præter actum non eſt aliud quicquam opus, in iis ipſis eſt ipſe actus. nam viſio in eo eſt ſanè quod videt, & contemplatio in eo quod contemplatur, & vita in anima. Quapropter & fœlicitas ipſa, quippe cum ſit vita quadā. Quare ſubſtantiā ipſam ac formā actū eſſe patet. Et hac igitur ratione dilucidū euaſit, actū ſubſtantia potentia ipſa priorē eſſe. Et, vti diximus, tēpore ſemper aliū actū alius antecedit, vſq; ad primi ſemper mouentis actum.

In quibus autē præter actū non eſt aliud quid quam 17
opus, in iis ipſis eſt ipſe actus.) Poſtquam quorum præter vſum nullus eſt finis, in iis quoq; actus potius quā potentias fines ac præſtantiores eſſe docuit, nunc exponit quorum actus in efficienda re, quorū in efficiente conſiſtant. Sic ergo ait, qm̄ ędificatio & textio ſimul eſt cū re quæ ædificatur & quæ texitur, haud dubie ædificatio & textio in ipſis exiſtit. Nam ſi ædificatio eſſet in ædificante, non in eo qđ ędificatur, nimirum ędificatio etiam tunc eſſet, cum nihil ædificaretur, quod fieri nō pōt, ædificatio igiť in re ineſt quæ ædificat, & textio in ea quæ texitur. quare cum id quod ædificatur, præſtet arti ædificandi, ſatis intelligitur ædificationē arte ędificandi, viſionem viſu potiorē eſſe. Quorum igitur præter vſum aliquid eſt, horum actus in eo quod fit, cōſiſtit. quorū autem non eſt quidquam aliud præterea, horum actus eſt in ipſis efficientibus. Nam viſio in vidente ineſt, non in re quæ videt. Item vita in anima, vita. n. actio animæ eſt, vt viſio ipſius viſus. ea quo intelligitur, fœlicitas cum vita quædam eſſe intelligatur, in anima ineſſe: prorſus vt ex dictis dubitari nequeat, quin ſubſtantia formaq; actus exiſtat. ſi enim tunc fœlicem fœliciter agere dicimus, cum formam fœlicitatis, hoc eſt ipſam fœlicitatem accepit, & menſes muliebres hominis munus agere, ſiue obire, cum formam hominis acceperunt, quid attinet aliud diuinare niſi formam eſſe actum? & concludit totum ſermonem, dicens. Ex hac igitur ratione palam fit, actum ſubſtantia priorem eſſe quam potentiam: & vt dictum eſt, ſemper tempore actum actus alter antecedit, vt ante Socratē, qui actus eſt, Sophroniſcus actus fuit: & ſic ſem-

p vſq; ad primi mouẽtis ſctũ, qm̃ illũ actũ nullus actus antecedit, ſed ipſe primus oĩum eſt, & cauſa exiſtẽdi.

At vero magis etiam proprie prior ipſe actus potentia eſſe videbitur. Res enim perpetuę priores ſunt eis ſubſtãtia, quæ oriuntur & occidunt, eſt autem res perpetua potentia nulla. Ratio cuius hęc eſſe videtur. Omnis potentia nimirum ſimul eſt cõtradictionis. Quod enim eſſe nequit, id nulli cõpetet vnquam. Fieri autem poteſt, vt poſſibile omne non operetur. fieri ergo poteſt, vt id & ſit & non ſit, quod eſt poſſibile eſſe. at vt id non ſit quod poſſibile eſt non eſſe, fieri ſanè poteſt, Quod autem fieri poteſt vt non ſit, id corruptibile eſt, aut ſimpliciter. aut hoc ipſo quo fieri poſſe dicitur vt non ſit, aut loco, aut quantitate, aut qualitate, abſolute vero ſubſtantię ratione. Nihil.n. eorum quę ſimpliciter corruptionem non ſubeunt, potentia eſt abſolute. Vt aliqua vero ex parte ſit, nihil obſtare videtur, veluti quale, vel vbi. Actu ergo ſunt vniuerſa. Neq; eorum quę neceſſario ſunt, at hęc ſunt prima. Si.n. hæc non eſſent, nihil eſſet profecto. Neq; igitur motus is eſt potentia, qui ſempiternus eſt. Neq; ſi quid perpetuo mouetur, potentia motu cietur, niſi ea ratione qua ex hoc in hunc terminum proficiſcitur. huiuſce vero nihil prohibet materiam eſſe. Quocirca Sol atq; aſtra ſemper operantur, atq; mouentur, totumq́; cælum, Atq; nõ eſt pertimeſcendum ne tandem ſtent, moueriq́; deſinant, quod quidam naturales Philoſophi pertimeſcunt. Neq; id agentia defatigantur. Motus.n. ipſis non vti rebus caducis atq; mortalibus circa contradictionis potentiam competit, vt laborioſa ſit ipſa continuatio motus. Huius enim cauſa ſubſtantia eſt ea quæ materies eſt atque potentia, & non actu.

18 At vero magis etiam proprie. res enim ſempiternæ mortalibus ſubſtantia priores ſunt.) Demõſtrato actũ priorem eſſe quam potentiam ratione, tempore, & cauſa, nunc docet non ſimpliciter ſic eſſe priore, ſed magis proprio ſiue nobiliore modo: procedit autem confirmatio per quendam locum In Topicis traditum, qui ait, quæ potioribus præſtantioribusq; inſunt, ea potiora ſunt, & præſtantiora. quod ſi verum eſt, actus autem in ſempiternis ineſt, ſacultas in nõ ſempiternis, & ſempiterna prȩſtantiora ſunt & potiora: profecto actus qui in ſempiternis exiſtit, potior eſt facultate, quæ in non ſempiternis ineſt. ſempiterna igitur, inquit, mortalibus ſubſtantia priora ſunt. Sempiternorum autem nihil eſt facultate, ſed actus ſunt, vt dictum eſt in libro de Enunciatione. quare ſi ſempiterna ſunt actus, potior eſt actus qui habet, in potioribus, quam potẽtia, Præfatus aũt potentiam non eſſe in ſempiternis, idem confirmat dicens. Ratio & cauſa cur facultas non ſit in ſempiternis, ſed oĩa ſempiterna ſint actus, hæc eſt, omnis potẽtia eſt contradictionis, qui quidem oĩum eſt conſenſus, nam qui recte valendi potentiam habet, idem & non recte valendi, cui ſimilis eſt in cæteris rõ. Si ergo omnis potẽtia eſt cõtradictionis, & quod eſſe nequit, nulli poteſt adeſſe, omne aũt poſſibile contingit non agere: nec .n. qui recte valere poteſt, is ſemper recte valet: haud dubie continget eſſe & nõ eſſe. quod autem non eſſe contingit, idẽ & eſſe & non eſſe poteſt. porrò quod eſſe & non eſſe pôt, id mortale eſt vel ſimpliciter, vt aqua, & natiua oĩa. occidit.n. aqua cum efficitur aer, & hic cum tranſit in aquam. vel non eſt ſimpliciter mortale, ſed quod eſſe dicitur, idem non eſſe pôt ſecundum locum quantumúe, aut quale. Sol.n. ſimpliciter nõ eſt mortalis, tamen cum eſt in Capricorno, eſſe pôt in Ariete, & hac ratione eſt nõ ens, atq; mortalis, ſed nõ ſimpliciter, vt diximus, ſed quatenus cũ poſſit eſſe, nõ eſt in Ariete. Item plãta cubitalis, quæ ſex cubitorũ eſſe pôt, mortalis dicitur, at ne hoc quidẽ ſimpliciter, ſed qm̃ quod eſſe pôt, id non eſt, quod.n. eſſe poteſt ſed nondum eſt, id quodammodo deletum eſſe dicimus. quod albũ eſſe poteſt cum non ſit, id non ſimpliciter eſt mortale, ſed quale. Id autẽ ſimpliciter eſt mortale, quod ſubſtantia deletum eſſe poteſt. quare ſi poſſibilia partim dicuntur quòd ſimpliciter interire poſſunt, alia quòd quodammodo, profecto ſempiternorum & ſimpliciter immortalium nihil ſimpliciter eſt potentia, prorſus vt natura & ſubſtãtia eius interire valeat. Ac ſupermundana quidem cuncta neque ſimpliciter potẽtia ſunt, neq; ſecundum quid, circunlata vero & diuina corpora nihil obſtat quo minus ſecundum quid ſint poſſibilia, exempli gratia, ſecundum quale, vel ſecundum locum, ſecundum quale, quoniã Luna ſemiplena lumine plena effici poteſt. ſm locum, quia Sol cum Geminos tenet, in Taurum tranſire poteſt. Simpliciter igitur immortalia haud dubie actu ſunt, non potentia. ergo neq; ſimpliciter ſempiternorum, nec eorum quæ ſunt neceſſario, vllum eſt potentia. ſi.n. quę eſſe poſſunt, ea & eſſe & nõ eſſe contingit, neceſſaria vero ſemper ſe eodem modo habent, vtiq; neceſſariorum nullum erit potẽtis. Quod vero ait. Ad hæc ſunt prima) hæc appellans ſempiterna, huiuſmodi eſt. Ad hæc prima eſſe dictũ eſt, ſupra.n. eſt dictum. Nam cum dixiſſet in primis & immortalibus non eſſe potentiæ locum, idq́; demonſtraſſet, ſuggeſſit tat hæc prima ſunt. quaſi diceret, quæ cum prima ſunt, in iis non eſt potentia, ſempiterna autem prima ſunt, in ipſis ergo non eſt potentia. Porrò ſempiterna prima eſſe, cauſam ſubiecit, dicẽs. Si enim hæc non eſſent, nihil eſſet profecto.) quoniam niſi eſſent ſempiterna, nihil eorum eſſet, quæ ſempiterna non ſunt. Neq; vero ſolum in ſempiternis ſubſtantiis non eſt potentia, ſed ne in motu quidem ſi quis eſt ſempiternus; neq; ſi quid motu ſempiterno cietur, id potentiam vt non ſic habet, ſed potentiam vt hinc illuc moueatur duntaxat. Sol enim vt diximus dudum ex Ariete in Taurum tranſit, & cum ſempiternus ſit, non tñ prohibetur potentiam huius habere, vt de loco inquam in locum moueatur. At quoniam potentiam ſimpliciter non habat, ſed tantum de loco ad locum, idcirco Sol ſemper agit, atq; Luna, nec timor eſt, vt Empedocli eiusq́; ſequacibus videbatur ne quando conſiſtat. Neq;.n. Sol aut cœlum mouendo fatigatur, cum ipſorum motus non ſit in potẽtia contradictionis. Neq;.n. cum moueri poſſint, poſſunt etiam non moueri, vt res mortales, quarum motus eſt laborioſus, cum cœli Soliſq; motus irrequietus omnis laboris ſit expers (huius enim cauſa ſubſtantia eſt ea quæ materies eſt atque potentis) id eſt, materialis ſubſtantia ſiue materia cauſa eſt huius; id eſt vt laboretur & potẽtia contradictionis habeatur. Circunlata vero atque diuina corpora non habent materiam, quæ contraria poſſit. quare ne laborant quidem mouendo.

Rerum autem ea, quæ corruptionem mutationemue ſubeũt, vt terra, vt ignis, res ipſas perpetuas imitantͤ: etenim ſemper operantur. per ſe enim motum & in ſeipſis habent. cætera vero potentiæ, de quibus eſt definitum, contradictionis ſunt vniuerſa. Quod enim hoc pacto mouere poteſt, poteſt & non hoc pacto mouere: Dico aũt eas oẽs, quæ ſunt participes rationis. Expertes vero rationis præſentia nimirum abſentiaq́; potentiæ contradictionis eadẽ erunt. Quòd ſi naturæ quędã ſubſtãtiaq; ſunt tales, quales ij, q circa doctrinas

verſati

verſati ſunt, ipſas ideas inquiunt eſſe, longe magis quippiam ſciens, quàm ipſa ſcientia, & quippiam itidem quod moueatur, quàm motus erit. Hæc .n. magis actus, illa potentiæ ſunt iſtorum. Actum igitur potentia principioq; omni mutandi priorem eſſe, ex hiſce quæ dicta ſunt, perſpicuum iam euaſit.

19 Rerũ aũt, quę corruptionẽ mutationemúe ſubeunt, vt terra, vt ignis.) Expoſito in ſempiternis non eſſe ſimpliciter dictæ potentiæ locum, ſed loci, ait, quãquã in rebus mortalibus inſit potentia, ipſa tñ, quæ in mutatione verſantur, immortaliũ æmula ſunt, qualia vero ſint mortalia, quæ ſempiterna imitantur, exponit, vt terra & ignis. item quomodo imitentur, explicat, vt .n. circũlata corpora in motu & opere ſunt, ita hæc ſemper mouentur. & per ſe motum quendã ſemper habent, quoniam ignis cũ Lunari ſphæra ſiue vniuerſi latione conuoluit terra vero rareſcit aut denſatur, vel omnino patitur, vt appareat ipſa per hunc continentem motum ſempiternorum æmula eſſe. Neq; ſolum per continentẽ motũ multa talia ſunt ſempiternorũ æmula, ſed etiã per immortalitatem. Siquidem vniuerſitates corporum ſub Luna cõtentorũ ignis, aeris, aquæ, terræ, immortales ſunt ſed corpora cœleſtia, vt diximus, non habent cõtradictionis potentiam. cæteræ vero potentiæ, ex quibus, id eſt de quibus eſt diſputatum, cõtradictionis ſunt. Nam medicina potentiam habet & valetudinem & morbum afferendi, & ſimiliter cæteræ facultates rationis comites. quæ hoc differunt ab expertibus rationis, quòd in his non neceſſario ſimul atq; adſunt, quod efficere poteſt & quod pati, alterum efficit, alterum patitur. expertes vero rationis ſimul atq; adſunt, efficere poſſunt: ac ſi non adſunt, non efficere. quod enim nim habet calefaciẽdi, ſimul ac rei calori opportunæ admouetur, alterum calefacit, altera calore afficitur. Sed, quoniam Plato hominum, equorum, & ſcientiarum ideas eſſe tradebat, nam ipſiſcientiam, & ipſihominem dicebat, hominum autem ſcientiũ, & alborum hominum, ad ſummã, & eorũ, quæ ſunt ex accidenti, ideas eſſe negabat, hanc opinionẽ ex iis, quæ dicta ſunt, nititur refellere, & ait, quòd ſi naturæ quędam ſubſtantiæ quę ſunt, quales ij, qui in rationibus, id eſt, in matheſibus ſunt verſati, nimirum aliquod animal longe magis eſſet ſciẽs, quàm ipſiſciẽtia. Hæc enim) id eſt, quod mouetur, & ſciens, ſubſtantiæ ſunt & actus. illa) ſcientia & motus, facultates ſunt ſcientis, & eius quod mouetur, quæ per ſe conſiſtere nequeunt.

At præſtabiliorem etiam potentia ſtudioſa honorabilioremque actum eſſe, ex hiſce patere poteſt. Vnũquodq; .n. eorum, quæ poſſe dicuntur, idem contraria poteſt, ceu idem eſt quod dicitur ſanum eſſe poſſe, & ægrotare, ac ſimul. Eſt .n. eadem potentia ſanitatem morbumque ſuſcipiendi, & quieſcendi ſubeundique motum, & eadem facultas extruendi, deſtruendique domũ, & eadẽ item potentia, quæ extrui domus, atque deſtrui poteſt. Poſſe igitur cõtraria, ſimul eſt, vti patet. At vt contraria ſimul ſint, minime fieri poteſt, ceu ſanum eſſe, ac ægrotare. Quare alterum horum ſit bonum neceſſe eſt. At poſſe æque eſt ad vtrumque, vel ad neutrum ſanè accommodatur. Actus ergo potentia præſtabilior eſſe videtur. In malis aũt finem actũue potentia deteriorem eſſe neceſſe eſt. idẽ eſt .n. quod ambo contraria poteſt.

20 At præſtabiliorem etiam honorabiliorem eſſe ex his patere poteſt &c.) Poſtq̃ actũ quã potentiam priorẽ eſſe docuit, & cõcluſit dicens, palã eſt igiẽ actũ priorẽ eſſe facultate & omni principio cõmutãdi, hoc eſt oĩ potentia atq; natura hoc demonſtrato, ruſus oſtendit actũ non modo nõ ſtudioſa potẽtia priorẽ eſſe, ſed etiam ſtudioſa. Eſſe autem potentias quaſdam ſtudioſas, alias non ſtudioſas, nemini dubium eſt. Nam quarũ potentiarum actus ſtudioſi ſunt, eæ potentiæ, quibus actus hm̃oi obiri poſſunt, ſtudioſæ ſunt. Sed tñ (vnumquodq; , inquit, eorum quæ poſſe dicuntur, idem contraria poteſt, nam qui recte valere poteſt, idem ſimul ægrotare) neq; hoc dicit, eundem ſimul ægrotare, ac recte valere, ſed ſimul habere potentiam ægrotandi, ac recte valendi. eadem eſt enim potentia recte valendi & ægrotandi, quieſcendi, & mouendi. Ac vt dictum eſt, contrariorum facultas ſimul ineſt, ipſa vero contraria, hoc eſt actus contrarios ſimul eſſe eſt impoſſibile. fieri enim non poteſt, vt ſimul quis valeat, & ægrotet. quare, inquit, contrariorum alterum bonum ſit neceſſe eſt. Exempli gratia, calidum bonum, frigidum malum. Valetudo bonum, morbus malum. Ad ſummã, quæ formam & habitum æmulantur, bono ſunt, quæ priuationem, negationemque, mala. Cùm ergo dixiſſet, neceſſe eſſe contrariorum alterum eſſe bonum, ſubiecit. At poſſe ſimiliter vtrunque, vel neutrum. actus ergo quàm potentia præſtabilior eſt.) quæ verba, vt puto, pertinent ad confirmandum actum, potentiæ etiam ſtudioſæ præferri. Sed verba perobſcura ſunt, & quæ Appolline indigeant interprete. Eſt autem illius orationis, (at poſſe ſimiliter vtrunq; vel neutrum) ſenſus huiuſmodi, quod potentiam habet, exempli cauſa, recte valendi, hoc perinde habet etiam ægrotandi, alioquin neutrius. cur enim ſi recte valendi potentiam habet, non ex æquo habeat ægrotandi? Cęterum ſic oſtenſo amborum potentiam ſimiliter haberi, quõ hinc actum etiam ſtudioſę potentiæ præſtare colligatur, obſcuriſſimum eſt. tñ niſi fallor, in hunc modum colligitur. Locus quidã ab ipſo in Topicis eſt traditus, qui ait. Quod peioris eſt expers, hoc melius ac præſtantius eſt eo, quod eſt cum peiore commiſtum. quod ſi verum eſt, ſtudioſa potentia commiſta eſt cum potentia peioris. nam qui eſt facultate ſtudioſa præditus, & per ipſam agit, ac ſtudioſis actibus fungitur, hic non amiſit, ſed retinet etiam nunc facultatem peioris, ex quo ſtudioſæ potentiæ admiſta eſſe peioris facultas intelligitur. actus autem melioris non conſiſtit cũ peioris actu, ſed purus eſt & immiſtus. præſtat igitur ſtudioſæ potentiæ propterea quòd immiſta, vt locus teſtatur, miſtis potiora ſunt. Contra vero in malis actus mali peios eſt, quàm potentia, qm̃ potentia mali commiſta eſt cum boni potentia, actus vero mali nullam boni actus miſtionem habet.

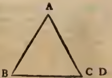
Patet ergo malum ipſum non eſſe quid præter res ipſas. Malum nanq; potentia poſterius eſt natura. Nec in iis ergo, quæ ſunt perpetua, mali quicquam eſt aut peccati, aut corrupti: Etenim mali rationem corruptio ſubit.

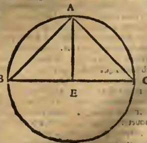
Patet ergo malum ipſum non eſſe præter res ipſas.) 21
Qm̃ Plato ſic aiebat, cũ bonũ natura quædã ſit, quemadmodum hõ vniuerſalis, qui de ſingulis hoĩbus prędicatur, diuerſus eſt ab ipſis, ſic ipſibonum à ſingulis bonis eſt diuerſum, ac de ipſis dicitur. contrariorum autem vno exiſtente, alterum exiſtit, & igitur malũ de ſingulis malis prædicatur, diuerſum ab ipſis. idcirco Ariſt. palam eſſe ait ex demonſtratis (demonſtratum eſt autem, malum peius eſſe quàm potentiam) ex demonſtratis ergo, inquit intelligitur malum non eſſe à rebus diuerſum. nã q̃ actus ſunt, eorũ aliqd à ſingulis diuerſum eſſe dicimus. malum autem tm̃ abeſt vt actus ſit, ut po-

ius etiam ſit q̄ potentia.cōe autem in actibus accipi certum eſt.nam hominem vniuerſalē dicimus ſingulorum hominum, qui actus ſunt,& vniuerſalem equum, & in cæteris pari ratione.nō autem dicimus vniuerſale non hominem,vel non equum,qm̄ non homo priuatio hominis eſt,equi non equus.Quod ſi malum priuatio boni eſt atq; actus, & rebus ſubeſt ob materiæ ineptitudinem,hæc enim cum ad actum & bonum accipiendum ſpectet,cum id non fuerit nacta,malum habet ac priuationem,nimirum præter res nihil erit malum.At,ſi malum propter materiam & potentiam ipſis rebus ſubeſt, & potētiæ peccatum eſt, in ſempiternis autem potentia non eſſe demonſtratur , ſunt enim actus in ipſis, ergo nec malum eſt,nec peccatum,neque interitus:ſiquidem interitus de numero malorum eſt.

Inueniuntur autem & ipſę deſignationes Geometricæ actu, diuidentes enim inueniunt. Quod ſi eſſent diuiſæ,eſſent vtique manifeſtæ.nunc autem potentia inſunt. Cur triangulus ſuos angulos duobus rectis æquales habet? Quia anguli qui ſunt circa vnum punctum, ſunt duobus rectis æquales, Quod ſi æquidiſtans à latere eſſet perducta, continuo pateret videnti. Cur is angulus qui eſt in ſemicirculo, rectus eſt abſolute? Quia tres ſunt æquales, duæ in qua eſt baſis diuiſa,& ea quæ eſt erecta è medio ſuper illam. Quæ ſi is viderit qui id antea ſciuit,quod inde ſequitur,illud ſibi profecto continuo pateſiet. Quare patet ea quæ ſunt potentia, inueniri,ſi redigantur ad actum. & cauſa eſt in promptu. ipſe enim actus eſt intellectio, quare ex actu potentia ipſa deducitur, & iccirco facientes cognoſcunt. is enim actus qui euſdem eſt numero,poſterior eſt generatione.

22 Inueniuntur autem & ipſe deſignationes Geometricæ actu,diuidentes.n.inueniunt.) Refutat eorum ſententiam, qui mathemata actus eſſe dicebant, atq; ſubſtantia, negans eſſe actus,ſed potentias, potentias vero non eſſe ſubſtantias. Deſignationes igitur, inquit,Geometricæ diuidendo inueniuntur, id eſt,intellectus, cum egit, ac partitionem fecit, ipſas inuenit, ipſiſq; tribuit quidditatem, cū ante operationem potētia ſint. Quod ſi eſſent diuiſæ,id eſt,ſi eſſent actu, ſimul atq; angulum in ſemicirculo videres, ipſum eſſe rectum intelligeres. Nam vt domus cū eſt actu,ſimul atq; videtur,cognoſcitur eſſe domus, nec diuiſio demonſtratioúe ad eius cognitionem deſideratur, ſic mathemata ſi actu eſſēt, cū primū duo ſolida parallilepipeda, id eſt, æquidiſtātibus planis contenta cerneremus, notum nobis eſſet, baſes altitudinibus eſſe reciprocas: ac viciſſim vt ſe altitudo habet ad altitudinem,ſic ſe baſim ad baſim habere.nunc autem non ita ſit, ſed diuidimus,& aimus,ſint rectæ lineæ baſibus impoſitæ ad angulos rectos, ſitq́; recta linea altera alteri æqualis. & alia quedam dimidimus & dicimus,& in hunc modum paulatim diuidendo, ac demonſtrationibus per partitiones conficiendis, deſignationum Geometricarum cognitio nobis contingit.Itaq; non ſunt actu.ſed potentia.quod ſi verum eſt,ne ſubſtantiæ quidem ſunt.ſiquidem ſubſtantiæ etiā nullo in ipſas agēte,nullo demonſtrante ſunt. hæc aūt niſi intellectus in ipſa egerit, ac omnino inuenerit ac eis eſſe tribuerit,nō poſſunt eſſe. Ac totus quidem dictorum ſenſus hmōi eſt. cæterū qūo quodq; dicatur,ac vt habeat dictio quęq; diſpiciendum eſt,Cur, īquit, duo recti triāgulus?)id eſt,cur triāguli tres anguli duob' rectis ſunt æquales?interrogati reſpōdemus,qm̄ anguli circunſtantes vnum punctum, æquales duobus rectis ſunt, ſit igitur triangulus A B C,ſi quis roget, cur tres anguli ſunt pares duobus rectis,reſpondemus,qm̄ duo qui circūſtant vnū punctum, duob' rectis ſunt ęquales,qbus triāguli pares ſunt.ſi ergo ille præuiderit angulos, qui vnū punctū hoc eſt C,circunſtant duobus rectis æquales eſſe, ac lineam B C produxerimus ad D,hoc.n.ſignificat cum ait, (ꝙ ſi ęquediſtans à latere eſſet ꝑducta)ac demōſtrauimus angulos B A C, A C B,C B A, pares illis, A C B, A C D, hoc perfecto ſtatim intelligitur trianguli tres angulos duobus rectis eſſe pares.deſcriptiones igitur non ſunt actu.ſi.n.eſſent ſtatim perſpiceretur videnti triangulum,tres angulos duobus rectis eſſe pares, vt domum conſpicientibus ſtatim domum eſſe notum efficitur. quod non ſit niſi demonſtratum ſuerit circūſtantes vnum punctum duobus rectis eſſe pares. Item rogati cur angulus, qui eſt in ſemicirculo, rectus eſt, ac in vniuerſum cur rectus eſt? quaſi dicat, vel ſic rogari poſſumus, quare angulus qui eſt in ſemicirculo, rectus: eſt vel ſic vł, quare angulus rectus eſt. Interrogati ergo ſic reſpondemus(ſi ęquales tres,baſis duæ,& recta quæ in medio cōſiſtit, videnti manifeſtum eſt).i. qui pręcognouit ſi tres rectæ lineæ,quæ ſuperpoſita eſt, & duæ quæ à medio procedunt, æquales ſint, ex hoc neceſſario ꝓbari rectum eſſe angulum qui eſt in ſemicirculo, huic ſi partitionem fecerimus, & lineas rectas eſſe oſtenderimus, planum fiet angulum eſſe rectum. Sed quoniam exemplum tenebris eſt inuolutum, & inſtar ænigmatis ꝓpter familiarem ipſi ſermonis breuitatē,nos explicabimus, qūo ab Euclide in tertio elemētorum demonſtratur rectum eſſe angulū qui eſt in ſemicirculo vt inde locus hic fiat nobis illuſtrior. Sit circulus A B C, centrum vero E, dimetiens B C: &

Oſtēſio,qu
Angulum i
ſemicirculo
exiſtentem
rectum eſ
oſtendit

producatur linea B A, & C A. tum linea A E, applicetur lineæ C B ad angulos rectos, & linea B A producatur ad Z. cūm igitur linea B E ſit æqualis E A. (procedit enim à centro.) triangulorum aūt æquicruriū anguli ad baſim pares ſunt inter ſe, angulus igiť E A B, par eſt angulo A B E. ꝓpter hoc igiť angulus E C A angulo E A C: totus igiť B A C æqualis eſt angulis A B C & B C A. Angulus aūt Z A C, externus triāgulo A B C. ęqualis eſt duobus A B C & A C B. q̄ aūt eidē ſunt ęqualia, hęc inter ſe quoq; ęqalia ſunt. ergo B A C ęqualis eſt Z A C. ꝙ ſi recta linea ſuper rectā exiſtens cōſequētes ſiue proximos angulos ęquales fecerit, anguli recti ſunt. rectus eſt igiť B A C & Z A C, cum pares eſſe demonſtrati ſint. Ad hūc igiť modum illic demonſtratur angulus in ſemicirculo rectus eſſe. Ipſe aūt dixit, ſi tres ſunt æquales. & quænā ſint expoſuit, baſis duæ, id eſt, B C trianguli A B C. diuiditur enim in duas æquales, E B & E C, qm̄ E centrū eſt.

& quæ

& quæ eſt erecta ϵ. medio recta, id eſt, atq; ſi A ϵ: recta linea ex medio, hoc eſt in medio, ſiue in centro inſtiterit ad angulos rectos, (videnti palam eſt, ei qui illud ſciuit) id eſt, manifeſtum ei fit, qui præſciunt, ꝙ ſi rectę lineæ ſic ſe habeant, demouſtrabitur angulum in ſemicirculo rectum eſſe. Perſpicuum eſt igitur mathemata potentia eſſe, ac intellectu erga ipſa operante inueniri. hic.n.cauſa eſt, à qua reducunt̃ in actũ. Quare, inquit, ex actu potẽtia, id eſt mathematũ potentia ex ipſo agere reducit̃ in actũ. & ob hoc efficiẽtes cognoſcunt. Ex his ergo palã fit, actũ ſacultatibus quæ ſpecie eadẽ efficiũt, priorem eſſe: qui vero ſecundum numerum, facultate poſteriorem, ſiquidem pauloante dictum eſt, actus qui ſpecie idẽ efficiũt, priores eſſe potentiis, vt de Sophroniſco & Socra. dicebamus, numero vero poſteriores.

Cùm aũt id, quod eſt, et id, quod nõ eſt, partim per figuras prædicamentorũ, partim per potentiã, aut actũ iſtorũ, aut cõtraria, partim propriiſſime, aut verũ, aut falſum dicat̃, idq; in rebus fit ipſis cõpoſitione, aut diuiſione, quibus efficit̃, vt verũ quidẽ is dicat, qui diuiſum diuiſum, cõpoſitumúe compoſitũ eſſe putat. Falſum aũt iſte, qui cõtrario modo ſeſe habet, atq; res ipſæ ſe habent, quãdo eſt id, atque nõ eſt, quod, vt verũ dicit̃, aut falſum. hoc.n. cõſiderãdũ eſt, quidnam dicimus. Non.n. quia te nos albũ eſſe vere putamus, ideo tu es albus, ſed quia tu es albus, ideo nos, qui hoc dicimus, verũ dicimus. Si itaq; quædã cõpoſita ſemper ſint, diuidiq; minime poſſint, quædam perpetuo ſint diuiſa, componiq; nequeant, quædam ſubire cõtraria poſſint: eſſe quidem eſt compoſitum eſſe ac vnum, non eſſe vero compoſitum non eſſe, ſed plura eſſe. Circa igitur ea, quæ ſubire contraria poſſunt, eadem opinio atq; oratio vera fiat, atq; falſa: & fit vt interdum verum, interdum falſum dicatur. Circa autem ea, quæ aliter ſeſe habere non poſſunt, non interdum fit verum, interdum falſum, ſed ſemper hæc vera ſunt, atq; falſa.

23 Quoniam ens & non ens partim per figuras prædicamentorum.) Cùm res partim huiuſmodi ſint, vt in eis verum & ſalſum dici contingat, partim vt ſemper verum, quædam vt ſemper ſalſum, propoſitum ipſi eſt conſtituere, quæ ſint ea, in quibus verum ſemper dicimus, & quæ in quibus iam verũ, modo ſalſum, & quæ in quibus ſemper ſalſum. Primum autem veritas quando fiat, & quando ſalſitas, ſimpliciter ac in vniuerſum docet, & ſic ad propoſitum diſſerendum aggreditur. Quoniam ergo, inquit, ens & non ens partim per figuras prædicamentorum dicuntur, vt ens dicitur, ſubſtantia & quantum, & quale, ac cætera prædicamenta. quædam vero entia vocantur per horum vel potentiam, vel actum, qm̃ ens & album dicitur id, quod non eſt album, album tñ effici poteſt. Sed & album dicitur id, quod iam actu eſt album. Item aer dicitur & quod nõdũ eſt aer, effici tñ poteſt, & quod iam eſt aer. Neq; vero ſolum quod non eſt, ſed album eſſe poteſt, & qđ non eſt aer, ſed eſſe põt, entia dicuntur, ſed etiam contraria, id eſt, ſed etiam dicuntur non entia. nam quod non eſt album, ſed fieri poteſt, id non ens quoq; dicitur. At propriiſſime verum eſt ens, falſum vero non ens. ſi quidẽ ſedente Socrate dicere, Socrates ſedet, quod verum eſt dictu, propriiſſime ens eſt. non ſedere autem, falſum & non ens. Quamquã aliter in rebus vere ens eſſe intelligitur, aliter in oratione. Cum.n. Socra. ſedere ſuppetit, hmõi verum eſt ens etiam in re. In oratione vero, cum ego quod ei ſuppetit, id ipſi ſuppetere dico: exempli gratia, cũ Socra. ſedente, Socra. ſedere dico. Itaque verax ſum, cũ quod abeſt, nec ſuppetit Socra. id ei non ſuppetere puto, quod ſi adeſſe rear, falſus ſim. Cum hæc igitur ita ſint, quando eſt, aut non eſt quod verum dicitur, aut ſalſum, id eſt, quando affirmatio vel negatio vera eſt, & quando non? Neq; enim quòd nos vel putemus vel dicamus Socratem ſedere, vel album eſſe, ideo hæc ipſi ſuppetunt: ſed contra, idcirco nos verum dicimus, quia hæc ipſi adſunt. Nã, vt in libro de Enunciatione lectione ſecunda demonſtratur non res propter orationes ſunt, ſed orationes propter res veræ aut falſæ efficiuntur. His igitur in hunc modum diſputatis ait, Si ergo quædam compoſita ſemper ſunt, & diuidi minime poſſunt, nam globoſum ſemper eſt cum Sole compoſitum, & incommenſurabile cum diametro, nec fieri poteſt vt hæc ſeparentur, quedam autem diuiſa ſunt, nec componi poſſunt, ſiquidem inanimatum ſemper eſt ab homine diuiſum, nec poteſt cum eo coaleſcere, aliã vero oppoſita recipiunt. Nam ſedere licet cum Socra. compoſitum ſit, ab eo tamen diuidi poteſt. Eſt autem eſſe atq; verum, vt hæc rurſus memoremus prędicatum cum ſubiecto cõponi, & vnum eſſe, non eſſe autem & falſum non conuenire, ſed plura, eſſe, atq; inter ſe diſcreta. Si ergo quedam, ut dictum eſt, ſemper cõſiſtunt, alia ſemper ſunt diſcreta, ſunt quę contraria recipiant, nimirum in ea, quæ recipiunt oppoſita, eadem opinio ſalſa efficitur atq; vera, & poteſt iam verum, iam falſum dicere. Exẽpli gratia, ſi te ſedente, ego te ſedere putem, verax ſum. ſin autem ſtante, in eadem ipſe opinione perſiſtam, eadem opinio vera effecta eſt, atq; falſa. vera prius, cũ te ſedẽte ego id ipſum arbitrabar, poſt hæc falſa. At quæ aliter habere nequeunt, ea non valent mõ vera eſſe, mõ ſalſa. ſed ſi globum Solẽ eſſe opiner, ſemper ero verax, cũ hæc figura nunquã ab eo ſeiũgi queat, vt ego hac opinione decipiar: quẽadmodũ ſi tu ſedere deſinas, fallax te ſedere putans. ſed Sol ſemper eſt globus, quare hoc ego ſemper putans, ſemper ero verax, non aliquãdo ſic, aliqñ ſecus. ſimiliter qui diametrũ lateri commenſurabilẽ eſſe opinatur, is ſemper errat, cum nequeat ille fieri cõmenſurabilis, vt aliquando hæc opinio poſſit eſſe vera.

At circa ea, quæ non ſunt compoſita, quid eſt eſſe atq; non eſſe, & verum ac falſum? Non eſt.n. quicquam cõpoſitum, vt ſit quidem cum eſt compoſitum, non ſit autem ſi ſit diuiſum, perinde atq; album lignum, aut diameter incommenſurabilis coſtę, neq; verum ac falſum in illis ſimiliter erit. An vt neq; verum in his eſt idem, ſic neq; eſſe eſt idem? ſed eſt quidem hoc verum, hoc autem falſum. Sed eſt quidem verum tangere atq; dicere non eſt.n. idem affirmatio atq; dictio. Eſt autẽ falſum id ignorare, non tangere. Non.n. fit, vt quiſquam circa ipſum quid eſt decipiatur, niſi per accidens. Similiter res ſeſe habet & circa ſubſtantias non compoſitas. non.n. fit, vt quiſquam decipiatur. Et non potentia, ſed actu ſunt vniuerſa. Generarentur, enim atq; corrũperẽtur, nunc autem ipſum quod eſt, non generatur, neque corrumpitur. ex aliquo nanq; generaretur. Quæ igitur quid proprie ſunt atque actu, circa ea nõ fit, vt quiſquam decipiatur, ſed fit vt aut intelligat ipſa, aut non intelligat ipſa. Sed de ipſis quæritur ipſum quid eſt, ſi talia ſint necne.

At circa ea quę nõ ſunt compoſita, quid eſt eſſe atq; non eſſe, & verum ac ſalſum.) Quomodo eſſe ac verum, & non eſſe atq; ſalſum in compoſitis dicantur, explicatum eſt. in ſimplicibus autem & incompoſitis, ac de quibꝰ nihil prędicat̃ (nam ſi prædicaretur, oĩno eſſet cõpoſitum) qũo inquit eſſe & non eſſe conſiſtunt, id eſt, qũo in ipſis eſſe & non eſſe ineſt, ſiue qũo ſe ſcđm 24

eſſe & non eſſe habent, & qūo verum & falſum in ipſis accidit. Neq;.n,ſimplicia compoſita ſunt, vt cum prædicatū & ſubiectum cōſiſtunt, tunc ſi cōſiſtere dicamus, verum dicamus, falſum aūt ſi non conuenietibus idem dicamus, vt in albo ligno, cæteriſq; compoſitis oībus vſu venit, In his enim dicentes, lignum album eſt, verū dicimus; non albo vero, falſum. In ſimplicibus autē & incompoſitis non id accidit, neq; verum & falſum perinde exiſtet in his atq; in illis, id eſt, cōpoſitis, ſed alio .ſ.mō. ſi.n. perinde in vtriſq; exiſteret, ipſa inter ſe nihil different quod ratione vacat, quandoquidem inter compoſita & incompoſita magnum diſcrimen intercedit. Ad hūc igiť modum percontatus reſpondet, dicens. An vt neque verum in his eſt idem, ſic neque eſſe idem.) quod æquipollet huic, quemadmodū in nō compoſitis aliter verum dicimus, quàm in ipſis compoſitis, ſic eſſe aliter eſt in ſimplicibus quàm in cōpoſitis. Quia .n. vt ſeſe res habēt, ſic oratio & veritas ipſarū, ac viciſſim vt ipſarum veritas, ſic & ipſæ, verum erit cum intellectus ipſum attigerit: cum non attigerit, falſum, id eſt ignorantia. quādoquidem abuſus vocabulo falſum appellauit ignorantiam. quod ipſe expoſuit, dicens. Sed eſt quidem verum tangere atque dicere.) id eſt, verum eſt contingere, ac dictionem habere, non autē affirmationem aut negationem. ignorare vero non tangere. Itaq; falſum pro ignorantia ſumptum eſt. In ſimplicibus igitur, vt diximus, vel intellectus ipſa conſequitur, ac naturam ipſorum quemadmodum eſt, ac ſimplici iniectu ſiue animaduerſione contingit, vt viſus colores. Et verum dicit non aliquid de ipſis affirmans, ſed quaſi conſpiciat ipſa, quemadmodū viſus colores, neq; .n. viſus quidquā de coloribꝰ affirmat, ſed aſpicit duntaxat. Cum igiť intellectus hæc quaſi cernit, tunc ipſorum dictionem habet, non affirmationem, affirmatio .n. de compoſito dicitur ex ſubiecto & prædicato. ſiue ergo aſſequitur & contingit ipſa, verum dicit: ſiue non attingit, nec quaſi cernit, nec quicquam in ipſis intelligit, ignorantiam ipſorum habere dicitur, non tamē fallit. Nam ne viſus quidem cū noctu colores non cernit, falli dicitur, ſed ipſos ignorare, falli.n. in compoſitis vſurpatur, quando quod non eſt quiddam, dicitur eſſe ipſum. vt ſi lignum quod non eſt album, album eſſe dicatur, aut quod eſt, dicatur non eſſe, vt hominem non eſſe animal. Itaque intellectus erga ſimplicia verum dicit, quando ea quemadmodum ſe habent, & ſimplicibus aduerſionibus attingit. Verum ergo dicere in ſimplicibus eſt, ab intellectu ipſa contingi, ac ipſorum dictionem haberi, non affirmationem. falli antem vel decipi erga ipſa non licet. Nam deceptio & falſitas in compoſitis verſatur, cum quod abeſt cuipiam, id cum ipſo eſſe dicitur, aut quod adeſt, abeſſe. Sed poſtquam fieri negauit, vt circa quid eſt ac definitiones quiſquam decipiatur, propterea quod definitiones non ſeparantur ab iis quorum ſunt, vt ſedere ac ſcribere à ſedentibus & ſcribentibus, ait, ne circa incompoſitas quidem, ſimpliceſque ſubſtantias. de quibus modo dicebamus, decipi licere, fieri tamen poſſe, vt per accidens quiſquam decipiatur, ſi cui non attingere deceptionem libeat appellare. Omnes antem ſimplices ſubſtantiæ actus ſunt, non potentia, Primum, quia ſi potentia eſſent, fieret vt erga ipſas deciperemur, ſi enim de ſimplici ſubſtantia intelligentiam haberem, ipſam eſſe hoc. ea vero, cum ſit potentia certum quid, mota eſſet in id quod poteſt, falleret, quoniam quemadmodum fallar, ſi qui nunc ſedet, hunc cum ſtabit ſedere putem, ſic in ſubſtantia ſimplici vſu veniret. Deinde ſi potētia eſſent, efficerentur vtique & interirent. Nam quod fieri hoc aliquid poteſt, illud efficitur, vt poteſt. At ſi fierent, profecto ex quopiam efficerentur, & hoc ex alio, & ſic in infinitum, Nunc autem, inquit, ens ipſum non generatur.) id eſt, proprie ens & ſimplex ac vt, ita loquar, ſuperſubſtantialis ſubſtantia, & quæ immobilis mouet, hoc eſt, Deus Optimus Maximus non gignitur, neque interit. Aut certe illorum verborum, (nunc autem ipſum ens non generatur neque interit.) ſenſus eſt huiuſmodi. Nunc autem ens, ac ſubſtātia rei ſimplicis, qualiſcūque res ſit, neq; gignitur, neque deletur. Quidquid enim fit, compoſitū eſt. Sed entia, inquit, quæ ſunt eſſe atq; actu, id eſt, quæ ſunt entia & actu, hoc eſt, quæ ſunt actus & formæ, circa ea non fit, vt quiſpiam decipiatur, ſed vt intellectus vel cōtingat ipſa, & verum dicat, vel non attingat, & hoc nō eſt deceptio, ſed de ipſis quęritur ipſum quid eſt, non vt aliquid de ipſis prædicemus, ſed vt intelligamus duntaxat, & quaſi cernamus. hoc antem vt ipſa quaſi videant, contingit iis qui ad doctrinæ verticem peruenere, ac optime vixerunt.

Ipſum autem eſſe, vt verum, & non eſſe, vt falſum, vno modo eſt ſi compoſitum ſit, atq; ita dicatur, & ſi compoſitum non ſit, atq; non ita dicatur. Eſt enim illud verum, hoc falſum. Alio modo ſi proprie ſit hoc pacto, eſt. ſi non hoc pacto ſit, non eſt. ſed intelligere quidem ipſa, eſt. verum, falſum autem non eſt, neq; deceptio, ſed ignoratio, non talis qualis eſt cæcitas. Cæcitas enim perinde eſt, atq; ſi intelligendi quiſpiam potentiam omnino non habeat.

Ipſum autem eſſe vt verum, & non eſſe vt falſum ſi compoſitum ſit.) Ens, inquit, vt verum, & non ens vt falſum vno modo accipitur. ſi vt prædicatum cum ſubiecto componatur, & ipſum componi dicamus, id ſit ens vt verum. ſin minus componatur, dicatur autem componi, nō ens ſit quaſi falſum. (vnum autem) id eſt, alio modo (ſi proprie ens hoc pacto) id eſt, ſi ſimplex eſt, ſic eſt veritas in ipſo, non quòd de ipſo quidquam affirmetur, ſed quod intelligitur per dictionem, ac velut cernitur. (ſi non hoc pacto, non eſt.) id eſt, ſi non eſt ſimplex, non, id eſt verum dicere in ipſum, id attingere duntaxat. quod ipſe declarat dicens, (ſed intelligere quidem ipſa eſt verum, deceptio autem erga ipſa non eſt, ſed ignoratio: ignoratio autem non qualis eſt cæcitas) vt nunquam ipſa poſſit intelligere, ſed qualis eſt ignoratio cum quiſpiam de aliquo non conſiderat. Nam cæcitas ſimilis eſt ignorantiæ, cum intelligendi potentia penitus abeſt: qua qui careat, is intelligere nunquam poſſit, vt ne is quidem videre, qui ſit luminibus orbatus. 25

Patet autem & de immobilibus non interdum eſſe deceptionem, ſi quis illa immobilia eſſe putet, veluti triangulum, ſi non mutari ipſum exiſtimet, non interdum duobus rectis æquales habere angulos, interdum non habere putabit, mutaretur enim profecto, ſed quippiam putabit, quippiam non putabit, veluti primum quidem parem numerum nullum eſſe, aut quoſdam eſſe, quoſdam non eſſe putare poteſt: circa vero vnum numero non poteſt. non enim quendam putabit, quēdam non putabit, ſed verum aut falſum dicet, propterea quòd ita ſe habet ſemper.

Patet autem de immobilibus non interdum eſſe deceptionē, ſi quis illa immobilia eſſe putet.) Si deceptio ſm quandoq; verſatur in rebus, quę aliter habere poſſunt, 26

ſunt,immobilia vero ac ſempiterna nequeunt aliter ha
bere,profecto in ipſis nõ erit locus deceptioni ſm qñ-
que ſed vt paulo ante diximus, vel ſemper decipief, vel
ſemper verum dicet. Nã ſi quis non putet triangulum
mutari poſſe,ſed immobilem eſſe duxerit,is nunq̃ opi-
nabitur tres illius angulos qñq; pares eſſe duob' rectis,
quandoq; ſecus.ſi hoc.n. intelligeret,nimirum & illud
opinaretur,poſſe etiam cõmutari. At poſitũ eſt ipſum
putare immutabilem eſſe. non igitur hoc opinari põt,
(ſed quippiam putabit, quippiam non putabit) id eſt,
fieri põt,vt nullum numerum parem primum eſſe pu-
tet,vel quoſdam numeros primos eſſe, quoſdam ſecus.
illud autem fieri non poteſt, vt numerum duo ipſum
per ſe modo primũ parẽ eſſe putet, modo ſecus. Illud
vero.(non.n.quędam putabit, quędam non putabit)
hmõi eſt.Qui numeros perinde imobiles eſſe putat, at-
que triangulũ, is non putabit numerum, qui primus ſit
fore aliquãdo non primũ.qui vero numeros ipſos mo-
biles eſſe crediderit, huic facile hoc erit pſualum. Itaq;
vel erit verax,ſi duo numerum parem eſſe putauerit:
aut ſemper decipietur, ſi hũc aliter ſeſe habere cenſue-
rit. Ac octauum quidem librorũ Primæ Philoſophię,
hactenus enarrauimus.

Libri Octaui, Latinis Noni Met.cum Alex.Cõm. finis.

ARIST. METAPHYSICORVM LIBER NONVS, Apud Latinus Decimus,

Cum Alexandri Aphrodiſiei commentarijs, Ioanne Geneſio interprete.

*P*LVRIBVS *quidẽ modis ipſũ
vnũ dici ſolere, in hiſce ſermoni-
bus dictũ eſt antea,in qbus vnũ-
quodq; quot modis dicitur, expli
cauimus. Cũ aũt multis modis di
caf, modi primorũ,& eorũ, quæ
per ſe vnũ dicunf, & nõ per acci
dẽs,quatuor eſſe videnf,ſi in ſum
mã atq; capita redigant. Dicitur
.n. vnũ cõtinuũ ipſũ, continuũ aũt aut ſimpliciter, aut id ma
xime quod eſt natura, & nõ tactu,neq; ligamine tale. Ex hi-
ſce magis id eſt vnũ priusue, cuius motus eſt indiuiſibilior,
magisq; ſimplex. Praterea vnum eſt atq; magis totum ip-
ſum habens aliquã ſpẽ, atq; formã, & maxime ſi quippiam
eſt tale natura, & non vi, vt ea que glutine talia ſunt, aut
vinculo, aut clauo, ſed in ſeipſo vt continuum ſit ſibi cauſam
habet. Tale aũt eſt ex eo, quia motus eſt vnus & indiuiſibi-
lis tempore, atq; loco. Quare patet, ſi quippiam primum mo
tus principium habeat primi, qui quidem eſt conuerſio (hæc
enim lationum eſt primã,) id eſſe primam magnitudinem
vnam. Quædam igitur hoc pacto ſunt vnum, aut cõtinuum
aut totũ. Quædam aũt vnum dicuntur, ſi ratio eorũ ſit vna.
Talia vero ſunt ea quorum eſt intellectio vna. Et talia ſunt
ea, quorum indiuiſibilis eſt intellectio. Eius autẽ eſt indiuiſi-
bilis intellectio, quod eſt indiuiſibile, ſpecie aut numero. Atq;
numero quidẽ eſt indiuiſibile ipſum ſingulare. Specie aũt id
quod cognitione eſt ſciẽtiaq; indiuiſibile, Quare vnũ erit pri
mo, quod eſt cauſa ſubſtãtiis vnitatis. Tot igitur modis dici-
tur ipſum vnũ, continuũ natura, totum, ſingulare, atq; vni-
uerſale. Hæc aũt vniuerſa ex eo ſunt vnũ, quia quorũdã mo
tus, quorũdã intellectio vel ratio eſt indiuiſibilis vti patet.*

QVONIAM idearum auctores ipſiu num 1
inducebant,hoc ipſum naturam eius eſſe
tradentes,eiuſdemq; ſubſtantiam eo con
ſiſtere,quod vnum ſit. Neq; enim, vt So-
crates cũ vnum ſit, ipſe ſubiicitur, & vnũ
de ipſo prædicatur, ſic iſti naturam quampiam ipſi uni
ſubiici dicebant,deq; illa ipſi unũ prædicari. Neq; Phy
ſicorum more vnum principium ſtatuentes ignem ei
vel aquam aeremue ſubſtituebant, ſed eius ſubſtantiã
in eo poſitam eſſe, quod ſit vnum, atq; vnum eius eſſe
naturam, idemq; vnum tñ non etiam ens appellantes,
quorum ſciẽtiã,ſi cui diligentius cognoſcere cordi eſt,
dialogũ legat Platonis, q Parmenides, ſiue de ideis in-
ſcribif. Qm̃ igif iſti ad hũc modũ de vno differebãt, id-
circo Ariſt.in hoc libro diſputare ꝓponit,nũ tale quid-
dam vnum habeatur, an ſecus: ſed prius partitionem
vnius exequitur,quæ ſunt eius proprie notiones expo-
nens, & quo interdum inſenſibilibus accipiaf. Atq;
vnum quidem vbiq; vt menſuræ principium vſurpari
tradit, tum in numeris, tum in magnitudinibus, tum
etiam in conceptibus. Dieſim nanq; concentuũ prin-
cipium efficimus. De his igitur, & ſimilibus prima eſt
huius libri commentatio. Primũ ergo inquirit, an hmõi
idea eſſe poſſit quidquam cuius natura ſit vnum, deĩde
contraria quæ ſint, & omnino de oppoſitis, & quomo
do ſint, inueſtigat. Atq; hæc quidem ſunt de quibus eſt
nobis differendum. Sed iam ad dictorũ enarrationem
accedamus. Pluribus quidem modis vnum dici ſolere,
in hiſce ſermonibus dictum eſt antea, in quibus vnum-
quodq; quot modis dicitur explicauimus.) In quarto
huius operis libro de intellectibus vnius differuit, inter
aliaq; quot modis dicerenf illic explicauit. quorum in-
tellectum nos rurſus admonet, dum teſtatus ſe illic vnũ
multifariam dici declaraſſe, Modi, inquit, primorum,
& eorũ quæ per ſe vnum dicunf, & non per accidens,
quatuor eſſe videntur) id eſt, modi primi ſignificandi
vnius, nõ qui per accidens dicuntur, hi.n. quamplurimi
ſunt, primi ergo modi ſunt quatuor. hi aũt qui ſint ex-
ponit cũ ait, dicif.n. vnum continuum, ipſum vero cõ-
tinuũ aut ſimpl̃r, id eſt vl̃r dicif; Cõtinuũ porro ſimpl̃r
nõ proprie dicif, quod actu, & colligatione, cõglutina-
tioneue cohæret. cõtinuũ ergo dicif, vel quod ſimpl̃r
eſt cõtinuũ, vel id ꝙ maxime natura eſt. ſunt vero cõti-
nẽtia, natura, aĩalia & ſtirpes, & oĩno quę natura ſunt,
nõ q̃ ab arte procedũt. Ac eorũ rurſus q̃ natura cõtinen
tia ſunt, id maxime ac ꝓpriiſsime vnũ vocaf, cuius mo-
tus minus eſt diuiduus, magisq; ſimplex, cuiuſmodi eſt
corpus ꝙ in orbem verſatur. motus.n. aĩalium nõ ſunt
ſimplices. nec indiuidui, qua.n. ſtatib' interpellanf. ſim
plices nõ ſũt. quę vero ſimul oẽ ipſũ aĩal, neq; oẽs ſimul
partes mouenf (dũ.n. dexter pes mouef, proceditq; ſini
ſter cõſiſtit, ac viciſsim dexter ſtat, vt ſiniſter progredia-
tur.) diuidui ſunt, quippe cũ in ſtatibus diuidanf. At cę
lum cũ neq; articulos habeat, & vnũ ſit atq; continuũ,
non poteſt vna parte moueri, altera conſiſtere, ſed oẽs
eius partes ſimul mouẽtur. quo intelligitur circulatum
corpus quam noſtratia magis proprie vnum appellari.
hoc autem ſe proprie vnum vocare ipſe paulo poſt de-
clarabit. Præterea, inquit, tale & magis) id eſt, prętere-
rea vnum dicitur, & magis vnum quod totum eſt, &
aliquã formã & ſpẽm habet. & p hoc primũ oẽs nãles
magnitudines complexus eſt, tum quæ ĩ orbẽ mouenf,
tum q̃ infra lunã cõtinentur. Sed qm̃ & nauis & domus
forma quædã eſt idcirco dixit (& maxime ſi qdpiã eſt

tale natura & nõ vi, vt ea quæ gl tino t lia ſunt, aut uin culo, aut clauo.) Clauo vnum eſſe dicif exempli cauſa nauis, aut arca, vinculo faſcis, glutino liber. Quę igif formam & ſpẽm habent natura, non vi, vt quæ clauo coherescunt, quemadmodum nauis, ſed in ſe continuitatis cauſam habent, vnum dicuntur. Ea vero cauſam in ſe habent vt continua ſint, quorum motus vnus eſt atq; indiuiduus, tum loco, tum etiam tempore. Si.n. hoc in vno loco, illud in alio mouetur, neceſſe eſt vt motus ſit diuiduus, quẽadmodum ſeſe habet ingreſſus aiantium. In alio.n. tẽpore pes dexter mouef, in alio læuus. Quare, inquit, patet ſi quid piã primũ motus principiũ habeat primi, id ęſſe primã magnitudinẽ vnã} ſenſus eſt. In lib. 8. Phyſici auditus mot' loci oĩum motuũ primus eſſe demõſtraf, accretione, decretioneq; & cęteris aliis prior. tum motuum loci circularis eſſe primus. his igitur eo in loco demonſtratis, qm̃ circũlatũ corpus circularis motus in ſe principium habet, circularis autem motus eſt primus motus loci, qui motus loci prior cęteris habef, idcirco corpus circũlatum primam haud dubie magnitudinem eſſe ait. Motus.n. partium ipſius non fit in diuerſis temporibus, ſed omnes eodem tempore mouentur. quo patet, vt diximus, circũactum priorem eſſe latione: ac proinde magnitudinem, cui principium huius adeſt, priorem ea eſſe, quæ lationis habet principium. Quædã igitur, inquit, hoc pacto ſunt vnum, aut continuum, aut totum.) Totum autem quale ſit, dictũ eſt in quarto libro. Quædam autem, inquit, vnum dicuntur, ſi ratio eorum ſit vnam.) Eorum vero rõnem vnam eſſe ait, quorum intellectus & ſcientia vna eſt. Rurſus eorum intellectum vnum eſſe, quorum intellectus eſt indiuiduus: indiuidui porro ac proprie vnius indiuiduum eſſe intellectum. vel forma, vel numero. quibus verbis declaratur hoiem vniuerſalem & equum, ac omnino ſpẽs ſpãliſſimas, tum etiam Socra. & Platonem, & ſimpliciter indiuidua vnũ eſſe, aial vniuerſale non item, propterea quod diuiditur in aĩal volatile, pedeſtre, & aquaticum, quorum intellectiones & ſcientiæ diuerſæ ſunt. Alia eſt.n. intellectio atque doctrina volatilis, alia pedeſtris aĩalis. hõ autem ſpẽs ſpãliſſima non ſecatur in alias ſpẽs. Singuli vero hoies multo minus in hoies diuiduntur. Si ergo vnũ ea eſſe dicimus, quorum eſt motus vnus, & quorum intellectio ac ſcia eadem eſt, quæ quidem per formam contingunt, vtique vnũ primum erit, quod ſubſtantiis eſt unitatis cauſa, hoc autem eſt ipſa forma. Poſt hæc dicta in pauca colligit, dicens, Tot igif modis dicitur ipſum vnum, continuũ, natura, & totum.) Nam qui vnam tantum habet manum, eſt ille quidem cõtinuus, non tñ totus. Itaq; licet differant ſingulare, & indiuiduum, & vniuerſale ac ſpẽs, hæc tñ omnia vnum dicuntur, quia uel motus eſt indiuiduus uel intellectio, aut ratio & forma.

Intelligere autem oportet, non eſſe ſumendum modo eodẽ dici quenam vna dicuntur, & quid eſt eſſe vnius, & quenam ipſius eſt ratio. Dicitur enim ipſum unum tot modis, & quodq; dictorum, cui modorum iſtorum aliquis competit, vnum erit. Eſſe vero vnius nunc horũ, nunc alij, quod etiam magis propinquum eſt nomini, competit. Illa autem potentia ſunt vnum, quemadmodum, & ſi de elemento cauſaq; opus ſit dicere, res diſtinguere, & nominis aſſignare definitionem oportet. Forſitan enim ignis, aut ipſum etiam infinitum, aut aliquid tale partim per ſe eſt elementum, partim non eſt. Non eſt enim eſſe ignis, & elementi idem, ſed vt eſt res quadam ipſe ignis, atq; natura, eſt elementum. Nomen autem ſignificat hoc ipſum accidiſſe, eſſe inquam aliquid ex hoc primo ea lege, vt inſit. ſic & in cã, & vno, & in iſtiuſmodi vniuerſis res ſeſe habere videtur. Quapropter & eſſe vnius, eſt eſſe indiuiſibilis proprie huius entis, atq; inſeparabilis, aut loco, aut ſpẽ, aut mẽte, aut etiã ipſo toto, ac definito.

Intelligere aũt oportet non eſſe ſumendum mõ eodẽ 2
dici quæuã una dicuntur, & quid eſt eſſe vnius, & quænam eſt ipſius ratio.} Qm̃ vnius natura diuerſa eſt à natura eorum, de quibus vnum pręedicatur (aliud eſt .n. Socra. aliud vnũ, quod de Socrate dicif) idcirco intelligendũ eẽ ait, aliã eſſe qõnẽ inquirẽtẽ quęuã res naturales vnum dicauf, aliã, quæ vnius eſſe, rõnẽq; ac naturam vnius inueſtigat. Quo poſito vnum tot modis dici ait, quot definitum eſt. definitum eſt aũt dici quadru plr, & oĩs res, cui definitorum modorum quiſquã adeſt, vnum dicif. Eſſe vero, inquit, vnius nunc horum aſi cui competit) hæc appellãs continuũ natura, & totum, quod formam & ſpẽm habet, & cætera commemorata. Iam vero natura vnius alij cuipiam adeſt, quod diuerſum ſit à cõnumeratis. quod etiam magis propinquum eſt nomini, i. quod magis q̃ cætera ad vnum accedit; & vnius naturæ proximius illis eſt, & de quorũ proprius dicif, eſtq; medium inter vnius naturam, & naturam totius ac continentis, & talium. Hoc aũt, quod ad vnũ magis accedit, quale ſit, paulò poſt explicat, ubi ait. Maxime vero eſſe vnius in hoc cõſiſtit, vt ſit generis cuiuſq; prima mẽſura, & propriiſsime quanti.} eſt igitur aliud quod ad nomẽ propius accedit, Illa vero} quæ connumerata ſunt {potentia ſunt vnum} hoc eſt, naturæ quædam, de quibus vnum prædicaf. Illud quoque à cæteris diuerſum quod propius ad nomen accedit, natura quædam eſt, deq; ipſo vnum prædicatur. neq; enim ſubſtantia eius in eo poſita eſt, quod vnum ſit. quare latius eſſe videtur, vt hæc verba (illa aũt potẽtia ſũt vnũ) in hunc ſenſum accipiantur, illa, continuum ſ. & cætera ei comparata, quod propius accedit ad vocabulum, potentia vnũ ſunt, illud vero per ſe. Niſi forte quia vnum, vt ipſe declarabit, quod nomini propinquum eſt, nihil aliud eſſe intelligitur, quam menſura & principiũ quãtitatis in eo quòd quantitas eſt, præſertim quantitatis diſcretæ, quæ quidẽ menſura eſt vnitas, propter quam dieſis vnum dicif, & menſura atq; principium ſonorum, ponderis aũt libra. niſi forte inquã ob hæc à longe ſubobſcure ſignificauit, qm̃ vnitas nomini propinqua eſt. idcirco alia, ideſt, dieſim & librã & pedalẽ lineam, & cætera quæ illic commemorauit potentia ac non per ſe vnum eſſe. Illud autem (quẽadmodũ & ſi de elemẽto cauſaq; opus ſit dicere, res diſtinguere, &c.) cũ illo ſuperiore cõiungitur (intelligere autem oportet) & reliqua. vt omnis continuitas orationis ſit hmõi. Intelligere aũt oportet non eſſe ſumendum modo eodem dici, quænã vna dicũtur, & quid eſt eſſe vnius, & quænam ipſius ratio, quẽadmodum de elemento & cauſa. Neq; enim parui refert naturam quæras & orationem elementi, qua id, exempli gratia, eſſe definitur, ex quo primo minimo res componitur, & in quod vltimum minimum reſoluitur, an hoc percontaris, elementum ac hmõi natura, de quibus prædicetur, & cui accidit eſſe elemento, num igni? an cuipiam alteri? Eſſe aũt hmõi quæſtiones diuerſas, hinc intelligi põt, ꝙ aliter rem, aliter nomen definimus. quo in loco nomen appellat ipſum prædicatum, hoc eſt elementum, qm̃ elementum de igne prædicatur, ignis.n. elementum eſſe dicitur. Atq; ignis, inquit, quodammodo elementum eſt, alias non.

non.Cùm enim ipſe vt ignis conſideratur,& quæ ſit natura eius à quopiã inquiritur, vt eſt.ſ.calida & ſicca, nihil laborante ex eo ne quidquam generetur an ſecus, tunc nõ eſt elementum.cùm vero vt res & natura quædam, ex qua gignuntur alia, & in quam diſſoluuntur, tunc elementum eſſe dicitur. Aut ignem quodammodo eſſe elementum quodammodo ſecus, idcirco dixit, qm̃ cùm proprie primumq́; principium ac elementum oĩum ſit materia informis, ignis ſi cum hac conferatur, non eſt elementum,ſed idem elementum quodammodo eſt,propterea quòd oĩa compoſita, ex ipſo, & terra, aereq́ue, & aqua proxime conſtituuntur. Nomen aũt, id eſt elementum, quod de igne prædicatur, ſignificat eſſe aliquid, quod effectum ſit ex hoc primo igne, exiſtente igne in eo quod ex ipſo effectum eſt. Nam quia igni accidit hoc, ideſt vt aliquid exiſtat ex ipſo inſito primo rebus, quæ efficiuntur ex iplo, idcirco elementum nuncupatur. Illud aũt: Eſt aũt fortaſſe ſecundum ſe & infinitum) adiectum eſt, quoniam quibus vnum elementum eſſe placebat, ipſum infinitũ eſſe ſtatuebant. Fortaſſe igitur, inquit, eſt infinitum elementum.quaſi dicat,licet huius magna quæſtio ſit, nunc tamen demus elementũ eſſe. Vt igitur in elemẽto, ſic in cauſa & vno & cunctis ſimilibus rem intelligere oportet.Sed verba illa (quapropter & eſſe vnius eſt eſſe indiuiſibilis) niſi fallor, minime cohærent cum proxime dictis. ſed eſt, vt puto, repetitio eorum, quę de vno dicta ſunt, vt appoſite illud vnum, quod ad nomen proxime accedit, quale ſit doceatur. Erit igitur ſenlus, eſſe vnius, ſiue vnius natura hoc eſt, quod eſſe indiuiduũ, quod quidem vnum non eſt ſeparatum,ſed hoc aliquid.exempli cauſa, vnus homo, aut lapis, quid quamúe aliud, quod priuatim ſeparatũ ẽ,ſiue indiuiduũ loco, vel forma, vel mẽte, aut toto & indiuiduo.hęc aũt quę ſunt, plerũque dictũ eſt.

Maxime vero eſſe vnius in hoc conſiſtit, vt ſit generis vniuſcuiuſq; prima mẽſura,& propriiſſime quanti. Hinc.n. & ad alia acceſſiſſe videtur. Eſt.n.id menſura quo cognoſcitur quantum. Cognoſcitur autem quantum, vt quantum eſt, aut vno, aut numero. At numerus omnis cognoſcitur vno. Quare omne quantum vt quantum eſt, vno ſane cognoſcitur,& id ipſum eſt vnũ quo cognoſcitur primo. Quapropter ipſum vnum, numeri principium eſt, ea ratione qua numerus eſt. Hinc & in cæteris menſura dicitur id quo primo quodq; cognoſcitur, atq; mẽſura vniuſcuiuſq; eſt vna, in longitudine, in latitudine, in profunditate, in pondere, in celeritate. Põdus.n.atq; celeritas cõmune eſt in cõtrariis. Duplex eſt.n.ipſorũ vtrũq;, veluti põdus eſt & quod quãtumuis habet momentũ,& quod exceſſum habet momenti,& celeritas itẽ & quæ quãtũuis habet motum, & quæ motus habet exceſſum. Eſt enim quædam & ipſius tardi celeritas, & pondus etiam leuioris.

3 Maxime vero eſſe vnius in hoc conſiſtit, vt ſit generis cuiuſq; prima menſura, & propriiſsime quanti.} Prę fatus, eſſe vnum, hoc eſſe, quod indiuiduum eſſe vel loco, vel forma, & cætera, quæ commemorata ſunt, ſed maxime, inquit, vnius eſſe, vniuſq; natura eſt eſſe menſuram primam cuiuſq; generis & ſubiecti. potiſſimum vero vnum eſt prima menſura quanti. Nam etſi ſonorum & concẽtuũ habetur menſura, propriiſsime tamen vnũ & menſura quanti eſt. Atq; hoc quidem eſt vnum, quod pauloante proxime ad nomen accedere dicebat. hinc enim alia deducta ſunt: & vocantur vnum, ſtadiumq́; menſura dicitur centum ſtadiorum, ſonorum dieſis, ponderis ipſa libra. Metrũ igit̃ & proprie vnum eſt, quo quantum dignoſcitur. cognoſcitur autem quãtum in eo quod quantum, vel vno, vt numerus decem vnitate, vel numero, vt numerus centum numero decem, vt qui vnitas ſit cum centum comparatus. ſed magis proprie vnitate numerus quiſq; cognoſcitur. Si ergo cognoſcitur vnitate per ſe, patet vno cognoſci, ſin aũt numero, vt centum numero decem, haud dubie rurſus decem quaſi vnum vſurpamus, vt dubium non ſit, quin omne quantum in eo quod quantum vno menſuretur, & quocunq; primo quanta ſunt quæ numerata ſunt, ſeu viginti, ſeu centum, ſiue quis alius numerus cognoſcitur, id vnum eſt, aut vnius proportionale. Itaq; ſtadium, ſi hoc centum ſtadia cognoſcantur, vnũ eſt, ac idcirco vnum numeri qua numerus, principium eſt. hinc autẽ, id eſt, à numero in cæteris menſura dicitur, quo primo vnũquodq; cognoſcitur, atq; menſura vniuſcuiuſq; eſt vnum, & vtimur menſura vt vno, qm̃ in longitudinibus, quo primo menſurata longitudo cognoſcitur, id quaſi vnum vſurpamus. quæ ratio eadem eſt in latitudine & altitudine pondere ac celeritate. Cũ autem dixiſſet (in longitudine, In latitudine, in profunditate) adiecisſetq́; (in grauitate & velocitate) cãm reddit, cur cum tria interualla commemorat, longitudinem, latitudinem, ac profunditatem, tamen grauitatem dicens, non adiungit leuitatem, neq; tarditatem in mẽtione velocitatis, dicit ergo. Pondus enim atq́; celeritas commune eſt in contrariis } quaſi dicat, idcirco cum grauitatem dicerem, non adieci leuitatem, neq; tarditatem cum celeritatis meminiſſem, qm̃ grauitatis leuitatem ſignificare poteſt, idq; vtriuſq;, id eſt grauitatis & leuitatis eſt commune, & pari ratione traditas in celeritate intelligi poteſt. ac protinus grauitas quomodo & ſe & leuitatem ſignificet, exponit cum ait, (duplex eſt enim ipſorum vtrunq;) graue enim dicitur tum quod eſt aliquo grauius, tum quod grauitatem qualẽcumq; habet. Et velox non modo quod eſt aliqua velocius, ſed etiam quod velocitatem vtcunq; obtinet. Quæ ſi vera ſunt, graue terram ſignificabit, quæ ſimpliciter eſt grauis, atq; item aerem, qui ſi ad aquam ſpecies, eſt leuis: idem grauis, ſi ad ignem, vtrunq; igit̃ ſignificat, id eſt terram quæ ſimpliciter eſt grauis, & aerem, qui ſi cum ipſa cõparetur, eſt leuis. Celeritas quoq; motum ſignificat Inerrantis globi eademq; Socratis motum declarat, qui Socratis motus etſi tardiſsimus eſt, & propenullus, ſi cum illo alio conferatur, tamen quia eſt alio celerior, teſtudineo videlicet motu, idcirco etiam ipſe celer eſſe intelligitur. Quo planum fit, celeritate tarditatem etiam ſignificari. grauitas igitur nuncupatur & id quod inclinationem vtcunq; & grauitatem habet, & quod exceſſiuũ habet, atq; aliquo grauius eſt, ac viciſsim celeritas. quod qualicunque motu ac celeritate cietur & quod motus exuperantiam habet, eſtq́; aliquo celerius. eſt enim quædam & ipſius tardi celeritas, vt Socratis, & põdus leuioris, vt aeris.

In his autem vniuerſis menſura, atq; principium vnum quid eſt,& indiuiſibile. Nam & in lineis ipſa pedali vt indiuidua vti ſolent. Vbiq; enim vnum quid ipſam menſuram, atq; indiuiſibile querunt. hoc autem ſimplex aut qualitate aut quantitate, eſt ſimplex. Vbi igitur fieri non poſſe videtur, vt auferat quicquam, aut addatur, hoc eſt exacta menſura. Iccirco numeri menſura eſt exactiſſima: quippe cum vnitatem definientes, indiuiſibilem eſſe penitus dicant. In cæteris autem tale per imitationem ſumunt. In paſſu namq; ac libra, ſemperq́; in maiore magis latere poteſt, ſi quippiam

ablatum

ablatum atq; additum fuerit, quàm in minore. Quare à quo primo id fieri ſenſu non poſſe putant, id omnes & humidorum & ſiccorum menſuram, & ponderis ac magnitudinis faciunt. Atq; quantum ipſum ſcire tunc arbitrantur quando per menſuram hanc ſciunt. Motum quoq; ſimplici motu velociſſimoq; menſurant: breue.n.hic tempus habet. Quapropter & in Aſtrologia tale vnum principium eſt, & menſura. Cęli nanq; motum vniformem eſſe, celerrimumq; ſupponunt quo cęteros iudicant motus. In Muſica etiã mẽſura eſt primus ſenſibilis ſonus, quia minimũ eſt, & elementum item in voce. Atq; hæc omnia hoc pacto ſunt vnum, non vt cõmune quid ipſum vnum de iſtis dicatur, ſed vt eſt dictum.

4 In his autẽ omnibus menſura atq; principiũ vnum quid eſt, & indiuiſibile.) Cùm docuiſſet vnum in longitudine, latitudine, & profunditate principiũ atq; menſuram eſſe, cãmq; reddiſſet, cur in mentione grauitatis & celeritatis, leuitatem & tarditatem reticuiſſet, in his inquit oĩbus, id eſt in grauitate & cæteris, vnum & indiuiduum eſt menſura & principium. In cunctis autẽ menſuram & principium quaſi indiuiduum vſurpari, exemplo pedalis lineę confirmat. Nam & in lineis, inquit, ipſa pedali vt indiuidua vti ſolent.) ita non dicit pedalem lineam indiuiduam eſſe, cum omnis linea ſecari valeat, vtpote quæ non conſiſtat ex punctis, ſed indiuiduam exiſtimari oportere comparatam lineæ magnitudini, quæ pedali menſuratur. Nam quẽadmodum numerus decem ad centum comparatus, iſtar eſt vnitatis, ſic pedalis linea, ſi hac menſuretur linea, quæ ab Athenis ad Ægyptum vſq; pertineat, indiuidua videri poteſt illi collata, & puncti rationem obtinere, vt terra tam vaſtæ magnitudinis tamen ad globum inerrantẽ comparata, punctum eſſe putatur. quo fit, vt menſura vbiq; vt vnum quiddam ac indiuiduum quæratur. (hoc aũt ſimplex) id eſt hæc autem menſura, quæ vt indiuidua quęritur, ſimplex eſt, vel quali, vel quanto. quanto.n. vnitas eſt ſimplex. Quali vero dicit, qm̃ humidorũ ſiccorumq; & alborum naturas metimur, quorum menſura ſimplex eſt, quali, non quanto. Nam quod eſt quãto ſimplex, indiuiduũ eſt. at ſicca humida diuidua ſunt. quin & album diuiduum eſt ex accidenti, propterea.ſ. ꝙ id cui adeſt, diuidi poteſt. Hæc ſatus, quale ſit proprie & adamuſſim vnum quaſi indiuiduum, exponit, & quale ſecus. Vbi igitur, inquit, fieri non poſſe uidetur, vt auferatur quidquam, aut addatur, hoc eſt exacta menſura) & vnum ſimpliciter ac indiuiduum. Idcirco, inquit, numeri menſura eſt exactiſſima) vnitas ſ. huic enim nec addi quidquam nec demi põt, vt quæ indiuidua eſſe ſtatuatur, à ſtadio vero, & talento, ſemperq; à maiore plus auferri poteſt quàm à minore. Ab ampliore nanq; plus demere valeas, quam à breuiore. ꝙ ſi plus demi poteſt, vtiq; & plus abiici valebit: oĩno enim quod dempſeris, adiicere valeas. Illud vero (in cæteris autem tale per imitationem ſumunt) interiectum eſt, cuius hic eſt ſenſus. A numeri menſura, hoc eſt ab vnitate, cætera indiuidua eſſe dicuntur, atq; menſuræ, pedalis.ſ. linea, & ſtadium, quod quomodo ſit indiuiduum declarauimus. Nam horum quodq; cõparatum magnitudini, quam metitur, indiuiduum eſſe putatur. vt oĩs terra cum globo inerranti collata. Quare à quo primo id fieri ſenſu non poſſe putant.) id eſt, quod primum inſenſibile expers & indiuiduum, & oĩno diuidi non poſſe putant, id menſura eſt, quomodo autem indiuidua dicantur, dictum eſt ſupra, collata.ſ. cum iis, quæ menſurãtur. libra.n. Rhodio coloſſo aut Caucaſo monti comparata, nullius ponderis ſenſum efficit, ſed inſenſibilis omnino eſſe videtur, & tunc quantitatem nouerunt ſiccitatis vel grauitatis, cùm per hanc mẽſuram, quæ expers & inſenſibilis eſſe videtur, quantum ſit, quod menſuratum eſt intelligunt. Motum quoq; ait, ſimplici motu velociſſimoq;, ac breui mẽſurant.) In Aſtrologia.n. hmõi motus eſt vnum & principium atq; menſura. Eſt autem motus ſimplex & velociſſimus, ac proinde breuiſſimus, inerrãtis ſphæræ motus. hic ergo menſura eſt & vnum. Et dieſis in muſica. Eſt aũt dieſis minimus, qui ſide editur ſonus, quem primum ſentimus, & quo ſi quis eſt alius breuior minorq;, is ſub ſenſum noſtrum non cadit. In voce quoq; elementum eſt menſura, quæ omnia vnum ſunt, vt indiuidua. Neq; vero vnũ de ipſis vt commune quoddam & genus dicitur, ſed vt vox æquiuoca, quemadmodũ dictum eſt, vel potius vt quæ ab vno & ad vnũ dicũtur.

Non ſemper autem menſura vna eſt numero, ſed interdum & plures, vt primi ſenſibiles ſoni duo, qui non ad auditum, ſed ad rationes accõmodantur, & voces plures quibus metimur. Diameter quoque duabus menſuris, & latus itidẽ, omneſq; magnitudines menſurãtur. Sic ipſum igitur vnum omnium eſt menſura, propterea quòd cognoſcimus ea ex quibus ſubſtantia conſtat, diuidentes aut per quantitatem, aut per formã. Et iccirco ipſum vnũ indiuiſibile eſt, quia primũ ſingulorũ indiuiſibile eſt. Nõ ſimiliter aũt omne indiuiſibile eſt, veluti pes atq; vnitas, ſed aliud eſt penitus, aliud ad ſenſum indiuiſibile ſumi ſolet, vt iã antea diximus. Omne nãq; cõtinuũ fortaſſe diuiſibile eſt, ſemper autem menſura generis eſt eiuſdẽ. Magnitudinũ.n. magnitudo eſt, vt patet, menſura, & ſingulorũ, lõgitudinis lõgitudo, latitudinis latitudo, vox itẽ vocis, ponderis pondus, vnitas vnitatũ. Sic.n. dicere oportet, ſed non numerum dicere numerorũ eſſe menſuram. Oportebat tamen, ſi ſimiliter menſura eſt aſſignanda. Sed qui hoc cenſet, non ſane ſimiliter cenſet, ſed perinde atq; ſi vnitatum vnitates menſuram, ſed non vnitatem cenſeret, numerum autẽ vnitatum multitudinem eſſe conſtat. Dicimus & ſcientiã ob id idem, ſenſumúe, rerum eſſe menſuram, quia aliquid per ipſa cognoſcimus. nam menſurãtur potius quam menſurant. Verum id nobis accidit perinde atq; ſi alio nos metiente ipſi quanti ſimus, ex eo cognoſcimus, quia cubitum toties nobis accõmodauit. Protagoras vero menſuram omnium hominem eſſe dixit, perinde atq; ſi ſcientem aut ſentiẽtem dixiſſet, & hos propterea quòd alter ſenſum, alter ſcientiam habet, quæ quidem ſubiectorum menſuras dicimus eſſe. Nihil itaque egregium dicens, aliquid dicere videtur.

Non ſemper aũt menſura vna eſt numero, ſed inter- 5
dũ & plures, vt dieſes duæ q̃ nõ ſm auditũ, ſed in rationibus intelliguntur.) Menſura duplex eſt, ratio.ſ. menſuræ, ipſaq; mẽſura. exempli gratia, ratio vlnæ, ipſiuſq; ſpecies in anima noſtra contenta, & vlna ipſa lignea. Similiter dieſis duplex eſt, rõ & ſpecies dieſeos, & ſonus ipſe qui auribus percipitur. Item diameter, tum ſpecies diametri, tũ linea ipſa intelligit̃ in quadrato deſcripta. quę ratio in cæteris quoq; valet. quamobrem menſura, inquit, non ſemper vna eſt numero, ſed interdũ plures. Dieſes enim, ait, duæ ſunt, non ꝙ ſit duplex quæ auditu percipitur, ea nãque vna eſt numero, ſed quia hæc vna eſt, altera quæ per rõnem ac ſpeciem intelligitur. Et voces, inquit.) voces hoc in loco appellans vocum elementa A BC, & cætera. (plures ſunt) ipſum A, & quod in hac charta ſcriptum eſt. Voces autem elementorũ vt principia & menſuras vſurpari, propterea quod minimæ ſint, manifeſtum eſt, hæc enim vox. Socrates deambulat, diuiditur in Socrate vocem, & in deambulat & rur-

ſus hæc vox Socrate ſecatur in ſo & cra & tes, ſyllabas, quæ diuerſæ ſunt. Tũ ſo ſyllaba diducitur in ſ.& o, eſtq́; ſonus ab o editus diuerſus à ſono ſ. at ſonus o non diuiditur in alium. Itaq; bis quæ minima ſunt, & punctorum inſtar, voces metimur. Nam vt puncta, ſic ab his editi ſoni ſunt indiuidui. Diameter quoq; duabus menſuris menſuratur.) Si enim digito gratia exempli menſuretur, digitus eſt duplex, quidditas.ſ.& forma digiti, & digitus ipſe qui diametrum metitur. latus item duobus menſuratur, quæ magnitudines ſunt diameter.ſ.& digitus. Ex cunctis igitur planum fit, menſuram oĩum eſſe vnum. demonſtratur eſt enim quidquid pro menſura ſumatur, id quaſi vnum vſurpari. Nam diuidentes rem quam metimur in menſuram, vt decem vlnarum magnitudinem in decem vlnas partientes, cognoſcimus quot ſunt vlnæ quibus ea magnitudo patet. Magnitudo autem vlnarum decem diuiditur vel ſm formam, vel ſm quantum. ſm formam, vt cum ipſam diuidimus in ea ex quibus conſtituitur. ignem, terramq́ue & interiecta elementa, aut in magnitudinem talem ſm magnitudinem vero, vt cum in decem vlnas ſecatur. Atq; ad hunc quidẽ modum præceptor noſter locum enarrabat. Sed fortaſſe qm̃, vt diximus, vlna duplex eſt, id eſt forma ratioq́; vlnæ, atq; ipſe particularis, ſenſibiliſq́; vlna idcirco decem vlnarum magnitudinem diuidi ait vel in rationes vlnarum decem contentarum in ipſa, cum ſit indiuidua ſm magnitudinem atq; vnum, vel non in rationes, ſed ſm magnitudinem, diuiſa iam non eſt vnum & continens, ſed plura, vt, ſi Socrates diuidatur in animal & pedeſtre & bipes, vnus ipſe atq; continuus perſiſtat, idem ſi in caput & manus non cogitatione, ſed re vera ſecetur, non iam vnus fuerit ſic in decem vlnarum magnitudine ſeſe res habet. Vnum igitur indiuiduum eſſe dubium non eſt cum omne primũ ac menſura quæque indiuiſibilis accipiatur. quãquã non perinde linea pedalis, atq; vnitas indiuidua eſſe intelligitur, ſed vnitas prorſus indiuidua, pedalis vero linea cum ad magnitudinem ab ipſa menſuratam & ad ſenſum ſpectatur. comparata enim magnitudini menſuratæ, inſenſibilis, vt ſupra diximus, & partibus vacare videtur. Nam per ſe vt magnitudo in infinitum diuidi poteſt. Fortaſſe diuiſibile eſt.) fortaſſe dixit vel propter eos qui magnitudines ex indiuiduis conſtare tradunt, aut propter inſtrumenti ineptitudinem, quo ad animal diſſecandum vtimur. omnis enim magnitudo ſuapte natura diuidua eſt. Sed menſura, inquit, ſemper eſt ejus generis cuius menſuratum. Neq; enim dulcedine, ſed magnitudine magnitudinem menſuramus, & vocem voce, pondere pondus, vnitates deniq; ipſas vnitate. Sic enim dicere oportet, ſed non numerum dicere numerorum eſſe menſuram.) Nam hoc eſſet vnitatem quæ numeri eſt menſura, numerum appellare. (ſed qui hoc cenſet) id eſt, qui vt vocum vocem, ſic numerum numerorum menſuram, eſſe putat, (non ſane ſimiliter cenſet.) Nam quemadmodum erraret, ſi quis vnitatum vnitates non vnitatem menſuram eſſe diceret, ita ſi quis numerum numerorum eſſe menſuram. Numeri enim vnitates ſunt, vnitatum autem menſura numerus eſſe non poteſt, ſed vnitas. At quia menſuram id eſſe dicimus, quod nobis rerum affert cognitionem, hoc autem præſtat tum doctrina tum etiam ſenſus, idcirco vtrunq; menſuram eſſe dicimus. Nã reuera ſcientia & ſenſus menſurantur potius à rebus, quam menſurent ipſa. ſcientia enim & ſenſus quaſi terminis & anguſtiis à ſcibilibus ſenſibilibusq́; præſcriptis continentur, quos prætergredi eis non datur. Nam in rebus difficilibus cum ſciẽtia ad quampiam velut metam procedere permittatur, vltra progredi conata repellitur, ac præterire vetatur, à rebus potentiã eius menſurantibus, & quo poteſt procedere, eò pertinere patientibus, vltra vetantibus. quod ipſum in ſenſu quoq; vſu venit, quo fit vt menſurentur, non metiantur. quod perinde accidit, ac ſi ego à quopiam menſuratus, me duorũ exempli cauſa cubitorum eſſe cognoſcam, propterea quòd ille mihi bis cubitum impoſuerit, ac deinde dicam, ego meipſum menſus ſum, propterea.ſ. quod ego quantus ſim cognoui. Nã re vera ego menſuratus ſum. Ad hunc igitur modum, ſcientiam menſurare dicimus, quia rerum præbet cognitionem, cum tamen à rebus menſuretur. Protagoras vero menſuram omnium hominem eſſe dixit. perinde atq; ſi ſcientem & ſentientem dixiſſet eſſe menſuram, & hoc propterea, quòd alter ſenſum, alter ſcientiam habet. quæ quidem ſubiectorum menſuras eſſe dicemus.) Ita cum hominem menſuram eſſe dicit, ſcientiam intelligit & ſenſum, in quo cum aliquid egregie ac ſapienter dicere videatur, nihil tamen dicit tãta laude dignum. quid enim oportuit hominẽ menſurã eſſe dicere, & non potius ſcientiam, atq; ſenſum?

Eſſe igitur vnius, maxime eſſe per id nomen quod ſegregant, menſuram quandam & propriiſſimam quantitatis deinde etiam qualitatis, dilucidum iam ex hiſce, quæ diximus, fuit. Erit autem tale aliud, ſi quantitate, aliud ſi qualitate diuiſibile ſit. Quapropter vnum ipſum indiuiſibile eſt aut ſimpliciter, aut vt rationem vnius ſubit. In ſubſtantia aũt vtro modo ſeſe habet, atq; natura, quærendum eſſe videtur, vt in dubitationibus olim tranſegimus, quidnam eſt ipſum vnum & quomodo de ipſo accipere oportet, vtrum ſi ſubſtantia, perinde atq; Pythagorici prius dixerunt & poſterius Plato, an natura potius ipſi quædam ſubiiciatur. Et quomodo notius oporteat dici, an vt ij dixerunt, qui verſabantur circa naturam. Illorum enim quidam concordiã ipſum vnum, quidam aerem, quidam infinitum ipſum eſſe dicebant. Quòd ſi nihil vniuerſalium ſubſtantia eſſe poteſt, vt in ſermonibus de ſubſtantia, & de eo, quod eſt, iam diximus, neq; idipſum ſubſtantia vt vnum quid præter ipſa multa eſſe poteſt (eſt enim commune) ſed vt prædicatum duntaxat patet, neq; ipſum vnum tale eſſe poſſe. Id enim, quod eſt, ipſumq́; vnum maxime de omnibus vniuerſaliter prædicatur. Quare neq; genera ipſa natura quædam & ſubſtantiæ ſeparabiles ſunt à cæteris, neq; ipſum vnum ob eaſdem cauſas genus eſſe poteſt, ob quas neque id quod eſt, neq; ipſa ſubſtãtia eſſe poteſt.

Eſſe igitur vnius maxime eſſe per id nomen quod 6
determinant menſuram quãdã & propriiſſimã quantitatis certum eſt.) Cum vnum docuiſſet pro menſura à cunctis vſurpari, & id potiſſimum quod habetur in quanto, quod proxime ad vnius vocabulum accedere dixerat, rationem concludit, dubium non eſſe dicens quin vnum maxime menſura ſit, atq; id propriiſſime vnum, quod eſt in quanto, quod quidem menſurã determinant, id eſt appellant: vel determinant dixit pro eo quod eſt, intelligunt per nomen vnius; aut determinant, id eſt ſegregant, à rebus menſuratis per nomen vnius. Nam, cùm menſurata vel à duobus nuncupẽtur, vt bicubitale, vel à tribus, vt tricubitale, vel à quopiam alio numero, ſolum tamen quod menſurat, id eſt menſura ipſa ab vnitate nominatur in omnibus rebus menſuratis. Menſura vero alia erit ſi fuerit diuiſibilis per quantũ, vt linea pedalis, alia ſi per quale, vt

albuṁ

album, etenim album per quale diuiditur. quia igitur menſura quodammodo diuidua eſt, quodammodo indiuidua, vnitas quidem prorſus ac ſimpliciter eſt indiuidua, cæteræ vero qua vnũ, indiuiduę ſunt, q̃a magnitudines, diuiduæ. Ego.n. qua vnus ſum, ĩdiuiduus ſum. neq; ſum vnus & multi, quẽadmodũ homo vniuerſale vt in alios homines diuidi poſſim. qua vero ſum quantum, omnino diuiduus ſum. His igitur de vno diſputatis, quęrendum eſt ait, vtrum ſic ſe habeat quemadmodum in dubitationibus diximus, cùm vnum quid ſit, & quænam de ipſo opinio habenda eſſet diſſereremus, vtrum igitur ſubſtantia quędam ſit, & in eo conſiſtat, vt vnum ſit, quemadmodum Pythagorici dicebant, & poſt ipſos Plato, an vni natura quędam ſubiiciatur, & quomodo notius dici oporteat? an vt Phyſici tradunt, quorum Empedocles vnum amicitiam eſſe dixit, Anaximãder aerem, quidam infinitum. itaq; horum quiſq; naturam quandam vni ſubiiciebat. quibus poſitis iſtorum doctrinã refellit, demonſtrans non eſſe quidquam vnum ipſum per ſe, & cuius ſubſtantia in hoc conſiſtat, atque huiuſmodi vtitur argumentatione. Vnum eſt vniuerſale, nullum autem vniuerſale eſt ſubſtantia, vnũ igitus non eſt ſubſtantia. At vnum eſſe vniuerſale probat, quia de cũctis entibus prædicatur. quod vero vniuerſalia non ſint ſubſtantiæ, in huius operis Sextò libro demonſtratum eſt, vbi agitur de definitione, atq; ſubſtantia: ſi ergo, vt eo loco demonſtratur, nullum vniuerſale eſt ſubſtantia, ne hoc quidem, quod eſt vt vnum, ac præter multa exiſtit, ſubſtantia fuerit. Nam quod eſt præter multa, & de pluribus dicitur, id commune eſt, nec aliqua natura, ſed tantum prædicatio, atq; nomen. ſi hæc ergo ſic habent, haud dubie vnum non eſt ſubſtanna. Nam ſi vniuerſalia oon ſunt ſubſtantiæ, profecto ens & vnum tanto minus erunt ſubſtantiæ, quia cæteris vniuerſaliora ſunt, vt quæ de decem generibus generaliſſimis prædicẽtur. Quare, inquit, neq; genera.) Genera aũt vocat vel decem generaliſſima, vel quodcunq; vniuerſale. Naturæ quędam & ſubſtantiæ ſeparabiles ſunt ab aliis) id eſt, à particularibus. Neq; ipſum vnum genus eſſe poteſt, & natura quædam ſeparata ob eas cauſas, ob quas neq; ens genus eſſe põt, vt intelligatur ne ſubſtantiam quidem vniuerſalem eſſe poſſe. cauſæ vero in Sexto huius operis libro redditæ ſunt.

Prætereã rẽ in vniuerſis ſimiliter ſeſe habere neceſſe eſt. id autem, quod eſt, ipſumq; vnum paribus modis dicuntur. Quare, cum in hiſce, quæ qualia ſunt, ſit quid ipſum vnum, & quædam natura, & in iis etiam, quæ ſunt quanta, modo eodem, patet quærendũ eſſe omnino quidnã ſit ipſum vnum, quemadmodum & quid id quod eſt: quippe cùm non ſit ſatis naturam ipſius idipſum aſſerere. At vero eſt quidam ipſum vnum in coloribus color, vt albedo, ſi cæteri colores ex hac atque nigredine fieri videtur. Nigredo vero priuatio eſt albedinis, quemadmodum & luminis tenebræ: ſunt enim hæ priuatio luminis. Quare, ſi ea quæ ſunt, eſſent colores, ea profecto, quæ ſunt, numerus quidam eſſent. At quorumnam numerus? Nempe colorum, vt luce clarius extat, & ipſum vnũ eſſet quid vnum, velut albedo. Pari modo, ſi ea quæ ſunt, cantus eſſent, numerus eſſent profecto, ſenſibilium tamen primorum ſonorum. Sed nõ numerus ipſorum eſſet ſubſtantia. vnumque ipſum aliquid eſſet ſubſtantia, cuius non ipſum vnum, ſed primus ſonus ſenſibilis eſſet. Similiter & ſi voces eſſent, numerus eſſent elementorum, & ipſum vnum elementum eſſet vocale. Si figuræ etiam rectis ex lineis conſtantes eſſent, figurarũ numerus eſſent, & ipſum vnum triangulus eſſet. Eadem eſt & in cæteris generibus ratio. Quare ſi in affectibus, ſi in qualitate, ſi in quantitate, ſi in motu numeri ſunt, vt quippiam vnũ, atq; numerus aliquorum eſt, & ipſum vnum quid vnum, ſed non id eſt ipſius ſubſtantia. & in ſubſtantiis profecto rem ita ſeſe habere neceſſe eſt. Res enim eodem modo ſeſe habet in vniuerſis. Patet igitur ipſum vnum in omni genere quandam eſſe naturam, & rei nullius prorſus idipſum eſſe naturam. Sed vt in coloribus vnum ipſum quærere colorem vnum oportet, ſic & ipſum in ſubſtantia vnum ſubſtantiam vnam quærere oportet. Idem autem ipſum vnum, & id quod eſt quodammodo ſignificare patet, ex eo ſanè, quia ſequitur paribus modis prædicamẽta, & non eſt in vllo, neq; in ſubſtantia, neq; in qualitate, ſed perinde ſeſe habet, vt id quod eſt.

Præterea rem in vniuerſis ſimiliter ſeſe habere neceſſe eſt. ens autem & vnum paribus modis dicuntur.) Hæc quoq; argumentatio pertinet ad confirmandum vnum non eſſe ſubſtantiam. quę quidem hmõi eſt, ſi in nouem prædicamentis cæteris à ſubſtantia nihil põt eẽ vnum per ſe ſubſiſtens, ſed vnicuiq; ſubiicitur vel album, vel ſtrepitus, aut aliud quippiam, merito ne in ſubſtantia quidem aliquid vnum fuerit, cui non ſubiiciatur vel Socrates, vel Deus, vel quidquã aliud, neceſſe igit̃ eſt, vt in omnibus ſimiliter ſeſe res habeat. quid enim poteſt eſſe cauſæ, cur in qualibus & quantis, cæteriſq; natura quędam vni ſubiici dicatur, in ſubſtantia non item? ſed ipſum vnum ſit ſubſtantia, vnum autem & ens paribus modis dicantur, quoniam conuertuntur, vt in hoc opere demonſtratum eſt. quod ſi in qualibus eſt vnum, ac præterea quędam natura, & perinde in quantis, quærendum eſt, quidnam ſit ipſum vnũ, quemadmodum & quid eſt ens. Neq; enim ſatis eſt dicere naturam vnius eſſe vnum. quod autem in cæteris prædicamentis à ſubſtantia, ſubſtantia quædam vni ſubiiciatur, certum eſt. In coloribus enim aliquid eſt vnum, vt album, cæteri nanq; colores, vt fuſcus & rubeus, ex hoc & nigro conſtantur. niger autem priuatio albi eſt, vt tenebræ luminis tenebrę nãq; luminis ſunt priuatio. Sed, cùm verba illa (cæteri colores ex hac atque nigredine fieri videntur) tum etiam hæc. Nigredo vero priuatio eſt albedinis, quemadmodum & luminis tenebræ.) ſuper vacanea ſunt. nam mea quidem ſententia ab hac oratione & propoſito ſunt aliena. Ergo in coloribus, vt dictum eſt, eſt quiddam vnum, vt album. quare, ſi oĩa entia eſſent colores, & nihil aliud eſſet, entia ipſa eſſent aliquis numerus, id eſt, eſſet aliquis colorum numerus. ipſe autem dixit (numerus quidam eſſent) deinde adiecit interrogans. At quorumnam numerus?) ad quod ipſe reſpondet, Nempe colorum.) quaſi dicat non hoc ipſum eſſet numerus, ſed numerus colorũ. fore aũt colorũ numerũ certũ eſt. eſſent.n. decẽ, vel mille, vel decem millia, aut alius quiuis numerus. quare & vnũ menſura huiuſmodi numeri aliquid eſſet, vt albũ quod alba metiret, aliquid eſſet numeri alborũ. & quẽadmodũ vnitas ad numeros, ſic vnũ in albo ſeſe haberet ad numerũ, q̃ haberet in albis. Itẽ, ſi entia cantus eſſent, numerus quidã eſſet cantuũ, & vnũ eſſet dieſis, quæ ipſos mẽſuraret, nec ſubſtãtia eſſet numerus cantuũ, cuius eſſentia in eo quod numerus eſſet cõſiſteret, ſed eſſet numerus cantuũ. Itẽ, ſi omnia entia ſoni eſſent, numerus eſſet elemẽtorum, quorum ſoni ſunt, & vnum menſura elementorum eſſet elementum, ſeu litera, vocalis .ſ. vel conſonans. Pari ratione, ſi entia eſſent figuræ, numerus eſſet figurarum, & vnum triangulus. quod ſi cum habeantur

numeri,

numeri, & vnum in affectionibus, in quantis in qualibus, ac in motu in omnibus numerus eſt alicuius numerus, & vnum, alicuius vnum, neq; ſubſtantia, ipſius vnius in hoc poſita eſt quod ſit vnum, ſatis hinc intelligi poteſt, in ſubſtantiis ſic ſeſe rem habere neceſſario. Nam quæ in aliis, eadem eſt ratio in ſubſtantia. Cùm igitur ad hunc modũ inductione demõſtrauerit vnum non ſubſtantiam eſſe, ſed prædicationem, concludit dicens: patet igitur inquit, ipſum vnum in omni genere quandã eſſe naturam, eiq́; ſubiici aliquid, & hoc ipſum vnum eſſe, nullius eſſe naturam, id eſt ipſum vnum non eſſe aliquam naturam per ſe exiſtentem, ſed vt in coloribus, cùm vnum audimus, colorem vnum inquirimus, album exempli cauſa, vel nigrũ, ſic in ſubſtantia vnum, homo vnus, aut quidquam aliud inquiri debet. Sed, quia ſupra vnum & ens pari modo dici tradiderat, idcirco ait, vnum idẽ eſſe atq; ens, quòd iterum ex eo colligi poteſt, quia pariter ſequitur prædicamenta & in nullo continetur. Neq;, inquit, eſt.) neq; in ſubſtantia, neq; in quali quidquam eſt vnum, vt non ſit ens, aut ens, quin ſit vnũ, ſed ſimiliter ſe habet, & quemadmodum ens in omnibus prædicamentis verſatur, ſic itẽ vnum.

Et itẽ ex eo, quia non inſuper quidquam aliud prædicatur cum dicitur homo ac vnus homo, ſicuti neq; ipſum eſſe quid eſt præter ſubſtantiam, vel quale, vel quantum, neque eſſe ipſum vnus eſt, præter ipſum vniuſcuiuſq; eſſe.

8 Et item ex eo, quia non inſuper quidquam aliud prędicatur cum dicitur homo, quàm cum vnus homo.} His verbis, vt mihi quidem videtur, obiectionem diluit, qua occurri poteſt rationi demonſtrãti vnum non eſſe ipſum per ſe, neq; ſubſtantiam quampiam. ſic.n. occurri poſſet. ſi vnum non eſt natura quædam, ſed nõ duntaxat, quomodo dicimus, animal vnum eſt? in qua oratione eſt prędicatur de animali, & inſuper vnum. ſimiliter dicimus, eſt homo vnus. in qua oratione vnus tertio loco efficitur prędicatum. Itaq; vnum quod de animali vel homine prædicatur, aliud ab ipſis eſſe intelligitur, & natura atq; ſubſtantia. Hanc igitur obiectionem ſoluit dicens. Non ſi vnum de homine prædicatur, protinus verũ eſt dictu intereſſe homo ne, an vnus homo dicatur, ac proinde vnũ eſſe aliquid. Nam quemadmodum ipſum eſt, non eſt natura quædã per ſe, quæ tamen perinde de homine prædicatur, ſic ne vnum quidem. quocirca homó idem eſt, atq; vnus homo. & vnum eſſe idem & quãcunq; rem eſſe, quia eſſe vnum idem eſt, atq; eſſe vnum equum,

Modis autem ipſum vnum ac multa pluribus opponuntur, quorum vno modo ipſum vnum multitudoq́; opponuntur, vt indiuiſibile, ac diuiſibile. Quod eſt enim aut diuiſum aut diuiſibile, id multitudo dicitur quædam. Quod vero eſt indiuiſibile, aut non diuiſum, id dicitur vnũ. Cum igitur oppoſitiones quatuor modis ſumantur; & horum alterum vti priuatio dicatur, erunt hæc profecto contraria; & neq; vt contradictoria, neque vt relatiua. Dicitur autem ipſum vnum ac declaratur ex ipſo ſuo contrario, ex diuiſibili inquam indiuiſibile, propterea quod multitudo magis ſenſibilis eſt, diuiſibile quam indiuiſibile ipſum. Quare multitudo prius eſt ob ſenſum ipſo indiuiſibili ratione. eſt autem ipſius quidem vnius, vt & in diuiſione contrariorum deſcripſimus ipſum idẽ, & ſimile atq; æquale. multitudinis autem ipſum diuerſum, & diſſimile & inæquale.

9 Modis autem ipſum unum ac multa pluribus opponuntur.} His quoq; vnum non eſſe ſubſtantiam confirmatur. Nam ſubſtantiæ nihil opponitur. hoc igitur oſtendit, ſimulq; cuncta vnius conſequentia accidentiaúe definit, quorum id primum eſt, ꝙ ei multa pluribus modis opponuntur. quorum vno, inquit, vnum & multa opponuntur vt indiuiduũ & diuiduũ, vnum & indiuiduum, multa vt diuiduum. quod enim diuiſum eſt, aut cùm non ſit, eſſe tamen diuiſum intelligitur, multitudo ac multa nuncupatur. Indiuiduum autem vt punctum aut vnitas, vel diuiduum non diuiſum vt linea pedalis appellatur vnum. Cæterum quia oppoſitio eſt quaduplex, vnum & multa non vt relatiua, non vt habitus & priuatio, neq; vt affirmatio & negatio, ſed vt contraria opponi intelliguntur. quod ſi verum eſt, vnum non poteſt eſſe ſubſtantia, cum ſubſtantiæ nihil ſit contrarium. Dicitur autem ipſum vnum atq; declaratur ex ipſo ſuo contrario.) id eſt ex diuiſibili, idq́; quoniam diuiſibile & multitudo magis ſentitur. ex eo enim ꝙ diuidendo ad breuiſſimum peruenimus, quod ſecare non poſſumus, in vnius ac indiuidui cognitionem venimus. Itaq; multitudo ratione & cognitione à ſenſu profecta prior eſt quam vnum, natura vero poſterior. Eſt autem, inquit, vnius, vt in diuiſione contrariorum deſcripſimus.) In libro enim de bonis, vt alio in loco teſtati ſumus, diuiſionem fecit, qua omnia contraria in multitudinẽ ac vnũ redegit. ẽ igiẽ vnius idẽ, ſimile, atq; æquale, multitudinis aũt diuerſũ, diſſimile, & inęquale.

Atqui, cùm multipliciter idem dicatur, vno quidem modo numero interdum dicimus ipſum, alio vero modo, ſi & ratione ſit numero vnum, veluti tu & forma & materia idem es quod tute ipſe, & vnum. Præterea, ſi ratio primæ ſubſtantiæ vna ſit, veluti lineæ rectę æquales ſunt eędẽ, et ęqualia itẽ quadrata, et tamen ſunt plura, verum æqualitas in ipſis eſt vnitas. Similia vero dicuntur, ſi nõ ſimpliciter quidem eadẽ ſint, neque ſubſtantia non differant ſubiecta, ſint tamen eadẽ forma, vt quadratum maius ſimile eſt minori, & inæquales etiã lineæ. hæ nãq; ſimiles quidẽ ſunt, eadẽ aũt abſolute non ſunt. Quædam etiam, ſi eandem habeant formam, in quibus intenſio ſit atq; remiſſio, & non magis neque minus talia ſint, ſimilia ſanè dicuntur. Quædam inſuper, ſi affectus quidem ſit idem vnusq́; ſpecie, magis autem minusúe talia ſint, velut alba, ſimilia dicuntur eſſe, propterea quòd ipſorum forma eſt vna. Sunt & quæ ſimilia dicuntur, ſi plura eadem habeant, quàm diuerſa, aut ſimpliciter, aut ea, quæ ſunt in promptu, vt ſtannum argento ſimile dicitur, aut ignis auro, qua ratione eſt flauus. Quare patet diuerſum quoq; atq; diſſimile pluribus dici modis.

Atqui, cùm multipliciter idem dicatur, vno quidem, 10
modo ſm numerum.} Cùm, inquit, idem pluriſariam dicatur, dubitari non debet, quin diuerſum & diſſimile pluribus modis dicatur. Cùm igitur idem multis modis dicatur, vno modo, inquit, dicitur ſm numerum, quod aliquando dicimus ipſum.) dicimus enim nonnunquam muſicum idem eſſe, quod album, propterea ꝙ Socrates in quo ſunt, idem & vnus eſt numero. Alio vero modo, ſi ratione ſit & numero vnum.) Tu enim idem es & vnus tibi ſpecie & numero. hoc enim ſignificat cùm ait (& materia.) Præterea eadem dicunẽ, quorum ratio vna eſt ſubſtantiæ primæ, id eſt proximę, vt lineæ rectæ pares eædem dicuntur propter eam paritatem. Similiter quadrata æqualia, & ęqualium angulorum eadem eſſe dicuntur. Nam licet plura ſint, æqualitas tamen in ipſis eſt vnitas, qua vniuntur & efficiuntur eadem. ſimilia vero dicuntur, ſi ſunt eadem, & non ſunt. Maius enim quadratum idem eſt, quod minus, & non idem. qua enim ratio formaq́; ipſorum

non

non differt,ſed eſt eadem , ipſa eadem ſunt . qua vero hoc maius eſt,illud minus,non eadem,ſed ſimilia dicũtur. Similia igitur , inquit , dicuntur , ſi non ſimpliciter eadem ſunt,ſed aliquo differunt.nec tamen ſubſtantia & ſpecie diſcrepant, ſed habent ſpeciem eandem diſsident tñ quatenus compoſita ſunt. Nam Socrates & Plato, vt homines ſunt, non diſcrepant , vt vero indiuidui, differunt.hoc enim ſignificat cùm ait: Neque ſubſtantia non differant ſubiecta ſpecie eadem , vt de quadratis diximus.quin & lineæ rectæ impares ſimiles eſſe dicuntur, quia ſimpliciter non ſunt eadem, ſed differunt imparitate,cùm ratione atq; ſubſtantia non diſcrepent. Sunt enim rectæ. Alia ſimilia dicũtur ſi ſpeciem eãdem habeant, nec magis ſint , aut minus , in quibus magis & minus locum habeant , vt in albo magis minusq; verſatur.album enim albo & magis & minus dicitur. Si ergo duo album habeant quod intendi poteſt atq; remitti,nec albedo vnius intenſior ſit aut remiſsior alterius albedine,ea ſimilia ſunt. Hæc igitur ſimilia dicuntur,qm̃ albedinum,quæ in ipſis habentur, non eſt altera quàm altera neq; intenſior, neq; remiſsior , cùm tamẽ eſſe poſsit. Alia ſimilia dicũtur diuerſo modo quam quæ ſtatim explicata ſunt, vt ſi duo alba ſint , ſed vnius albedo intenſior ſit alterius albedine , ſeu remiſsior, ea ſimilia dicentur , qm̃ eandem ſpeciem obtinent, cùm ambo ſint alba. hic.n.eſt ſenſus illius dictionis . (quædam inſuper ſi affectus quidem ſit, idem vnuſquiſq; ſpecie,& cætera.) Alia inquit dicuntur ſimilia.(ſi plura eadem habeant quam diuerſa, aut ſimpliciter,aut ea,quę ſunt in promptu) In promptu ea eſſe intelliguntur hoc in loco,quæ magis ſub ſenſum cadunt , quod exemplis facile declarabitur. ſit ergo A album graue & durum, B album graue & molle, C album & molle,nimirum B ſimilius fuerit A quàm ipſum C , quia C vnum habet, hoc eſt album cum A commune , B autem duo album & graue, B igitur ſimile A eſſe dicitur,qm̃ plura eadem habet,ſtannum argento,quia quod eſt in promptu, id eſt album.qm̃ album quod in ipſis habetur , magis ſenſu percipitur quàm graue, vt aurum ſimile igni ſecundum flauum, ſeu fuluum. Cùm ergo idem & ſimile pluſifariam dicatur , diuerſum quoq; & diſsimile multis modis dici conuenit.

Atq; ipſum quidem aliud,& ipſum idem,oppoſito modo ſe habẽt. Quapropter omne quoduis aut aliud eſt,aut idem. Illud autem dicitur , ſi materies & ratio non ſit vna. Quocirca tu & propinquus, diuerſum es. Tertiũ vero, vt ea quæ in ipſis ſunt mathematicis. Diuerſum igitur aut idem propter hoc omne ad omne dicitur,quod vnum atq; ens quodlibet dicitur . Non.n.ipſius eiuſdem eſt contradictio . Quapropter nõ dicitur in hiſce quæ non ſunt (at ipſum nõ idem dicitur) de iis aũt dicitur vniuerſis quę ſunt. Aut.n. vnum eſt,aut nõ vnum aptum est eſſe ac vnum . Diuerſum igitur atque idem hoc opponuntur pacto.

11 Atq; ipſum quidem aliud , & ipſum idem , oppoſito modo ſeſe habent.) Propoſitum eſt hoc in loco , aliud & diuerſum quomodo ad idem ſe habeant, demonſtrare, atq; aliud oppoſitum eſſe eidem,ac proinde de cunctis quæ ſunt,quæq; non ſunt, dici, & verũ à falſo proprium eorum eſt, quæ per contradictionem opponuntur. at diuerſum & idem non diſtinguunt in omnibus quæ ſunt,quæq; non ſunt, verum à falſo, ſed in iis duntaxat quæ ſunt, quo fit vt non opponantur cõtradictorie. Aliud igitur, inquit, atq; idem opponuntur. quamobrem omne ad omne relatum, vel eſt idem, vel aliud, quia omne vel ens vel non ens ad omne vel eſt idem, vel aliud, vt ſtatim non ens, aliud eſt quam ens. Eſſatus antẽ aliud atq; idẽ opponi , antequã diuerſum q̃ſo ad idẽ dicaſ, exponat, de ſimili interea mẽtionẽ facit dicẽs, (illud aũt dicif ſi materies & rõ nõ ſit propria) quo in loco propriũ dicit pro diuerſo, vt ſi qs diceret triquetrũ proprium eſſe à circulo, id eſt diuerſum. eſt igitur ſenſus , ſi materia & ratio non ſit propria , id eſt niſi differens ſit vel rõ, vel materia . Nã ſi ratio & materia eadẽ ſunt, non dicũtur ſimilia ſed eadem. ſtatuæ nanq; ęneæ non ſimiles, ſed eædem eſſe dicuntur , quia formam & materiam eandem habẽt. at ſi altera ænea ſit, altera ex auro, quia materia diſcrepant, ſimiles eſſe dicẽtur. Rurſus ſi ex ære, conſtet tum tripos, tum lebes, ſimiles dicentur, qm̃ diſcrepant forma , cum materia, non differant . Item ſimile dicitur quod propius accedit, vt color viridis ſimilis eſſe dicif puniceo, quia magis ad eum accedit quam purpureus, & ductus ſectus ductui ſimilis eſt, vt in mathematicis. His de ſimili interiectis , de diuerſo atq; eodem ediſſerit, dicens. (diuerſum igitur aut idem omne ad omne dicitur quæcunq; vnum & ens) id eſt, quæcunq; vnum & entia ſunt , ea vel eadem dicuntur, vel diuerſa. in non entibus autem non hæc dicuntur. cuius cauſam breuiter reddit dicens . Non.n.ipſius eiuſdem eſt contradictio.) id eſt, idem & diuerſum non opponuntur cõtradictorie , vt ad nõ entia quoq; pertineãt, nõ ſolũ ad entia. non idẽ vero de entibus etiã dicitur, quãobrem idẽ & diuerſum vnum eſſe ſolet aut non vnum, quod tamẽ ſit vnũ & ens, & concludit dicẽs (diuerſum igif atque idem hoc opponũtur pacto.) vt.ſ.in ſolis entibus alterum vere dicatur, alterum ſecus.

Differentia vero & diuerſitas aliud eſt . Diuerſum.n.& id, à quo eſt diuerſum , non eſt neceſſe aliquo eſſe diuerſum. Omne enim aut diuerſum eſt, aut idem, quidquid ſit ens . At id, quod differt, ab aliquo ſanè differt: quare neceſſe eſt idem quid eſſe quo differunt. hoc autem idem genus eſt, aut ſpecies. Omne enim quòd differt, aut genere, aut ſpecie differt, at genere quidẽ differunt ea, quorũ materia nõ eſt cõmunis, neque mutua generatio, ut ea, quorum eſt alia prædicamẽti figura. Specie aũt ea, quorũ genus eſt idẽ . Genus vero dicitur, quo ea ambo, quæ differũt, idẽ per ſubſtãtiã eſſe dicũtur. Quare cõtraria ſunt differẽtia, & cõtrarietas eſt differẽtia quędã.

Differentia vero & diuerſitas aliud eſt.) Differentiam à diuerſitate diſcernit, aliud differentiam eſſe tradens, aliud diuerſitatem . Nam diuerſa, inquit, non eſt neceſſe aliquã inter ſe cõmunionem habeant. ſubſtantia.n.cũ quãtitate, à qua diuerſa eſt, nihil habet commune. Attamen quidquid eſt ens, diuerſum eſt, aut idem. (at id quod differt ab aliquo , aliquo ſanè differt) ſenſus, vt mihi quidẽ videf, huiuſmodi eſt, quod aũt differt ab aliquo , aliquã cũ eo ſocietatem habet . Equus.n.ab homine differt, hoc tamen habet cõmune, quod vterq; eſt animal. Itaque neceſſe eſt vt ſit aliquid idẽ quo participent quæ differentia ſunt. hoc autem, quo.ſ. differentia participant, aut genus eſt, aut ſpecies. Nam Socrates & Plato, qui differunt inter ſe, ſpeciem & genus habent cõmune , equus vero & homo genus tantum . At ipſe genere ea differre ait, quorũ materia non eſt cõmunis, argumento, q alterum non efficitur alterum. Neq; .n. ſubſtantia efficitur quantum, neq; contra quantum ſubſtantia, quemadmodum aer aqua efficitur , & hæc aer. (ſpecie autem ea, quorum genus eſt idem.) Sed genus, inquit, eſt id in quo ambo differentia ſm̃ ſubſtantiam ſunt idem . nam homo & equus ſm̃ animalis ſub- 12

ſtantiam

ſtantiam idem ſunt. Quo ſit, vt contraria differentia ſint, propterea ꝙ ſubſtantiam ſubiectam communẽ habent, vt homo & equus commune habent animal, deinde ſubſtantiam.

Hoc autem bene à nobis eſſe ſuppoſitum, ex inductione patere poteſt. Omnia enim differentia & eadem non ſolum diuerſa eſſe videtur, ſed quædam genere ſunt diuerſa, quædam ſunt in eadem prædicamẽti ſerie collocata. Quare eodem in genere ſunt, & genere eadem ſunt. Definitum eſt autem alio in loco quæ genere eadem ſunt, aut diuerſa. Quoniam autem ſit vt ea quę differunt, magis minuſúe differant, eſt & quædam ſanè maxima differentia, atque hanc contrarietatem dico. Eſſe autem hanc maximam differentiam, ex inductione patere poteſt. Eteri m ea quidem quæ genere differunt, mutuam ad ſe viam non habent ſed plurimum diſtant, & inter ſeſe comparabilia non ſunt. At generationes eorum quæ ſpecie differunt, ex cõtrariis ſunt vt ex extremis. Extremorũ vero diſtantiam maximam eſſe conſtat. quare patet & cõtrariorum maximam eſſe. Atqui id quod eſt maximum in vnoquoq; genere, eſt perfectum. maximum enim id eſt, cuius non eſt exceſſus, & perfectum id, cuius ſumi quicquam extra non poteſt. Perfecta nanq; differentia finem habet, perinde atq; cætera propterea perfecta dicũtur, quòd finem habent. nihil autem eſt extra finem Eſt enim ipſe finis extremum in omnibus, atq; cõtinet. Idcirco nihil eſt extra finẽ, neq; vllius indiget ipſum perfectum. Contrarietatem igitur differentiã eſſe perfectam, ex hiſce patet. Cum autem pluribus contraria modis dicantur, ſic & perfectum comitabitur, vt ipſius contrarietatis ratio competit. Quæ cum ita ſint, patet vni plura contraria eſſe non poſſe. Neque.n. extremo quidquam magis extremũ eſſe poteſt, neq; vnius interualli plura ſunt duobus extrema. Omninoque ſi contrarietatis quidem eſt differentia, differentia vero duorum eſt differentia, perfecta quoq; differentia duorum erit profecto.

13 Hoc aũt bene à nobis eſſe ſuppoſitum, ex inductione patere pôt.) Quòd recte, inquit, poſuerimus differentia eſſé, quæ aliquo participãt, ex ſingulis intelligi pôt. oĩa enim differentia non ſolum ſunt diuerſa, ſed etiam eadẽ, vt equus & homo. quare differentia ſunt, diuerſa, non contra diuerſa differentia. Materia.n. non proxima, ſed remota & informis, quæ eſt in Socrate, & quæ eſt in Platone, diuerſæ ſunt, differentes non item. quo enim differre poſſunt, quæ forma omnino vacant? Sed quædam genere ſunt diuerſa.) id eſt, diuerſa genere, diuerſa ſunt. Quedam ſunt in eadẽ prædicamẽti ſerie collocata.) id eſt, ſimilia in eadem catena conſiſtunt. (quare in eodẽ gñe, ſunt & genere eadem) qualia vero ſint quæ genere dicuntur eadem, in libro quarto fuit explicatũ. Sed cum differentiũ quædam magis differãt, quędam minus, vt purpureus color magis differt à rubro, à viridi minus, (eſt quædam ſanè maxima differentia) hęc maxima differentia eſt contrarietas, vt inter album & nigrum. quo ſit, vt quantum ſubſtantiæ contrarium ſit, cum inter ſe plurimũ differant. quæ quidẽ contraria ſunt, non ꝙ alterum in alterum tranſeat, aut altero intercipiatur alterũ, ſed eo tantum ꝙ maximo interuallo abſint inter ſe. Sed cum ſe dixiſſet maximam differentiam contrarietatem appellare, id verum eſſe inductione patere ait. Etenim ea quæ genere differunt) genus autem, vt puto, materiam vocat, eritq; ſenſus, quæ genere differunt, id eſt, quæ non habẽt eãdẽ materiam, vt ſubſtantia & quantitas (mutuã ad ſe viam non hñt) id eſt, alterũ ex altero non generatur. (ſed plurimum diſtant, & inter ſeſe comparabilia nõ ſunt) id eſt, nihil habent commune, comparabilia enim ſunt, vt in libris de generatione tradit, quæ commune quidpiam habent. At generationes eorũ quæ ſpecie differunt, ex contrariis ſunt vt ex extremis) ex fuſco.n. gignitur album, at fuſcum & album non eſt extrema & maxime diſtans contrarietas, ſed album & nigrum. tñ album ex fuſco tãquã ex extremo efficitur. Itaq; eorũ quæ proprie extrema ſunt, maximum eſt interuallum. ꝙ ſi contraria ſunt extrema, extremorum aũt eſt maximum interuallũ, cõtrariorum igitur interuallũ maximũ eſt, vt recte cõtrarietas maxima differẽtia eſſe dicat. Cum igitur ad hũc modũ cõtrarietatẽ maximã differentiã eſſe docuiſſet, maximam quoq; differẽtiã pſectã eſſe demonſtrat. Itaq; cũ ſit cõtrarietas maxima differẽtia, hæc aũt perfecta habeatur, ſit vt contrarietas pſecta ſit. qđ ſi verũ eſt, profecto vnum vni cõtrarium fuerit, cum haud dubie profecto vnum pſectũ opponatur. Itaq; maximam differentiã perfectã eſſe demonſtrat. Nam id, inquit, ꝙ eſt maximum in vnoquoq; genere & ſubiecto, pſectũ eſt. Nam maximum id eſſe dicimus, cuius nõ eſt exceſſus, vt mundus maximus dicit, qm̃ à quo excedatur nihil eſt. Perfectum quoq; vocamus, extra quod nihil licet accipere. Item perfecta differẽtia finem habet, extra finem autẽ nihil licet ſumere, cum in omni re finis extremũ ſit, & id complectatur, cuius eſt finis. itaq; extra nil licet accipere. ipſumq́; perfectũ nullius indigere. Quare ſi cætera idcirco perfecta dicuntur, quia finem habent, maxima vero differentia finẽ habet, ſit vt ipſa quoq; perfecta ſit. (cum autem pluribus contraria modis dicantur) contraria enim, vt dictum eſt, ea dicuntur, quæ ſunt in eodem genere, & quæ ſunt in eodem ſubiecto, & quæ ſub eandem facultatem cadunt, & cætera, quæ in libro quartó commemorantur, vbi de cõtrariis diſputauit. (cum ergo pluribus modis dicantur, ſic & perfectum comitabitur, vt ipſius contrarietatis ratio eis competit.) Si enim ratio contrarietatis ei competit, propterea ꝙ ſunt in eadem facultate, perfectio quoq; ad hunc modum eis conueniet, hoc eſt, cõtrariis quæ in eodem genere ſunt, perfectio ad eum modum conueniet. Eſt autem perfecta contrarietas eorum quæ ſunt in eodem genere, extra quam nihil accipi poteſt. Item iis quæ ſub eandem potentiam cadunt, perfectio ſic quoq; tribuetur. Eſt enim perfecta contrarietas ſubditorum vni potentiæ extra quam nihil ſumere licet. Rurſus eorum quæ diuerſis generibus ſubiacent, contrarietas perfecta eſt, extra quã nihil licet accipere. cui par ratio in cæteris, reperitur. Quæ cum ita ſint, patet vni plura contraria eſſe non poſſe.) Nam cum ſit cõtrarietas differentia maxima, & extra quam nihil accipi poteſt, haud dubie vni vnum contrarium eſt. Neq; enim extremo ac vltimo quidquam eſt vlterius. contraria vero extrema ſunt. itaque extrema pluſquam duo eſſe nequeunt. Ad hæc contrarietas omnis eſt vnum interuallum. omnis autem vnius interualli duo ſunt extrema. omnis igitur contrarietatis extrema duo ſunt (omninoq́; ſi contrarietas eſt differentia, differentia vero duorum eſt perfecta quoque) id eſt, perfecta differentia duorum erit.

At vero cæteras etiam contrariorum definitiones veras eſſe neceſſe eſt. Etenim perfecta differẽtia plurimum differt. Extra.n. ea, quæ genere differũt, non vt quicquam ſumatur, neq; extra ea, quæ ſpecie differunt. Demonſtratum eſt enim differentiam, ad ea quę ſunt extra genus, non eſſe. horum autem hæc maxima eſt, vt patuit. Et ea, quæ plurimum eodem

genere

genere differũt, contraria ſunt. perfecta.n.borũ differentia maxima eſt.et ea rurſus,quæ in eodẽ ſuſceptiuo plurimũ differũt,cõtraria ſunt. eſt.n.eadẽ contrariorũ materies, & ea inſuper quæ ſub eadem potentia plurimum differunt. ſciẽtia .n.vna circa vnũ genus verſatur,in quibus differentia perfecta maxima eſt. Atqui prima contrarietas habitus eſt & priuatio,non tamen omnis priuatio,multipliciter.n.priuatio dicitur,ſed ea quæ eſt perfecta. Cætera vero contraria per hæc ipſa dicũtur,partim propterea quòd habent, partim ex eo quia faciunt aut ſunt effectiua,partim quia ſunt acceptiones aut abiectiones horum,aut aliorum contrariorum.

14 At vero cæteras etiam contrariorum definitiones veras eſſe neceſſe eſt.) Quod ens ſupra diximus, ipſe hoc in loco tradit,hoc eſt definitiones cõtrariorũ quæ in eodẽ genere ſunt, veras fore in iis, q̃ cadũt ſub eãdẽ facultatẽ,& in cæteris. nã differẽtia quoq; pfecta horũ plurimũ diſtat. Ergo queẽadmodũ pfecta differẽtia eorũ,quæ ſub eãdẽ cadũt potẽtiã,eſt ea, extra q̃ nihil accipi põt,ita in cæteris etiã.Illud aũt (demõſtratũ eſt.n. differẽtiã ad ea,quæ ſunt extra genus,nõ eſſe)ſolutionẽ eſſe reor obiectionis, qua occurĩ poterat vnũ vni opponi aſſeuerãti,dicat.n.aliquis,ſi propterea vnũ vni cõtrariũ eſt, ꝗ quæ plurimũ inter ſe diſtãt, duo ſunt,cùm nigrũ plurimũ diſtat ab albo, linea etiã multo magis, quid erit lineæ cũ albo cõmune? duo igiĩ erũt quæ plurimũ diſtant ab albo, nigrum & linea. quod ſi verũ eſt, duo erũt vni cõtraria. Ad hãc igiĩ obiectionẽ ſoluendã pertinere puto id,quod ait,demonſtratũ eſſe ad extima generis nõ eſſe differentiam,id eſt,quæ diuerſis generibus ſubiiciuntur, nec alterum alteri ſubeſt, ea opponi non oportere,ſed quæ ſubiacent eidem. Cæterum quo modo ipſe dixit ſubſtãtiã & quãtũ plurimũ inter ſe diſtare,cùm diuerſa genera ſint?an genera gñaliſſima, vt diximus,inter ſe opponũtur, eis ſubiecta nõ itẽ? Neq; .n.animal, opponiĩ albo, aut albũ lineæ.dictũ eſt.n.cũ externis, & quæ aliis generibus ſubiecta ſunt, nõ eſſe differẽtiam,hoc eſt cõtrarietatem,(horũ aũt hæc maxima) id eſt, eorum, quæ generi eidem ſubiiciũtur, hæc cõtrarietas maxima eſt differentia & cõtrariæ ſunt,quę in eodem genere maxime differunt,qm̃ horũ differentia maxima eſt & perfecta. Pari ratione quæ in eodem ſubiecto plurimũ differunt,cõtraria ſunt. Materia.n.& ſubiectũ contrariorum idem eſt.Item quæ ſubiecta eidem facultati plurimũ differunt, vt morbus & valetudo,quæ medicinæ ſubiiciuntur,ac plurimum differunt inter ſe. Medicina.n.in vno genere,hoc eſt in corporibus verſatur, in quibus habẽtur contraria recta & aduerſa valetudo.Itaque eadem eſt contrariorum facultas.Prima vero contrarietas habitus eſt & priuatio, nõ omnis.nam fuſcum eſt albi priuatio. inter hæc tamen non eſt prima contrarietas,ſed ea quæ perfecta, ea prima eſt (cætera vero contraria per hæc dicentur.) Nam corpus album corpori nigro contrarium eſſe dicitur propter album & nigrum, & conualeſcentia quæ valetudinis eſt receptio, contraria ægrotationi, quæ eſt abiectio valetudinis, & receptio morbi, ſimili cæterorum ratione.

Si igitur oppoſitiones ſunt,contradictio,priuatio,contrarietas,& relatio, atq; horum prima eſt cõtradictio, & cõtradictionis nullum eſt medium,ſit autem vt inter contraria ſit aliquod mediũ,patet contradictionem idem atq; contrarietatem non eſſe.priuatio vero, quedam eſt cõtradictio.aut .n.id quod omnino habere nequit, aut id quod nõ habet,aptum eſt tamen habere,priuatum eſt,aut omnino,aut ex parte aliqua definitum. iam enim multis hoc dicimus modis, vt in aliis locis diſtinximus. Quare priuatio quedam eſt contradictio, aut impotentia definita, aut comprehenſa cum ſuſceptiuo. Quocirca contradictionis quidem medium non eſt, priuationis aũt alicuius eſt. Omne enim æquale eſt,aut non æquale. At non omne æquale eſt, aut inæquale,niſi in eo duntaxat,quod eſt ſuſceptiuum æqualitatis.

Si igitur oppoſitiones ſunt contradictio, priuatio, contrarietas.) Propoſitum eſt hoc in loco docere priuationẽ & cõtrarietatẽ ad contradictionem referuari, & eaſdẽ quodãmodo cõtradictiones eſſe vt ipſe dicet.qđ ſi verũ eſt, cõtradictio nimirũ q̃ priuatio & cõtrarietas magis eſt oppoſitio. qđ cũ ita ſit, ego nõ video cur quidam ſic præcipiant,cùm ipſi placeat cõtrarietatem magis opponi quã contradictionẽ, tñ gratia exercẽdi auditores dixiſſe in quinta particula libri de enuntiatione cõtradictionẽ magis opponi, quã contraria. Demõſtrat igiĩ,vt dictũ eſt,priuationẽ & cõtraria ſub contradictionẽ cadere.Prius tamẽ cõtraria nõ perinde opponi docet,ac,cõtradictoria,id eſt atq; affirmationẽ & negationem.ꝗ ad hunc modũ arguit in ſecunda figura,contradictionis nullum eſt mediũ,cõtrariorum aũt mediũ habetur.cõtraria igiĩ nõ opponũtur, vt quæ cõtradictorie pugnant. ſi ergo, inquit, oppoſitiones ſunt cõtradictio,priuatio,contrarietas,relatioq́; & contradictio prior eſt quam tres cæteræ, nec cõtradictionis aliquod eſt medium,in quibuſdã aũt cõtrariis mediũ eſſe põt,ſatis patet nõ eſſe idem cõtradictionem & contraria.Priuatio vero, inquit, quædã eſt contradictio)quo poſito,antequã planũ faciat,quomodo priuatio eſt cõtradictio,priuationẽ ipſam partitur dicens. Aut.n.quod oĩno habere nequit,aut id quod nõ habet, aptũ eſt tamen habere,priuatum eſt,aut oĩno, aut ex parte aliqua definitum,)vt lapis viſum habeat fieri oĩno nõ põt, & tamẽ viſu priuatus eſſe diciĩ,infans etiã in bimatu,quià quãuis dentes nõ habeat,habere tamẽ eſt aptus,dentibus priuatus eſſe dicitur. Nam quod ait (aut oĩno, aut ex parte aliqua definitum) repetitio quædam eſt. illud .n.(aut omnino) æquipollet huic,quod oĩno nõ habet, aut aptum eſt habere, diciĩ tamẽ priuatum eſſe.Illud vero(aut ex parte aliqua)additũ eſt,qm̃ vt dixit in Quarto huius operis libro,ineptos pedes habere,eſt pedibus eſſe priuatum.& nucleis priuatum eſſe,breuiſſimos habere nucleos. Priuari aũt multis modis dici admonet nos traditũ eſſe in libro Quarto operis huius, dicens. (hoc enim multis modis dicitur,vt in aliis locis diſtinximus.)Si ergo priuatio,quæ impoſſibile habere dicit, ſignificat quod fieri non poteſt, quod autem fieri non põt negatio eſt eius quod fieri poteſt,quemadmodum non habere priuatio eſt habẽdi,merito priuatio dicitur eſſe contradictio (aut impotentia definita, aut cõpræhenſa cum ſuſceptiuo.)Si enim cæcitatẽ ipſam diſcretam dixeris, impotentiã quãdã ſignificauerit, ſiue ipſam ſolam priuationem. ſin autem cæcum, cæcitatem cum ſubiecto ſuo. Cæcus enim eſt ipſa priuatio cum ſubiecto:quemadmodum cùm albedinem dicis,albedinis formam ſignificas,ipſamq́; albedinis naturam,cùm vero album,corpus dealbatum.Cæterum quonam modo priuationis medium aliquod habetur? Nam cum neq; æquale,neque inæquale dico: medium aliquid eſſe ſignifico, cùm contradictionis nullum eſſe medium demonſtratum ſit,vbi docuit contradictionem veram eſſe non poſſe.An quia contradictio nihil determinat? Nam,cùm æquale eſt & ęquale nõ eſt dicimus, negatio

deſtruit

deſtruit tñ æquale, non etiam aliquid ponit. priuatio vero, vt inæquale, non ſolũ æquale demol·ſ, ſed etiam ponit quãdam contrarietatem. Porrò inter contraria vt aliquid intercedat nihil prohibet, tametſi nõ eſt neceſſe. ob hoc igitur contradictio mediũ non admittit. Et quod verius eſt, qm̃ contradictio in cunctis entibus & non entibns verũ dirimit à falſo, qm̃, vt dictũ eſt, negatio ſolum negat, quod affirmatione ſignãtur. priuatio aũt ſimul falſa reperitur in cæteris à quantitate prędicamentis. vt.n. affirmatio, quæ ait, aĩa eſt æqualis, vel album eſt, ęquale, falſa eſt, ſic priuatio, quę dicit, aĩa eſt inæqualis, vel albũ eſt inæquale, quia igitur ambæ ſunt falſæ, idcirco medium qnoddam admittunt, illud, ſ. aĩa neque eſt æqualis, neque inæqualis. quæ ratio in cũctis ſimul falſis reperirur. In contradictione vero minime. affirmationi nãque falſæ, aĩa eſt æqualis, dicenti, negatio oppoſita, qnæ ait, aĩa non eſt æqualis, vera eſt, propterea ꝙ intercipit tm̃, vt dictum eſt, æquale, nec aliud quidquam ponit. ob hanc igitur cãm contradictionis medium non habetur, priuationis habetur, cuius cãm breuiter attigit dicens (omne.n. æquale eſt, aut non æquale, at non omne æquale eſt, aur inæquale) quaſi dicat, contradictio quæ ait, oĩs res eſt æqualis, vel non eſt æqualis, in cunctis verũ à falſo ſeiungit, priuatio aũt, vt diximus in exẽplo de aĩa, falſa cum falſo habitu reperiſ. quo fit, vt hic medio locus relinquatur. At nõ in rebus oĩbus priuatio cum habitu, aut hic cũ priuatione falſus eſt. Nam in excipiente ac ſubiecto ſuo verum à falſo diſcernũt, qm̃ in quanto ſi habitus eſt falſus, priuatio vera eſt, qnia omne quãtum aut eſt æquale, aut inæquale.

Quod ſi generationes ex contrariis in materia fiunt, è forma autem fiunt, formæq; habitu, aut ex aliqua forma priuatione, patet omnem quidem contrarietatem priuationem quandam eſſe, priuationem autem non omnem fortaſſe contrarietatem eſſe. Et cauſa eſt in promptu. fit enim, vt id quod caret, multipliciter ſit priuatum. Ea nanque contraria ſunt, è quibus extremis mutationes fieri ſolent. Patet etiam per inductionem. Omnis enim contrarietas alterius contrariorum priuationem habet, ſed non omnia ſimiliter carent. Inæqualitas enim æqualitatis, diſſimilitudo ſimilitudinis, vitium virtutis priuatio eſt, vt patet. Differt autem, vti diximus. Aliud enim priuatum dicitur, ſi ſolum careat. Aliud ſi quando aptum eſt habere, non habeat, vt in ætate aliqua, aut in aliquo, aut præcipuo, aut omnino. Quocirca quorundam eſt medium, & neque bonus homo eſt neq; malus. Quorundam non eſt, ſed ſit aut par aut impar neceſſe eſt. Præterea ſunt quæ definitum ſubiectum habent, ſunt quæ non habent. Quare per priuationem ſemper contrariorum alterum dici patet. Sat autem eſt & ſi ipſa prima generaq; contrariorum ita dicantur, vnum inquam ipſum, & multa. Ad hæc enim cætera reducuntur.

Quod ſi gñationes ex contrariis in materia fiunt.} Oſtenſo priuationem quãdam contradictionem eſſe, idem de contrarietate quoque docet, dum contrarietates priuationes eſſe demſ͠at, ſi.n. contrarietates priuationes ſunt, priuationes aũt contradictiones qnædam, contrarietates igitur contradictiones ſunt. quod hypothetice ad hunc modum demſ͠at. Si gñationes ſunt contrariorum, gñantur aũt contraria per materiam ipſis ſubiectam, ſi ergo gñationes in materia ſubiecta ſunt ex contrariis, oĩs autem generatio (vel ex forma eſt, formæq; habitu) in eundem aũt intellectũ hæc duo verba dixit, (aut ex aliqua formæ priuatione) perſpicuum eſt contrarietatem eſſe priuationem. Si.n. muſicus efficitur ex imuſico, quod eſt priuatiuo, oĩs aũt generatio fit ex contrario. muſicum profecto & imuſicum contrarietas eſt, & priuatio quæ ratio in cæteris oĩbus reperiſ. Porrò generationem oẽm vel ex forma & habitu, vel ex priuatione fieri, licet demſ͠atum ſit in libro de generatione, tñ hic quoque repetendum eſt. Nam cũ ex muſico aut albo fit imuſicum, aut nigrum, ex forma & habitu efficirur generatio. Vt.n. in libro qnem modo citauit, docetur, formarum præſtantiores habitus ſunt & magis formæ, deteriores vero priuationes. Cum igitur ex imuſico aut nigro muſicum efficitur aut album, ea generatio ex priuatione fit. quod ſi nigrum & album contraria ſunt, & nigrum eſt albi priuatio, & imuſicum muſici, dubitari non debet quin oĩs contrarietas priuatio ſit, & habitus. At non omnis priuatio contrarietas eſt, qm̃ priuatio multifariam dicitur. Nam fuſcum priuatio albi eſſe dicitur, at non proprie contrarium eius eſt, cum ſint contraria ea, ex quibus extremis viciſſim generatio fit, vt album, & nigrum, vel quemadmodum pauloante dicebamus, cõtraria ſunt, quorum interuallum maximum eſt. albi autem & fuſci interuallum nõ eſt maximum. non igitur omnis priuatio eſt contrarietas. At omnem contrarietatem eſſe priuationem, inductione palam eſſe ait. omnis enim contrarietas priuationem habet. Nam frigiditas caloris habet priuationem, albedinis nigredo, inæqualitas æqualitatis, diſſimilitudo ſimilitudinis, vitium deniq; virtutis. Ex hoc autem priuationem non aliud eſſe colligimns, qnam alterum contrariorum, hoc eſt vnam partem contrarietatis. Nigrum enim pars vna contrarietatis eſt. Nam tota contrarietas eſt duo album & nigrum. nigrum igitur alterum eſt contrariorum. omnis ergo contrarietas priuationem habet, & priuatio eſt contrariorum alterum. Sed non omnia ſimiliter priuata dicũtur, ſed differunt quemadmodum expoſuimus. Dictum eſt enim aliquod priuatum dici ſi ſolum careat. Nam & lapis viſu priuatus eſſe dicitur, non qnemadmodum ea quæ viſum habere apta ſunt, ſed quia dntaxat viſum non habet, aliud, ſi quando aptum eſt habere, non habeat, vel ſi non habeat in ea parte, qna eſt aptum habere, vt viſum in oculo, (aut præcipuo.) Nam qui dextra manu caret, is manibus priuatus eſſe dicitur, quia potiore parte priuatus eſt. Dextra enim quam lęua potior habetur. Omnino aũt manibus dicitur eſſe priuatus, qui vtraq; caret. Quamobrem quorum contrariorum ſubiectum eſt definitum, vt paris & imparis numerus, horum nullum medium habetur, quorum minus, iis aliquid intercedit, vt bono & malo. horum enim ſubiectum nõ eſt determinatũ vt quæ in oĩbus prędicamẽtis habeantur. Sunt igitur quædam, quæ neque bona, neq; mala ſint. cui ſimilis eſt in cęteris ratio. Inductione igitur palã fit, ſemper contrariorum alterum ſm̃ priuationem dici, oẽmq; contrarietatem eſſe priuationem. ſic ergo eſt argumentandum, contraria ſunt priuationes, omnes priuationes ſunt contradictiones, contraria igitur perinde atque priuationes ſub contradictionem cadunt. Illud vero (ſat aũt eſt & ſi prima ipſa generaq; contrariorum ita dicanſ vnum inquam ipſum, & multa) hmõi eſt, oĩa contraria in vnum & multa referunſ, & vt ſępe diximus, partitionem fecit, quod oĩa contraria in vnũ & plura rediguntur, vnum autem & plura contradictio quædam ſunt, vt demonſtrabitur. oĩa igitur contraria ad contradictionem rediguntur.

Cùm autem vnum vni contrarium ſit, dubitauerit quiſpiam quonam modo opponũtur vnum & multa & æquale aduerſatur magno ac paruo. Ipſum enim vtrum dicere ſemper in oppoſitione ſolemus, veluti vtrum ſit albũ, an nigrũ, & vtrum album ſit, an non album. Vtrum autem homo ſit, an album, non dicimus, niſi ex ſuppoſitione quærentes, ceu vter acceſſit. Cleon ne, an Callias? Sed non neceſſe eſt vllo in genere hoc pacto interrogare, ſed & hoc illinc eſt profectũ. Sola enim oppoſita nequeunt ſimul eſſe. Quo & hic vtitur, cum interrogat, vter acceſſit. Nã ſi ſimul accedere poſſent, ridicula talis eſſet interrogatio. quod ſi & hoc pacto fieri poteſt, in oppoſitionem ſimiliter cadit, in unum inquam & multa, ueluti utrum uterque uenerit, an alter. Si igitur quæſtio per utrum in ipſis ſit ſemper oppoſitis, dicitur aũt utrũ maius an minus ſit quippiam an æquale, quænam ſit ad hæc oppoſitio ipſius æqualis? Neq; enim alteri ſolum eſt contrarium, cur.n. maiori potius quam minori? neque utriſque. prę terea ipſum æquale contrarium eſt inæquali, quare pluribus erit quàm uni contrarium. Quòd ſi inæquale idem ſignificat ſimul quod illa ambo, oppoſitum quidem erit utriſque. Et ipſa dubitatio opitulatur hiſce, qui ipſum inęquale dualitatem inquiũt eſſe, ſit attamen ut duobus ſit contrarium unum, qđ quidem eſt impoſſibile. Præterea æquale quidem inter magnum & paruum medium eſſe uidetur, contrarietas autem media eſſe neque uidetur, neq; poteſt, ut ex definitione ipſius patet. Non enim erit perfecta, ſi alicuius media ſit, quin potius ipſa medium quippiam ſemper habet.

17 Cùm aũt vnum vni contrarium ſit, dubitauerit quiſpiam quonam modo opponunẽ vnũ & multa.} Inquirit vnum & multa q̃uo opponantur num vt contraria, an vt priuatio & habitus, an vt relatiua, an vt affirmatio & negatio. ſimiliter æquale, quo ex his modo, magno paruoq; opponitur, docetq; vnum & multa contraria eſſe, diceos: Ipſum.n. vtrum dicere ſemper in oppoſitione ſolemus. vtrum aũt dicitur, in vno & multis, vnum profecto & multa contraria ſunt. Quinetiã, vtrũ in oppoſitis dici certum eſt. dicimus.n. vtrum eſt? albũ, an nigrum? & vtrum eſt? album an non album? vtrum vero quidquam homo ſit. an album, non dicimus, qm̃ albũ & homo nõ opponunẽ, niſi ex poſitione, vt ſiquis ponat oĩum rerum nihil aliud eſſe, quam hoĩem ſolum & album. tunc.n. res propoſita vtrum homo an album eſſet dicere poſſemus. Item ſi ponamus hodie neceſſario fore, aut venturum eſſe in hanc domũ Cleonem vel Calliam, nec alium præterea per poſitionem, dicamus, vtrum Cleon eſt qui venit, an Callias? at, ſi alij nonnulli venturi eſſent, non ita interrogaremus, cùm fieri poſſet vt neuter, eſſet qui veniſſet, ſed Socrates exempli gratia. Sed non neceſſe eſt.) In nullo genere & ſubiecto interrogari poteſt vtrum, niſi ex poſitione, in oppoſitis aũt ex neceſsitate. quin & illud, quod ex põne dicitur, ex proprie oppoſitis emanauit. Quia.n. oppoſita ſimul eſſe non poſſunt, & in hoc exemplo ponĩ non ſimul ipſos veniſſe, idcirco quærĩ, vter venerit. Nã, ſi poſſet vterq; veniſſe, ridicule vter veniſſet interrogaretur. ꝙ ſi cùm ambo veniſſe poſsint, quiſpiam interroget an venerit, protinus in vnum & plura incidit, hoc eſt in contradictionem, vt, ambo ne venerint, an alter tm̃, & ſic rurſus vtrum in cõtradictione dicitur. ſi ergo Interrogatio vtrum in oppoſitis, vt dictum eſt, verſaĩ, cùm maius ne, an æquale, an minus ſit interrogemus, quæri poteſt quænam oppoſitio ſit inter ęquale & maius atque minus. Neque.n. æquale vni tm̃, i. maiori ſolum, vel minori opponitur, nam cur alteri magis quam alteri opponatur? At ſi æquali tum maius, tum minus opponatur, duo erunt vni oppoſita, cùm tñ vni vnum opponi ſupra demonſtratum ſit. Præterea inęquali cõtrarium eſt æquale. inæquale aũt maius & minus ſignificat: vt ſi æquale contrarium ſit inæquali, ſic rurſus fiat, vt duo ſint vni contraria. Item, ſi inæquale vtrunque ſignificat, i. maius & minus, alienum fuerit dicere, ſumẽdum eſſe vt vnum nomen, & opponendum æquali. vt ſic vnum æquale vni inæquali opponi dicatur. Nam licet hoc iis opitulari poſsit, qui ſub dualitatem inæquale redigunt, quod merito faciunt, cùm inæquale duo ſignificet, tñ qui qm̃ inæquale nomen vnum eſt, & oppoſitũ æquali, idcirco vt vnũ vni opponi ait, huic non erit iuuamento. Neque.n. noĩa ſunt, quæ opponuntur, ſed res, quæ noĩbus ſignificãtur. Ita licet inæquale nomen vnum ſit, tñ quia duo ſignificat, ſiquis id opponat ęquali, duo is vni oppoſuerit, & ſic erunt vni duo contraria, quod fieri non poteſt. Ad hęc, ęquale medium eſt inter magnum & paruum, contrarietas aũt nõ eſt medium, æquale igitur non eſt ipſis contrarium. Iam, cùm contrarietas maximũ & perfectum interuallum eſſe dicĩ, ipſa nullius mediũ eſſe poteſt. Nam, ſi mediũ cuiuſpiã eſſet, vtiq; non eſſet perfecta, quin potius ipſa ſui mediũ aliquod habet, vt fuſcum mediũ eſt albedinis & nigredinis. Demr̃atum igitur eſt, æquale maiori & minori non opponi, vt contrariis. Tũc enim fieret, vt vni duo eſſent contraria & cætera, vt dictum eſt.

Reſtat igitur, ut ipſa aut ut negatio, aut ut priuatio opponantur. Atque ut æquale alteri ſolum opponatur, fieri nequit. Cur enim potius magno quam paruo aut paruo quam magno? Vtrorumq; ergo negatio eſt priuatiua. Quapropter & ad utrunque dicitur utrum, ad alterum uero non dicitur, uelut utrum ſit æquale, an maius? aut utrum ſit æquale, an minus, ſed ſemper reſpectu trium iſtorum dicitur utrum. Non autem neceſſario priuatio eſt. Non eſt enim omne id æquale, quod neque maius eſt, neque minus, ſed id eorum duntaxat, in quibus illa ineſſe ſunt apta. Eſt igitur id æquale, quod neque magnum eſt, neque paruum, aptum autem magnum uel paruum eſſe. Atque utriſque ut priuatiua negatio aduerſatur. Quapropter & inter illa medium occupat locum. Id etiam quod neque bonum eſt neque malum, ambobus his aduerſatur, ſed nomine caret. Pluribus enim vtrunque dicitur modis, & ſuſceptiuum non unum eſt, ſed magis id nomen habet, quod neque album, eſt, neque nigrum, attamen neque hoc dicitur unum. Verum ipſi colores ſunt quodammodo definiti. in quibus hæc negatio dicitur priuatiue. Nam aut fuſcum, aut cæruleum, aut aliquid aliud tale illud eſſe neceſſe eſt. Quare non recte increpant ij qui cuncta dici ſimiliter putant, ut inter calceum ac manum id ſit medium, quod neque calceus eſt neque manus, cum & id quod neque bonum eſt neque malum, medium ſit inter bonum & malum, atque adeo ut aliquid ſit ſine ullo diſcrimine medium inter cuncta. Non autem neceſſe eſt idipſum accidere. Ipſa.n. oppoſitorum ſimul negatio, eorum eſt ſanè, quorũ eſt quid medium & interuallum quippiam aptum eſt eſſe. At horum non eſt differentia. in diuerſis nãque generibus collocantur, ad quæ ſanè non huiuſmodi negationes accõmodantur. quare non eſt ipſorum unum ſubiectum.

Reſtat igitur vt ipſa aut vt negatio, aut vt priuatio 18
opponanẽ.} Poſtq̃ æqualis cum maiore & minore oppoſitionẽ non eſſe contrarietatem docuit, ſupereſſe ait, vt ipſa vel quaſi negatio, vel quaſi priuatio opponanẽ.

Neque tñ dictu verum eſſe, alterutro modo æquale maiori tm̃ opponi, aut ſolum minori. cur.n. vni & non ambobus opponatur? ſoluit igitur propoſitam qõnem dicens (vtrorũq; ergo negatio eſt priuatiua) ideſt ęquale igitur & maiori & etiam minori opponiť vt negatio priuatiua. æquale.n. negatio eſt maioris & minoris, cũ ſit æquale, quod neq; maius eſt neque minus: quãobrem ipſis opponi diciť vt negatio priuatiua. ad ambo exempli gratia vtrũ eſt ęquale, an maius vel minus? ad alterutrum vero ſolum non dicitur vtrum. Neq;.n. dicimus vtrum eſt æquale, an maius? nec rurſus vtrum eſt ęquale, an minus? Sed ſemper tria,) ideſt ſed ſemper vtrum dicitur ad tria, non ad duo, vt vtrum eſt æquale, an maius minuſúe? Præſatus aũt æquale negationem eſſe priuatiuam maioris & minoris, infert, non tñ neceſſario priuationem eſſe. neque.n. oẽm rem æqualem eſſe vel maiorem minoremúe. quo in loco negationem priuatiuam appellat, quæ in vno prædicamento verum à falſo diſcernit, cum in cæteris falſa ſit ſimul cum affirmatione, vt æquale in ſola quantitate. Nam omne quantũ æquale eſt, vel maius aut minus. in cęteris falſo vſurpať. Album.n. neque eſt æquale, neque maius vel minus. eſt igitur priuatiua negatio, vel priuatiua priuatio (nam vtroq; modo ſcribitur) ea quæ in vno prædicamento cum ſua affirmatione falſum diſcernit à vero. Neceſſaria vero priuatio ſiue negatio eſt, quæ in cunctis entibus & non entibus falſum ſeiungit à vero, quę quidem eſt proprie negatio, hæc.n. negatio, æquale non eſt, cũ oppoſita affirmatione ęquale eſt, verum à falſo in cunctis rebus ſecernit. Nam ſi affirmatio, aĩa eſt ęqualis, falſa ſit, vera erit negatio, aĩa non eſt æqualis, æquale igitur non eſt priuatio neceſſaria, cum non in cunctis rebus verum à falſo diſcernat, qm̃ non oĩs res æqualis eſt, vel maior aut minor. neque.n. anima, neque album eſt hmõi, ſed quibus æquale conuenit (conuenit aũt quãto, ſiquidem quanti proprium eſt æquale & inęquale,) in iis verum & falſum ſeiungit. Eſt igitur æquale neque magnum neque paruum, vt intelligatur æquale magni & parui eſſe priuatio. Adiecit aũt (aptum aũt magnum vel paruum eſſe) quaſi diceret, non oẽm rem æqualem voco, ſed quę magna & parua eſſe apta eſt. Neque enim aĩam æqualem dicimus, cum neq; magna, neque parua eſſe poſſit, quippe quæ partibus vacet & quantitate, vlnã æqualẽ dicimus, qm̃ alteri vlnæ eſt æqualis, & maior medietate minor duabus, eſt igiť ęquale, neq; magnũ, neque paruum, & vtriq; opponitur vt negatio priuatiua. itaque maioris & minoris medium eſt. Item quod neq; bonum eſt, neque malum, bono maloq́; opponiť, nomine tñ vacat. Reddit aũt cauſam quare noĩe vacat, dicens, (pluribus.n. vtrunq; dicitur modis.) Nam bonum & malum in decem prædicamentis verſať, in ſubſtantia, in quanto, in quali, & in cæteris. quod ſi verum eſt, ſatis intelligitur medium eſſe indefinitum, ac proinde noĩe carere, qm̃ quæ incerta ſunt, ea proprio vocabulo non appellanť. Sed magis id nomen habet, quod neque album eſt, neque nigrum, tñ ne hoc quidem dicitur vnum.) cum fuſcum atque item purpureũ & viride, & cæterorum quodq́; ſit, neq; album, neq; nigrũ, & tñ colores definiti ſunt, & ſub menſuram non admodum magnã, ſed potius breuem cadunt. In quibus hæc negatio dicitur priuatiue) hanc negationem dicit neq; album, neque nigrum, quam fuſcum aut pallidum, vel quidquam ſimile neceſſario eſſe ait. Ita cum hmõi negatio de iis quæ in eodem genere ac prædicamento ſunt, dicatur, non recte accuſantur qui negant manus & calcei medium eſſe, quod neque manus eſt, neque calceus, ab iis qui contra ſentiunt propterea ꝙ inter bonum & malum medium ſit, quod neq; bonum eſt neq; malum. perperam igitur accuſantur, qm̃ non oĩum medium habetur, neque vt hoc accidat neceſſe eſt. (ipſa.n. inquit, oppoſitorũ ſimul negatio) ſimul negationem vocans neq; bonum, neq; malum, quia ſimul vtrũq; negat, i. & bonum & malum. ſimul negatio igitur eſt eorum quæ ſine cõtrouerſia ſunt oppoſita, & quorum medium & interuallum habetur, per quod ex hoc in illud efficitur mutatio, vt ex bono in malum & è conuerſo. quare cũ manus & calceus haud dubie non opponantur, ipſorũ non poteſt eſſe ſimul negatio quia neq; oppoſita ſunt, neque ipſorum habetur dr̃ia, cum ſint in diuerſis generibus, & quorum habetur ſimul negatio, ea generi eidẽ ſubiiciantur. hic eſt.n. ſenſus illorum verborum. (in diuerſo nãque genere quorum connegationes.) Niſi.n. ſic exponantur verba hæc, nec intelligi poterunt, & cũ dictis pugnabunt. Sed fortaſſe illud (in diuerſo nãque genere quorum connegationes) ita dictum eſt, vt aliquid deſideretur illuſtris ſi poſt diuerſo genere, addať, non ſunt, vt tota dictio ad hunc modum habeat, in diuerſo nãque genere non ſunt ea quorum ſunt connegationes. hęc aũt, inquit, neque oppoſita ſunt, neq; ipſorũ eſt dr̃ia. quo in loco dr̃iam appellat, qua genus diuidiť, vt concretiuũ & diſcretiuũ in colore in aĩali mortale & imortale. Negat igitur manus & calcei haberi connegationem, qm̃ ipſorum non eſt dr̃ia, cauſamq́; reddit cur in ipſis non ſint dr̃iæ in oppoſitum diuiſæ dicens. in diuerſo.n. genere ſunt. at quorum habentur connegationes, eidem generi ſubiiciũtur. Et aliter, quorũ habenť connegationes, horum vnum idemq́; ſubiectum eſt, calcei autem & manus nullum eſt proximum ſubiectum.

Simili modo & de vno & de multis quiſpiam dubitauerit. nam, ſi ipſa multa ipſi vni ſimpliciter opponunť, nõnulla impoſſibilia euenire videtur, ipſum.n. vnum paucũ, aut pauca erit. ipſa nãque multa & paucis aduerſantur. Præterea ipſa duo ſunt multa, ſi duplum multiplex eſt. Dicitur.n. ab ipſis duobus. Quare fit, vt vnum ſit paucũ. At quid.n. aliud ipſa duo ſunt multa, niſi ad ipſum vnum, atque ad paucũ? Nihil enim aliud eſſe minus videtur. Præterea, vt in longitudine ſeſe habet productũ & breue, ſic in multitudine ſeſe habet multum ac paucum, atque quicquid eſt multum, & etiam multa, & multa ſunt etiam multum. Niſi ergo quippiam interſit in continuo facilis terminationis, multitudo quædam ipſum paucum erit. Quibus efficitur, vt vnum ipſum multitudo ſit quædam, ſi & paucum eſt, quod quidem neceſſe eſt eſſe, ſi ipſa duo ſunt multa. At.n. ipſa multa fortaſſe dicuntur, vt & ipſum multum, ſed vt differens, vt vinum dicitur quidem multum, non autem dicitur multa, ſed diciť in hiſce, quæ diuiſibilia ſunt. Atq; vno qdẽ mõ, ſi multitudo ſit exceſſionem ſimpliciter aut ad aliquid habens, & paucũ ipſum identidẽ, ſi multitudo ſit habens defectionem. Alio vero modo, vt numerus, qui & ipſi vni ſolum opponitur. ſic.n. vnum dicimus, aut multa, quemadmodum ſi quiſpiam vnum dixerit, atque vna, aut album & alba atq; nũ-ſurata ad ipſam menſuram, ſic & multiplicia ipſa dicunť. Multa.n. ex eo quiſque numerus eſt, quia eſt multa vna, & quia eſt quiſq; menſurabilis vno, et vt id quod vni nõ pauco opponitur. Sic igitur & ipſa duo ſunt multa, ſed vt multitudo habens exceſſum, aut ad aliquid, aut ſimpliciter, nõ ſunt, ſed multitudo ſunt prima, pauca vero ſimpliciter ipſa duo. eſt autem multitudo prima habens defectionem.

19 Similiter aũt de vno & de multis quiſpiam dubitauerit.)Cùm diſſeruiſſet,quõ vnum & multa opponantur, atque æqualis meminiſſet, quod eſt medium inter maius & minus,diſputationem repetit vnius & multorum, dicens,i.quemadmodum de æquali maioreq́; & minore,ſic quærat aliquis quomodo vnũ atque multa opponuutur. Nam,ſi ſimpliciter, inquit, & vtcũque ea opponi putaueris,impoſsibilia quædam euenient. Vnũ enim paucum,inquit,vel pauca erit)paucum autem & pauca multitudo eſt,cùm paucũ multitudinem,& pauca multitudines dicamus. porrò multitudo diuidua eſt. vnum igitur diuiduum ſuerit.At vnum eſſe paucũ,hinc arguitur,ꝙ multa paucis opponũtur, duo autem multa ſuut.ꝙ ſi duo ſunt multa, cui pauco potius opponetur quam vni? certe uulli, duo igitur quæ multa ſuut, vni vt pauco oppouuntur. At paucum multitudo eſt,multitudo vero diuidua,vnum igitur erit diuiduum. Duo autem multa eſſe certum eſt.Nam duplũ eſt multiplex, duplum autem à duobus nomen dupli mutuatur. duo igitur eſt multiplex.porrò multiplex multa eſt,duo igitur multa. ꝙ ſi duo ſuut plura, vnum vtique paucum erit.Ad quid.n.aliud duo dicentur multa,niſi ad vuum atque paucum? vno.n.mihil eſt neque magis neque minus paucum.quare,ſi duo multa ſunt,vnum certe paucum eſt, præterea, iuquit, vt in longitudine ſeſe habet productum & breue, ſic in multitudine multũ & paucum,atque quicquid eſt plurimum,eſt etiam multa.nã plurima multitudo multa eſt, & multa ſunt plurima multitudo, cùm multæ arbores plurima multitudo dicantur (niſi quidpiam in continuo indeterminato) cõtinuum indeterminatum vocat ſi quid humidum ſit,vt aqua vel aer.Quæ proprio termino indeterminata ſunt eadem alieno facile terminantur.alieno,i.vale,quo cõtinentur. Humidum.n.eſt, vt traditur in libro de Generatioue,quod difficile ſuo,facile alieno termino definitur.aqua igitur,quę continuũ eſt indeterminatum, multum ſiue plurimum dicitur, multa non item.Si ergo paucum dicitur pauca,paucum multitudo quædam eſt,ac proinde vnitas eſt multitudo,cùm paucum ſit. Hæc effatus, docet quomodo vnum & multa opponuntur ſimulq́; captionem ſoluit,qua vnum multa eſſe concludebant.Falſa eſt enim propoſitio,quę ait,omne multum eſt multa, ex cuius ſimilitudine colligebatur omne paucum eſſe pauca. Multa igitur,inquit,fortaſſe ſunt multum,& è diuerſo,non tñ in oĩbus, ſed eſt diſcrimen, aqua enim multũ dicitur, eadem negatur eſſe cõplura.(ſed dicitur in hiſce,quæ diuiſibilia ſunt)diuiſibilia vocat non indiuiſa quidem, quæ diuidi tñ poſſunt, ſed quæ iam actu diuiſa ſunt.quæ igitur,inquir,actu diuiſa ſunt in his multa dicere ſolemus.Itaque vno modo dicuntur (ſi multitudo ſic exceſsionem ſimpliciter,aut ad aliquid,habens.)Nam centum bomines multos eſſe dicimus,non ſimpliciter,ſed ad decem comparatos.qui centum tunc ſimpliciter multi eſſe dicerentur, ſi per ſe ac ſeparatim non decem comparatione conſiderarentur.ſimiliter paucum dicitur ad eundem modum, ſi ſit multitudo defectum habens. Nam decem hoies multitudo quædã ſunt defectũ habens comparatiune centum.Alio modo multa dicuntur,cum eſt multitudo vt numerus, quia centũ vnitates cum decem collatæ,multæ dicuntur,quod quidem multum vt numerus,opponitur vni,vt menſura menſurato.vnitas.n.centies duplicata centum conficit.Sic nãque in numero vnũ & multa dicimus,vt ſi vnũ & vna dicas, qm̃ numerus decem eſt decies vnum, vt decem alba decies vnum album. Sunt ergo,inquit,multa vnumq́; in numeris (vt menſurata & menſura atque menſurabile) menſuram autem & menſurabile pro eodem dixit. itaque multa & vnum opponuutur,vt quæ ad aliquid eodem modo,i.vt menſura & menſuratum,ſic multiplicia dicuntur, qm̃ vnuſquiſque numerus multa eſt. eſt enim multa vna,vt numerus decem vna decem: qñquidẽ numerus vno menſuratur,eſtq́; numerus quiſque,ſiue multiplex, quod in numero habetur,vt oppoſitum vni, non vt oppoſitum pauco, qñquidem pauco multum, quod eſt à numero alienum,opponit̃. Duo igitur multa ſunt, quaſi ab vnitate menſurata,non aũt vt multitudo exceſſum,vel ſimpliciter,vel ad aliquid habens,ſed multorũ, quæ in numero babentur,duo eſt primum multũ.Nam tria,quinque, viginti, & reliqua multa ſunt,ſed primum multum in numeris eſt duo.Duo igitur multũ eſt primum,pauca vero ſimpliciter. hoc.n.numero, ſi modo licet duo numerum appellare, non eſt alter minor, cùm vnitas oĩno numerus non ſit. ꝙ ſi dualitas ſimpl̃r eſt paucũ, cùm ſit multitudo defectum habens primum, vnitas certe nun eſt paucum: qñquidem paucum multitudo eſt porrò,ſi vnum paucũ non eſt,falſa nimirũ eſt propoſitio,quæ ait,pauca paucum eſſe,& viciſsim paucũ pauca, ex qua colligebatur vnum eſſe multitudinem.

Quocirca non recte Anaxagoras dixit, quòd erant res omnes ſimul & multitudine infinitæ & paruitate,ſed pro et parmtate dicere ipſam & paucitate oportebat. Nam enim ſunt verſus paucum infinita, non ob ipſum vnum, vt quidam aiunt, ſed ob ipſa duo. Opponitur igitur vnum multis, vt menſurabili menſura.at hæc opponuntur, vt ea quæ ſunt ad aliquid non per ſe, Alijs autem in locis diſtinximus ea quæ ſunt ad aliquid, duobusq́; diximus dici modis, alia vt contraria,alia vt ſcientia ad ſcibile,ex eo quia ad ipſum aliquid quippiam dicitur. Vt autem ipſum vnum ſit aliquo minus, vti duobus, nihil obſtare videtur. Non enim ſi minus ſit, continuo eſt ob boc paucum. Multitudo vero eſt vt numeri genus. eſt enim numerus multitudo menſurabilis vno, & opponuntur quodammodo vnũ, & numerus, non vt contraria, ſed vt nõnulla eorum quæ ſunt ad aliquid. Quo enim alterum eſt menſura, alterum menſurabile, boc vtique opponuntur. Iccirco non omne quod vnum eſt, numerus eſt, veluti ſi quid indiuiſibile ſit.

Quare non recte Anaxagoras dixit, ꝙ erant res oẽs 20
ſimul & multitudine infinitæ, } Poſtq̃ multis paucum opponi docuit, & viciſsim multa pauca, ac dualitatem ſimpliciter eſſe paucum. Anaxagoram taxat, qui non debuit inquit, oẽs res ſimul fuiſſe dicere infinitas multitudiue & paruitate,ſed paucitate. quod ſi dixiſſet,nõ diceret ipſa infinita eſſe, qm̃ paucũ ſimpliciter eſt duo, duo autem non ſuut infinita. Paucum igitur propter duo eſt,non propter vnitatem, vt quidam aiunt. vnitas enim licet minor dicatur q̃ duo, uou tñ dicitur pauca propterea ꝙ paucum in multitudine conſideratur,ſed Anaxagora obiter taxato, rurſus ad diſputationem redit de vno & de multis,dicens(opponitur igitur vnum multis,vt menſurabili menſura. quæ quidem vuum & multum numerorum opponuntur vt relatiua, nou vt per ſe relatiua, ſed vt relatiua uon per ſe. Nam vt in libro Quarto traditum eſt, relatiua partim ſunt per ſe, partim uon per ſe. Per ſe, vt duplum & dimidium, non per ſe, vt viſus & intellectus. Nam viſus dicitur ad aliquid, uon ꝙ ipſe alterius eſſe dicatur, vt oculi, ſed qm̃

alíud,

aliud,i.viſibile ad ipſum dicitur: & intellectus dicitur ad aliquid, non q ipſe animæ intellectus eſſe dicatur, ſed qm intelligibile dicitur ad ipſum, de quibus ego illic accuratius diſputaui. Tale igitur vnum & multa opponuntur, vt non per ſe relatiua. Aliis autem in locis, inquit, innuens librum Quartum, relatiua dupliciter dici oſtenſum eſt, quædã vt contraria. vt duplum exẽpli gratia & dimidium: alia vt ſcientia & ſcibile. Scientia enim de numero relatiuorum eſt, non q ipſa dicatur alterius, i. ſcientis, ſed quia ſcibile dicitur ad ipſam. ſed vnum, inquit, vt minus q̃ duo eſſe dicatur, nihil ꝓhibet. idem tamen paucum non dicitur. neque.n. omne minus paucum etiam dicitur eſſe. Multitudo vero eſt vt numeri genus.} Nam de multis, quæ in numero habentur, prædicatur, & de iis etiam quæ ſunt extra numerum. quomodo autem ſit vt genus numeri, explicat dicens, (eſt enim numerus multitudo menſurabilis vno.) Nam decem, quæ multitudo quædam eſt, vno menſuratur, opponitur autem vnum & numerus, non vt contraria, ſed vt per ſe, non per accidens relatiua, vt dictũ eſt. opponuntur enim quatenus vnum eſt menſura, numerus vero menſurabile. quamobrem non quidquid eſt. vnum & indiuiduum, eſt numerus, ſed pleraque ſunt vnum & indiuidua, vt ramenta quæ in ſolis radiis conſpiciuntur, quæ tñ numerus non ſunt, q̃q̃ ipſorum fortaſſe numerus habeatur. Aut dictionis illius (idcirco nõ omne quod vnum eſt, numerus eſt, veluti ſiquid indiuiſibile ſit) ſenſus eſt, nõ ſi numerus eſt vnum, protinus eſt indiuiduum, qm decem, vt numerus decem vnum eſt, tamen diuiditur in vnitates, itaque vnum & indiuiduum non eſt numerus. ſed prior expoſitio pulchrior eſſe mibi videtur. Illud autem intelligendum eſt, multa in numero ipſum appellare vnitates quæ per ſe intelligũtur, extra numerum vero quæ ab vnitatibus nomen mutuantur: vt decem viros, & ſimilia.

Scientia autem, etſi ſimiliter ad ſcibile dicitur, non tamen ſimiliter aſſignatur. nam ſcientia quidem menſura, ſcibile autem id, quod menſuratur, eſſe videbitur. at fit, vt ſcientia quidem oĩs ſit ſcibile, non omne autem ſcibile ſit ſciẽtia, propterea quòd ſcientia aliquo modo ipſo ſcibili menſuratur. Multitudo vero neque pauco eſt contrarium, ſed huic multum opponitur perinde atque multitudo excedens multitudini, quæ exceditur, neque vni oĩno, ſed vnum aliud eſt, vti dictũ eſt, diuiſibile, aliud indiuiſibile. Quod eſt vt ad aliquid, vt ſcibile ad ſciãm, ſi numerus ſit, ipſum aũt vnũ menſura.

21 Scientia autem etſi ſimiliter ad ſcibile dicitur, non tamen ſimiliter aſsignatur.} Vt vnũ dicitur ad multa, dicitur autem menſura ad menſurabile, ſic, inquit, ſciẽtia dicitur ad ſcibile, non tamen ſimiliter. Nam, vt vnũ eſt menſura, ſic ſcientia menſura eſſe videtur, cum non ſit. potius.n. à ſcibili menſuratur. Nam videri, inquit, poteſt ſcientia eſſe menſura, ſcibile autem menſuratum, ſit tamen vt omnis ſcientia ſcibile ſit. Nam, cum ſcientia comprẹhendit cognoſcitq; ſcibile, quodammodo efficitur ſcibile, ſ. quod vere eſt ſcibile, quemadmodum intellectus intelligibile. Scientia enim à ſcibilibus, intellectus ab intelligibilibus perficiunt, vt in libro de Anima demonſtratur. At ſcibile non eſt ſcientia, quamobrem ſcientia quodammodo ſcibili menſuratur. Sed de hoc ſupra commemorauit, vbi horum erat opportunus locus, & nos illic de ipſis diſſeruimus. Sed multitudo, inquid, neque pauco, neque vni contrarium eſt. hoc enim eſt quaſi genus (ſed huic) ideſt, pauco multum oppoñ, vt multitudo excedens multitudini exceſſæ. Vnum autem, quemadmodum dictum eſt. quoniam vnum, vt diximus, aliud eſt diuiſibile. Nam cubitale vnum cum magnitudo ſit, diuidi poteſt. Aliud vnũ eſt vt ad aliquid, quemadmodum vnitas. numeri enim menſura eſt, menſura vero de numero relatiuorum habetur, ac proinde huiuſmodi vnum eſt relatiuum. Vni ergo diuiduo multum opponitur vt pauco, indiuiduo autem non opponitur. Aliud ergo vnum, inquit, eſt indiuiduum, quod eſt vt ad aliquid. quomodo aũt vnum ſit ad aliquid, exemplo declarat, dicens (vt ſcientia ad ſcibile, ſi numerus ſit, ipſum autem vnum menſura) ideſt, quemadmodum ſcientia & ſcibile ſunt relatiua, ſic in numero intelligẽdum eſt. ſit.n. ſcientia numerus, ſcibile aũt vnum & menſura. ſcientia igitur ſiue numerus & ſcibile, quod eſt vnum, de numero relatiuorũ ſunt.

Finis Libri Noni, ideſt τὸ ιῶτα, deſideratur.

CVM autem igitur contrariis mediũ aliquod eſſe poſſit, atque inter aliqua ſit, ipſa media ex contrariis eſſe neceſſe eſt. Omnia enim media eodem in genere ſunt, & ea, inter quę media ſunt. Nam ea media dicimus, in quæ prius id quod mutatur, mutetur neceſſe eſt, vt in fidibus ſi ex prima tranſeatur ad vltimam, pauciſſima ratione prius ad ſonos medios accedetur, & in coloribus, ſi ex albo in nigrum itur, prius ad rubeum & fuſcum quam ad nigrum peruenietur, & in cæteris ſimili modo. At non fit, vt in aliud genus ex alio quicquam mutetur, niſi per accidẽs. vt ex colore in figuram. ſint ergo media ipſa, & ea, quorum ſunt media, genere in eodem neceſſe eſt. at vero media cuncta oppoſitorum quorundam ſunt. Ex his enim ſolis per ſe fieri mutatio ſolet. quapropter impoſſibile eſt inter non oppoſita medium eſſe, alioqui mutatio & ex nõ oppoſitis fuerit. In his autem oppoſitorum nullum eſt mediũ quæ cõtradictorie aduerſantur. Eſt enim contradictio ea nimirum oppoſitio, cuius altera partium adeſt, non habentis medium vllum. Cæterorum autem alia relatiue, alia priuatiue opponuntur, alia contraria ſunt. Atque relatiuorum ea, quæ non contraria ſunt, medium ſanè non habent propterea quòd non in eodem genere collocantur. Quid enim inter ſciẽtiam ſcibileq; medium eſſe poteſt? Sed inter magnum & paruum eſſe videtur. Quòd ſi ipſa media genere in eodem ſunt vt oſtendimus, atque inter contraria cadunt, ex hiſce porro contrariis ipſa componantur neceſſe eſt. Aut enim aliquod genus, aut nullum erit ipſorum. & ſi erit genus hoc pacto, vt ſit ipſis quippiam contrariis prius, eæ differentiæ, priores erunt contrariæ, quæ contrarias ſpecies vti generis ſanè fecerunt. Ex genere nanque differentiiſq; ſpecies ipſæ conſtãt, veluti ſi album & nigrum contraria ſunt, & alterum diſgregatiuus, alterum congregatiuus eſt color, hæ differentiæ priores ſunt, diſgregatiuum inquam atque congregatiuum. Quare hæc priora contraria ſunt. At vero eæ quæ contrarie differunt. magis contraria ſunt. Atque reliqua & media ex genere differentiiſq; conſtabunt, ceu colores omnes, qui ſunt inter album & nigrum, ex genere conſtare, quod quidam eſt color, & ex quibuſdam differentiis dicantur oportet. hæ vero non erunt ipſa contraria prima. Alioqui album vnumquodque erit, vel nigrum, erunt igitur alia. hæ ergo inter ipſa prima contraria erunt. Primæ autem differentiæ diſgregatiuum ſunt & congregatiuum. Quare in hiſce contrariis primo quærẽdum eſt, quæ non in genere ſunt, ex quonam ipſorũ media ſunt. Eæ enim quæ genere in eodem ſunt,

ex incompoſitis genere conſtare, aut incompoſita eſſe neceſſe eſt. ipſa igitur contraria ex ſeſe mutuo componi non poſſunt, quare principia ſunt, Media autem aut omnia ſunt cõpoſita, aut nihil. Ex contrariis vero aliquid ſit. Quare in hoc erit antea mutatio quàm in ipſa. Erit enim magis minuſúe, tale, quale extremorum vtrũque, ergo & hoc contrariorum medium erit. Et cætera ergo media compoſita ſunt vniuerſa. Quod enim minus quam hoc, & minus quam hoc eſt tale, id ex hiſce quoquo modo conſtat, reſpectu quorum illo dicitur modo. At cum alia prima ex contrariis non ſint ſub eodem genere collocata, omnia profecto media compoſita ex contrariis erunt, quare cuncta inferiora & contraria & media ex contrariis primis conſtabunt. Media igitur vniuerſa genere in eodem eſſe, & inter contraria collocari, compoſitaq́ue ex contrariis eſſe dilucidum iam per ea quæ diximus fuit. At vero quod diuerſum eſt ſpecie, eſt quid ab alio diuerſum, atque id competat vtriſque oportet. Si enim animal diuerſum ſit ſpecie, ambo animalia ſint oportet.

Ea ergo quæ diuerſa ſunt ſpecie, genere in eodem eſſe neceſſe eſt. Tale enim genus appello, quo ambo vnum & idem dicuntur, non per accidens differentiam habens, ſiue ſit vt materia, ſiue aliter. Non enim ſolum ipſum commune competere oportet, ceu ambo animalia eſſe, ſed etiam ipſum animal diuerſum vtriſque competere, veluti alterum quidem equum, alterum autem hominem eſſe. Quapropter hoc commune, diuerſum inter ſe ſpecie. Erit igitur per ſe alterum quidam tale animal, alterum autem tale, ceu alterum equus, alterum homo. Hanc igitur differentiam, diuerſitatem generis eſſe neceſſe eſt. Dico enim generis differentiam diuerſitatem, quæ idipſum diuerſum facit. Hæc igitur contrarietas erit. Patet autem & ex inductione: Vniuerſa enim oppoſitis diuiduntur. Atque demonſtratum eſt ipſa contraria eodem in genere eſſe. Contrarietas enim differentia erat perfecta. differentia autem quæ eſt in ſpecie omnis, eſt quid alicuius. Quare hoc & idem & genus eſt in ambobus: idcirco & in eadem ſerie prædicamenti cuncta contraria ſunt, quæ ſpecie, & non genere differunt, atque inter ſeſe maxime ſunt diuerſa. Eſt enim differentia ipſorum perfecta, & ſimul non fiunt. Differentia ergo contrarietas eſt. Hoc eſt ergo diuerſa ſpecie eſſe, indiuidua genere in eodem eſſe, atque contrarietatem habere. At eadem ſunt ſpecie, quæ indiuidua quidem ſunt, contrarietatem vero non ſubeunt. In ipſa nanque diuiſione, atque in ipſis mediis contrarietates emergunt, anteaquã ad indiuidua accedatur. Quare patet nullam ſpecierum quæ ſub genere collocantur, ad id quod appellatur genus, aut eandem, aut diuerſam ſpecie eſſe, & congrue ſanè. Materia nanque negatione ſignificatur ac declaratur, & genus materies eſt eius, cuius genus dicitur eſſe, non vt id quod eſt Pelopidarum, ſed vt id quod eſt in natura, nec etiam ad ea quæ non in eodem genere collocantur, ſed ab illis quidem genere differunt, ab hiſce vero quæ ſub eodem genere collocantur ſpecie. Differentiam enim contrarietatem eſſe neceſſe eſt, non ſpecie differre, hæc autem hiſce competit ſolis, quæ ſub genere eodem ſunt collocata. Dubitauerit autem quiſpiam, cur vir & mulier non ſpecie differunt, cum mas & fœmina ſint contraria, & differentia ſit contrarietas?

Neque mas & fœmella diuerſum eſt animal ſpecie, eſt tamen hæc differentia per ſe animalis, & non vt albedo aut nigredo, ſed ipſi mas & fœmella, vt eſt animal, competunt. Eſt autem hæc fere eadem dubitatio, cur contrarietatum alia diuerſum ſpecie facit, alia non facit, Nam greſſibile volatileq́; facit, albedo & nigredo non facit. An id ex eo fit, quia alia proprij ſunt generis affectus, alia minus? Atque cum aliud ſit ratio, aliud materies, quæ contrarietates in ratione ſunt, eæ ſpecie differentiam faciunt. Quæ vero in eo ſunt, quod ſimul eſt cum materia ſumptum, eæ non efficiunt. Quapropter hominis albedo differentiam non facit, neque nigredo, nec eſt hominis albi ſpecie differentia ad hominem nigrum, neque ſi nomen vnum poſitum fuerit.

Eſt enim homo vt materies, materia vero differentiam non facit, homines enim non ſunt hominis ſpecies. Quapropter etſi carnes diuerſa ſunt, atque oſſa ex quibus hic & hic conſtat, totum tamen diuerſum quidem eſt ſed ſpecie non eſt diuerſum, propterea quòd in ipſa ratione non eſt contrarietas. hoc autem eſt vltimum indiuiduum. Callias vero ipſa ratio eſt cum materia, & ipſe igitur albus homo eſt, quia Callias eſt albus. Ipſe ergo albus homo per accidens eſt.

Neque igitur æneus circulus atque ligneus, neque triangulus æneus circulusq́; ligneusq́; ob materiam differunt, ſed ex eo ſanè, quia in ipſa ratione eſt contrarietas. At enim quærendum eſt, vtrum materia diuerſa non faciat, quæ quidem quodammodo eſt diuerſa, an aliqua ex parte faciat. Cur enim hic equus ab hoc homine diuerſus eſt ſpecie, rationes tamen ipſorum cum materia ſunt? An ex eo diuerſus eſt, quia in ratione eſt contrarietas? Etenim albi hominis & equi nigri eſt differentia ſpecie ſed non vt hic eſt niger, & ille albus nam ſi alba etiam eſſent ambo, diuerſa profecto ſpecie ſimiliter eſſent. Mas autem atque fœmella proprij quidem affectus ſunt animalis: at non per ſubſtantiam, ſed in materia, corporeúe. Quapropter idem ſemen aut mas fit, aut fœmella, aliqua paſſione affectum. Quid igitur eſt ſpecie diuerſum eſſe, & quamobrem alia ſpecie, alia non ſpecie differunt, ſatis iam explicauimus. Cum autem contraria ſpecie ſint diuerſa, corruptibile vero atque incorruptibile ſint contraria. (eſt enim priuatio in potentia definita) corruptibile ſanè atque incorruptibile genere diuerſa eſſe neceſſe eſt. Atque nunc quidem in ipſis hoc nominibus vniuerſalibus diximus. hoc autem pacto videbitur non neceſſarium eſſe, corruptibile quoduis atque incorruptibile diuerſa ſpecie eſſe, quemadmodum neque album & nigrum. Fit enim vt idem ſit album & nigrum, & ſimul, ſi quippiam vniuerſalium ſit. Homo enim & albus & niger erit. & non ſimul, ſi ſingulare quippiam ſit. Idem enim & albus & niger non ſimul erit. Attamen album & nigrum contraria ſunt, vt patet. Veruntamen contrariorum alia quibuſdam per accidens competunt, qualia ſunt & ea quæ nuper diximus, & alia ſanè complura. Alia impoſſibile eſt illo competere modo, quorum de numero corruptibile eſt ipſum, atq; incorruptibile. Non eſt enim corruptibile quicquam per accidens. Etenim ipſum quidem accidens poteſt non eſſe, corruptibile autem de numero eſt eorum quæ hiſce quibus competunt, neceſſario inſunt. vel idem & vnum corruptibile atque incorruptibile erit. ſi fieri poteſt vt corruptibile ipſi non inſit. Ipſum ergo corruptibile aut ſubſtantiam eſſe cuiq; corruptibilium, aut in ſubſtantia eſſe neceſſa eſt. Eadem eſt profecto & de incorruptibili ratio. ambo.n. ex hiſce ſunt omnino, quæ neceſſario competunt. Quo ergo & ratione qua primo aliud eſt corruptibile, aliud incorruptibile, hoc oppoſitionem habent. Quare neceſſe eſt diuerſa genere eſſe. Quæ cum ita ſint, patet fieri non poſſe, vt tales ſint formæ, quales quidam inquiunt eſſe. Non enim alius homo corruptibilis erit, & tamen ipſa formæ, & hæc eiuſdem eſſe ſpecies dicuntur, & non diuerſas rationes ſubire. Ea vero quæ genere ſunt diuerſa, plus diſtant, quàm ea quæ ſpecie ſunt diuerſa.

ARIST. METAPHISICORVM LIBER DECIMVS:

Vel apud Latinos Vndecimus,

Cum Alexandri Aphrodiſiei commentariis, Ioanne Geneſio interprete.

SAPIENTIAM quidem circa principia ſciam eſſe, ex primis iam patuit: in quibus ad ea, quæ ab aliis dicta ſunt, principiis rerum, eſt dubitatum.

1 IN hoc totius operis Decimo Libro, qui inſcribitur k, repetit ea, quæ ipſi demonſtrata ſunt, nobiſq; ſuggerit, hmôi doctrinam à Phyſica & Mathematica eſſe diuerſam, eandemq; ſolam dignã eſſe, quæ ſapientia nuncupetur, atq; hoc quidem eſt huius libri argumentum, ſed latius eſt repetendum. Cùm in primis libris doctrinarũ præſtantiſſima practica ne, an ſpeculatrix ſit ĩquiſiuiſſet, omni diſciplina practica potiorem eſſe docuit vtcũque ſpeculatricẽ. oium porro ſpeculatiuarũ ſapientiam, q̃ hic indagamus, eſſe nobiliſſimã: quippe cuius principia cæterarũ ſciarum principiis habeant potiora. ſed, cũ non ſatis pateret, an huius doctrinæ ſint aliqua principia, huc conuerſus id ipſum docuit, eamq́; principiis vti demſtauit. Deinde ſapientiæ, q̃ ſint principia explicaturus, eadẽq; cæterarũ doctrinarũ principiis nobiliora eſſe expoſiturus, veterum de principiis opĩones cõmemorat. Quibus excuſſis, conſentaneũ erat, vt his de rebus ſnĩam ſuam exponeret. Sed, qnia oĩs cognitio & diſciplina ex manifeſtioribus efficiť, idcirco neceſſariũ eſſe dixit ad hanc doctrinam inquirendã, ea primũ diſputare, de quibus primũ dubitari oporteret. Nã recte dubitaſſe, magno vſui eſt ad q̃ões diſputandas. Cũ igitur in Scd̃o huius operis libro addubitaſſet, q̃ões illic ꝓpoſitas, in cęteris libris ex ſnĩa ſua & veritate perſequutus eſt ad hunc vſq; librũ, quem k. Peripatetici cõſueuerũt nũcupare, dubia ſoluens, & quęcũq; ad rem ꝑtinentia cõſentaneaq́; inciderẽt, exponens, pleraq; aũt & in hoc libro, & in ſequẽtibus explicaturus, q̃ões aliquas cõmemorat, quæ vel oĩno non fuere ſolutæ, vel ſupra nõ ſatis explicatæ. Sapientiam igiť, inq̃t, de qua eſt nobis ſermo ſuſceptus, doctrinã quãdã eſſe habentẽ principia, è ſuperioribus q̃ões nibus palã factũ eſt, cũ ĩ ea diſputaremus, q̃ de pricipiis ab aliis tradita ſunt, & recte ne, an ꝑperã dicerẽt, diſſeremus. Nã aliorũ ſnĩs ꝑpendendis ſimul docuimus, ſapientiã quam inquirimus, pricipia q̃bus vtať habere.

Dubitauerit autem quiſpiam, vtrum ſapientiam ipſam vnam eſſe ſcientiam; an plures exiſtimare oporteat. Nam ſi vnam ipſam eſſe putemus, vna eſt ſemper contrariorũ, principia vero non ſunt contraria ſi non vnam, quas illas plures ponere oportet. Præterea vnius ne eſt, an plurium, demonſtratiua principia contemplari. Si enim vnius eſt, cur potius huiuſce, quam cuiuſuis? Sin plurium, quas illas ponere oportet? Præterea omnium ne ſubſtantiarum, an non oĩum vna ſcientia eſt putanda? nam ſi non omniũ, perdifficile eſt, qua quarum eſt, aſſignare. ſin omnium vna, obſcurũ eſt, q̃uo plurium eadem eſſe ſcientia poteſt. Præterea circa ſubſtantias ne ſolum, an & circa accidentia eſt demonſtratio. etenim ſi circa accidentia ſit demonſtratio, circa ſubſtantias non eſſe videtur. At ſi alia eſt, quænam vtraque ſit, & vtra ſit ſapientia. Demonſtratiua nãque facultas ſapientiæ eſt ea, quæ circa accidentia ipſa verſatur, ea vero quæ circa prima verſatur, ſubſtantiarum eſſe uidetur. At neque circa cauſas ponenda eſt ea ſcientia quam quærimus, quas in naturalibus diximus, neque enim circa id eſt gratia cuius cætera ſunt. Tale eſt enim ipſum bonum, hoc autem eſt in rebus agendis, & in hiſce quæ ſunt in motu. Atque hoc primum mouet. Tale enim eſt ipſe finis. Ad id quod primum mouit, non eſt in hiſce quæ mobilia ſunt.

Dubitauerit aũt quiſpiam, vtrum ſapientiam ipſam 2 vnam eſſe ſcientiam, an plures exiſtimare oporteat.} Reuocat in memoriam, vt dictum eſt, quæ in Secundo libro quæſita ſunt, & ait, ſed quærat aliquis, num ſapientia vna doctrina ſit, an plures? vna vero, non quemadmodum arithmeticam, geometriam, phyſicam & aſtronomiam omnes vnam eſſe dicimus, ꝓpterea q̃ in vna Socra.aĩa continentur. Nam hæ vna quædam eſſe dicuntur, q̃m omnes in anima vna conuenientes, vnam quãdam doctrinam ſingulis vniuerſaliorem conficiũt. non igitur an ad hunc modum ſapientia vna ſit, inquirimus, ſed ſit ne vna numero, an plures? Hæc effatus, primum non eſſe vnam arguit, in hunc modum. Sciẽtiæ numero vnius principia contraria ſunt. nam contrariorum vna eſt diſciplina, & vna eſt contrariorum. ſapientiæ vero principia non ſunt contraria, hæc igitur doctrina quam vocamus ſapientiam, non eſt vna. Non eſſe aũt contraria principia ſapientiæ, ad hunc modum arguitur. Principia ſapientiæ ſunt primæ & ſempiternæ ſubſtantiæ. ſubſtantiæ aũt nihil eſt contrarium, principia igitur ſapientiæ non ſunt contraria. ſi enim his particularibus & ſenſibilibus ſubſtantiis nihil eſt contrarium, illis intelligibilibus perpetuiſq́ue, & vt ita loquar pluſquam ſubſtantiis, quid poterit eſſe contrarium? qđ vel intelligere eſſet indigniſſimum. Atque hæc quidem eſt argumentatio qua occurritur ſiquis vnam eſſe reſponderit. Sed & oppoſitam in partem argumentatur dicens. Si non eſt vna, ſed plures, quænam ſunt iſtæ plures? vtrum eſt arithmetica, & aliqua alia? & vtrum ſeptem, an quinque aliuſúe numerus? vtcunque enim dicatur, magna quæſtio eſt. Quærat item aliquis, vnius ne, an plurium doctrinarum munus ſit de principiis demonſtratiuis diſputare, qualia ſunt, de omni affirmatio vel negatio. & quæ vni eidem ſunt æqualia, ea inter ſeſe æqualia ſunt. & his ſimilia, ſi enim hoc munus ſit vnius, exempli cauſa arithmeticæ, qua rõne huius erit, non geometriæ? vel cur huius, & non cuiuſuis alterius? quod ſi non eſt vnius, ſed plurimum, quales tandem eſſe intelligi debent? practicæ ne, an ſpeculatiuæ? & ex contemplatricibus phyſica, an quæpiam alia? Præterea oĩum ſubſtantiarum, an non oĩum vna ſcientia eſt putanda? Nam ſi non oĩum, perdifficile eſt, quæ quarum eſt, aſſignare.} At ſi rurſus oĩum ſubſtãtiarũ vnam ſciẽtiam eſſe dixeris, difficile cognitu eſt, q̃uo pluriũ ſcientia vna eſſe poſſit, cum vna contrariorum ſit, ſubſtantiæ vero non ſit contrariæ. Illud quoque poteſt in quęſtionem venire, num demonſtrationes in ſubſtantiis verſentur, an in per ſe accidentibus ſubſtantiis, an ſi verſentur in per ſe accidentibus, nec ſubſtantiarũ & quidditatis habeatur demõſtratio, vt in Secũdo poſteriorũ demõſtratur, ſubſtantiarum non fuerit demonſtratio, ſed alia quædam. At ſi alia eſt doctrina ſubſtantiarum, alia accidentiũ, quænam eſt vtraq; ipſarũ? & vtra ſapiẽtia eſſe intelligitur, accidentium, an ſubſtantiarũ diſciplina?

plina?& ait, qm̃ demõſtratiua ſapientia in accidentibus verſatur, quæ cõſiderat prima.i.prima principia qualia ſint,ea ſubſtantiarum eſt.In nullo igitur iſtorum ſapiẽtia ponenda eſt.Neque verſatur circa eas cauſas, quę in libris phyſicis explicanť,materiam, formam, efficiens, & finem. Ac non verſari quidem circa materiam, formam & efficiens,dictũ eſt in primis huius operis libris. Nam principium quod quærimus, expers eſt materiæ. Sed nec aliud quidpiã eſt principij huius efficiens,quippe quod primum oĩum eſt,& cunctarum rerum cauſa. quin & formam oẽm excedit,cum ſit ipſum formarum efficiens. Nam quod non verſetur in cauſa finali, ipſe docet cum ait.Neque.n.circa,i.gratia cuius)ideſt circa finalem cauſam,quam bonũ ipſum eſſe ait.Dicens aũt. Neque.n. circa id quidem gratia cuius) innuit ſubaudiendum nobis eſſe, neque circa reliqua tria,formam, materiam,& efficiens.Nam coniũctio(q;) aliquid deſiderari ſignificat. Propoſitum aũt ad hunc modũ demonſtrat.ſapientia verſatur in rebus immubilibus,bonum aũt,& gratia cuius,non ſunt ĩmobilia, cum ĩmobilia perfecta ſint,& nullius neque indigentia,neque appetentia & concludit.ſapientia igiť non verſať in cauſa finali.Quo expoſito,in quibus gratia cuius verſať, declarat.Nam id,inquit, gratia cuius quod quidem eſt bonum,in rebus agendis ineſt:qm̃ qui agit, is gratia boni agit,vel eius quod boni ſpeciem præfert. Bonum igitur in rebus agendis habetur,quæque motu cientur,ſeu naturalibus & artificioſis. & hoc eſt quod primũ mouet. Nam bonum, vel quod boni præfert ſpeciem, cum videtur,viſum mouet,viſus imaginationem, hæc appetitum,appetitus animal. Itaque primum mouens eſt gratia cuius,& bonum.Si ergo ſapientia immobilia conſiderat, gratia vero cuius non habeť in immobilibus, ſapientia profecto non conſiderat gratia cuius.

Omnino autem hic exiſtit dubitatio, vtrum circa ſenſibiles ſubſtantias ea ſcientia,quæ nunc quæritur,an non circa ipſas,ſed circa alias quaſdam verſetur. nam, ſi circa alias verſatur,aut circa ipſas formas,aut circa mathematica ipſa verſabitur. At formas,quidem patet non eſſe. Dubitatio autem emergit,ſi quiſpiam etiam eſſe poſuerit,cur non vt in mathematicis ſic & in cæteris res ſeſe habet,quarũ ſunt formæ. Dico autem hoc pacto,Mathematica quidem inter formas & res ſenſibiles ponunt, vti tertia quædam inter ipſas formas, & ea, quæ ſunt hoc loco. Tertius autem hõ non eſt, neque equus,pręter ipſum,& ſingulos homines atque equos. Quod ſi rurſus non ſunt, vt inquiunt, circa quæ ponendum eſt Mathematicum ipſum verſari? Non.n.circa ea,quę ſunt hoc loco,quippe cum iſtorum nihil ſit tale,quale Mathematicæ ſcientiæ quærunt. At vero neque circa mathematica ſcientia ea verſatur, quam quærimus, nihil enim ipſorum eſt ſeparabile. At neque eſt ſubſtantiarum ſenſibilium,oriũtur enim,atque intereunt.

3 Omnino aũt hic exiſtit dubitatio, vtrum circa ſenſibiles ſubſtantias verſetur.} Senſus eſt,vtrum doctrina, quam quærimus,de ſenſibilibus ſubſtantiis ediſſerat,an non,ſed de quibuſdã aliis.& ſi de aliis, quænam eæ ſunt diuerſæ à ſenſibilibus, quas conſiderat ſapientia? num formæ,i.ideæ,an mathematica? non eſſe aũt ideas, pluribus verbis demſtatum eſt.Sed licet formas eſſe concedamus,cur,inquit.Non vt in mathematicis,ſic & in cęteris ſeſe res habet) ideſt, quare vt inter ipſi triangulũ, & triãgulos ſenſibiles mathematicos triangulos per ſe, ac non ſolum intelligentia exiſtentes, intercedere aiũt, non ſic inter ipſi hoĩem,& ſingulos hoĩes tertius homo intereſt,qui per ſe conſiſtat? nam (præter ipſum) dixit pro eo,præter ipſi hoĩem.Cum ſic igitur in ideas diſputauit in contrariam partem argumentať, dicens(quod ſi rurſus non ſunt,vt inquit) ideſt, ſi non demus, neque concedamur ideas eſſe, in quibus rebus Mathematicũ verſari dicemus? cũ in ſingularibus & ſenſibilibus non verſeť.nihil.n.ex iis,quæ nobis nota ſunt,eſt longitudo ſiue rectitudo latitudinis expers.nullus globus planiciẽ contingit in puncto:in q̃bus rebus Mathematicus verſatur,& de quibus ediſſerit. ſi ergo nihil hm̃õi apud nos eſt,niſi ipſi longitudinem,& ipſi globum cõceſſerimus, Mathematicus de non entibus diſputabit. at nulla diſciplina de non entibus habetur. Ad quæ argumenta 1
idcirco nihil reſpondet, qm̃ ſæpe in hanc opinionem diſputauit.negat tñ ſapientiam tractare mathematica,qm̃ nihil ipſorum eſt ſeparabile,& per ſe exiſtens, cum ſapientia,quæ per ſe & vere ſunt contempletur.Sapientia igitur neq; mathematicorum eſt, neque ſenſibilium & particularium ſubſtantiarum. hæc.n.mortalia ſunt, & ſapientia eſt immortalium & ſempiternorum.

Omnino autem dubitauerit quiſpiam,qualiſnam ſit ſciã, de mathematicarum rerum materia dubitare. Neque enim naturalis eſt facultatis, propterea quòd omnis tractatio naturalis philoſophi circa ea verſatur,quæ in ſeipſis principium motus ſtatuſue habent. Neque etiam facultatis,quę de demonſtratione ſcientiaq; conſiderat. nam circa hoc ipſum genus facit inquiſitionem. Reſtat igitur philoſophiam propoſitam de ipſa conſiderare. Dubitauerit autem quiſpiã, ſi ſcientiam eam,quã quærimus,ponere oporteat circa principia,quæ à quibuſdam elementa vocantur. Hæc autem oẽs in ipſis ineſſe compoſitis ponunt. Potius autem ea ſcientia, quam quærimus,vniuerſalium videbitur eſſe. Omnis enim ratio,omnisq; ſcientia, vniuerſalium eſt, & non vltimorum. Quare hoc pacto primorum generum erit. Hæc autem fuerint id quod eſt,ipſumque vnum. hæc enim omnia quæ ſunt, continere maxime videbuntur, & principiis maxime ſimilia eſſe, propterea quod natura ſunt prima. his.n.corruptis cætera quoque continuo ſimul vniuerſa tolluntur. oĩa.n.ens ſunt, & vnum Verum, cùm differentias participes ipſorum eſſe neceſſe eſt, ſi quiſpiam ipſa genera poſuerit eſſe, differẽtia vero nulla generis particeps eſſe poteſt, hoc ſanè non videbitur, ipſa eſſe genera ponere, aut principium oportere.

Omnino autem dubitauerit quiſpiam,qualiſnam ſit 4
ſcientia de mathematicarũ rerum materia dubitare.} Hoc inquit aliquis quærat, qualis doctrinæ munus ſit, de materia mathematicis ſubiecta diſputare. Nã phyſicæ proculdubio non eſt,vt quæ de iis ediſſerat, quæ in ſe motus & quietis principium habent,& de his ſubiecta materia. Mathematica vero ĩmobilia ſunt. Neque eſt facultatis demonſtratricis. hæc.n.ſumens genus, & mathematicorum ſubiectum vt quiddam indubitatũ, exempli cã ꝙ eſt magnitudo,inquirit quę illi per ſe accidunt,quid eſt rectum,& quid rectas lineas concurrere,aut non concurrere, non tñ magnitudinis, aut ſi q̃d aliud mathematicis ſubiiciť, naturã inquirit. Illud aũt. (Nam circa hoc ipſum genus facit inquiſitionem,) manca ex more veterum oratio eſt. eſt aũt ſenſus, ſumens hoc ipſum genus, & materiam ſubiectam mathematicis ſine controuerſia certum quiddam eſſe cõſiderat, & contemplatur quæ illi per ſe accidunt. hæc enim ſubaudienda ſunt. Si ergo neque Phyſicæ doctrinæ,neque demonſtratricis facultatis partes ſunt de mathematicorum materia diſſerere, ſupereſt vt ſapientia de ipſa conſideret.Hæc effatus, Dubitauerit aũt,inquit

aliquis,

aliquis,ſi eam ſcientiam quam quærimus,ponere oporteat circa principia, quę à quibuſdã elementa vocanť.) dicit aũt ignem, terramq́;, & quæ horum media ſunt. & percontatus reſpondet,dicens,hęc aũt omnes in ipſis ineſſe compoſitis ponũt.q.d.an ſapientia, quam inquirimus, non verſatur in hmői principiis? cum hæc principia,ignis,terra, aqua, & aer inſint in compoſitis animalibus,& ſtirpibus, & ſimilibus. Quod aũt his inſint, oĩum ait eſſe conſenſum. ſapientia vero ſeparabilium eſt,& eorũ quæ oĩno contineri nequeunt Sapientia igitur non eſt hmői principiorum & elemẽtorum. Maxime aũt vniuerſalium eſſe videtur.omnis.n.ratio, omniſq́; ſcientia eſt vniuerſalium.Hæc aũt quo eſt cęteris nobilior,& vniuerſalior eo fuerit vniuerſaliorum. Sunt porrò oĩum vniuerſaliſsima, vnum & ens, quippe quæ oĩa complectuntur. omnis.n.res ſubſtantiam quandam & naturam habet. ac exiſtentiam, & ens eſt atque vnum. propterea igitur quod vniuerſaliſsima ſunt,& ſimul tollunt,non aũt ſimul tollũtur,ens & vnũ principia fuerint. Nam hoc eſt principij propriiſsimũ, ſecum tollere, & non cum aliis tolli. Quòd aũt ſecum tollant,hinc ĩtelligitur,quia niſi vnum ſit, aut ens,nihil eorum erit quæ ab ipſis dicuntur. Poſtquã ad hunc modum vnum & ens maxime principia eſſe confirmauit, idipſum oppugnat,dicens, (verũ cum differentias participes ipſorum eſſe neceſſe ſit) eſt aũt ſenſus. vnum & ens,qua ſunt vniuerſaliſsima,principia eſſe videnť.qua vero interdũ de differentiis prædicantur(nam rõnabilitas ens eſt & vnũ, atque item mortalitas & cæteræ, ac ens & vnum non ſunt genera neque principia, ſed noĩa tm̃,dictum eſt.n.ſæpenumero de differentiis genera nõ prædicari.) quatenus ergo,inquit, ſi quis ens & vnum principia eſſe ſtatuat, efficitur vt his differentiæ participent,i.vt hæc de differentiis prædicentur, hac ratione neque genera, neque principia eſſe videri debent.

Præterea, ſi ſimplicius eſt principium, magis quàm id, quod minus eſt tale,ultima uero eorum,quæ ſunt ex genere, generibus ſunt ſimpliciora, (ſunt enim indiuidua, genera uero in plura atque differentia diuiduntur) ſpecies ſanè magis eſſe principium, quàm genera uidebuntur. At quo ſpecies una cum generibus ipſis tolluntur, genera rurſus principiis magis ſimilia eſſe uidentur. Eſt enim id principium, quod ſecum alia tollit.

5 Præterea,ſi ſimplicius eſt principium magis q̃ id qđ minus eſt tale.) Hoc quoque in loco illud deſideratur. Præterea quærat aliquis, vtrum genera principia ſint, an ſpẽs? Illis igiť verbis: Præterea,ſi ſimplicius eſt principium magis q̃ quod minus eſt tale.} Species potius q̃ genera principia eſſe confirmať. Nititur aũt argumento eo pronunciato, compoſitiora minus eſſe principia q̃ ſimpliciora.principij enim proprium eſt eſſe ſimplex. Cùm igitur compoſitiora minus ſint principia, q̃ ſimpliciora,genera aũt compoſitiora ſint, vt quæ plura cõplectanť, ſpẽs ſimpliciores, cùm pauciora cõtineant, efficitur, vt ſpecies q̃ genera potius principia ſint. Vocauit aũt vltima eorum,quæ ſunt ex genere,ſpecies ſpecialiſsimas.Sed hæc argumentatio probabilis tm̃ eſt,& cuius q̃ cæterorum inſidiæ ſunt apertiores. hac igitur ratione ſpecies magis quàm genera principia eſſe videri poſſunt. qua vero rurſus genera ſecum tollunt ſpecies,& non ſimul cum ſpeciebus tolluntur,genera principia eſſe videntur: eſt enim principij vis, vt ſecum tollat,non cum aliis tollatur.

Sunt igitur quæ dubitationem habent, & hæc, & alia iſtiuſmodi. Præterea utrum quippiam præter ſingula ponere oporteat,an non oporteat, ſed iſtorum ſit ea ſcientia,quã nunc quærimus. At hæc infinita ſunt. Ea uero,quæ præter ſingula ſunt,genera aut ſpecies eſſe conſtat. ſed horum neutrius ſcientia eſt ea quam nunc quærimus. Quam.n.ob cauſam id eſſe non poteſt, iam antea diximus. Etenim oĩno non dubitatio quædam emergit,utrum aliquam ſubſtantiam ſeparatam præter ſenſibiles ſubſtantias,& eas,quæ ſunt hic, putandum ſit eſſe,an non putandũ, ſed hæc eſſe ea,quæ ſunt, & circa hæc ſapientiã ipſam uerſari putare oporteat. Quærere enim alia quædam uidemur, & hoc eſt propoſitum nobis,uidere inquam ſi quippiam ſit in ratione rerum ſeparatum per ſe,quod quidem nulli rerum ſenſibilium ſit.

Sunt igitur quæ dubitationem habent,& hæc & alia 6
iſtiuſmodi.} Poſtquam dixit hæc eſſe, de quibus quæri poſsit, & adiecit (& alia iſtiuſmodi) ſignificans alias præterea quæſtiones eſſe, rurſus qõnem aliam ſubiungit, dicens. præterea vtrum quidpiam præter ſingula ponere oporteat) in quibus verſetur ſapientia (an nõ) ſed ſapientia verſetur in ſingulis,cùm præter ſingula nihil ſit & qõnem ſoluit,dicens: Singula mortalia ſunt & caduca, ſapientia vero de immortalibus & ſempiternis ediſſerit. ſed neque de iis ſapientia diſputat, quæ præter ſingula ſunt.talia enim ſunt genera vel ſpecies, quæ q̃dem in ſingularibus inſunt, & ſimilitudines ſunt eorũ, in quibus habentur, cùm interim ſapientia de vere entibus ediſſerat,& quæ contineri nequeunt. Vbi aũt illis verbis: Quam enim ob cauſam id eſſe non poteſt,iam antea diximus) ſignificauit ſapientiam de aliis q̃ de generibus diſputare, ſubiungit (etenim oĩno dubitatio quædam emergit, vtrum aliquam ſubſtantiam ſeparatam eſſe putandum ſit.} quaſi dicat. Niſi quædam alia ſeparata ſunt,in quibus verſetur ſapientia, dubium eſt vtrum præter ſubſtantias nobis cognitas aliqua ſint ſeparata, an non? ſed ſenſibilia ſunt entia, de quibus neceſſe eſt vt ſapientia cõſideret. Subam.n.à ſenſibilibus diuerſam indagare videmur, & inquirere nũ ſit aliqd ſeparatum & per ſe, quod nõ ſit de numero ſenſibiliũ.

Præterea, ſi præter ſenſibiles ſubſtantias alia quædam, præter quas ſubſtantias ſenſibiles hanc eſſe ponere oportet. Cur.n.potius præter homines aut equos quam præter cætera animalia aut inanimata omnino quiſpiam ipſam ponet, æquales tamen ſubſtantiis ſenſibilibus atque caducis alias æternas conficere, fines egredi rationis uidetur. Quod ſi id principium, quod nunc quærimus, non ſit à corporibus ſeparatum,quodnam aliud magis quiſpiam, quàm materiam ponet? Hæc tamen potentia eſt,& non actu. Atque forma potius quàm hæc principium propriuſue uidebitur eſſe.at hæc caduca eſt,atque perit. Quare non eſt ſeparabilis & per ſe ſubſtantia ulla perpetua. At hoc eſt abſurdum. Videtur.n. eſſe,atque ab elegantiſſimis quæritur quoddam principium, atque ſubſtantia talis. Quo nãque modo fuerit ordo, ſi non ſit quicquam æternum & ſeparatum ac manens? Præterea ſi ſubſtantia ſit aliqua,principiumq́; tale natura, quale nũc quærimus, atque hoc vnum ſit omnium idemq́; tam perpetuarum rerum,quàm caducarum, exiſtit vtique dubitatio, curnam ſub eodem principio alia ſunt ſempiterna, alia non ſempiterna. Hoc enim abſurdum eſſe videtur, Quod ſi aliud illorum,aliud eſt iſtorum: ſi caducorum etiam ſit æternum, modo ſanè ſimili dubitabimus. Cur enim ſi principium ſit perpetuum,non ſint & ea quæ ſub ipſo ſunt ſempiterna? Sin vero ſit caducum ac perit,aliud quippiam huius,& aliud illius itidem principium erit, atque hoc in infinitum abibit. Quod ſi rurſus quiſpiam ea quæ maxime immobilia principia eſſe

pia eſſe videntur, id inquam quod eſt, ac ipſum vnum poſuerit; primo quidem ſi neutrum ipſorum hoc aliquid ſubſtantiamq́; ſignificet, quonã pacto ſeparabilia atq; per ſe erunt? Talia autem quærimus æterna ipſa principia atque prima. Deinde ſi hoc aliquid vtrũque ſubſtantiamq́; ſignificat, oĩa quæ ſunt, continuo ſubſtantiæ erunt; quippe cum de vniuerſis ipſum ens, & de nonnullis ipſum vnũ etiam prædicetur. At falſum eſt, vniuerſa quæ ſunt, ſubſtantias eſſe. Præterea dicant illi oportet, qui id quod principiũ primũ, atque ſubſtantias inquiunt eſſe; ex ipſo vero vno atque materia primo numerum generant, atque hunc aſſerunt ſubſtantiã eſſe, quonam pacto id quod dicitur, verum eſſe poteſt? Dualitatem enim, & cæterorum numerum quemq; compoſitorum, quonam modo vnum intelligere oportet? De hoc enim neq; quicquam oĩno dicũt, neque eſt facile dicere. Si lineas tamen vel ſuperficies principia quiſpiam poſuerit prima, hæc non ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ, ſed inciſiones atque diuiſiones, lineæ quidem ſuperficierum, ſuperficies autem corporum, & linearum etiam puncta, & inſuper eorundem ſunt fines. Hæc autem omnia in aliis inſunt, & nihil eſt ſeparatũ. Præterea quonam pacto ſubſtantiam vnius punctiue putare oportet? Nam ſubſtantiæ quidem omnis eſt generatio, at puncti non eſt. Eſt enim ipſum punctum diuiſio. Affert aũt & hoc dubitationem, omnem quidem ſcientiam vniuerſalium eſſe, ac talis, ſubſtantiam vero de vniuerſalium numero non eſſe, ſed potius hoc aliquid eſſe, ac ſeparatum. Quare ſi ſcientia ſit circa principia, quonam pacto putare oportet principium ſubſtantiam eſſe?

7 Præterea ſi præter ſenſibilea ſubſtantias alia ſit ſubſtantia quædam.} Quæſtio eſt, ſi ſit aliqua ſubſtantia à ſenſibilibus diuerſa. vt quidam dicunt ipſi hoĩem, (præter quas ſenſibiles ſubſtantias hanc eſſe ponere oportes) ideſt, quorum habentue ideæ, & quorum ſecus. Si enim hominis habeatue priuatim & equi, cue non & ſtirpis? & ſi ſtirpis, cue non domus, & oĩno inaĩatorũ? Negant.n.authores idearum artificioſorum ideas eſſe. Quòd ſi non modo rerum naturalium, ſed etiam artificioſarum, & ſimpliciter oĩum ſenſibilium ideæ ſint, tñ alienum eſt dictu, rotidem numero ideas eſſe, & quæ apud nos ſunt. Nam qui duorum cognitionem habere nequit, is quatuor multo minus habebit, cum pauciorũ & terminatiorum cognitio facilioe ſit. Iſti aũt qui propter harum eerum compendium ideas comminiſcebãtur, parum intelligebant ſe numerum duplicare. Sed de his ſatis multa dicta ſunt in primo libro maiore. ſi ergo formas principia ſeparata eſſe dixeris, hæc incómoda conſequuntur. ſin aũt peincipiũ quod quærimus, à corporibus ſecerni poſſe neges, quodnã id eſſe dices, niſi materiam informem? hæc.n.licet actu nihil ſit, nec ,ppriam formam obtineat, facultate tñ eſt oĩa, niſi quod nunq̃ eſt abſque forma. Si ergo principium, quod indagamus, materiam informem eſſe dicas, occurret tibi aliquis, formã dictitans multo magis eſſe principium, quæ materiam definit & exornat. At ne forma quidem dici poteſt hmõi principiũ eſſe. Nam principium quod inquirimus, ſempiternũ eſt: oĩs autem materiales forma, caduca. Si ergo materialem formam hmõi principium eſſe ſtatuas, eſtq́; caduca forma omnis materialis (voco autem materialia quæcunque citra lunæ globum continentur) oĩno principium ſempiternum ac per ſe ſeparatumq́; non erit. quod eſt perabſurdum. Eſt.n.& à doctiſsimis ſapientiſsimisq́; viris indagatur. Præterea niſi hmõi principium ſit, quõ rerum ordo conſtabit, ſi nihil ſempiternum ſit, & cõſtans, à quo rerum oĩum ordo diſponatur? At ſi eſt aliqua ſubſtantia & principium quale quærimus, ſempiternum videlicet, ſeparabile, & vnum idemq; principium, ſempiternarum rerum & caducarum, magna quæſtio eſt, cur cum omnia ab vno principio manent, quædam mortalia ſunt, alia ĩmortalia? quod videtur alienum. Quod ſi aliud eſt mortalium principium, aliud immortalium, mortale ne an ſecus eſt mortalium principium? ſi ĩmortale, cue quæ ab hoc ,pficiſcuntur mortalia, quæ ab altero, ĩmortalia ſunt? cum ſit vtrunque ĩmortale. Sin mortaliũ principiũ eſt mortale, aliud erit principium, in quod hoc ipſum aboleatur. ac tum illud quæro, mortale, an ĩmortale ſit. ſi immortale, cur quæ ab ipſo proficiſcuntur, ſunt caduca? & hoc in cunctis ſimilitee. ſin oĩa principia mortalia, infinite peocedetur. quod fieri non poſſe demonſtratũ eſt in Primo Libro minore. Quod ſi principium quod quærimus, immobile eſſe oportet, cum vnum & ens ĩmobilia eſſe videantur, hæc vtique principia fuerint. At ſiquis, inquit, hæc principia eſſe ſtatuerit, primum, ſi quemadmodnm ſæpe demr̃atum eſt, & demr̃abitur, ens, & vnum non ſignificant hoc aliquid, i. ſubſtãtiam, vt ipſe expouit, & neutrum ipſoeum eſt ſubſtantia; ,pfecto nec ſeparabilia fuerint, neque per ſe. nihil.n.peæter ſubſtantiam ſeparabile eſt, & pee ſe, ſed omne tale in ſubſtantia eſſe obtinet. At ſempiterna & prima principia talia quærimus, ſeparabilia videlicet, & per ſe. qđ ſi ens & vnum ſubſtantia ſunt, ac peoinde principium, oĩa principia fuerint. Nam vt ea de quibus animal prædicatur, oĩa ſunt animata ſenſualia, ſic ſi ens & vnum ſit ſubſtantia, oĩa de quibus hæc prædicãtue, erunt ſubſtantia. itaque qualitas, quantitas & cætera peædicamenta ſubſtantiæ fuerint, quod falſum eſt. Quod vero ait, (& de nonnullis ipſum etiam vnum prædicatur) non eſt dictum ab re, ſed propter numeros & multitudines. Si.n. vnitates ſunt ex quibus numeri exiſtunt, & ex quibus magnitudines, numerus quatenus in ſe tot habet vnitates, non eſt vnus. quæ eadẽ eſt multitudinis eatio. Præterea, inquit, qui aiunt ipſum vnũ eſſe ſubſtantiam, & ex hoc & materia numeros primum gñant, eoſdẽq; ſubſtantias eſſe aiunt, ac rurſus ex numeris cætera gignũr, ij quõ dictum tueri poſſunt? quorum doctrinæ cõſentaneum eſt dualitatem cæteroſq́; numeros vnũ eſſe, ac de ipſis vnum prædicaei. Nam vt hoĩes ſunt, quę ex materia formaq́; humana conſtant, ſic vnum quę ex vno & ex materia conſiſtũt. Quõ autem ex vno & dualitate ſiue materia primum numeros efficiant, deĩde ex numeris cætera, in primo maiore fuit explicatum. Sed neque lineas, neque ſuperficies principia eſſe, quæ inueſtigamus, putaee conuenit. nihil.n. horum eſt ſeparabile & ſubſtantia, ſed tñ ſectiones, punctum lineæ, linea ſuperficiei. Præteeea quõ punctũ, vel quod tantundem eſt, vnum, ſubſtantia eſſe intelligatur, cum oĩs naturalis ſubſtantię ſit generatio, & temporis mora fiat ipſius exiſtentia, pũcti aũt generatio non habeatur, vt in hoc opere ſæpe demonſteatur? Illud quoque dubitari ait, ſi oĩs ſcientia verſatur in vniuerſalibus, quod eſt idem ac ſi dicatur in peincipiis, nullum vniuerſale, vt in Septimo huius operis libro demõſtratue eſt ſubſtantia: quõ principia poſſunt eſſe ſubſtantiæ? At non ea principia quærimus, quæ ſubſtantiæ ſint, ac peoprie ſubſtantiæ. quod ſi verũ eſt, non igitue vniuerſalia ſunt principia, quæ inquirimus. ac ſenſus quidem hic eſt illorum verborũ. Affert aũt & hoc dubitationem, oẽm q̃dem ſciẽtiam vniuerſalium eſſe, & cætera) particularis vero ex-

poſitio

poſitio hæc, (oĩs ſcientia vniuerſaliũ eſt & talis) ideſt, ſimilitudinis particularium. Vniuerſalia.n.ſimilitudines ſunt, & quaſi veſtigia, ſubſtãtia vero, vt in ſeptimo demõſtratur, non eſt de numero vniuerſalinm, ſed particularis (ſed potius boc aliquid) ideſt, ſed proprius ſubſtantia eſt particularis & ſeparata atque per ſe, non tale & ſimilitudo. Semper.n.apud Ariſto.hoc aliquid ſignificat ſubſtantiã, tale aũt qualitatem. At ſimilitudo qualitas eſt, vniuerſale aũt ſimilitudo. Vniuerſale igi ſimilitndo eſt, & qualitas, & tale. ſi ergo ſcientia eſt de principiis, principia vero vniuerſalia, vniuerſalia porrò nõ ſunt ſubſtaotiæ, non igitur principia ſubſtantiæ ſunt.

Præterea eſt ne quippiam præter ipſum totũ, an non eſt? Dico autem totum materiam cum eo, quod eſt cum ipſa. Nam, ſi non eſt, ea quæ ſunt in materia, caduca ſunt vniuerſa; ſin eſt, ſpẽs illud erit, ac ipſa forma. Hoc igitur, in quibus eſt, et in quibus non eſt, difficile eſt definire. In quibuſdam.n. velut in domo formam non eſſe ſeparabilem conſtat. Præterea principia ſunt ne ſpecie, an numero eadem? nam, ſi eadem numero ſunt, omnia vnum erit.

8 Præterea, inquit, eſt ne quidpiam præter ipſum totum, an non?) Totum appellãs, quod ex materia & forma conſiſtit. Si.n.præter rotum nihil eſt, hæc aũt omnia ſont cadnca, ſapientia, quod eſt abſurdum, mortalinm & caducorum fuerit: aliqnorum.n.ſit oportet. ſin autem præter totnm aliqnid eſt, ſpecies vtiq; fuerit atque ſorma. At hęc in quibus ſeparetur, in quibus ſecus, haud facile intelligas. Nam in qnibuſdam certum eſt formam non poſſe ſeparari, vt in domo. Sed, qm̃ rationabiles aïæ formę hoïum ſunr, vt irrationabiles an ſeparantur, in nulla huius operis parte demonſtratur, idcirco adiecit. (in quibuſdam) quaſi diceret, ſi non in cunctis certum eſt, ſeparentur ne, an non, in quibuſdam tñ non dubium eſt, qnin ſint inſeparabiles. Pręterea, inqi, principia ſunt ne ſpecie, an nomero eadem? Nam, ſi eadem numero ſunt, omnia vnum erir.) ideſt, non erir multitudo. Nam, qm̃ literæ a, ſpecie ſunt vnum, numero vero plura, idcirco multæ ſunr ſyllabæ habentes a, vt Ariſtarcus, & Ariſt. quæ a, ſi numero eſſenr vnum, vna ſyllaba eſſet, vel vnum nomen, vel vna oratio, ea ſ. in qua innenireтnr a, ſed de boc in ſecũdo lib. latius diſputani, vbi eius Ariſtoteles mentionem ſecit.

Cùm autem ſciẽtia philoſophi circa id verſetur quod eſt, ea ratione qua ens eſt, vniuerſaliter, & non per partem, id aũt quod eſt, multipliciter, & non vno mõ dicatur, ſi æquiuoce quidem dicitur, & non per rationem vllam cõem, non ſub vnam ſanè ſcientiam cadit. non eſt.n.talium vnum genere. Sin vero per cõe quippiam dicitur, cadet profectò ſub ſcientiam vnam. Videtur igitur modo iam dicto dici vt medicatiuũ ac ſanum. & horum.n. vtrunque multis dicitur modis. Vnumquodque autem hoc ex eo dicitur modo, quia aliud ad medendi facultatẽ, aliud ad ſanitatem aliquo redigitur modo. & aliud item alio modo, ad idem tamen reducitur vnũquodque. Medicatiua nanque ratio cultelluſq; propterea dicitur, quòd illa quidem à medendi proficiſcitur facultate, iſte autem huic eſt vtilis. Similiter & ſanum, partim ex eo, dicitur, quia ſignificatiuum eſt ſanitatis, partim ex eo quia eiuſdem eſt effectiuum. Idem eſt & in cæteris ſimilibus modis. Eodem & ens omne dicitur modo. Ex eo nanque vnumquodque ipſorum ens dicitur, quia eius quod eſt, ea ratione qua eſt ens, aut affectus, aut habitus, aut diſpoſitio, aut motus, aut quippiam cæterorum talium eſt.

9 Cùm autem ſcientia philoſophi circa ens verſetur, ea ratione qua eſt ens, vniuerſaliter & non per partem.) Propoſitis qõnibus, iam nnnc ſolutiones ipſarum ſubiungit. & primum eius qua primnm quærebatur, vtrũ vnius doctrinæ ſit naturam entis, qua eſt ens conſiderare, an non? & vnius eſſe docet, dicens vnum neque æqniuoce, neque vniuoce de quibus dicitur prædicari, ſed vt quæ ab vno & ad vnum dicũtur quæ media ſunr inter vniuoca & æquiuoca. Nã æquinoca nominis tm̃ ſocietatem habent, vniuoca & nominis & rei, quæ vero ab vno & ad vnum referuntur, neque eadem ſont, atq; vniuoca. tunc.n.non modo nomen, ſed naturam etiam communem haberent. Neque eadem atque æquiuoca, tunc.n.nomen tm̃ haberent commune. Ergo decem prædicamenta, de quibus vnum prædicatur, neq; vniuoca ſunt inter ſe, alioqnin eadem eſſent, nec ſubſtantia à quantitate differret, nec viciſsim qnantitas à ſubſtantia, neqne cætera inter ipſa, neque rurſus ens de ipſis æquiuoce dicitur, qñquidem entitate ac exiſtentia participant. nec entis natura oĩno carent, ſed ea ſubſtãtiæ primũ, deinde reliqnis nouem prædicamentis ſuppetit. Ergo qua ente participant, & qua ſunt, hac differunt ab æquiuocis. qua non ſunt eadem atque ſubſtanria, ſed diuerſa, ſine qua tñ neque eſſe, neque ſubſtitui valent, hac ab vniuocorum natura diſtant. Qm̃ igitur entia nomen, vt dictum eſt, eiuſq; naturam cõem habent, idcirco fieri poteſt, vt entium habeatur vna ſcia. Poſſe aũt eorum quæ ab vno & ad vnum reſeruntᷣ, vnã eſſe dnctrinam, in huius operis Secundo Libro demõſtratum eſt. Ac ſniam quidem verborũ explicauimus, qnod vero ad dictionem ptinet, hmõi eſt. Qm̃, inquir, philoſophia ens qua eſt ens contemplaᷣ. Geometria.n. & Phyſica, & reliquæ ſingulæ in ente aliqno verſantur, qm̃ igitur Philoſophia Prima ens qua ens eſt contemplatur, neque.n.qua granitatem haber, vel caliditatẽ, aliqnamúe aliam ſenſibilium contrarietatum, ſed ſolũ qua eſt ens, & entitate ac exiſtentia participat, ipſnm conſiderat. Ens autem multifariam, non vno modo dicitur) ideſt, non dicitur vninoce, de quibus prædicatur. ſi, inquit, ens æqniuoce, de quibus dicitur, prædicetur, & per nihil commnne, i. ſi entia nomine tantum entis participant, ab entis autem natura prorſus abhorrent, vt neque ſinr, neq; participent entitate, ſed ea careant, conſentaneum eſt ipſorum ſcientiam vnam eſſe negare, vt quæ ſint æquiuoca, nullum neqne genus neque ſubiectum habentia commune. Nam quorum genus & ſubiectum non eſt vnum, horum doctrina vna non exiſtir. Sed, quoniam non ſunt æquiuoca, ſed præter nomen per aliquid commune ſunt entia quatenus exiſtentia quodam participant, ipſorum ſcientia vna eſſe poteſt, quæ quidem ſapientia nuncupatur. Hæc effatus, quomodo entis doctrina vna eſſe poſsit, exemplo declarat, & omnino entia quomodo dicantur, dicens vt inſtrumentum medicum dicitur, & præceptum medicum item ſana vrina, medicamẽtumq; ſanum, & cibus ſanus. quorum modorum alter dicitur ab opere medico, quod ab artifice medico in corpore ægrotantis efficitnr. ab ipſo enim medicamentum cæteraq; medica dicuntur. alter à ſanitate. ab hac enim tum cibus, tum vrina ſani nomine nnncupatur: ſic entia ab vno ente, hoc eſt ſubſtantia, quæ proprie ens eſt, hmõi appellationem acceperunt. quod enim eius habitus ſint, vel affectiones, entia nuncupantur. Eſt autem affectus cum leuiter qnidpiam caleſcit, diſpoſitio uero cum per calorem eſt diſpoſitum vt calidum eſſe dicatur, habitus cũ diſpoſitio conſtans effecta eſt.

Cum

Cum autem reductio eius oĩs quod eſt, ad vnum quid cõe fiat, contrarietatum etiam quæque ad primas differentias eius quod eſt, ac contrarietates vtique reducentur, ſiue multitudo ac vnum, ſiue ſimilitudo ac diſſimilitudo ſint, eius qđ eſt, differentia prima, ſiue alia quadam. Sint.n.hæc contemplatione percepta. Intereſt autem nihil, ad id quod eſt, an ad ipſum vnum, eorum quæ ſunt, reductio fiat. Nam ſi non eadem ſunt, ſed diuerſa, conuertuntur tamen. Ipſum.n.vnum & ens quodammodo eſt, & id quod eſt vnum etiam eſt.

10 Cum aũt reductio oĩs entis ad vnum quid cõe fiat.) ſenſus eſt. Quemadmodum cætera præter ſubſtãtiam. (hæc autem ſunt quantum, quale, vbi, & reliqua prædicamenta, qm̃ affectiones habituſq́; ſubſtantiæ ſunt) ad ipſam redigũtur, & propter ipſam entia nuncupantur, ſic contrarietas quæque caliditas & frigiditas, ſiccitas & humiditas, ęqualitas & inęqualitas & reliquæ ad primas differentias primaſq́; entis contrarietates referentur, & ab his contrarietates vocabuntur. vt enim entia ad ſubſtantiam, ſic contrarietates ad primam entis contrarietatem referuntur. Entia autem propter ſubſtantiam & dicuntur, & ſunt. contrarietates igitur ob primam contrarietatem contrarietates nuncupabuntur. Sed hæ inquit primæ entis contrarietates ſint ne multitudo & vnum, an ſimilitudo & diſsimilitudo, an quæpiam aliæ, alias fuit ſtatuẽdum. Nam hæ quæ ſint, in libro qui de bono inſcribitur declarauit. Sed qm̃ entia non ſolum ad proprie ens, i. ad ſubſtantiam referuntur, & ab ipſa dicuntur entia, ſed etiam ad proprie vnum, quod ipſum item eſt ſubſtãtia: idcirco nihil intereſſe ait, ad ipſum ne ens, an ad vnum entia referamus. Nam vt ab ente entia, ſic ab vno vna nominabuntur. licet enim vt vnum & entia nuncupantur diuerſa ſint ſm̃ ſermonis prolationem, tamen natura ens & vnum idem ſunt. Nam vt mortalis & homo ſecundũ elementorum quibus proferuntur expreſsionem diuerſa eſſe videri poſſunt (nam primum elementũ mortalis eſt m, primum hominis eſt ho, at non protinus diuerſa ſunt) ſic ens & vnum licet diuerſis elementis efferant, tamen non ſunt diuerſa, ſed eadem, cum vnum hoc ſit, quod ens, & ens hoc vnum. In dictione aũt cum ait, Nam ſi non eadem ſunt) deſideratur, prolatione & elementis, quibus ſignificãtur. (ſed diuerſa, conuertuntur tñ.) & ſiquid eſt ens, vnum quoque eſt: & ſiquid vnum, etiam ens.

Atqui cum eiuſdem atque vnius ſcientiæ ſit omnia contemplari contraria, contrariorum autem alterum priuationis ſubeat vicem, dubitauerit quiſpiam, quonam pacto nonnulla per priuationem dicũtur, quorum eſt aliquid medium, qualia ſunt iuſtum atque iniuſtum Circa igitur talia cuncta priuationem ponere oportet, non totius rationis, ſed vltimæ formæ, ceu ſi ipſe iuſtus eſt is qui legibus per quendam obtemperat habitum, non omnino ipſe iniuſtus is erit, qui tota ratione priuatur. eſt enim & qui ex aliqua parte deficit in obtemperando. atque hoc pacto priuatio inerit ipſi. Idem eſt & in cæteris modus.

11 Atqui cum eiuſdem atque vnius ſcientiæ ſit omnia contemplari contraria, contrariorum autem alterum priuationis ſubeat vicem, & vtique quædam dubitauerit quiſpiam? verba illa (& vtique quædam,) dictionem obſcuram reddunt, quæ illis ſublatis perſpicua eſſet, ad hunc modum. Atqui cum eiuſdem atque vnius ſcientiæ ſit omnia contemplari, contrariorum autem alterũ priuationis ſubeat vicem, dubitauerit quiſpiam, quonam pacto nonnulla per priuationem dicunt, &c.) quęrit, hmõi eſt cum ſecundum priuationem contraria dicantur (in omni enim contrarietate deteriorem partem vocat priuationem, vt in contrarietate albi & nigri, nigrum priuationem appellat, album formam & habitum, item lumen habitum, tenebras priuationem: ſimili cæterorum ratione. cum igitur omnis contradictionis pars altera ſecundum priuationem dicatur. fuſcum autem albo contrarium eſſe dicamus, & ſimpliciter extremis media, nimirum fuſcum & omne mediũ priuatio fuerit. Porò ſi nigrum priuatio eſt albi, fuſcũ quoque albi priuatio eſt, fiet, vt nigrum & fuſcũ idem ſit. hic eſt.n.ſenſus illorũ verborũ (dubitauerit quiſpiã, quonam pacto nõnulla per priuationem dicant, quorum eſt aliquid medium) ideſt, quorum contrariorum eſt medium, quõ id potioris partis cõtrarietatis priuatio nuncupabitur? Neceſſe eſt.n.ſi mediũ dicitur contrarium, priuationem quoque ipſum nũcupari. Quam q̃õnem diſſoluens, fuſcum albi priuationem eſſe ait, nõ tñ vt nigrum: qñquidem nigrum perfectam albi continet priuationem, fuſcum vero ex parte priuatum eſt albedine. Obſcure tñ & ingenioſe dixit. Circa igitur talia cuncta priuationem ponere oportet, non totius rõnis, ſed vltimæ formæ.) eſt aũt ſenſus circa talia cuncta, i. circa contraria, quæ mediũ habent, priuationem ponere oportet, quo in loco priuationem vocat fuſcũ, aliudúe mediũ. ergo circa contraria, quibus aliquid intercedit, ſic oportet mediũ priuationem dicere, nõ quaſi totam rõnem vltimæ formæ, hoc eſt nigri excipere valeat, vt fuſcum color concretiuus viſus eſſe definiatur, ac proinde ab albi definitione prorſus abhorreat. non ſic igit̃ hęc priuationes appellari debent, ſed ad hunc modum, fuſcum. v.g. vt in exemplo albi & nigri perſiſtamus, priuatio debet vocari, quaſi nõ prorſus albi definitionem capere valeat, (qm̃ alioquin idem eſſet fuſcũ & albũ) poſsit tñ ex parte. Vltimæ igitur formæ, i. nigri tota ratio eſt, quæ color viſus concretiuus dicitur. at fuſci nequaquam. quãobrem fuſcum albi definitionem excipere aliqua ex parte poteſt, cuius fuſci definitio eſſe poteſt color viſus ex parte diſcretiuus. Itaque fuſcum non ſic eſt albi priuatio, vt nigrum, neque oĩno caret albedinis definitione. Nigrum aũt finalem ſpeciem appellauit, vel quia nigrum poſterius eſt fuſco. vel finalem dixit pro extrema, propterea q̃ nigrum extremũ ſit atque finis nigredinis, vt albedinis albũ. Hoc igitur eſt quod illis verbis innuebat, quãquam ipſe in exemplo iuſti atque iniuſti verſetur, dicens. (ceu ſi iuſtus eſt is qui legibus per quendam obtẽperat habitũ) ideſt ſi definitio iuſti eſt, legibus per habitũ quendã parere (non oĩno ipſe iniuſtus) iniuſtũ appellat qui neq; iuſtus eſt, neque iniuſtus, ſed vtriuſq; mediũ tenet. Medius igit̃, inquit, iuſti & iniuſti non erit oĩno priuatus tota rõne ac definitione iuſti: vt ne fuſcum quidem tota rõne albedinis, ſed erit medius inter iuſtum & iniuſtum, qui deficit aliqua ex parte parẽdo legibus. Ita qua legibus in vniuerſum paret, diſcrepat ab iniuſto qui oĩno nõ obtẽperat. qua vero deficit obtẽperãdo, nec paret, vt iuſtus oĩno, hac non eſt idem atque iuſtus. & hac rõne qua deficit ex parte obtemperando legibus, adeſt ei iuſti priuatio. Additur aũt in definitione iuſti (per quendam habitũ) propterea q̃ poteſt quiſpiam iuſta facere inuitus & coactus, qui nõ debet iuſtus vocari, vt qui ex habitu quodam his fungitur officiis. Idem eſt & in cæteris modus) ideſt, eadem eſt ratio in cęteris quę media quorũpiam ſunt, vt in fuſco, tepido, & ſimilibus. hæc enim ſic debẽt priuationes nuncupari, vt explicatum eſt.

Vt autem Mathematicus circa ea contemplationem facit, quæ per abſtractionem ſumuntur, ipſa nanque ſublatis vniuerſis ſenſibilibus contemplatur, vt pondere, leuitate, duritie, ac contrario, caliditate inſuper, frigiditate, cæteriſq; ſenſibilibus contrarietatibus, ſolis relictis quanto atque continuo, quorundam ad vnum, quorundam ad duo, quorũdam ad tria, atque affectus horum vt quanta ſunt, & continua, & non vt quicquam aliud contemplatur, & aliorum quidem inter ſeſe poſitiones, et ea quæ ipſis competunt, aliorum autem commenſurationes, & incommenſurationes & aliorum rationes conſiderat, attamen vnam omnium horũ eandemq; Geometricam ſciẽtiam ponimus; ſic & circa id quod eſt, res ſeſe habere videtur. Nam ea, quæ huic accidunt ea ratione qua ens eſt, & contrarietates ipſius, vt ens eſt, non ad aliam ſcĩam, ſed ad philoſophiam ipſam pertinet contemplari. Naturali nanque ſcientia, nemo, eorum quæ ſunt, vt entia ſunt, ſed potius vt motum ſubeunt, tribuet contemplationem. Diſſerendi quoq; facultas atque Sophiſtica circa accidẽtia quidem eorum, quæ ſunt, non tamen vt entia ſunt, neque circa ipſum ens, vt eſt ens, verſantur. Quare reſtat circa ea quæ dicta ſunt, vt ſunt entia, philoſophum ipſum eſſe contemplatorem. Quoniam autem omne quod eſt, per vnum quid dicitur, & commune, quod quidem pluribus dicitur modis, contrariaq; modo eodem (ad primas nanque contrarietates ipſius entis, & differentias reducuntur) talia vero ſub vna eſſe ſcientia poſſunt, ſolui profecto dubitatio ea poteſt, quam in principio diximus. Dico aũt eam, quæ quærebatur, quonam pacto multorum genereq; differentium vna quædam ſcientia fuerit. Cùm autem & Mathematicus ipſis communibus ſibi accommodatis vtatur, horum quoque principia ad primam philoſophiam pertineat contemplari. Hoc enim, ab æqualibus inquam ſublatis æqualibus, ea quæ reſtant, æqualia eſſe commune quidem in omnibus quantis ineſt. Mathematica vero id ſumens, circa aliquam ſuæ materiei partem contemplationem facit, vt circa lineas, aut angulos, aut numeros, aut cæterorum quippiam talium, non vt entia ſunt, ſed vt ipſorum quodq; continuum eſt vna dimenſione, vel duabus, vel tribus. At philoſophia de ſingulis quidem, vt horum cuique quippiam accidit, non conſiderat, circa vero id quod eſt, vt eſt ens, vnumquodque talium contemplatur. Eodem modo res ſeſe habet & circa ſcientiam naturalem. ipſa nanque naturalis facultas accidentia principiaq; eorum, quæ ſunt, ratione qua mouentur, non vt entia ſunt, contemplatur. At primam ſcientiam iſtorum diximus eſſe, vt ſunt entia, & non aliud quicquam. Quapropter & hanc ſcientiam, & mathematicam ipſam partes eſſe ſapientiæ eſt ponendum.

12 Vt autem mathematicus circa ea cõtemplationem facit, quæ per abſtractionem ſumunt.} His verbis duo quædam ſimul docet, alterum q̃uo philoſophus conſiderat ens, & id ipſum inquirit, alterum q̃uo doctrinæ vnius munus eſt ens, qua eſt ens conſiderare, dicens. Quemadmodũ Mathematicus auferens rõne à corporibus grauitates, ſiccitates, mollitudines, caliditates, & oĩno ſenſibilia, hoc eſt ſenſibiles contrarietates, relicta ſolum continenti magnitudine, hoc eſt lineis, planis, & ſolidis. hic eſt.n. ſenſus illorum verborũ, (quorũdam ad vnum, quorundam ad duo, quorundam ad tria, atque affectus horum, vt quanta ſunt, & cõtinua, non vt quidquam aliud contemplatur.) conſiderat.n. quæ his accidunt, qua horum quodq; quantum eſt, atque continuum, non qua vel graue, vel album. Vt ergo Mathematicus, ſic item Philoſophus, qui entis accidentia contemplatur, non conſiderat, ens, eiuſq; accidentia, qua ipſum eſt mobile, aut quidquã aliud, ſed quatenus entia ſunt, & qua entitate participant. Itaque nullius doctrinæ partes ſunt de entis qua eſt ens accidẽtibus & cõtrarietatibus diſſerere, ſiue illa ſint vnũ & multitudo, ſiue quidquam aliud, præterq̃ ſapientia. Phyſica enim non diſputat de his, qua ſunt entia, ſed quà in ſe principium vt moueantur habent. Dialectica vero & Sophiſtica conſiderant illæ quidem entis accidentia, non tñ in eo quod ſunt entia, ſed vtrum ſubiecto accidant, an non, inquirunt. Supereſt igitur Philoſophum de ente ac hmòi contrarietatibus quà entia ſunt diſputare. atque hæc quidem eſt dictorum ſnĩa. Quod vero ad dictionem pertinet, cum ait, (& aliorum inter ſe poſitiones, & ea, quæ ipſis competunt.) aliorum dicit, i. linearum. Mathematicus.n. conſiderat circulorum poſitionem vtrum ſic iaceant, & per vnum pũctum inter ſeſe contingant, an vt inter ſe diſſecentur: & vtrum lineæ rectæ ſic ſe habeant vt angulum, exempli gratia, obtuſum complectantur, an non. Et vtrum hæ rectæ lineæ commenſurabiles ſint, an ſecus: & an propoſiti numeri proportionem ſeſquialteram, an ſeſquitertiam, aut aliq̃ aliam inter ipſos obtineant. Vt aũt in quantis cum continuum in vnum diuerſum ſit à continuis in duo, & hæc à continuis in tria, vnius tñ Geometriæ eſt de ipſis diſputare, ſic in ente licet nouem prædicamenta quale, quantum, & cætera, tum à ſubſtantia, tum inter ſe diuerſa ſint, tñ nihil prohibet vnius eſſe doctrinæ de ipſis diſputare. quo in loco intelligendum eſt, quæ à iunioribus ſtereometria nuncupatur, hanc ab ipſo Geometriam appellari. Cum aũt & Mathematicus ipſis cõmunibus ſibi accõmodatis vtatur) cõia vocat ĩſtas illas cões, ſi ab æqualibus demantur æqualia, quæ ſuperſunt, æqualia ſunt. & quæ ſunt æqualia eidem, inter ſe quoque ſunt æqualia, & reliqua id genus. Dicit aũt (ſibi accommodatis) q̃m Geometra, quæ ſunt eidem æqualia, lineis accommodat, atque id principium quaſi ſolũ in ipſis verum ſit, vſurpat, quippe cuius nihil intereſt, an id in numeris verum obtineat. ac viciſsim Arithmeticus numeris ipſum accommodat, in lineis vero q̃uale ſit nihil laborat. Ac dictionem quidem expoſuimus. Dictorũ vero intellectus, qui obſcuritatis nihil habet, hic eſt. Quoniam non modo Phyſicus, & cæterarum doctrinarum magiſtri, ſed etiam Mathematicus principiis vt veris citra demõſtrationem vtitur, idcirco Philoſophus in ea non perinde ſe geſſerit, ſed conſiderabit, demonſtrabitq; hmòi principia, quatenus quidem demonſtrari valẽt. ergo principiũ, ſi ab æqualibus æqualia dempſeris, quæ ſuperſunt, ſunt æqualia, eſt illud quidem oĩbus cõmune, & à cunctis diſciplinis vſurpatur, Mathematicus tñ conſiderat hmòi principia quatenus ad ſolam materiam pertinent mathematis ſubiectam, qui lineas, angulos, plana, quæ ſunt mathematicæ materia, non conſiderat in eo quod entia ſunt, ſed in eo quod continua, ſiue ex vna parte, vt linea, ſiue ex duabus, vt plana, ſiue ex tribus, vt ſolida. ſed mathematica, cæteræq; diſciplinæ particularia quædam entia contemplantur, & in ipſis quemadmodum explicatum eſt, verſantur. philoſophia vero non conſiderat particularia, nec an aliquid horum cuiquã accidat inquirit. quæ ſi forte de ſingulis etiam ediſſerit, ea tñ quatenus entia ſunt, contemplatur. Et quemadmodum mathematica ſubiecta ſua non qua ſunt entia contemplatur, ſed qua ſunt continua ex vna duabusúe, aut tribus partibus, ſic Phyſica accidentia & principia rerum naturaliũ. (nam

hæc

hæc appellauit entia, neque enim res naturales ſunt nõ entia) conſiderat non qua entia ſunt, ſed qna mouenſ, & qua vt moueantur in ſe principinm habent. Scientia vero prima conſiderat quidem naturalia, non tamen qua mouentur, nec qua principium habent ad mouendum, ſed quà entia ſunt. At licet mathematica doctrina de entibus, de lineis dico atque ſimilibus, vt ſunt cõtinua, contẽpletur, & Phyſica de naturalibus entibus, vt mouentur, & harum neutra entia vt ſunt entia, conſideret, tñ qm̃ demonſtrationibus vtiſ Phyſicus & mathematicus, & nunquam fallunt, quemadmodum Dialecticus & Sophyſta, qnorum Dialecticus ſtudio ſemper perſuadendi interdum accipit falſa, Sophyſta ſemper, qm̃ igitur demonſtrant, nec fallunt, quod maxime Sapientiam attingit, idcirco tum Mathematica, tnm etiam Phyſica partes lunt philoſophiæ.

Eſt autem in hiſce quæ ſunt, principium quoddam, circa quod fieri non poteſt vt falſum dicamus, quin potius ſemper contrarium faciamus, i. verum dicamus neceſſe eſt, veluti fieri non poteſt vt idem vno eodemq; tempore ſit et non ſit, et cætera quæ hoc opponuntur modo. Atque de talibus abſolute quidem demonſtratio eſſe nequit, ad hunc autem eſt. Fieri enim non poteſt, vt ex alio principio magis credendo ratiocinatio huiuſce conficiatur, quod tamen fieri oportet ſi ſimpliciter fuerit demonſtratio.

13 Eſt autem in entibus principium quoddã circa qd̃ fieri non poteſt vt falſum dicatur.) Hoc in loco propoſitum ipſi eſt, contradictionem veram ſimnl eſſe non poſſe demonſtrare, non quod id ſimpliciter ac proprie demonſtret. (tunc enim ex antegreſsis & notioribus id efficeret, quod fieri nequit, cum ſit nihil contradictione notius) ſed quia redarguit, ac falſitatis eos cõuincit, qui contradictionis veritatem tuentur, qm̃ id demum eſt, contradictionem demonſtrare non eſſe ſimul veram, refellere id affirmantes, atque addicere. atque hoc quidem eſt propoſitum. In entibus ergo principium quoddam eſſe ait, principium autem vocat contradictionem, in quo minime falli licet, ſed potius contrariũ fieri eſt neceſſe. quid porrò ſit, qnod vti faciamus eſt neceſſe, exponens ait, (ideſt, verũ dicamus neceſſe eſt.) Quod iterum explicans adiicit (veluti fieri non poteſt, vt idem vno eodemq; tempore ſit & non ſit.) Eſt aũt ſenſus. Tantum abeſt, vt per contradictionem mentiamur, vt neceſſario, non contingenter, verum dicamus, non ꝙ ipſa contradictio vera ſit, ſed quoniam eius altera pars, i. affirmatio vel negatio eſt vera. Neque. n. fieri poteſt vt eodem tempore res eadem atque vna ſit & non ſit, exempli grã ſit & non ſit ſedens, ſit & non ſit homo. Illud autem, Et cætera quæ hoc opponnntur modo) dicit propter habitus & priuationes. Nam fieri non poteſt, vt vnum animal viſum habeat, & idem ſit cæcum. Atque de talibus) ideſt, de contradictione, & iis quæ per habitum & priuationem opponuntur, vt diximns, demonſtratio proprie non habetur, ſed in eum qni contradictionem verã ſimul eſſe affirmat, demonſtratio eſt, i. hunc redarguere ac erroris conuincere licet. Itaque non id agimus, vt contradictionem demonſtremus, ſed vt ipſam tollentem redarguentes, firmiſsimam illam eſſe doceamus. Effatus vero contradictionem non poſſe demõſtrari, cauſam eius reddit, dicens, (fieri enim non poteſt, vt ex alio principio magis credendo, ratiocinatio huius cõficiatur.) Nam cum omnis demonſtratio, omniſq; demõſtratiuus ſyllogiſmus ex prioribus & notioribus fiat, contradictione aũt nihil ſit notius, fit vt eius ſyllogiſmus demõſtratioq; non habeatur. Itaque vt huius ſyllogiſmus demonſtratioq; exiſtat, notius aliquid & credibilius aſſumptum oportet. Nulla eſt igitur illius demonſtratio.

Ad eum vero, qui dictiones oppoſitas veras ſimul aſſerit eſſe, ei qui falſum id eſſe oſtendit, tale quippiam eſt ſumendum, quod ſi idem erit, quod illud, non poſſe inquam vno eodemq; tempore idem eſſe, atq; non eſſe, non tñ idem videbiſ eſſe, hoc. n. pacto duntaxat id demonſtratur ad eum, qui dictiones oppoſitas de eodem veras aſſerit eſſe poſſe. Quibus autem inter ſeſe cõicare ſermonem diſputareq; placet, ij ſeipſos intelligendos præſtare debent. Nã ſi idipſum non fiat, quonam pacto inter ipſos cõicatio ſermonis, diſputatioq; fieri poteſt? Nominum igitur vnumquodque notum eſſe oportet, & aliquid ſignificare, & nõ plura, ſed ſolũ vnum. Quod ſi plura ſignificet, id deſignetur oportet, ad quod illorũ ipſum nomen pro pręſenti vſu mentem ducere lubet.

Ad eum vero qui dictiones oppoſitas veras ſimnl 14
aſſerit eſſe, ei qui falſum id eſſe oſtendit, tale quidpium eſt ſumendum.) Teſtatus contradictionis demonſtrationem non haberi, docet nos, p̃ceptiſq; inſtruit, quibus eum coarguamus, ſi quis contradictionem ſimul eſſe veram affirmet, dicens. Si quis contradictionem demolientem falſitatis conuincere curet, huic ſumendam eſſe talem quampiam rem, i. lapidem, lignumúe aut hoīem, qui lapis aut lignum re vera idem nũc ſit & poſtea, licet neganti contradictionem haud ita videatur. (hoc enim pacto duntaxat) ideſt, ſic enim ſumenti rem quampiam quæ res eadem nunc ſit, & poſtea, licet non ſic ei videatur, qui contradictionem deſtruit: redarguetur is qui contradictionem ſimul veram eſſe tuetur, ſeu qui contradictionem demolitnr. atq; hoc quidem & huiuſmodi eſt primum præceptũ. Alterum pręceptum eſt, interrogandum eſſe aduerſarium, nunquid intelligat & ſentiat, ac noſtrorum dictorum intellectũ quempiam & notitiam habeat, an non? Neceſſe eſt. n. vt ſenſum habeat & cognitionem. qni ſi vtroq; careat, plantæ ſimillimus erit, aduerſus qnam nemo ſane mentis diſputaret. Tertium præceptum, ſtatuendum eſſe cũ aduerſario, vnumquodque nomen, de qno dicatur certum eſſe, & aliquid ſignificare. neque. n. vocabulũ homo nihil ſignificat, nec temere de quolibet prędicatur, ſed bipes animalis nota eſt, pari cæterorum nominum ratione. Quartum, vnumquodque nomen rem vnam, non plures ſignificare: & ſi quod nomen ſit quod plura ſignificet, nec vnum tm̃, vt canis, diſtinguendum eſſe & conſtituendum in quo canis intellectu fiat oratio, nũ terreſtris canis intelligatur, an ſtella. His. n. præſumptis atque poſitis, paruo negotio aduerſarium conuincemus. Quatnor igitur præcepta vel quinq;, (nam licet eadem efficere quinq;.) ſunt quibus ad huiuſmodi redargutionem inſtructi eſſe debemus. Primum vt ſumatur aliquid quod ſit idem & nunc, & poſtea. Secũdum, vt alter alterũ intelligat, & cognoſcanſ quæ ab vtroq; dicuntur. Tertium, vt ſtatuatur nomen quoque notæ ſignificationis eſſe, exempli cauſa, homo vocabulũ de aĩali bipede prædicari, equũ de quadrupede hinnibili. Quartum, vt ponantur nomina res aliquas ſignificare. Quintum vt vno nomine rem vnam nõ plures ſignificari conſtet: aut ſi plura ſignificet, definiatur in quo intellectu proferatur. Ac ſenſus quidem dictorũ ad hunc modum ſeſe habet. quod vero pertinet ad dictionem, hmõi eſt. Ad eum vero, qui dictiones oppoſitas veras ſimul aſſerit eſſe, ei qui oñdit) ideſt, homini oñdenti &

redarguenti

redarguenti eũ qui oppoſitas dictiones ſimul veras eſſe dicit.hmõi igitur homini ante redargutionem neceſſe eſt quampiam rem talem accipere,quæ re vera eadem ſit,eiuſdemq; naturæ.& ſubaudiendum eſt,nunc & poſtea. ſi quis ergo velit contradictionem negantem redarguere, rem aliquam ſumat, quæ nunc & poſtea ſit eadem. Cãm vero cur eadem ſit futura,reddit cum ait (quia fieri non poteſt,vt idem ſit atq; non ſit)ideſt,q̃m fieri nequit,vt qui nũc eſt homo, poſtea non ſit homo, ſi tñ viuit, nec naturæ conceſsit. Nam vt hodie homo eſt, ſic item cras erit homo, ſi vixerit. Illud aũt non tñ idem videbitur eſſe)coniungendum eſt cum illo quod (idem erit cui quidem cohæret,ac proximum eſt.Nam tale quidpiam, inquit, ſumendum eſt, quod idem erit, quãquã hoc non videatur ei qui contradictionem demolitur.ſic igitur quemadmodũ dictum eſt, nobis eſt faciendum, q̃m ſic duntaxat propoſitum nobis licebit demonſtrare aduerſus errorem quo contradictionem de eodem ſimul veram eſſe contenditur. Præterea qui oſonem inter ſe cõicare,ſiue diſputare debent, hi vt ſe, hoc eſt alter alterum intelligant oportet. cuius cauſam adiicit,dicens.Nam ſi id non fiat) ideſt, Nam niſi alter alterum intelligat, nec oĩno viciſsim dicta intelligant, quõ colloquium aut diſputationem vſurpare poterũt? Adhæc vt quibus nominibus vtimur diſputantes, horum quoque notum ſit oportet,& vnum ſignificet:aut ſi plura, in qua notione dicatur, explicare neceſſe eſt.

Qui igitur hoc eſſe & hoc non eſſe dicit,is ſanè quod omnino eſſe dicit,id dicit non eſſe. Quare quod nomen ſignificat,id non ſignificare dicit,hoc autem eſt impoſſibile. Quare, ſi quippiam hoc ſignificat,eſſe inquam hoc, fieri non poteſt, vt contradictio de eodem ſit vera. Pręterea, ſi quippiam ipſum nomen ſignificat, atque hoc vere dicitur, id neceſſario ſit oportet. At quod neceſſario eſt, id fieri non poteſt vt interdum non ſit. non ergo fit, vt contradictoria de eodem ſint vera.

15 Qui igĩ hoc eſſe & non eſſe dicit, is ſanè quod oĩno eſſe dicit,id dicit nõ eſſe.} Expoſitis ĩs,q̃ præiici debent ad eos redarguendũ,qui tollunt contradictionem,deinceps redargutiones adhibet,in hãc ſnĩam ediſſerens, Cùm nobis poſitum ſit ſingulis noĩbus res ſingulas ſignificari, & ſingula noĩa notæ certæq; ſignificationis eſſe, de quo videlicet vnũquodque dicatur, & de quo non,ſi contradictio ſimul vera eſt,hæc quæ poſita ſunt, erunt ſublata.Nam,ſi hoc nomen homo vnam rem ſignificat, & quam rem ſignificet certum eſt, aĩal,ſ.bipes:ſi ergo homo ſignificat aĩal bipes, ac de eodem nõ homo vere dicitur, non igitur vnum tm̃ homo ſignificat,i.non ſolum aĩal bipes,ſed etiam aliud,de quo non homo prædicabitur. fieri ergo non poteſt, ſi homo ſignificat vnum,vt de quo ꝑdicatur, de eodem non homo prædicetĩ.Ipſe vero dixit, Qui igitur hoc eſſe & hoc non eſſe dicit, is ſanè quod oĩno eſſe dicit, id dicit non eſſe) ideſt, qui hoc quod proponitur, exempli cauſa, hoĩem eſſe dicit, de ipſo vere prædicat non hoĩem, q̃d hoĩem dicit,id non eſt homo, ſed quiddam ab hoĩe diuerſum. quapropter de ipſo vere dicitur non homo. Nam, ſi eſt aĩal bipes, quod hoĩem dicit, & de ipſo non hoĩem prædicat,nihil aliud dicit,q̃ nomen homo ſignificans aĩal bipes, non ſignificare aĩal bipes: quod fieri non poteſt. poſitum eſt.n. ſingulis noĩbus res ſingulas ſignificari, quare, ſi homo ſignificat aĩal bipes, falſum dictu eſt,non hoĩem de ipſo quoque prædicari. ac proinde fieri haud dubie non poteſt.vt contradictio ſimul ſit vera.Præterea,inquit,ſi quidpiam ipſum nomen ſignificat,atque hoc vere dicitur,id neceſſario ſit oportet.} Nam, ſi ignis calidam & ſiccam naturam ſignificat, neceſſe eſt vt hæc natura calida ſit atq; ſicca. quod aũt eſſe neceſſe eſt, id vt non ſit, fieri non poteſt.quãobrem de ipſa non poterit vere prædicari non ignis,ſiue non calidum & non ſiccum. Falſum ergo dictu eſt, contradictionem in eodem ſimul eſſe veram.

Præterea ſi non magis affirmatio ſit quam negatio vera, qui dicit hominem aut non hominem, non magis dicet verum. Videbitur autem & hominem ipſum non equum eſſe dicens, aut magis, aut non minus dicere verum,quam ſi non hominem eſſe dicat, Quare etiam ſi equum dicat eundem eſſe, verum ſimiliter dicet. Oppoſitæ nanque veræ ſimiliter dicebantur. Fit igitur vt idem homo ſit atque equus, aut quippiam animalium cæterorum. atque nulla quidem rationum iſtarum demonſtratio eſt abſolute, eſt tamen ad eum demonſtratio qui hæc ponit. At enim & ipſum quiſpiam Heraclitum ſi hoc interrogaſſet pacto, fateri cito coegiſſet nunquam oppoſitas dictiones veras de eodem eſſe poſſe. Nunc vero non animaduertens quid dicit, hanc ſibi ſumpſit opinionem.

Præterea ſi nõ magis affirmatio ſit,q̃ negatio vera.} 16
Horrendum in primis dictu eſt hoc quod generoſiſſimum.quod vero dicit, eſt hmõi. ſi de vno atq; eodem nihilo verior eſt affirmatio q̃ã negatio, ſed ex æquo vtraq; dicitur de eodem, qui Socra. hoĩem eſſe dicit,is nihilo veracior eſt,q̃ qui eũdem non hoĩem eſſe ait. At ſi qui non hoĩem ipſum ait,verũ dicit,certe multo magis qui non equum eundem eſſe affirmat, cũ Socrates equus non ſit,quod ſi de Socra. vere dicitur nõ equus, etiam vere prædicabitur equus, q̃m iſtis contradictionem ſimul veram eſſe placet.Socrates igitur, vel quod honeſtius dictu eſt, Protagoras homo erit atq; equus. Ruríus cum de Protagora vere dicatur non bos, bos etiam de ipſo vere prædicabitur: & ſic non bos Protagoras erit homo,& equus atque bos, & cætera oĩa. Dictorum ergo ſenſus ad hũc modum explicatur. Quod aũt pertinet ad dictionem illam, Videbitur aũt hoĩem ipſum non equum eſſe dicens, aut magis aut non minus dicere veram,quam ſi non hoĩem eſſe dicat,hmõi eſt, cum dixiſſet ſi contradictio ſimul eſſe vera ſtatuatĩ, qui dicit hoĩem, eum nihilominus verum dicere, q̃ qui non hoĩem ait, intulit (videbitur aũt non equũ eſſe dicens) ideſt,qui hoĩem dicit,non equum, verius dicit,q̃ qui eundem non hoĩem ait.Cõuenientius.n.eſt hoĩem non equum dicere,q̃ non hoĩem.Qui ergo hoĩem non equum dicit,verius loquitur,q̃ qui non hoĩem ait:vel ſi non verius,at certe nihilominus vere dicit.Hæc effatus, nullam harum argumentationũ ſimpliciter & proprie demonſtrationem eſſe ait, ſed eſſe demonſtrationem ſiue redargutionem in eum qui contradictionem ſimul veram ſtatuit eſſe. Qua opinione ad hunc modũ refutata, futurum fuiſſe ait vt facile conuincereĩ Heraclitus,ne idem & vnum bonum & non bonum eſſe diceret, album & non album, ſi quis illum hæc & ad hũc modũ interrogaſſet. Nam ipſe idcirco in illũ errorem lapſus eſt,q̃m ſeipſum nõ intelligebat,nec verba diſcutiebat ſua: qui ſi reſpexiſſet, fieri non poſſe vt idem verum ſit,& non verum,bonum & non bonum,nunquã affirmaſſet contradictionem ſimul eſſe veram.

Omnino autem ſi id quod ab ipſo dicitur, verum ſit,neq; idipſum verum etiam erit, idem inquam vno eodemq; tempore eſſe atque non eſſe poſſe.

Omnino

17 Omnino aũt ſi id quod ab ipſo dicitur, verũ ſit, neq; id ipſum verũ etiam erit.} Si, ĩquit, Heracliti dictũ verũ eſt, qđ aũt ſit dictũ illius ſubiicit, poſſe videlicet idem vno eodemq; tpe eſſe & non eſſe. Si ergo ex Heracliti ſnia verum eſt contradictionem ſimul eſſe veram, idipſum, i. oratio qua hoc dicitur, falſa erit. Nam ſi verum eſt dictu contradictionem ſimul eſſe veram, illud quoq; verũ erit, contradictionem non eſſe ſimul verã. & ſi verum eſt non eſſe ſimul verã, falſum fuerit affirmare illã eſſe ſimul veram, ac proinde Heracliti ſnĩa falſa eſt.

Nã vt & diuiſis ipſis nõ magis eſt affirmatio quã negatio vera, ſic ſi vtrũque atque complexum vt vna quadam ſit affirmatio, non magis ipſa negatio quàm totum ipſum fuerit verum, vt in affirmatione poſitũ. Præterea, ſi non ſit vt quicquam vere affirmetur, & idipſum erit vtique falſum, nullam inquã affirmationem dicere eſſe veram. Quòd ſi ſit verum, ſoluetur id profecto quod ab hiſce dicitur, qui talibus obſtant, atque oĩno diſputationem è medio tollunt. Simile eſt hiſce, quæ dicta ſunt, & id, quod à Protagora dicebatũ. etenim ille rerum oĩum hoĩem menſuram eſſe dicebat, nil aliud ex eo nimirum innuens, quam id eſſe certo, quod cuiq; videtur, atque apparet: quòd ſi fiet, eueniet profecto, vt idem ſit & non ſit, & bonum ſit et non bonum, cæteraq; oĩno, quæ per oppoſitas dictiones dicentur, propterea quod perſæpe idem his bonum, illis vero malum eſſe videtur, & id eſt menſura, quod cuique apparet, atque videtur.

18 Nam vt & diuiſis ipſis non magis eſt affirmatio q̃ negatio vera.} Perſtat in Hera. ſententiæ refutatione. qđ autem dicit, huiuſmodi eſt: Nam quemadmodum per Herac. verum eſt dicere priuatim ac ſeparatim, Socrates non eſt homo, atque item Socra. eſt homo, (quæ quidem appellat diuiſa, ſic copulata & vnita, & quaſi affirmatio vna accepta, vera fuerint. Itaque verum fuerit dictu, Socra. eſſe hominem, & non hominem: ꝙ ſi verum eſt, illa quoque negatio de eodem vera fuerit, Socrates neque eſt homo, neque non homo. At quid dictu abſurdius eſſe poteſt, q̃ Socra. eſſe & hominem & non hominem, eundemq; neque hominem eſſe, neque non hominem? Itaque diuiſa, vt dixi, vocat, affirmationem ſeparatim dici, atque item negationem priuatim: coniuncta vero & copulata, dicere ipſa ait affirmationem vnam. Illud vero: Non magis ipſa negatio, q̃ totum ipſum fuerit verum, vt in affirmatione poſitum) in hunc ſenſum accipi debet. Vt enim per Heraclitum in quocunque affirmatio vera eſt, in eo etiam negatio, ſic affirmatio & negatio ſimul vt vna affirmatio dictæ veræ fuerint. exempli gratia bonum non bonum. ſi autem hoc verum eſt, negatio quoque huius vera fuerit, quæ ait, neque bonum neque non bonum. Præterea, inquit, ſi non ſit vt quidquam vere affirmetur, & id ipſum erit vtique falſum) ideſt, ſi omnis affirmatio falſa eſt. nam quidquid non eſt verum, falſum eſt. ſi ergo affirmatio omnis eſt falſa, idipſum, hoc eſt omnem affirmationem eſſe falſam, falſum eſt dictu. hoc enim ſignificant verba illa, Nullam affirmationem dicere eſſe veram) hoc igitur ipſum falſum erit. Nam, ſi omnis affirmatio falſa eſt, & ipſum dicere, omnis affirmatio eſt falſa, eſt affirmatio, falſum profecto fuerit omnem affirmationem eſſe falſam. Quòd ſi verum eſt) ideſt, ſi dicerent iſti omnem affirmationem eſſe veram præter hanc omnis affirmatio eſt falſa, hanc enim ſolam eſſe affirmationibus veram eſſe, tamen falſum eſſet dicere, omnis affirmatio falſa eſt. quemadmodum ſi quis omnem hominem eſſe album dicat, & vnus repeπatur non albus, falſa eſt eius oratio, quæ ait, omnem hominem eſſe album, ac proinde (ſoluetur id, quod ab hiſce dicitur, qui talibus obſtant, atq; oĩno diſputationem è medio tollũt) qm̃, ſi affirmatio hoc eſt quod negatio, non licebit diſputare. ſimilis aũt, inquit, Hera. ſententiæ eſt opinio Protagoræ. hic enim cunctarum rerum mẽſuram hominem eſſe dicebat. nihil aliud dicens quàm quia mel aliis videtur dulce, aliis amarum, idcirco mel & dulce & amarum eſſe, quod conſtanter in eſſe dulce atque amarum permaneat.

Soluetur autem hæc dubitatio, ſi prius contemplabimur vnde orta hæc exiſtimatio fuit. Quibuſdam enim ex opinione naturalium orta fuiſſe videtur. Quibuſdam ex eo, quia non omnes eadem de eiſdem cognoſcunt, ſed alijs hoc dulce, alijs contrarium eſſe videtur. Nihil enim ex non ente, ſed omne ex ente fieri opinio fere omnium naturalium eſt communis. Cum igitur ex perfecte albo minimeq; nõ albo fiat ac oriatur non album, ſi nunc generetur non album ex eo quod eſt non album, ex non ente ipſum illorum ſnĩa fiet, niſi idem & non album eſſet & albũ. At non difficile eſt hanc ſoluere dubitationem. Dictum eſt. n. in naturali ſcĩa, quonam pacto ex non ente & quo pacto ex ente fiunt ea quæ generantur.

Soluetur autem hæc quæſtio, ſi prius contemplabimur vnde orta hæc exiſtimatio fuit.} Soluturus Protagoræ rationem, cauſam in primis reddendam eſſe ait, quæ hũc & cæteros in hmõi ſnĩam induxit, & quoſdam ſententia Phyſicorum ductos hæc tradidiſſe teſtatur. 19
Quæ phyſicorũ ſententia cuiuſmodi ſit explicans ait, qm̃ ex nõ ente nihil fieri, i. ex eo quod nullo modo eſt, effici nihil, ſed quidquid fit, ex aliquo ente & ſubiecto effici, omnium fere Phyſicorum commune decretum eſt. Nam hic eſt dictionis ordo, deinde ſequitur illud (quibuſdam quia non omnes eadem de eiſdem cognoſcunt) ideſt, quibuſdam accidit vt talia de rebus & contradictione traderent, propterea ꝙ non omnes de eiſdem eadem exiſtimant. Nam quod his dulce videtur, hoc amarum aliis. quo fit vt non omnes idem dulce eſſe arbitrentur, nec viciſſim amarum. Sed cum dixiſſet, quoſdam ex communi phyſicorum ſententia in hanc opinionem veniſſe, alios ex eo ꝙ non oĩbus eadem viderentur, prius exponit quomodo ex phyſicorum ſententia quibuſdam occaſio data fuerit, vt album etiam non album eſſe dicerent, & dulce non dulce, ſed valde obſcure & tenebricoſe hæc interpretatur. Cum igitur, inquit non album fiat ex eo quod perfecte eſt album, minimeq; nõ album, i. cum per me Ariſtotelem & reuera non album fiat ex perfecte albo ſiue pure albo, & nequaquam non albo, i. non ex eo quod partim eſt album, partim non albũ ſed ex albo perfectiſſimo. Nam ſi non album fit, ex omnino albo efficietur. Cum igitur non album, vt dictum eſt, fiat ex albo (nunc autem factum non album) ideſt, per eos aũt qui contradictionem ſimul veram eſſe aiunt, quod efficitur non album, non fit ex albo, vt nos dicimus, ſed ex non albo. iſti. n. non album ex non albo generari comminiſcuntur. per iſtos igitur, ſi fiat non album, nihil aliud eueniet, quàm quod ſit non album, id ex non albo fieri. cum contra oporteret, vt ex albo fieret. quod ſi non album fiat ex non albo, non album per ipſos ex minime ente efficietur (niſi idem & non album eſſet & album) ideſt, niſi non album idem eſſet, atque album. ſic enim per hyperbaton legendum eſt. Ac dictionem quidem explicauimus, ſenſum autem huiuſmodi eſſe puto. Qui phyſicorum

eorum ſententiam ſequuti,ea quæ diximus tradebant,
propoſitionẽ ex inductione ſumebant falſam,ad hunc
modū, vt homo ex homine fit, equus ex equo, ſic non
album ex nõ albo efficietur, nõ ex albo. quæ quidem
propoſitio falſa eſt. Nam licet homo ex homine pro-
creetur,proxime tamen ex ſemine virili, & menſibus
muliebribus, quæ homines nõ ſunt,generaſ. Hanc igi
tur propoſitionẽ falſam aſſumentes, q.ſ.non albū ex
nõ albo,nõ ex albo generatur,& alteram item falſam,
ſcilicet omnes negationes non entia ex non entibus
ſignificant,in hunc modum argumentabantur. ſi non
album efficitur, vtiq; ex non albo efficietur, non albū
autem eſt non ens, non album igitur ex non ente effi-
cietur, at ex nõ ente nihil fieri Phyſicorū eſt conſen-
ſus. non igitur efficitur non albū ex non albo, ſiue ex
non ente,ergo efficitur ex ente. At ſi nõ album eſt non
ens,album ꝓculdubio erit ens, ac proinde album. vel
quod eſt tantundẽ,ens,id erit,ex quo efficitur,nõ al-
bum, cum quod efficitur, ex ente fieri oporteat. Sed
rurſus quatenus non album per iſtos efficitur ex nõ al-
bo, id ex quo non album efficitur erit non album. id
igitur ex quo nõ albū fit, albū erit, & non album. Et
idem dulce,id ex quo efficitur dulce cui ſimilis eſt cæ-
terorum ratio quod ſi verum eſt, contradictio ſimul
vera fuerit.hanc igitur quæſtionem ſoluens,verum di-
ctu eſſe,ait,non album ex non ente fieri,non tamen ex
non ente ſimpliciter,ſed ex non ente aliquo,& aliquo
non ente, de quibus eſt in lib.1.Phyſici auditus diſpu-
tatum Sed quærat aliquis in ea quæ initio explicandæ
dictionis dicta ſunt, quomodo.n.ait nū album ex perſa
cte albo fieri?cùm non album quiddam exempli gra-
tia,fuſcū ex nõ albo efficiatur,hoc eſt ex nigro. An,vt
puto,hoc dixit ad noſtram imaginationem ſpectans?
Nam cùm omne,quod fit,ex negatione ſui fiat, ſimul
atque audimus fieri non album,imaginamur eius ne-
gationem,ideſt album.

*Atque fidem vtriſque ſimiliter opinionibus eorum ac
imaginationibus adhibere, qui inter ſeſe contendunt, inſi-
gnis dementia eſt. Conſtat enim alterum ipſorum neceſſariò
dicere falſum. Patet autem ex hiſce, quæ fiunt in ſenſu.
Nunquam enim idem aliis dulce, aliis contrarium videtur,
ſi non corruptum atque infectum inſtrumentum eius ha-
beant ſenſus, qui dictos ſapores diſcernit. Quòd cum eſt ta-
le, alteri putãdi ſunt mẽſura, alteri nõ putãdi. Idẽ & in bo-
no, & honeſto, ac turpi & iſtiuſmodi cæteris eſt cenſendum.*

Atq; vtriuſq; ſimiliter opinionibus eorum atque
20 imaginationibus attẽdere, quæ inter ipſos contẽdunt,
ſtultum eſt.) inter ipſos dixit pro inter ſe inuicem. hęc
aūt verba ad ſolutionem ſpectant eius rationis, quæ
qm̃ non eadem omnibus videntur, idcirco idem bo-
num & non bonū, & albū idem, nõ album eſſe ſtatuit.
Stultum igitur eſſe ait, inter ſe diſſidentium ſententias
accurate diſcutere. nam quid magis alienum dici po-
teſt, quàm idem & dulce eſſe, & non dulce, propterea
ꝙ recte valenti dulce videatur, ęgrotãti nõ dulce? cùm
ægrotantes haud dubie decipiātur: quippe quibus cùm
recte valerent non videbatur illud non dulce, ſed dul-
ce ægrotantibus idcirco videtur amarū, qm̃ ipſorum
ſenſorium eſt debilitatum, & id quo iudiciū de huiuſ-
modi ſaporibus fertur. quod cùm ita ſit, par eſt, ut re-
cte valentes, qui ſanum ſenſorium obtinent, menſura
rerum ſint, deq́; his recte iudicare exiſtimentur, & res
tales eſſe dicantur, quales ab his eſſe dicuntur, nec
ægrotantibus fidem habeamus. Eadem eſt boni tur-
piſq; ratio. Nam quæ homines ſtudioſi bona eſſe dicūt,
ea bona ſunt appellãda, quæ mali, non etiã. Vt.n.recte
valẽtes ad ægrotantes, ſic ad malos ſtudioſi ſeſe habent.

*Illud.n.cenſeri non aliud eſſe conſtat, quàm tot eſſe ea
putare oportere, quot hiſce videntur, qui ſub viſu digitum
ſubmittunt, atque faciunt vt ex vno duo tunc videantur,
propterea quòd illis tot eſſe videntur, & rurſus vnum. nam
hiſce qui viſum non mouent, ipſum vnum, non plura, ſed
vnum eſſe videtur. Omnino autem abſurdum eſſe videtur
ex eo de veritate iudiciū facere, quia res quæ hic ſunt, muta-
ri videntur, & nunquã in eiſdem perſiſtere. Oportet enim ex
hiſce veritatem venari, quæ ſemper eodem modo ſeſe ha-
bent, mutationemq́; nullam ſuſcipiunt. Talia vero ſunt ea,
quæ ſunt in cœlo. Hæc.n.non interdum talia, interdū nõ talia,
ſed ſemper eadẽ videntur, nullamq́; mutationem ſuſcipere.*

Illud.n.cenſeri nõ aliud eſſe conſtat, ꝗ tot eſſe &c.} 21
Senſus eſt, affirmare idem dulce & amarum eſſe, pro-
pterea ꝙ mel recte valenti dulce, idem ægrotanti ama-
rum eſſe videtur, ſimile eſt ac ſi idem vnū & non vnum
eſſe dicas: qm̃, ſi ſubiecto digito moueas viſum, quod
vnum eſt, id tibi duo eſſe videbitur. idem vnum tantū
exiſtimabitur, ſi quieſcente oculo intuearis. Abſurdum
eſt enim dictu, vnum eſſe duo, cum tranquillus viſus
vnum eſſe renunciet, quod eidem concitato duo eſſe
videtur. Vt igitur hoc ridiculum eſt, ſic item dulce idem
eſſe, atq; amarum aſſerere, qm̃ huic dulce illi amarum
eſſe videatur. Hæc effatus, abſurdum omnino eſſe ait,
qm̃ circunterranea nobiſq́ue familiaria fluxa inſtabi-
liaq́ue eſſe videantur, ab his ſumpto argumẽto, talia de
veritate conſtituere, cum ſit æquius, & magis philoſo-
pho dignum à ſempiternorum conſtantia, quæque nul-
la præterquam loci mutatione conuariant, quidnam
verum ſit aucupari. Mundum autem vocat cœleſtea
globos, & ſtellas.

*Præterea ſi eſt motus, atq; aliquid mouetur, omne autẽ
quod motu cietur, ex aliquo atq; ad aliquid pergit, id ſane
quòd mouetur, in illo eſſe ex quo mouetur, & non in ipſo eſſe,
& ad hoc moueri, atque in hoc eſſe ſententia ipſorum opor-
tet, vel non ſunt ſimul contradictoria vera.*

Præterea ſi eſt motus, atq; aliquid mouetur, omne au- 22
tem quod motu cietur, ex aliquo atq; ad aliquid per-
git.) Hoc quoque ad redargutionem illorum pertinet,
qui contradictionem ſimul eſſe veram aiebant. Di-
cit autem, quoniam cum motus ſit neceſſe eſt vt ſit
aliquid quod moueatur, quidquid autem mouetur,
ex aliquo mouetur in aliquid, idcirco vt quod moue-
tur in illo ſit oportet. fit igitur per eos qui cõtradictio-
nem ſimul eſſe veram tradunt, vt quod mouetur, ſit in
termino ad quẽ mouetur, & non ſit, ſimiliter in quo mo
tum fuerit ſit, & non ſit. hoc autem conſequi, hinc intel-
ligere licet. Nam cum id quod ex aliquo motū eſſe de-
bet, quieſcens in illo, ex illo moueatur, quatenus in illo
quieſcit, eſt in illo & non eſt in illo, ſi quidẽ cõtradictio
ſimul vera eſt. ſi quid enim ex albo moueri debet, id in
albo eſt, & in ipſo quieſcit. Cum autẽ per hos de albo
non album vere prædicetur, non erit in albo, eſt igitur
in albo, & non eſt in albo. Rurſus qm̃ mouetur in ni-
grum, non eſt nigrum. at cum non nigrum per iſtos ni-
grum etiã ſit, fit in hoc, ideſt, eſt etiã in nigro. Nam fit
hoc in loco, pro eſt poſitum eſt. ſed verba quæ Græce
proxime ſequuntur, obſcuriſſimam reddunt orationẽ.
Articulus enim generis neutri, & (autem) coniunctio
pro, vel, dicta ſunt vt dictio tota concinne ad hūc mo-

dum explicate debeat.ſi motus eſt,& aliud quod moueatur,omnis autem res ex aliquo in aliquid mouetur, id quod mouetur,vel erit per iſtorum doctrinam in eo ex quo mouetur,& non erit, vel contradictio non erit ſimul vera.ſi ergo illa fieri non poſſunt verum fuerit contradictionem non eſſe ſimul veram.

Et ſi ea,quæ ſunt hic,fluunt cõtinue ratione quantitatis, atq; mouentur, idq́; quiſpiam ponet & ſi veritatis metas egreditur,cur ratione qualitatis non manent? Videtur enim ex eo quoque de eodẽ cõtradictoria prędicare, quia quantũ in corporibus manere non putant. Quapropter idẽ et quatuor cubitorum eſſe, atque non eſſe cenſent. At ſubſtantia ad qualitatem accõmodatur, atque hæc eſt definitæ naturæ,quantitas vero indefinitæ. Præterea,cur medico cibum hunc ſumere iubente ſumunt? non eſt enim hoc panis potius quàm non panis,quare nihil refert,comedant,an non comedant. Nunc vero,quia ille circa ipſum verum dicit,atq; eſt eis cibus, quem ille iuſſit, hunc ipſum ſumunt, & tamen non oportebat non permanente in ſenſibilibus natura fixa vlla, ſed ſubeuntibus ſemper motum, continuoque fluentibus vniuerſis. Præterea ſi alteramur ſemper,& nunquam iidem manemus,quid mirum, ſi eadem nobis vt ipſis ægrotantibus nunquam videntur? Etenim hiſce quia non perinde habitu ſunt diſpoſiti,atque cum ſani erant,ideo non ſimilis videtur ea, quæ ſenſu percipiuntur, ipſa quidem nullam ſubeuntia ob id ipſum mutationem, impreſſiones autem in ſenſu ipſis ægrotantibus efficientia diuerſas ob ſenſuum inſtrumentum variam diſpoſitionem,& non eadem. Ergo & cùm dicta mutatia ſit,eodem modo rem ſeſe habere fortaſſe neceſſe eſt. Quòd ſi non mutamur,ſed iidem manemus, erit in rebus perfecto quippiam manens.

23 Et ſi ea, quæ ſunt hic,fluunt cõtinue ratione quantitatis.)Cùm res per formam habeãt vt ſint,tq; dicãtur id,quod dicuntur,per materiam vero (hanc.n.appellat quantũ,vt paulopoſt formam quale vocabit) vt continenter fluant,ſi quis inquit noſtratia continenter ſecundũ materiam fluere concedat (q̃q̃ id verum non eſt,neq;.n.quæ augeſcunt,& incrementum recipiunt, cõtinẽter fluunt, neq; lapides & pleraq; alia) cur propter quale & formam non dicantur perſiſtere? Quale .n.ſiue forma & ſubſtantia non fluit,ſed manet eadem. Si ergo iſti contradictiones idcirco de eodem atq; vno prædicant, vt uidentur, quia quãtũ & materiam non perſiſtere putant,cùm maneat quale, atque forma determinata ſit, à qua rebus eſſe ſuppeditatur, profecto iſtis ob hanc ipſam contradictionis veritas potius erat inficienda. Nam,ſi res continenter fluere rati, cõtradictionẽ ſimul eſſe confirmant, ſi eaſdẽ non fluere ipſis fuerit probatum,par eſt vt contradictionem ſimul veram eſſe negent. Præterea,inquit,ſi contradictio ſimul vera eſt,panis erit non panis. Cum ergo iſtis Medici pane veſci præcipiunt,cur allatum panem nõ negant eſſe panem,eundemq; abiiciunt, ſed accepto vt pane veſcuntur? Suis igiẽ operibus iſti ſe non ex animi ſententia talia dicere taſtantur. Quare nihil refert,comedant, an nõ.) Nã,ſi comedere hoc eſt, quod non comedere, par eſſet ne comederẽt. Tamen nõ oportebat nõ permanẽte natura fixa vlla.) ideſt, nõ oportebat vt panis eſſet,qđ admonent quaſi panem, cùm per ipſos nullo tempore quidquam idem perſiſtat. Præterea, inquit, qm̃ per iſtos continenter alteramur nec vnquam iidẽ perſiſtimus,idcirco nunquã res eædẽ nobis eſſe videntur,non q res eædem dulces ſint & nõ dulces,bonę,& nõ bonę. vt.n.motus, per ſenſus à ſenſibilibus excitati nõ perinde laborãtibus, atq; valentib' videnẽ propterea q alio nunc ægrotantes habitu tenentur, q̃ prius cùm recte valerent (eodẽ modo rẽ ſeſe habere neceſſe eſt) ſubaudiendũ eſt,in nobis. Itaq; eædẽ ſunt, ſed nobis alias aliæ videnẽ eſſe, cũ ſupradicta, ideſt cõtinens mutatio in nobis verſetur. Si quis ergo nos continenter mutari dicat,quæ diximus conſequẽtur. ſin autẽ non mutamur, ſed iidem perſiſtimus, & in identitate perſeueramus,nimirum aliqua ſunt, quæ perſiſtunt,nec fluunt, in quibus non erit ſimul vera contradictio.

Eorum igitur ſcientias,qui dubitationes dictas habent ex ratione, non eſt facile diſſoluere, ſi non aliquid ponant, atq; huiuſce non vlterius poſtulent rationem. ſic enim omnis ratio,omniſq́; demonſtratio fieri ſolet. Nihil enim ponentes,diſputationem atq; rationem omnino tollunt. Quare non erit ad tales homines ratio. At hiſce,qui per dubitationes traditas dubitant, facile eſt obuiam ire, atq; ea diſſoluere,quæ in ipſis faciunt dubitationem, idq́; ex hiſce, quæ dicta ſunt,patet. Quare perſpicuũ ex his euaſit contradictoriè oppoſita de eodem vno in tempore vere dici nõ poſſe, neq; contraria, propterea quòd contrarietas omnis per priuationem,atq; habitum dicatẽ, quod quidem patet, ſi rationes contrariorum ad principium reſoluantur. Similiter neq; quicquam eorum,quæ media ſunt,de vno prædicari eodemq; poteſt. Nam, ſi ſubiectum ſit album,dicentes ipſum nec albũ nec nigrum eſſe,falſo dicemus. Accidit enim album ipſum eſſe,atque non eſſe: etenim alterum complexorum de ipſo vere dicetur. Hoc autem eſt cõtradictio albi. Neq; igitur,ſi vt Heraclitus,neque ſi vt Anaxagoras cenſebat,dicamus, fit vt vere dicamus, alioquin eueniet, vt de eodem contraria predicentur. Cùm.n.in quouis cuiuſuis partem eſſe dicit,tunc non magis dulce dicit eſſe, quàm amarũ,aut reliquarũ quãuis cõtrarietatũ. Siquidẽ in quouis quodq́; non potẽtia ſolum,ſed actu ſegregatumq́; ineſt. Similiter non fit, vt dictiones oẽs aut verę ſint, aut falſæ,tum ob alias cõplures ſane difficultates,quæ ob hanc concludi poſitionem,accumularique poſſunt,tum etiam ex eo,quia ſi vniuerſa ſint falſa, neque idipſum ſi quiſpiam dixerit, verum dicet. Sin omnes ſint verę, ſi falſas dixerit eſſe,non falſo dicet.

Eorum igitur ſententias qui dubitationes dictas habent ex ratione,non eſt facile diſſoluere,ſi non aliquid ponãt.)His verbis docet nos,eorũ qui talia tradũt,qui poſſint ad ſanitatem redire,& ab huiuſmodi errore vendicari, & qui ſecus, qui ergo,inquit, ſic rationibus perſuaſi ſunt,vt non ſolum rationem quæ idẽ albũ & nõ albũ eſſe demonſtrat, verã & inuictã eſſe dicãt,ſed etiam quod vident, id hominem eſſe,& non hominẽ, in hos difficilis eſt ratio diſputandi,atq; adeo fieri non poteſt vt rationes ſoluantur, quibus vt talia dicãt & ſentiant, fuerunt adducti, ſi nihil neq; ponant neq; concedant, neq; rationẽ requirãt qua ſolui poſſint rationes quibus adducti fuerint. ſi quis.n.eo dementiæ ac ſtuporis proceſſit, vt ne ſuo quidẽ ſenſui fidem habeat,ſed cum Socratẽ videt,vt hominẽ ipſum ac vt non hominẽ videre confirmet,is quomodo cõtradicẽtem audire,ſuſtineat, aut omnino quidquã concedere? At ſi nihil iſti ponunt, neq; concedunt, qua ratione licebit eos conuincere, cũ omnis ratio omniſq; demonſtratio ax poſitione ac confeſſione aliqua proficiſcatur? Cęterũ deficiẽter admodũ in principio dictio illa dicta eſſe videtur,quę ait. 24 Eorum igitur ſententias dictas qui dubitationes habẽt ex ratione,nõ eſt facile diſſoluere,ſi nõ aliquid ponãt.) hic enim deſideratur hoc,& qui res tales ſibi videri aiũt

vt plena

vt plena oratio ſit huiuſmodi. quibus hæ dubitationes, iniectæ ſunt à ratione ipſis obiecta, quæq; ipſos adduxit vt res affirment tales ſibi videri, quales eſſe aiunt in eos nulla ratio eſt, nulla redargutio. qui vero ambigentes, ſic aiunt, hic quidem homo eſt, nec nobis nõ homo videtur, ſed rationibus victi eundem hominem & non hominem eſſe dicimus, eis occurrere non eſt factu difficile, atq; eorum dubitationes ſupradicta ratione diluere. Hi enim cum ſenſui fidem adhibeant rationem uſui rerum ac ſenſibus conſentientem audire percupiunt. Quare, inquit, perſpicuum ex his euaſit, cuntradictorie oppoſita de eodem vno in tempore vere dici non poſſe, neque contraria, propterea quòd contrarietas omnis per priuationem atque habitum dicitur, quĩ priuatio & habitus eiuſdem ſimul eſſe non poſſunt. Dici autem contraria per priuationem, planum eſſe ait contrariorũ rationes ad initium reſoluentibus, ideſt, rationes contrariorum ſumentibus. Nam ſi valetudo eſt calidorum atque ſiccorum temperamentum, morbus vtique horum diſtemperamentum fuerit. Diſtemperamentum autem priuatio eſt temperamenti. contraria igitur vt priuatio & habitus, de eodem prędicari nequeunt, ſimiliter neque quidquam eorum quæ media ſunt contrariorum, vt fuſcum & ſimilia de vno & eodem ſimul valent prędicari. Nam ſi ſubiectum eſt album, non licet ipſum neque nigrum neque album dicere. id eſt, ſi album eſt, non licet ipſum appellare fuſcum. fieret enim vt idem album eſſet, & non album. Sed quoniam nigrum & album copulauit dicens, neq; nigrum neque album, deinde cum dixiſſet falſum dictu eſſe, album neque nigrum eſſe, neque album, adiunxit. Etenim alterum complexorum de ipſo vere dicetur.) hoc eſt, album de albo vere prędicabitur, non medium ſiue fuſcum. Illud vero (hoc autem eſt contradictio albi) propter non album dixit. quod ſi non albũ eſt contradictio albi, vtique non albũ haud vere de albo prædicabitur. Demonſtratum eſt enim contradictiones ſimul veras eſſe non poſſe. Album igitur de albo vere prędicabitur. nam verum eſt dictu album eſſe album & concludit dicens. Neque igitur ſi vt Heraclius &c.) eſt autem ſenſus. Non igitur verum dicemus, ſi idem bonum & non bonũ eſſe dixerimus, vt Heraclitus aut Anax. cenſebat. Nam ſi dicentes, vt illi dicebant, verum dicere putemus, ſit vt cõtraria de eodem prædicentur, quod fieri non poſſe demonſtratum eſt. Docet autem quomodo fiat per Anax. vt contraria in eodem ſimul ſint. Nam cum in omni & quauis re omnia eſſe dicit. Anax. dulce, amarum, album, nigrum, & cætera cuncta (nam cum omnia in omnibus nõ potentia, ſed actu ac ſeparata & per ſe eſſe ait, nihil aliud dicit quàm contraria eſſe in eodem. Similiter, inquit, non ſit vt dictiones omnes aut veræ ſint, aut falſæ) id eſt, perinde errant qui omnia falſa eſſe dicunt, atque ij qui cuncta vera eſſe confirmant. Dictiones enim appellat ſententias quæ de rebus habentur. Nam ſi omnes ſententiæ falſæ ſunt, haud dubie illa quoque falſa erit quæ omnes falſas eſſe dicit. Itaque falſum erit dictu omnem affirmationẽ eſſe falſam. at ſi omnis affirmatio vera eſt, vera eſt igitur ea quæ ait, omnis affirmatio eſt falſa. & ſi verum eſt omnem affirmationẽ eſſe falſam, falſum erit omnem affirmationem eſſe veram. Itaque omnem eſſe falſam, tam falſum dictu eſt quàm omnem eſſe veram.

Omnis autem ſcientia principia quadam circa vnumquodq; eorum, quæ ſub ſe cadunt, atque cauſas quærit, vt Medicina, vt corporum exercendorũ facultas, & queq; cæterarum effectricum, Mathematicarumúe. nam harum quæq; genus quodpiam definitum ſibi aſſumens, quod quidem ſit in rerum ratione, entisq́; ſubeat rationẽ, circa idipſum verſatur, pertractationemq́; facit, non tamen vt ens eſt, entisq́; ſubiiciatur rationi. Ad hæc alia quadã eſt ſcientia præter illas. Dictarũ aũt quæq; ſcientiarũ, ipſum quid eſt aliquo modo in vnoquoque genere ſumens, reliqua mollius, aut exactius demonſtrare conatur. Sumunt autem ipſum qd eſt, aliæ per ſenſum, aliæ ſupponẽtes. Quapropter & ex tali patet inductione, ſubſtantiæ, & ipſius quid eſt, demonſtrationem non eſſe.

Omnis autem ſcientia principia quædam & cauſas 25
quærit.) Propoſitum ei eſt hoc in loco, vt ſapientia quo diſcrepet à cęteris diſciplinis, oſtendat. quod diſcrimen explicat docẽs cæteras diſciplinas accipientes aliquã entis partẽ, quaſi exiſtentem ac entitatis participantẽ, demonſtrare quæ illi per ſe accidunt, nõ qua eſt ens, ſed in eo quod eſt talis. Nam Geometria propoſitis ſibi lineis, ea conſiderat, quæ illis accidunt in eo quod tales ſunt, i. in eo quod quantæ & continuæ, non in eo ꝙ ſunt entia. Et Phyſica, ſua ſubiecta non in eo quod entia ſunt, cõtemplatur, ſed in eo ꝙ principiũ motus in ſe habent. cui ſimilis eſt cæterarum doctrinarum ratio. Itaq; hoc Sapiẽtię ac cęteris doctrinis intereſt, quòd illarum quędã ſibi ſubiecta, ut quanta & continua conſiderat, quædam vt mobilia, & alia itẽ ratione alia. nulla tamen ipſorũ, quæ ſit continui, aut lineæ natura conquirit, ſapientia vero eſſe & naturam ipſorum conſiderat, & de ipſis in eo ꝙ entia ſunt contẽplatur. Nã eſſe cuiuſq; ipſius natura eſt. omnis ergo ſcientia, inquit, principia quærit & aſſumit, ſed nulla ipſarum principia, vel quæ ex principiis exiſtunt, in eo ꝙ entia ſunt, cõtemplatur, vt diximus, ſed quædã alia eſt, ſapientia videlicet appellata, quæ de naturis ac definitionibus ediſſerit, & omnino ipſarum eſſe quid ſit inueſtigat. Medicina vero, Phyſica, Mathematica, & cæteræ, quas ſupra commemorauimus diſciplinæ ſui quæq; generis quid eſt, ſiue definitionem vt manifeſtum quiddam & confeſſum aſſumunt. Neq;.n. mathematicus longitudinem latitudinis expertẽ lineæ definitionem eſſe demonſtrat, ſed ꝙ eius definitio ſit vt indubitatum aſſumit. Harũ igitur quęq; pro cõfeſſo ſumens hanc definitionem ſeu deſcriptionem huius eſſe principij, quæ ſub principiis cadũt, quædam remiſſius, molliusq́; demonſtrat, vt Aſtronomia, accuratius alia, vt Geometria. Neq; vero diſciplinæ omnes principia ſimiliter aſſumunt, ſed phyſica, exẽpli gratia, accepto per ſenſum, ignem calidũ eſſe atq; ſiccũ, aquã frigidam & humidã, ipſorũ opera & affectiones conſiderat, Geometra vero non ſenſus argumento, ſed poſitione punctũ id eſſe ait, cuius nulla pars eſt. Cùm igitur omnes ſcientiæ, vt dictum eſt, neq; ſuorum principiorum definitiones demonſtrẽt, ſed pro cõfeſſo hanc eſſe huius accipiant, neq; definitiones eas, quæ à principiis proficiſcũtur, hac inductione palam fit, ſubſtantiæ & quid eſt ſeu definitionis non haberi demõſtrationem, quod eſt vnum ex iis, quæ in quæſtionẽ veniunt, quærebatur enim, vtrum definitionis habeatur demonſtratio, an nõ. Ac dictorum quidẽ ſenſum hmõi eſſe puto. Effectiuã porrò ſcientiã vocat cementariã, lignariáq; artẽ, & ſimpliciter oẽs, quarũ poſt actionem opus aliquod ac effectus manet, cũ ſit ea actiua, cuius poſt actionẽ nihil reliquum ſit, qualis eſt ars ſaltandi,

aui fidelibus canēdi. de quibus in Moralibus, quæ Nicomachia inſcribuntur, accurate dictū eſt. Nā harum quæq; genus quodpiā definitū ſibi aſſumens tāquā exiſtens & ens circa ipſum verſatur.) Tanquā exiſtens & ens dicit, nō ꝙ Geometria. verbi gratia, id quod circūſcribit atq; accipit, in eo qđ eſt ens cōſideret, ſed qa lumens qđ circunſcribit, nō vt nō exiſtens, ſed vt exiſtens ac entitate participans, quæ illi ꝑ ſe accidūt, contēplatur, de quibus philoſophia in eo ꝙ entia ſunt ediſſerit.

Cum vero ſcientia de natura, ſit ſcientia quedam, patet & ab actiua et ab effectiua ipſam eſſe diuerſam. Effectricis.n. principium motus in eo quod efficit, & nō in eo quod efficitur, eſt, atq; hoc eſt aut ars quædam, aut alia quædam facultas. Similiter & ipſius actiuæ motus principium nō eſt in ipſa re agēda; ſed potius in hiſce qui agunt. Naturalis vero circa ea quæ motionis in ſeipſis principiū habent, verſatur. Sciētiā igitū naturalē neceſſario neq; actiuā, neq; effectricem, ſed contēplatricē eſſe ex hiſce quę diximus, innoteſcit. Sub horum.n. generum vnum ipſa cadat neceſſe eſt. Atqui cum ipſum quid eſt, vnamquāq; ſcientiam aliquo modo ſcire neceſſe ſit atq; hoc principio vti, nō lateat oportet quonam modo definiēdum ſit philoſopho naturali, & quo pacto ſubſtantiæ ratio ſit ab eo ſumenda, vtrū vt ipſum ſimum, an potius vt concauum ipſum. Horum.n. ratio quidem ſimi, cum ipſius rei materia, ratio autem concaui ſine materia dicitur. Simitas.n. in naſo fieri ſolet, quapropter & ipſius ratio cum hac ipſa eſt aſſignata. Eſt.n. ſimum concauus naſus. Patet igitur & carnis, & oculorū, & reliquarum partium rationem ſemper eſſe cum materia aſſignandam. Quoniam autem eſt ſcientia quædam ipſius entis ea ratione qua eſt ens, ac ſeparabile, conſiderandum eſt, vtrum eadem an diuerſa potius à naturali ſcientia ſit ponenda. Naturalis itaque circa ea verſatur quæ motionis in ſeipſis principium habent. Mathematica vero eſt quidē cōtemplatrix quædam, & circa immobilia verſatur & ipſa, at non ſeparabilia, vti patet. Eſt ergo circa ens ſeparabile atq; immobile alia quædam ab his vtriſq; diuerſa, ſi ſit in ratione rerū quędam ſubſtantia talis, ſeparabilis inquam atq; immobilis, quod quidem enitemur poſtea demonſtrare. At ſi qua eſt in ratione rerum talis natura, ibi profecto & ipſum diuinum erit, idque erit principium primum, atq; principium maxime. Patet igitur genera contemplatiuarum tria ſcientiarum eſſe, naturalem, mathematicam, theologiam. Atque genus quidem ſciētiarū contēplatiuarū eſt pręſtantiſſimū. Harū aūt ipſarū præſtabiliſſima eſt ea quā vltimo diximus. Circa nāque præſtabiliſſimum eorum quæ ſunt in ratione rerū, verſatur. Præſtabilior enim atque deterior quæq; ſuo dici ſubiecto ſolet. Dubitauerit autem quiſpiam, ſi eius quod eſt, ſcientiam vt ens eſt, vniuerſalem ponere oportet, necne. Mathematicarum enim quæq; ſcientiarum circa quid definitum genus verſatur, vniuerſalis autem de omnibus eſt communis. Si ſubſtantiæ igitur naturales primæ ſint omnium, naturalis quoque prima ſcientiarum omnium erit. Sin vero ſit alia quædam natura ſubſtantiaq́; ſeparata, atq; immobilis, aliam ipſius ſciētiam eſſe neceſſe eſt, prioremq́ue ſcientia naturali, atq; vniuerſalem, hoc ipſo quod antecedit.

26 Cum vero ſcientia de natura ſit ſcientia quædā patet & ab actiua & ab effectiua ipſam eſſe diuerſam.) Expoſito ſapientiæ ac cæterarum diſciplinarū diſcrimine, differētiam declarat, qua phyſica, hoc eſt naturalis doctrina diſcrepat ab actiuis, & effectiuis ſcientiis, quæ autem actiuæ, quæ effectiuæ eſſe intelligantur, ſtatim enarrauimus. Ad hunc igitur modum argumentatur, omnis actiuæ & effectiuæ ſcientię principiū motus per quod efficiēda agendaq́; vel fiunt vel aguntur, in aliis, id eſt, in agente & efficiente eſt. principium autē phyſicæ nō eſt in alio, ſed in iis quæ fiunt à natura, phyſica igitur non eſt neq; actiua, neq; effectiua. porrò principium effectiuæ & actiuæ non eſſe in eo quod fit & agitur, certum eſt. Neq;.n. principium domus ædificandæ in domo ipſa eſt, ſed in cementario artifice. neq; ſaltationis in ſaltu, ſed in ſaltante. nec citharæ perſonandi in cithara, ſed in perſonante. At phyſicę principiū, ꝑ quod eduntur opera naturalia, in iis eſſe quæ efficiuntur, nemini eſt ignotum, qui modo illam doctrinam paulo accuratius attigerit. eſt.n. natura motus & quietis principium eius in quo eſt primum, & per ſe eſt, ac non ex accidēti. Quod autem ad dictionem pertinet, cū ait. Atq; hoc eſt aut ars quædam, aut alia quædam facultas.) artē vocat, vt artem cementariam, aliam vero facultatem animantium rationis expertium impetum naturalem, vt quo aranea telam ſuam, hirundo nidum conficit. hęc.n. non arte quadam ab illis peragūtur, ſed inpetu quodam naturali. Ergo cum doctrina quæq; contēplatiua ſit, vel actiua, aut effectiua. phyſica vero quæ doctrina eſt, nec ſit actiua, nec effectiua, reliquum eſt vt phyſica contemplatiua ſit. Nam cum ſit neceſſe, vt ſub aliquod horum generum cadat, planum fit, ipſam ex neceſſitate contemplatiuam eſſe, aut actiuam, vel effectiuam. Hæc effatus, vt theologus, & cunctis diſciplinis ſuperior, docet quomodo phyſicus debeat quodāmodo definire. neq; enim tāquam theologus definire debet. Dicit ergo. Atqui cum ipſum quid eſt, vnamquāq; ſcientiam aliquo modo ſcire ſit neceſſe) aliquo modo, id eſt citra demonſtrationem. Cum hoc igitur ſit neceſſe (non lateat oportet quonam modo definiendum ſit philoſopho naturali, & quo pacto ſubſtantiæ ſit ab eo ſumenda definitio, vtrum vt ipſum ſimum, an potius vt concauum ipſum.) Simum dicit, qm̄ ſimum ſemper definimus cum materia in ipſo ſubiecta, hoc eſt naſo. dicimus enim, ſimitas eſt cauitas in naſo. quod idcirco facimus, qm̄ ſimitatis ſubiectum determinatū eſt. Nam ſimitas ſemper eſt in naſo. Cauum vero, idcirco ſine materia definitur, qm̄ in ære, ligno, terra, cœlo, circulo, breuiter in cunctis ferè corporibus reperitur. Vt igitur ſimum definituro, neceſſe eſt vt in eius definitione materiam ei ſubiectam, hoc eſt naſum complectatur, ſic phyſicus ſiue carnis ſpeciem, ſiue oculum, ſiue quā aliā ſpeciem naturalem definiat, neceſſe eſt, vt ipſis ſubiectam materiam complectatur. Hęc effatus ait, quonam demonſtratum eſt, eſſe quandam entis doctrinam in eo ꝙ eſt ens, quod autem proprie eſt ens, ſeparabile eſt, expers omnino materiæ, vtrum hoc principium conſiderare, deq́; ipſo diſſerere munus phyſici ſit. an mathematici, quorum neutrius eſſe reſpondet. Nam phyſica ſeu phyſicus in ea inquirit, quæ in ſe mouendi principium habent. ens aūt ꝓprie intellectum, quod eſt primum principium, & materiæ immune, omnino ſtabile eſt & immobile. Mathematica vero immobilium & manentium eſt cōtemplatrix, ſed ſola cogitatione ſeparabilium, & in materia conſiſtentium, vt intelligatur ne ad hāc quidem primi principij quæſtionem pertinere. Illa igitur doctrina, quæ immobile illud & omnino ſeparatū conſiderare conatur, diuerſa eſt à phyſica & mathematica. At ſi qua eſt in ratione rerū talis natura, ibi profecto & ipſum diuinum erit.) id eſt, ea vtique fuerit deus, qui facile princeps primumq́; principiū eſt. Ex

dictis ergo planum nobis eſt effectum, tria eſſe contemplantium doctriuarum genera mathematicam, phyſicam, & theologiam. At contemplatricũ genus actiuis & effectiuis ſcientiis & artibus antefertur. Rurſus ex contemplatricibus ea potiſſima eſt, quæ potioribus vtitur priucipiis. potioribus autem vtitur, quæ vltimo loco dicta eſt, id eſt theologia. Prærerea non ab re hoc in loco quærit, cũ mathematica & phyſica, & cæterarum quæque ſumens genus aliquod, entis illius accidẽtia conſideret, hęc autem vniuerſaliter ipſum ens in eo ꝗ eſt ens, non partem aliquam, vtrum hæc vniuerſalis ſcientia ſit, & genus phyſicæ atq; mathematicæ, & cæterarum doctrinarum, an ſecus? Nam ſi ſubſtantiæ, inquirit, naturales cæteris eſſent priores, profecto phyſica prima & vniuerſalis doctrina eſſet. Sin autem eſt quædam alia natura ſubſtantiis naturalibus prior, ſeparabilis, & expers materiæ, neceſſe eſt vt illius doctrina diuerſa ſit, & prior atq; vniuerſalis. Vt autem doceat quo modo hanc appellauerit vniuerſalem, adiecit illud (hoc ipſo ꝗ antecedit.) quaſi dicat, propoſitam doctrinam vniuerſalem appello, non ꝗ de cæteris prædicet̃ ſed quia prior eſt, & ſecum tollit alias. Sublata.n. theologia, non eſt dubium, quin eius principia tollantur. nam ſi hæc manerent, ipſa quoq; maneret. at ſublatis theologiæ principiis, cætera quoq; omnia ſublata erunt. Intelligendum eſt autem, qñ theologiam appellat vniuerſalem, non ꝗ de pluribus prædicetur, ſed ꝗ prior ſit, & ſecum alias tollat. Idcirco cũ ens, & proprie ens, id eſt primum principium appellet vniuerſale, non quaſi de pluribus dicat̃ ſic ipſum vocat, ſed quis ſecũ alia principia tollit. Cæterum qua demum de cauſa, hanc doctrinam eiuſq; principiũ appellat vniuerſale? An quia quæ ſecũ tollunt, vniuerſaliora, iis quæ ſimul tolluntur, ſolemus nuncupare, idcirco cũ hæc ſimul tollant, conſuetudinem ſequutus, ipſa vocauit vniuerſalia.

Cùm autem ipſum ens ſimpliciter pluribus modis dicatur, quorum vnus eſt iſte, qui per accidens dicitur, de tali ente primo conſiderandum eſſe videtur. Nullã itaq; ſcientiarum, quæ traditæ ſunt, circa ipſum accidens verſari, cõſiderationemq; facere patet. Neq;.n. extruendarum ædiũ facultas, id quod accidet hiſce, qui ædibus vtentur, conſiderat, vt ſi cum dolore habitauerint, an cum voluptate, neq; ars texendi, neque ſuendi, neque etiam conficiendi epularum facultas, ſed quæque proprium munus, quod ad ſeipſam accommodatur, tantum conſiderat. hoc autem eſt ſuus proprius finis. Neque quenquam vt eſt muſicus vllæ grammaticusue conſiderat.

27 Cùm autem ipſum ens ſimpliciter pluribus modis dicatur, quorum vnus eſt is, qui per accidens dicitur.) Ens ſimpliciter hoc in loco appellat vniuerſale. Quod aũt dicit, huiuſmodi eſt. Cum ens vniuerſale multis modis dicitur, quorum modorum vnus eſt, qui dicitur ex accidenti, operæpretium eſt de ente per accidẽs diſputare. hoc eſt enim quod ait (de tali ente primo conſiderãdum eſſe videtur.) In dictione tamẽ hoc deſideratur, vtrum aliqua ſcientiarũ vel artium id inquirit, an non? huc.n. pertinet hoc qđ ſubiicit̃. (nullã igitur traditarum ſcientiarum de accidente diſputare certũ eſt) vt hæc uerba, nullam igitur traditarum ſcientiarum de accidente diſputare certum eſt ſint ſolutio eius quod deſideratur, vtrum aliqua ſcientiarum vel artium id inquirit, an non? Soluens igitur quæſtionem, dum negat de accidendi ſcientiam aut artem haberi ait. Neq;.n. ars cementaria, vtrum domus moleſte ſit habitãda, conſiderat, nec ars texendi, vtrum veſtis ſalubris, an morbifera ſit futura, cui ſimilis ratio in cæteris artibus reperitur, ſed quod ad ſe proprie pertinet, id vnaquæq; contemplatur. Eſt autem proprium artis cementariæ, formam eiuſmodi conſtruere, quæ ſit ad hymbres arcendos tutamẽ idoneum, & ad opes conſeruandas accomodatum. & hoc tantũ agit, vt forma efficiatur quæ pluuias arcere, & rem familiarem tueri valeat, nulla habita ratione moleſtæ aut iucundæ habitationis. Accidit enim domui vt habitantibus ingrata moleſtaq; ſit, & hoc eſt ens per accidens. Vt igitur cementarius faber non conſiderat quod domui continget, ſic nulla diſciplina vel ars contemplatur ens per accidens.

Neque aſſerit eum qui eſt muſicus, ſi grammaticus fuerit, fore ſimul vtrunq; cum antea non eſſet. Quod autem non ſemper eſt ens, id fiebat profecto. quare ſimul muſicus grammaticusue fiebat. Hoc autem nulla ſcientiarum earum quærit, quæ omniũ ſentẽtia ſcientiæ ſunt, niſi ſophiſtica tantum. Hæc enim ſola circa accidens ipſum verſatur. Idcirco Plato non male dixit, cum circa id quod non eſt, ſophiſtam verſari dixiſſet.

Neq; aſſerit eum qui eſt muſicus, ſi grãmaticus fuerit, fore ſimul vtrunq; cum antea non eſſet.) Hoc ſophiſma qđ à ſophiſtis oſtẽtatur, huiuſmodi eſt, & ſic ab ipſis concludit̃. Ponunt hominem, exempli cauſa Calliã, prius muſicum fuiſſe grammaticæ prorſus indoctũ, deinde factum fuiſſe grammaticum, & ſic argumentãtur. Callias hic nunc ſimul eſt muſicus & grammaticus. qđ ſi verum eſt, ergo cum factus eſt grammaticus, muſicus quoq; factus eſt. Nam cum ſit nunc ſimul grãmaticus & muſicus, ſimul factus eſt grãmaticus & muſicus, ergo cũ factus eſt grãmaticus, nõ erat muſicus, at erat muſicus antequã grãmaticus efficeret̃, vt poſitũ eſt. Ante igitur quam grammaticus fieri inciperet, muſicus erat, & non erat. Sed paralogiſmus eſt in pronunciato, haud dubie falſo, quod ait, quorũ exiſtẽtia ſimul eſt, horũ generatio quoq; ſimul efficit̃. Neq; enim ſi hodie Soſigenẽ eſſe & Alex. dictu verum eſt, protinus & illud, Alex. tunc fuiſſe genitũ, cum Soſigenes procreatus fuit. Soſigenes enim tempore poſterior eſt Alex. quanquam ita acciderit, vt eſſet Alexãdri tempore Soſigenes. Sophiſma ergo huiuſmodi eſt. & hoc ipſum, Calliam muſicũ, etiam eſſe grãmaticum, eſt quidem ens, ſed ens per accidens. Accidit enim vt cum muſicus eſſet, fieret grãmaticus. Cum ergo docuiſſet Ariſt. nullam diſciplinam de ente per accidens diſputare, quia Calliam eſſe nunc ſimul muſicum & grammaticum, ex eorum habetur numero, quæ per accidens ſunt, idcirco nullam doctrinam conſiderare ait, an cum factus eſt grammaticus, ſimul factus fuerit muſicus. Nam doctrinæ de entibus ediſſerunt. quod autem eſt per accidens, id propemodũ nõ ens eſt, in quo ars ſophiſtica verſatur, vt pulcherrime tradiderit Plato ſophiſtam in non ente verſari. Cæterum inconcinna & perquam obſcura dictio eſt, quæ ait. Neq; aſſerit, qui eſt muſicus &c.) ſed vt mihi quidem videtur, ad hunc modum eſt coaptanda (quod autem non ſemper eſt ens, id fiebat profecto, quare ſimul muſicus grammaticusq; fiebat.) deinde adiungẽdum, (neque eum qui eſt muſicus, grammaticum fore, cum antea non eſſet) & ſic legendum (hoc nulla ſcientiarum quærit, quæ omnium ſententia ſcientiæ ſunt, &c.) vt tota & continens oratio ad hunc modum ſeſe habeat. (quod autem non ſemper eſt ens, id fiebat profecto, q̃re ſimul muſicus & grãmaticus fiebat.

cũ igitur qui eſt muſicus, grãmaticum fore, cum antea non eſſet, nulla ſcientiarum earum quærit &c.) Illud aũt qđ ait (quod aũt nõ ſemper eſt ens, id fiebat profecto. quare ſimul muſicus & grãmaticus fiebat) confirmatio eſt qua ſophiſtæ concludere conantur quòd Callias non erat muſicus, quando erat muſicus. Itaq; verba illa (quod aũt non ſemper eſt ens, id fiebat profecto) ſophiſtarum ſunt, qui ſic argumentantur. Quod nõ ſemper eſt, & cum prius non eſſet, nunc eſt, id efficiebatur. Callias aũt nunc eſt muſicus & grãmaticus, quod prius non erat vtrunq;.ſ. grãmaticus, & muſicus, quia muſicus tantũ erat, Callias igitur cum grãmaticus fieret, effectus eſt muſicus. at quod fit, nõ erat, Callias ergo qui muſicus fit, nõ erat muſicus, & tamẽ erat muſicus. Sed ipſe cum dixiſſet (quare ſimul muſicus grammaticusq; fiebat) prætermiſit illud. at qđ fit, nõ erat. & Callias ergo muſicus erat, & nõ erat muſicus. dum ſuo more contulit breuitati. nobis tamen hæc, vt à ſophiſtis dicta, ſunt accipienda, illa vt ab Ariſt. (cum q eſt muſicus, ſi grãmaticus fuerit factus, fore ſimul vtrunq;, cũ antea non eſſet, hoc nulla ſcientiarum earum querit quæ omniũ ſententia ſcientiæ ſunt.) horum igitur verborum quæ ad mentẽ ipſius dicta ſunt, ſenſus eſt. Qui prius erat muſicus, nunc autem vtrunq; & muſicus & grammaticus, cum prius.ſ. non eſſet ſimul & muſicus & grãmaticus, & ſubaudiendum eſt, vtrum is cum factus eſt grãmaticus, muſicus etiam factus eſt, nulla doctrina inquirit ex iis quæ ſine controuerſia ſcientiæ ſunt.

Atqui fieri non poſſe vt ſcientia ſit accidẽtis, perſpicuũ fuerit, ſi quidnam ſit ipſum accidens, enitamur videre. Eorum igitũ quæ ſunt, alia ſemper dicimus & neceſſario eſſe, atq; neceſſitas eſt hic ſumenda, non ea quę violenta dicitũ, ſed ea qua in demonſtrationibus vtimur, alia plerunq;, alia neq; neceſſario, neq; plerunq;, ſed vt contigerit, veluti frigus fuerit cum ſol eſt in Cane, quod quidem neq; ſemper et neceſſe, neq; plerunq; fieri ſolet, ſed interdum accidere poteſt. Eſt igitur id accidens, quod fit quidem, non ſemper aũt fit neq; neceſſario neq; plerũq;. Atq; accidẽs qđẽ quidnã ſit diximus. Cur autẽ rei talis non eſt ſcientia, patet. Omnis.n. ſcientia, eius eſt ſane quod eſt ſemper, aut plerunq;. At accidens in neutro eſt ipſorum. At vero eius quod eſt per accidens, non eſſe principium, cauſasq; tales, quales ſunt eius quod eſt per ſe, luce clarius extat. Erunt.n. omnia neceſſario. nam ſi hoc quidem eſt, cum hoc ſit, hoc autẽ itidem eſt, cum hoc ſit (atq; hoc non vt contingens, ſed neceſſario) neceſſario nimirum & id erit, cuius hoc erat cauſa, vſq; ad id quod effectus vltimus dicitur. Hoc autẽ per accidens erat. quare omnia neceſſario erunt. Atq; id quod eſſe & non eſſe, & fieri atque non fieri poteſt, ex hiſce quæ fiũt, penitus tollitur, & ſi cauſa quoq; nõ eſſe ſed fieri ſupponatur, eadem profecto euenient. Omne.n. quoduis neceſſario fiet. Etenim cras defectio fuerit, ſi hoc fuerit factum; atq; hoc, ſi aliud quippiam, & hoc rurſus ſi aliud. atq; hoc modo ſi à finito tempore, quod eſt ab hoc nunc vſq; ad accedentem diem, tempus auferatur, peruenietur tandẽ ad id quod eſt. Quare cum hoc ſit, omnia poſteriora neceſſario euenient, quibus efficitur, vt vniuerſa neceſſario fiant.

19 Atqui fieri non poſſe, vt ſcientia ſit accidentis, perſpicuum fuerit.) Cum aſſumpſiſſet ex inductione, accidentis non eſſe doctrinam, id verum eſſe planum nobis fore ait, ſi accidens quid ſit definierimus. hoc.n. ſignificant illa verba (ſi quidnam ſit ipſum accidens, enitamur videre) Sed accidens definiturus entium partitionem efficit, quæ vſui ſibi ſit ad reddendam accidentis definitionem, dicens. Entium quædam ſemper & neceſſario ſunt. Sed qm̃ vt in libro huius doctrinæ quarto traditum eſt, neceſſariũ multifariam intelligitur, ac vno modo quod violentum eſt, idcirco adiecit (atq; neceſſitas eſt hic ſumenda, non ea quæ violenta dicitur, ſed ea qua in demonſtrationibus vtimur.) Nam quæ ſunt eidẽ æqualia, ea inter ſe quoq; æqualia ſunt ſemper & neceſſario, & ſimiliter cæterę ſentẽtiæ. Quædam igitur ſemper & ex neceſſitate ſunt, quędam magna ex parte. Nam magna ex parte homines ſunt quinis digitis. Alia neque magna ex parte, neq; neceſſario, ſed vt acciderit, hoc eſt minore ex parte. Quod autem illud (cum acciderit) pro minore ex parte dixerit, ipſe ſubiecto exemplo declarauit. vt inquit, minore ex parte raroq; ſub canis exortum frigus efficitur. fortaſſis.n. hoc vſu quandoq; veniet, accidens igitur neq; eſt ex eorum numero, quæ magna ex parte ſunt, nec eorum quæ neceſſario & ſemper, ſed eorũ quæ raro. Facta igitur ad hunc modum entium partitione, accidens definit, dicens. Eſt igitur id accidens, quod fit quidem, non ſemper tamen, neq; neceſſario, neq; plerunq;. (Itaq; nigredo in coruo non dicetur ſimpliciter accidens, ſed cum additamento, magna ex parte accidens. Quod autem fit raro, id accidens ſimpliciter abſq; additamento nuncupaĩ. Ergo ſi omnis doctrina vel eſt neceſſariorũ vel eorum quæ magna ex parte ſunt, accidens autem nõ eſt huiuſmodi, accidentis certe ſcientia habetur. Aliter quoq; accidentis non eſſe doctrinam oſtendit, in hunc maxime modum concludens. Quorum habetur ſcientia, horum principia & cauſæ ſunt determinatæ, entis autem per accidens principia & cauſæ non ſunt determinatæ, accidentis igitur non eſt ſcientia. Harum duarum propoſitionum maiorem quæ ait, quorum habetur ſcientia, horum principia & cauſæ ſunt determinatæ quia ſæpe demonſtrata eſt, non confirmat. Minorem vero illam, accidentis principia non ſunt determinata, demonſtrat per impoſſibile ponens eius oppoſitum, eſſe videlicet determinatas cauſas accidentis, virtute rurſus in hunc modum concludens. Accidens habet cauſas determinatas, vt poſitum eſt. quorum autem cauſæ determinatæ ſunt, ea ſunt neceſſaria. accidens igitur eſt neceſſarium. cui ſi addideris, aliam propoſitionem, quod autem eſt neceſſarium, id ſemper eſt, concludetur, accidens igitur ſemper eſt. At hoc eſt impoſſibile, ergo ne illud quidem fieri poteſt, per quod hoc ipſum colligitur, id eſt accidentis principia eſſe determinata. Porrò ſi ipſius principia non ſunt determinata, ne habetur quidem de ipſo ſcientia. Ac ſumma quidem dictorum deductio huiuſmodi eſſe videtur. Quod autem pertinet ad dictionem, ad hunc modum ſeſe habet. At vero eius quod eſt per accidens, non eſſe principia cauſasq; tales.) id eſt determinatas (luce clarius eſt) Nam ſi eſſent eius cauſæ determinatæ, ipſum neceſſarium eſſet, quemadmodum cætera quorum cauſæ determinatæ ſunt. ac proinde cuncta eſſent ex neceſſitate. & ſic poſſibilis natura tolleretur è rebus, quam eſſe, & vt ſit impoſſibile ipſam non eſſe, in libro de enunciatione demonſtratum eſt. Sed cum dixiſſet tunc omnia neceſſario fore, hoc eſſe conſequens confirmat, dicens. Nam ſi hoc quidem eſt cum hoc ſit, hoc autem itidem eſt, cum hoc ſit, idq́ue non fortuitu, ſed neceſſario, nimirum neceſſario erit id cuius hoc eſt cauſa,) ſi ergo in accidentibus ſic ſe res habet, & hoc exiſtente

illud

illud eſt, cũque illud eſt, accidens eſt, profecto accidens neceſſario erit. Nam quemadmodũ ſi domus eſt, neceſſario ſunt parietes, & ſi hi, fundamenta, ſic accidens neceſſario ſuerit, ſi ſint eius cauſæ determinatæ. quod vt fiat exploratius, in manifeſto exemplo conſideretur. Cum ſol opponitur lunæ ad perpendiculum, neceſſario fit defectus. in defectu autem ponatur accidiſſe vt theſaurus reperiretur. ſi ergo reperiendi theſauri cauſę ſunt determinatæ, ſint eius cauſæ defectus, ac deficiendi cauſa. Tunc ſic argumentabimur. ſole ſe lunæ ad perpendiculũ opponẽte, neceſſario fit defectus. defectus aũt eſt cauſa reperiendi theſauri, theſaurus igiẽ neceſſario reperietur. at hoc, id eſt vt theſaurus reperiatur, accidẽs eſt, cum ſit ex iis quæ raro accidunt. Nunc autem ex eo quod eius cauſæ determinatę eſſe dicãtur, concluditur ipſum eſſe de numero neceſſariorum. omnia igitur ſunt neceſſaria, & nihil contingens. Cæterũ vltimam formam ſeu ſpeciem appellauit vltimũ effectum. Nam prima cauſa eſt diſtantia ſolis ad perpendiculum, effectus vero defectus ipſe, rurſus cauſa ſecunda defectus, effectus autem vltimus inuentio theſauri, quæ ſi cuiuſpiam eſſet cauſa, illud eſſet vltimus effectus. Si ergo accidentis cauſam eſſe ponamus, conſequens eſt vt accidens neceſſario ſit. ſin autem non eſſe illam, ſed fieri, accidens neceſſario efficietur. Si enim cras fiet inuentio theſauri ſi luna defecerit, defectus autem fiet ſi oppoſitio ſub terra fiet, hæc autẽ fiet, ſi ſol fiat ad perpẽdiculum, & hoc rurſus fiet ſi pluet, & hoc ſi tonuerit, vt tonitru poſtremum ſit, ſic retroagendũ eſt, quoniam tonat; pluet, neceſſario. ſi pluet, neceſſario ſol fiet ad perpendiculum. ſi hoc fiet, oppoſitio ex neceſſitate fit. ſi hęc fit, luna deficit. ſi hęc deficit, theſaurus neceſſario reperietur. omnia igiẽ ex neceſſitate fuerit. ſi ergo, inquit, ab hoc puncto temporis exorſi dicamus, cras luna deficiet, cum omne quod factum eſt, tempore finito fiat, ad id quod eſt peruenimus. ponatur enim theſauri inuentionem fieri ſimul atque deſinit defectus, & poſt hunc pluuiam ſtatim conſequi, poſt pluuiam tonitru, cum omne tempus ſit finitum, ſi defectus lunæ tempus dempſeris. deinde pluuiæ, ſint ea licet menſium centum, atque item mille menſium, tamen peruenies ad id quod eſt, id eſt ad tonitru. Illinc ergo exorſi, oĩa poſt tonitru ex neceſſitate, fieri aſſeuerabimus.

Id autem quod vt verum eſt ens, & non per accidens, in mentis complexione conſiſtit, atq; in hoc eſt affectus. Quapropter circa id quidem quod ita eſt, principia non quæruntur circa vero id quod eſt extra, ac ſeparabile. Id autem quod eſt per accidens, non eſt neceſſarium, ſed indefinitum. Atque talis entis cauſæ inordinatæ ſunt, ac infinitæ. Id autem quod alicuius gratia fit, in iis eſt quæ natura fiunt, aut à mente proficiſcuntur.

30 Id autem quod vt verum eſt ens, & non per accidens.) Affirmationem veram, aut negationem veram vocabat ens vt verum, cum de ipſo in hoc opere diſputaret: quemadmodum non ens vt falſum, falſam vel affirmationem vel negationem. Ens igitur, inquit, vt verum, & non per accidens in mentis complexione conſiſtit, & eius eſt affectus. cum enim mens prædicatum vere cum ſubiecto coniũgit, hoc ens appellatur, non quidem ſimpliciter ens, ſed ens quaſi verum: vt ſi Socrate ſcribente mens dicat, Socrates ſcribit, hoc ens erit, non tamen ſimpliciter, ſed ens tanquam verum. Huius igitur entis quaſi veri nulla cauſa inueſtigatur. Nemo enim inquirit, cur cũ Socrate mens verbum ſcribit copulauerit. Entis autem externi & ſeparabilis, id eſt per ſe exiſtentis cauſas indagamus. quo in loco externum ens vocat Socratẽ, eiuſque opus, ipſum inquam ſcribere. Neq; enim Socrates, & munus quo ſungitur ſunt in mente quæ ait, Socrates ſcribit, ſed extra ipſam, & in hoc loco. ergo circa ens externum cauſas indagamus. inquirimus enim cauſam, cur Socrates ſcribit. Neque vero ab re horum mentionem fecit, ſed quia entis per accidens cauſas non haberi oſtenderat, conuenienter dixit ne entis quidem quaſi veri cauſas eſſe. Cũ ergo dixiſſet entis externi cauſas à nobis inueſtigari, adiecit, eius quod non eſt neceſſarium, ſed indeterminatum & rarum, cauſas indeterminatas eſſe & inordinatas. Cauſæ nãq; obuiandi cuipiam, quem videre cupiabas, cum id fore non putares, indeterminatæ ſunt, vt dictum eſt in libris de Natura. Entis ergo per accidens cauſæ nõ ſunt, neq; in ipſo habetur gratia cuius ſed ipſum gratia cuius in iis verſatur, quæ natura fiunt. vel in iis quæ à mẽte proficiſcuntur. Cęterum ſit modus huius libri enarrationi. Nam quæ ab illo loco fortuna autem eſt, cum quippiã horum fuerit, per accidens ortum) ad finem vſq; libri pertinent, eadem ſunt, & illis ſimillima, quæ in opere de Phyſico auditu traduntur. horum igitur interpretatio ab iis commentariis petatur, quibus illa ſunt enarrata. Nos vero ad librum duodecimum explicandum aggrediamur.

Finis enarrationis libri vndecimi.

FORTVNA autem eſt, cum quippiã horum fuerit per accidens ortum. Nã vt & ens aliud per ſe, aliud per accidens eſt ſic & cauſa eſt. Fortuna autem cauſa eſt per accidens in hiſce quæ per electionẽ alicuius gratia fiunt. Quapropter circa eadem mens fortunaq; verſatur. Electio nãque ſine mente non eſt. Cauſæ vero ſunt indefinitæ, à quib⁹ id fieri poteſt quod proficiſcitur à fortuna. Quocirca rationi humanæ eſt immanifeſta, & per accidens quidem cauſa eſt, abſolute vero rei nullius cauſa eſt. Eſt autem fortuna bona ac mala, cum bonum euenerit, aut malum: proſperitas vero fortunæ ac infortunium circa horum eſt magnitudinem. Cum autem nihil per accidens prius ſit; eo quod eſt per ſe, neque profecto cauſæ per accidens cauſis per ſe erunt priores. Quod ſi fortuna & caſus cœli ſunt cauſæ, prior mẽs cauſa erit atque natura. Atqui eorum quæ ſunt, quædam actu tantum, quædam potentia ſunt atque actu. Horum autem aliud eſt ens, aliud quantum, aliud ex numero cæterorum. Non eſt autem vllus motus præter res ipſas. Mutatur n. ſemper id quod mutatur per ipſius entis prædicamenta. Atque in hiſce commune nihil eſt prorſus, quod nullo eſt in prædicamento. Vnumquodq; autem dupliciter cunctis ineſt, vt hoc. aliud n. eſt ipſius forma, aliud eſt priuatio. Et quale, aliud n. eſt album, aliud nigrum. Et quantum, aliud n. eſt perfectum, aliud imperfectum, & in latione ſimili modo aliud eſt ſupra, aliud infra, aut leue, aut graue. Quare tot ſunt ſpecies ipſius quod eſt, quot motus mutationiſue ſpecies ſunt. Cum autem eorũ quæ in vnoquoq; genere collocantur, quoddam actu, quoddam potentia ſit: actum eius quod eſt potentia vt eſt tale, motum eſſe dico. Atque vera eſſe ea quæ dicimus, hinc perſpici poteſt. Nam cum ædificabile vt tale eſt, tũ ipſum vt ædificatur, actu dicimus eſſe, atq; hoc eſt ædificatio. Similiter et medicatio et ambulatio

ac ſaltatio, & iſtiuſmodi cætera. Fit autẽ vt tunc res moueatur, cum eſt hic ipſe actus, & neq; prius, neq; poſterius. Atque actus eius quod eſt potentia cum actu eſt, ac non vt ipſum, ſed vt mobile eſt operatur, motus nimirũ eſt. Atq; vt mobile, dico hoc pacto. Eſt.n. æs potentia ſtatua, attamen non æris actus vt eſt æs: eſt motio. Non eſt.n. idem eſſe æris, atq; alicuius potẽtia. Nam ſi eſſet idem ſimpliciter, rationeue, æris vt eſt æs, actus, motus quidam nimirũ eſſet, non eſt autem idem. Patet autem in contrariis, nam valere quidem poſſe, ac ægrotare poſſe, non eadam ſunt, ſed diuerſa. Eſſet enim idem ægrotare atq; valere. Subiectum autem, & id quod valet atq; ægrotat, vnum & idem eſt, ſiue humiditas ſit, ſiue ſanguis. Cum vero non ſit idem, quemadmodũ neq; color eſt idẽ atq; viſibile, patet actum poſſibile ea ratione qua poſſibile eſt motum eſſe. Nunc igit eſſe, atq; tunc rem moueri, cũ eſt iſte actus, & neq; prius, neq; poſterius, patet. Fit.n. vt quodq́; interdum operetur, interdum non operetur, ceu ædificabile: inquantum ædificabile eſt: atq; ædificabilis actus inquantum ædificabile, ædificatio eſt. Nam actus ipſius aut eſt ædificatio, aut domus. At cum eſt domus: tunc non eſt, vt patet, ædificabile. Ædificabile vero ædificatur. Neceſſe eſt ergo actũ ipſius ædificationem eſſe. At ædificatio motus eſt quidam. Eadem & ad cæteros accõmodabitur motus ratio. Atq; patet nos de ipſo motu recte dixiſſe, & ex hiſce quæ cæteri de ipſo dixerunt, & quia non eſt facile ipſum alias definire. Neq;.n. quiſquam alio in genere ipſum ponere poteſt, neq; qui aliter de ipſo dixere, recte dixiſſe videtur. Id ita eſſe, inde ſanẽ patebit. Quidam enim diuerſitatẽ & inæqualitatem, & id etiam quod non eſt, ipſum eſſe dixerũt. Nihil tamen ſiue ſit diuerſum, ſiue inæquale, ſiue non ens, neceſſario moueri videtur. At neq; ipſa mutatio aut ad hæc, aut ex hiſce magis, quàm oppoſitum eſt. Ponendi autem motum in hiſce cauſa fuit, motum indefinitum quiddam eſſe videri. Alterius vero principia ſeriei indefinita ſunt, ſanè ex eo quia ſunt priuatiua, nihil enim ipſorum aut hoc aliquid, aut tale, aut cæterorum quidquam eſt prædicamentorum. At vt videatur motus indefinitum eſſe, cauſa fuit, illud, non poſſe inquam aut in potentia rerum ipſum, aut in actu poni. neq; enim id quod eſſe poteſt quantũ, neq; id quod eſt actu quantum, neceſſario iam mouetur. & motus actus quidem eſſe quidam videtur, imperfectus tamẽ. Cuius rurſus illud eſt cauſa, ipſum inquã poſſibile imperfectum eſſe, cuius eſt actus. & propterea difficile eſt accipere quidnam ſit ipſe. Neceſſe eſt enim ipſum aut in potentia, aut in priuatione, aut in actu ſimplici ponere. at nihil eſſe horũ poſſe videtur. Quare reſtat in quod dictum eſt, eſſe, & actum & non actum quem dicimus, qui difficilis quidem eſt cognitu, poteſt autem eſſe. Patet & motũ in ipſo mobili eſſe. eſt enim actus huius ab eo quod eſt motiuũ. Motiui quoq; actus non alius eſt. amborũ nãq; actum eſſe oportet. Eſt.n. hoc quidem motiuum, quo poteſt: hoc autem mouens quo agit. At ipſius mobilis, eſt actiuũ. Quare perinde amborum vnus eſt actus atq; vnius ad duo, & duorũ ad vnum idem eſt interuallum, & vt accliue atq; decliue, eſſe tamẽ non vnum eſt. Similiter ſeſe res habet & in hiſce quorum alterum mouetur, alterum mouet. Infinitum autem eſt aut id quod impoſſibile eſt pertranſire, ex eo, quia non eſt aptum vt per ipſum tranſitio fiat. perinde atq; vox inuiſibilis dici ſolet, aut id quod habet ſine fine tranſitionem, aut quod vix, aut quod eſt aptum quidem habere, non habet tamen tranſitionem vel finem. Pręterea aut appoſitione eſt, aut ablatione, aut vtroq;. ſeparabile igitur ipſum quid per ſe infinitum eſſe non poteſt. nam ſi infinitũ ipſum, neq; magnitudo neq; multitudo eſt, ſed ſubſtantia, & non accidens, indiuiſibile erit profecto. Diuiſibile enim aut magnitudinem aut multitudinem eſſe conſtat. Quod ſi indiuiſibile ſit, infinitum non erit, niſi perinde atq; vox eſt indiuiſibilis. At neq; illi qui dicunt infinitum eſſe, ſcilicet ipſum hoc pacto ponunt, neq; nos quęrimus ſi ſit identidem ipſum, ſed vt habet ſine fine trãſitionem. Pręterea quonam pacto per ſe, infinitum eſſe poteſt, ſi neq; numerus, neq; magnitudo per ſe eſſe poteſt quorum per ſe affectus quidam ipſum eſt infinitum? Præterea ſi per accidens eſt, non erit elementum profecto rerum vt infinitum, quemadmodum nec ipſum inuiſibile locutionis eſt elementum, & tamen vox eſt inuiſibilis. Perſpicuum autem eſt infinitum ſic eſſe non poſſe, vt actu ſit, & ſubſtantia, ſicuti dicunt. Erit enim quæuis pars ipſius quæ ſumitur, infinita. Eſt enim idem eſſe infiniti, ac infinitum, vt patet, ſi infinitum ſubſtantia ſit & non in ſubiecto. Quare fit, vt ipſum aut indiuiſibile ſit, aut in infinitum ſit diuiſibile. At fieri nequit, vt idem multa ſit infinita. Vt enim pars aeris eſt aer, ſic & infinitum eſt pars quæuis infiniti, ſi ſubſtantia quędam & principiũ ſit, vt dicunt. Impartibile igitur, atq; indiuiſibile eſt. At eſſe non poteſt id tale, quod actu eſt infinitum. Neceſſe eſt enim ipſum rationem quantitatis ſubire. Per accidens ergo infinitum ipſum eſſe videtur. Quod ſi ita ſit, dictum eſt antea non poſſe id principium dici, ſed illud cui accidit ipſum, vt aerem, aut par. Hæc autem inquiſitio vniuerſalis eſſe videtur. Hinc autem conſtare poteſt, neq; in rebus ſenſibilibus ipſum eſſe. Nam ſi hæc eſt ratio corporis, ſuperficie terminari, nõ erit infinitum vllum aut intelligibile, aut ſenſibile corpus. At neque etiam numerus erit vt ſeparatus ac infinitus. Numerus enim omnis, aut id quod numerum habet, numerabile eſt. Naturaliter aũt ex hiſce perſpicuum erit. neq; enim compoſitũ eſſe poteſt nec ſimplex. Compoſitum enim non erit corpus, ſi elementa multitudine ſunt finita. Æqualitatem enim inter contraria eſſe oportet & vnum ipſorum infinitum non eſſe. Nam ſi quouis exceſſu corporis alterius potentia ſuperetur, finitum ab infinito corpore corrumpetur. Vnumquodq; etiam infinitũ eſſe non poteſt. eſt enim id corpus, quod vndequaq; dimenſionem habet. Infinitum autem eſt, quod ſine fine eſt extenſum dimenſione. Quare corpus infinitum, erit ſane infinitum omni dimenſione. At uero neq; vnum ſimplex corpus infinitum eſſe poteſt, neque vt quidam inquiunt, præter elementa id ex quo hæc generant. Non eſt enim præter elementa iſtiuſmodi corpus. Omne enim in id diſſoluitur, ex quo conſtat. Præter autem ſimplicia corpora id non videtur, neque ignis, neq; aliud quicquam elementorum. Abſq; hoc enim eſſe inquam ipſorum aliquod infinitum, impoſſibile eſt ipſum vniuerſum, etſi ſit finitum aut eſſe vnum quid ipſorum, aut fieri perinde vt Heracli. aſſerebat, omnia dicens tandem fieri ignem. Eadem & ad illud vnum accommodabitur ratio, quod præter elementa naturales philoſophi faciunt. Omne enim ad contrarium ex contrario, vt ad frigidum ex calido ſolet mutari. Præterea omne ſenſibile corpus alicubi eſt, & idem eſt totius locus ac partis. vt terræ. Quare ſi partiũ ſit ſimilium, immobile erit, aut ſemper feretur. At hoc fieri nequit. Cur enim deorſum potius, quam ſurſum, aut ad quemuis locum mouebitur? vt ſi gleba fuerit, quorſum hæc mouebitũ? aut vbi quieſcet? Corporis.n. eiuſdem generis locus eſt infinitus. Occupabit ne igitur totum locum? At quî fieri poteſt? Quænam igitur quies, & quis motus ipſius erit? an vbiq; manebit? non ergo motu ciebitur? An omnem ad locum mouebitur? Non ergo quieſcet inquam, ac ſtabit. Sin vero ſit diſſimiliũ par-

tium,

tium,diſſimilia etiam erunt & ipſa loca:atque primo quidem ipſius vniuerſi corpus non erit vnum niſi tantũmodo tactu, deinde partes aut erũt infinitæ ſpecie, aut finitæ. At finitæ nequeunt eſſe.Erunt enim aliæ quidem infinitæ, aliæ vero non infinitæ, ſi vniuerſum eſt infinitum,vt ignis vel aqua.Tale autem corruptio eſt contrariis ipſis, vt antea diximus.Si vero ſint infinitæ,ac ſimplices, & loca infinita erunt profecto,& infinita etiam elementa.Quod ſi id eſſe nequeat,ſintq́; ipſa loca finita,& vniuerſum ipſum finitum eſſe neceſſe eſt.Omnino autem impoſſibile eſt corpus infinitum eſſe,ac locum corporum eſſe,ſi omne corpus ſenſibile grauitatem habeat vel leuitatẽ. Aut enim ad medium,aut ſurſum feretur.At fieri nequit,vt aut totũ infinitum graue ſit,aut leue, aut dimidium graue.Quo.n.pacto diuiſeris, aut quo pacto ipſius infiniti alia pars ſupra, alia infra, aut vltima, aut media fuerit? Præterea omne corpus ſenſibile eſt in loco, loci vero ſunt ſpecies ſex. Impoſſibile eſt autem has in infinito corpore eſſe.Omnino aũt ſi locus infinitus eſſe non poſſit, & corpus infinitum eſſe non poteſt.Id.n.quod in loco, alicubi eſt:hoc aũt aut ſupra, aut infra,aut in aliqua alia ſex differentiarum eſſe ſignificat,quarũ vnaquæq; finis eſt quidã, vt patet. Ipſum aũt infinitũ non eſt idẽ in motu,magnitudine atq; tempore,vt vna quædã natura,ſed poſterius dicit̃ ob prius, veluti motus quidem dicitur infinitus,quia prius ita dicitur magnitudo,ſupra quam ſit motus, aut quæ alteratur,aut accreſcit, tempus autẽ propter motum. Eorum autem quæ mutantur, aliud mutatur per accidens, vt muſicũ ambulat. Aliud ex eo, quia aliquid eius mutatur, mutari ſimpliciter dicitur, vt ea quæ per partes mutãtur. Sanatur enim corpus, quia oculus ſanatur. Eſt enim & quod ipſum primo mouetur,& hoc eſt quod per ſe mobile eſt.Similis etiã & in mouente diſtinctio. Aliud enim per accidens, aliud per partem,aliud per ſe mouet. Eſt autẽ aliquid quod primo mouet,& eſt aliquid quod mouetur:& inſuper tempus in quo,& ex quo,& quod.Forma vero,& affectus,& locus, ad quæ mouẽtur ea quæ mouẽtur, immobilia ſunt, vt ſcientia,vt caliditas,ac ſimilia. Atq; non caliditas eſt motus, ſed calefactio: Mutatio autẽ ea quæ non per accidens eſt non in omnibus eſt, ſed in contrariis & in mediis, atq; in contradictione:cuius fides ex inductione ſumi poteſt.Mutatur autem id quod mutatur,aut ex ſubiecto ad ſubiectũ, aut ex non ſubiecto ad non ſubiectum,aut ad ſubiectum ex non ſubiecto. Dico autem id ſubiectum, quod affirmatione ſignificatur. Quare neceſſe eſt tres mutationes eſſe. Ea.n. quæ eſt ex non ſubiecto ad non ſubiectum, non eſt mutatio. Neque enim eſt inter contraria, neque inter contradictoria. propterea quod ibi non eſt oppoſitio. Ea igitur quæ ad ſubiectum eſt ex non ſubiecto, per contradictionem generatio eſt alia ſimpliciter,alia quædam, quæ eſt cuiuſdam. Ea vero quæ ad non ſubiectum eſt ex ſubiecto, corruptio eſt, alia ſimpliciter, alia quædam cuiuſdam. Si igitur id quod non eſt, multipliciter dicit̃, & neq; moueri poteſt id quod in compoſitione diuiſioneq́; conſiſtit,neq; id quod in potentia, quod quidem ei opponitur (nam id quidem quod nõ eſt album, aut non bonum, moueri per accidens poteſt. eſſe.n. id homo poteſt, quod non eſt album.) Id autem quod non hoc ſimpliciter eſt, nullo pacto moueri poteſt, (fieri enim non poteſt vt id quod non eſt moueatur.) impoſſibile eſt profecto generationem eſſe motum.Id enim quod haud eſt, generatur.nam etſi quammaxime per accidens generatur vere tamen de eo quod ſimpliciter generatur,id dici poteſt inquam id ipſum eſſe,quod haud eſt.Simili modo etiam fieri nequit,vt ipſum idẽ quieſcat. Hęc igitur difficilis accidunt. & ſi omne quod mouetur, in loco ſit, id autem quod non eſt in loco non ſit (erit enim alicubi) id profecto quod haud eſt, non mouetur.Neq; ergo corruptio motus eſt.Motui nãq; motus contrarium eſt,aut quies.At corruptio cõtrarium eſt generationi.Cum autem omnis motus ſit quędã mutatio, tres vero ſint mutationes quas diximus, quarũ duæ, quę in cõtradictione conſiſtũt,generatio inquã atq; corruptio motus non ſint,vt oſtendimus,neceſſe eſt,motum eam eſſe ſolam mutationem,quæ ex ſubiecto ad ſubiectum accedit.Subiecta vero,aut cõtraria ſunt,aut media.etenim priuatio ponatur contrarium. Atq; nudum & album ac nigrum affirmatione ſignificantur. Si igitur prædicamenta diuiſa ſint,et aliud ſubſtantia, aliud quantitatis aliud qualitas,aliud vbi,aliud ad aliquid, aliud ſit actio, aliud paſſio, tres motus eſſe neceſſe eſt, quantitatis, qualitatis, & loci.In ſubſtantia vero motus non eſſe,ex eo,quia nihil ſubſtantiæ contrarium eſt. At neque in hiſce quæ ſunt ad aliquid.fit.n. vt cum alterum mutat̃,alterum non ſubiens mutationem vere dicatur. Quare motus ipſorum per accidens eſt.Neq; item agentis eſt motus ac patientis, neq; mouentis,ac eius quod mouetur, quia motus nõ eſt motus, neq; generationis eſt generatio, neq; omnino mutationis mutatio.Motus enim dupliciter motus eſſe poteſt, aut vt ſubiecti,vt homo mouetur, quia ax albo in nigrum mutatur,& motus igitur hoc modo, aut calefit aut frigefit,aut mutatur loco,aut accreſcit,aut decreſcit. At hoc fieri nequit.mutatio nãq; non ſubit rationem ſubiecti. Aut hoc ipſo quòd aliquod aliud ſubiectum ex vna mutatione ad aliam mutationis ſpeciem,perinde vt homo ex ægritudine ad ſanitatẽ mutatur.At neque hoc eſſe poteſt, niſi per accidens. Omnis enim motus ex alio in aliud eſt mutatio,& generatio etiam, & corruptio modo eodem, hoc excepto, has quidem ſit aut ſit oppoſitas eſſe.motum autẽ non ſimpliciter, ſimul igitur ad ſanitatem ex morbo mutatur, & ex hac ipſa mutatio ad aliam. Patet igitur cum ægrotauerit, ad quẽuis fore mutatum. Quieſcere nãq; poteſt, & inſuper ad non quẽuis ſemper, & illa ex aliquo nimirum in aliquid aliud erit. Quare & oppoſita ſanatio erit. Non ergo motus eſt motus,niſi per accidens,veluti ex recordatione in obliuionem mutatur,quia cui illud ineſt, id interdum in ſcientiam,interdum in ſanitatem mutatur.Præterea ſi mutationis erit mutatio,generationisq́; generatio,in infinitum erit abitio. Neceſſe eſt autem & priorem eſſe, ſi poſterior erit: veluti ſi generatio ſimplex aliquãdo fiebat,& ipſum fiens fiebat.Quare nullum erat fiens ſimpliciter, ſed aliquid fiens, atque iam fiens, & hoc aliquando fiebat,quare nondum erat tunc fiens. Cum autem infinitorum quicquam non ſit,primum ipſum non erit, quare neq; id erit quod hęret. Impoſſibile eſt igitur generari quicquã, aut moueri, aut mutari. propterea eiuſdem eſt contrarius motus,& quies inſuper,& generatio,atq; corruptio.Quare ipſum fines tunc corrumpitur,cum fuerit fiens. neq;.n. ſtatim fiens,neq; poſterius.ſit.n.oportet id quod corrumpitur.Præterea & ei quod generatur, & ei quod mutatur, materiam ſubeſſe oportet.Erit igitur vt alterabile corpus eſt, aut anima,ſic aliquid id quod ſit motus vel generatio, et aliquid rurſus à quo mouent̃.Oportet.n.huius ex hoc ad hoc motum,aliquid eſſe nõ motũ vel generationẽ. Quonã pacto igitur erit? Non.n.generatio perceptionis erit perceptio:quare neq; generationis erit generatio.Cum autem neq; in ſubſtãtia,neque in relatione,neq; in actione paſſioneue ſit motus,reſtat in quantitate,qualitate,aut vbi,tantummodo motum eſſe.In vnoquoq; nãq; iſtorum cõtrarietas eſt. Atque quale qualitatẽ non eam dico, quæ in ſub-

ſtantia

ſtãtia eſt (eſt.n.& differẽtia qualitas) ſed eã quæ eſt paſſiua, qua quippiam patitur, aut impoſſibile eſt. Eſt autẽ immobile & id quod omnino moueri non poteſt, & id quod multo in tempore vix mouetur, aut tarde admodum incipit: & id inſuper, quod aptũ eſt quidem vt moueatur, non tamen tunc cum eſt aptum moueri, & vbi & quemadmodum eſt aptum mouetur, quod quidem immobilium ſolum quieſcere dico. Eſt.n. motui contraria quies. Quare fit, vt ipſa ſit priuatio ſuſceptiui. Simul ea ſunt loco, quæ vno in loco ſunt primo. ſeorſum autem ea quæ in alio ſunt atq; alio loco. Tangi autem dicuntur ea quorum extrema ſunt ſimul. Id mediũ dicitur eſſe, ad quod ſuapte natura prius accedit id quod mutaĩ, quam ad id quod vltimo pergit, cum continuo ſecundum naturã mutatur. Contrarium id eſt in loco, quod plurimum recta linea diſtat. Deinceps id eſt, medium quod poſt principium, aut poſitione, aut forma, aut aliquo alio definitum, & id ad quod deinceps dicitur eſſe, nihil eorum cadit, quæ in eodem genere ſunt, vt linea ad lineam, aut vnitas ad vnitatem, aut domus ad domum. Nihil vero prohibet inter ipſa quippiã aliud eſſe. Quod .n. deinceps eſt, ad quippiam eſt deinceps, & eſt quid poſterius illo. Non.n. ipſum vnum ad duo deinceps eſt, aut ad nonas Calendæ. Hærens autẽ id eſt, quod deinceps eſt, atq; inſuper tangit. Quoniam autem omnis mutatio eſt in oppoſitis, hæc autem ſunt contraria atq; contradictoria, & nihil eſt medium cõtradictionis, patet ipſum quod eſt medium, in cõtrariis ipſis tantum conſiſtere. Continuum autẽ eſt quoddam hærens. Atque tunc continuum eſſe dico, cum vtriuſq; fines quibus ſe tangunt ac continentur, vnũ idẽq; fuerint facti. Quare patet in iis eſſe continuum, ex quibus aptum eſt vnum quid fieri tactu. Patet & primum id eſſe, quod eſt deinceps. quod enim eſt deinceps, non tangit. Hoc autem eſt deinceps, & ſi continuum eſt, tangit. Si vero tangit, nondum continuum eſt: In quibus autem non eſt tactus in hiſce neq; copulatio eſt, vt patet. Quare punctum non eſt idem quod vnitas, puncto.n. competit tactus. Vnitatibus vero non tactus, ſed eſſe deinceps competit. & inter illa quidem eſt aliquid, inter autẽ vnitates nihil eſſe videtur.

Libri Decimi, Latinis vndecimi met. cũ Alex. cõm. finis.

ARIST. METAPHYSICORVM LIBER VNDECIMVS, Latinis Duodecimus:

Cum Alexandri Aphrodiſici commentarijs, Ioanne Geneſio interprete.

CONTEMPLATIO *præſens de ipſa ſubſtantia eſt. Subſtantiarum enim hic principia cauſæq; quæruntur. Etenim ſi vniuerſum ipſum, vt quippiã totum eſt, ſubſtantia nimirum prima pars erit. Et ſi ea q̃ ſunt, deinceps ſunt collocata, hoc etiam pacto ſubſtãtia primũ, deinde qualitas, aut quantitas erit. Et inſuper, vt abſolute loquamur, neque entia ſunt hæc, ſed qualitas, ac motus, quemadmodum & non album, atq; non rectum. nam & hæc dicimus eſſe ceu non album eſt. Præterea nihil cæterorum eſt ſeparabile. Teſtes etiam ſunt & ipſi veteres. per ea quæ faciebant. elementa nãque ſubſtãtiæ, principia, cauſaſq; quærebant.*

IN hoc libro, qui Vndecimus à peripateticis inſcribi ſolet, de primo eodemq; immobili principio, propter quod hæc omnis doctrina tradita eſt, ediſſerit. Sed q̃m principij nomen pluriſariam dicit (nam & materia principium appellatur, atq; item forma, & priuatio) idcirco quæ ad eiuſmodi partitionẽ attinent, ſummatim primum ſtrictimq; perſtringit. vt cõuenienter rõne cõpediariaq; via ingreſſi, recte facileq; huius à cæteris principiis diſcrimen inueſtigemus. Præterea q̃m inter propoſitas quæſtiones illud quoq; quærebatur, vtrum ſint omnium eadem principia, an aliorum alia, quod nondum explicatum conſtitutumq; eſt: idcirco cauſarum mentionem repetit, vt modo quodam omniũ rerum eadem principia, alio ſecus eſſe demonſtret. Contemplatio præſens de ipſa ſubſtãtia eſt.) Q̃m propoſitam doctrinam primã eſſe omnium diſciplinarum demonſtratum eſt, primæ autem ſubiectum primum eſt cum ſubſtantia prædicamentorum prima ſit, vtiq; ſubſtantia ſubiectum erit ſapientiæ. Rurſus, quia ſubſtantiarum quædam prima eſt, alia ſecunda: par eſt vt omnium prima ſubſtantia primæ philoſophiæ ſubiectum habeatur: Præfatus autem de ſubſtantia eſſe conſiderandum, breuiter cauſam eius ſubiecit, dicens (ſubſtantiarum enim hic principia cauſæq; quærũtur.) Nã qui ſubſtantiæ principia cauſaſq; inquirit, is ſubſtantiã ipſam inquirit: vt qui defectus cauſam quærit, defectũ ipſum indagat. Vt enim traditur in lib. Poſteriorũ, defectus cauſa, defectus definitio eſt, hæc porrò defectus ipſe eſt. Demõſtrato igitur hanc ſcientiam, & primam, & de primis eſſe; ſubſtantiam prædicamentorum primam eſſe demonſtrat; vt ſi ſapiẽtia prima doctrina ſit, prima autẽ de primis ediſſerat, dubium eſſe non poſſit, quin ſi ſubſtantia prima eſſe demonſtretur, ſapientia de qua agimus, ſubſtantiæ contemplatrix eſſe intelligi debeat. Sed initio quibus modis ſubſtantia intelligi valeat, cum nomen prædicamentis definit, dicẽs. Etenim ſi vniuerſum ſit, vt quippiam totum eſt, ſubſtantia nimirum prima pars erit.) id eſt, ſiue vniuerſum ſenſibilem ſubſtantiam cum accidentibus quaſi vnũ accipiamus ſubſtantia prima pars erit. ſiue decem prædicamenta diſiuncta inter ipſa & diſcreta ordine quodam intelligamus, primum exempli cauſa quantum, deinde quale, tum ſubſtantiam, & cætera deinceps ſingula, ſic quoq; ſubſtantia primum locum obtinebit, ſecundum quale, tertiũ quantũ, & pari ratione cætera. hoc enim eſt quod ait (& ſi conſequenter) id eſt etiam ſi prædicamẽta deinceps ac ordine poſita, non autem in ſubſtantia exiſtentia intelligamus. Sed q̃m ea verba paulo ſunt obſcuriora, operæpretium fuerit ipſa exemplo declarare. Socrates eſt quidem ſubſtantia at non id ſolũ, ſed albus etiã, ſed philoſophus, ſed muſicus. huius igitur vniuerſitatis, quæ ex Socratis ſubſtãtia, & albo, philoſophoq;, & muſico cõſiſtit pars eſt muſicũ. Pari ratione Socrates pars eſt eius totius, quod ex muſico, & philoſopho, atq; Socrate perficitur. Vt igitur in his, ſic item ſeſe res habet in vniuerſa ſubſtantia ſenſibili, & nouem prædicamentis. Subſtantis igitur pars erit vniuerſitatis ex ſubſtãtiã ſenſibili, & quanto, qualiq;, ac cæteris conflatæ. Similiter quantum pars conſtituti ex ſubſtantia, quanto, & quali, ac cæteris accidentibus. Cum ergo ſubſtantiam cæteris priorem vtroq; modo eſſe dixiſſet, ſiue decem prædicamenta vt quiddam vnum, vnamq; naturam ab his diuerſam cogitatione depingamus, ſiue eadem ordine

diſcreta, illud in huius demonſtratione adiungit cum præſertim hæc ſimpliciter ferè non ſint entia) hæc, inquit, id eſt præter ſubſtantiam nouem prædicamenta. Vt autem exponeret quæ ſint cætera prçter ſubſtantiã, adiecit (vt qualitates ac motus) quorũ verborum ſenſus eſt. Nam qui tandem cætera prædicamenta priora quam ſubſtantia eſſe intelligi valeãt, cum ea per ſe non entia ſint, ſed eſſe dicantur, ac entitate participent, qm̃ ſubſtantiæ ſunt affectiones? ſi ergo propter ſubſtantiã ſunt entia, & ab illa ſuum eſſe mutuantur, nemini dubiũ eſſe debet, quin ipſis cunctis ſubſtãtia prior habeatur. Illud autem (vel non album & non rectum) æquipollet huic, quin etiam non album, & non rectum entia ob album & rectum dicuntur. Dicimus enim non album eſſe, atq; item non rectum. Cum igitur album, quod per ſe nõ ens eſt, à ſubſtantia eſſe mutuetur & nõ albõ, quod eſt albi priuatio, propter habitum, id eſt propter album & ſit & appelletur magno id argumẽto eſſe debet, ſubſtantiam cæteris omnibus eſſe priorem, quippe cum habitus albedines & caliditates ob ipſam, non, albedines vero, & non caliditates ob habitus entia & ſint & nuncupentur. Præterea inquit, nullum ceterorum à ſubſtantia poteſt auelli, ſed ſuum quodq; eſſe obtinet in ſubſtantia, & hanc, vt conſtare poſſit, requirit. At ſine quo cætera non conſtant, ipſum cõſtat ſine cæteris, id prius eſt aliis ſubſtantiam porrò aliis eſſe priorem, veterum quoq; teſtimonio confirmat. Nã veteres inquit, ſubſtantiæ principia inueſtigabant, præterea nullus, ceu ſubſtantiam cæteris priorẽ eſſe confiterentur. Nemo enim primorum ac proprie entiũ principiis omiſſis, poſteriorum initia quærit.

Quæ igitur hac ætate ſunt, vniuerſalia ſubſtantias magis ponunt. Genera enim vniuerſalia ſunt, quæ principia ſubſtantiasq́; magis inquiunt eſſe, ex eo ſane, quia modo diſſerendi, de ipſis quærunt. Antiqui vero ſingula, vt ignẽ, & terram, ſed non corpus commune. Subſtantiæ autem tres ſunt, vna eſt ſenſibilis, cuius alia eſt perpetua, alia corruptibilis, quam omnes eſſe fatentur, quales ſunt plantæ, ac animalia. Atq; huius elementa ſumantur neceſſe eſt, ſiue vnũ ſit, ſiue multa. Alia eſt immobilis. hanc quidã inquiunt ſeparabilem eſſe, alÿ diuidentes in duas. alÿ in vnã natura ponentes formas ipſas & mathematica, alÿ mathematica ſolũ eſſe dicentes. Illę igitur, naturalis ſcientiæ ſunt. ſunt.n.cũ motu. hæc ad aliã ſcientiã ſpectat, ſi principium nullum eſt ipſis commune.

2 Qui ergo hac tempeſtate ſunt, vniuerſalia, ſubſtãtias magis ponunt.) Poſtquam ſubſtantiam cæteris rebus priorem eſſe demõſtrauit, ac proinde ſapientiam cunctis aliis diſciplinis anteferri, ſubſtantiarum initia cauſasq́; conquirit, quæ quibus initia eſſe ſubſtãtiæ placuerit conuenienter commemorans. & ait (qui ergo hac ætate ſunt, vniuerſalia ſubſtantias magis ponunt) Quæ porrò ſint vniuerſalia, ſubiungit (Nam genera inquit, vniuerſalia ſunt, quæ principia ſubſtantiasq́; magis inquiunt eſſe) ſ. quia logice & inaniter inquirũt. Relictis .n. rebus, quæq; proprie eſſe intelliguntur, in non entibus inquirendo verſabantur, qm̃ vniuerſalia cum non ſint, eſſe obtinent cogitatione. Huius ergo, inquit, memoriæ philoſophi vniuerſalia ſubſtantias eſſe contendunt. nec his verbis Platonem deſignat, cum Plato nõ fuerit in huiuſmodi ſentẽtia, ſed alios ſuos æquales. veteres vero contra ſingula ſubſtantias appellabant. Heraclitus.n. ignem ſubſtantiam & principium eſſe ſtatuebat. Parmenides in libro quem in ſentẽtiam inſcripſit, ignem & terram. Thales Mileſius aquam, & alius item aliud. corpus vero cõmune & vniuerſale, qđ de omni corpore prædicatur, qui principium eſſe diceret, veterum inuentus eſt nemo. Hæc effatus, tres ait eſſe ſubſtantias, quamquam de ipſis alÿ aliter fuerint opinati. quas ſubſtantias commemorans, vna inquit eſt ſenſibilis, de qua omnibus ſine diſcrimine conuenit. Nam intelligibilẽ & diuinam ſubſtantiam nullam eſſe ſtulte pleriq; tradiderunt. de quorum numero Hippõ fuit, qui eo argumento ἄθεος, id eſt impius & à diis auerſus eſt cognominatus. hic enim præter ſenſibilem naturam quicquam eſſe negabat. Vna igitur ſubſtantia eſt ſenſibilis, quã eſſe omnes conſentiunt: quæ partim mortalis eſt, vt ſtirpes & animalia: partim ſempiterna, vt globi cæleſtes, & quæ in ipſis continentur ſtellę. Quod vero ait (cuius elementa ſumantur neceſſe eſt, ſiue vnum ſit, ſiue multa) non eſt ad ſempiternam ſubſtantiam referendum, ſed ad ſenſibilem, quæ de corporibus tũ mortalibus, tum etiã immortalib⁹ prædicatur. huius ergo elemẽta inueſtigãda ſunt. Nam vt animalium ſtirpiũq́; elemẽta eſſe materia ipſis ſubiecta intelligitur, ſic ſphęrarum ſtellarumq́; elementum eſt ipſarum ſubiectum, id eſt quintum corpus. Atq; hæ quidem ſunt duæ ſubſtantiæ. Tertia eſt intelligibilis & ſempiterna, & motus immunis, quam nonnullis abiunctam & diuerſam ab his eſſe placet. Cæterum & hanc quidam, vt Plato, in duo partiuntur, id eſt in mathematica. Seiuncta enim ac per ſe mathematica eſſe Platoni videntur, & in formas ſeu ideas. fuerunt autem ex Pythagoricis, qui mathematica & formas in naturam vnam referrent, mathematica nihil ab ideis differre tradẽtes: cum ipſorum alÿ (neq;.n. omnes Pythagorici eiuſdem ſectæ fuerũt) ideas reiicientes, mathematica tantum eſſe dicerent. Cũ ergo ſubſtantias tres eſſe dixiſſet, illæ, inquit, id eſt ſubſtantia ſenſibilis & mortalis, atque ſubſtantia ſenſibilis immortalis, Phyſicæ, id eſt naturali doctrinæ ſubiiciuntur. cuius cauſam breuiter intulit, dicens, (Sunt .n. cum motu.) In quibus.n. motus & quietis principium habetur, de iis conſiderare, munus eſt naturalis diſciplinæ. De intelligibili vero diuinaq; ſubſtantia diſputare non ad Phyſicam pertinet, ſed ad primã Philoſophiam. Non eſſe autem phyſicæ de ſubſtantia diuina diſſerere, docet his verbis (ſi principium nullum eſt ipſis commune) quorum ſenſus eſt qm̃ ſubſtantia intelligibilis cum ſenſibili nihil omnino ſocietatis habet, nec ipſis eſt principium aliquod commune, ſatis intelligitur non eſſe Phyſicæ, munus de illa diſputare. Ac mentẽ quidẽ dictorum huiuſmodi eſſe reor. Dictionis aũt cõtinuatio in principio huiuſmodi eſt. ſubſtãtia eſt triplex, vna ſenſibilis, quã eſſe omnes ſine cõtrouerſia cõfitent, & cui⁹ elemẽta ſtatuere neceſſe eſt, vnũ ne, an plura habeant. Deinde ſequit illud, quæ ſubię, ſenſibilis videlicet, duplex eſt, altera mortalis, altera ſempiterna.

Atqui ſubſtantia ſenſibilis mutabilis eſt. Quod ſi mutatio eſt ex oppoſitis mediisq́;, ex oppoſitis vero non omnibus (vox enim eſt non album, ſed ex contrario) ſubeſſe aliquid neceſſe eſt, quod in contraria mutetur ac pergat. nam ipſa contraria non mutantur, & inſuper illud quidem manet, contrarium vero non eſt manens. Eſt ergo quod tertiũ præter contraria, materies ipſa. Si igitur mutationes ſunt quatuor, aut in ſubſtantia, aut in quantitate, aut in qualitate, aut in vbi, & generatio ſimplex, corruptione ſit in ſubſtantia, accretio decretione in quantitate, alteratio in affectu, & latio ſit in loco, mutationes vtiq; in contrarietates

singulas

ſingulas erunt . Materiam igitur mutari neceſſe eſt, vtrunq; potentem.

Atqui ſubſtantia ſenſibilis eſt mutabilis.) Hęc oratio
3 longe haberetur illuſtrior, ſi pro eo. Atqui ſubſtantia
ſenſibilis eſt mutabilis.) ſupponeretur hoc ſed quoniã
ſubſtantia ſenſibilis mutabilis eſt. Nam cum ſupra tri-
plicem eſſe ſubſtantiam dixiſſet, vnam ſenſibilem eu-
ius eſſent initia inueſtiganda, iam quæ ſint huiuſmodi
elementa ſubſtantiarum ſenſibilium tum mortalium,
tum etiam immortalium, inquirit. Ait ergo. Quoniam
ſenſibilis ſubſtantia mutabilis eſt, omnis autem muta-
tio eſt ex oppoſitis aut mediis, non tamẽ ex quibuſuis
oppoſitis, ſed ex propria negatione, vt ipſe in phyſici
auditus primo libro tradidit (color enim albus efficitur
ex non albo, non quocunq;, cum vox etiam non alba
dicatur, nec tamen ex ea fiat color albus, ſed ex non al-
bo colore, qui eſt albi negatio, & muſicus fit ex nõ mu
ſico, non tamen ex domo, licet ipſam non muſicũ ap-
pellari poſſit, ſed ex negatione propria. & homo ex non
homine, non omni, ſed propria priuatione, cui ſimilis
eſt ratio cunctorum efficiendorum.) Cum omnis igi-
tur mutatio ex oppoſitis fiat aut mediis (nam ex fuſco
etiam album efficitur,) nec oppoſitum maneat, cum
oppoſitum aduenit. neq; fiat ipſi ſubiectum. (haud.n.
caliditas frigiditati ſubiicitur, ſed ad præſentiam frigidi
non perſtat, ſed deletur calidum). ſi hæc ergo ad hunc
modum ſeſe habent, neceſſarium profecto fuerit, vt
tertium aliquid habeatur, quod quidẽ eſt materia quæ
ex frigido in calidum tranſit, ac viciſſim ex calido in
frigidum. Porrò quoniam motus in tribus prædicamen
tis verſatur, vt in libro phyſici auditus quinto demon-
ſtratum eſt, quali, quanto, vbi: mutatio autem & in his
& in ſubſtantia. quod enim ait (ſecundum quid) natu-
ralem ſubſtantialemq; formã ſignificat. Et (generatio
quidem ſimplex, & corruptio eſt ſecũdum hoc) id eſt,
eſt mutatio ſecundum ſubſtantiam. Nam ſubſtantia-
rum generationem ſimplicem vocabamus in libro de
generatione. Accretio decretioq; mutatio eſt ſecundũ
quantitatem, latio ſecundũ locum, alteratio ſecundum
affectionem, vt caliditatis & albedinis. quæ cũ ita ſint,
efficiť, vt ſingulis rebus mutatio, quæq; in oppoſitio-
nem abeat. Mutatio per quantum, in oppoſitionem
per quantum. quæ quidem eſt magnum & paruum, vel
perfectum & imperfectum. mutatio per ſubſtantiam,
in oppoſitionem per ſubſtantiam. hæc autem eſt for-
ma & priuatio, cui ſimilis eſt reliquarum mutationum
ratio. quod ſi verum eſt, vt tertium quiddam ſit mate-
ria ipſa neceſſarium fuerit, quæ ex forma in priuationẽ,
ac viciſſim ex priuatione in formam mutari valeat, &
pari ratione de magno aut perfecto in paruum vel im-
perfectum tranſire.

Cum autem duplex ſit id quod eſt, omne quod mutatur, ex eo quod eſt potentia, ad id quod eſt actu mutatur, veluti ex potentia albo, ad actu album. Similiter fit & in accretione decretioneue. Quare non ſolum per accidens ex non ente fieri poſſunt, ſed ex ente omnia fiunt, ex ente tamen potentia, ex non ente autem actu. Atque hoc eſt illud Anaxagoræ vnum. Melius enim hoc dicere, quam omnia ſimul eſſe. & Empedoclis item mixtum, atque Anaximandri, & vt Democritus inquit, Erant nobis potẽtia cuncta, non tamen actu. Quare hi omnes materiam tetigerunt.

4 Cum autem duplex ſit ens, omne quod mutatur, ex
eo quod eſt potentia, ad id quod eſt actu, mutať.) Quæ
dicta ſunt, quæq; dicentur, in phyſico auditu diligen-
ter ſunt diſputata, hoc tamẽ in loco propter cauſas ini-
tio libri à nobis allegatas repetuntur. Cum ergo inquit,
duplex ſit ens, id eſt ens potentia, & ens actu. aqua.n.
quæ actu eſt aqua, aer eſt potentia: quidquid mutatur,
ex eo quod eſt potentia, in id tranſit, quod eſt actu.
Neq; enim quæ fiunt, ea ex prorſus non ente efficiun-
tur. neq; rurſus, quod eſt, efficiuntur, ſed ex eo qđ par-
tim eſt, partim ſecus. Materia enim ens eſt per ſe, non
ens autem ob eam quam in ſe habet priuationem. Et
Socrates eſt quidem ens, ſed & non ens propter diuer-
ſitatem quæ in ipſo habetur. nam cum ſit diuerſus ab
equo, non ens eſt, propterea quòd non eſt equus: vt
intelligatur, quæcunq; fiunt, ea per ſe quidem ex ente
fieri, per accidens tamen ex non ente: vt album ex non
albo fit, quod non album vt per ſe eſt ens, ſic ex acci-
denti non ens. accidit enim ipſi non eſſe albo. ſimili cæ
terorum ratione. accidit enim aquæ, ne ſit aer, & Cal-
liæ ne ſit equus: Nec enim ſolum, inquit, ex ente, quæ
fiunt, efficiũtur, nõ ente tamen per accidens, ſed licet
etiam conuertenti dicere ex ente potentia, non ente
actu. aqua enim ex qua gignitur aer, actu eſt non ens,
quia nondum eſt aer. Itaq; actu eſt nõ aer, ſiue nõ ens,
potentia vero aer, id eſt ens. Cum ſic ergo nobis ſignifi
caſſet qđ ſit quod fit, mutaturq; ex forma in priuatio-
nem, & ex hac in illam, quod ſcilicet materiã eſſe do-
cuit, addit. Atque hoc eſt illud Anaxagoræ vnum) cu-
ius ſenſus eſt huiuſmodi. cum Anaxagoras res cunctas
ſimul eſſe dicat, & vniuerſum vnum, intellectum aũt
ab initio quodam hęc diſcernere fuiſſe exorſum, mate-
riam ſe ſomniaſſe teſtatur, non tamen percepiſſe. ac id-
circo de ipſa non præcepit aperte, Satius ergo eſt, in-
quit, ex vno cũcta fieri affirmare, propterea quod vnũ
in omnia mutari valeat, & deinde hoc vnum materiã
eſſe exponere, quam res omnes ſimul eſſe tradere. Quis
enim cuncta ſimul eſſe audiens, hac voce intelligat
materiam ſignificari, quæ cuncta ſit facultate? Vt igitur
Anaxagoras, cum omnia ſimul eſſe diceret, materiam
imaginabatur, non tamen cognoſcebat, ſic Empedo-
cles cum hæc noſtratia ex miſtura facta eſſe traderet.
Vocabat autem ſphærum miſturam materiam cũ con-
tingere nequiret imaginabatur. quare dicturus ex ma-
teria, ex miſtura hæc fieri dicebat. Quinetiam Demo-
critus cum omnia ſimul eſſe potentia diceret, præ ſe
ferebat ſub obſcuram ſibi ineſſe materiæ intelligentiã.
perinde eſt.n. dicere, ſimul omnia eſſe potẽtia, ac ſi qd-
dam in nobis ineſſe dicas, quod omnia valeat.

Omnia vero quæ mutantur, materiam habent, tamen diuerſam, & perpetuorum ea quæ non ſubeunt generationem, mobilia vero ſunt latione, at non generabilem, ſed ſubeuntem tantummodo lationẽ. Dubitauerit aũt quiſpiam, ex quo non ente fit generatio, id enim quod non eſt, tribus dicitur modis. Si igitur quippiam eſt potentia, ex hoc vtique generatio erit. verum non ex quouis, ſed aliud ex alio fit. Neque ſat eſt vniuerſas res ſimul eſſe. differunt enim materia. Nam cur infinita ſunt orta, ſed non vnum? mens enim eſt vna. Quare ſi materies eſſet vna, id nimirũ actu fuiſſet ortum, materia cuius potentia eſſet. Tres igitur ſunt cauſæ, triaq; principia rerum ortus. Duo quidem cõtraria, quorum alterum eſt ratio atq; forma, alterũ priuatio, tertium eſt materies ipſa.

Omnia vero quæ mutantur, materiam habent, ta-
men diuerſam.) Percontatus ſupra in propoſitis quæ-
ſtionibus, ſit ne omnium rerum vnum principium,
vnũq; elementum, an plura: hoc in loco non eſſe vnũ
oſtendit,

oſtendit, & rurſus vnum eſſe demſtrabit. Ita omnium rerum vnum erit principium, & non vnũ. quod cuiuſmodi ſit, in progreſſu dictionis declarabimus. omnia igitur ſenſibilia tum mortalia, tum immortalia materiam habent ſed diuerſam. Nam caducarũ rerum materia ex alia in aliam formã mutari poteſt, vt ipſam nõ inepte mortalem voces. ſempiternorum vero non eſt huiuſmodi, ſed quæ latione tantum moueri valeat. ſol .n. qui nunc eſt in aquario, paulo poſt erit in piſcibus. Dubitauerit autem quiſpiam ex quo non ente ſit generatio.) confuſe admodum & indiſtincte, nullo ordine, nulla ſerie ſeruata, quæ in hoc libro traduntur, inducit. Idq́; ob nihil aliud, quã propter obſcuritatem, quam ab initio videt̃ affectaſſe. Nam cum ſupra dixiſſet, quę fiunt, ea non ſolum ex ente fieri, ſed etiam ex non ente, multis interiectis nũc cauſam reddit, cum illic mentionem illorum nullã fecerit, in hunc maxime ſenſum locutus, non temere ſe illo in loco de his meminiſſe, ſed neceſſario, qm̃ cum nõ ens trifariam dicatur, vno modo quod falſum eſt, vt ens viciſsim id quod verum, altero quod ſunditus non eſt, tertio quod potentia non eſt, quærat aliquis, horum non entium ex quo tandem efficitur generatio? hoc hæſitanter ſciſcitatus reſpondet dicẽs (ſi igitur quodpiam eſt potentia) ideſt, ſi quid eſt non ens potẽtia, ex eo generatio exiſtit. q̃q̃ in reſpõſione hac non nihil deſideratur, redeo, quia pauloante de hoc aperte diſputarat. Eſt autem, vt mihi quidem videtur, ſubaudiendum, actu non ens, potentia vero ens: vt ſolida oratio ſit huiuſmodi, ſi quid eſt ergo actu quidem non ens, potentia vero ens, ex eo generatio exiſtet. quod exemplo apertius declarabitur. aqua eſt non ens aer, potentia eſt aer, nõ tñ ex quocũq; actu nõ ente, potentia vero ente, oĩa generantur, ſed homo ex humano ſemine, & mẽſibus muliebribus gignit̃ oliua ex alio, ex alio vitis. Cũ igit̃ vt teſtati ſumus, ex aliis alia fiant, nõ ſatis eſt dicere qđ Anaxagoras aiebat oĩa eſſe ſimul, i. materiã eſſe, ex qua cũcta efficiunt̃. ſed explicãdũ ei fuit, quales res ex quali materia generantur. Res enim non forma tantum, ſed materia etiam differunt, cum hominum materia ſint carnes & oſſa, ſtatuæ æs, æris aqua, & alius item alia. Niſi enim proximæ cuiuſq; materiæ infinitę propemodum eſſent (exceptis .n. ſimplicibus ex materia informi nihil efficitur) vnũ eſſet vniuerſum. Nam cũ intellectus efficiens vnus ſit, ſi proxima cuiuſq; materia eſſet vna nimirum quod efficeretur, vnum eſſet. Quod enim ait (id nimirum actu fuiſſet ortũ, materia cuius potentia eſt) pro eo dictum eſt, vnum efficeretur, nõ plura, quod poterat effici materia. Vt enim ex tritico, quod eſt ſpica potentia, ſola ſpica generatur, non vitis etiam & oliua, ſic ſi materia eſſet vna, vnum eſſet generatum, nec id quodcunq;, ſed quod erat potẽtia. Hæc effatus, velut dictorum cõcluſionem infert. Tres igitur ſunt cauſæ, triaq́; principia) materia. ſ. formaq́;, & priuatio.

Poſt hac ſciendũ, neque materiam fieri, neque formã. dico autem vltima. etenim quicquid mutatur, & ab aliquo, atque ad quippiam pergit. ab aliquo quidem, à primo mouente. quid vero, eſt materies ipſa. ad quod autem mutatur eſt ipſa forma. Igitur in infinitum abibitur, ſi non ſolum æs ſit rotundum, ſed etiam ipſum rotundum, aut æs ipſum. ſtetur ergo neceſſe eſt.

6 Deinceps neq; materiã, fieri neq; formam.) In hac dictione deſideratur illud, demonſtrare oportet, vt ſit plena oratio huiuſmodi. Deinceps neq; materiam fieri neq; formam, demonſtrare oportet. ac primã quidem, & informem materiam non generari, ipſe in calce lib. primi de Phyſico auditu demonſtrauit. Quod autem nã forma quidem gignitur, in ſexto huius operis libro docuit. Et fortaſſe qm̃ principia tria eſſe tradiderat, materiam, formam, & priuationẽ, appoſite fiant necne cõquirit. quod ſtrictim admodum demonſtrat, propterea q; in libro ſexto id latius explicarat. Commodum ergo, inquit, fuerit, materia & forma fiant necne, docere, & addit (vltima) qm̃ humores quatuor, qui materia Socratis ſunt, generãtur illi quidem, non tamen extrema informisq́; materia ſunt. Rurſus caro forma quædam Socratis eſt, non tamen extrema, ſed Socrates eſt extrema forma. Cum ſic ergo ſtatuit qualem & materiam & formam generari neget, propoſitum demonſtrat, dicens. ſi non ſolum æs efficitur rotundũ ſed etiam ipſum rotundum ſiue forma, abſq; fine procedetur. erit enim aliquid quod rotunditati ſubiiciatur. Nam quidquid fit, ex aliquo ſubiecto efficitur. Et rurſus eadem ratione de rotũditatis ſubiecto quæretur, fiat necne, ſi enim fit aliquid eſt ei ſubiectum. quod quidem in infinitum progredietur. Rurſus ſi fiat ęs ex humida euaporatione, hæc ex aqua, aqua ex informi materia, & hæc item ex alio, progreſſus erit infinitus. quod fieri non poſſe, in primo libro minore huius operis demonſtratum eſt.

Poſt hæc ſciendum eſt, ſubſtantiam quanque ab eiuſdẽ nominis rationiſue ſubſtantia generari. ea nãque quę natura ſunt, ſubſtantiæ ſunt, cæteraue. Nam aut arte fiunt, aut natura, aut fortuna, aut & caſu. Artem igitur principiũ in alio eſſe conſtat. At natura principium eſt in ipſo. Generat enim hominem homo, reliquæ vero cauſæ priuationes ſunt harum.

Ad hæc, ſubſtantiam quanq; ex ſibi cognomine generari.) Hoc quoq; in loco ſubaudire oportet, cõfirmandum eſt. Poſt dicta ergo, inquit, confirmandũ eſt, ſubſtantiam quanq; ex ſibi cognomine fieri. Nã efficiẽda, inquit, vel arte fiunt, vel natura. Vtroq; autem modo ex ſibi cognomine fiunt. Artificioſa enim ex ſibi cognomine fieri, perſpicuum eſt conſideranti domum ex ea domus forma fieri, quæ in architecti anima ineſt: ſanitatẽ huius corporis, ex forma & ratione quæ habet̃ in animo medici. Nam de rebus naturalibus ne dubitari quidẽ poteſt. homo enim ex homine, ex equo equus generatur. At quæ vel caſu fiunt vel fortuitu, ea tum naturæ, tum artis quaſi peccata videri debent. Cum autem efficienda vel arte fieri, vel natura dixiſſet, diſcrimen artis & naturæ id eſſe ait, quòd ars eſt principium quod in efficiente ineſt, non in ipſo quod efficitur, natura vero principiũ quod in eo quod fit, habetur. (generat enim hominem homo.) Hæc verba cohærent cum illis. Ad hæc ſubſtantiam quanque ex ſibi cognomine generari confirmandum eſt. generat enim hominem homo.) Quod vero interiectum eſt. Nam quæ natura ſunt ſubſtantiæ cæteraue. æquipollet huic. non ſolum quæ natura fiunt, ſed etiam alia, id eſt quæ artibus ſubiiciuntur, ſunt ſubſtantiæ, vel huic. Nam vt quæ natura fiunt, ea ex ſubſtantiis, ideſt ex ſibi cognominibus gignuntur, ſic item alia, hoc eſt artificioſa, cuius ſignum eſt hominem ab homine generari. vt ſolida oratio ad hunc modum ſeſe habeat. Ad hæc ſubſtantiam quanque ex ſibi cognomine generari confirmandum eſt. nam quæ natura fiunt, ſubſtantiæ ſunt, & item alia. cuius ſignum eſt, quod homo ab homine generatur. Reliquæ vero cauſæ.) 7

ideſt caſus & fortuna (priuationes ſunt) ideſt errata & quaſi peccata eorum quæ natura vel arte fiunt. Cæterum cũ ſubſtãtiã ſupra tripartito diuiſiſſet, & ſubſtãtiã videlicet ſenſibilẽ bipartito in mortalem & ingenitam, quibus tertiam intelligibilem ſubſtantiam adiiciebat, nunc iterum ſubſtantiam in tria partitur, materiam, formam, & id quod ex vtraque conſtituitur.

Atque ſubſtantię ſunt tres. atque alia eſt materies, quæ quidẽ hoc aliquid eſt, ex eo, quia apparet. quę nãque tactu, non copulatione ſunt vnum, ea materies ſunt & ſubiectũ, Alia eſt natura, quæ quidem hoc aliquid eſt, ac habitus quidam, ad quam per ipſam pergitur generationem. Tertia eſt ea, quæ ex hiſce conſtat, ipſa inquam ſingularis; vt Socrates, aut Callias. In quibuſdam igitur hoc aliquid non eſt, præter compoſitam ipſam ſubſtantiam (vt forma domus niſi ars ipſa) neque eſt corruptio horum ac negatio, ſed alio modo ſunt. atque non ſunt ipſa domus, quæ ſine materia eſt, atque ſanitas. & oẽ id cuius ars eſt effectrix. ſed ſi ſunt, in iis ſunt, quæ natura fiunt. Quapropter non male dixit Plato, formas eorũ eſſe quę natura cõſtãt, ſi ſint iſtorum aliæ formæ, ut ignis, caro, caput, & quę ſunt ſimilis generis. ſunt enim vniuerſa materies & ipſa vltima ſubſtantiæ eius, quę maxime ſubſtantia dicitur.

8 Nam ſubſtantiæ, inquit, tres ſunt, atq; alia eſt materia, quæ quidẽ hoc aliquid eſt, ex eo, quia apparet) Senſus eſt, quoniam Socratis materia eſt carnes, nerui, oſſa, manus, pedes, caput, & cætera, cum accumulata hæc & temere congeſta intelligimus, nec cohærentia, & inter ſeſe vnita, ſed contingentia tantum inter ipſa more granorum tritici, quæ cumulũ conficiunt, vt manus exempli cauſa, & ſplen atq; iecur in ſolo iaceant, ſuper hæc caput & venter imponantur, tum his etiam ſuperiora pedes & inteſtina, cum hæc igitur quę Socratis materia ſunt, ad hũc modũ cogitatione depingimus, tũc hoc aliquid ſunt, quoniam ſic videtur. Appellat autem hoc aliquid Socratem, vel omnino id animal, quod hæ partes conficerent, ſi in ordinem ac vnitatẽ cohærentiãq; à natura redigerentur. Manus igitur & pedes, caputq;, & ceteræ partes indigeſtæ ac temere congeſtæ Socrates eſſent, quia ſic videtur, ideſt ſecundum imaginationem. Imaginamur enim ſi natura potentiam ſumeret, vt propoſitã materiã digereret, vniretq;, fore vt Socrates efficeretur. Quæ cum fuerint vnitæ, & compoſitæ, ac in ordinẽ redactæ, non item imaginatione, tunc hmói materia erit Socrates, ſed reuera Socrates: vt verum ſit dictu, hæc Socratem eſſe. Quæcunq; igitur materialia contactu ſunt vnum, non autem cohærentia & vnione, ea ſunt hoc aliqd imaginatione. Cui ſimilis ratio in igne, aere, aqua, terraq; intelligi debet. Cum.n. tactu ſunt vnum, non cohærentia & vnione, tunc imaginatione ſunt Socrates. cum vero à natura debellata alterãtur, fiuntq; Socrates, tunc re vera Socrates ſunt. vna igitur ſubſtantia eſt materia. Alia rurſus ſubſtantia eſt natura, quæ quidem hoc aliquid eſt, atque habitus.) Formã appellat naturam, & hoc aliquid, atque habitum. hæc enim pro eodem ſumuntur. Ad quam.) id eſt, ad quam naturam & formam generatio eſt. omnis enim generatio via eſt ad formam aliquam. Alia ſubſtantia id eſſe intelligitur, quod ex materia & forma exiſtit, vt Socrates, vel Callias. Sed poſtquam dixit. Tertia eſt ea quæ ex hiſce conſtat, ipſa inquam ſingularis, vt Socrates, aut Callias.) in quibuſdam perſpicuum eſſe ait non eſſe formas ſiue ideas ipſorum ſingulorum, quod ipſis etiam idearum aſſertoribus viſum eſt, qui artificioſorum ideas eſſe negabãt, ſed naturaliũ. In quibuſdam igitur nõ ſunt ideę. Neque enim domus neque ſerræ neq; ſtatuæ forma eſt, ſiue idea: niſi ſiquis artes quibus hæc fiunt, ideas eſſe dicat. Formæ igitur artificioſorũ nõ ſunt in ſubſiſtentia, ſed intelligentia tãtum & cogitatione. quamobrem neq; per generationem & temporaneum ſpatium aut omnino per aliquã ſubiecti mutationẽ illis eſſe ſuppeditatur, neq; per interitum, non eſſe. Hoc enim eſt quod ait (neque eſt corruptio horum ac generatio, ſed alio modo ſunt, atque nõ ſunt) ideſt citra generationem ſunt, & abſque interitu non ſunt, more contactuũ. Nam cum domus formam imaginamur, huiuſmodi forma eſt non per generationem, cum nullo alterato talis forma generetur, ſed in momento punctoq; temporis. Nam viſum ipſius in puncto temporis fuit effectum. Eadem non eſt, cum depingamus ipſam ex animi cogitatione, & imaginatione, quoniam ipſum imaginari momẽto temporis efficitur. Domum porrò atque ſanitatem expertem ait eſſe materiæ, formam ipſam domus & ſanitatis ſignificans, quæ forma noſtra in imaginatione ineſt. Quare non perperam, inquit, Plato negauit artificioſorũ eſſe formas, ſed naturaliũ. Nam omnino ſi formæ ſunt, eorum ſunt quę natura conſiſtunt, non quæ ab arte conficiuntur. Nam quod ait (ab his diuerſę) ſignificat id, rerum naturalium erunt formæ, quæ ab his, ideſt, noſtratibus ac ſenſibilibus diuerſæ ſunt. Quod vero ſequitur (vt ignis, caro, caput, ſunt enĩ vniuerſa materies, & ipſa vltima ſubſtantiæ eius quæ maxime ſubſtantia dicitur.) cum proxime dictis neq; cohæret, neque conuenit, ſed cum eo quod ſupra dictum eſt, congruere videtur. Quæ nanque tactu non copulatione ſunt vnum, ea materies ſunt, & ſubiectum.) vt ſit huiuſmodi dictorum ſeries continuata. Quæ nanque tactu non copulatione ſunt vnum, ea materies ſunt atque ſubiectum: vt ignis, caro, caput, ſunt enim uniuerſa materies, & ipſa vltima ſubſtantiæ eius quę maxime ſubſtantia dicitur: deinde (alia eſt natura quæ quidem hoc aliquid eſt) &c. Appellat autem maxime ſubſtantiam, ſubſtantiam indiuiduam, vt Socratem, aut Calliam. huiuſmodi enim ſubſtantiæ materia eſt ignis. Sed potiſſimum materia eius eſt vltima, ideſt proxima, cõtinenſque materia, velut caro, nerui, oſſa.

Mouentes igitur cauſę antecedunt. At hę quę ſunt vt ratio cauſę ſimul ſunt. Cum enim homo eſt ſanus, tunc & ſanitas eſt. Figura etiam ęneę pilæ, & ipſa ænea pila ſunt ſimul. Si vero & poſterius quippiam permanet, conſiderare oportet. in quibuſdam enim nihil prohibere videtur, veluti ſi anima tale ſit, nõ omnis, ſed mens ipſa. Vt enim omnis permaneat anima, fieri fortaſſe nõ poteſt. Patet igitur ideas ob hęc eſſe non oportere. homo nãque ſingularis hominem generat ſingularem. Similiter & in artibus fieri ſolet. Ars enim medendi, ipſa ratio eſt ſanitatis.

Mouentes igitur cauſæ antecedunt.) Hoc quoq; pe- 9
culiariter ad cauſarum quæſtionem pertinet, cuius ſenſus eſt. Mouentes, ideſt efficientes cauſæ, priores tempore ſunt, quam ea quæ fiunt. Sophroniſcus enim Socrate prior eſt, atque ædibus ædificator. quamquam dictio ſubobſcura eſt. Mouẽtia igitur, inquit, vt præeſſe ẽta entia.) entia dixit pro exiſtẽtia, vt ſit ſenſus. efficientes cauſæ exiſtunt, & rationẽ habẽt priorẽ tẽpore ad ea quæ efficiuntur. Cauſæ vero formales ſimul ſunt. Nam ſimul atq; æneus globus eſt, rotunditas eſt, quæ globi eſt forma. Itẽ ſimul atq; ſanus eſt, ſanitas habetur, quæ

habitus

habitus quidam eſt, & forma. Cauſas igitur formales ſimul eſſe cũ iis quorum cauſæ ſunt, certum eſt. Cæterum, inquit, vtrum formæ ſeparatæ maneant, & poſt ſeparationem perſiſtant, nec abeant in nihilum, magna quæſtio eſt. in quibuſdam tamen nihil prohibet. Nam cum animantium anima ſit forma, nihil obſtat quo minus anima quæpiam vt intellectus ſine anima rationis compos maneat. Expertes enim rationis mortales ſunt. quamobrẽ adiecit (fortaſſe) Cum igitur omnium rerum cauſæ manifeſtæ ſint, ſuperuacanea eſt idearum inductio ad harum generationem. Socrates enim è Sophroniſco generatur, ex Ariſtotele Plato: pari artificioſorum ratione. Valetudo enim ab arte medica fit, quæ quidem eſt ratio & forma valetudinis.

Cauſę aũt atque principia, tum aliorũ, tum eadẽ omniũ ſunt, ſi quiſpiam vniuerſaliter dicat, & ſimilitudine rõnis.

10 Cauſæ autem & principia aliorum alia ſunt.) Iã nunc quæſtionem ſoluit, qua vtrum cauſæ & principia omnium rerum eadẽ necne ſint, quærebatur. quodammodo ergo inquit, eadem initia ſunt, alias diuerſa. Nã vniuerſaliter, id eſt, vt ipſe exponit, ſecũdum proportionẽ, eadem omnium ſunt. cum enim cunctorum efficiẽdorum principia ſint materia, forma & priuatio, & omnia efficienda materiæ & formæ atq; priuationi ſint ſubiecta, efficitur vt in vniuerſum omnium eadem habeãtur initia. Cauſæ enim cuiuſq; ſunt materia, forma, & priuatio, ſtatuæ nãque materia æs eſt, forma talis figura, priuatio eius formæ, qua vacat, velut equinæ. Item ianuæ materia eſt lignũ, forma huiuſmodi figura, priuatio exempli gratia formæ quadrantalis. Itaq; in vniuerſum, & ſecundum proportionem eadem omnium initia ſunt, id eſt materia, forma, & priuatio. Vt.n. æs ad ſtatuam, ſic lignum ſe habet ad ianuã. At ſi proxima & coordinata reſpicias, diuerſa ſunt. Alia eſt enim ſtatuæ materia, alia ianuæ, Socratis alia. Eadem eſt formæ priuationiſq; ratio. Alia nãque eſt tum forma, tum etiam priuatio ſtatuæ, alia ianuæ, alia Socratis, quod ipſum de cauſa efficiente conſtituendum eſt. Nam cunctorum efficiendorum in vniuerſum cauſa efficiens eſt quiddam velut mouens, proximę vero diuerſæ ſunt, Socratis enim Sophroniſcus, ſtatuæ ſtatuarius cauſa efficiens eſt. Rogatus ergo vtrum cunctorum cauſæ initiaq; eadem ne ſint an diuerſa, commode reſponderis, tum eadem eſſe, tum diuerſa. Ad vniuerſum ſpectanti, eadem: ad proxima quæq;, diuerſa. Sed cũ cauſas & initia aliorum alia eſſe dixiſſet, vt ſe non temere in hanc mentionem deſcendiſſe doceret, adiecit.

Dubitauerit autem quiſpiam, vtrum diuerſa, an eadem ſint ſubſtantiarum elementa, principiaque, & eorum quę ſunt ad aliquid: cęterorum prędicamentorum ſimili modo. At abſurdum eſſe videtur, ſi eadẽ omniũ ſunt. Ex eiſdem enim & ea quę ſunt ad aliquid, & ſubſtantię ipſę conſtabunt. Quid igitur hoc erit? pręter enim ſubſtantiam, cęteraquę prędicamenta, nihil eſt prorſus, quod ſit ipſis commune. Elementum autem prius eſt hiſce, quorum elementum. At vero neque ſubſtantia elementum eſt horum quę ſunt ad aliquid, neque quicquam etiam iſtorum eſt ſubſtãtię elementum. Pręterea quomodo eadẽ poſſunt eſſe omniũ elementa? Fieri enim non poteſt vt elementorum quicquã ſit idem, quod id quod ex elementis componitur. nam vt b a. ſit idem quod ba. minime fieri poteſt.

11 Dubitauerit autem quiſpiam, vtrum diuerſa an eadem ſint ſubſtantiam elementa principiaq;, & eorũ quæ ſunt ad aliquid, cæterorumq; prædicamentorum ſimili modo. Et proprie quidem, ac ſi ad proxima quæque ſpectetur, non eadem eſſe confirmat, quandoquidem abſurdum, inquit, eſt dictu omnium rerum idem eſſe elementum. quod ex partitione demonſtrat. Nam ſi vnum eſt cunctarum rerum elementum, hoc vel diuerſum eſt a cunctis prædicamentis, vel vnum ex ipſis cæterorum eſt elementum. Non eſſe autem à decem prædicamentis diuerſum, in promptu eſt intelligere. Nã cum elementa priora iis ſint quorum elementa eſſe dicuntur, id eſt iis quæ ex elementis conſtituuntur: ſi idẽ eſt elementum decem generum generaliſſimorũ, ſubſtantiæ, quanti, qualis, & cæterorum, id profecto prius illis habebitur. at ſubſtantia & cæteris prædicamentis nihil eſt prius, atque adeo præter ipſa nihil eſt. non igitur cunctorum eſt vnum elementum. Sed ne ſubſtãtia quidem relatiuorum aliorumq; prædicamentorũ elementum eſt. Nam qui fieri poteſt, vt ex ſubſtantia fiat non ſubſtantia, cũ ex ſubſtantia ſemp ſubſtantia generetur? Neque rurſus relatiua ſubſtantiæ ſunt elementa, niſi forte putamus, id quod fieri non poteſt, ex accidenti ſubſtantiam generari. Quod vero ait. Præterea quomodo eadem poſſunt eſſe omnium elementa? fieri enim non poteſt, vt elementorum quidquam ſit idem, quod id quod ex elementis cõponitur.) argumẽtatio eadem eſt quæ ſuperior, licet alia via procedat. Illic enim elementum prius eſſe dicebat, quam ex elementis cõſtituta, hic ab eiſdem eſſe diuerſum. Neq; enim Socrates, qui ex igne & terra & interiectis elementis conſtat, idem eſt, quod ignis & terra, ſed his diuerſus. Si ergo elementa diuerſa iis ſunt quorum ſunt elementa, ac decem prædicamentorum vnum & idem eſt elemẽtum, fiet vt ipſum diuerſum ſit omnibus decem prædicamentis. præter autem decem prædicamenta nihil eſt: non eſt igitur omnium vnum elementum. porrò elementa diuerſa iis eſſe, quæ ex ipſis velut conflantur, inductione cõfirmat. Nam b a inquit, cũ ba. ſyllabæ ſit elemẽtum, ab ipſa diuerſum eſt.

Neque igitur fieri poteſt, vt elementorum intelligibilium quicquam, ceu ipſum vnum, aut ipſum ens, elementa omnium ſint. Hęc enim vnicuique compoſitorũ etiam inſunt. Eorum quoque ipſorum nullum erit, neque ſubſtãtia, neque ad aliquid. At neceſſariũ eſt. Non ſunt ergo omniũ eadem elementa. An, vti diximus, tum ſunt, tum nõ ſunt? veluti corporum forſitan ſenſibilium, calidũ quidem eſt vt forma, frigidum aũt alio modo priuatio eſt. & materies id quod hęc eſt potentia primum per ſe. & ſubſtantię aut hęc ſunt, & ea quę ex hiſce conſtant, quorũ hęc principia ſunt, aut ſi quid ex calido frigidoque fit vnum, vt caro, vel os: id quod inde emergit, diuerſum ab illis eſſe neceſſe eſt. Horum igitur eadem ſunt elementa principiaque. Alia vero ſunt aliorum. Atque omnium hoc quidem pacto principia dicere nõ poſſumus eadem, eſſe ſimilitudine vero rationis dicere poſſumus, perinde atque ſi quiſpiam dixerit, tria principia eſſe, formam, priuationem, atque materiam. Verum vnumquodque iſtorum circa vnũquodque genus diuerſum eſt, vt in colore album, nigrum ſuperficies, lumen, tenebrę aer, ex his autẽ dies emergit & nox. Cum autem non ſolum ea quę inſunt, ſint cauſę, ſed etiam ea quę ſunt extra, veluti ipſum mouens, patet principium ac elementum diuerſa eſſe, vtrunque vero cauſam eſſe, atque in hęc principium ipſum diuidi, & in quod mouet, principium quoddam eſſe. Quare tria quidem ſunt elementa ſimilitudine rationis: cauſę vero atque principia quatuor. Aliud autem eſt in alio, & prima cauſa, vti mouens, alij alia eſt.

ſanitas,morbus,corpus,id quod mouet ,medendi facultas, forma,inordinatio talis,latteres,id quod mouet,ars eſt extruendę domus,atque in hęc principiū ipſum diffunditur.

12 Neque igitur fieri poteſt, vt elementorum intelligibilium quidquam,ceu ipſum vnum,aut ipſum ens elementa omnium ſint.} Quæ vocet elementa,intelligibilia,ipſe declarauit, vnū ſcilicet & ens,fieri ergo,inquit, non poteſt , vt ens & vnum ſint cunctorum elementa. quod arguit innixus eo quaſi fundamento,quod modo iactum eſt,elementa ſcilicet diuerſa iis eſſe,quæ conſtituuntur ex ipſis. Si ergo,inquit vnum & ens ſunt omnium rerum elementa , omnia ab vno et ente diuerſa fuerint.ſed vt ex igne terraque cōſtitutum , neque ignis eſt,neque terra, ſic quod ex ente & vno conſtiterit, neque ens erit,neque vnum. Itaque ſubſtantia,quantum, quale,& cætera prædicamenta erunt non entia, & non vnum.quod quidem fieri non poteſt,ac proinde id falſum eſt , vnde hoc concluditur, vnum ſcilicet & ens cunctarum rerum eſſe elementa. Vbi vero ait. Hæc enim vnicuique compoſitorum etiam inſunt.) Subaudiendum eſt, ſimplicium:vt ſit plena oratio.hæc enim vnum & ens vnicuique ſimplicium & compoſitorū inſunt. Quod vero ait. Eorum quoque ipſorum nullum erit, neque ſubſtantia, neq; ad al quid.) huiuſmodi eſt, ipſorum, ideſt eorum quæ ex ente elemēto & vno fuerint conſtituta , nullum erit, ideſt, ea nullo modo fuerint, nec ſubſiſtentiam quampiam habebunt . Nam, vt diximus,quemadmodum quod ex igne & terra, cōſtat, id neque ignis eſt neque terra , ſic quod ex vno & ente conſtiterit, neque vnum erit ; neque ens, ſed non vnum , & non ens . Illud vero(neque ſubſtantia, neque ad aliquid) pro eo accipi poteſt. Neque ſubſtātia erit ens , neque ipſum ad aliquid . Poteſt & idem aliter exponi ad hunc modum.Si quis ergo ens elemētum eſſe dicat, cum elementum diuerſum iis ſit quæ exiſtunt ex ipſo, vel ipſum erit non ens , vel certe quæ ex ipſo conſtituuntur. fieri enim non poteſt vt ens ſiue elementum ſit ens, & quę ex ipſo conſiſtunt,entia . Sin autem ſubſtantia , cuipiam elementum eſſe videatur, aut ipſa non erit ſubſtantia, aut certe quæ exiſtunt ex ipſa, vt Socrates, Plato , & cætera . Pari ratione ſi elementum ſit ex iis quæ ad aliquid referuntur, ad aliquid erit non ad aliquid.& cōcludit dicens, non igitur omnium eadem elementa initiaque ſunt,ſed quodammodo eadem,alias diuerſa.In eo enim quod materia, forma, priuatio, efficiens , elementa ſunt , & his omnia ſubiiciuntur principia cunctorum eadem ſunt . In eo vero ꝙ alia eſt ſtatuæ materia , alia animalis , & pari ratione alia forma & efficiens ſtatuæ & aliorum alia, diuerſa,non eadem ſunt omnium rerum initia. Ad vniuerſalia igitur , formā dico & materiam & reliqua ſpectanti, eadem omnium initia ſunt , ad ea vero quæ ſimul ordinantur, diuerſa ſunt , non eadem.Omnia igitur materiæ formæ priuationi ac efficienti ſubiici,inductione quadam oſtendit . Nam ſenſibilium , inquit, corporum forſitan, id eſt, exempli cauſa, ut forma eſt calidum, vt priuatio vero frigidum:materia porrò, quod calidum vel frigidum effici poteſt . Per ſe autem adiectum eſt , quoniam album frigidum fieri dicitur, non tamen per ſe,ſed id per ſe frigidum efficitur,quod eſt albo ſubiectum . Calidum igitur eſt forma, frigidum priuatio,materia vero quod eſt vtrunque potentia. Sunt autem ſubſtantia tum calidum . (nam calidum eſt forma & ſubſtantia ignis) tum etiam materia. Nec ſolum hæc ſubſtantiæ ſunt , ſed etiam quod ex calido efficitur & frigido, hoc eſt ex igne & aqua , ſiue caro id ſit , ſiue os,ſi quidue aliud .Quod vero ait (id enim quod efficitur , diuerſum ab illis eſſe neceſſe eſt) nequaquam cum proxime dictis cohæreſcit ſed cum illo potius quod paulo ante dictum eſt . Nullum igitur ipſorum erit neq; ſubſtātia neq; ad aliquid) vt hoc ad confirmandum pertineat,ſubſtantiam non eſſe ſubſtantiam,neque ad aliquid,ad aliquid.Neceſſe eſt enim vt diuerſum id ſit, quod efficitur. Nam vt dictum eſt, quod ex elemento fit , diuerſum eſt ab elementis. Horum igitur , ideſt , proxime dictorum calidum eſt forma,frigidum velut priuatio. quod vero vtrunque valet,eſt materia,lumen vt forma , tenebræ vti priuatio. Atque ex aere & lumine, ideſt ex materia & forma dies efficitur:ex aere & tenebris. hoc eſt ex materia & priuatione nox. Itaque ad hunc modum , ideſt ſecundum proportionem , omnium, vt diximus , eadē initia ſunt, proprie non item. Sed quoniam, inquit, non modo nobis coordinata ac inſita cauſæ ſunt , ſed etiam externum,hoc eſt mouens, ſiue efficiens , ſatis intelligitur initium diuerſum eſſe ab elemento: quandoquidem initium latius patet quam elementum . elementum nāque initium eſt, non tamen omne initium eſt elementum, vt in patre licet conſiderare, qui principium recte nuncupatur, non item elementum . Ac initium quidem velut vniuerſalius in hæc tanquam particularia diſtribuitur, materiam dico, formam, priuationem, & efficiens. Porrò ſi in hæc diuiditur initium , haud dubie mouens & ſiſtens, hoc eſt, efficiens, initium quoddam eſſe videri debet. Vt intelligatur elementa quęcunque reperiantur, tria omnino eſſe proportione, materiam, formam,& priuationem, initia vero & cauſas quatuor, materiam, formam priuationem , & efficiens.quę quidem quatuor alia in aliis reperiuntur.Exempli cauſa in animalibus corpus eſt tanquā materia valetudo quaſi forma,morbus velut priuatio,medicina tanquam efficiens.Rurſus domus quaſi forma,quaſi priuatio confuſio talis,lateres ceu materia, velut efficiens cementarius faber.Cunctorum igitur initia ſunt materia,forma, priuatio, & efficiens, ſed aliorum alia.

Atqui cum id quod mouet , in naturalibus quidem hominibus homo ſit, in iis autem quę à mente proficiſcuntur, forma ſit , aut contrarium , tum tres , tum quatuor cauſę erunt . Medendi nāque ſcientia, ſanitas quodammodo eſt, & ędificandi facultas , ędium forma , hominem quoque generat homo. inſuper præter hæc eſt id quod eſt omnium primum omnia mouens.

Atqui cum id ꝙ mouet, in naturalibus quidem hominibus homo.) Naturales homines dicit propter ipſi hominem.ille enim non eſt naturalis . Repetit autem hoc in loco id quod in phyſico auditu tradiderat,plerunque.ſ.vſu venire , vt cauſa efficiens & formalis eadem habeat. Sophroniſcus enim & Socrates licet numero ſint diuerſi,ſpecie tamen idem ſunt. Item valetudo, quæ habetur in corpore, & effectrix eius medicina, eædem ſunt ſpecie. Ars enim quam medicinam dicimus,ſanitatis eſt ratio.ſimiliter domus,& ars ædificandi.Itaq; efficiens & formalis cauſa non quidem omnis, ſed aliqua cum numero duo ſit, vnum tantum eſt ſpecie.quo fit , vt cauſæ quodamodo tres , quodāmodo quatuor habeantur. Inſuper præter hæc eſt id, quod eſt omnium primum.) quod quidem principium eſt id, quod per hanc doctrinam inueſtigamus.

13

11

At

At vero cum alia ſint ſeparabilia , alia non ſeparabilia,ſubſtãtiæ ſunt illa,& idcirco cauſa omnũ ſunt hæc, quia ſine ſubſtantiis affectus motusque non ſunt. Deinde hæc erunt anima forſitan atque corpus, aut mens, appetitur, ac corpus.

14 At vero cum alia ſunt ſeparabilia,alia non ſeparabilia,ſubſtantiæ ſunt illa.} His verbis docet eadem eſſe ſubſtantiarum cõſiſtendi principia,& cauſas, quæ accidentium. Nam cum rerum,inquit,aliæ ſint ſeparabiles,& per ſe conſiſtente,velut ſubſtantiæ, quædam inſeparabiles, & quæ per ſe conſiſtere nequeunt, ſed in aliis eſſe habẽt,vt accidẽtia,illa,i.quæ ſeparata ſunt,& per ſe conſiſtunt, ſubſtantiæ ſunt (& propter hoc omnium cauſæ hæc) ideſt propterea ſubſtantiarum initia ſunt omnium rerum exiſtendi cauſæ. Cuius rationem paucis reddit,dicens.(quia ſine ſubſtantiis affectus motuſq; non ſunt.)Nam cum ſubſtantiarum initia cauſæ cur ſubſtantiæ ſint habeantur, rurſus ipſæ ſubſtantiæ, cur ſint accidentia,ſatis intelligitur ſubſtantiarum initia cauſas eſſe quamobrem ſint accidentia. Deinde docet quæ ſint proximæ aĩantium cauſę exiſtendi.hæc.n. inqt,forſitan ſunt anima & corpus,vt in ſtirpibus, vel intellectus & corpus,atque appetitus, vt in hoĩbus,vel corpus & appetitus,vt in beſtiis licet aĩaduertere.

Præterea principia ſunt eadem alio modo ſimilitudine rationis , vt actus atque potentia.at in hæc alia ſunt et aliis, atque alio modo. In quibuſdam enim idem interdũ eſt actu, interdum potentia, vt vinum vel caro, vel homo. Cadunt autem & hæc in cauſas iam prædictas. forma.n ſi ſeparabilis eſt,actus eſt,& id quod ex vtriſque conſtat.priuatio vero vt tenebrę,aut ęgrotans.materies autem eſt potentia,hoc eſt enim id quod vtrunque fieri poteſt.

15 Præterea principia ſunt eadem alio modo ſimilitudine rationis.} Cum omnium rerum principia materiam,formam,priuationem atque efficiens eſſe dixiſſet quæ ratione quidem eadem,proprie vero diuerſa ſint, quoniam potentia & actus principia ſunt (ex eo enim quod hoc eſt actu, illud vero potentia , efficienda gignuntur.hæc enim natura,vt ipſe in phyſico auditu tradidit,perſpecta,quæſtionem omnem ſoluit) ait, quòd quemadmodum in omni re materiam , formam, efficiens & priuationem conſpicientes , omnium rerum eadem eſſe principia dicimus , ſic item in re omni potentiam & actum contuentibus ſecundum vniuerſalem potentiam & vniuerſalem actum , quibus natiua quæque ſubiiciuntur, eadem eſſe omnium initia affirmare licet, quæ diuerſa ſunt , ſi ad potentiam & actum ſpectes,quæ in ſingulis rebus habentur. Itaque modo materiam & formam ac cætera reſpiciẽtes, rerum omnium principia vel eadẽ eſſe dicimus , vel diuerſa,modo potentiæ atq; actus habita ratione. Alio igitur præterea modo,inquit,& ſecundum aliam proportionẽ initia eadem ſunt non,ſ.formæ materiæq; , & cæterorum, ſed actus atque potentiæ ratione. At potentia & actus alias aliis adſunt, atque alio modo. Idem enim quibuſdam adeſt modo actu,modo potentia. Valetudo enim Socrati tum actu adeſt , tum facultate. Nam recte valenti Socrati ſanitas actu adeſt,morbus potentia,ægrotanti contra. Itaque valetudo iam his adeſt, vt Socrati & Platoni,iam illis,vt Achilli & Alcibiadi,ſed & diuerſis modis.nunc enim potentia,nunc vero actu. Illud autem(vt vinum,vel caro , vel homo) exempla ſunt eius quod modo eſt actu , tum potentia. humor enim qui nunc actu eſt vinum, idem potentia eſt acetum. ac viciſsim qui nũc eſt actu acetum , potentia vinum eſt,cui ſimilis eſt cæterorum duorum ratio. Porrò vt in his ſeſe res habet,ſic in omnibus. Cæterum potentia, inquit & actus,eorumq; ſubiectum ſub eas quæ commemoratæ ſunt cauſas cadere , hoc eſt ad eas referri ait,i.ad materiam,formam, & priuationem. Actus.n.formam æmulatur,ac viciſsim actum forma,potentia priuationem , hæc rurſus potentiam , ipſorum vero ſubiectum materiæ ſimilitudinem habet . Ac ſenſum quidem dictorum huiuſmodi eſſe reor. Quod vero ad dictionem attinet,huiuſmodi eſt.(forma enim actus eſt,) ideſt formæ æmulus eſt actus & huius æmula forma.ſi ſeparabilis eſt,)ideſt mente & cogitatione ſeparabilis.ſiquidem formæ materiales cogitatione tantum à materia ſecernuntur.(& id quod ex vtriſque conſtat ,) ideſt non ſolum forma eſt actu,ſed id etiam quod ex materia & forma conſiſtit.vel illud,(forma.n.ſi eſt ſeparabilis)pro lumine dictum eſt.q.d.actus,ſiue lumen ſeparabile.ſingulis.n.diebus ab aere perſpicuo ſeparatur , ex ambobus vero dicit diem qui ex lumine ex pſpicuo illuſtrato fit. pro lumine aũt quod ſeparabile vocat , actum dixiſſe, argumento eſt quod ait,(priuatio vero vt tenebræ).

Alio vero modo potẽtia atque actu differũt ea quorum non eſt eadem materies , quorum forma non eſt eadem , ſed diuerſa, quemadmodum hominis cauſa ſunt elementa,ignis, & terra,vti materies,& propria forma,& ſiquid aliud eſt extra,vt pater ,& pater hæc ſol,orbiſq; obliquus,quæ quidem neque materia ſunt , nec forma neque priuatio , neque ſpeciei eiuſdem,ſed mouentia.

Alio vero modo potentia atque actu differunt , ea quorum non eſt eadem materies , quorũq; forma non eſt eadem.} Cum homo generet hominem atque item Sol, & vterq; Sol inquã & Sophroniſcus,exempli gratia , cauſæ ſint Socratis efficientes , Sophroniſci materia,carnes,oſſa,& nerui & ſimiliter forma,& actus eius nihil ratione differunt à materia & forma Socra . Carnes enim & nerui , vtriuſque materiæ ſunt. & pari ratione formæ eædem ſunt , nec niſi priore & poſteriore diſcrepant. Nam materia & forma Sophroniſci quam Socratis priores natura ſunt. Solis autem materia & forma non tempore tantum materia & forma Sophroniſci priore ſunt, ſed etiam rõne. Materia enim Sophroniſci eſt caro,Solis non item,ſed quintum corpus. Nam Solis formam à forma Sophroniſci diuerſam eſſe nemini dubiũ eſſe debet. Hæc itaque innuit verbis illis(alio vero modo potentia atque actu ea differunt , quorum non eſt eadem materies,& quorum non eſt eadem forma.)quãquam dictio manca eſt & imperfecta,quæ plena eſſet, ſi in hunc modum ſeſe haberet. Alio modo potentia atque actu ea quorum non eſt eadem materies, nec eadem forma, differunt ab iis quorum non eſt eadem forma,atque eadem materia) eſt autem ſenſus. Cum Socratis efficiens cauſa ſit non ſolum Sophroniſcus,ſed etiam Sol & circulus obliquus, actus & forma Solis atque obliqui circuli differt ab actu & forma Sophroniſci & Socratis . cui ſimilis eſt potentiarum ſiue materiarum,quæ in ipſis habẽtur, ratio, cuius cauſam ſuggeſsit,dicens(quæ quidem neque materia ſunt,neque forma,neque priuatio) quaſi dicat. Nam materia & forma Sophroniſci eædem ſunt,quæ Socratis mate-

ria & forma,ac ſimiliter priuatio. vterque enim priuationem humanæ formæ oppoſitam habet. Solis autem & obliqui circuli forma materiæq; non ſunt eædem, quæ Sophroniſci & Socratis. Quorum igitur actus & potentia differunt à materia & actu Sophroniſci & Socratis, ea, Sol,ſ.& obliquus circulus, diuerſa ſunt à Sophroniſco & Socrate,quorum forma & materia nõ eſt eadem, quæ Solis & obliqui circuli materia & forma, quod ſi Sol & obliquus circulus à Sophroniſco & Socrate differunt, nimirum retro quoque agere licet, vt Solis & obliqui circuli actus & potentia à Sophroni. & Socra. actu & potentia differre intelligantur.

Præterea cernere oportet cauſarum alias vniuerſales, alias non vniuerſales dici poſſe. Omnium igitur prima principia ſunt id, quod actu primum eſt hoc, & aliud quod potentia eſt. Atque illa quidem vniuerſalia non ſunt. Singulare nanque ſingularium principium eſt, homo enim hominis eſt vniuerſalis, at nemo eſt prorſus, ſed Peleus quidem Achillis, tui vero principium pater eſt, & hoc b huiuſce ba. omnino autem b, ipſius ſimpliciter ba. Deinde iam ea quæ ſunt ſubſtantiarũ, alia vero ſunt aliorum cauſæ & elementa, vt dictum eſt, eorum quæ genere in eodem non ſunt, colorum, ſonorum, ſubſtantiarum, quantitatis, niſi ſimilitudine rationis. Eorum etiam quæ eadem in ſpecie, diuerſa ſunt, non ſpecie, ſed quia ſingulorum, tua inquam materies, forma, & id quod mouet, & mea, vniuerſali, vero ratione ſunt eadem.

17 Præterea cernere oportet cauſarum alias vniuerſales dici poſſe.} Senſus eſt, cauſarum quaſdam vniuerſales appellare licet, alias non item, quoniam ſtatuæ vniuerſalis, ſtatuarium vniuerſalem cauſam eſſe dicimus, huius vero ſtatuæ hunc ſtatuarium. quo poſito, omniũ igitur, inquit, principia prima, i. proxima, eſt primum hoc, i. particulare. hoc enim eſt principium & cauſa Socratis, hic ſcilicet Sophroniſcus. omnium igitur principium eſt hic actus, & hæc particularis potentia, i. hæc particularis materia. Nam ſingulorum cauſa ſingularis eſt, vt Achillis Peleus, & hæc litera b. huius ſyllabæ ba. vniuerſalia enim non ſunt. At ſi vniuerſalia eſſent inexiſtentia & per ſe, cauſæ quoque ipſorum vniuerſales eſſent, vt ſi homo vniuerſalis eſſet, hominis cauſa de vniuerſalium numero haberetur, & vniuerſæ ſiue vniuerſalis ba. ſyllabæ, vniuerſale b. ſed nullum vniuerſale per ſe conſiſtit. Cæterum præter commemoratas cauſas, aliæ cauſæ, aliaq; principia ſunt, quæ quidem ſunt formæ ſubſtantiarum: aliorum tamen, vt docuimus, aliæ: quãdoquidem hominum aliæ ſunt, q̃ equorum formæ. Neque vero tantum diuerſorum generum cauſæ diuerſæ ſunt, ſed eorum etiam quæ ſimilem ſpeciem ſortiuntur, ſunt diuerſæ, ſed numero duntaxat. Numero enim alia eſt tua materia, alia mea, atque item forma, & efficiens. vniuerſali vero ratione eædem, i. quatenus omnes cauſæ ad materiam, formam, priuationem, & efficiens referuntur, cauſæ omnium eædem ſunt. diuerſæ autem, qua mei cauſæ à cauſis tui diſcrepant.

Si quæratur autem quænam principia ſint aut elementa ſubſtantiarum, & eorum quæ ſunt ad aliquid, & qualium, vtrum ſint eadem, an diuerſa, patet reſpondendum eſſe cuiuſque eadem eſſe ſi multipliciter dicantur: non eadem ſed diuerſa ſi diuidantur: attamen hoc pacto & eadem omnium eſſe. Atque hoc pacto eadem ſimilitudine rationis, propterea quod materies eſt forma, priuatio id quod mouet, & hoc etiam pacto ſubſtantiarum cauſas omnium cauſas eſſe: quod ſi tollantur, tolluntur.

18 Si ergo quæratur quænam principia ſint aut elementa ſubſtantiarum, & eorum quę ſunt ad aliquid & qualium.} His verbis docet nos, quid reſpondere debeamus, ſi quis à nobis ſciſcitetur, vtrum oĩum cauſæ atque initia eadem necne ſint, & ait. Si multipliciter dicant.} idest ſi vniuerſaliter, ſiue ſi materia capiatur vt vniuerſale, atque item forma & efficiens, & omnino ſecundũ proportionem, non aũt vt huius aut illius. Sunt vniuſcuiuſque) ideſt omnium eadem ſunt. ſin autem forma vniuerſalis diuidatur, ſimiliter vniuerſalis materia, & reliqua, in Socratis & Platonis cæterorumq; cauſas, non ſunt eadem ſed diuerſa. Attñ pacto hoc) ideſt, proportione eadem ſunt. quod exponens apertiſsime ſermonem repetit, aitq́ue. (atque hoc pacto eadem ſimilitudine rationis, propterea ꝙ materies & forma & priuatio & id quod mouet) quaſi dicat, quoniam cuncta ſub materiam, formam, & priuationem cadũt, idcirco principia omnium eadem proportione ſunt. Quod vero ait. Et hoc etiam pacto ſubſtantiarum cauſas omnium cauſas eſſe.) huiuſmodi eſt. ſi quis porrò nos percontetur, an ſubſtantiarum cauſæ, accidentium quoq; cauſæ ſint, etiam eſt nobis reſpondendum, & ſuggerenda cauſa, quoniam ſublatis ſubſtantiis, cætera quoque tolluntur. quod ſecum aũt tollit, cauſa eius eſt quod ſimul tollit. ſed de his pauloante accuratius diſſeruimus.

Inſuper id quod primum, eſt actu. Hoc autem pacto diuerſa prima eſſe, quod ſunt contraria ipſa, quæ neque vt genera dicuntur, neque multipliciter dicuntur, & inſuper materias ipſas. Quæ igitur ſenſibilium rerum principia ſunt, & quot, atque quo pacto, & eadem ſunt, & diuerſa, ſatis iam diximus.

19 Inſuper quod primum, eſt actu.} Præterea inquit vtrum remotius, an propius cauſa ſit interrogati, primum, i. proximum reſpondere debemus. eſt autem Socratis, vt ſæpe diximus, proxima cauſa actusq; Sophroniſcus. (hoc autem pacto diuerſa prima, quot ſunt contraria) ideſt alio modo dicendum eſt contraria, hoc eſt formã & priuationem primas cauſas eſſe. vt ſit dictorum ſenſus. quandoque actus ſiue efficiens prima cauſa eſſe dici debet, quandoque contra, i. forma & priuatio: quæ quidem contraria neque vt genera inquit dicuntur, i. vt materia, neque multipliciter, i. vt vniuerſale, ſed quaſi coordinata. In dictione autem quæ ait. Prima quot ſunt contraria.) illud (quod) vacat. Præterea, inquit, alio modo cauſæ dicuntur ipſæ materiæ: & concludit dicens. Dictũ igitur eſt, quæ ſenſibilium rerum principia ſunt, formã, ſ. & materiam & reliqua. & quot, tum, ſ. tres, tum quatuor. atque quo pacto eadem ſunt, proportione videlicet, atque ratione. & quomodo diuerſa vtique vt proxima quæque conſiderantur.

Cum autem tres ſint ſubſtantiæ, duæ quidem naturales, vna vero immobilis, de hac deinceps dicendum eſſe videtur. Neceſſe eſt itaque perpetuam aliquam ſubſtantiam immobilem eſſe, ſubſtantiæ nanque omnia cætera quæ ſunt, antecedunt. Atque ſi omnes ſunt corruptibiles, vniuerſa profecto corruptibilia ſunt. At impoſſibile eſt motum, aut ortum, aut corruptionem ſubire, ſemper enim erat, & tempus ſimili modo. eſt enim impoſſibile ſi tempus non ſit, prius aut poſterius eſſe. et motus ergo perinde continuus eſt, vt & tempus. etenim tempus aut eſt idem quod motus aut

eſt

eſt quidam motus affectus. Motus autem non eſt continuus vllus, niſi biſce qui loco accommodatur, & huius biſce qui eſt conuerſio. At non ſi ſit motiuum vel effectiuum, nihil autem operetur, motus erit. fieri enim poteſt vt id quod potentiam habet, omnino non operetur, nulla ergo prorſus erit vtilitas, etſi ſubſtantias ſempiternas fecerimus, perinde atque y qui formas in ratione rerum introduxerunt, niſi quippiam principium inſit, mutare potens. Neq; igitur ipſa ſufficiens eſt, neque aliqua vlla ſubſtantia præter formas. Si.n. non operabitur, motus profecto non erit, nec etiam ſi operabitur. ſubſtantia autem ipſius potentia eſt. Non enim perpetuus motus erit. Quod enim potentia eſt, id pōt non eſſe. Sit ergo principiū tale oportet, vt ſubſtantia ipſius ſit actus. has igitur inſuper ſubſtantias materię expertes eſſe oportet. Perpetuas enim eſſe oportet, ſi aliud profecto quicquam æternum eſt. Actu igitur ſunt.

10 Cum autem tres ſint ſubſtantiæ, duæ quidem naturales.) Iam hinc diſputationem aggreditur de prima cauſa, primaq; ſubſtantia: quam Deum etiam hoc in loco interdum appellat. In primisq; quandam huiuſmodi ſubſtantiam ſempiternam eſſe confirmat, & ad hunc modum, (ſumens id quod ſupra demonſtratum eſt, ſubſtantiam cæteris omnibus rebus eſſe priorem,) ait. Niſi ſit aliqua ſubſtātia ſempiterna, ſed omnes caducæ atque mortales, omnia profecto caduca erunt atque mortalia. Cætera enim à ſubſtantia ſeiungi nequeunt, nec ſine ipſa conſiſtere valent. non ſunt autem omnia mortalia. non igitur ſubſtantiæ omnes caducæ ſunt, non eſſe autem mortalia cuncta præter ſubſtantiam, certum eſt. Motus enim ſempiternus & immortalis eſſe demonſtratur. Nam ſi natiuus eſſet, cum omne quod fit, ab aliquo & ex aliquo fiat, ea quoque eſſent, ex quibus motus efficitur. quæ ſi ſic ſe habeant, vt neque quod efficit, vt efficere poſsit, neque quod patitur, vt pati valeat, mutatione quapiam indigeat motus iam ſit, non efficiatur. ſin autem aliquid ſit illis impedimento, perfecto motus quiſquam fiat oportet, vt alterum efficiat, alterum patiatur, & ex iis motus fiat. & ſic antequam efficiatur, vt motus ingenitus ſit, neceſſe erit. Cum ergo motus ſempiternus ſit, idemque ſuum eſſe in eo quod mouetur obtineat, efficitur, vt quod motu ſempiterno mouetur, ipſum ſempiternum ſit. Qui nanque fieri poteſt, vt moueatur aliquid ſempiterno motu, cum ipſum non ſit ſempiternum? Cui loco ſi quis ad hunc modum occurrat, ſempiternum eſſe motum propterea quòd ipſum motum corpus aliud poſt accipiat, primum motus non erit neque continens, neque vnus, quippe cum motus continens vnius entis, quod ipſo mouetur, vnus ſit. Deinde fieri poteſt, vt motus deficiat, niſi quiddam aliud ſempiternum conſtantis ac certæ mobilium traditionis huiuſmodi cauſa ſit: vt dubium eſſe non poſſit quin corpus quod ſempiterno motu cietur, vnum idemque ſempiternum habeatur. At ſola circunlatio inter motus ſempiterna eſt, & continens. corpus igitur quod hoc motu cietur, ſempiternum eſt, ac proinde hoc inter corpora principatum obtinet, cum ſempiternum non ſempiternis potius habeatur. Et quod primo ex cunctis motibus motu mouetur, optimum eſt, ac proinde animatum, corporum enim optimum eſt animatum, cum animatum corpus inanimi præferatur. eſt autem circulatum corpus optimum, ergo animatum. Cunctorum enim corporum potiſsimum eſt animatum, circulatum autem corpus eſt huiuſmodi. Præterea omne quod mouetur, mouetur ab aliquo. ac proinde quicquid per animam mouetur, ab aliquo mouetur. Siquidem quod per animam mouetur, per impetum mouetur. impetus autem per alicuius appetitum fertur, quo fit, vt ſempiternum corpus per impetum & cuiuſpiam appetitum moueatur. quod ſi ita eſt, aliquid eſſe oportet, cuius hoc appetens ſempiterno motu mouetur, quod ipſum ſempiternum ſit atque actu. Nam quicquid aliud mouet, id aliquid actu exiſtens mouet. Quod ſemper igitur continenterque mouet, hoc ſemper idem erit actu, expers omnino potentiæ. Nam ſi facultate ſit, cum nulla potentia, vt in libro de Cœlo demonſtratur, ſit infinitum, ſi ergo potentiam habeat non exiſtendi, aliquando actu erit non ens. itaque fieri poſſet, vt motus periret, ſi motor ipſius non eſſet actu. prorſus igitur potentia vacat. Quin etiam motor hic omnino erit motus immunis. Nam ſi hic motus ipſe mouet, idem alium ſui motorem deſiderabit, & hic rurſus alium, & hoc in infinitum. At ſi fuerit immobilis, erit idem incorporeus. Nam omne corpus in eo quod corpus, eſt mobile. Quædam igitur ſubſtantia erit ſempiterna, ſimplex, & actu immobilis, quæ ſempiterni continentisq; motus circumlati corporis cauſa ſit: quod circumactum corpus mouebitur ab illo, propterea quòd ipſum intelligat, & deſiderio atque appetentia eius conſuetudinis feratur. quicquid enim ſeiunctum, ab immobili quopiam mouetur, id ad hunc modum mouetur. Cæterum huius rei demōſtratio per reſolutionem efficitur. Neque enim primi principij poteſt eſſe demonſtratio, ſed à poſterioribus & apertis exordiamur oportet, & ſecundum conuenientiam cum his reſolutione vſi, naturam illorum conſtituamus. formam vero motus circularis motricem eſſe primum, & maxime intelligibilem, ac primum & maxime appetendam, hinc colligi & declarari poteſt, forma eſt proprie intelligibilis. materia enim quæ nihil eſt actu, proportione, atque vt eſt apud Platonem, notha, ſuppoſititiaq; conſideratione intelligitur. Forma vero cum actus quidam ſit, intelligibilis eſt. formarum porrò intelligibilior eſt, quæ in ſubſtantia eſt, & per ſe quàm quæ in alio quopiam habetur. Item earum quæ ſunt in ſubſtantia, intelligibilior habetur, quæ ſimplicisſima eſt & ſemper actu. quæ idcirco eſt maxime intelligibilis, eſt maxime intelligibilis, tum quia maxime eſt, cum ſit ſemper actu, tum quoniam ſuapte natura ſimplex eſt, & intelligibilis, quandoquidem formæ quæ in compoſitis habentur, tunc demum intelligibiles ſunt, cum animo ab iis in quibus inſunt, ſeiunguntur, & tanquam ſimplicia conſiderantur. Vniuerſi autem motrix ſubſtantia huiuſmodi eſt, ſeiuncta inquam, ſimplex, & actu. ipſa igitur eſt maxime intelligibilis. Quinetiam maxime appetenda. id enim maxime ſua natura eſt appetendum, quod ſua natura pulcherrimum eſt. hæc autem forma huiuſmodi eſt. pulchritudo enim in forma magis quam in materia conſiſtit, ſcilicet quoniam in efficiente magis quàm in patiente. Patiturq; quod eſt potentia, efficit quod in actu. Item in definito magis, quàm in diuerſo. In forma igitur quam in materia pulchritudo potius ineſt, magisque in forma quæ eſt in ſubſtantia, quàm quæ in genere quopiam alio. ob hanc enim cæteræ ſunt. Et ex iis quæ habentur in ſubſtantia, ea quæ maxi-

maxima eſt, & ſimplex, ab eoq́; abhorret, vt potentia ſit, ea pulcherrima eſt. talis autem eſſe commemorata natura demonſtratur. hæc igitur proprie ac primum appetenda eſt, & intelligibilis. Cum igitur tres ſint ſubſtantiæ, duæ quidem naturales, vna vero immobilis.} De primo, vt diximus, principio hic incipit diſputare, quæ ſit eius natura, eiuſque munus quale ſit. In primisq́; huiuſmodi principium in rebus eſſe confirmat, & ſic quæ ſit eius natura declarat. Nam cum tres, inquit, ſubſtantiæ ſint, duæ quidem naturales, quas eſſe communis mortalium eſt conſenſus, & quarum altera ingenita eſt, & immortalis, altera, ſi ad vniuerſitates ſpectes, itidem ortus & interitus immunis, (eſt enim mundus) per partes tamen natiua & mortalis, tertia vero immobilis, de hac inquit immobili nobis diſſerendum eſt, ac oſtendendum, ex neceſsitate quandam ſubſtantiam eſſe immobilem & ſempiternam. Iacto igitur pro fundamento, eo quod ſupra confirmauit, ſubſtantiam cæteris omnibus eſſe priorem, ideſt, quanto, quali, & reliquis, quod propoſitum ſibi eſt, in hunc maxime modum concludit. Si omnis ſubſtantia mortalis eſt, nihil à ſubſtantia diuerſum ſempiternum erit, cum omnia in ſubſtantia eſſe ſuum obtineant. At eſt aliquid ex iis quæ ſubſtantia non ſunt ſempiternum, & immortale, motus ſcilicet atque tempus. aliqua igitur ſubſtantia ſempiterna eſt, quæ ſempiterno motu cietur, cum omnis motus alicuius eſſe intelligatur. Motus autem ſempiternus eſſe in Octauo libro Phyſici auditus demonſtratur. Quod autem tempus quoque ſit ſempiternum, rationem non putat ſilentio eſſe prætermittendam, quam explicat in hunc modum. ſi tempus inquit natiuum eſt, & mortale, prius non erat, & poſterius non erit. at prius & poſterius temporis aliquid ſunt. tempus igitur, antequam tempus orietur, erat, cum prius ſit ante tempus non erit, poſtquam tempus eſſe deſierit, quia poſt temporis interitum poſterius eſt. Sed cum aliquam eſſe ſubſtantiam, quæ motu ſempiterno moueatur, docuiſſet, oſtendit præterea quę ſit huiuſmodi ſubſtantia, ad hũc modum. ſempiternus motus vnus eſt. qui vero vnus eſt, continuus idem habetur, quemadmodum tempus. Nam tempus vel idem eſt quod motus, vel ipſius aliquid. Motus autem continuus non eſt alius quàm motus loci, idemque circularis. motus igitur ſempiternus circularis eſt, ac proinde ſubſtantia quæ hoc motu mouetur, eſt ſempiterna. Cum igitur ſubſtantiam quãdam eſſe ſempiternam, quæ motu circulari ſempiterno moueatur, expoſuiſſet, & in opere de Phyſico auditu, omne quod mouetur, ab aliquo moueri demonſtraſſet, aliquem eſſe concludit motorem, & effectorem, ſempiternum motum cientem, qui immobilis ſit, & ſempiternus, idemque forma & actus, expers omnino potentiæ. In dictione autem quæ ait, At vero ſi fuerit motiuum aut effectiuum, non operans autem aliquid) illud non operans autem, pro eo dictum eſt, non ſit autem actus expers omnino potentiæ, erit quando non erit motus. quod enim poteſt non operari, id aliquando vacabit ab opere. demonſtratum eſt autem, fieri non poſſe, ne motus ſit. ergo ne fieri quidem poteſt, vt in ſempiterni motus motore inſit aliqua potentia. Cæterum ſi circumacta corpora cum ſempiterna ſint, abhorrent ab eo, vt potentia ſint, quod tandem eſt diſcrimen, quo hæc à primo principio differunt? An verum non eſt hæc à potentia prorſus eſſe aliena? Nam licet eius potentiæ qua res oriuntur & occidunt, expertia ſint, à potentia tamen mouendi nequaquam abhorrent. ſi quidem hemiſphærium, quod actu ſupra terram eſt, idem eſt facultate ſubter. Cum ergo primum principium & ſempiternum actu eſſe docuiſſet potentiæ prorſus immune, illud adiecit. Nulla ergo prorſus erit vtilitas & ſi ſubſtantias ſempiternas fecerimus.) & quæ ſequuntur. cuius ſenſus eſt, ſiue prima principia ideas eſſe ponamus, ſiue numeros, id nihil huc conferat, vt entia ſemper ſint quemadmodum ſeſe habent, niſi aliqua forma & natura habetur, quæ actus ſit, ſempiternum motum mutare ac mouere valens, ſed neque ſi alia quæpiam natura & ſubſtantia à formis diuerſa ponatur, quæ tamen actus non ſit, hæc ſatis fuerit ad ſempiternum motum ciendum. Quod vero ait. Si enim non operabitur, motus profecto non erit, huic æquipollet. Nam ſi ſubſtantia à formis diuerſa non operetur, ſed feriata maneat, quemadmodum idearum authoribus videtur, qui ideis immobilitatem ac omnis muneris vacationem tribuentes, deffluuia quædam ab ipſis delabentia in hanc materiam influere aiebant, & ad hunc modum ſingula quæque generari. ſi ergo ſubſtantia, quam quiſquam eſſe ſtatuat, ſeſe perinde habeat, atque ideæ, vtique motus non erit. ſiquidem operante & motore ſublato, motui nullus locus relinquitur. Neq; enim ſi operabitur) inquit, ideſt, immo vero licet operetur & moueat à formis diuerſa ſubſtantia. Subſtantia autem ipſis potentia eſt) ideſt, ſi tamen ipſi potentia quæpiam inhæret, vt non ſit potentiæ penitus expers, nihilo magis motus erit ſempiternus. quod enim potentia non eſt, ſiue potentiam habet non operandi, id vt aliquando non operetur neceſſe eſt. huiuſmodi ergo principiũ, cuius ſubſtantia eſt actus, vt potentiæ ſit expers oportet. Vbi vero ait. Has igitur in ſubſtantias materiæ expertes eſſe oportet) has pro cæteris dictum eſſe reor, vt ſit ſenſus. Non ſolum inerrantis ſphæræ motor talis ſit oportet, qualẽ nos eſſe explicauimus, ſed etiam cætera principia, quæ Saturni, Iouiſq́ue, & cæteras ſphæras conuertunt. quæ quidem principia primo ſubdita ſubiectaq́ue ſunt. Hæc igitur materię expertia & ſempiterna eſſe oportet. ſiquidem aliud eſt ſempiternum. Nam quoniam aliud quoddam, ideſt, motor inerrantis, ſempiternum eſt, quoque ſempiterna ſint conſentaneum eſt. niſi illud (ſi quidem aliud ſempiternum) placet aliter exponere, ad hunc modũ, quoniam ſeptem ſphærarum vnitas ſempiterna eſt, idcirco motores ipſarum vt ſempiterni ſint oportet.

Quamuis dubitatio eſt. Videtur enim omne quidem quod operatur, poſſe, non omne autem quod poteſt, operari. Quo fit, vt actum potentia antecedat. At ſi hoc eſt, nulla ergo res erit. Cõtingit enim poſſe quidem eſſe, nondum autem eſſe. Enimuero ſi ita ſit vt Theologi dicunt, qui ex nocte res generant, aut vt naturales, qui ſimul res omnes inquiunt eſſe, idem impoſſibile ſequitur, quonam modo materies ipſa mouebitur, ſi non ſit aliqua cauſa actus? non enim materia domus ſeipſam mouebit, ſed eam mouebit ædificãdi facultas. Neque ſanguis menſtruus ſeipſum, neque terra ſeipſam mouebit, ſed ipſum ſemen. Idcirco ſunt, qui ſemper faciunt actum, vt Leucippus ac Plato. ſemper enim inquiunt eſſe motum. Sed quamobrem, & quem, non dicunt, nec quo modo, nec cauſam. Nihil enim quomis modo

ſine

ſine diſcrimine vllo mouetur, ſed ſemper ſit quippiam oportet, vt natura nunc quidem hoc pacto, vi etiam, aut à mente, aut ab alio hoc modo. Deinde quiſnam ſit primus motus, non dicunt. Magni enim intereſſe videtur. At vero neque Plato dicere poteſt, id eſſe principium, quod ipſum ſeipſum mouet, quod quidem interdum ipſe principium eſſe putat. Eſt enim anima ipſa poſterius orta, & ſimul, vt ipſe, inquit, cum cœlo. Putare igitur potentiam actu priorem eſſe, tum rectum eſt, tum non rectum: at quonam pacto, iam antea diximus.

41 Qno in loco dubitare ſuccurrit. quidquid enim operatur, id operari poſſa videtur.} Quoniam principium quod inquirimus, actum eſſe docuit à potentia prorſus alienum, dictis tamen, inquit obuiam iri poſſe videtur. Sic enim aliquis occurrat. Si poteutia prior eſt actu, vt inductione colligi videtur, primum autem principium eſt actus, aliud igitur principium, potentia ſcilicet ex qua factus eſt actus, prius eſt primo principio. Itaque ipſe oſtendere conatur actu priorem eſſe poteutiam. Nã quidquid operatur, ait, id operari poſſe videtur. Vt enim quia omnis homo eſt animal, non autem omne animal homo, idcirco animal homine prius eſſe dicimus, ſic q̃m omne operans, poteſt, nõ autem omne potens operatur, ideo potentia quàm actus prior eſſe videtur. At ſi potentia prior eſt actu (nulla ergo res erit) ideſt fuit tempus cum nulla res eſſet. contingit enim, vt quod eſſe poteſt, nondum ſit. Atque equidem in dictione quæ ait (quidquid enim operatur, id operari poſſe videtur) verbum videtur huc pertinere puto, vt ſibi non placere innuat propoſitionem quæ ait, omne quod operatur, poteſt. vt ſit ſenſus, videtur aliis. Illud autem, At ſi hoc eſt, nulla ergo res erit. contingit enim poſſe quidem eſſe, nondum autem eſſe) pro ſolutione ſuggeſtum eſſe reor eius orationis qua potentia actu prior eſſe dicebatur. ſi enim ex eo quod omnis potentia actu prior eſſe dicatur, efficitur fuiſſe, cum nulla res eſſet, quod fieri non poſſe in libris de cœlo demonſtratur, falſum igitur dictu eſt, omni actu priorem eſſe potentiam. Quamquam ſi hæc, vt diximus, quæſtionis ſolutio ſunt, quomodo rurſus eandem infra diſſoluit? An hoc ab Ariſtotelis ingenio non abhorret? qui omnibus quidem in locis, ſed in hoc potiſsimum opere ſolet ad veritatis confirmationem bis eiſdem de rebus meminiſſe, ac toties quæ ad ipſas pertinent diſputare. Poſtquam igitur actum facultate priorem eſſe docuit, ſiue formam materia. (omnis enim potentia quaſi materia eſt, vt Socrates facultas & materia eſt ſcribẽdi) theologos accuſat, quibus potẽtiam & materiam actu priorem eſſe placebat, quandoquidem Heſiodus qui Chaos primum genitum eſſe dicebat, atque noctem quæ terram genuerit, per Chaos & noctem materiam innuebat. Materia enim propter obſcuram ſui notitiam tenebræ, atque nox non incommode vocatur: eadem Chaos, quoniam vim habet formas ipſius admittendi atque excipiendi. Anaxagoras quoque dicens, ſimul res omnes erant, materiam obſcure ſignificabat. Neque varo phyſicos damnat Empedoclem & Anaxagoram (hi enim actum quàm potentiam priorem eſſe cenſebant, vt commemorabit, quippe quorum alter amicitiam & diſcordiam actum eſſe ſtatuebat, Anaxagoras vero mentem) ſed theologos. Nam cum ait (idem impoſsibile) non ſignificat eadem incommoda Phyſicis accidere, quæ theologis: ſed hic eſt ſenſus, idẽ incommodum ſeqluur omnes theologos, qui potentiam actu priorem eſſe ſtatuunt. Aut certe idem incommodũ dicit conſequi theologos & phyſicos, non omnes, ſed quibuſcunque vt theologis vel phyſicis priorem actu potentiam ſtatuere placuit. ſi enim potia, inquit, per hos prior eſt actu, quomodo materia ex ſe moueri queat nullo actu qui moueat exiſtente? Neque enim ligna ſeipſa mouent ad arculam conficiendam, ſed ab arte fabrili. qui actus quidam eſt, mouentur: neque menſes muliebres ad animal generandum à ſe mouentur, ſed à ſemine genitali. Nec item terra ſeipſam ad ſtirpem procreandam mouet, ſed mouetur à ſemine. Quæ vt euitarent incommoda, quidam actum ante potentiam poſuere, vt Leucippus & Plato, quem actum motum eſſe tradebant. Nam motus ſemper eſſe Leucippo & Platoni videbat, quoniam Plato, inquit, materiam quæ temere ac ſine ordine feratur, accipiebat, Leucippus vero in inani corpora indiuidua infinito tempore moueri dicebat: iidemque motum actum eſſe ſtatuebant. Cur tamen motus ſit actus, & hic motus quiſnam ſit, circularíſne an alius quiſquam, & cur quædam hoc modo, alia illo moueantur, cauſam reticent. Nam cum aliquid, vt demonſtratum eſt, ſemper eſſe debeat, nimirum cur Sphæra inerrans ab ortu in occaſum feratur, vagæ in diuerſum, cauſam redditam oportuit. Neque enim quidquid mouetur, temere motum facit, ſed natura quidem lapis hoc modo, ideſt deorſum, & ignis ſurſum. vi autẽ illo, ideſt, lapis ſurſum, ignis deorſum. Natura igitur lapis deorſum fertur, homines vero ab intellectu mouentur, vt qui aliquid appetentes mouentur, cum corpus in tectum cogunt vel arborem conſcendere, quo noſtro corpori non eſt latió naturalis. corpus enim noſtrum ſecundum naturam deorſum fertur. Animalia vero rationis expertia, ab alio, hoc eſt ab imaginatione vi ablata mouentur. Horum igitur cauſas reddere par erat. Ad hæc, motus omnium primus cuiuſmodi ſit, explicandum fuit. Magni enim refert, ſecundum ne, an præter naturam moueatur motus qui primus omnium habetur. Sed & aliud eſt quod Platoni errori dat. Nam cũ Plato ante etiam quam mundus generaretur motum eſſe dixiſſet, propterea quòd materia ſine ordine moueatur, rurſus animam ſimul cum cœlo natam, quæque ſibi motum affert, fontem eſſe ait, ex quo motus emanauerit, & cauſam vt motus ſit. Itaque ante cœlum conditum, eamq́; animam, quæ cum illo coorta eſt, motum eſſe tradit. At ſi ante cœli ortum, eiq́; congenitam animam motus erat, vtique falſum eſt, animam quæ ſe ipſa mouet, fontem atque originem eſſe motus. Hæc effatus, rurſus quaſi ſolutionem quandam commemoratæ quæſtionis, quæ ait ſi potentia prior actu ſit, fieri vt actus non ſit principium, illud infert. Putare igitur potentiam actu priorem, tum rectum eſt, tum non rectum) quoniam in vno eodemq; verum eſt dictu potentiam actu eſſe priorem. Socrates enim cum prius potentia eſſet muſicus, deinde actu muſicus eſt effectus: attamen aliud erat prius muſicum actu, quod Socratem ad actum perduxit. Itaque in eódem atque vno ex iis quę oriuntur & occiduut, prior eſt potentia quàm actus. Si tamen ad cunctorum hominum multitudinem ſpectes, haud quaquam actus poſterior eſt q̃ potentia. At ſi in his potentia actum nõ præcedit, longe hoc verius erit

in poſteritate actus, qui proprie intelligitur. Sed de his accuratius in libro de Anima diſputatur.

Eſſe aũt actum potentia priorem, teſtis eſt Anaxagoras. eſt.n. mens actus. teſtis eſt Empedocles, concordiam atq; diſcordiam afferens. Teſtes deniq; ſunt ij qui motum inquiunt ſemper eſſe, veluti Leucippus. Quare nõ erat Chaos aut nox tempore infinito, ſed eadem ſemper erant, aut reditione, aut alio modo, ſi actus potentiam antecedit.

32 Eſſe autem actum potentia priorem, teſtis eſt Anaxagoras.} Confectis demonſtrationibus, Ariſtoteles aliorum placita in ſuæ ſententiæ confirmationem afferre ſolet. Itaque cum actum potentia priorem eſſe docuiſſet, Anaxagoram atque Empedoclem teſtatur: quorum cum alter actum, i. intellectum priorem miſtura faceret. Empedocles amicitiam & diſcordiam, & vterq; motum ſemper eſſe affirmaret, actum, ideſt motum ante potentiam eſſe ſtatuebant. Quare ſi actus prior eſt potentia (non erat Chaos aut nox tempore infinito) ideſt, potentia non erat prior actu. (ſed eadem ſemper erant quę nunc ſunt, ideſt ſemper mundus erat. Aut reditione) vt Empedocles tradebat (aut alio modo) vt placet Ariſtoteli.

Quòd, ſi idem eſt ſemper reditione, permaneat quippiam ſemper modo eodem agens oportet. Neceſſe eſt ergo hoc quidem pacto illud per ſeipſum agere, hoc autem pacto per aliud. Aut igitur per aliud quippiam, aut per primum. per hoc igitur agat neceſſe eſt. Rurſus enim illud & ſibiipſi cauſa eſt, & illi, eſt igitur præſtabilius dicere per primum, etenim vt ſemper eodem modo res fiat, illud cauſa erat: vt autem aliter, aliud. At vt ſemper alio modo, vtrunque. ſic igitur ſeſe habent & ipſi motus. Quid igitur alia principia quærere oportet? Quoniam autem res ita ſeſe habere poteſt (& ſi non ita ſeſe habeat, ex nocte, & hiſce quæ ſimul ſunt, atque ex non ente res erunt) hæc ſolui profecto poſſunt: Atque eſt quippiam quod inceſſabili motu ſemper mouetur, hic autem eſt conuerſio ipſa. Atque hoc non ratione ſolum, ſed re, vt patet, Quare primum cælum perpetuum erit. Eſt igitur & quippiam quod motu ciet: Cum autem ſit id, quod mouetur, & id quod mouet, & medium, eſt quippiam profecto quod mouet, & non mouetur, quod quidem perpetuum eſt, & ſubſtantia, atque actus.

33 Quòd, ſi idem ſemper eſt reditione.) In dictione deſideratur illud, vel alio modo, vt perfecta dictio ſit huiuſmodi, ſi ſemper mundus hic eſt, vel reditu, vt Empedocli placet, vel aliter, vt nobis videtur, aliquid perſiſtat oportet, quod eodem operetur modo, & cuius natura ſit actus. At ſi vt generatio ſemper ſit neceſſe eſt, aliquid ſit oportet quod aliter operetur, ideſt, oblique moueatur, vt genitorem, hoc eſt ſolem, nunc comminus agat, nunc longius ſeducat. Quod igitur oblique mouetur, id neceſſe eſt vt per ſe hoc pacto operetur, ideſt oblique moueatur, & Solem tum admoueat, alias ſubmoueat (hoc autem pacto per aliud ideſt vt Sol terram ſingulis diebus ſubeat, rurſusq; ſupra ipſam fiat per aliud. Aut igitur, inquit, per alterum hoc accidit Soli, exempli gratia per ſphæram Saturni, (aut per primum) ideſt, per inerrantem Sphæram. & orationem explicans ait. Neceſſe eſt igitur, vt per inerrantis motum Sol ſubter ſupraq; terram fiat, non per Sphæram Saturni. Cur autem Sol ſubter ſupraq; terram ſingulis diebus per inerrantem lationem fiat, cauſam ſuggeſsit, dicens. Rurſus enim illud & ipſi cauſa eſt & illi) ideſt. Nam rurſus corpus inerrantis cauſa eſt ſtellę, quę in Saturni globo circumagitur, vt ſubter terram ſupraq; fiat, & illi, hoc eſt Soli, quandoquidem inerrantis latio cauſa eſt vt Sol atque Saturnus ſingulis diebus oriantur & occidant. Satius eſt igitur ortus & occaſus ſolaris cauſam inerranti, q̃ Saturni globo aſsignare. Nam illud) ideſt, globus inerrans cã erat Soli (vt ſemper eodem modo res fiat) ideſt, vt ſemper ſupra ſubterq; terram feratur. (vt autem aliter) ideſt, vt iam Scorpion teneat, iam Capricornum (aliud) ſigniferi videlicet per quem fertur, obliquitas. At vt ſemper alio modo, vtrunque, (.) poſt illud alio modo, punctus eſſe debet. eſt autem ſenſus, vt ſemper alio modo, ideſt vt conſtanter viciſsimq; nox fiat, atque dies, ortus item & interitus (vtrunque) inerrans ſcilicet & ſolis quæ obliq; fertur Sphæra cauſa eſt. Inerrans igitur Sphæra dieinoctisq; mutuæ ſucceſsionis cauſa eſt, Solaris autem, & ipſe Sol naſcendi & intereundi viciſsitudinis. Hæc effatus ait (ſic igitur ſeſe habent & ipſi motus) quaſi dicat, non ſolum nos hæc de inerrantis Solisq; Sphæræ motibus tradimus, ſed etiam motus ipſi reuera ſic ſe habẽt. Si ergo hi motus cauſa ſunt, vt nos quemadmodum res habet diſſeramus, quid attinet alia principia conquirere, qualia idearum aſſertores tradunt? Hæc vbi dixit, ait (quoniam autem res ita ſe habere poteſt, hæc ſolui profecto poſſunt, ac niſi ita ſe habeat) eſtq; punctus adſcribendus poſt illud ſe habeat (*ex* nocte & ſimul omnibus & non ente res erunt.) hæc enim eſt dictionis continuatio, eſt autem ſenſus. Quoniam actum priorem eſſe potentia demonſtratum eſt, & quia motus inerrantis Solarisq; ſphærarum, quæ quidem ſphæræ actus ſunt, licet non vt proprie dictus actus cauſæ ſunt dierum noctiumq;. & ortus atque interitus, omnis quæſtio diſſolui poteſt, tum ea qua num actus prior ſit potentia inquiritur, tum quæ cauſam poſcit, cur ſic inerrans, cur aliter Solis ſphęra moueatur, & illa item quę motuum primus cuiuſmodi ſit inueſtigat. Nam de his omnibus dictum eſt, quoniam motus qui ſecum alios mouet, ideſt mótus inerrantis, motuum eſt primus, qui ſic mouetur, vt noctes dieſq; efficiantur. Solis autem ſphęra in diuerſum, quoniam vt ortus & interitus fiat, oportet. ortus autem & interitus ſemper ſunt, quoniam oportet vt aliquid ſemper exiſtat. quæ ſi ad hunc modum ſeſe habere queunt, vt diximus, omnia ſolui poſſunt, ac niſi ita ſe habeat, ideſt ſin autem neget quiſpiam rem ſic ſe habere, ex nocte & ſimul omnibus atque ex non ente res erunt, ideſt potentia prior erit q̃ actus, & omnia ex potentia exiſtent, quod fieri non poſſe demonſtratum eſt. His commemoratis, rurſus de primo principio ex reſolutione diſſerit.} Nam eſt, inquit, quidpiam quod inceſſabili motu ſemper mouetur, hic autem eſt motus circularis.} Eſſe porrò ſempiternum circularem motum, non ratione tantum ac demonſtratione, ſed re etiam & opere, & maiorum traditione perſpicuum eſt. ſphæra igitur inerrans eſt primum cœlum, quod ſempiterno motu cietur, quodq; omne corpus errans mouet. errans enim à primo inerrante mouetur. aliquid igitur ſit oportet, quod moueat duntaxat. Nam cum ſit quod ſolum mouetur, quod quidem eſt vagum erranſq; corpus: ſit item medium, quod mouetur ſimulq́ue mouet, cuiuſmodi eſt globus inerrans: tertium quiddam habeatur oportet,

quod

quod moueat duntaxat, quod immotum ipſum illis motum affert, ac ſempiternum eſt, idemque ſubſtantia & actus. Ac mentem quidem omnium dictorum explicauimus. In dictione autem quæ ait, (cum autem ſit id quod mouetur, & id quod mouet, & medium) primum poſt illud (& medium) punctus eſt apponendus, deinde ſubaudiendũ hoc, eſt item quod mouetur duntaxat. tum inferendum, (Eſt igitur quippiam quod mouet & non mouetur) &c. vt ſit vniuerſum huiuſmodi. ſed quoniam eius quod mouetur tantum, & eius quod mouet ſolum, medium eſt quod mouet ſimul & mouetur, & horum exiſtunt duo, hoc eſt, quod mouetur ſolum, & quod mouet ſimul & mouetur, vtique immobile quoque ſit neceſſe eſt.

Hoc autem modo ipſum appetibile atque intelligibile mouet. mouens enim non mouetur. horum autem prima eadem ſunt. Sub cupiditatem.n.id cadit, quod bonum eſſe videtur. ſub voluntatem autem primum id bonum eſt. atque potius appetimus, quia videtur quàm videtur quia appetimus. Intellectio enim principium eſt. Mens autem ab intelligibili ipſo mouetur. Atque altera ſeries per ſeipſam intelligibilis eſt, & huius ipſa ſubſtantia primo, & huius & ea quæ ſimplex eſt, atque actu.

14 Hoc autem modo ipſum appetibile atque intelligibile mouet.} Cum appetendum & intelligibile ad hunc modum mouere dixiſſet, breui exponit quomodo, dicens ipſa, ſcilicet immota. Nam ſic, inquit, omne appetendum & omne intelligibile mouet, vt ipſa non moueantur, ſed immota maneant, aliaq; moueant, vt fœnum mouet aſinum, imago amatorem. Cũ autem omne appetendum, & omne intelligibile à primo & per ſe intelligibili & appetendo dicatᷣ, ſintq́; appetenda quædam, non eadem intelligibilia, vt panis, ac è diuerſo intelligibilia quædam, quæ non ſunt appetẽda, vt mala, primum ac pręcipue intelligibile idem eſſe docet, quod præcipue appetendum. Sed in primis quod ſub cupiditatem cadit, quo diſcrimine ab eo diſtet, quod voluntati ſubiicitur, exponit. id enim concupiſcimus, ait quod pulchrum videtur. Nam quod proprie pulchrũ eſt, id non concupiſcitur, ſed deſideratur, atque appetitur. Cupiditas enim à deſiderio diuerſa eſt, cum ipſa in parte animæ concupiſcente expertq́; rationis habeatur, deſiderium in rationis compote. Voluntatis autem obiectum primum ac proprie non eſt id quod pulchrũ eſſe videtur, ſed quod eſt ſuapte natura pulchrum. Appetimus autem quia pulchrum videtur, potius quam è diuerſo, quoniam appetimus, videatur pulchrum. de quibus cum ad hunc modum diſputauit, primum intelligibile, & primum appetendum idem eſſe colligit, dicens. Intellectio enim principium eſt,) ideſt, appetendum eſt motus principium. Illud enim ſubaudire oportet, quoniam appetendum mouet mentem, cuius motus eſt intellectio, cum expetendum moueat mentem ad intelligendum, ſit ne appetendum, an non. Cæterum & ab intelligibili mouetur mens, ſi quo intelligibile mouet mentem, ipſamq́; actu mentem facit, eandemque mouet appetendum. Intelligibile ergo idem eſt, quod appetibile. At cauſa prima ſuapte natura proprie intelligibilis eſt, atque intellectus. Ea igitur proprie intelligibile eſt, & proprie mens, ac proprie appetendum. Vbi autem dixit, Mens autem ab intelligibili ipſo mouetur,} adiungit. Atque alter ordo per ſeipſum intelligibilis eſt.} Quæ nam vero per ſe intelligibilia ſint, & quæ ſecus, paulo poſt conſiderauimus. Alterum autem ordinem appellat, ordinem pulchri, in quem ſecundum Pythagoricos ſubſtantia, lumen, triangulus, impar, & cætera his annumerata rediguntur. Omnia igitur quæcunque boni ſubiiciuntur ordini, Intelligibilia ſunt, ſed ex eis ſubſtãtia potiſsimum intelligibilis eſt, & in hoc genere ea eſt maxime intelligibilis, quæ ſimplex ſecundum actum habetur, quæ proprie intelligibilis eſt, & expetenda. Sed quoniam ſubſtantiam per ſe & actu intelligibilem eſſe tradidit, vt quędam intelligibilia, quæ non ſunt intelligibilia per ſe, neq; actu diſtinguamus, operæpretium erit, atque adeo neceſſarium, quæ per ſe, & actu intelligibilia ſint, & quæ ſecus, edocere. Formarum igitur quæ materiales ſunt, & in materia ſuum eſſe obtinent, hæ ab intellectu intelligibiles fiunt, cum ſint potentia, non per ſe, & actu intelligibiles, quippe quas intellectus ſequeſtrans à materia cum qua ipſis eſſe ſuppetit, intelligibiles efficiat. & tũc ipſarum quæque intelligibilis actu eſt, atque mens ſiue intellectus efficitur, cum intelligitur, non ante. Nam intellectus actu nihil eſt aliud quàm forma quæ intelligitur. Itaque harum quæque, licet non ſit ſimpliciter intelligibilis, tamen cum intelligitur, intellectus efficitur. Vt enim ſenſus actu idem eſt quod actu ſenſibile, & actu ſenſibile idem quod ſenſus, actu ſic intellectus actu, hoc eſt quod actu intelligibile: & actu intelligibile idem quod intellectus actu. Intellectus enim ſumens intellectæ rei formam, ipſamq́; à materia ſecernens, illam actu intelligibilẽ facit, & ipſe actu intellectus efficitur. At ſi qua res eſt, quemadmodum demonſtrauimus, incorporea, & per ſe ens, experſq́; materiæ, ea eſt actu intelligibilis ſuapte natura, & à ſe vt ſit actu intelligibilis habet, & non ab intellectu, qui ſe à materia ſecernat: qui quidem intellectus materia vacat, & intelligibilis eſt. quin intellectus actu ſemper eſt actu intelligibilis, vt ipſe paulo poſt declarabit. Itaque quas formas intellectus à materia ſecernit, atque efficit intelligibiles, eæ non ſunt proprie & per ſe intelligibiles, argumento, quòd ab intellectu ſe intelligente, quique ipſas à materia ſecreuit, & ex particularibus vniuerſalia effecit, ſeparatæ intercidunt, nec ſunt. quibus autem à ſe, vt per ſe ſint, ſuppeditatur, hæ proprie ſunt intellectus, & proprie intelligibilia.

Vnum autem & ſimplex non eadem ſunt. vnum enim menſuram, ſimplex quomodo ſeſe habet ipſum ſignificat. At vero bonum ipſum, & id quod per ſe eſt expetibile in eadem ſerie ſunt, & ipſum primum eſt optimum ſemper, aut rationis ſimilitudinem ſubit. Atqui id gratia cuius cætera ſunt, vel fiunt, in ipſis immobilibus, declarat ipſa diuiſio. eſt enim alicui id gratia cuius agitur, quorũ aliud eſt, aliud non eſt. mouet autem vt amatum, atque per id quod mouetur; cætera mouet. Si igitur quippiam mouetur, aliter ſeſe habere poteſt. Quare ſi latio prima actus eſt etiam quo mouetur, hoc ipſo, ratione loci, etſi non ſubſtantia ratione, aliter ſeſe habere poteſt. Cum autem ſit quippiam mouens immobile, atque actu, id vt aliter ſeſe habeat, nullo pacto fieri poteſt. Prima nanque mutationum latio eſt & huius ipſa conuerſio, atque illud hoc motu mouet. ergò neceſſario eſt ens. Atque vt neceſſario eſt, bene etiam hoc pacto principium eſt. Neceſſarium enim pluribus ſumitur modis. Atque aliud eſt vt violentum, propterea quòd eſt præter impulſionem ac motum: aut vt id quod aliter ſeſe habere non poteſt, ſed ſimpliciter eſt. Ex tali igitur principio cœlum ipſum naturaq; pendet.

Vnum autem & ſimplex non eadem ſunt.)His verbis obiectioni cuidam quę opponi poſſet,occurrit:quę huiuſmodi eſt. ſi prima & imobilis ſubſtantia ſimplex eſt,ſimplex autem eſt vnum,ſubſtantia igitur immobilis vna eſt.At ſunt aliæ imobiles ſubſtantiæ, vt ipſe hoc in libro docebit.hanc igitur dubitationem explicat,dicens,vnum autem & ſimplex non eadem ſunt.vnum.n. menſuram ſignificat) vt vnum bolem , quo homines metimur: & vnum equum, quo equos menſuramus. Simplex non ſignificat menſuram, ſed (quomodo ſeſe habet ipſum) ideſt, ſignificat ſimplex non eſſe compoſitum.At vero,inquit,bonum ipſum, & id quod per ſe eſt expetibile,in eadem ſerie ſunt)in qua,ſ.eſt per ſe intelligibile: vt intelligatur primam cauſam & per ſe intelligibilem pulchram eſſe,& per ſe ac propter ſe expetendam atque optimam. Quidquid autem primum habetur,proportione ſeu comparatione dicetur optimũ. ſic intellectum actu optimũ appellare poſſumus, propterea ꝙ intellectum habitu dignitate ac pulcbritudine antecedit.itemq; motum circularem optimum prę recto dicimus, quoniam eo potior habetur. His commemoratis,præterea,inquit)id gratia cuius cætera ſunt vel ſiũt. in ipſis immobilibus eſſe declarat ipſa diuiſio,) Illam diuiſionem dicit, in qua ſæpe teſtatur ſe contrariorum reductionem effeciſſe.hęc autem habetur in eo libro qui ab ipſo de bono inſcriptus eſt. At in dictione quæ ait.Eſt.n.alicui id gratia cuius)coniunctio (enim) pro(autem) dicta eſſe accipi debet,vt in hunc modum intelligatur. eſt autem alicui id cuius gratia , quoniam quę fiunt & aguntur,alicuius fœlicitatis gratia cuipiam fiunt & agũtur,exempli gratia Socrati. Quorum aliud eſt,aliud non eſt.) quorum,ait,i.eorum quorum gratia eſt actio (aliud eſt,aliud non eſt.) id,ſ.quod agit.eſt autem ſenſus , id cuius gratia , ideſt quod eſt, quod vero eſt gratia huius,non eſt hoc quod illud.Nam quod boni gratia mouetur , ipſum non eſt bonum. bonum vero,quod eſt cuius gratia,bonum eſt. Mouetur autem donec bonum indipiſcatur,quod vbi indeptum eſt,cóſiſtit.cum autem prima cauſa quæ primum bonum eſt, ſit infinita : quod ipſam deſiderat , nunquam eius vniuerſam bonitatem,vt fit in bonis particularibus conſequi valet, ac proinde ſemper ipſa mouebit, vt amatum incompræhenſibile.Hæc effatus,quomodo prima cauſa cuncta moueat,exponit. Corpus enim circumlatũ, ab ipſa tanquam ab amato & deſiderato moueri ait,cętera vero ab ipſo cœlo, quod à prima cauſa continenter mouetur. ſed quoniam oĩs motus rem à qua proficiſcitur, mutare videtur, & cœlum moueri ipſe prædixerat,ne quis cœlum à ſua natura diſcedere putet, ait. Si igitur quidpiam mouetur, aliter ſeſe habere poteſt) ideſt, quoniam cœlum mouetur, fieri poteſt, vt idem aliter ſeſe habeat. & quomodo cœlum dum mouetur, aliter ſeſe habere queat,exponit, dicens, (quare ſi latio prima actus eſt,qua mouetur, hac aliter ſeſe habere poteſt.) & poſt illud (mouetur) puncto diſtinguendum eſt.Eſt autem ſenſus,ſi actus cœli eſt prima latio,nimirum qua mouetur,& omnino motum habet,hac aliter ſeſe habere poſſe dicetur. hoc eſt per locum ferri, ſiue in orbem agi(ſi non ſubſtantiæ ratione) ideſt licet non ſecundum ſuam naturam moueatur , neque ab ipſa diſcedat, cum ſempiternũ ſit, tamen quatenus in orbem fertur, nihil prohibet ipſum moueri, ſi non eſt neceſſarium.Poſt hæc,quoniam,inquit,eſt motor quidam,qui vt diximus , actu eſt, & immobilis, hic vt aliter ſeſe habeat, aut omnino moueatur , fieri non poteſt.quod in hunc maxime modum oſtendit.Si omnino fieri poſſet vt motor primus moueretur nimirum primo omniũ motu moueretur, hoc eſt motu circulari, quo quidem motu ipſe mouere demonſtratus eſt . at ſi circumactu mouet, hoc profecto non ipſe mouebitur, cum motus vnus vnius eſſe ſtatuatur. Porro ſi circularis motus neceſſario eſt , ex neceſsitate igitur ipſius motor eſt ens . (atqua vt neceſſarium , bene etiam hoc pacto principium eſt. Poſt illud neceſſarium punctus eſt affigẽdus. eſt autem ſenſus, quoniam neceſſarium modo id eſſe intelligitur , quod per vim efficitur , tum ſine quo res non bene procedit, vt ſine diſciplina ſcientia non ingeneratur.alias,quod aliter ſeſe habere non poteſt, cuiuſmodi ſunt demonſtrandi principia,cũ prima cauſa neceſſario ſit, qua ratione eſt neceſſario, ea recte principium appellatur,ideſt,vt ſine quo. Itaque rogati,cum prima cauſa neceſſaria ſit , quomodo ſit neceſſaria,apte reſpondemus, quoniam ſine hac ipſum bene conſiſtit.& concludit dicens (ex tali igitur principio cœlum ipſum naturaq; pendet.)

Atqui vt nos optime per breui tẽpore degimus , ſic illud perpetuo degit.ſic enim illud eſt ſemper. Nam vti nos quidem ita ſemper degamus,ita fieri nequit. At illud perpetuo degit,quippe cum & voluptas ipſius ſit actus, & iccirco vigilia,ſenſus,intellectio,iucũdiſſima ſunt , ſpes vero atq; memoria ob hæc ipſa.Intellectio, vt ea quæ per ſe eſt,eius eſt ſanè, quod per ſe optimũ eſt: & ea quæ maxime per ſe eſt, eius eſt,quod maxime tale eſt.Mens vero ſeipſam per intelligibilis ipſius aſſumptionem intelligit. fit.n.intelligibilis tangens atque intelligens.Quare idẽ eſt intellectus, atq; intelligibile. Eſt enim id intellectus, quod intelligibilis ipſius ſubſtantiæq; eſt ſuſceptiuum.Operatur autem habens.

Atqui vt nos optime per breui tempore degimus,ſic 26
illa ſempiterno.} Cum intellectus noſter, qui facultate intelligibilia eſt, ex extrema doctrina,ac optima viuendi ratione fit actu intelligibilia , tunc optimam beatiſſimamq; & omni voluptate iucundiorem vitam agimus, quæ verbis explicari non poteſt , cognoſcitur tamen ab iis quibus hæc fœlicitas contingit.Qualem igitur vitam nos ad breue tempus degimus(neque enim ſemper huiuſmodi vitam agimus,ſed cũ intellectus noſter efficitur actu intelligibilia)tali vita cauſa prima ſemper fruitur.quod nobis negatum eſt. nec enim fieri poteſt, vt nos ſemper talẽ vitam degamus vt prima cauſa; ſed,vt dixi,ad breue tempus, fieri poteſt: quod paulo poſt apparebit. Nam cum eius munus nullum ſit aliud ꝗ ſe intelligere,idemq; ipſius opus ſit ſua voluptas, idcirco efficitur vt ſemper in hac iucunditate viuat,i.qm̃ ſe ipſa ſemper intelligit. Qualis igitur vita nobis degitur ad breue tempus, hac prima cauſa ſemper eſt,i.ipſa prima cauſa eſt optima vita. Quamobrem,inquit,ſenſum & vigiliam,& intelligentiam, iucundiſsima eſſe dicimus , qm̃ actus quidam ſunt , quãquam velut imagines & vmbræ eius operis quo fungimur , aut eius vitæ quam agimus , cum intellectus noſter ſit quodammodo intelligibilia.Spes autem & memorię propter actus nobis gratiæ ſunt.Nam cũ alicuius actus recordamur, aut aliquid nos acturos ſperamus , tunc & ſpem & memoriam amamus. Si ergo ſpes & memoriæ propter actus à nobis diliguntur , & hi nobis propter actum qui aliquando in nobis efficitur,chari ſunt, quantę demum admirationis eſſe actus ille debet ? Atque intellectio , inquit,

inquit, per ſe eius eſt quod per ſe eſt optimum. intellectionem per ſe, vocans intellectū actu, qui ab eo differt qui habitu eſt, qui rurſus ab intellectu potentia diuerſus habetur. Siquidem intellectus habitu forma & potentia perfectioq́; eſt intellectus potentia. qui quidem habitus in ipſo ex vniuerſalis compræhenſione ingeneratur, & ex eo quod formas à materia ſeiungere poteſt, quæ formæ eædem quodammodo inter ſeſe ſunt. Nam qui formas abſque materia ſumit, commune habet atque vniuerſale. Qui enim hominis formam ſine circunſtantiis materialibus accipit, is hominem communem habet, quia ſingulorum inter ipſos differentia à materia fit: quippe quorum formæ quibus homines ſunt, nullo inter ſe diſcrimine diſtent. Rurſus qui commune quod in ſingulis ineſt contuetur, is formam accipit abſque materia. hæc enim in ipſis commune eſt atque idem, ingeneratur autem initio huiuſmodi habitus in intellectu per tranſitum à continenti habitu erga ſenſibilia, ceu viſum quendam intellectus ab ipſis accipiat ad vniuerſalis contemplationem accommodatum: quo quidem principio intelligentia ſententiaq́; nuncupatur. vbi vero coaluit, ac varium & multiplex effectum eſt prorſus, vt ſine materiali velut fundamento id queat efficere, intellectus iam nomine cenſetur. ſiquidem cum talis in habitu ob actus continentes efficitur, vt reliquum per ſe operari queat, tunc qui habitus nuncupatur, efficitur intellectus, ſimilis homini docto ſeu ſcienti, qui medius eſt inter eum qui potentia ſciens eſt, & eum qui per ſcientiam operatur, qui quantum ab eo vincitur qui per ſcientiam operatur, tantum ſuperat hunc, qui ſcientia ſecundum potentiam eſt præditus. hic autem habitus cum ſuo fungitur munere, intellectus actu fit. Intellectus enim ſecundum habitum eſt vniuerſæ quodammodo intelligentiæ, quæ repoſitæ ſunt, & quieſcunt. Et quoniam intellectus actu nihil eſt aliud, quàm forma quæ intelligitur, vt ſenſus actu eſt actu ſenſibile, intellectus in habitu, quires eſſe intelligitur, qui à ſe intelligere poteſt, & formas intelligibilium per ſe ſumere, ſeipſum valet intelligere, nimirum quoniam ipſe eſt forma quæ intelligitur. ſiquidem intelligens, quod intelligit, efficitur. qui ergo habitum intelligendi formas habet, huic habitus quoque & facultas ſuppetit ſeipſum intelligendi. Nam quod intelligere poteſt, hoc ipſum intelligens efficitur. Et eſt cum intelligit, præcipue ac per ſe formam intelligens, ex accidenti vero ſeipſum, propterea quòd accidit ei, cum intelligit, vt id fiat, quod intelligit. Ante igitur quam ipſe intellectus actu intelligat, intelligens & intelligendum, relatiua, & inter ſe vt ad aliquid dicta opponuntur, in ipſo vero actu vnum fiunt, & oppoſita eſſe deſinunt. Neque enim ratio ad aliquid in ea conuenire poteſt. Ita intellectus actu cum idem efficitur quod intelligibile, merito ſeipſum intelligere dicitur. Intellectus igitur actu ſeipſum intelligit, propterea quòd id ipſum quod intelligit, efficitur. Intelligit enim formas abſque materia, quippe qui non hoc intelligit, ſed huius eſſe, quemadmodum ſupra dictum eſt. Cum igitur intellectus actu per ſe optimus ſit, nimirum intellectio ipſius, qua ipſe intelligit, intellectio per ſe, ac optimi per ſe fuerit. Intellectus vero actu optimum eſt, non quòd formæ fiat, quas intelligit abſque materia, ſed quia primum intellectum, quoad fieri poteſt, intelligens, ille quodammodo fit. ſi ergo intellectio per ſe, per ſe optimi eſt, profecto quæ per ſe maxime intellectio eſt, hæc eius erit, quod per ſe maxime eſt optimum. hæc autem eſt intellectio primi intellectus, qua ſe ipſe intelligit, & qua ipſe eſt intelligens, & idem qui intelligitur. Intellectus igitur actu per aſſumptionem intelligibilis ſeipſe intelligit, cum habitum, vt diximus, obtineat formas intelligendi, ipſas contingens. Eſt autem intellectus actu quaſi forma eius intellectus qui potentia eſt. habitum igitur habet ſui intelligendi. Itaque cum ſe intelligit, intellectus & intelligibile idem efficitur. Nam excipiens intelligibile, & ſubſtantiam, i. intellectum, ipſe intellectus eſt. operatur autem huiuſmodi intellectus habens in ſe intelligibilia, quæ ſeparauit. ſecreuit enim à materia, atque penes ſe habet, intelligitq́;.

Quare id quod intellectus habere diuinum videtur, magis illius eſt mentis, atque ipſa contemplatio iucundiſſimum eſt atque optimum. Si igitur deus ſemper ſic bene ſeſe habet, vt aliquando nos bene habemus, admirabile quid eſt ipſe. Quod ſi magis & bene ſe habet, magis admirabile eſt profecto. At ſic ſe habet. Ineſt etiam illi vita. Mentis enim operatio vita eſt, Illud autem eſt ipſa operatio, atque actus. Actus igitur iſce, qui eſt per ſe, illius eſt optima atq; perpetua vita. Dicimus autem ipſum Deum animal perpetuum optimum eſſe, quare Deo vita nimirum, æuumq́; continuum atq; perpetuum ineſt. Hoc enim eſt ipſe Deus.

Quare id quod intellectus habere diuinum videtur, 27
magis illius eſt mentis. } Omnium quæ intellectus eſſe dicuntur, diuiniſsimum eſt contemplatio. quod igitur diuinum habet intellectus actu, habet autem diuinum id vt ſe intelligat, id illius magis eſt, id eſt primi intellectus eſt: illud igitur, inquit quod intellectus actu diuiniſsimum nobiliſsimumq́; habet, hoc autem eſt ſe intelligere, id magis eſt illius primi intellectus, quoniam primus intellectus exactius ſe intelligit, quam intellectus actu ſeipſum. Intellectus igitur actu non ſe perinde intelligit, vt primus intellectus ſe, neque ſemper, ſed aliquando & raro. cum primus intellectus ſemper ſe intelligat, nec aliud quàm ſe. qui à ſe idcirco intelligitur, quia intelligibilis eſt. & quoniam actu & ſuapte natura intelligibilis eſt, ideo ſemper intelligetur ab eo videlicet qui actu intelligit. Ipſe autem ſolus intellectus ſemper intelligit. igitur ſe ipſe ſemper intelliget. vel potius quoniam ſimplex eſt, Intellectum enim ſimplex quiddam ſimplex intelligit, præter ipſum autem nullū intelligibile eſt ſimplex, qui immiſtus eſt & expers materiæ, nec in ſe potentiæ quidquam habet. ſe igitur ſolum intelliget ipſe. in eo enim quod intellectus eſt, ſe vt intelligibile intelliget, in quo vero intellectus actu & intelligibile, ſemper ſe intelliget: in quo autem ſimplex, ſolus ex intelligibilibus ſeipſum ſolum. ipſe nāque qui ſolus ſimplex eſt, cuiuſdam ſimplicis intellector eſt, & ſolus ſimplex ex intelligibilibus. Atque ipſa, inquit, contemplatio qua ſe intelligit. (iucundiſsimum eſt atque optimum. ſi igitur Deus ſemper ſic bene ſeſe habet, vt aliquādo nos bene habemus, admirabile quid eſt ipſe.) at ſi tanto melius quàm intellectus actu ſeſe habeat, vt verbis nequeat explicari, nimirum quo eum ſuperat, hoc erit admirabilius. At exceſſus tantus eſt, quantum verbis conſequi non ſit. Deus igitur ſumma admiratione dignus eſt, & longe maioris dignitatis. Ineſt autem etiam intellectui primo vita, quoniam mentis intellectuſúe actus vita eſt. ille autem eſt actus, ille igitur eſt vita. Itaque actus illius qui per ſe actus eſt,

vita

vita optima eſt & ſempiterna. Deinde ex iis quæ primo intellectui ſuppetere docuit, ipſum definit, dicens. Primus itellectus eſt animal ſempiternum optimum. Nam cum ſint alia ſempiterna animalia, ipſe tamen primus intellectus ſolus eſt optimum. Si deus ergo animal eſt ſempiternum, & omne ſempiternum in continentia conſideratur (nam ſi fieret intermiſsio non eſſet ſempiternum,) nimirum Deo vita æuumq́; ſuppetit. eſt enim æuum cuique vita. Deus enim hoc ipſum eſt, ſempiterna inquam & optima vita.

Qui vero putant vt Pythagorici Speuſippusue, id quod eſt optimum præſtabiliſſimumq́;, rationem principij non ſubire, propterea quòd & plantarum & animalium principia cauſæ quidem ſunt, bonum autem atque perfectum in iis eſt quæ ſunt ex illis, ij profecto non recte arbitrantur. Semen enim ex aliis perfectis prioribus emergit, & ipſum primum non ſemen, ſed ipſum perfectum eſt. Nam hominem quiſpiam ſemine priorem dixerit eſſe. non eum qui ex hoc ortus eſt ſed alium, à quo ſemen ipſum perfluxit. Eſſe igitur ſubſtantiam quandam æternam, immobilemque, atque à ſenſibili ſeparatam, ex hiſce quæ iam dicta ſunt, patet, Demonſtratum eſt & hanc ſubſtantiam magnitudinem nullam habere poſſe, ſed partibus carere, atque indiuiſibilem eſſe. infinito enim tempore mouet. Nullam autem finitum infinitam potentiam habet. cum autem omnis magnitudo aut infinita ſit, aut finita, finitam quidem magnitudinem ob id ipſum non haberet. Infinitam autem habere non poteſt, propterea quòd omnino in ratione rerum nulla magnitudo eſt infinita. At vero demonſtratum eſt etiam impaſſibilem eſſe, nullamq́; prorſus alterationem ſubire, omnes enim cæteri motus poſteriores ſunt eo qui ad locum accommodatur, Hæc igitur manifeſta ſunt vniuerſa, cur hoc modo ſeſe habent, vt diximus.

28 Qui vero putant vt Pythagorici & Speuſippus.} Oſtenſo Deum qui primum principium eſt, animal ſempiternum & optimum eſſe, in Pythagoræos inuehitur & Speuſippum, qui pulcherrimum & optimum in principio eſſe negabant, ac proinde principium optimum dici non poſſe ſtatuebant, cum genitale ſemen, & menſes muliebres, quę ſint animalium principie, nō habeant optima, ſed illud melius ſit quod ex ipſis procreatur. Errant igitur, inquit, neque enim ſemen imperfectum menſesq́; muliebres principia ſunt, ſed pater & mater, qui non ſolum perfecti ſunt, ſed etiam ſemine ac menſibus priores. Iteque homo ſemine prior eſt, non qui ex ſemine fuit generatus, ſed pater ex quo fuit ſemen deciſum. & cōcludit dicens (eſſe igitur ſempiternam ſubſtantiam ſecretam & diuerſam à ſenſibile patet.) quam incorpoream eſſe, nec partibus conſtare, in octauo libro Phyſici auditus planum facit, & ſuggerit nobis id quod in eo loco diſſeritur, huiuſmodi principium ſempiternū motum mouere. quod autem motum ſempiternum mouet, id vt infinitę potentię ſit, neceſſe eſt, quod illic quoque demonſtratur. At corpus nullum omnino eſſe infinitum, in Tertio libro Phyſici auditus, atque item in primo de cœlo demonſtratum eſt. Quod igitur eſt infinita potentia pręditum, corporis eſt expers. quin & prima cauſa nec pati poteſt nec alterari. ſi quo enim modo mouetur, motuum primo moueretur, qui eſt motus loci. quod verum non eſſe docuimus. at ſi hoc minus mouet, ne aliis quidem ipſam moueri conuenit.

Oportet autem non latere vtrum ſubſtantia talis vna ſit ponenda, an plures, & ſi ſint plures quot ſint ponendæ. Sed in memoria ſententias quoque cæterorum habere, qui quidem de multitudine nihil quod ſit certum dilucidumq́; dixerunt. Opinio enim de formis nullam conſiderationem propriam habet. Qui nanque ideas afferunt, numeros inquiunt ipſas eſſe, atque de numeris interdum vt infinitis, interdum vt vſque ad denarium definitis loquuntur. at qua de cauſa tanta eſt multitudo numerorum nihil prorſus cum demonſtratiuo ſtudio dicunt. Nobis autem eſt dicendum ex hiſce quæ ſuppoſita ſunt, atque determinata. Principium enim, & id quod eorum quæ ſunt primum eſt, immobile quidem per ſe atque per accidens eſt, primo autem motu perpetuo vnoq́; mouet. Quoniam autem id quod mouetur, ab alio moueri, & primum mouens immobile eſſe, atq; perpetuum motum à perpetuo, vnumque ab vno prodire neceſſe eſt.

Oportet autem non latere vtrū ſubſtantia talis vna ſit ponenda, an plures.} Poſtquam primum principium vnum eſſe docuit corporis expers, neque per ſe, neque per accidens mobile, ſed à motu prorſus abhorrens, inquirit ſubſtantia huiuſmodi vna ne ſit, an complures: ac ſi plures, quo eas numero ſtatuere cōueniat, neque ignorere, inquit, par eſt aliorum decreta & ſententias, ſed meminiſſe, & animo verſare. & cauſam cur meminiſſe debeamus, ſuggerit, quia nihil illi perſpicui de multitudine cauſarum tradidere, tres ne ſint, an viginti, aliouè numero. qui enim rerum noſtratium cauſes ideas eſſe ſtatuerunt, ij vtrum motuum quoque cauſas eſſe ſtatuerent, non dicunt. Cæterum cum ideas omnino cauſas eſſe ſtatuerent, par fuit vt ipſarum numerum definirent: quod illis curæ non fuit: ſed cum ſolum ideas numeros eſſe dicerent, & iam numerum intra decem concluderent, iam explicarent in infinitum, nunc infinitas, nunc finitas eſſe cauſas ſtatuere videntur: quandoquidem ſi ideæ numeri ſunt, & numerus ad decem vſque progreditur, profecto Ideæ decades fuerint. Rurſus ſi ſunt ideæ numerus, numerus autem eſt infinitus, nimirum ideæ infinitæ exiſtent. Itaque de ipſis nihil conſtituti tradidere, infinitas ne dicere conueniet, an ſolum finitas eſſe, ſed nulla demonſtrandi adhibite cura de Ideis diſſeruerunt, quibus eo nomine damnatis, quòd de idearum multitudine citra demonſtrationem diſputaſſent, cum præſertim illas noſtratiū rerum cauſas eſſe aſſeuerarent, ipſe ad explicandū cauſas motrices quo numero ſtatuere oporteat, aggreditur. Sed primum alias eſſe cauſes confirmat, Saturni, Iouis. & cæterarum ſphærarum motrices. Nam ſphærę, vt docebit, ſtellarum gratie ſunt. Deinde numero ſphærarum inuento, mouentes cauſas totidem eſſe ſtatuit, quot ſphæras, cum vnius vnum mouens eſſe conſtet. ſed has omnes cauſas rurſus ſub primam cauſam reducet, i. ad animal ſempiternum optimum. quod vt tum per ſe, tum per accidens eſſe immobile demonſtrauit, ſic item aliarum ſphærarum motores neutro modo moueri docebit. quo in loco ambigere ſuccurrit, quid tandem eſt cauſæ cur prima & inerrans ſphæra à ſua ipſius anime non moueantur. An & prima & cæteræ ſphæræ mouentur à ſua quæque anima, non tamen quemadmodum animalia. quorū corpora ab animis trahūtur, retrahunturq́;, ſed quemadmodum in Secundo libro de Cœlo fuit explicatum? A prima vero cauſa mouentur, vt à deſiderabili & expetendo. Sed de his hactenus. Nobis autem, inquit, Ariſtoteles, ex iis quæ poſita & oſtenſa ſunt, dicendum eſt primum principium

entium 29

entium eſſe primum, idemq; immobile tum pet ſe, tum etiam ex accidenti, ſed quod primum ac ſempiternum, vnumq́ue motum vt deſiderabile videlicet moueat. Quoniam autem id quod mouetur, ab alio moueri neceſſe eſt, & primum mouens immobile eſſe) per ſe atque per accideus, quandoquidem animæ licet primi animalium motores ſint, mouentur tamen ex accidenti. (& quoniam ſempiternum motum à ſempiterno motore vnumq́ue & continentem ab vuo prodire neceſſe eſt.) hoc enim in Phyſico auditu demonſtratū eſt. ſi ergo motus eſt vnus, cum motus vnus, vt demonſtratum eſt, ab vno motore uaſcatur, vtique mototem vnum eſſe affirmare neceſſe eſt.

Præterq; lationem ſimplicem vniuerſi, quam primam ſubſtantiam immobilemq; mouere dicimus, alias lationes eſſe perpetuas, vagantium inquam ſtellarum videmus (corpus enim cæleſte ſempiternum eſt, ac nunquam conſiſtit, atque quieſcit, vt in naturali philoſophia eſt demonſtratum) harum etiam quæque lationum profecto ab immobili, per ſe perpetuaq; ſubſtantia proficiſcatur neceſſe eſt. Natura nanque ſtella perpetua ſubſtantia quedā eſt, & id quod mouet, perpetuum eſt, & prius eo quod motu cietur, & id quod ſubſtantia prius eſt, ſubſtantiam eſſe neceſſe eſt. Patet igitur tot neceſſario ſubſtantias eſſe natura perpetuas, & per ſe immobiles, ſineq; magnitudine, ob eam cauſam quam antea diximus, Eſſe igitur ſubſtantias, & harum quænam ſit prima, quæ ſecunda eodem ordine quem inter ſeſe lationes ſtellarum habent, dilucidum eſſe videtur. Multitudinem autem iam lationum ex Aſtrologia, quæ ſcientiarū mathematicarum philoſophiæ familiariſſima eſt, conſiderare oportet. Hæc enim contemplationem de ſubſtantia ſenſibili quidem, perpetua autem facit, cætera vero de nulla ſubſtantia faciunt contemplationem, vt Arithmetica vel Geometria. Lationes itaque plures eorum eſſe quæ feruntur, & iis etiam patet qui mediocriter hanc materiam tetigere. Stellarum enim vnaquæque vagantium, non vna, ſed pluribus lationibus fertur. Quot autem hæ ſunt, nunc quidem nos dicimus, ea dicentes compræhenſionis gratia, quæ mathematicorum nonnulli dicunt, vt aliqua multitudo definita mente percipiatur: poſtea vero quędā nos ipſos inquirere, quędā ab inquirentibus interrogare, ſiquid præter ea quæ nūc ſunt dicta, videatur hiſce qui circa hoc verſantur, vtroſq; quidē amare, exactioribus autem obtemperare credereq́; oportet.

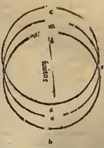
30 Sed quoniam videmus præter lationem ſimplicem vniuerſi.} Vniuerſum appellat ſphætam inerrantem, quam à prima & immobili ſubſtantia vt ab expetendo moueri dicebamus. Alias lationes) errantium ſphærarum. (ſempiternas) corpus enim globoſum ſempiternum eſſe, ac irrequietum, nec vnquam conſiſtere in libro de Cœlo demonſtratum eſt. Cum hoc igitur intueamur, (vt errantium ſphærarum latio quæque ab immobili & per ſe immobili ſubſtantia moueatut neceſſe eſt. (quod ſi ſcriptum ſit, vt in quibuſdam exemplaribus habetur, ad hunc modum, ab immobili moueatur & per ſe) idem erit ſeuſus; nec ſolum earum quæque ab immobili & per ſe ſubſtantia, moueatut neceſſe eſt, ſed etiam à ſempiterna. Cur autem ex neceſsitate errantium ſphærarum motores ſempiterni ſint, & ſubſtantia cauſam ſuggerit dicers. Natura nauque ſtellarum ſempiterna ſubſtantia quædam eſt, quaſi dicat, cum aſtra quę ab ipſis circumaguntur, ſempiterna ſint, neceſſe eſt vt mouens cum prius ſit eo quod mouetur, ſempiternum habeatur, at ſi prius eſt, vt ſubſtantia ſit, fuerit neceſſe. Nam quod ſubſtantiis eſt prius, id profecto ſubſtantia eſt, cum nihil aliud abſque ſubſtantia valeat conſiſtere. ſi ergo cauſa ſimplex vnius ac ſimplicis motus eſt motrix, vt eſt demōſtratum, & vnus ſimplexq; motus ab vna & ſimplici cauſa naſcitur, ſatis intelligitur, quot motus ſeu mobilia ſunt, totidem eſſe motores, natura ſempiternos, ac per ſe immobiles, quorum hic eſt primus, ille ſecūdus, alius tertius. quippe cum motores ſic ſe habeant, vt ea quæ ab ipſis mouentur. Ac ſenſum quidem dictorum explicauimus. Quod vero ad dictionem attinet, cum ait. (quia de pluralitate nihil dixeruut, quod & planum dicere) circūloquutio eſt, quæ æquipollet huic. de multitudine autem nihil tradidere. Quibus commemoratis, ſphærarum numerum explicaturus, quoniam ſimpliciter & abſque demonſtratione quinque eas & quinquaginta eſſe dicet, cauſa cut hoc numero ſint, alio in loco ab ipſo reddita, ſic ait. Multitudinem autem) Iam lationum ex Aſtrologia, quæ ſcientiarum mathematicarum philoſophię familiariſsima eſt, conſiderare oportet,) quaſi dicat. Nos hoc in loco ſphæras quinque & quinquaginta citra demōſtrationem eſſe dicimus, vt ex his mouentium quoque numerum inueſtigare valeamus. Nec enim nobis nunc propoſitum eſt, vt quot numero ſint ſphæræ, demouſtremus. cuius demonſtratio, ſiquis eam ſcire deſideret, ab Aſtronomia petenda eſt. Sed vbi ab Aſtrologia, quę philoſophiæ familiariſsima eſt, petendum eſſe dixit, ſphæræ quo numero habeantur, cur ante cæteras doctrinas mathematicas Geometriam & Arithmeticam Aſtrologia ſit philoſophiæ familiariſsima, cauſam reddit, dicens. Hæc enim contemplationem de ſubſtantia ſenſibili quidem, ſempiterna tamen facit) cum interim Geometria magnitudinum accidentia contempletur, Arithmetica numerorum, & quia ſupra ſphæras complutes eſſe dixerat, adiicit (lationes itaque plures eſſe, & iis etiam patet, qui mediocriter mathemata tetigere) complures igitur eſſe certum eſt. Quot autem hæ lationes ſeu ſphęræ ſunt (nos dicimus ex quorundam mathematicorum ſententia) deſignat autem Eudoxum & Calippum. (compræhenſionis graria) ideſt ipſarum multitudo deſignatur, vt ex iis via & ratione ad mouentium cauſatum inuentionem perueniamus. Neque vero, inquit, in iis acquieſcendum eſt, quæ ſunt à maiotibus tradita de ſphærarum multitudine, ſed aliquid nobis inquirendum & inueniendum: cæterorum quoque qui de iis inquiſiuere, ſcripta excutienda ſunt. & ſiquid ab iis qui ſunt in hoc ſtudio verſati, aliquid dictum eſſe videbitur, præter hæc quæ nunc à nobis dicuntur, par erit vt poſteri tum nobis, tum etiam prioribus gratiam habeant, quippe quorum ſtudio non nihil ſit adinuentum, fides autem iis erit adhibenda, qui de his accuratius diſſeruerint. Hæc præfatus, Eudoxi & Calippi de ſphæris earumq́; numero placita cōmemorat, & accepto Calippi additamento quo ſphærarum numerū adauxit, nam Eudoxus ſex & viginti omnes eſſe ſtatuit. Calippus tres & triginta, ipſe vigintiduas alias adiicit.

Eudoxus itaque lationem vtriuſque, Solis inquam ac lunæ, in tribus eſſe ſphæris ponebat, quarum primam eam eſſe dicebat, quæ non vagantium eſt ſtellarum. Secundam vero per eum circulum qui per media ſigna tranſit. Tertiam per eum qui eſt obliquus in latitudine ipſorum ſignorum. In latitudine aūt maiore circulum eum eſſe obliquum per

quem

quem Luna, quam eum per quem Sol fertur. Vagantiũ vero ſtellarum vniuſcuiuſque lationem in quatuor ſphæris eſſe ponebat, atque harum primam quidem & ſecundam eandem quam ille rationem ſubire, nam & eam quæ ſub hac collocatur, atque per eum circulum qui per media ſigna lationem habet, cõem omnibus eſſe. Tertiæ vero omnium eo in circulo polos eſſe, qui per media ſigna tranſit. At quartæ lationem per obliquum ad medium circulum huius eſſe. Tertiæ vero ſphærę polos cęterarum quidem ſtellarum proprios, Veneris autem atque Mercurij eoſdem eſſe ponebat.

31 Eudoxus itaq; lationem vtriuſq;, Solis inquam & lunę, in tribus eſſe ſphęris ponebat.} quot numero ſphæras eſſe, & quomodo, & quam ob cauſam moueri Eudoxus & Calippus voluerint, ac poſt ipſos Ariſtoteles, in ſecundo libro de Cœlo poſt dictionis enarrationem ab eo loco, Præterea ab hoc cæteræ quoq; ſphæræ vnũ corpus habent, vſq; ad illam (omnis autem definiti corporis potentia finita eſt) accurate ac diligenter expoſuimus. Quinetiam hunc locum. Eudoxus itaq; lationem} vſq; ad illud (multitudo igitur ſphærarum ſitrãta) illic magna ex parte enucleauimus. vnde huius loci enarrationẽ, ſi cui eſt cordi, petere licet. Sed quoniam nonnullæ dictiones illic non fuerunt enarratæ, earum expoſitio non eſt hoc in loco prætermittenda. Cum ergo primum ait, Quarum primam eſſe dicebat non vagantium ſtellarum} non dicit illã inerrantem primam videri, quãquam ea prima ſit, ſed quod ait, huiuſmodi eſt. Cum Eudoxo ſphæras Solem ferentes tres eſſe placeat, prima quæ duas alias complectitur, quæque eodem quo inerrans motu fertur, ab ortu ſcilicet ad occaſum, propter cauſam à nobis in libro de Cœlo redditam, hæc inquam prima vel vt inerrans præ cæteris duabus ab ipſa contentis Eudoxo putabatur. Nec vero hanc tantũ Solis, ſed etiam Saturni, & Iouis, & aliarum ſtellarum cuiuſque primas & maiores, inerrantes appellabat, vt prima in qua ſtellarum quæ ſigna ſcribunt, multitudo continetur, ſit vna inerrans, altera Saturni, alia Iouis, & quæ ſequuntur, quas Theophraſtus Anaſtros, id eſt ſine aſtris nuncupabat. Tertiam inquit per eum qui eſt obliquus in latitudine ipſorum ſignorum) circulum obliquũ in latitudine ſignorum vocans, vt in libro de Cœlo expoſuimus, eum circulum, quem Sol dum ab ea ſphæra cui affixus eſt, defertur, ſuo centro deſcribere videt: qui etiam ſolſtitia refugere idcirco videtur, quoniam cum Sol efficit ſolſtitia, non ſemper ab eiſdem locis exoriri cernitur. Quod vero ait, (in latitudine aũt maiore circulum eum eſſe obliquum, per quem luna, quàm eum, per quem Sol fertur,) hmõi eſt. latitudo obliquitatis circuli quem Luna ſuo centro deſcribere videt, maior eſt latitudine obliquitatis eius circuli, quem Sol videt deſcribere. Quod hinc obſeruatũ eſt,

qm̃ non ex eiſdem locis Sol & Luna exoriri notantur in ſuis conuerſionibus. Sit.n. circulus finitor A G B, C M D. æquinoctialis vero D E B, obliquus autem in ſigniferi latitudine centro Solis deſcriptus A E C. Rurſus Lunę centro confectus G E M. Exoriaturq́; Sol cum ſolſtitium æſtiuum conficit A, ſigno A: cũ æquinoctialẽ deſcribit A puncto D. Non eſt dubiũ, quin maior latitudo ſit D A, circunferentia. Luna vero cũ conuerſionem ad aquilonem facit A puncto G exoriatur. Perſpicuum eſt maiorem latitudinem obliquitatis ipſius eſſe G D circũferentiã, quæ quidẽ maior eſt q̃ circũferentia D A: quæ maior latitudo erat Solis obliqtatis. Hoc igit ſignãtur verbis illis (in latitudine aũt maiore circulũ eũ eſſe obliquũ per quem Luna, q̃ eũ per quem Sol fert. Tertiæ vero, inquit, oĩum eo in circulo polos eſſe, qui per media ſigna tranſit, i. tertia quęq; ſphæra polos habet in circulis qui per media ſigna ab aſtrorũ cæteris deſcribunt.

At Calippus põnem quidem ſphęrarũ eandem quam & Eudoxus ponebat, i. ordinem diſtantiarũ, altitudinem vero ſtellæ quidem Iouis atque Saturni eandem quam & ille tribuebat, Soli aũt atque Lunæ duas inſuper ſphæras addendas eſſe cenſebat, ſi quiſpiam ea quæ apparent, debeat aſſignare, reliquarũ vero vagarũ vnicuiq; vnam. quòd ſi debeant oẽs compoſita ea quæ videntur, reddere, in vnaquaque ſtellarũ vagantiũ alias ſphæras vna pauciores eſſe quæ reuoluant, in idẽque reſtituunt põne primam ſphæram eius ſtellæ ſemper quæ ſub ipſa eſt collocata, neceſſe eſt. Hoc.n. pacto duntaxat vagarũ latio ſtellarũ oĩa facere poteſt. Cũ igitur eæ ſphæræ in quibus ipſæ feruntur, aliæ ſint octo, aliæ vigintiquinque.

At Calippus poſitionem quidem ſphærarũ eandem quam Eudoxus ponebat, i. ordinem diſtantiarũ.) Senſus eſt, quas primas & ſecundas ſphæras eſſe tradebat Eudoxus, eas Calippus quoque primas & ſecundas appellabat. Et quãtum interuallũ Eudoxus inter Saturni, exempli gratia, & Mercurij ſphæras interiectũ eſſe volebat, tm̃ intercedere placebat Calippo. Quod vero inquit, In vnaquaque ſtellarum vagantium, alias ſphæras vna pauciores eſſe quæ reuoluunt) hmõi eſt, cum ſphęræ quæ Saturnum ferunt, ſint quatuor, quæ ipſum reuoluunt, tres ſunt. nam tres vna pauciores ſunt, quum quatuor. Rurſus cum ſphæræ, per Calippum, quæ Martem ferunt, ſint quinque, reuoluentes quatuor ſunt. quatuor.n. vna ſuperantur à quinque, & in cæteris eodem modo. Reuoluentium autem ſphærarũ adiectio ad quem vſum Ariſtoteli accõmodetur, in libro de Cœlo explicatum eſt. Quod vero ait (in idemque reſtituũt 32

poſitione primam ſemper ſphærã eius ſtellæ quę ſubter eſt collocata) circulis quibuſdam deſcriptis planũ fiet.

Sint

Sint.n.tres circuli, vnus A B, alter D E, tertius Z G, ſitq́; ſtella exempli cauſa Iupiter in Z G, quæ qnidem ſtella notetur ſigno k. ſit aũt A ſignũ qnoddam. item D & Z: atque B E G, quæ non ſiut ſtellæ, ſed ſigna tm̃ eſſe intelligant.tnm A & D:& Z in eadem linea recta collocent, & eodem modo B E G. Moueaturq́; A B ſphęra ad ſignũ B vt A illuc perueniat, vbi eſt B. ſphæra vero D E: & alia Z G, pari velocitate moueantur ad D Z verſus, ſic demũ vt E G ad D Z: ſigna perueniant. Cum ergo E D, & G Z: ſphæræ pari velocitate voluant, haud dubie motut G Z, ſphæræ dnplo maior ſuerit, qnàm motus E D ſphæræ, quoniam quantus eſt motus G Z, ſphæræ tm̃ ei adiicit motus ſphęræ E D. propter ea q̄ ſic ad eadem ſeruntur, vt quo tempore E peruenit ad D in eodem G, pertranſiens totum circulum G Z. rurſus ad G peruenturũ eſſet, niſi ſphæra A B aduerſa ipſi D E ferretut, eamq́; trahens ad a proprium motum tribueret ſphæræ Z G, alium.ſ. motum, q̃ quo ipſa mouetur. Itaque A a impediens D E, eandemque adtrahens, impedit Z G: quamobrem circũferentia Z G, ſemper eũdem ſitum ſernabit ad A a, ergo cũ G venerit ad Z:& Z fuerit vbi nunc eſt G. tunc A perueniet ad locũ vbi nunc eſt B. ipſum vero a vbi nunc A, eruntq́; in eadem linea recta A Z: & a G ſigna. & cum exorietur A. tuuc Z quoque exorietur, ac viciſſim cũ B occiderit, tunc occidet quoque G. Neque vnquam ante vel exorientur vel occident, quàm A Z: qnod ipſum vſu veniet etiam ſi A a:& G Z ſphærę eadem verſus loco ferantur, ſphæra vero D E reuoluens eſſe ĩtelligatnr. hoc eſt igitnr qnod ait (in idemq; reſtituant poſitione primam ſphæram eius ſtellæ ſemper quæ ſubter eſt collocata.) vt ſit ſenſus. ſphæræ reuoluentes ſic moueri intelligantur, vt ſphærarũ quæ Iouem ferunt, prima & extima ſemper eundẽ ſitum ſeruare cogant ad eam ſphæram cui ſtella eſt applicata, nec ſigna quę in prima ſphęra ſumuntur, præcurrant iis quæ ſumunt in ſphæra cui ſtella eſt alligata, ſed exoriantur ſemper & occidant ſimul. Illud autem (cũ igitur ex ſphæræ in quibus ipſæ feruntur, aliæ ſint octo, allæ vigintiquinque.) in hunc ſenſum accipi debet. Itaque ſecundũ Calippum octo ſunt ſphæræ Solis & Lunæ, aliurum vero, i. Saturni Iouis & cæterorum vigintiquinque. Nam quod pauloante dixerat. Solis autem atque lunæ duas inſuper ſphæras addendas eſſe cenſebat) perinde eſt ac ſi diceret, vtriq; ſingulas. Nam cũ Eudoxus Solis & Lunæ ſphæras ſex eſſe dixiſſet, Calippus vero octo, haud dubie illis ſingulas adüciebat, & eodem modo cæteris ſtellarũ ſphæris ſingulas apponebat. Nam cum Eudoxi ſententia cæterarum quinque ſtellarum cuiuſq; quaternas numeraret, hic quinas eſſe aſſeuerabat.

Harum autem eas ſolas reuolui non oporteat, in quibus infima collocata ſtella defertur, ea quidem quæ primarum ſtellarum duarum ſphæras reuoluũt, ſex erunt, ea vero quæ poſteriorum quatuor ſtellarum ſphæras reuoluunt, ſedecim erunt. omnes igitur ſphæræ & deferentes & reuoluentes eas, quinque erunt & quinquaginta, Quod ſi Lunæ Soliſúe quiſpiam eos non addiderit, quos diximus motus, oẽs ſphæræ quadraginta erunt & nouem.

33 Harum aũt, inquit, eas ſolas reuolui non oportet, in quibus infima ſtella collocata deſertur.) ideſt, ſolas eas quæ lunam ſerunt, hæc enim ſtellarum infima eſt, nou oportet habere reuoluentes. Ex quæ primarum ſtellarum duarum ſphæras reuoluunt, ſex erunt) ideſt, reuoluentes Saturui & Iouis ſex erũt. Nam cum ſint quatuor quæ Saturnũ ferunt, quatuor item quem Iouem, oporteatq́; in vnaquaqne ſphæra reuoluentes vna eſſe pauciores, ſex nimirum ſuerint Saturni & Iouis reuoluentes, cæterorum autem quatuor: Martis, Veneris, Mercurij, Solis quaternæ, cum ferentes cuiuſq; quinq; ſint, prorſus vt omnes reuoluentes ſint bis tres Saturni & Iouis, quater quatuor Martis, Veneris, Mercurij, & Solis, omnes ſcilicet duo & viginti. Cum ſint autem ferentes octo Saturni & Iouis, quinq; reliquorum viginti & quinq;, ſi hæ tres & triginta coniungantur cum vigintiduabus reuoluentibus, ſumma colliget quinquaginta quinq; Ferentes enim lunam, vt ſupra diximus, nõ indigent reuoluẽtibus, ꝓpterea q̄ luna extrema eſt. Hoc eſt enim qđ Ariſto. ait, Harum autem eas ſolas reuolui nõ opottet in quibus infima collocata ſtella deſertur.) Quod vero adiecit (quod ſi lunæ & Soli quiſpiam eos nou addiderit, quos diximus motus, oẽs ſphæræ quadragintaſeptem erunt) id demum cuncta perturbat. Si enim duæ Solis, & duæ lunæ, quas Calippus adiecerat, auferantur, & aliæ ſcilicet duæ à Sole, qnæ illas reuoluunt (illis enim ſublatis eas quoque tolli oportet, qnæ ipſas reuoluunt) ſex erunt quæ auferuntur, duæ quæ Solem ferunt, & duæ quæ has reuolunut, præter duas qnas lunę Calippus adiecit. At ſi hæ ex. 55. demantur, nou ſuperſunt quadragintaſeptem, ſed quadragintanouem. vtrum oblitus eſt Ariſtoteles lunæ non quatuor, ſed duas eſſe ablatas? an quatuor Soli dempſiſſe putari debet? quas ipſe reuoluentes addiderat, vtrique autem, i. Soli & lunæ, qnas adiecerat Calippus. vt octo ad hunc modũ ex quinquagintaquinque ſublatis, quadragintaſeptẽ ſuperſint, quot Ariſtoteles ennmerat. ſed fortaſſe, vt Soſigeni placet, putare ſatius eſt librariorũ culpa cõmiſſum eſſe vt pro nouem, ſeptem fuerit ſcriptum, q̃ earundem ſphærarum numerũ commutare.

Multitudo igitur ſphærarũ ſit tanta. Quare & ſubſtantias ipſas, & principia ĩmobilia, atq; etiã ſenſibilia tot eſſe exiſtimare conſentaneũ eſt rõni. neceſſariũ.n. iis omittatur, atque ij dicant qui exactius de hiſce diſſerere poſſunt.

Multitudo igitur ſphærarum ſit tanta. quare & ſub- 34
ſtantias ipſas, & principia immobilia.) Sphærarum numero commemorato, quas per Eudoxum omnes. 26. per Calippum trigintatres eſſe docuit, per ſuum vero inuentum. 55. demonſtrato præterea vnum & ſimplicem ac ſempiternum motum ab vno ſimplici eodemque indiuiduo motore manare, fortiter aſſeuerat, quot numero ſint ſphæræ, ac ſubſtantiæ ſenſibiles totidem ſubſtantias & principia immobilia putare par eſſe. Cæterum quoniam commemorauerat tm̃. non etiam demonſtrauerat ſphęras eſſe. 55. & par eſſe dixerat immobiles ſubſtantias totidem numero eſſe putare, idcirco ſubiungit. Neceſſarium enim iis omittatur, atqne ij dicant qui exactius de hiſce diſſerere poſſunt.) quaſi dicat, nos ſphæras quinquagintaquinque eſſe commemorantes, non neceſſario tot eſſe dicimus. ſiqui tamen exquiſitius accuratiusq́; q̃ nos diſſeruerint, horũ munus erit, qnod neceſſario verum ſit, nõ quot probabiliter, vt nos, edocere, profeſsio nimirum digna philoſophi grauitate. Sed quærat aliquis quęnam ſunt hę cauſæ efficientes ſphęrarum, de qnibus hoc in loco verba facit, vtrum animæ, ipſarumq́; formæ, an non? propterea q̄ ipſæ animæ non ſunt dij. Nam cum ſphærarum formæ ſiut, in ipſis habentur, ipſasq́; in orbem agitant per mediam naturam, cum vnus idemque ſit motus.

Neque

Neque enim alius eſt animæ motus, alius naturæ, & ſphæris à natura habilitas quædam naturalis iniūcta & ipſi formæ accommodata ſuppeditatur, ab anima vero actus tranſeundi, ad quem per naturam ſunt procliues. Non igitur ſphærarum animas dicit, ſed alias ſubſtantias quæ corporis expertes ſint, tanto primo intellectu inferiores, quanto ſphæræ, ſi licet ſic loqui, inferiores inerrante ſunt, ſphærarum tamen animis ſuperiores. Itaque ſphæræ à propriis animis, vt expoſitum eſt, mouentur, ab huiuſmodi autem diis, quemadmodum inerrans à primo intellectu, quæ infinito motu à motore Primo cietur. neq; enim inerrantis anima cauſa eſt infiniti motus, neq; ab ipſa vt ſine fine moueatur habet, ſed à motore primo, quādoquidem vt motus cœlo ab anima ſuggeritur, ſic illud ab immobili & intelligibili cauſa contingit, vt ſemper ſecundū eadem, eodemque modo, & circum eadem, & in eodem moueatur, & cætera huiuſmodi. Vt igitur cœlum à motore primo mouetur, ſic vagæ ſphæræ ſuis motoribus, qui ſinguli perfectionem & bonitatem à primo motore accipiūt, maiorem prout ab eo quiſque propius abeſt. motori enim ſphæræ Saturni perfectio à primo motore largius q̃ Solis motori ſuppeditatur. quorum ſimilem rationem in cæteris intelligere conuenit. Huiuſmodi autem motrices cauſæ optimę quidem appellantur, non tñ quemadmodum prima cauſa, & ea ex qua ipſæ dependent. Illa enim oēs ſui perfectiones continet, ipſiſq; redundat. hæ vero ad illam conuertuntur, eiuſq; bonorum largitate complentur, ſed optimę nuncupantur, ſphæris quas mouent cōparatæ, quippe à quibus hæ vt optimæ deſiderātur, expetunturq;. quod enim quiſque deſiderat, id eius, vt optimi, amore flagrat: Itaque honoratiſsimus intellectus ſimpliciter optimus perinde nūcupatur, vt primum cœlum magnum ſimpliciter dicit. hæ vero dicuntur optimę præ ſphæris, quæ mouent: vt hæc magnitudo decem cubitorum, exempli gratia, magna dicitur, vel maior, non ſimpliciter, ſed cum duorū aut quinque cubitorum magnitudine comparata.

Quod ſi fieri non poſſit, vt vlla ſit latio, quæ non ad lationem ſtellæ conducat, & inſuper materiam omnem, ſubſtantiamq; omnem paſſionis expertem, atque per ſe, finem optimum nactam eſſe putare oportet, nulla præter has alia eſt natura, ſed hic ſit numerus ſubſtantiarum neceſſe eſt. nam ſi ſint aliæ, mouent profecto, cum lationis ſint finis. at impoſſibile eſt præter eas quæ dictæ ſunt lationes alias eſſe. Atque id ex his quæ feruntur, ita eſſe putare conſonum eſt rationi, Si enim omne quod defert, eius eſt gratia quod defertur, omniſq; latio cuiuſpiam eſt quod fertur, nulla latio ſanè aut ſui gratia, aut propter lationem aliam erit, ſed ipſarum ſtellarum gratia. nam ſi latio lationis gratia erit, & illam alicuius eſſe gratia oportet. Quare cum in īfinitum profecto nequeat eſſe, lationis ſanè cuiuſque finis quippiam diuinorum eorum corporum erit, quæ in ipſo cœlo feruntur.

Atque cœlum vnum eſſe, perſpicuum eſſe videtur. nam ſi plures ſint cœli perinde vt homines, principium id quod cuique accommodatur, ſpecie quidem vnum erit, numero autem plura, ſed quæ ſunt numero plura, ea materiam habēt. Vna enim eſt ratio eademque multorum, vt hominis. Socrates autem vnus eſt. at quidditas prima, materiei eſt expers. eſt enim actus, id ergo quod primum mouet, vnum eſt & ratione & numero, nullo modo ſubiens motum. & id ergo quod ſemper continueq; mouetur, vnum eſt ſolum. vnum ergo tantum modo cœlum eſt.

Quod ſi fieri non poſsit, vt vlla ſit latio, quæ non ad lationem ſtellæ conducat.} Dixerat totidem motores numero intelligi oportere, quot ſint ea quæ motu agitantur: ſed quoniā cuipiam nihil obeſſe videri poſſet, quo minus quæpiam aliæ ſubſtantię corporis expertes per ſe ſint quæ nulli motum afferant, quod ſi fieri poſſit, non fuerit conſentaneū, quot mobilia ſint, tot eſſe ſubſtancias incorporeas, non plures neque pauciores: idcirco tacitæ huic obiectioni reſpondet, dicens. Si ergo quidquid optimum finem eſt ſortitum, id optimū eſt, & optabile, omnis enim Deus optimus eſt, licet nō ſic vt primus Deus, nimirum aliquid ſit neceſſe eſt, qđ illud exoptet, cū omne optabile, cuipiam optanti optabile ſit. ſi ergo ſunt aliæ quædam optimę ſubſtantiæ, eſtq; optimum quodq; deſiderabile, vt ſint illæ deſiderabiles neceſſe eſt, ac proinde ſint aliqua quæ ipſarum deſiderio afficiantur, & propter ipſas moueantur. Porrò ſi qua ſint quæ moueantur, fuerint etiam ipſorū motus. nihil enim ſine motu mouetur. At pręter quinquaginta quinque motus nullus alius habetur, ergo neq; mobilia vlla pręter hæc, ac proinde ne motores quidē. Argumentat autem hypothetice, dicens (quod ſi fieri non poſsit, vt vlla ſit latio, quæ non ad lationem ſtellæ conducat) & ſubaudiendum eſt, profecto nullus erit alius motus, ſi enim eſſet, nequicquam eſſet. vt his verbis præter commemoratos nullus eſſe motus aſſeratur. quod ſi verū ſit, nulla ſint, alia mobilia, ac proinde motores nihilo magis. ſi nulla igit latio eſt, quin ad ſtellæ lationem conducat, ſphærarū enim tum ferentium ſtellas, tum reuoluentium omnes lationes faciunt ad ſtellę circūactum, omnes aūt lationes ad ſtellarum lationes facientes, hoc numero habentur, nec vlla deſideratur, præter ipſas igitur nullus alius eſt motus, quippe ſi ſit, fruſtra ſit. At fruſtra nihil neque à Deo efficitur, neque à natura. Porrò ſi nullus eſt alius motus, nihil eſt, quod moueatur, nihil quod moueat. Itaque huiuſmodi argumentatio ex eo quod nullum eſſe alium motum oſtendit, nullam eſſe aliam ſubſtantiā concludit. Quod vero ait. Et inſuper ſi naturam omnem & ſubſtantiam oēm paſsionis expertem) huc præcipue pertinet, vt non eſſe alias ſubſtantias demonſtretur, eſt autem ſenſus. Præterea ſi omnem ſubſtantiam perpeſsionis immunem, & per ſe, hoc eſt incorpoream huiuſmodi eſſe putare cōuenit, optimam, ſ. deſiderabilem, atque finis rationem obtinentem, vtique pręter eas quas enumerauimus cāſ motrices, nulla erit alia natura, ſed vt omnes quinquaginta quinque ſint neceſſe eſt, prima cauſa non annumerata. Si enim aliæ ab his eſſent ſubſtantiæ, mouerent vtiq;, cum eſſent neceſſario finales & optabiles cauſæ futuræ: hoc enim eſt quod ait, (cum lationis ſint finis) optabile nanque finis eſt lationis, quæ ob ipſum efficitur, vel oīno motus. At fieri non poteſt vt præter commemoratas lationes aliæ ſint. cuius cauſam ſuggerit. ſi enim alia ſit latio, ea vel corporis quod fert gratia ſit, vel eiuſdem lationis gratia erit, exempli cauſa ambulationis gratia, quod ridiculum eſſet. vel alterius, vt motus albedine afficiendi, gratia motionis afficiendi dulcore. quod ſi detur, motus quoque ad dulcedinem alterius motus erit gratia, & hoc in infinitum progredit. Supereſt igitur, ſi qua latio præter commemoratas ſit, vt corporis ferendi gratia exiſtat, At habentur omnes quæ ad ferendorum corporum lationes faciunt. nulla igitur latio alia à prædictis eſt, ac proinde nulla alia im-

mobilis

mobilis & incorporea ſubſtantia extra quem diximus numerum. Quæ igitur ab Ariſtotele dicuntur, hmôi eſſe reor. Dictio aũt quæ ait (ſanè cuiuſque finis quidpiam diuinorum eorum corporum erit, quæ in ipſo cœlo feruntur) æquipollet huic, omnis latio circularis pro fine aſtrum quoddam habet, & gratia illius efficitur. Cuius enim gratia quidquam efficitur, id finis eſt eius quod efficitur. Quibus expoſitis cœlum mundumq́; vnum eſſe docet. qui enim primam cauſam vnam eſſe docuerint, is vt quærat neceſſarium eſt, ſubſtantia quę ab ipſa agitatur, & ſempiteno motu cietur, vna ſit, an plures? ſi ergo, inquit mundus ſpecie vnus eſt, numero non item, ſed plures, vt Socrates, Plato, Callias, nimirũ quot mundi ſint, totidem erunt optima per ſe, & proprie optima. Vnius enim & continenti ac ſempiterno motu agitati vnum eſſe motorem demonſtratum eſt, itaq; prima principia. & proprie optima plura fuerint numero, ſpecie eadem. Qua enim animalia, qua ſempiterna, qua optima ſint, nihil inter ipſa diſcrepabunt, vt ne Socrates quidẽ & Plato in eo quod homines ſunt. Itaque fiet, vt aialia ſempiterna optima numero complura ſint, ſpecie vero eadẽ. At quæ ſpecie eadem ſunt, numero diuerſa, iis diſcrimen à materia contingit, vt in ſingulorum hominum inter ipſos differentia notare licet, quam ꝓculdubio à materia obtinẽt: quippe quorum formæ per quas homines ſunt, nullo diſcrimine diſcernantur. cui ſimilis eſt equorum ratio. Primum autem & optimum materia vacare, & actu eſſe, demonſtratum eſt. non ſunt igitur complura animalia ſempiterna optima, ac proinde ne mundi quidem complures ſunt. In dictione vero quæ ait, (vna enim eſt ratio eademque multorum, vt hominis) vna pro altera dictum eſt. altera enim eſt ratio hominis in eo quod homo eſt. Socra. vero vnus) ideſt, altera vero Socra. in eo quod Socrates eſt. quo poſito, ſi primæ cauſæ complures ſint, altera erit vniuſcuiuſque ipſarum ratio in eo quod indiuiduæ ſunt. & particulares, ac proinde compoſitæ fuerint, & materiæ compotes. altera ſpeciei quę de ipſis cômuniter prædicatur. quod fieri non poteſt. At quidditas prima, materiæ eſt expers) ideſt, prima forma, & ratio, actusq́;, ipſum dico animal ſempiternum optimum, materia vacat.

At vero tradita quædam ſunt à veteribus & vehementer antiquis, modoq́; fabulæ poſterioribus relicta, Deos eſſe inquam hos, & ipſum diuinum totam continere naturam. Reliqua vero fabuloſe iam ſunt allata ad perſuaſionem vulgi, atque ad vſum legum, vitæque humanæ vtilitatem. nam formam humanam his tribuunt, ſimilesq́; quibuſdam animalium eſſe dicunt, atque alia complura, quæ ex his emergunt, ſimiliaq́; ſunt dictis, inſuper afferre videntur. à quibus ſi quiſpiam primum illud ſeparauerit, ſolumq́; ſumpſerit ſeparatum, primas inquam antiquas illas ſubſtantias Deos eſſe exiſtimare, putabit diuine dictum fuiſſe ſanè, atque (vt veriſimile eſt) perſæpe quod fieri poteſt, vnaquaque arte, ſcientiaq́; inuenta, rurſusque occidente, has quoque illorum opiniones vſque ad hanc noſtram tempeſtatem veluti reliquias perueniſſe, et conſeruatas fuiſſe cenſebit. Ex opinionibus igitur paternis & quæ à veteribus primisq́; nobis ſunt traditę, hoc tantum nobis eſt manifeſtum.

36 At vero tradita quædam ſunt à veteribus, & vehemẽter antiquis, modoq́; fabulæ poſterioribus tradita.} Poſtquam docuit Deos eſſe, & tot eſſe numero, quot ſphæras, qui ex diuiniſsima optimaque ſubſtantia pendeant, eiq́; ſubiecti ſint, & quibus ab illa vt optimi & ſint & habeantur ſuggeratur, ſic ait. Neque vero ipſi tantum in hac de diis ſententia ſumus, ſed à veteribus etiam priſcisq́; hominibus in figura fabulæ, accepimus Deos eſſe, non alios per fabulas ſignificantibus, quam hos quia à nobis aſſeruntur. Sunt igitur Dii, diuinaq́; multitudo, quæ vniuerſam naturam omnemq́; mundum continet. continet autem non corporis more, vt modius grana tritici (Deus enim partibus vacat) ſed vt gubernator, & bonorũ largitor, quique ordinem mũdo, quo digeſtus eſt, & ornamentum, quo decoratur, ſemper ſuppeditet. Sed cũ docuiſſet, quæ veteres in fabulæ figura poſteris tradidiſſent cauſam ſuggerit cur antiquitas de diis fabuloſæ quædam tradiderit, dicens. Reliqua vero fabuloſe iam ſunt allata, ad ꝑſuaſionem vulgi.) quaſi diceret, hoc tantum aperte prodidere, eſſe ſcilicet deos, reliqua vero quę de ipſis dixerunt, vt Iouẽ ex Saturno & Rhea fuiſſe procreatum, & cętera, fabuloſe commenti ſunt ad vulgo fidem faciẽdam, vſumq́; legum, breuiter ad mortalium vitæ vtilitatem. Intelligebant videlicet viri ſapientes popularibus conuentibus & conuiuiis homines fieri humaniores, mutuaque concordia & beneuolentia conciliari, prorſus vt alij pro aliis mortis diſcrimina ſubirent. quæ res conſtituunt continentq́; ciuitates, ſolitudine contra efferari alienariq́; inter ipſos, & alterum alteri necem moliri. ac idcirco conuentus & comeſſationes inſtituere volentes, fabulas commenti ſunt Iouem exempli cauſa ex Rhea hodie fuiſſe progenitum, ac idcirco pium eſſe, vt omnes conueniant, Deiq́; natalem diem agant, atque ſimul epulentur. Neque illud temere aut inutiliter confictum eſt, Deos humana forma conſtare, ſed vt homines à mutuis vulneribus deterreantur, memores videlicet, qui hominem lædit, hunc diuinam formam lædere, iniuriaq́; afficere. Quin etiam aliorum quorundam animaliũ figuras non ſine humani generis emolumento diis tribuere. Nam cùm Aegyptiorum regio adeo ſerpentibus ſcateat vt nulla maior peſtis incolas ſoleat infeſtare, prouida natura Deusq́; malorum depulſor aues quaſdam illuc immiſit ibes appellatas, quæ ſerpentes interimunt. quamobrem Aegyptiorum ſapientes, vt homines Aegyptios ab interficiendis huiuſmodi auibus ſuæ gentis conſeruatricibus deterrerent, neque enim deerant qui eis mortem molirentur, lege cauerunt, ne cui liceret Aegyptiorum ibim interimere, ſubiecta cauſa, ꝙ dij ſi quibus apparerent, in ibiũ forma ſeſe eis oſtenderent. A quibus) inquit Ariſtoteles, i. ab his omnibus quæ de diis fabuloſe traduntur, (ſi quis primum illud ſeparauerit) quas. ſ. nos primas ſubſtantias Deosq́; vocamus, eas illos quoque Deos eſſe cenſuiſſe (putabit diuine dictum fuiſſe ſanè) ſed quemadmodum, inquit, ſæpe, vt credibile eſt amiſsis artibus alluuionum iniuria, deletisq́; diſciplinis, aliquæ tamen ipſarum reliquiæ perſtiterunt, ex quibus rurſus artes & diſciplinæ quoad fieri potuit reparatæ ac inuentæ ſunt, ſic eius ſententiæ, quam priſci homines de diis habuerunt, qua. ſ. Deos eſſe ſentiebant, extant etiamnum reliquiæ quædã. Sed ex huiuſmodi reliquiis, eaq́; opinione quam à partibus accepimus, hoc, inquit, tantum nobis eſt manifeſtum, illos ſcilicet Deos eſſe putaſſe.

De ipſa vero mente dubitationes quædam exiſtunt. nam oĩum eorum quæ videntur, diuiniſſimum eſſe videtur. At quonam modo ſeſe habens ipſa talis erit, quędã difficultates exiſtunt.

exiſtunt. Etenim ſi nihil intelligit, ſed ita ſeſe habet, vt is qui dormit, quidnam ipſius excellens, quid egregium erit? Sin intelligit, huius vero eſt aliud auctor (non eſt enim id quod eſt ipſius ſubſtantia, intellectio, ſed potentia) non erit ſubſtantia optima, per intellectionem enim, & quia intelligit præſtabilitas ipſi nimirum competit atque ineſt. Præterea ſiue intellectus, ſiue intellectio ſit ipſius ſubſtantia, quid intelligit? Aut enim aliud quippiam, aut ſeipſam intelligit. & ſi quippiam aliud, aut idem ſemper, aut aliud aliudque intelligit. Intereſt ne igitur an nihil refert, bonum, an quoduis ſiue diſcrimine vllo intelligat? an & abſurdum eſt de quibuſdam intelligere? Patet ipſum igitur id quod diuiniſſimum eſt omniumq; præſtantisſimum, intelligere, ac non mutari. Ad deterius enim eſſet ipſa mutatio, atque id ipſum iam motio quædam eſſet. Primum igitur ſi non ſit intellectio ſed potentia, conſonū eſt rationi, continuationē intellectionis ipſi laborioſam eſſe. Deinde patet aliquid aliud quam mentem id eſſe, quod eſt præſtabilius, ipſum inquam quod intelligitur. Præterea ipſum intelligere, ac intellectio ipſi inerit deterrimum quoque intelligenti. Quare ſi id eſt fugiendum, præſtat enim non videre aliqua, quam videre, non erit ipſa intellectio id quod eſt optimum. Seipſam ergo intelligit, ſi eſt optimū omnium, atque intellectio, ipſa intellectionis eſt intellectio.

37 Cæterum quæſtio de honoratiſsimo primoq́ue intellectu quaſdam, inquit, controuerſia habet. Nam licet huiuſmodi intellectus omnium haud dubie rerum diuiniſsimus optimusq; habeatur, tamen quomodo ſeſe habens, & cuiuſmodi uitam ducens, optimus ſit, haud ita facile fuerit explicare. quam difficultatem ex partitione declarat. Vtrum intelligat, inquit, an non? Si enim non intelligit, ſed eſt dormienti ſimilis, quid aliud grauius habere poteſt, vel honore vel grauitate dignius? Sin autem intelligit, vtrum totus intellectus, & per totum ſe intelligit, an partim intelligit, partim ſecus? vt in anima ſeſe res habet. Neque enim anima tota intelligit, ſed pars ſolum eius que intellectus nuncupatur. Si ergo ad hunc modum intelligit, profecto non tota eius ſubſtantia optima eſt, ſed pars illa qua intelligit: vt anima hominis non eſt omnis honore digna, ſed intellectus, & pars rationis compos, per quam intelligimus. at non omnem eius ſubſtantiam optimam eſſe abſurdum eſt. Sin intelligit, inquit huius vero eſt aliud author) ideſt, ſed ſi intelligit, nec omnis eius ſubſtantia eſt intellectus, ſed huius, idem intelligendi aliud eſt author, vt in nobis vſu venit. neque enim anima cauſa eſt, & author, vt nos intelligamus, ſed intellectus. ſi ergo intellectui aliud eſt author intelligendi. (non eſt enim id quod eſt ipſius, ſubſtantia, intellectio) id eſt, neque enim fieri poteſt, vt eius ſubſtantia ſit intellectio & intellectus, ſi quidem non omnis eius ſubſtantia, ſed pars quædam ipſius intelligit, profecto non erit optima ſubſtantia ipſius, ſed pars illa optima erit, per quam intelligit. Cuius rationis concluſio eſt huiuſmodi, ſi nihil intellectus intelligit, quid aliud præſtantius habere poteſt, cum ſit nihil, quod intellectioni contemplationique anteferatur? Sin intelligit quidem, non tamen omnis eius ſubſtantia intellectio eſt & intellectus, ſed aliud illi cauſa & author eſt intelligendi, cum nequeat tota eius ſubſtantia eſſe intellectus, ſi quidem non totus intelligit, ſed ex parte quadam, ſi hæc ergo ſic ſe habent, vtiq; primus intellectus non erit optima ſubſtantia. quod eſt impoſsibile. Ergo ne illud quidem fieri poteſt, vnde hoc conſequebatur, ideſt ne totus intelligat, neúe tota eius ſubſtantia ſit intellectus. Præterea, inquit, ſi tota eius ſubſtantia, vt oſtenſum eſt, intelligit, eſtq; vel intellectus, vel intellectio, quidnam intelligitur? Aut enim ſeipſum intelligit, aut aliud quidpiam, & ſi aliud, vel ſemper idem intelligit, vel modo hoc, modo illud. Porrò ſi aliud alias intelligit, vtrum bona ſunt omnia quæcunque intelligit diuerſis temporibus, an quæ vis etiam viliſsima quæ ab eo intelligantur ſtatuenda ſunt? nec intereſt, abiecta ne vel mala intelligat, an oppoſita? Aut hæc igitur conſtituere oportet, aut confiteri, quemadmodum in nobis abſurdum eſt, nec quiſquam recte viuens de quibuſdam rebus conſiderare ſuſtineret, vt de concubitus modo commodiſsimo, ſic nefas eſſe affirmare diuiniſsimam eandemque optimam ſubſtantiam quæuis abſque delectu etiam deſpicatisſima quæque contemplari, vt dubium eſſe non debeat, ab ipſo non malum aut vile quippiam, ſed quod diuiniſsimum eſt, & ſummo honore dignum, intelligi. huiuſmodi autem eſt ipſe intellectus. ſic igitur ipſum intelligit, nec à ſe intelligendo ad aliud intelligendum auertitur. Si enim à ſui contemplatione tranſeat, vel quidquam omnino melius intelliget, vel aliquid deterius. melius autem nihil eſt, ſupereſt igitur vt deterius, at hoc motus eſſet, ab eiuſque optima vita ſeceſsio. quarum rerum argumētum ex iis ſumi poteſt, quæ hominibus vſu veniunt, homines nanque boni cum mala contemplantur, ſeipſis ob hanc intellectionem deteriores efficiūtur, quod pœnitentia conſequens declarat. tunc enim pœnitentia ſubit, cum malus quiſquam fuerit effectus. Quod vero ſupradixerat ſubſtantiam ipſius intellectum eſſe & intellectionem, id hoc in loco confirmat, dicens. Primum igitur ſi eius ſubſtantia non eſt intellectio & intellectus, nec in eo ſubſtantia eius conſiſtit, quòd ſit intellectus & intellectio, ſed eſt facultas intellectus, qua intellectus intelligere valet. aliud eſt enim intellectus quàm ipſius poteſtas, vt color aliud eſt, quàm coloris facultas, qua ipſe conſpici valet: ſi ergo eſt intellectus poteſtas, & ipſe, vt demonſtratum eſt, ſemper intelligit, nimirum ipſum contineret intelligere non ſine magno illi labore contingit. Nam ſi eius ſubſtantia in hoc eſſet poſita, quod eſſet intellectus & intellectio, circa vllum laborem perpetuo intelligeret, quemadmodum homini non eſt laborioſum hominem eſſe, propterea quod eius ſubſtantia ſiue eſſentia in eo quòd ſit homo, conſiſtit. At continenter ingredi, munus eſt homini laborioſum, quippe ſubſtantia ipſius non eſt poſita in ambulando. Vt igitur in homine, ſic in intellectu primo ſeſe res habeat oportet, nec ei cum labore intellectio perpetua contingat. ſi quidem intellectus eſt & intellectio. Cæterum quidnam eſſe cauſæ putemus, cur cum intellectus noſtri ſubſtantia in eo ſita ſit, quòd ſit intellectus, huic tamen laborioſum eſt, continenter intelligere? An intellectus noſter non eſt actu intellectus, neque actus, vt ille, ſed poteſtate? Primum igitur, inquit, ſi non eſt intellectus, ſed potentia, continuatio intellectionis per laborem ipſi ſuppeter. Deinde non erit ipſe præſtans. Illud enim præſtantius erit, quod

intelligens

intelligens in actum reducitur, cum ſit potentia, quod enim perfectionem affert, & aliquid ex potentia in actum redigit, id præſtantius eſt eo quod perficitur. In dictione vero quæ ait. Etenim intelligere & intelligentia erunt indignisſimum intelligenti) verbum præterea mihi deſiderari videtur, vt ſit principium alterius argumentationis ad confirmandum primam cauſam non eſſe potentiam. itaque verbum etenim, pro præterea dictum eſſe reor: vt plena oratio ſit huiuſmodi (præterea intellige & intellectio erunt indignisſimum intelligenti) quæ quidem demonſtratio innititur illo pronunciato, contrariorum eadem eſt poteſtas. eſt igitur ſenſus. Ad hæc niſi eius ſubſtantia ſit intellectio & intellectus, ſed poteſtas, eſt autem eadem atque vna contrariorum poteſtas, nimirum primæ cauſæ optima quæque intelligenti vſu veniet, vt peſsima quæque intelligat. quod eſt abſurdum. Cum igitur peſsimorum intellectio ſugienda ſit, quippe quę ignorare ſatius eſt, vt turpisſima non cernere, quàm eadem videre præſtantius, cum quæ ex eo quod prima cauſa potentia eſſe dicatur, fiat, vt ea mala item intelligat, quod nefas eſt dictu, profecto prima & diuinisſima optimaque ſubſtantia nõ eſt potentia. Nam cum ait, (Non erit ipſa intellectio id quod eſt optimum) intellectio pro potentia dictum eſt, intellectus igitur eſt non potentia, ſeque vt optimum intelligit. Si ergo cum intellectio ſit, ſeipſum, hoc eſt intellectionem intelligit, vtique intellectio intellectionis erit, id eſt idem erit intelligens, & quod intelligitur.

Atqui ſcientia, & ſenſus, & opinio, atque ratio, ſemper alicuius eſſe videt̃, ſin vero ipſius, præter neceſsitatẽ, pręterea ſi aliud eſt intelligere, aliud intelligi. vtro duorum iſtorum ineſt ipſi ratio boni? non eſt enim intellectionis eſſe, & eius eſſe quod intelligit. An in quibuſdam ſcientia res eſt ipſa? in effectricibus quidem ſubſtantia ipſaque quidditas ſine materia, in contemplatricibus autem ipſa ratio, ac intellectio. In his igitur quę materiam non habent, id quod intelligit, intellectusque ipſe, non diuerſum erit, ſed idem, & intellectio eius quod intelligitur, vna.

38 Atqui ſcientia, & ſenſus, & opinio, atque ratio, alicuius eſſe videtur, ſin vero ipſius, præter neceſsitatem.) Quoniam quemadmodum ſenſus & ſcientia ad ſenſibilia & ſcibilia ſeſe habent, ſic intellectio ad intelligibilia ſeſe habet neceſſe eſt, idcirco intellectionem rem optimam & maxime diuinam eſſe teſtatus, occurrit rationi, qua dicta oppugnari poſſe cognoſcit, quæ huiuſmodi eſt. ſi ſcientia alterius eſt, non ſui ipſius: medicina enim non ſui, ſed ſanitatis eſt, vtpote quæ ſemper conſideret, ſanitas quæ ſit, & quomodo efficiatur, ex accidenti vero quandoque ſe ipſam contempletur, exempli cauſa medicinam recte valentium ægrotantiumque & neutrorum artem eſſe, & eodem modo ſenſus ſenſibilium eſt, & opinio opinabilium, nimirum vt in his ſeſe res habet, ſic ſi diuinisſima & optima cauſa intellectio eſt, alterius erit non ſuiipſius intellectio. Cui quæſtioni adiungit aliam, & in priore poſteriorem ſoluit, quæ poſterior quæſtio huiuſmodi eſt. ſi aliud eſt intelligere, aliud intelligi, eſt enim intelligere compræhenſio attingens intelligibile. intelligi vero, quod intelligitur, id ab intelligente compræhendi. primus autem intellectus intelligens eſt, & idem intellectum, ex vtro illi ſumma illa bonitas contingit? vtrum quia intelligit. an quoniam intelligitur? Non enim eſt idem Intellectionis eſſe, & eius eſſe, quod intelligitur) id eſt, non eſt idem intelligere, quod intelligi. vt appareat non ab re huiuſmodi queſtionem proponi, Hæc effatus, priorem queſtionem ſoluit, dicens in quibuſdam rebus ſcientiam idem eſſe, quod ſcibile. Ars enim domus conſtruendæ nihil eſt aliud quàm domus forma. ac eodem modo medicina forma ſanitatis. quod ſi verum eſt, diuinisſimum & optimum ſi eſt intellectio, idem erit quod intellectum. Illud autem (in quibuſdam) propter compoſita eſt adiectum, quoniam ars ædificandi non eadem eſt atque omnis domus. neque enim eadem eſt atque domus hæc particularibus ex lapidibus ligniſque conſtituta, ſed id quod forma ipſius abſque materia intellecta. ex quo ſoluitur quęſtio ſecunda quam ſilentio præterierat, propterea ꝙ eius ſolutio eſſet in propatulo. ſi enim primus intellectus idem eſt ꝙ intellectio, idem id quod intelligitur, ab vtroque ſumma illi perfectio ſuppetit, id eſt, & quia intelligit, & quoniam intelligitur. In quibuſdam igitur, inquit, ſcientia eſt res ipſa & ſcibile. cuiuſmodi autem ſcibile idem ſit atque ſcientia, ſuggerit dicens. In effectricibus quidem ſubſtantia ſine materia) id eſt ſubſtantia & forma abſque materia idem eſt quod ſcientia. quo in loco ſciẽtias effectrices, abuſus ſcientiæ vocabulo, appellat ædificandi artem, & huic ſimiles. (in contemplatricibus autem) vt geometria arithmetica & ſimilibus (ratio) & quæ ſit ratio, adiicit (res) ac intellectio idem eſt. Nam intellectio cur deficit luna, idem eſt quod cauſa cur defectus efficitur. porrò cauſa defectus idem eſt quod ipſe defectus. quo ſit, vt intellectio defectus idem ſit atque ipſe defectus. Hæc effatus, velut concluſionem ſubdit. non altero igitur exiſtente eo quod intelligitur & intellectu, quæcunque non materiam habent, idem erunt.) cuius ſenſus eſt. in proprie intelligibilibus quæ materia vacãt, & per ſe ſunt, intellectus & res intellecta non diuerſa ſunt, ſed eadem. Nam proprie intelligibilia, vt in quæſtione de anima dictum eſt, intellectus ſunt, ac vicisſim intellectus intelligibilia. quod ſi ita eſt, (intellectio, intellectio erit vna) id eſt eadem, quibus aliam quæſtionem adiungit, dicens.

Reſtat igitur dubitatio, ſi id quod intelligitur, ſit compoſitum. nam in totius partibus intelligendis mutabitur. An id omne eſt indiuiſibile, quod materiam non habet? veluti mens humana, an compoſitorum aliquo in tempore ſeſe habet: ſed in quodam toto ipſum optimum habet, quod quidem aliud eſt ab ipſa, ſic autem ſeſe habet ipſa intellectio ſuiipſius omni æternitate.

Reſtat igitur dubitatio, ſi id quod intelligitur, ſit compoſitum. nam in totius partibus mutabitur.) 39
Quæ verba ſic debent explicari. Si compoſitum eſt omne quod intelligitur (quod enim ait, vniuerſaliter in omni re quæ intelligitur, accipi debet) nimirum intellectus non momento temporis rem intelligit, ſed ab hac eius parte intelligenda ad intelligendam illam mutatur. hoc autem temporis interuallo ſit. in alio enim tempore hãc, in alio partem illam intelliget. Quam quæſtionem ſoluit, dicens, quidquid materiam

non habet, qualia ſunt intelligibilia, id omne eſt indiuiſibile, & partibus vacans, neque huius generis quidquam eſt compoſitum. Ad hæc primus intellectus quomodo ſe intelligat, exponit, non ſcilicet per tempus, vt exempli gratia in hac temporis parte hanc ſui partem intelligat, aliam in illa. tunc enim diuiduum eſſet. ſed cum partibus vacet, in momento experte, ſi dicere licet, & indiuiduo ſe intelligit. Nam vt mens, inquit, humana, aut ſi mauis vniuerſalius dicere, vt compoſitorum mens, vt igitur mens humana vel mens compoſitorum ſeſe in aliquo tempore habet, ideſt, cum opere fungitur, fœlicitate quadam afficitur. tunc enim mens humana non in alia temporis parte hanc optimæ rei partem intelligit, in alia illam, ipſamque quo ad fieri poteſt contingit, ſic enim prima cauſa diuidua eſſet, ſed rem ipſam optimam in toto quodam intelligit, hoc eſt in indiuiduo quodam inſtanti, ad hunc modum primus intellectus in omni æuo ſe intelligit, ſine partium aut temporis interuallo. ſed quomodo intellectus actu proprie intelligibile intelligat, in lib. tertio de Anima abunde fuit explicatum. Humanus igitur intellectus, inquit, non bene habet, ideſt, non habet optimam vitam, ſine intellectionem, aut contactum & contemplationem optimi ac primi intellectus, qui ſcilicet ab intellectu humano diuerſus eſt, non in quam illam in tempore & per tempus habet, ſed in toto quodam. Appellat autem totum quoddam, inſtans indiuiduum, quod licet terminus temporis ſit, tempus tamen non eſt. Nam cum intellectus diuinus velut forma ſit humani intellectus, cum ipſum attingere poteſt, omnis autem forma in indiuiduo momento generetur, nimirũ cognitio & attactus primi intellectus humano intellectui in ipſo puncto temporis ingeneratur.

Conſiderandum etiam eſt, vtronam modo vniuerſi natura bonum ipſum atque optimum habet, vtrum ſeparatum quoddam & per ſeipſum, an ordinem ipſum, an vtroque modo, perinde atque exercitus. nam bonum ipſius in ordine conſiſtit, & inſuper bonum ipſius eſt ipſe dux, atque magis. non eſt enim ob ordinẽ ipſe dux, ſed ob ducem eſt ille. Vniuerſa autem ſunt aliquo modo ſed non ſimiliter ordinata, aquatica, volatilia, planta, & non ita ſeſe habent, vt alteri ſit quicquam ad alterum, ſed eſt aliquid plane. nam ad vnum quidem vniuerſa ſunt ordinata, ſed perinde atque in domo liberis quidẽ minime licet quoduis facere, ſed omnia ſunt aut plurima ordinata. mancipia autem feræque pauca ſane, parumque ad ſocietatem conferentia faciunt, pleraque vero nihil ad eandem conducentia agunt, natura nanque cuiuſque ipſorum tale principium eſt. Dico autem hoc pacto. Omnia ad ſegregationem venire neceſſe eſt, & alia ita ſunt, quorum res omnes participes ſunt ad ipſius totius conſtitutionem.

40 Conſiderandum etiam eſt, vtronam modo vniuerſi natura bonum ipſum atque optimum habet, Quæſtio quam próponit, huiuſmodi eſt, cum vniuerſi natura (vocat autem vniuerſum hunc mundum ſenſibilem) bona ſit atque optima, vtrum cauſa quamobrem mundus hic bonus & optimus eſt, diuerſa & ſubſtantia quædam atque per ſe conſiſtens natura eſſe putari debet? an ipſe ordo quo diſpoſitus atque digeſtus eſt prorſus vt mundi huius bonum & optimum ordo ipſius eſſe intelligatur? & reſpondet dicens, An vtroque modo) Etenim vniuerſi duplex bonum eſſe fatendum eſt, ideſt ordinem ipſius. Nam & ob hoc bonum atque optimum, & primum intellectum, quoniam per hoc quoq; vel in primis mundus pulchritudinem ac bonitatem obtinet. quæ verba ipſe manifeſto exẽplo declarat. Nam quemadmodũ, inquit, vt exercitus bene habeat, in ordine ipſo poſitũ eſt, ac huiuſmodi ordo ipſi eſt bonum & optimum, atque item imperator, immo vero multo hic etiam magis bonum & optimum exercitus eſt, cum exercitus ordo per imperatorem conſiſtat, non e diuerſo per ordinem imperator, ſic vniuerſo bonum & optimum non ab ordine tantum, ſed etiam à primo intellectu contingit, per quem ordo conſtat vniuerſi. Hæc pie ac philoſopho conuenienter effatus, negat quidquam fruſtra & ſuperuacaneum eſſe, ſed omnia, licet multa nobis ignorent coordinata eſſe, & ad vniuerſi perfectionem, pulchritudinem, ſummamque bonitatem pertinere. & quæ ſint ea quæ ad vniuerſi perfectionẽ diſpoſita & ordinata ſunt, colligit volatilia, natantia, ſtirpes, & cætera. Sed quamquam huc omnino cuncta pertineant, conſerantque, non tamen ſimiliter omnia, ſed alia magis, alia minus. Sed fortaſsis licet quædam maxime, alia parum faciant ad vniuerſi perfectionem, tamen non ſic ſe habent, vt nulla inter ſe ſocietate teneantur, ſed omnibus eſt aliquid commune, vel ſubiectum & figura, vel ſubiectum duntaxat. aut neque ſubiectum neque figura, ſed color. Immortalia enim ac diuina corpora neq; ſubiecti, neque figuræ ſiue formæ ſocietatem cum natiuis corporibus habent, ſed forſitan ſplendoris. quanquam ſplendor vtrorumque non ſit omnino ſimilis, ſed inter ſe & formam & ſubiectum habent commune. At quæ naſcuntur & occidunt, quædam inter ſe communitatem habent proximæ materiæ, in formis omnia. Hæc igitur, vt dictum eſt, in vnum quiddam vnamque vniuerſi naturam & perfectionem ordinem habent, ſed non omnia ſimiliter. Sed quemadmodum in domo aut in ciuitate ingenui homines non hæc agere permittuntur, illa vetantur, ſed ipſorum cuique pro ſuo arbitratu medicam artem exercére licet, aut in militia verſari, & cuncta citra exceptionem agere, quæ proprie ad ciuitatis conſtitutionem pertineant, vel ſi non omnia (ſunt enim quædam quæ ingenuorum ordini non conueniunt, vt purgationes viarum, & ſimilia) certe plurima liberis hominibus obire licet. Seruis atque beſtiis, hoc eſt animalibus rationis expertibus, exigua, & ad ciuitatis conſtitutionem parum conſerentia. qui multum tempus, inquit, quod contingit, agunt, ideſt. exiguo tempore agunt, & quæ parum conferunt ad ſtatum ciuitatis. Nam licet diu in opera ſint, nihil tamen agunt, quod ciuitatis ſtatum conſtituat. Neq; enim mancipiis bellum gerere licet, neque iure ciuili aut philoſophiæ vacare, aut quodpiam aliud magnum munus obire ex iis quibus iaciuntur fundamenta reipublicæ, ſed ligna ſecare, aut coquinariam artẽ exercere, & cæteras id genus operas præſtare. Vt igitur in his, ſic in illis ſeſe res habet: quæ ad naturam pertinẽt vniuerſi: quædam enim ad vniuerſi naturam ſtatumq; maxime faciunt, alia minus. A Rep. igitur exemplo ſumpto, ſermonem ad naturam vniuerſi traducit, & ait. Natura nanq; cuiuſque ipſorum tale principiũ eſt.) ideſt natura & principium

cipium eorum quæ ad vniuerſi naturam conducunt, huiuſmodi eſt. Neque vero nunc de omnibus ſimpliciter loquitur, ſed de natiuis & occiduis. Principium igitur & natura iſtorum huiuſmodi eſt, & qualis ſit, ſubiungit. Dico autem hoc pacto, omnia ad ſegregationem venire neceſſe eſt,) ideſt, neceſſum eſt, vt natiua quæque (de his enim vt diximus, verba facit) ad diſcretionem veniant, id eſt, vt alterum ex altero fiat. In hoc enim naſcentium natura congruit, & hoc ipſis eſt commune, quòd omnia ex omnibus generantur, ex elementis ſcilicet concreta, ac ex concretis viciſſim elementa modo alio: vt dubium eſſe non debeat, quin id natiuis omnibus commune ſit, vt alterum ex altero generetur. Expoſito autem natiua omnia materiæ ac mutuæ inter ſe generationis ſocietate teneri, infert. Et alia ita ſunt, quorum res omnes participes ſunt ad vniuerſum) ideſt, non ſolum in habent commune, quod ad explendum vniuerſum alterum ex altero generatur, ſed alia etiam, vt colores, figuras, magnitudines. Nam & hæc cuncta ad vniuerſi naturam pertinent, cum abſque magnitudine figuraque ſenſibile nullum habeatur. At noſter quidem præceptor ſic bunc locum enarrabat. Sed fortaſſe cum ait, (omnia ad ſegregationem venire neceſſe eſt) illud omnia, non ad natiua duntaxat, ſed ad omnia, etiam ad circunlata diuinaque corpora referri debet: vt ſit ſenſus, vt omnia tum natiua, tum etiam circumlata corpora ad diſcernendum, hoc eſt ad conſtituendum vniuerſum mundum veniant neceſſe eſt. & diſcernendum pro conſtituendum dictum accipiatur. Sic enim Anaxagoras aiebat intellectus diſcernendo mutuas partium ſimilitudines, vniuerſum conſtitui. Illud uero (& alia ita ſunt, quorum res omnes participes ſunt ad vniuerſum) vt ciuitatis exemplo cohęrens accipi debet in hunc maxime ſenſum: quẽadmodũ: in fundata rep. omnibus eſt aliquid commune, ſic alia inter ſe communitatem habent, & mutua ope iuuantur ad explendum vniuerſum: vt in conſtruendis ædibus quidam ædificant, aliĩ lutum ſuggerunt, ſunt qui dolent, poliantque materiam, ſed omnes hæc ad ædium vniuerſitatem conficiunt.

Non lateant autem oportet quæ impoſſibilia aut abſurda iis eueniunt qui aliter dicunt, & quænam aſſerunt, qui elegantius dicunt, & in quibus minime dubitationes exiſtant. Omnes enim ex contrariis omnia faciunt. at neque hoc ipſum omnia, neque hoc ipſum ex contrariis recte dicunt. nec quo pacto ex contrariis erunt ea in quibus eſt contrarietas, dicere quiſquam videtur. pati nanque à ſeſe mutuo contraria nequeunt, à nobis autem cum ratione id ſoluitur, propterea quod tertium quippiam eſt. At quidam contrariorum alterũ materiam faciunt, vt iĩ qui inæquale æquali, aut vni multa ſupponunt. ſoluitur autem & hoc eodem modo. materies enim quæ quidem eſt vna, nulli prorſus contraria eſt.

41 Non lateant autem oportet, quæ impoſſibilia, aut abſurda iis eueniunt qui aliter dicunt.) Expoſita opinione ſententiaque ſua, hoc in loco quę in omnibus aliis ſuis operibus, cæteris placuiſſe dixerat, ea ſtrictim explicat dicens, operæpretium eſſe intelligere, quæ incommoda & impoſſibilia eos conſequantur, qui aliter ac nos dicimus, præcipiunt: tum quæ ab illis dicantur exponit. Omnes enim, inquit, ex contrariis omnia faciũt.) qui hoc ipſo errant, ꝙ omnia genita eſſe tradunt. neque enim cuncta ſunt genita. item quod ex contrariis omnia fieri dicunt, quippe non omnibus aduerſãtur aliqua, cum circulato corpori nihil ſit contrarium. cum igitur res partim genitæ ſint, partim ſecus, errant iſti, in eo quod omnia generari tradunt. Similiter quoniam quibuſdam cõtraria ſunt, aliis non item, idcirco perperam iidem contrarietatem cunctis rebus tribuebant. Sed neque illud explicabant in quibus ineſt contrarietas, in iis quomodo ex contrario contrarium efficiatur. Neque enim albedo nigredo efficitur, nec albedo omnino patitur à nigredine. Sed nos, inquit, materiam tertium ſubiectum ponentes, huic quæſtioni facile occurrimus: quidam vero contrariorum alterum alteri ſubiiciebant, vt Plato, qui malum & inæquale, quibus nominibus materiam appellabat, alteri contrario, ideſt bono & æquali ſubiiciebat. formam viciſſim boni & æqualis nomine ſignificans. Sed quoniam Plato materiam modo malum, modo inęquale, interdum appellat multa, ac viciſſim formam tum bonum, tum æquale, aliquando etiam vnum, cum dixiſſet eos inęquale æquali ſubiectum eſſe comminiſci, ei adiecit, (vel vni multa) quin & modum, inquit, iſti reticuerunt, quo vnum contrarium alteri ſubiiciatur. quibus illud quoque vitio vertit, quòd materiam contrarium appellarent. Neque enim materia cum forma pugnat, (quam cum ea conſiſtere certum eſt), ſed priuatio. Quod igitur materiam formæ ſubiectam dicerent, laudandi ſunt, quod oppoſitum, repræhenſione digni, cum pugnantia ſimul eſſe non poſſint. Sed quoniam Ariſtoteles materiam vel maxime ſubiectum eſſe ait, idcirco velut captionibus occurrens ait. Sed à nobis incommodum huiuſmodi diſſoluitur, qui licet materiam ſubiectam eſſe dicamus, eam tamen cuipiam contrariam eſſe negamus: ſed formam & priuationem, quæ de huius poſſeſſione velut prælio decernunt, inter ſe contrarias eſſe dicimus. Cæterum in quibuſdam exemplaribus ſcriptura huiuſmodi fertur. Materiam.n.vna,) quæ ſi recte habeat, ſenſus erit. Materia enim prima nulli eſt contraria, cum ſit omnis qualitatis expers. terra vero & ignis, & his interiecta elementa, quæ quidẽ proprior materia ſunt, inter ſe contrarietatem habent.

Præterea quoduis aliud præter ipſum vnũ mali particeps erit. Ipſum enim malum elementorum alterum eſt. Cæteri vero neque principia bonũ ipſum ac malũ faciunt, & tamen in vniuerſis bonum ipſum maxime principium eſſe conſtat. At quidam hoc quidem recte principium eſſe dicunt, ſed quonam pacto principium eſt, nõ dicunt, vtrum vt finis, an vt id quod mouet, an vti forma. Abſurde & Empedocles cenſet. bonum enim ipſum concordiam ponit eſſe. hæc autem principium eſt, & vt mouens. congregat enim, & vt materies. eſt enim pars ipſius congeſti. Quod etſi eidem accidit vt ſit principium, vt materies atque mouens, tamen ipſum eſſe non idem erit. Vtro igitur duorum erit concordia? Abſurdum eſt etiam diſcordiam non ſubire corruptionem cenſere. hæc autem apud ipſum eſt ipſa mali natura. Anaxagoras autem ipſum bonũ principium, vti mouens eſſe ponebat. mens enim mouens, at alicuius gratia mouet. quare aliud quidpiam erit, verum vt nos ipſi di-

cimus. eſt enim quodammodo ſanitas facultas ipſa medendi. Abſurdum eſt etiam ipſi bono mentíque contrarium nō feciſſe. Omnes autem qui cantraria principia ponunt, cantrariis ipſis non vti videntur, ſi quiſpiam non neglexerit, ſed diligentius ſententias illorum perſpexerit. Nemo prętereà, cur alię verum intereunt alię non intereunt, dicit. Res enim vniuerſas eiſdem ex principiis faciunt.

42 Præterea, inquit, ſi malum ſubiicitur, & ex malo cuncta exiſtunt omnia malo participabunt. } Et excepto vno, quod per ſe eſſe tradebant, nihil erit bonum. Sed cum Plat. & malum principia eſſe ſtatueret, pugnabant Pythagorici bonum principium eſſe negantes. quomodo autem Pythagoricis bonum & optimum principium eſſe non placeret, ſupra hoc in libro docuimus, cum dictionem exponeremus, quæ ait, qui vero pulcherrimum & optimum principium eſſe non putant, vt Pythagorici & Speuſippus. Sed alij, inquit, bonum principium eſſe ſtatuentes, recte præcipiunt: quomodo tamen bonum principium ſit, non definiunt, num quaſi finis, an vt efficiens, an velut forma. tum Empedoclem taxat, qui amicitiam incommode principium eſſe ſtatuebat. Nam cum amicitiam coactricem effectricemq́ue ſphæri vocat, hanc efficientem cauſam ſtatuere videtur. Rurſus materialem, cum eandem mixturæ ſphærique partem eſſe facit quo poſito ait. Etiam ſi amicitiam ſubiecto eſſe vt materiam, & vt mouens concedamus, ratione tamen diſcrimen erit omnino. quod ſi ita eſt, vtrum quia mouet, eſt amicitia? an quia materia eſt? In quo igitur amicitiæ ſubſtantia eſſeq́ue poſitum ſit, explicatum oportuit. Iam vero ſi amicitia, vt Empedocli placet, bonum eſt, profecto diſcordia malum erit. Nam ſi contrario contrarium, contrarium quoque contrario. At ſi hoc verum eſt, quomodo diſcordia immortalis dici poteſt? Nam cum amicitia cum omnibus conueniens ſphærum effecerit, vt pereat diſcordia neceſſe eſt. neque enim diſcordia ſimul fuerit cum amicitia. Falſum eſt igitur dictu, quod Empedocles aſſerit, diſcordiam eſſe immortalem. Anaxagoras vero bonum hoc eſt intellectum, mouens principium eſſe conſtituebat. Sed cum mouens alicuius gratia moueat, erit profecto aliquid cuius gratia mouet intellectus. hoc igitur quid ſit explicetur. niſi forte, inquit, Anaxagoras ita dicit, vt nos. Nos autem dicimus, medicinam quæ quodammodo forma valetudinis eſt, cum aliquid valetudinis gratia mouet, id ſui gratia mouere. Si ergo Anaxagoras ad hunc modum de intellectu diſſerit, vt idem faciat mouens, idem hoc cuius gratia mouet, & omne quod mouet ipſius gratia rē motam mouere dicat, rationi conſentanea dicere videri poſſit. Aliud item peccatum obiicit Anaxagoræ minime conuenire dictitans, qui mentem bonum eſſe dicat, eundem ipſi non oppoſuiſſe malum, cum altero contrariorum exiſtente, alterum eſſe neceſſe ſit. quibus ſingulorum peccatis aliud commune cunctis adiungit. Nam ſi quis, inquit, ipſorum dicta percurrere non grauabitur, tantúque putabit accuratius ea conſiderare, omnes deprehendet principia efficere contraria, nec tamen ipſis in generatione rerum vti, ſed conuerti ad aliud. quamquam hoc ipſis multis in locis vitio dedit, rem appoſita expoſitione opportuna declarauit. Præterea cum omnes qui principia ſtatuerunt, ex poſito principio cuncta gignant, vt aquam principium ſtatuentes, cœlum & terram, breuiter omnia ex ipſa genita eſſe aiūt, cauſam tamen cur alia caduca ſint, alia ſempiterna reddere ſunt grauati. At reddere neceſſe fuit, & cur quæ ex eiſdem principiis oriuntur, partim mortalia ſint, quędam immortalia, docere. Ariſtoteli enim, qui cælos ex alio, hoc eſt ex quinto corpore generat, res natiuas ex aliis, cauſam explicare in promptu eſt, cur alia interitui opportuna ſint, alia perire nequeant. quod illis non licet, qui non idem cunctis ſubiectum eſſe faciunt.

Præterea quidam ex eo quod nō eſt, ea quæ ſunt fieri dicunt. Quidam ne idipſum dicere cogantur, vnum omnia faciunt. Præterea nemo, cur ſemper erit generatio, & quænam ſit generationis cauſa, dicit. Atqui tam ij qui principia duo faciunt, quam ij qui formas afferunt, aliud principium magis præcipuum ponant neceſſe eſt, quonam pacto res aut fuerunt, aut ſunt illorum participes. Et cæterorum quidem ſententia, ſapientiæ ipſique ſcientię præſtabiliſſimæ contrarium quippiam eſſe neceſſe eſt. At nobis id euenire non poteſt, nihil eſt enim contrarium ipſi primo. omnia nanque contraria materiam habent, & hæc potentia ſunt; Ignoratio vero contraria ad ipſum contrarium eſt. At ipſi primo contrarium nihil eſſe videtur.

Alij præterea, } inquit, vt Heſiodus, ex non ente cuncta gignunt, cuius cauſa reddenda fuit. Alij vt Parmenides, vt hoc incommodum euaderent. (eſt enim omnium phyſicorum conſenſus, ex eo quod funditus non eſt, nihil generari) ens vnum eſſe aiunt, idemq́ue ingenitum. Sed cur generatio conſtat, & quamobrem generatio ſemper ſit, nemo docet. His commemoratis, qui duo principia faciunt vt contraria, & quibus formas initia eſſe placet, iis ea ſatis eſſe negat ad rationē reddendā cur ſic res habeant, vt habere cernunt, ſed aliud potius præſtātiuſq́ue principium ſtatuere neceſſe eſt, quod hic nobiliſſimum intellectum eſſe dixit. ex ipſo enim omnia & in ipſum conuertuntur. Et cur principes aliud initium ſtatuere ſit neceſſe, exponit dicens. Cum enim per iſtos formarum participatione noſtratia generentur, quomodo, inquit, horum fiet particeps materia, ſi non eſt aliud præſtantius quod moueat vtrunque? id eſt materiam & defluxum vti iſti aiunt, quia forma influit materiam. Nam ſi defluxus quidam ex formis delabentes, congreſſu materiæ hæc efficiuntur, neceſſe omnino eſt, vt aliquid tum materiam ad excipiendum defluxum, tum defluxum moueat, vt cum materia copuletur. Et cæteri, inquit, theologi qui contraria principia eſſe dicunt, confiteantur neceſſe eſt, ſapientiæ ac honoratiſſimæ doctrinæ aliquid eſſe contrarium. Nam ſi ſcientia, vt ſupra diximus idem eſt quod ſcibile, nimirum ſi principio, quod eſt proprie intelligibile, quidquam opponitur, aliquid etiam erit quod pugnet cum ipſa doctrina. Illis ergo hoc accidit incommodum, vt ſapientiæ ſit aliquid contrarium: nobis, inquit, haud quaquam, cum prinicipi cauſæ ac nobiliſſimo intellectui nihil opponatur, ac proinde ne doctrinæ quidem cuius munus eſt de ipſo diſputare. Cauſam porrò cur primæ cauſæ nihil opponatur, ſtrictim explicat,

explicat, dicens. Omnia nanque materiam habent.) & in materia conſiſtunt, & horum quoque ſuum contrarium eſt potentia: quandoquidem album facultate nigrum eſt. quæ ratio eadem in primo principio valebit, ſiquidquam ipſi contrarium faciamus. At nullum contrarium ſeparatim conſiſtit, ſed in ſubiecto atque materia. Primum igitur principium cum à materia longiſsime abhorreat, actuſque ſit expers omnino potentiæ, nullum contrarium habere poteſt. quare ne doctrinæ quidem de ipſo diſſerẽti, ignorantia erit oppoſita. Quæ ſi huic doctrinæ opponeretur, id certe in quo verſaretur ignorantia, primo principio contrarium eſſet.

Præterea ſi non ſint alia præter res ipſas ſenſibiles non erit principium, nec ordo, nec generatio. nec ipſa etiam corpora cæleſtia erunt, ſed ſemper principij principium erit, vt theologis omnibusque naturalibus accidit. Si vero ſint formæ vel numeri, nullius prorſus rei cauſæ erunt. Quod ſi ita non ſit, at ſaltem nullius erunt cauſa motionis. Præterea quomodo ex hiſce quæ ſunt expertia magnitudinis, magnitudo continuumque emergere poteſt? Numerus.n.neque vt mouens neque vt forma continuum faciet. At vero nihil contrariorum erit, quod effectiuum erit atque motiuũ. poteſt enim non eſſe. at agere, potentia poſterius eſt. Non ergo perpetua ſunt ea quæ ſunt, at ſunt, ergo aliquid horum tollẽdum eſt. Dictum eſt autem quo pacto actum potentia antecedit.

44 Præterea ſi non ſint alia præter res ipſas ſenſibiles, non erit principium, neque ordo.) Hæc non temere, neque ab re hoc in loco ponit, ſed Platonis & Pythagoreorum ſententiam refutaturus, primũ ſubſtantias quaſdam intelligibiles eſſe conſtituit, deinde ordine quærit num Platonis ideæ ſint, an numeri Pythagorici. Niſi ergo, inquit, intelligibile principium ſit, & incorporeum, atque per ſe, neque ordo, neque generatio conſtabit. Generatio autem, immò vero ne cœleſtia quidem conſtabunt, quæ in libro de cœlo ingenita & immortalia eſſe demonſtrantur. Sed ſi aliqd ſemper eſſe debet, principij principium erit, & huius alterum, & hoc in infinitum: quemadmodum theologi aiunt. Si enim Martis ſit Iuppiter principium, Iouis Saturnus, & huius aliud initium vel rurſus ſi formæ ſint noſtratium rerum initia, formarum numeri, horum dualitas & vnum, nimirum abſque fine procedetur. Ad hæc ſi ideæ, vt Platoni videtur, vel numeri, vt Pytagorici volunt, principia ſint, nullius erunt cauſæ, vt in libro primo maiore demonſtratum eſt, & in proximis duobus oſtenditur. (quod ſi ita non ſit) ideſt ſi quis falſum eſſe dicat neq; formas neq; numeros quorũpiã eſſe cauſas, illud ſaltẽ cõcedat oportet nõ eſſe vel formas vel numeros cuiuſquã motionis cauſas. Conceſſo igitur vt numeri cauſæ ſint, inquit quomodo ex numeris magnitudinis expertibus & inter ſe diſcretis magnitudo & continens valeat exiſtere, cum numerus continuũ non efficiat. neque enim fieri poteſt; vt vnitas cum vnitate confundatur. Neque vt mouens, neque vt forma.) ideſt, neque vt efficiens, neque vt formalis cauſa numerus erit. Sed neq; formas neque numeros mouendi facultate præditos eſſe confirmat, & ait. At vero nihil contrariorum erit, quod effectiuum erit atque motiuum.) exempli gratia malum vel inæquale, quoniam contrariũ potentia eſt, et opere fungi valet. quamobrem aliquando vacabit ab agendo, cum ſit omnis actus facultate poſterior. Cum igitur ceſſabat, nulloque munere fungebatur, entium nullum omnino erat. quod fieri non poteſt, cum aliqua ſempiterna eſſe ſit demonſtratum. Falſum igitur dictũ eſt, contrariorum alterum eſſe cauſam efficientem. Cum enim contrarium potentia, vt expoſuimus, ſit, poſterius egreditur in actum. Potentiam vero, inquit, actu quodammodo eſſe priorem ſupra declaratum eſt. Docuimus enim in eodem atque vno, vt in Socrate, poteſtatem actu priorem eſſe, vniuerſum minime.

Præterea quomodo ſunt ipſi numeri vnum, aut anima & corpus, aut omnino forma & res, nemo dicit, neque dicere poteſt, niſi dixerit, perinde atque nos dicimus, id quod mouet, hoc ipſum facere. Qui vero numerum mathematicum primum, & ita ſemper aliam ſubſtantiam deinceps hærentem, & alia cuiuſque principia eſſe dicunt, inconnexam profecto faciunt ipſius ſubſtantiam, vniuerſi, (nihil enim alia ad aliam ſubſtantiam, ſiue ſit, ſiue non ſit, conferre ſane videtur) & inſuper principia multa. At ea quæ ſunt, male gubernari nolunt. multos principes eſſe, bonum non eſt. Vnus ergo ſit princeps.

Præterea, inquit, quomodo ſunt ipſi numeri vnũ.) 45
Ideſt, quidnam eſt, quod vnit tres vnitates, eaſque numerum tria facit? aut ſeptem vnitates numerum ſeptem, & alios ſimiliter numeros? Item animam quid vniuit copulauitque cum corpore, & vnum quiddam efficit? & Omnino, inquit, forma & res.) Rem, vt mihi videtur, materiam appellãs. Forma igitur & materia quomodo fiant vnum, nemo docet. Sed neque formæ actu efficientes, & per ſe aſſerti poſſunt, niſi dixerint, vt nos dicimus, formam non eſſe per ſe in exiſtentia, ſed cum tali materiæ motione ipſi poſſit ingenerari à materia, dum à motore ſuo mota fuerit, ipſam aſſumi. Nec vero quæri debet quomodo rotunditas cum cera vnum ſit, neque enim rotunditas per ſe ac ſeparatim exiſtens cum cera coit, ſed certa ipſius ceræ motione generatur, cum per ſe nõ exiſteret. At qui formas per ſe exiſtere comminiſcuntur, ij rationem reddere nequeunt, qua materia & forma, quæ inter ſe diſtinctæ ac ſeparatæ ſunt, & exiſtentes conueniant, & vnum ex ipſis conſtetur. Sed Pythagorici, inquit, vel Plato, qui ex numero tria planum generari tradunt, ex plano triangulos, ex his pyramides, ex pyramidibus ignem, rurſus ex numero ſeptem iuſtitiam, ex vnitate cœlum, & ex aliis alia aliud dubie rerum ſubſtantiam aduentitiam faciunt. hoc eſt, negant cuipiam aliquid eſſe cum altero commune, ſed omnia inter ſe aliena. Ita ſi ignis, exempli cauſa, ſit à terra funditus alienus, nec illis ſit quicquam commune, ignis ſit, necne ignis, nihil intereſt ad hoc, vt terra conſtet. & pari ratione de cæteris eſt ſtatuendum. Nos enim qui cunctis aliquid eſſe commune aſſerimus, ſubſtantiam alteram alteri conferre, adiumentoque eſſe ad hoc vt ſit, confirmamus. quod vero ex penitus diuerſo principio, exempli cauſa ex vnitate exiſtit, quid ei confert, quod conſiſtit ex alio, vt ex triangulo vel quadrantali figura? vnitati enim & quadrato commune nihil habetur. Vt ergo nos cum alter alteri mutuis

officiis non ſumus adiumento, male ac incommode degimus, ſic iu vniuerſo ſeſe res habeat oportet. Tum igitur ob hanc cauſam res praue adminiſtrarentur, tum quia Pythagorici complura & inter ipſa ſimilia priucipia faciuut. vbi eſt enim principiorum multitudo, ibi ordo couſtare nequit. Nam multorum principatus nihil eſt aliud quàm confuſio & ordinis perturbatio. At res non male gubernantur, ſed conſtanter & optime. Si ergo multorum principatus ordiuem perturbat, & cauſa eſt malæ rerum gubernationis, cum res noſtræ mutuo auxilio non male, ſed optime adminiſtrentur, nimirum principia complura non fuerint. Neque enim multorum priucipatus bouum eſt, ſed princeps vnus, vnumqúe principium: qui quidem eſt Deus. Nam vagantium ſphærarum cauſæ ſunt illæ quidem dij, ſed participatione & voluntate à primo eodemq; beatiſsimo iutellectu pendent.

Commentariorum Alexandri Aphrodiſei in. 12. libros Metaphiſicorum,
Ioanne Geneſio interprete, finis.

Series chartarum,

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V.

Omnes ſunt quaterniones, V vero duernus.

Venetiis, apud Hieronymum Scottum.
M D L X I.